

שבוע פרשת אחרי מות־קדושים

(26 April - 2 May 20)

ב' – ח' אייר תש"פ

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ לְכַהֲמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּם אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק"מ

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותך בוי"ו חולם):

ב ט בְּמַה יִזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדַבְּרְךָ:
י בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִּיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצּוֹתֶיךָ:
יא בְּלִבִּי צַפְנֹתִי אִמְרֹתֶיךָ לִמְעַן לֹא אַחֲטָא־לְךָ:
יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמַדְנִי חֻקֶּיךָ: יג בִּשְׁפָתִי
סִפַּרְתִּי כָּל־מִשְׁפָּטֶי־פִיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי
כָּעַל כְּלֵי־הַזָּהָב: טו בִּפְקוּדֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֲבִיטָה
אֲרֻחֲתֶיךָ: טז בַּחֲקֵיתֶיךָ אֲשַׁתְּעֶשְׂעֵה לֹא אֲשַׁכַּח

א אֲשֶׁר־יִמְיִי־דֶרֶךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת
יהוה: ב אֲשֶׁר־יִצְרֵי עֲדוֹתֶיךָ בְּכָל־לֵב יִדְרֹשׁוּהוּ:
ג אֵף לֹא־פָעִלוּ עוֹלָה בְּדַרְכֵּיךָ הַלְכוּ: ד אַתָּה
צוֹיִתָהּ פִּקְדֵיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחֲלִי יִפְגּוּ דַּרְכֵי
לְשֹׁמֵר חֻקֶּיךָ: ו אֲזִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־
מִצּוֹתֶיךָ: ז אֲוִדְךָ בִּישָׁר לִבִּי בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטִי
צִדְקָךָ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשַׁמֵּר אֶל־תַּעֲזוּבֵנִי עַד־מָאֹד:

המשך תהלים בעמוד עג

תחילת זמן קידוש לבנה: יום חמישי בערב, ו' אייר

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אייר, תשכ"ג
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה יהודה לייב שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו,

ובעמדנו בתחלת חדש זיו, הוא חדש אייר, חדש השני לניסן שענין זה השני לחג המצות,

י"ל בדרך אפשר, דכמו שבמצה ישנם שני ענינים, מיכלא דמהימנותא ומיכלא דאסוותא,

וידועים דברי וביאור רבותינו נשיאינו בזה, אדמו"ר הזקן - אשר השנה שנת המאה וחמשים
להסתלקות הילולא שלו - ובנו אדמו"ר האמצעי, דמיכלא דמהימנותא, הרי מלכתחלה בריא הוא,
ומיכלא דאסוותא שחלה ונתרפא וכו'.

יש לרמוז זה בשני אופני כתיבת אייר, אייר ר"ת אני ה' רופאך, אייר, ר"ת אברהם יצחק יעקב
רחל, הן הם המרכבה, שכל ימיהם לעולם לא הפסיקו אפילו שעה אחת מלקשר דעתם ונשמתם לרבון
העולמים, שמזה מובן שזהו באופן דמיכלא דמהימנותא, משא"כ הסדר דאני ה' רופאך.

אף שגם בסדר דאני ה' רופאך בפרטיות ישנם ג"כ שני האופנים גם האופן דלא אשים עליך
מלכתחלה,

וע"פ מ"ש בכ"מ י"ל שזהו ג"כ ענין החילוק רצון העליון בלשון הקבלה אריך, שזהו ר"ת כי אני
ה' רופאך, ופנימיות הרצון, דלית שמאלא בהאי עתיקא, כולו ימינא, וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכלל ובפרט.

מפתח כללי

מסכת שבת עם ביאורים	סדר הנחת תפילין	ב	א
מדף נא עד דף נו	מזמורי תהלים קיט, קכ	ג	ב
ריח	מאמר ד"ה וכי תבואו אל הארץ		ג
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	שבת פרשת אחו"ק, י"ג אייר, ה'תשכ"ח	ה	
כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	שיחת ש"פ אחו"ק, י"ג אייר, ה'תשכ"ח	יד	ד
אדמו"ר הזקן	שיחת יום ה' פ' אחו"ק, ו' אייר, ה'תשמ"ב	יח	ה
כג) שולחן ערוך הלכות ברכת המזון	לקוטי-שיחות פרשת אחרי כרך יב	כב	ו
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		ז
כד) לקוטי תורה ביאור על פסוק "כי ביום הזה"	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כז	
אדמו"ר הזקן	ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אחרי-קדושים...		ח
כה) תורת חיים	ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת אחו"ק	לא	ט
אדמו"ר האמצעי	י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת אחו"ק	עו	י
כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיד	יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		יא
אדמו"ר ה"צמח צדק"	לשבוע פרשת אחו"ק	עז	
כז) תורת שמואל תרל"ב	יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת אחו"ק	פז	יב
אדמו"ר מוהרש"ש	יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	צ	יג
כח) קונטרס העבודה	שיעורי רמב"ם		
אדמו"ר מוהרש"ב	יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת אחו"ק	צג	
כט) ספר המאמרים – קונטרסים	טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת אחו"ק	קסב	טו
אדמו"ר מוהרי"צ	טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת אחו"ק	קעד	טז
ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	יז) מסכת סוטה עם ביאורים		יז
אדמו"ר מוהרי"צ	מדף יז עד דף כג	קעו	
לא) ספר הזכרונות פרק יב	יח) נביאים וכתובים		
לב) אגרות קודש	רימיה פרק לג, דניאל פרק ב	רה	
אדמו"ר מוהרי"צ	יט) משניות – מסכת ערכין		יט
לג) חומש לקריאה בציבור	ביאור קהתי	רז	
לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	כ) עין יעקב מסכת מגילה	ריז	כ
לה) ביאורים לפרקי אבות פרק ג			
לו) לוח זמנים לשבוע פרשת אחו"ק			
לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש			
לח) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש			

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הגבלות על אכילת הפירות ואומר שבשלוש השנים הראשונות הם אסורים
באכילה לחלוטין וגם בשנה הרביעית אכילתם היא דווקא בתנאים מסוימים.
גם צריך להבין מה שכתוב בפסוקים האמורים לגבי המועד שבו
מותר לאכול את הפירות ובשנה החמישית גו', דלכאורה, בין
שההיתר לאכול את פריו של

העץ הניטע בארץ ישראל הוא לא
רק בשנה החמישית אלא גם
לאחריה, הנה ליה-למימר
היה לו (לפסוק) לומר ומשנה
החמישית והלאה תאכלו את
פריו, על-דרך מה שכתוב²
לגבי שחיתת קרבן "שור או כשב או
עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת
אמו" (ובשבעת הימים הראשונים אין
להביאו כקרבן), ומיום השמיני
והלאה גו' "ירצה לקרבן אשה
לה'", וכיוצא בזה ומדוע כאן לא
מפורש שההיתר לאכול את פירות העץ
בשנה החמישית אין כוונתו לשנה
החמישית בלבד אלא מהשנה
החמישית והלאה?

עוד צריך להבין, מה שכתוב
בהמשך הכתוב "ובשנה החמישית
תאכלו את פריו" להוסיף לכם
תבואתו (ופירש רש"י: "המצווה
הזאת שתשמרו, תהיה - להוסיף לכם
תבואתו - שבשכרה אני מברך לכם
פירות הנטיעה..."), שהפונה בזה
בדברי התורה שהשכר על קיום מצות
ערלה הוא תוספת ברכה, "להוסיף",
בפירות היא להוסיף שבאין-
ערף תוספת עד אין שיעור. והינו,
שאין זה כמו שכר כל
המצות שהוא בערך המצוה
ובהתאמה וביחס למצוה עצמה
[וכידוע שיש שתי דעות
בדברי הראשונים³ בענין
שכר מצוה, אם הוא בדרך
סיפה ומסוכב, תוצאה, כלומר,
שהשכר על המצוה הוא תוצאה
מתבקשת מהמצווה עצמה או

שהוא ענין סגולי והיחס בין המצווה לשכר המצווה הוא לא שהשכר
הוא תוצאה ישירה של המצווה אלא במצווה יש כוח וסגולה שגורם את

אודות דיני ערלה, שלא לאכול מפרות העץ בשלוש השנים הראשונות
לנטיעתו, נאמר בפרשת קדושים:

וכי תבאו אל הארץ הקדוש-ברוך-הוא אומר לבני ישראל בעודם
במדבר: כאשר תבואו לארץ ישראל ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם

ערלתו וגו' (ופירש רש"י:
"וערלתם ערלתו - ואטמתם אטימתו,
יהא אטום ונסתם מלהנות ממנו")
שלוש שנים הראשונות מנטיעת
העץ יהיה לכם ערלים לא
יאכל, אסור לאכול מפירות העץ
שגדלו בתקופה זו ובשנה
הרביעית יהיה כל פריו קדש
הלולים להו', ופירות השנה
הרביעית יש בהן קדושה וצריך לאכול
אותם בתנאים מסוימים (כמובא
בפירוש רש"י: כמעשר שני שכתוב בו
וכל מעשר הארץ וגו' קדש לה', מה
מעשר שני אינו נאכל חוץ לחומות
ירושלים אלא בפדיון, אף זה כן, ודבר
זה הלולים לה' הוא שנושאו שם
[לירושלים] לשבח ולהלל לשמים"),
ובשנה החמישית החל מהשנה
החמישית והלאה תאכלו את פריו
של העץ להוסיף לכם תבואתו
אני הו' אלקיכם¹.

והנה, משמעות הכתוב
המצוטט לעיל היא שהפניסה של
בני ישראל לארץ (וכי תבאו אל
הארץ) היא בכדי שיהיה
ענין הנטיעה (ונטעתם) דעץ
מאכל דוקא, ולפי זה אינו
מובן המשך הכתוב שלש
שנים יהיה לכם ערלים לא
יאכל, שבג' שנים הראשונות
אסורים הפירות באכילה,
ואפילו בשנה הרביעית אינו
יכול לאכלם במקומו, במקום
מגוריו שם גדלו הפירות אלא יהיה
כל פריו קדש הלולים גו',
שצריך להעלותם לירושלים,
ורק בשנה החמישית תאכלו

את פריו והרי לכאורה זו סתירה שבתחילה הכתוב מדגיש שהפניסה לארץ
היא כדי לטעת עצי מאכל, ומיד אחר-כך הפסוק ממשיך ומפרט שורה של

בס"ד. שבת פרשת אחרי- קדושים, י"ג אייר, ה'תשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל
וערלתם ערלתו וגו' שלש שנים יהיה לכם
ערלים לא יאכל, ובשנה הרביעית יהיה כל פריו
קדש הלולים להו', ובשנה החמישית תאכלו את
פריו להוסיף לכם תבואתו אני הו' אלקיכם.¹
והנה, משמעות הכתוב היא שהפניסה לארץ
(וכי תבאו אל הארץ) היא בכדי שיהיה ענין
הנטיעה (ונטעתם) דעץ מאכל דוקא, ולפי זה
אינו מובן המשך הכתוב שלש שנים יהיה לכם
ערלים לא יאכל, שבג' שנים הראשונות אסורים
הפירות באכילה, ואפילו בשנה הרביעית אינו
יכול לאכלם במקומו, אלא יהיה כל פריו קדש
הלולים גו', שצריך להעלותם לירושלים, ורק
בשנה החמישית תאכלו את פריו. גם צריך
להבין מה שכתוב ובשנה החמישית גו',
דלכאורה, בין שההיתר לאכול את פריו הוא
לא רק בשנה החמישית אלא גם לאחריה,
הנה ליה-למימר ומשנה החמישית והלאה
תאכלו את פריו, על-דרך מה שכתוב² ומיום
השמיני והלאה גו', וכיוצא בזה. עוד צריך
להבין, מה שכתוב להוסיף לכם תבואתו,
שהפונה בזה היא להוסיף שבאין-ערף. והינו,
שאין זה כמו שכר כל המצות שהוא בערך
המצוה [וכידוע שיש שתי דעות בדברי
הראשונים³ בענין שכר מצוה, אם הוא בדרך
סיפה ומסוכב או שהוא ענין סגולי, ועל-

(1) פרשתנו (קדושים) יט, כג"ה. (2) אמור כב, כז. (3) הובאו בשל"ה בית אחרון (יב, א"ב. טו, א"ב). וראה אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' שצה. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 השכר, וְעַל-כָּל-פָּנִים לְפִי שְׁתֵּי הַדְּעוֹת הָרִי הַשָּׂכָר הוּא בְּעֶרְףְּ
2 הַמְצָוָה, וְיֵשׁ יֶחֱס וְהִתְאָמָה בֵּין הַמְצוּוֹת לִשְׂכָר עַל כִּיּוֹם הַמְצוּוֹת, אֲלֵא
3 הַשְׂכָר הַמּוֹבִטָה עַל מְצוּוֹת עֲרָלָה וְזֶהוּ עֲנִין שֶׁל הוֹסְפָה שְׂבָאִין-
4 עֲרוּף, לֵאלֹא יֶחֱס בֵּין הַמְצוּוֹת עֲצָמָה וְהַשְׂכָר, וְצָרִיף לְהִבִּין מַה נִּשְׁתַּנָּה
5 עֲנִין מְצוּת עֲרָלָה שֶׁשְׂכָרָה
6 הוּא בְּאִין-עֲרוּף לְמַעֲשֵׂה הַמְצוּוֹת, 1
7 שְׁלֹכֵן צָרִיף הַתּוֹב לְפָרֶשׁ
8 וּלְפָרֶט לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ,
9 וְהִינוּ, שֶׁבְּכָל הַמְצוּת הָרִי זֶה
10 דָּבָר הַפְּשׁוּט שֶׁמְקַבְּלִים שָׂכָר
11 עַל הַמְצָוָה, וְכָאן צָרִיף לְפָרֶשׁ
12 זֹאת, מֵאַחֵר שֶׁהוּא שָׂכָר
13 שְׂבָאִין-עֲרוּף וְלֵאלֹא שֶׁהִתּוֹרָה
14 תִּכְתּוֹב זֹאת בְּפִירוּשׁ לֹא הִינוּ יוֹדְעִים
15 עַל כֵּךְ מֵעֲצָמָנוּ שֶׁהִרִי זֶה חִידוּשׁ מִיּוֹחַד
16 שֶׁלֹא קִיִּים בְּשָׂאֵר הַמְצוּוֹת, וְיֵשׁ לְהִבִּין
17 בְּמָה מִיּוֹחַדָּת מְצוּוֹת עֲרָלָה שִׁישׁ עָלֶיהָ
18 שְׂכָר גְּדוֹל בְּמִיּוֹחַד, "בְּאִין-עֲרוּף"? 11
19 וְגַם צָרִיף לְהִבִּין אֵת הַטַּעַם עַל
20 מַה שֶׁמְסִיִּים הַכְּתוּב אֵת הַפְּסוּקִים
21 הַמְדַּבְּרִים בְּמְצוּת עֲרָלָה בְּאִמְרִיהָ אֲנִי
22 הָיוֹנִי אֲלֵמִיכָם, שֶׁלֹא מְצִינוּ בֵּין
23 כָּל הַמְצוּוֹת.
24 (ב) וְיוֹכֵן זֶה עַל-פִּי בְּאוּר
25 אֲדָמוֹר הַצִּמְחָה צֶדֶק⁴
26 בְּדָרוֹשׁ מֵאִמֶּר חֲסִידוֹת עַל פְּסוּק
27 זֶה, שֶׁמְבִיא אֵת דְּבָרֵי ה'בְּחִי'⁵
28 שֶׁמְפָרֶשׁ בְּמָה פִירוּשֵׁים
29 בְּפִסּוּק זֶה, וְאַחֲרֵי-כֵן⁵ מְבִיא
30 אֲדָמוֹר הַצִּמְחָה צֶדֶק מַה שֶׁתֵּב
31 ה'בְּחִי': וְעַל דֶּרֶךְ הַקְּבִלָה,
32 מְצוּת עֲרָלָה שֶׁהִרְחִיקָה
33 הַתּוֹרָה וְאִסְרָה לֵאכּוֹל אֵת פִּירוֹת
34 הַנְּטִיעָה שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים
35 הָרִאשׁוֹנוֹת כִּנְגֵד הַשְּׁלֹשׁ
36 הַעֲלִיּוֹנוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁלֹשׁ
37 בְּחִינוֹת עֲלִיּוֹנוֹת רִאשׁוֹנוֹת בְּאִלּוּקוֹת
38 (כְּפִי שֶׁמְפָרֶט לַחֲלוֹן) שֶׁאֵין לָנוּ
39 בְּהֶם הַשְּׁגָה וְזֶהוּ עֲנִין הִרְחִיקוּ,
40 וְכִנְגֵדָם שֶׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הַמְקַבְּלוֹת
41 לָהֶן, גַּם-בֵּין תִּהְיֶה וְכִהְיֶה
42 וְחוֹשֶׁף⁶, וּמְבָאֵר הַצִּמְחָה צֶדֶק: נִרְאֶה מְדַבְּרִי שֶׁל ה'בְּחִי'
43 שֶׁהֵם ג'. רִאשׁוֹנוֹת כְּתָר-חֲקֵמָה-בִּינָה בְּחִינַת תָּרוּ עֲלִין שֶׁלֹמְעֵלָה
- מַעֲשֵׂה הַסְּפִירוֹת (כֶּשֶׁם שֶׁהַכְּתָר הַגִּשְׁמִי הוּא מַעַל הָרָאשׁ) וְהַסְּפִירוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת
מַעֲשֵׂה הַסְּפִירוֹת שֶׁהֵן חֲכָמָה וְכִינָה. וְלֹא-תִרְיָזָה מְבִיא הַמְשָׁף דְּבָרֵי
ה'בְּחִי': וְהַשְּׁנָה הַרְבִּיעִית גַּם-בֵּין כִּנְגֵדָה, הָעֲנִין הַמְקַבֵּל לֵה
בְּאִלּוּקוֹת הוּא וְרוּחַ אֲלֵמִים מְרַחֶפֶת עַל פָּנֵי הַמַּיִם⁷, כִּי אֵינוֹ
הַסֵּתֶר גָּמוּר כְּמוֹ שֶׁלֹשׁ הַבְּחִינוֹת
הָאִמּוּרוֹת (כְּתָר, חֲכָמָה וְכִינָה) שֶׁהֵן
לְמַעֲלָה מִהַשְּׁגָה לְגַמְרִי וְלֹא הַשְּׁגָה
גָּמוּרָה מִצַּד שְׁנֵי זֵו בְּחִינָה שֶׁאֵין בָּהּ
הַשְּׁגָה מְלָאָה וְכִינָה מְסִימָה גַּם הִיא
נִסְתָּרָה, בֵּין הַשְּׁנָה הַרְבִּיעִית מִצַּד
אֶחָד אֵינוֹ הֵיתֵר גָּמוּר, וּפִירוֹת
הַשְּׁנָה הַרְבִּיעִית לֹא נִאֲכָלוֹת כְּפִירוֹת
חֲלוּץ, כִּי מוֹתֵר הוּא בְּפִדְיוֹן⁸
וְאַחֲרֵי פִדְיוֹן הַפִּירוֹת הֵן מוֹתָרוֹת
בְּאִכְלָה, וּמִצַּד שְׁנֵי וְאִסּוּר הוּא
בְּלֹא פִדְיוֹן. וּמְבָאֵר הַצִּמְחָה
צֶדֶק: לְכַאוּרָה צָרִיף לֹמַר
שֶׁהוּא הַבְּחִינָה הַרְבִּיעִית הַזֹּאת שֶׁעָלֶיהָ
אוֹמֵר ה'בְּחִי' שֶׁהִיא כִנְגֵד "וְרוּחַ
אֲלֵמִים מְרַחֶפֶת עַל פָּנֵי הַמַּיִם", הִיא
בְּחִינַת הַדְּעוּת, כִּי הָרוּחַ קוֹ
הָאֲמָצִיעִי, כְּמוֹ הַדְּעוּת שֶׁהִיא בְּקוֹ
הָאֲמָצִיעִי (כְּמִכְבּוֹרָה בְּקַבְּלָה וְחִסְדוֹת
שֶׁהַסְּפִירוֹת נִחְלָקוֹת לְשִׁלּוּשָׁה 'קִיין':
חֶחֶץ – חֲכָמָה, חֶסֶד, נֶצַח) בְּקוֹ הַיְמִינִי,
בְּגִי' (כִינָה, גְּבוּרָה, הוֹד) בְּקוֹ הַשְּׂמָאל,
דֶּת"י (דַּעַת, תְּפָאֶרֶת, יִסּוּד) בְּקוֹ
הָאֲמָצִיעִי וּמְרַחֶפֶת עַל-פָּנֵי
הַמַּיִם שֶׁהוּא חֶסֶד כּו', שְׁעִינִי
הַמְשַׁכָּה וְהַשְּׁפָעָה, כְּמִים הַנִּמְשָׁכִים
וְזוֹרֵמִים (כְּמוֹ שְׂאוּמִרִים בְּתַפִּילַת הַגֶּשֶׁם
לְגַבִּי אֲבֵרָהם אֲבִינוּ שְׁעִינִי מִידַת הַחֶסֶד
– "זְכוּר אֲב נִמְשָׁךְ אַחֲרֶיךָ כְּמִים").
וְהָעֲנִין בְּזֶה, דְּכִין שֶׁשְׁלֹשׁ שָׁנִים
שָׁנִים הֵם כִּנְגֵד ג'. רִאשׁוֹנוֹת
כְּתָר-חֲקֵמָה-בִּינָה שֶׁאֵין לָנוּ
בְּהֶם הַשְּׁגָה, לָכֵן אִסּוּרִים
הַפִּירוֹת בְּאִכְלָה כִּי אֵין בְּכוֹחֵנוּ
לְבַר וְלִהְיוֹת אֵת הַבְּחִינוֹת הַלָּלוּ שֶׁהֵן
לְמַעֲלָה מִהַשְּׁגָה. אֲבָל שְׁנָה
הַרְבִּיעִית הִיא בְּחִינַת הַדְּעוּת,
שֶׁהִיא אֲמֵנָה חֶלֶק מִהַמּוֹחִין, כְּמוֹ הַחֲכָמָה וְהַכִּינָה אֲבָל מִצַּד שְׁנֵי הִיא יוֹתֵר
קְרוֹבָה וְשִׁיכָה אֵלֵינוּ שֶׁיֵּשׁ לָהּ כֶּכֶר שִׁיכּוֹת גַּם לְמַדּוֹת, שֶׁהִיא

(4) אוה"ת פרשתנו (קדושים) ע' קמד ואילך. (5) ס"ע קמו ואילך. (6) בראשית א, ב. (7) שם, ג. (8) תו"כ ופירש"י עה"פ. רמב"ם הל' מעשר שני פ"ט ה"ב.

וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו וגו'

ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מִפֶּתַח דְּכָלִּיל שִׁית⁹, בחינת הדעת נקראת 'מפתח הכולל שש' (כי
- 2 היא כוללת בתוכה את שש המידות חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד,
- 3 ובביאור המושג "מפתח" כתב אדמו"ר ה'צמח צדק' בספר דרך מצותיך: "כמו
- 4 המפתח שפותח התפעלות המדה ומעוררה, או סוגרה ע"י שמסית דעתו").
- 5 וְהִינוּ, דָּאף שְׂבָחִינָה הַדַּעַת
- 6 הִיא מְמוּצָע המחבר בֵּין פֶּתֶר
- 7 שלמעלה מהספירות לְחֻקְהָ-
- 8 וּבִינָה¹⁰ הספירות הראשונות (בֵּין
- 9 לְמַעְלָה מְאָצִּילוֹת בחינות
- 10 האלוקות שלמעלה מ'סדר השתלשלות'
- 11 של דרגות מוגדרות ומוגבלות
- 12 לְאָצִּילוֹת עולם האצילות עצמו,
- 13 הראשון מארבע העולמות אצילות'
- 14 בריאה יצירה עשיה שהם העולמות
- 15 שיש בהם ספירות מוגדרות), מְאָל-
- 16 מְקוֹם לְהִיוֹתָהּ בְּקוֹ הָאֲמָצְעִי,
- 17 מאחר שבחינת הדעת היא בקו
- 18 האמצעי שאינו נוטה לימין או לשמאל
- 19 בְּחִינַת הָאֲמֶת שְׁאִין בָּהּ
- 20 שִׁינוּיִים, שֶׁהוּא לְמִטָּה כְּמוֹ
- 21 שֶׁהוּא לְמַעְלָה, והירידה למטה
- 22 לא פועלת בו שום שינוי הרי מוכן
- 23 שְׁגָם כְּמוֹ שֶׁהִיא לְמַעְלָה
- 24 בבחינות שלמעלה מאצילות, למעלה
- 25 מ'סדר השתלשלות' בֵּין פֶּתֶר
- 26 לְחֻקְהָ וּבִינָה כפי שהדעת היא
- 27 ממוצע המחבר בין הכתר שלמעלה
- 28 מהספירות דאצילות להתחלת הספירות
- 29 דאצילות, כבר בהיותה למעלה יֵשׁ
- 30 לָהּ שְׂכִינֹת גַּם לְמִטָּה, וְלָכֵן
- 31 נַעֲשִׂית מְמוּצָע המחבר בֵּין
- 32 שְׁכָל לְמִדּוֹת וכאמור שגם כפי
- 33 שהדעת היא חלק מהמוחין, היא
- 34 כוללת גם את שש המידות. וְלָכֵן
- 35 הִנֵּה בִּשְׁנֵה הֶרְבִּיעִית פִּירוֹת העץ
- 36 נאכלים באופן הכולל את שני הענינים,
- 37 שיש בהם גם מהבחינות שלמעלה מהשגתנו וגם מהבחינות שעלינו לברר
- 38 ולהעלות, ולכן יִהְיֶה כָּל פְּרִיו קֹדֶשׁ הַלּוּלִים לָהּ, שְׁצָרִיף פְּדִיּוֹן
- 39 וללא הפדיון הפירות הם 'קודש', אָבֵל מצד שני מוֹתֵר בְּאֲכִילָהּ.
- 40 (ג) וּמִמָּשִׁיף ה'צֶמַח צֶדֶק': אֵף שְׂכִינֹת בְּחִינֹת אֵלוֹ לְשִׁלֵּשׁ
- 41 שְׁנֵי עֲרָלָה כו'. וְהִינוּ, דְּלִקְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן, מֵהִי הַשְׂכִּינֹת
- 42 שֶׁל ג', רִאשׁוֹנוֹת פֶּתֶר-חֻקְהָ-בִּינָה שהם בחינות גבוהות ונעלות

- באלוקות לְשִׁלֵּשׁ שְׁנֵי עֲרָלָה שֶׁהֵם כְּנָגֵד ג' קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת,
- כְּמִבְאָר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה'¹¹ בְּשֵׁם הַזֹּהַר¹² שפירות שלוש השנים
- הראשונות אסורות באכילה כי החיות שלהן היא משלוש קליפות הטמאות,
- כוחות של היפך הקדושה המכסים על הקדושה כשם שקליפה מכסה על הפרי
- וכמבואר בספר התניא שכל הדברים
- האסורים באכילה מקבלים את חיותם
- וקיומם מהקליפות הטמאות שאין
- בכוחנו להעלות ולברר (והעליה
- והבירור שלהם יהיו לעתיד לבוא,
- בימות המשיח)?
- וּמִבְאָר ה'צֶמַח צֶדֶק': יֵשׁ
- לּוֹמֵר שביאור הדברים, כיצד מצד
- אחד מבואר שפירות שלוש השנים
- הראשונות קשורים בדרגות נעלות
- באלוקות, ומצד שני מבואר שהם
- מקבלים חיות מהקליפות הטמאות,
- הוא על-דֶּרֶךְ מֵה שֶׁכָּתֵב בְּשֵׁם
- אֲדוֹר הַחַיִּים¹³ בְּעֶנְיֵן אֲרִיָּה
- וְשׁוֹר, שֶׁהָרִי הָאֲרִיָּה בְּשָׂרָשׁוֹ
- גְּבוּהָ יוֹתֵר מֵהַשּׁוֹר, כִּי פָּנָי
- אֲרִיָּה ב'מרכבה' העליונה אֵל
- הַיָּמִין כו'¹⁴, וְאֵילוֹ 'פְּנֵי שׁוֹר' אֵל
- הַשְּׂמָאל, וְהָרִי יֵמֵן יוֹתֵר חָשׁוּב
- ויותר נעלה מצד השמאל, וּמִדּוּעַ
- לְמִטָּה נִהְפָּךְ הוּא, שֶׁהַשּׁוֹר
- הוּא בְּהִמָּה טְהוֹרָה וְהָאֲרִיָּה
- הוּא חִיָּה טְמֵאָה, כִּךְ שֶׁהַשּׁוֹר
- נעלה מהאריה?
- אֵלָּא דִּהִיא הַנּוֹתֶנֶת, שְׂמִיחָתָהּ
- שֶׁהוּא הָאִרְיָה גְּבוּהָ יוֹתֵר לְמַעְלָה
- בשורש הדברים, עַל כֵּן בְּשִׁבְרִית
- הַפְּלִים של עולם ה'תוהו' שבו היו
- אורות מרובים וכלים מועטים שלא
- יכלו להכיל את האורות וכתוצאה מזה
- הכלים נ'שברו' וניצוצות של קדושה
- נפלו למטה, הָרִי כְּשֶׁנִּפְלָה הָאִרְיָה
- שלמעלה לְמִטָּה, נִשְׁפַּל וִירַד לְמִטָּה יוֹתֵר לְבַעַל-חַיִּים שאסור באכילה
- כו' וְנִכְדָּוַע שֶׁכָּל הַגְּבוּהָ גְּבוּהָ בִּיּוֹתֵר, נּוֹפֵל לְמִטָּה מִטָּה
- בִּיּוֹתֵר¹⁵, כְּמִשַּׁל חֹמַת אֲבָנִים שֶׁנּוֹפֶלֶת כִּךְ שֶׁהַשּׁוֹר הַתַּחְתּוֹנוֹת נּוֹפֶלֶת
- קֶרֶב, וְהַשּׁוֹר הָעֲלִיּוֹנוֹת נּוֹפֶלֶת רְחוֹק, וְלָכֵן¹⁶ הָאֲרִיָּה שְׂשָׂרָשׁוֹ
- לְמַעְלָה גְּבוּהָ יוֹתֵר מֵהַשּׁוֹר שֶׁל הַשּׁוֹר לְמַעְלָה, וְלָכֵן הָאִרְיָה הוּא בִּימִין
- והשור הוא בשמאל, בְּנִפְלִיתוֹ לְמִטָּה נַעֲשֶׂה חִיָּה טְמֵאָה הָאִסוּרָה

(9) ראה זח"ב קעז, ב. לקו"ת ואתחנן ו, ד. ובכ"מ. 10) ראה תו"א תולדות יט, א. סה"מ תר"ס ע' נא. ד"ה ומשה הי' רועה תרצ"ד. 11) פרשתנו (קדושים) כט, ג. 12) ח"ב רמד, ב. וראה פרדס שער כד בסופו - הובא בלקו"ת שם. 13) אחרי יז, יד. 14) יחזקאל א, י. 15) ראה לקו"ת אמור לד, ג. שערי אורה שער הפורים נח, א ואילך. סה, א ואילך. 16) ראה תו"א מג"א

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 באכילה, מה-שאינ-כן השור, אף שגם שרשו מ'פני שור'
 2 שבמרכבה, ואם כן מובן שגם לו יש שורש גבוה ונעלה, מכל-מקום
 3 להיותו למטה מ'פני אריה', כיוון ששורש השור למעלה נמוך
 4 משורש האריה למעלה, לכן גם לאחר השבירה שגרמה 'נפילה' של
 5 ניצוצות הקדושה מלמעלה למטה אל
 6 תוך הגשמיות והחומריות, בכל זאת
 7 אינו נפרד מן הקדושה לגמרי
 8 ואינו אסור באכילה, אלא הוא
 9 בהמה טהורה].
 10 ולכן מה שנפלו קצת חלק
 11 מועט מבחינת ג' ראשונות
 12 בתרחקמה-בינה למטה,
 13 נפלו למטה יותר, לעניינים
 14 נחותים יותר מה'נפילה' של דרגות
 15 נמוכות יותר למעלה שגם נפלו אך לא
 16 נמוך כל כך, אבל שלוש בחינות נעלות
 17 אלו, כתר-חכמה-בינה ירדו ונפלו
 18 למטה ביותר, הינו בג' קליפות
 19 השמאות, וזהו ענין פירות
 20 ערלה שהם מג' קליפות
 21 השמאות ואסורות באכילה
 22 [ולהעיר שהדוגמא שהובאה
 23 בתניא¹⁷ על מאכלות אסורות
 24 שהם מג' קליפות השמאות
 25 לגמרי - היא מערלה דוקא
 26 ובודאי הדבר מדויק ומכוון].
 27 ומסים אדמו"ר ה'צמח צדק' במאמר
 28 הנזכר: וזהו ענין ג' שני ערלה
 29 כו' שהן תהו ובהו וחושף,
 30 שלוש בחינות של העלם והסתהר על
 31 אלוקות ושרשן ממה שנפל
 32 בשבירת הפלים מתהו ובהו
 33 וחושף העליון כו' כפי שהן
 34 בחינות גבוהות ונעלות באלוקות,
 35 כמבואר לעיל שהבחינות הנעלות יותר
 36 נפלו למטה יותר.
 37 (ד) אף עדיין צריך להבין דבר
 38 נוסף בענין פירות הערלה, הרי נאמר
 39 בקהלת גם את העולם נתן
 40 בלכם¹⁸, והמשמעות הפנימית של
 41 הפסוק היא שכל עניני העולם
 42 הזה הם בשביל עבודת האדם, שיכבד אותם כו', כדי שעל-ידי
 43 שהאדם בא איתם במגע ומשתמש בהם לתורה ומצוות ולעבודת ה' באופן
- של 'בכל דרכיך דעה', הוא יכיר ויפיר את הטוב שבהם מהרע ויעלה אותם
 לקדושה, ולכאורה, איך נעשה הבידור והעילוי של הפירות בג'
 שני ערלה, מאחר שהם מג' קליפות השמאות שאין להן
 עליה ובידור, והם אסורים באכילה ויתבררו רק לעתיד לבוא?
 אף הענין הוא, שהברור
 והעליה דג' קליפות השמאות
 הוא באופן של דחיה בעור
 שהדברים המותרים מתבררים
 ומתעלים על ידי אכילתם והשימוש
 בהם, הדברים האסורים מתבררים על
 ידי עצם העובדה שדוחים אותם ולא
 אוכלים מהם, אבל גם הם בעצם
 עוברים בידור (לפחות במידה מסוימת)
 ואינם יוצאים מהכלל הקובע שהעולם
 כולו נברא כדי שהאדם יעלה ויברר
 אותו.
 וזהו פללות החילוק ההבדל
 בין הברור של הדברים הגשמיים
 בעולם הזה שעל-ידי קיום רמ"ח
 מצות-עשה בעשייה חיובית,
 לברור של דברים אחרים, האסורים
 באכילה או אפילו בהנאה שעל-ידי
 שס"ה מצות לא-תעשה, על-
 ידי הימנעות מפעולות מסוימות
 שהברור שעל-ידי רמ"ח
 מצות-עשה הוא בדרך קרוב
 בין האדם המברר והדבר המתברר על
 ידי אכילתו או שימוש בו לעניני תורה
 ומצוות, ואילו הברור שעל-ידי
 שס"ה לא-תעשה הוא בדרך
 דחיה של הדברים האסורים. והינו,
 שהברור דג' קליפות
 השמאות נעשה על-ידי-זה
 שדוחה אותם, ובפטר פאשר
 מצטער מזה כו' (פמבאר
 בהמשך תרס"ו¹⁹ שעל-ידי
 הצער מגיעים למעלה יותר
 מאשר על-ידי התענוג ולכן
 לבעלי-תשובה שמצטערים וחשים
 מרירות על כך שבעבר היו רחוקים
 מדביקות באלוקות יש יתרון על
 צדיקים גמורים שעובדים את ה' מתוך עונג על היותם קרובים לאלוקות),
 פמבאר בדרושים מאמרי חסידות המבארים את החילוק ההבדל

וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו וגו'

ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 סתירה לכך שיש להם שורש נעלה אלא אדרבה, דווקא הגבוה ביותר נופל
43 למטה יותר. וזהו ובשנה החמשית גו' להוסיף לכם גו',
44 שהוא ענין תוספת אור שלא נמשך ונתגלה קודם לכן, לפני הבירור
45 שנפעל בשלוש השנים הראשונות, והוא אור הנמשך מקוצו של יו"ד
46 דשם הוי', והוא בחינת
47 הפתר, כמבואר בקבלה וחסידות
48 שעשר הספירות רמוזות בשם הוי',
49 ובחינת הכתר שלמעלה מהספירות
50 מרומות ב'קוץ' שבראש האות יו"ד,
51 היינו למעלה מהאות עצמה ומשם
52 דקא נמשך תוספת האור
53 להוסיף לכם כו'22 והיא תוספת
54 אור מבחינה שלמעלה מ'סדר
55 השתלשלות'.
56 ועל-פי-זה מוכן ששכר זה
57 הבא על בירור הקליפות הטמאות וניתן
58 למעלה ממדריגה גבוהה ביותר הוא
59 למעלה מהשכר דכל שאר
60 המצוות. דהנה ידוע מה
61 שכתוב בזהר23 שהמצוות
62 תלויות בשם הוי' פענכי
63 דתלא באתקלא (פענכים
64 התלוים באשכול), יש מצוות
65 התלויות באות י' דשם הוי',
66 יש התלויות באות ה'
67 ראשונה, ויש התלויות באות
68 ו' או באות ה' אחרונה.
69 ולכן, על-ידי קיום המצוות
70 בפועל ממשכים למעלה למטה
71 גילוי אור מבחינת ד' אותיות
72 דשם הוי'. וזהו ששכר
73 המצוות (הן אם הוא בדרך
74 סיבה ומסובב
75 הבאה ישירות מהסיבה, או אפילו
76 באופן סגולי) הוא ענין
77 שבערך, ויש יחס והתאמה בין המצווה והשכר שניתן על קיום המצווה,
78 כיון שההמשכה היא רק מד' אותיות שם הוי', שהן פנגד
79 עשר ספירות24, י' - חכמה, כי חכמה היא ראשית המוחין ותחילת
80 ההתגלות שלו היא בנקודה בלבד כצורת אות יו"ד ה' ראשונה - בינה
81 שהיא הסתעפות והתרחבות החכמה כצורת אות ה' שיש לה קוים לאורך
82 ולרוחב, ו' - מדות שנינים המשכה והתגלות כצורת אות ו' הנמשכת

1 שְׁבִין עֲבֹדֹת הַבְּרִיּוֹת לְעֲבֹדֹת הַנְּסִיּוֹנוֹת20 שדווקא על ידי
2 עבודות הניסיונות מבררים את ג' הקליפות הטמאות (וכמו שמבאר אדמו"ר
3 ה'צמח צדק' בספרו דרך מצותיך: "והנה על-ידי הניסיון נתברר ויוצא הטוב
4 המוסתר שנפל מעולם התהו שנפל למטה בהדבר המסתיר שממנו בא
5 הניסיון... כשהיא בגדר ניסיון שמצטער
6 בנפשו ועכ"ז דוחה, הנה ע"י זה הצער
7 שהקליפה מצטער אותה וסובל צערה
8 בזה י"ל שמוציא הטוב שבה ונהפך
9 לטוב ממש וענין מ"ש האור החיים
10 פרשת שמות על פסוק וכאשר יענו
11 אותו כו' ומה לי עינוי דעבודת פרך או
12 עינוי דקמצטער בנפשי' וסובל
13 (ומדחה...) (ועל-דרך-זה
14 הסתלקות צדיקים, שעל-ידי-
15 זה נעשה ברור ג' קליפות
16 הטמאות21 כפי שמבאר ב'אגרת
17 הקודש' שבספר התיא (סימן כח) על
18 מאמר חכמינו ז"ל "למה נסמכה פרשת
19 מרים לפרשת פרה, לומר לך מה פרה
20 מכפרת, אף מיתת צדיקים מכפרת",
21 אשר כשם שעל-ידי פרה אדומה ניתן
22 לטהר טומאת מת שהיא הטומאה הכי
23 חמורה, כך מיתת צדיקים 'מטהרת',
24 היינו מבוררת ומעלה גם את הקליפות
25 הטמאות, "כנודע שכל עמל האדם
26 שעמלה נפשו בחייו למעלה בבחינת
27 העלם והסתר, מתגלה ומאיר בבחינת
28 גילוי מלמעלה למטה בעת פטירתו...
29 בפטירתו [של צדיקים] מאיר חסד ה'
30 מעולם עד עולם על יראיו ופועל
31 ישועות בקרב הארץ לכפר על עוון
32 הדור אף גם על הדורות שהן מג'
33 קליפות הטמאות").
34 (ה) ועל-ידי-זה על ידי הבירור של
35 הקליפות בשלוש השנים הראשונות
36 הנה בשנה החמשית גו' להוסיף לכם גו'. והינו, שלאחר
37 הברור דג' שני ערלה על-ידי הדחיה כו', כמבאר לעיל שעצם
38 הדחיה וההימנעות מאכילה פועלת בירור ועילוי אפילו בפירות שהחיות
39 והקיום שלהם הם מהקליפות הטמאות
40 בקדושה למעלה באלוקות בבחינת ג' ראשונות פתר-חכמה
41 בינה וכפי שנבאר לעיל העובדה שירדו למטה לקליפות הטמאות היא לא

(20) ראה סהמ"צ להצ"צ קפו, א ואילך. ועוד. (21) ראה סהמ"צ שם קצא, סע"ב בשוה"ג. (22) לקו"ת פרשתנו ל, ד. אוה"ת פרשתנו ע' קמג. (23) ראה תיקוני זהר בהקדמה (ב, א). שם תיקון מא (פא, ב). וראה גם לקו"ת פקודי ג, ב ואילך. (24) עץ חיים שער ג (שער סדר אצי' למהרח"ו) פ"א. שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א-ב. שערי קדושה להרח"ו ח"ג שער א.

ש"פ אחרי-קדושים, י"ג אייר, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

עולם ה'תיקון' דווקא ועד לה' אחרונה, בחינת השטח
בהתפשטות הכי גדולה, התחלת הארת עשר הספירות היא באות יו"ד,
בחינת נקודה בלבד, אבל הסיים הוא באות ה' האחרונה שיש לה אורך ורוחב
והיא רומזת להארה שמתרחבת ומתפשטת ביותר, שזהו ענינה של
השנה הרביעית, שלא זו בלבד
שהפירות מותרים באכילה אלא יש
בהם קדושה מיוחדת ועל-ידי-זה
מגיעים לשנה החמשית,
בחינת קוצו של יו"ד, ולכן על
השנה החמישית נאמר "להוסיף לכם"
כי זו הוספה ועליה באין-ערוך,
כמבואר לעיל באריכות.
וזהו גם כללות ענין ירידת
הנשמה בגוף, שגם בה מצינו
מעין זה, היינו ארבע בחינות ועוד
בחינה חמישית נעלית מכל הארבע,
כפי שהולך ומפרט שיש בזה ד'
מדרגות, וכפי שאומרים²⁷
בברכות השחר נשמה שנתת בי
טהורה היא, אתה בראתה,
אתה יצרתה, אתה נפתחתה
בי, היינו שהולך ומונה ארבע דרגות
מלמעלה למטה, "טהורה היא"
(הנשמה כפי שהיא בשרשה בעולם
האצילות), "בראתה" (בעולם
הבריאה), "יצרתה" (בעולם היצירה),
"נפתחתה" (להיות נשמה בגוף בעולם
העשייה) וירידה זו היא צורך
עליה, שעל-ידי-זה דווקא מתוך
הירידה הגדולה ובאמצעותה
מגיעים לתכלית העליה,
למעלה גם מבחינת טהורה
היא, כמבואר בכמה מקומות
שבבכור לומר שהעליה שלאחר
הירידה היא לדרגה נעלית יותר מזו
שבה היתה הנשמה קודם הירידה שאם
לא כן מה התועלת וה'רווח' מהירידה,
על כך מבואר כאן שלאחר הירידה, הרי על-ידי עבודת ה' בתורה ומצוות
בעולם הזה התחתון, הנשמה מתעלית למדרגה שלמעלה מ"טהורה היא"
שזהו המדרגה החמשית שלמעלה מד' המדרגות, מ"טהורה
היא" עד נפתחה ב', ועליה זו נעשית על-ידי הירידה בגוף
דווקא, שזהו מצד מעלת שרש הגוף, על-דרך

לאורך, מלמעלה למטה וה' אחרונה - מלכות שמורידה את השפעת
הספירות למטה לעולמות ולנבאים, וכןגד ד' העולמות²⁵ אצילות
(אות יו"ד) בריאה (אות ה' ראשונה), יצירה (אות ו') עשיה (אות ה' אחרונה).
אבל על-ידי מצות ערלה נמשכת בחינה החמשית, שלמעלה
מהמדרגות הנרמזות בארבע האותיות
של שם הוי', קוצו של יו"ד,
בחינת הכתר, שלמעלה מד'
אותיות שם הוי' (כמבאר
ב'אגרת התשובה'²⁶), שזהו
ענין של הוספה שבאין-
ערוך, לגבי ההמשכה וההתגלות
הנפעלת בארבעת השנים הקודמות,
והמשכה זו של התוספת באין-ערוך
היא מבחינת ג' ראשונות
שלמעלה מהשתלשלות
העולמות.
וזהו שמסים הכתוב בפסוקי פרשת
ערלה אני הוי' אלגיכם,
דמאחר שזהו ענין שלמעלה
מהשתלשלות, מבחינת הכתר
שלמעלה מעשר הספירות, לכן
צריך הבטחה מיוחדת
שיומשך בהשתלשלות ויאיר
גם בארבעת העולמות.
וכל זה נעשה על-ידי הבורר
שבדרך דחיה, שדווקא על-
ידי-זה נמשכים אורות
שלמעלה מהשתלשלות
כמבואר לעיל לגבי מעלת הבורר על
ידי מצוות לא-תעשה ויתירה מזו על
ידי עבודת הניסיונות.
אף בכדי שתהיה ההמשכה
למטה, יש צורך בהקדמת
העבודה ד'תיקון' דווקא.
והינו, שקוצו של יו"ד,
בחינת הכתר, ספירות
ד'תהו', מדרגות
מהספירות כפי שהן בעולם ה'תיקון'
העבודה ד'תיקון', כי אמנם בסדר המדרגות הכתר הוא למעלה מעשר
הספירות ו'תהו' הוא למעלה מ'תיקון' אבל גם המשכת העניינים הנעלים
ביותר היא על ידי עבודת ה' דווקא בתוך סדר השתלשלות, בתוך ה'תיקון',
והוא ענין ד' האותיות דשם הוי', שרומזת לעשר הספירות של

(25) עין חיים שער מב שם. שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"ב. שערי קדושה שם. (26) פ"ד (צד, ב). (27) נוסח "אלקי נשמה" בברכת השחר.

וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו וגו' יא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

האכילה האדם עובד את ה' ועוסק בתורה ומצוות נעשה ברור העולם
לעשותו מקום ראוי להשראת והתגלות אלוקות, והעולם מגיע למילוי
המטרה שלשמה נברא להיות דירה לו יתברך. ואף שזהו המעבר
מהמדבר לארץ ישראל (וכן הייתה של הנשמה בגוף) ענין של ירידה,
וכידוע שזו היתה טענת
המרגלים שלא רצו ליכנס
לארץ, מאחר שלא רצו
לרדת ממדרגתם הרוחנית הנעלית
ולעסוק בברור עניני
העולם³⁰ על-ידי חרישה וריעה
וכד', הרי האמת היא שירידה
זו היא צורך עליה, ובסופו של
דבר היא מביאה לעלייה למצב הרבה
יותר נעלה מזה שהיה קודם הירידה,
וכמו שכתוב³¹ בדברי יהושע
וכלב במענה לטענות המרגלים
טובה הארץ מאד מאד, ב'
פעמים מאד³², להורות על גודל
העלייה, עד להתעלות באין-ערוך, כי
דוקא הכניסה לארץ
להתעסק בברור עניני העולם
היא תכלית העבודה, וכפי
שהובא לעיל (על הפסוק "גם את
העולם נתן בליבם") שעבודת
הביוריים (של כל חלקי העולם, אפילו
הקליפות הטמאות) היא התכלית של
בריאת העולם, ועל-ידי-זה
נעשית אמתית העלייה
לנשמה, שמגעת למדרגה
החמשתית, כנ"ל שהעלייה
שלאחר הירידה היא עליה למדרגה
הרבה יותר נעלית ממדרגת הנשמה
קודם הירידה.
(ז) וזהו גם כללות העבודה
דספירת העומר, שענינה הוא ברור הנפש הבהמית והעלאתה
לקדושה, שלכן בא קרבן העומר בבית המקדש משעורים דוקא,
מאכל בהמה³³, להורות על כך שהעבודה הרוחנית של ספירת העומר
היא בירור הנפש הבהמית, ועל זה נאמר³⁴ שכנסת ישראל מבקשת
מהקדוש-ברוך-הוא משכני אחריך תקרב אותי אליך נרוצה בידך.
והינו, שבתחלה נאמר משכני, לשון יחיד, דקאי הכונה על

על-דרך מעלת שרש הכלים לגבי שורש האורות, כמו שנתבאר
לעיל בארוכה במאמרים שלפני-זה²⁸ דיבור-המתחיל "כימי
צאתך מארץ מצרים" שנאמר באחרון של פסח ודיבור המתחיל "ויאמר לו
יהונתן מחר חודש" שנאמר בשבת פרשת שמני שנה זו, תשכ"ח (יוצא לאור
עם ביאור בדרך אפשר ב'דבר מלכות'
בשבעות הקודמים) ונקודת הדברים
היא שהיחס בין הנשמה והגוף דומה
ליחס שבין האורות והכלים, וכשם
ששורש הכלים נעלה משורש האורות,
כך שורש הגוף נעלה משורש הנשמה,
וכמו שעל-ידי המשכת והתלבשות
האורות בכלים נעשה יתרון ותוספת
באורות (כי הכלים הקולטים ומכילים
את האור הם גם גורם להמשכת
והתגלות האור), כך גם על ידי ירידת
הנשמה להתלבשות בגוף (שהיא
בהמשכת האורות בכלים, כי אברי
הגוף גורמים לאור הנפש להתגלות
ולהאיר, כפי שרואים במוחש שכאשר
איבר מסוים נחלה ונחלש ואור הנפש
מסתלק ממנו, הרי כשהאבר מבריא,
אור הנפש חוזר ונמשך בו מאליו),
הנשמה מתעלית לדרגה נעלית יותר
מכפי שהיתה לפני שירידה למטה
והתלבשה בגוף.
(ו) וזהו כי תבאו אל הארץ
ג', ולכן ענין פירות הערלה שמבטא
את כללות עבודת הביוריים והעבודה
על ידי ירידת הנשמה בגוף קשור עם
הכניסה ל"ארץ" שהתחלה בזה
בעבודת הביוריים האמורה לעיל
בעבודת כל אחד מישראל
בפרט, בתור יחיד היא פירידת
הנשמה בגוף, ובכללות
ישראל בכלל, הוא ענין הכניסה לארץ כפשוטה (לאחר
ההכנה לכניסה לארץ במשך זמן היותם במדבר), שאז היתה
תחלת עבודתם בעניני העולם, החורש והזורע כו'²⁹, בעור
שבחיותם במדבר ניזונו מהמן מהשמים ועד ונטעתם כל עץ מאכל,
שהחרישה והזריעה מביאות לתוצאות של אוכל שגממשן בפנימיות
האדם והופך להיות דם ובשר כבשרו, שעל-ידי-זה כאשר בכוח

(28) בד"ה כימי צאתך דאחרון של פסח פ"ט ובד"ה ויאמר לו יהונתן פ"ח ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חנ"ב ע' 272 ואילך; ע' 329 ואילך). (29) לשון המשנה - שבת עג, א. (30) ראה לקו"ת ר"פ שלח (לו, ג ואילך. לז, ב ואילך). ובכ"מ. (31) שלח יד, ז. (32) ראה לקו"ת שלח שם (לו, א-ב). (33) סוטה יד, סע"א במשנה. פסחים ג, סע"ב. וראה לקו"ת אמור לה, ד. לו, ד ואילך. מאמרים שבהערה הבאה. (34) שה"ש א, ד. ד"ה משכני במאמרי אדה"ז כתובים ח"ב ע' כט; אוה"ת שה"ש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (אחרי העבודה של ספירת העומר ועל ידה) נָכַל גַם גִּילוי תּוֹרָתוֹ שֶׁל
2 מְשִׁיחַ שִׁיְהִיָּה בַּגָּאוּלָּה הָעֲתִידָה. וְכָל זֶה הֵן מִתֵּן תּוֹרָה וְהֵן הַגִּילוי
3 שֶׁל תּוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשִׁיחַ נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי בְּרוּר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית דּוֹקָא,
4 עַל-דֶּרֶךְ הָאִמּוּר לַעֲלֹל שְׂכָרִי לַהֲגִיעַ לַמַּעֲלָה הַגְּדוּלָּה שֶׁל הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית
5 צָרִיכָה לִהְיוֹת קֹדֶם יְרִידָה לָאָרֶץ
6 גִּשְׁמִית וְעִסּוּק בַּעֲנִינֵי הָעוֹלָם (כְּמוֹ)
7 הִירִידָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה בַּגּוֹף, שֶׁעַל זֶה
8 נֹאמַר כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ
9 דּוֹקָא, וְעַל-יְדֵי-זֶה עַל יְדֵי
10 הִירִידָה בָּאִים אַחֵר כֵּךְ לַעֲלִיָּה הַגְּדוּלָּה
11 שְׁעִלָּה נֹאמַר הַבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ
12 חֲדָרִי, שְׁנַעֲשֶׂה הַגִּילוי
13 דְּמִתֵּן-תּוֹרָה, כּוֹלֵל גַּם גִּילוי
14 דְּזִין דְּרִזִּין הַסּוּדוֹת שֶׁבְּסוּדוֹת
15 (שִׁיבּוּאוֹ בְּתַכְלִית הַגִּילוי בְּתוֹרָתוֹ שֶׁל
16 מֹשִׁיחַ), וּבְאֹפֶן שְׁנַעֲשִׂית קִבְּלָתָהּ
17 הַתּוֹרָה בְּשִׁמְחָה
18 וּבִפְנִימִיּוּת³⁸.

19 וְהִנֵּנוּ, שֶׁבְּתַחֲלָה נֹאמַר מְשִׁכְנִי, לְשׁוֹן יָחִיד, דְּקָאִי
20 עַל הַמְּשִׁיכָה מְלֻמַּעְלָה לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְעַל-יְדֵי-
21 זֶה מְבָרֵר הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית,
22 שְׁזָהוּ אַחֲרֵיךְ נְרוּצָה, לְשׁוֹן רַבִּים, הִנֵּנוּ שְׁגַם
23 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית מִתְּהַפֵּכֶת לְאֱלֹקוּת, וְעַל-יְדֵי-זֶה
24 נִיתָּוֶסֶף עִלּוּי גְּדוֹל יוֹתֵר בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שְׁזָהוּ
25 שְׁבַחַג הַשְּׁבוּעוֹת מְקַרִּיבִים שְׁתִּי הֶלְחָם שְׁבָאִים
26 מְחִיטִים³⁵, מֶאֱכָל אֲדָם, אֶתָּם קְרוּיִן אֲדָם³⁶.
27 וְעַל-יְדֵי-זֶה הַבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרִי, שְׁנַמְצָא עִם
28 הַמֶּלֶךְ לְבָדוֹ (עַר מִיטָן מֶלֶךְ אֲלִיין), דְּקָאִי עַל
29 מִתֵּן-תּוֹרָה, וְכִינֵן שְׁמִתֵּן-תּוֹרָה לֹא יִהְיֶה עוֹד
30 פַּעַם³⁷, הָרִי בָּזָה נְכָלָל גַּם גִּילוי תּוֹרָתוֹ שֶׁל
31 מְשִׁיחַ שִׁיְהִיָּה בַּגָּאוּלָּה הָעֲתִידָה. וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה
32 עַל-יְדֵי בְּרוּר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית דּוֹקָא, עַל-דֶּרֶךְ כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ דּוֹקָא,
33 וְעַל-יְדֵי-זֶה הַבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרִי, שְׁנַעֲשֶׂה הַגִּילוי דְּמִתֵּן-תּוֹרָה, כּוֹלֵל גַּם גִּילוי
34 דְּזִין דְּרִזִּין, וּבְאֹפֶן שְׁנַעֲשִׂית קִבְּלָתָהּ הַתּוֹרָה בְּשִׁמְחָה וּבִפְנִימִיּוּת³⁸.

ח"א ע' עה ואילך; סה"מ תרנ"ה ע' קעב ואילך. (35) אמור כג, יז. משנה מנחות נב, ב. וראה תו"א ויקהל קטז, ב. לקו"ת במדבר י, ד, טז, ד. סהמ"צ להצ"צ כז, ב. וראה אג"ק ח"י"ג ע' ה. (36) יבמות סא, א. (37) ראה סה"מ תרמ"ז ע' פז. עטר"ת ס"ע רצא. תש"ט ע' 57 (השני). ועוד. (38) לשון ברכת רבותינו נשיאנו בקשר לחג השבועות - נתבאר בלקו"ש ח"ד ע' 1307. ח"ח ע' 272. ח"י"ג ע' 158. ועוד.

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' ב

1 פָּרָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הִיתָה יּוֹצֵאָה בְּרַצְעָה שְׁבִין קֶרְנִיהָ.
2 תְּמוּזָה הַגִּמְרָא: וְהָיָא פָּרָה תּוֹיָא לִיָּה - וְכִי רַק פָּרָה אַחַת הִיתָה לוֹ
3 לְרַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, שְׁאוּמֶרֶת הַמִּשְׁנָה 'פָּרָתוֹ, וְהָא אָמַר רַב
4 וְאָמַר לָהּ אָמַר רַב וְהוֹדָה אָמַר רַב, תְּרִסָּר אֲלָפֵי עֲגָלֵי הוֹה מַעֲשֶׂה,
5 בְּמַעֲשֶׂה בַּהֲמָה. רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מַעֲדִיחָהּ, כִּל שְׁתָּא וְשְׁתָּא -
6 בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה, וְאִם כֵּן פְּרוֹת רַבּוֹת הָיוּ לוֹ. מִתְּרַצַּת הַגִּמְרָא: תִּנָּא
7 - הַתְּבַאֵר בְּבִרְיָתָא, לֹא שְׁלוֹ הִיתָה פָּרָה זוֹ, אֱלָא שֶׁל שְׁכִינָתוֹ הִיתָה,
8 וּמִתּוֹךְ שְׁלָא מִיָּחָה קָה שְׁלָא תַצָּא בִּכְךָ, נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ.
9 מִבִּיאָה הַגִּמְרָא עוֹד בַּעֲנִין מִחָאָה עַל דְּבַר עֲבִירָה: רַב וְרַבִּי חֲנִינָא
10 וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַב חֲבִיבָא מִתְּנִי - שֶׁנּוּ אֵת הַמִּימְרָא לַהֲלֹן. הַגִּמְרָא
11 מִפְּסִיקָה לְרַגְעַת אֵת דְּבָרֵיהֶם וְאוֹמֶרֶת: כְּכֹלִיָּה דְּפִכְרָ מוֹעֵד, כִּל בִּי
12 הָאִי זִוְנָא - בְּכָל מָקוֹם בְּסֹדֶר מוֹעֵד, שְׁמוּבָא דְּבַר מַה בְּשֵׁם אֲרֻבַּעַת
13 חֲכָמִים אֱלוֹ בִּיחָד, חֲלוּפֵי רַבִּי יוֹחָנָן - יֵשׁ מַחֲלִיפִים וּמוֹרִצִּיאִים אֵת

14 שְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן מִן הַמִּימְרָא, וּמַעֲיִיל - וּמַכְנִיסִים אֵת שְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי
15 יוֹחָנָן תַּחְתּוּי. וְכִךְ אִמְרוּ אוֹתָם חֲכָמִים: כִּל מִי שְׁאַפְשֵׁר לוֹ לְמַחּוֹת
16 לְאַנְשֵׁי בֵיתוֹ, עַל מַעֲשִׂים שְׂאִינָם הַגּוֹנִים, וְלֹא מִיָּחָה, נִתְּפָם עַל אֲנָשִׁי
17 בֵיתוֹ - נַעֲנֵשׁ עַל עֲבִירוֹת שַׁעֲשׂוּ אֲנָשִׁי בֵיתוֹ. וְכָל מִי שִׁישׁ בִּידּוֹ
18 לְמַחּוֹת בְּאַנְשֵׁי עִירוֹ עַל מַעֲשִׂים שְׂאִינָם מִהוֹגְגִים, נִתְּפָם - נַעֲנֵשׁ עַל
19 מַעֲשֵׂי אֲנָשִׁי עִירוֹ. וְאִם אִפְשֵׁר לוֹ לְמַחּוֹת בְּכָל הָעוֹלָם כּוֹלֵל, כְּלוּמֹר,
20 בְּכָל יִשְׂרָאֵל, וְכִנּוּן מֶלֶךְ אוֹ נָשִׂיא שִׁירָאִים מִפְּנֵי וּמִקִּימִים דְּבָרֵי,
21 נִתְּפָם עַל כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵל.
22 מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא אֵת הַמֹּאמֶר הָאֲחֵרוֹן: אָמַר רַב פִּשְׁא, וְהִנֵּי דְּבִי רִישׁ
23 גְּלוּתָא - וְאוֹתָם אֲנָשִׁי בֵית רֹאשׁ הַגּוּלָּה נִתְּפָסוּ עַל כּוֹלֵי עֲלָמָא, לִפִּי
24 שְׁכָל יִשְׂרָאֵל כְּכּוּפִים לְהֵם וִירָאִים מִפְּנֵיהֶם, כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא,
25 מֵאִי דְּכִתְבִּי (יִשְׁעִיָּה יד) בְּתוֹכָחַת הַנְּבִיא לְבִנֵּי יִירוּשָׁלַם 'ח' בְּמִשְׁפָּט
26 יָבֹא עִם זִנְיָ עִמּוֹ וְשִׁיְרֵי, שִׁישׁ לְתוּמָה, אִם שְׂרָיִם חֲטָאוּ

בס"ד. שיחת שבת פרשת אחרי-קדושים, י"ג אייר*, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

א. ביאור החילוק בהוראות שנתפרשו בתורה בנוגע ל"מות שני בני אהרן"¹: (א) "יין ושכר אל תשת" (בפרשת שמיני², מיד לאחר הסיפור דמיתת שני בני אהרן), (ב) "ואל יבוא בכל עת אל הקודש" (בפרשתנו³, לאחר "תורת בהמה חיה ועוף"⁴ שבפרשת שמיני, ולאחר "תורתו של אדם" בשייכות ל"יצירתו"⁴, דיני טומאת יולדת, צרעת, זב וכו') - שלילת ענין ה'רצוא' אצל 'יושבי אוהל'⁵ ("יין ושכר אל תשת"), ואצל בעלי-עסק⁶ ("ואל יבוא בכל עת אל הקודש") - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק כז, עמוד 116 ואילך.

ב. והנה, הצד השווה בנוגע לב' הוראות הנ"ל - ששייכות רק לסוג מיוחד של בני ישראל: כהנים שנכנסים למקדש⁶.

אך ישנו ענין נוסף בהמשך הפרשה, ששייך לכל בני ישראל: "ביום⁷ הזה ("אחת בשנה"⁸) יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם גו'" - שזהו ענין ששייך (לא רק לסוג מיוחד, אלא) לכל אחד ואחת מישראל, ובאופן ד"חוקת עולם"⁸, והיינו, שזהו ענין נצחי, ולא רק כמו שכל התורה היא נצחית (כמו שכתוב בתניא⁹), שהרי יש ענינים בתורה שתלויים בזמן ומקום, כמו קרבנות, כך שהנצחיות שלהם היא בהעלם כו', אלא באופן שהנצחיות היא בגלוי, שהרי עניני יום הכיפורים (חמשה עיניים וכו'¹⁰) אינם תלויים בזמן ומקום, אלא הם גם בזמן שבית-המקדש אינו קיים ובגלות (חוץ-לארץ).

ויש לבאר הטעם שהענין דיום הכיפורים ששייך לכל בני ישראל, נאמר לאחר תורת בהמה חיה ועוף ו"תורת האדם" בפרשיות שלפני-זה, ואילו הענין ששייך לכהנים ("יין ושכר אל תשת") נאמר לפני תורת בהמה חיה ועוף ו"תורת האדם" - שזהו מצד כללות החילוק שבין ענין הכהונה לענין דיום הכיפורים:

כהונה - הוא ענין שבא מלמעלה למטה, כמו שכתוב¹¹ "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים גו'", ואינו תלוי בעבודת האדם. ורק מצד ענין הבחירה, יש אפשרות שכהן יהיה במעמד ומצב של חולין - שזהו ענין כהן חלל (כמדובר פעם¹² בארוכה שענינו של "חלל" הוא שנעשה חולין), אבל עיקר ענין הכהונה בא מלמעלה, ולכן גם כאשר (מצד ענין הבחירה) נעשה חלל, הוא נשאר כהן לגבי כמה וכמה ענינים¹³, והיינו, שאין ביכלתו לפשוט את עצמו ("זיך אויסטאן") לגמרי מענין הכהונה, שבא מלמעלה.

ואילו יום הכיפורים - הרי זה ענין שקשור עם עבודת האדם, ככל פרטי הענינים שנתפרשו בפרשתנו, כולל גם חמשה עיניים וכו'. ואפילו לדעת רבי ש"עיצומו של יום מכפר", ללא עבודת התשובה, הרי גם הוא מודה שיום הכיפורים אינו מכפר על "כרת דיומא"¹⁴ (כמו שנתבאר לעיל¹⁵).

תשת" (פירש"י שמיני שם, יא)) - הרי זה שייך רק למורי-ההוראה, ולא לשאר בני"י שלא הגיעו לכלל הוראה.

(7) פרשתנו (אחרי) טז, ל.

(8) שם, לד.

(9) רפי"ז.

(10) ראה יומא רפ"ח. טוש"ע ואדה"ז או"ח רסתר"א.

(11) דברי הימים-א כג, יג.

(12) ראה תורת מנחם - התוועדויות חכ"ז ע' 303, ובהערה 33.

שם.

(13) ראה קידושין טו, ב. רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ו ה"י.

(14) שבועות יג, א.

(15) שיחת אחש"פ ס"ד (תורת מנחם - התוועדויות חנ"ב ע' 285).

וש"נ.

(* יאֶרְצִיט של הו"ח וכו' ישראל ארי' ליב, אחיו של כ"ק אדמו"ר שליט"א (וראה לקמן ס"ה).

(1) ריש פרשתנו (אחרי).

(2) יו"ד, ט.

(3) שם, ב.

(4) פירש"י ר"פ תזריע.

(5) וכיון שהתורה כללות ופרטות נאמרה (ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ) - הרי זה שייך אצל כל אחד מישראל גופא, שישנו ה"כהן" - לימוד התורה, וה"ישראל" שבו - העבודה ד"בכל דרכי דעהו" (משלי ג, ו); וכמו"כ יש בו גם ענין ה"לוי" (הממוצע בין כהן לישראל, כמ"ש (קרח יח, ב) "וילוו עליך וישרתוך") - שזהו הלימוד המביא לידי מעשה בנוגע לאופן ההנהגה בעולם.

(6) וכן הדין ש"אסור שיכור בהוראה" (שנלמד מ"יין ושכר אל

1 ולכן: הענין דיום הכיפורים שקשור עם עבודת בני ישראל¹⁶ בבירור העולם - נאמר רק לאחר תורת
2 בהמה חיה ועוף ו"תורת האדם". היינו, לאחר שישנה כבר ההוראה וה'נתינת כח' של התורה בנוגע
3 לעבודת בני ישראל בבירור העולם; מה-שאינ-כן ההוראה לכהנים - כיון שכללות ענין הכהונה בא
4 מלמעלה, ללא עבודה, הרי זה נאמר מיד בהתחלה, עוד לפני תורת בהמה חיה ועוף ו"תורת האדם".

* * *

5 ג. כל האמור לעיל אודות ההוראה מענין מיתת בני אהרן - הרי זה באופן של שלילה, להבטיח שלא
6 יהיה הענין ד"בקרבתם לפני ה' וימותו"¹⁷, כיון שהכוונה היא שתהיה העבודה למטה דוקא; אבל מובן
7 שבאמת יש גם הוראה שיכולים ללמוד ממיתת בני אהרן באופן של חיוב.

8 ובהקדים גודל מעלתם - להיותם בני אהרן (ובפרט "הבכור נדב"¹⁷), ועד כדי כך, שבמיתתם אמר
9 משה "הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש"¹⁸, ומפרש רש"י, שזהו מה שנאמר¹⁹ "ונועדתי שמה לבני
10 ישראל ונקדש בכבודי", "אל תקרי בכבודי אלא בכבודי", "אמר לו משה לאהרן.. יודע הייתי שיתקדש
11 הבית במידעיו של מקום, והייתי סבור או בי או בכך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך". והיינו,
12 שהגדלות שלהם אינה קסלקא-דעתא בלבד, אלא זוהי המסקנא, ואדרבה: הקסלקא-דעתא היא בנוגע
13 למשה ואהרן ("הייתי סבור או בי או בכך"), ואילו המסקנא היא "שהם גדולים ממני וממך".

14 ועל-פי-זה מובן גם מה שמצינו במדרשי חכמינו ז"ל²⁰ ש"אמר לו נדב לאביהוא, אימתי ימותו שני
15 זקנים הללו, ואני אתה ננהיג את הדור" - שיש בזה ענין אמיתי, מצד גודל מעלת נדב ואביהוא אפילו
16 לגבי משה ואהרן.

17 ולכן, כאשר היה רצונם של נדב ואביהוא להקטיר קטורת, לא מנע אותם משה, מצד גודל מעלתם
18 כו'. וכיון שכן, הרי בהכרח לומר שיש הוראה שיכולים ללמוד משני בני אהרן באופן חיובי.

19 ד. ויובן כללות הענין בזה - על-פי המבואר בהמשך פירוש רש"י¹⁸, ש"כשהקב"ה עושה דין בצדיקים
20 מתיירא ומתעלה ומתקלס.. וכן הוא אומר²¹ נורא אלקים ממקדשיך, אל תקרי ממקדשיך אלא ממקדשיך".
21 והיינו, שכאשר יש צורך לפעול ענין של מורא בעולם ("אָנְשֶׁרֶעֶקֶן וועלט"), על-ידי התגלות בחינת
22 "נורא" - הרי זה דוקא על-ידי עבודת שני בני אהרן באופן של יציאה מהעולם.

23 ובהקדם הידוע בנוגע ל'בית-יוסף'²², שהובטח לו בתור שכר על עבודתו, שיזכה למסור נפשו
24 ("לאתוקדא") על קידוש-השם, ולאחר מכן, בגלל סיבה מסויימת (שלא היתה עבודתו בשלימות), נענש
25 ולא זכה לכך, ונשאר בחיים והאריך ימים כו'.

26 ולכאורה אינו מובן: לאחר שיש לא זכה למסור נפשו על קידוש-השם, הנה במשך השנים שלאחרי-זה
27 בחיים חיותו בעלמא דין, חיבר את ה"שולחן-ערוך", שנעשה הוראה לכלל ישראל עד סוף כל הדורות
28 - לא רק ענין של תורה סתם, אלא הוראה להלכה למעשה, ש"המעשה הוא העיקר"²³, אפילו עכשיו,
29 ועל-אחת-כמה-וכמה בימות המשיח שאז יהיה "מעשה גדול"²⁴; ואם-כן הרי מוטב שלא זכה למסור נפשו
30 על קידוש-השם, כיון שרק על-ידי-זה נתאפשר לו לחבר את ה"שולחן-ערוך"?!

31 וכיון שאף-על-פי-כן אומרים שהעובדה שלא זכה למסור נפשו על קידוש-השם - נחשבת לעונש, הרי
32 מובן, שהענין דמסירות-נפש על קידוש-השם הוא נעלה יותר אפילו מחיבור ה"שולחן-ערוך"!

33 ומזה מובן בנוגע לעניננו - עד כמה גדול הענין ד"בקרבתם לפני ה' גו'".

(20) סנהדרין נב, סע"א. וראה ויק"ר פ"כ, י"ד.

(21) תהלים סח, לו.

(22) ראה שיחת ש"פ אחרי תשכ"ב ס"ח (תורת מנחם - התועדויות חל"ג ע' 384). חמ"ז ע' 230. ורש"י.

(23) אבות פ"א מ"ז.

(24) ראה תורת מנחם - התועדויות סה"מ כסלו ע' קצה.

ורש"י.

(16) ולהעיר, שגם הענין ד"ואבדיל אתכם מן העמים להיות ליי" (פרשתנו (קדושים) כ, כו), עם היותו ענין שבא מלמעלה, הרי הוא קשור גם עם עבודת האדם, כמובן מפירוש רש"י "אם אתם מובדלים מהם וכו'".

(17) במדבר ג, ב.

(18) שמעוני יו"ד, ג.

(19) תצוה כט, מג.

- ה. אך לכאורה הרי זה בסתירה להמבואר בכמה וכמה מקומות ש"בקרבתם גו' וימותו" הוא ענין של חסרון?²⁵
- ויוכן על-פי ביאורו של רבינו הזקן ב'אגרת התשובה'²⁵ בנוגע לגמר הכפרה על-ידי יסורים, שזהו רק כאשר "הקב"ה מביא עליו יסורים, וכמו שכתוב²⁶ ופקדתי בשבט וכו', ופקדתי דייקא".
- ועל-דרך-זה בנידון-דידן, שעצם הענין ד"בקרבתם לפני ה' גו' הוא ענין נעלה ביותר - רק כאשר ענין זה בא מלמעלה. וזהו גם גודל העילוי שבענין ההסתלקות, ובפרט אצל אלו שנפטרים קודם זמנם²⁷ (לא מצד ענין של עונש כו', אלא באופן שאינו מובן כלל וכלל), שזהו ענין שאין למעלה הימנו, וכמו שכתוב²⁸ "יקר בעיני ה' המותה לחסידיו", ועד שזהו ענין שהוא יקר מכל יקר;
- אמנם, בנוגע לבני אהרן - כיון שבחרו מעצמם להיות במעמד ומצב ד"בקרבתם לפני ה'", הרי זה ענין של חסרון, כי "לא תהו בראה (אלא) לשבת יצרה"²⁹.
- וזהו גם תוכן הצינוי "ובחרת בחיים"³⁰ - דלכאורה, איך שייך ציווי זה אצל צדיק, ש"אין לו יצר-הרע כי הרגו בתענית"³¹ - כיון שמצד-עצמו יכול להיות אצלו מעמד ומצב ד"בקרבתם לפני ה'", עד כלות הנפש, אלא שישנו ציווי "ובחרת בחיים" דוקא, ולא במעמד ומצב ד"בקרבתם לפני ה' וימותו".
- וזהו גם ענין של אהבת ישראל, "ואהבת לרעך כמוך"³² - שאף-על-פי שמצד-עצמו יכול להיות במדרגה נעלית יותר, הרי הכוונה היא שירד ממדרגתו למטה כדי לעסוק עם הזולת.
- ו. ויש לקשר זה גם עם הענין דל"ג בעומר³³ שחל בשבוע זה:
- ל"ג בעומר הוא יום הסתלקות-הילולא של רבי שמעון בן יוחאי, וכידוע שקודם הסתלקותו אמר "בחד קטירא אתקטרגא כו' ביה אחידא ביה להיטא כו'"³⁴, שזהו ענין ה'מסירות נפש' וכלות הנפש ("אויסגייין") לאלקות, ועד לאופן ד"להיטא" - על-דרך האמור לעיל בנוגע לה'בית-יוסף' שהיה צריך "לאתקדא" על קדושת שמו יתברך, אלא שאצל רשב"י היה ענין זה מלמעלה; אמנם ברצון ובשמחה, שלכן הרי זה גם עכשיו יום שמחה, אבל באופן שבא מלמעלה.
- ועל-דרך-זה בנוגע לענין הנוסף שבל"ג בעומר - בנוגע לכ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו בימים אלו בגלל "שלא נהגו כבוד זה לזה"³⁵:
- ובהקדמה - שמצד גודל הפלאת מעלת תלמידיו של רבי עקיבא, ועד כדי כך שלא נקראים בשמם, או על שם אבותיהם או שבטם, אלא הסימן היחיד עליהם הוא "תלמידי רבי עקיבא", כיון שכל ענינם עד לרגע האחרון הוא היותם תלמידי רבי עקיבא, וגם לאחר מותם ממשיכים להקרא בשם תלמידי רבי עקיבא, כמובן מדברי רבי עקיבא³⁵ "היו לו תלמידים בילדותו, יהיו לו תלמידים בזקנותו, שנאמר³⁶ בבוקר זרע את זרעך וגו'", ובהמשך לזה מדובר אודות התלמידים הנ"ל, והיינו, שגם התלמידים שהיו לו בילדותו, נקראים "זרעך" של רבי עקיבא - הרי מובן שהענין "שלא נהגו כבוד זה לזה" אינו כפשוטו³⁷.
- והענין בזה - שהנהגתם היתה בדוגמת הספירות דתוהו (לא כפי שהן לאחר השבירה, אלא) כפי שהן קודם השבירה, בבחינת הקדושה, שספירה אחת אינה נותנת מקום לחברתה, ורק לאחר שישנו הענין ד"וימת" בנוגע למציאות זו, יכול להיות הענין ד"וימלוך" בנוגע למציאות אחרת³⁸.
- וזהו גם שבנוגע לתלמידים אלו נאמר "בבוקר זרע את זרעך" - ש"בוקר" מורה על תוקף האור, שזהו ענין האורות המרובים דתוהו. ואילו בנוגע לחמשה התלמידים הנותרים, נאמר³⁶ "ולערב אל תנח ידך",

(32) פרשתנו (קדושים) יט, יח.

(33) ראה גם שיחת ל"ג בעומר דאשתקד (בעת ה"פאראד")

בתחילתה (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ט ע' 412). וש"נ.

(34) זח"ג רפח, א. רצב, א.

(35) יבמות סב, ב. ובמאירי שם.

(36) קהלת יא, ו.

(37) ראה גם לקו"ש חל"ב ע' 149 ואילך. וש"נ.

(38) ראה ל"ת להאריז"ל ס"פ וישלח. ובכ"מ.

(25) פ"א.

(26) תהלים פט, לג.

(27) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ט ריש ע' 106.

וש"נ.

(28) שם קטז, טו.

(29) ישעי' מה, יח.

(30) נצבים ל, יט.

(31) תניא פ"א.

- 1 שענין ה"ערב" מורה על מיעוט האור. ועוד זאת, שבנוגע ל"בוקר" נאמר "זרע את זרעך" בלשון ציווי,
2 ואילו בנוגע ל"ערב" נאמר רק "אל תנח ידך".
- 3 אמנם, למרות גודל מעלת תלמידי רבי עקיבא הנ"ל, הרי לא בענין זה מתבטא עיקר ענינו של רבי
4 עקיבא; עיקר ענינו של רבי עקיבא הוא - "כולהו אליבא דרבי עקיבא"³⁹, שזוהי תורה שבעל־פה,
5 הקשורה עם מציאות העולם למטה דוקא, שזהו ענין התיקון, היפך ענין התוהו. וזוהי עיקר הכוונה -
6 "לערב אל תנח ידך", שתהיה ההמשכה בכלים דתיקון, כפי שהיה סדר ההנהגה אצל חמשה התלמידים
7 הנותרים, ש"הם העמידו תורה" (היפך המעמד ומצב ש"היה העולם שמם")³⁵, כמו אצל אהרן, שדווקא
8 מ"בניו הנותרים"⁴⁰ עמדו כל הכהנים.
- 9 ז. וההוראה מזה בעבודת האדם:
- 10 נוסף על ההוראה שצריך להזהר שלא יהיה מעמד ומצב ד"בקרבתם לפני ה' וימותו", ישנה גם
11 ההוראה שצריך להיות הענין ד"בקרבתם לפני ה'" - כפי שרואים בכל יום ויום, שהתחלת היום היא
12 באופן ד"בקרבתם לפני ה'", החל מאמירת "מודה אני", שהוא ענין ההודאה, ואחר־כך צריך להיות ענין
13 התפילה, ו"מבית־הכנסת לבית־המדרש"⁴¹, ורק אחר־כך ישנו הענין ד"הנהג בהן מנהג דרך ארץ"⁴²,
14 מה־שאינ־כן לפני התפילה אסור לאכול ולשתות ולעסוק בשאר עניני העולם⁴³.
- 15 וכמו בנוגע לתלמידי רבי עקיבא - שתחילה היו כ"ד אלף התלמידים שהנהגתם היתה בבחינת התוהו,
16 ואחר־כך באו חמשה התלמידים שהיו בבחינת התיקון.
- 17 אמנם, גם העבודה ד"בקרבתם לפני ה'" שבתחילת היום, היא באופן ד"נכנס בשלום", כדי שאחר־כך
18 יוכל להיות "יצא בשלום"⁴⁴, שלכן, אפילו בתפילת שמונה־עשרה שבה עומד יהודי "כעבדא קמי
19 מריה"⁴⁵, ישנו גם הענין דבקשת צרכיו, כיון שגם אז צריך לידע שהכוונה היא שתהיה היציאה בשלום.
- 20 ח. והעיקר הוא - ש"החי יתן אל לבו"⁴⁶, לייקר כל יום, כל שעה ואפילו כל רגע שהנשמה נמצאת
21 בגוף, כי למרות גודל העילוי ד"בקרבתם לפני ה'", ועד שזהו ענין נעלה יותר מאשר חיבור
22 ה"שולחן־ערוך" (כנ"ל), וכמו מעלת תוקף האור דתוהו שלמעלה מתיקון, מכל־מקום צריך להיות הענין
23 ד"ובחרת בחיים" דוקא, ולכן יש לייקר כל רגע ורגע, ולנצל לעבודה.
- 24 ועל־פי דברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו־עדן (ב"תורת שלום"⁴⁷), וכ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁸, שיהודי
25 בכלל, וחסיד בפרט, צריך להיות "פנימי", ולא "חיצוני" - הרי גם ענין זה צריך להיות אצלו בפנימיות.
26 והיינו, שלא די בכך שבחיצוניותו יִרְאֶה שרצונו לפעול בעולם, ואילו בעצם ובפנימיות ירצה להתעלות
27 ולצאת מהעולם, אלא גם בפנימיותו צריך להיות רצונו להיות למטה ולעסוק בביורור העולם, ולהתייגע
28 בזה בכל כחותיו, הן בכחות הגלויים והן בכחות הנסתרים, ועד לכחות העצמיים.
- 29 ובפרט בימים אלו, הסמוכים לל"ג בעומר, יום שמחתו של רשב"ש⁴⁹ - שענינו היה להמשיך פנימיות
30 התורה למטה דוקא, באמרו⁵⁰, שכך יהיה גם בזמן שלפני ביאת המשיח, שאפילו "רביא" ילמדו פנימיות
31 בתורה, כפי שהיה בדורו⁵¹, ועד לאופן ד"יתפרנסו"⁵², שענין הפרנסה הוא באופן שנעשה דם ובשר
32 כבשרו, וענינו בנוגע לפנימיות התורה הוא, שהיא באה באופן של הבנה והשגה, שזהו ענינה של תורת
33 חסידות חב"ד, שבאה בפנימיות דוקא⁵³.

(47) ע' 39 ואילך.

(39) סנהדרין פו, רע"א.

(48) סה"ש תרצ"ו ס"ע 143. קיץ ה'ש"ת ע' 113 ואילך.

(40) שמיני יו"ד, יב.

(49) ראה שער הכוונות ענין ספה"ע דרוש יב. פנ"ח שער ספה"ע פ"ז. מ"ח מס' אייר וסיון פ"ו מ"ר"ז.

(41) ברכות בסופה. וש"נ.

(50) זח"א קיח, א.

(42) שם לה, ב.

(51) ראה תורת מנחם - התוועדויות שם ע' 410. וש"נ.

(43) שם יו"ד, ב. יד, א.

(52) ל' התקו"ז ת"ו בסופו. וראה כס"מ שם. הקדמת מק"מ לזהר. ועוד.

(44) ראה שיחת ש"פ אחרי הנ"ל ס"ט (תורת מנחם -

התוועדויות חל"ג ע' 385). וש"נ.

(45) שבת יו"ד, רע"א.

(53) ראה גם לקו"ש חכ"ז ע' 26. ועוד.

(46) קהלת ז, ב.

וכשם שבנוגע ל"ג בעומר, פעל רשב"י שיהיה זה יום שמחה, ולא רק בנוגע לעצמו, אלא גם באופן שיומשך לכל אחד ואחת, וכהסיפור אודות רבי אברהם הלוי⁵⁴, שאף שהיה נוהג לומר (לא רק תחנון סתם, אלא) "נחם" בכל יום, גם בשבת ו"יום טוב", לא רצה רשב"י שיאמר "נחם" בל"ג בעומר, להיותו יום שמחתו - כן הוא גם בנוגע למעיינות דפנימיות התורה שנתגלו על־ידי רשב"י, שבאים באופן של הפצה לכל אחד ואחת עד ל"חוצה".

ועל־ידי ההתעסקות בעולם בהפצת המעיינות חוצה, יקויים בפועל מה שכתוב בתפלת "נחם": "כי אתה ה' באש הצתה, ובאש אתה עתיד לבנותה, כאמור⁵⁵ ואני אהיה לה חומת אש סביב וגו'".

* * *

ט. מאמר (כעין שיחה) דיבור־המתחיל וכי תבואו גו' ונטעתם גו'.

* * *

י. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁵⁶ "להוסיף לכם תבואתו", "המצוה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו, שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות",

- שהלשון "להוסיף לכם תבואתו" מורה שזהו (לא שכר, אלא) המכוון והתכלית של המצוה (כמו "זכור את יום השבת לקדשו"⁵⁷), והיינו, שמצוה זו מותר לקיימה מלכתחילה מתוך כוונה "להוסיף לכם תבואתו"; ותיבות אלו נאמרו (לא בסמיכות לציווי אודות שמירת המצוה, אלא) בסיום הענין, לאחר השנה החמישית, כדי להדגיש את אופן הברכה - "שבשכרה, אני מברך לכם פירות הנטיעות", שגם לאחר גידול וצמיחת פירות הנטיעות דשנה החמישית, תחול עליהם ברכת ה' באופן של הוספה וריבוי (על־דרך ש"אף בתוך המעיים תהא בו ברכה"⁵⁸).

ורש"י מוסיף לבאר הטעם שמצוה זו דוקא מותר לקיימה כדי "להוסיף לכם תבואתו", וגם השכר הוא שלא בערך לשכר שאר המצוות - "היה רבי עקיבא אומר, דיברה תורה כנגד יצר־הרע, שלא יאמר אדם הרי ארבע שנים (כולל גם שנה רביעית, שהפירות אינם שלו, אלא "משולחן גבוה קזכיי") אני מצטער בו חנם, לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו".

וענין זה הוא בהתאם לכך שרבי עקיבא "היה רגיל לזכות את ישראל"⁵⁹, באמרו ש"ואהבת לרעך כמוך"⁶⁰ "זה כלל גדול בתורה" - שלכן מתעסקת התורה ודואגת גם למי שזוקק לכך ש"דיברה תורה כנגד יצר־הרע". ועל־דרך שהיה אצל רבי עקיבא עצמו, שבגיל ארבעים שנה⁶¹ הלך ללמוד תורה בשביל שכר, בהדגישו בכך שהשנים שלפני־זה הם באופן ש"מצטער בו חנם", ואף־על־פי־כן זכה להצלחה מופלגה בלימוד התורה⁶², ועד ש"כולהו אליבא דרבי עקיבא"⁶³ -

הוגה על־ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁶³ ב'לקוטי שיחות' חלק כב, עמוד 108 ואילך.

* * *

יא. המשך הביאור בפירוש רש"י בפרשת שמיני, "השלך"⁶⁴ - נכלל בשיחת שבת פרשת שמיני סעיף ט"ו⁶⁵.

ד"מי שנתינו בהם שבעים שנה" (תהלים צ, י"ד), הרי ל"ו שנה הם רוב שנותיו.

(62) וכדאיתא בספרי (ס"פ ברכה) שארבעים שנה למד וכו' - שהרי משך ימי חייו היו מאה ועשרים שנה, כמו רבי יוחנן בן זכאי, וכמו משה רבינו.

(63) בשילוב שיחת ש"פ קדושים תשל"ו.

(64) יא, יז.

(65) תורת מנחם - התוועדויות חנ"ב ס"ע 344 ואילך. וש"נ.

(54) ראה שעה"כ ופע"ח שם. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות שם ע' 406. וש"נ.

(55) זכרי' ב, ט.

(56) פרשתנו (קדושים) יט, כה.

(57) יתרו כ, ח.

(58) פירש"י בהר כה, יט.

(59) פירש"י ד"ה שבקי' - סנהדרין קי, ב.

(60) תו"כ ופירש"י עה"פ.

(61) לאחר שכבר עברו רוב שנותיו - שהרי לפי החשבון

בס"ד. שיחת יום ה' פ' אחרי-קדושים, ו' אייר ה'תשמ"ב **ילדים ולילדות – "צבאות השם" – שיחיו** **בבית הכנסת, אחרי תפלת מנחה.**

בלתי מוגה

- 1 א. אמרו את הי"ב פסוקים ומאמרי חז"ל.
- 2 ב. נתכנסנו יחד בימי "ספירת העומר", ובימים אלו גופא - בימי חודש אייר. ולכן, לכל לראש צריכים
- 3 ללמוד הוראה מיוחדת מהמצוה ד"ספירת העומר" כפי שמקיימים אותה (גם אתם, הילדים) בימי חודש
- 4 אייר.
- 5 הביאור בהוראה זו:
- 6 יחודו של חודש אייר משאר חדשי השנה הוא - שכל יום ויום מימי החודש (הן יום השבת והן יום
- 7 חול) קשור עם מצוה מיוחדת (נוסף על המצוות השייכות בכל ימי השנה) - מצות "ספירת העומר".
- 8 דהנה, ישנם מצוות הקשורות עם יום מסויים, שבוע מסויים כו'; אבל המצוה היחידה הקשורה עם
- 9 כל הימים דחודש שלם, היא - מצות "ספירת העומר" המתקיימת במשך כל הימים דחודש אייר (מה
- 10 שאין כן בנוגע לחדשים ניסן וסיון - שרק בחלק מימי החודש מקיימים מצוה זו).
- 11 זאת אומרת: למרות שזוהי מצוה שווה בכל ימי החודש - אף על פי כן, הנה לא זו בלבד שמקיימים
- 12 מצוה זו בכל יום מימי החודש, הרי מיום ליום מוסיפים עוד יותר בקיום מצוה זו "מעלין בקודש".
- 13 וזוהי ההוראה הנלמדת ממצות ספירת העומר בחודש אייר - שכל אחד ואחת מכם (וכל אחד ואחת
- 14 מכללות ישראל) צריך להשתדל ולהוסיף בקיום המצוות באופן ד"מעלין בקודש", היינו, נוסף על המצוות
- 15 שמקיים כבר, משתדל הוא לחפש ולמצוא מצוה נוספת שיוכל לקיימה.
- 16 והרי הובטחנו "יגעת ומצאת" (כפי שאמרתם זה עתה ב"ב פסוקים ומאמרי חז"ל) - היינו, שכאשר
- 17 כל אחד ואחת מבני ישראל (הַחֵל מילדי ישראל) ישתדל ויתייגע להוסיף בכל עניני המצוות מידי יום
- 18 ביומו, מובטח לו שיצליח בזה.
- 19 ג. דוגמא לדבר - בעניינים פשוטים ביותר, אשר בהם אין צורך ליגיעה מיוחדת:
- 20 כאשר מדובר אודות ה"מבצע" דלימוד התורה - הנה נוסף על לימודו בהתאם לסדרי הלימוד
- 21 בבית-הספר ובכיתה שלו, עליו להשתדל לַנַּצֵּל חלק (על כל פנים) מהזמן הפנוי העומד לרשותו כדי
- 22 ללמוד פסוק נוסף בתורה, מאמר חז"ל נוסף (בדוגמת י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל שאמרתם זה עתה),
- 23 וכיוצא בזה.
- 24 ועל דרך זה בנוגע לקיום המצוות: נוסף על המצוות שמקיים בכל יום על דרך הרגיל (אמירת ברכות,
- 25 וכיוצא בזה), עליו להשתדל להוסיף בזה, ולדוגמא: נתינת "פעני" נוסף לצדקה, הוספה במעשה טוב
- 26 הקשור עם "אהבת ישראל", וכיוצא בזה.
- 27 ד. האמור לעיל שייך במיוחד ל"צבאות השם":
- 28 מאחר שזכיתם להשתייך ל"צבאות השם" - צריכים אתם להתנהג בהתאם לכך. ולכן, כשם שבצבא
- 29 משתדל כל חייל למצוא חן בעיני המפקד, כמו כן צריכים אתם - בתור "חיילים" ב"צבאות השם" -
- 30 להשתדל למצוא חן בעיני הקב"ה, ה"מפקד העליון" של הצבא.
- 31 וכדי למצוא חן בעיני מלך מלכי המלכים הקב"ה - צריכים אתם להוסיף בלימוד התורה וקיום
- 32 המצוות, היינו, נוסף על לימוד התורה וקיום המצוות באופן המוכרח, צריכים אתם להוסיף בזה מרצונכם
- 33 הטוב, שעל ידי זה תמצאו חן בעיני הקב"ה.

ונוסף לזה:

1
2 התפקיד של "צבאות השם" הוא - לְנַצֵּחַ במלחמת היצר. ולכן, כאשר מצליחים להוסיף בלימוד התורה
3 ובקיום המצוות, למרות שהיצר "טוען" שכבר למדו תורה וקיימו מצוות באופן המתאים - הרי בזה
4 מתבטא הניצחון במלחמת היצר.

5 ולאחרי שמצליחים לנצח את היצר ביום זה - הרי קל יותר לנצח במלחמת היצר למחרת.
6 ה. והנה, מידתו של הקב"ה היא - "מידה כנגד מידה".

7 ולכן, כאשר מוסיפים בכל העניינים דלימוד התורה וקיום המצוות (בהתאם להוראה הנלמדת ממצות
8 ספירת העומר בחודש אייר, שבכל יום מוסיפים בברכה - ברכת המצוה דספירת העומר) - מוסיף הקב"ה
9 בברכותיו לכל אחד ואחת מכם, ומוסיף בברכותיו להורים שגידלו וחינכו אתכם בדרך התורה והמצוה,
10 ומוסיף בברכותיו למורים ולמורות, למדריכים ולמדריכות שמחנכים אתכם באופן האמור.

11 ועל ידי זה נמשכת הוספה בברכותיו של הקב"ה לכללות עם ישראל - עם שזכה להעמיד "צבאות
12 השם", ילדים וילדות המתנהגים בחיי היום־יום באופן המתאים ל"צבאות השם" (למרות היותם לפני
13 בר־מצוה ובת־מצוה).

14 וכאשר עוסקים בכל האמור לעיל מתוך חיות, שמחה וטוב לבב [עד שאופן הקיום עצמו פועל על
15 החברים והחברות שרואים זאת] - מחזקים את השורות של "צבאות השם", וכאשר ישנו "צבא" חזק -
16 הרי בנקל יותר לעסוק בלימוד התורה וקיום המצוות.

17 ועל ידי זה מקרבים את יציאתם של בני ישראל מהגלות - כי כאשר כל ילד יהודי משתחרר מגלות
18 היצר, כפי שזה מתבטא בהוספה בתורה ומצוות במעשה בפועל - הרי זה ממחר ומקרב את יציאתו
19 מהגלות כפשוטו, ולא רק בנוגע לעצמו, אלא גם בנוגע לכללות עם ישראל.

20 וזוהי לזה במהרה בימינו - בביאת משיח צדקנו, שהוא בא ומוציא את כל בני ישראל מהגלות -
21 "נאו", "עכשיו", בפועל ממש.

* * *

22 ו. בחודש אייר ישנם כ"ט ימים, ומאחר שכנס זה נערך באחד מימים אלו - ו' אייר, ובימי השבוע -
23 ביום חמישי דפרשת אחרי־קדושים, הרי מובן, שישנה הוראה נוספת הנלמדת מיום פרטי זה.

24 והוראה זו שייכת במיוחד לאלו שזכו להשתייך ל"צבאות השם" - שידעו כיצד להיות "חיילים"
25 טובים יותר, על ידי זה שממלאים את כל הפקודות הניתנות על ידי הקב"ה, "המפקד העליון", ביחד עם
26 נתינת כוח למלא פקודות אלו באופן המתאים, והמשכת ברכות בכל העניינים.

27 וכאמור - מאחר שכנס זה נערך ביום חמישי דפרשת אחרי־קדושים, ו' אייר - ישנה הוראה נוספת
28 הקשורה עם יום זה: לכל לראש - הוראה הנלמדת מהשיעור חומש דיום חמישי פרשת אחרי־קדושים,
29 וכן הוראה הנלמדת מהשיעור תהלים דיום ו' בחודש, כדלקמן.

30 ז. ההוראה הנלמדת מהשיעור חומש דיום חמישי פרשת אחרי־קדושים:

31 כאשר מתבוננים בפסוקי התורה בחלק הפרשה דיום חמישי - הרי ההוראה העיקרית השייכת ל"צבאות
32 השם" היא - הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" (המופיע בחלק הפרשה דיום זה).

33 וכפי שאמרתם לעיל (באמירת הי"ב פסוקים ומאמרי חז"ל) - "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר
34 זה כלל גדול בתורה".

35 וזוהי ההוראה המיוחדת הנלמדת מיום זה (שבו נערך הכנס ד"צבאות השם") - שצריכים להשתדל
36 עוד יותר בקיום המצוה ד"ואהבת לרעך כמוך", ובפרט כאשר יודעים שמצוה זו היא "כלל גדול בתורה",
37 כדברי רבי עקיבא.

- 1 ועניין זה שייך במיוחד לימי ספירת העומר - כידוע שבימי ספירת העומר היה עניין מיוחד הקשור
 2 עם תלמידי רבי עקיבא, שמזה למדים שצריכים להתנהג מתוך אהבת ישראל, ולנהוג כבוד זה בזה.
 3 ובודאי רוצה כל אחד ואחת מאיתנו ללכת בדרכי תלמידי רבי עקיבא - שהם קיימו את ההוראות של
 4 רבי עקיבא, ולכל לראש - ההוראה האמורה לעיל: "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה".
 5 ולכן, צריכים לנהוג כבוד זה בזה - כל ילד כלפי חבריו, וכל ילדה כלפי חברותי, ולבטא את כללות
 6 העניין ד"ואהבת לרעך כמוך" בדרך התורה - תוך כדי הוראת "דוגמא חי" כיצד צריכה להיות הנהגתו
 7 של ילד יהודי (ובפרט בהיותו ב"צבאות השם") בחיי היום-יום, כמדובר לעיל.
 8 ח. ההוראה הנלמדת מהשיעור תהלים דיום ו' בחודש:
 9 לאחר כל האמור לעיל - נשאלת שאלה: כיצד יכולים לדרוש מילד וילדה, קודם בר-מצוה ובת-מצוה,
 10 שיתנהגו באופן האמור לעיל, ויוסיפו בכל העניינים הקשורים עם לימוד התורה וקיום המצוות, לאחר
 11 הניצחון במלחמת היצר - לכאורה, הרי זה דבר קשה ביותר? !
 12 והתשובה לדבר - בשיעור תהלים דיום ו' בחודש:
 13 בהתחלת השיעור תהלים דיום ו' בחודש (פרק ל"ה) נאמר: "ריבה ה' את יריבי לחם את לוחמי",
 14 היינו, שהקב"ה (ה"מפקד העליון") נמצא ביחד עם כל אחד ואחת השייך ל"צבאות השם", והולך עימו
 15 ומסייע לו במלחמת היצר, ובידעו זאת - הרי הוא בטוח שינצח במלחמת היצר, ויצליח למלא את כל
 16 ההחלטות הטובות שקיבל על עצמו.
 17 ובסיום השיעור תהלים דיום ו' בחודש (פרק ל"ח) נאמר: "חושה לעזרתי אדני תשועתי", היינו,
 18 שהניצחון במלחמת היצר נפעל במהרה - באופן ד"חושה", מאחר שהקב"ה מסייע לו במלחמת היצר -
 19 "חושה לעזרתי אדני תשועתי", ועל ידי זה הוא מצליח להוסיף בלימוד התורה וקיום המצוות, ככל
 20 האמור לעיל.
 21 ט. והנה, על ידי ההנהגה באופן האמור לעיל - זוכים להוספה בברכותיו של הקב"ה, כולל הברכה
 22 העיקרית - יציאת כל אחד ואחת מבני ישראל מהגלות הפרטי (דהיצר), ויציאת כללות עם ישראל מהגלות
 23 הכללית, ובאופן ד"חושה" - "אחישנה".
 24 ובפשטות - גאולה אמיתית ושליו לכל אחד ואחת מעם ישראל (הן קטנים והן גדולים) - "שלימות
 25 העם", ביחד עם "שלימות התורה" - כאשר כל אחד ואחת מבני ישראל לוקח עימו את כל ענייני התורה
 26 ומצוות באופן של הוספה (כאמור לעיל), וזוכים לבוא לארץ הקודש כפי שהיא בשלימותה - "שלימות
 27 הארץ".
 28 ואף על פי שמצד חושך הגלות נתנו חלקים מארץ ישראל לאינם-יהודים רחמנא ליצלן - הרי הקב"ה
 29 מחזיר זאת לבני ישראל באופן של שלום, ועד שהקב"ה נותן את כל ארץ ישראל בשלימותה לכל אחד
 30 ואחת מבני ישראל, החל מילדי ישראל המתנהגים על פי רצונו של הקב"ה.
 31 וכאמור לעיל - כל זה נפעל באופן ד"חושה לעזרתי אדני תשועתי", היינו, שזוכים לראות את יציאתם
 32 של בני ישראל מהגלות באופן ד"חושה" - במהרה בימינו ממש.

* * *

- 33 י. נוסף על העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות וההוראות המיוחדות השייכות ליום זה במיוחד,
 34 ישנם גם עניינים הבאים בתור הכנה לימים שלאחרי זה - שהעבודה בהם תהי' באופן נעלה יותר.
 35 ובנוגע ל"צבאות השם" - הנה כדי שבימים הבאים תהי' הנהגתם של "צבאות השם" באופן נעלה
 36 יותר, לכן, מנצלים הם את ההוראות הנלמדות מיום זה, כדי להוסיף מכאן ולהבא בכל העניינים השייכים
 37 ל"צבאות השם", ועל ידי זה תהי' הוספה בנשיאת חן בעיני הקב"ה.
 38 ואם הדברים אמורים בנוגע לכל יום ויום - הרי על אחת כמה וכמה שכן הוא כאשר מדובר אודות
 39 יום שיש בו אירוע חשוב כזה - קֶנֶס של "צבאות השם", שבו מתכנסים ילדי ישראל כדי להחליט החלטות

טובות בכל הקשור ללימוד התורה וקיום המצוות, ולכן, בוודאי שצריכים לנצל זאת כדי להוסיף בכללות
ההנהגה הטובה בימים שלאחרי זה, מתוך הצלחה רבה.

יא. כאשר מדובר אודות ההכנה לקראת הימים הבאים - ישנו עניין מיוחד ביום זה - ו' אייר:

ביום ו' אייר מתחילה ההכנה לקראת היום ו' בסיון - "זמן מתן תורתנו", שאז ניתנה התורה לכל
אחד ואחת מילדי ישראל.

דהנה, שלושים יום קודם החג צריכים להתחיל בהכנות לקראת החג - כפי שמצינו זאת בהדגשה
בנוגע לחג הפסח (וחג הסוכות), ועל דרך זה מובן בנוגע לחג השבועות, "זמן מתן תורתנו".

ועל פי זה מובן שְׁבַע־מִדְּנֵי ביום ו' אייר - צריכים "צבאות השם" להתחיל בהכנות לקראת "זמן מתן
תורתנו".

ובפרט כאשר מדובר אודות "זמן מתן תורתנו" - שזהו העניין הכי עיקרי אצל "צבאות השם", מאחר
שתפקידם הוא ללמוד תורה ולקיים מצוות שניתנו ב"זמן מתן תורתנו".

וכאשר ההכנה לקראת "זמן מתן תורתנו" תהי' באופן המתאים - אזי בבוא "זמן מתן תורתנו" יאמר
כל אחד ואחת מכם "נעשה ונשמע", ויקבל על עצמו ללמוד תורה ולקיים מצוות בכל השנה כולה, ביתר
חיות, שמחה וטוב לבב.

יב. כדי שההכנות לקראת "זמן מתן תורתנו" יהיו באופן המתאים - הנה נוסף על תפלת מנחה
שהתפללנו יחד, ונוסף על לימוד י"ב פסוקים ומאמרי חז"ל (תורה שבכתב ותורה שבעל־פה) שלמדנו
יחד - נסיים את הַפָּנֶס בנתינת צדקה (כנהוג בכל פָּנֶס).

ומובן, שכאשר ישנם ג' הקווין כולם, תורה עבודה וגמילות חסדים - הרי זו ההכנה הטובה ביותר
כדי לקבל את ברכותיו של הקב"ה בכל העניינים, כולל - ברכת הצלחה בהכנות לקראת "קבלת התורה
בשמחה ובפנימיות", על ידי זה שההכנות לזה (החל מו' אייר) נעשות "בשמחה ובפנימיות".

יג. וכאמור לעיל - אין לחשוש ממלחמת היצר, מאחר שישנה ההבטחה שהקב"ה הולך עם כל אחד
ואחת מאיתנו ומסייע לנצח את היצר - "ריבה ה' את יריבי לחם את לוחמי", ובאופן ד"חוושה לעזרתי
אדני תשועתי".

וכפי שאמרנו בסיום תפלת מנחה - "עוצו עצה ותופר דברו ולא יקום כי עמנו אֵל".

ועל ידי זה ממהרים יותר את קיום ההבטחה הקשורה עם הגאולה האמיתית והשלימה - "אך צדיקים
יודו לשמך ישבו ישרים את פניך", דקאי על בית המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך", ששם
רואים "את פני האדון ה'" - "ישבו ישרים את פניך".

ובפרט כאשר מתנהגים באופן ד"ואהבת לרעך כמוך", היינו, שמתאחדים באופן ד"כולנו באחד" -
שאז נפעל העניין ד"פָּרְכֵנוּ אבינו כולנו כאחד באור פניך", ועד לברכה העיקרית - שזוכים לראות "את
פני האדון ה'" בבית המקדש השלישי - "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך", במהרה בימינו
ממש.

יד. ולכן, נסיים את הכנס בניגון על הפסוק "עוצו עצה ותופר", ולאחרי זה - ניגון על הפסוק "אך
צדיקים יודו לשמך גו'" (נוסף על האמור לעיל אודות נתינת הצדקה).

וכאמור לעיל - ללכת מחיל אל חיל בנוגע לכל ההוראות האמורות לעיל, ומתוך שמחה על גודל
הזכות שנמצאים ב"צבאות השם", ושייכים לַעֲמֹ שֶׁל הַקֶּבֶה - עַם יִשְׂרָאֵל.

וזוכים לקבל פני משיח צדקנו, ופני הקב"ה - "ישבו ישרים את פניך" בבית המקדש, בירושלים עיר
הקודש, בארץ הקודש - במהרה בימינו ממש.

ניגנו "עוצו עצה ותופר גו'", "אך צדיקים גו'".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן מטבעות (של עשר סענט) למדריכים ולמדריכות שיחיו, כדי לחלק לכל
אחד ואחת מהילדים והילדות שיהיו - ב' מטבעות: מטבע א' - לצדקה, והב' - לעשות בה כטוב בעיניהם].

לקוטי שיחות פרשת אחרי כרך יב

30 שהוא נדרש בכמה מקומות – אף על פי כן: א) מדייק
31 רש"י בזה כאן עזה"פ⁶, ב) ועיקר: מפרשו באופן
32 אחר?⁷

33 ב) מהו (בפשטות הענינים)⁸ ענין קבלת מלכותי זולת
34 קבלת הגזירות והמצוות? הרי תוכן קבלת מלכות הוא
35 שמקבל על עצמו כל אשר יצוה המלך, וכדמשמע
36 מפירוש רש"י גופא על הפסוק (רש"י מביאו כאן)
37 "אנכי ה' אלקיך וגו'": "אשר הוצאתיך מארץ מצרים
38 - כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי", היינו
39 שמפרש "אנכי ה' אלקיך" (שתוכנו קבלת המלכות) -
40 "שתהיו משועבדים לי", לעבוד את ה' בקיום מצותיו
41 בפועל⁹ (כדמוכח גם מפירוש רש"י לפני זה¹⁰: "לפי
42 שיש פרשיות בתורה שאם עשאו אדם מקבל שר ואם
43 לאו אינו מקבל פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן
44 ת"ל וכו'") - וכאן מחלקם "וקבלתם עליכם מלכותי,
45 מעתה קבלו גזירותי"¹¹?

46 ג) ולאידך גיסא: אם קבלת המצוות הוא ענין בפני
47 עצמו וקבלת המלכות לחוד – אם כן היה צריך להיות
48 לקבלת המצוות קודם שנצטוו בני ישראל במצוה
49 הראשונה?

1 א. רש"י בפירושו על הפסוקים¹ "דבר אל בני
2 ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלקיכם, כמעשה ארץ
3 מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וגו'" מעתיק את
4 התיבות "אני ה' אלקיכם" ומפרש: "אני הוא שאמרתי
5 בסיני² אנכי ה' אלקיכם וקבלתם עליכם מלכותי מעתה
6 קבלו גזרותי. רבי אומר גלוי וידוע לפניו³ שסופן לנתק
7 בעריות בימי עזרא לפיכך בא עליהם בגזירה, אני ה'
8 אלקיכם, דעו מי גזור עליכם, דיין להפרע ונאמן לשלם
9 שכר".

10 הביאור הפשוט בפירוש רש"י הוא: לכאורה אינו
11 מובן מהי הכוונה בציווי זה שמשא ידבר אל בני
12 ישראל ויודיעם כי "אני ה' אלקיכם" – מה החידוש
13 בזה לאחר שהוציאתם הקב"ה ממצרים, ונתן להם את
14 התורה וכו' ומבאר רש"י שלא נאמר זה כענין בפני
15 עצמו, כי אם בתור הקדמה למה שכתוב אחר כך –
16 שמכיון שקבלתם מלכותי במתן תורה, עליכם לקבל
17 הציוויים והגזירות האמורים להלן. ומוסיף רש"י
18 פירוש שני⁴: שמכיון שסופן לנתק בעריות, לכן בא
19 עליהם בגזירה וכו'.

20 אמנם יש להבין בזה:

21 א) בתחילת פרשת וארא (על הפסוק "וידבר אלקים
22 אל משה ויאמר אליו – אני ה'", שגם בו יש להקשות
23 כנ"ל, מהו החידוש באמרו "אני ה'") כבר פירש רש"י
24 "ויאמר אליו אני ה' – נאמן לשלם שכר טוב
25 למתהלכים לפניו וכו' ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש
26 בכמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע וכו' נאמן ליתן
27 שכר" – ואם כן, מובן שככה יש לפרש גם בפסוק
28 דילן: "אני ה' – נאמן ליפרע" ו"נאמן לשלם שכר",
29 ובפרט רש"י⁵ בעצמו מדגיש שם "ובלשון הזה מצינו

(1) פרשתנו יח, ב"ג.

(2) יתרו כ, ב.

(3) מה שרש"י דייק לכתוב (להעתיק* גם) "לפניו" – כי (גם לפי
פשטות הענינים) מובן שאם ה' ידוע דבר זה גם לבני" (בכל הזמנים),
הרי זה סותר ענין הבחירה, ולכן מוכרח לכתוב "לפניו". ואף שלא
למדנו עדיין מ"ש (נצבים ל, יט) "ובחרת בחיים", מ"מ הרי מכללות
הענין דשכר ועונש שנאמרו הרבה פעמים לפני פרשת אחרי, מובן
שישנו ענין הבחירה, דאם אינו עושה בבחירתו למה יתנו לו שכר או
עונש.

(4) כדמוכח מהלשון "רבי אומר וכו'" ולא "אמר רבי".

(5) ומה שבכ"מ מפרש רש"י פי' "אני ה'" (ר' פעם נאמן לשלם
שכר ולהפרע; ופעם פירוש אחר) – הרי מובן שצ"ל הכרח בכל מקום
ומקום לזה (היינו או לשלול אפשריות פי' אחר; או שיש הכרח לפרש
באופן אחר).

(*) גירסתנו בתו"כ לפני מי שאמר וה' העולם.

(6) ואין לתרץ שמכיון שכאן מוסיף "אלקיכם", אינו דומה למ"ש
בתחלת פ' וארא, כי בפשטות גם אז אפשר לפרש כן. ומה שפעם
מוסיף "אלקיכם" – כ"ה דרך הכתובים. ומוכרח לומר כן, כי בב'
פסוקים שלאח"ז ג"כ מסיים "אני ה' אלקיכם", ולא פרש"י מאומה,
ועד"ז בס"פ אחרי, ועוד בכו"כ מקומות.

(7) דהרי אף לפי ה'ב' אין הכוונה בפירוש"י שטעם אמירת תיבות
אלו הוא להגיד שהוא דיין להפרע ונאמן לשלם שכר – כ"א לפי
ש"גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות וכו' לפיכך בא עליהם כו",
ומ"ש רש"י "דיין להפרע ונאמן לשלם שכר" ה"ז רק פי' התיבות ולא
תירוצו ל"מאי קמ"ל. משא"כ בפ' וארא ה"ז גם הטעם לאמירתו
תיבות אלו.

(8) משא"כ ע"ד הדרוש הרמז והסוד, הם ב' ענינים נפרדים,
כדמוכח במכילתא יתרו שם. ועוד. ונת' בכמה מדרשי רז"ל, דרושי
חסידות וכו'.

(9) ואף שלשון שעבוד, פירושו הכנעה וכו"ב – אין הכוונה
שבבלשון שעבוד אין נכלל ענין העבודה בפועל – כ"א ששעבוד שייך
גם בנוגע להכנעה בלבד (כמו "שעבודא דר"נ", "שעבוד קרקעות"
וכו'), אבל בכו"כ מקומות כלול עבודה בהשעבוד, כמו "ועבדום" (לך
טו, יג) תרגם יונתן "וישעבדון בהון", וכן "היתה משעבדת בה
בקושי" (פרש"י שם טו, טו, ו), וכן "עבוד צעיר" (תולדות כה, כג)
ותרגם אונקלוס "ורבא ישעביד לזעירא". ועוד.

(10) כ, א.

(11) דאין כוונת רש"י, שמכיון שקבלתם מלכותי במ"ת צריכים
אתם לקיים מצותי – דא"כ הו"ל לרש"י לכתוב "מעתה קיימו גזירותי"
(ולא "קבלו גזירותי").

ב. והביאור בכל זה:

אף שכבר פירש רש"י בריש פרשת וארא בכוונת
הכתוב "אני ה'", "נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים
לפני וכו' ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה
מקומות וכו'" – אף על פי כן שאני הכא בנדרן דידן:
פירוש זה יתכן רק במקום שהלשון "אני ה'" נאמר
בסיומו של ציווי, או בקשר לענין האמור לפני זה,
שבכדי להדגיש חומר הציווי הרי הוא מסיים ומזהיר:
ודע כי "אני ה'", כלומר, נאמן אני לשלם שכר ונאמן
אני ליפרע; ואמנם כן הוא בהציוויים שאליהם מכוון
רש"י בכללו "ובלשון הזה מצינו שנדרש בכמה
מקומות וכו'" – וכדמוכח מהכתובים שמביא רש"י.
וכמו כן הוא בכתוב "וידבר אליקים אל משה ויאמר
אליו אני ה'", שמפרשו רש"י שאינו התחלת ענין
חדש¹⁸ (כפי שנראה לכאורה), אלא "דבר אתו משפט
על שהקשה לדבר ולומר למה הרעות לעם הזה"
(בפרשה הקודמת), ובהמשך לזה אמר לו "אני ה'",
כלומר: למה הרהרת אחר מדותי – והלא נאמן אני
לשלם שכר טוב למתהלכים לפני. ועל דרך זה במה
שכתוב אחר כך: "לכן אמור לבני ישראל אני ה' וגו'",
פירש רש"י: "הנאמן בהבטחת", והיינו, לבאר שגם
הכא לא בא הכתוב בענין חדש (כפי ש"ל לכאורה),
אלא כסיום וחיזוק לדברי ההבטחה האמורים לפני זה
– "אני ה'" הוא המבטיח והוא נאמן לקיים הבטחתו.
מה שאין כן במקום ש"אני ה'" נאמר בתחלת
הדיבור – וכמו שהוא בכתוב שלפנינו "דבר אל בני
ישראל ואמרת אליהם אני ה'" – שאי אפשר לפרש¹⁹
דהכוונה בזה היא לשם הזהרה או הדגשה שנאמן
לשלם שכר או ליפרע, כי עדיין לא נאמר²⁰ שום ציווי
או ענין שתחול עליו הזהרה או הדגשה הלזו, ואם כן
– מהי כוונת הכתוב ב"(ואמרת אליהם) אני ה'
אליכם?"

1 (ד) מהו דיוק לשון רש"י "מעטה קבלו גזרותי"¹²
2 ולא "מצותי" וכיוצא בזה כרגיל בפירוש רש"י ברוב
3 המקומות?
4 (ה) מדובר כמה פעמים שכאשר רש"י מפרש ב'
5 פירושים (או יותר) בענין אחד הרי זה הוכחה שבכל
6 אחד מהפירושים יש איזה קושי שאינו בהשני ולכן
7 מביא שניהם (כי לא ראי זה כראי זה) – ולכאורה
8 בנדרן דידן הרי כל אחד מב' הפירושים מובן בפשוטו
9 של מקרא, ומה הכריחו להביא ב' פירושים?
10 (ו) כן מדובר כמה פעמים שבכלל אין רש"י
11 בפירושו מזכיר שם בעל המימרא של הפירוש המובא
12 (וטעמו פשוט – אין זה נוגע לפשוטו של מקרא) –
13 ומזה, שבמקום שמזכירו, הרי זה הוכחה שגם השם
14 של בעל המימרא נוגע בהבנת הפירוש בהכתוב –
15 וצריך להבין מה נתוסף בהבנת הפירוש (השני) בזה
16 שאמרו "רבי"?
17 (ז) הלשון הרגיל בשייכות ל"עבירה" הוא "לעבור",
18 "ליכשל" וכיוצא בזה – וכאן שינה רש"י לכתוב
19 "לנתק (בעריות)"?
20 (ח) פירושו של רש"י מקורו בתורת כהנים על
21 הפסוק, אבל שם מבאר: "וכן מצינו שניתקו בעריות
22 שנאמר¹³ וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו. וכן
23 מלאכי אמר להם¹⁴ וזאת שנים תעשו כסות דמעה וגו'".
24 – ורש"י מעתיק רק זה שמצינו "בימי עזרא" (שהוא
25 מלאכי¹⁵) ולא בימי משה¹⁶; וביותר יקשה שרש"י
26 עצמו מפרש על הפסוק "בכה למשפחותיו" –
27 "ורבותינו אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות, על
28 עריות הנאסרות להם"? ושביק רש"י הדוגמא מה
29 שאירע באותו הדור, זמן הקרוב לאמירת הפרשה¹⁷,
30 ומביא "שסופן לנתק בעריות בימי עזרא", כאלף שנים
31 לאחרי זה.

12 אף שכן הוא במכילתא שם.

13 בהעלותך יא, י.

14 מלאכי ב, יג.

15 מגילה טו, א.

16 אבל אין להקשות דהו"ל לרש"י להביא מה שנתקו בעריות
ב"שטים" ד"ויחל העם לזנות אל בנות מואב" – דס"פ בלק (ובפרט
ששם ה' עם נשים נכריות – ראה לקמן ס"ד) – כי שם: א) פירוש
(עיקר) החוטאים ה' רק משבט שמעון (פנחס כו, יג). ב) לא נתקו
(מעצמם) בעריות, כ"א שהכשילם בזמה (פרש"י שם כד, יד) והפקירו
בנותיהם לזנות כדי להחטיאם (פרש"י פנחס כה, טו. יח). וראה לקו"ש
חי"ד ע' 5 ובהערה 32.

17 ואף שזהו פי' שני שם – מ"מ מכיון שרש"י מביאו מוכח
שזהו ע"פ פשוטו של מקרא.

ואין לתרץ שמכיון שלא עברו אז על איסור עריות, כ"א בכו על
האיסור, לא יתכן לומר שבשביל זה יבוא עליהם בגזירה וכו' – דהרי

מוכח שגם זהו ענין חמור ביותר, דהרי בשביל זה "ויתר אף ה' מאד
ובעיני משה רע" (ולחפ"י שבכו "על עריות הנאסרות להם", מוכרח
לומר שהחרון אף וכו' היתה בשביל בכי' זו).

ולכה"פ הו"ל להביא שניהם, ככתוב.

18 ואף שמסיים (פסוק וא"ו) "לכן אמור לבני ישראל אני ה'
והוצאתי אתכם וגו'" (ואף את"ל שזהו ציווי חדש, ולא חזרה ע"ז
שציווהו כבר) – הרי עכ"פ הפסוק הראשון הוא המשך למ"ש לפניו,
ולא ציווי, גם לפירוש הא' שפרש"י שם.

19 וכדיוק לשון רש"י: "ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה
מקומות" – כי כלל זה אינו בכל המקומות. ולכן מפרשו רש"י בוארא
(ו, כט): כדאי אני וכו'.

20 משא"כ אם כוונתו להגיד מי מדבר (כמו בויצא (כח, יג) –
ע"ד שמות (ג, ו), או בפ' לך (טז, ז) שמוסיף "אשר הוצאתיך וגו'").

דבר מובן הוא, שבנוגע לנישואין מעלת היוחסין
תופסת מקום חשוב ועיקרי, ובפרט כשהבא להשתדך
הוא בר יחוס נעלה. וכמו שלמדנו וראינו שהתורה
האריכה ביחוסה של אשת אהרן, שנשא את "אלישבע
בת עמינדב אחות נחשון"²⁴ – לבאר שהייתה מצויינת
ביחוסה, בהיותה (בת עמינדב וגם) אחות נחשון
[וכדפירוש רש"י: "מכאן למדנו הנושא אשה צריך
לבדוק באחיה"]; וכן אברהם כששלח את אליעזר
לקחת אשה לבנו ליצחק אמר לו²⁵ "כי אל ארצי ואל
מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק", כי בנות ארצו
ומולדתו מיוחסות הן, בהיותן ממשפחת אברהם.

ולפי זה, הסברה נותנת שהשידוך הכי טוב לאיש
המיוחס הוא – ממשפחתו וכל הקרוב אליו יותר, הגון
ומתאים יותר לענין השידוך.

ובכלל ועיקר: תכלית הנישואין הרי הוא פרו ורבו,
ונעשו ל"בשר אחד" – בילדיהם, הרי מובן שזהו
בשלימות יותר כשהאשה היא שאר בשרו של האיש²⁶,
ובדיני עריות נהפוך הוא והתחלתם: איש איש אל כל
שאר בשרו לא תקרבו גו'!

ועוד: ברא הקב"ה העולם באופן שקימו היה תלוי
בזה שבני אדם הראשון ישאו אחיות שלהם²⁷, יעקב
נשא אחיות והייתה מטתו דוקא שלימה, עמרם נשא
דודתו ונולדו מרים אהרן ומשה, שעל פי כל זה –
האיסור ד"כל שאר בשרו" הרי הוא על דרך פירוש רש"י
בענין העקידה²⁸ "אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך
זרע וחזרת ואמרת קח נא את בנך עכשיו אתה אומר
לי אל תשלח ידך אל הנער". לכן בא ציווי מיוחד על
קבלת ה"גזירות" בכללות, ואחר כך בא הציווי על
ה"גזירה" הפרטית, על העריות.

ד. אמנם אין פירוש זה מחזור לגמרי: (א) אף שרק
עכשיו התחיל לצוותם על ה"גזירות", ולכן לא היה
הכרח שיקבלו את הגזירות על עצמם, מכל מקום

ועל-כרחך צריך לומר ש"אני ה' אלקיכם" לא נאמר
כאן בתור התחלה להפסוקים שלאחרי זה²¹, אלא שהוא
ציווי וענין בפני עצמו – היינו שדיבור זה עצמו הוא
ציווי; ולשון זה במובן של ציווי בפני עצמו כבר מצינו
בעשרת הדברות, שבהתחלתם אמר הקב"ה "אנכי ה'
אלקיך וגו'", והפירוש שיקבלו עליהם מלכותו יתברך.
ועל דרך זה הוא בנדון דידן.

אמנם מובן שאי אפשר לומר שכאן הוא ציווי על
קבלת מלכותו, שהרי כבר קבלו עליהם מלכותו בסיני;
וגם אי אפשר לומר שהכוונה היא לקבלת המצוות
בכללות, כי הרי זה פרט בקבלת המלכות כנ"ל [וגם,
כאמור, שלפי זה אין מקומו של ציווי זה כאן, אלא
לפני המצוה הראשונה] – ואם כן בהכרח לומר שזהו
ציווי חדש בקבלת המלכות והמצוות: ציווי לקבלת
סוג מיוחד של מצוות שעדיין לא נצטוו עליהם, וגם
לא נכללה קבלה זו בכלל קבלת כל המצוות.

והנה המצוה הבאה לאחר ציווי חדש זה הוא
איסור עריות, שהוא בגדר "גזירה" (כדלהלן) – ומזה
הוכחה שהציווי ד"ואמרת אליהם, אני ה' אלקיכם"
היא אזהרה לקבלת מצוות שהן מסוג חדש, של
"גזירות".

זאת אומרת, עם היות שבמעמד הר סיני קבלו בני
ישראל על עצמם לקיים מצוות הקב"ה, מכל מקום יש
מקום לומר שלא קבלו אז אלא מצוות כאלו שהן בגדר
שהשכל סובלם, היינו אותן המובנות בשכל ואותן
שאינן מובנות, אבל על כל פנים אין להם סתירה מצד
השכל; מה שאין כן המצוות שהשכל (אפילו דקדושה)
מנגד להם, הרי אפשר שיאמרו שמצוות כאלו לא
נכללו בקבלת מלכותו ומצוותיו.

ולכן טרם שצווה הקב"ה פרשת המצוות שהן בגדר
גזירה²² (עריות) (כדלהלן), ה"ה מקדים תחלה
להזהירם על קבלת ה"גזירות" בכללות (ולאו דוקא
גזירת עריות ביחוד), ש"אני הוא שאמרת בסיני אנכי
ה' אלקיך וקבלתם עליכם מלכותי", היינו שקבלתם על
עצמכם לקיים המצוות, כך "מעתה קבלו גזירותי", גם
המצוות שהן בגדר "גזירות"²³.

ג. והטעם דהציווי על העריות נקרא "גזירה":

(21) נוסף לזה: אם הכוונה רק לומר שצריכים לקיים הציוויים
הכתובים לאח"כ כי נאמן הוא ליפרע ולשלם שכר – הרי נאמר זה
במקומו הראוי – בסוף ב' הפסוקים הבאים.

(22) ראה פרש"י תולדות כו, ה ד"ה חוקותי.

(23) וצ"ע ממש"נ ושמרת כל חוקי (בשלח טו, כו. ובפרש"י),
אבל שם המדובר במצות ד"בלא שום טעם" – ובנדוד – באותן שהן
היפך הטעם.

(24) וארא ו, כג.

(25) ח"ש כד, ד.

(26) אלא שרוה"ק אסרה לב"נ קצת* עריות. ראה רש"י בראשית
ב, כד, לט, ט.

(27) ראה פרש"י קדושים כ, יז.

ועפ"ז יש להמתיק הא דאף "שהאומות גדרו עצמן מן העריות" (רש"י
וישלח לד, ז) לא אסרו גם אחותו מאביו.

(28) וירא כב, יב.

(*) ולא כולם – שלכן האמינו לאברהם וליצחק כשאמרו "אחותי היא"
(רש"י וירא כ, יב).

ע"ד ההלכה בכ"ז – ראה סנה' נו, ב ואילך.

אבל בן בןך הבא מן הנכרית אינו קרוי בןך אלא בנה".
ומפני חומר הדבר ובידעו שסופן לעבור ולנתק
בימי עזרא, כמסופר בכתובים, הוצרך להזהיר על זה
ביתר שאת.

ולכן לא הביא רש"י שמצינו שעברו על חטא
העריות מהא ד"וישמע משה את העם בוכה
למשפחותיו", כי אין שם ענין של "לנתק"; מה שאין
כן בימי עזרא, כנ"ל.

ואף שבפרשה זו לא נצטוו עדיין על איסור בעילת
נכרית – מכל מקום מאחר שכאן מתחיל לצוות על
איסור עריות הכולל גם עבירה זו המנתקת מהקב"ה
(אף שעליו יצטוו אחר כך ביחוד), לכן מדגיש את
חומר הדבר מיד בתחילת פרשת עריות כנ"ל³⁵.

ה. אולם פירוש זה אינו חד וחלק ועוד יותר מן
הראשון – כי קשה לומר בפשוטו של מקרא שכוונת
הקדמת הכתוב כאן היא מפני מאורע³⁶ שיארע זמן רב
אחר כך³⁷ ולציווי שיתפרש בפרשה אחרת – לכן מוכרח
רש"י לפירוש הראשון, ואדרבה, הוא העיקרי.

בפשטות היה מתאים יותר שבעת צוותו על קבלת
מלכותו ומצוותיו בכלל יצוה על כל סוגי המצוות גם
הגזירות. ולמה מחלקם לב' ציוויים ובזמנם שונים –
בעת מתן תורה על המצוות בכלל, ואחר כך על
הגזירות?

(ב) הרי גם לפני מתן תורה ואפילו לבני נח נאסרו
עריות²⁹ – על כל פנים הקרובות ביותר (אבל לא שתי
אחיות ודודתו) – שגם זה "גזירה" היא (ובמתן תורה
נתוספו להם מצוות) ועל כולם אמרו נעשה³⁰.

לכן מפרש רש"י פירוש שני, ש"אני ה' אלקיכם"
הרי זה הקדמה לפרשה הבאה אחריה; ופירושו הוא
"כמו שהוא נדרש בכמה מקומות" – "אני ה' וכו'".
וזה ששינה הכתוב לכתוב זה בתחלת הדבור, הוא
להדגשה יתירה בחומר הציווי – שמתחלה "בא עליהם
בגזירה"³¹, מכיון "שסופן לנתק בעריות". ולכן הזהיר
קודם לציווי העריות: "דעו מי גוזר עליכם – דיין
להפרע ונאמן לשלם שכר".

והטעם למה דוקא בעריות באה אזהרה מיוחדת
שאינה בכל האיסורים שבתורה, מפרשה רש"י בשינוי
הלשון "לנתק בעריות", בעריות אפשרי (וגלוי לפניו
שבסופן יהיה כן) פגם גדול של ניתוק:

"לנתק" פירושו – לתלוש³² ולהפריד. ומובנו כאן
להפריד בין ישראל לאביהם שבשמים. וכמבואר
בדברי עזרא באריכות – ה"ניתוק" שנעשה אז.

ובפרט על דרך ההלכה וכמו שכתב הרמב"ם³³:
"ענין זה (של הבעל גויה) אף על פי שאין בו מיתת
בית דין אל יהי קל בעיניך, אלא שיש בו הפסד שאין
בכל העריות כמותו, שהבן מן הערוה בנו הוא לכל
דבר ובכלל ישראל נחשב, אף על פי שהוא ממזר,
והבן מן הנכרית אינו בנו, שנאמר³⁴ כי יסיר את בןך
מאחרי, מסיר אותו מלהיות אחרי ה'".

וגם על פי פשוטו של מקרא כן הוא, וכפירש רש"י
על הפסוק: "למדנו שכן בתך הבא מן הנכרי קרוי בןך

(35) וי"ל שלכן מוסיף כאן גם תיבת "אלקיכם", אף שלהודיע ב' הדברים – שהוא נאמן לשלם שכר ונאמן ליפרע מספיק שיכתוב "אני ה'" בלבד נכדמשמע מפרש"י ר"פ וארא – ואת"ל ששם הכוונה או לשכר (כשאמור אצל קיום מצות) או לעונש (כשאמור אצל עונש) כמ"ש במשכיל לדוד – הרי מפורש כן בפרש"י לקמן* (קדושים יט, טז): "אני ה' – נאמן לשלם שכר ונאמן להפרע" – ומ"ש המפרשים צ"ע – כי זה מוסיף בחומר האזהרה.

ועי' ל: שהג' ענינים שכותב רש"י: (א) דעו מי גוזר עליכם, (ב) דיין להפרע, (ג) ונאמן לשלם שכר, מרומזים בהג' תיבות: (א) אני, (ב) הוי", (ג) אלקיכם (ראה גם מפרשים כאן) – ואעפ"כ מהפך רש"י הסדר וכותב תחלה "דיין להפרע" ואח"כ "נאמן לשלם שכר" (אף שעונש שייך לשם אלקים שהוא מדת הדין (פרש"י ר"פ בראשית), ושכר שייך לשם הוי' שהוא מדת הרחמים (פרש"י שם)) – כי בנוגע לאזהרה – ובפרט חמורה ביותר – נוגע יותר להודיע העונש (אבל בכתוב מוכרח לכתוב "הוי" אלקיכם" כי אין רגיל כלל לכתוב "אני אלקיכם הוי' " – ורש"י מפרש כוונת הכתוב).

והטעם שמרמז לג' ענינים אלו, הוא לפי שזהו סדר של אזהרה: מתחלה צריכים להודיע שהגזיר הוא הקב"ה, בוראו ואדונו, ומוסיף שגם יענוש אותו, ולאידך אם יקיים הציווי יקבל שכר.

(36) פירכא גמורה אינה וגם בפשטות – כי כיון שהיצר בזה גדול כ"כ עד שגם לאחר ההזהרה "סופן לנתק" – מובן שלולא אזהרה חמורה זו הי' עלולים "לנתק" בזמן קרוב (ו"בוכה למשפחותיו" – יוכיח).

(37) ואף שגם בפ' בשלח (טז, לב) פרש"י שכוונת הכתוב היא לימי ירמי' – הרי שם מפורש בכתוב "לדורותיכם" היינו שכוונתו בשביל מאורע בדרור הבאים.

(*) ואף שעדיין לא למדנו פסוק זה – מ"מ מזה ששם פרש"י כן בלי שום הוכחה וכו', מובן שבפשטות ה"ז פי' תיבות אלו. (ובמילא במקום שפי' "אני ה'" – נאמן לשלם שכר, אלקיכם – נאמן להפרע" (שלח טז, מא) שם צריך פירוש מיוחד).

(29) ראה לעיל הערה 26.

(30) פרש"י משפטים כד, ג.

(31) דלכאורה הלשון "בא עליהם בגזירה" אינו מוכן: הול"ל "גזר עליהם בגזירה" וכיו"ב – אלא שעי"ז מתרץ למה התחיל ב"אני ה' אלקיכם", כי מפני חומר הדבר "בא עליהם" (שפירושו: שמתחלה נכנס לענין) בגזירה". וגם: הלשון "בא עליהם" מורה על ענין המפחד וכיו"ב, המתאים לענין חמור ביותר.

(32) ראה רש"י אמור כב, כד.

(33) ה' איסור ב פי"ב ה"ז. וראה צפע"נ ר"פ פנחס. ושם: דמאידי נפשות מישראל ע"י דאיל זרעם בתרה, עיין יבמות דף ק ע"ב וקידושין דף סח.

(34) ואתחנן ז, ד.

1 ואף על פי כן, בכדי להסיר, במקצת על כל פנים,
2 את התימא: שהתורה תדבר בדבר שלא יבוא אלא
3 לאחר שנים רבות – מדגיש רש"י שפירוש זה אמרו
4 רבי:

5 רבי סידר וכתב המשניות³⁸, ואף ש"דברים שבעל
6 פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב"³⁹, מכל מקום

(38 רמב"ם בהקדמתו ליד החזקה. מבוא התלמוד לר"ש הנגיד
בתחלתו. תוס' רי"ד גיטין ס, א. מאירי לאבות. ועוד –
והנה י"א שלרש"י (שבת יג, ב. סוכה כח, ב. ועוד) רבינו רק סידר
המשניות אבל לא כתבם* (וידוע השקו"ט בדעת רש"ג באגרתו –
בב' הנוסחאות בה) – ועפ"ז: מחולק רש"י על כהנ"ל, לא אשתמיט
רש"י בשום מקום לבאר (לרמז, עכ"פ) מי כתבה (וכן – הגמרא),
כמה מהראשונים המדברים בכתבת הש"ס ולא זכרו שרש"י מחולק.
ועוד כהנה שצ"ע.

ולכן י"ל לפענ"ד (בדוחק עכ"פ – להסיר תמיהות הנ"ל) שסמך
רש"י על מש"כ בב"מ (פו, רע"א) בפ"י סוף משנה כ"ו הוראה (אף
שליגריסתנו לא הזכיר "כתב"), ומתאים זה לפרש"י (גיטין ס, ב ד"ה,
ודברים) ולמחז"ל (גיטין נט, א) דברבי ור' אשי הוי תורה וגדולה
במק"א.

ובהנ"ל ברש"י (שבת וסוכה) – מדובר בשם (מגלת תענית)
ובלשון שב"ת"ר – היינו בזמן שקודם חתימת המשנה ע"י רבי. ואף
שבעירובין (סב, ב) קאי בזמן האמוראים – י"ל (בדוחק עכ"פ) שהוא
אגב גררא דת"ר שבשבת שם. ובכתובות (יט, ב) וב"מ (לג, א) –
י"ל לכיון שה"י בימי רבי נקט מילתא דפשיטא, שה"י כבר ודאי כתוב.
או שהלימוד בביהמ"ד ה' בע"פ – כי כיון דאפשר שוב חלה דרו"ל

7 התיורו⁴⁰ לכותבן משום "עת לעשות לה' הפרו
8 תורתך"⁴¹ ד"כיון דלא אפשר מליכתב שנתמעט הלב
9 והתורה משתכחת"⁴² לכן "הפרו דברי תורה לשעה
10 הצריכה"⁴³ – הרי שרבי מפרש פסוק הנאמר על ידי
11 דוד שקאי על כתיבת המשנה, שלא יהיה עד לאחר
12 זמן רב⁴⁴ – והכי נמי אזיל לשיטתיה גם בנדון דידן
13 ומפרש שכוונת הכתוב היא לזמן עזרא, שאז סופן
14 לנתק בעריות – "לפיכך בא עליהם בגזירה אני ה'
15 אלקיכם וכו' ונאמן לשלם שכר".

(משיחת ש"פ אחו"ק, תשל"א)

דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרן בכתב, וכשחל ספק יצאו לראות
בספר. וכמש"כ באחרונים, ואכ"מ.

(39 גיטין ס, ב. תמורה יד, ב.

(40 גיטין שם א. תמורה שם. וראה תוד"ה אליבא – שבת קטו,
א. נ"כ השו"ע שסל"ד סע"יב. ובשו"ע אדה"ז שם.

(41 תהלים קיט, קכו.

(42 פרש"י ד"ה כיון – גיטין שם.

(43 שם ד"ה עת.

(44 ואף שמפסוק זה למדו עוד דינים, כפרש"י עה"פ: "ורבותינו
דרשו ממנו שעוברין על דברי תורה כדי לעשות סיג וגדר לישראל
כגון גדעון ואל"י בהר הכרמל שהקריבו בכמה" – הרי בעיקר קאי
על כתיבת תורה (שבע"פ), כדיוק לשון הכתוב ("הפרו" תורתך" ולא
"מצותיך" וכיו"ב).

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' א

1 – התוחב תחיבה אחת בבגדים שאחד עשוי מצמר ואחד עשוי
2 מפשתים, וכגון שהעביר מחט פעם אחת בשניהם או שקשרם
3 בקשר אחד, אינה חיבור ואין זה כלאים. ואם תחיבה אחת אינה
4 חיבור, כל שכן שכריכה על ידו אינה חיבור. משיבה הגמרא:
5 לְעוֹלָם איסור כלאים שיש כאן, הוא משום כְּלָאִים דְּחֻבָּלִים, וְהָכִי
6 קָאָמַר – וכך היא כוונת התנא, ובלבד שלא יכרוך על ידו ויקשור
7 את הכריכה בשני קשרים, שאז יהיה אסור משום כלאים.
8 הגמרא מבארת באיזה אופן מותר להכניס חבלים בידו ולמשוך:
9 אָמַר שְׁמוּאֵל, מזה ששנינו שמותר להכניס כמה חבלים לידו
10 ולמשוך, היינו ובלבד שלא יצא ראש ה[חבל] מתחת ידו כלפי מטה

11 מִפֶּה, לפי שנראה שנושא אותו בידו ולא ניכר שהוא מאפסר
12 הגמלים. מקשה הגמרא: איך יתכן שאמר שמואל, שאסור שיצא
13 החבל מתחת ידו טפה, וְהָאֵתְנָא דְּכִי שְׁמוּאֵל – והרי שנינו בברייתא
14 שנשנתה בבית מדרשו של שמואל, שלא יצא החבל מתחת ידו
15 מִפְּתִיִּים, אבל טפח משמע שמותר. מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְיִי,
16 הִשְׁתָּא – מעתה, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל טַפַּח וְתַנָּא דְּכִי שְׁמוּאֵל מִפְּתִיִּים, יֵשׁ
17 לָנוּ לֹמַר, שכשאמר שְׁמוּאֵל ובלבד שלא יצא טפח הִלְכָה לְמַעֲשֵׂה
18 אֱתָא לְאַשְׁמְעִינָן – כוונתו שהבא לשאול כיצד ינהג אומרים לו
19 שלא יוציאנו טפח מתחת ידו, כדי שלא להקל באיסורים, אולם מן
20 הדין עד טפחיים אין איסור.

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' א

1 הראש, חוצץ, קָשָׁה עַל גְּבִי רַךְ – חוט פשתן על גבי הבשר, מִיִּצְאָא
2 – וכי יש צורך לומר שחוצץ, והרי קשה על גבי רך מתהדק יותר
3 מקשה על גבי קשה, ואם כן לא יתכן שרב הונא בא למעט שחוט
4 פשתן שבצואר אינו חוצץ.
5 מתרצת הגמרא: אָלֵא אָמַר רַב יוֹסֵף, באמת כוונת רב הונא שיש
6 למעט את כל מיני החוטים שבצואר, וְהֵינּוּ מְעַמָּא דְּרַב הוֹנָא, שאין
7 חוטים אלו חוצצים כשהם על גבי הצואר, לִפִּי שְׁאִין אִשָּׁה חוֹנֶקֶת
8 אֶת עַצְמָהּ בהידוק חוטים אלו שבצוארה, אלא קושרתן בריוח
9 שיהיו רפויים, ולכן אינם חוצצים.
10 אבוי מקשה על דברי רב יוסף: אִיתִיבִיהּ אַבְיִי, שנינו בברייתא,

11 הַבְּנוֹת יוֹצְאוֹת בשבת בְּחוּטֵין שְׁבָאֵנִיקוֹן, ואין חוששים שמא תסירם
12 מעליה ותעבירם ארבע אמות ברשות הרבים, ואף לטבילה אינה
13 צריכה להסירם מפני שאינם מהודקים, אָבֵל לֹא – אינן יוצאות
14 בְּחֻבָּקִין – רצועות שֶׁבְּצֻאֲרֵיהֶן, וטעם איסור היציאה בהן הוא
15 משום שהן חוצצות ומסירותן בשעת טבילה, ויש לחוש שמא
16 תעבירם בידיה ארבע אמות ברשות הרבים. מקשה אבוי, וְאִי אִמְרַת
17 – ואם תאמר כדברי רב יוסף שאין אִשָּׁה חוֹנֶקֶת עַצְמָהּ, חֻבָּקִין
18 שֶׁבְּצֻאֲרֵיהֶן אִמָּא לֹא – מדוע אינה יוצאת בהן, והרי כיון שאינה
19 מהדקתן כדי שלא תחנק, אינם חוצצים.
20 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּינָא,

שער חג הסוכות פ"ד ע"ש.
והנה נפש ורוח הוא מלכות וז"א, ונשמה הוא בינה.

זהו הג' לשונות:
קיומא עלאה על כלא, הוא על מלכות נפש (כמו בסכת תשבו).
ושלטא על כלא, הוא על ז"א רוח (כמו ישבו בסכת).

דרגא קדישא עלאה על כלהו, הוא על נפש ורוח מלכות וז"א גם יחד (כמו בסכות הושבתי), ולכן כאן נקט כלהו, ולא כלא, כי זהו על זו"ן יחד.
ודא' איהו רוח דשריא בין אשא ומיא ומהכא אתון האי נפש. רוח קיימא בקיומא דדרגא אוחרא עלאה דאקרי נשמה, דהא מתמן נפקי נפש ורוח. מתמן אתון רוח וכד נטיל רוח כדין נטלא נפש וכלא חד, ואתקריבו דא בדא נפש אתקריב ברוח ורוח אתקריב בנשמה וכלא חד. ת"ח ויגש וכו'.

(ויקרא כג, מב) בסכת תשבו שבעת ימים, כל האזרח בישראל ישבו בסוכת, כי בסוכות הושבתי וכו'. הרי ג' פעמים סוכת בכתוב. והוא, כי הלא מצינו בזהוה ובתיקונים בחי' שונות, כי פעם אחד אומר (זהר ח"ג רנה, ב. ת"ז ב, ב) כי סוכה הוא אמא עלאה דמסככא על בנין. ופעם אחד אומר (זהר שם רנו, א) כי סוכה היא מלכות תתאה, ופעם אחד אומר (ת"ז כב, ב. קז, ב. קלו, ב) כי סוכה חיבור ז"ן, הוי"ה אדני'.

אמנם סוד הענין הוא, כי לעולם סוד הסוכה היא בחי' אור הבינה המסככת על בנין, אבל מציאות סיכוך זה, הוא בא' מג' בחי' הנ"ל, והוא, בחי' אור מקיף אל המלכות לבדה, ובחי' מקיף אל ז"א לבד, ובחי' אור מקיף לזו"ן ביחד, וכל ג' מקיפים אלו הם מן הבינה, כי היא הסוככת ומקפת על הבנים.

אמנם לטעם זה, ג' פעמים נזכר סוכה בזה הפסוק, ב' פעמים הם חסרים בסכת, והג' מלא בסוכות, כי ב' פעמים החסרים, הם נגד מקיף ז"א, ונגד נוקבא לחדרי'. אך בסוכת הג' מלא, היא נגד הזו"ן ביחד. והענין, כי סוכה מלא, גי' כ"ו ה"ס. פי': שהם [בגין] הוי"ה אדני', זו"ן ביחד, הסוככים ומוקפים מאמא עלאה, לכן הוא מלא בוי"ו. אך סוכה חסירה, הוא אור מקיף אל הז"א לבדו, [אן] אל הנוקבא לבדה, כי סכה בלא וי"ו, וע"ה, גי' אלהי"ם, וזה סוד המלכות הנקראת אלהי"ם, המוקפת מאמא עלאה. או פי' אימא עלאה, הנקראת אלהי"ם, המסככת לז"א לבדו. אך סוכה מלא, הוא חיבור ז"ן. אבל לעולם כל בחי' סוכה, אינו אלא א"מ של בינה על הבנים, ע"ש.

(5) מבאר כאן חילוק הלשונות בזהו, בין סיום סעיף ג' וסעיף ד' בזהו הנ"ל. ראה הערה 23.

בראשית מד, יח - ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני וא' יחר אפך עבדך כי כמוך כפרעה

דרגא קדישא עלאה על כלהו נצח.
גם י"ל, לנגד הג' שמות אהי' במלואן, קס"א קנ"א קמ"ג (כי נשמ"ה מספרה המלואין דג' שמות הללו, ק"מ ק"ל קכ"ב עם הג' כוללים).
גם י"ל ע"ד כמו סוכה שהיא בחי' בינה, מקיפים² דאימא, יש ג' פעמים³ בסכת, שנים חסרים וא' מלא, השנים החסרים הוא, סוכה למלכות לבדה, וסוכה לז"א לבדו, והמלאה הוא לזו"ן יחד כמ"ש בפרי עץ חיים⁴

(1) פירושו: שם אהי' הוא בבינה (ראה לעיל סימן מד הערה 10 הביאור). תיבת ושם אהי' יש לו ג' אופני מילואים, דאות ה יש לו ג' אופני מילוי כזה: באות י - "הי", באות ה - "הה", או באות א - "הא". והם:

שם אהי' במילוי יודי"ן, הוא: אל"ף (111), + ה"י (15), + י"ד (20), + ה"י (15) = 161, קס"א. וכשחושבין רק האותיות הניתוסף ע"י ה"מילוי" הוא, ל"ף (110), + י' (10), + ו"ד (10), + י' (10) = 140, ק"מ.

שם אהי' במילוי ההי"ן, הוא: אל"ף (111), + ה"ה (10), + י"ד (20), + ה"ה (10) = 151, קנ"א. וכשחושבין רק האותיות הניתוסף ע"י ה"מילוי" הוא, ל"ף (110), + ה' (5), + ו"ד (10), + ה' (5) = 130, ק"ל.

שם אהי' במילוי אלפי"ן, הוא: אל"ף (111), + ה"א (6), + י"ד (20), + ה"א (6) = 143, קמ"ג. וכשחושבין רק האותיות הניתוסף ע"י ה"מילוי" הוא, ל"ף (110), + א' (1), + ו"ד (10), + א' (1) = 122, קכ"ב.

נמצא דכשחושבין ביחד רק האותיות הניתוסף ע"י ה"מילוי" בכל הג' אופנים, והוא ק"מ (140), + ק"ל (130), + קכ"ב (122) = 392, שצ"ב. + 3 (כנגד הג' כוללים) = 395 שצ"ה, שהוא בגימטריא "נשמה".

והכוונה ב"מלואן" היינו ע"ד התולדות ו"גילוי", דהשם אהי' עצמו זהו "בינה" (השכל), והמלואן זהו כפי שבינה ("אהי") פועל על ז"א ומלכות - מדות ומעשה וד'. ראה עד"ז לקמן סימן קיח הערה 17. 24. לעיל סימן עא הערה 24.

(2) פירושו: מבואר בקבלה* וחסידות, דסוכה - הסכך מורה על בחי' בינה מקיף על ז"א, ע"ד השכל (בינה) הנותן חיות להמדות (ז"א).

(* ראה דריא מהימנא פרשת פנחס דף רנ"ה ע"ב. פרי עץ חיים שער חג הסוכות יסוד הסוכה היא בחי' אור הבינה, המסככת על הבנין. לקוטי שיחות חלק כט עמוד 112 ואילך. סידור עם דא"ח רנט, א ואילך. רט, ב ואילך. רסה, סע"א ואילך. ספר המאמרים תרכ"ז עמוד תכא, ובהנשמן שם. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן עא.

(3) ויקרא כג, מב-מג "בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת", "למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל".

(4) וז"ל: ענין הסוכה, כבר נתבאר לעיל כי סוד הסוכה הוא בחי' המקיפים של החסדים דאימא. והנה ראוי שתדע, כי הלא אמרו רז"ל כי כמה מיני סוכות הם: סוכת גנב"ך ורקב"ש וכו'. אמנם שורש כולם, הם ג' בחי', וכנגדם הוזכר בפסוק ג' פעמים סוכה, שנאמר

הקדים⁶ נפש – מלכות⁷, לרוח – ז"א תפארת.
כי:

(א) בת⁸ תחלה סימן יפה⁹ לבנים, ובנשמה בינה שהוא
ה' ראשונה שבשם, קדים ד' דציוור¹⁰ הה' הרומז על
מלכות לו' דציוור¹¹ הה' הרומז על ז"א.
(ב) גם, מלכות היא ה' אחרונה המתדמית לה¹²
ראשונה בינה, וכמ"ש¹³ כאמה ככתה, משא"כ ז"א,

(6) יבואר כאן כמה שאלות ודיוקים על לשון הזהר:

(א) הנה בסעיף ד' כתוב "דהא מתמן נפקי נפש ורוח", דהרי הסדר הוא
"נפש רוח נשמה", וא"כ לכאורה רוח נפקי ראשון מן הנשמה ואח"כ
נפש, וא"כ למה נקט קודם "נפש" ואח"כ "רוח"?

(ב) בסעיף ד' שם: מתחלה נקט "מתמן נפקי נפש ורוח", דמקדים
"נפש" ואח"כ "רוח", ומיד אח"כ כתב "מתמן אתון רוח וכד נטיל
רוח כדין נטלא נפש", וכאן נקט קודם "רוח" ואח"כ "נפש"?

(ג) בסעיף ד' כתוב "מתמן נפקי נפש ורוח", ואח"כ עוד הפעם "מתמן
אתון רוח", מהו הב' פעמים "מתמן", ומשמע שהם ב' דרגות?

(ד) בהג"ל בסעיף ד', מהו חילוק הלשון, דמתחלה כתב "מתמן נפקי
נפש ורוח", ואח"כ הלשון "מתמן אתון רוח וכו'", מהו החילוק
בהלשונות?

(ה) בהמשך לשאלה ד', הנה גם ב"נפש" יש חילוק בין מ"ש בסוף
סעיף ג' ובין מ"ש בסעיף ד', בסעיף ג' כתוב "ודא איהו רוח דשריא
בין אשא ומיא ומהא אתון האי נפש", דנקט אתון (מזון), וסעיף ד'
כנ"ל כתוב "מתמן נפקי נפש" דנקט נפקי (דמש"ש יוצא נפש), מהו
החילוק בהלשונות?

(ו) מהו הפי', "ודא איהו רוח דשריא בין אשא ומיא", מה הכוונה
אש-ומים?

(ז) בסעיף ד' כתב מתחלה "מתמן אתון רוח... וכלא חד", ואח"כ עוד
הפעם "ואתקריבו דא בדא נפש... וכלא חד", מה הם השני פעמים
"וכלא חד"?

(ח) הזהר מסיים "תקורבנותא דעלמא בעלמא, לאתאחדא דא בדא...
אתקריבו דא בדא ואתאחדו דא בדא", מהו החילוק בין "תקורבנותא"
("להתקרב"), ובין "אתאחדא" ("להתאחד")?

(ט) מה הקשר לכל זה להפסוק "ויגש אליו יהודה", כמו שמסיים בזהר
"תא חזי ויגש אליו"? (ראה הערה 33).

בביאור הליקוטי לוי יצחק עה"פ, מתורצת גם שאלת המפרשים על
הפסוקים (ראה אברבנאל. יפה תואר הארוך על המדרש ב"ר פ' צג,
ה. ועוד):

(י) מ"ש "ויגש אליו יהודה", מה ענין הגשה זו, כי מאחר שכל
השבטים והאחים היו לפני יוסף כמ"ש (בראשית מד, יד) "ויבא
יהודה ואחיו ביתה יוסף והוא עדנו שם ויפלו לפניו ארצה", וא"כ מה
היא שגשג יהודה, הרי כולם לפניו, ונשמע קולו ממקומו וכמו שאמר
בפסוק (שם פסוק טו) "ויאמר יהודה מה נאמר לאדני וגו'", וא"כ כבר
דיבר עמו ממקומו, ומה פתאום הוא "ויגש"?

(יא) מהו הדיקו "ויגש אליו", הי' צ"ל "ויגש יהודה ויאמר"?

(יב) שאלות האברבנאל וז"ל: באמרו כי כחון כפרעה מה צורך
במאמר הזה ולא נאמר כן בשאר הפעמים שדבר אליו?

(יג) בספר המאמרים ה'תרג"ח עמוד סז וז"ל: צריך להבין מה
שמקדים תחלה ב' אדוני, מהו ענין הקדמה זו, והי' לו להתחיל דיבר
עבדך דבר כו'?

(יד) מה הלשון "בי אדוני", שאם הוא לשון בקשה הי' צ"ל "נא
אדוני"? (אלשיך. ועוד).

ועי' מבאר:

(7) פירושו: כנ"ל נפש רוח ונשמה, מבואר בחסידות, שהם: נפש הוא
כח המעשה – מלכות, רוח בחי' מדות – ז"א, נשמה בחי' בינה –
השכל. ראה לקמן סימן קכז.

(8) בבא בתרא קמא, א. ראה לקוטי תורה דרושים לשבת שובה סז, א.
ומבאר שם, דבחי' בת הוא בחי' יראה – קבלת עול, ובחי' בן הוא אהבה.
ובהתחלת העבודה העיקר הוא יראה תתאה בחי' קבלת עול מלכות,
ואח"כ הסדר הוא התבוננות – שכל ואח"כ מדות (– אהבה ויראה) שנותן
חיות בהמעשה וד"ל. תורה אור פרשת משפטים עט, א. ועוד.

(9) ראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות-דברים עמוד מג וז"ל:
וענין מה שבת תחלה סימן יפה לבנים, הוא מצד בינה ה' ראשונה
של שם, שבציוור הה' קדים ה' המורה על נוקבא בת לה' שבציוור
הה' המורה על דכורא בן, וכן תבונה שהוא אותיות בן ובת קדים
ב"ת לאותיות בן, וענין בפרי עץ חיים שער התפילין פט"ו וט"ז ע"ש.

(10) ראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד רצט: ידוע
שי"ה רומז על חכמה ובינה, מילוי האות י' הוא יו"ד, ומהאותיות
המילוי ו"ד נעשה האות "ה", ונעשה כחומר חותם המתהפך,
שמתחלה הוא ו"ד, ובאות ה' קדים האות ד' על האות ו' וכמ"ש בע"ח
שער הזיווגים פרק ד'. ע"ש.

פירושו: אות יו"ד שבשם יהוה-ה מרמז לחכמה, ואות ה' לבינה, והנה
האות "ה" דבינה הוא צירוף מב' אותיות, אות "ד" ואות "ו" (הרגל
מצד שמאל נחשב כאות ו'), ומבואר דה"מילוי" דאות י' חכמה, היינו
האותיות ו"ד דמילוי יו"ד, מזה נמשך האותיות ד"ו בציוור האות "ה"
דבינה. אמנם הוא כחותם המתהפך, דבאות יוד דחכמה, מתחלה
הוא המילוי אות ו' ואח"כ האות ד' – מתחלה מדות ואח"כ מלכות –
דיבור, משא"כ כשנמשך לדרגת הבינה הנה אז האות ד' היא ראשונה
ואח"כ האות ו', ונעשה "ה".

ראה הביאור אור התורה שלח עמוד תקב ואילך. ביאורי הזהר
להצמח צדק עמוד תפו. ספר הערכים אותיות אל"ף-אטב"ח עמוד
תנו. אותיות התורה סמך עמוד רמב. לקמן סימן קנב. ועוד.

(11) ראה גם לקוטי לוי יצחק הערות לספר התניא עמוד כח.
(12) כנ"ל, אות י' בחי' חכמה, אות ה' עילאה בחי' בינה, ואות ו' ז"א
(מדות), אות ה' תתאה בחי' מלכות (דיבור ומעשה). תניא – אגרת
התשובה פ"ד.

נמצא דבחי' בינה ומלכות הם שניהם אות ה', דאות ה' אחרונה
מתדמית לאות ה' ראשונה, וכן כאן בחי' ה' עילאה – נשמה, ובחי' ה'
תתאה נפש – מלכות משתווים, ולכן נקט נפש ראשונה.

ובענין ב' ההי"ן ראה ספר המאמרים ה'תרג"ח עמוד רעו ואילך (הוצאת
קה"ת ה'תשע"א). תרג"ב עמוד קיד ואילך. תרג"ו עמוד רנ. תורת מנחם
– הדרנים על הרמב"ם עמוד ס"א ואילך. ועוד. ראה הערה 30.

(13) יחזקאל סז, מד. ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי (קה"ת
ה'תשע"ה) עמוד קט, ב בסופו וז"ל: בחינת לאה ורחל, לפעמים
נקראו אימא וברתא והוא ענין בחינת בינה ומלכות, כי בחי' לאה
שילדה ששה בנים נק' אם הבנים, ובחינת המלכות נק' בת ושמה
דינה, דינא דמלכותא דינא, ונק' דינה בת לאה שהוא ענין אשה ובתה.
וביאור ענין זה היינו כידוע שבחי' השגה בשכל נק' בינה, וקודם שבא
לביחי' אותיות הדבור נק' אימא וכשבא השכל לכלל אותיות הדבור
נק' ברתא, כנראה בחוש שלפי אופן ההבנה וההשגה כך יהי' אופן
הדבור, וזהו הנק' אשה ובתה, וגם בהן יש בחינת יחוד למעלה באצ"י
והם ב' ההי"ן דשם הוי"ו. ע"ש.

ומיא²⁰ גבורה וחסד כמו שאמר מקודם, אך גוף²¹ וברית
כחד חשבינן).

אתקריב יהודה ליוסף, הוא נפש אתקריב נפש ברוח,
ואח"כ כמון כפרעה, הוא מה שאתקריב רוח יוסף –
שעליו קאי כמון – בנשמה²² בינה הנקראת פרעה, עיין
בע"ח²³ שער הארת המוחין פ"ז בענין והחמישית²⁴
לפרעה, ובמאורי אור²⁵ מע' פרעה גם הבינה נק' פרעה
כו' ע"ש.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קצג

דאהבה ויראה המלוכש במעשה המצוה, אז זה נקרא האין שה"נפש"
ניתן מבחי' "רוח", שהוא מזון להנפש, וזהו השני בחי' ודרגות
בלשון הזהר.

וזהו י"ל בד"א ג"כ חילוק הלשון שמסיים הזהר, (א) "תקרבתי" ע"ד
כאן "ואתקריבו", (ב) "אתאחדא" וד"ל.

(20) כנ"ל בסעיף ג. ראה עוד בענין "רוח" (תפארת) שכולל חסד
וגבורה בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן טו.

(21) ראה זהר חלק ג' פרשת פנחס דף רלה, ב. תורת מנחם – ספר
המאמרים ה'תשי"ז ד"ה באתי לגני עמוד קיד ואילך.

פירוש: גוף זהו בחי' "תפארת". (כמ"ש בתיקוני זוהר בהקדמה –
פתח אליהו) "תפארת גופא", ומזה בא ונמשך בחי' יסוד (כמ"ש שם)
"יסוד טיומא דגופא אות ברית קודש", ד"תפארת" הוא הפנימיות –
"גוף המדה", ו"יסוד" ("ברית") הוא נק' "סיומא דגופא", כפי שבא
ההשפעה בפועל. (ראה תניא אגרת הקודש סימן טו).

וראה באור התורה פרשת ויקרא עמוד תקנב וז"ל: תפארת הוא
קו האמצעי שכולל חסד וגבורה, ובחסד וגבורה כלול ענפי החסד
וגבורה, נצח כלול בחסד, והוד בגבורה, וא"כ הכל כלול בתפארת,
ויסוד בודאי כלול בתפארת, ע"ש.

ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד מה וז"ל: עיקר ז"א
הוא תפארת ויסוד, שהוא באמצע ז"א, ותפארת כולל חסד וגבורה,
ויסוד כולל נצח והוד, וגוף – תפארת, וברית – יסוד, כחד חשבינן ע"ש.
ועיין שיחות קודש ה'תשל"ט מוצש"ק פרשת ראה סעיף מח. לעיל
סימן ד' הערה 10.

(22) מבואר בקבלה ובחסידות דכמו שיש פרעה בקליפה, כמו"כ זה
לעומת זה יש ענין של פרעה בקדושה, והנה פרעה הוא ג"כ מלשון
פריעה ו"גילוי", ראה זהר חלק א' דף רי, א וז"ל: תא חזי (בא וראה
מש"כ) בית פרעה, דא הוא סימניך לעילא (זהו סימן למעלה) ביתא
דאתפרעו ואתגליין מני' כל נהורין וכל בוצינן (שהיא בית שמשם
נפרעו ונתגלו ונראו כל האורות וכל הנרות), כל מה דהוה סתים
מתמן אתגלי' (וכל מה שהי' סתום ונעלם משם נתגלה, ועל כן נקראת
הבינה בית פרעה שהוא לשון פריעה וגילוי כמו כי פרעה אהרן). ע"ש.
וראה אור התורה ויגש עמוד תתשיד וז"ל: פרעה הוא ענין התגלות
עתיק בבינה, כי עתיק יומין הוא למעלה מאצי' וזהו בחי' סתימו דכל
סתימין בחי' מקור התענוגים, והתגלות התענוג הוא בבינה כו' שנק'
ג"כ עלמא דאתגליא פרעה דאתפרעו כל נהורין כו', ע"ש.

וזהו שמבאר כאן ד"פרעה" הוא בחי' "בינה", גילוי תענוג אלקות, ויוסף
בחי' יסוד הוא מגלה ההשפעה בפועל כמ"ש "ויוסף הוא המשכיר",
וכמו"כ נק' יוסף האפטרופוס לבית פרעה, (ראה לעיל סימן נד).

(23) שער לב.

(24) ראה לעיל סוף סימן פט. ובהערה 34.

(25) מאורי אור מע' אות פ' סעיף כד וז"ל: "גם הבינה נק' פרעה,
שפורעת שר טוב לצדיקים" ע"ש.

אינו דומה לה'.

גם, בינה¹⁴ ומלכות שניהם משתווין שהן נוקבין,
משא"כ ז"א הוא דכורא.

לכן מכל הלין טעמי נקט מתחלה נפש ואח"כ רוח.
אך¹⁵ כשנולדו זו"ן מבינה, הנה ההמשכות אח"כ
מבינה להם, מתחלה נמשך מבינה נשמה המזון לרוח
ז"א, ואח"כ לנפש מלכות.

והוא ממה שנקט אח"כ מתמן אתון רוח וכד נטל
רוח כדין נטלא נפשא, וכ"ז הוא בסדר דלמעלה
למטה מתחלה נשמה ואח"כ רוח ואח"כ נפש, בינה
ז"א מלכות.

וכלא חד שהכל אחד, אותיות הו"ה שבשם.

אח"כ נקט ואתקריבו דא בדא נפש אתקריב ברוח
ורוח אתקריב בנשמה הוא מלמטה למעלה, וכלא חד,
שהכל חד אותיות הו"ה שבשם שנקרא הו"ה מלמטה
למעלה למפרע, כמו מלמעלה למטה בסדר ישר.

וע"ז, היינו על מה שנפש אתקריב ברוח ורוח
אתקריב בנשמה. אמר ת"ח¹⁶ ויגש אליו יהודה כו'
כי כמון כפרעה, היינו יהודה הוא¹⁷ מל' נפש, יוסף¹⁸
ו' פעמים הוי' הוא ז"א רוח.

(ואם כי רוח¹⁹ ביחוד הוא תפארת דשריא בין אשא

עיין גם סידור עם דא"ח עמוד רמה, ב. ספר המאמרים ה'תרנ"ב עמוד
צו. ועוד.

(14) כנ"ל חכמה ובינה הם אותיות י"ה אב ואם, וכמו בגשמיות
התהוות הולד הוא מהטיפה (האב), אבל גידולו נמשך דוקא ע"י
האם, שנק' נוקבא שמקבלת מהזכר. וכן מלכות (נפש) בחי' מעשה
מקבל מהמדות (רוח).

(15) פירוש: "כשנולדו" היינו הלשון בזהר "מתמן אתון", דבחי' בינה
נותן מזון וחיות להמדות אהבה ויראה – בחי' רוח, ואח"כ נמשך ובא
כח המעשה – נפש – מלכות, וכמ"ש בתניא פ"ג וד' דאהבה היא שרש
מצות עשה ויראה שרש מצות ל"ת.

(16) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי עמוד סז, ב (קה"ת
ה'תשע"ה) וז"ל: וכל הפתיחה של המאמר הראשון לבאר ענין נפש
רוח ונשמה הי' רק שעי"ז יתבאר ענין יחוד זה דיהודה ויוסף. ע"ש.

(17) ראה תורת מנחם – ספר המאמרים מלוט חלק ב' עמוד קצט
ואילך. רטו ואילך.

(18) יוסף בגי' 156, וכן ו' פעמים הוי' (6 × 26 =) 156, והיינו שהוא
כולל כל הששה מדות.

(19) פירוש: דמקשה, דהרי בחי' "רוח" הוא בחי' "תפארת" וא"כ
למה היא כללות בחי' ז"א כל הששה מדות, וכן לכאורה קשה, דהרי
יוסף ידוע דהוא בחי' "יסוד", וא"כ למה יוסף מרמז לבחי' ז"א כל
המדות, וע"ז מתרץ, דגוף (היינו תפארת) וברית (היינו יסוד) כחד
חשבינן, והיינו דגם בחי' יסוד נקרא "רוח". ראה הערה 38.

והיינו, כשיש ההשפעה והיחוד של "יסוד" ו"מלכות" לבד, (וע"ד
העושה מצוה בלי חיות של אהבה ויראה – מצות אנשים מלומדה),
אזי זה נקרא ש"רוח" (בחי' יסוד) "שליט" על ה"נפש" (מלכות),
והוא ה"קיום" של הנפש.

משא"כ כשיש גם ההשפעה של בחי' "תפארת", שיש גם החיות

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אחרי-קדושים

טז, כב – ונשא השעיר עליו את כל עוונותם אל ארץ גזרה ושלה את השעיר במדבר

א. בגמ' יומא סו: שאלו את ר"א בנוגע השעיר, דחפו ולא מת, מהו שירד אחריו ומיתנו, א"ל כן יאבדו כל אויבך ה' (שופטים ה, לא) וכו', ובגמ' שם מסיים דהטעם דלא ענה להם ר"א הדין מפני שלא שמע מפיו רבו. ויש לבאר דמה ענה להם ר"א כן יאבדו כל אויבך ה', מה הקשר של תפלת ושירת דבורה להשעיר הנשתלח לעזאזל. ויש לומר עפ"י המבואר במפרשים (עיין אברבנאל, עקידת יצחק שער לו, ובמהרש"א בגמ' שם) דהשעיר מרמז על עשו כמ"ש איש שעיר וכו', וכן על שר שלו הס"ם, ובעיקר מרמז על גלות עשו הוא אדום מלכות הרביעי היא גלות רומי (עי' רש"י סוף פרשת וישלח).

ומבואר ברמב"ם סוף הלכות מלכים דבזמן שיבוא משיח אז האומות כולם מודים על טעותם, דת המוסלמים ודת הנוצרים, כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', והיתה לה' המלוכה, וביום ההוא יהי ה' אחד ושמנו אחד.

וזהו שאמר ר"א, כששאלו, השעיר שדחפו למטה ולא מת, ענה להם כן יאבדו וכו', דהשעיר שנפל הוא רמז אל נפילת האומות לע"ל, היינו לא שיחרבו וימותו כל האומות כשיבוא משיח, אלא כמ"ש לעיל ברמב"ם שכל האומות יחזרו בתשובה ויאמינו בה' אלקי עולם, אלא יהי להם נפילה ולא מיתה.

וזהו שהביא הפסוק "כן יאבדו כל אויבך ה'", דאופן אבידת אומות העולם לע"ל, יהי ע"ד השאלה ששאלו לו, היינו, "דחפו ולא מת", דלא יהי מיתה לכל האומות לע"ל כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', אלא יהי כמשל "דחפו" דיהי להם נפילה במלכותם, למטה, ולא מיתה.

והשעיר מרמז לעשו, הרומים, וכמבואר באברבנאל על ישעי' דקאי על דת הנוצרי, דלע"ל כולם, כל האו"ה יפסיקו מלהאמין במשיח שקר שלהם, ויאמינו בה' אלקי עולם, והי' ה' למלך על כל הארץ.

פיר דוד

יח, ט – ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה

ב. כתב הש"ך סוף פרשת אחרי, טעם למה קורין פרשת עריות במנחה דיום הכפורים בשם מדר"א שאומרים להקב"ה אתה כתבת ערות אמן לא תגלה אמן היא, וישראל

קראת אמי, כתבת ערות אחותך לא תגלה וישראל קראת אחותי כו', לזה קורין אלו העריות לומר להקב"ה שלא יגלה ערותינו בין שרי העובדי כוכבים בעת החתימה כו' ע"ש.

והיינו כי הגלות ויסורים נק' גילוי ערות כנסת ישראל כמ"ש ביחזקאל סי' ט"ז ל"ז וגיליתי ערותך אליהם יעו"ש דתרגם יונתן ואגלי בהתתך להון ויחזון כל עמא קלונך וע' בהושע סי' ב' י"א ובישעי' סי' מ"ז ה', וזהו הפי' שמבקשים ממנו ית' שלא יגלה עוונותינו כ"אם אדרבה יכסה על פשעינו כמ"ש ביחזקאל סי' הנ"ל פסוק ח' ואפרש כנפי עליך ואכסה ערותך ות"י ואעדת חוביכון.

וזהו ענין יום כיפורים לשון כיסוי שמסיר עוונותינו היפך וגיליתי ערותך, וזהו כנ"ל בענין כסית כל חטאתם. אור התורה אחרי עמוד שיא (בהוספות)

יח, טו – ערות כלתך לא תגלה אשת בןך היא לא תגלה ערותה

ג. בזוהר פרשתינו (עא:): אמר ר' יהודה מחציפותא' דצדקת חדא נפקא כמה טבאן לעלמא, ומאן היא תמר וכו', והכי אוקימנא תמר אוקימת מלה לתתא, ופרחת פרחין ואניצת ענפין, ומבואר במפרשים (הרמ"ק ומקדש מלך ועי' בליקוטי תורה מאריז"ל פ' וישב), דהכוונה דע"י מעשה תמר עם יהודה בא שורש מלכות בית דוד ומשיח, שבא מפרץ בנה.

ו"ל דהטעם דהזוהר מביא זה בפ' אחרי, דהרי בפ' בפרשתינו כתוב "ערות כלתך לא תגלה", וכדי שלא להוציא לעז ח"ו על מלכות בית דוד ומשיח, ע"כ מביא הזוהר דאדרבה ע"י מעשי' הטובים, יצאו ממנה פרחים טובים שמהם נשתלשלה מלכות בית דוד ומשיח.

ואם תאמר הא גופא שאלה, דהאיך התיר יהודה לבוא על כלתו, וי"ל דמרומו בפ' גופא התירוץ, דהכתוב מדייק "אשתי בנך", ולא "ערות בנך" (ועיין בפרש"י), דהרי מבואר בפרשת דרכים דרך האתרים – דרוש ראשון – דער ואונן שמשו שלא כדרכם (יבמות לד), ובבני נח אין האשה נקנית אלא כדרכה ע"ש באריכות. וא"כ מעולם לא הי' אישות בין ער ואונן עם תמר, ומוותרת היא ליהודה, ואדרבה דזכתה לשלשלת הקדושה דדוד ומשיח (עיין מכות כג: ממני יצאו כבושות ובפרש"י, ועיין ב"ר פפ"ה הקב"ה עסק לברוא אורו של משיח ע"ש).

זרע יצחק

(1) [תרגום ללה"ק:] מחציפות של צדקת אחת, יצאו כמה טובות בעולם כו', וכך ביארנו כי תמר העמידה ועשתה פעולה למטה, וע"י יצאו ממנה פרחים ונתיצה ענפי הקדושה וכו'.

כשרואים שהשם יתברך מסיר טרדות ודאגות צריך להבין הרמז, אשר ביכולתו ובמילא גם מזכותו וחויבו להתעמק בלימוד תורתנו תורת חיים בהעמקה הדרושה .. זהו גם כן הצינור והכלי להוספה בברכת השם יתברך מכאן ולהבא הן בגשמיית והן ברוחניות.

ממכתב, י"ז אייר, תשי"ח

♦ יום ראשון ב' אייר ♦

טז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי-יְהוָה וַיָּמָתוּ:

א ומליל י' עם משה בְּתַר דְּמִיתוּ תְּרִין בְּנֵי אֹהֶרֶן בְּקִרְבֵּיהוֹן אֲשֶׁתָּא נֹכְרִיתָא קָדָם י' וּמִיתוּ:

לו: אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, שלא תמות בדרך שמת פלוני. זה וזרו יותר מן הראשון, לכך נאמר: "אחרי מות שני בני אהרן".

כ"א וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן וְגו'. מה תלמוד-לומר? הֲיָה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מוֹשְׁלוֹ מִשָּׁל לְחוּלָה שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן רֹפֵא. אָמַר לוֹ: אַל תֹּאכַל צוֹנָן וְאֵל תִּשְׁכַּב בְּטַחֲבָא. בָּא אַחֵר וְאָמַר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו ע' 117)

קדשה, לעניני העולם - להבדיל בין הטמא לטהור. ולאחר-מכן מגיעה פרשת אחרי - העוסקת בדיני יום-כפור - לאחר ש'אדם שמע את מצוות התורה, ונכשל בהם, אל לו להתנאש, בגלל שישנו יום הכפור, ביום זה "כפר עליכם לטהר אתכם".

פְּרַשְׁתִּי אַחֲרֵי סֵדֶר הַפְּרָשִׁיּוֹת מִתַּחֲלַת חֲמֵשׁ וּיְקָרָא וְעַד פְּרַשְׁתִּי אַחֲרֵי, הוּא בְּסֵדֶר מְלֻמָּעַל לְמִטָּה: רִאשִׁית מְגִיעוֹת וּיְקָרָא, צוֹ וְחֶלֶק מִפְּרִשְׁתִּי שְׁמִינִי - בְּהֵם מִדָּבָר עַל עֲנִינֵי קִדְשָׁה בְּלִבָּד, הַמִּשְׁפָּן, בְּגִדֵּי הַכֹּהֵנִים, הַקִּרְבָּנוֹת וְכו'. לְאַחֲרֵי-כֵן שְׁמִינִי תִזְרִיעַ וּמִצְרַע - פְּרָשִׁיּוֹת שְׁעוֹסָקוֹת בְּהַבְדֵּלָה שְׁבִין עֲנִינֵי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז ע' 117)

החולה היא לקרר את גופו. רק אזהרה ופחד שאם יעשה כך ימות בדרך שמת פלוני, גורמת לחולה שלא לעשות דברים אלו.

וַיְדַבֵּר ה' . . אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן (טז, א) מִשָּׁל לְחוּלָה שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן רֹפֵא . . וְאָמַר לוֹ: אַל תֹּאכַל צוֹנָן וְאֵל תִּשְׁכַּב בְּטַחֲבָא, שְׁלֹא תָמוּת בְּדֶרֶךְ שְׁמַת פְּלוֹנִי . . לְכָךְ נֹאמַר 'אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן' שְׁלֹא יָמוּת בְּדֶרֶךְ שְׁמַתוֹ בְּנִי. (רש"י) בְּדֶרֶךְ כָּל אִשָּׁה אֲדָם חוֹלָה, סוֹבֵל מִחֵם גְּבוּהָ, וְלָכֵן יֵשׁ לוֹ תִּשְׁוָקָה גְּדוּלָה לְצַנֵּן אֶת גּוּפוֹ ע"י אֲכִילַת דְּבָרִים צוֹנִינִים, וְשִׁהוּת בְּמִקְוֹמוֹת קָרִים. אֲזִיזָה לְבַד שְׁלֹא יֹאכַל צוֹנָן וְלֹא יִשְׁכַּב בְּמִקְוֹמוֹת קָרִים, לֹא תוֹעִיל, כִּי תִשְׁוָקוֹת שֶׁל

על-דרך-זה בענין אהרן והפִּהֲנִים, תִּשְׁוָקוֹתָם הַטְּבָעִית שֶׁל הַפִּהֲנִים לְהַתְעַלּוֹת וּלְהִתְקַרֵּב אֶל ה' הִיא כָּל-כָּף עֲצוּמָה, שְׁאֲזִיזָה לְבַדָּה לֹא תוֹעִיל. רַק הַפְּחַד שֶׁהֵם יָמוּתוּ בְּדֶרֶךְ שְׁמַתוֹ בְּנֵי אֹהֶרֶן, הִיא תִּגְרֹם לָהֶם לְהִתְגַּבֵּר עַל תִּשְׁוָקוֹתָם הַטְּבָעִית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 117)

פְּאֲכִילַת מֵאֵכָל צוֹנָן. שְׁמִינִי בְּטַחֲבָא - כְּנֶגֶד הָאִסוּר לְהִכְנִס לְקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים לֹא קִרְבָּנוֹת (אֲפִלּוּ בְּיוֹם כְּפוּר). כִּי הִשְׁהִיָּה שֶׁם לֹא הִקְרַבְתָּ קִרְבָּנוֹת דּוֹמָה לְשִׁהֲתוֹ שֶׁל חוּלָה בְּמִקּוֹם קָר, לֹא אֲכִילַת מֵאֵכָל צוֹנָן.

אַל תֹּאכַל צוֹנָן וְאֵל תִּשְׁכַּב בְּטַחֲבָא (רש"י טז, א) אֲכִילַת צוֹנָן - כְּנֶגֶד הָאִסוּר לְהִכְנִס לְקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים בְּכָל יוֹם (מְלֻבָּד יוֹם כְּפוּר) אֲפִלּוּ לְשֵׁם הַקְרַבְתָּ קִרְבָּנוֹת. כִּי הַקִּרְבָּנוֹת נִמְשָׁלִים לְלֶחֶם וּלְמֵאֵכָל, וְהַקְרַבְתָּם שְׁלֹא פָדִין כְּמוֹהוּ

שפתי חכמים

הוא ואמר למשה שיאמר לאהרן דבור אחר להזהיר אותו פעם שנית שלא יבא למקדש, ולהזהיר לו נמי מיתה בְּדִכְתִּיב 'אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן וְגו' וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֹהֶרֶן וְגו' וְלֹא יָמוּת, כְּלוֹמַר אִם לֹא תָבֵא אֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָמוּת בְּדֶרֶךְ שְׁמַתוֹ בְּנִי, אֲבָל אִם תָּבֵא אֶל הַמִּקְדָּשׁ כְּמוֹ בְּנִי תָמוּת גַּם כֵּן כְּמוֹ הֵם. וְהִרְאָם גּוֹרֵס בְּרִש"י גִּירָסָא אַחֲרָת, עֵינֵי שָׁם: תוֹרָה בְּ

אֶלְעָזָר וכו'. כְּלוֹמַר, כִּי הוּא פִּירוּשׁ הַקָּרָא, דּוּמִיָּא דְּמִשָּׁל זֶה וכו', אִם כֵּן הַשְׁנִי זִרְזוּ יוֹתֵר מִהֲרָאשׁוֹן, וּפִירוּשׁוֹ דְּקָרָא נִמִּי כֵּן הוּא, מִה דְּכִתְיִב 'וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה' וְגו', רוּצָה לֹמַר שְׁלֹא יֹאמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן רַק שְׁלֹא יָבֵא אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרֻכָּת, וְלֹא יִזְכִּיר לוֹ מִיתָה בְּדֶרֶךְ שְׁמַתוֹ בְּנִי, וְאַחֲרָיָה כְּתִיב 'אַחֲרֵי מוֹת וְגו' וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה' וְגו', כְּלוֹמַר חוֹר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ

פְּרָק טז (א) א פירוש 'טחב' מקום שהוא מקרר ומלחלח. וישוב המקראות כן הוא, דְּקָשָׁה לְרַש"י, מִה צְרִיךְ לְכַתּוּב 'וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה', לֹא הָיָה לוֹ לְכַתּוּב רַק 'וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת וְגו' וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֹהֶרֶן, אוֹ הָיָה לוֹ לְכַתּוּב 'וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת וְגו' דַּבֵּר אֶל אֹהֶרֶן' וְגו', לְמַה צְרִיךְ לְכַתּוּב 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה' וְגו'. וְעַל זֶה פִּירֵשׁ רִש"י מִה תִּלְמּוּד לֹמַר כו', וְהִבְיָא עֲלֵיו מִשָּׁל דְּרַבִּי

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקושיחות כרך ג, עמוד 987 – מות' 'לקראת שבת')

חטאם של בני אהרן

שדבקותם העצומה בהקב"ה תביאם לידי פלות הנפש בפועל. וזהו פירוש "בקרבתם לפני ה' וימותו" שקירובם אל ה' היה באופן המביא ל"וימותו", וזה נחשב לחטא, כי בד בבד עם הרצון להתפשט מהגשמיית ולהדבק באלקות - "רצוא", צריכה להיות גם התנועה ד"שוב", העבודה דנשמה בגוף והתעסקות בעניני העולם.

ועל-פי-זה יובן שכל הענינים שנאמרו על חטא בני אהרן נרמזים בפסוק, שכולם ענינם הוא שהיה להם 'רצוא ללא שוב' "בקרבתם לפני ה' וימותו": נכנסו לפני ולפנים – ענין הרצוא. מחוסרי בגדים – נכנסו ללא לבושים המרמזים על לבושי המצות (עיין תניא פרק ה) שנתלבשו בגשמיית העולם. לא היו להם נשים ובנים – לא עסקו במצוות פריה ורביה שמטרתה להמשיך נשמות בגופים.

בואמר יי למשה מלל עם אהרן אחוד ולא יהי עלל בכל עדן לקודשא מגיו לפרכתא לקדם פפרכתא די על ארונא ולא ימות ארי פעננא אנא מתגלי על בית פפרכתא:

אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני יהוה וימותו:

(טז, א)

ואינו מובן: מה מוסיפה תיבת "וימותו" על הנכתב קודם "אחרי מות שני בני אהרן"?

עוד צריך להבין: מבין הדברים שעליהם נענשו בני אהרן, מונה המדרש כדלהלן: נכנסו לפני ולפנים [לקודש הקדשים], מחוסרי בגדים היו [לא לבשו את כל בגדי הכהונה שחייבים ללבושם בעת עשיית העבודה], לא היו להם בנים, לא היו להם נשים.. וצריך להבין, היכן מרמזים הם בפסוק?

יש לומר הביאור בזה: תורת החסידות מבארת (עיין באור החיים הקדוש), שהחטא של שני בני אהרן לא היה חטא כפשוטו חס-ושלום, אלא חטאם התבטא בכך שנתנו

(ב) ויאמר יהוה אל-משה דבר אל-אהרן אחיך ואל-יבא בכל-עת אל-הקדש מבית לפרכת אל-פני הפפרת אשר על-הארן ולא ימות פי פענן ארעה על-הפפרת:

אני נראה שם עם עמוד ענני. ולפי שגלוי שכינתי שם, יזהר שלא ירגיל לבא, זהו פשוטו; ומדרשו: לא יבא כ-אם פענן הקטרת ביום הכפורים.

כ"י ויאמר ה' אל-משה דבר אל-אהרן אחיך ואל-יבא • שלא ימות כדרך שמתו בניו. ולא ימות • שאם בא, הוא מת. פי פענן ארעה • כי תמיד

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקושיחות כרך ג, פרשת אחרי)

על ידי ה"ואל", הלא, ביטול עצמי - כשהרצון הוא לא בקירוב האישי לקדוש-ברוך-הוא, אלא רק למלא את רצון העליון - אזי "בוא אל הקודש".

גבא יהי עלל אהרן לקודשא בתור בר תורי לחטאתא ודבר לעלתא:

(ג) בזאת יבא אהרן אל-הקדש בפר בן-בקר לחטאת ואיל לעלה:

שפתי חכמים

הכפורים, כי עשן הקטרת דומה לענן, ולאפוקי פירוש עמוד הענן דלעיל שפירושו שהשכינה שורה בו. ולא שייכין רש"י בפירוש זה שזבא עם ענן הקטרת מבחוץ, שנה הוא דעת צדוקים, אלא לאפוקי ממה שפירש תחלה שהוא הענן שהשכינה שורה בו. ומה שפירש רש"י 'ביום הכפורים', בסמוך מפרש רש"י בעצמו דכלה פרשה זו משמע ביום הכפורים: תורה ג

שנכנס אל הקדש. ומלת 'כי' משמש בלשון דהא, ככל 'כי' שבמקרא, ויהיה פירוש של 'פענן' ענן ממש. ומה שהוסיף לפרש 'תמיד אני נראה', מפני שמלת 'ארעה' הוא לשון עתיד, ומפרש מלת 'ארעה' אני נראה, שהוא בינוני, שאין סבת המיתה שיצאה לעתיד: ד ולפי רבותינו משמש 'כי' דהבא בלשון אלא, כלומר אל יבא אל הקדש אלא פענן הקטרת ביום

(ב) הוצרך לפרש זה, דלפירוש רש"י הם משל משני רופאים, השני הזהירו יותר שלא תמות כדרך שמת וכו', ובקרא לא כתיב כי אם 'ולא ימות', ולא כתיב שאם יבוא ימות, אבל ב'אל יבא ולא ימות' משמע כדרך שלא באו בניו ולא מתו. לזה פירש שבמלת 'ולא ימות' מרמז נמי שאם יבא ימות, כי מקלל לאו אתה שומע הן: ג ולפי זה 'כי' טעם אלמעלה, לסבת מיתה למי

ז"י - בַּזֹּאת יָבֵא אֶהְרֶן וְעֹשֶׂרָה, רָמְזוּ לְבֵית ראשון. בַּזֹּאת יָבֵא אֶהְרֶן וְגו' - וְאֵף זֶה, לֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א כרך ב עמ' 215)

הַאֲמָתִי בְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, וְהוּא שִׁיר לְקֹדֶשׁ זֶה. וְכַפֶּסֶק הַרְמָב"ם: "כָּל אִישׁ . . אֲשֶׁר נָדְבָה רֹחוֹ . . נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים" (וַיִּמָּתֵק עַל פִּי הַמִּסְפָּר בְּנִבְיָא, שֶׁהִחְבִּיאוּ אֶת יוֹאֵשׁ בַּעֲלִית קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים שֶׁשׁ שָׁנִים).

בַּזֹּאת יָבֵא אֶהְרֶן אֶל הַקֹּדֶשׁ (טז, א) בְּכָל שָׁעָה שֶׁהוּא רוֹצֵה לִכְנֹס וְכִנֹּס, רַק שִׁינֹס בְּסֹדֶר הַזֶּה (ויקרא רבה) מִשְׁמַע, שֶׁמִּקְוָמוֹ הַאֲמָתִי שֶׁל אֶהְרֶן הוּא בְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים. וְהֵנָּה, כָּל יְהוּדֵי הוּא 'כֹּהֵן גָּדוֹל', כִּדְאִיתָא ב'בַּעַל הַטְוִירִים' עַל הַפְּסוּק "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכֶּת כֹּהֲנִים", וְאֵם כֵּן, מִקְוָמוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~

זֶה אֲשֶׁתוֹ, אֵינָה יְכוּלָה לְהִיטֵל כָּל הַפְּנִיָּה לִפְנֵי וּלְפָנִים, כִּי תַכְלִית ה"רְצוּא" הִיא - שְׂיִמּוּשׁ ב"שׁוּב". וְכֵן גַּם הִיא בְּיָצִיָּה מִלִּפְנֵי וּלְפָנִים - מִיָּד בְּיָצִיָּה מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, הִיא מִתְפַּלֵּל אוֹתוֹ כֵּהֵן גָּדוֹל תְּפִילָּה עַל "פְּרָנִסַת עֵמֶךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל" - פְּרָנִסָה בְּעֵינֵי הָעוֹלָם - בְּגִשְׁמִיּוֹת.

"זֹאת" לִפִּי בִיאוֹר הַזֹּהָר - הוּא יִרְאֶה וּבִיטוּל, וְ"דָא תַרְעָא לְאַעֲלָא", כְּשִׁישְׁנָה הַהִקְדָּמָה שֶׁל "זֹאת", יִרְאֶה וּבִיטוּל, הֵרִי גַם אֵם "יָבֵא אֶהְרֶן אֶל הַקֹּדֶשׁ" (רְצוּא), וְכִנֹּס "לִפְנֵי וּלְפָנִים", לֹא יִפְרִיעַ לוֹ הַדָּבָר ל"וּכְפָר גו' וּבַעַד בֵּיתוֹ - זֶה אֲשֶׁתוֹ", אֶל ה'שׁוּב' לְעֵינֵי עוֹלָם (וְאַדְרָבָה, אִם חֹסֶר ה"בֵּיתוֹ

דְּכַתִּיבָא דְּבוֹצָא קוּדְשָׁא יִלְכֵּשׁ וּמִכְנָסִין דְּבוּזִין יְהוֹן עַל בְּסִרָה וּבְהִמְנִיָּא דְּבוֹצָא יִסֵּר וּבְמַצְנֶפֶתָא דְּבוֹצָא יַחַת בְּרִיּוּשָׁה לְבוּשִׁי קוּדְשָׁא אֲנִין וְיִסְחִי בְּמִיָּא יֵת בְּסִרָה וְיִלְכֵּשְׁנִין:

(ד) כְּתִנְתָּ בְּדִ קֹדֶשׁ יִלְכֵּשׁ וּמִכְנָסִי בְדִ יְהוֹן עַל-בִּשְׂרוֹ וּבְאַבְנֵי בְדִ יַחְזֵר וּבְמַצְנֶפֶת בְּדִ יִצְנָף בְּגִדֵי-קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵן בְּמִים אֶת-בִּשְׂרוֹ וּלְבָשֶׁם:

בְּאַרְבָּעָה, כִּכְהֵן הַדִּיּוּט^(ח), וְכֵלֶן שֶׁל בּוּזִין. קֹדֶשׁ יִלְכֵּשׁ • (ת"כ) שִׁיְהִיט מִשָּׁל הַקֹּדֶשׁ. יִצְנָף • כְּתִנְתָּמוֹ: "יַחַת בְּרִיּוּשָׁה", יִנִּיחַ בְּרִאשׁוֹ, כְּמוֹ (בְּרִאשִׁית לט טז): "וַתִּנַּח בְּגָדוֹ",

ז"י - כְּתִנְתָּ בְּדִ וְגו' • מַגִּיד שְׂאִינוֹ מִשְׁמֵשׁ לִפְנֵים בְּשִׁמוּנָה בְּגִדִים שֶׁהוּא מִשְׁמֵשׁ בָּהֶם בַּחוּץ שִׁשֵּׁי בָהֶם זֶהָ, לִפִּי שְׂאִין קִטְגוֹר נַעֲשֶׂה סִגְגוֹר (ר"ה כח), אֵלָּא

שְׁתֵּי חֲכָמִים

בְּמַעוֹת שֶׁל קֹדֶשׁ, לִפִּי שְׂמִינִי שֶׁהִפָּר כָּא מִשְׁלֹ, הִיִּיתִי אוֹמֵר שְׂאֵף הַבְּגָדִים יְהוֹי מִשְׁלֹ, קָא מִשְׁמַע לָן. וְהַשְׁעַם שֶׁהִפָּר כָּא מִשְׁלֹ, לִפִּי שֶׁהִפָּר כָּא לְכַפְרָה, שְׂנֵאֲמֹר 'וְכַפֵּר בְּעֹדוֹ וּבַעַד בֵּיתוֹ', אֲבָל בְּבָגָדִים הִיא מִתְפַּלֵּל בְּעַד כָּל יִשְׂרָאֵל. מִצְּאִתִּי: 'וְהִיָּה בֵּית' וּבְמַצְנֶפֶת' כְּמוֹ בֵּית 'בְּרוּחוֹ שְׂמִים שְׂפָרָה', שֶׁהִיא גַם כֵּן נֹסֶפֶת, כָּאֵלּוּ אָמַר 'וּמַצְנֶפֶת בְּדִ יִצְנָף, וְיִתְפָּרֵשׁ הַבֵּית' בְּמִקּוֹם 'עַם', כְּלוֹמֵר עִם מַצְנֶפֶת בְּדִ יִסְבֵּב רֹאשׁוֹ, וְכֵן תִּרְגוּמוֹ 'וּמַצְנֶפֶתָא בְּלֹא בֵּית'. וְאֲשֶׁר הִכְבִּיאוּ לָהּ, מִפְּנֵי שְׂאִין בְּלִשׁוֹן הָאֲרָמִי צְנִיפָה. אֲבָל בְּלִשׁוֹן הֶקְרָא מְצִינוֹ 'צְנוּף יִצְנָף צִנְפָה', וְיִתְפָּרֵשׁ הַבֵּית' בְּלִשׁוֹן 'עַם', כְּמוֹ 'וּבְאַבְנֵי בְדִ יַחְזֵר', אֵף כֵּאֵן עִם מַצְנֶפֶת בְּדִ יִסְבֵּב רֹאשׁוֹ. וְהִכְרַח לְהִבְיָא הַתִּרְגוּם לְהוֹדִיעַנו שֶׁהִצְנִיפָה הוּא בְּרֹאשׁ וְלֹא בְּמִקּוֹם אַחֵר, וְאֵבֶן זֶה פִּירֵשׁ מֵלֵת 'יָחִית' שֶׁהוּא לִשׁוֹן יִנִּיחַ:

וְאֵילָּךְ, בְּדִפְרִישׁ רִשִּׁי לְקַמֵּן: ו אֵף עַל פִּי שֶׁכָּבֵר פִּירֵשׁ לְעִיל גְּבִי 'בְּעֵנִן אֲרָאָה' שֶׁהִיא בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, דְּלֹא תִימָא דִּקְרָא הִכִּי קָאֲמֹר, בְּעֵנִן לְבִדּוֹ אֶל יָבֵא אֵלָּא בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, אֲבָל בְּהִבָּאָתָּ פִּר לְחֻטָּאת וְאֵל לְעוֹלָה אֲפִילוֹ בְּשֵׁאֲרֵי יָמוֹת הַשָּׁנָה יָבֵא, לְפִיכָּה פִּירֵשׁ כָּאֵן 'וְאֵף זֶה לֹא בְּכָל עֵת' כו': תוֹרַת ד (ד) i דִּקְשָׁה לְרִשִּׁי, וְהֵלֵא כָּבֵר מִפּוֹרֵשׁ הַלְבִּשְׁתָּן בְּפִרְשֵׁת 'וְאַתָּה תִּצְוָה', לָכֵן פִּירֵשׁ 'מַגִּיד' כו': ח מִשְׁמַע נִמִּי דְהִיָּה קֶשֶׁה לוֹ מִה דְּכִתִּיב דְּוֹקָא בְּגָדִים שֶׁל כְּהֵן הַדִּיּוּט: ח דִּקְשָׁה לְרִשִּׁי מִה דְּכִתִּיב 'קֹדֶשׁ יִלְכֵּשׁ', מִשְׁמַע קוֹדֶם לְבִישׁוֹ הֵן קֹדֶשׁ, וְכִי מִה קְדוּשָׁה יֵשׁ בְּהֵן קוֹדֶם לְבִישׁוֹ. וְאֵין לֹמֵר דְּכָבֵר בְּיוֹם כַּפּוּרִים שֶׁעֲבָר הִיא לֹבֶשֶׁן וְזֶה יוֹם כַּפּוּרִים שְׁנִי, דְּהֵא מִיָּד אַחֵר לְבִישָׁה טַעוּנִים גְּנִיּוֹה וְלֹא יַעֲבֹד בְּהֵן לְעוֹלָם, שֶׁהִרִי כְּתִיב 'וְהִנִּיחָם שָׁם'. וְעַל זֶה פִּירֵשׁ שִׁיְהִי מִשָּׁל הַקֹּדֶשׁ, כְּלוֹמֵר שִׁיְקִנָּה אוֹתָן

(ג) ח דִּקְשָׁה לְרִשִּׁי, לְמָה צְרִיךְ לְמַכְתֵּב 'בַּזֹּאת', אֵין לֹמֵר דְּקָאִי אֲקָרְבָנוֹת שֶׁמִּפּוֹרֵשׁ אַחֵר כָּהֵן, דָּאֵם כֵּן הִיא לוֹ לֹמֵר 'בְּאֵלּוּ יָבֵא אֶהְרֶן' לִשׁוֹן רַבִּים, דְּהֵא שְׁנֵי קָרְבָנוֹת הִיוּ. וְעוֹד, 'זֹאת' לִשׁוֹן נִקְבָה, וְהַקְרָבָנוֹת הַמְּפֹרָשִׁים אַחֵר כָּהֵן וְכָרִים הֵן. אוֹ, לֹא הִיא לוֹ לֹמֵר לְגַמְרִי 'בַּזֹּאת', אֵלָּא הִיא לוֹ לֹמֵר 'כִּי בְּעֵנִן אֲרָאָה עַל הַכַּפְרָת, וּכְפָר כֵּן כָּבֵר לְחֻטָּאת יָבֵא אֶהְרֶן' וְגו', אֵלָּא לְרִמּוֹ כְּמָה שְׁנִים יֵשׁ לְעַמִּידוֹת בֵּית ראשון. וְאֵם תֵּאֲמֹר, וְכִי בְּבֵית ראשון לְכָד הִיוּ כֹהֲנִים גְּדוֹלִים, וְהָא אֵף בְּבֵית שְׁנֵי הִיוּ כֹהֲנִים גְּדוֹלִים. וְיֵשׁ לֹמֵר דְּכָה פִּירוּשׁוֹ שֶׁל קָרָא, גִּימְטְרִיָּא שֶׁל 'בַּזֹּאת' שְׁנִים יְהוֹי כֹהֲנִים דּוּמִיָּא דְּאֶהְרֶן, שִׁיְהִי מוֹשְׁחִין אוֹתָן בְּשִׁמֵּן הַמִּשְׁחָה, אֲבָל אַחֵר בֵּית ראשון לֹא נִמְצָאוּ שְׁהִי מוֹשְׁחִין אוֹתָן בְּשִׁמֵּן הַמִּשְׁחָה דּוּמִיָּא דְּאֶהְרֶן, מִשּׁוֹם דְּכִסּוּף עַמִּידוֹת הַבֵּית הִרְאשׁוֹן נִגְנוּ שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה מִיֵּאשִׁיָּה

מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב, ובכל חליפה טעון טבילה ושני קדושי ידים ורגלים מן הכיור.

וְרַחֵץ בַּמַּיִם • אותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו (יומא ל), וחמש פעמים היה מחליף מעבודת פנים לעבודת חוץ, ומחוץ לפנים, ומשנה

~ נקודות משיחות קודש ~ (הדוסיים כ"ו באייר)

"וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת בְּשׂוֹרוֹ" - יש לרחץ ולנקות את הבשר, וכן להדיח את ה'את', הטפל לבשר, דהינו ההרגלים השונים שמקורם ב'בשריות', ולהפך זאת ל'בשר קדש'.
"וּלְבָשֵׁם" - אוֹאֵז אֶפְשָׁר לְלַבֵּשׁ אֶת 'בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ'.

בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת בְּשׂוֹרוֹ וּלְבָשֵׁם (טז, ט)
בִּגְדִים - רומזים למחשבה ודבור, שנקראו לבושים לנפש.
"בִּגְדֵי קֹדֶשׁ" - מחשבה ודבור בענינים של תורת החסידות.

הימן פנשטא דבני ישראל יסב תרין צפירי עזין לחטאתא ודבר חר לעלתא:

(ה) ומאת עדת בני ישראל יקח שני-שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעלה:

ויקרב אהרן ית תורא דחטאתא די לה ויכפר עלוהי ועל אנש ביתה:

(ו) והקריב אהרן את-פר החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד ביתו:

וכפר בעדו ובעד ביתו • (יומא לו, ת"כ) מתודה עליו עונותיו ועונות ביתו.

כַּסִּי • אֶת-פֶּר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר-לוֹ • האמור למעלה. ולמדך כאן, שמשלו הוא באל ולא משל צבור.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר-שיחות כרך ג פרשת אחרי)

היציאה מהקודש.
נשי ישראל לא צריכות לחשש, שאם הבעל יאריך בתפילתו בשעה או יותר, או אם ימשיך בלימודו בשעה או יותר, יחסר בענינים הגשמיים; כן אין מקום לדאגה, שאם יחנכו את הילדים ללמוד תורה יום שלם, תחסר אחר-כך בהסתדרות שלהם כו' - אלא אדרבה, עליהם להסביר לבעליהן ולבניהן, שדוקא על-ידי ההוספה בתורה ומצוות, "בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו", יתוסף ב"ונתתי גשמיכם בעתם וגו'".

בכניסת הכהן הגדול ביום הפיפורים לקודש הקדשים, היה נוגע ה"ביתו - זו אשתו".
והרמז בזה: בכדי שהכניסה אל הקודש תהיה פראוי, שאז היא מביאה ל"יציאה בשלום", שזהו תכלית הכניסה - הרי זה תלוי בנשי ישראל. שגם פאשר הבעל נמצא "לפני ולפנים", גם אז יש התאמה בין "ביתו" לדרגתו שלו, ועוד יותר:
זכותו ותפקידו של נשי ישראל היא להשפיע על בעליהן ובניהן, שלגביהם תהיה הכניסה אל הקודש קשורה עם

שפתי חכמים

והא אין פרא אחר נזכר בפירוש זו אלא של אהרן, כדכתיב 'בזאת יבא אהרן אל הקדש פרה בן בקר' וגומר, משמע להביא הקרבנות משלו. וגם מדכתיב בסמוך 'ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים' וגו', משמע דקרבנות הבתובים למעלה בשביל עצמו הביא: **כ** דכפרה ממש אי אפשר לומר, דאין כפרה אלא לאחר וריקת דמים, כדכתיב בסמוך 'וכפר עליו ולקח מדם וגו' ונתן על קרנות המזבח', וזה עדיין חי הוא, שהרי אחר כך כתיב 'ושחט את פרה החטאת', לכה ילפינו מ'לכפר עליו' שפירושו וידי. מצאתי: תורה ז

ותמצא, וכדפירש רש"י לקמן על קרא זה 'וְרַחֵץ בַּמַּיִם' וגו', משמע שהיה צריך לטבול קודם לבישת בגדי לבן, ולקמן גם כן כתיב שצריך לטבול קודם לבישת בגדי זהב, אמרינן דבכל פעם שמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומלבן לזהב שצריך טבילה. ומה שפירש עוד שצריך עוד שני קידושי ידים ורגלים, דמשום הכי הטיל הקרא 'וְרַחֵץ בַּמַּיִם' בין 'ופשט' ו'לבוש', ליתן רחיצה לפשיטה ורחיצה ללבישה, ואם אינו ענין לטבילה, דכבר למדנוה, תבדו ענין לקידוש: תורה ה
(ו) ל דקשה לרש"י, למה לי 'אשר לו',

כ וזהו סדר העבודות ביום הפיפורים: בתחילה טבל ולבש בגדי זהב לתמיד של שחר שהוא עבודת חוץ, ואחר כך פשט וטבל, ולבש בגדי לבן לעשות עבודת פרה ושעיר וקטרת של מחתה בפנים, ואחר כך פשט בגדי לבן וטבל, ולבש בגדי זהב לעשות עבודת איל שלו ואיל העם ומקצת המוספין בחוץ, ואחר כך פשט בגדי זהב וטבל, ולבש בגדי לבן ליכנס לפנים ולהוציא הכהן והמחיתה. ואחר כך פשט בגדי לבן וטבל, ולבש בגדי זהב לעשות עבודת חוץ, להקריב שני המוספין ותמיד של בין הערבים וקטרת הסמים, וד"ק

שיעור יומי ליום ראשון ב' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – טז – פרשת אחרי-קדושים

לה

(ד) וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים וְהַעֲמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

(ה) וְנָתַן אֶהָרֶן עַל־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גִּרְלוֹת גֹּזֶרֶל אֶחָד
לַיהוָה וְגֹזֶרֶל אֶחָד לַעֲזָאזֵל:

כ"י • וְנָתַן אֶהָרֶן עַל־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גִּרְלוֹת • מַעֲמִיד
אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לְשְׂמָאלִי, וְנָתַן שְׁתֵּי יָדָיו בְּקַלְפִּי,
וְנוֹטֵל גֹּזֶרֶל בְּיָמִין וְחִבְרוּ בְּשִׂמְאֵל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶם אֶת
שְׂפָתוֹב בּוֹ "לְשֵׁם", הוּא לְשֵׁם, וְאֵת שְׂפָתוֹב בּוֹ

ז' • וְנָתַן אֶהָרֶן עַל־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גִּרְלוֹת • מַעֲמִיד
אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לְשְׂמָאלִי, וְנָתַן שְׁתֵּי יָדָיו בְּקַלְפִּי,
וְנוֹטֵל גֹּזֶרֶל בְּיָמִין וְחִבְרוּ בְּשִׂמְאֵל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶם אֶת
שְׂפָתוֹב בּוֹ "לְשֵׁם", הוּא לְשֵׁם, וְאֵת שְׂפָתוֹב בּוֹ

(ו) וְהִקְרִיב אֶהָרֶן אֶת־הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו
הַגֹּזֶרֶל לַיהוָה וַעֲשֵׂהוּ חֲטָאת:

כ"י • וַעֲשֵׂהוּ חֲטָאת • בְּשִׁמְנֵי־הַגֹּזֶרֶל עָלָיו, קֹרֵא לוֹ שֵׁם, וְאוֹמֵר: "לֵה" חֲטָאת.

(ז) וְהַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגֹּזֶרֶל לַעֲזָאזֵל יַעֲמִד־חֵי
לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל
הַמִּדְבָּרָה:

כ"י • יַעֲמִד־חֵי • כְּמוֹ "יַעֲמִד חֵי", עַל־יָדֵי אֲחֵרִים;
וְתַרְגּוּמוֹ: "תִּקָּם כַּד חֵי". (ת"י) מַה תִּלְמוּד־לּוֹמַר? לְפִי
שֶׁנֶּאֱמַר: "לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל", וְאֵינִי יוֹדֵעַ שְׁלוּחוֹ אִם

(ח) וְהִקְרִיב אֶהָרֶן אֶת־פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר־לוֹ וּכְפָר
בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי בֵיתוֹ וְשַׁחַט אֶת־פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר־לוֹ:

כ"י • וּכְפָר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי • וְדוּי שְׁנֵי עָלָיו וְעַל אֲחֵיו
הַכֹּהֲנִים, שֶׁהֵם כָּל־כָּהֲנִים בֵּיתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים קלח)
"בֵּית אֶהָרֶן בָּרְכוּ אֶת־ה' וְגו'". מִכָּאן, שֶׁהַכֹּהֲנִים

(א) וְגַם קִי וְגַם זֶה אֵינוֹ בִּפְרֵת דָּמִים, שֶׁהָרִי
עֲדִיין לֹא נִשְׁחַט פָּרוֹ. וְאִם תֹּאמַר, לְמַה
לֹא כָּפַר אֶהָרֶן עַל אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים בְּיָדָיו
רֹאשׁוֹן שֶׁהַתּוֹדָה בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי בֵיתוֹ. וְנִשְׁ
לּוֹמַר, מִשּׁוּם דְּכָתִיב 'הַתְּקוּשׁוֹשׁוּ וְקוּשׁוּ'
וְאִמַּר רִישׁ לְקִישׁ קִשׁוּשׁ עֲצָמָךְ וְאִחֶר
כָּךְ קִשׁוּשׁ אֲחֵרִים, לְכָךְ הַתּוֹדָה אֶהָרֶן
מִתְחַלֵּה בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי בֵיתוֹ לְכַדּוֹ וְאִחֶר
כָּךְ בְּיָדָיו שְׁנֵי הַתּוֹדָה נִמְי בַּעֲדֵי אֲחֵיו,
וּמִלַּת 'בֵּיתוֹ' נִאֲמָרָה גַם עַל אֲחֵיו,
שֶׁנֶּאֱמַר 'בֵּית אֶהָרֶן' וְגו'; ר' מִנְה רֹצֵה
גַם כֵּן לְהוֹכִיחַ דְּמָה שְׂכָתוֹב וְיַעֲד
בֵּיתוֹ דְּקָאִי אֶכְל אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים, שֶׁהָרִי

(ט) עַ כְּלוֹמַר, 'וַעֲשֵׂהוּ חֲטָאת' הֵינִינוּ
קוֹרֵא עָלָיו שֵׁם חֲטָאת. וְאִם תֹּאמַר
מִנָּה לֵיהּ לְרִשְׁי, דְּלָמָּה הִקְרִיבוּ לְשֵׁם
חֲטָאת כְּדִין חֲטָאת. וְנִשְׁ לּוֹמַר דְּלָקֶמֶן
בְּפֶרֶשָׁה כְּתִיב וְנִשְׁחַט אֶת שְׁעִיר
הַחֲטָאת' וְגו', מִשְׁמַע דְּעֲדִיין לֹא
הִקְרִיבוּ: תוֹרָה י
(י) פִּירוּשׁ, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר 'יַעֲמִד', וְאִין
עֲמִידָה אֵלָּא מִחַיִּים, אִם כֵּן מַה תִּלְמוּד
לּוֹמַר 'חֵי' כִּי: צֶ אֶכְל לֹא כִּפְרַת דָּמִים,
שֶׁהָרִי הַשְּׁעִיר הֵזָה לֹא הָיָה נִקְרָב וְאִין
בּוֹ קִבְּלַת דָּמִים, שֶׁהָרִי נִשְׁחַט
לַעֲזָאזֵל: תוֹרָה יא

(ח) גַּ מִּדְּכָתִיב 'וְנָתַן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים'
וְגו', דְּמִשְׁמַע בְּנִתְּנָה אַחַת נָתַן עַל
שְׁנֵיהֶם גֹּזֶרֶל, וְזֶה אֵי אֲפֻשָּׁר אִם לֹא
אֶחָד בִּיד וְיָמִין וְאֶחָד בִּיד שְׂמָאל:
בְּדִבְלִשׁוֹן 'עֲזָאזֵל' נִשְׁמָעִים תְּרוּוֹיָהוּ,
שֶׁהֵיא מִלָּה מוֹרְכָבָת, 'עו' אֵל', וְאֵל'
לְשׁוֹן חֻזֵּק הוּא. כְּמוֹ 'אֵת אֵילִי הָאָרֶץ
לְקַח'. וּמִפֶּרֶשׁ עוֹד רִשְׁי, מְנַלֵּן דְּהוּ
דְּהֵיא שֵׁם, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר 'אָרֶץ גְּזֵרָה',
וְגִזְרָה' לְשׁוֹן חֲתוּכָה, שֶׁאִם אִתָּה מִחֲמַד
חֲרִיץ בָּאָרֶץ מִמִּילָא נַעֲשִׂית, הֵר שֶׁהָרִי
הַעוֹמֵד בְּאוֹתוֹ חֲרִיץ הָרִי הוּא כְּמוֹ
שְׁעוֹמֵד בְּעִמְק הָהָר: תוֹרָה ט

שפתי חכמים

יב ויסב מלי מחתיתא גומרין דאשא מעלוי
מדבחה מן קדם יי ומלי חפנוהי קטרת
בוסמין דקיקין וזעל מגיו לפרכתא:

(יב) וְלָקַח מִלֹּא־הַמִּחְתָּה גִּחְלִי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ
מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמִלֹּא חֲפָנָיו קִטְרֶת סָמִים דָּקָה וְהֵבִיא
מִבֵּית לַפָּרֶכֶת:

היא, שְׁנָאֵמֶר (שמות ל לו'): "וְשִׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הַדֶּק"? אֵלָּא
שְׁתָּהָא דָּקָה מִן הַדָּקָה, שְׁמַעְרַב יוֹם־הַכַּפּוּרִים הִיא
מְחִזְרָה לַמִּכְתָּשֶׁת.

כז"י ◀ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ • הַחִיצוֹן (יזמא מוה) • מִלִּפְנֵי ה' •
מִצַּד שְׁלִפְנֵי הַפֶּתַח, וְהוּא צַד מַעְרָבִי • דָּקָה • (יזמא שם)
מֵה תִלְמוּד־לוֹמֵר "דָּקָה", וְהֵלֵא כָּל הַקְטֶרֶת דָּקָה

יג ויתן ית קטורת בוסמיא על אשתא לקדם
יי וחפי עננא קטרתא ית פפרתא די על
סהדוּתא וְלֹא יָמוּת:

(יג) וְנָתַן אֶת־הַקְטֶרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפָּה עֵנָן
הַקְטֶרֶת אֶת־הַפִּפְרֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדוּת וְלֹא יָמוּת:

כז"י ◀ עַל־הָאֵשׁ • שְׁבִתוּדִית הַמִּחְתָּה • וְלֹא יָמוּת • הָא אִם לֹא עֲשָׂאָה כְּתֻבָּהָא, חֵיב מִיתָה.

יד ויסב מדמא דתורא וידי באצבעה על
אפי פפרתא קדומא ולקדם פפרתא ידי
שבע זמנין מן דמא באצבעה:

(יד) וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וְהִזָּה בְּאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכִּפְּרֶת
קֹדְמָה וּלְפָנֵי הַכִּפְּרֶת יִזָּה שִׁבְע־פְּעָמִים מִן־הַדָּם
בְּאֶצְבָּעוֹ:

כז"י ◀ וְהִזָּה בְּאֶצְבָּעוֹ • הַזָּאָה אַחַת בְּמִשְׁמַע • וּלְפָנֵי הַכִּפְּרֶת יִזָּה שִׁבְע־פְּעָמִים • הָרִי אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְע־לְמַטָּה.

טו ויבוס ית צפירא דחטאתא די לעמא
ויעל ית דמה למגיו לפרכתא ויעבד לדמה
פמא די עבד לדמא דתורא וידי יתה על
פפרתא ולקדם פפרתא:

(טו) וְשָׁחַט אֶת־שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעֹם וְהֵבִיא
אֶת־דָּמּוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֶכֶת וַעֲשָׂה אֶת־דָּמּוֹ כַּאֲשֶׁר
עָשָׂה לְדָם הַפָּר וְהִזָּה אוֹתוֹ עַל־הַכִּפְּרֶת וּלְפָנֵי
הַכִּפְּרֶת:

כז"י ◀ אֲשֶׁר לָעֹם • מֵה שְׁהַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים,
מְכַפֵּר הַשְּׁעִיר עַל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַשְּׁעִיר שֶׁעֲלָה עָלָיו

שפתי חכמים

פַּעַם אַחַת יִזָּה וְלֹא יוֹתֵר, לְמַדְנוּ שְׁדָם
הַשְּׁעִיר דִּלְמַעְלָה עַל הַכִּפְּרֶת אֵינוֹ
אֵלָּא אַחַת, אָף הַזָּאת פֶּר לְמַעְלָה אַחַת,
דְּדָמִים דְּמִים לְגִזְרָה שְׁוָה.
הָרֹא"ם: תורה טו
(טו) אַ כְּלוֹמֵר, דְּהַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים
עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ, כְּדִפְרִישׁ רִש"י
לְעִיל בְּסוּמוֹ, כִּי שְׁעִיר צְבוּר מְכַפֵּר
עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ. וְהָכִי פִירוּשׁוֹ,
דְּקָשָׁה לְרִש"י מֵה צָרִיךְ לְכַתּוּב 'אֲשֶׁר
לָעֹם', וְהָא אֵין שְׁעִיר חֲטָאת אַחֵר אֵלָּא
שְׁעִיר חֲטָאת אֲשֶׁר לָעֹם, אֵלָּא לוֹמֵר
לֵךְ מֵה מְכַפֵּר הַפָּר עַל הַכֹּהֲנִים מֵה
שְׁמִכְכַּר הַשְּׁעִיר עַל הָעֹם, וְשְׁעִיר אֲשֶׁר
לָעֹם וְדָא מְכַפֵּר עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ,
כְּדִבְתִּיב גְּבִיָּה 'וְכִפָּה' עַל הַקֹּדֶשׁ
מִטְמְאוֹת' וְגו', כִּי וְדָא מְכַפֵּר פֶּר דְּכֵהֵן
עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ: ד פִּירוּשׁ, מֵה

אָף עַל פִּי שְׁלֹא עָשָׂה בְּצֻדִיקִים, אֵלָּא
לְאַחַר שֶׁנִּכְנַס נֶתַן הַקְטֶרֶת עַל הָאֵשׁ
שֶׁם בְּמִחְתָּה, אֲפִילוּ הָכִי אִם חָסֵר
מִסְמַמְנִיָּה, הֵן סְמָנִים אוֹ הַמְשָׁקֶל שְׁלֹא
הִיא כְּתִיקוּנוֹ, חֵיב מִיתָה. מִשּׁוּם הָכִי
נִקֵּט רִש"י 'הָא אִם לֹא עֲשָׂאָה' וְכו',
דְּהָא פְּשִׁיטָא מְכַלֵּל לֹא אִתָּה שׁוּמַע
הֵן. וְקַל לְהִבִּין: תורה יד
(יד) אֵינוֹ רוֹצֵה לוֹמֵר שְׁמֹלֶת 'וְהִזָּה'
אַחַת בְּמִשְׁמַע, ד'וְהִזָּה' אֵינוֹ מִשְׁמַע אִם
אַחַת אִם יוֹתֵר, אֵלָּא רוֹצֵה לוֹמֵר 'וְהִזָּה'
בְּאֶצְבָּעוֹ מִשְׁמַע הַזָּאָה אַחַת מְכַח
גִּזְרָה שְׁוָה, שְׁנָאֵמְרוּ דְּמִים לְמִטָּה
בְּשְׁעִיר וְנֶאֱמְרוּ דְּמִים לְמִטָּה בְּפָר, מֵה
לְמִטָּה בְּפָר שְׁבַע, אָף שְׁעִיר לְמִטָּה
שְׁבַע, וְכֵשֶׁם שְׁלִמְעֵלָה בְּשְׁעִיר אַחַת,
מְדִבְתִּיב 'וְהִזָּה אוֹתוֹ', וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ
זְכוּרֹנִם לְבִרְכָּה 'אוֹתוֹ' מִיעוּטָא הוּא,

כָּל כְּפָרְתָן אֵינוֹ אֵלָּא עַל טוּמְאַת
מִקְדָּשׁ וְקִדְשׁוֹ. אִם כֵּן כָּל הַכֹּהֲנִים
צָרִיכִין כְּפָרָה עַל זֶה: תורה יב
(יב) ש מְדִבְתִּיב 'מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי
ה'', וּפִירֵשׁ רִש"י מִצַּד שְׁהוּא לִפְנֵי
הַפֶּתַח וְהַ נִקְרָא 'לִפְנֵי ה'', וְאִם כֵּן עַל
כְּרִיךְ מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן הוּא, דְּאֵי הַפְּנִימִי
מֵאֵי 'מִלִּפְנֵי ה'' מִשְׁמַע מִהֲצַד שְׁלִפְנֵי
ה', וְהָא כּוּלּוֹ מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי לִפְנֵי ה',
אֵלָּא מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן הוּא, וְצַד מַעְרָבִי
הִיא נֶגֶד מִזְרַח הַמִּקְדָּשׁ שֶׁשֶּׁם הוּא פֶּתַח
הַמִּקְדָּשׁ שְׁנִקְרָא פְּנִים: תורה יג
(יג) ת לְאַפּוּקֵי שְׁלֹא תִפְרֵשׁ שְׁאֵשׁ
אַחֶרֶת הִיא לִפְנֵי ה' וְשֶׁם נֶתַן הַקְטֶרֶת,
מִשּׁוּם הָכִי פִירֵשׁ עַל הָאֵשׁ שְׁבִתוֹךְ
הַמִּחְתָּה נֶתַן הַקְטֶרֶת לִפְנֵי ה', כְּלוֹמֵר
וְלֹא מִבְּחוּץ כְּדַעַת צְדוּקִים: א כְּלוֹמֵר,
שְׁלֹא נֶתַן בִּיה כָּל הַסְּמָנִים בְּמִשְׁקָלָם,

לז
(טז) וְכִפֹּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאתָּ בְּנִי יִשְׂרָאֵל
וּמִפְשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲלֵ מוֹעֵד
הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טְמֵאתָם:

נשי"א מִטְּמֵאתָּ בְּנִי יִשְׂרָאֵל (ט"ז) עַל הַנִּכְנָסִין לַמִּקְדָּשׁ
בְּטִמְאָה, וְלֹא נֹדַע לָהֶם בַּסּוּף, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְכָל־
חַטָּאתָם", וְחַטָּאת הִיא שׁוּגָג. וּמִפְשְׁעֵיהֶם • אֵף
הַנִּכְנָסִין מִזִּיד בְּטִמְאָה. וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲלֵ מוֹעֵד.

(יח) וְכָל־אֲדָם לֹא־יִהְיֶה בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד בְּבֹאֹ לְכִפֹּר
בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֹּר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵ בֵיתוֹ וּבַעֲדֵ
כָּל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל:

(יח) וַיֵּצֵא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־יְהוָה וְכִפֹּר עָלָיו
וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׂעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

נשי"א אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־ה' • זֶה מִזְבֵּחַ הַזֶּהב,
שֶׁהוּא לִפְנֵי ה' בְּהִיכָל, וְמֵה תִלְמוּד־לֹמַר "וַיֵּצֵא" ט?
לִפִּי שֶׁהָיָה הַהֲזָאוֹת עַל הַפִּרְכַּת וְעַמֵּד מִן הַמִּזְבֵּחַ
וּלְפָנִים וְהָיָה, וּבִמְתַנּוּת הַמִּזְבֵּחַ הִזְקִיקוּ לַצֵּאת מִן

שְׁצִירָה רש"י לִפְרֹשׁ זֶה, כִּדִּי שְׁלֹא נִילֵף
דְּמִים עֲלִיוֹנִים מִתְחַתּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים
מִעֲלִיוֹנִים וְנִימָא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה או
אַחַד או שְׁבַע, דִּהּוּ אֲמִינָא דְנִילֵף
גּוּפָא מְגוּפָא, קָא מִשְׁמַע לֵן כְּאֲשֶׁר
עָשָׂה לְהַקִּישׁ שְׁעִיר לִפְרֹ לְכָל
עֲשִׂיתָיו: תורה טז
(טז) ה' פִּירוּשׁ, עַל הַנִּכְנָסִים בְּשִׁגְגָה
טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקֹדֶשׁוֹ. וְלֹא עַל טְמֵאת
עֲבוּדָה זָרָה וְגִלּוֹי עֲרִיּוֹת או שְׁפִיכַת
דְּמִים הַנִּכְנָסִים טְמֵאָה, מִדְּכָתִיב וְכִפֹּר
עַל הַקֹּדֶשׁ שְׁמַע מִינָה בְּטִמְאָת מִקְדָּשׁ
וְקֹדֶשׁוֹ קִמְיִירִי. עֵינֵי בְּגִמְרָא פֶּרֶק קָמָא
דְּשְׁבוּעוֹת, וְשֵׁם מְבֹאֵר הֵיטֵב: ו דָּא
נֹדַע בַּסּוּף, לָמָּה צִוָּה הַקָּרָא לְהַקְרִיב
שְׁעִיר עִזִּים, וְהָא לְעִיל בְּפִרְשַׁת וַיִּקְרָא
כְּתִיב 'וְאִם כָּל עֲדַת גּוֹ' וְנֹדַע
הַחֲסָאת אֲשֶׁר חֲטָאוּ עָלֶיהָ, וְהַקְרִיבו
הַקֹּהֶל פֶּר בֶּן בָּקָר, אֲלֹא עַל כְּרִיחַ
הָבָא מִיִּירֵי בְּשׁוּגָג גְּמוּר, מִשּׁוּם הִכִּי
הַקְרִיבו שְׁעִיר עִזִּים, לֹא פֶר. וְקָרְבָן זֶה

מִכִּיָּא לְתַלּוּת עָלָיו לְהִגֵּן עָלָיו מִן
הַסּוּרִים, עַד שֶׁיִּנְדַּע לוֹ וַיָּבֹא לְכָל
חַטָּאת עוֹלָה וְיִוָּרֵד הַמְּפֹרֶשׁ בְּפִרְשַׁת
וַיִּקְרָא: וְכֵן הוּא אוֹמֵר 'נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא
בְּשִׁגְגָה' וּמִפְשְׁעֵיהֶם' הֵם הַמְּרִידִים,
רוּצָה לֹמַר הַמְּוִידִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר
'מִלֵּךְ מוֹאֵב פֶּשַׁע בִּי', וּמִיִּירֵי נִמְי וּפִירוּשׁ,
הַחֲסָאִים שְׁאִין יִדַּע לָהֶם בַּסּוּף: ח וְאִם
תֹּאמַר, יֹאמַר לְשׁוּגָג צִרִּיךְ בְּפִרְהָ כָּל
שָׁבֶן מוֹזִיד. וְיֵשׁ לֹמַר, דִּהּוּ אֲמִינָא
מוֹזִיד שֶׁהוּא חֲמוּר אֵין לוֹ בְּפִרְהָ לְעוֹלָם,
לִכְךָ נֶאֱמַר 'וּמִפְשְׁעֵיהֶם' וּמִדְּאִי־צִרִּירִי
מוֹזִיד, אִם כֵּן לִישְׁתּוּק מִשׁוּגָג. וְיֵשׁ
לֹמַר, דִּהּוּ אֲמִינָא מוֹזִיד הַחֲמוּר צִרִּירִי
בְּפִרְהָ אֲבָל שׁוּגָג הַקֵּל אֵין צִרִּירִי
בְּפִרְהָ: תורה יז
(יח) ט רוּצָה לֹמַר, דִּהָא אֲהֲרֹן קוֹדֵם
לָזֶה הָיָה גָבִי פִּרְכַּת שֶׁשֶּׁם הָיָה
הַהֲזָאוֹת, וְכְתִיב 'וַיֵּצֵא', מִשְׁמַע שֶׁיֵּצֵא
מִהַפְּרֹכַת לַחוּץ. וּמִפְרֹשׁ רש"י דְּעַל זֶה
נִמְי שֶׁיִּירֵי לֹמַר 'וַיֵּצֵא', דִּהּוּא הָיָה אֲצֵל

הַפִּרְכַּת, וְהַפִּרְכַּת מִמִּזְבֵּחַ וּלְפָנִים הוּא,
מִמִּילָא בְּשִׁיחֲזוֹר לְמִזְבֵּחַ שִׁירֵךְ לֹמַר
'וַיֵּצֵא'. וְמֵה שְׁפִירֶשׁ רש"י 'וַיִּתְחִיל
מִקְרָן מוֹרְחִית צְפוֹנִית', רוּצָה לֹמַר
כְּשֶׁרָצָה לְהוֹזִית הָיָה הוֹפֵךְ פָּנָיו לְצַד
הַמִּזְבֵּחַ, נִמְצָא צַד יְמִינוֹ הוּא לְצַד
צְפוֹן, וְהוֹלֵךְ מִצַּד צְפוֹנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ,
כְּדֹאֲמִירֵנָן כָּל פִּינוֹת שְׂאֵתָהּ פּוֹנֶה לֹא
יִהְיֶה אֲלֵא דֶּרֶךְ זְמִין, הִלֵּכְךָ בְּשִׁחֲזוֹר
לַחוּץ עַל צַד צְפוֹנִית הוּא הוֹלֵךְ עַד פָּנָי
הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהוּא מוֹרָח, וּמִשֶּׁם הָיָה
מִתְחִיל מִזֵּד בְּקֶרֶן מוֹרְחִית צְפוֹנִית לִפִּי
שְׁאִין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת: י דָּאִין
לֹמַר שֶׁהוּא יוֹדֵי, דִּהָא לְעִיל מִיַּיִה
כְּתִיב 'וְכִפֹּר בַּעֲדוֹ' שֶׁהוּא יוֹדֵי וְהוּא
בְּפִרְתֵּי דְבָרִים כְּמוֹ שֶׁמְפֹרֶשׁ לְעִיל, אִם
כֵּן בְּפִרְתוֹ הוּא 'וְלָקַח מִדָּם' וכו', בְּאֵלּוֹ
אָמַר: 'וְכִפֹּר', וְמֵה הִיא בְּפִרְתוֹ, 'וְלָקַח
מִדָּם הַפָּר': כ מִדְּכָתִיב בַּסּוּף פִּרְשַׁת
תְּצַוֶּה וְכִפֹּר עַל קַרְנוֹתָיו אַחַת בְּשִׁנָּה,
מִשְׁמַע דְּלֹא נָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ

(יט) וְהָיָה עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאַצְבָּעוֹ שִׁבְעַ פְּעָמִים
וְטָהְרוּ וְקִדְּשׁוּ מִטְמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י – וְהָיָה עָלָיו מִן־הַדָּם • אַחֵר שְׁנָתָן מִתְּנוֹת בְּאַצְבָּעוֹ עַל קַרְנוֹתָיו, מִזֶּה שִׁבְעַ הַזָּאוֹת עַל גָּגוֹ (ת"כ) •
וְטָהְרוּ • מִמַּה־ שְׁעָבַר • וְקִדְּשׁוּ • לְעֵתִיד לְבָא.

(כ) וּכְלָה מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
הַמִּזְבֵּחַ וְהַקֹּרֵב אֶת־הַשְּׁעִיר הַחַי:

(כא) וְסִמָּךְ אֹהֶלךָ אֶת־שְׁתֵּי יָדָיו עַל־רֹאשׁ הַשְּׁעִיר
הַחַי וְהַתְּוֹדָה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאֶת־כָּל־פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל־
רֹאשׁ הַשְּׁעִיר וְשָׁלַח בְּיַד־אִישׁ עֵתִי הַמִּדְבָּרָה:

כ"י – אִישׁ עֵתִי • (יזמא טז) הַמּוֹכֵן לְכָף מִיּוֹם אֶתְמוֹל.

(כב) וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנוֹתָם אֶל־אֶרֶץ
גִּזְרָה וְשָׁלַח אֶת־הַשְּׁעִיר בַּמִּדְבָּר:

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּשִׁי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ כו עמ' 124)

וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתָם אֶל אֶרֶץ גִּזְרָה (טז),
(כב) הַרְמַב"ם פֶּסֶק, שֶׁהַשְּׁעִיר מְכַפֵּר עַל עֲבֻרוֹת קְלוֹת גַּם בְּלִי
תְּשׁוּבָה, וְאֵלּוּ יוֹם כְּפוּר מְכַפֵּר רַק לְשָׁבִים. וְיֵשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה
הַשְּׁעִיר מְכַפֵּר עַל הָעֲבֵרָה ("וְנִשָּׂא . . עֲוֹנוֹתָם"), וְלֹא הָרִי

(כג) וּבָא אֹהֶלךָ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדֶי הַכֹּדֶשׁ
אֲשֶׁר לְבָשׁ בְּבָאוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם:

כ"י – וּבָא אֹהֶלךָ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ
שֶׁאִין זֶה מְקוֹמוֹ שֶׁל מְקָרָא זֶה, וְנִתְּנוּ טַעַם לְדַבְרֵיהֶם

הַפְּנִימִי אֲלָא פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, וְאֵם כֵּן
אִי לֹא הָיָה מְעוֹרְבִין זֶה בְּזֶה אֲלָא נִתֵּן
כָּל אֶחָד בְּפָנָי עֲצָמוֹ דָּם הַפָּר וְדָם
הַשְּׁעִיר, הִיָּה נִתְּיַנֵּת הָדָם עַל קַרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שְׁנֵי פְּעָמִים בְּשָׁנָה,
אֲלָא עַל כְּרִתָּךְ צְרִיךְ לוֹמַר בְּמִתְּנָה
אַחַת נוֹתֵנִן, וְהָא כִּיְצִד, הָא שְׁתֵּי דָמִים
הֵם, דָּם פָּר וְדָם שְׁעִיר, אֲלָא מְעוֹרְבִים
זֶה בְּזֶה: תוֹרָה יט
(יט) ל מִדְּכַתִּיב 'עָלָיו' מִשְׁמַע עַל גָּגוֹ
הוּא נוֹתֵן: מ פִּירוּשׁ, 'וְטָהְרוּ' מִן

הַטּוֹמְאָה שְׁעָבָרָה, 'וְקִדְּשׁוּ' שִׁינְהִירוּ
מִלְטִמְאָה לְעֵתִיד: תוֹרָה כ
(כא) ג בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים, 'עֵתִי' שִׁינְהִיָּה
מוֹמֵן. וְנִקְרָא 'עֵתִי', שְׁהוּא מְרָגֵל
לְלֶכֶת שָׁם עֵתִים הַרְבֵּה, כִּי פִירֵשׁ
הַרְד"ק בְּשֵׁרֶשׁ 'עֵת': תוֹרָה כב
(כג) ה בְּמִסְכַּת יוֹמָא דָּף ל"ב. וְלָמָּה
הַפְּסִיק, אֲמַר רַב חֲסִידָא, גְּמִירִי חֲמִשׁ
טְבִילוֹת וְנִשְׁפָּרָה קִידּוּשֵׁין טוֹבֵל וּמְקַדֵּשׁ
בּו בְּיוֹם, וְאֵלּוּ בְּסִדְרָן לֹא מִשְׁכַּחַת אֲלָא
שְׁלֹשׁ, וּפִירֵשׁ רִש"י: לֹא מִשְׁכַּחַת אֲלָא

שְׁלֹשׁ טְבִילוֹת, אַחַת לְתַמִּיד שֶׁל שַׁחַר,
וְאַחַת בֵּינֵינוּ וּבֵין עֲבוּדַת הַיּוֹם כּוֹלֵל עִם
הוֹצָאת כֶּף וּמִחְתָּה, וְאַחַת בֵּין הוֹצָאת
כֶּף וּמִחְתָּה לְאִילּוֹ וְאִילּוֹ הָעֵם, וְעַמְהֵם
הַמוֹסָפִים וְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִיבִים.
לְפִיכָךְ צְרִיךְ לְהַפְסִיק אִילּוֹ וְאִילּוֹ הָעֵם
בֵּין עֲבוּדַת הַיּוֹם לְהוֹצָאת כֶּף וּמִחְתָּה,
וְהוֹצָאתָן מִפְּסִיק בֵּין אִילּוֹ וְאִילּוֹ הָעֵם
לְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִיבִים. הָרִי חֲמִשׁ
טְבִילוֹת: תַּמִּיד שֶׁל שַׁחַר בְּבִגְדֵי זָהָב,
עֲבוּדַת הַיּוֹם בְּבִגְדֵי לְבָן, אִילּוֹ וְאִילּוֹ

ומחתה בבגדי לבן, וישירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטרת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב. וסדר המקראות, לפי סדר העבודות, כך הוא: "ושלח את השעיר במדבר", "ורחץ את-בשרו במים וגו'", "ויצא ועשה את-עלתו וגו'", "ונאת חלב החטאת וגו'", וכל הפרשה עד "ואחר-כן יבוא אל-המחנה", ואחר-כך: "ויבא אהרן". והניחם שם. מלמד שטעונין גניזה, ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום כפורים אחר.

ועולת העם והקטרת אמורי פר ושעיר שנעשים בחוץ בבגדי זהב, וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן. ויבא אל-אהל מועד. להוציא את הכף ואת המחטה, שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים. ופשט את-בגדי הכד. אחר שהוציאם, ולובש בגדי זהב לתמיד של בין הערבים. וזהו סדר העבודות: תמיד של שחר בבגדי זהב, ועבודת פר ושעיר הפנימיים וקטרת של מחטה בבגדי לבן, ואילו ואיל העם ומקצת המוספין בבגדי זהב, והוצאת כף

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 224)

המעשים" (רמב"ם). מובן אפוא, שגם הכהן הגדול עצמו צריך להגיע להתחדשות כזו; ולכן לבש בכל שנה בגדים חדשים, שכן הוא נהיה אדם חדש ונעלה יותר, ובגדי השנה הקודמת אינם ראויים לו עוד.

ולא ישתמש... ליום כפורים אחר (רש"י טז, כג) עבודת הכהן הגדול ביום כפור הביאה את ישראל לתשובה, וכך נתקפרו עונותיהם. והנה ידוע, שבעלי-תשובה אמתית נהפך כפיכול לאיש אחר: "איני אותו האיש שעשה אותו

כד ונסחי ית בסרה במינא במתא קדיש וילבש ית לבושוהי ויפוק ויעבד ית עלתה וית עלת עמא ויכפר עלוהי ועל עמא:

(כד) ורחץ את-בשרו במים במקום קדוש ולבש את-בגדיו ויצא ועשה את-עלתו ואת-עלת העם וכפר בעדו ובעד העם:

ליום, אבל הראשונה היתה בחיל. ולבש את-בגדיו. שמונה בגדים שהוא עובד בהן כל ימות השנה. ויצא. מן ההיכל אל החצר שמזבח העולה שם. ועשה את-עלתו. איל לעולה האמור למעלה: "בזאת יבא אהרן וגו'". ואת-עלת העם. (יזמא עג) "ואיל אחד לעלה" האמור למעלה "ומאת עדת בני ישראל וגו'".

כ"א ורחץ את-בשרו וגו' (יזמא לב) למעלה למדנו מ"ורחץ את-בשרו ולבשם", שפשהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן, טעון טבילה. שבאותה טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד של שחר, ולבש בגדי לבן לעבודת היום; וכאן למדנו, שפשהוא משנה מבגדי לבן לבגדי זהב, טעון טבילה. במקום קדוש (ח"כ, יזמא שם) המקדש בקדשת עזרה, והיא היתה בגג בית הפרוה, וכן ארבע טבילות הבאות חוזה

שפתי חכמים

כשם שעולה של אהרן אינו אלא איל האמור למעלה, כי אהרן לא היה מקריב אלא עולה אחת, כך ואת עולת העם נמי האמור למעלה לאפוקי העולות הפתויים בפרשת פנחס ובעשור לחדש וגו' והקרבנות עולה לה' פר בן בקר אחד וגו'. והוכחת רש"י, מדכילינהו הקרא בחדא, ולא כתיב ויעשה את עולתו וכפר בעדו, ועשה את עולת העם וכפר בעדם, אלא לומר שגם עולת העם הוא גם כן האמור למעלה, כמו עולת אהרן, ולא עולות האמורים בפרשת פנחס. רא"ם: תורה כה

(עיין יזמא ל"ב): פירש רש"י בגמרא, מכסף אחד בנאה ושמו פרוה. ועיין בערוך ערך פרוה: ק' רא"ם. היתה בחול, דהא כל יומא נמי איתא, אבל ארבע טבילות חובה של יום כתיב בהו 'במקום קדוש': ר' לא בגדים שלו שלובשן כל ימות השנה שלא בשעת העבודה והם בגדי חולין, שהרי היה עושה אילו ואיל העם, לכה פירש שהם בגדי קדש, ומה שקוראן 'בגדיו', משום שהוא עובד בהן כל ימות השנה: ש' כתב הרא"ם, תימא למה הוצרך לפרש דבר שהוא מבואר כנה וכו'. ויש לומר דהא דפירש רש"י 'את עולתו' איל לעולה כו', ללמוד בא,

העם בבגדי זהב על המזבח החיצון, הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן, ומוספים ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב. עד כאן לשון רש"י. ובין כל לבישה צריך טבילה, הרי חמש טבילות. ובכל טבילה צריך קידוש לפניה ולאחריה בדפירשתי לעיל, הרי עשרה קדושים: פ' פירוש, שלא ישתמש בהן גדול אפילו ליום כפורים הבא, ולא בהן הדיט בכל ימות השנה. דאין לומר שיניח אותם במקום שהפשיטם ולא יוציאם חוצה, דהא לא כתב שום מקום לפני זה דעלה קאי והניחם שם, אלא מלמד וכו': תורה כד (כד) פ' פירוש, ולכן הוצרכו שניהם

♦ יום שני ג' אייר ♦

(כה) וְאֵת חֶלֶב הַחֲטָאֹת יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ: כה וְיֵת תִּרְבָּא דְחֲטָאֹת יִסַּק לְמִדְבָּחָא:

נ"י: וְאֵת חֶלֶב הַחֲטָאֹת • אִמּוּרֵי פֶר וְשִׁעִיר. יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ • עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, דָּאֵלוּ בַּפְּנִימִי כְּתִיב: "לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קִטְרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה" (שמות ל ט).

(כו) וְהַמִּשְׁלַח אֶת־הַשְּׁעִיר לְעֹזָאזֹל יִכְבֶּם בַּגִּדּוֹ וְרִחֵן אֶת־בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹא אֶל־הַמִּחֲנֶה: כו וְיֵת תִּרְבָּא דְחֲטָאֹת וְיֵת צִפִּירָא לְעֹזָאזֹל יַצְבֵּעַ לְבוּשׁוֹהֵי וְיִסְחִי יֵת בְּסָרְהָ בְּמִיָּא וּבְתֵר כֶּן יִיעוֹל לְמִשְׁרִיתָא:

(כז) וְאֵת פֶּר הַחֲטָאֹת וְאֵת שְׁעִיר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר הֻבָּא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמִּחֲנֶה וְשִׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֲרֹתָם וְאֶת־בָּשָׂרָם וְאֶת־פְּרִשָּׁם: כז וְיֵת תִּרְבָּא דְחֲטָאֹת וְיֵת צִפִּירָא דְחֲטָאֹת וְיֵת אֲשֶׁר הֻבָּא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמִּחֲנֶה וְשִׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֲרֹתָם וְאֶת־בָּשָׂרָם וְאֶת־פְּרִשָּׁם: נ"י: אֲשֶׁר הֻבָּא אֶת־דָּמָם • לַהֲיָכֵל וּלְפָנָי וּלְפָנִים.

(כח) וְהִשְׂרַף אַתָּם יִכְבֶּם בַּגִּדּוֹ וְרִחֵן אֶת־בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹא אֶל־הַמִּחֲנֶה: כח וְיֵת תִּרְבָּא דְחֲטָאֹת וְיֵת צִפִּירָא לְבוּשׁוֹהֵי וְיִסְחִי יֵת בְּסָרְהָ בְּמִיָּא וּבְתֵר כֶּן יִיעוֹל לְמִשְׁרִיתָא:

(כט) וְהִיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ תַּעֲנוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם וְכָל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הַיּוֹרֵחַ וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: כט וְיֵת וְיֵת לְכֹזֵן לְקַנֵּס עַלֶּם בִּירְחָא שְׁבִיעִיָּא בַּעֲשָׂרָא לִירְחָא תַעֲנוּן יֵת נַפְשֵׁיכֶם וְכָל בַּעֲשִׂיָּא לֹא תַעֲבִידוּן וְיִירְחָא דִּיתְגִּירוּן בִּינִיכוּן:

(ל) כִּי־בִיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ: ל וְיֵת בִּיּוֹמָא הַדִּין יִכְפֹּר עַלִּיכוֹן לְדַפָּאָה יִתְכוֹן מִכָּל חַוִּיכוֹן קָדָם יְיָ תִּדְבֹּן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרדך כט עמ' 338)

לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ (טז, ל) קְתַב הַרְמְב"ם: "כָּל הַבְּהֵמוֹת הַקְּרִבִּים בְּיוֹם זֶה, חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה". וְקִשְׁיָה, מִדּוּעַ נִקְט "בְּהֵמוֹת", וְלֹא "קְרִבִּיּוֹת". וְיֵשׁ לֹמֵר, שֶׁרְמִזְזוּ רִמְזוּ לָנוּ שְׁבִיּוֹם כְּפֹר נִפְעַל הַחֲבוּר שֶׁל תַּכְלִית בְּיֹתֵר - 'חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּהֵמוֹת'.

(לא) שִׁבְתְּ שִׁבְתּוֹן הִיא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: לא לֹא שְׁבַת שְׁבַתָּא הִיא לְכֹזֵן וְתַעֲנוּן יֵת נַפְשֵׁיכֶם וְיִתְכוֹן קָדָם יְיָ:

שפתי חכמים

(כה) ת דָּאִי הִיָּה אִימּוּרֵי פֶר חֲטָאֹת לְכָד אוּ שְׁעִיר לְכָד שְׁהוּא קָרְבֵּן הָעֵם, הִיָּה לֹא לְמִיכְתָּב חֶלֶב חֲטָאֹת הָעֵם, אוּ אִי הִיָּה שֶׁל פֶּר לְכָד דִּהוּא קָרְבֵּן שֶׁל אַהֲרֹן הִיָּה לֹא לְמִכְתָּב וְחֶלֶב הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לֹא בְּדִכְתִּיב לְעִיל 'אֵת פֶּר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לֹא, אֲלֵא וְדָאִי מִדְּכְתִּיב 'חֶלֶב הַחֲטָאֹת' סָתֵם, שֶׁל שְׁנֵי חֲטָאוֹת הוּא: תוֹרָה כו (כו) א לֹא כְּמוֹ יִכָּל חֲטָאֹת אֲשֶׁר יוֹבָא מִדְּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ שְׁפִירוּשׁוֹ לְהִיכָל בְּלָכָד וְלֹא לְפָנֵי וּלְפָנִים, אֲבָל הָכָא בְּפֹר שֶׁל יוֹם כְּפֹר קָאִי, שְׁאוּתוֹ הוּבָא דְמֹו לְהִיכָל וּלְפָנֵי וּלְפָנִים: תוֹרָה כח

(לב) וְכִפֹּר הַכֹּהֵן אֶשְׂרֵי־מִשְׁחָ אֹתוֹ וְאֶשֶׁר יִמְלֵא
אֶת־יָדָיו לְכַהֵן תַּחַת אֲבִיו וְלִבֹּשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַכֹּהֵן
בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ:

בְּגָדִים מִיָּזֵן? תִּלְמוּד־לוֹמַר: "וְאֶשֶׁר יִמְלֵא אֶת יָדָיו
וְגו'", וְהֵם כָּל הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים שֶׁעָמְדוּ מִיֵּשְׁבֵיהֶם
וְאֵילָף, שֶׁבִּיָּמֵינוּ נִגְנְזָה צְלוּחִית שֶׁל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה.
לְכַהֵן תַּחַת אֲבִיו • (ט"ז) לְלַמֵּד שֶׁאֵם בְּנוֹ מִמֶּלֶא אֶת
מְקוֹמָהּ, הוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם.

נ"י • וְכִפֹּר הַכֹּהֵן אֶשְׂרֵי־מִשְׁחָ וְגו' • (ט"ז) כִּפֹּרָה זוֹ
שֶׁל יוֹם־הַכַּפּוּרִים אֵינָה כְּשֶׁרָה אֶלָּא בְּכַהֵן גְּדוֹלֵךְ, לְפִי
שֶׁנֶּאֱמָרָה כָּל הַפָּרִשָׁה בְּאַהֲרֹן, הַצֶּרֶף לּוֹמַר בְּכַהֵן גְּדוֹל
הֵבֵא אַחֲרָיו שֶׁיְּהֵא כְמוֹהוּ. וְאֶשֶׁר יִמְלֵא אֶת־יָדָיו •
(ט"ז) אֵין לִי אֶלָּא הַמִּשּׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, מְרַבָּה

לג ויכפר על מקדש הקדש ואת־אהל מועד ואת־
המזבח יכפר ועל הכהנים ועל־כָּל־עַם הַקֹּהֵל יכַּפֵּר:
עָמָא דְקָהֵלָא יַכְפֵּר:

(לג) וְכִפֹּר אֶת־מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
הַמִּזְבֵּחַ יַכְפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקֹּהֵל יַכְפֵּר:

לד והיה זאת לכם לחקת עולם לכַּפֵּר עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתֵיהֶם אֶחָת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

(לד) וְהָיְתָה־זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתֵיהֶם אֶחָת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

שֶׁלֹּא הָיָה לוֹבֶשֶׁן לַגְּדָלְתוֹ, אֶלָּא כְּמִקְדָּשׁ גִּזְרַת הַמִּלָּךְ
• (ט"ז)

נ"י • וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו' • כְּשֶׁהֲגִיעַ יוֹם־
הַכַּפּוּרִים עָשָׂה כַּסֵּדֶר הַזֶּה; וְלִהְיֶיד שִׁבְחוּ שֶׁל אַהֲרֹן,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך I עמ' 131)

לְכַפֵּר אֹתָם). אֶף לַגִּבִּי בְּגָדֵי הַלְבָּן, שֶׁהָיוּ מִיְּחִידִים לוֹ לְיוֹם
כַּפּוּר זֶה (רש"י פסוק כג), הָיָה עֲלוּל לְחֹשֶׁב שֶׁנִּשְׁעָדוּ לַצֵּן אֶת
גְּדָלְתוֹ, וְלִכֵּן בְּיוֹם כַּפּוּר הֵבֵא יֵשׁ צֶרֶף בְּחֻדָּשִׁים, בְּהִתְאָם
לְדִרְגָתוֹ אֲז.

שֶׁלֹּא הָיָה לוֹבֶשֶׁן לַגְּדָלְתוֹ (רש"י טז, לד) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ
נֶאֱמַר שִׁבְחָ זֶה בְּבִגְדֵי הַלְבָּן, לֹא בְּבִגְדֵי הָהֶב. וַיֵּשׁ לּוֹמַר,
דִּהְיָה לַגִּבִּי בְּגָדֵי הָהֶב אֵין חֲדוּשׁ כִּכְךָ שֶׁלֹּא לְבָשֵׁם לַגְּדָלְתוֹ,
שֶׁהָיוּ לֹא הָיוּ מִיְּחִידִים לוֹ (גַּם הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל הֵבֵא אַחֲרָיו יָכוֹל

א ומליל יי עם משה למימר:

יז (א) וידבר יהוה אל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב מלל עם אהרן ועם בְּנוֹהֵי וְעַם כָּל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְתִמְרָ לְהוֹן דִּין פִּתְגָמָא דִּי פִקִּיד יי
לְמִימָר:

(ב) דִּבֶּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדִּבֹּר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:

שפתי חכמים

שֶׁהָיוּ מִיתְּתָן שֶׁל בְּנֵי אַהֲרֹן הָיָה בְּיוֹם
שְׁמִינִי לְמִילּוּאִים, וּמִסְתַּמָּא הָיְתָה
הַצּוּוּאָה מִיָּד שֶׁלֹּא יָבֵא לְמִקְדָּשׁ,
וְשְׁמִינִי לְמִילּוּאִים הָיָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ
נִסָּן כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רִש"י בְּרִישׁ פְּרִשַׁת
שְׁמִינִי, וְאֵיךְ עָשָׂה אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה
מֹשֶׁה, וְהָא לֹא צִוָּהוּ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא
אֶלָּא דְּוֹקָא בְּיוֹם כַּפּוּרִים, לְכַךְ פִּירֵשׁ
כְּשֶׁהֲגִיעַ כּו': ז לַעֲלִיל בְּפִרְשַׁת שְׁמִינִי
פִּירִשְׁתִּי, עֵינֵין שָׁם: תוֹרָה א

וְהַלְבָּשָׁתָם וְגו' וְחִגְרַת אֹתָם וְגו'
וּמִלְאָתָ יָד אַהֲרֹן וְיָד בְּנָיו, וּפִירֵשׁ רִש"י
'וּמִלְאָתָ' עַל יְדֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
ה מִדְּכָתִיב בְּסֻמוֹךְ 'וְאֶשֶׁר יִמְלֵא וְכו',
רוֹצֵה לּוֹמַר 'וְאֶשֶׁר יִמְלֵא מְקוֹם אֲבִיו',
אֲז הוּא כֹהֵן תַּחְתָּיו. אֶף עַל פִּי שְׂרָש"י
דִּרְשׁ לְמַעַלָּה לְדִרְשָׁא אַחֲרִיתִי, מִכָּל
מְקוֹם מְדַסְמְכוּ גִבִּי 'לְכַהֵן תַּחַת אֲבִיו'
אֶתָּא גַּם בֵּן לְדָרְשׁ זֶה: תוֹרָה לג
(לד) ו לֹא מִיָּד אַחֵר הַצּוּוּאָה עָשָׂה כֵּן,

(לב) ב פִּירוּשׁ, ד'אֲשֶׁר יִמְשַׁח' לֹא שִׁיפִיךְ
אֶלָּא בְּכַהֵן גְּדוֹל, כְּדִכְתִּיב 'וְהַכֹּהֵן
הַגְּדוֹל מֵאַחֲרָיו וְגו': ג וְאֵם תֹּאמַר, אִם
כֵּן לְשִׁתּוֹק מ'אֲשֶׁר יִמְשַׁח' אוֹתוֹ, וְאֵבִי
אוֹמַר: וְמָה אֶפִּילוֹ מְרֻבָּה בְּגָדִים נִעְשָׂה
כֹהֵן גְּדוֹל, מִי שֶׁנֶּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
לֹא כָּל שָׂבֵן. וַיֵּשׁ לּוֹמַר, דְּהִיִּיתִי אוֹמַר,
אֶפִּילוֹ הִיכָא שְׁהִיָּה שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה אֵינּוּ
צָרִיךְ רַק רַבּוּי בְּגָדִים, לְכַךְ אֵיצְטְרִיךְ
שְׁנֵיהֶם: ד פִּירוּשׁ, ד'לְבִישֵׁת בְּגָדִים הוּא
מִלּוּי יָדִים, כְּדִכְתִּיב בְּפִרְשַׁת תְּצַנֵּה

גִּבּוֹר גִּבּוֹר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל דִּי יְכוּס תוֹר אוֹ
אָמַר אוֹ עָזָא כְּמִשְׁרִיתָא אוֹ דִּי יְכוּס מִכְרָא
לְמִשְׁרִיתָא:

(ג) אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׁב
אוֹ־עֶז בַּמִּחְנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנֶה:

כ"י אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׁב • בְּמִקְדָּשֵׁיךָ - הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁנָאֵמַר: "לְהַקְרִיב קֶרְבֵּן". בַּמִּחְנֶה • (זבחים
ק) חוּץ לַעֲזָרָה.

וְלִתְרַע מִשְׁכָּן זְמַנָּא לֹא אִיתָּהּ לְקַרְבָּא
קֶרְבָּנָא קָדָם יִי קָדָם מִשְׁכָּנָא דִּי דָמָא
יִתְחַשֵּׁב לְגַבְרָא הֵהוּא דָמָא אֲשֶׁר וְיִשְׁתַּיְצִי
אֲנָשָׁא הֵהוּא מְגוֹ עֲמָה:

(ד) וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ לְהַקְרִיב קֶרְבֵּן
לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכָּן יְהוָה דָּם יַחֲשֹׁב לְאִישׁ הֵהוּא
דָּם שְׂפָדָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הֵהוּא מִקְרַב עַמּוֹ:

כ"י דָּם יַחֲשֹׁב • כְּשׁוֹפֵף דָּם הָאָדָם, שְׁמִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ. דָּם שְׂפָדָה • (ת"כ) לְרִבּוּת אֶת הַזֶּרֶק דָּמִים בַּחוּץ.

הַ בְּדִיל דִּי יִתְנוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת דְּבַחִיהוֹן דִּי
אֲנִין דְּבַחִין עַל אִפִּי חֻקְלָא וְיִתְנוּן לְקָדָם
יִי לְתַרְע מִשְׁכָּן זְמַנָּא לְוֹת כְּהֵנָּא וְיִפְסוּן
נִכְסַת קוּדְשֵׁיךָ קָדָם יִי יִתְהוּן:

(ה) לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר
הֵם זִבְחִים עַל־פְּנֵי הַשֹּׁדֶה וְהֵבִיאוּ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וְזִבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה
אוֹתָם:

כ"י אֲשֶׁר הֵם זִבְחִים • אֲשֶׁר הֵם רְגִילִים לְזִבְחָה.

וְיִזְרֹק כְּהֵנָּא יֵת דָּמָא עַל מִדְּבָחָא דִּי
בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמַנָּא וְיִסַּק תְּרַבָּא לְאַתְקַבְּלָא
כְּרַעְזָא קָדָם יִי:

(ו) וְזֶרֶק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וְהַקָּטִיר הַחֹלֵב לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה:

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (רשימות חוברת קמ"ד)

נָתַן לְהַפֵּךְ אוֹתוֹ לְדָם וּבִשָּׁר כְּבָשָׂרוֹ שֶׁל גּוֹף יְהוּדִי, שֶׁקָּדוֹשׁ
הוּא, כִּינּוּ שֶׁהִלָּחַט וְהִתְלַהֲבוּת בְּעֵינָיו הָעוֹלָם אִינוֹ מְקַרָּח.
מִה־שְׂאִי־כֵן הַבִּשָּׂר עֲצָמוֹ מְקַרָּח הוּא, שֶׁכֵּן נָתַן לְהַפֵּךְ אוֹתוֹ
לְקִדְשָׁה.

וְזֶרֶק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם (יז, ו)
דָּם מְסַמֵּל חַיִּית וְחַמִּימוֹת ("כִּי נִפְשׁ הַבִּשָּׂר בְּדָם הִיא"),
וְהוּא קָרֵב עַל הַמִּזְבֵּחַ לְרַמֵּז שֶׁהִלָּחַט וְהִתְלַהֲבוּת יֵשׁ לְשִׁמּוֹר
רַק לְדַבְרִים שֶׁבְּקִדְשָׁה. וְלָכֵן הַדָּם אֶסוּר בְּאֲכִילָה, הֵיכֵן שֶׁלֹּא

וְלֹא יִדְבַחוּ עוֹד יֵת דְּבַחִיהוֹן לְשִׁדְּיִין דִּי
אֲנִין טָעֵן בְּתַרְיָהוֹן קִיָּם עָלֵם תְּהִי דָא לְהוּן
לְדִרְיָהוֹן:

(ז) וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לְשִׁעִירִם אֲשֶׁר הֵם
זִנִּים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹאת לָהֶם לְדוֹרָתָם:

כ"י לְשִׁעִירִים • לְשִׁדְּיִים, כְּמוֹ (ישעיה יג כ"א): "וְשִׁעִירִים יִקְרְאוּ־שֵׁם".

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

וּבְחִיָּהֶם, וְתַרְיָ קֶרְאִי לְמָה לִי, אֶלְאָ עַל
כְּרַחֲךָ שְׁפִירוֹשׁוּ אֲשֶׁר הֵם רְגִילִים
לְזִבְחוֹת. וְקַל לְהַבִּין. אִי נִמְי, דְּקָשָׁה
לְרַשִּׁי, 'אֲשֶׁר הֵם זִבְחִים' מִשְׁמַע
שֶׁכְּבָר וְבוֹחַ, וְתַרְיָ אַחֲרָךְ כְּתִיב וְזִבְחוֹ
זִבְחֵי שְׁלָמִים'. רַצָּם: תוֹרָה וְ

פְּסוּלָה לֹא מְחַיֵּב עֲלָה לֹא לֹא וְלֹא
כְּרַת, אֶלְאָ חוּץ לַעֲזָרָה: תוֹרָה ד'
(ד) 'כֹּאֲלוֹ אָמַר דָּם אֲדָם יִחַשֵּׁב לְאִישׁ
הֵהוּא', דָּאֵם לֹא כֵן וְכִי לֹא יִדְעֵנוּ שְׂדָם
יִחַשֵּׁב כְּשִׁשְׁפָּךְ דָּם בְּשִׁחֻטָּה: תוֹרָה ה'
(ה) כֹּ דָאִי וּבְחִיָּה מִמֶּשׁ הוּא, הֵיכֵן 'אֶת

פָּרֶק יז (ג) ח פִּירוֹשׁ, בְּקִדְשִׁים שֶׁשְּׁחַט
בַּחוּץ הַכְּתוּב מְדַבֵּר: מִ רֹצֵחַ לֹמֵר, מִה
שֶׁכְּתוּב הָכָא 'בַּמִּחְנֶה' לֹא מִיִּירִי
בַּמִּחְנֶה כְּהוֹנָה, דְּהֵיכֵן מַעֲזָרָה וְלִפְנֵים,
דָּאֵם שְׁחַט הַזֶּבֶחַ שֶׁלֹּא בְּמִקְוָמוֹ דְּהֵיכֵן
בְּדִירוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ יְהֵא בְּכְרַת, דָּאִף אִם
יִשְׁחַט אוֹתוֹ בְּדִירוֹם אִף עַל פִּי שְׁהִיא

♦ יום שלישי ד' אייר ♦

ח וילהון תימר גבר גבר מבית ישראל ומן
גירא דיתגירון פיגיון די נסק עלתא או
נקסט קודשיא:

(ח) וְאֵלֶּה תֹאמְרֵי אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר
אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עִלָּה אוֹיְבָה:

זש"י אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עִלָּה. לְחַיֵּב עַל הַמַּקְטִיר אֵיבָרִים בַּחוּץ [עין ברא"ם] כְּשׁוֹחֵט בַּחוּץ, שָׁאם שָׁחַט אֶחָד וְהַעֲלָה
חֲבֵרוֹ, שְׁנִיָּהּ חֲכִיבין (ת"כ. חולין קט) ♦

ט וּלְתַרְעַ מִשְׁפָּן זִמְנָא לֹא אִיתְנָה לְמַעַבְדַּ
יְתָה קָדָם יי וְיִשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׁא הָהוּא מַעֲמָה:

(ט) וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיֹאנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ
לְיָהוּה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוֹ:

זש"י וְנִכְרַת. וְנַעַז נִכְרַת וְיָמִיו נִכְרַתִּין.

י וַיִּגְבֵּר גִּבּוֹר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּירָא
דִּיתְגִּירוֹן פִּיגִיּוֹן דִּי יִיכּוֹל כָּל דְּמָא וְאֶתָּן
רוּגְזִי בְּאֲנָשָׁא דִּיכּוֹל יֵת דְּמָא וְאֲשִׁיזִי יְתָה
מַגּוֹ עֲמָה:

(י) וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם
אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנִתְּתִי פָנָי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת
אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּה:

זש"י כָּל־דָּם. לְפִי שְׁנָאֵמַר: "בַּנֶּפֶשׁ יִכְפֹּר", יָכוֹל לֹא | "כָּל־דָּם". וְנִתְּתִי פָנָי שְׁלִים, פּוֹנֶה אֲנִי
יְהָ חֲכִיב אֶלָּא עַל דָּם הַמַּקְדָּשִׁים? תְּלַמּוּד־לוֹמַר:

יא אַרְי נֶפֶשׁ בְּסָרָא בְּדָמָא הִיא וְאֵנָּה יְהִבְתָּה
לְכוֹן עַל מַדְבַּחָא לְכַפֵּרָא עַל נַפְשִׁיתִיכוֹן אַרְי
דְּמָא הוּא עַל נַפְשָׁא מְכַפֵּר:

(יא) כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם הוּא וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא
בַּנֶּפֶשׁ יִכְפֹּר:

זש"י כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר. שֶׁל כָּל בְּרִיָּה, "בְּדָם הִיא" תְּלוּיָהּ, וּלְפִיכָךְ נִתְּתִיו עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נֶפֶשׁ הָאָדָם;
תְּבֵא נֶפֶשׁ וְתִכְפֹּר עַל הַנֶּפֶשׁ.

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

בְּכָל מְקוֹם הוּא לְטוֹבָה, וְכָאן הִיא
לְרָעָה: תוֹרָה יא
(יא) ע תָּקַן בְּזָה, דְּבִשְׁר' דְּבִקְרָא הוּא
לֹא בִשְׁר מִמֶּשׁ, אֶלָּא כָּל בְּרִיָּה הוּא
נִקְרָא בְּשֵׁם 'בִּשְׁר', כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר 'כִּי
הַשְׁחִית כָּל בִּשְׁר אֶת דְּרָבּוֹ'. וְגַם נִקְט'
לְשׁוֹן 'תְּלוּיָהּ', לְהוֹרוֹת שְׁאִין הַנֶּפֶשׁ
מוֹנַחַת בְּדָם, כִּי נֶפֶשׁ אֵין בָּהּ מִמֶּשׁ, וְאֵין
שְׁיִיף בָּהּ לְשׁוֹן הַנֶּחֱזָה כִּי אִם לְשׁוֹן
תְּלוּיָהּ, כְּלוֹמַר שְׁקִיּוּמָהּ אֵינוֹ אֶלָּא
בְּדָם, כִּי בְּהַעֲדֵר הָדָם תִּפְסַד הַנֶּפֶשׁ.
וְאָמַר עוֹד 'וּלְפִיכָךְ' בְּמִקּוֹם 'וְאֵנִי'
דְּבִקְרָא, כְּלוֹמַר בִּינּוֹן שְׁהַנֶּפֶשׁ תְּלוּיָהּ
בְּדָם, לְפִיכָךְ נִתְּתִי הָדָם לְכַפֵּר עַל
הַנֶּפֶשׁ שֶׁל אָדָם, וְלֹא שֶׁיְהִיָּה 'וְאֵנִי'
דְּבִקְרָא סִפּוּר בַּפִּנֵּי עֲצָמוֹ: תוֹרָה יב

(י) ג כתב הרא"ם, וַיֵּשׁ לְתַמּוּמָהּ, לְמַה לִּי
'כָּל' לְרִבּוּת אֶף דָּם חוּלִין שְׁלֹא לְאָכְלוֹ,
תִּיפּוֹק לִיה מִקְרָא דִּרְק הָדָם לֹא
תֹאכַל דְּפִרְשֵׁת רָאָה, שְׁדִּרְשׁוּ שֵׁם אֶף
עַל פִּי שְׁאִין שֵׁם זְרִיקַת מִזְבֵּחַ הוּא
בְּאֻזְהָרָה. וְתִירֵץ, וְשָׁמַא יֵשׁ לוֹמַר,
כְּתִיב בְּהָאֵי וְכְתִיב בְּהָאֵי, בְּדֹאמְרִינָן
גְּבִי חֲיוֹב מִצָּה דְּהוּא בְּזִמְנָהּ, עַד כָּאן
לְשׁוֹנוֹ. וְנִחַל יַעֲקֹב כְּבוֹדוֹ בְּמִקּוֹמוֹ מוֹנָח,
שְׁלֹא יֵרֵד לְחַלֵּק בֵּין לְשׁוֹן 'חֲכִיב'
שְׁפִירוֹשׁוֹ בְּרַת וּבִין לְשׁוֹן 'לֹא תֹאכְלוּ'
שֶׁהוּא בְּאֻזְהָרָה, וְחִילוּק זֶה פְּשׁוּט הוּא.
וְאִשְׁתַּמִּיטְתִּיה לְהִרְאָאִם מִה שְׁאִמְרוּ
פֶּרֶק קָמָא דְּבִרְיָתוֹת, אָמַר רַבָּא שְׁלֹשׁ
בְּרִיתוֹת הָאֲמֻרוֹת בְּדָם לְמַה וְכוּ', עֵינִן
שֵׁם: מִפְּנֵי שְׁנִתְּנִת פְּנִי שֶׁל מְקוֹם

(ח) ל דקשה לרש"י, מה בא ללמוד
'אֲשֶׁר יַעֲלֶה עוֹלָה', אִם לְאֶסּוֹר שְׁחִיטַת
חוּץ, וְהִלָּא בְּכָר נֶאֱמַר 'אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר
יִשְׁחַט' וְגו' לְעִיל בְּפִרְשָׁה זֹו. וּמִפְּרִשׁ
דְּבֹא לְלַמּוֹד לְחִיב עַל הַמַּקְטִיר אֵיבָרִים
בַּחוּץ כְּשׁוֹחֵט, כְּלוֹמַר אֶף עַל פִּי שְׁשָׁחַט
אֶחָד בְּכָר בַּחוּץ וְהִפְסִיל הַקֶּרֶבֶן, הָיָה
אֲמִינָא אִם הָיָה מִקְרִיב אַחֵר שְׁחִיטַת
פְּסוּל אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו דְּכָר פְּסוּלָהּ
הִרְאִשׁוֹן, בָּא הַכְּתוּב לְלַמּוֹד שְׁשִׁנְיָהּ
עוֹבְרִים וְחֲזִיבִים: תוֹרָה ט
(ט) ז וְנִחַל יַעֲקֹב הָא דְלֹא פִּירֵשׁ זֶה
לְעִיל, נִרְאָה מִשּׁוֹם דְּלְעִיל כְּתִב
'מַעֲמּוֹ', שֶׁהוּא לְשׁוֹן יְחִיד, אֲבָל 'מַעֲמּוֹ'
הוּא לְשׁוֹן רַבִּים, מִשְׁמַע קֶצֶת הַרְבֵּה
מִיַּנִּי בְּרִיתוֹת: תוֹרָה י

יב על פן אַמְרִית לְבָנִי יִשְׂרָאֵל כָּל אֶנֶשׁ
מִנְכֹּחַן לֹא יִיכּוֹל דְּמָא וְגִיּוּרָא דִּיתְגִּירוֹן
בִּינִיכּוֹחַן לֹא יִיכּוֹל דְּמָא:

(יב) עַל־כֵּן אֲמַרְתִּי לְבָנִי יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם
לֹא־תֹאכַל דָּם וְהִגֵּר הִגֵּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם:

כ"ט • כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם • לְהִזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים.

יג וְגַבְר גָּבַר מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוּרָא
דִּיתְגִּירוֹן בִּינִיכּוֹחַן דִּי יָצוּד צִידָא חִתָּא אוּ
עוֹפָא דִּי מִתְאַכַּל וְיִישׁוּד יֵת דְּמָה וּכְסָנָה
בַּעֲפָרָא:

(יג) וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הִגֵּר הִגֵּר בְּתוֹכְךָ
אִשָּׁר יָצוּד צִיד חִתִּי אוֹ־עוֹף אִשָּׁר יֹאכַל וְשִׁפְךָ
אֶת־דָּמֹו וְכִסְהוּ בַּעֲפָר:

אם כן, למה נאמר: "אִשָּׁר יָצוּד"? שלא יאכל בֶּשֶׂר,
אֲלֵאכֶּם בְּהִזְמָנָה זֹאת. אִשָּׁר יֹאכַל • פֶּרֶט לטִמְאִים.

כ"י • אִשָּׁר יָצוּד • (ת"כ. חולין פד) אין לי אלא ציד, אַרְזִין
וְתִנְגּוּלִין מִנֵּין? תִּלְמוּד־לוֹמַר: "ציד", מִכָּל־מָקוֹם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך לו, עמוד 52 - מותר 'לקראת שבת')

ביסוי הדם בחיי האדם

בשִׁבִּיל הַנָּאֵת גּוֹפּוֹ, אֲלֵא כְּדִי לַעֲבֹד אֶת הַבּוֹרָא. וְזֶהוּ תוֹכֵן
מִצְוֹת כִּסּוּי הַדָּם, שְׂבַעֲנִין חוּלִין צְרִיכִים לְכִסּוֹת אֶת הַדָּם,
שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִיכָר בְּהֶם חַיִּית.
וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַטַּעַם שֶׁכִּסּוּי הַדָּם צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּעֲפָר
דְּנָקָא - כִּי עָפָר מוֹרֵה עַל שְׁפִלוּת וְהַכְנָעָה "וְאַנְכִי עָפָר
וְאֶפֶר", "וְנִפְשִׁי כַּעֲפָר לְכָל תַּהֲיָה", וְכֹאֲשֶׁר הָאָדָם עוֹסֵק
בְּדַבְרֵי הַרְשׁוּת, צָרִיךְ לַעֲזֹר בְּנִפְשׁוֹ הַבְּטוּל וְהַכְנָעָה, לִהְיוֹת
חָרָד שֶׁלֹּא לְהַמְשִׁיךְ אַחֵר תַּאֲוֹת הַלֵּב (לַעֲסוֹק בְּדַבְרֵי הַרְשׁוּת
בְּשִׁבִּיל הַנָּאֵת הַגּוֹרֵף), אֲלֵא כָּל כּוֹנֵנוֹ תַּהֲיָה רַק לְשֵׁם שְׁמַיִם.
אִךְ כֹּאֲשֶׁר הָאָדָם חָדוּר כּוֹלֵל בְּקִדּוּשָׁה, וְגַם דְּבָרֵי הַרְשׁוּת
שֶׁלֹּו הֵם חֵלֶק מִעֲבֻדַּת ה' שֶׁלֹּו, מוֹבֵן שֶׁגַּם עֲסָקֵי הַחוּלִין
שֶׁלֹּו יְכוּלִים לִהְיוֹת בְּחַיִּית וְהַתְּלַהּבוּת, וְאִין צָרִיךְ לְכִסּוֹת
הַדָּם כִּיֹּן שֶׁחַיִּית שֶׁלֹּו הִיא בְּקִדּוּשָׁה שְׂבַדְדָּר, וְתוֹ לֹא. וְזֶה
נִקְמָז בְּזֶה שֶׁבְּהִמָּת חוּלִין אֵינָה צְרִיכָה כִּסּוּי דָּם, מֵאַחֵר
שְׂרׁוּב מִינֵי בְּהִמָּת רִאשׁוֹן לַמִּזְבֵּחַ.

יד אַרִי נֶפֶשׁ כָּל בִּסְרָא דְּמָה בְּנִפְשָׁה הוּא
וְאַמְרִית לְבָנִי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל בִּסְרָא לֹא
תִיכְלֹן אַרִי נֶפֶשׁ כָּל בִּסְרָא דְּמָה הִיא כָּל
דִּיכְלָנָה יִשְׁתִּיבִי:

(יד) כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בֶּשֶׂר דָּמֹו בְּנִפְשׁוֹ הוּא וְאָמַר לְבָנִי
יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל־בֶּשֶׂר לֹא תֹאכְלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בֶּשֶׂר
דָּמֹו הוּא כָּל־אֲכָלְיוֹ יִכְרֹת:

הַנֶּפֶשׁ הִיא הַדָּם. דָּם' ו'בֶּשֶׂר' לְשׁוֹן זָכָר. 'נֶפֶשׁ'
לְשׁוֹן נִקְבָּה.

כ"י • דָּמֹו בְּנִפְשׁוֹ הוּא • דָּמֹו הוּא לוֹ בְּמָקוֹם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁ
שֶׁהַנֶּפֶשׁ תְּלוּיָהּ בּוֹ. כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בֶּשֶׂר דָּמֹו הוּא •

שפתי חכמים

(יד) ק לא שְׂדִמְיוֹ שֶׁל אָדָם תְּלוּיִין
בְּנִפְשׁוֹ, אֲלֵא נִפְשׁוֹ תְּלוּי בְּדָמֹו: ר' רַצּוֹנוֹ
לְתַרְץ, וְהָרִי הַבֶּשֶׂר וְהָדָם שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן
זָכָר הֵם, וְלָמָּה כְּתִיב 'הִיא' וּמִתַּרְץ,
הַנֶּפֶשׁ הִיא הַדָּם, וּמִלֵּת 'הִיא' קָאִי עַל
הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהִיא לְשׁוֹן נִקְבָּה: תוֹרָה טו

כְּתִיב 'דָּם שִׁפְךָ', מַה לְהֵלֵךְ שִׁחִיטָה
שְׂאִינָה רְאוּיָה, אִף כָּאִן כְּגוֹן שִׁשְׁחַט
טְרִיפָה, וְאַפִּילוּ הַכִּי כְּתִיב 'וְכִסְהוּ
בַּעֲפָר', אִם כֵּן 'אִשָּׁר יֹאכַל' לָמָּה לִי,
אֲלֵא פֶּרֶט לטִמְאִים הוּא דְּאֶתָּא אֶלִּיבָא
דְּרַבִּי מֵאִיר, וְלֹא פְּחֻכְמִים דְּהִלְכְּתָא
כְּוֹתִיבִיהוּ. וְצָרִיךְ עֵינִין: תוֹרָה יד

(יג) פ פִּירֵשׁ רַש"י, כְּאֵלֹו הוּא צָד,
שְׂאִינָה מוֹזְמִנָת לוֹ, כְּלוּמַר שֶׁלֹּא יֹאכַל
בֶּשֶׂר תְּדִיר שֶׁלֹּא יַעֲנִי: צ וְאִם תֹּאמַר,
דְּלָמָּא לְמַעַט טְרִיפָה הוּא דְּאֶתָּא, כְּגוֹן
שְׁנִיקַב קְרוּם שֶׁל מוֹחַ, אוּ שִׁשְׁחַטוּ
טְרִיפָה. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהוּכַחְתּוּ מִדְּכְתִּיב
הָכָא 'וְשִׁפְךָ אֶת דָּמֹו וְכִסְהוּ', וְלַעֲלִיל

(טו) וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה וּטְרֵפָה בְּאֶרֶץ וּבְגֵר וּכְבֹּם בְּגֵדָיו וְרֹחַץ בְּמֵים וּטְמֵא עֲרֵה־עֵרֶב וּטְהַר:

טו וְכָל אִנְשׁ דִּי יִכּוֹל נִבְלָה וּטְרֵפָה בְּאֶרֶץ וּבְגֵר וּכְבֹּם בְּגֵדָיו וְרֹחַץ בְּמֵים וּטְמֵא עֲרֵה־עֵרֶב בְּמֵי יְהִי מִסָּבַע עַד רִמְשָׁא וְיִדְבִּי:

כִּי־אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה וּטְרֵפָה • בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר דְּבַר הַפְּתוּבִשׁ, שְׂאִין לָהּ טְמֵאָה אֲלֵא בְשַׁעָה שְׁנִבְלַעַת בְּבִיתִי הַבְּלִיעָה. וְלִמְדָד כֵּן, שְׁמִטְמֵאָה בְּאִכְלִיתָהּ וְאִינָה מִטְמֵאָה בְּמִגַּע, ו"טְרֵפָה" הֲמוּרָה כֵּן, לֹא

נִכְתְּבָה אֲלֵא לְדַרְשׁ. וְכֵן שְׁנִינוּ: יְכוֹל תִּהְיֶה נִבְלַת עוֹף טְמֵא מִטְמֵאָה בְּבִית הַבְּלִיעָה? תִּלְמוּד־לוֹמַר "טְרֵפָה" – מִי שֵׁשׁ בְּמִינוֹ טְרֵפָה. יֵצֵא עוֹף טְמֵא, שְׂאִין בְּמִינוֹ טְרֵפָה.

(טז) וְאִם לֹא יִכְבֹּם וּבִשְׂרוֹ לֹא יִרְחֹץ וְנִשְׂא עוֹנוֹ: פ

טז וְאִם לֹא יִכְבֹּם וּבִשְׂרוֹ לֹא יִרְחֹץ וְנִשְׂא עוֹנוֹ: פ חוֹבָה:

כִּי־וְנִשְׂא עוֹנוֹ • אִם יֹאכַל קֹדֶשׁ אוֹ יִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ, חָיִב עַל טְמֵאָה זוֹ כָּכָל שְׂאֵר טְמֵאוֹת. וּבִשְׂרוֹ לֹא

יִרְחֹץ וְנִשְׂא עוֹנוֹ • עַל רְחִיצַת גּוּפוֹ עֲנוּשׁ כְּרַת, וְעַל כְּבוּסֵי בְּגָדִים בְּמִלְקוֹת.

א וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:

יח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ב מִלַּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן אָנָּה יִי אֱלֹהֵינוּ:

כִּי־אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • אֲנִי הוּא שְׂאִמְרָתִי בְּסִינֵי (שְׁמוֹת יג): "אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ", וְקִבַּלְתֶּם עֲלֵיכֶם מַלְכוּתִי, מַעֲתָה קִבְּלוּ גִירוּתִי. רַבִּי אוֹמַר: גְּלוּי וַיְדוּעַ לְפָנָיו שְׁסוּפָן

לְנֶחֱק בְּעֲרִיּוֹת בִּימֵי עֶזְרָא, לְפִיכָךְ כֵּן עֲלֵיהֶם בְּגִזְרָה: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" – דַּעוּ מִי גִזְרֵי עֲלֵיכֶם, דִּין לְהַפְרֵעַ וְנִצָּמֵן לְשִׁלְם שְׂכָר.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (מִקְוֵי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ יב עמ' 89)

וְאִשׁ שֶׁדָּבְרִים שֶׁבַע־לֶפֶה אֲסוּר לְאִמְנוֹן בְּכֶתֶב, הִתִּירוּ זֹאת מִשּׁוּם "עַתָּה לַעֲשׂוֹת לָהּ" הַפְּרוֹ תוֹרָתָךְ. הֲרֵי שְׂרָבִי מִפְּרֵשׁ פְּסוּק שְׂאִמַר דָּוִד עַל זְמַן כְּתִיבַת הַמִּשְׁנָה; וְאִשׁ כֵּן אֲזִיל לְשִׁטְתָּיה וּמִפְּרֵשׁ שְׁפָנוֹת הַכְּתוּב הִיא לְזִמְן עֶזְרָא.

רַבִּי אוֹמַר . . שְׁסוּפָן לְנֶחֱק בְּעֲרִיּוֹת בִּימֵי עֶזְרָא (רש"י יח, ב) בְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט קֹשֶׁה לִימַר שְׁפָנוֹת הַכְּתוּב הִיא לְמִאֲרַע שִׁיִּאֲרַע זְמַן רַב אַחֲרֵי כֵּן, וּכְדִי לְתַרְץ קֶצֶת קִשִּׁי זֶה, אוֹמַר רש"י דְּבַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ. דְּהֵנָּה, רַבִּי סִדֵּר וְכָתַב אֶת הַמִּשְׁנָה,

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

הַגּוֹף, עֲנוּשׁ כְּרַת אִם אֲכַל קוֹדֶשׁ אוֹ נִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ, אֲכַל אִם לֹא כִּבֹּס בְּגָדָיו וְיִרְקָן לְמִקְדָּשׁ, וְאִפְּלוּ נִגְעוּ בְּגָדָיו בְּעוֹדוֹ עָלָיו כְּמַת וְנִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ בְּעוֹדוֹ נִגְעִין כְּמַת, פְּטוּר מִן הַכְּרַת וְחָיִב בְּמִלְקוֹת: תוֹרָה א

פָּרָק יח (ב) ד (א"ס) ד'אֱלֹהִים' זֶה מִדַּת הַדִּין, כְּלוֹמַר לִיפְרַע עַל עֲוֹנוֹת. ה"ו זֶה מִדַּת הַרַחֲמִים, כְּלוֹמַר לְכַפֵּר עַל עֲוֹנוֹת אִם יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, וְלִשְׁלֹם שְׂכָר עַל הַמִּצְוֹת. (נִחַלַת יַעֲקֹב) וְלֹא זָכַר מִזֶּה שֶׁכָּתַב הַרַב רִישׁ פְּרִשְׁת וְאָרָא 'אֲנִי ה' וְכו', הֲרֵי דְמֵאֲנִי הוּא מְפִיק לָהּ בְּלֹא מַלְא 'אֱלֹהֵיכֶם', עֲיִין שֵׁם: תוֹרָה ג

הַכּוֹשֵׁר: תוֹרָה טז

(טז) ב דְּקָשָׁה לְרִשׁ"י, הִזְהִי לוֹ לִימַר 'עוֹד', וּמִפְּרֵשׁ דְּלִשׁוֹן 'עוֹנוֹ' מִשְׁמַע בְּעוֹנֵשׁ הַמִּיּוּחָד הַנִּכְנָס בְּטוֹמֵאָה לְמִקְדָּשׁ, וְהִינֵנוּ הַעוֹנֵשׁ הַכְּתוּב בְּשִׂאָר כָּל טוֹמֵאוֹת שֶׁהוּא בְּכֶרֶת. רִא"ם. אִי נִמִּי דְקָשָׁה לְרִשׁ"י, לָמָּה יִשְׂא עוֹנוֹ אִם מִטְמֵא אֶת עַצְמוֹ: ג (מִדְרָא"י) דְקָשָׁה לְרִשׁ"י, לָמָּה לִי 'בִּשְׂרוֹ', הִזְהִי לִי לְמִימַר 'וְאִם לֹא כִּבֹּס בְּגָדָיו וְלֹא רֹחַץ בְּמֵים', בְּדִכְתִּיב בְּסִמּוּךְ 'וְכִבֹּס בְּגָדָיו וְרֹחַץ בְּמֵים'. וּמִתְרַץ, דְּמִשּׁוּם הֲכִי כְּתִיב 'וּבִשְׂרוֹ', עַל רְחִיצַת גּוּפוֹ כּו'. פִּירוּשׁ, אִם לֹא טָבַל, שְׁהִיא רְחִיצַת

(טז) ש פִּירוּשׁ, מִדְּכִתִּיב 'לֹא יֹאכַל לְטְמֵאָה כֹּה', כְּלוֹמַר, שְׂאִין לוֹ כֹּה טוֹמֵאָה אֲלֵא עַל יְדֵי אִכְלִיתָהּ, יִצָּאֵת נִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה שְׁמִטְמֵאָה בְּמִגַּע וּבְמִשָּׂא, וּמִשּׁוּם הֲכִי כְּתִיב כֵּן 'וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל, לְלַמְדָד שְׁמִטְמֵאָה בְּאִכְלִיהָ וְלֹא בְּמִגַּע וּבְמִשָּׂא, וְאִין זֶה כִּי אִם בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר, דְּבִהֲמָה מִטְמֵאָה בְּמִגַּע וּבְמִשָּׂא: ת לֹאפּוֹקִי קוֹדֶם בְּלִיעָה, שְׁבַעֲדוּנָה בְּפִיו טְהוֹר, וְלֹאפּוֹקִי אַחֲרֵי הַבְּלִיעָה, שְׁבַעֲדוּנָה בְּתוֹךְ מַעֲיו, אִף שְׁלֹא נִתְעַבֵּל עֲדִין, וְטָבַל אַחֲרֵי הַבְּלִיעָה, שְׁהוּא טְהוֹר: א כְּלוֹמַר, קוֹדֶם לְכֹן הִזְהִי כָּשֵׁר וְעִבְדִּי נִטְרָף, יֵצֵא זֶה שְׂאִין כּו', כְּלוֹמַר שְׁלֹא הִזְהִי לוֹ שַׁעַת

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין לקוטר-שיחות כרך יב, עמוד 83 ואילך - מותד' 'לקראת שבת')

'קבלו גזרותי' גם בשמנוגדות לשכל

המנוגדת לסבא המיתבקות, ההירם על קבלת הגזרות. והטעם ש'עריית' הוי בגדר גזרה הוא: תכלית הנשואין הוא "פרו ורבו", ועד שנעשים ל"בשר אחד" בתולדותיהם, ועל פן מוכן שיש שלמות בזה כאשר האשה היא "שאר בשרו" של האיש. ובפרט דחזינו שכל קיום העולם תלוי בכך שבני אדם הראשון התחתנו עם אחיותיהם, ואף בינקב מצינו שנשא אחיות והיתה מטות שלמה, וכן עמרם נשא דודתו, ונולדו אהרן מרים ומשה. אם-כן נמצא שהסבא נותנת כי קרבה בנישואין צריכה להיות מעלה ולא איסור, ומוכנת ה"גזירה" בכך ש"איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו וגו'", ולכן הקדימה התורה "אני ה' אלקיכם" - מעתה קבלו גזרותי.

דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם אני יהוה אלהיכם: אני הוא שאמרת בסיני אנכי ה' אלקיך וקבלתם עליכם מלכותי, מעתה קבלו גזרותי (יח, ב. ובפירוש רש"י). וצריך ביאור, לכאורה תוכן קבלת הפולכות ("קבלתם עליכם מלכותי") הוא שמקבל על עצמו כל מה שיצוהו המלך, כולל גם גזרות, ואם-כן מדוע מחלק רש"י "קבלתם עליכם מלכותי" (ובנוסף לכך) מעתה קבלו גזרותי? והביאור בזה: יש מקום לומר שבקבלת מלכות שמים, שקבלו בני ישראל בהר סיני, קבלו רק מצוות המונגדות בשכל, או לכל-הפחות שאינן מנגדות לשכל, אבל לא קבלו גזרות שמנוגדות לשכל. ולכן, לפני שהקב"ה צוה על העריות שהם בגדר גזרה

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת אחרי-קדושים, תשל"א)

והטעם דהציווי על העריות נקרא "גזירה": דבר מוכן הוא, שבנוגע לנישואין, מעלת היוחסין תופסת מקום חשוב ועיקרי, ובפרט כשהבא להשתדף הוא בר יחוס נעלה. וכמו שלמדנו וראינו שהתורה האריכה ביחוסה של אשת אהרן, שנשא את "אלישבע בת עמינדב אחות נחשון" - לבאר שהיתה מצינינת ביחוסה, בהיותה (בת עמינדב וגם) אחות נחשון [וכדפירש רש"י: "מכאן למדנו, הנושא אשה צריך ל**בדוק באחייה**"]; וכן אברהם כששלח את אליעזר לקחת אשה לבנו ליצחק, אמר לו "כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק", פי גנות ארצו ומולדתו מיוחסות הן, בהיותן ממשפחת אברהם.

ולפי זה, הסבא נותנת שהשידוך הכי טוב לאיש המיוחס הוא - ממשפחתו, וכל הקרוב אליו יותר, הגון ומתאים יותר לענין השידוך.

ועוד: ברא הקב"ה את העולם באופן שקיימו ה'ה תלוי בזה שבני אדם הראשון ישאו אחיות שלהם, יעקב נשא אחיות והיתה מטות דוקא שלמה, עמרם נשא דודתו ונולדו מרים אהרן ומשה, שעל-פי כל זה - האיסור ד"כל שאר בשרו" הרי הוא על-דרך פירוש רש"י בענין העקידה "אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, והזרת ואמרת קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער". לכן בא ציווי מיוחד על קבלת ה"גזירות" בכללות, ואחר-כך בא הציווי על ה"גזירה" הפרטית, על העריות.

(ג) כמעשה ארץ-מצרים אשר ישבתם-בה לא תעשו וכמעשה ארץ-כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיכם לא תלכו:

ג כעובדי עמא דארעא דמצרים די יתבתין פה לא תעבדון וכעובדי עמא דארעא דכנען די אנא מעל יתכון תמן לא תעבדון ובנימוסיהון לא תהכון:

ובחקתיכם לא תלכו • מה הניח הפתוב שלא אמר? אלא אלו נימוסות שלהן, דברים החקיקין להם, כגון טרטיאות ואצטדיאות. רבי מאיר אומר: אלו דרכי האמורי שמנו חכמים.

ז"ל כמעשה ארץ-מצרים • (ח"ס) מגיד שמעשיהם של מצרים ושל כנעניים מקלקלים מפל האמות, ואותו מקום שישבו בו ישראל מקלקל מן הכל. אשר אני מביא אתכם שמה • מגיד שאותן עצמין שכבשו ישראל, מקלקלים יותר מכלם (ח"ס).

שפתי חכמים

אריה ואצטדיאות, שחוק שמסיתים את השוורים ושאר חיות לנגחם ולהלחם זה עם זה: תורה ד

ארץ כנען, שהכתוב הולך ומוסיף ממצרים לגושן ומגושן לכנען: i בפרק קמא דכתובות פירש רש"י 'טרטיאות' פלטי מלכים ושלטונים: ח (גור)

(ג) ה פירוש, ארץ גושן. דאם לא כן, 'אשר ישבתם בה' למה לי: i פירוש, אף ממעשה ארץ גושן. וכל שכן משל מצרים, דאם לא כן, מאי 'וכמעשה

(ד) אֶת־מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ וְאֶת־חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ לָלֶכֶת דִּינֵי תַעֲבֹדוּן וְיֵת קִנְיֵי תִשְׁרוּן לְהִלָּכָא בְּהוֹן אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

שעטנז וְטָהַר מִי חֲטָאת, לְכָךְ נֵאמַר: "אֲנִי ה'", גִּזְרֵי עֲלֵיכֶם, אִי אַתֶּם רִשָּׁאִים לְהַפְטֹר! לָלֶכֶת בָּהֶם • אֵל תִּפְטֹר מִתּוֹכָם, שְׁלֹא תֵאמַר: לְמִדְתִּי חֲכַמַת יִשְׂרָאֵל, אֵלָּךְ וְאֶלְמֵד חֲכַמַת הָאֲמוֹת.

יַעֲשֶׂה הַתִּשְׁרוּן יֵת קִנְיֵי וְיֵת דִּינֵי דִי יַעֲבֹד יִתְהוֹן אָנָּשָׁא וְנִחֵי בְּהוֹן לְחֵי עֲלֵמָא אָנָּא יְיָ:

וְשִׁמְרָה לְחֻקִּים. וְחֵי בָהֶם • לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁאֵם תֵּאמַר בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהָלֹא סוֹפוֹ הוּא מֵת! • אֲנִי ה' • נֶאֱמָן לְשֹׁלֵם שְׂכָר.

כִּי־ אֶת־מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ • אֵלֹי דְּבָרִים הָאֲמֹרִים בְּתוֹרַת בְּמִשְׁפָּט, שְׁאֵלֹי לֹא נֵאמְרוּ, הָיוּ כְּדֹא לְאֶמְרֵן. וְאֶת־חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ • דְּבָרִים שֶׁהֵם גִּזְרֵי הַמֶּלֶךְ, שִׁיזָר הָרַע מִשִּׁיב עֲלֵיהֶם: 'לָמָּה לָנוּ לְשִׁמְרֵן? וְאֲמוֹת הָעוֹלָם מִשִּׁיבִין עֲלֵיהֶן, כְּגוֹן: אֲכִילַת חֲזִיר וּלְבִישַׁת

(ה) וְשִׁמְרָתֶם אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר אַתֶּם הָאֲדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי יְהוָה: ס

כִּי־ וְשִׁמְרָתֶם אֶת־חֻקֵּי • לְרִבּוֹת שְׁאָר דְּקִדּוּקֵי הַפְּרָשָׁה, שְׁלֹא פִּרְט הַפְּתוּב בָּהֶם (ת"ס). דְּבָר אַחֵר: לְתַן שְׁמִירָה וְעִשְׂיָה לְחֻקִּים, וְשִׁמְרָה וְעִשְׂיָה לְמִשְׁפָּטִים, לְפִי שְׁלֹא נִתֵּן אֵלָּא עִשְׂיָה לְמִשְׁפָּטִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם התועדויות כרך ב עמוד 288. ע"פ ביאורי החומש)

מוסיף על כך המדרש בפילים "לא שִׁמְרוֹת בָּהֶם"? וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ, שֶׁפִּנְתָּ הַמִּדְרָשׁ לְהַזְהִיר אֶת הָאָדָם שֶׁ"לֹא יִמּוֹת" אֲפִילוּ מִרֵּב הַתְּלַהּבוֹת וּדְבָקוֹת בְּקֶבֶד"ה עַד פְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ - כְּפִי שֶׁאַרְעֵי בְּגִי אַהֲרֹן.

וְשִׁמְרָתֶם אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם (יח, ה) וְחֵי בָהֶם - לֹא שִׁמְרוֹת בָּהֶם (תורת כהנים) יֵשׁ לְתַמּוֹה: מֵאַחֵר שֶׁנֶּאֱמַר בְּכַתּוּב בְּמִפְרָשׁ "וְחֵי בָהֶם" - מֵה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת אחרי, שבת הגדול, י"ב אייר, ה'תשכ"ז)

עֲלֵיהֶם טַעַם! - הוּא יָכוֹל לַעֲסוֹק בְּלֶהֱט וּלְדַבֵּר עִם גּוֹיִם רַק אוֹדוֹת "מִשְׁפָּטִים", שְׁמוּבִינִים עַל־פִּי שְׂכָל, וּבִלְשׁוֹן הַפְּתוּב: "כִּי הִיא חֲכַמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעִינֵי הָעַמִּים"; אֲבָל לֹא בְּנוֹגַע לְחוּקִים. וְאֶדְרָבָה - טוֹעֵן הוּא - לְהַרְעִישׁ בְּנוֹגַע לְ"חוּקִים" הָרִי זֶה 'חִילּוּל הַשֵּׁם'!... וְעַל זֶה אוֹמְרִים לוֹ: "אִי־אַתָּה רִשָּׁאִי לְהַפְטֹר"; עֲלִיךְ לַעֲסוֹק מִתּוֹךְ חֵיית וְלֶהֱט גַם בְּעִנְיֵן הַחוּקִים.

הַלְשׁוֹן שְׁמִירָה - פִּירוּשׁוֹ (גם) מְלִשׁוֹן הַמִּתְנַה, כְּפִי שֶׁה'בֵּן חָמֵשׁ לְמִקְרָא זֹכֵר פִּירוּשׁ רַשִּׁי בְּפִרְשַׁת וַיִּשָּׁב עַל הַפְּסוּק "וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדְּבָר", "הָיָה מִמֶּתִּין וּמִצָּפָה מִתִּי יְבוֹא". וְכִיּוֹן שֶׁהַכְּתוּב מְדַיֵּיק לֹאמַר "וְשִׁמְרָתֶם אֶת חֻקֹּתֵי", בְּלִשׁוֹן שְׁמִירָה דִּין־קָא - יֵשׁ בָּזֶה גַם הַמְשָׁמְעוּת שֶׁל הַמִּתְנַה וְצִיפִּיָּה, שֶׁזֶה מוֹרָה עַל חֵייוֹת וְהַתְּלַהּבוֹת ("קֶאֶר") וְהַעֲרִיבוֹת ("גַּעֲשָׂמָאק") שֶׁצָּרִיכָה לְהִיּוֹת בְּדָבָר.

וְזֶהוּ מֵה שְׁמִסִּיִּים רַשִּׁי בְּפִירוּשׁ הַפְּסוּק "וְאֶת חֻקֹּתֵי תִשְׁמְרוּ", דְּקָאֵי עַל "דְּבָרִים שֶׁהֵם גִּזְרֵי הַמֶּלֶךְ כּו", "אִי אַתֶּם רִשָּׁאִים לְפִטֹר", וְכֵן בְּהִמְשָׁךְ הַכְּתוּב: "לָלֶכֶת בָּהֶם", "אֵל תִּפְטֹר מִתּוֹכָם, שְׁלֹא תֵאמַר לְמִדְתִּי חֲכַמַת יִשְׂרָאֵל, אֵלָּךְ וְאֶלְמֵד חֲכַמַת הָאֲמוֹת" - שְׁלֹא מְדוּבָר כָּאֵן אוֹדוֹת עֲצֵם הַלִּימוּד וְהַקִּיּוֹם, אֵלָּא אוֹדוֹת חֵייוֹת וְהַתְּלַהּבוֹת בָּזֶה. יְהוּדִי יָכוֹל לְטַעוֹן: כִּיצַד יְכוּלִים לְדְרוֹשׁ מִכֶּהֱנֵה לֹא חֵייוֹת וְהַתְּלַהּבוֹת ("עַר זָאֵל זִיף קֶאֶקוֹן") בְּ"חוּקִים" שֶׁאֵין

וְכַהֲסִיפּוֹר הִידוּעִי, שְׂכַאֲשֶׁר כְּבוֹד־קְדוּשַׁת מוֹרִי וְחִמִּי אֲדַמּוּר לְקַח "מִלְמַד" עֲבוּר בְּנוֹתֵיו, טַעַן הַמִּלְמַד שֶׁיִּלְמַד עִמָּהּ רַק עֲנִינִים שְׁעַל־פִּי שְׂכָל, אֲבָל לֹא יִסְפֹּר לָהֵן אוֹדוֹת עֲנִינִים שֶׁהֵם לְמַעַל מִהַשְׂכָּל וְהַטָּבַע, כְּמוֹ סִיפּוּרִים מִבְּהִילִים מִהַבְעַל־שֵׁם־טוֹב וְאֲדַמּוּר הִזְקֵן וְכו'. וְאֵמַר לוֹ אֲדַמּוּר וְשִׁמְרוֹת־עֲדָן, שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֵלָּא מִיָּד בְּהַתְּחַלַּת הַחִינוּךְ צָרִיךְ לְהַדְגִּישׁ אֶת הַיִּסּוּד - שֶׁהַקֶּבֶד"ה מְשַׁדֵּד אֶת הַמַּעֲרֻכוֹת עַל־יְדֵי עֲנִינִים שֶׁהֵם לְמַעַל מִהַטָּבַע.

שפתי חכמים

(ד) כֵּן כְּגוֹן גִּזְל וּשְׁפִיכַת דָּמִים: יֵדָאֵם לֹא כֵן, 'לָלֶכֶת בָּהֶם' לָמָּה לִי, שְׁהָרִי 'תִּשְׁמְרוּ' כְּתִיב: תוֹרָה ה (ה) כֵּן דָּאֵם לֹא כֵן, 'וְשִׁמְרָתֶם' לָמָּה לִי, הָרִי כְּכֹר כְּתִיב 'וְאֶת חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ': ל פִּירוּשׁ, דְּלַעֲלֵל כְּתִיב 'וְאֶת חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ', וְהָכֵא כְּתִיב 'אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם', דְּקָאֵי אַחֲקִים וּמִשְׁפָּטִים. וְשִׁמְרָה וְעִשְׂיָה לְמִשְׁפָּטִים, לְעִיל כְּתִיב 'אֶת מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ', וְהָכֵא כְּתִיב 'וְשִׁמְרָתֶם אֶת חֻקֹּתֵי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי': תוֹרָה ו

וחמי אדמו"ר, שגם המצוות ד'משפטים" צריך לקנמן (לא מצד חיוב השכל, אלא) מתוך אותה "קבלת עול" שבה מקיימים המצוות ד'חוקים", "שהן גזרת המלך", שזהו תוכן הענין ד'שמירה ועשיה למשפטים". וכידוע גם בענין "קרבת אלקים לי טוב", שפאשר העבודה היא מצד הרגש עצמו, אין זה תכלית הפונה כו'.

וכן הוא בנדון-דין - שצריך להיות חיות ולהט ולהכריז ברחובות ("שרייען אין די גאסן") אודות ענין ה"חוקים" שהם למעלה מן השכל. וזהו גם תוכן הפירוש "ליתן שמירה ועשיה לחוקים ושמירה ועשיה למשפטים" - שהקיום של חוקים ומשפטים צריך להיות באופן שונה, וכמובאר הפתגם של כבוד-קדושת מורי

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת אחרון-של-פסח תשמ"ו. התועדויות תשמ"ו כרך כ. עמ' 451)

ה"נחי בהם" (שעשית מצוה ממשיכה בחיות) בחוטי הציצית הגשמיים ממש.

נחי בהם (יח, ה) מספר שאצל הבעל-שם-טוב התנועעו חוטי הציצית מעצמם, כאלו היו דבר חי. כי אצל הבעל-שם-טוב נתגלה

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיוס י' בשבט)

צדק, אמר לה: על קיום המצוות נאמר "נחי בהם", הינו שיש להכניס חיות במצוות. כדי לעשות זאת מוכרחים להיות בעל פה, בריאים וחזקים, ולהיות בשמחה. וסים ואמר: אינך חובת להתפלל לפני האכילה. מוטב לאכל בשביל התפלה, מלהתפלל בשביל האכילה!

הרבנית רבקה, זוגתו של כבוד קדושת אדמו"ר המהר"ש, חלתה פעם, והרופא צוה עליה לאכל תיכף בקומה משנתה. הרבנית, שלא רצתה לטעם קדם התפלה, נהגה להתפלל תחלה בהשקמה, ורק לאחר מכן לאכל פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה, כבוד קדושת אדמו"ר ה'צמח-

(ו) איש איש אל-כל-שאר בשורו לא תקרבו לגלות ערוה אני יהוה: ם
וגבר גבר לכל קריב בסרה לא תקרבון לגלגה עריא אנא יי:

כ"י • לא תקרבו • להזהיר הנקבה פזר, לכה נאמר לשון רבים. אני ה' • נאמני לשלם שכר.

(ז) ערות אביך וערות אמך לא תגלה אמך הוא לא תגלה ערותה: ם
ז ערית אביך וערית אמך לא תגלי אמך היא לא תגלי עריתה:

כ"י • ערות אביך • (פסחדרין נד) זו אשת אביך. או אינו אלא כמשמעות? נאמר כאן: "ערות אביך", ונאמר להלן (לקמן ט): "ערות אביו גלה". מה להלן אשת אביו,

שפתי חכמים

הביאו הגזירה שנה של 'אביך' 'אביך' מקרא ד'ערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך היא, שהוא בצדו, ומיירי באזהרה כמותו, והביא הגזירה שנה מקרא דפרשת קדושים דמיירי בעונש, והניח הדבר בתימה. (נחלת יעקב) ואני אומר דהיא הנותנת, מערות אשת אביך הנכתב בצדו הוה קשה כדמקשה התם, אין לי אלא באזהרה וכו' עונש מנין, דהא זה הפסוק בסמוך מיירי גם כן באזהרה, ועל כן מוכרח ללמוד מערות אביו גלה, עינין שם: ע רוצה לומר, כגון שנוולד מאנוסת אביו או ממפוטת אביו: תורה ח

וטרפה שאשה חייבת, דהא היא עשתה האיסור כמו האיש, אבל גבי עריות הבועל עושה מעשה והנבעלת לא עשתה ולא כלום, דחרי היא כקרקע עולם, לכן איצטריך לרבוני שחיבת: אף על פי דאין כאן עשיית מצוה אלא הרחקת עבירה, ואין שייך לומר 'לשלם שכר' אלא במעשה, יש לומר כל מי שקבא עבירה לידו וניצול הימנה נותנים לו שכר כאלו עשה מצוה. בקידושין דף ל"ט: תורה ז

(ו) מ ואם תאמר, והא דרך הפסוק לדבר כן בלשון רבים, רצונו לומר כל אחד מכם, כמו בסמוך דכתיב 'תשמרו', לא תעשו ולא תלכו. ויש לומר דשאני הכא הואיל ובתחלה כתיב לשון יחיד, דכתיב 'איש וגו', ואחר כך כתיב 'תקרבו' לשון רבים, אלא על כרחך 'תקרבו' לרבות הנקבה. ואם תאמר, למה איצטריך לרבות גבי עריות שהוא לא תעשה, והא נקבה גם כן חייבת במצות לא תעשה, דהא דוקשה אשה לאיש לכל ענישין שבתורה בקידושין דף ל"ה. ויש לומר דעריות שאני, בשלמא שאר איסורין שבתורה, כגון אכילת איסור ויבילה

(ח) עֲרוֹת אֶשֶׁת-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אָבִיךָ הוּא: ׀
 כ"י◀ עֲרוֹת אֶשֶׁת-אָבִיךָ • לְרִבּוֹת לְאַחַר מִיתָה.

(ט) עֲרוֹת אַחֻתְךָ בַּת-אָבִיךָ אוֹ בַת-אִמְךָ מוֹלֶדֶת
 בֵּית אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָן: ׀

כ"י◀ בַּת-אָבִיךָ • אִף בַּת אֲנוּסָה^פ בְּמִשְׁמַע. מוֹלֶדֶת
 בֵּית אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ • בֵּין שְׁנוּלָדָה מֵאוֹתָה שְׁאוּמִרִים

(י) עֲרוֹת בַּת-בִּנְיָ אוֹ בַת-בְּתוּךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָן
 כִּי עֲרוֹתָהּ הֵנָּה: ׀

כ"י◀ עֲרוֹת בַּת-בִּנְיָ וְגו' • (יבמות צו) בָּבְתוּ מֵאֲנוּסָתוֹ -
 הַפְּתוּב מִדְּבַר. וּבְתוֹ וּבְתוֹ מֵאֶשְׁתּוֹ, אֲנִי לְמַדִּין
 מִ"עֲרוֹת אִשָּׁה וּבְתָהּ" שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן "לֹא תִגְלֶה", בֵּין
 שֶׁהִיא מִמֶּנּוּ, בֵּין שֶׁהִיא מֵאִישׁ אֲחֵר. עֲרוֹת בַּת-בִּנְיָ •
 קַל-יִחָמֵר לְבִתְךָ, אֲלֹא לְפִי שְׁאִין מְזַהְרִין מִן הַדִּין,
 לְמַדוּהָ מִ'גִּזְרֵה-שְׁוֵה'^ש (מסכת יבמות ג. סנהדרין עח) •

(יא) עֲרוֹת בַּת-אִשָּׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אַחֻתְךָ
 הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ: ׀

כ"י◀ עֲרוֹת בַּת-אִשָּׁת אָבִיךָ • לְמַד שְׁאִינוֹ חַיִּב עַל אַחֻתּוֹ מִשְׁפָּחָה וְנִכְרִית, לְכַן נֶאֱמַר: בַּת-אִשָּׁת אָבִיךָ,
 בְּרִאיוֹנָה לְקִדּוּשִׁין.

(יב) עֲרוֹת אַחֻת-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה שְׁאֵר אָבִיךָ הוּא: ׀

(יג) עֲרוֹת אַחֻת-אִמְךָ לֹא תִגְלֶה כִּי-שְׁאֵר אִמְךָ
 הוּא: ׀

(יד) עֲרוֹת אַחִי-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה אֶל-אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב
 דִּדְתָךְ הוּא: ׀

כ"י◀ עֲרוֹת אַחִי-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה • וְמָה הִיא עֲרוֹתוֹ? "אֶל-אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב".

שפתי חכמים

(ט) וְקָרָא ד' עֲרוֹת בַּת אִשָּׁת אָבִיךָ,
 לְלַמֵּד מִי שֶׁשֶּׁשׁ לוֹ אִשּׁוֹת לְאָבִיךָ בָּהּ,
 פָּרַט לְאַחֻתּוֹ שְׁנוּלָדָה לְאָבִיו מִן
 הַשְּׁפָחָה, מִשּׁוּם דֹּלָא תְּפָסִי בָּהּ קִידּוּשִׁין
 בְּדִכְתִּיב 'שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוּר', עִם
 הַדּוּמָה לְחֲמוּר: תוֹרָה י
 (י) צֻוְּנוּ לְתַרְץ, שְׁלֹא תֵאמַר,
 מִדְּכִתִּיב 'בַּת בִּנְיָ' וּבַת בְּתוּךָ, הֵיא בַת
 בִּנְיָ וּבַת בְּתוּךָ מֵאִישׁ אֲחֵר מוֹתֵר, וְהֵיא
 בְּתוּבָה אִשָּׁה וּבְתוּבָה לֹא תִגְלֶה, אֵת
 בַּת בִּנְיָ וְאֵת בַּת בְּתוּךָ לֹא תִקְרָב. לְכָךְ
 פִּירַשׁ שְׁמִינִי בְּאֲנוּסָה דְּלֹא אִשְׁתּוֹ,
 וּלְפִיכָךְ אֵינּוּ בְּאַזְהָרָת 'לֹא תִגְלֶה' אֲלֹא
 בְּבַת בְּתוּבָה מְזוּרָעוֹ, אֲכַל בְּתוּבָה שֶׁל
 אֲנוּסָתוֹ הִבָּאָה מִזְרַע אֲחֵרִים אֵינּוּ
 בְּאַזְהָרָת 'לֹא תִגְלֶה', וְהוּא הַדִּין בַּת
 אִשְׁתּוֹ דְּלֹא בְּתוּבָה: ק פִּירוּשׁ, וְאִם
 תֵּאמַר, אַחֵר שְׁוֵה הַמִּקְרָא שֶׁל 'עֲרוֹת
 בַּת בִּנְיָ' וְגו' בְּאֲנוּסִים מְמִינִי, אִם כֵּן
 בְּתוּבָה וּבְתוּבָה מְזוּרָעוֹתָ מִנִּין, דְּלִיכָא
 לְמִימַר דְּאֵתִיָּא בְּקַל וְחֹמֶר מֵאֲנוּסָתוֹ,
 דְּהֵיא אִין מְזַהְרִין וְאִין עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין.
 וְהַשִּׁיב, בְּתוּבָה אֲנִי לְמַדִּין וְכו': ר פִּירוּשׁ,
 קַל וְחֹמֶר לְבִתְךָ מִן הַאֲנוּסָה, דְּאֵלּוּ מִן
 הַנְּשׂוּאִין מִ'עֲרוֹת אִשָּׁה וּבְתָהּ' יִלְפִינוּ:
 ש בְּתִיב הֵכָא ב' עֲרוֹת בַּת בִּנְיָ 'הִנָּה',
 וְלִקְמָן בְּתִיב 'עֲרוֹת אִשָּׁה וּבְתָהּ' וְגו'
 וְהֵתָם בְּתִיב גַּם כֵּן 'הִנָּה', מָה 'הִנָּה'
 דְּבְתִיב הֵתָם מִינֵי בְּתָהּ, אִף 'הִנָּה'
 דְּבְתִיב הֵכָא מִינֵי בְּתָהּ: תוֹרָה יא
 (יד) תֵּאמַר אֲכַל גְּבִי 'עֲרוֹת אָבִיךָ' לֹא
 הוֹצֵרָךְ לְכַתּוּב אַחֲרָיו 'אֵל אִשְׁתּוֹ לֹא
 תִקְרָב' לְהוֹדִיעַ מָה הִיא עֲרוֹתוֹ, מִשּׁוּם

(טו) עֲרוֹת בִּלְתָּךְ לֹא תִגְלֶה אִשָּׁת בְּנֶךָ הִוא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ: ם

טו עֲרוֹת בִּלְתָּךְ לֹא תִגְלֶה אִשָּׁת בְּנֶךָ הִוא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ: ם

כז"א אִשָּׁת בְּנֶךָ הִוא • לא אִמְרִיתִי אֶלָּא בְּשִׁישׁ לְבָנֶךָ אִישׁוֹת בְּהֵא, פֶּרֶט לֶאֱנוֹסָה וְשִׁפְחָה וְנִכְרִית (סנהדרין עה) •

(טז) עֲרוֹת אִשָּׁת־אֲחִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אֲחִיךָ הִוא: ם

טז עֲרוֹת אִשָּׁת־אֲחִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אֲחִיךָ הִוא: ם

(יז) עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תִגְלֶה אֶת־בִּתְּכָהּ וְאֶת־בִּתְּכָהּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ שְׂאֵרָה הִנֵּה זְמָה הִוא:

יז עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תִגְלֶה אֶת־בִּתְּכָהּ וְאֶת־בִּתְּכָהּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ שְׂאֵרָה הִנֵּה זְמָה הִוא:

כז"ב עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ • (יבמות צח) לא אִסַּר הַכְּתוּב אֶלָּא עַל־יְדֵי נְשׂוּאֵי הָרָאוּשׁוֹנָה, לְכָךְ נֶאֱמַר: "לֹא תִקַּח", לְשׁוֹן קִיּוּחַ, וְכֵן לְעִנְיַן הַעֲנֵשׁ: "אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ" (לקמן כ), לְשׁוֹן קִיּוּחַ, אֲבָל אֲנִס אִשָּׁה, מִתְּרִיב

לִשָּׂא בִּתְּהָ • שְׂאֵרָה הִנֵּה • קְרוּבוֹת זֹו לְזֹו • זְמָה • עֲצָה, כְּתִרְגוּמוֹ: "עֲצָת חֲטָאִין", שִׁיִּצְרָךְ יוֹעֲצֶךְ לְחֲטָא.

(יח) וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֻתָּהּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ עֲלֶיהָ בְּחִיָּה:

יח וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֻתָּהּ עִם אֲחֻתָּהּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ עֲלֶיהָ בְּחִיָּה:

כז"ג אֶל־אֲחֻתָּהּ • (קידושין ו) שְׂתִייהֶנָּה כְּאֻתָּהּ • לְצִרֵּךְ לְשׁוֹן צָרָה, לְעֲשׂוֹת אֶת זֹו צָרָה לְזֹו • בְּחִיָּה • לְמִדָּךְ

שָׂאם גִּרְשָׁה, לֹא יִשָּׂא אֶת אֲחֻתָּהּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּחַיִּים.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (זקוטי שיחות כרך ה עמ' 144)

וְאִשָּׁה אֶל אֲחֻתָּהּ לֹא תִקַּח לְצִרֵּךְ (יח, יח) "בְּכָאן יִפְרֹשׁ הַכְּתוּב טַעַם הָאִסּוּר . . הֵן רְאוּיוֹת שְׂתִייהֶנָּה אוֹהֲבוֹת זֹו אֶת זֹו, לֹא שְׂתִייהֶנָּה צָרוֹת" (רמב"ן), "וְלִכֵּן לֹא אִסְרָה זֹולָתִי בְּחִיָּה

אֲחֻתָּה" (ספרות). וְאוֹלֵי יָשׁ לֹמַר, שְׂמִטָּעִים זֶה, הָאִסּוּר הוּא - לְפִי דֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט - גַּם בְּבִי נַח. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֵּן הֵדִין גַּם לְפִי דֶרֶךְ הַהִלְכָה (ראה רמ"ה סנהדרין נח, א).

שְׁתֵּי חֲכָמִים

דְּסִמְךָ הִקְרָא עַל הַגְּזִירָה שְׁנָה דְּלַעֲלִל: תוֹרָה טו

(טו) אִי וְהָא דְּלֹא נִקְט רַשִׁי גַם לַעֲלִל גְּבִי 'עֲרוֹת בֵּת אִשָּׁת אֲבִיךָ' אֲנוֹסָה, מְשׁוּם דְּלַעֲלִל מְרַבִּינָן אֲנוֹסָה לְחִיּוּב, כְּדִכְתִּיב 'בֵּת אֲבִיךָ, וּפִירֹשׁ רַשִׁי אֶף בֵּת אֲנוֹסָה בְּמִשְׁמַע. וְאִם תֹּאמַר, מֵאִי שְׂנָא הָכָא דְּמִמַּעַט מִקְרָא דִּ'אִשָּׁת בְּנֶךָ' אֶת הָאֲנוֹסָה, וְאֵלּוּ גְּבִי 'בֵּת אִשָּׁת אֲבִיךָ' אֵינּוּ מִמַּעַט הָאֲנוֹסָה, אִם מִפְּנֵי דְּלַעֲלִל רִיבָה הַכְּתוּב מְשׁוּם דְּכִתִּיב 'בֵּת אֲבִיךָ' וְאֶף בֵּת אֲנוֹסָה בְּמִשְׁמַע, הָכָא נִמִּי כְּתִיב 'כְּלָתְךָ' אֶף הָאֲנוֹסָה בְּמִשְׁמַע. וְתִרְיַךְ הָרָא"ם, שְׂאֵנִי הֵתֵם דְּהוּי תִּרִי

קִרְאִי וְכָל אֶחָד נִדְרָשׁ לְעֲצָמוֹ, וְכִינָן שְׂמִיחָאֶחָד מִשְׁמַע אֶף הָאֲנוֹסָה וּמִאֶחָד מִשְׁמַע לְמַעַט אֲנוֹסָה, כְּדִי שְׂלֹא יִסְתּוֹר זֶה אֶת זֶה דְּרִשׁוֹ שְׂלֹא בֹא לְמַעַט אֶלָּא הַשְׁפָּחָה וְכו'. בְּלָכְךָ, כְּדִי לְקַיֵּים שְׁנֵי הַמִּקְרָאוֹת. אֲבָל הָכָא שְׂהִרְבּוּי וְהִמְיַעוּט שְׁנֵיהֶם בְּמִקְרָא אֶחָד, אִין כָּל אֶחָד נִדְרָשׁ לְעֲצָמוֹ, אֶלָּא קִצְתוֹ מִבְּאֵר קִצְתוֹ, בְּאִיזָה 'כְּלָתְךָ' אִמְרִיתִי, בְּאוֹתָהּ שִׁישׁ לְבָנֶךָ אִישׁוֹת בְּהֵא, פֶּרֶט לֶאֱנוֹסָה וְכו'. שְׂאִין לְבָנֶךָ אִישׁוֹת בְּהֵא וְכו': תוֹרָה טו

(יז) בִּ וּמִקְרָא שֶׁל 'עֲרוֹת בֵּת בְּנֶךָ' וּגו' דְּאִסַּר הִקְרָא בֵּת אֲנוֹסָתוֹ, לֹא אִסַּר

אֶלָּא בֵּתוֹ וּבֵת בֵּתוֹ מִאֲנוֹסָתוֹ, אֲבָל בֵּתוֹ וּבֵת בֵּתוֹ לֹא: אִי כִּי דְּגִשׁ הַמִּיָּם מְבִיא אֶת הַכֶּפֶל, וְהוּי זְמַן, שְׂהוּא לְשׁוֹן מִחֻשְׁבָּה: תוֹרָה יח

(יח) דִּ כְּדִתְנִן, הַמִּקְדָּשׁ אִשָּׁה וּבִתָּהּ אוֹ אִשָּׁה וְאֲחֻתָּהּ כְּאֻתָּהּ אֵינָן מְקוּדָּשׁוֹת, מִדְּכִתִּיב 'אִשָּׁה אֶל אֲחֻתָּהּ לֹא תִקַּח', לֹא יִהְיֶה לָךְ לְקוּחִין אֲפִילוֹ כְּאֻתָּהּ מִנָּה. וּפִירֹשׁ 'אֶל אֲחֻתָּהּ' כְּמוֹ 'עַל', וּפִירֹשׁוֹ כְּמוֹ 'עִם אֲחֻתָּהּ', כְּמוֹ 'עַל נְשִׁי' שְׂפִירֹשׁוֹ עִם נְשִׁי: ח (דְּבַר טו) דְּאִם לֹא כֵן, 'בְּחִיָּה' לְמָה לִי, הָא כְּכָר כְּתִיב 'אֶל אֲחֻתָּהּ' דְּמִשְׁמַע שְׂתִייהֶנָּה כְּאֻתָּהּ: תוֹרָה יט

(יט) וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדָּת טְמֵאתָהּ לֹא תִקְרָב לְגִלּוֹת עֲרוּתָהּ:
יט וְלֹא־תִתָּא בְּרוּחַ סוֹכְמָהּ לֹא תִקְרָב לְגִלְאָה עֲרִיתָהּ:

(כ) וְאֶל־אִשֶּׁת עַמִּיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׂכָבְתְּךָ לְזֹרַע לְטִמְאָתָהּ־בָּהּ:
כ וּבִאֲמַת חֲבֶרְךָ לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתְּךָ לְזֹרְעָא לְאַסְתְּאָבָא בָּהּ:

(כא) וּמִזֶּרַעְךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ וְלֹא תַחֲלֹל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:
כא וּמִבְנִיךָ לֹא תִתֵּן לְאַעֲבָרָא לַמֶּלֶךְ וְלֹא תַחֲלֹל יֵת שְׁמָא דְאַלְהֵיךָ אֲנָא יְיָ:

כ"י◀ לַמֶּלֶךְ • עֲבֹדַת אֱלִילִים הִיא שְׁשֻׁמָּה 'מֶלֶךְ', וְזוֹ הִיא עֲבֹדַתָּהּ, שְׁמוֹסֵר בְּנוֹ לַפְּמִרִים, (סנודרין סד) וְעוֹשִׁין שְׁתֵּי מַדּוּרוֹת גְּדוּלוֹת וּמַעֲבִירִין אֶת חֲבֵן בְּרִגְלֵיו בֵּין שְׁתֵּי מַדּוּרוֹת הָאֵשׁ. לֹא־תִתֵּן • זוֹ הִיא מְסִירָתוֹ לַפְּמִרִים. לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ • זוֹ הַעֲבֵרַת הָאֵשׁ.

♦ יום רביעי ה' אייר ♦

(כב) וְאֶת־זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁפָּכִי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא:
כב וְעַם דְּכוּרָא לֹא תִשְׁכּוּב מִשְׁכָּבִי אִתְתָּא תּוֹעֵבָתָא הִיא:

(כג) וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׂכָבְתְּךָ לְטִמְאָתָהּ־בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְּהֵמָה לְרַבְעָהּ תִּבֹּל הִוא:
כג וּבְכָל בְּעִירָא לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתְּךָ לְאַסְתְּאָבָא בָּהּ וְאִתְתָּא לֹא תִקּוּם קֳדָם בְּעִירָא לְמוֹשְׁלֵט בָּהּ תִּבֹּלָא הִוא:

כ"י◀ תִּבֹּל הִוא • לְשׁוֹן קֳדָשׁ וְעֲרוּהּ וְנֹאֹפִי, וְכֵן: "וְאִפִּי עַל־תִּבְלִיתָם" (ישעיה י כה). דְּבָר אַחֵר: "תִּבֹּל הִוא", לְשׁוֹן בְּלִילָה וְעֲרֹבֹב זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה.

(כד) אֶל־הַטְּמֵאִים בְּכָל־אֵלֶּה בִּי בְּכָל־אֵלֶּה נִטְמָאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיכֶם:
כד לֹא תִסְתְּאָבוּן בְּכָל אֱלִין אֲרִי בְּכָל אֱלִין אִסְתְּאָבוּ עִמְמִיא דִּי אֲנָא מַגְלִי מִן קֳדָמִיכוֹן:

(כה) וּתְטַמֵּא הָאָרֶץ וְאִפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וּתְקַא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֵיהָ:
כה וְאַסְתְּאָבַת אֶרְעָא וְאַסְעֲרִית חוּבָהּ עָלֶיהָ וְרוֹקִינַת אֶרְעָא יֵת יִתְבָּהּ־א:

(כו) וּשְׁמַרְתֶּם אֹתָם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֵזְרוּחַ וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:
כו וְתִשְׁמְרוּן אֲתוֹן יֵת קֳמִי וְיֵת דִּינִי וְלֹא תַעֲבִדוּן מִכָּל תּוֹעֵבָתָא הָאֱלִין וְצִיבָא וְגִיּוּרָא דִּיתִגְיִירוֹן בִּינִיכוֹן:

(כז) בִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנִשֵּׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וּתְטַמֵּא הָאָרֶץ:
כז אֲרִי יֵת כָּל תּוֹעֵבָתָא הָאֱלִין עֲבִדוּ אֲנִשֵּׁי אֶרְעָא דִּי קֳדָמִיכוֹן וְאַסְתְּאָבַת אֶרְעָא:

(כח) וְלֹא־תִקִּיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטִמְאָתְכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם:
כח וְלֹא תִרוֹקֵן אֶרְעָא יִתְכוֹן בְּסִאֲבִיכוֹן יִתָּהּ קָמָא דְרוֹקִינַת יֵת עִמְמִיא דִּי קֳדָמִיכוֹן:

וְתַגְדּוּמוֹ: 'וְלֹא תִרְוֹקוּ, לְשׁוֹן רִקּוֹן, מְרִיקָה עֲצָמָה מֵהֶם.

וְלֹא-תִקְיָא הָאֲרִץ אֶתְכֶם. מְשַׁל לְכֹן מְלֹךְ שֶׁהֶאֱכִילוּהוּ דְּבַר מָאוֹס שְׁאִין עוֹמֵד בְּמַעְיָו אֱלָא מְקִיאוֹ, כִּךְ אֲרִץ יִשְׂרָאֵל, אֵינָה מְקִימַת עוֹבְרֵי עֲבָרָה.

כַּט אַרְי כַּל דִּי יַעֲבֵד מִכָּל תּוֹעֲבֹתָא הָאֵלִין וְיִשְׁתַּיְצוּן נִפְשָׁתָא דִּיעֲבֹדוֹן מִגּו עֲמַהוּן:

(כט) כִּי כָל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנַּפְשׁוֹת הַעֲשֹׂת מִקֶּרֶב עִמָּם:

וְהַנַּפְשׁוֹת הַעֲשֹׂת - הַזֵּכֶר וְהַנִּקְבָּה בְּמִשְׁמַע.

לְוִתְרִין יֵת מִטְרַת מִימְרֵי בְּדִיל דְּלֹא לְמַעֲבַד מִנִּימוֹסֵי תּוֹעֲבֹתָא דְּאִתְעֲבָדָא קְדָמִיכוֹן וְלֹא תִסְתַּבְּכוּן בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ: פ פ פ

(ל) וְשִׁמְרַתֶּם אֶת-מִשְׁמַרְתִּי לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֲבוֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לַפְּנִיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְכֶם, וְאַתֶּם מִתְחַיִּיבִים כְּלִיָּהּ? לְכָךְ נֶאֱמַר: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם":

וְשִׁמְרַתֶּם אֶת-מִשְׁמַרְתִּי • לְהַזְהִיר בֵּית-דִּין" עַל כִּךְ. וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. הָא אִם תִּטְמְאוּ, אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרֵי, וְיִמָּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 100)

הַנֶּגֶד שֶׁל שָׂכָר, שְׁמוּרָה עַל הַנָּאָה מֵעֲבֹדָת יִשְׂרָאֵל. כְּלִיָּהּ - הַנֶּגֶד שֶׁל פְּרַעוֹן, שְׁמוּרָה עַל קֶשֶׁר בֵּין ה' לְיִשְׂרָאֵל ("וְכָאֲשֶׁר יִדְעִיתִי... עַל כֵּן אֶפְקֹד... אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם"); כְּאֲשֶׁר מִתְבַּטֵּל קֶשֶׁר זֶה, שֶׁהוּא חֲיִינוּ, הַתּוֹצָאָה הִיא כְּלִיָּה ר"ל.

וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרֵי, וְיִמָּה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְכֶם, וְאַתֶּם מִתְחַיִּיבִים כְּלִיָּה (רש"י יח, ל) רש"י כְּתַב לְעִיל "דְּעוּ מִי גִזְרֵי עֲלֵיכֶם, דִּין לְהַפְרַע וְנֶאֱמָן לְשִׁלֵּם שָׂכָר". נִפְסָלִים (מְבַדְּלִים) - הוּא הַנֶּגֶד שֶׁל "מִי גִזְרֵי", כִּי הַעֲבָדָה שֶׁה' גִּזְרֵי עֲלֵינוּ גִזְרוֹת מוֹכִיחָה שֶׁהוּא קְרוֹב לָנוּ וּמִתְעַשֵּׂק אִתָּנוּ. הַנָּאָה -

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 101)

לְהַתְיַאֵשׁ וְלַחֲשֹׁב שְׁאִין לוֹ עוֹד תִּקְוָה לִגְרָם נַחַת רוּחַ לַה' ("אֵין לִי הַנָּאָה בְּכֶם"). אֱלֹא, עֲלִיו לְהַתְבַּוֵּן כִּכְךָ שֶׁהַקֶּבֶ"ה שׁוֹאֵל אוֹתוֹ, כְּכִיכֹל: "יִמָּה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְכֶם"? וְלַחֲפֹשׁ דְּרָךְ לְשׁוֹב וּלְהַתְקַרֵּב אֵלָיו לִגְרָם לוֹ נַחַת רוּחַ.

וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (יח, ל) הָא אִם תִּטְמְאוּ אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם... וְיִמָּה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְכֶם (רש"י יח, ל) יֵשׁ לְשִׁאֵל, מִדּוּעַ נִקְטַת לְשׁוֹן שְׁאֵלָה, וְלֹא כְּתַב "וְאֵין לִי הַנָּאָה בְּכֶם". וְיֵשׁ לוֹמַר: גַּם מִי שֶׁהַקֶּבֶ"ה אוֹמֵר עֲלָיו "אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם" - אֵל לוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 101)

לְכַאוֹרָה, הִיָּה לוֹ לוֹמַר "אֵין לִי הַנָּאָה בְּכֶם" (עַל מִשְׁקַל "אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם"), וְלִמָּה אָמַר "יִמָּה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְכֶם"? כְּתוּב (מִשְׁלִי טו): "כָּל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ, וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה",

וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (יח, ל) הָא אִם תִּטְמְאוּ - אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם, וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרֵי, וְיִמָּה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְכֶם (רש"י)

שפתי חכמים

הַכִּי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, וְאִם כֵּן כְּשֶׁתִּטְמְאוּ אֶת עֲצָמְכֶם וְלֹא תִשְׁמְרוּ אֶת גִּזְרוֹתַי אִם כֵּן נִפְסָלִים אִתֶּם מִמֶּנִּי, וְאִם כֵּן מִי הַנָּאָה תִּהְיֶה לְעוֹלָם בְּכֶם כִּינּוֹן שְׁאִין אִתֶּם מְקִימִים גִּזְרוֹת וּמִשְׁפָּטִים שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָל שְׁכֵן שְׁאִין אִתֶּם מְקִימִים גִּזְרוֹת וּמִשְׁפָּטִים שֶׁל שְׂאָר מְלָכֵי בָשָׂר וְדָם, וּמִמִּילָא אִתֶּם חֲיִיבִים כְּלִיָּה, כִּינּוֹן שְׁאִין צוֹרֵךְ בְּכֶם, וּבִפְרָט שְׁאִתֶּם עוֹבְדִים עֲבֹדַת אֱלִילִים: חסלת פרשת אחרי תורה א

הַאֲדָמָה אִף שֶׁעָשׂוּ כָּל הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵלֶּה, אֲבָל אִתֶּם אִם תַּעֲשׂוּ הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵלֶּה מִיַּד תִּקְיָא אֶתְכֶם: תורה כט (כט) וְ עֵינִן לְעִיל בְּפִסּוֹק 'לֹא תִקְרְבוּ: תורה ל (ל) ח דָּאִי לְהַזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל עַל כִּךְ, הֲרִי כְּבָר אָמַר וְשִׁמְרַתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְגו' וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵלֶּה: ט דְּקִשָּׁה לְרִשְׁי, וְהָא בְּתַחֲלַת הַפְּרָשָׁה כְּתִיב 'אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם'. לְכֹן פִּירֵשׁ רִשְׁי דְּאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם דְּכְתִיב הָא הוּא קְבֻלַּת מְלָכוּתִי וּגְזֻרָתִי, וּמִשּׁוֹם

(כח) וְדִלְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא מִשְׁמַע שְׁלֹא תִקְיָא הָאֲרִץ אֶת יִשְׂרָאֵל אֲפִילוֹ אִם יִטְמְאוּ אוֹתָהּ כְּאֲשֶׁר קָרָה אֶת הַגּוֹי שֶׁתִּטְמְאוּ אוֹתָהּ, וְאִם כֵּן מִי גַּם לָהֶם שִׁשְׁמְרוּ אֶת הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים. לְכֹן הִבִּיא מְשַׁל לְכֹן מְלָכִים וְכו', בְּלוֹמַר שְׁאִתֶּם תִּהְיֶה כְּמוֹ בְּנֵי מְלָכִים, שְׁאִם יֵאָכֵל דְּבַר מָאוֹס מִיַּד מְקִיָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְפֹנֵק, וְכִךְ אִם אִתֶּם תִּטְמְאוּ אֶת הָאֲרִץ מִיַּד תִּקְיָא אֶתְכֶם, וְלֹא תִתְרַכּוּ יָמִים עַל הַאֲדָמָה כְּמוֹ הַגּוֹי אֲשֶׁר לַפְּנִיכֶם, שֶׁהֶאֱרִיכוּ יָמִים עַל

וּפְרַשׁ בְּסֵפֶר הַתִּנְיָא (פרק כ"ז) שְׁמִטַּת בְּרִיאַת הָרֶשֶׁע הִיא "שִׁיעֶשָׁה הָרַע שֶׁלוֹ יוֹם וָאוֹר". הַדֶּרֶךְ לְהַגִּיעַ לָכֵף הִיא עַל-יְדֵיָּהּ שֶׁהָרֶשֶׁע יִתְבּוֹנֵן בְּעֵבֶדָה שֶׁהִקָּב"ה שׁוֹאֵל אוֹתוֹ

כְּבִיכּוֹל: "מַה הִנָּא יֵשׁ לִי בָּךְ"? כְּלוּמַר - אֵין סַפֵּק שֶׁיִּשְׁנֶה הִנָּא (שָׁכַן זֹהוּ מִטַּרְתַּת בְּרִיאַתוֹ שֶׁל הָרֶשֶׁע), וְאוּלַם דְּרוּשׁ חֲפוּשׁ מִדְּקָדֵק כְּדִי לְגַלוּתָהּ.

פ' פסוקים, כ"י כ"ל סימן. עד"ו סימן. חסלת פרשת אחרי

א ומליל יי עם משה למימר:

יט (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב מלל עם כל פנשתא דבני ישראל ותימר להון קדישין תהון ארי קדיש אגא יי אלהבון:

(ב) דבר אל-כל-עדת בני-ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני יהוה אלהיכם:

מִוֶּצֵא גֵדֶר עֲרוּה, אִתָּה מוֹצֵא קִדְּשָׁה: (לקמן כא) "אֲשֶׁה זֶנָּה וְחִלְלָה וְגו'..." - "אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם"; (שם) "וְלֹא יִחַלֵּל זֶרְעוֹ... אֲנִי ה' מְקַדְּשׁוֹ"; (שם) "קִדְּשִׁים יִהְיוּ... אֲשֶׁה זֶנָּה וְחִלְלָה וְגו'".

ש"י דבר אל-כל-עדת בני-ישראל. (ויקרא רבה. ת"כ) מלמד שגאמרה פרשה זו בהקדלה מפני שרוב גופי תורה תלוין בה. קדשים תהיו. הוו פרושים מן העריות ומן העברה, שכל מקום שאתה

~ נקודות משיחות קודש ~

שנפשו של אדם מחמדתו, ועד כדי כך הוא תקף התאנה, שבמנחה דיום-הכפורים, קרוב לנעילה, קורין בתורה פרשת עריות, כדי להבהיר ולשלל ענין זה. וזהו גם שאסור עריות הוא עון חמור ביותר, וכפי שמבאר ה'צמח-צדק' בלשון המשנה "חמש-עשרה נשים כו", שחמש-עשרה בגימטריא י"ה, לפי שחטא עריות פוגם בשם י"ה. וכמוכן גם מגדל הענש שבפעריות, כי מכיון שהענש הוא לפי ערך הפגם, הרי מגדל הענש מובן גם גדל הפגם. אף דוקא בפרישות מן העריות, מתבטא ענין "קדושים תהיו", ודוקא על-ידי-זה באים לקדשה של "קדוש אני", קדשת העצמות, כאמור, שהגבוה גבוה ביותר נמשך דוקא על-ידי המטה מטה ביותר.

בפירוש "קדושים תהיו", כתב הרמב"ן (וכן הובא בכמה מקומות בחסידות) שקאי על הצווי של "קדש עצמך במותר לך", שזוהי דרגה נעלית בעבודה, שפורש עצמו אפלו מדברים המתירים. אבל פרוש רש"י - פשוטו של מקרא - הוא: "הוו פרושים מן העריות". והינו, שנוסף לכך שהקדשה בפרשת קדושים קשורה עם כח המעשה ("גופי תורה"), הנה בכח המעשה גופא מדבר לא אודות קדשה בדברים המתירים (כפרוש הרמב"ן), ששרשם מקלפת נגה, אלא אודות פרישות מן העריות, שהם דברים האסורים ששרשם משלש קלפות הטמאות, ובשלש קלפות הטמאות גופא - הרי זה תקף וקשי הקלפה, "ערות הארץ". וכפי שמצינו שמצד תקף הקלפה שבפעריות, הרי זה באפן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"א ע' 322)

לגמרי, וצוה בדבר כללי - שנהיה פרושים מן המותרות (רמב"ן) אדם יכול לחשב שהמצוה "להיות פרושים מן המותרות",

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יט, ב) בא הכתוב, אחר שפרט האסורים שאסור אותם

שפתי חכמים

במה שהם פרושים ונבדלים מן העמים במעשה, כגון בציצית ותפילין ושאר מצוות עשה, אבל בשב ואל תעשה אין ניכר שום פרישות. ומתוך, 'הוו פרושים' וכו', רוצה לומר דקאי אפרשה של עריות דלעיל. ומן העבירות דנקט רש"י, רוצה לומר נמי עבירות של עריות: תורה ג

להם בתות בתות זו אחר זו, אבל פרשה זו היה במעמד כל ישראל. ונפקא מינה שאינם יכולין לומר אי אפשי במצוה זו דיש לי לשאול עליה, ומה שלא שאלתי מיד למשה לפי שלא היו שם כל ישראל, ומשום הכי היו כל ישראל ביהוד שלא יכולין לומר כן: ב דהא אין קדושה שיהי אלא

פרק יט (ב) א ואם תאמר, והא כל התורה בולה שנה משה לישראל, כמו שפירש רש"י בפרשת כי תשא. ויש לומר דפרשה זו נאמרה להן בהקדלה נשים וטף, דכתיב 'כל עדת בני ישראל', בדכתיב בפרשת וילך 'הקדלה את העם האנשים והנשים והטף', אבל שאר פרישות משה לא שנה אלא לאנשים. עוד יש לומר דמשה שנה

הדבר - "פי קדוש אני": מאחר שהקב"ה הוא אלקיו של כל אחד ואחד מִיִּשְׂרָאֵל - חל עליו הצווי לקדש את עצמו כדי להדמות להקב"ה.

היא רק לאדם שנמצא בדרגה רוחנית געילת, ומקנים כבר את כל מצוות התורה. מדגיש הכתוב "דבר אל כל עדת יִשְׂרָאֵל" - גם מצוה זו חלה על כל אדם מִיִּשְׂרָאֵל. וטעם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח ב עמ' 432)

התורה **תלויים** בצווי הפללי "קדושים תהיו". ובשון הרמב"ם: "היה קדוש בעשותך כל מה שצויתך עליו". ולא נקט "שכל גופי תורה", כי יש מצוות שצאמרו לפני פרשתנו, ועל-פירך שנתן לקימן גם בלי צווי פללי זה.

מפני שרוב גופי תורה תלויין בה (רש"י יט, ב)
אמרו רז"ל, שיש ג' פרשיות המכילות ששים מצוות: פסחים, נזיקין ופרשתנו. ודוקא פרשתנו נאמרה בהקהל, שכן לא זו בלבד שהיא מכילה דינים רבים, אלא רב דיני

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם התוועדות תשמ"ח ח"ג ע' 283)

מקהילים יהודים כדי לזרזם בקיום התורה והמצוות ("גופי תורה") - הדרר לקר אינה באמצעות אזהרות וענשים וכדומה, אלא על ידי פתיחה בסגנון חיובי, בהגשת מעלתן של יִשְׂרָאֵל - "קדושים תהיו, פי קדוש אני!"

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו פי קדוש אני ה' אלקיכם (יט, ב) **מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלויין בה** (רש"י)
יש ללמוד מפאן הוראה לכל מקום ולכל זמן: כפאשר

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קדושים, מברכים החדש אייר, ה'תשנ"ו)

"כול כמזני כו' קדושתו למעלה מקדושתכם", שגם "קדושתו למעלה" נעשית על-ידי "קדושתכם".

גבר מן אמה ומן אבותיה תהיו דחלין וית יומי שפא דילי תטרוני אנא יי אלהכון:

(ג) **איש אמו ואביו תיראו ואת-שבתתי תשמרו**
אני יהוה אלהיכם:

שמשדלתו בדברים. ואת-שבתתי תשמרו. סמך שמירת שבת למורא אב, לומר: אף-על-פי שהזהרתיו על מורא אב, אם יאמר לך: 'חלל את השבת'! אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצוות. אני ה' אלהיכם. (יבמות ה) אתה ואבך חברים בכבודי, לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. (ב"מ לב. קידושין לו) אינה מורא? לא יושב במקומו, ולא ידבר במקומו, ולא יסתר את דבריו. ואינה כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש ומנעיל, מכניס ומוציא.

כ"א **איש אמו ואביו תיראו**. כל אחד מהם, תיראוי אביו ואמו; זהו פשוטו. ומדרשו: (תורת כהנים. קידושין כט) אין לי אלא איש, אשה מניין? כשהוא אומר: "תיראו", הרי כאן שנים. אם-כן, למה נאמר "איש"? שהאיש ספק בידו לעשות, אבל אשה רשונה אחרים עליה. אמו ואביו תיראו. כאן הקדים אם לאב, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו. ובכבוד, הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני

שפתי חכמים

מדברת בכבוד, דגפי מורא אין שייך לשון סיפק ואין סיפק. ויש לומר, בין דלעיל מרבינן אשה מדכתיב 'תיראו' ומכל מקום איש מוזהר טפי מאשה מדכתיב 'איש', כמו שפירש רש"י לעיל, ואם אינו לענין מורא דאין שייך בה סיפק ואין סיפק, תגדו ענין לכבוד דשפיר שייך בו אין סיפק מפני שרשות אחרים עליה: יש מפרשים כל מקום שמיוחד לו בפי. ויש מפרשים מקום מיוחד שיש לו אצל זקנים: 'גון שהזקנים מדברים זה אחר זה, וקשיגע הזמן שהוא מדבר לא ידבר הבן במקומו: כ ואם תאמר, היאך תלה זה בכאן, לעיל היה לו

אין דוחה שבת, הא רש"י סבירא ליה בפרשת ויקהל להיפך, דמה שמוקדם בפסוק הוא עיקר, כמו שמבאר שם, וכאן הקדים מורא אב ואם לשבת, אם כן דלמא מורא אב ואם דוחה השבת. ועוד, מנא ליה לפרש 'וכן בשאר כל המצוות', דלמא דוקא שבת אינו דוחה שהוא חמור ויש בו מצות עשה ולא תעשה, אבל שאר כל המצוות נדחין מפני מורא אב ואם, לך פירש 'אני ה' אלהיכם', אתה ואבך כו'. ח ואם תאמר, והא בפרשה זו לא כתיב כבוד אלא מורא, וגם לעיל פירש רש"י אם כן למה נאמר איש מפני שהאיש כו', משמע נמי שרוצה לומר דפרשה זו

(ג) ג דקשה לרש"י, ד'איש' לשון יחיד, ותייראו לשון רבים: ד ואם תאמר, והא אמרינן השוה הכתוב אשה לאיש. ויש לומר דהיינו היכא דכתיב בלשון זכר, אבל היכא דכתיב 'איש' ממעטינן אשה אי לאו ריבויא. ובהאי גוונא איתא בתוספות פרק ארבע מיתות. מצאתי: ה ואין להקשות, אם כן למה מרבינן אשה. ויש לומר, כגון גרושה או אלמנה, דאין רשות אחרים עליה: ו פירוש, מפתה אותו, דקמתרגמינן 'כי יפתה' ארי ישדל: ז דעת רש"י בזה, שאל תקשה מנא ליה לפרש דלכך סמכו יחד כדי לומר שאף על פי שהזהרתך על מורא אב ואם

נה
(ד) אֶל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִים וְאֶל־הַמַּסֶּכֶה לֹא תַעֲשׂוּ
ד לא תתפנו פתר טענו ודחלן דמתכא לא
מעבדון לכוּן אָנא יי אֶלְהִכוּן:
לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

זש"י אֶל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִים לַעֲבֹדָם (ת"כ). אֱלִילִים
לשון 'אל' – פלא הוא חשוב. ואלהי מסכה.
תחלתן אֱלִילִים הם, ואם אתה פונה אחריהם סופך
לעשותן אֱלֹהִים. לא תעשו לָכֶם. לא תעשו

(ה) וְכִי תִזְבַּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ:
ה וארי תפסון נכסת קודשאי קדם יי לרעוא
לכוּן תפסנה:

זש"י וְכִי תִזְבַּחוּ זֶבַח. לא נאמרה פרשה זו אלא
ללמד שלא תהא זבחתן אלא על־מנת להאכל בתוך
הזמן הזה. שאם לקבץ להם זמן אכילה, הרי כבר
נאמר (לעיל ד טז): "וְאִם נָדַר אוֹ נִדְּבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ וְגו'".
לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ. תחלת זבחתו תהא על־מנת

(ו) בַּיּוֹם זִבְחֶכֶם יֹאכַל וּמִמַּחֲרֹת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֶף:
ו ביומא דיתנכס יתאכל וביומא דבתרוהי
ודאשתאר עד יומא תליתאה בנורא תוקד:

זש"י בַּיּוֹם זִבְחֶכֶם יֹאכַל. כשתזבחהו, תשחטוהו על־מנת זמן זה שקבעתי לָכֶם כָּבֹד.

(ז) וְאִם הָאָכַל יֹאכַל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פְּגוֹל הוּא לֹא יִרְצָה:
ו ואם אתאכלא יתאכל ביומא תליתאה
מרקק הוא לא יהי לרעוא:

זש"י וְאִם הָאָכַל יֹאכַל וְגו'. אם אינו ענין לחוץ
לזמנו, שהרי כבר נאמר (לעיל ז ט) "וְאִם הָאָכַל יֹאכַל

שפתי חכמים

לְאֶחָרִים לא משמע מ'לך'. ואם תאמר,
הואיל וכן הוא, דלמא מותר לעשות
לְאֶחָרִים, דדוקא כתיב 'לא תעשו
לָכֶם', ויש לומר הואיל ומרבינן מ'לך'
לא שלך ולא של אחרים, על כרחך
'לָכֶם' דכתיב כאן לא קאי א'לא
תעשו', דהא של אחרים נמי אסור לך,
וצריך לחלק הפסוק, ואם כן 'לא
תעשו' על כרחך לא תעשו לְאֶחָרִים
משמע. מהרי"ן: תורה ה

(ה) ע רוצה לומר שמתעסק בדבר
אחר ובא שחיטה לידו, כגון שזרק
סבין בפתל לנעצו ובזריקה נשחטה
הבהמה בלא כוונה: תורה ו
(ז) ח רוצה לומר, שאם חישב בזמן
שחיטה על מנת לאכול חוץ למקומו.
תלמוד לומר 'וְהִנָּפֵשׁ הָאוֹכֵלָת', בחוץ

שלא בדרבם אסור לעבדן. ועוד, הא
כתב אחר זה, אם אתה פונה סופך כו',
והא כבר עשאן אֱלֹהִים כִּין שְׁעִבְדוּ,
אֵלָּא על כרחך צריך לומר לא תפנה
מחשבתך לְעֹבְדָם. ואין לפרש אל
תפנו לְאֱלֹהִים, אם כן היה לו לכתוב
'לא תביטו: ח דאם לא כן למה קראן
תחלה 'אֱלִילִים' ואחר כך קראן
אֱלֹהִים: ט רוצה לומר, דמתחלפין
הפסוק, 'לא תעשו' פירושו לְאֶחָרִים,
ו'לָכֶם' פירושו ולא אחרים לָכֶם, והוא
שתי אזהרות, אחת 'לא תעשו' ואחת
'לָכֶם: ח ואין להקשות למה לא מקשה
רש"י נמי וגם תעשו לְאֶחָרִים, דזה אין
מתורץ, דלא משמע מ'לא יִהְיֶה לך'
אֵלָּא אם עושה הוא או אחרים לו
שאסור לקיימו, אֵלָּא שהוא לא יעשה

לפרשו, וגם גבי כבוד היה לו לפרשו
בפרשת וישמע יתרו. ויש לומר, דכלא
פירוש זה הייתי אומר דמורא היינו
דאפילו אמר לך חלל השבת תשמע לו
ותחללו, וכן בשאר כל המצוות אם
אומר לך עבדו עליהם חייב אתה
להשמע לו ולעבור עליהם, וכבוד
דכתיב במקום אחר הוא שלא ישב
במקומו כו'. אֵלָּא השתא דפירש רש"י
דמורא אב ואם אין דוחה המצוות, על
כרחך מורא היינו לא ישב במקומו,
אם כן איזה הוא כבוד, ומתרץ מאכיל
אותו וכו': תורה ד

(ד) ל פירוש, לא תפנה מחשבתך
לְעֹבְדָם. ואין פירושו לְעֹבְדָם, שנה
כבר אמור אחת בעשרת הדברות
ואחת בפרשת משפטים, ולימד דאף

(שם): "והנפש האכלת ממנו עונה תשא", ממנו ולא מחברו, יצא הנשחט במחשבת חוץ למקומו.

(ח) ואכליו עונו ישא פיראת-קדש יהוה חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה:

כ"י: ואכליו עונו ישא • בנוטר גמור הכתוב מדבר, ואינו ענוש פרת על הנשחט חוץ למקומו, (זכחים כא)

(ט) ובקצרכם את-קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה לקצר ולקט קצירך לא תלקט:

כ"י: לא תכלה פאת שדה • שניית פאה בטרם שדהו (ת"כ). ולקט קצירך • שבלים הנושרים בשעת

(י) ובכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם:

כ"י: לא תעולל • לא תטל עוללותי שבה, והן נפרות. איזהו עוללת? כל שאין לה לא כתרף ולא נטף (פאה כ). ופרט כרמך • גרגרי ענבים הנושרים בשעת

(יא) לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו:

שתי חכמים

שהגרגרים כלם מקבצים יחד במקום אחד ואין שם שדה כלל, והרוב מזה המין נקראים 'בוסר' ונמצאים בראשי הגפנים, זה נקרא 'עולל', ועליו הזהיר הכתוב שלא ליטול. הרא"ם. עיין במסכת פאה דף ט' בפירוש רבינו שמשון שהאריך שם בפירוש כתר ונטף: ד רוצה לומר, ד'פרט' לשון יחיד, כמו פרט וכלל, דהיינו גרגרי ענבים: ה דקשה לרש"י, דכתיב 'לא תעולל וגו' לא תלקט' כולל לשון יחיד, וכתיב 'ה' אלהיכם' לשון רבים, אלא הכי פירושו, אני ה' שגני דין ליפרע, ואם בן אתי שפיר דכתיב לשון רבים 'אלהיכם', מאחר שיפרע נפשות, דהיינו נפשו של גולל, וכנה יקח גם נפש בניו של גולל שישארו יתומים: ו (נור ארז) דאם לא כן, למה נזכר כאן 'נאמן ליפרע' יותר ממקום אחר: תורה יא

ופירש רש"י שלשה קלחים נקראים אגודה, לכה פירש רש"י כאן 'אבל שלש אינן לקט' אלא אגודה: תורה י (י) ב לשון עולל ויונק. כלומר, האשכולות הקטנות: ג פירוש, שאינן תכופין ושוכבין זה על זה כמו הבריות שזה שוכב על כתר חבירו. 'נטף', פירוש כמו טיפות הנוטפים זה אחר זה ואינן תכופין וסמוכין כמו הכתר, זה מקרי נטף. פירוש, האשכול יש שממנו יוצאים מהשדרה שלו פצולים מכאן ומכאן זו על גב זו, ובאותן הפצולים תלויין גרגרי ענבים יחד בקיבוץ אחד ומחוזרים כל הפצולים עם הגרגרים שלהם, זו האשכול. ויש ממנו שאין פצולין יוצאים ממנו כלל, אלא גרגרי ענבים תלויין מהשדרה שלו, ויורדין מראש האשכול עד סופו. וכל אחד משני המינים הללו אינו נקרא 'עולל', אלא 'אשכול' שמו. אבל מי שאין לו משני המינים הנזכרים לעיל, אלא

לזמנו כתיב: ז רוצה לומר, בשחיתה היה מחשבתו לאכול חוץ למקומו, רוצה לומר חוץ לקלעים: תורה ח (ח) ק דקשה לרש"י, כיון דקרא ד'אם האכל יאכל, וגו' מדבר במחשבת חוץ למקומו ואין ענש פרת עליו, הא כתיב 'ואוכליו עונו ישא', משמע דיש עליו ענש פרת. ומתרץ, דזה מדבר בנוטר גמור: ר נאמר כאן 'כי את קדש ה' חלל', ונאמר להלן בפרשת תצוה 'ושרפת את הנוטר באש לא יאכל כי קדש הוא', מה להלן נוטר, אף כאן נוטר: תורה ט (ט) ש פירש רש"י, בגמר קצירת שדהו ולא בתחלתו: ת פירוש, ולא בשעת קטוף מלילות, שאם נושר מידו אינו לקט, דקציר במגל הוא שדרכו בקף: א דבפרשת אמור כתיב גם כן 'ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אותם', ומיעוט רוב שנים. ועוד מצאתי, שנאמר 'ולקחתם אגדת אוזב,

תִּשְׁקְרוּ • לִפִּי שְׁנֹאֲמַר (שם): "וְנִשְׁבַּע עַל-שִׁקְרִי", וְשִׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמָּשׁ. לְמַדְנוּ עֲנֵשׁ, אֲזִיחָה מִזֵּן? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "וְלֹא תִשְׁקְרוּ". וַיֵּאֱיָבוּ לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא-תִכְחָשׁוּ וְלֹא-תִשְׁקְרוּ וְלֹא-תִשְׁבַּעוּ. אִם גִּנְבַּתְּ, סוּפָה לִכְחַשׁ, סוּפָה לִשְׁקֹר, סוּפָה לְהִשְׁבַּע לִשְׁקֹר.

כִּי־ לֹא תִגְנְבוּ. אֲזִיחָה לְגוֹנֵב מִמוֹן, אֲכַל "לֹא תִגְנֹב" שְׂבַעֲשֶׁרֶת הַדְּבָרוֹת, אֲזִיחָה לְגוֹנֵב נְפִשׁוֹת; דָּבָר הַלָּמֵד מֵעֲנִינֵי, דָּבָר שֶׁחִיבִין עָלָיו מִיתַת בֵּית-דִּין. וְלֹא-תִכְחָשׁוּ. (ב"ק קט) לִפִּי שְׁנֹאֲמַר (ויקרא ה כב): "וְכַחשׁ-כֹּה", מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֻמָּשׁ. לְמַדְנוּ עֲנֵשׁ, אֲזִיחָה מִזֵּן? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "וְלֹא תִכְחָשׁוּ". וְלֹא-

(יב) וְלֹא-תִשְׁבַּעוּ בְּשִׁמִּי לִשְׁקֹר וְחִלְלֵת אֶת-שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:
יב וְלֹא תִשְׁבַּעוּ בְּשִׁמִּי לִשְׁקֹרָא וְחִלְלֵת יְת שְׁמָא דְאֱלֹהֵךְ אֲנָא יי:

כִּי־ וְלֹא-תִשְׁבַּעוּ בְּשִׁמִּי • לָמָּה נֹאמַר? לִפִּי שְׁנֹאֲמַר (שמות כ ז): "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם-ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא". יָכוֹל לֹא יֵהָא חֵיב אֵלָא עַל שֵׁם הַמִּיחָד? מִזֵּן לְרַבּוֹת כָּל

(יג) לֹא-תַעֲשֶׂק אֶת-רַעְךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא-תִלֵּין פְּעֻלָּת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד-בֹּקֶר:
יג לֹא תַעֲשִׂיק יְת חֲבֵרְךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תִלֵּין יְת אֲגֵרָא דְאֵגֵרָא לְוִתְךָ עַד צַפְרָא:

כִּי־ לֹא-תַעֲשֶׂק • (ת"כ) זֶה הַפּוֹבֵשׁ שְׂכִיר שְׂכִיר. לֹא-תִלֵּין • לְשׁוֹן נִקְבָּה, מוֹסֵבִית עַל הַפְּעֻלָּה. עַד-בֹּקֶר • בְּשִׁכְרִי יוֹם הַפְּתוּב מִדְּבַר, שִׁיזִיאָתוֹ מִשְׁשֻׁקְעָה חֲמָה, לִפִּיכָה זְמַן גְּבוּי שְׁכָרוֹ כָּל הַלַּיְלָה. וּבִמְקוֹם

(יד) לֹא-תִקְלָל חֵרֶשׁ וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:
יד לֹא תִלּוּט דְּלֹא שְׁמַע וְיָקֵדִם דְּלֹא חֲזִי לֹא תִשֵּׁם תִּקְלָא וְחִלְלֵת מֵאֱלֹהֵךְ אֲנָא יי:

כִּי־ לֹא-תִקְלָל חֵרֶשׁ • אֵין לִי אֵלָא חֵרֶשׁ, מִזֵּן לְרַבּוֹת כָּל אָדָם? תִּלְמוּד-לוֹמַר (שמות כב כז): "בְּעֶמְקְךָ לֹא תִאָּרֵל". אִם כֵּן, לָמָּה נֹאמַר "חֵרֶשׁ"? מַה חֵרֶשׁ מִיחָד,

שפתי חכמים

לו לומר אלא 'לא תלֵין פְּעֻלַת שְׂכִיר עד בֹּקֶר': דְּקָשָׁה לְרִשְׁי, דְּמִשְׁמַע כָּל הַלַּיְלָה מוֹתֵר לֵלִין, רַק עד הַבֹּקֶר אֲסוּר, וְהָא בְּפִרְשַׁת כִּי תִצָּא כְּתִיב וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ. וּמִתְרַץ, דְּבִשְׂכִיר יוֹם הַפְּתוּב מִדְּבַר: ב עוֹנָה, או יוֹם או לַיְלָה שֶׁהוּא שְׁתֵּים עָשָׂרָה שְׁעוֹת נִקְרָא עוֹנָה: תורה יד (יד) לֹא דִלֵּא הִיָּה לוֹ לוֹמַר אֵלָא וְנִשְׂיֵא לֹא תִאָּרֵל, 'בְּעֶמְקְךָ' לָמָּה לִי, אֵלָא לְרַבּוֹת כָּל שְׂבַעֲמָה. וּמַה שְׂדִרְשׁוּ 'בְּעוֹשָׂה מַעֲשֵׂה עֶמְק' אֵינוֹ אֵלָא מִסְמִיכוֹת, מִדְּסִמִּיךְ אֲזִיחָת נְשִׂיא לְאֲזִיחָת עֶמְק: מ דָּאִי לֹאוּ מִיעוּטָא הִיָּה אֲמִינָא דְּגַם מֵת בְּכֻלָּל, דִּהָא לְקַמֵּן כְּתִיב 'אֲבִיו וְאִמּוֹ קָלָל' לְרַבּוֹת לֹא-חֲדָר

בְּגוֹנֵב נְפִשׁוֹת וְלַעֲלִיל מִיִּירֵי בְּגוֹנֵב מִמוֹן, וְתִירֵץ 'דָּבָר הַלָּמֵד מֵעֲנִינֵי' כו', וְלֹא כְּפִירוֹשׁ הָרֹא"ם דְּלַעֲלִיל שְׁפִירֶשׁ דְּקָשָׁה לוֹ תִּרְתִּי לָמָּה לִי. וְקַל לְהִבִּין: תורה יב (יג) ח דָּכַל לְשׁוֹן 'עוֹשֶׂק' כְּבִישַׁת שְׂכִיר שְׂכִיר הוּא, וְכֵן פִּירֶשׁ רִשְׁי בְּכַבֵּא מְצִיעָא דָּף כ"א: מ וּפִירֶשׁ הָרֹא"ם, דָּאִי הִיָּה תִי"ו הַנוֹכַח, אִם כֵּן הִיָּה פֻּעַל יוֹצֵא, וְלֹא מְצִינוּ הַמֶּלֶךְ הוּאֵת בְּשׁוּם מְקוֹם שֶׁהִיא יוֹצֵאת אֵלָא פֻּעַל עוֹמֵד, כְּמוֹ 'וְלִינוּ שֵׁם, וְיִלְּן שֵׁם', כִּי בְּרַחוּב לִלִין, רַק בְּפִסּוּק 'עָרוֹם יִלֵּין בְּלִי לְבוּשׁ'. וְיִתֵּר טוֹב לְפָרֶשׁ עַל הַפְּעוּלָה, וְיִהְיֶה עוֹמֵד. וְנִרְאֶה לִי דָּאִי קָאִי אֲבַעַל הַבֵּית לֹא נִתְקַשֵּׁר עִמּוֹ מֵלֵת 'אֶתְךָ', דְּלֹא הִיָּה

(יא) ז רוצה לומר, דְּהִתֵּם כְּתִיב לֹא תִרְצַח לֹא תִנָּאף שֶׁהִיא מִיתַת בֵּית דִּין, אִף לֹא תִגְנֹב מִדְּבַר בְּמִיתַת בֵּית דִּין, עַל כִּרְחֻק לֹא תִגְנְבוּ דְּכָאֵן אֵינוֹ אֵלָא לְמִמוֹן, דָּאִם לֹא כֵן תִּרְתִּי לָמָּה לִי. וְכַתֵּב הָרֹא"ם, וְיִשׁ לְתַמּוּהָ לָמָּה צִרִיךְ רִשְׁי לְהוֹכִיחַ מִהִתֵּם דְּכָאֵן מִדְּבַר בְּגוֹנֵב מִמוֹן, הִרִי מִקָּאֵן גַּם כֵּן מוֹכַח, דְּדָבָר הַלָּמֵד מֵעֲנִינֵי הוּא, דְּכָאֵן אֵינוֹ מִדְּבַר אֵלָא בְּמִמוֹן. וְיִשׁ לוֹמַר דְּכָאֵן גַּם כֵּן מִדְּבַר בְּמִיתַת, דְּכַתִּיב 'אֲנִי ה' אֱלֹהֶיכֶם, וּפִירֶשׁ רִשְׁי דִּינִי לִפְרַע, וְאֵינוֹ גּוֹבֵה מִכֶּם אֵלָא נְפִשׁוֹת. וְלִכְךָ הִבִּיא רִשְׁי לַעֲלִיל דְּרָשָׁה זוֹ. וְעוֹד נִרְאֶה לִי, רְצוֹנוֹ לְתַרַץ, דְּלֹא תִקְשָׁה וְאִימָא אִיפְכָא, דְּכָאֵן מִיִּירֵי

נִתְפַּנְנִתִּי, לְפִיכָךְ נֶאֱמַר בּוֹ: "וַיֵּרָאֲתָּ מֵאֲלֹהֶיךָ", הַמְפִּיר מִחֻשְׁבוֹתֶיךָ. וְכֵן כָּל דְּבַר הַמְסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם הַעוֹשֶׂהוּ וְאֵין שָׂאָר הַבְּרִיּוֹת מִפְּרִיּוֹת בּוֹ, נֶאֱמַר בּוֹ: "וַיֵּרָאֲתָּ מֵאֲלֹהֶיךָ".

לוי. אל תאמר: מכור שָׁדֶךְ וְקַח לָךְ חֲמוֹר, וְאַתָּה עוֹקֵף עָלֶיךָ וְנוֹטֵלָה הֵימָנּוּ. וַיֵּרָאֲתָּ מֵאֲלֹהֶיךָ • לִפִּי שֶׁהַדָּבָר הַזֶּה אֵינוֹ מְסוּר לְבְּרִיּוֹת לִידַע אִם דַּעְתּוֹ שֶׁל זֶה לְטוֹבָה אוֹ לְרָעָה, וְיָכוֹל לְהַשְׁמִיט וְלֹאמַר: לְטוֹבָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטר־שיחות חלק כו, עמוד 141 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טובת המתעניין בלבד

שְׁחִיעוּץ פּוֹנֵתוֹ לְגֵרוֹם נֶזֶק לַחֲבֵרוֹ, "שִׁקְפָחוּהוּ לְסִטִּים" אוֹ "שִׁישְׁתַּרְבּ", וְהָאִיסוּר לְגֵרוֹם נֶזֶק לַחֲבֵרוֹ, אֵינוֹ קָבֵר יוֹדְעִים מְאִיסוּרִים אֲחֵרִים, כְּמוֹ אִיסוּר עֲשִׂית בּוֹר וְכִיוֹצֵא בָּזָה. מִה־שְּׁאִין־כֵּן הַדּוּגְמָא דְ"מְכוֹר שָׁדֶךְ וְקַח לָךְ חֲמוֹר" אֵינָה דְּקוֹא לְהַזִּיק אֶת חֲבִירוֹ, שֶׁהִי יָכוֹל לְהִיּוֹת שֶׁחֲבִירוֹ צָרִיךְ חֲמוֹר יוֹתֵר מִמּוֹה שֶׁצָּרִיךְ שָׁדָה, וְאִם כֵּן אֵין הַדָּבָר מוֹכֵרֶח שֶׁעֲצָה זֹה הִיא בְּשִׁבִּיל לְהַזִּיק אֶת חֲבִירוֹ. וְהוּא מִה שְׁמוּסִיף הָאִיסוּר "לִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל" שֶׁאִפְּלוֹ אִם לֹא יִזִּיק אֶת חֲבִירוֹ עַל־יְדֵי עֲצָתוֹ, אִסּוּר לְמִיעוּץ לְעֵרֵב בָּזָה שִׁיקוּלִים פְּרִטִּים, וְכִנְתּוֹ צְרִיכָה לְהִיּוֹת אֶף וְרַק לַתֵּת "עֲצָה שֶׁהוֹגְגֶת לּוֹ", לְטוֹבַת חֲבִירוֹ בְּלִבָּד.

ולפני עור לא תתן מכשול

לִפְנֵי הַסּוּמָא בַּדָּבָר לֹא תִתֵּן עֲצָה שְׂאֵינָה הוֹגְגֶת לוֹ, אֵל תֹּאמַר מְכוֹר שָׁדֶךְ וְקַח לָךְ חֲמוֹר וְאַתָּה עוֹקֵף עָלֶיךָ וְנוֹטֵלָה הֵימָנּוּ (יט, יד. ובפירוש רש"י) ב'תורת כהנים' על הפסוק, הוֹבֵאוּ עוֹד דּוּגְמָאוֹת ל"עֲצָה שְׂאֵינָה הוֹגְגֶת לוֹ", כְּמוֹ "אֵל תֹּאמַר לוֹ צֵא בְּהַשְׁכֵּמָה כְּדֵי שִׁקְפָחוּהוּ לְסִטִּים, צֵא בְּצִהָרִים בְּשִׁבִּיל שִׁישְׁתַּרְבּ (שִׁיכָהוּ שָׁרֵב וְשָׁמֵשׁ. (קרבן אהרן ל'תורת כהנים' שם))." וְיֵשׁ לַעֲנֵן מִדּוּעַ לֹא הִבִּיא רַש"י דּוּגְמָאוֹת אֵלוֹ, וְהִבִּיא רַק אֶת הַדּוּגְמָא דְ"מְכוֹר שָׁדֶךְ וְקַח לָךְ חֲמוֹר". וְיֵשׁ לוֹמַר בְּפִשְׁטוּת: הַדּוּגְמָאוֹת דְ"צֵא בְּהַשְׁכֵּמָה" אוֹ "צֵא בְּצִהָרִים" הֵם לְמַקְרִים

♦ יום חמישי ו' אייר ♦

טו לא תעשו עול במשפט לא־תשא פני־דל ולא תהדר פני גדול
מסבנא ולא תהדר אפי רבא בקושטא
תדינה לחברך:

(טו) לא־תעשו עול במשפט לא־תשא פני־דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך:

וְהַעֲשִׂיר חֵיב לְפִרְנָסוֹ, אֲזַכְּנוּ בְּדִין וְנִמְצָא מִתְּפָרְנָס בְּנִקְיוֹת. וְלֹא תִהְדַּר פְּנֵי גְדוֹל • שְׁלֹא תֹאמַר: עֲשִׂיר הוּא זֶה, בֶּן גְּדוֹלִים הוּא זֶה, הֵיאֵף אֲבִישְׁנוּ וְאָרְאָה בְּכִשְׁתּוֹ? עֲנֵשׁ יֵשׁ בַּדָּבָר! לָכֵךְ נֶאֱמַר: "וְלֹא תִהְדַּר פְּנֵי גְדוֹל". בְּצִדֵּק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתְךָ • כְּמִשְׁמְעוֹ. דָּבָר אַחֵר: הֲוִי דֵן אֶת חֲבֵרְךָ לְכַף זְכוּת (פְּנִהֲרִין לֵב) •

טו"א לא־תעשו עול במשפט • מִלְּמַד שֶׁהַדִּין הַמְקַלֵּק אֶת הַדִּין קָרוֹי עוֹל, שְׂנֵאוֹי וּמִשְׁקָץ, חֲרָם וְתוֹעֵבָה, שֶׁהָעוֹל קָרוֹי תוֹעֵבָה, שְׁנֵאָמַר (דְּבָרִים כה טו): "כִּי תוֹעֵבֶת ה' וְגו', כֹּל עֲשֵׂה עוֹל"ע. וְהַתוֹעֵבָה קָרוּיָה שְׁקָץ וְחֲרָם, שְׁנֵאָמַר (שם ט כו) "וְלֹא־תִבִּיא תוֹעֵבָה אֶל־בֵּיתְךָ וְהִיֵּית חֲרָם כְּמֹהוּ. שְׁקָץ תִּשְׁקָצְנוּ וְגו'". לֹא־תִשָּׂא פְּנֵי־דָל • (ת"כ) שְׁלֹא תֹאמַר: עֲנִי הוּא זֶה

טז לא תהיה רכיל בעמך לא תעמד על־דם רעך
דמא דחברך אנא יי:

(טז) לא־תהיה רכיל בעמך לא תעמד על־דם רעך אני יהוה:

שְׁנֵאָמַר 'כִּי כָל תוֹעֵבֶת ה' אֲשֶׁר שְׂנֵא בְּפִרְשֵׁת רָאָה: • דָּאִם לֹא כֵן, מֵאִי לֹא תִשָּׂא פְּנֵי דָל, אֲטוּ הֵינִי לֹא בְּכִלְל לֹא תַעֲשֶׂה עוֹל בְּמִשְׁפָּט: • צ רֹצֵחַ לוֹמַר, דְּקוֹא בְּשֵׂהוּא חֲבִירְךָ תִּדִּין אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת, אָבָל אִם הוּא רָשָׁע הֵינִי דֵן אוֹתוֹ לְחֻבָּה. וְעֵינִי בְּפִירוּשׁ הַרְמַב"ם פֶּרֶק קמ"א דְּמִסְכַּת אָבוֹת: תוֹרָה טו

וְדָאִי אֵין פִּירוּשׁוֹ כְּמִשְׁמְעוֹ: • כְּמוֹ 'אֵל תִּבְא עָלֶיךָ בְּעִקְפִּין' (וּלְשׁוֹן עֲרֻמָּה הוּא) דְּבִפְרִשֵׁת בְּהַר, וּפִירְשׁ רַש"י בְּבָבָא קמ"א (דף ק"א) בְּעִלְלוֹת, וְהוּא כְּמוֹ עוֹקֵב, לְשׁוֹן 'וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַעֲמִים', כִּי פ"א מִתְחַלֵּף בְּבִי' כְּדִבְסָמוֹךְ בְּפִירוּשׁ רַש"י בְּעֶצְמוֹ: תוֹרָה טו (טו) ע וְגַם הַתוֹעֵבָה קָרוּיָה שְׂנֵאוֹי,

מִיתָה, לָכֵךְ אֵי צִטְרִיךְ לְמִיעוּשָׂא: • וְאִם תֹּאמַר, מִנָּא לִיָּה לְרַש"י שֶׁפִּירוּשׁוֹ כֵן, דְּלִמָּא כְּמִשְׁמְעוֹ, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּרַש"י בְּעֶצְמוֹ מִתְרַץ 'וַיֵּרָאֲתָּ מֵאֲלֹהֶיךָ', שֶׁהַדָּבָר הַזֶּה כּוֹ, וְאִי אֲמִירָתָּ לִפְנֵי עוֹר כְּמִשְׁמְעוֹ, הָא דָּבָר זֶה מְסוּר לְבְּרִיּוֹת דִּדְעָתוֹ שֶׁל זֶה לְרָעָה, שֶׁחֲרִי נִתֵּן תְּקֵלָה לְרִגְלֵי הָעוֹר, וְאֵין שִׁיךְ 'וַיֵּרָאֲתָּ מֵאֲלֹהֶיךָ' בְּדָבָר הַמְסוּר לְבְּרִיּוֹת, אֵלָּא

שפתי חכמים

(תהילים טו ג): "לא רגל על-לשנו", וכן רובל, הסוחר ומרגל אחר כל סחורה, וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים, על-שם שמחור תמיד בעירות, נקרא 'רובל' לשון רוגל. ותרגומו: "לא תיכול קורצין", כמו (דניאל ג ח): "ונאכלו קורציהון די יהודיא"; "אכל בה קרצא בי מלכא". נראה בעיני, שהיה משפטם לאכל בבית המקדש דבריהם שום הלעטה, והוא גמר חזוק, שדבריו מקימים ומעמידם על האמת, ואותה הלעטה נקראת: "אכילת קורצין", לשון "קרץ בעיניו" (משלי יא), שכן דרך כל הולכי רכיל לקרץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן, שלא יבינו שאר השומעים. לא תעמד על-דם רעף. לראות במיתתו ואתה יכול להצילו (ת"כ), כגון: טובע בנהר, וחייה או לסטים באים עליו. אני ה' נאמן לשלם שכר, ונאמן להפגע.

כ"י לא תלך רכיל. אני אומר על-שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע, הולכים בבתי רעים לרגל מה יראו רע, או מה ישמעו רע לספר בשוק, נקראים 'הולכי רכיל', הולכי רגילה, אשפיימנט בלע"ז. וראיה לדברי, שלא מצינו 'רכילות' שאין פתוב בלשון 'הליכה': "לא תלך רכיל", "הלכי רכיל נחשת וברזל" (ירמיה ו כח); ושאר לשון הרע אין פתוב בו הליכה, (תהילים קא ה) "מלשני בסתר רעהו", (שם קב ג): "לשון רמיה", (שם יב ד): "לשון מדברת גדולות". לכן אני אומר: שהלשון הולך ומרגל, שהפ"ף נחלפת בגימ"ל, שכל האותיות שמוצאיהם ממקום אחד מתחלפות זו בזו; ב"ת בפ"א, וגימ"ל בכ"ף, וקו"ף בכ"ף, ונו"ן בלמ"ד, וזי"ן בצד"י. וכן (שמואל ב יט כח): "וירגל בעבדך", רגל במקמה לאמר עלי רעה, וכן

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק לב, עמוד 120 – מותך 'לקראת שבת')

לא תעמוד על דם רעף – גדר חיוב

כ"ל), אלא מדבר כאן במצב מיוחד הנותן מקום לומר שמותר לאדם לעמוד ולהתעכב מלהציל, ועל-זה בא צווי הכתוב "לא תעמוד וגו'". והינו כשחברו נמצא במצב של סכנה כזו שהצלתו כרוכה בספק סכנה לחייו של המציל, היה מקום לומר שבמקרה כזה יכול להתעכב ולעמוד מלהצילו, ועל-זה בא הכתוב ומזהיר "לא תעמוד וגו'" שאסור לעמוד אלא יש להציל החבר, אלא-אם-כן יש ספק ב"אתה יכול להצילו", הינו אם פעולת ההצלה יכולה לגרום סכנה למציל באופן שהיא מטילה ספק באפשרות ההצלה, שאז אין בזה חיוב. וזהו דיוק לשון רש"י "ואתה יכול להצילו".

לא תעמוד על-דם רעף

לראות במיתתו, ואתה יכול להצילו (יט, טז, ובפירוש רש"י) וצריך להבין, הרי פגנת הכתוב היא לחיב את האדם לעשות כל מה שביכולתו להצלת חברו – ומדוע זה נאמר בלשון שלילה, ולא בלשון חיובי – להציל החבר, על-דרך שמצינו במצוות הצלת ממוון חבירו, "עזוב תעזוב עמו" "השב תשיבנו לו" וכו'?

ויבן בהקדים הקושיא, דלכאורה דין זה נלמד בקל-והמור מהחיוב דהצלת ממוון חבירו, ומפני מה הצריך להכתב הצווי ד"לא תעמוד וגו'" ויש לומר דזוהי פגנת רש"י בפרושו "לראות במיתתו וכו'", כלומר אין פגנת הכתוב לחדש את עצם חיוב הצלת חבירו מסכנת מות (הנלמד מקל-והמור

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק"ב ע' 125)

טביעה רוחנית. יש לדעת, איפוא, שעל כל אחד ואחת חלה החובה לעסוק בהצלתם של יהודים אלו – שכן עצם העבדה שנוצדמן לו לראות ולדעת שישנם יהודים הנמצאים בסכנה שכזו, מוכיחה שנתנו לו הכחות הדרושים להצילם!

לא תעמוד על דם רעף (יט, טז) לראות במיתתו ואתה יכול להצילו (רש"י) עצם העבדה שנוצדמן לך "לראות במיתתו" של אדם – מוכיחה ש"אתה יכול להצילו", ורק לשם כך זמן לך הקב"ה לראות זאת. ומכאן יש ללמד הוראה לדורנו: בדורנו נמצאים רבים מבני ישראל בסכנת

י' לא תשגי ית אחיך בלבך אויבך תוכח ית חבריך ולא תקבל על די לה חובא:

(י) לא-תשגא את-אחיך בלבבך הוכח את-עמיתך ולא-תשא עליו חטא:

כ"י לא-תשא עליו חטא. לא תלבין את פניו ברבים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי־שיחות חלק א. עמוד 431)

החלק הרביעי. ב'חושן משפט' עצמו יש יותר מארבע מאות סימנים, ופרטי הדינים האמורים מופיעים בסימנים האחרונים שבו. פשילמדו ויקיימו את כל דיני השולחן ערוך, מתחילת 'אורח חיים' עד לסימנים אלו, אז יהיה מקום לעסוק גם בדינים אלו...

כ"ק אדמו"ר הרי"צ נהג לקרב כל אדם, אפילו יהודי כזה שעליו נפסק ב'שולחן ערוך' שלגביו לא חל הדין של "לא תעמוד על דם רעך". וטעמו ונימוקו עמו: ארבעה חלקים הם ב'שולחן ערוך', ו'חושן משפט' הוא

~ נקודות משיחות קודש ~ (הדיוטס כ"ו אייר)

... רק מי שמקיים פראוי "לא תשנא" - יכול לקיים פנדרש "הוכח תוכיח".

(יח) **לֹא־תִקֶּם וְלֹא־תִטּוֹר אֶת־בְּנֵי עַמּוֹךְ וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כַּמּוֹךְ אֲנִי יְהוָה:** יח לא תקום ולא תטור דבכו לבני עמך ותרחם לחברך כותך אנא יי:

מגלה! אמר לו: הא לך, ואני כמותך שלא השאלתני – זו היא נטירה, שנוטר האיבה בלב, אף־על־פי שאינו נוקם. וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כַּמּוֹךְ • (ת"כ) אמר רבי עקיבא: זה כללא גדול בתורה.

כש"ל לא־תקם • (יומא כג) אמר לו: השאלני מגלה! אמר לו: לא. למחר אמר לו: השאלני קרדמך! אמר לו: אני משאלך, כדרךך שלא השאלתני – זו היא נקימה. ואיזו היא נטירה? אמר לו: השאלני קרדמך! אמר לו: לא. למחר אמר לו: השאלני

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק יז. עמוד 215 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מצות אהבת ישראל בדרך הפשט

"וְאַהֲבַת" מצוה בפני־עצמה, אלא הכלל של המצות שבין אדם לחברו. ואם פן: א. כבר מצינו בכמה מקומות שהתורה מפרשת הן את הכלל והן את הפרטים שנובעים מהכלל, ומתורצת קשיא הב'. ב. מכיון שמצות "וְאַהֲבַת" – "כמוך" היא הציוי הכללי לקיים את כל המצות שבין אדם לחברו, הרי קיום מצוה זו הוא על־ידי קיום "הפרטים" שהם המצות שבין אדם לחברו. ומכיון שהמצות שבין אדם לחברו הם דברים שבמעשה, ללא כל התייחסות לרגש האדם, הרי הוא יכול לקיים או להמנע מעשייתו בכל עת, וממילא אין קשיא האיד אפשר לצוות על אהבת כל אחד מ'ישראל' "כמוך", כי ציווי זה הוא הציוי הכללי לקיים את כל המצות שבמעשה שבין אדם לחברו.

וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כַּמּוֹךְ

זה כלל גדול בתורה (יט, יח. ובפירוש רש"י) יש לעין, מה מוסיף בהבנת הפתוב, זה שמצות "וְאַהֲבַת" היא "כלל גדול", שלכן מביאו רש"י בפרושו? ויש לבאר, דהנה הקשה הרמב"ן האיד שיד לצוות על כל אדם שיאהב את כל אחד מ'ישראל' "כמוך", הרי "לא יקבל לב האדם שיאהוב את חברו כאהבתו את נפשו"? ועוד יש להקשות, אם נצטוו לאהב כל אחד מ'ישראל' "כמוך", מדוע צוה התורה גם על שאר ציוויים שבין אדם לחברו כמו צדקה, גמילות חסד, אסור גנבה, גזלה, נקימה, נטירה וכיוצא בזה, הרי מובן מאליו שפש'אדם יקיים את הציוי לאהב כל אחד מ'ישראל' כגופו, ודאי יקיים את כל המצות האלו? וזהו שמפרש רש"י "זה כלל גדול בתורה", שבה מתרץ ב' קשיות אלו ב'חדא מחתא'. שבדרך הפשט אין מצות

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת קדושים, מברכים החודש אייר, ה'תשכ"ז)

אהבה ואחנה אמיתית ביניהם כו", אלא צריך להיות נשמתם עיקר וגופם טפל.

בנוגע לאהבת ישראל, מבאר רבינו הזקן בתנא, ש"העושים גופם עיקר ונפשם טפלה, אי־אפשר להיות

שפתי חכמים

במצוה זו נכלל כל התורה, כמו שאמר הלל הזקן, מאי דסגי לך לחברך לא תעביד זהו כל התורה כולה, ואידך פירושו הוא: תורה יט

וזו אחד, והוא מבקש ממך קרדום שהוא בת חמש זוו, אפילו הכי לא תקם והשאלו. ומשום הכי גבי נטירה נקט קרדום ברישא כדי לרדק ולפרש הרבותא דלעיל: א רוצה לומר,

(יח) ת ואם תאמר, ולמה התחיל ב'תקם' במגל וב'טור' התחיל בקרדום. ויש לומר דגבי נקימה נקט מגל ברישא לרבותא, דאפילו אם לא רצה להשאלך אפילו מגל שהוא בת

שמחה עבדו הגוף (ולא עבדו הנפש, שהרי שמחת הנפש אינה מוגשמיית, אלא מרוחניות שבגשמייות). ודוקא על-ידי זה שמשמחים את הגוף (כמו השמחה שעל-ידי בשר ויין, "אין שמחה אלא בבשר" ו"אין שמחה אלא ביינ"), אזי אינו מבלבל את הנשמה, ואדרבה כו'. ולכן, בהתעודות חסידות - נוהגים חסידים לומר "לחיים" [אם כי לא הרבה... וכידוע שיתח כ"ק מו"ח אדמו"ר ש"משקה" הוא דבר המאוס וכו', אבל אין צורך לדבר על זה ביום השבת, שהרי "פרש שבתכם לא קאמר"], כיון שעל-ידי זה נעשה קירוב הדעת כו'. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): "זאל זיין לחיים ולברכה!"

ומזה מובן, שצורך אמיתיית הענין דאהבת ישראל, די בכך שהגוף הוא טפל, אבל אין צורך לבטל לגמרי את מציאות הגוף. ואדרבה, יש צורך במציאות הגוף, שהרי האהבה צריכה להיות נמשכת למטה מטה עד שתורגש בבשר הלב הגשמי, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שפ"שם שאהבת ה' צריכה להדור בבשר הלב, צריכה גם אהבת ישראל להדור בבשר הלב, באופן ד"שמועה טובה תדשן עצם", ואינה דומה השמחה שמצד הנשמה לשמחה שהיא גם מצד הגוף, כן שיש צורך במציאות הגוף, אלא שצריך להיות "גופם טפל". וזהו גם הענין ד"גדולה לגימה שמקרבת" - שזהו ענין של

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קדושים, מברכים החדש אייר, התשכ"ז)

על-ידי קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך", נעשה הענין ד"ברכנו אבינו פולנו כאחד באור פניך".

יט. ת קנימי תשרון בעירך לא תרכב ערוכין חקלך לא תזרע ערוכין ולבוש ערוכין ששטנזא לא יסק עלך:

(יט) את-חקתי תשמרו בהמתך לא-תרביע בלאים שדך לא-תזרע בלאים ובגר בלאים ששטנזא לא יעלה עלך:

שהוא שוע, טווי ונוז. ואומר אני: 'נוז' לשון דבר הנמלל ונזור זה עם זה לחברו. מישט"ר בלע"ז, כמו: (מ"ק יב) 'חזין לנאי דאית בהון', שאנו מפרשים לשון כמוש, פלישט"ר.א. ולשון "ששטנזא", פ"רש מנחם: מחברת צמר ופשתים.

יט. את-חקתי תשמרו. ואלו הן: בהמתך לא תרביע בלאים וגו'. חקים אלו גזרות מלך, שאין טעם לדבר. ובגר בלאים. למה נאמר? לפי שנאמר: "לא תלבש ששטנזא צמר ופשתים יחדו". יכול לא ילבש גוי צמר ואיני פשתן? תלמוד-לומר: "בגר". מנין לרבות הלכדים? תלמוד-לומר: "ששטנזא". דבר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 227)

השדה לשני חלקים; אחד שיר לבעל השדה ואחד שיר לעניים. בלאים - ה' הבדיל את הצמחים למינים שונים. והבדלה הרוחנית של פאה ולקט היא המקור והסבה להבדלה הגשמית של בלאים.

שדך לא תזרע בלאים (יט, יט) וקשה, למה הקדים פאה ולקט לבלאים, אף שזריעה קודמת לקצירה. ויש לומר, דהנה הצדיק השונה בין פאה ולקט ובלאים הוא - שמירה על ההבדלה שקבע ה'. פאה ולקט - ה' הבדיל את יבול

כ וגבר ארי ישכוב עם אתמא שכבת זרע והיא אתמא אחידא לגבר ואתפרקא לא אתפריקת בכספא או חריותא לא אתיהיבת לה בשטר בקריתא תהי לא יומתון ארי לא אתחרת:

(כ) ואיש כיישכב את-אשה שכבת-זרע והוא שפחה נחרפת לאיש והפדה לא נפדתה או חפשה לא נתן-לה בקרת תהיה לא יומתו כיישכב חפשה:

שחציה שפחה וחציה בת חורין המארסת לעבד עברי' שמתר בשפחה, הכתוב מדבר. והפדה לא

יט. נחרפת לאיש. מיעדת ומיחדת לאיש, ואיני יודע לו דמיון במקרא. ובשפחה בנענית (קידושין ו)

שפת חכמים

ה'פדה' היא למה אומר 'לא נפדתה', ואי 'לא נפדתה' למה אומר 'והפדה', אלא פדויה ואינה פדויה כמו שפירש רש"י בסמוך: ח רוצה לומר, דודאי מקודשת לאיש, מדאיצטריך הכתוב

(כ) ו אכל במשנה יש לו דמיון, כמו 'הרי את חרופתי ביהודה' וכו'. זהו פשוטו. אבל מדרשו בכריתות דף י"א: ו רוצה לומר, מודכתיב בסמוך 'והפדה' לא נפדתה' דסתר זה את זה, אם

(יט) ב 'הנמלל' פירוש משוב: ג 'ושזור', מעורב: ד 'לשון 'כמוש', רוצה לומר נתקשה, כמו דבר שזור שהוא קשה: ה רוצה לומר 'ששטנזא' לשון חיבור, שמחבר צמר לפשתים: תורה כ

נִפְדָּתָהּ • פְּדוּיָהּ וְאִינָהּ פְּדוּיָהּ, וְסִתָּם 'פְּדִיּוֹן' בְּכֶסֶף (ח"כ, גיטין לט) • או חֲפָשָׁה • בְּשֹׁטֶר. בְּקֶרֶת תְּהִיָּה •
היא לזקה ולא הוא. יש על בית־דין לבקר את הדבר, שלא לחיבו מיתה, כי לא חפשה ואין קדושיה קידושין גמורין. ורבנן (כריתות יא) למדו מכאן, שמי שהוא במלקות והא בקריאה, שהדינים המליקין

קורין על הלוקה (דברים כח נח"ט): "אם־לא תשמור לעשות וגו'... והפלא ה' את־מפתך וגו'". **כי־לא חפשה •** (מכות כג) לפיכך אין חיב עליה מיתה, שאין קדושיה קדושין. הא אם חפשה – קדושיה קדושין וחייב מיתה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבתיקודש פרשת אחרי־קדושים תשמ"ח)

הדרך השניה. כאשר מקהילים יהודים כדי למסור להם 'גופי תורה', יש לפתוח בהדגשת גודל מעלתם של ישראל – "קדושים תהיו כי קדוש אני" (היינו, שקדושתם של ישראל קשורה לקדושתו יתברך ונובעת ממנה). ואכן, שתי השיטות נבחנו במרוצת הדורות, והתברר כי השיטה השניה השיגה הצלחה רבה יותר.

"כִּפְשָׁה זו נאמרה בהקלה, מפני שרוב גופי תורה תלויין בה" (ויקרא־רבה)
הבא לעורר את הקהל לתשובה ומעשים טובים – שתי דרכים לפניו. דרך אחת, להדגיש את חומרת האסורים ולתאר את העונש עליהם. דרך שניה, להבליט את היקף והעליו של התורה ומצוותיה ואת גודל מעלת היהודי. מדברי המדרש כאן, נמצאנו למדים כי יש להעדיף את

כא וייתי ית אשמה קדם יי לתרע משפן
זמנא דבר לאשקא:

(כא) **והביא את־אשמו ליהוה אל־פתח אהל מועד**
איל אשם:

כב ויכפר עלוהי כהנא בדכרא דאשמה קדם
יי על חובתה די חב וישתבק לה מחובתה
די חב:

(כב) **וּכְפַר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאֲשָׁם לִפְנֵי יְהוָה**
על־חטאתו אשר חטא ונסלח לו מחטאתו אשר
חטא: פ

יז ונסלח לו מחטאתו אשר חטא • (גיטין לט. כריתות ט) לרבות אתי המזיד כשוגג.

כג וארי תעלון לארעא ותצבון כל אלן
דמיכל ויתברקון רחקא ית אבה תלת שנין
יהי לבון מרחק לאבדא לא יתאכל:

(כג) **וְכִי־תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם כָּל־עֵץ מֵאֲכָל**
וערלתם ערלתו את־פריו שלש שנים יהיה לכם
ערלים לא יאכל:

יח וְעֵרְלָתֶם עֵרְלָתוֹ • וְאִטְמַתֶּם אִטְמָתוֹ; יְהֵא אָטוּם וְנִסְתָּם מִלְּהֵנֹת מִמֶּנּוּ. **שלש שנים יהיה לכם**

שפתי חכמים

וקידושיה קידושין: תורה כא
(כב) ופירש רש"י בפרק ארבעה
מחסרי כפרה, 'לעשות מזיד כשוגג'
שיביא קרבן על המזיד, דהא קרא
יתירא הוא, דהא לעיל מיניה כתיב
'על חטאתו אשר חטא ונסלח לו',
ולמה חזר וכתב עוד 'מחטאתו אשר
חטא', לומר שאף המזיד מביא
קרבן: תורה כג

באשה ואשם באיש, וילמוד האחד
מחבירו שתהיה האשה במלקות ואשם
וכן האיש, משום הכי כתיב 'תהיה',
למעט האיש ממלקות: ב רוצה לומר,
מדכתיב 'בקרתי' שהוא לשון קריאה,
שקורין על הלוקה 'אם לא וגו': ל כי
כל 'כי' שבמקרא הוא נתינת טעם
אדלעיל: מ הוצרך לדייקא הזאת
לומר, דאף אם חפשה אפילו בכסף,
נעשית בת חורין להתיירה לכן חורין,

לכועל להביא אשם, ואי מקודשת לכן
חורין אסור להשתמש בצד עבדות
שבה, ואי מקודשת לעבד בנעני
שחציו בן חורין אסור בצד עבדות
שבו לישתמש בצד חירות שבה, אלא
על כרחך צריך לומר שמקודשת
לעבד עברי שהוא מותר בה: ט
מדכתיב 'או חפשה לא נתן לה', וגמר
'לה' 'לה' מאשה, דכתיב 'וכתב לה': י
דלא תימא, גילה הכתוב מלקות

עֲרִלִים • מאימתי מונה לו? מַשְׁעַת נְטִיעָתוֹ (ת"כ). יכול, אם הִצְנִיעוּ לְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים יְהֵא מִתָּרֵם? תְּלַמּוּד־לומֵר:
"יְהִיָּה"ע, בְּהוֹנֵתוֹ יְהֵא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 103)

מאימתי מונה לו, מַשְׁעַת נְטִיעָתוֹ (רש"י יט, כג) וְקִשָּׁה, אולי מתחילה הספירה מעת שהעץ מתחיל להניב פירות. ויש לומר, דהנה "יהיה לכם ערלים" מיותר לכאורה, שהרי כבר נאמר "וערלתם... את פרי". ומזה למד רש"י שיש

כאן שני דינים. **וערלתם... את פרי** – אסור על הפרות. **יהיו לכם ערלים** – חובה על האדם לספור שלש שנים לפני אכילת הפרות. ומאחר שהספירה מטלת עליו, היא מתחילה משעת פעלתו – הנטיעה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק ג, עמוד 993 – מתוך 'לקראת שבת')

מחבר לא בטל

כָּל־הוא בכל התורה כלה שהמעוט בטל ברב. ואם כן, יש לשאל: מכיון שעם ישראל הם "המעט מכל העמים" (ואתחנן ז, ז), הא"ף יש פח בידם שלא להתערב ולהבטל בתוך מדבר העמים?
 ועל־זה כתוב "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם הי"ם" (ואתחנן ד, ז). שמוכין שעם ישראל קשורים ומאחדים תמיד עם הקב"ה, וכל הזמן הם בבחינת "מחבר", הנה אי־אפשר שיתבטלו חס־ושלום ויתערבו באמות, אלא גם בתוך ה"שבעים זאבים" הם חיים וקיימים, ו"עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב" (בלק כג, ט).

שְׁלֹשׁ שָׁנִים יְהִיָּה לָכֶם עֲרִלִים לֹא יֵאָכֵל: (יט, כג)
 שנינו (ערלה פרק א משנה ו) "נטיעה של ערלה כו', שנתערבו בנטיעות, הרי זה לא ילקט, ואם לקט יעלה באחד ומאתים". כלומר, הדין הוא שערלה שנתערבה הרי זו עולה באחד ומאתים, אף זהו רק בדיעבד, כי "אין מבטלין אסור לכתחלה". אמנם בטול אסור הערלה הוא רק לאחר שילקט מן המחבר, ולכן לכתחלה "לא ילקט", מה־שאי־כן כשמחבר לקרקע, אינה בטלה גם באחד ומאתים, כי "מחבר לא בטל" (ראה בכל זה, מפרשים בערלה שם).
 ויש לפרש זה בדרך הדרוש:

(כד) ובשנה הרביעית יהיה כל־פרי קדש הלולים ליהוה:
 כד ובשנת רביעית יהי כל אבה קדש תשבחון קדם יי:

כ"י • יהיה כל־פרי קדש • פמַעֲשֵׁר שָׁנִי, שְׁכָתוֹב בּוֹ (ויקרא כד ז): **"וכל־מעשר הארץ וגו' קדש לה'".** מה מעֲשֵׁר שָׁנִי, אינו נאכל חוץ לחומת ירושלים (קידושין

(כה) ובשנה החמישית תאכלו את־פריו להוסיף לכם תבואתו אני יהוה אלהיכם:
 כה ובשנת חמשתא תיכלון ית אבה לאוספא לכון עללטה אנא יי אלהכון:

כ"י • להוסיף לכם תבואתו • המצוה הזאת שתשמו, תהיה "להוסיף לכם תבואתו", שבשכרה אני מברך לכם פרות הנטיעות. הנה רבי עקיבא אומר: דברה תורה כנגד יצר הרע, שלא יאמר אדם:

הרי ארבע שנים אני מצטער בו חנם, לפיכך נאמר: **"להוסיף לכם תבואתו".** אני ה' • אני ה', המבטיח על כך ונאמן לשמר הבטחתי.

שפתי חכמים

(כג) ה' וְהָיָה קָאָמֵר, 'פְּרִי שְׁלֹשׁ שָׁנִים יְהִיָּה עֲרִלִים, ומשם והלאה הן עצמן יהיו מותרין. (עמ' עקב) וְנִרְאָה לִי, בְּשִׁלְמָא אִי מְנִינְהּ הַשְּׁלֹשׁ שָׁנִים מַשְׁעָה שְׁמוּצִיא פְּרִי, פְּשִׁטָּא דְהוּי יִדְעִינן שְׁכָל מַה שְּׁגָדֵל בְּשִׁלֹשׁ שָׁנִים אָסוּר לְעוֹלָם, אֲבָל הַשְּׁתָּא דְמוֹנִין מְנַטִיעָתוֹ וְאִפִּילוּ שְׁלֹא גָדֵל כְּלוּם, וּמַה שְּׁיִגְדֵל

(כד) ה' דְּלָכָךְ תִּלְיָא בְּפִירוּשׁוֹ דְּלַעִיל, שְׁאֵל תִּיקְשִׁי לִיה מְנָא לִיה לְפָרֵשׁ דְּגְמָרִינן 'קִדְש' 'קִדְש' מַמַּעֲשֵׁר לְעִנּוּן שְׁמוּתָר בְּפִדְיוֹן, דְּלָמָּא גְמָרִינן 'קִדְש' 'קִדְש' מַשְׁבִּיעִית לְעִנּוּן שְׁאִין לוֹ פְּדִיוֹן, שְׁנֶאֱמָר כִּי יוֹבֵל הִיא קִדְשׁ תְּהִיָּה לָכֶם. וּמִתָּרַץ, אִי גְמָרִינן 'קִדְש' 'קִדְש' מַשְׁבִּיעִית אִין מְתִישֵׁב מַה שְּׁכָתוֹב

לְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים מוֹתָר מִיד, שְׁמַע מִינָהּ דְּלֹא בְּפִרִי תִלְיָא מִיִּלְתָּא אֵלָּא בְּשָׁנִים, מַעֲתָה הָיָה אֲמִינָא אִפִּילוּ מַה שְּׁגָדֵל בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ שָׁנִים מוֹתָר לְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים הוֹאִיל וּבְשָׁנִים תִּלְיָא מִלְתָּא, לָכֶךְ תְּלַמּוּד לומֵר 'יְהִיָּה: ע' כְּלוּמֵר, בְּהוֹנֵתוֹ שִׁישׁ לוֹ בְּשִׁלֹשׁ שָׁנִים שְׁהוּא אָסוּר יְהֵא כֵּן לְעוֹלָם: תוֹרָה כד

(כו) **לֹא תֹאכְלוּ עַל־הֶדֶם לֹא תִנְחֹשׁוּ וְלֹא תַעֲוִגּוּ:** כו לא תיכלון על דמא לא תנחשו וְלֹא תַעֲוִגּוּ:

(ס) כגון אלו המנחשין בחלדה ובעופות^א; פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך. לא תעונו. לשון עונות ופשעות, שאומר: יום פלוני יפה להתחיל מלאכה. שעה פלונית קשה לצאת.

כ"י «לא תאכלו על-הדם. להרבה פנים נדרש ב'סנהדרין' (ס) אזהרה שלא יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים, ואזהרה לאוכל מבהמת חלין טרם שתצא נפשה, ועוד הרבה. לא תנחשו. (סנהדרין

(כו) **לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זִקְנְךָ:** כו לא תקפון פאתא דרישכון וְלֹא תִשְׁחִית פֶּאתא דדקנך:

וגבוליו, והן חמש: שמים בכל לחי ולחי למעלה אצל הראשי, שהוא רחב ויש בו שתי פאות, ואחת למטה בסנטרו - מקום חבור שתי הלחיים יחד.

כ"י «לא תקפון פאת ראשכם. (מכות ב) זה המשוה צדעיו לאחריו אֶזְנוֹ וְלִפְדָּחָתוֹ, וּנְמָצָא הֶקֶף רֹאשׁוֹ עַל סָבִיב, שֶׁעַל אַחֲרֵי אֶזְנוֹ עֲקָרִי שְׁעָרוֹ לְמַעַל מְצַדְעֵי הַרְבֵּה. פֶּאת זִקְנְךָ. (מכות כא) סוף הַזָּקֵן

(כח) **וְיִשְׂרָט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרֵכֶם וּכְתַבְתָּ קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם אֲנִי יְהוָה:** כח וחבול על מית לא תתנון בבסרכון וְיִשְׂרָט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרֵכֶם וּכְתַבְתָּ קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם אֲנִי יְהוָה:

לשון (במדבר כה ד): "והקע אותם"; (שמואל ב כא ו) "והקענום", תחבין עץ בארץ ותולין אותם עליהם, וּנְמָצָא מִחֲקִין וְתַחֲבוּכִין בַּקֶּרֶעַ, פורפויניט בלע"ז.

כ"י «וְיִשְׂרָט לְנֶפֶשׁ. בן דרכן של אֲמֹרִיִּים, לְהִיּוֹת מִשְׂרֵטִין בְּשָׂרָם בְּשִׁמְתָה לָהֶם מֵת. וּכְתַבְתָּ קַעֲקַע. (מכות כא) כתב המחקה וְשִׁקוּעַ, שְׁאִינוֹ נִמְחָק לְעוֹלָם, שֶׁמִּקְעָקְעוֹ בְּמַחַט וְהוּא מִשְׁחִיר לְעוֹלָם. קַעֲקַע.

(כט) **אֶל־תַּחֲלִל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמִלֵּאָה הָאָרֶץ זִמָּה:** כט לא תחל ית ברתך לזטעיותה וְלֹא תִטְעִי אֶרֶץ אֶרֶץ וְתַתְּמִלִּי אֶרֶץ אֶרֶץ עֲצַת חֲטָאִין:

במקום אחר ולא בארצכם. וכן הוא אומר (ירמיה ג א): "וַיִּמְנְעוּ רַבִּים וְגו'".

כ"י «אֶל־תַּחֲלִל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ. בְּמוֹסֵר בְּתוֹ פְּנוּיָה לְבִיָּאָה שְׁלֵא לְשֵׁם קְדוּשָׁתוֹ. וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ. אִם אַתָּה עוֹשֶׂה בֶּן, הָאָרֶץ מִזְנֶה אֶת פְּרוּתָהּ לְעִשְׂוֹתָן

שפתי חכמים

ואחת בסוף רחב הלחי, שהלחי רחב בראשו, והם הנקראים תפוחי הפנים, ובא אותו הקצה באמצע הפנים, והוא סוף רחב הלחי. ואחת במקום חבור שני הלחיים יחד בסנטרו שבו שבולת הזקן. רא"ם. ויש עוד פירושים אחרים, עיין בטור יורה דעה סימן קפ"א: תורה כח (כח) **ש** דאם לא בן מה ענינו לכאן אצל 'לא תנחשו וְלֹא תַעֲוִגּוּ' שהן מעשה האמורים: **ת** הורה לנו בזה שאינו חייב אלא אם בן כתב, ואינו חייב אלא אם בן קעקע. וכן הוא במכות דף כ"א: **א** רוצה לומר האדם שנתלה עליו נראה כאלו הוא נתחב בקרקע, 'והקע' לשון תחובה: תורה כט

שסוף הראש הוא סוף עיקרי השער שבפדחת, וסוף עיקרי השער שבאחורי האזנים, וסוף עיקרי השער שבאחורי הקדקד, שמשם ולמטה שער העורף, דעורף להדי הצואר הוא, וּנְמָצָא שָׁכַל עֲקָרִי הַשְּׁעָר הֵם נְטוּעִים בְּסוֹף הָרֹאשׁ בְּעִיגוּל חוץ מן הצדעים שיוֹרְדִין מִכָּאן וּמִכָּאן לְמִטָּה וּמִעֲבָבִים הָעִיגוּל, וּכְשִׁישִׁית שֶׁעַר הַצַּדְעִין בְּתַעַר וְיִשְׁנֶה אוֹתָם לְאַחֲרֵי אֶזְנוֹ וְלִפְדָּחָתוֹ נִשְׁאָר כָּל רֹאשׁוֹ מוֹקֵף סָבִיב בְּעִיגוּל, וְלִפְיָכֶּךָ אָמַר 'לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֹאשְׁכֶם' בְּמָקוֹם 'לֹא תִשְׁחִיתוּ צַדְעֵיכֶם': **ו** רוצה לומר בְּמָקוֹם חֲבוּר הַלְחֵי עִם הַצַּדְעִין לְהַדִּיר הֵן שְׁנֵי פָאוֹת, וְהוּא רֹאשׁ הָעֵצָם שֶׁבַּלְחֵי,

אחרי קדש הלולים לה', בין שאסור לפדותו ולאכלו. בשלמא אי קאי אמעשר אתי שפיר דכתיב 'קדש הלולים', דהכי פירושו ודבר זה כו'. אבל בכרכות דף ל"ה מפרש זה בענין אחר: תורה כה (כו) **ז** או בקריאתן או בפגיעתן, אם הוא לטובה או לרעה. ואליעזר עבד אברהם ויהונתן לא סמכו על הדבר. אליעזר סמך על זכותו של אברהם כמו שפירשתי לעיל, ויהונתן בן שאול לורז את נערו אמר בן, וגלאו הכי היה עולה. בחולין צ"ה: תורה כו (כו) **ק** כאלו אמר 'לא תשחיתו צדעיקם'. וקראם 'פאת ראש' מפני

(ל) אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקֻּדְשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: לֹא יִמַּי שְׂפִיָּא דִּילִי תִטְרוּן וּלְבִית מִקֻּדְשִׁי תִהוּן דִּחְלִין אָנָּא יְיָ:

כ"ט"ו ◀ וּמִקֻּדְשֵׁי תִירָאוּ • (יבמות ה) לֹא יִכְנַס לֹא בְּמִקְלוֹ וְלֹא בְּמִנְעָלוֹ וּבִאֲפֻנְדָתוֹ וּבִאֲבָק שַׁעַל רִגְלָיו; וְאַף־עַל־פִּי שְׂאֵנִי מִזְהִירְכֶם עַל הַמִּקְדָּשׁ – "אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ" – אֵין בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דּוּחָה שַׁבָּת.

(לא) אֶל־תִּפְנּוּ אֶל־הָאֵבֶת וְאֶל־הַיְדְעָנִים אֶל־תִּבְקְשׁוּ לְמַמָּא בְּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לֹא לֹא תִתְפַּנּוּ בְּתֵר בְּדִין וּדְכוּרֵי לֹא תִתְבָּעוּן לְאַסְתָּאבָּא בְּהוּן אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

כ"ט"ו ◀ אֶל־תִּפְנּוּ אֶל־הָאֵבֶת • אֲזַהֲרָה לְכַעַל־אוֹבִי וְיִדְעוּנִי (סנהדרין סה). בְּעַל־אוֹב, זֶה פִּיתוּם הַמְדַּבֵּר מִשְׁחִיו. וְיִדְעוּנִי, מְכַנִּים עֲצָם חִיָּה שְׁשֻׁמָּה 'ידוע' לְתוֹךְ פִּיו, וְהַעֲצָם מְדַבֵּר. אֶל־תִּבְקְשׁוּ • לְהִיּוֹת עֲסוּקִים בְּהֵם, שְׂאֵם תַּעֲסִקוּ בֶּם, אַתֶּם מְשַׁמְאִין לְפָנַי וְאֲנִי מְתַעֵב אֶתְכֶם. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • דַּעוּ אֶת מִי אַתֶּם מִחְלִפִּין בְּמִי.

(לב) מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם וְהִדְרַת פָּנַי זָקֵן וִירָאֵת מֵאֲלֹהִיד אֲנִי יְהוָה: לֵב מִן קָדָם דְּסִבֵּר בְּאַוֲרִיתָא תְּקוּם וְתִהְדֵּר אִפִּי סָבָא וְתִדְחַל מֵאֲלֹהִיד אָנָּא יְיָ:

כ"ט"ו ◀ מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם • (ת"כ, קידושין לב) יָכוֹל זָקֵן אֲשַׁמְאִי? תִּלְמִיד־לוֹמֵר: "זָקֵן", אֵין זָקֵן אֲלֹא שִׁקְנָהּ חֲכָמָה. וְהִדְרַת פָּנַי זָקֵן • אִיזְהוּ הַדּוּר? לֹא יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ וְלֹא יִסְתֵּר אֶת דְּבָרָיו. יָכוֹל יַעֲצִים עֵינָיו כְּמוֹ שֶׁלֹּא רָאָהוּ? לִכְךָ נֶאֱמַר: "וִירָאֵת מֵאֲלֹהִיד", שֶׁחֵרֵי דְבָר זֶה מְסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל עוֹשֶׂהוּ, שְׂאֵין מְכִיר בּוֹ אֲלֹא הוּא. וְכָל דְּבָר הַמְסוּר לְלֵב, נֶאֱמַר בּוֹ: "וִירָאֵת מֵאֲלֹהִיד".

♦ יום שישי ז' אייר ♦

(לג) וְכִי־יִגְוֹר אֶתְךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ: לֹג וְאַרְיִי יִתְגַּיֵּר עִמָּךְ גִּירָא בְּאַרְעִינוּ לֹא תוֹנוּ יְתָה:

כ"ט"ו ◀ לֹא תוֹנוּ • אוֹנָאֵת דְּבָרִים; לֹא תֹאמַר לוֹ: אָמַשׁ הֵיית עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְעַכְשָׁו אַתָּה בָּא לְלַמֵּד תּוֹרָה שְׁנִתְּנָה מִפִּי הַגְּבוּרָה.

שְׁתֵּי חֻמּוֹת

דְּקִשָּׁה לְרִשִּׁי, דְּפִשְׁטָא הוּא דְּאֵין אָדָם מְשַׁמָּא אֶת עֲצָמוֹ מִדְּעֵתוֹ, וּמִתְרַץ לְהִיּוֹת עֲסוּקִים בֶּם' כו': תוֹרָה לֵב (לב) ו' רִשִּׁי מְפָרֵשׁ לְשׁוֹן אֶשְׁם, כְּלוּמַר רִשְׁעֵי שְׁחִיבֵי הַרְבֵּה אֲשָׁמוֹת, וּרְבִינוּ תָם מְפָרֵשׁ שְׁהוּא בּוֹר, לְשׁוֹן שֶׁל 'לֹא תִשָּׁם' וּמִתְרַגְּמִין 'לֹא תְבוֹר', רוצֵה לומר בּוֹ: לֹא מְנוֹטְרִיקוֹן דִּי'זָקֵן דְּרִשׁ, רַק מְגִינָה שְׁנֵי דִי'זָקֵן' וְזָקֵן מְזֻקֵּי יִשְׂרָאֵל, כְּדִכְתִּיב 'אֲשֶׁר יִדְעַתְּ כִּי הֵם זָקְנֵי הָעָם וְשׁוֹטְרֵיו', כְּלוּמַר שֶׁהֵם גְּדוֹלִים וְחֻמּוֹת: ח' וְאֵם תֹּאמַר, הִיאֲךָ סִלְקָא דַּעְתָּךְ דִּיעֲצִים עֵינָיו, פִּשְׁטָא שְׁעוּבָר. וְיֵשׁ לומר דְּהִכִּי פִירוּשׁוֹ, יָכוֹל יַעֲצִים עֵינָיו קוֹדֵם שֶׁיָּבֵא לְאַרְבַּע אֲמוֹת שְׁלוֹ, דְּאֵינוּ חֲזִיב לְקוֹם מִפְּנֵי אֲלֹא בְּשִׁיבָא לְאַרְבַּע אֲמוֹת שְׁלוֹ: תוֹרָה לֵב.

(לג) ח' דְּהָא בְּפִרְשַׁת בְּהָר כְּתִיב 'לֹא תוֹנוּ' שְׁמִדְבָּר בְּאוֹנָאֵת מְמוֹן, דִּשְׁם

'לֹא יִמָּצֵא בְךָ' וגו', וְהֵתָם גַּם בֶּן אֹהֲרָה עַל זֶה, וְלֹא נֶאֱמַר שֶׁם כְּרַת, וְהִכָּא כְּתִיב כְּרַת שְׁנֶאֱמַר 'וְהִכְרַתִּי אוֹתוֹ מִקְרֵב עַמּוֹ', אִם כֵּן וְדֹאֵי בְּכָאן מְדַבֵּר בְּכַעַל אוֹב עֲצָמוֹ וְהֵתָם מְדַבֵּר בְּשׁוֹאֵל בְּכַעַל אוֹב: ד' כְּתִיב רְבִינוּ שְׁמִשׁוֹן בְּשֵׁם רְבִינוּ מֵאִיר בֶּר קְלוּנִימוּס, שְׁהִיא חִיָּה שְׁשֻׁמָּה 'ידוע', וּכְמִין חֶבֶל גְּדוֹל יוֹצֵא מִשׁוֹרֵשׁ שְׁבָאֲרֵץ שְׁשֵׁם גְּדוֹלָה אוֹתָהּ חִיָּה כְּעִין קְשׁוּאִין וְדְלוּעִין, אֲלֹא שְׁהִידוּע צוּרָתוֹ כְּצוּרַת אָדָם בֵּין כְּצוּרַת פָּנָיו בֵּין כְּצוּרַת שְׁאֵר אֲבָרָיו, וּמִשְׁבּוּרוֹ הוּא מְחוּבָּר בְּאוֹתוֹ חֶבֶל, וְאֵין כָּל בְּרִיָּה רִשְׁאָה לְהִתְקַרֵּב בְּמִלָּא חֶבֶל, שְׁטוּרְפַת וְהוֹרְגַת אֶת הַכֹּל, וּבְמִלָּא חֶבֶל רֹאֵה אֶת כָּל סְבִיבוֹתֶיהָ, וּבְשִׁבָּאִים לְצוּד אוֹתָהּ מוֹרִים בְּחֻצִּים מִרְחוֹק אֶל חֶבֶל עַד שִׁפְסוֹק, וּמִיַּד מֵתָה. סִפֵּר מִצּוֹת גְּדוֹל. עַד כָּאן: ה'

(ל) ב' וְאֵם תֹּאמַר, הִיאֲךָ סִלְקָא דַּעְתָּךְ דְּבִנְיָן מִקֻּדֵּשׁ דּוּחָה שַׁבָּת, הָא מִקֻּדֵּשׁ עֲשֶׂה, וְשַׁבָּת עֲשֶׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵין עֲשֶׂה דּוּחָה לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֶׂה. וְיֵשׁ לומר דְּאֵין לֹא קָרָא הוּא אֲמִינָא הוּאִיל וּמִקְרִיבִין בְּמִקֻּדֵּשׁ קְרִבְנוֹת שְׁדוּחִין שַׁבָּת, דְּעֲבוּדָה דּוּחָה שַׁבָּת, אִם בֶּן קָל וְחוֹמֵר בְּנִין הַמִּקְדָּשׁ שֶׁתְּדַחַה, לִכְךָ אִיצְטְרִיךְ קָרָא. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַקִּדִּים שַׁבָּת לְבִית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁמַע מִינָהּ דְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵינוּ דּוּחָה שַׁבָּת כְּמוֹ שְׁפִירֵשׁ רִשִּׁי בְּפִרְשַׁת וִיקְהֵל, אִם כֵּן לְמָה נֶאֱמַר 'אֲנִי ה''. וְיֵשׁ לומר כִּיֵּן דְּכְתִיב יִרְאֶה גְבִי מִקֻּדֵּשׁ הוּא אֲמִינָא שְׁהוּא דּוּחָה שַׁבָּת שְׂאֵין בָּהּ אֲלֹא שְׁמִירָה בְּעֻלְמָא, מִשּׁוּם חֲכִי כְּתִיב 'אֲנִי ה'', וְכֹה נְמִי יִתְרוֹרֵץ קוּשִׁיּוֹת דְּלַעֲלִ: תוֹרָה לֵב

(לא) ג' לְפִי שְׁנֶאֱמַר בְּפִרְשַׁת שׁוֹפְטִים

(לד) בְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר | הַגֵּר אִתְּכֶם
וְאֶהְבֵת לוֹ כְּמוֹד פִּי-גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"ט - פִּי-גֵרִים הֵייתֶם • מום שֶׁבָּךְ אֵל תֹּאמַר לְחֶבְרֶךְ • אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • אֱלֹהֶיךָ וְאֵלֶיךָ אֲנִי.

(לה) לֹא-תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל
לֵאמֹר לֹא תַעֲבֹדוּן שֹׁקֵר בְּדִין בְּמִשְׁחָתָא
בְּמִתְקָלָא וּבְמִכְלָתָא:
וּבְמִשְׁוֹרָה:

כ"ט - לֹא-תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט • אִם לְדִין, הָרִי כָּכָר
נֹאמַר: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט", וּמֵהוּ "מִשְׁפָּט"
הַשְּׁנוּי כָּאֵן? הִיא הַמִּדָּה וְהַמִּשְׁקָל וְהַמִּשְׁוֹרָה; מִלְּמַד
שֶׁהַמִּדּוּד נִקְרָא דִּין, שָׂאֵם שֹׁקֵר בַּמִּדָּה, הָרִי הוּא
כְּמִקְלָקֵל אֶת הַדִּין, וְקָרְוִי עוֹל, שְׁנֹאֵוִי וּמִשְׁקָן, חֶרֶם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 150)

לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט, בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבְמִשְׁוֹרָה (יט).
(לה) מִצְוֹת-עֲשֵׂה לְצַדִּיק הַמֵּאֲזִינִים • וּלְצַדִּיק בְּחֻשְׁבוֹנוֹ
בְּשִׁיעַת עֲשִׂיתוֹ (רמב"ם) בַּמִּדָּה חֲסֵדָה יֵשׁ שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת
מִגְדּוֹת. מַחֲד גִּיסָא - עֵצֶם פְּעֻלַת הַמִּדָּה מוֹרָה עַל

(לו) מֵאֲזִינִי צַדִּיק אֲבִי-צַדִּיק אִיפֹת צַדִּיק וְהִין צַדִּיק
יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אִתְּכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ט - אֲבִי-צַדִּיק • הֵם הַמִּשְׁקוֹלוֹת שֶׁשׁוֹקְלִין כְּגִגְדוֹן.
אִיפֹת • הִיא מִדַּת הַיָּבֶשׁ. הִין • זֶה הִיא מִדַּת הַלֵּחַ.
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אִתְּכֶם • עַל-מִנַּת כֶּן. דְּכָר אַחֵר: אֲנִי

שפתי חכמים

הַלֵּחַ, וְלֹא גִרְסִינוּ 'מִדַּת הַיָּבֶשׁ',
דְּמִשְׁוֹרָה הִיא מִדַּת הַלֵּחַ, כְּדִתְנִן
בְּמִסְכַּת אֲבוֹת פֶּרֶק ו' מִשְׁנֵה ד', 'וּמִיָּם
בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתָּה: תוֹרָה לו
(לו) ג' שְׁנֵאֲמַר 'וְהַעֲמֵר עֲשִׁירִית
הָאִיפָה: ׀ שְׁנֵאֲמַר 'רְבִיעִית הָהִין':
ע' יֵשׁ מִפְּרָשִׁים, הַלּוֹקֵחַ טוֹמֵן מִשְׁקָלוֹתָיו
בְּמִלַּח כְּדִי שִׁיְהִיָּה כְּכֹד עַל יְדֵי
לְחִלוּחֵי הַמִּלַּח, וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים הַמוּכָר
טוֹמֵן מִשְׁקָלוֹתָיו בְּמִלַּח לְפִי שֶׁכַּח
הַמִּלַּח חֵזֶק וְחִרְיָ וּמִמַּעַט אֶת הַמִּשְׁקָל
וְנִעֲשֶׂה קָל, וּמוּכָר לְכָרִיּוֹת וְשׁוֹקֵל
בְּמִשְׁקָל נָה: תוֹרָה לו

לְעִנִּין שִׁיְהֵא קָרְוִי עוֹל שְׁנֹאֵוִי כו', הָא
כְּכֹאן גַּם כֶּן כְּתִיב עוֹל. וּמִתְרַץ דְּלַעֲנִין
וְהַוָּקֵשׁ לְדִין, לֹאמַר שְׁגוֹרֵם לְחִמְשָׁה
דְּכָרִים הָאֲמוּרִים בְּדִין: ל' רוּצָה לֹאמַר,
שְׁנֵי אֲחִים אוֹ שְׁנֵי שׁוֹתֵפִים לֹא יִמְדוּד
לְזֶה חֲלָקוֹ בְּחֶבֶל בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי
שֶׁאֵז חֲבֶל לֹחַ וְנִמְתָּח בְּיוֹתֵר וְלָזֶה
בִּימּוֹת הַחֶמֶה שֶׁאֵז חֲבֶל קֶשֶׁה וְאִינוּ
נִמְתָּח, וְנִמְצָא שֶׁזֶה יִפְסִיד. אִי נָמִי,
אִפִּילוֹ אִם יִמְדוּד בְּעֵץ, לֹא יִמְדוּד לְזֶה
בִּימּוֹת הַחֶמֶה וְלָזֶה בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים,
מִפְּנֵי שֶׁבִּימּוֹת הַחֶמֶה הָאֶרֶץ יִבְשָׁה
וּבְקוּצָה וּבִימּוֹת הַגְּשָׁמִים מְחוּבָר
לְהַדִּי: מ' הִכִּי גִרְסִינוּ, 'בְּמִשְׁוֹרָה מִדַּת

מִדְּבַר בְּמִקְחָ וּמִמְכָּר, וְאִם כֶּן עַל כְּרִחֶךְ
'לֹא תוֹנִי' דְּכָתוּב כָּאֵן מִדְּבַר בְּאִזְנֵאת
דְּכָרִים: תוֹרָה לו
(לה) י' מִשּׁוֹם דְּכָתִיב 'מִשְׁפָּט' מִלְּמַד
שֶׁהַמִּדּוּד נִקְרָא דִּין, וְנִפְקָא מִינָהּ שָׂאֵם
שֹׁקֵר בַּמִּדָּה הָרִי הוּא כו': ב' וְקִשָּׁה,
לְמָה צָרִיךְ 'מִשְׁפָּט' לְלִימוּד נָה, הָא גַּם
כֶּן בְּכֹאן כְּתִיב 'עוֹל', מִשְׁמַע עוֹל
וְשְׁנֹאֵוִי, כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ לְעִיל גְּבִי דִּין.
וְעוֹד קִשָּׁה, לְמָה פִּירֵשׁ בְּכֹאן וְגוֹרֵם
לְחִמְשָׁה דְּכָרִים וְכו', לְמָה לֹא פִירֵשׁ נָה
לְעִיל בְּדִין. וְיֵשׁ לֹאמַר דְּכָךְ כְּנִת רַשִׁי,
לְמָה צָרִיךְ לְמַכְתֵּב 'מִשְׁפָּט' לְלַמֵּד
שֶׁהוּא כְּדִין לְעִנִּין מֵאִי, אִין לֹאמַר

(ז) וְשִׁמְרֶתֶם אֶת-כָּל-חֻקֹּתַי וְאֶת-כָּל-מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה: פ

לֹא וְתִשְׁרֹן יָת כָּל קִנְיִי וְיָת כָּל דִּינִי וְתַעֲבֹדוּן יְהוָה וְאַנָּה יי:

א ומליל יי עם משה למימר:

כ (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּימַר גִּבֹּר גִּבֹּר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא דִּיתְגִּירוּן בִּישְׂרָאֵל דִּי יִתֵּן מִזְרַעָה לְמַלְךְ יִתְקַטֵּלָא יִתְקַטֵּל עֲמָא בֵּית יִשְׂרָאֵל יִרְגְּמֵנָה בְּאֲבָנָא:

(ב) וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן-הַגֵּר הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרְעוֹ לְמַלְךְ מוֹת יוֹמָת עִם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ בְּאֲבָן:

(ח"ט) עַם שְׂבָגִינוּ נִבְרָאת הָאָרֶץ. דְּבַר אַחֵר: עַם שְׂעִתִּידִין לִירֵשׁ אֶת הָאָרֶץ עַל-יְדֵי מַצּוֹת הַלָּלוּ.

זש"י וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר. עֲנִשְׁיָן עַל הָאֲזֻהָרוֹת. מוֹת יוֹמָת. (ח"ט) בְּבֵית-דִין; וְאִם אֵין כַּח לְבֵית-דִין, עִם הָאָרֶץ מְסִיעִין אוֹתָן. עִם הָאָרֶץ.

ג וְאַנָּה אֲתָן יָת רִוְגִזִּי בְּנִבְרָא הֵהוּא וְאַשְׁיַצִּי יְתָהּ מִגּוֹ עֲמָה אַרְי מִזְרַעָה יְהִב לְמַלְךְ בְּדִיל לְסַאָבָא יָת מְקַדְשִׁי וּלְאַחֲלָא יָת שְׁמָא דְקוֹדֶשִׁי:

(ג) וְאֲנִי אֲתֵּן אֶת-פָּנַי בְּאִישׁ הַהוּא וְהִכַּרְתִּי אוֹתוֹ מִקִּרְבַּ עַמּוֹ כִּי מִזְרְעוֹ נָתַן לְמַלְךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת-מִקְדָּשִׁי וְלַחֲלֹל אֶת-שְׁמִי קֹדֶשִׁי:

ד וְעַכְשָׁנָה מִנֵּין? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "בְּתַתּוֹ מִזְרְעוֹ לְמַלְךְ". לְמַעַן טַמֵּא אֶת-מִקְדָּשִׁי. אֵת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיא מְקַדֶּשֶׁת לִי, כְּלִשּׁוֹן (לְקַמֵּן כֹּא כג): "וְלֹא יַחֲלֹל אֶת-מִקְדָּשִׁי".

זש"י וְאֲתָן אֶת-פָּנַי. (ח"ט) פָּנַי שְׁלִי, פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקִי וְעוֹסֵק בּוֹ. בְּאִישׁ. וְלֹא בְּצַבּוֹר, שְׁאֵין כָּלֹשׁ הַצַּבּוֹר נִכְרָתִין. כִּי מִזְרְעוֹ נָתַן לְמַלְךְ. (ת"כ, סְנַהֲדְרִין סד) לְפִי שְׁנֵאמַר: "מִעֲבִיר בְּנוֹ-וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ", בֶּן-בְּנוֹ וּבֶן-בִּתּוֹ מִנֵּין? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "כִּי מִזְרְעוֹ נָתַן לְמַלְךְ".

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת י' עמ' 323)

לְפָנָיו ("אֲשֶׁר יִבְיֹאוּ... אֵת זְבָחֵיהֶם... אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד... לְרִיחַ נִיחֹח"); וּמוֹבָן שְׁנֵתָן לְפָרֶשׁ "פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקִי". וְרַשִּׁי מְחַדֵּשׁ שְׁנֵתָן לְפָרֶשׁ כֹּךְ גַּם בְּפִרְשָׁתָּהּ, שְׁאִינָה מִדְּבַר עַל 'עֲסָק' מִיחָד שֶׁל ה'.

פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקִי וְעוֹסֵק בּוֹ (רש"י כ, ג) כֹּן פֶּרֶשׁ גַּם בְּפִרְשַׁת "אַחֲרִי" עַל "וְנִתַּתִּי אֶת פָּנַי בְּנֶפֶשׁ הָאוֹכֶלֶת אֶת הָדָם". וְהַצֵּר לְחֹזֶר עַל זֶה כֵּן, כִּי בְּפִרְשַׁת "אַחֲרִי" מְדַבֵּר בְּ'עֲסָקוֹ' שֶׁל ה', הֵינִי הַקְרֵבֶת קְרִבּוֹת בְּמִקְדָּשׁוֹ לְרִיחַ נִיחֹחַ

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

לְמַלְךְ יְתִירִי נִינְהוּ, לְכָךְ דְּרָשׁוּ חֲדָ לְרִבּוֹת בֶּן בְּנוֹ וּבֶן בָּתוֹ וְחֲדָ לְרִבּוֹת וְרַע פְּסוּל: א אֲבָל לֹא מְקַדֵּשׁ מִמֶּשׁ, כִּי מִזֶּה עֲנִין טוֹמְאָת מְקַדֵּשׁ אֲצֵל הַחוּטָא. כְּתִב הָרֵב רַבִּי אֶלְיָהוּ מִרְחִי, אֲבָל יֵשׁ לְתוֹמָה אִיךְ יִטְמָאוּ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּאִישׁ אֶחָד אֲשֶׁר יִטְסָא וְכו'. וְנִרְאֶה לִי, כִּינֵן שְׁעוּבָה עֲבוּדָת אֱלִילִים, אִם כֹּן נִסְתַּלְקָה הַשְׂכִּינָה מִן הָאָרֶץ, וְהִסְתַּלְקוּת הַשְׂכִּינָה יְבֹאֵד רִחוּת הַטּוֹמְאָה בְּאָרֶץ, וּמִמֶּלֶא יִטְמָאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁהָאֲרִיךְ עֲנֵינִים כְּאַלּוּ בְּסִפְרֵי הַזֶּהר. וְאֵין לְהָאֲרִיךְ: תוֹרָה ד

(ג) ר דְּקָשָׁה לְרַשִּׁי, אֲדַרְבָּה זֹו טוֹבָה לֹא שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נֹתֵן פָּנָיו אֵלָיו, וְעוֹד דְּהָא אֵין דְּרָכּוֹ לְשִׁים פָּנָיו אֵלָא בְּצִדִּיקִים. לְכָךְ פִּירֵשׁ שְׁלֹא מִעֲנִין פָּנִים הוּא: ז (מַחֲלַת יַעֲקֹב) בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים. נִרְאֶה לִי דְהִכִּי פִירִישׁוּ, שְׁאִם כָּל הַצַּבּוֹר נִתְּנוּ מִזְרַעַם לְמַלְךְ אֵין נִכְרָתִין. דְּאֵין לוֹמַר שְׁאֵין כָּל הַצַּבּוֹר בְּהִכְרַת מִחֲמַת חֲטָא הַיְחִיד, דְּהָא מִילְתָּא דְּפִשְׁטָא הִיא, דְּהָא אֲפִילוּ מִשְׁפַּחְתּוֹ אֵינֵן בְּהִכְרַת. עֲנִין שְׁם יוֹתֵר: ת פִּירֵשׁ רַשִּׁי בְּסִנְהֶדְרִין ס"ד ע"ב, דְּהִנֵּי תִרִי קְרָאִי 'כִּי מִזְרְעוֹ נָתַן לְמַלְךְ' וּבֶן 'בְּתַתּוֹ מִזְרְעוֹ

פֶּרֶק כ (ב) פ דְּקָשָׁה לְרַשִּׁי, הָא לֹאִין הֲלָלוּ כְּתוּבִין בּוֹלָן בְּכָר בְּפִרְשַׁת אַחֲרֵי מוֹת. וּמִתְרַץ, לְעִיל כְּתוּבִין הָאֲזֻהָרוֹת, וְכֵאֵן כְּתוּבִין עֲנִשְׁיָן עַל הָאֲזֻהָרוֹת: ז דְּאִי סִלְקָא דִּעְתָּךְ שְׁעִם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ הוּא פִירִישׁ שֶׁל 'מוֹת יוֹמָת', לְשִׁתּוֹק קְרָא מִינִיהּ וְלֹא לְכַתּוּב 'מוֹת יוֹמָת': ק דָּאִם לֹא כֹן, 'הָאָרֶץ' לְמָה לִי, דְּהִנֵּה לוֹ לוֹמַר 'הָעַם יִרְגְּמוּ אוֹתוֹ' וְגו'. וּמִתְרַחֵם וּבְהִיא לְחֹדֶר לֹא סָגִי, דָּאִם כֹּן דְּהִנֵּה לוֹ לוֹמַר 'עַם הָעוֹלָם', וּבְהִיא לְחֹדֶר נִמִּי לֹא סָגִי, דָּאִם כֹּן הִנֵּה לוֹ לְפָרֶשׁ דְּבָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל קְמִיירִי, מִדְּכַתֵּב סֵתָם מִשְׁמַע כָּל הָעוֹלָם: תוֹרָה ג

יִשְׂרָאֵל וְאֵם הָעָלָם יַעֲלִימוּ • אִם הָעָלִימוּ בְּדָבָר אֶחָד, סוֹף שְׂיַעֲלִימוּ בְּדָבָרִים הַרְבֵּה; אִם הָעָלִימוּ סִנְהֶדְרֵי קָטָנָה, סוֹף שְׂיַעֲלִימוּ סִנְהֶדְרֵי גְדוֹלָה.

ז"ש וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ • אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: וְכִי מִשְׁפָּחָה
מָה חֲטָאָה? אֵלָּא לְלַמֵּד, שְׂאִין לָךְ מִשְׁפָּחָה שְׂשִׁי
בָּהּ מוֹכֵס שְׂאִין כָּלֵם מוֹכְסִין, שְׁכָלִים מִחְפִּין עָלָיו.
וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ • לָמָּה נֹאמַר? לְפִי שְׁנֹאמַר
"וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ", יִכּוֹל יְהִי כָּל הַמִּשְׁפָּחָה בְּהִכְרַת?

תְּלֻמוּד-לוֹמַר: "אֹתוֹ" – אֹתוֹ בְּהִכְרַת וְלֹא כָּל
הַמִּשְׁפָּחָה בְּהִכְרַת אֲלֵא בְּיִסּוּרִין. לִזְנוֹת אַחֲרֵי
הַמֶּלֶךְ • ^(ה"ב) לְרַבּוֹת שָׂאֵר עֲבוּדַת אֱלִילִים שְׁעֲבָדָה
בְּכָף, וְאַפְלוּ אֵין זֶה עֲבוּדָתָהּ.

(ז) וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה
וְהִתְקַדְּשׁוּן וְתִהְיוּ קְדִישִׁין אֲרִי אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם:

כ"י • וְהִתְקַדְּשָׁתֶם • זוֹ פְּרִישוֹת עֲבוֹדַת אֱלִילִים.

(ח) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקְתִּי וְעַשִּׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה
מִקְדָּשְׁכֶם:

כִּי אָבִיו וְאִמּוֹ קָלָל • (ת"כ, סנהדרין פה) לְרִבּוֹת לְאַחֲרֵי מִיתָה. דָּמִיו בּוֹ זֶה סְקִילָה, וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר: "דָּמִיו בּוֹ", "דְּמִיָּהם בָּם", וְלִמְדֵנוּ מְאוֹד וַיִּדְעוּנִי, שֶׁנֶּאֱמָר בָּהֶם: "בְּאָכֵן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיָּהם בָּם". וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: כִּמּוֹ "דָּמוֹ בְּרָאשׁוֹ" אֵין נִגְנֵשׁ עַל מִיתָתוֹ אֲלֵא הוּא, שֶׁהוּא גֵרֵם לַעֲצֻמוֹ שִׁיחֲגֹג.

(ה) **ב** רוצה לומר שכולן מהפכין בזכותו לפי שקרובין לו, לפיכך כולן גז'לים. (נחלת יצחק) נראה לי שקאי אדלעיל ואם העלם יעלימו, ומסתמא מפני שמתיראין ממנו ומהמשפחה

שמפחין עליו, לפיכך 'ובמ'שפחתו' וכו'; **ג** מפני שכבר כתב 'והכרתי אותו מקרב עמו', 'והכרתי אותו' תו למד לי, אלא להכי הדר בתביה, דלכתוב ביה 'ואת כל הזונים' וגו', שפירושו לזנות

אחר המלך לעשות כמותו בשאר עבודה זרה, שאף על פי שהיא שלא בדרך, שאם עבדה בכך חייב עליה כרת. תורהו

(ט) **ד** דלא תקיש לימכה אביו' שחייב

(י) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת־אִשְׁתּוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ מוֹת־יוֹמָת הַנָּאֵף וְהַנָּאֶפֶת:

רש"י: וְאִישׁ - פְּרִטָּה לְקָטָן. אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת־אִשְׁתּוֹ אִישׁ - (קדושין יט. סנהדרין נב) פְּרִטָּה לְאִשְׁתּוֹ קָטָן. לְמַדְנֵי שְׁאִין לְקָטָן קְדוּשִׁין. וְעַל אֵיזוֹ אִשְׁת־אִישׁ חִיבָתִי לָךְ? אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת אִשְׁת־רַעְהוּ. פְּרִטָּה לְאִשְׁתּוֹ עוֹבֵד

(יא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲבִיו גִּלָּה מוֹת־יוֹמָתוֹ שְׁנֵיהֶם דְּמִיהֶם בָּם:

(יב) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלְתּוֹ מוֹת וְיוֹמָתוֹ שְׁנֵיהֶם תִּבְלַע עֵשׂוֹ דְּמִיהֶם בָּם:

רש"י: תִּבְלַע עֵשׂוֹ - גִּנְאִי. לְשׁוֹן אַחֵר: מִכַּלְבָּלִין זֶרַע הָאֵב בְּזֶרַע הַבֶּן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה' ענ' 188)

וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת כַּלְתּוֹ . . תִּבְלַע עֵשׂוֹ דְּמִיהֶם בָּם (כ, יב) וְקִשָּׁה, אִיף נִשְׂא וְהִזְדָּה אֶת תַּמְרָה כַּלְתּוֹ (ראה רש"י וישב לח, כו: "ולא יסר, לא פסק"). וְיֵשׁ לִזְמֹר, דְּהִנֵּה טַעַם הַאֲסוּר הוּא "תִּבְלַע עֵשׂוֹ", "מִכַּלְבָּלִין זֶרַע הָאֵב בְּזֶרַע הַבֶּן".

(יג) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זִכְרוֹ מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה תוֹעֵבָה עֵשׂוֹ שְׁנֵיהֶם מוֹת וְיוֹמָתוֹ דְּמִיהֶם בָּם:

רש"י: מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה - (סנהדרין נה) מִכְּנִיס בְּמִכְחוּלֵּט בְּשׁוּפָפֶרֶת.

(יד) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ זִמָּה הוּא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אוֹתוֹ וְאֶתְהֵן וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכָם:

שפתי חכמים

דִּקְרָא בְּחַיִּים, דָּאם לֹא כֵן הָרִי כִּבְרָ אֲמֹר 'אִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִבִּיו וְאֶת אִמּוֹ, אֶלֹא כָּאֵן בָּא לְרִבּוּת לְאַחַר מִיתָה: תוֹרָה י'
(י) ה' וְאִם תֹּאמַר פְּשִׁיטָא, הָא לֹא בִּרְ עֲנִשִׁין הוּא. וְיֵשׁ לִזְמֹר דְּהָא קָא מִשְׁמַע לָךְ, דְּקָטָן אִינוּ נִעְנָשׁ, אֲבָל הִיא נִעְנָשָׁה אֲפִילוּ אִם בָּא קָטָן עֲלֶיהָ: וְהוֹצֵר רִשְׁי' לְהַעֲרִיף פֶּה וְעַל אֵיזוֹ אִשְׁתּוֹ אִישׁ וְכו', וְלֹא אָמַר 'אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ פְּרִטָּה לְאִשְׁתּוֹ גוֹי' כְּמוֹ שְׁאָמַר 'וְאִישׁ פְּרִטָּה לְקָטָן. אֶלֹא דְּקִשָּׁה לִיה, לְמַדְנֵי לִיה לְקָרָא לְהַעֲרִיף וְלִכְתּוּב שְׁנֵי פַעַמִּים 'אֲשֶׁר יִנָּאֵף, לֹא הִזָּה לֹא לְכַתּוּב אֶלֹא

בְּסִנְהֶדְרִין פֶּרֶק אַרְבַּע מִיתוֹת: תוֹרָה יא (יב) ח' לְפִירוּשׁ הַרְאִשׁוֹן שְׁרָשׁוֹ 'תִּבְלַע' וְיִכְלֹל לְשׁוֹן גִּנְאִי וְעַנִּין בְּלִילוֹת כָּל הָאֲרָצוֹת. וְלְפִירוּשׁ הַשְּׁנִי שְׁרָשׁוֹ 'בִּלְל': תוֹרָה יג
(יג) ט' דָּאם לֹא כֵן 'מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה' לְמַדְנֵי לָךְ, וְכִי יֵשׁ לֹא לִזְכֹּר מִשְׁכָּב אַחֵר עַד שְׁיִאמַר 'מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה' לְאַפּוֹקִי מִשְׁכָּב הָאֲחֵר. 'מִכְחוּל' פִּירֵשׁ רִשְׁי' בְּכָבֵא מִצִּיעָא דִּף צִי"א ע"א כְּדִרְךָ שְׁמַכְנִיסִין קִיסָם אוֹ כְּנֶף בְּשׁוּפָפֶרֶת חֲלוּלָה שְׁהַכְחוּל בְּתוֹכּוֹ וּמוֹצִיאִין מִן הַכְחוּל בְּמִכְחוּל וּמַעֲבִירִין עַל הָעֵין. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. (מִדְרָגָה: תוֹרָה יד

'אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת אִשְׁתּוֹ אִישׁ אֲשֶׁת רַעְהוּ, 'אֲשֶׁר יִנָּאֵף' לְמַדְנֵי לָךְ, מִשּׁוּם חִי פִירֵשׁ דְּקָרָא עֲצָמוֹ פִירֵשׁ דְּכָרִיו, וְעַל אֵיזוֹ אִשְׁתּוֹ אִישׁ וְכו'. וּמַדְנֵי שְׁפִירֵשׁ עוֹד 'לְמַדְנֵי' כו', שְׁלֹא תִקְשָׁה לֹא מִכָּל מְקוֹם הָא אִשְׁתּוֹ אִישׁ הִיא, וְאִף עַל פִּי שְׁאִין חִיבִים בְּמִצְוֹת מִכָּל מְקוֹם הָא אִשְׁתּוֹ אִישׁ הִיא, לְכָף פִירֵשׁ 'לְמַדְנֵי' כו': וּמִדְכָּתִיב 'מוֹת יוֹמָת' סָתָם, וְהוּא מִיתָה בִּידֵי אָדָם, וּמִצִּיעָא נִמִּי מִיתָה סָתָם שְׁהוּא מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם גְּבִי עַר וְאוֹנֵן דְּכָתִיב 'וְיָמָת גַּם אוֹתוֹ', מַדְנֵי מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם אִין בְּה רֹשָׁם אִף מִיתָה בִּידֵי אָדָם אִין בְּה רֹשָׁם, וְעַנִּין כָּל זֶה

שְׁתִּיחֶן לְאִסּוּר, שֶׁנֶּשֶׂא אֶת חַמּוֹתָו וְאִמָּהּ. וַיֵּשׁ מִרְבוֹתֵינוּ
שְׂאוּמָרִים: אֵין כָּאֵן אֶלָּא חַמּוֹתוֹ, וּמָהוּ "אֶתְחֶן"? אֶת
אֶחָת מֵהֶן; וְלִשׁוֹן יוֹנִי הוּא: "הֵן", אֶחָת.

טו וַגְּבַר דִּי יִתֵּן שִׁכְבָּתוֹ בְּבִהְמָה בְּעֵירָא יִתְקַטֵּל
יִתְקַטֵּל וְיָת בְּעֵירָא יִתְקַטֵּל:

(טו) וַאֲשֶׁר יִתֵּן שִׁכְבָּתוֹ בְּבִהְמָה מוֹת יוֹמָת
וְאֶת־הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ:

אֶת־כָּל־הַמִּקְמוֹת", הָרִי דְּבָרִים קַל־וְחֹמֶר: וּמָה
אֵילָנוֹת, שְׂאִינֶן רוֹאִין וְאִינֶן שׁוֹמְעִין, עַל שִׁבְּאָת תַּקְלָה
עַל יָדָם, אֲמָרָה תוֹרָה: הַשְּׁחַת, שְׂרָף וְכֹלָה, הַמָּטָה
אֶת חֲבָרֵי מִדְּרָף חַיִּים לְדִרְכֵי מִיתָה, עַל־אֶחָת־כַּמָּה־
וּכְמָה.

טז וְאֶתְמָת דִּי תִקְרַב לְכָל בְּעֵירָא לְמַשְׁלַט בֵּיהּ
וְתִקְטֹל יָת אֶתְמָת וְיָת בְּעֵירָא יִתְקַטֵּל וְיִתְקַטֵּל
יִתְקַטֵּל וְיָת חֲטָלָא חֲטָלָא חֲטָלָא:

(טז) וַאֲשֶׁר יִקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה לְרִבְעָה אֹתָהּ
וְהִרְגָתָ אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־הַבְּהֵמָה מוֹת יוֹמָתוֹ
דְּמִיתָהּ בָּם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 168)

ב"תוֹעֵלַת וְתִקּוּן" שְׂמֻגִיעַ לְסוּם כְּמָה שֶׁהוּא מְרַכְבֶּה לְאָדָם:
"בְּרִיאַת הַסּוּם. . . אֵינוֹ בְּשִׁבִּיל הַתוֹעֵלַת הַמֻּגִיעַ לוֹ, כִּי־אִם
זֶהוּ דֶּרֶךְ טָפֵל, כְּדִי שֶׁלֹּא לְקַפֵּחַ שֹׂכֵר כָּל בְּרִיָּה, אֶלָּא . .
בְּשִׁבִּיל טוֹבַת הָאָדָם" (לקוטי תורה).

יז וַגְּבַר דִּי יִסַּב יָת אֶתְמָת בַּת אַבּוּהִי אוֹ בַת
אִמָּה וְיִחְזִי יָת עֲרִיתָהּ וְהִיא תִחְזִי יָת עֲרִיתָהּ
קִלְנָא הוּא וְיִשְׁתִּיעֲזוֹן לְעֵינֵי בְּנֵי עֲמָהוֹן עֲרִיתָהּ
אֶתְמָת גְּלִי חוּבָה יִקְבֹּל:

(יז) וַאֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִחָתוֹ בַּת־אָבִיו אוֹ־בַת־אִמּוֹ
וְרָאָה אֶת־עֲרֻתָּהּ וְהִיא־תִרְאֶה אֶת־עֲרֻתּוֹ חֹסֶד הִיא
וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם עֲרוֹת אִחָתוֹ גִּלָּה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא:

חֹסֶד עֲשֶׂה הַמָּקוֹם לְבָנוֹת עוֹלָמוֹ מִמֶּנּוּ, שְׁנֶאֱמַר (תהלים
פס): "עוֹלָם חֹסֶד יִבְנֶה".

כז וְחֹסֶד הוּא • לְשׁוֹן אֲרָמִי: חֲרָפָה, 'חֲסוּדָא'.
וּמִדְּרָשׁוֹ (סנהדרין נח): אִם תֹּאמַר: קִיֵּן נֶשֶׂא אֲחֻתּוֹ?!

יח וַגְּבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת אֶתְמָת סוֹאֲבָתָא וְיִגְלִי
יָת עֲרִיתָהּ יָת קִלְנָה גְּלִי וְהִיא תִגְלִי יָת
סוֹאֲבָת דְּמָהָא וְיִשְׁתִּיעֲזוֹן תְּרוּיָהוֹן מִגּוֹ
עֲמָהוֹן:

(יח) וַאֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה דָּוָה וְגִלָּה אֶת־
עֲרֻתָּהּ אֶת־מִקְרָהּ הָעֵרָה וְהִיא גִלָּתָה אֶת־מִקְוֹר
דְּמִיתָהּ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקְרַב עַמָּם:

אֶת. וְהָעֲרָא זֶה נִחְלָקוֹ בֵּיהּ רַבּוּתֵינוּ (יבמות נח). יֵשׁ
אוּמָרִים: זֶה נִשְׁיָקֵת שְׂמֻשׁ, וַיֵּשׁ אוּמָרִים: זֶה הִכְנָסָת
עֲטָרָה.

כט וְהָעֵרָה • גִּלָּה, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן "עֲרוּהּ", גְּלוּי הוּא,
וְהִנּוּאוּ יוֹרֶדֶת בַּחֲבֵה לְשֵׁם דְּבָר, כְּמוֹ "זַעֲוָה" מִגְזֵרַת
(אסתר ה ט): "וְלֹא־קָם וְלֹא־זָע", וְכֵן "אֶחְוָה" מִגְזֵרַת

יט וְעֲרִית אֶחָת אִמָּךְ וְאֶחָת אָבִיךָ לֹא תִגְלִי
אֲרִי יָת קְרִיבָה גְּלִי חוּבָהוֹן יִקְבֹּלוּן:

(יט) וְעֲרוֹת אֲחֻת אִמְךָ וְאֲחֻת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה בִּי
אֶת־שְׂאִירוֹ הָעֵרָה עֲוֹנִם יִשָּׂאוּ:

אֲחִי אָבִיו לֹא הִזְהָר אֶלָּא עַל אִשֶּׁת אָחִי אָבִיו מִן
הָאָב.

כ"א וְעֲרוֹת אֲחֻת אִמְךָ • שְׁנֵה הַפְּתוּב בְּאִזְהָרָתָן.
לִימַר שֶׁהִזְהָר עֲלֵיהֶן, בֵּין עַל אֲחֻת אָבִיו וְאִמּוֹ מִן
הָאָב, בֵּין עַל אֲחִיתֵיהֶן מִן הָאֵם. אָבֵל עֲרוֹת אִשֶּׁת

(כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדְתּוֹ עֲרוֹת דָּדוֹ גִּלָּה חֲטָאִים יִשְׂאוּ עֲרִירִים יָמָתוּ:

כּוּגֵבֶר דִּי יִשְׁכּוּב יְת אַתָּת אַח אַבּוּהִי עֲרִית
אַח אַבּוּהִי גְלִי חוּבְהֵן יִקְבְּלוּן בְּלֹא וְלֹד
יָמוּתוּן:

כִּי־אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדְתּוֹ • (יבמות נד) הַמִּקְרָא הַזֶּה בָּא לְלַמֵּד עַל 'פֶּרֶת' הָאִמּוֹר לְמַעַלָּה, שֶׁהוּא בְּעֻנְשׁ הַלֵּיכַת עֲרִירִי. עֲרִירִים • כְּתֻבָּהּ: בְּלֹא וְלֹד; וְדוּמָה לוֹ (בראשית טו ב): "וְאֶנְכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי". יֵשׁ לוֹ בָּנִים – קוֹבְרֵן, אֵין לוֹ בָּנִים – מֵת בְּלֹא בָּנִים. לְכָךְ שָׁנָה

בְּשָׁנֵי מִקְרָאוֹת אֵלּוּ: "עֲרִירִים יָמָתוּ", "עֲרִירִים יִהְיוּ"; "עֲרִירִים יָמָתוּ", אִם יִהְיוּ לוֹ בְּשַׁעַת עֲבָרָה, לֹא יִהְיוּ לוֹ כְּשִׁימוֹת, לְפִי שְׁקוּבָרָן בְּחַיּוֹ; "עֲרִירִים יִהְיוּ", שָׂאִם אֵין לוֹ בְּשַׁעַת עֲבָרָה, יִהְיֶה כָּל יָמָיו כְּמוֹ שֶׁהוּא עֹכָשׁוֹ.

(כא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אַחִיו נָדָה הוּא עֲרוֹת אַחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ:

כּא וּגְבֵר דִּי יִסֵּב יְת אַתָּת אַחֻהִי מִרְחָקָא הִיא
עֲרִיתָא דְאַחֻהִי גְלִי בְּלֹא וְלֹד יִהְיוּ:

כִּי־נָדָה הוּא • הַשְׂכִּיכָה הַזֹּאת מְנַדָּה הִיא וּמְאֻסָּה. וְרַבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּ, לְאַסֵּר הָעֲרָאָה בָּהּ כְּנֻדָּה, שֶׁהָעֲרָאָה מִפְּרֻשֶׁת בָּהּ: "אֵת מְקוֹדָה הָעֲרָה".

(כב) וּשְׁמִרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקְתִּי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטִי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִקְיֹא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לְשִׁבְתָּ בָּהּ:

כב וְתִשְׁרִיו יְת כָּל קְנִימֵי וְיֵת כָּל דִּינֵי וְתַעֲבִדוּן
יְתִהוּן וְלֹא תִרְוִקוּן יְתִכּוֹן אֲרַעָא דִּי אֲנָא מְעַל
יְתִכּוֹן תִּמְן לְמִתֵּב בָּהּ:

(כג) וְלֹא תִלְכוּ בַּחֲקֹת הַגּוֹי אֲשֶׁר־אֲנִי מִשְׁלַח מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי עֲשׂו וְאַקֶּץ בָּם:

כג וְלֹא תִהְיוּ בְּנִימְכּוּסֵי עַמֻּמְיָא דִּי אֲנָא מְגָלִי
מִן גְּדַמִּיכּוֹן אֲרִי יְת כָּל אֱלֹוֹן עֲבָדוֹ וְרַחֲקִי
מִימְרֵי יְתִהוּן:

כִּי־נֶאֱקָץ • לְשׁוֹן מְאֻס, כְּמוֹ (בראשית כז): "קָצַתִּי בַחַיִּי", כְּאֵדָם שֶׁהוּא קָץ בְּמִזְוֹנוֹ.

(כד) וְאָמַר לָכֶם אֹתָם תִּירְשׁוּ אֶת־אֲדָמָתָם וְאֲנִי אֲתַנְנֶה לָכֶם לְרִשְׁתָּ אֹתָהּ אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים:

כד וְאַמְרִית לְכוּן אַתּוֹן תִּירְתּוּן יְת אֲרַעְהוֹן
וְאֲנָא אֲתַנְנֶה לְכוּן לְמִירַת יְתֵה אֲרַעָא עֲבָדָא
חֶלֶב וְדִבְשׁ אֲנָא יְי אֱלֹהֵיכּוֹן דִּי אֲפִרְשִׁית
יְתִכּוֹן מִן עַמֻּמְיָא:

(כה) וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטֹמְאָה וּבֵין־הָעוֹף הַטָּמֵא לְטָהוֹר וְלֹא־תִשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכָל־אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטָמֵא:

כה וְתַפְרִשׁוּן בֵּין בְּעִירָא דְכִנָּא לְמִסְאַבָּא וּבֵין
עוֹפָא מִסְאַבָּא לְדִכִּי וְלֹא תִשְׁקְצוּן יְת
נַפְשֵׁיכּוֹן בְּבְעִירָא וּבְעוֹפָא וּבְכָל דִּי תִרְחַשׁ
אֲרַעָא דִּי אֲפִרְשִׁית לְכוּן לְסַאָבָא:

שפתי חכמים

(כ) * פִּירוּשׁ, בְּאַחֲרֵי מוֹת נִכְבָּת אַחֵר כָּל הָעֲרִיּוֹת וְנִכְבָּתוֹ וְגו', שֶׁהוּא בְּעוֹנֶשׁ עֲרִירִי, דִּסְתָּם פֶּרֶת הוּא נִכְבָּת וְזָרְעוֹ נִכְבָּת, אֲבָל לֹא יִדְעִינוּ אִיזוֹ זָרַע נִכְבָּת, אִם אוֹתוֹ שֶׁהָיָה לוֹ קוֹדֵם הַחֲטָא שֶׁהָיָה לוֹ קוֹדֵם הָעוֹנֶשׁ, וְאִם הֵם אוֹתוֹ שֶׁנִּלְדוּ לְאַחֵר הַחֲטָא דְזָקָא שֶׁהָיָה בְּנֵי רִשְׁעֵי וְאִתָּא קָרָא ד'עֲרִירִים יָמוּתוּ', דְּמִשְׁמַע דְּיָמוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה עֲרִירִים עֲתִידָא, וְאִתָּא קָרָא ד'עֲרִירִים יִהְיוּ' דְּמִשְׁמַע שְׁבִשְׁעַת מִיתָתוֹן סוּפָן לְבֹא לְיַד עֲרִירֵי שָׂאִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים קוֹבְרֵן, בֵּין שֶׁהָיָה לוֹ קוֹדֵם הַחֲטָא בֵּין לְאַחֵר הַחֲטָא בּוֹלָן יִהְיוּ נִכְבָּרִין. אִף עַל פִּי שְׁבִאֲיוֹה נּוֹסְחָאוֹת יֵשׁ הַפּוֹכּוֹת: תוֹרָה כּא

שְׁנֵשַׁח רְבוּ שֶׁל סִימָן לְנִשְׁחַח חֲצִיּוֹ, וְכַמָּה בֵּין רְבוּ
לְחֲצִיּוֹ? מָלֵא שַׁעֲרָה. אֲשֶׁר-הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטָמְאָה.¹
לְאָסֵר.

וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין-הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטָמְאָה.²
אֵין צָרִיף לֹמַר בֵּין פֶּרָה לְחִמּוֹר, שֶׁהָרִי מְבַדֵּלִין
וְנִפְרִין הֵם, אֲלֹא בֵּין טְהוֹרָה לְדֹב לְטָמְאָה לָד, בֵּין

כּוּ וְתִהְיוּן קְדָמִי קְדִישִׁין אֲרִי קְדִישׁ אֲנִי יְיָ
וְאֶפְרָשִׁית יִתְכוּן מִן עֲמֻמָּא לְמַהְיִי פְלַחִין
קְדָמִי:

(כו) וְהִיִּיתֶם לִי קְדָשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה
אֲתֶכֶם מִן-הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי:

אֶפְשִׁי, וְמָה אַעֲשֶׂה וְאֲבִי שְׂבָשְׂמִים גָּזֹר עָלַי?³
תְּלַמּוּד-לֹמַר: "וְאִבְדַּל אֲתֶכֶם מִן-הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי",⁴
שֶׁתִּהְיֶה הַבְּדִלְתְּכֶם מֵהֶם לְשָׁמִי, פֹּדֵשׁ מִן הָעֲבָרָה
וּמִקַּבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שָׁמִים.

וְאִבְדַּל אֲתֶכֶם מִן-הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי. אִם
אֲתֶם מְבַדֵּלִים מֵהֶם, הָרִי אֲתֶם שְׁלִי, וְאִם לֹא, הָרִי
אֲתֶם שֶׁל נְבוּכַדְנֶאצַּר וְחִבְרִיו. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה
אוֹמֵר: מִנֵּין שְׁלֹא יֹאמַר אָדָם: 'נִפְשִׁי קָצָה בְּבִשּׁוֹר
חֲזִיר!' "אִי אֶפְשִׁי לְלַבֵּשׁ פְּלָאִים! אֲכַל יֹאמַר:

כּוּ וְגִבֵּר אוֹ אֲתִמָּא אֲרִי יְהִי בְּהוֹן בְּדִין אוֹ
דְּכוּר יִתְקַטְּלָא יִתְקַטְּלוּן בְּאַבְנָא יִגְמֹון
יְתִהוֹן קָטְלָא חֲזִיבִין: פַּפֵּס

(כו) וְאִישׁ אוֹ-אִשָּׁה בִּי-יְהִיָּה בָהֶם אוֹב אוֹ יְדַעְנִי
מוֹת יוֹמָתוֹ בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיָּהֶם בָּם:

מַזִּיד בְּלֹא הִתְרָאָה - בְּהַפְרָתָה, וְשִׁגְגָתָה - חֲטָאתָ.
וְכֵן בְּכָל חֲזִיבִי מִיתוֹת שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם 'פֶּרֶת':

וְאִישׁ בִּי-יְהִיָּה בָהֶם אוֹב וְגו'. בָּאֵן נֶאֱמַר בָּהֶם
'מִיָּתָה', וְלִמְעַלָּה 'פֶּרֶת': עֲדִים וְהִתְרָאָה - בְּסִקִּילָה,

ס"ד פסוקים, ונג"ה סימן. מ"י זה"ב סימן. חסלת פרשת קדושים

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפ - רפג

שפתי חכמים

(כזה) ב פירוש, טהורה וטמאה על ידי הקנה טהור, כלומר טהרת אותו פְּעֻלָּתָהּ, כְּגוֹן שְׁחַט כָּל הַנֶּשֶׁח וְחֲצִי
הַקֶּנֶה בְּלֶבֶד טָמֵא. שְׁחַט כָּל הַנֶּשֶׁח וְרוֹב

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' ב

הקולר מִשְׁאֵי הוּא - נחשב משא, מפני שהוא שמירה יתירה, ואינו
יוצא בו, וְחֲנֻכָּה כְּכֹר, כָּל נִסְיוֹנָא וְיִתְרָא לֹא אֲמַרִּין מִשְׁאֵי הוּא
- כל דבר הבא לשמירה יתירה אין אומרים שנחשב למשא, ולכן
הקולר אינו נחשב משא על גבי החתול, והוא יוצא בו. נמצא,
שנחלקו תנאים בדבר זה, אם דבר הבא לשמירה יתירה נחשב
משא.
שמואל פוסק הלכה במחלוקת זו: אָמַר רַב הוּנָא בְּרַחֲמֵי, אָמַר
שְׁמַוֵּאל, הִלְכָה בְּחֻנִּינָה שאמר שחתול יוצא בקולר, וכן כל דבר
הבא לשמירה יתירה אינו נחשב משא.
מביאה הגמרא מעשה הנוגע לנידון זה: לֹאִי בְּרִיהּ (בנו) דְּרַב הוּנָא
בְּרַחֲמֵי, וְרַבָּה בְּרַב הוּנָא, הָיוּ קְאָוְלִי בְּאוֹרְחָא - היו חולכים יחד
בדרך, וכל אחד רוכב על חמורו, ובדרכם קְדָמִיָּה חֲמֹרָא דְּלֹאִי
לְחִמְרָא דְּרַבָּה בְּרַב הוּנָא - הקדים חמורו של לוי את חמורו של
רבה בר רב הונא, ורבה בר רב הונא לא ידע שחמורו של לוי עשה
זאת מעצמו, אלא חשב שלוי עשה כן מדעתו, ולכן חֲלַשׁ דְּעֵתִיהּ
דְּרַבָּה בְּרַב הוּנָא - חלשה דעתו של רבה בר רב הונא, מפני שהוא
היה גדול מלוי. אָמַר לוי לעצמו, אִימָא לִיהּ מִילָתָא - אומר לו דבר,
בִּי חֲזִיבִי

יתירה, ושמירה יתירה נחשבת משא ואסור לצאת בה.
הגמרא תולה את הנידון אם שמירה יתירה נחשבת משאוי
במחלוקת תנאים: בְּתַנְיָא - דבר זה שהסתפקו בו לפני רבי, אם
שמירה יתירה נחשבת משא או לא, יש לתלותו במחלוקת תנאים.
שכן שנינו בברייתא, אֵין חִיָּה יוֹצֵאָה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים בְּסוּגָר ו-קולר
של חבל, מפני שהוא נחשב משא. חֲנֻכָּה אוֹמֵר, חִיָּה יוֹצֵאָה בְּסוּגָר,
שאינו נחשב משא, וכן יוצאת בְּכָל דְּבָר הַמְּשַׁתְּמֵר - שבו היא
משתמרת.
מבשרת הגמרא: בְּטָאִי עֲסָקִין - במה (באיזו חיה) מדובר
במחלוקת תנאים זו. אִילֵּימָא - אם נאמר שמדובר בְּחִיָּה גְּדוּלָּה,
כְּגוֹן דּוֹב, מִי סָגִי לָהּ - וכי די לשמירת חיה כזו בסוגר, הלא אין די
בוה, ואם כן הוא נחשב משא, וכיצד אמר חנניה שהיא יוצאת בו.
וְאִלָּא מדובר בְּחִיָּה קְטָנָה, כְּגוֹן נְמִיָּה וְחֹלְדָה, מִי לֹא סָגִי לָהּ - וכי
לא די לשמירתה סוגר, הלא ודאי די לה בוה, ומזה הטעם של תנא
קמא שלא תצא בו. מסיקה הגמרא: אִלָּא לֹא חֲתוּל אִימָא בִּינִיחָהּ
- אלא ודאי המחלוקת בין תנא קמא לחנניה היא בחתול, אם הוא
יוצא בקולר, משום שטבעו של החתול שאינו רוצה כל כך לברוח,
ולכן אינו צריך שמירה אף כחיה קטנה. תַּנָּא קַמָּא כְּכֹר, בִּינֵין דְּסָגִי
לָהּ בְּמִיתָנָא בְּעֻלָּמָא - כיון שמשפיק לשמירת החתול חבל קטן,

דְּבָרָךְ: ג ז גִּמְלָה עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבָרָךְ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ:
 יט גֵּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת:
 כא גִּעְרַת זָדִים אַרְוִירִים הַשְּׂגִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גֵּל
 מַעְלֵי חִרְפָּה וּבֹזֵז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים פִּי נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יִשְׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִישִׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפֹר
 נִפְשִׁי חֲיִנִּי כְּדִבְרֶךְ: כו דֶּרְכִּי סִפְרָתִי וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פִּקּוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשְׁיִיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 כֹּדֶךְ־שֶׁקֶר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִּי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשֻׁנִּי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ פִּי תִרְחֹב לִפִּי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרִנָּה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרָתְךָ
 וְאַשְׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בֹ חֲפָצְתִּי: לו הִטֵּלְפִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל־
 אֶל־בָּצַע: לו הֶעֱבֵר עֵינֵי מֵרְאוֹת שׁוֹא כְּדִרְכֶּךָ
 חֲיִנִּי: לח הִקֵּם לַעֲבֹדְךָ אֱמֶרְתְּךָ אֲשֶׁר לִירֵאתְךָ:
 לט הֶעֱבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי פִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִּי לְפָקֶדְךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲיִנִּי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתֶּךָ כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֲרָפִי דָּבָר כִּי־בִטַּחְתִּי כְּדִבְרֶךְ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָוֶד פִּי לְמוֹשְׁפָּטְךָ
 יחֲלֹתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תּוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְחַלְכֶּה בִּרְחֹבָה כִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבִּרָה בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשֶּׁא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשְׁיִיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחֲלַתִּנִּי: נ וְאֵת
 נִחְמָתִי בַעֲנִי כִּי אֱמַרְתָּ חֲיִתִּנִּי: נא זָדִים חֲלִיצֵנִי
 עַד־מָוֶד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מִעוֹלָם: ו יְהוָה וְאַתְּנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחוֹתִנִּי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרָתְךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵל חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תּוֹרָתְךָ: נו זֹאת הִיתָה־לִּי כִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמַרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ:
 נח חֲלִיתִי פִנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִּי כְּאֱמַרְתְּךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאַשִׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדִיתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תּוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתְךָ: סג חָבַר אָנֹכִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי
 פִּקּוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְהוָה
 כְּדִבְרֶךְ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הִאֲמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אָנֹכִי שֹׁגֵג וְעִתָּה אֱמַרְתָּ
 שְׁמִרְתִּי: סח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֶׁקֶר זָדִים אָנֹכִי בְּכָל־לֵב: א אֲצַר
 פִּקּוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אָנֹכִי תּוֹרָתְךָ
 שִׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלֹפִי זָהָב וְכֶסֶף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנֵנִי הִבִּינִי וְאַלְמִדָּה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ פִּי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלַתִּי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: עו יִהְיֶנָּה חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאֱמַרְתָּ
 לַעֲבֹדְךָ: עז יִבְאֹנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּית־תּוֹרָתְךָ
 שִׁעֲשַׁעִי: עח יִבְשׁוּ זָדִים כִּי־שֶׁקֶר עוֹתוֹנֵי אָנֹכִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאוּךָ
 וְיִדְעִי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיֶה־לִּפִּי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֹּא כָלְתָה לְתִשְׁוַעְתֶּךָ נִפְשִׁי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלַתִּי: כב כָּלֹו עֵינִי לְאֱמֶרְתְּךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: כג כִּי־יִחֲיִיתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמָּה יִמְיַעֲבֹדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרַדְפִּי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוֹלִי זָדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתּוֹרָתְךָ: כו כָּל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֶׁקֶר וְרַדְפוֹנִי
 עוֹרֵנִי: כז כִּמְעַט כְּלוֹנִי בָאָרֶץ וְאָנֹכִי לֹא־עֹזְבְתִי

פְּקֻדֶיךָ: פח כַּחֲסֻדְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שֶׁשִּׁעֲשִׂי אֹז אֲבֹדְתִי בְּעֵינַי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֶשְׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לֵךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קִנוּ רָשָׁעִים לֹא־בִדְנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תַּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצֻּתְךָ מָאֹד: מז מִה־אֲהַבְתִּי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחָתִּי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמֵנִי מִצֻּתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְקוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רָע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לִמְעַן
 אֲשֹׁמֵר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרְתִּי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אֲמַרְתָּ מִדְּבַשׁ לְפִי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־כֵּן שָׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קה גֵּר־לִרְגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבָתִּי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יְהוָה חִינִי כַּדְּבָרְךָ: קח נִדְּבֹת
 פִּי רִצָּה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְּנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רָשָׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שָׁשׂוֹן לְפִי הִמָּה: קיב נָטִיתִי לְפִי
 לַעֲשׂוֹת חֻקֶּיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: קיג סַעֲפִים שָׁנֹאתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְּבָרְךָ
 יַחֲלִתִּי: קטו סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצֹּת
 אֱלֹהִי: קטז סִמְכֵנִי כְּאֲמַרְתָּ וְאַחִיהָ וְאַל־תִּבְיָשֵׁנִי
 מִשֹּׁבְרֵי: קיז סַעֲדֵנִי וְאַוְשָׁעָה וְאַשָׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׁוֹגִים מִחֲקִיד כִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רָשָׁעֵי־אֶרֶץ לְכֹן
 אֲהַבְתִּי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ וְרֵאתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק
 בְּלִיתִּיחִנִּי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשִׂקֵנִי זֵדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־אֲמַרְתָּ
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסֻדְךָ וְחֲקִיד

לְמִדְּנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יְהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־כֵּן
 אֲהַבְתִּי מִצֻּתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכח עַל־כֵּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שָׁנֹאתִי:
 פ קכט פְּלֹאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־כֵּן נִצַּרְתָּם נַפְשִׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא פִּי־פָּעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצֻּתֶיךָ יֹאבְתִּי: קלב פְּנֵה־אֵלַי וּחִנֵּנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֲהַבִּי שִׁמְךָ: קלג פָּעַמִּי הִכֵּן בְּאֲמַרְתָּךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשֶׂק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פָּנֶיךָ הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֻקֶּיךָ: קלו פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֹת צִדֵּק עֲדוֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מָאֹד:
 קלט צִמְתָּנִי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אֲמַרְתָּ מָאֹד וְעֲבָדְךָ אֲהַבָה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וּנְבוֹנָה פְּקֻדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקָתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צֹר־
 וּמִצֹּק מִצָּאֲנִי מִצֻּתֶיךָ שֶׁשִּׁעֲשִׂי: קמד צִדֵּק
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיהָ: ק קכה קָרָאתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יְהוָה חֲקִיד אֲצִרָה: קכו קָרָאתִיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קכז קִדְּמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאַשׁוּעָה לְדְּבָרְךָ יַחֲלִתִּי: קכח קִדְּמוּ עֵינֵי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאֲמַרְתָּךָ: קכט קוֹלִי שָׁמְעָה כַּחֲסֻדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קכ קָרְבוּ רִדְפִי וְזִמָּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קכא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצֻּתֶיךָ אֱמֶת:
 קכב קָדָם יָדַעְתִּי מַעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קכג רֵאֵה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קכד רִיבָה רִיבִי וּגְאֹלֵנִי לְאֲמַרְתָּךָ חִינִי:
 קכה רַחוּם מְרָשָׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיד לֹא דִרְשׁוּ:
 קכו רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קכז רַבִּים
 רִדְפִי וְצָרִי מַעֲדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קכח רֵאִיתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּסְטָמָה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּךָ לֹא שָׁמְרוּ:
 קכט רֵאֵה כִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כַּחֲסֻדְךָ חִינִי:
 קכס רֵאשִׁידְבָּרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קכסא שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנֹם וּמִדְּבָרְךָ פָּחַד לְפִי:

קסב שֵׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אִמְרֹתָיִךְ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רַב:
 קסג שֶׁקֶר שֵׁנֵאתִי וְאֶתְעַבָּה תוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי:
 קסד שֶׁבַע בַּיּוֹם הִלְלֵיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צְדָקָה:
 קסה שְׁלוֹם רַב לְאֹהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:
 קסו שִׁפְרָתִי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וּמִצּוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שִׁמְרָה נַפְשִׁי עֲדֹתֶיךָ וְאֶהְבֶּם מְאֹד:
 קסח שִׁמְרָתִי פְקוּדֶיךָ וְעֲדֹתֶיךָ כִּי כָל־דֶּרֶכְךָ נִגְדָּה:
 ת קסט תִּקְרַב רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרֶךְךָ הַבִּינֵנִי:

שְׂכַחְתִּי:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זיין:

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּה לִּי
 קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
 שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רַמְיָה: ג מִהִיתָן לִּי וּמִהִיָּסִיף לִּי
 לִשְׁוֹן רַמְיָה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחְלִי

קע תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לְפָנֶיךָ פֶּאֶמְרֹתֶךָ הִצִּילָנִי:
 קעא תַּבְּעֵנָה שְׁפָתַי תַּהֲלֶה כִּי תִלְמְדֵנִי חֲקִיךָ:
 קעב תַּעַן לְשׁוֹנִי אִמְרֹתֶךָ כִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צִדֵּק:
 קעג תַּהֲיִי־יָדְךָ לְעֹזְרִנִּי כִּי פְקוּדֶיךָ בַּחֲרָתִי:
 קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שַׁעֲשְׁעֵי:
 קעה תַּחֲיֵי־נַפְשִׁי וְתַהֲלִלְךָ וּמִשְׁפָּטֶךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קעו תַּעֲלֵיתִי בְּשֶׁה אֲבֹד בְּקֶשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא

רַתְּמִים: ה אוֹיְהִי־לִי כִּי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכָנָתִי
 עִם־אֲהֵלִי קָדָר: ו רַבַּת שְׁכֵנָה־לָּהּ נַפְשִׁי עִם
 שׁוֹנֵא שְׁלוֹם: ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
 לַמַּלְחָמָה:

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' א

26 בְּקִמְעִי - (כתב שתולים לחולה לרפואה) אף על פי שהוא מומחה -
 27 ריפא כבר שלוש פעמים, וזו - ובדין זה יש חוקר - (חומרא) בְּהִמָּה
 28 מְבֻאָה. אֲבָל יוֹצֵא הוּא - (הבהמה) לרשות הרבים בְּאֵד שֶׁעַל גְּבִי
 29 הַמִּכָּה, וּבְקִישִׁין - (לוחות) שְׁמַעְמִידִים בְּקִשְׁרָה עַל גְּבִי הַשֶּׁבֶר -
 30 עצם שנשברה, כדי שתעמוד במקומה ולא תזוז לצדדים ועל ידי
 31 כך תתחבר, וכן יוצאת הבהמה בְּשִׁלְיָא - (כיסוי המתהווה סביב
 32 העובר) הַמְדוֹלְדֵּלֶת בָּהּ - (שיצאה מגופה במקצת). וכן פִּיקְקִין לָהּ
 33 וזו - סותמים לבהמה פעמון התלוי בְּצִוְאָרָהּ, וכן היא מְטִיילֶת עִמּוֹ
 34 - (עם הפעמון התלוי לה) בְּחֶצֶר. מדייקת הגמרא: קָתְנִי מִיָּתֶת -
 35 מכל מקום שנינו, וְלֹא יֵצְאוּ מִיָּתֵין בְּמִדְּקָלִים שְׁתִּלּוּיִם לַהֵם בְּפִיָּהֶם
 36 לְרִשּׁוֹת הָרָבִים, ויש לדקדק, דווקא לְרִשּׁוֹת הָרָבִים הוּא שְׁנִינוּ וְלֹא
 37 - שלא יצאו, הָא בְּחֶצֶר שְׁפִיר דְּמִי - אבל בחצר יוצאים בטרסקל.
 38 ויש לשאול, מֵאֵי - במה מדובר, לֹא - האם לא מדובר בסייחים
 39 גְּדוֹלִים שְׂצוֹאֵרִים אֲרוּךְ, שאין להם צער לשחות לאכול מן הארץ,
 40 ואף על פי כן מותר לתלות להם טרסקל בחצר מִשּׁוּם תַּעֲנוּג, להקל
 41 עליהם שלא יצטרכו לשחות, וקשה לשמואל שאסר לתלות
 42 טרסקל אף בחצר.
 43 מתרצת הגמרא: לֹא - לא מדובר בסייחים גדולים, אלא בסייחים
 44 קְטַנִּים, שרגליהם ארוכות ולכן הם גבוהים, וצווארם קצר ואינו
 45 מגיע לארץ, וּמִשּׁוּם צֶעַר תּוֹלִים לַהֵם טרסקל, שיש להם צער
 46 לשוח לארץ לאכול, ובמקום צער אף שמואל מודה שמוותר
 47 לתלות להם טרסקל בחצר.
 48 מוסיפה הגמרא ומדייקת שאכן מדובר בסייחים קטנים: דִּיקָא גְּמִי
 49 - וכך גם יש לדייק, דְּקָתְנִי - שכן שנינו דין זה של סייחים

1 בידיו. ואין להוכיח משם לאסור את הנתינה, שכן האוכף לא יינתן
 2 מאליו, ולכן מותר לתת בעצמו. מוסיפה הגמרא להשיב: רַב שְׁפָא
 3 אִמָּר, יש לחלק בין נטילת אוכף לנתינתו, שכן בָּאן - (בנתינה) נותן
 4 כדי לְחִמְקָה - (את החמור), ואילו בָּאן - (בנטילה) נוטל כדי לְצַנְנָה
 5 - (את החמור) מחום המשא שנשא בערב שבת, וכאשר בא לְחִמְקָה
 6 אִית לָהּ צֶעַר - יש לחמור צער אם לא יתן עליו את האוכף מפני
 7 הצנינה, ולכן מותר לתת, ואילו כאשר בא לְצַנְנָה לִית לָהּ צֶעַר -
 8 אין לו צער בדבר, ולכן אסור ליטול. מבארת הגמרא מדוע אין
 9 לחמור צער כשבא לְצַנְנָה וְהִינּוּ דְאִמָּרִי אִינְשִׁי - שזהו המאמר
 10 שרגיל בפי בני אדם, הִמָּר - (חמור) אִפְּלִי בְּתַקּוּפַת תָּמוּז שהיא
 11 חמה, קָרִיָּא לָהּ - (קר לו). ולכן, אין להוכיח מהברייתא שאסור
 12 לתת אוכף, אלא מותר לתת בין אוכף ובין מרדעת.
 13 הגמרא שבה למחלוקת רב ושמואל בתליית טרסקל, ומקשה על
 14 שמואל שאסר: מִיָּתֵיב - הקשו בני הישיבה על שמואל שאסר
 15 לתלות טרסקל בצוואר הבהמה, שנינו בתוספתא (פ"ה ד"ה), לֹא יֵצְא
 16 תַּפּוֹם לרשות הרבים בְּזֶמַּן שֶׁעַל שְׁתוּלִים לוֹ בֵּין עֵינָיו כִּי שֶׁלֹא
 17 תשלוט בו עין הרע, וכן לֹא יֵצְא חֲסוֹס בְּהִירְוִיָּת - (לשון של
 18 חזירות) שְׁתוּלִים לוֹ בֵּין עֵינָיו לְנוֹי, וכן לֹא יֵצְא חֲזֵב בְּכִים שְׁלוֹ
 19 שְׁתוּלִים באמתו כדי לקבל את זובו ולמנות את ראיותיו, וכן לֹא
 20 יֵצְאוּ עֵזִים בְּכִים שְׁקוּשְׁרִים לַהֵם בְּדִידֵיהֶן, וְלֹא תֵצֵא פָּרָה בְּחֶסֶם
 21 שְׁנוֹתִים בְּפִיָּה כִּי שֶׁלֹא תרעה בשדות של אחרים, וכשבאה
 22 למקום המרעה שלה מסירים אותו מפיה, וְלֹא יֵצְאוּ מִיָּתֵיבִים
 23 - (חמורים צעירים) בְּמִדְּקָלִין - (בסלים) שְׁתִּלּוּיִם לַהֵם בְּפִיָּהֶם
 24 לאכול מהם לְרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְלֹא תֵצֵא בְּהִמָּה בְּסִנְדֵּל של מתכת
 25 שְׁנוֹתִים לַהּ בְּרִגְלֶיהָ כִּי שֶׁלֹא תינזק מהאבנים, וְלֹא תֵצֵא בַּהֲמָה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראווי הי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ב' אייר מפרק י עד סוף פרק יז	יום רביעי - ה' אייר מפרק כט עד סוף פרק לד
יום שני - ג' אייר מפרק יח עד סוף פרק כב	יום חמישי - ו' אייר מפרק לה עד סוף פרק לח
יום שלישי - ד' אייר מפרק כג עד סוף פרק כח	יום שישי - ז' אייר מפרק לט עד סוף פרק מג
שבת קודש - ח' אייר פרק כ פרק מד עד סוף פרק מח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ב' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 124, פרק מד והנה... עד עמ' סג, צפרא כו'.

ליקוטי אמרים

פרק מד והנה כל מדרגת אהבה מב' מדרגות
אלו אהבה רבה ואהבת עולם
נחלקת לכמה בחי' ומדרגות לאין קץ כל חד לפום
שיעורא דיליה כמ"ש בז"הק ע"פ נודע בשערים בעלה
דא קב"ה דאיהו אתידע ואתדבק לכל חד לפום מה
דמשער בלביה וכו' ולכן נקרא' רחילו ורחימו הנסתרות
לה' אלהינו ותורה ומצות הן הנגלות לנו ולבנינו לעשות
כו'. כי תורה אחת ומשפט אחד לכולנו בקיום כל
התורה ומצות בבחי' מעשה משא"כ ברחילו ורחימו
שהם לפי הדעת את ה' שבמוח ולב כנ"ל. אך אחת
היא אהבה הכלולה מכל בחי' ומדרגות אהבה רבה
ואהבת עולם והיא שוה לכל נפש מישראל וירושה
לנו מאבותינו. והיינו מ"ש הזהר ע"פ נפשי אויתך
בלילה וגו' דירחים לקב"ה רחימותא דנפשא ורוחא כמה
דאתדבקו אלין בגופא וגופא רחים לון וכו'. וז"ש נפשי
אויתך כלומר מפני שאתה ה' נפשי וחיי האמיתים

1 **פרק מד.** בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, את שתי המדרגות
2 הכלליות שבאהבה: — "אהבה רבה", הבאה מלמעלה. — אדם בכוחות
3 עצמו, אינו מסוגל להגיע עלי-ידי התבוננות בגדלות ה' למדרגה נעלה
4 זו של אהבה. רק כשהוא זוכה לכך — הוא מקבל אהבה זו מלמעלה בדרך
5 של מתנה; — "אהבת עולם",
6 הבאה עלי-ידי התבוננות
7 בגדלות ה', עלי-ידי שיהודי
8 מתעמק ומבין גדלות ה' — הוא
9 מגיע לאותה אהבה.
10 **וְהֵנָּה, כָּל מַדְרֵגַת אֲהָבָה**
11 **מִשְׁתִּי מַדְרֵגוֹת אֵלּוּ:**
12 **"אֲהָבָה רַבָּה" וְ"אֲהָבַת**
13 **עוֹלָם" — נִחְלָקֶת לְכַמָּה**
14 **בְּחִינֹת וּמִדְרָגוֹת לְאֵין**
15 **קֵץ, — יִשָּׁן אִין-סוּף**
16 **מִדְרִיגוֹת שֶׁל אֲהָבָה, גַּם**
17 **בַּמְדְרִיגַת "אֲהָבָה רַבָּה"**
18 **וּגַם בַּמְדְרִיגַת "אֲהָבַת**
19 **עוֹלָם", כָּל חֵד לְפִי**
20 **שְׁעוֹרָא דְלִיָּה, — כֹּל אֶחָד**
21 **לְפִי שִׁיעוּרוֹ, מִדְרִיגַת**
22 **הָאֲהָבָה בְּכֹל אֶחָד הִיא**
23 **בְּהֵתָאם לְדִרְגָּתוֹ הָרוּחָנִית;**
24 **כְּמֹו שִׁכְתוּב בְּזֹהָר**
25 **הַקְדוּשִׁי עַל פְּסוּק:** "נֹדַע בְּשַׁעְרִים בְּעֹלָה"² — ש"בעלה" דא
26 **קְדָשָׁא בְּרִיךְ דְּהוּא,** — הקב"ה נקרא "בעל" של כנסת ישראל —
27 ר'בעלה", הקב"ה, "נודע בשערים" — דאיהו אֶתִידַע וְאֶתִדְבֵּק
28 — הוא "נודע", נרגש ומתדבק, ב"שערים" — לְכָל חֵד לְפִי מַה
29 **דְּמִשְׁעָר בְּלִבִּיהּ וְכו'.** — לכל אחד כפי שהוא "משער" ו"תופס"
30 בלבו. כך, ששני אנשים שעומדים שניהם באותה מדרגה
31 כללית של אהבה, ובכל זאת קיים הבדל בדרגות הפרטיות.
32 **וְלִבָּן נִקְרָאִים דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי** — יראה ואהבה, "הַנִּסְתָּרוֹת לַה'
33 **אֱלֹהֵינוּ"**, — כי מדרגת האהבה של יהודי אחד, מוסתרת לגבי
34 יהודי אחר, היות ואין הוא עומד באותה מדרגה, וְתוֹרָה
35 **וּמִצְוֹת** — הן "הַנִּגְלּוֹת לָנוּ וְלִבְנֵינוּ לַעֲשׂוֹת כּו'", — ואילו
36 תורה ומצוות הן גלויות ושוות לכל אחד, כִּי תוֹרָה אֶחָת
37 **וּמִשְׁפָּט אֶחָד לְכָלֵנוּ, בְּקִיּוֹם כָּל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּבְחִינַת**
38 **מַעֲשֵׂה,** — בעשיית וקיום כל התורה והמצוות, משתווים כל בני
39 ישראל — אותה צורה של תפילין ואותו אופן של הנחה שוה
40 אצל הגדול שבגדולים שבישראל, ואצל היהודי הנחות ביותר
41 בישראל. מִה־שֵׁאִין-כֵּן בְּרַחֲמֵי וְרַחֲמֵי — שונה הדבר ביחס
42 ליראה ואהבה, שָׁהֵם לְפִי הַדְּעָת אֶת ה' שְׁכֻמָּה וְלֵב, — בכך
43 שונה אחד מן השני: יש מי שידעיתו באלקות גדולה ועמוקה
44 יותר ולכן יראתו ואהבתו את ה' גדולות יותר, ויש אשר ידיעתו

איין־סוף – כלומר: דרגת האהבה הנידונה עתה מביאה את
האדם ללימוד התורה, שעלידי הלימוד מתאחדים ומתדבקים
בהקב"ה. וכמו שבחיות האלקית, המחיה את העולם בכלל,
ישנה התחדשות תמידית ("המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה

בראשית"), ולגבי תורה

בפרט, הרי "בכל יום יהיו

בעיניך כחדשים" – הרי

שהאהבה והתשוקה

לחיות האלקית שאדם

ממשיך בקרבו עלידי

לימוד התורה, צריכה

להיות, כמו זו של אדם

החש שהוא זקוק לחיות

מחודשת, שאז התשוקה

לחיות היא חזקה וגלויה.

כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַזֹּהַר שָׁם:

"דְּכַעֵי פֶּר נֶשׁ

מִרְחִימוֹתָא דְקִדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא לְמִיָּקָם כְּכֹל לֵילָא,

לְאַשְׁתַּדְלָא בְּפִלְחָנָה עַד צִפְרָא כּו'". – מחמת אהבתו

להקב"ה, על האדם לקום בכל לילה ולעסוק בעבודתו, עבודת

ה', עד לבוקר. זוהי משמעות האהבה של "נפשי אויתך" –

האהבה שיש ליהודי לאלקות, להקב"ה, כשהוא חש שהקב"ה

הוא נפשו וחיותו האמיתית, שהרי אהבה זו ישנה בנשמתו של

יהודי בירושה מן האבות, ועליו לגלותה עלידי התבוננות

עמוקה ותכופה, איך הקב"ה הוא מקור חיינו – כפי שיוסבר

בהמשך הפרק.

ליקוטי אמרים

לִכְךָ אוֹיְתִיךָ פִּי שְׁאֵנִי מִתְּאוּה וְתֹאב לִךְ כְּאִדָּם הַמִּתְּאוּה
לְחַיִּי נִפְשׁוֹ וְכִשְׁהוּא חֲלָשׁ וּמַעֲנָה מִתְּאוּה וְתֹאב
שֶׁתִּשׁוּב נִפְשׁוֹ אֵלָיו וְכֵן כִּשְׁהוּא הוֹלֵךְ לִישׁן מִתְּאוּה
וְחִפְץ־שֶׁתִּשׁוּב נִפְשׁוֹ אֵלָיו כְּשִׁיעוּר מִשְׁנֵתוֹ כֵּךְ אֲנִי
מִתְּאוּה וְתֹאב לְאוֹר אִ"ס ב"ה חַיִּי הַחַיִּים הָאֱמִיתִיִּים
לְהַמְשִׁיכּוֹ בְּקִרְבִּי ע"י עֶסֶק הַתּוֹרָה בְּחֻקֵּי מִשְׁנֵתִי
בְּלִילָה דְאוֹרִיתָא וְקב"ה כּוֹלֵא חַד. כְּמִ"שׁ הַזֶּה שֶׁ
דְּבַעֵי בֵּר נֶשׁ מִרְחִימוֹתָא דְקב"ה לְמִיָּקָם כְּכֹל לֵילָא
לְאַשְׁתַּדְלָא בְּפִלְחָנָה עַד צִפְרָא כּו'.

1 אני תאב לך; פִּרְוֶשׁ, שְׁאֵנִי מִתְּאוּה וְתֹאב לִךְ כְּאִדָּם
2 הַמִּתְּאוּה לְחַיִּי נִפְשׁוֹ, וְכִשְׁהוּא חֲלָשׁ וּמַעֲנָה מִתְּאוּה וְתֹאב
3 שֶׁתִּשׁוּב נִפְשׁוֹ אֵלָיו, – שלאמתו של דבר, תענוג החיים הוא
4 התענוג הגדול ביותר של האדם, כמו שאנו רואים, שאדם יותר

5 על כל התענוגים, כדי

6 שיחיה. הרי מוכן הדבר,

7 שתשוקת ותענוג החיים

8 גדולים וחזקים יותר מכל

9 התענוגים; אלא, היות

10 ר"תענוג תמיד – אינו

11 תענוג, אדם אינו חש

12 ומרגיש בתענוג תמיד,

13 לכן אין הוא מרגיש

14 בתענוג הגדול שבחיים.

15 אך, בשעה שהוא חלש או

16 עייף, ואין החיות אז אצלו

17 בהתגלות כמו שצריכה

18 להיות – אז הוא חש בתשוקה לחיים. וְכֵן בְּשְׁהוּא הוֹלֵךְ לִישׁן

19 – שאז החיות היא בהתעלמות, שכן "שינה – אחד מששים

20 במיתה"⁶, ולכן האדם אז, מִתְּאוּה וְחִפְץ־שֶׁתִּשׁוּב נִפְשׁוֹ אֵלָיו

21 כְּשִׁיעוּר מִשְׁנֵתוֹ – כֵּךְ אֲנִי מִתְּאוּה וְתֹאב לְאוֹר אִין־סוף

22 בְּרִיךְ־הוּא, – שהוא, חַיִּי הַחַיִּים הָאֱמִיתִיִּים, לְהַמְשִׁיכּוֹ בְּקִרְבִּי

23 עַל־יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה בְּחֻקֵּי מִשְׁנֵתִי בְּלִילָה, – את אור

24 איין־סוף, חַיִּי הַחַיִּים הָאֱמִיתִיִּים, תֹּאב אֲנִי לְהַמְשִׁיךְ בְּקִרְבִּי עַל־יְדֵי

25 הַתּוֹרָה, דְאוֹרִיתָא וְקִדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא בְּלֵא חַד, – שכן התורה

26 והקב"ה הם דבר אחד, ועלידי לימוד תורה אמשיך בקרבי אור

יום שני ג' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סג, ואהבה רבה וגדולה... עד עמ' 126, נעשה טבע.

לפדות אותם משביים – עבודה ואהבה כאלו, היו במשה רבנו,
וגם בכל אחד מישראל ישנה בנפשו אהבה מסותרת כזו – כִּי
הֲלֹא אַב אֶחָד לְכָלְנוּ. – כלומר: כמו במשה רבנו שאהבתו
היתה מפני שהקב"ה הוא אביו, כך יש גם בכל יהודי סוג אהבה

73 כזו, שהרי הקב"ה הוא

74 אביו של כל יהודי. –

75 אהבה זו היא למעלה

76 מהאהבה הקודמת, שהרי

77 אהבת "נפשי אויתך",

78 שבהיותה כמו אהבה

79 לחיים, מחייבת רק באותה

80 מדה שהיא קשורה לחיים,

81 אך אינה מחייבת מסירות נפש שהיא ההיפך מחיים; ואילו,

82 האהבה, אודותה אנו לומדים כעת, מחייבת גם מסירות נפש,

83 כמו אהבת בן לאביו ולאמו שאינה מדודה באופן שחיו קודמים

84 לחייהם, אלא אהבתו אליהם איננה מוגבלת, והוא מוכן גם

53 וְאַהֲבָה רַבָּה וְגִדּוּלָה מְזוּ, – עוד ישנה אהבה רבה, שהיא

54 למעלה מהאהבה האמורה, שהיא אהבת "נפשי אויתך", אהבה

55 להקב"ה בדוגמת האהבה לחיים, מפני שהקב"ה הוא חיי החיים,

56 אשר כאמור, היא ישנה בכל אחד מישראל, בירושה מן האבות

57 – ובכן: קיימת אהבה

58 גדולה מזו – וְהִיא

59 מִסְתַּרְתָּ גַּם־בֵּן כָּל

60 נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בִּירֵשָׁה¹⁰

61 מֵאֲבוֹתֵינוּ, הִיא, מֵה

62 שְׁכִיתוֹב בְּרִיעָא

63 מִהִמָּנָא": כְּכִרָא¹³

64 דְאַשְׁתַּדֵּל בְּתֵר אֲבוֹי

65 וְאִמִּיה, דְרַחֲמִים לֶזֶן יְתִיר מִגְרָמִיה וְנִפְשִׁיה וְרוּחִיה כּו' –

66 עבודתו של משה רבנו להקב"ה היתה, כעבודת בן לאביו ואמו,

67 שהוא אודח אותם יותר מאשר את עצמו, את גופו, נפשו ורוחו.

68 ובפי שה"זוהר" מסיים שם: הוא מוסר את נפשו עבור אביו ואמו,

לכל אחד מישראל בכל דור, היא בְּחִינַת הַסֵּתֶר וְהַעֲלָם
גְּדוֹל בְּנִפְשׁוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְלִהְיוּצֵי אֲהָבָה זו
הַמִּסְתָּרֶת מִהַעֲלָם וְהַסֵּתֶר אֶל הַגִּלּוּי, לְהִיּוֹת בְּהַתְגַּלּוּת
לְבֹו וּמְחֹו – שֶׁאֵבָה זו תְּהִיָּה מוֹרַגֶּשֶׁת בְּמוֹת – לֹא נִפְלְאוֹת
וְלֹא רְחוּקָה הִיא, אֲלֵא
קְרוֹב הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ
וּבְלִבְךָ. – מִהִי מִשְׁמַעוֹת
הַקִּירְבָּה עַל־יְדֵי הַפֶּה וְעַל־
יְדֵי הַלֵּב? – הִתְנַנֵּן, לְהִיּוֹת
רְגִיל עַל לְשׁוֹנוֹ וְקוֹלוֹ
לְעוֹרֵר בְּנִית לְבֹו וּמְחֹו,
– שְׁהִרִי, "קוֹל מְעוֹרֵר
הַכוּוֹנָה" – הַדִּיבּוֹר וְהַקּוֹל
מְעוֹרְרִים אֶת כּוּוֹנֵת הַלֵּב
וְהַמּוֹחַ, לְהַעֲמִיק
מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּחֵי הַחַיִּים
אִי־סוּף בְּרוּחָהּ, כִּי
הוּא אֲבִינוּ מִמָּשׁ הָאֲמִיתִי
וּמְקוֹר חַיִּינוּ, וְלְעוֹרֵר
אֵלָיו הָאֲהָבָה בְּאֲהָבָה
הֵבֵן אֶל הָאֵב. וּבְשִׁירְגִיל
עֲצָמוֹ בֶּן תְּמִיד – הִרִי
הַתְּהַלֵּל נַעֲשֶׂה טַבֵּעַ. –
אוֹתוֹ רַגֶּשׁ, שֶׁהִקְבֵּה הוּא אֲבִיו וְשִׁצְרִיקִים לֵאחֹוֹב אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁבֶן
אוֹהֵב אֶת אֲבִיו – נַעֲשֶׂה בּוֹ דָּבָר טַבֵּעִי.

למסור את נפשו עבור אביו ואמו. ואף כי מי הוא זה ואיזהו
אשר ערב לבו לגשת להשיג אפלו חלק אחד מני אלף
ממדרגת אהבת "רעיא מהימנא", – מאהבת משה רבנו,
ואם־כן כיצד אומרים, שלכל יהודי יש בנשמתו אהבה כזו כמו
שהיתה למשה רבנו? –
התשובה לכך היא: מְכַל־
מְקוֹם הִרִי אֶפֶס קָצֵהוּ
וְשִׁמְץ מִנְּהוּ מֵרֵב טוֹבוֹ
וְאוֹרוֹ – שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוּ,
מֵאִיר לְכָל־לֹוֹת יִשְׂרָאֵל
בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, כְּמוֹ
שֶׁבְּתוֹב בְּתִקּוּנִים⁸,
דִּאֲתַפְּשׁוּתִיהָ כְּכָל
דְּרָא וְדִרָא לֵאנְהָרָא לִזְוֹן
וְכוֹ. – הַתַּפְּשׁוּתוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה רַבְּנוּ יִשְׁנָה בְּכָל דּוֹר
וְדוֹר לְהֵאִיר לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל
שְׁבָאוֹתוֹ דּוֹר. וּמִכִּיּוֹן
שֶׁבְכָל דּוֹר יִשְׁנָה
הַתַּפְּשׁוּת מִמֹּשֶׁה רַבְּנוּ
הַמֵּאִירָה בְּכָל יְהוּדִי, הִרִי
שֶׁמִּהַתַּפְּשׁוּת הַטּוֹב
וְהָאוֹר מִמֹּשֶׁה רַבְּנוּ,
מִתְהוֹוֶה אֲהָבָה, שִׁישְׁנָה בְּכָל יְהוּדִי בִירוּשָׁה מֵאֲבוֹתֵינוּ, כֵּאֲפֹן
אֲהָבָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוּ⁹. רַק שֶׁהָאֲהָרָה זוֹ – מִנִּשְׁמַת מֹשֶׁה רַבְּנוּ

יום שלישי ד' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 126, ואף אם נדמה... עד עמ' 126, מצרפה כו':

וְהַמִּצְוֹת שְׁלֹוּמֵד וּמְקִיָּם עַל־יְדֵי־הָהָר, – עַל־יְדֵי הַתְּגַלּוּת
הָאֲהָבָה, וְזֹאת כְּדִי לְעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו וְתִפְתָּרָה בְּכֵן
הַעֲוֹבֵד אֶת אֲבִיו. – כְּדִי לְגַרוֹם לוֹ נַחַת רוּחַ, כִּךְ מַחֲיִיבֵת אֲהָבָה
גְּלוּיָה זוֹ, לְלַמּוֹד תּוֹרָה וּלְקִיָּים מִצְוֹת, כְּדִי לְגַרוֹם נַחַת רוּחַ
לְהַקְבֵּה שֶׁהוּא אֲבִינוּ
הָאֲמִיתִי. וּמִכִּיּוֹן
שֶׁמִּבְחִינַת הַנִּשְׁמָה,
הָאֲהָבָה הִיא בְּאֲמַת, הִרִי
גַם כִּשְׁהִיא אֵינֶנָּה
בְּהַתְגַּלּוּת מִתּוֹךְ אֲמַת
לְאֲמִיתָה, וְהִיא נִרְאִית
כְּדִמְיוֹנִית בְּלִבֵּד – אֵין הוּא
צִרִיךְ לַחֲשׁוֹשׁ מִכֶּךָ, מִכִּיּוֹן
שֶׁגַם הִיא, הִרִי מִבִּיָּאָה אוֹתוֹ לְלִמּוּד הַתּוֹרָה וּלְקִיָּים הַמִּצְוֹת
מִתּוֹךְ אוֹתָהּ כּוּוֹנָה. וְעַל זֶה אָמְרוּ – חֲכָמֵינוּ ז"ל¹⁰: "מַחֲשָׁבָה

וְאֵין אִם נְדָמָה לוֹ לְבָאוּרָה שֶׁהוּא בֶּן דְּמִיוֹנִי – שְׁבָאֲמַת
אֵין בּוֹ אֲהָבָה זוֹ, הוּא רַק מִדְּמָה כֶּךָ, וְהִרִי בְּעִבּוּדֵת ה' יֵשׁ
לְהַתְרַחֵק מִדְּמִיוֹנוֹת, בְּכָל זֹאת – לֹא יַחֲשׂוּשׁ, – אֵל יַחֲשׁוֹשׁ מִכֶּךָ,
מֵאַחֵר שֶׁהוּא אֲמַת לְאֲמַתוֹ מִצֵּד עֲצָמוֹ – בְּלַעֲדֵי עִבּוּדוֹתוֹ,
בְּבִחִינַת "אֲהָבָה
מִסְתָּרֶת". – מִבְּחִינַת
הַנִּשְׁמָה הִרִי טַבּוּעָה בָּהּ
אֲהָבָה זוֹ בְּאֲמַת לְאֲמִיתָה,
רַק שֶׁתּוֹעֲלָת – עִבּוּדוֹתוֹ
הַמִּבִּיָּאָה אֶת יִצְיָאָתָה אֶל
הַגִּלּוּי – הִרִי זֶה כְּדִי
לְהִבְיָאָה לְיָדֵי מַעֲשֶׂה, –
לְהִבְיָא לְיָדֵי כֶּךָ שֶׁהָאֲהָבָה
תְּעוֹרֵר אֶת הַמַּעֲשִׂים שְׁבָאֲדָם, שֶׁבְּהִיּוֹתָה מוֹסְתֵרֶת וְנַעֲלֵמַת אֵין
בְּכוּחָה לְהִבְיָא לְיָדֵי מַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא – הַמַּעֲשֶׂה הוּא עֶסֶק הַתּוֹרָה

ליקוטי אמרים

ואף אם נדמה לו לכאורה שהוא

כח דמיוני לא יחוש מאחר שהוא אמת לאמיתו מצד
עצמו בבחי' אהבה מסותרת רק שתועלת יציאתה אל
הגילוי כדי להביאה לידי מעשה שהוא עסק התורה
והמצות שלומד ומקיים ע"י זה כדי לעשות נחת רוח
לפניו ית' כבן העובד את אביו. ועל זה אמרו מחשבה

שגם היא, הרי מביאה אותו ללימוד התורה ולקיום המצוות
מתוך אותה כוונה. ועל זה אמרו – חכמינו ז"ל¹⁰: "מחשבה

8. ראה זהר חלק ג. רטז, ב; רעג, א. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד דמי שהוא חכם, פועל זה – דאם נמשך בטבע למדת האהבה (או הגבורה ורחמים) פועלים הם בחכמה; מי שפעל בעצמו ביטול – פועלים הג"ל בביטול וכיו"ב. וכמוכן ג"כ מספ"י (מדובר ג"כ באהבה זו – כמבואר בקו"י עה"ח, עבודה) – ובזה מובן ג"כ דמביא כאן גם ריש ל' הזהר דאשתדל בתר אביו – דאם ה' הכוונה כאן שאהבת משה עצמה נעשית (שמץ ממנה) אהבתו – הול"ל כברא כו' דרחים לון כו', – אלא דמשה בתור רועה ממשך דעת (ואתפשותי) – ג"כ בזה, ומעיקר מהותו – חכ' וביטול) ואהבה – היא מאברהם". 10. קדושין מ, א.

44 הנה דוקא בו תתגלה האלקות על ידי העבודה של תורה
45 ומצוות – וכשדאם מבצע כוונה זו – הוא גורם נחת־רוח למעלה.
46 הרי למדנו, שהאהבה בבחינת "כברא דאשתדל" (רגש אהבה
47 להקב"ה כאהבת הבן לאביו), יכולה לבוא לידי גילוי על ידי
48 התרגלותו
49 וב"קול" שלו לעורר את
50 כוונת הלב והמוח, ולגלות
51 את האהבה לאבינו
52 הקב"ה. רבנו חזקן מסביר
53 עתה, שגם האהבה של
54 "נפשי אויתך", שעליה
55 דובר בתחלת הפרק,
56 שהיא רגש של אהבה כמו
57 אהבת הנפש לחיים,
58 יכולה להתעורר על ידי
59 ההרגל של "דיבור"
60 אודותה, באופן שהלב

ליקוטי אמרים

טובה הקב"ה מצרפה למעשה להיות גרפין לפרחא
כנ"ל. והנחת רוח הוא כמשל שמחת המלך מבנו
שבא אליו בצאתו מבית האסורים כנ"ל או להיות לו
דירה בתחתונים כנ"ל והנה גם לבחי' נפשי אויתך
הנ"ל קרוב הדבר מאד להוציאה מההעלם אל הגילוי
ע"י ההרגל תמיד בפיו ולבו שוין. אך אם אינו יכול
להוציאה אל הגילוי בלבו אעפ"כ יכול לעסוק בתורה
ומצות לשמן ע"י ציור ענין אהבה זו במחשבה שבמוחו
ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה כו':

יגיש שהקב"ה הוא חיינו האמיתי, חיי החיים. ובלשון ה"תניא":
והנה, גם – ביחס לבחינת – האהבה האמורה, של "נפשי
אויתך" הנזכר לעיל – קרוב הדבר מאד להוציאה מההעלם
אל הגילוי, על־ידי ההרגל תמיד בפיו ולבו שוין. – שגם הלב
יגיש ויחוש במה שהוא מוציא בפיו, שהקב"ה הוא חיינו
האמיתיים¹¹. אך אם אינו יכול להוציאה – את האהבה, אל
הגילוי בלבו, אף־על־פיכך – מצד האהבה הוא יכול לעסוק
בתורה ומצות לשמן, על־ידי ציור ענין אהבה זו
במחשבה שבמוחו, – כשבמחשבתו ישנו ציור מענין האהבה
– ו"מחשבה טובה הקדוש־ברוך־הוא מצרפה כו": –
למעשה, ועל־ידיה יכולות תורתו ומצוותיו לעלות למעלה
בספירות העליונות, כמו שהן עולות כשהוא מקיים תורה
ומצוות מתוך אהבה גלויה בלב.

בהתאם למה שלמדנו בפרקים הקודמים, הרי שהאהבה
והיראה המביאות לקיום התורה והמצוות, מעלות את התורה
והמצוות לספירות של העולמות העליונים. אלא שבכך קיים
הבדל: אם היראה והאהבה הן "טבעיות", ולא נוצרות
מהתבוננות בגדולת ה', אלא מפני שבנשמה ישנן בטבע אהבה
ויראה – הרי כשם שמקומה של מדריגת יראה ואהבה
"טבעיות", הוא ב"עולם היצירה" שהוא עולם המדות – כך
מעלות היראה והאהבה את התורה והמצוות לספירות
שב"עולם היצירה"; ואם היראה והאהבה הן "שכליות",
שנוצרות מהשכל וההבנה בגדולת ה', באופן שיש להן שייכות
ל"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה (שכן, ב"עולם
הבריאה" מאירה ספירת הבינה) – עולות אז התורה והמצוות
לספירות "עולם הבריאה". להלן יסביר רבנו חזקן, שהאהבה

1 טובה – הקדוש־ברוך־הוא מצרפה למעשה, – הוא מצרף
2 ומאחד את המחשבה הטובה למעשה, להיות גרפין לפרחא –
3 להיות "כנפיים" לפרוח בהן, להעלות את התורה והמצוות
4 למעלה, בנזכר לעיל. – בפרק ט"ז. כלומר: אם המשמעות של
5 "מחשבה טובה הקב"ה
6 מצרפה למעשה" היא כמו
7 שמפרשים בפשטות –
8 שכש אחד חשב לעשות
9 מצוה, ובגלל סיבה (שאין
10 הוא אשם בה) לא היה
11 בידו לעשותה – נחשב
12 הדבר, כלפי הקב"ה,
13 כאילו עשה את המצוה,
14 היו חכמינו ז"ל צריכים
15 לומר "מעלה עליו הכתוב
16 כאילו עשאה". מהלשון
17 "מצרפה למעשה" משמע

18 שהמעשה ישנו, אלא שאין למחשבה הטובה בעצם שום שייכות
19 למעשה – והקב"ה מצרף ומאחד את המחשבה הטובה למעשה.
20 בפרק ט"ז הוסבר שכשהאהבה היא גלויה בלב, יש לה בעצם
21 שייכות למעשה, שכן אהבה גלויה נותנת חיות במעשה
22 המצוות. כמו שאנו רואים במוחש, כשאחד עושה דבר מתוך
23 אהבה – הוא עושה זאת בחיות. ואילו, כשהאהבה איננה
24 בהתגלות בלב, והיא באה לידי ביטוי ברעיון המוח בלבד, באופן
25 שהיא נקראת "מחשבה טובה", אין לה אז, מצד עצמה, שום
26 שייכות למעשה (למשל: כשאחד מבין בשכלו שעליו לעשות
27 דבר מסוים, אלא שאין לו משיכה של אהבה לאותו דבר, הרי
28 הוא אכן עושה את הדבר, אלא שחסרה בה החיות, כי
29 המחשבה מנותקת מאד מלתת חיות באותו מעשה) – ולכן, על
30 הקב"ה לצרף ולאחד את ה"מחשבה טובה" למעשה, וזה פועל
31 שה"מחשבה טובה", האהבה והיראה שבמחשבה, תעלה את
32 התורה והמצוות (הבאות בסיבתה), לעולם ולמדריגה של
33 ה"מחשבה טובה". וְהַנִּחַת רִיחַ – שהוא גורם להקב"ה בלימוד
34 התורה ובקיום המצוות, הוא, כמשל שמחת המלך מבנו
35 שבא אליו בצאתו מבית האסורים בנזכר לעיל¹², – שכן,
36 בדיוותה לבושה בגוף ונפש הבהמית, נמצאת נשמתו של יהודי
37 (שהוא בנו של הקב"ה, של המלך) בכלא, ועל ידי תורה ומצוות
38 היא יוצאת מהכלא ומתחברת להקב"ה, דבר הגורם נחת־רוח
39 רבה להקב"ה, כמו, למשל, בשעה שכן המלך משתחרר מכלאו
40 ושב אל אביו המלך. או להיות לו דירה בתחתונים בנזכר
41 לעיל. – הנחת־רוח' באה מכך, שעל ידי לימודו תורה וקיומו
42 מצוות, מתבצעת כוונתו ותשוקתו של הקב"ה, כביכול, שתהיה
43 לו דירה בתחתונים, ב"עולם הזה", בו האלקות מכוסה ועלומה,

11. בסוף פרק מ"א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באהבה דכברא דאשתדל) בזה צריך להיות נעשה כטבע שהוא אבינו – ענין שבהרגש ושכל, ולא שייך לגופניות; ולכן מובין יותר שהתעוררות הכוונה (על ידי הקול) תועיל בזה. (באהבה דנפשי אויתך) צריך להיות נעשה כטבע שזהו חיי – ולכאורה אם אין גופו מרגיש זה (כהרגשתו חיי נפשו – לאחר שיהי' מעונה כו') מה תועיל בזה כוונת הלב הרוחני?"

הלב - הן מעלות אז את התורה והמצוות ב"עולם
הבריאה". מדוע הדבר כך? - כי, למרות שאהבות אלו הן
כמו טבעיות, אבל הן באות לידי התגלות, דוקא על ידי
התבוננות עמוקה במה שהקב"ה הוא "מקור החיים" שלנו
והוא "האב האמיתי" שלנו. ועקב התבוננות זו, הן נחשבות
כמו אהבה ויראה הבאות מהתבוננות, והן מעלות את
התורה והמצוות ב"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה.
ובלשון ה"תניא":

של "נפשי אויתך" והאהבה של "כברא דאשתדל" (כבן
המשתדל), למרות ששתיהן הן "טבעיות" בנשמתו של יהודי
(כפי שלמדנו שהן באות בירושה מן האבות), ולכאורה היה
צריך להיות שהתורה והמצוות שמקיים מתוך האהבה
והיראה (הכוללה באהבה) - תעלנה ב"עולם היצירה" בלבד,
כפי שהדבר באהבה ויראה "טבעיות". הרי אימתי הדבר
כך? - דוקא כשהן נשאות בתעלומת הלב, והאדם מגלה
אותן רק במוחו. ואילו, בשעה שיהודי מגלה אותן בהרגשת

יום רביעי ה' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 126, והנה ב' בחי' אהבות... עד עמ' סד, אהבת עולם.

"ציר" של אהבה - הביא הדבר לכך שיקיים את התורה
והמצוות, אז גם התורה והמצוות הבאות כתוצאה מכך עולות
ל"עולם היצירה", ששם נמצאות האהבות עצמן, כאמור, **אָבֵל**
בְּשֶׁהֵן - שתי האהבות, **בְּהַתְגַּלּוּת לְבָו** - שהתבוננות
מעוררת בו את האהבה
בהתגלות ובהרגשת הלב,

נִקְרָא - אז, **"רְעוּתָא**
דְּלִבָּא" **בְּזֶהר**, - לא
אהבה טבעית, אלא "רצון
הלב" - דרגה נעלה של
אהבה ורצון הלב, **וּמִקוּמָן**
בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיָּא,
- ששם מקום המדות
השכליות, **וְלִשְׁם הֵן**
מַעֲלֹת עֲמֻקָּה תְּתוּרָה
וְהַמְצִיאוֹת הַבָּאוֹת
מִחֲמַתָּה, - שקיים אותן
מתוך אהבה זו. טעמו של
דבר, מדוע אכן הדבר כך,
למרות שכאמור, הן בעצם
כמו "טבע" בנשמתם של
בני ישראל? - **מִפְּנֵי**
שִׁיעִיאוֹתָן מִהַעֲלֵם
וְהַסְתֵּר הַלֵּב אֶל בְּחִינַת

גִּלּוּי הָיָא עַל־יְדֵי הַדַּעַת וְתִקְיעַת הַמַּחְשָׁבָה בְּחֻק וְהַתְּבוּנָנוֹת
עֲצוּמָה מַעֲמָקָא דְּלִבָּא יְתִיר וְתִדִּיר - מתוך עומק הלב במדה
מרובה ותדירה **בְּאִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא אֵיךְ הוּא** - הקב"ה, **חֵינּוּ**
מִשְׁ וְאִבְנֵי הָאֱמִתִּי בְּרוּךְ־הוּא. - ומכיוון שזה בא על ידי
התבוננות עמוקה וחזקה כזו - **וּמִדַּעַת זֹאת** - והרי ידוע, **מָה**
שֶׁתּוֹכַח בְּתִקְוָנִים¹³: **כִּי בְּעוֹלָם הַבְּרִיָּאָה מִקְנָא תִּמְן אִימָא**
עֲלָאָה, - שוררת ומאירה בו בחינת "אימא עילאה" שהוא
ספירת ה"בינה" של "עולם האצילות", **שְׁהִיָּא** - בעבודת ה',
הַתְּבוּנָנוֹת בְּאִין־סוּף חֵי תִּיִּים בְּרוּךְ־הוּא, וְכִמְאָמֵר

וְהֵנָּה ב' בְּחִינֹת אֲהָבוֹת אֵלּוּ, - אהבת "נפשי אויתך" - מה
שיהודי אוהב את הקב"ה מתוך רגש שהקב"ה הוא חייו
האמיתיים, ואהבת "כברא דאשתדל" - מה שיהודי אוהב את
הקב"ה מתוך רגש שהקב"ה הוא אביו האמיתי, **אֵף שְׁהֵן יִרְשָׁה**
לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, וְכִמּוֹ
טָבַע בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ, וְכֵן
הִירָאָה תְּכַלּוּלָה בְּהֵן, -

היא גם כן ירושה לנו
מאבותינו וכמו טבע בנו,
שְׁהִיָּא לִירָא מְלִפְדֵּי
הַסִּיּוּשָׁלוֹם מִמִּקּוֹר חֵינּוּ
וְאִבְנֵי הָאֱמִתִּי בְּרוּךְ
הוּא - מתוך הרגש
שהקב"ה הוא מקור חייו
- קיים מורא, המונע את
האדם מלעשות עבירות,
כדי שלא יהיה נבדל
מהקב"ה, מקור חייו.
ומתוך הרגש שהקב"ה
הוא אבינו האמיתי - קיים
המורא, שלא לעשות
עבירה, כדי שלא יכרת
מהקב"ה שהוא אבינו
האמיתי - הרי למרות

ששתי האהבות והיראה האמורות, הן כמו "טבע" אצלנו -
אֵף־עַל־פִּירְכֵּן אֵינֵן נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם "דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי טָבְעִיִּים",
- יראה ואהבה טבעיות, **אֵלָּא בְּשֶׁהֵן בְּמָחוּ וּמַחְשָׁבָתוֹ לְבָד**
וְתַעֲלֹמוֹת לְבָו, - בטרם באו לידי גילוי, **וְאִזּוּ** - רק אז כשהן
בהעלם הלב, **מִקוּמָן בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דִּיצִירָה**, - שם המקום
והמדריגה, אליהן שייכות המדות הטבעיות, **וְלִשְׁם** - לעשר
ספירות "עולם היצירה", הן **מַעֲלֹת עֲמֻקָּה תְּתוּרָה וְהַמְצִיאוֹת**
הַבָּאוֹת מִחֲמַתָּה וּבְסִבְתָּהּ. - כלומר: כאשר האהבות האמורות
מהוות סיבה לקיום התורה והמצוות, שמכיוון שקיים במוחו

24 דאשתדל", ישנה המעלה האמורה של אהבה הבאה
25 מהתבוננות, אלא — יתירה מזו, ש'ב' בחינות אהבות אלו
26 הנזכרות לעיל — הן כלולות מן בחינת "אהבה רבה",
27 וגדולה ומעלה מ'דחילו ורחימו שכליים', — מיראה ואהבה
28 שכליות האבות משכל
29 והתבוננות בגדלות ה',
30 אשר האהבה — הבאה
31 מהתבוננות, נקראת לעיל
32 בשם "אהבת עולם". —
33 כלומר — לשתי האהבות
34 האמורות ישנה המעלה
35 של "אהבה רבה", שהיא

ליקוטי אמרים

בינה לבא ובה הלב מבין. ולא עוד אלא שב' בחי'
אהבות אלו הנ"ל הן כלולות מן בחי' אהבה רבה וגדולה
ומעולה מדחילו ורחימו שכליים אשר האהבה נק' לעיל
בשם אהבת עולם

למעלה מעלה מ"אהבת עולם" — ובהתאם לפירושו של הרבי
שליט"א, מתבטאת המעלה בכך, שמקומה של אהבה (רבה) זו,
היא ב"עולם האצילות" שלמעלה מעלה מ"עולם הבריאה",
ששם מקומה של "אהבת עולם"; וזוהי ההוספה ב"ולא עוד" לגבי
מה שלמדנו קודם, שאהבה זו כוללת בתוכה גם מ"אהבה רבה"
וגם מ"אהבת עולם" — שלא זו בלבד, שמקומה של אהבה זו, היא
ב"עולם הבריאה", מחמת שהיא מתגלה על ידי התבוננות, אלא
יש בה ענין נעלה בהרבה, שמחמתו, מקומה היא ב"עולם
האצילות". — ובכל זאת, יסביר רבנו הזקן, על האדם להשתדל,
להגיע לאהבה הנוצרת מהתבוננות, מפני שאהבה כזו מצטיינת
בתשוקה ובשלהבת לאלקות. ובלשון ה"תניא":

1 אלהיו: - ב"פתח אליהו" שב"תיקוני זוהר"¹⁴: "בינה - לבא ובה
2 הלב מבין". - "בינה" היא לב, ובה הלב מבין. כלומר:
3 ההתבוננות והשגת המוח מאירות בלב, הרי שההשגה
4 וההתבוננות באור-אינסוף הן ענין שיש לו שייכות ל"עולם
5 הבריאה", בו מאירה
6 ספירת הבינה של "עולם
7 האצילות" — ולכן מקומן
8 של אהבות אלו —
9 המתגלות על ידי
10 התבוננות כזו — הוא
11 ב"עולם הבריאה", ולשם
12 הן מעלות את התורה

13 והמצוות. להלן מסביר רבנו הזקן, שלא זו בלבד שבאהבות
14 "נפשי איתין" ו"כברא דאשתדל" (כבן המשתדל) ישנה מעלת
15 האהבה הבאה מתוך התבוננות, אלא יש בהן גם מעלת האהבה
16 הבאה מלמעלה, הנקראת "אהבה רבה", היות שגם הן הן כזו
17 דבר שניתן מלמעלה, מכיוון שהן באות, כאמור, אלינו בירושה
18 מן האבות. — לכאורה, הרי יהודי יכול להסתפק בשני סוגי
19 האהבות האמורות, המכילות את שתי המעלות (גם זו שבאה
20 על ידי התבוננות, וגם זו, "אהבה רבה", שבאה מלמעלה) — בכל
21 זאת, על יהודי להשתדל להגיע לאהבה הנוצרת כולה
22 מהתבוננות בגדלות ה', וזאת בגלל הטעמים שיפורטו להלן: ולא
23 עוד, — לא זו בלבד שלשתי האהבות, "נפשי איתין" ו"כברא

יום חמישי ו' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סד, רק שאעפ"כ צריך... עד עמ' סד, וכנודע:

64 בגדלות ה' — יש בה יותר להב שלהבת ורשפי אש מאשר
65 לאהבה הבאה בעצם בירושה, למרות שגם התגלותה באה על
66 ידי התבוננות; כי יש יתרון ומעלה לבחינת אהבה ברשפי
67 אש ושלחבת עזה וכו',
68 הנבא מהתבוננה ודעת
69 בגדלת אינסוף ברוך
70 הוא, — כלומר: בהפלאה
71 גדלות ה', על שתי
72 בחינות אהבה הנזכרות
73 לעיל כאשר אינן
74 ברשפי אש ושלחבת
75 כו', — אלא הן באות
76 מתוך רגש (או התבוננות)
77 של קרבת הקב"ה
78 לישראל, בהיותו "מקור
79 חיינו" ו"אבינו האמיתי"¹⁶,
80 ומעלה זו של אהבה כרשפי אש, היא: כיתרון ומעלת הוהב

ליקוטי אמרים

רק שאעפ"כ צריך לטרוח בשכלו
להשיג ולהגיע גם לבחי' אהבת עולם הנ"ל הבאה
מהתבונה ודעת בגדולת ה' כדי להגדיל מדורת אש
האהבה ברשפי אש ושלחבת עזה ולהב העולה
השמימה עד שמים רבים לא יוכלו לכבות וכו' ונהרות
לא ישטפוה וכו' כי יש יתרון ומעלה לבחי' אהבה
כרשפי אש ושלחבת עזה וכו' הבאה מהתבונה ודעת
בגדולת א"ס ב"ה על שתי בחי' אהבה הנ"ל כאשר
אינן כרשפי אש ושלחבת כו' כיתרון ומעלת הוהב

47 רק שאף-על-פי-כן צריך לטרוח בשכלו להשיג ולהגיע גם
48 לבחינת "אהבת עולם" הנזכרת לעיל, הנבא מהתבונה
49 ודעת בגדלת ה', — אהבה זו נוצרת כולה מהתבוננותו של
50 יהודי בגדלות ה', ולא כמו
51 בשתי האהבות האמורות
52 הבאות בעצם בירושה מן
53 האבות, ורק התגלותן היא
54 על ידי התבוננות, וזאת —
55 כדי להגדיל מדורת אש
56 האהבה ברשפי אש
57 ושלחבת עזה ולהב
58 העולה השמימה, עד
59 ש"מים רבים" — העומדים
60 כנגד אהבה זו, לא יוכלו
61 לכבות וכו' — את
62 האהבה, ונהרות
63 ישטפוה וכו'¹⁵. — וכשהאהבה נוצרת כולה מהתבוננות

14. הקדמה לתיקוני זוהר יז, א. 15. שיר השירים ח, ז. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (הסימונים "א, ב" ו-1, 2 — נוספו על ידי המחבר): "ואומר כאן כאשר אינן כרשפי אש, כי מדבר באהבות אלו דוקא באופן שאינן כרשפי אש, אבל אם מביאן לגילוי ע"י התבוננות בגדולת אבינו כו' הרי הן באופן שהן כרשפי אש, ויש בהן ג"כ המעלה, כי יקר תפארת האב מעורר הצמאון וכו'. הנקודה: ב' התבוננות, ככלל: א) בהפלאה — ומביאה — גילוי או הולדה — דצמאון ורשפי אש כו' (במאמרי אדנ"ע מוסיף בכ"מ, שכן ג"כ

בריאיתו של אדם, היא הרי, לְמַעַן דַּעַת אֶת כְּבוֹד ה' וְיִקָּר
תַּפְאֶרֶת גְּדֻלָּתוֹ, אִישׁ אִישׁ כְּפִי אֲשֶׁר יוּכַל שְׂאֵת, - להבין
את גדלות ה', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּדַעְיָא מְהִימְנָא פְּרִשְׁת בָּא:
"בְּגִין דִּישְׁתַּמּוּדְעוֹן לִיָּה וְכוּ", וְכַנּוּדָּע: - תכלית בריאתו של
האדם היא, כדי שיכירו
וידעו גדלות ה', וכפי
שהדבר ידוע; הרי
שבהתבוננות עצמה יש
משום מעלה ותכלית,
והתבוננות בגדלות ה'
ישנה במדה מרובה יותר
באהבה הבאה כולה

מהתבוננות, מאשר ישנה בשעת התעוררות שתי האהבות
האמורות; שכן, להתעוררות שתי האהבות האמורות נדרשת
רק ההתבוננות שהקב"ה הוא חיי החיים והוא החיים האמיתיים
- או (באהבה של "כברא דאשתדל") שהקב"ה הוא אבינו
האמיתי. ואילו, באהבה הנוצרת כולה מהתבוננות - נדרשת
התבוננות גדולה ועמוקה יותר, והבנה יתירה בגדלות ה'. עד
שבכך מתבצעת יותר כוונתו של הקב"ה "בגין דישתמודעון ליה"
- שנבראים תהיה להם השגה בגדלות ה'. והרי בכך טעם נוסף,
מדוע שלא להסתפק באהבות הבאות בירושה מן האבות, אלא
לטרות להגיע לאהבה הבאה מהתבוננות בגדלות ה'.

עַל הַכֶּסֶף וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמְן¹⁷. - מעלת הזהב כנגד
הכסף אינה מתבטאת רק בכך שזהב שווה יותר מכסף, אלא
המעלה היא בעצם תכונתו של הזהב, שיש בו התנוצצות
ה"שובה" את נפש האדם - כך גם האהבה הנוצרת מהתבוננות,
שמעלתה מתבטאת בלבד
השלהבת וברשפי האש

שבה - אין זה אומר שהיא
מדריגה נעלה יותר
באהבה - שהרי, להיפך,
האהבה הבאה מלמעלה
נעלה יותר ונקראת
"אהבה רבה" - אלא, עצם

ענין להב השלהבת שבאהבה זו, והשתפכות הנפש שהיא יוצרת
עד לידי כלות הנפש - זהו יתרונה של אהבה זו. - זהו טעם
אחד, מדוע אין לו לאדם להסתפק בשתי האהבות האמורות,
שחן בעצם בירושה מן האבות - אלא עליו לטרות להגיע
לאהבה הנוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה'. עוד יסביר רבנו
הזקן, טעם נוסף, שאין זה רק מצד האהבה עצמה, רק מצד
ההתבוננות המביאה אהבה זו, כי התבוננות זו היא "תכלית"
כשלעצמה, שכן בכך מתבצעת כוונת הקב"ה בבריאת
העולמות, שהנבראים ישיגו ויכירו בגדלותו של הקב"ה. ובלשון
ה"תניא": וְגַם כִּי זֶה כָּל הָאָדָם וְתַכְלִיתוֹ, - כל תכלית

יום שישי ז' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סד, פרק מה עוד... עד עמ' 128, טומאתם.

"פחד יצחק". בפרק מ"ה, אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן,
שישנו אופן נוסף באפשרותו של יהודי לקיים תורה ומצוות לשמן, -
מתוך רגש נשמת־יפנימי - והוא, על ידי התעוררות המדה השלישית
הראשית של הנפש, מדת הרחמים (שהיא מדת התפארת, מדתו של
יעקב אבינו). כלומר, לפני קיומו תורה ומצוות, עליו לעורר ברעיונו את
מדת הרחמנות על הניצוץ האלקי של נשמתו, שירד ממקורו במדריגה
הגבוהה ביותר - לדרגה התחתונה ביותר, להתלבש בגוף, המקבל את
חיותו מ"קליפה" ורחוק תכלית ריחוק מהקב"ה; ומה גם, אם הוא גרם
לגלות השכינה על ידי מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הלא־טובים, שאז
הרחמנות על נשמתו - גדולה יותר. ומתוך רגש רחמנות זה על נשמתו,
ילמד תורה ויקיים מצוות. שכן, על ידי תורה ומצוות, שבה הנשמה
והניצוץ האלקי המחיה אותה, למקורה באור אי־סוף ברוך־הוא.

פֶּרֶק מַה בפרקים הקודמים הסביר רבינו הזקן, כיצד אפשר לו ליהודי
לקיים תורה ומצוות "בלבבך", מתוך רגש מדות הלב - יראת ה' ואהבת
ה'; וכשישנה ליהודי אהבה להקב"ה ויש ברצונו להתדבק בהקב"ה וזה
מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, מפני שעלי־ידיה הוא אכן
מתדבק בהקב"ה - נעשה אז קיום התורה והמצוות באופן של "לשמה";
הדבר נעשה מתוך הרגש נשמת־יפנימי, הנותן חיות בלימודו תורה
ובקיומו מצוות. או, כפי שלמדנו בפרק הקודם, אפשר שתהיה אהבה
להקב"ה באופן כזה, שכתוצאה ממנה, הוא לומד תורה ומקיים מצוות,
כדי לגרום נחת רוח להקב"ה, כמו בן המשתדל לעשות ככל אשר
יבכלתו לגרום לאביו נחת רוח. אהבת ה' ויראת ה' הן שתי המדות חסד
וגבורה¹, מדת החסד והאהבה היא מדתו של אברהם אבינו, שנקרא
"אברהם אוהבי", ומדת הגבורה והיראה היא מדתו של יצחק אבינו -

מהתבוננות - בריחוק. (ב) בקירוב, ומביאה לקירוב, אהבה כמים כו'. ב' תוצאות אפשריות מהתבוננות (איזו מהנ"ל): (1) אהבה (או יראה) שבהעלם (טבע, ירושה) - מביאתה לגילוי. (2) הולדת אהבה (או יראה). ולהעיר: הפלאה הנ"ל צ"ל הפלאה בערך. באם שלא בערך לגמרי - תוצאותי ביטול. וכן בנוגע לריחוק. יעויין בהנסמן בהערה לקונו 'עה"ח פ"ב". 17. בפרק נ. 1. "אהבה - הפנימיות, חסד - החיצוניות. וכן ביראה וגבורה - כמבואר באגה"ק טו. קכג, א -" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

1 עוד יש דרך ישר לפני איש, לעסוק בתורה ומצות לשמן,
2 — מתוך רגש פנימי של לב ונשמה, על ידי מדתו של יעקב
3 אבינו עליו השלום, שהיא מדת הרחמים, — והדרך היא:
4 לעורר במחשבתו תחלה — לפני שהוא מקיים תורה ומצוות,
5 רחמים רבים לפני ה' על
6 ניצוץ אלהות המהיה
7 נפשו, — האלקית, אשר —
8 הניצוץ האלקי של נשמתו
9 ירד ממקורו — שהוא,
10 חיי החיים אינסוף
11 ברוך הוא, הממלא כל
12 עולמין, — הממלא את כל
13 העולמות ומחיה אותם
14 בחיות פנימית הבאה
15 בהתלבשות ובאופן
16 מותאם לנבראים, וסובב
17 כל עולמין, — מקיף את
18 כל העולמות ומחיה אותם
19 בחיות שלמעלה מן
20 הנבראים, ופועלת בהם
21 בהיותה למעלה מהם,
22 וכלא קמיה כלא חשיב,
23 — הכל לגביו, לא נחשב למאומה. לעומת אינסוף ברוך הוא,
24 נחשב הכל לכלום — הרי במדרגה נעלה זו של אינסוף ברוך
25 הוא, שהוא חיי החיים ומחיה את כל העולמות והנבראים,
26 ולגביו כל העולמות והנבראים נחשבים לכלום — שם הוא מקור
27 הניצוץ האלקי של נשמת יהודי, ומשם ירד הניצוץ, ונתלבש
28 ב"משכא דחויא", — בגוף, הנקרא "משכא דחויא" — עור
29 הנחש, כי הגוף נקרא "משכא" — עור, לבוש לנפש, כמו שכתוב:
30 "עור ובשר תלבישני"; ו"משכא" דחויא" היינו, שזהו לבוש
31 המורכב מ"חויא", מנחש, כי הגוף, בהעדר זיכוכו על ידי עבודה,
32 הוא משוקץ ומתועב, כפי שהדבר מבואר בפרק ל"א³ — ובגוף
33 כזה התלבש הניצוץ האלקי, הרוחני מאור פני המלך בתכלית
34 התרחק, כי העולם הזה הוא תכלית הקליפות הנפסות —
35 העולם הזה הוא הרבה יותר גס מאשר כל הקליפות הגסות של
36 העולמות הרוחניים, בו, — "אולי. הכוונה למש"כ בפל"ר" —
37 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א — שבמלה "כו" מתכוון רבנו הזקן
38 למדובר בפרק ל"ו ב"תניא", שם נאמר שהעולם הזה הוא "תחתון
39 במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו יתברך
40 וחושך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וסטר"א אחרא שהן
41 נגד ה' ממש כו". ומכיוון שהגוף מקבל חיות מקליפת נוגה של
42 העולם הזה, הרי שהוא בתכלית הריחוק מהקב"ה, וירידה גדולה
43 בכך לניצוץ האלקי להתלבש בגוף כזה. הירידה עצמה יש בה
44 משום סיבה מספיקה לרחמנות הגדולה שעל הניצוץ האלקי של

ליקוטי אמרים

פרק מה עוד יש דרך ישר לפני איש לעסוק בתורה ומצות לשמן ע"י מדתו של יעקב אע"ה שהיא מדת הרחמי לעורר במחשבתו תחלה רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלהות המחיה נפשו אשר ירד ממקורו חיי החיים א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב ונתלבש במשכא דחויא הרחוק מאור פני המלך בתכלית התרחק כי העו"ה הוא תכלית הקליפו הגסות כו' ובפרט כשיזכור על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו מיום היותו אשר לא טובים המה ומלך אסור ברהמים ברהיטי מוחא כי יעקב חבל נחלתו. וכמשל המושך בחבל וכו' והוא סוד גלות השכינה. וע"ז נאמר וישוב אל ה' וירחמנו לעורר רחמים רבים על שם ה' השוכן אתנו כדכתיב השוכן אתם בתוך טומאתם.

הנשמה, וזאת גם בשעה שאותו אדם לא חטא במעשה ובדיבור,
ואפילו לא במחשבה. ובפרט, — יתמלא ברגש של רחמנות
גדולה על נשמתו, כשיזכר על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו
מיום היותו, אשר לא טובים המה, ו"מלך — העולם, אסור
ברהמים" — "ברהיטי
מוחא", — ברצף
המחשבות שבמוח, והם
המחשבות וההרהורים
הלא-טובים העוברים
במוח, הרי בהם "קשור"
כביכול מלכו של עולם,
הקב"ה. כי "יעקב חבל
נחלתו", — נשמות
ישראל הן ה"חבל" של
ה"נחלה" שלו. "חבל"
מלשון "חבלים", כמו
החבל, שצדו האחד קשור
למעלה וצדו השני —
למטה, וכשמושכים
בקצהו התחתון של החבל
— נמשך ממילא גם הקצה
העליון — כך גם, כביכול,
ביחס לנשמתו של יהודי, הנקראת "חבל", כי הראש והחלק
העליון ביותר של הנשמה (כמו הקצה העליון של החבל) קשור
במקור, באינסוף ברוך הוא, והחלק התחתון של "חבל" הנשמה,
מלוכש בגוף — הרי כשמושכים את הנשמה (שבגוף) בגלות של
מעשים, דיבורים ומחשבות רעים — יש לכך השפעה גם על ראש
"חבל" הנשמה, על מקור הנשמה הקשורה למעלה, ובמשל
המושך בחבל — שכשמושכים בקצה התחתון, נמשך, כאמור,
גם החלק העליון — כך גם ביחס ל"חבל" הנשמה של יהודי, וכו',
— "אולי כוונתו לאגרת התשובה פ"ה דמבאר בארוכה" — הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א.. והוא סוד גלות השכינה. — שעל ידי
מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו הרעים של יהודי, המורידים את
נשמתו בגלות הקליפות — משפיע הדבר שגם השכינה (מקור
הנשמה) היא כביכול בגלות. — הרי, כשאדם יזכור על כך
ויהרהר בזה, זה יעורר בו רגש גדול ביותר של רחמנות על
נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה של רחמנות, ילמד
תורה ויקיים מצוות, כדי להעלות על-ידן את נשמתו ולאחזה
באינסוף ברוך הוא. ועל זה — מה שלמדנו, שגם מקור הנשמה
נמצא בגלות, ואשר לכן רחמנות גדולה עליו, נאמר: "וישוב
אל ה' וירחמנו", — שמשמעותו וירחם על ה' — לעורר רחמים
רבים על שם ה' השוכן אתנו, ברהיטי: — כמו שכתוב:
"השכן אתם בתוך טומאתם". — שאפילו כשבני ישראל
נמצאים חסרולים במצב של טומאה, גם אז ישנו שם הוי'

2. כנ"ל פל"א — מהזהר. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: צ"ע בפל"א אם יל"פ שזהו הטעם כאן, אף שהענין אמת, ויותר נ"ל כפשוטו — דנק' משכא — ע"ש שהגוף לבוש להנשמה — איוב י' יא — ודחויא — מפני שהוא בשיקוץ ראה פל"א. וכאן אין כוונתו רק "משכא", למעלייתא כבע"ח וכו' שהרי מדבר לצד ההפכי". 4. שיר השירים ז, ו. 5. "תקו"ז בהוספות ת"ו" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 6. דברים לב, ט. 7. ישעי' נה, ז. 8. ויקרא טז, טז.

משם הוי'. להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד יעקב אבינו השיג בתפילה
ובבכיה, רחמים רבים לכל ישראל, שכשבני ישראל יהיו בגלות
בגלל מעשיהם, דיבוריהם ומחשבותיהם, יוצאו מהגלות על ידי
לימוד תורה וקיום מצוות, ויתאחדו עם איך-סוף ברוך-הוא:

השוכן אתם, ולכן עליו לעורר רחמנות גדולה על שם הוי'. זהו
פירוש הפסוק: "וישוב אל הוי' וירחמהו" – שיעשה תשובה וישוב
אל הוי', על ידי "וירחמהו", על ידי שיעורר רחמים על שם הוי'
מקור נשמות ישראל, שהרי "חלק הוי' עמו" – בני ישראל הם חלק

יום שבת קודש ח' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 128, וזש"ה וישק יעקב... עד עמ' 128, במ"א:

– כנסת ישראל מבקשת מהקב"ה, שה"יחוד" של בני ישראל עם
הקב"ה יהיה באופן של "נשיקין". ב"נשיקות פיהו" (מפה לפה)
ישנה לא רק הדביקות החיצונית שמפה לפה, אלא גם דביקות
של "רוחא" (רוח), של הבל הפה של אחד בהבל הפה של
זולתו. – כך הדבר גם
ביחוד של "נשיקין" בין

נשמה להקב"ה, על ידי
תורה ומצוות – דחינו,
התקשרות דבור האדם
ב"דבר ה' – זו הלקחה",
– שזהו דיבור של
הקב"ה, וזהו כמו
הדביקות של "נשיקין מפה
לפה", וכן – אותו דבר
גם בהתאחדות ממשכה
– של האדם, בממשכה,
– של הקב"ה, על ידי
ההרהור בתורה, וכן גם
ומעשה – של האדם
במעשה, – של הקב"ה,
שהוא מעשה המצות, –
על ידי עשיית מצוות,
מתאחדים המעשה של

יהודי בבחינת המעשה שלמעלה. ובפרט מעשה הצדקה
וחסד, – שעל ידי שיהודי נתן צדקה ועושה חסד, נעשית
התאחדות מיוחדת בין המעשה שלו לבין בחינת המעשה של
הקב"ה. דחסי דרועא ימינא, – שכן, מדת החסד היא כביכול
למעלה "הזרוע הימנית", והחסד של האדם – הוא "כלי"
ל"דרועא ימינא" של הקב"ה¹¹. והוא בחינת חסד ממש¹², –
כמו שהדבר באדם, שאחד מביתוי האהבה שלו, הוא "חיבוק",
האוהב מחבק את הנאהב – כך כביכול מחבק החסד שלמעלה,
את היהודי שעושה צדקה וחסד, כמו שכתוב¹³: "וימינו
תחבקני", – "ידי ימינו" של הקב"ה, שהיא בחינת ימין וחסד
שלמעלה, מחבקת אותו, ועסק התורה דבור ומחשבת
העיון – בשכל שבתורה, הן בחינת נשיקין ממש. – שכן, כאן
היחוד הוא בשני האופנים: האופן שבו דיבורו של האדם

וזהו שאמר הכתוב: "וישק יעקב לרחל, וישא את קלו
ויבך", כי רחל היא כנסת ישראל, מקור כל הנשמות, –
"מלכות דאצילות", מקור כל הנשמות, נקראת בשם "רחל",
ויעקב במדתו העליונה, שהיא מדת הרחמים שבאצילות,
הוא המעורר רחמים
רבים עליה, – יעקב,

שהוא מדת הרחמים
ד"אצילות", מעורר
רחמים רבים על רחל –
מקור נשמות ישראל.
"וישא את קלו" –
למעלה למקור הרחמים
העליונים, – הרחמים של
י"ג מדות הרחמים, שהם
למעלה בהרבה ממדת
הרחמים ד"אצילות", כי
מדת הרחמים ד"אצילות",
היא מדת רחמים של
עולם, והרי היא
מגובלת, ואילו, י"ג מדות
הרחמים הן למעלה
מ"עולם" ואינן מגובלות:
והם מקור הרחמים, גם

של הרחמים של "עולם האצילות", הנקרא "אב הרחמים"
ומקורם, – מדת הרחמים של "עולם האצילות" נקראת "אב
הרחמן", האב שהוא רחמן. ומדת הרחמים של י"ג מדות
הרחמים נקראת "אב הרחמים" – האב ומקור הרחמים¹⁴ (שלכן
בזמן של עת רצון מיוחד, אומרים "אב הרחמים", ולא "אב
הרחמן"). – זהו פירוש הפסוק: "וישא יעקב וגו'" – יעקב מעלה
את מדתו, הרחמים של "עולם האצילות", לרחמים של י"ג
מדות הרחמים, "ויבך" – יעקב בכה, כדי לעורר ולחמם
משם – מהרחמים העליונים הבלתי מגובלים, רחמים רבים על
כל הנשמות ועל מקור כנסת ישראל, להעלותו מגלותו,
וליתן ביחוד העליון אור אינסוף ברוך-הוא, בבחינת
נשיקין, שהיא – בחינת "נשיקין", אתדבקות רוחא ברוחא,
– דבקות רוח ברוח, כמו שכתוב¹²: "ישקני מנשיקות פיהו",

9. בראשית כט, יא. 10. "לקו" דברים סב, ד" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הצ"צ (לאיכה ע'
כג) שמעתיק ומפרש קטע מפ' זה – מעתיק 'להעלותו מיידית'". 12. שיר השירים א, ב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל הגוף
נכלל בימין – אגה"ק ס"ב – ב"י למש"כ ובפרט". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והדיוק ממש – יל"פ כי גם ע"י תורה נק' חיבוק
(לעיל ספ"ד)". 15. שיר השירים ב, ו.

13 "אֲהֲבָה רַבָּה" בְּהַתְגַּלּוּת לְפָנָיו, – שִׁירִישׁ בִּלְבוֹ אֶת הָאֱהָבָה
14 הַגְדוּלָה לְהַקְבִּי, כְּדִכְתִּיב¹⁷ – כְּמוֹ שִׁכְתוּב: "לִיעֲקֹב אֲשֶׁר
15 פָּדָה אֶת אֲבְרָהָם", –
16 מִשְׁמַעוֹת פֶּסוּק זֶה
17 בְּרוּחָנוֹת נִפְשׁוֹ שֶׁל יְהוּדִי,
18 הֵיא: בְּשַׁעַה שְׁמִדְתּוֹ שֶׁל
19 אֲבִרָהָם, מִדַּת הָאֱהָבָה,
20 בְּהֶעֱלֵם, וְצִרִיכִים
21 "לְפָדוֹתָהּ" וּלְגַלּוּתָהּ – הִרִי
22 יַעֲקֹב, שֶׁהוּא מִדַּת הָרַחֲמִים, הוּא הַפּוֹעֵל פְּדִיָּה וְהַתְגַּלּוּת זֶה, שֶׁעַל
23 יְדֵי הַתַּעֲוִירוֹת רַחֲמִים – מְגַלִּים אֶת הָאֱהָבָה – מִדַּתוֹ שֶׁל אֲבִרָהָם,
24 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:

לִיקוּטֵי אֲמָרִים

מִמֶּשֶׁ. וְהֵנָּה ע"י זֶה יִכּוֹל לְבֹא לְכַח' אֱהָבָה רַבָּה
בְּהַתְגַּלּוּת לְבוֹ כְּדִכְתִּיב לִיעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבִרָהָם
כְּמוֹ שֶׁבַּמ"א:

1 מִתְאַחַד בְּדִיבּוּר שְׁלֹמַעֲלָה, שֶׁזֶהוּ תוֹרָה (שֶׁ"יחוד" בֹּא עַל יְדֵי
2 הַדִּיבּוּר בְּדִבְרֵי תוֹרָה); וְהִיחּוּד שֶׁל "רוּחָא בְּרוּחָא" (רוּחַ בְּרוּחַ) –
3 מִחֲשַׁבְתּוֹ וּשְׁכּוֹל שֶׁל
4 הָאֲדָם מִתְאַחֲדִים
5 בְּמִחֲשַׁבָּה וּבִשְׁכַל
6 שְׁלֹמַעֲלָה, עַל יְדֵי הַבִּנְת
7 שְׁכַל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא
8 חֲכָמָתוֹ וּשְׁכּוֹל שֶׁל הַקֶּבֶ"ה,³
9 וְזוּהִי בַחֲנִינָה "נִשְׁיָקִין"
10 מִמֶּשֶׁ.¹⁶ וְהֵנָּה, עַל־יְדֵי־זֶה – שִׁיחּוּדֵי יַעֲוִר רַחֲמִים עַל נִשְׁמָתוֹ,
11 וְהַתַּעֲוִירוֹת רַחֲמִים זֶה תְּבִיא אוֹתוֹ לְלִמּוּד תּוֹרָה וּלְקִיּוּם מִצְוֹת
12 – הִרִי עַל יְדֵי הַתַּעֲוִירוֹת רַחֲמִים זֶה – יִכּוֹל לְבֹא לְבַחֲנִינָה

16. הַעֲרַת כַּ"ק אֲדֹמֹר"ר שְׁלִיט"א: "הַדִּיקוּק מִמֶּשֶׁ – יל"פ כִּי בִּכְלָלוֹת גַּם ע"י הַמִּצְוֹת נִשְׁיָקִין, כְּדֹלְעִיל, וְרָאָה גַּ"כ סִפְמ"ט". 17. יִשְׁעִי כֵּט, כֹּב.

הַמֶּשֶׁךְ בִּיאֹר לְמוֹס' שַׁבַּת לְיוֹם שִׁישִׁי עַמ' א

25 וְהָאֲמִין לְדִבְרֵי צִיבָא, דְּכִתִּיב (שֵׁם טו ד) 'וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצִבְאָה הִנֵּה לְךָ
26 כָּל אֲשֶׁר לְמַפְיָבֶשֶׁת, וַיֹּאמֶר צִיבָא הַשְׁתַּחֲוִיתִי אֶמְצָא חֵן (בְּעֵינֵי)
27 [בְּעֵינֵי אֲדִינִי] הַמֶּלֶךְ. הִרִי שְׁדוּד הָאֲמִין לְדִבְרֵי צִיבָא, וְלֹכֵן הֶעֱנִישׁ
28 אֶת מַפְיבוּשֶׁת בְּכָךְ שֶׁנִּתֵּן מִרְכוּשׁוֹ לְצִיבָא, וּמִכָּאֵן שְׁדוּד קִיבֵּל לִשְׁוֹן
29 הָרַע.
30 הַגְמָרָא מְבִיאָה שְׁמֹוּאֵל חוֹלֵק עַל הָאֲמֹר לְעִיל, וְלִדְעָתוֹ דּוּד לֹא
31 קִיבֵּל לִשְׁוֹן הָרַע: וְשְׁמֹוּאֵל אָמַר, לֹא קִיבֵּל דּוּד לִשְׁוֹן הָרַע – לֹא עֲבַר
32 דּוּד עַל אִיסוּר קְבִלַּת לִשְׁוֹן הָרַע, אֲלֵא מוֹתֵר הִיָּה לוֹ לְהָאֲמִין
33 לְצִיבָא. מִשּׁוֹם שֶׁדְּבָרִים הַנִּיכָרִים חֲזָא בֵּיה – דּוּד רָאָה בְּמַעֲשֵׂיו שֶׁל
34 מַפְיבוּשֶׁת דְּבָרִים שְׁנִיכֵר מֵהֶם שְׁכוּוֹנָתוֹ לְמִרּוּד בּוֹ, וְלֹכֵן קִיבֵּל אֶת
35 דְּבָרֵי צִיבָא וְהָאֲמִין לָהֶם. וְהִיכֵן רָאָה דּוּד בְּמַעֲשֵׂיו שֶׁל מַפְיבוּשֶׁת
36 דְּבָרִים שְׁנִיכֵר מֵהֶם שְׁכוּוֹנָתוֹ לְמִרּוּד בּוֹ, דְּכִתִּיב לֵאחֲרֵי שֶׁנִּהְיָג
37 אֲבִשְׁלוּם וְחֹזֵר דּוּד לְמַלְכוּתוֹ (שְׁמֹוּאֵל ב' יט כה) 'וַיִּמְפְּבֶשֶׁת בֵּן שְׁאִיל יָרֵד
38 (לְפָנָיו) [לְקָרְאָתָהּ] הַמֶּלֶךְ וְלֹא עָשָׂה רְגִלּוֹ וְלֹא עָשָׂה שְׁפָמוֹ וְאֵת בְּגָדָיו
39 לֹא כָּבַשׁ וְגו'. לְמֵן הַיּוֹם לְכַת הַמֶּלֶךְ עַד הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּא בְּשִׁלּוֹם,
40 וְהִינֵנוּ שְׁלֵא הַעֲבִיר אֶת הַשַּׁעַר שִׁבִּין רְגִלּוֹ וְלֹא תִיקֵן אֶת שְׁפָמוֹ וְלֹא
41 כִּיבַס אֶת בְּגָדָיו. וְסִבֵּר דּוּד שֶׁהִטְעַם שְׁלֵא קִישַׁט עֲצָמוֹ, הוּא מִפְּנֵי
42 שֶׁמִּצְטַעַר עַל חוֹרָתוֹ שֶׁל דּוּד, וְלֹכֵן הָאֲמִין לְדִבְרֵי צִיבָא שֶׁמַּפְיבוּשֶׁת
43 רּוּצָה לְמִרּוּד בּוֹ. וְכִתִּיב עֲנִין נוֹסֵף מִחֲמַתּוֹ הִיָּה נִרְאָה לְדוּד
44 שֶׁמַּפְיבוּשֶׁת מִצְטַעַר עַל שׁוּבוֹ (שֵׁם יט כו–לא), 'וְהִי כִי בָא יִרְוּשָׁלַם
45 לְקָרְאָתָהּ הַמֶּלֶךְ, וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה לֹא הִלַּכְתָּ עִמִּי מַפְיבוּשֶׁת, וַיֹּאמֶר
46 אֲדִינִי הַמֶּלֶךְ עֲבָדִי רְמִנִי, כִּי אָמַר עֲבָדִי אֲחַבְשָׁה לִי הַחֲמוּר וְאֶרְכָּב
47 עָלֶיהָ וְאֶלֶף אֶת הַמֶּלֶךְ, כִּי פִסֵּחַ

1 אֶת דְּבָרֵי רַב שֶׁהוּבָאוּ לְעִיל, רַב אָמַר, קִיבֵּל דּוּד לִשְׁוֹן הָרַע עַל
2 מַפְיבוּשֶׁת. הַגְמָרָא מְבִאֵר תַּחֲלִילָה שְׁדוּד רָאָה שְׁצִיבָא שְׁקִין, וְלֹכֵן
3 הִיָּה אִסוּר לוֹ לְהָאֲמִין לִלְשׁוֹן הָרַע שְׁצִיבָא דִּיבֵר עַל מַפְיבוּשֶׁת:
4 וְהִיכֵן מִצִּינוֹ שְׁצִיבָא שִׁיקַר, דְּכִתִּיב בְּדִבְרֵי צִיבָא [עֲבַד שְׁאִיל] עַל
5 מַפְיבוּשֶׁת בְּשַׁעַה שְׁבִיקֵשׁ דּוּד לְסִייעַ לוֹ (שְׁמֹוּאֵל ב' ט ד) 'וַיֹּאמֶר לוֹ
6 הַמֶּלֶךְ אִיפֹה הוּא, וַיֹּאמֶר צִיבָא אֵל הַמֶּלֶךְ הִנֵּה הוּא בֵּית מְכִיר בֵּן
7 עֲמִיָּאל (בְּלֹא) [בְּלֹא] דְּכָר', וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת הַמִּילִים 'בְּלוֹ דְּבַר', כֵּאִילוֹ
8 נִאֲמַר 'בְּלֹא דְּבַר', וְהִינֵנוּ שְׁצִיבָא אֲמַר לְדוּד שְׁאִין בְּמַפְיבוּשֶׁת דְּבַר,
9 שְׁאִינוֹ חֲכָם בְּתוֹרָה. וְכִתִּיב (שֵׁם ט ה) 'וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ דּוּד וַיִּקְרָאֻהוּ מִבֵּית
10 מְכִיר בֵּן עֲמִיָּאל (מֵלֵא) [מֵלֹא] דְּכָר', וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת הַמִּילִים 'מֵלוֹ
11 דְּבַר', כֵּאִילוֹ נִאֲמַר 'מֵלֵא דְּבַר', שְׁדוּד מִצָּא מֵלֵא דְּבַר, וְחֲכָם
12 בְּתוֹרָה, וְרָאָה שְׁדִבְרֵי צִיבָא אוֹדוֹת מַפְיבוּשֶׁת לֹא הָיוּ נְכוּנִים. כִּיּוֹן
13 שֶׁכֵּן, מְכִיר, חֲזִיָּה דְּשִׁקְרָא הוּא – הִרִי דוּד כִּבֵּר רָאָה שְׁצִיבָא שְׁקִין
14 הוּא, שֶׁאֲמַר שֶׁמַּפְיבוּשֶׁת אִינוֹ חֲכָם בְּתוֹרָה, וְדוּד רָאָה שְׁאִין הַדְּבַר
15 כֵּן, וְאֵם כֵּן כִּי הָרַד אֲלִישֵׁין עֵילּוּיָה – כֹּאשֶׁר חוֹזֵר צִיבָא וְהִלְשִׁין עַל
16 מַפְיבוּשֶׁת, וְאֲמַר שֶׁמַּפְיבוּשֶׁת רּוּצָה בְּנִפְלִית דּוּד, מֵאִי מַעֲמָא קִיבֵּלָה
17 מִיָּנִיָּה – מִדּוּעַ דּוּד קִיבֵּל אֶת דְּבָרָיו וְהָאֲמִין לָהֶם. הַגְמָרָא מְבִאֵר
18 הִיכֵן צִיבָא הִלְשִׁין עַל מַפְיבוּשֶׁת: דְּכִתִּיב שְׁכֹאשֶׁר דּוּד בִּרַח
19 מִירוּשָׁלַם מִפְּנֵי אֲבִשְׁלוּם בְּנוֹ שְׁמִרַד בּוֹ, וְרָאָה בְּדִרְכוֹ אֶת צִיבָא בֹא
20 לְקָרְאָתוֹ לְבָדוֹ לֵלֵא מַפְיבוּשֶׁת, נִאֲמַר (שֵׁם טו א) 'וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ (אֵל
21 צִיבָא אִיָּה) [וְאִיָּה] בֵּן אֲדִינִי, וַיֹּאמֶר צִיבָא אֵל הַמֶּלֶךְ הִנֵּה יוֹשֵׁב
22 בִּירוּשָׁלַם וְגו'. כִּי אָמַר הַיּוֹם יֵשִׁיבוּ לִי בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת מְמַלְכוּת אָבִי,
23 וּמִכָּאֵן שְׁצִיבָא הִלְשִׁין עַל מַפְיבוּשֶׁת שֶׁרּוּצָה הוּא לְמַלּוֹךְ תַּחְתָּיו.
24 מְבִאֵר הַגְמָרָא: וּמֵאֵן לֹן דְּקִיבֵּל מִיָּנִיָּה – וּמִנֵּין לֵנוּ שְׁדוּד קִיבֵּל

יום ראשון

יום ששי

ב אייר, יז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, ששי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: רק שאעפ"כ . . . וכנודע.

יום הולדת את אאזמו"ר – בשנת תקצ"ג.

צו זיבען יאהר האָט עם אמאָל דער צ"צ פארהערט. דער זיידע האָט געמאַכט אזוי גוט, אז זיין מלמד איז זייער נתפעל געוואָרען, האט זיך ניט געקענט איינהאלטען און געזאָגט דעם צ"צ: האָ, וואָס זאָגט איהר, ער מאַכט גוט. דער צ"צ האָט איהם געענטפערט: וואָס איז די התפעלות, אז תפארת שבתפארת מאכט גוט.

יום הולדת את אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] – בשנת תקצ"ג.
בגיל שבע, אדמו"ר ה"צמח צדק" בחנו פֿעם. הסבא כל כך הצליח, שהמלמד שלו התפעל מאוד, לא היה מסוגל להתאפק, ואמר ל"צמח צדק": הא, מה אתם אומרים? הוא מצליח! ענה לו ה"צמח צדק": מה יש להתפעל ש"תפארת שבתפארת" מצליחה?

יום שני

שבת

ג אייר, יח לעומר

ה'תש"ג

הפסרה: ויהי דבר גו' הדרש אתי.

שיעורים. חומש: קדושים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: יח-כב.
תניא: פרק מה. עוד יש . . . כמ"ש במ"א.

אין שותים מים קדם הברלה.

כל המדות, אף גם המדות הלא טובות, או גם רעות על פי תאָרם ושמותיהם, אפֿשר להשתמש בהם לעבודת ה' על פי התורה, וכמו שהרב הצדיק רבי משלם זוסיא זצ"ל מהאניפאליא למד פֿמה דרכים בֿדרכי העבודה מגנב: א) הצנע לכת ב) מעמיד עצמו בסכנה ג) דבר היותר קטן חשוב כדבר גדול ד) עמל בטרחא גדולה, ה) זריזות ו) בוטח ומקנה ז) אם לא הצליח בפעם הראשונה חזר הרבה פעמים.

יום שלישי

יום ראשון

ד אייר, יט לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כג-כח.
תניא: פרק מז. ויש . . . סה חבירו אליו.

מנהג ישראל שלא לגלח וּשְׁלֹא לְסַפֵּר שְׁעֵרוֹת ראש תינוק עד מלאת לו שלש שנים.
גזירות השערות – אפשערענעש [=תספֿרת] (של תינוק) – הוא דבר גדול במנהגי ישראל. ועקרו הוא בהחנוך דהשארת פאות הראש. ומיום הגזירה והנחת פאות הראש נהגו להדר להגיל את התינוק בענין נשיאת טלית קטן ובכרכות השחר ובכרכת המזון וקריאת שמע שעל המטה.

יום
רביעי

יום שני

ה אייר, כ לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שני עם פירש"י.
תהלים: כט-לד.
תניא: והנה זהו . . . סה המלך.

רבינו הזקן קבל מר' מרדכי הצדיק ששמע מהבעש"ט: עס קומט אראפ א נשמה אויף דער וועלט און לעבט אפ זיבעציג אכציג יאהר, צוליב טאן א אידען א טובה בגשמיות ובפרט אין רוחניות.

רבנו הזקן קבל מר' מרדכי הצדיק ששמע מהבעל-שם-טוב:
יורדת נשמה לעולם וחייה שבעים-שמונים שנה, כדי לעשות ליהודי טובה בגשמיות ובפרט ברוחניות.

יום
חמישי

יום שלישי

ו אייר, כא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שלישי עם פירש"י.
תהלים: לה-לח.
תניא: והנה ככל . . . 130 באריכות.

אמרו"ל: אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, ופירשו הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, אזא דבר תורה וואס מאכט איהם – דעם הערער – פאר א מהלך . ענין ההילוך הוא לעלות מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי, מעלת הנשמות על מעלות המלאכים, דעל"י זו היא ביותר על ידי עבודה בפועל טוב, טאן א טובה א אידען בגשמיות בכלל וברוחניות בפרט.

אמרו רבותינו זכרונם-לברכה: "אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה", ופירשו הוד כבוד קדשת אבותינו רבותינו הקדושים, דבר תורה כזה, שעושה אותו – את המאזין – למהלך . ענין ההילוך הוא לעלות מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי, מעלת הנשמות על מעלות המלאכים, דעל"י זו היא ביותר על ידי עבודה בפועל טוב, לעשות טובה ליהודי בגשמיות בכלל וברוחניות בפרט.

יום
שישי

יום רביעי

ז אייר, כב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לט-מג.
תניא: וכולם . . . 10 א"ס ב"ה.

בצטיפת טלית גדול אין צריך לכסות ראשו עד פיו, וכמו שכתוב בהלכות ציצית אשר בסדור. אכל נוהגין לכסות בחלקו העליון של הטלית גדול גם העינים.
נוהגים ללמד בימי הספירה מסכת סוטה – נוסף על שעורים הקבועים – דף ליום דף ליום.

שבת
קודש

יום חמישי

ח אייר, כג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, חמישי עם פירש"י.

תהלים: מד-מח.

תניא: ולכן המשיל . . . סו בחייהם.

א שליח איז דאך איין זאך מיט דעם משלח, - ע"ד המבואר בענין שהמלאך נקרא בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבואר שבנשמות הוא עוד במעלה יתרה. - והנה חסידים זיינען שלוחים פון רבי'ן, פון אלטען רבי'ן, איז אז מ'טוט, איז מען מקושר, איז דאמאלט איז ער אין אלץ מקושר: עס געהט א חסיד, עסט א חסיד, שלאפט א חסיד.

שליח הוא מאחד עם המשלח - על דרך המבאר בענין שהמלאך נקרא בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבאר שבנשמות הוא עוד במעלה יתרה. והנה חסידים הם שלוחי הרבי, של אדמו"ר הזקן, וכשפועלים הרי מקשרים; ואז מקשרים בכל: הולך חסיד, אוכל חסיד, ישן חסיד.

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' ב

תורת משה ואחריו לא קם כמאור, ומשמע שחטא מתחילה, ואחר
כך שב בתשובה, מבאר הגמרא: כוונת הפסוק היא שכל דין שדין
יאשיהו משעה שישב על כסא מלכותו כשהיה בן שמונה, עד שנת
שמונה עשרה למלכותו, וחייב בו את אחד מבעלי הדין לשלם ממון,
החזיר להן - החזיר להם את אותו ממון. שםא תאמר שכדי להחזיר
את הממון, נטל ממון מה - ממני שזיכרו תחילה בדין, ונתן את
אותו ממון לזה שהפסיד בדין, תלמוד לומר - מלמדנו הכתוב 'בכל
מאור', כלומר בכל ממונו, שנתן להם - לאותם שחייבם בדין, ממון
משלו.
רב חולק על האמור לעיל, ולדעתו יאשיהו חטא, אלא ששב
בתשובה: ופליגא דרב - רבי יונתן חולק על רב, שלדעת רב חטא
יאשיהו ושב בתשובה. דאמר רב, אין לו גדול כבעלי תשובה יותר
מיאשיהו בדורו, ויותר מאחד בדורו.
מבררת הגמרא: ופנו - ומידו אותו אחד בדורו של רב שהיה בעל
תשובה גדול ביותר. משיבה הגמרא, אותו אחד הוא אבא, שהיה
אבות - אביו דרבי ירמיה בר אבא. ואמר רב - ויש שאמרו שאותו
אחד הוא אבא, שהיה אחות - אחיו דאבא שהיה אבות דרב ירמיה
בר אבא - כלומר, דודו של רב ירמיה בר אבא. הגמרא מביאה
ראיה לכך שאבא ואחא אחים היו, דאמר רב - שנאמר שמועה
בשם אחד החכמים, רבי אבא ואחא אחי הוו - אחים היו.
הגמרא מוסיפה שהיה עוד בעל תשובה גדול ביותר: אמר רב יוסף,
ועוד יש בעל תשובה אחד בדורו שהוא גדול ביותר, ופנו - ומי
עוקבן בר נחמיה ריש גלותא, וחינו - והוא הנקרא נתן דצוציתא.
אמר רב יוסף, הוה יתיבנא בפירקא והוה קא מנמנא - הייתי יושב
ומנמנמ בשעת הדרשה, וחואי בחילמא דקא פשט ידיה וקבלית -
וראיתי בחלומי שהמלאך פשט ידו וקבל את תשובתו של נתן
דצוציתא.

הרע בעיני ה', שמשמע שעבד עבודה זרה ממש, והפסוק כתב כן
משום שכיון שלא מידה בנשיו שעבדו עבודה זרה נחשב כאילו
עבד בעצמו עבודה זרה, ובא הפסוק ללמדנו בזה כמה קשה
וחמור עונו של מי שבידו למחות בחוטא ואינו מוחה בו.
שמועה נוספת אודות אחת מהנשים הנכריות שנשא שלמה: אמר
רב יהודה אמר שמואל, בשעה שנשא שלמה את בת פרעה, הכניסה
לו אלה מיני זמר - כלי שיר, ואמרה לו כך עושין לעבודה זרה
פלונית וכך עושין לעבודה זרה פלונית, ולא מידה בה.
שמועה נוספת בענין נישואי שלמה ובת פרעה: אמר רב יהודה אמר
שמואל, בשעה שנשא שלמה את בת פרעה, וירד המלאך גבריאל
ונעץ קנה בים, ועלה - ונרבן בו שרמון - חול ורפש וטיט שגלי
הים גורמים לתנודתם ממקום למקום, ומתייבשים ונעשים קרקע,
ושרטון זה הוסיף והלך וגדל, ועליו נבנה לאחר ימים רבים כרך
גדול של רומי שהיצר לישראל, והוא איטליאה של יון, כמבואר
להלן.
הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: במתניתא תנא - ובררייתא
שנינו, אותו היום שהכניס ירכעם שני עגלי זהב והעמיד עגל אחד
בבית אל ועגל אחד בך, נבנה על אותו שרטון שגדל בימי שלמה
צריף אחד - כוך קטן של ציידים שעשו מקנים ומענפי ערבה,
ומאז נתווספו עליו בתים רבים, והוה איטליאה של יון.
הגמרא ממשיכה לדון בחטאי הצדיקים, ודנה אודות יאשיהו
המלך. מפשטות הפסוק בספר מלכים (ב' כג כה) נראה, שיאשיהו
חטא, אלא ששב בתשובה. הגמרא דנה אם אכן חטא: אמר רבי
שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל האומר יאשיהו חטא
וכמשמעות הפסוק המובא להלן, אינו אלא מועה, שנאמר עליו
(מלכים ב' כב ב) 'ועש' הישר בעיני ה' וילך בכל דרך דוד אביו ולא סר
ימין ושמואל'.
שואלת הגמרא: אלא אם יאשיהו לא חטא, מה - וכיצד אני מקיים
את הפסוק (שם כג כה) שנאמר אודות יאשיהו 'וקבחו לא היה לפניו
מלך אשר שב וגו' אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאדו בכל

הדרן עלך במה בחמה

איחור בתשלום כעילה לביטול חוזה

יום ראשון ב' אייר ה'תש"פ

המוכר רשאי לבטל את המכר כי לא סוכם על מכירה בהקפה (נתיבות המשפט, קצ, ז).

להלכה, מדברי ה'שולחן ערוך' (ח"מ, סי' קץ, סעיפים י"ז) יוצא שאי תשלום במועד, אינו מהווה עילה לביטול החוזה אלא אם המוכר יוצא ונכנס לתבוע מעותיו, ובכפוף לשאר התנאים המפורטים בחוזה אלא אם כן נקבע בחוזה שתשלום במועד המוסכם, הוא תנאי לקיומו.

ועוד דנים הפוסקים האם כשקונה לא עמד בתנאי התשלום והחוזה לא בוטל, והמוכר בא לגבות את חובו מן הקונה ומתברר שלקונה יש חובות רבים למעלה מערך רכושו רשאי המוכר לגבות את חובו מהסחורה שמכר לקונה או שגם אותה סחורה תחולק בין כל הנושים והמוכר יפסיד חלק מהתמורה, כמו שאר הנושים.

לדעת ה"ח (צו, כג), אם הסחורה קיימת, וכן אם יש סחורה אחרת שהוחלפה בסחורה הראשונה ובאה מחמתה, המוכר גובה ממנה לפני הנושים האחרים.

ואילו לדעת החיד"א (שו"ת חיים שאל ח"א סע"ד) אין למוכר שום עדיפות על הנושים האחרים

הלכות מכירה פרק ח, הלכה א: המוכר שדה לחברו באלף זון ונתן לו מקצת הדמים, והיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים - אפלו לא נשאר לו אלא זון אחד - לא קנה חלוקה את כללה, אף על פי שכתב את השטר או החזיק.

הרי"ף (שו"ת ח"א, קמח) דן באדם שמכר סחורה כדי לקבל את הכסף מיידית, אך הלוקח איחר את התשלום. המוכר תבע מהלוקח פירעון מידי, אך הלוקח ביקש מבית הדין שהות לשלם את הכסף, ופסק: "אין לו זמן בית דין כל עיקר, אלא פורעו כמו שהתנה לו על עצמו, ואם יש בדבר הפסד, איהו הוא דאפסיד אנפשיה".

מדברי הרי"ף אין הכרח שהצד השני רשאי לבטל את החוזה בגין כך, אלא שכופין את הלוקח לשלם מיד, אף שייגרם לו נזק בגין כך, אך מכל-מקום רואים מדברי הרי"ף שמועד תשלום בחוזה הוא תנאי יסודי ואינו ככל החיובים שנותנים להם שלושים יום (ראה חידושי רע"א על גיליון השו"ע, ח"מ, סי' עג).

אבל בשיטה מקובצת (ב"מ, עו, ב) הביא תשובה נוספת של הרי"ף, ממנה עולה שכאשר הקונה מבקש שהות לפירעון,

אונאה במטבעות

יום שני ג' אייר ה'תש"פ

כל אדם יכול לצמצם הדמים עד שתות, וגם כאשר יערער המתאנה, לא יוכלו השמאים לקבוע בוודאות את שווי הסחורה ולכן מותר הוא ומוחל על סכום קטן זה (רא"ש ב"מ פ"ד סי' כ). וכך אמרו חז"ל (ב"ב צ"ב א) "פחות משתות לא ידיעא במנה ומחיל אינש".

וכל זה בסחורות שאי אפשר לקבוע את שווי המדויק, אבל ערך המטבע הוא ערך מוחלט והכל יודעים שדינר זהב שווה עשרים וארבעה דינרי כסף, ואיך אפשר לומר שהמתאנה מוחל על ההפסד שנגרם לו?

וצריך לומר שהלכה זו נאמרה כאשר פריטת המטבע נעשתה ללא בדיקה והתעניינות קודמת של הפורט במחיר המטבע, ועל זה נאמר שעד שתות אנשים מוחלים זה לזה. אבל אם התעניין תחילה אצל החלפן בערך של המטבע והלה הטעה אותו ונקב בשווי הפחות מערך המטבע, הרי זה מקח טעות ואף פחות משתות אינו מוחל, ועל המאנה להחזיר את האונאה (מחנ"א שם).

הלכות מכירה פרק יב, הלכה ח"ט: וְכֵשֶׁם שֶׁהוֹנֶה בְּפִרְתוֹ וּבְכֶהֱמָה, כִּדְּיָשׁ הוֹנֶה בְּמִטְבְּעוֹת. בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁהִיָּה דִּינָר שֶׁל זָהָב בְּאַרְבַּעַת וְעֶשְׂרִים דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף, וְצִרְפָּה בְּעֶשְׂרִים דִּינָר... הֲרִי זֶה מַחְזִיר אֶת הַהוֹנֶה... פְּחוֹת מִכָּאן, מִחִילָה.

גם במטבעות שיעור האונאה הוא שתות (שישית מערך המקח) ואם היתה אונאת שתות, המקח קיים ומחזיר את דמי האונאה, פחות משתות – אינו חייב להחזיר.

והנה, במקור ההלכה (ב"מ נב, א) מבואר שהאונאה היא במטבע שנשחק ונחסר ממשקלו. והרמב"ם חידש שגם בפריטת מטבעות יש דין אונאה, ואם פרטו דינר זהב השווה עשרים וארבעה דינרי כסף, בעשרים דינרי כסף, היינו פחות שתות – הרי זה מחזיר את ההוניה, ואם היה פחות משתות, מחול לו ואין דין אונאה.

והקשה ה'מחנה אפרים' (דיני אונאה סי' ז):

בטעם הדבר שבאונאה פחות משתות המקח קיים ואינו מחזיר האונאה, פירש רש"י (קדושין מב, ב, ד"ה חזון) כיון שאין

מי מוסמך לתקן תקנות?

יום שלישי ד' אייר ה'תש"פ

סמכותם של בני אומנויות לקבוע את דרכי המסחר (בה מדובר בהלכה הקודמת), או גם לגבי סמכותם של בני העיר לתקן תקנות ציבוריות בה מדובר בהלכה שלפני הקודמת:

בשו"ת הריב"ש (סי' שצט) הביא את דברי הרמב"ן (ב"ב ט, א ד"ה הא דאמרינן), שהטעם לכך שנדרש אישור החכם הוא משום שתקנות שעורכים בני האומנויות עלולות לפגוע בשאר בני העיר מחמת העדר תחרות, ואם כן בני העיר יכולים

הלכות מכירה פרק יד, הלכה יא: בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִדְיָה שְׁאִין בָּהּ חֶכֶם חָשׁוּב לְתַנּוֹן מַעֲשֵׂה הַמִּדְיָה וּלְהַצְלִיחַ דְּרָבִי יוֹשִׁבִּיהָ. אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהּ חֶכֶם חָשׁוּב, אֵין תִּתְּנָא שְׁלָתָהּ מוֹעִיל בָּלוֹם; וְאֵין יִבְלִין לַעֲנֹשׁ וּלְהַפְסִיד עַל מִי שְׁלָא קָבַל מִן תִּתְּנָא, אֲלָא אִם בֵּן הַתְּנָה עֲמָתָהּ וְעָשׂוּ מַדְעָת הַחֶכֶם.

ונחלקו הפוסקים האם ההגבלה האמורה בהלכה זו שבמקום שיש 'חכם חשוב' אין התקנות חלות ללא דעתו, אמורה רק לגבי

צא הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

להתנות כרצונם ואינם זקוקים לאישור החכם.

והוסיף, שכן יש לדייק מדברי הרמב"ם שהביא את תנאי הסכמת החכם בהלכה בהמשך לדין תקנת בני אומנויות ולא לגבי תקנת בני העיר.

אך בשו"ת תשב"ץ (ח"ד סי' טו) כתב שגם לבני העיר אין סמכות לתקן תקנות במקום שיש אדם חשוב ללא אישורו, והרמב"ם כתב תנאי זה בהמשך לדין בני האומנויות משום שבמקורו דין זה מופיע בגמרא במעשה שאירע בבני אומנות, אך הדין נכון גם בבני העיר.

ויש שהוסיפו שיתכן שדברי הרמב"ם אמורים לגבי שני הדינים, ובאים בהמשך לתוכן שתי ההלכות הקודמות ויש לדייק כן מלשונו: 'במה דברים אמורים, במדינה שאין בה חכם חשוב לתקן מעשה המדינה, ולהצליח דרכי יושביה'. לתקן מעשה המדינה – מכון כלפי קביעת שערים של בני העיר שלא יהיו מעשיהם מקולקלים בהפקעת שערים, ולהצליח דרכי יושביה – מכון לתקנת והצלחת בעלי אומנויות שלא יעשה אחד ביומו של חברו כדי שיצליחו במלאכתם (צ"ץ אליעזר ח"ב, סי' כג, יב).

האם מותר להוזיל מחיר אף שייגרם בכך נזק לאחרים? יום רביעי ה' אייר ה'תש"פ

תביא לתוצאה זו אלא תגרום הפסד לשאר הסוחרים שיצטרכו לקנות את הסחורה ביוקר כמו קודם ולמכרה בהפסד, הדבר אסור (שו"ת פנים מאירות א, סי' עח).

אך יש אומרים שטובת הלקוחות עדיפה על טובת הסוחרים ומותר לגרום להוזלת מחירים אפילו כשהדבר יפגע בשאר המוכרים, והראיה שבהלכה זו נאמר גם שרשאי לחלק קליות ואגוזים לתינוקות כדי להרגילם לקנות אצלו, ומבואר בגמרא (שם), שאין בזה פגיעה במתחרים כי גם הם יכולים לעשות כמותו ולמשוך לקוחות אליהם, ומכאן שאין חוששים להוצאות נוספות שיוטלו על המוכרים שיצטרכו לחלק מיני מתיקה, ואין לאסור עליו לנקוט פעולות כדי למשוך לקוחות אף על פי שבכך מפסיד לשאר הסוחרים.

ולפי זה הטעם האמור בגמרא שעל ידי הוזלת המחירים תיגרם הוזלה כללית ורווח גם לסוחרים הוא רק לגבי השבב ששיבחו חכמים את העושה כן (זכור לטוב), אך עצם ההיתר קיים אפילו אם אינו גורם לשאר הסוחרים תועלת אלא הפסד (שו"ת גור אריה יהודה ח"מ סי' כב).

הלכות מכירה פרק יח, הלכה ד: וּמִתֵּר לְחֻנּוּי לְחֻלָּק קְלִיּוֹת וְאַגְוִיזִים לְתִינוּקוֹת וְלִשְׂפָחוֹת בְּדִי לְהַרְגִּילָן לְבֹא אֲצִלּוֹ; וּפְחֻת מִשְׁעָר שֶׁבִּשְׁוֹק בְּדִי לְהַרְבּוֹת בְּמִקְיָפִין מִמֶּנּוּ, וְאֵין בְּנֵי הַשּׁוּק יוֹבֵלִין לְעַבֵּב עָלָיו.

האם מותר להוזיל מחירים ואף להפסיד בכדי למשוך לקוחות, כאשר על ידי כך נגרם נזק לשאר הסוחרים?

בגמרא (ב"מ ס, א) נחלקו תנאים, לדעת רבי יהודה אסור 'לפחות את השער' וחכמים מתירים ואף משבחים את העושה כן ואומרים עליו 'זכור לטוב'. ופסק הרמב"ם כחכמים.

אמנם, יש סוברים שההיתר להוזיל את המחירים הוא רק כאשר אין זה גורם הפסד לשאר הסוחרים כי בגמרא (שם) מבואר שחכמים מתירים משום שעל ידי הוזלת המחיר יגרום שאנשים האוגרים ברשותם כמות גדולה של פירות יחששו להפסיד את מה שאגרו ויוציאו לשוק את הפירות שברשותם ותיגרם הוזלת מחירים כללית וכולם יצאו נשכרים כי גם הסוחרים יקנו יותר בזול.

ולפי זה, אם הוזלת המחירים על ידי אחד הסוחרים לא

האם יש תוקף לדין הערכאות? יום חמישי ו' אייר ה'תש"פ

יש תוקף על פי דין תורה). אך סיים שטעם זה איננו מספיק. והסמ"ע (ח"מ סי' רכה ס"ו) פירש כי אין המדובר בחוק המלכות, אלא במשפט שבא לפני המלך, ומאחר והמלך דן על פי עדים שאינם כשרים שיתכן שהם משקרים, אין תוקף לפסק זה, ודינא דמלכותא דינא' לגבי הסמכות לחוקק חוקים אך לא לגבי ביורר המציאות.

ולפי זה, כאשר העובדות ברורות, ועל פי חוקי המלכות הדירה מעוקלת – הרי זה כמי שנלקחה על פי דין תורה והמוכר צריך להחזיר את הכסף, אך כאשר המוכר טוען שהדין נפסק בערכאות על פי הוכחות שאינן נכונות, אינו צריך להחזיר את הכסף.

וה'בית אפרים' (ח"מ ס"ו) ביאר שהרמב"ם מדבר על חוק שנחקק לאחר המכירה, ולכן דינו כנזק שאירע לחפץ לאחר המכירה שאין למוכר אחריות עליו, אך אם על פי החוק הקיים בשעת המכירה היתה הקרקע אמורה להילקח מהמוכר, הרי זה כמוכר קרקע שאינה שלו ועליו להחזיר את הכסף.

הלכות מכירה פרק יט, הלכה ד: בְּמַה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֹׁחֲצִיאוֹ הַמִּקָּח מִיד חֲלוּקָת בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל... אֲבָל אִם הִנּוּ הוּא שֶׁחֲצִי הַמִּקָּח מִיד חֲלוּקָת - בֵּין בְּדִין הַמִּלְךְ, בֵּין בְּעִרְבִיּוֹת שְׁלָחַן - אֵין הַמוֹכֵר חַיֵּב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ.

ראובן מכר דירה לשמעון והתברר כי על הדירה יש צו עיקול מדין המלכות והיא נלקחה משמעון. האם על ראובן להחזיר את הכסף?

הנה, בהלכה זו מבואר שאם החפץ נלקח מהקונה שלא על פי דין תורה, אין על המוכר חיוב אחריות. ולכאורה הוא הדין לגבי עיקול הדירה שנעשה על פי צו ערכאות ולא על פי דין תורה.

אך יש להבין: הרי על פי התורה יש תוקף לדין המלכות בדיני ממונות – דינא דמלכותא דינא, ואם כן, מהו ההבדל אם החפץ נלקח על פי דיני התורה או על פי חוק המלכות? וביאר ה'כסף משנה', כי מאחר וקבלת האחריות תלויה בכוננת המוכר, יש לומר שבכוננתו לקבל אחריות רק אם החפץ יילקח בדיני התורה ולא בדיני ערכאות (למרות שגם להם

מכירה לזמן – מכירה גמורה?

יום שישי ז' אייר ה'תש"פ

וה'פרישה' (חומ"ב ר"ב, ו) כתב, שמסיום דברי הראב"ד עולה כי למעשה מסכים לדעת הרמב"ם. ואף שניתן לפרש שכונתו דוקא למכירה לזמן ארוך כששים או חמשים שנה, ואילו הרמב"ם דיבר במכירה לזמן קצר, לא מסתבר לחלק בין הדברים, במיוחד שהביא ראיה מיובל, שם מדובר גם במכירה לזמן קצר כגון המוכר שנה לפני היובל.

אך הגרש"ז אורבך (מעדני ארץ סי' י"ד, א) כתב שמדברי הראב"ד נראה שכונתו דוקא במכירה לזמן ארוך, ואין להוכיח אחרת מהמכירה ליובל כי שם המכירה עצמה מוחלטת ללא הגבלת זמן, אלא שבהגיע היובל חייב הלוקח להחזירה למוכר והמוכר צריך לקנותה מחדש, אך בתוך זמן המכירה הקרקע היא של הלוקח לכל דבר, ואילו במכירה המוגבלת מתחילתה לזמן קצוב ובסיומו תחזור למוכר מאליה, ללא קנין חדש, אף בתוך הזמן אין הבעלות של הלוקח גמורה.

ומכל-מקום כותב הראב"ד שבמכירה לזמן ארוך אפשר שאומדים את דעת המוכר שמכוין להקנאה גמורה כעין המכר שחוזר לבעלים ביובל מחמת חוק התורה, אך במכירה לזמן קצר לא מסתבר שמתכוין ליפות כוח הלוקח בכך.

הלכות מכירה פרק כג, הלכה ו: ומה הפרש יש בין המוכר תרסק לזמן קצוב, ובין המקנה אותה לפרותיה? שהקנה לפרות – אינו יכול לשנות צורת התרסק... אבל הקנה לזמן קצוב – הרי הוא בונה או הורס, ועושה בכל זמנו הקצוב כמו שעושה הקנה קנין עולם לעולם.

כידוע, יש מי שהתירו עבודת הקרקע בשביעית על ידי מכירתה לנכרי, בנימוק שבעלות הנכרי על הקרקע מפקיעה את קדושתה ולא חלים עליה המצוות התלויות בארץ.

והמקור לכך, שהלכה זו תקיפה אף במכירה לזמן מוגבל, הוא בדברי הרמב"ם כאן המעניק למכירה לזמן קצוב תוקף כמכירה גמורה, בשונה ממכירת קרקע לפירות שאין הלוקח רשאי להרוס את הקרקע, הלוקח לזמן קצוב רשאי לעשות בה "כמו שעושה הקנה קנין עולם" (שמן המר י"ד סי' ד).

אך הראב"ד כתב "איני מוצא מוכר לזמן קצוב שיבנה ושיהרוס...". ואם כן הרי הוא חולק על הרמב"ם, אבל בהמשך דבריו כתב – "אפשר מוכר שדהו לששים שנה או לחמשים שנה... שיעשה בה חפצו כל ימי המכר", והביא ראיה לכך ממוכר שדהו בזמן היובל, שאף שהקרקע עתידה לחזור ביובל, הלוקח עושה בה כרצונו.

מתי המכירה היא 'בעין יפה'?

שבת קודש ח' אייר ה'תש"פ

הדרך לבור ואינו צריך לקנות לו דרך.

ותמה על זה הגר"ע איגר (תוספות רע"ק שם אות כז):

מפורש בגמרא (ב"ב סה, א) שהמוכר שני בתים, זה לפנים מזה, לשני אנשים והדרך מהבית הפנימי לרשות הרבים עוברת דרך הבית החיצון – "אין להם דרך זה על זה", היינו, אין לקונה הבית הפנימי זכות לדרך בבית החיצון, כי אין לומר שמכר לפנימי בעין יפה (ולחיצון בעין רעה) כי באותה מידה יש לומר שמכר לחיצון בעין יפה ללא שיור דרך לפנימי, אלא שני הקונים שווים ורק אם המוכר השאיר את הבית החיצון לעצמו, אפשר לומר שמכר לפנימי בעין יפה. וכך פסק הרמב"ם (בהלכה הבאה).

ולפי זה, המוכר את הבית לאדם אחד ובו בזמן מכר את הבור לאחר, לא יתכן לומר שמכר לקונה הבור גם את הדרך אליו בתוך הבית, כי כאמור אין מכירה 'בעין יפה' לאחד ו'בעין רעה' לשני.

הלכות מכירה פרק כה, הלכה ג: המוכר בור או דות בלבד – אין הלוקח צריך לקנות לו דרך, אלא נקנס בתוך ביתו של מוכר עד הבור וממלא.

בעל הבית שמכר את בור המים שבבית והשאיר את הבית לעצמו, אין הקונה צריך לקנות מהמוכר דרך ללכת בה לבורו כי "כל המוכר – בעין יפה מוכר", ויש להניח שמכר לו גם את הדרך (כבא בתרא סה, א לדעת ר' עקיבא).

וה'תוספות יום טוב' (ב"ב פ"ד מ"ב) הביא את דברי הרמב"ם בפירוש המשנה שאם מכר את הבור אחרי שמכר את הבית לאדם אחר, אין אומרים שמכר לקונה הבור גם את הדרך (וממילא "אין צריך לקנות לו דרך") שהרי למוכר עצמו כבר אין את הדרך (כי כשמכר את הבית מכר גם את הדרך) ולא יתכן שהקונה ממנו אח"כ את הבור, יקבל את הדרך.

אלא מדובר כאן שבעל הבית מכר את הבור והשאיר לעצמו את הבור או שמכר את הבית לאחד ובו זמנית מכר את הבור לאחד, ובוזה נאמרה ההלכה שמכר לקונה הבור את

המשך ביאור למסכת סוטה ליום עשרים לעומר ע"ב

- 1 ישמעאל. דתניא, אם יש לה זכות תולה לה שלשה חדשים, כדי
- 2 הפרת העובר, שהוא זמן שהעובר ניכר במעי המעוברת, דברי
- 3 אבא יוסי בן חנן. רבי אליעזר בן יצחק איש כפר דרום אומר,
- 4 אם יש לה זכות תולה לה ט' חדשים, שנאמר לגבי סוטה, "ונקתה
- 5 ונורעה ורע" וזהו תולה הוא אומר "ורע יעבדנו יספר", מכאן שהזכות
- 6 תולה לה כדי זמן פקידת ורע הראוי לספר – היינו, הראוי לחיות
- 7 ולבא לידי סיפור שבחו של מקום, שהוא ט' חודשים. רבי ישמעאל
- 8 אומר, אם יש לה זכות תולה לה שנים עשר חדש. ואף על פי שאין

- 9 ראיה לדרך שהזכות תולה לה שנים עשר חודש, וכן לדרך יש,
- 10 דברי רבי לאחר שפטר דניאל את החלום ואמר לו שיהא נטרד מבני
- 11 אדם ויהא מושבו ומאכלו עם חית השדה שבע שנים, "להן מלכא –
- 12 אומנם אדוני המלך דע לך, שאף על פי שאין מנוס מן הגזירה, מכל
- 13 מקום מלכי ישפר ערך – תיטב עצתי בעיניך, (ותמיה) (ותמיה)
- 14 בצדקת פרק – ופדה חטאך וכפר עליה כדי שלא תתממש על ידי
- 15 שתיתן צדקה, ועויתך במחן ענין – וענותיך פרוק בחנינת עניים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ב'ח' אייר ה'תש"פ

יום ראשון ב' אייר ה'תש"פ

הלכות מכירה

פרק שביעי

1) נתבארו בו הדברים שאין המקח נגמר בהם אבל יש בין הקונה והמוכר דין מי שפרע, או שהחזיר מחוסר אמונה, ונמשך אחר זה מי שנתן מעות לאחר לקנות לו ולא קיים אמונתו וקנה לעצמו, והנמשך אחר זה.

- 1 א. מִי שֶׁנָּתַן הַדָּמִים² וְלֹא מָשַׁךְ הַפְּרוֹת - אָף עַל
- 2 פִּי שֶׁלֹּא נִקְנוּ הַמַּטְלָטְלִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, כָּל הַחֲזוֹר
- 3 בּוֹ, בֵּין לֹקַח בֵּין מוֹכֵר³, לֹא עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה
- 4 יִשְׂרָאֵל⁴, וְחֵיב לְקַבֵּל⁵ מִי שֶׁפָּרַע. וְאִפְלוּ נָתַן
- 5 הָעֶרְבוֹן⁶ - כָּל הַחֲזוֹר מִקֶּבֶל מִי שֶׁפָּרַע⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שנתן הדמים ולא משך הפירות ... כל החזור בו ... לא עשה מעשה ישראל"

כמבואר, עניין הקניין ברוחניות הוא מה שהתחתונים (ובפרט ישראל) בעבודתם, מקנים את ענייני העולם לקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" בכסף ובמשיכה. כסף מלשון כיסופים והוא הבא בהמשכה מלמעלה למטה, ואילו משיכה עניינה העלאה מלמטה למעלה. והנה, כל גילוי האור - כסף - אהבה רבה, הוא בכדי שהאדם יעלה את ענייני העולם למעלה, ולכן אם "חזר בו" היינו שקיבל את הכסף ולא משך, היינו לא העלה את ענייני העולם למעלה, צריך לקבל "מי שפרע" כדי שיבין את חומר העניין.

ומה שמזכיר "מי שפרע מדור המבול ... כו'" שהיה לפני מתן תורה, הוא מכיון שכל עניין המשיכה הוא מצד גדרי העולם שלא יתברר אם לא ישימשוהו ויעלוהו למעלה, אבל מצד ישראל שהם למעלה מהעולם ונמצאים בו רק מצד ציווי ה' לצאת ממקומם ודרגתם ולירד למטה, יכולה העבודה להיעשות בדרך של מנוחה ושלוש על ידי ריבוי גילוי אור, כבימי שלמה המלך שאז נתקבצו ובאו כל ניצוצות הקדושה למקומו ודרגתו של שלמה שעליו נאמר "וישב שלמה על כסא ה'" (דברי הימים-א כט, כג.) אבל מצד החטא והגלות יש צורך בעבודת האדם בדרך מלחמה דווקא. ומכיון שהירידה בגלות היא מצד אומות העולם ומצד גדרו של העולם, מזכירים לו ש"מי שפרע מדור המבול" כי הפרעון הוא על העדר העבודה של בירור העולם.

(ספר"ש תשמ"ט ח"ב ע' 683)

(2 בתור קניין כסף. 3) שניהם יכולים לחזור בהם, כמו שכתב רבינו למעלה פרק ג הלכה ד. (4) ואינו בכלל מה שאמרה תורה (שמות כב, כז) "ונשיא בעמך לא תאור" (=לא תקלל), לפי שזה אינו עושה מעשה עמך, מעשה ישראל, שהרי נאמר (צפניה ג, יג): "שארית ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב". ולפיכך מותר לקללו ולאוררו במי שפרע (בבא מציעא מח: ורש"י ורי"ף שם). ושניהם, המוכר והלוקח, כל אחד מהם החזיר בו מן המקח חייב ב"מי שפרע". (5) משנה בבבא מציעא מד. "אבל אמרו, מי שפרע מאנשי דור המבול כו'", ולפי המבואר בגמרא (שם מח:) אין זה סיפור דברים בלבד, אלא שחייבים להטיל עליו קללת "מי שפרע" "לעשות חיוק לדבר, לפי שבהמון העם קל לחזור כל זמן שלא נגמר המקח" (הרא"ש פרק הזהב). ואף על פי שעקרו חכמים קניין כסף, ולא נקנו המטלטלין לקונה - מכיוון שמן התורה הוא קונה, ויש רשות למוכר להשתמש בכסף (להלן הלכה ג), הואיל וכן יש לו קללת מי שפרע אם הוא חוזר בו (קצות החושן סימן רד, סעיף קטן ב). וראה להלן הלכה ה והערה שם [אבל לפי זה יש להבין למה חייבו את הלוקח, שאין לו שום הנאה, במי שפרע]. (6) כלומר: נתן מקצת דמים לקניין בתורת פירעון חלקי, ואת השאר הוא מתחייב להוסיף ולשלם בתאריך יותר מאוחר. (7) לפי שהלכה כרבי יוחנן, לגבי רב (בבא מציעא מח:), שעירבון קונה כנגד כולו. והרי זה כאילו נתן כל הדמים.

- 6 ב. וְכִיצַד מִקֶּבֶל מִי שֶׁפָּרַע? אֲדָרְיָן⁸ אוֹתוֹ⁹ בְּבֵית
- 7 דִּין¹⁰ וְאֲדָרְיָן: מִי שֶׁפָּרַע מֵאֲנָשֵׁי דוֹר הַמַּבּוּל¹¹
- 8 וּמֵאֲנָשֵׁי דוֹר הַפְּלִגָּה וּמֵאֲנָשֵׁי¹² סָדֵם וְעַמּוּזָה
- 9 וּמֵאֲנָשִׁים שֶׁטִּבְעוּ בָּיָם, הוּא פָּרַע מִמֵּי שֶׁאִינוֹ עוֹמְדִים
- 10 בְּדִבּוּרָם¹³. וְאַחֵר כֶּף יַחֲזוֹר הַדָּמִים.

(8) מקללין. כרבא ולא כאבבי (בבא מציעא שם). וראה למעלה הלכה א. וכתבו התוספות (שם, דיבור המתחיל בעושה מעשה עמך), שאף על פי שהחזיר אינו עושה מעשה עמך ומותר לקללו - אין זה אלא לקללו על המקח הזה, אבל לא לקללו סתם. (9) הביטוי "אותו" לאו דווקא, שהרי, לדעת רבינו, לא מכוננים את הקללה ישר אליו (ראה להלן), אלא הכוונה: בנוכחותו (ועיי' סמ"ע סימן רד, סעיף קטן ז). (10) אבל בפירוש המשנה כתב רבינו: "יש לו לצעוק אותה צעקה במעמד האיש ההוא שהוא צועק עליו, ובאיזהו מקום שירצה - מי שפרע כו'". (11) נקט אלו מפני שבהם נתבאר לעיניים ההשגחה הפרטית של השם יתברך ומשום הכי נקט שטבעו בים ולא שאר מכות לפי שטביעתם בים היה מורה על ההשגחה פרטית של השם יתברך וכו'". (סמ"ע שם אות ח). (12) מכאן ואילך אינו במשנה, אבל בביריתא שהובאה בגמרא (ב"מ מח:). (13) כלומר, בדיבור שיש בו ליווי של מעשה קצת, כגון מתן דמים. שאילו בדיבור בלבד אין מי שפרע כמו שכתב רבינו להלן הלכה ח (כסף משנה) אבל אין מקללים אותו בלשון נוכח.

- ג. הַנּוֹתֵן¹⁴ דָּמֵי הַמַּטְלָטְלִין אוֹ מִקְצַת הַדָּמִים¹⁵, וְחֲזוֹר¹¹

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כתב רבינו גם בהלכה הראשונה, בחזרת הלוקח, ששם אין "מי שפרע", שהרי הוא כשומר חנם.

ד. מי שיהיה לו חוב אצל חברו, ואמר לו: מכר לי חבית של זין פחוב שיש לי אצלך, ורצה המוכר - הרי זה כמי שנתן הדמים עתה²³, וכל החזר בו מקבל מי שפרע²⁴. לפיכך²⁵, אם מכר לו קרקע פחוב - אין אחד מהן יכול לחזור בו²⁶, ואף על פי שאין מעות המלוה מצויות בשעת המכר.

(23) הראב"ד השיג ממה שאמרו חכמים (קידושין מז.) מלווה להוצאה ניתנה והמקדש במלווה אינה מקודשת והמוכר במלווה אינו קונה - אבל רבינו סמך על סוגיית הגמרא בבבא מציעא מו: שמלווה קונה במכר, וראה למעלה פרק ה הלכה ד ובהערה שם. (24) כדין כל קונה בכסף וחזר בו (למעלה הלכה א.) (25) הואיל ומלווה הוא ככסף בעין. (26) והמדובר במקום שאין כותבין את השטר, שהקרקע נקנה בכסף בלבד (למעלה פרק א הלכה ד).

ה. הלוקח מחברו קרקע או עבדים²⁷ או שאר מטלטלין, ופסקו הדמים, והניח משכונ²⁸ על הדמים - לא קנה²⁹; וכל הרוצה לחזור משניהם - חוזר, ואינו חייב לקבל מי שפרע³⁰.

(27) שנקנים בכסף קניין גמור [וראה למעלה פרק ה הלכה ד והערה שם]. (28) שאם יחזור בו מן המקח יוחלט (=יישאר לחלוטין) המשכון ביד המוכר. וראה להלן פרק י"א הלכה ד. (29) "מנה אין כאן - משכון אין כאן (קידושין ח:). כלומר, מנה (=כסף מנה) לא נתן לו וגם המשכון לא נתן לו במתנה ולפיכך אין כאן שום קניין. וכן אין האשה מתקדשת בנתניה זו (שם). וכן פסק רבינו בפרק ה מהלכות אישות הלכה כג. (30) כן מפורש בירושלמי סוף מסכת שביעית (לפי נוסחת נימוקי יוסף בבא מציעא שם). "הנותן עירבון טבעת לחבירו ורצה לחזור בו חוזר בו ואינו מקבל עליו מי שפרע". והטעם בזה: שלא חייבו "מי שפרע" אלא באופן שהוא קונה מן התורה ויש לו רשות להשתמש בכסף (למעלה הלכה א ועיי' שם בהערה) וכן נראה בגמרא (בבא מציעא מז:): שאמרו: "... מי שפרע, אי אמרת בשלמא מעות קונות, משום הכי קאי באבל [אמרו מי שפרע], אלא אי אמרת מעות אינן קונות, אמאי קאי באבל [אמרו מי שפרע]". וראה להלן הלכה ו בדבר קניין "רושם".

ו. מכר לו בדיברים בלבד, ופסקו הדמים³¹, ורשם הלוקח רשם³² על המקח כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו - אף על פי שלא נתן מהדמים כלום, פל החזר בו אחר שרשם מקבל מי שפרע³³. ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרשם קנן גמור - נקנה המקח³⁴, ואין אחד מהן יכול לחזור בו, ויהיה זה חייב לתן דמים³⁵.

(31) תנאי הכרחי הקודם לכל קניין, וראה לעיל פרק ד הלכה יא. (32) זה פירוש המלה "סיטומתא", המובאת בגמרא (שם). (33) כך מסקנת הגמרא (שם), ופירש הסמ"ע:

1 ב' הלוקח¹⁶, ואמר לו המוכר: בוא וטל מעותיך -
2 הרי המעות אצלו כמו פקדון¹⁷, ואם נגנבו או אבדו
3 - אינו חייב באחריות¹⁸. אבל אם חזר בו המוכר¹⁹
4 - הרי המעות ברשותו, וחייב באחריות²⁰, ואף על
5 פי שחזר בו ואמר ללוקח: בוא וטל את שלך, עד
6 שיקבל עליו מי שפרע, ואמר לו²¹ אחר כך: בוא
7 וטל את שלך²².

(14) החלק השני של הלכה זו: חזרת המוכר, אין לו מקור מפורש בגמרא, אבל יסודו בדברי הגאונים שהובאו ברי"ף שם. ואילו החלק הראשון: חזרת הלוקח אין לו שום מקור לא בגמרא ולא בדברי הגאונים, וראה להלן. (15) כמבואר בהלכה א שגם הנותן עירבון קנה לעניין מי שפרע. (16) וחייב הוא, כאמור, ב"מי שפרע". (17) והרי הוא כשומר חנם. (18) כמו כל שומר חנם. וראה להלן למה דינו כשומר חנם. (19) בבבא מציעא מט. הביאו עובדה באחד שנתן כסף למוכר שומשומין עבור שומשומין ולפני שעשה משיכה בשומשומין, הוקרו, והמוכר חזר בו ואמר ללוקח שיבוא לקחת בחזרה את כספו ועד שבא לקחת את כספו, נגנב אותו הכסף. ופסק רבא שאין המוכר חייב באחריות כלל לא כשומר שכו ולא כשומר חנם, אבל חכמים אחרים שאלו לפניו: והלא לא קיבל עוד מי שפרע, ואולי לא יקבל והמקח יישאר מקח ונמצא שהכסף ברשותו? והורה להם רבא על זה. ואף על פי שנתברר שכל העובדה הזאת וההוראה של רבא וחזרתו על ידי שאלת החכמים - לא היו במציאות כלל והעובדה הייתה באופן אחר, בכל זאת פסק רב האי גאון (הובא ברי"ף) שהלכה כדעת חכמים וכחזרתו של רבא כמו שהובא שם, באופן שכל זמן שלא קיבל המוכר "מי שפרע" הרי הוא באחריותו של המוכר. וראה להלן. (20) הרי"ף אומר מפורש, שדינו כשואל, לפי שיש לו רשות להשתמש בכסף הזה, וחייב אף באונסין, ברם מתוך דברי הרמב"ם - ובפרט בהצעת הראב"ד (מ"מ) - נראה שהוא סובר שדינו כשומר שכו, שאף על פי שיש לו רשות להשתמש - כל עוד שלא השתמש בהם אינו כשואל אלא כשומר שכו (ראה בבא מציעא מג. לרב נחמן). (21) הכסף משנה מדגיש כאן, שאחרי שקיבל "מי שפרע", צריך הוא עוד פעם לפנות ללוקח, שייקח את מעותיו, ואז, ורק אז, הוא פטור מאחריות. (22) ואז דינו כשומר חנם, שמכיוון שלפני שקיבל "מי שפרע" היה חייב באחריות כשומר שכו - בזה שאמר לו קח בחזרה את כספך אינו בא להפקיע את כל האחריות אלא להקל על עצמו ולפיכך נשאת עליו קצת אחריות כשומר חנם. ואף על פי שבגמרא (בבא מציעא שם) נראה שאינו חייב באחריות כלל - זהו מפני שרבא סובר שאסור לו להשתמש בכסף, וגם לפני קבלת "מי שפרע" אינו אלא שומר חנם. ואף על פי שבגמרא (בבא מציעא שם) נראה שאינו חייב באחריות כלל - זהו מפני שרבא סובר שאסור לו להשתמש בכסף, וגם לפני קבלת "מי שפרע" אינו אלא שומר חנם, אבל אנו שפוסקים להלכה כרבי יוחנן שמעות קונות מן התורה - מותר לו להשתמש בהם, כמו שכתב הרא"ש בבבא מציעא פרק ד סימן יג. ומאותו הטעם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' אייר - ספר קנין - הלכות מכירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהם ויתנו לו. ועוד, שלכל אחד מגיע סכום קטן והרי זו כמתנה מועטת (שולחן ערוך חושן משפט סימן רד סעיף ט וסמ"ע שם סעיף קטן יד).

י. הנותן מעות⁴² לחברו⁴³ לקנות לו קרקע או מטלטלין, והנתיב מעות חברו אצלו והלף וקנה¹⁶ לעצמו במעותיו - מה שעשה עשו⁴⁴, והרי הוא מכלל הרמאין.¹⁹

(42) משנה בקידושין נח: לעניין קידושין, ובגמרא (שם נט.) מובא דין זה גם בעניין מקח וממכר. וכן דברי רבינו בפרק ט מהלכות אישות הלכה י"ז: "העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקדשה לעצמו - ואסור לעשות כן. וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר נקרא רשע". (43) וכל-שכן לשליחו, שדעת המשלח סומכת עליו יותר, שוודאי נקראת רמאות (שם). (44) קידושין נט. ובתוספתא (בבא מציעא פרק ד): "הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות כו' אם יש עדים שלקח ומכר מוציאין ממנו בעל כורחו" וכן הוא בירושלמי (בבא מציעא פרק ה הלכה ג) - הרי שהמקח שייך למשלח ולא לשליח? כתב בספר המתיבות שהתוספתא עוסקת באופן שהשליח קנה במעותיו של המוכר. וזהו שדקדק רבינו וכתב "וקנה לעצמו במעותיו" (ראה במגיד משנה).

יא. היה יודע⁴⁵ שזה המוכר אוהב אותו ומכבדו, ומוכר לו ואינו מוכר למשלחו - הרי זה מותר לקנות לעצמו⁴⁶; והוא שיחזור ויודיעו. ואם מפחד שמא יבוא אחר ויקדמנו לקנות - הרי זה קונה לעצמו⁴⁷. ואחר כך מודיעו⁴⁸.

(45) בשעת המקח (ט"ז סימן קפג סעיף ב). (46) ואינו מחוייב להשתדל אצל המוכר שיסכים למכור למשלח - כיוון שיודע שאינו רוצה למכור לו. קידושין שם. מעשה ברבין חסידא בעניין קידושין וברבה בר בר חנה בעניין מקח וממכר. (47) שהמוכר לא רצה למכור למשלח אלא לשליח ובוזה יציא את עצמו מן החדש (סמ"ע שם סעיף קטן ד).

יב. הורו מקצת המורים, שאם קנה לעצמו במעות חברו אחר שזקפן עליו מלוה⁴⁸ - הרי קנה לעצמו⁴⁹, ומקבלין ממנו⁵⁰ כשאמר 'זקפתי אותם המעות על עצמי במלוה'. ואני אומר, שאין דין זה דין אמת, אלא המקח של משלח⁵¹, כמו שיתבאר בדין העסק.

(48) "שחושב בנפשו: מעות הללו שנתן לי המשלח, אקנה לי בהן לעצמי, ויהיו מעותיו לי בידי בתורת הלוואה, ואשלם לו היום או מחר" (סמ"ע, סימן קפג, סעיף קטן ב). (49) אחרי ששינה, קנה בשינוי כמו שמצאנו בבבא קמא קב: שאם אמר לו המשלח לקנות חטים וקנה שעורים, שקנה לעצמו (מגיד משנה). (50) כלומר, נאמן הוא עלינו. וראה במגיד משנה. (51) רבינו לשיטתו, שפסק בפרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה כרבי יהודה, שאפילו אמר לו לקנות חטים וקנה שעורים, קנה המשלח.

יג. שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות להם המקח: 30

"חז"ל תיקנו ואף במקום שאין המנהג שהרושם קונה קניין גמור] להיות לרושם דין נתינת מעות על המקח [שיקבל מי שפרע]³⁴. בבא מציעא שם. ומכאן "שהמנהג מבטל הלכה בכל כיוצא בזה, שבכל דבר שבממון על פי המנהג קונים ומקנים" (מגיד משנה בשם הרשב"א). "ובזמן הזה שנהגו הסוחרים שמוסרים לקונה את המפתח וסוגרים בו - קונה בעניין שכירות בית כשמסר לו המפתח" (הגהות מיימוניות כאן אות ה בשם ספר המקצועות). (35) [בקניין הגבהה שהיא מן התורה ואף בקניין משיכה שהיא מדרבנן, כתב רבינו (למעלה פרק ג הלכה ה) ש"כופין את הלוקח ליתן הדמים", ואילו "סיטומתא" שאינה אלא מנהג, סובר רבינו, שאין מנהג לכופו ולהוציא ממנו ממון. ועיין רש"י לכתובות צא: דיבור המתחיל מצוה, שסובר שאין כופין אלא במצוה המפורשת בתורה, ובתוספות שם פו. דיבור המתחיל "פריעת" חלקו עליו וכתבו שאף במצוה דרבנן כופין אותו, עיין שם].

ז. דבר ברור³⁶ הוא, שאין דין זה אלא בשרשם בפני המוכר, או שאמר לו המוכר: רשם מקחך; שהרי גמר להקנותו, כמו שבארנו בחזקה ובמשיכה.

(36) "זה פשוט, שלא עדיף משאר קניות" (מ"מ).

ח. הנושא ונותן בדברים בלבד³⁷ - הרי זה ראוי לעמד לו בדבורו, אף על פי שלא לקח מן הדמים כלום, ולא רשם, ולא הנתיב משכון. וכל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר - אף על פי שאינו חייב לקבל מי שפרע, הרי זה ממחסרי אמונה³⁸, ואין רוח חכמים נוחה הימנו³⁹.

(37) בלי פעולת קניין, כמבואר בסמוך בדברי רבינו. (38) לשון הגמרא: "דברים יש בהם משום מחוסרי אמונה" (שם מט. כדעת רבי יוחנן לגבי רב). כלומר, אנשים המשנים את דבריהם הם נעדרי אמונה, מחוסרי אמן. ומסתיימת לשון רבינו נראה שלעולם הרי הוא מחוסר אמונה אף אם הוקר או הוזל (וכדעת הראב"ד והרשב"א שהביא המגיד-משנה). (39) שם מח. "והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו".

ט. וכן⁴⁰ מי שאמר לחברו לתן לו מתנה, ולא נתן - הרי זה ממחסרי אמונה. במה דברים אמורים? במתנה מועטת, שהרי סמכה דעתו של מקבל כשהבטיחו; אבל במתנה מרבה - אין בה חסרון אמונה, שהרי לא האמין זה שיתן לו⁴¹ דברים אלו, עד שיקנה אותו בדברים שקונים בהן.

(40) שם מט. כרבי יוחנן. (41) אבל במכירה יש סמיכות דעת שימכור לו, שהרי הבטיח לו דמי המקח ואף אם הוקר או הוזל - שיוקר וזול הם בכלל מתנה מועטת וסמך דעתו (תוספות שם דיבור המתחיל מודה, ונימוקי יוסף שם וראה למעלה הלכה ח). ויש אומרים שאם רבים אמרו לאחד שיתנו לו מתנה מרובה - אם חזרו בהם הם מחוסרי אמונה, לפי שסמכה דעתו של היחיד שהרבים בוודאי לא יחזרו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אע"פ שיוצא ונכנס ותובע - קנה, שבאמירתו בוטלה הקפדתו.

- ב. חזר בו הלוקח - יד המוכר¹⁰ על העליונה; רצה¹² אומר לו: הילך מעותיך, או קנה מן הקרקע¹¹ כנגד המעות שנתת לי. ונותן לו מן התבואה שבה¹². ואם חזר המוכר - יד הלוקח על העליונה; רצה אומר לו: תן לי מעותי, או תן לי קרקע כנגד מעותי. ונוטל¹³ מן היפה¹⁴ שבה¹⁵. ואם לא היה¹⁶ יוצא ונכנס ותובע - קנה הלוקח את כלה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו, ושאר הדמים עליו כשאר החובות.

(10) ברייתא (שם). (11) בגמרא שם הנוסח "הילך קרקע", ורבינו שינה וכתב "קנה", להורות כי עד עכשיו לא קנה גם כנגד מעותיו. (12) כלומר, מן החלק הגרוע ביותר בשדה שקנה. ואף-על-פי שדין בעל חוב לגבות מן הבינונית (פי"ט מהלכות מלוה ולוה ה"א) - כאן קנסוהו חכמים כיון שחזר בו מן המקח ('תוספות' בבא-מציעא שם ד"ה מעידית). (13) לפי המחיר של עכשיו (מגיד-משנה בשם רמב"ם). (14) מן העידית. (15) כדעת רב נחמן בר יצחק בגמרא (בבא-מציעא שם). בניגוד לדעה אחרת שם, שנוטל מן היפה שבכל נכסי המוכר. הרי דעת רבינו, כמו שכתבנו למעלה, שאין המקח חל אפילו כנגד מעותי, ולפיכך הוא כותב "תן לי קרקע כנגד מעותי ונוטל מן היפה" (וכן כתב בפירוש המשנה בבבא-מציעא שם). אבל יש מפרשים שמה שאמרו בגמרא "מהיכן מגביהו מן העידית" - לא מוסב על סוף הדברים "תן לי קרקע", אלא על ראש הדברים "תן לי מעותי", לפי שהם סוברים שכנגד מעותי המקח קיים, ואם כן הרי זה כ"אומר לחברו חצי שדה אני מוכר לך - שנותן לו מן הכחוש שבה" (להלן פכ"א ה"ב), ולמה יקח כאן מן העידית? - אלא הדברים מוסבים לראש הדברים כשאומר "תן לי מעותי", שאז הרי הוא כבעל-חוב שלוקח מן העידית, ולפי שחזר בו המוכר קנסוהו ונתנו ללוקח מן העידית, וראה בכסף-משנה. (16) שם בגמרא.

- ג. מכר שדה¹⁷ מפני רעתה¹⁸, אף על פי שהוא יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים - קנה הכל, ואין הלוקח¹⁹ יכול לחזור בו; שזה שתובע²⁰ ורודף, לא מפני שצדין לא גמר והקנה, אלא כדי שלא יחזור בו הלוקח.

(17) מסקנת הגמרא שם עח. (18) שהקרקע היא רעה, והמוכר מעוניין להפטר ממנה. (19) גם המוכר אינו יכול לחזור, אלא שכאן, מן הסתם, אין הוא מעוניין בזה. (20) לשון הרי"ף (שם).

- ד. וכן הדין²¹ במוכר מטלטלין: אף על פי שמשה²² הלוקח הפרות והוציאן לרשותו, והמוכר נכנס ויוצא על שאר הדמים - לא קנה, ויד החוזר בו על התחלתו, כמו שבארנו; אלא אם פן מכר מפני רעת מפרו, והרי זה קנה הכל.

(21) כן הוא בגמרא (שם עז:). במכירת חמור, ופסק רבא

- אם היו המעות מערבות⁵² וקנה במקצת הדמים, אף על פי שהיתה פגת השליח שזה שקנה לאחד מהן - הרי המקח של כלן, וחולקין אותו לפי מעותיהן.

(52) הטור (חושן משפט סימן קפד) מדייק כאן: "אפילו ערבן השליח", ומביא דעה החולקת על זה.

- יד. היו מעות של אחד מהן צרורי⁵³ וחתומי⁵⁴, אף על פי שהיה בלב השליח הזה שקנה המקח לכלן - לא קנה אלא זה שקנהה המקח במעותיו בלבד.

(53) קשורים. וגם כאן סובר הטור: אפילו צרם השליח (סמ"ע סימן קפד סעיף קטן א). (54) שיש להם החותם של בעליו.

פרק שמיני

(1) נתבארו בו דיני ביטול המקח מפני שהלוקח לא השלים הדמים, ודיני שומת הדמים בעניין המכר.

- א. המוכר² שדה לחברו באֶלֶף זוז, ונתן לו מקצת הדמים³, והיה יוצא ונכנס⁴ ותובע שאר הדמים⁵, אפילו לא נשאר לו אלא זוז אחד⁶ - לא קנה הלוקח את כלה⁷, אף על פי שכתב השטר⁸ או החזיק⁹.

(2) בבא-מציעא עז: (3) שאילולא היה המוכר יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים היה קונה את כל השדה (כמו שכתב רבינו להלן הלכה ב, וכמו שכתב למעלה פ"ה ה"א גבי מטלטלין), ועכשיו שיוצא ונכנס ותובע אינו קונה עד שישלם כל הדמים. (4) בגמרא שם: "עייל ונפיק" (= נכנס ויוצא), והרמב"ם שינה וכתב "יוצא ונכנס". ומכאן שכבר נכנס פעם אחת ויצא ונכנס שוב לבית הלוקח לתבוע ממונו, וכן כתב הרא"ש (בבא-מציעא פ"ו סימן ז), וראה ביאורי הגר"א לסימן קצ, ס"ק כז. (5) ריצה זו אחרי הכסף מוכיחה שסיבת המקח היתה הצורך הדחוף של המוכר בכסף, ורק לשם זה קיים אותו, ומכיון שמטרה זו לא הושגה, מתבטל המקח (נימוקי-יוסף בבא-מציעא פרק השוכר את האומנין). (6) מימרא של רבא, שהושמעה על רקע של עובדה מסוימת. (7) רוצה לומר, בניגוד למה שאמרנו למעלה (פ"ה ה"א) שעירבון קונה כנגד כולו (וכן הוא בהלכה ב כשאינו יוצא ונכנס ותובע) - כאן אין הדין כן אלא אינו קונה את כולה, אבל לעולם אינו קונה אפילו כנגד מעותיו (ראה הגר"א סימן קצ, ס"ק יב), וכן נראה בסמוך. ראה הערה יד. (8) שהרי שטר אינו קונה עד שיתן את הדמים (למעלה פרק א הלכה ז). (9) [אף-על-פי שחזקה קונה בלי שטר, אינו קונה עד שיתן את הדמים (למעלה שם הלכה ח והערה לא) - אין זה אלא באופן שאינו יוצא ונכנס ותובע הכסף, אבל אם יוצא ונכנס ותובע אינו קונה עד שיתן דמים - מגיד-משנה למעלה פרק א הלכה ב]. וכתב המגיד-משנה כאן, שהמדובר בין אם החזיק בפניו ובין אם החזיק שלא בפניו ואמר לו "לך חזק וקנה" (ראה למעלה פ"ה ה"ח). אבל הרשב"א (הובא בנמוקי-יוסף פרק ו דבבא-מציעא) סובר שאם אמר לו "לך חזק וקנה" -

לֹא אֵלָא כְּשֶׁאֲמַר, שִׁיְהִי מוֹכֵר מִדַּעְתּוֹ תְּחִלָּה³⁶, וְזֶה לֹא הִיא רוּצָה לְמֹכֵר, וְלֹא מֹכֵר אֵלָא מִפְּנֵי הַתּוֹסֶפֶת שֶׁהוֹסִיף זֶה עַל שְׂוִי, וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁנֶּאֱמַר³⁷ וּמֹכֵר.

31) גמרא בעבודה זרה עב. (הביאה הרי"ף בבא-בטרא פרק ז בסופו). 32) כך כתב הרי"ף שם. וראה בהערה הבאה. 33) גם זה שם ברי"ף. שאם לא קנו מידו, ואם לא אמרו לו "מעכשיו", בוודאי לא קנה הראשון אם מכרה לאחר. 34) גם זה עובדא בגמרא שם: "זבנה לאיניש אחרינא במאה ועשרין (=מכרה לאדם אחר במאה ועשרים)". וסובר רבינו ש"מאה ועשרים" לאו דוקא, אלא כל שמכר ביותר אין זו מכירה ברצון. 35) כרבי יעקב מנהר פקוד, ולא כרב הונא. 36) כלומר, ברצונו הטוב בלי שום הכרח.

ח. אָמַר לוֹ³⁷: כְּשֶׁאֲמַרְנָה הָרִי הִיא קְנוּיָה לָךְ מֵעַכְשָׁיו כְּמֹה שִׁישׁוּמוֹ אוֹתָהּ בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה³⁸ - אָפְלוּ עַל פִּי שְׁנַיִם³⁹ מִן הַשְּׁלֹשָׁה. אָמַר לוֹ: כְּמֹה שִׁישׁוּמוֹ שְׁלֹשָׁה⁴⁰ - עַד שִׁישׁוּמוֹ הַשְּׁלֹשָׁה⁴¹. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: כְּמֹה שִׁישׁוּמוֹ אוֹתָהּ בֵּית דִּין שֶׁל אַרְבָּעָה - עַד שִׁישׁוּמוֹ הָאֲרָבָעָה כָּלָן⁴² וְיִסְכְּמוּ, וְיִמְכְּרוּ⁴³ לְאַחֵר כְּמֹה שִׁישׁוּמוֹ⁴⁴, וְאַחֵר כֶּף יִקְנֶה הָרִאשׁוֹן. שְׁמוֹ אוֹתָהּ שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה, וְאָמַר הַמוֹכֵר: עַד שִׁישׁוּמוֹ שְׁלֹשָׁה אַחֲרִים אוֹ אַרְבָּעָה וְיִישׁוּמוֹ - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ⁴⁵; שְׁהָרִי קָנוּ מִיָּדוֹ⁴⁶ תְּחִלָּה שֶׁמֹכֵר מֵעַכְשָׁיו.

37) גם זה שם. 38) בגמרא שם: "כדשיימי בתלתא", אבל ברי"ף (ב"ב שם): "כדשיימי בי תלתא", ו"בי תלתא" היינו בית-דין של שלשה, וראה מגיד-משנה. 39) מכיון שהזכיר "בית-דין", זה מהותו של בית-דין, שהולכין בו אחר הרוב. 40) לדברי רבינו, ישנם שני הבדלים בין הדין הראשון לשני: בראשון הזכיר "שומא" וגם "בית דין", ובשני לא הזכיר לא "שומא" ולא "בית דין". ולפי זה לא ברור מה דינו של המזכיר "שומא" בלי "בית דין". ולדעת רש"י שם, כיון שהזכיר "שומא" אע"פ שלא הזכיר "בית דין" כוונתו ל"בית דין", וזהו לפי נוסחתנו בגמרא שם "כדשיימי בתלתא". 41) שמכיון שלא התכוון לבית-דין, צריך שיחא בהסכמת כל השלשה, ולא בהסכמת הרוב בלבד כמו בבית-דין. 42) מכיון שהוא הזכיר ארבעה, יותר מהמספר הדרוש להרכב בית-דין, סימן שהוא מתכוון - אם כי הוא הזכיר בית-דין - דוקא לדעת כל הארבעה, שאם כוונתו היתה לבית-דין בהרכבו החוקי, לא היה מזכיר ארבעה. 43) כלומר, לא מספיקה הסכמתם לשומא, אלא שגם ימכור לפי שומא זו, שהרי אמר לו "כשאמכרנה", ורק אז היא קנויה לראשון. 44) אבל אם מכר אותה יותר מכפי השומא, אז המכר הוא לשני, כמו בסוף ההלכה הראשונה (לחם-משנה). 45) כרב הונא בר רבי יהושע, ולא כרב פפא (שם). 46) בגמרא (שם) נמקו הלכה זו, ואמרו: מי יודע אם אלו האחרונים הם יותר טובים מהראשונים, ומכיון שהדבר בספק - אין בכוחו של הספק לבטל את המכירה, מאחר שכבר קנו מידו מעכשיו.

שאינו קונה מכיון שיוצא ונכנס ותובע. 22) כן דעת ה'תוספות' (שם ד"ה עייל ונפיק אזוזי). אבל דעת 'בעל המאור' היא, שאם משך, שוב לא מתבטל המקח. ופסקו של רבא (שם) היה באופן שהיתה רק נתינת דמים בלא משיכה, והשאלה עמדה בקשר לקבלת 'מי שפרע'.

ה. לָקַח שְׁוֵה מֶאֱהָ בְּמֵאתִים²³, וְהַמוֹכֵר יוֹצֵא וְנִכְנס לְתַבַּע שְׁאֵר הַדָּמִים - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם הוּא כְּמוֹכֵר שְׁוֵהוּ מִפְּנֵי רָעָתָהּ, וְאִינוּ תוֹבֵעַ אֵלָא מִפְּנֵי שֶׁמֹכֵר בְּיֹתֵר, אוֹ אִינוּ כְּמוֹכֵר שְׁוֵהוּ מִפְּנֵי רָעָתָהּ, וְזֶה שְׁתוֹבֵעַ - מִפְּנֵי שֶׁעֲדִין לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ עַד שִׁיָּקַח כָּל הַדָּמִים. לְפִיכָּךְ, הַרוּצָה לְחֹזֵר מִשְׁנִיָּהם - אִינוּ יָכוֹל לְחֹזֵר²⁴; וְאִם תֶּפֶס הַמוֹכֵר²⁵ מִמֶּקַּח שֶׁמֹכֵר כְּנֹגֵד הַמַּעֲוֹת שֶׁנִּשְׁאַרְוּ לוֹ²⁶ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

23) כן גרס רבינו בגמרא בבא-מציעא שם (מגיד-משנה). ואין אונאה לקרקעות (להלן פרק יג הלכה ח). 24) היינו, לא הלוקח יכול לעכב שאר הדמים, שעדיין לא נתן, ולא המוכר יכול לעכב את מכירת הקרקע, מפני שהקנין עצמו היה ללא ערעור, והספק נולד רק אחרי כן - אין לבטלו (ט"ז) לסימן קצ סעיף יג, ועיין משנה-למלך). 25) רק הוא יכול לתפוס, לפי שהוא אומר: ברי לי שתבעתי מפני שעדיין לא גמרתי להקנות עד שאקבל כל הדמים, אבל הלוקח אינו יודע מה כוונת המוכר, ולפיכך אינו יכול לתפוס (נתיבות המשפט). 26) [לפי דברי המוכר, שלא גמר להקנות לא קנה הלוקח כלל ואף כנגד מעותיו (ראה למעלה הלכה א והערה ו) - כן יכול לתפוס כל המקח, אלא שאם יעשה המוכר כן תהיה ידו של הלוקח על העלינה ויבקש בחזרה את מעותיו (למעלה הלכה ב). והמוכר שהאנה את הלוקח: "שוה מאה במאתים" לא כדאי לו לבטל את כל המקח, ולפיכך אינו תופס אלא חצי השדה כנגד המאה שעור לא נתן לו הלוקח].

ו. הַקְנוּהָ²⁷ דָּבָר מִחֲבֵרוֹ וְנָתַן לוֹ הַדָּמִים וְטָעָה בְּמִנְיָן הַמַּעֲוֹת, וְלֹאֲחֵר זְמַן תִּבְעֵי הַמוֹכֵר וְאָמַר לוֹ: מֶאֱהָ שְׁנֵמֶת לִי אֵינֶם אֵלָא תִשְׁעִים - נִקְנָה הַמֶּקַּח²⁸, וּמִחֲזִיר לוֹ הַעֲשָׂרָה אָפְלוּ אַחֵר כְּמֹה שְׁנַיִם. בֵּין בְּקִרְקָעָה²⁹, בֵּין בְּמִטְלָטְלִין³⁰.

27) ברייתא (קידושין מז). לפי רב הונא. 28) כדין נתן כל הדמים (מגיד-משנה). 29) לענין קנין גמור, אבל לא בקידושין, מפני שהאשה מתביישת לתבוע אחרי זה, ומתוך כך אין לה בזמן הקידושין בטחון גמור בקנין זה, ולפיכך אינה מקודשת [כמו שכתב רבינו בפ"ז מהלכות אישות הי"ז, ודברי ה'תוספות' המיוחסים לר"י הזקן (שנדפסו בדפוס ווילנא) בקידושין שם, שכתב בשם רבינו שמקודשת, צריכים עיין]. 30) להתחייב ב'מי שפרע'.

ז. הָאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ³¹: כְּשֶׁאֲמַר שְׁוֵה זֶה הָרִי הִיא מְכוּרָה לָךְ מֵעַכְשָׁיו³² בְּמֶאֱהָ זֹזוּ, וְקָנוּ מִיָּדוֹ³³ עַל כֶּף, וְלֹאֲחֵר זְמַן מֹכְרָה לְאַחֵר בְּמֶאֱהָ - קָנָה הָרִאשׁוֹן. מֹכְרָה בְּיֹתֵר עַל מֶנָּה³⁴ - קָנָה אַחֲרוֹן³⁵. שְׁלֹא אָמַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) נתבאר בו דיני מקח וממכר בהקדשות וביתומים שדינם דומה להקדשות בקצת צדין, וכן נתבאר בו שיש דבר שאם ניקח בזמן מיוחד שדין כל אדם שווה להקדש שהמקח נגמר מבילתי שלמות תנאיו.

1 א. המוכר להקדש², ואמר³ לו הגזפר: בכמה אתה מוכר חפץ זה? ואמר: בעשרה - אפלו⁴ היה שנה מאה⁵, פיון שאמר בעשרה אינו יכול לחזור בו;⁶ שאמירה לגבוה⁶ במסירה להדיט.

(2) בבא-בבא קלג: ושם הביאו עובדא, בבנו של יוסף בן יעזר, שמצא מרגלית ורצה למוכרה להקדש, ואמר לו אשתו, שהוא לא יהיה הראשון לשום מפני שלא יוכל להתחרט יותר, שהרי "אמירה לגבוה כמסירה להדיט", אף אם השום בטעות, והחפץ שוה יותר, מכיון ששם את החפץ פחות משוויו, הרי התכוון לוותר משלו להקדש ('תוספות') קידושין כט. ד"ה משכו). וראה להלן הלכה ב. (3) בלי כל פעולת קנין וכלי מתן מעות. (4) כלומר: אם היה שוה עשרה, בוודאי קנה הקדש, אלא אפילו היה שוה מאה - קנה. ועיין 'אבן האזול'. (5) שאז אצל הדיט המקח מתבטל, כדין ביטול המקח באונאה של יותר משות. (6) משנה בקידושין כח: ונזכר בגמרא כמה פעמים. (7) האמירה גרידא להקדש, הרי היא כאילו מסר בקנין להדיט.

5 ב. הגזפר שקנה להקדש או שמכר - ידו על העליונה⁸. כיצד? נתן דמים⁹ של הקדש, אף על פי שלא משך הפרות, אם הוקרו - קנה, כדין תורה¹⁰.
8 ואם הוזלו הפרות - חוזר; שהרי לא משך, ולא יהא פת הדיט חמור מפת ההקדש¹¹. וכן¹² אם מכר חפץ של הקדש, ומשכו הלוקח ולא נתן דמים, והוזל החפץ - קנה¹³; שלא יהא פת הדיט חמור מפת הקדש. ואם הוקר החפץ - חוזר בו; שהרי לא לקח הגזפר דמים, וההקדש אינו נקנה אלא בכסף, שאמר: ונתן הספף וקם לו. ואין הגזפר חייב לקבל מי שפרע¹⁴.

15

לספק סלתות מארבעה, עמדו משלש יספק מארבעה". ואע"פ שבהדיט יש 'מי שפרע' כשחוזר בו, הרי שאם הוזלו הפירות יד ההקדש על העליונה, והמוכר צריך לספק כשער הוזל. ואע"פ שבהדיט, באופן זה, אסור למוכר לחזור, ואם הוא חוזר מקבל 'מי שפרע' (למעלה פרק ז ה"א), והרי כתב רבינו בפרק ז מהלכות ערכין ה"ב: "פדהו במנה (=נתן) ההדיט דמים לגזפר לפדות ההקדש) ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתיים, מה שפדה פדיו ואינו נתן אלא המנה שכבר נתן. ואין אומרים כאן לא יהא כח הדיט חמור מכח הקדש, שאפילו הדיט אינו יכול לחזור בו עד שיקבל 'מי שפרע' - ואין הקדש ראוי לקבל 'מי שפרע' " (וכן הוא בקידושין כט.). וכבר העירו על סתירה זו הר"ן בקידושין שם, והמגיד-משנה כאן. והכסף-משנה מתרץ, שאין בהקדש קנין כסף מן התורה, אלא בהדיט הקונה מן ההקדש, שעל זה נאמר "ונתן הכסף - וקם לו", אבל בהקדש הקונה מן ההדיט אין קנין כסף מן התורה. ואין קבלת 'מי שפרע' אלא באופן שכסף קונה מן התורה. ולפיכך יפה כתב רבינו שהקדש הקונה בכסף והוזלו הפירות - חוזר ונלפיכך כתב למעלה: "קנה כדין תורה" ולא "מדין תורה", שקנין זה אינו מן התורה. ויתכן כי המלים "ואין הגזפר חייב לקבל מי שפרע", שבסוף ההלכה, שאין מקומן שם, אלא כאן אחרי המלים "מכח ההקדש", וכדברי הכסף-משנה, שאין הגזפר חייב כאן 'מי שפרע' כיון שאין הכסף קונה כאן מן התורה. (12) קידושין כט. בבביתא. (13) אף שאין קונים מהקדש אלא בדמים. (14) כלומר, שאין כאן לגמרי 'מי שפרע', שהרי משיכה או שקונה לגמרי או שלא קונה כלל, אף לחייב ב'מי שפרע' (מגיד-משנה). [וראה למעלה הערה י, שיתכן כי מלים אלה שייכות למעלה אחרי המלים "מכח הקדש"]. שאר הדינים שבבביתא, שאותם השמיט רבינו כאן, הביאם בפ"ז מהלכות ערכין הלכה יב.

ג. נכסי יתומים¹⁵ - הרי הן כהקדש. כיצד? יתומים שמכרו¹⁶ פרות, ונמשכו מהן הפרות וצדין לא לקחו הדמים, והוקרו הפרות - חוזרין בהן¹⁷; שאין נכסי יתומים נקנין אלא בכסף, כהקדש. הוזלו הפרות¹⁸ - לא יהיה פת הדיט¹⁹ יותר חמור מפתן.

(15) מימרא של שמואל, בגיטין נב. ובמגיד-משנה הביא: "נכסי יתומים קטנים", וכ"ה בכ"י תימן. (16) שם. (17) ואין לחשוש שמא יאמרו הלוקחים ליתומים: "נשרפו חייטכם", כמו שאנו חוששים כן ביחס למוכר ליתומים (להלן הלכה ו), - שכל זמן שלא חזרו היתומים, הפירות ברשות הלוקחים והם חייבים עליהם אף באונסין (ר"ן בגיטין שם). ולאחר שחזרו - עליהם לקבל הפירות לרשותם, ואם לא קיבלו - הם הפסידו בעצמם. ואין לומר כאן, כמו בהלכה הסמוכה, שזו רעה ליתומים, שמתוך שידם תמיד על העליונה, שהם יכולים לחזור תמיד, ולא הלוקחים, לא ימצאו קונים - שכאן בא העיכוב מצד הלוקח, שלא נתן הדמים. אבל בהלכה הסמוכה, בא העיכוב מצד היתומים, ולא מצד הלוקח, שהרי הוא נתן דמים והם לא נתנו לו עוד את הפירות (משנה-למלך). (18) שם. (19) שהקונה ממנו אינו יכול לחזור בו אחרי שמשך.

(8) שקלים פ"ד ט. וכן הוא בגמרא קידושין כט. (9) אף-על-פי ש"אמירה לגבוה כמסירה להדיט" (הלכה א) הצריכו כאן קנין כסף, משום ש"אמירה לגבוה" אינה אלא מדרבנן, ואילו קנין כסף הוא מן התורה (מגיד-משנה וכסף-משנה). ויש אומרים, שאמירה גרידא אינה אלא נדר והתחייבות, אבל אין זה נחשב כקנין בגוף החפץ, ברם מתן דמים מהווה קנין בגוף החפץ ('אבן האזול'), אך הלשון: "אמירה לגבוה כמסירה להדיט", מוכיח ש"אמירה" מקבילה ל"מסירה", ועושה את אותה הפעולה כמו "מסירה". וראה ב'תוספות' המיוחסות לר"י הזקן בקידושין כט. שמיישב דברי הגמרא שם באופן שלא דיבר המוכר מאומה. (10) כן הוא במשנה שקלים שם: "המקבל עליו לספק סלתות [להקדש] - משלש [שלשה סאים בסלע] ועמדו מארבעה, יספק מארבעה". וראה להלן. (11) במשנה שקלים, שם: "המקבל עליו

ממנו אפשרות החזרה, אין לנו זכות להטיל עליו חובת השמירה (מתוך דברי רש"י שם). אבל בהקדש, אף אם הוקרו הפירות קנה הקדש, ואין המוכר יכול לחזור בו (למעלה הלכה א), ואין אנו חוששים לטענה זו, שלא יאמרו המוכרים: "נשרפו חטיף וכו'", מפני שבהקדש החמור הטילו אחריות המקח על המוכר, אף שנטולה ממנו ההנאה של אפשרות לחזרה (ראה לחם-משנה).

- ז. בארבעה³⁵ פרקים³⁶ בפשטה העמידו דבריהם³⁷ על דין תורה³⁸ בבשר³⁹, מפני שהעם כלן צריכין לבשר. ואילו הן: ערב יום טוב האחרון של חג⁴⁰, וערב יום טוב הראשון של פסח⁴¹, וערב העצרת, וערב ראש השנה⁴². כיצד? היה לטבח שור, אפלו שנה מאה דינרין, ולקח דינר אחד מן הלוקח כדי לתן לו בשר כשישחט, ולא נתקבצו לו כל דמי השור⁴³ - אינו יכול לחזור בו⁴⁴; אלא משחיטין את הטבח פעל ברחו⁴⁵, וכופין אותו לשחט ולתן הבשר ללוקח. לפיכך⁴⁶, אם מת השור - מת ללוקח⁴⁷.

(35) משנה, בחולין פג. (36) זמנים. (37) שם לפי פירוש רבי יוחנן, וכן הביאו גם הר"ף. (38) שקונים בכסף בלי משיכה (למעלה פרק ג הלכה א). (39) ורק בבשר, ולא בחפצים אחרים. (40) אבל לא בערב יו"ט האחרון של פסח. מפני שיו"ט האחרון של חג הוא רגל בפני עצמו, ועל כן היה חביב על הציבור, ומתוך כך הרבו בו בשמחה, ואכלו בו הרבה בשר, משא"כ יו"ט האחרון של פסח, שהוא רק חלק של החג, ולא חג נפרד לעצמו (רש"י שם ד"ה ביו"ט האחרון של חג). (41) ובערב יו"ט הראשון של סוכות, אין פנאי להרבות בשחיטה, מפני שהציבור טרוד במצוות רבות: סוכה, וארבעה מינים (תוספות' שם ד"ה וכדברי). וגם אין חיוב שמחה בליל יום טוב ראשון של חג הסוכות - סוכה מח.]. (42) "מפני שהוא תחילת השנה, מרבים בשמחה שיהיה סימן טוב" (תויו"ט), אבל לא בערב יו"ט, מפני שאז מרבים באכילת עופות ודגים ולא בבשר בהמה (תוספות' שם). (43) שלא מצא קונים בשביל שאר הבשר. (44) אף-על-פי שלא עשה שום קנין חוץ מקנין כסף. (45) מכריחים אותו לשחוט. (46) אחרי שאנו אומרים שהלוקח קנה. (47) היינו שהלוקח מפסיד את הדינר שנתן (הגהות מיימוניות בשם רש"י).

יום שני ג' אייר ה'תש"פ

פרק עשירי

(1) נתבאר בו דיני אונסי המכירה והמוסר מודעה במכירתו והדומה לזה.

- א. מי שאנסהו²⁹ עד שמכר³⁰, ולקח דמי המקח³¹, אפלו תלוהו³² עד שמכר - ממכרו ממכר, בין במטלטלין³³ בין בקרקעות³⁴; שמפני אנסו גמר ומקנה³⁵. אף על פי שלא לקח הדמים בפני העדים³⁶. לפיכך, אם מסר מודעה³⁷ קדם שמיכר, ואמר לשני עדים³⁸: דעו, שנה שאני מוכר חפץ פלוני או שנה

- ד. וכן אם לקחו²⁹ הדמים ועדיין לא נמשכו פרותיהן, והוקרו - חוזרין, כשאר הדיוטות²¹. אבל אם הוזלו²² הפרות, ורצו הלוקחות לחזור בהן - חוזרין, ומקבלין²³ מי שפרע, כדינם עם שאר העם²⁴. שאם נחייב אותם לקח הפרות כדין תורה - הרי זה רעה ליתומים; שאם יהיה דינם כך, כשיצטרכו למכור לא ימצאו מי יתן להם דמים.

(20) שם. (21) שיכולים לחזור לפני המשיכה, ואע"פ שהדיוט מקבל 'מי שפרע' כשחזור - ביתומים לא הטילו חכמים 'מי שפרע'. (22) שם. (23) יכולים הם לחזור, אלא שעליהם לקבל 'מי שפרע'. (24) הדין הרגיל בכל מקח וממכר.

- ה. וכן יתומים²⁵ שלקחו פרות, ומשכו הפרות ולא נתנו הדמים, והוקרו - לא יהיה פח הדיוט גדול מבחן²⁶. ואם הוזלו²⁷ הפרות - אינן חוזרין; שזו רעה להם²⁸, כשיצטרכו לקנות פרות לא ימצאו מי שיימכר להם.

(25) שם. (26) אלא כשם שהדיוט קונה במשיכה, כמו כן היתומים קונים במשיכה, ואין המוכר יכול לחזור. שהרי התקנה שהיתומים יקנו בדמים היתה לטובתם, ולא לרעתם. (27) ולכאורה הרי כאן זכות היא להם, אם נאמר שיכולים לחזור, כל זמן שלא נתנו הדמים. (28) אבל בהקדש אינו כן, אלא אם הוולו חזר בו ההקדש (למעלה הלכה א). ולא חששו שם לטעם זה, מפני שציבור הלוקחים לא יפרוש ממשא ומתן עם הקדש בגלל זה, שהרי מצוה היא להנות את ההקדש (לחם-משנה, בהלכה ג).

- ו. נתנו הדמים²⁹ ולא משכו הפרות, והוזלו הפרות - חוזרין³⁰; לא יהיה פח הדיוט³¹ גדול מבחן. והוקרו³², אם רצו המוכרים לחזור בהן - חוזרין³³, ומקבלין מי שפרע. שאם יהיה דינם שיקנו בנתינת המעות, יאמר להם המוכר: נשרפו הפרות³⁴ שלקחתם או אבדו באנס, וכבר נעשו פרשותכם משעת נתינת המעות.

(29) שם. (30) בלי 'מי שפרע', שאין 'מי שפרע' ביתומים, כנ"ל. (31) שגם הדיוט יכול לחזור לפני המשיכה. (32) שם. (33) אף כי היה זה לטובת היתומים להפעיל כאן את תקנת החכמים, שהמשא והמתן נגמר בנתינת הדמים, ולא יוכל המוכר לחזור. (34) ואין לומר שאף לענין זה נפעיל את הכלל: "לא יהא כח הדיוט וכו'", ונאמר שאם קרה אסון של שריפה, שהיתומים לא יסבלו כאילו היו הדיוטות, שאינם קונים בכסף? - מפני שיש תלות הדדית בין שני הדינים האלו "שכיון שלענין חזרה לא ברשות מוכר הוא, לענין דליקה נמי לא ברשותיה" (רש"י ד"ה נשרפו חטיף, שם), והטעם הוא עקרוני: שהרי מן התורה קנה הלוקח במתן דמים, ואין המוכר יותר אחראי לחפץ, אף תמורת ההנאה שיש לו למוכר שהוא יכול לחזור, הוא משעבר את עצמו לשאת באחריות, ומתוך כך אם ניטלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואחד מוותר קצת לחבירו תמורת זה שחבירו מוותר לו קצת והרי זה כמכר (סמ"ע סימן רה סעיף קטן ט). (14) והודעה כל שהיא שאינו רוצה במתנה מספיקה לנו, ולא צריך שיהיה בה אונס, אבל במכירה, מכיוון שמקבל כסף, - אף על פי שמסר מודעה, וודאי נתרצה אחר כך ובטלה המודעה. (15) שהרי אינו מקבל שום תמורה עבורה.

ד. אחד האונס את חברו בשבחה¹⁶ או תלואה עד שפמכר, או שהפחידו בדבר שאפשר לו לעשות, בין בידי עפ"ם¹⁷ בין בידי ישראל¹⁸ - הרי זה אונס. ומעשה באחד ששכר פירס מחברו לעשר שנים, ולא היה שטר חוב¹⁸ ביד המשכיר, ואחר שאכלו השוכר שלש שנים¹⁹ אמר לו: אם לא תמכרנו לי, אכבש שטר שכירות ואטען שהוא לקוח בידי; ואמרתי חכמים, שזה אונס²⁰. וכן כל פיוצא בזה²¹. לפיכך, אם²² תבעו המשכיר בבית דין, וכפר בו²³ וטען שהפירס שלו²⁴, ואחר כך מסר המשכיר מודעה²⁵, ואחר כך מכר לשוכר שפפר בו - הרי הממכר בטל; שהרי יש לו עדים שהוא אונס. והם העדים שפפר בפניהם²⁶ בבית דין, והם עדי המודעה²⁷. וכן כל פיוצא בזה²⁸.

(16) בגמרא הביאו: תלייה, וזה רק לדוגמא, והוא הדין: ייסורים אחרים, ואף אונס ממון, כפי שיוצא מהעובדה להלן. (17) ואין אומרים שאין זה אונס, לפי שהוא יכול לתבוע את הישראל לדין (סמ"ע סעיף קטן טו) - מכיוון שלא תמיד ניתן לביצוע, כמו שאמרו בגמרא, שכתובים מודעה אפילו על אנשים רמי-מעלה (כגון, "עלי ועליך", אביי ורבא על עצמם), כלומר, שבוודאי מציינים לדין, מפני שלא תמיד הבית-דין מזומן מייד (רשב"ם דיבור המתחיל עלי ועליך). (18) היינו שטר שכירות, הנקרא אף הוא שטר חוב, שכתוב בו זכותו של המשכיר וחובתו של השוכר (סמ"ע, סעיף קטן טז). (19) שאז יכול המחזיק לטעון שקנה הקרקע מהבעלים ושטרו אבד (פרק יא מהלכות טוען ונטען הלכה ב). (20) שהרי צפוי למוכר, הפסד כל המקח. (21) היינו כל אונס ממון, ואפילו על ידי הפחדה. (22) הרמב"ם מתכוון בהמשך הדברים להסביר לנו כיצד נתברר האונס בעובדא דלעיל. (23) כלומר, שהפחדה זו נודעה על ידי זה, שהשוכר קיים את איומו וכפר באמת בשכירות, וטען שלקוח הוא בידו, וכך יצאו הדברים לאור. (24) והעדים שמעו את הטענה הזאת, אבל לא שמעו את ההפחדה, שהרי אם שמעו את ההפחדה, אין זה אונס, שהרי המוכר יכול להביא לבית דין, ואם לא יעשה זאת, סימן שהשלים בסוף עם המכירה (מגיד משנה). (25) שהמוכר אומר לבית דין, שהוא יכול לברר את אי-אמיתת הטענה של הלוקח, שכל הכפירה באה רק לשם הפחדה כדי שימכור לו, שהרי זה הלוקח מוכן לשלם לו כל הדמים, אם ימכור לו מעכשיו, והרי זה סימן שעדיין לא קנה, והוא מודיע בזה שהוא ימכור רק בכדי לגלות את האיום, אבל אין בדעתו כלל למכור (סמ"ע שם סעיף קטן יז). (26) שאם כי לא שמעו את ההפחדה, אבל שמעו את הכפירה שלו בשכירותו

1 פְּלוּנִי לְפָלוּנִי, מִפְּנֵי שְׁאֵנִי אָנוֹס - הֲרִי הַמִּמְכָּר בָּטָל.
2 וְאִפְלוּ הַחֲזִיק בְּמָה שְׁנִים - מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ,¹²
3 וּמַחְזִיר הַדָּמִים.

(2) בבא בתרא מז: מימרא של רב הונא: "תלייה וזבין - זביניה זביני" (=תלו את המוכר והכריחוהו למכור ומכר, מכירתו מכירה). ושם מח. פסק רבא הלכה כרב הונא. (3) דווקא במכירה מועיל האונס, ולא כן במתנה, ראה להלן הלכה ג. (4) מיד, כלומר בעת המכירה. ויש אומרים שאפילו אם לקח אחר כך, מכירתו מכירה (הראב"ד, לדעת הרי"ף) וראה במשנה למלך. (5) כלומר, הלוקח תלה את המוכר על העץ, כדי לאנסו למכור. (6) כן נראה בבבא קמא סב. (7) הזוכר מפורש בשקלא וטרייא של הגמרא (בבא בתרא מח:). (8) בגמרא (בבא קמא סב.) אמרו, שאין מכירתו מכירה אלא אם אמר "רוצה אני", אבל סובר רבינו שכל שלא אמר בפירוש שאינו רוצה, אלא שתק, הרי זה כאומר "רוצה אני" (לחם משנה בשם בית יוסף ועיין פרק ד מהלכות אישות הלכה א). (9) אלא הודה בפני העדים שקיבל המעות, ומקור הלכה זו בגמרא בבא בתרא מח: "והלכתא בכולהו דהוו זביניה זביני ואפילו בשדה זו". כלומר, בכל האופנים, מכירתו מכירה בין הרצה לפניו את המעות ובין לא הרצה לפניו את המעות אלא הודה לו על כך (ראה בתוספות שם דיבור המתחיל ואפילו), ואף על פי שהגזול שדה וחזר ולקחה מהבעלים והודו הבעלים שלקחו ממנו מעות, יכול הנגזל לטעון "מחמת יראה הודיתי" ונאמן (פרק ט מהלכות גזילה הלכה ט"ו) - אין זה אלא מפני שהוחזק גזול, אבל כאן שלא הוחזק גזול אין המוכר נאמן בטענה זו (כסף משנה ועיין ראב"ד), וברור הדבר שמי שאנסוהו לתת מתנה אין מתנתו מתנה כיוון שלא קיבל מעות (ראה בבא בתרא מח. בתוספות דיבור המתחיל אמר). [ומה שכתב רבינו בפרק ב מהלכות גירושין הלכה כ' עד שמכר או עד שנתן] אין כוונתו אלא להביא דוגמא של "אונס", ולא שתהא מתנתו מתנה. (10) "שמודיע לעדים איך היה העניין" (סמ"ע סימן רה סעיף קטן ו), היינו, שנותן הודעה מוקדמת לעדים על הרקע האמיתי של המכר. (11) בבא בתרא מ. "מודעה בפני שניים". (12) לפי שגזול אין לו חזקה (פרק י"ג מהלכות טוען ונטען הלכה ב והלכה יא).

4 ב. וְצָרִיכִין הָעֵדִים לִידַע שֶׁהוּא מוֹכֵר מִפְּנֵי הָאֹנֶס
5 וְשֶׁהוּא אָנוֹס וְדָאִי, לֹא שִׁסְמַכְו עַל פִּי. וְכָל מוֹדְעָה
6 שְׁאִין פְּתוּב בָּהּ: וְאִנּוּ הָעֵדִים יִדְעֻנוּ שֶׁפְּלוּנִי זֶה אָנוֹס
7 הִיָּה - אֵינָהּ מוֹדְעָה.

8 ג. בְּמָה דְּכָרִים אָמְרִים? בְּמוֹכֵר אוּ בְּעוֹשֶׂה
9 פְּשָׁרָה¹³; אֲבָל בְּמִתְנָה אוּ בְּמַחֲלָה, אִם מָסַר מוֹדְעָה
10 קִדְּם מִתְנָה, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ אָנוֹס - הֲרִי הַמִּתְנָה
11 בָּטָלָה. שְׁאִין הוֹלְכִין בְּמִתְנָה אֲלָא אַחֵר גְּלוּי דַּעַת
12 הַנּוֹתֵן; שְׁאִם אִינוּ רוֹצֶה לְהַקְנוֹתָ¹⁴ בְּכָל לְבוֹ - לֹא
13 קָנָה הַמִּקְבָּל מִתְנָה. וְהַמַּחֲלָה מִתְנָה הִיא¹⁵.

(13) שבאה על ידי טענת התובע וכפירת הנתבע, וכל אחד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ג' אייר - ספר קנין - הלכות מכירה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה מוסר מודעה לגזולן (מגיד-משנה וכסף משנה), שטעם אחד לשניהם: שנתפרסם האונס לפני המכירה, ולא כמו באונס סתם שהוא מקרה ראשון, "שעדיין לא גזלו" (לשון הרמב"ם בהלכות גזילה פרק ט, הלכה ט"ז). (36) כלומר, שראו העדים נתינת הכסף (בבא בתרא שם).

- 16 ח. העידו עליו³⁷ עדי המכר³⁸ שבטל המודעה³⁹ -
- 17 הרי המודעה בטלה. ואם אמר⁴⁰ לעדי המודעה:
- 18 הוי יודעין, שכל קנין שאני לוקח לבטל המודעה,
- 19 ומודעי דמודעי⁴¹, שהכל בטל, ואני אומר כן אלא
- 20 מפני האנס שאתם יודעין, ואין בדעתי להקנות לזה
- 21 האנס לעולם - הרי המכר בטל⁴². ואף על פי שקנו
- 22 מידו⁴³ לבטל המודעה, על הדרך שבארנו.

(37) ערכין כא: ב"גט", ו"כל שכן במכר" (מגיד-משנה).
(38) אבל במתנה, אם יש אונס, אף אם בטל את המודעה, אין המתנה מתנה (רמ"א, סימן רה, סעיף יא), שהרי במתנה אם יש אונס, אף בלי המודעה אין המתנה מתנה. אבל אם אין אונס ויש רק מודעה, אם ביטל אחרי זה את המודעה, המתנה קיימת (הגהות מיימוניות בשם התוספות, ורמ"א שם בשם הרבה ראשונים). (39) לדעת הכסף-משנה אם יש אונס על ביטול המודעה, יש תוקף לביטול המודעה, שהרי כשם שהוא מחליט למכור מתוך אונס, ועל כן קיים המקח אף שיש אונס, כן הוא מחליט לבטל את המודעה בגלל האונס, והביטול קיים אף שנעשו מתוך אונס. (40) כשם שאפשר לעשות מודעה על עצם המכירה, כך אפשר לעשות מודעה על ביטול המודעה. (41) היינו, שמקבל קניין לבטל את המודעה, ואף את המודעה על ביטול המודעה. (42) אך לדעת התוספות (שם דיבור המתחיל האי מאן דמסר מודעה) יש אפשרות לבטל את המודעה על ביטול המודעה (בגט שהבית דין מעוניין לבטל את המודעה) על ידי נוסח מיוחד של ביטול המודעה, והוא: שמבטל כל המודעות והמודעות היוצאות מתוך המודעות עד עולם, וכן, אומרים התוספות (שם), הנוהג להשתמש בנוסח זה, אך לדעת הרשב"א אין זה מספיק, שהרי הנותן יכול לטעון, שבמודעה האחרונה ביטל גם את הביטול בנוסח זה, אך אף הרשב"א נותן עצה לביטול המודעה, והיא: לכתוב בנוסח ביטול המודעה, שהוא פוסל את עדי המודעה, שהרי אז אין ערך למודעה, אחר שפסל את העדים שלה. וכן הוא הנוהג היום בעצת הרשב"א (אם-כי יש חולקים גם על זה), וגם במתנה אפשר להשתמש בנוסח זה (משנה למלך), אך ייתכן שצריך צו מפורש של הנותן לכתוב את הנוסח הזה (שהיום כבר הפך לשיגרה) של פסול העדים. (43) כלומר, אם כי אין קניין לדברים. אבל יש לו ערך לקניין זה, עד כמה שהוא מגלה שהדברים נאמרו ברצינות, ואין בהם משום היתול, ובכל זאת אחרי שנתן מודעה על ביטול המודעה לא מועיל גם הקניין.

פרק אחד עשר

(1) נתבאר בו משפטי התנאין שהן אסמכתא והדומה לזה מחיובים שאינן קיימין מפני שהן אסמכתא.

- א. המקנה בין קרקע בין משלטלין, והתנה תנאין

וטענתו שהיא לקוחה, וזהו אונס גמור, שהרי אלמלי לא מכר לו אחרי הכפירה, היה מפסיד הכול על ידי כפירה זו. לכאורה נראה דעת הרמב"ם, שצריך שעדי המודעה ידעו גם את האונס, אבל המגיד-משנה מביא, שמספיק אפילו אם יש עדים אחרים שיודעים על האונס. (28) כלומר, כל אונס על ידי הפחדה.

- 1 ה. במה דברים אמורים²⁹? באנס; שהרי הוא³⁰
- 2 חמסן, מפני שפופה את המוכר למכר שלא
- 3 ברצונו³¹. אבל הגזול³² והחזק בגזולן ואחר כך
- 4 לקח שדה שגזל - אין המוכר צריך למסר
- 5 מודעה, כמו שבארנו בהלכות גזלה.

(29) שצריך מודעה. (30) אין זו נתינת טעם למה צריך מודעה, אלא קביעת העובדא כאילו אמר "שהוא" (סמ"ע סימן רה סעיף קטן יח) והמגיד משנה, אמנם, העתיק דברי רבינו "שהוא". וראה להלן פרק יז הלכה ח. (31) שאף על פי שאמר לו: "רוצה אני" או לפי מה שכתבנו למעלה בהלכה א שכל שלא אמר בפירוש שאינו רוצה הרי זה כאילו אמר "רוצה אני" ובאופן זה מכירתו מכירה (למעלה הלכה א) ואינו נקרא חמסן (בבא קמא סב.) - כיוון שמסר מודעה בפני עדים. גילה בזה שכל המכירה ואף אמירתו "רוצה אני" - כל זה היה באונס, ויפה קראו רבינו "חמסן". וראה בלחם משנה פרק ד מהלכות אישות הלכה א. (32) בבא בתרא מז: ושם מימרא של רב הונא, שגזול, אף אם הביא שטר מכירה על השרה שגזל, אין לשטר זה כל משקל; וסובר רבינו שרב ביבי שמסיים בה משמיה דרב נחמן "קרקע אין לו, אבל מעות יש לו" - לא בא לחלוק על רב הונא, אלא להוסיף על דבריו. ולפי זה מפורש בדברי רב הונא שגזול אין קנייתו קניין, אף שנתן מעות, אף על פי שלגבי חמסן אמר רב הונא: "תלויהו וזבין וזבינה וזביני" (שם). אבל דעת הרשב"ם שם, שרב ביבי חולק על רב הונא, וכן דעת הרי"ף שם. ומה שאמר רב הונא שגזול אין קניינו קניין - כשלא נתן מעות (רשב"ם ותוספות שם) או שמסר מודעה (רי"ף). ולעולם אין חילוק בין גזול לחמסן.

- 6 ו. עדי המודעה³³ יש להם לחתם הם עצמן באותו
- 7 המכר שנמסרה להם המודעה עליו, ואין בכך
- 8 כלום. ואפילו אמר להם³⁴ בפני האנס: ברצוני
- 9 מכרתי בלא אנס - הרי המודעה קיימת; כשם שאנסו
- 10 שמכר בלא רצון, כך אנסו עד שאמר: ברצוני אני
- 11 מוכר.

(33) בבא בתרא מח: ושם עובדא שרבה בר בר חנה חתם על המודעה ועל המכירה, ורב הונא אישר את המודעה. (34) יוצא מתוך ההלכה הבאה.

- 12 ז. וכן אם הודה³⁵ בפניהם³⁶ שלקח הדמים אחר
- 13 שמסר מודעה על כך - אינו חייב להחזיר קלום;
- 14 שהאנס אנסו עד שיוודה, והעדים כבר ידעו שהוא
- 15 אנוס. אבל אם מנה הדמים בפניהם - חייב להחזיר.

(35) דין זה מפורש בגזולן (שם מז:). והרמב"ם משווה בעניין

אסמכתא, וכל דברי רבינו לקוחים מדברי רב האי שם (הגר"א בבאורי שם). וב"טור" שם העתיק בדברי רבינו "על תנאי", וכתב שם ב"בית יוסף" שאפשר שכך היה כתוב בנוסחת הרמב"ם שהיה בידי בעל ה"טור". וכן הוא אמנם ברמב"ם כ"י תימן. אבל הנוסחא שלפנינו עיקר, שאם לא אמר: "על מנת" - לא קנה מחמת שני טעמים: א' שכלתה חזקתו; ב' שזוהי אסמכתא. (11) כלומר: מאז ולמפרע, משעת פעולת החזקה. (12) ואין כאן אמירת מעכשיו. (13) שאילו החזיק קודם - אין זו חזקה כלל וכלל, שהרי בשעת חלות הקנין, כלומר בעת קיום התנאי, כבר כלתה החזקה ואיננה.

ד. לפיכך¹⁴, הנותן ערבון¹⁵ לחברו, ואמר לו: אם אני חוזר בי, ערבוני מחול לך, והלה אומר: ואם אני חוזר בי, אכפל לך¹⁶ ערבונה; אם חזר בו הלוקח - קנה זה הערבון, שהרי הוא תחת ידו¹⁷; ואם חזר בו המוכר - אין מחזיקין אותו לכפל הערבון, שזו אסמכתא היא, ואסמכתא לא קנה.

(14) בבא-מציעא מח. כרבי יהודה, ולא כרבי יוסי. (15) בתורת משכון ולא בתורת פרעון כמו בפרק ח הלכה א. (16) אתן לך קרקע שוה כפליים מהסכום שנתת לי (סמ"ע רז, ס"ק כד). (17) שהרי בברייתא שם נאמר: "הנותן ערבון לחבירו, ואמר לו: אם אני חוזר בי - ערבוני מחול לך, והלה אמר לו: אם אני חוזר בי, אכפל לך ערבונך - נתקיימו התנאים, דברי רבי יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא]. רבי יהודה אומר, דיו שיקנה כנגד ערבונו". נראה מזה, שרבי יהודה אינו חולק על כל דברי רבי יוסי שאמר נתקיימו התנאים, בין אם המוכר חוזר בו שמכפיל לו ערבונו, ובין אם הלוקח חוזר בו שערבונו מחול - אלא אך ורק באופן שהמוכר חוזר בו, ועל זה אמר רבי יהודה שאינו צריך להכפיל ערבונו אלא דיו ללוקח שיקנה כנגד ערבונו. אבל באופן שהלוקח חוזר בו, על זה לא דיבר רבי יהודה - שגם הוא מודה לרבי יוסי שערבונו מחול, ואין בזה דין אסמכתא, והטעם הוא מפני שהערבון תחת ידו של מוכר. וכמו שאמרו בנדרים כו: "שאני הכא [במשליש שטר זכויותין] דאמר לבטלן זכותיה", ופירש הר"ן שם: "דכיון דמחילה היא לית בה אסמכתא, דמיד זוכה בה חברו - דליכא אסמכתא אלא באומר אתן או אשלם וכיוצא בהן, וכן דעת הרמב"ם ז"ל". וראה להלן הלכה יג (ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה וביאור הגר"א סימן רז ס"ק כו).

ה. וכן מי שפרע¹⁸ מקצת חובו, והשליש את השטר¹⁹, ואמר לו: אם לא נתתי לך עד יום פלוני, תן לו שטרו; והגיע זמן ולא נתן לו - לא יתן השליש את השטר, שזו אסמכתא היא²⁰.

(18) משנה בבא-בתרא קסח. כרבי יהודה, ולא כרבי יוסי. (19) הלוח פרע מקצת החוב, ודאג שמא יחזור המלוה ויתבענו כל החוב, ולפיכך דרש מהמלוה שישליש את השטר ביד אחר, וכן עשה המלוה שהשלישו ביד שלישי. (20) שכיון שאין השטר ביד המלוה, אין זה אלא כאומר: "אתן לך, אשלם לך", ראה למעלה הערה טז. ואמנם אם

1 שאפשר לקנין², בין שהתנה המקנה בין שהתנה הקונה: אם נתקיימו התנאים - נקנה הדבר שהקנה; ואם לא נתקיים התנאי - לא קנה. וכבר בארנו משפטי התנאים בהלכות אישות³.

(2) כדברי ר' יהודה בן תימא (בבא-מציעא צד). והכריעו בגמרא שם כמותו, שהרי כל דיני התנאים אנו לומדים מתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר לב), ושם היה אפשר לקיים את התנאי (סמ"ע סימן רז, ס"ק א). (3) פרק ו.

ב. כמה דברים אמורים? בשקנה⁵ בדרך מן הדרכים שקונין בהן⁶, והרי יש עליו לקיים את התנאי. אבל אם לא קנה עתה⁷, והתנה עמו: שאם נתקיים התנאי זה יקנה, ואם לא נתקיים לא יקנה - אף על פי שנתקיים התנאי, לא קנה; שזו אסמכתא היא⁸, שהרי סמך קנייתו לעשות כן וכן⁹, וכל אסמכתא אינה קונה, שהרי לא גמר בלבו להקנותו.

(4) שאם נתקיימו התנאים - נקנה הדבר שהוקנה (למעלה הלכה א). (5) שעשה עכשיו פעולת הקנין. (6) כגון שאמר לו קנה מעכשיו ולכשתקיים את התנאי, או שאמר לו קנה על-מנת שתעשה כך וכך, ש"האומר על-מנת כאומר מעכשיו", שבאופן אחר לא מועיל הקנין כלל, כמו שכתב רבינו למעלה פרק ב הלכה ט לענין משיכה, מפני שכלתה משיכתו. והוא הדין לקנין חזקה (חושן-משפט סוף סימן קצא). ומקור דברי רבינו, שבאומר מעכשיו אין דין אסמכתא, הוא בבבא-מציעא סו: וכן הוא בספר המקח והממכר, לרב האי, שער יז (ועיין ביאורי הגר"א סימן רז ס"ק ה, וכן הביא המחבר שם שכאן מדובר באומר מעכשיו). (7) לא עשה עתה פעולת הקנין, וראה להלן בסמוך. (8) "אף-על-פי שהחזיק בבית אחר שקיים התנאי" (להלן הלכה ג) ואילו עשה רק עתה פעולת הקנין - לא קנה, מטעם אחר: - מפני שכלתה חזקתו (ראה למעלה הערה ה). (9) בלשון רב האי, שם: "לפי שסמך קנין הקרקע לזמן אחר לאחר שהתנה, ואינו קנין בשעתו". ולהלן הלכה ו בלשון רבינו: "לא גמר והקנה שהרי דעתו עדיין סומכת, שמא יהיה (= יתקיים התנאי) או שמא לא יהיה".

ג. פיצד? המוכר בית לחברו או נתנו לו במתנה על מנת¹⁰ שילף עמו לירושלים פלוני, והחזיק זה בבית - הרי זה קנה פשוט עמו לירושלים באותו היום¹¹; ואם עבר אותו היום ולא הלך - לא קנה. אבל אם התנה ואמר לו: אם תלך¹² עמי לירושלים ביום פלוני או אם תביא לי דבר פלוני, אתן לך בית זה או אפרכנו לך בכך וכך; והלך עמו באותו היום או שהביא לו, אף על פי שהחזיק בבית אחר שקנים התנאי¹³ - לא קנה, שזו היא אסמכתא. וכן כל פיצא בזה.

(10) ש"האומר על-מנת כאומר מעכשיו דמי" (למעלה פ"ב הלכה ט), וכן כתב רב האי שם, שבאומר על-מנת אין דין

כלל. ואילו לפי הנוסח "לעלות" קשה, שהרי זהו מה שכתב למעלה "או נמנע הדרך לילך לאותה הארץ", ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה ומשנה-למלך]. (32) ודוקא אם נתעכב הדבר מחמת אונס, אבל אם מרצונו הטוב לא עלה - המקח קיים, שגילוי דעת אינו כתנאי גמור. ואילו בתנאי גמור, היינו אם התנה מפורש בלשון של תנאי, שהוא מוכר רק אם יעלה, אז אפילו אם נמנע מלעלות מרצונו - בטל המקח (מגיד-משנה).

ט. אבל המוכר סתם³³, אף על פי שהיה בלבו²⁴ שםפני כך וכך הוא מוכר, ואף על פי שפראין²⁵ הדברים³⁴ שאינו מוכר אלא לעשות כך וכך, ולא נעשה - אינו חוזר; שהרי לא פרש, ודברים שבלב²⁷ אינן דברים.

(33) קידושין מט: (34) שם: עובדא באדם שהיה בדעתו לעלות, אבל הוא לא הזכיר כוונתו זו בשעת המכר, ואמרו ש"דברים שבלב אינם דברים".

י. מי שהקנה³⁵ לחברו, והתנה עליו 'על מנת שתתן מקח זה או תמכרנו לפלוני': אם נתנו או מכרו³⁰ לאותו פלוני - קנה; ואם לא קיים התנאי, ומכרו³¹ לאחר³⁶, או שלא מכרו ולא נתנו בזמן שקבע לו - לא קנה. וכן המוכר או הלוקח³⁷ שהתנו שיחזיר לו המקח בזמן פלוני או פשייתו לו המעות³⁸ - הרי המכר קיים³⁹, ויחזיר כשהתנה⁴⁰.

(35) מקור דברי רבינו בהלכה זו, הוא בספר המקח והממכר לרב האי, שער יז. ולמד זאת שם מדברי הגמרא בנדרים מח: בענין "קני על-מנת להקנות". ועיין מגיד-משנה. (36) שאף-על-פי שיחזור ויקנה ממנו ואחר-כך יתן או ימכור לאותו פלוני, שעליו התנה תנאו, - אין זה קיום התנאי. שהמקנה מקפיד שלא ימכור בינתיים לאחר, שמא לא ירצה אותו אחד למכרו ולא יבוא הדבר לאותו פלוני (משנה-למלך). וכן דעת רבינו בפ"ט מהלכות גירושין הלכה יג, באומר הרי זה גיטך על-מנת שתנשאי לפלוני - שאם נשאת לאחר קודם שתנשא לאותו פלוני, שהגט בטל והוולד ממזר ולא מועיל שתתגרש מהאחר ושוב תנשא לאותו פלוני ויהיה הגט הראשון קיים למפרע - לפי שהבעל מקפיד שלא תנשא בינתיים לאחר שמא לא ירצה אחר זה לגרשה ולא תוכל להנשא לאותו פלוני. ועיין אבן-האזל. (37) ואילו בהלכה יא, יש הבדל בין אם התנה המוכר לבין אם התנה הלוקח. וראה להלן. (38) גם זה מוסב על "בזמן פלוני", שכתוב למעלה (סמ"ע רז ס"ק א). וראה להלן. (39) [שכיוון שהתנה עמו שיחזיר לו לזמן קצוב - הרי זו מכירה גמורה, כדין המוכר קרקע לזמן קצוב (להלן פרק כג הלכה ה) ומשתמש הלוקח בגוף הקרקע כחפצו, ואוכל הפירות כל זמן המכירה (שם) ואין זו ריבית כיון שקצב לו זמן. וכן כתב בביאור הגר"א לחושן-משפט סימן ריב סק"י, והביא ראייה לכך מדין שדה אחוזה (ערכין כט:)] שזמנו קצוב לשנתיים ואין בו איסור ריבית. מה-שאין-כן בהלכה יא, שהתנה שיחזיר לו "כשיהיה לו מעות" ולא קצב לו זמן,

היה השטר ביד המלוה, שיכול לגבות בו כל החוב, המקצת שכבר שילם, הרי הוא כ"ערכוני מחול לך" (מגיד-משנה).

ו. וכן כל תנאין שמתניין בני אדם ביניהן, אף על פי שהן בעדים ובשטר: אם יהיה כך או אם תעשה כך - אתן לך מנה או אקנה לך בית זה, ואם לא יהיה או לא תעשה - לא אקנה לך ולא אתן לך; אף על פי שעשה או שהיה הדבר - לא קנה. שכל האומר 'אם יהיה אם לא יהיה', לא גמר והקנה²¹; שהרי דעתו עדין סומכת שמא יהיה או שמא לא יהיה.

(21) בבא-מציעא סו: מימרא של רבה: "כל דאי, לא קני".

ז. כל האומר²² 'קנה מעכשיו'²³ - אין כאן אסמכתא כלל, וקנה; שאלו לא גמר להקנותו, לא הקנה מעכשיו. כיצד? אם באתי מכאן ועד יום פלוני, קנה בית זה מעכשיו, וקנו מידו על כך - הרי זה קנה, אם בא בתוך הזמן שקבע. וכן כל פיוצא בזה.

(22) ואין כאן דין בפני עצמו, אלא מפרש והולך מה שכתב למעלה בהלכה ב-ג (הגר"א סימן רז ס"ק ה). (23) והוא הדין "על מנת" שהוא כמו "מעכשיו", כמו שכתוב למעלה הלכה ג (עיין שם בהערה ט).

ח. מי שמכר חצרו או שדהו, ופרש²⁴ בשעת המכירה²⁵ שהוא מוכר כדי לילך למקום פלוני²⁶, או מפני המטר שגמנע כדי לקנות²⁷ חטים בדמי חצרו²⁸ - הרי זה כמוכר על תנאי²⁹. לפיכך, אם ירד המטר אחר שמכר, או באו חטין והוזלו, או נמנע הדבר³⁰ לילך לאותה הארץ, או שלא נסתייע לו להעלות³¹ או לקנות חטים - הרי זה מחזיר אותן הדמים, ותחזור לו קרקע; שהרי פרש שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלוני, והרי לא נעשה³². וכן כל פיוצא בהן.

(24) ולא בלשון תנאי, ראה להלן. (25) דוקא בשעת מכירה, אבל אם פירש לפני המכירה ובשעת מכירה לא אמר כלום - אין זה כתנאי (מ"מ להלן הל' ט). (26) קידושין ג. (27) בכ"י תימן: "או כדי לקנות". (28) כתובות צז. (29) אף-על-פי שלא אמר בלשון תנאי, וכלי-שכן שלא כפל תנאו - "לפי שאין דרך אדם למכור קרקעותיו שהוא מתפרנס מהן - אם לא היה בדעתו לעבור דירתו מכאן" (כסף-משנה). ולפי זה, אין הדברים אמורים אלא בחצירו או בשדה. אבל לא במטלטלין, שלפעמים אדם מוכר מטלטליו אפילו דעתו להשאר בכאן (שם). (30) קידושין ג. וזהו הפירוש של "אונס בדרך" וכלישנא בתרא שם. וכן כתב בתוספות המיוחס לר"י הזקן. (31) וכן גם בלחם-משנה ומשנה-למלך. אולם, בכ"י תימן ובדפוס רומי: "לעלות", וכן במגיד-משנה. ולפי הנוסח "להעלות", פירוש הדברים: שלא הצליח להעלות לכאן את החטים ממקום פלוני. "או לקנות חטים", כלומר: או שלא הצליח לקנותם

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הטוב, ולכן אין הקנין מועיל אלא מכח בית-דין (כסף-משנה). (52) בפירוש המשנה (בבא-בבא פרק גט פשוט) כותב רבינו שב"ד חשוב, זהו בית-דין של סמוכים. (53) שימסור. (54) שטרותיו, ועיין בהלכה יד. (55) שם במסקנא.

יד. כיצד? הרי שהתפס שטר או שוכרו בבית דין, וקנו מידו, שאם לא בא ביום פלוני ינתן שטר זה לבצל דינו, והגיע היום ולא בא - הרי אלו נותנים. ואם עקבו נהר או חלי⁵⁶ מלבוא - לא יתנו. וכן כל פיוצא בזה. והוא שיהיה בבית דין חשוב.

(56) אולי אף חולי בנו, כפי שיוצא מתוך הסוגיא (שם), ועיין כסף-משנה.

טו. המחייב עצמו במקומן לאחר בלא תנאי כלל, אף על פי שלא היה חייב לו כלום - הרי זה חייב⁵⁷; שדבר זה מתנה היא, ואינה אסמכתא. כיצד? האומר לעדים: 'היו עלי עדים'⁵⁸ שאני חייב לפלוני מנה, או שכתב לו בשטר⁵⁹: 'הריני חייב לך מנה', אף על פי שאין שם עדים⁶⁰, או שאמר לו בפני עדים: 'הריני חייב לך מנה בשטר'⁶¹, אף על פי שלא אמר 'אתם עדי'; הואיל ואמר 'בשטר' - הרי זה כמי שאמר 'היו עלי עדים', וחייב לשלם. אף על פי ששניהם מודים, והעדים יודעים, שלא היה לו אצלו כלום. שהרי חייב עצמו, כמו שישמעךד הערב⁶². וכזה הורו רב הגאונים.

(57) כתובות קא: שהאומר לחבירו: "חייב אני לך מנה" - חייב, וכשיטת הרי"ף שכאן מדובר בהודאה של התחייבות חדשה ולא בהודאה שלמה ממנו מקודם (ודלא כפירוש"י שם). וכן מצאנו בבבא-בבא פרק קמט. בענין איסור גיורא שיש קנין אודיתא (= הודאה), אף-על-פי שלאמיתו של דבר לא היה חייב לו כלום. (58) וזה לכל הדעות בגמרא, ואף ריש לקיש מודה בזה (שם). אבל אם לא אמר כך, יכול המודה להשתמט אחר-כך ולומר לו: "משטה אני בך", כלומר, לא כיוונתי באמת, אלא לצחוק ממך בלבד אמרתי כן. (59) כרבי יוחנן שם, ולא כריש לקיש, וכפירוש רבינורחם (ברא"ש שם), שמה שאמרו שם: "דאמר לו חייב אני לך מנה בשטר" - היינו על התחייבות חדשה ולא הודאה על העבר, ובזה חולק ריש לקיש על רבי יוחנן, והלכה כרבי יוחנן. אבל אם כתב לו הודאה לעבר, אין בזה שום פלוגתא, שהרי משנה מפורשת היא בבבא-בבא פרק קמט: "הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו - גובה". (60) ועיין להלן פ"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ג, שבאופן זה אין כחו של שטר זה אלא כמו מלוה על פה (וראה מגיד-משנה, וש"ת הרמב"ם הוצאת פריימן סימן רכא). (61) כן פירשו הר"ח והרי"ף שם מה שאמרו: "דאמר לו חייב אני לך מנה בשטר". (62) כלומר: הוא מחייב עצמו כמו הערב, שאף-על-פי שלא לוה ממנו, משעבד הוא את עצמו (ש"ך חו"מ סימן מ ס"ק ז, וביאור הגר"א שם סימן קכט ס"ק ט), אף שבעצם הדין אין ערב דומה לכותב שמחייב עצמו, שהרי

ראה להלן]. (40) כלומר המכר קיים, והלוקח צריך להחזיר, אבל אין החזרה זו תנאי במקח כמו במתנה על-מנת להחזיר, שאם לא החזיר אין המתנה קיימת והרי הוא כגזול (פ"ח מהלכות לולב הלכה י) - אלא אף-על-פי שלא החזיר לא נתבטל המקח למפרע].

יא. מכר קרקע⁴¹ לחבירו, והתנה המוכר ואמר ללוקח: כשיהיו לי מעות⁴² תחזיר לי הקרקע זו - הרי הפרות של מוכר⁴³. מכר לו סתם, ואמר לו הלא⁴⁴ מדעתו: כשיהיו לך מעות תביאם לי ואני אחזיר לך קרקע זו - הרי התנאי קיים, והלוקח אוכל פרות. ואין בזה אבק רבית, שהרי מדעתו חייב עצמו בתנאי זה⁴⁵.

(41) בבא-מציעא סה: (42) ולא קצב לו זמן. (43) אף-על-פי שגוף הקרקע מכור - אסור הלוקח לאכול הפירות, שזוהי ריבית (פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ה). וכן הוא במוכר בית בבתי ערי חומה, לפי שיכול לגאול ביתו מיד (ערכין לא. - ביאור הגר"א שם). אבל אם מכר לו בתנאי מפורש על-מנת שיחזירו לו - אפילו התנה שיחזיר לו מיד, אין על הלוקח איסור ריבית ('ערוך השלחן' סימן רז ס"ק יז) וראה להלן פ"ג מזכיה ומתנה ה"ט]. (44) בבא-מציעא שם. (45) כלומר, כיון שהמוכר לא התנה כן - אין זו הלוואה לשם ריבית (סמ"ע רז ס"ק יג). ודעת רש"י שם שאין כאן תנאי כלל. ועיין 'טור' שם.

יב. מעשה⁴⁶ באשה, ששאלה ראובן לקנות לה חצר משמעון, שהיה קרובה⁴⁷, ואמר שמעון המוכר לראובן השליח: אם יהיו לי מעות, תחזיר לי פלונית קרובתי קרקע זו; והשיבו ראובן ואמר לו: אתה ופלונית קרובים כמו אחים. כלומר, הדבר קרוב שהיא תחזיר לך, ואינה מקפדת על זו. ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו: הרי זה השליח לא קנה כלום⁴⁸. שהרי לא סמכה דעתו⁴⁹ של קרוב זה על דברי השליח, מפני שלא השיבו תשובה ברורה, ונמצא שלא גמר ולא הקנה. וכן כל פיוצא בזה.

(46) בבא-מציעא סז. (47) בכ"י תימן: "קרובה". וכ"ה בשו"ע חו"מ סימן רז, סעיף ח. (48) בשביל האשה, כלומר לא קנה אפילו את גוף הקרקע (ראה למעלה הלכה יא והערה מב). (49) בגמרא שם: "אמר סמכא דעתיה" ונוסחת רבינו שם: "לא סמכא דעתיה" (הגר"א).

יג. אסמכתא⁵⁰ שקנו מידו⁵¹ עליה בבית דין חשוב⁵² - הרי זה קנה. והוא שיתפס⁵³ זכויותיו⁵⁴ בבית דין. והוא שלא יהיה אגוס⁵⁵.

(50) נדרים כז. (51) אף-על-פי שכל קנין הוא מעכשיו, שאם לא כן, אינו קנין כלל שהרי כלה הקנין ואיננו (ראה למעלה הלכה ב) והאומר מעכשיו אין בו אסמכתא כלל (למעלה הלכה ז) - אף-על-פי-כן צריך כאן בית-דין חשוב, מפני שקנין זה והתפסה זו, ביד בית-דין, לא היו מרצונו

כמקח וממכר, שגם דבר שאינו קצוב - נקנה, כנ"ל. ועיי"ש בלחם-משנה, וראה למעלה הלכה טז והערה סב).

זה אינו צריך קנין ואילו ערב צריך קנין (ש"ך והגר"א שם, ועיין לחם-משנה כאן).

יח. כְּשֶׁהָיוּ חֲכָמֵי סִפְרָד רֹצִים לְהִקְנוֹת בְּאִסְמִכְתָּא⁶⁹, כִּף הָיוּ עוֹשִׂין: קוֹנִין מִזֶּה שֶׁהוּא חֵיב לְחַבְרוֹ⁷⁰ מֵאָה דִּינָרִין, וְאַחֵר שֶׁחֵיב עֲצָמוֹ קוֹנִין מִבְּעַל חוּבֵי⁷¹, שֶׁכָּל זְמַן שִׁיְהִיָּה בֶּךָ אוֹ שִׁיעֲשֶׂה בֶּךָ - הָרִי הַחוּב זֶה מְחוּל לִ⁷² מַעֲכָשׁוֹ⁷³, וְאִם לֹא יִהְיֶה אוֹ לֹא יַעֲשֶׂה - הָרִינִי תוֹבְעוֹ בְּמִמּוֹן שֶׁחֵיב עֲצָמוֹ בּוֹ. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה⁷⁴ הֵינּוּ עוֹשִׂין בְּכָל הַתְּנָאִין שֶׁבֵּין אָדָם לְאִשְׁתּוֹ בְּשִׁדּוּכִין, וּבְכָל הַדְּבָרִים הַדּוּמִין לָהֶם.

1 טז. חֵיב עֲצָמוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ קָצוּב⁶³, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 2 הָרִינִי חֵיב לְזוֹן אוֹתָךְ אוֹ לְכֶסֶת⁶⁴ חֲמֵשׁ שָׁנִים - אִף 3 עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ, לֹא נִשְׁתַּעֲבַד; וְשִׁזּוֹ כְּמוֹ מִתְּנָה⁶⁵ 4 הִיא, וְאִין כָּאֵן דְּבָר יָדוּעַ וּמִצּוּי⁶⁶ שֶׁנִּתְּנָה בְּמִתְּנָה. וְכֵן 5 הָדוּר רַבּוּתִּי.

(63) הראב"ד תמה: איה המקור להלכה זו? הוא גם רוצה להוכיח את ההיפך: בכתובות קא: הקשו על ריש לקיש (הנ"ל בהלכה טו) מהמשנה שם ששנינו: "הנושא אשה ופסק עמה לזון את בתה חמש שנים, חייב לזון אותה", הרי שיכול אדם להתחייב בהודאת פיו ללא קנין, ואף ללא חוב ממשי קודם לה? ועל זה תירצו שהטעם הוא משום: "הן הן הדברים הנקנים באמירה", הרי שהקושיא אינה אלא לריש לקיש, אבל לרבי יוחנן אין הפרש בין נישואין וסתם התחייבות, ואף בדבר שאינו קצוב כמו "לזון את הבת חמש שנים" אפשר להתחייב. וראה להלן הלכה יז והערה סז. (64) בכ"י תימן: "ולכסותך". אבל אם היתה ההתחייבות בתורת תמורה ושכר לשירות שקבל המתחייב - נשתעבד, אף-על-פי שהיתה לדבר שאינו קצוב (משנה) למלך בשם הריטב"א. וראה להלן בהלכה יז. (66) ואין סמיכות דעת של המוכר אלא בדבר מסוים, ולא בהתחייבות כללית. ועיין לעיל פ"ה הלכה יד.

6 יז. וּמִפְּנֵי מָה הַפּוֹסֵק עִם אִשְׁתּוֹ⁶⁷ שִׁיְהִיָּה זֶן אֶת בִּתּוֹ 7 - חֵיב לְזוֹנָה? מִפְּנֵי שֶׁפּוֹסֵק בְּשַׁעַת נִשְׁוֹאִין, וְהַדְּבָר 8 דוּמָה לְדְבָרִים הַנִּקְנִין בְּאִמְרָה⁶⁸.

(67) כלומר, פסק לה מזונות מרצונו הטוב מבלי שאשתו תדרוש זאת ממנו. והרי זה כנותן מתנה דבר שאינו קצוב. וראה להלן]. (68) להלן פ"ו מהלכות זכיה ומתנה הלכה יז. ושם אין זה אלא בשעת קידושין, ולפיכך אין צריך קנין. אבל כאן שמדובר בשעת נישואין צריך קנין, ולפיכך כתב רבינו ש"הדבר דומה לדברים הנקנין באמירה". כלומר, אין זה אלא "דומה" בלבד. [והמקור לזה בסוגיית הגמרא בכתובות שם, שהקשו לריש לקיש מהמשנה: "הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים - חייב לזונה", ואילו לרבי יוחנן לא הקשה אע"פ שזהו דבר שאינו קצוב, - שכאן אין זה כמו מתנה אלא כמו מכר, כיון שפסקה עמו, וכנראה שלא הסכימה לנישואין אלא על דעת כן, ולפיכך גמר ומקנה (ראה במשנה-למלך), ומתרץ שגם לריש לקיש שאי-אפשר להתחייב, מודה ב"שטרי פסיקתא". ואע"פ שמדובר בשעת נישואין - מפני שהם כדברים הנקנים באמירה. ושוב אין צריך לדחוק שכאן מדובר דוקא באופן שפסקה אשתו עמו על דעת כן, אלא אפילו לא התנתה הנישואין בזה - חל הקנין. ולפיכך העתיק רבינו: "הפוסק עם אשתו" כלומר, פסק מדעתו, ולא כבמשנה: "ופסקה אשתו עמו", שמשמע שהיא דרשה זאת. ובפכ"ג מהלכות אישות הלכה יז שהביא: "הנושא אשה ופסקה עמו" - כתב באמת: "שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו", ובכלל זה גם שלא בשעת נישואין - שמכיון שהיא פסקה עמו הרי זה

(69) מחמירים היו על עצמם, שהרי בקנין מעכשיו אין "אסמכתא", כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ז (הגר"א חו"מ סימן רז ס"ק נג). (70) והתחייבות זו, אחרי שהיא ללא תנאי, אין בה משום "סמיכות". (71) כלומר, מזה שאליו התחייב, ואף-על-פי שמחילה אינה צריכה קנין, כמו שכתב רבינו למעלה (פ"ה הלכה יא) - עשו כן ליתר תוקף, שלא יוכל לטעון כי התכוון לשם היתול (לחם-משנה). (72) והרי במחילת דבר הנמצא ביד הצד האחר, אין משום סמיכות (למעלה הלכה ד). (73) כלומר, שכוונתו היא, שההתחייבות תהיה מעכשיו, אבל לא שאמר כך מפורש, שהרי אז לא היה צורך בשום התחייבות קודמת, כי ב"מעכשיו" אין משום סמיכות (לחם-משנה, המסלק בזה את קושיית הכס"מ) או אף שאמר מפורש "מעכשיו" ולצאת את כל הדעות, אף של אלו הסוברים שלא מועיל מעכשיו. (74) ויש אומרים, שב"שידוכין" ובכל המקרים, שאחר גורם הפסד לשני, אין חשש לאסמכתא (שו"ע חושן-משפט סימן רז, סעיף טז).

פֶּרֶק שְׁנִי עֶשְׂרִי

1) נכתבו בו דיני האונאה ושיעורה והזמן שהיא חוזרת ובאי זה מקום.

17 א. אָסוּר לְמוֹכֵר אוֹ לְקוֹנֶה² לְהוֹנוֹת אֶת חֲבֵרוֹ; 18 שֶׁנֶּאֱמַר³: וְכִי תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיָּד 19 עַמִּיתְךָ, אַל תּוֹנוּ. וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא 20 תַּעֲשֶׂה - אֵינוֹ לוֹקָה, מִפְּנֵי שֶׁנֶּתַן לְהִשְׁבּוֹץ⁵. וְכֵין 21 שֶׁהוֹנָה בְּמִזִּיד, בֵּין שֶׁלֹּא יָדַע שִׁישׁ בְּמִכְרָה זֶה הוֹנִיָּה⁶ 22 - חֵיב לְשַׁלֵּם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור למוכר או לקונה להונות את חברו"

ובהמשך: "עד מתי יהיה לו לחזור ולתבוע ההוניה או לבטל המקח, עד כדי שיראה לתגר או לקרובו" ובנוגע למטבעות: "... עד כדי שיראה לשולחני ... ובכפרים שאין שם שולחני עד ערב שבת" שאז הולך לשוק לקנות צורך סעודת שבת. ועניינו בעבודת האדם: לפעמים יכול להיות חיסרון בעבודתו של יהודי מצד חשבונות של "לא לשמה" ועלול להתעורר אצלו ספק שמא יש בקניין זה - עבודתו בעולם לפעול את "קונה שמים וארץ" - ענין של הונאה.

8 שְׁמֹכֵר שְׁוֹה שְׁשִׁים דִּינָר בְּחֻמְשִׁים וּפְרוּטָה¹⁸ - אֵינוֹ
9 חֵיב לְהַחְזִיר כָּלָם¹⁹; שְׁכָל פְּחוֹת מִשְׁתּוֹת דֶּרֶךְ הַכֹּל
10 לְמַחֵל בּוֹ²⁰.

(15) מימרת הסיכום של רבא (בבא-מציעא נ:). (16) פחות משתות. (17) כלומר, כל שהוא במובן האחוז המספרי, ביחס למקח, אף כי הסכום כשהוא לעצמו הוא גדול. (18) המגיד-משנה מגיה בדברי רבינו: "שוה שבעים דינר בששים ופרוטה", שבוה אין אונאה שתות לא ביחס לשווי של המקח ולא ביחס לסכום הכסף שנתן, שהרי האונאה היתה עשרה דינרים פחות פרוטה. ואילו "מכר שוה ששים דינר בחמשים ופרוטה", כפי הנוסח שלפנינו, שביחס לסכום הכסף שנתן יש אונאה יותר משתות, שבוה אפשר לבטל את המקח, וביחס לשווי של המקח יש פחות משתות שהוא בגדר מחילה - מכיון שישנם כאן שני קצוות: מצד אחד ביטול מקח ומצד שני מחילה, יש ללכת בדרך ממוצעת ולספוק "קנה ומחזיר אונאה" כאילו יש כאן אונאה שתות (עיין לחם-משנה), וגם בשו"ע חו"מ סימן רכז סעיף ג, העתיק בנוסחת המגיד-משנה. (19) ואף מיד אינו יכול לדרוש בחזרה את הסכום שנתאנה בו, שיש לאלתר דין מחילה באונאה זו, וראה להלן הלכה ה, שגם באונאת שתות או יותר משתות אינו חייב להחזיר, אם שהה יותר מכדי שיראה לתגר או לקרובו. (20) שכן הוא דרך מקח וממכר, שאין הלוקח והמוכר יכולים לכוון דמי המקח בצמצום, ו"דרך העולם למחול עד שתות במקח או במעות, אף שהוא עולה הרבה, כל שאין שם שתות עליו" (טור בשם הרא"ש). הובא בסמ"ע שם ס"ק ב). ויש אומרים שגם לכתחילה התירו להשתכר בפחות משתות מפני תיקון העולם, שימצאו בני אדם צרכיהם מוכנים בכל מקום (חינוך סוף מצוה שלו, ועיין שו"ע חו"מ שם סעיף ו ננסתפקו בזה).

11 ד. הִיתָה הַהוֹנָה²¹ יְתֵרָה עַל הַשְּׁתוֹת בְּכָל שְׁוֹהָא,
12 כְּגוֹן שְׁמֹכֵר שְׁוֹה שְׁשִׁים בְּחֻמְשִׁים פְּחוֹת פְּרוּטָה²² -
13 בְּטֵל מְקַח, וְהַמֵּאֲנָה יָכוֹל לְהַחְזִיר הַחֶפֶץ וְלֹא יִקְנֶה
14 כָּלָל; אֲבָל הַמֵּאֲנָה אוֹתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזְרֵה²³, אִם רָצָה
15 זֶה וְקָבַל²⁴. וְאִף עַל פִּי שְׁכָטֵל הַמְּקַח²⁵, אֵין
16 הַמֵּאֲנָה²⁶ חֵיב לְהַחְזִיר עַד שֶׁתִּהְיֶה הַהוֹנָה יְתֵרָה עַל
17 פְּרוּטָה²⁷. הִיתָה פְּרוּטָה בְּשְׁוֹה - אֵינוֹ מְחִזִּיר, שְׁאֵין
18 הוֹנָה לְפְרוּטוֹת²⁸.

(21) בבא-מציעא נ: (22) שבין מצד המקח ובין מצד הכסף, יש כאן אונאה יותר משתות. (23) משנה בבא-מציעא נא. "מי שהוטל עליו (= שנתאנה) ידו על העליונה, רצה אומר לו תן לי מעותי וכו'". ואע"פ שמשנה זו עוסקת באונאת שתות, ואין הלכה כמותה בזה (ראה למעלה הלכה ב והערה יב) - הלכה כמשנה זו לגבי עיקרון זה, שרק למתאנה יש זכות לחזור בו, אבל המתאנה אינו יכול להרויח על-ידי העבירה שעשה, וראה להלן הלכה יג. וכן דעת הר"ף בבבא-בבא פג: לפי דברי רב חסדא שם. ועיין שם דף פד. בתוספות ד"ה אי לאו. (24) ואינו תובע האונאה. אבל אם רוצה שהמקח יהא קיים ותובע שהמוכר יחזיר לו האונאה - גם המוכר יכול לחזור בו (מגיד-משנה וכסף-משנה לפי

הנה כשנמצאים ב"ערבי שבתות" באלף השישי אחר חצות היום וצריכים למהר "לקנות צורך סעודות שבת" אזי אין מקום לעניין של הונאה, והמקח קיים. ובפרט שישנו גם העניין ש"יראה לקרובו" - העבודה באופן של אהבת ישראל "איש את רעהו יעזורו" הרי בוודאי שאין מקום להונאה, ולכן נגמור הקנין בשלימות.

(משיחת ש"פ וארא תשמ"ה)

(2) משנה בבא-מציעא נא. ושם: "אחד הלוקח ואחד המוכר, יש להם אונאה". (3) ברייתא שם. (4) ועל זה אמרו ב"תורת כהנים" (פ' בהר פרשה ג ה"ד): "זו הניית (=הונאת) ממון". (5) שהרי אפשר להשיב את האונאה, ומתוך כך יתקן העול, ובגלל זה, שייך "לאו" זה לסוג של "לאו הניתק לעשה", כלומר "לאוין" שהמעשה השלילי שעליו מזהיר ה"לאו" ניתן לתיקון ע"י עשייה חיובית, ולפיכך אין בהם מלקות, וראה בפ"א מהלכות גזילה ואבידה הלכה א. (6) המקור לזה בגמרא (שם, נא.) שביארו שם שלכן הזהירה התורה את שניהם, גם את המוכר וגם את הלוקח, שאפשר היה לחשוב שרק למוכר אסור להונות ש"קים ליה בדוביניה" (= ש"יודע כמה נתן בה ובמזיד הוא עושה" - רש"י), אבל לוקח שאינו יודע, לא. לכן, מסיימת הגמרא, הדגישה התורה, ששניהם ב"ב' לתנו", כלומר המזיד והשוגג - שניהם בדיון אונאה.

1 ב. וְכִמָּה תִּהְיֶה הוֹנָה⁷ וְהִיא חֵיב לְהָשִׁיב? שְׁתּוֹת⁸
2 בְּשְׁוֹה⁹. פִּיזָד? הֲרִי שְׁמֹכֵר שְׁוֹה שְׁשִׁים בְּחֻמְשִׁים¹⁰, או
3 שְׁוֹה שְׁבַע בְּשִׁשִּׁים¹¹, או שְׁוֹה חֲמֵשׁ בְּשִׁשִּׁים¹², או שְׁוֹה
4 שֵׁשׁ בְּשִׁבְעֵי - הֲרִי זֶה הוֹנָה; וְנִקְנָה הַמְּקַח¹³, וְחֵיב
5 הַמֵּאֲנָה לְשַׁלֵּם אֶת הַהוֹנָה וְלְהַחְזִירָה כָּלָה¹⁴
6 לְמִתְאֲנָה.

(7) משנה בבא-מציעא מט: ומימרת סיכום של רבא שם ג: (8) ששית. (9) כלומר שתות בדיוק, חלק ששי של ערך המקח, או חלק ששי של הסכום שנתן, ראה להלן. (10) שאז נתאנה המוכר בשתות משווי של המקח, וזה מוסכם לכל הדעות. (11) שאז שוב נתאנה המוכר, אך הפעם אין כאן שתות ביחס לערך המקח, אבל יש כאן שתות ביחס לסכום הכסף שנתן, ודבר זה שנוי במחלוקת רב ושמואל (ב"מ שם). והכריע הרמב"ם כשמואל, מפני שהביאו בגמרא (שם) ראייה לדבריו (מגיד-משנה). וגם בהתאם לכלל המקובל, שהלכה כשמואל בדיני ממונות (הגהות מיימוניות). (12) כאן נתאנה הלוקח, ושוב אין כאן שתות ביחס למקח. אבל יש שתות ביחס לכסף התמורה, וכדעת שמואל הנ"ל. (13) ואף המתאנה אינו יכול לחזור בו, אלא לדרוש את האונאה בחזרה, כרבי נתן ולא כרבי יהודה הנשיא, ולא כסתם משנה (נא), וכמימרת הסיכום של רבא. (14) כלומר, ולא אומרים שמכיון שפחות משתות הוא מחילה, שיחזיר רק את ההפרש, זאת אומרת את הפרוטה האחרונה, המשלימה לשתות (סמ"ע סימן רסז, ס"ק ד).

7 ג. הִיתָה¹⁵ הַהוֹנָה פְּחוֹת מִזֶּה¹⁶ בְּכָל שְׁוֹהָא¹⁷, כְּגוֹן

(טז). (45) שווי האמיתי של המקח. (46) מסקנא הגיונית, שהוציא הרמב"ם מהדין הקודם, והסכים לו הרמב"ן, אך הרשב"א חולק עליו וסובר שמוכר תמיד חוזר, ללא כל הסתייגות שהיא "שלא תחלוק בשיעורין" (מגיד-משנה). (47) שכל בני המין יש להם מחיר אחד, ללא יוצא מן הכלל. (48) שאין כל הפרש בין פלפל אחד לחבירו.

ז. וכן⁴⁹ אם נודע⁵⁰ שפא לידו כממפרו, וידע שטעה¹³ ולא תבע - אינו יכול לחזור ולתבע, שהרי מחל¹⁴.

(49) אף הלכה זו היא מסקנא הגיונית מן ההלכה הקודמת. (50) = בבירור גמור (סמ"ע, שם ס"ק ב).

ח. כשם⁵¹ שהוניה להדיוט, כך הוניה לתגר, אף על פיו⁵² שהוא בקי⁵³. וכשם שהוניה בפרות ובבמהמה⁵⁴, כך יש דין הוניה במטבעות⁵⁵.

(51) משנה בבא-מציעא נא. כחכמים ולא כרבי יהודה. (52) בזה מסבירה הברייתא את שיטת רבי יהודה (שם), שתגר אין לו הונאה. (53) ואפשר היה על כן לחשוב שידע על האונאה, ויתר עליה. (54) משנה, שם נו: כחכמים ולא כרבי יהודה. (55) משנה, שם נא: [כלומר: כשם שיש דיני אונאה בפירות ובבמהמה, ש"אם היתה פחות משתות אינה אונאה", ואם שהה יותר מכדי "שיראה לתגר או לקרוב", אינו חוזר, כמו כן במטבע. ועיין לחם-משנה].

ט. פיצד? הרי שהיה דינר של זהב בעשרים¹⁸ וארבעה דינר של כסף, וצרפה⁵⁶ בעשרים דינר⁵⁷ או בעשרים ושמונה⁵⁸ - הרי זה מחזיר את ההוניה. הרי יתר על זה⁵⁹ - בטל הצרוף⁶⁰. פחות מקאן⁶¹ - מחילה⁶².

(56) החליפה, ועיין 'ערוך השלם' (לקאהוט ד"ה "צרף"), ושם: "הושאל לחילוף מעות גדולות בקטנות", ועיין מס' שקלים (פ"ב, מ"א) "מצרפין שקלים לדרכונות", וירושלמי (מעשר שני פ"ב): "המצרף סלע", וירושלמי (פ' הכסף ה"ה): "חזקיה אמר לצורפה בירושלים". (57) שזה כמו "שוה שש בחמש", שיש כאן אונאה של שתות משווי של המקח, ונתאנה המוכר. (58) שזה כמו "שוה שש בשבע", היינו, שתות מהמקח, אלא שהפעם נתאנה הלוקח. (59) יתר על שתות. (60) כדין ביטול מקח. (61) פחות משתות. (62) כדעת רבי שמעון במשנה (שם נא: נב.), וראה להלן הלכה י.

י. וכן⁶³ אם היתה הסלע חסרה⁶⁴ שתות⁶⁵, והיו מוציאין⁶⁶ הסלעים במנן⁶⁷ ולא במשקל⁶⁸ - מחזיר²³ ההוניה.

(63) משנה, שם נא: (64) ממשקלה "כי מטבע היוצא תמיד הוא שוחק (נשחק) וחסר" (רש"י שם ד"ה כמה תהא הסלע חסרה). (65) כרבי שמעון, ולא כשאר התנאים שנתנו שיעורים אחרים. והכריע כמותו, מכיון שבגמרא השוה רבא (לפי גירסת הרי"ף) דין מטבע עם דין שאר הדברים, שהוא: שתות. (66) שבמקום זה היו מוציאין וכו'. (67) לפי מנין

שיטת הרי"ף ורבינו). (25) בכ"י תימן: "אם רצה זה יקבל אע"פ שבטל המקח". ואח"כ מתחילה הלכה ה' "אין המונה וכו'". וגם בדפוסי רומי וקושטא יש רווח ניכר אחרי המילים שבטל המקח. וכן נראה במגיד-משנה ובשו"ע חו"מ רכז סעיף ה' שהחל מהמילים "אין המאנה" מתחיל ענין חדש. ואח"כ המילים "ואע"פ שבטל המקח" שייכים למעלה. (26) כרב כהנא (בבא-מציעא נה). שאין אונאה לפרוטות, ושכן מוכח מהמשנה שם. (27) אפילו אם היא רק קצת יותר מפרוטה כגון פרוטה וחצי - נחשב אונאה, אבל רש"י מפרש שאין אונאה בכלל לפרוטות (שהן של נחושת) אלא למטבעות של כסף, אף לפחותה ממטבעות הכסף כגון איסר, אבל לא למטבע שאינה מכסף (בבא-מציעא שם ד"ה אין אונאה לפרוטות). (28) זהו לשון הגמרא (שם), וכוונתה: לכל הקניות שההונאה שלהן עולה פרוטה, ומכאן לשון הרבים: "לפרוטות", במקום "לפרוטה".

ה. עד מתי²⁹ יהיה לו לחזור³⁰ ולתבע ההוניה³¹ או לבטל המקח³² עד כדי³³ שיראה³⁴ לתגר³⁵ או לקרוב³⁶. ואם שהה יותר³⁷ מזה, אפלו לקח שוה³⁸ מאה במאיתם - אינו חוזר.

(29) משנה בבא-מציעא מט: (30) במשנה (שם) כתוב: "מותר", ומזה דייק רש"י (שם ד"ה עד מתי מותר להחזיר), שאף "מי שפרע" אין כאן. (31) בשתות. וכן הוא בשו"ע (רכז סעיף ז). (32) ביתר משתות. וכ"ה בשו"ע שם. (33) משנה (שם). וכמו שפסק רבא (שם נ:): "זה וזה (= שתות ויותר משתות, כלומר, אונאה וביטול מקח) בכדי שיראה לתגר או לקרוב". (34) את המקח. (35) סוחר בעל מקצוע. (36) הבקי בענינים אלו. (37) שאז "מחל על אונאתו" (רש"י שם). (38) שאין חילוק באונאה של "יותר משתות" בין חומש לשליש או חצי (סמ"ע רכז, ס"ק טז). וראה להלן פרק כז הלכה ה, שאם היתה האונאה בכדי שאין הדעת טועה, אין זו בכלל אונאה, אלא מתנה היא.

ו. במה דברים אמורים³⁹ בלוקח, שהרי המקח בידו⁴⁰ ומראהו⁴¹; אבל המוכר⁴² חוזר בהוניה לעולם⁴³, ואין צריך לומר בבטול מקח⁴⁴, שאינו יודע דמי זה שמכר⁴⁵ עד שיראה פמותו שגמפר בשוק. לפיכך⁴⁶, אם היה המקח דבר שאין במינו שנוי והוא פלו שוה⁴⁷, כגון פלפלין⁴⁸ וכיוצא בהן - הרי זה אינו חוזר אלא עד כדי שישאל על שער שפשוק בלבד.

(39) בבא-מציעא נ: מימרא של רב נחמן. ושם (נא). עובדא, שבה הורה כן רב נחמן, הלכה למעשה. (40) טעם זה הביאו בגמרא (שם) בקשר עם עובדא מסויימת. (41) שהלוקח רגיל ללכת ממקום למקום ולהראות את מקחו, ומתוך כך מעירים לו על האונאה. (42) שאין המקח תחת ידו. (43) ללא כל הסתייגות בזמן. (44) בעבודא שהורה בה רב נחמן (שם נא). שהמוכר לעולם חוזר, היתה האונאה יותר משתות, שהרי אמרו לו לחזור (הגר"א סי' רסז, ס"ק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

81) הלוקח לשולחני, ומקבל בחזרה את מעותיו.
82) הלוקח. 83) ולתבוע בחזרה את מעותיו.
84) שהסכים המחליף לקבלה בחזרה. משנה (שם נב.): "אם היה מכירה, אפילו לאחר שנים עשר חודש מקבלה הימנו, ואין לו עליו אלא תרעומת - שאינו אלא נפש רעה". וביארו בגמרא (שם): שמקבלה הימנו במדת חסידות, ולפיכך אם אינו מקבלה הימנו, אין לו עליו אלא תרעומת. ושם מפורש בסוף הסוגיא: "והני מילי הוא דסגי להו" (שיוצאה בהוצאה). ובכתב-יד אחד (בדקדוקי סופרים): "והני מילי, דנפיק על-ידי הדחק" וכן הוא ברי"ף.

יג. המוכר לחברו שוה ארבע בִּחְמֶשׁ⁸⁵, שְׁהָרִי
הַמִּקָּח⁸⁶ בְּטֹל כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ, וְלֹא הִסְפִּיק⁸⁷ לְהִרְאוֹת
לְתַגֵּר אוֹ לְקַרְוֹ עַד שֶׁהוֹקֵר וְעָמַד בְּשָׁבַע - לֹקֵחַ
יָכוֹל לְחַזֵּר בוֹ, וְלֹא הַמוֹכֵר; שְׁהָרִי הַלֹּקֵחַ אוֹמֵר
לְמוֹכְרוֹ⁸⁸: אֵלּוּ לֹא הוֹנִיתִנִּי לֹא הָיִיתִי יָכוֹל לְחַזֵּר,
וְעַתָּה שֶׁהוֹנִיתִנִּי תַּחֲזֹר?! הֵיאָף יִהְיֶה הַחוּטָא
נִשְׁפָּר⁸⁹?

85) שאז יש אונאה יותר משתות. 86) כלומר: "שהמקח".
וראה להלן פי"ז הלכה ח. 87) שזה הוא התאריך האחרון של חזרת הלוקח (למעלה הלכה ה). 88) מימרת רב חסדא (בבא-בבא פג"ד) באונאת שתות - לשיטתו שיש בשתות משום ביטול מקח. והוא-הדין לשיטתנו ביותר משתות שיש בו משום ביטול מקח (הרי"ף שם). 89) ולפיכך, אף שעכשיו יוצא שהמוכר נתאנה, אין הוא יכול לבטל את המקח בגלל זה, וכל-שכן אם לא נתאנה המאנה, שאין הוא יכול לחזור כל זמן שהמתאנה אינו תובע אונאתו (למעלה הלכה ד).

יד. וְכֵן⁹⁰ מוֹכֵר שֶׁמֹּכֵר שְׁוֹה חֲמֵשׁ בְּאַרְבַּע⁹¹, וְזֶל
וְעָמַד בְּשִׁלְשׁ⁹² - מוֹכֵר יָכוֹל לְחַזֵּר בוֹ⁹³, וְלֹא לֹקֵחַ;
שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ הַמוֹכֵר לְלֹקֵחַ: לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוֹנִיתִנִּי
תַּחֲזֹר בָּךְ.

90) גם זה שם. 91) שזה יותר משתות לרעת המוכר.
92) שאז יוצא שהלוקח-המאנה, הוא שהתאנה. 93) כאן לא הזכיר תאריך, שהרי במוכר אין כל הגבלה בזמן לחזרתו (למעלה הלכה ו).

טו. הַמוֹכֵר שְׁוֹה חֲמֵשׁ בְּשִׁשׁ⁹⁴, וְלֹא הִסְפִּיק
לְהִרְאוֹתוֹ עַד שֶׁהוֹקֵר וְעָמַד בְּשִׁמּוֹנָה⁹⁵ - הָרִי הַמוֹכֵר
חַיֵּב לְהַחְזִיר⁹⁶ הָאֶחָת שֶׁל הוֹנִיָּה⁹⁷; שְׁהָרִי נִקְנָה
הַמִּקָּח⁹⁸ וְחַיֵּב לְהַחְזִיר, וּכְשֶׁהוֹקֵר בְּרִשּׁוֹת לֹקֵחַ
הוֹקֵר. וְכֵן אִם מוֹכֵר שְׁוֹה שִׁשׁ בְּחֲמֵשׁ, וְהוֹזִלוּ וְעָמְדוּ
עַל שִׁלְשׁ - הָרִי הַלֹּקֵחַ חַיֵּב לְהַחְזִיר סֵלַע אֶחָת שֶׁל
הוֹנִיָּה; שְׁהָרִי נִקְנָה הַמִּקָּח, וּבְרִשּׁוֹת הַלֹּקֵחַ הוֹזֵל.

94) שאז יש אונאה של שתות (למעלה הלכה ב).
95) שזהו הנושא במימרת רב חסדא, אלא שזה האחרון סובר שיש דין ביטול מקח אף באונאת שתות, ובהתאם לזה הוא קובע, שאף במקרה זה שבא שינוי במחיר, ויוצא שהמאנה חזר להיות מתאנה כביכול, בכל זאת רק המתאנה

הסלעים בלי להקפיד על משקלם (פירוש המשניות פרק הזהב). 68) שבמקום שמקפידין על משקל המטבעות, אף בטעות כל שהיא - חוזר, ראה להלן פט"ו הלכה א.

יא. עַד מָתִי חַיֵּב לְהַחְזִיר הַדִּינָר⁹⁹ אוֹ הַסֵּלַע?
בְּכָרִים¹⁰⁰ - עַד כְּדֵי שִׁירְאָה לְשִׁלְחָנִי¹⁰¹; בְּכָפָרִים¹⁰²,
שְׁאִין הַשִּׁלְחָנִי מְצוּי שָׁם - יֵשׁ לוֹ לְהַחְזִיר עַד עֶרְבִי
שְׁבָתוֹת¹⁰³. שְׁאִין מְכִיר הַסֵּלַע וְחִסְרוֹנָה וְדָמֶיהָ¹⁰⁴ אֵלּא
הַשִּׁלְחָנִי. וְהוּא הַדִּינָר¹⁰⁵ לְמוֹכֵר סָפָרִים, אֲבָנִים טוֹבוֹת
וּמְגֻלִּיּוֹת, שֵׁישׁ לְלֹקֵחַ לְחַזֵּר עַד שִׁירְאָה אוֹתָם
לְתַגֵּרִים הַבְּקִיָּאִים בֶּהֶן כָּל מְקוֹם שֶׁהֵן; שְׁאִין הַכֹּל
בְּקִיָּאִים בְּדָבָרִים אֵלּוּ. לְפִיכָךְ¹⁰⁶, אִם לֹא הָיָה מְכִיר¹⁰⁷
בְּאוֹתָהּ מְדִינָה, וְהוֹלִיךָ הַמִּקָּח לְמְקוֹם אֲחֵר, אוֹ שָׁבַע
הַבְּקִי לְאַחֵר זָמַן מְרַבָּה וְהוֹדִיעָו שְׁטַעָה - הָרִי זֶה
חוֹזֵר¹⁰⁸.

69) המאנה חייב להחזיר למתאנה. והמגיד-משנה העתיק:
"עד מתי יש לו להחזיר" (כמו שכתב רבינו למעלה ה"ה),
והמדובר במתאנה. 70) משנה, שם נב. 71) האיש שמקצועו להחליף מטבעות. והטעם מיד בהלכה זו.
72) בשאר הדברים (חוץ ממטבע) אין הבדל בין כרכים לכפרים (למעלה הלכה ה), שבכל מקום מצויים מומחים לדבר, אבל במטבע אין מומחים חוץ מהשולחנים (שם נב: לדעת רבא). 73) שאז דרכם של הכפריים לבוא לשוק (גמרא שם) לקנות צרכי סעודת שבת (רש"י ד"ה דסלקין לשוקא), ואז יש להם הזדמנות להפגש עם השולחנים.
74) כמה שוויה האמיתי בדמים. 75) זה הוציא הרמב"ם מההלכה הקודמת, ממנה התברר, שהתאריך הוא דבר יחסי, והכל תלוי באפשרות הביורר אצל מומחה לדבר. 76) גם זה מסקנה מהעיקרון הקודם. 77) אדם שמכיר ובקי בטיב המקח המסוים. 78) כלומר, יכול המתאנה לחזור בו מהמקח.

יב. הַנּוֹתֵן סֵלַע חֲסֵרָה לְחִבְרוֹ, אִם הָיָה מְכִירָה¹⁰⁹,
אֶפְלֹ לְאַחֵר שָׁנִים עֶשְׂרֵי חֲדָשִׁים¹¹⁰ - הָרִי זֶה מִחְזִירָה¹¹¹.
וְאִם הָיָה אֶפְשָׁר לְהוֹצִיאָהּ עַל יְדֵי הַדִּחָק - אֵינִי
יָכוֹל¹¹² לְהַחְזִירָהּ¹¹³ לְאַחֵר זָמַן, אֵלּא אִם בֶּן קָבֻלָּה¹¹⁴

79) את המטבע, שזו היא שהחליפה לו. 80) [אף-על-פי שכן הוא לשון המשנה (נב.) - אין מקור דין זה ממשנה זו, שהרי בגמרא אמרו על זה, שחובה זו לקבל בחזרה אינה אלא מצד מידת חסידות (ראה להלן) - אבל מקור דברי רבינו מהסוגיא בקידושין ח. שאמרו שם: "התקדשי לי במנה זו, ונמצא של נחושת - אינה מקודשת. דינר רע - הרי זו מקודשת, ויחליף". ומקשה הגמרא: "האי דינר רע, היכי דמי, אי דלא נפיק (אינו יוצא כלל בהוצאה), היינו דינר של נחושת. אמר רב פפא, כגון דנפיק על-ידי הדחק". הרי שאם אינו יוצא כלל, אין זה מקח, ודינו כמוצא מום במקח, שחוזר בו לעולם, להלן פט"ו ה"א, שלא אמרו חכמים שיעור שיראה לתגר או לקרובו אלא באונאה ולא במומים (מגיד-משנה שם בשם רב האי). וראה באבן-האזל].

בלתי שכיחה, ושוב לא גזרו בה חכמים, כי כלל הוא שגזירות חכמים ותקנותיהם אינן כוללות אלא דברים שכיחים. וכן נראה בדברי רבינו למעלה (פרק ה הלכה ג) שאין קניינו מטעם חליפין אלא מדין כסף ומהטעם הנ"ל. (10) לפי דיני אונאה שביאר הרמב"ם בפרק הקודם. (11) נלמד מההלכה הקודמת, אלא ששם הכסף הוא "אכסרה" - והחפץ מסויים, וכאן להיפך: הכסף הוא מסויים: סלע או שתיים, והחפץ אינו מסויים. (12) ודווקא כלי תשמישו אבל כלים העומדים לסחורה אף אצל "בעל הבית" יש דין אונאה. (13) טעם זה מובא בגמרא (שם). ורש"י מוסיף על זה: "והיה ליה כמפרש: יודע אני שיש בו דין אונאה, אבל על מנת שאין לך עלי אונאה" (שם בשם שאלות דרב אחאי). ודווקא אם נתאנה הלוקח, אבל אם נתאנה המוכר, הרי הוא כשאר המוכרים ויש בו דין אונאה (כסף משנה).

- ג. האומר לחברו: על מנת שאין לך עלי אונאה - יש לו עלי אונאה. במה דברים אמורים? בסתם¹⁴; שאין יודע במה הונאה יש בו כדי שיתמחל¹⁵. ואין צריך לומר, אם אמר לו: על מנת שאין בו הונאה¹⁶; שהרי יש בו¹⁷. אבל במפרש¹⁸ - אין לו הונאה; שכל תנאי שבממון - קנים¹⁹.

(14) חילוק זה העלה רבא (שם) מתוך השוואת שיטת רב עם תוכן ברייתא אחת. (15) [רש"י שם פירש שסבור שאין בו אונאה כלל. אבל רבינו לשיטתו למעלה (פרק יא הלכה טז) שאי אפשר להתחייב או לתת במתנה אלא דבר ידוע וקצוב - והוא הדין שאי אפשר למחול דבר שאינו ידוע. ועיין שולחן-ערוך חושן משפט סימן רלב סעיף ז]. (16) שלא אמר בלשון: "אין לך עלי", אלא "שאינן בו", ולבטוי זה משמעות הפוכה מזה הקודם. (17) כלומר, ביטוי זה לא רק שאינו מכיל מחילת האונאה, אלא להיפך יש בו משום הדגשת התביעה שלא יהיה בו אונאה (רש"י דיבור המתחיל שאין בו אונאה), ומתוך כך, כפי שמציין רש"י, אם יש רק אונאה כל שהיא, הרי זה מקח טעות - שהרי הותנה מפורש על העדר אונאה - והמתנה יכול לחזור בו. (18) שמתנה במפורש את כמות האונאה, כדלהלן בהלכה ד. (19) כרבי יהודה בבבא מציעא שם. מפני שממון ניתן למחילה (שם).

- ד. ביצד²⁰? מוכר שאמר ללוקח: חפץ זה שאני נותן במאתים, יודע אני שאינו שווה אלא מנה, על מנת שאין לך הונאה אני מוכר לך - אין לו עלי הונאה. וכן לוקח שאמר למוכר: חפץ זה שאני לוקח ממך במנה, יודע אני ששווה מאתים, על מנת שאין לך עלי הונאה אני לוקח ממך - אין לו עלי הונאה.

(20) כל ההמשך הוא לשון הברייתא המצוטטת בבבא מציעא שם.

- ה. הנושא והנותן באמונה - אין לו עלי אונאה. ביצד²¹? חפץ זה בקנה וקנה לקחתי, קנה וקנה אני משתכר בו²² - אין לו עלי הונאה.

(הראשון) יכול לחזור בו ולא המאנה, כדין כל ביטול מקח, ומטעם האמור: שלא יהא חוטא נשכר, וכל-שכן לשיטתנו, שבאונאת שתות המקח קיים, ואין אחד מהם, לא המאנה ולא המתאנה, יכול לחזור בו - שוודאי יש למתאנה הזכות לתבוע את חזרת אונאתו. ואין צורך בנימוק שכתב רבינו למעלה - "שלא יהא חוטא נשכר". (96) אף שעכשיו יוצא שלא התאנה הלוקח כלל. (97) את האחת המהווה את ההפרש שבין שווי של המקח וסכום הכסף שנתן בעבורו. (98) שהרי בשתות נשאר המקח קיים (למעלה הלכה ב).

יום שלישי ד' אייר ה'תש"פ

פרק שלשה עשר

(1) נתבארו הצדדין שאין בהם אונאה והדברים שאין במכירתן אונאה, והנמשך אחר זה.

- א. המחליף² פלים בכלים או בהמה בבהמה, אפלו מחט בשיירים או טלה בסוס - אין לו הונאה; שזה רוצה במחט יותר מן השיירים. אבל המחליף פרות בפירות³, בין ששמו אותם קדם המכירה בין ששמו אותם אחר מכירה - יש להן הונאה.

(2) בבבא מציעא מז. אמר רב אבא בשם רב הונא שאם אמר לו "מכור לי באלו" - אין לו עלי אונאה, לפי שהוא כחליפין ואף רבה לא נחלק עליו אלא מפני שאמר "מכור לי" ולפיכך דינו כמכירה. ובירושלמי שם פרק ד הלכה א אמרו: אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שור בפרה או חמור בשור, הא ציבור [פירות] בציבור [פירות] לא קנה. ומפרשה רבינו לעניין אונאה, ועיין ראב"ד. (3) ראה למעלה פרק ה הלכה א שחליפין של "שווה בשווה", ישנם גם בפירות.

- ב. הלוקח בדמים⁴ אכסרה⁵, כגון שחפץ ממצעות ואמר לו: מכר לי פרתך באלו⁶ - אף על פי שקונה⁷ בחליפין⁸, קנה ומחזיר הונאה, כמו שבארנו⁹. והוא הדין ללוקח פרות אכסרה¹¹ בסלע או בשמים, שקנה ומחזיר אונאה. בעל הבית שמכר פלי תשמישו¹² - אין לו הונאה; שאילו לא הרבו לו הדמים¹³ לא היה מוכר לו פלי תשמישו.

(4) בבא מציעא (שם), כרבה בשם רב הונא ולא כרב אבא בשם רב הונא, וכהכרעת הר"ף. (5) ללא מידה, מניין ומשקל; וראה למעלה פרק ה הלכה ג. ולהלן פרק כא הלכה א והערה ב. (6) שלקח מלוא חפניו מעות ללא הבחנה כמה מספרם. (7) דווקא אם אמר בלשון זה של מכירה, אבל אם אמר בלשון של חליפין אין בו דין אונאה כמו בחליפין (כסף משנה). (8) והזכיר כבר הרמב"ם דין זה לעיל (פרק ח), אבל שם לעניין הקניין, שזה נושא הפרק שלעיל, וכאן לעניין שלפנינו: אונאה. (9) כלומר, לא בחליפין ממש כי אין מטבע עושה חליפין, אלא מעין חליפין שלא הקפיד על כמות המעות - והלחם משנה תיקן: "כחליפין". ובגמרא (שם) הסיקו, שאף על פי, שעקר חכמים קניין כסף במטלטלין - מכיוון שצורת קנייה זו היא

- 21) ודבריו מתאימים למציאות שבאמת קנה בסכום שאמר.
 22) לפי שלא סמך משעה ראשונה על שוויו האמיתי של
 החפץ - אלא על המחיר שקנה זה (מגיד משנה).
 16 מִיד לִיד⁴⁸. יָצְאוּ הַקְרָעוֹת; וַיָּצְאוּ עֲבָדִים, שֶׁהָקְשׁוּ
 17 לַקְרָעוֹת⁴⁹; וַיָּצְאוּ שְׁטָרוֹת⁵⁰, שֶׁאֵין גּוֹפֵן קָנוֹי אֶלָּא
 18 לְרֵאשִׁי שִׁבְהֵן⁵¹; 'עֲמִיתָךְ' - וְלֹא הֶקְדַּשׁ⁵².

(42) משנה בבבא מציעא נו. (43) שהמאנה אינו יכול
 לתבוע בחזרה את האונאה. (44) במשנה שם, הסדר:
 "העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות" (ועיין תוספות
 יום טוב שם). [ובגמרא כ"י (בדקדוקי-סופרים שם):
 "השטרות והקרקעות והעבדים וכו'"] וזהו לפי סדר
 הלימודים מהפסוק: "ממכר ולא שטר", "מיד ולא קרקעות
 ועבדים", "עמיתך ולא הקדש" (45) שמכר את השטר
 לגבות בו את החוב הכלול בו. (46) כגון, אם הגזבר מכר
 נכסי הקדש או אפילו אדם פרטי שמכר קרבן שהקדישו
 להקריב ונפל בו מום. (47) כרבי אמי ולא כרבי יוחנן (שם
 נז). שלא רק דין אונאה אין להם, אלא אף ביטול מקח אין
 בהם, ואפילו אם האונאה היא ביחס מופרז כזה של דינר
 אחד ואלף דינר - ולא כדעת הירושלמי שיש דין אונאה
 בקרקעות אם מכר שווה מנה במאיתים. (48) נכסים
 העוברים מיד ליד, והיינו מטלטלין. (49) שנאמר בהם
 (ויקרא כה, מו): "והתנחלתם אותם - לרשת אחוזה",
 כלומר, שדה אחוזה (רש"י שם). (50) בגמרא למדו זאת
 מהביטוי בתורה: "ממכר". ורבינו לא הזכירו. (51) לעדות
 ולהוכחה, שיש חוב לגבות. (52) בגמרא מיעטו הקדש
 מ"אחיו" - "אחיו ולא הקדש". ואם כן, על כורחנו שדין
 הגוי נלמד מעמיתך - עמיתך ולא גוי (ראה בבכורות יג:),
 ואילו רבינו הפך את הדרשות הנ"ל. ראה למעלה הלכה ז
 (לחם משנה).

- ט. בְּמָה דְּכָרִים אָמֹרִים? בְּמוֹכֵר נְכָסִי עֲצָמוֹ⁵³; אֶבֶל
 19 הַשְּׁלִיחַ שִׁטְעָה⁵⁴ בְּכָל שְׁהוּא⁵⁵, בֵּין בְּמִטְלָטְלִין בֵּין
 20 בְּקְרָקְעוֹת - חוּרָא⁵⁶. וְנִרְאָה לִי⁵⁷, שֶׁפֶן הַדִּין
 21 בְּאַפּוֹטְרוּפּוֹס⁵⁸ שִׁטְעָה בְּכָל שְׁהוּא, בֵּין בְּמִטְלָטְלִין
 22 בֵּין בְּקְרָקְעוֹת - חוּרָא⁵⁹. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְבֵית דִּין⁶⁰,
 23 מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָחִיד⁶¹.
 24

(53) ולא על ידי שליח. (54) לדעת רוב המפרשים הכוונה
 גם לשליח בית דין (מגיד משנה). (55) אפילו פחות
 משתות, כך מובן מתוך הסוגייה בכתובות ק. ששם הסיקו:
 "שליח דינו כאלמנה", כלומר, כאלמנה שמכרה אפילו
 "שווה מנה ודינר במנה, מכרה בטל", וזהו פחות משתות.
 (56) שהמשלח יכול לטעון: "לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי"
 (לתקן שלחתיך ולא לקלקל), ובטלה השליחות.
 (57) סברת עצמו. (58) ממונה על פי בית הדין לפקח על
 נכסי יתומים; רש"י (בכמה מקומות) מסביר: "אפוטרו"
 בלטינית: "אב", ו"פוס" - בן, היינו, אבי הבנים - היתומים.
 (59) לדעת המפרשים ש"השליח" שלמעלה הוא גם שליח
 בית-דין, פשוט הוא שאפוטרופוס דינו כשליח. ואף לפי
 הפירוש, ששם הכוונה לסתם שליח, אבל שליח בית דין
 דינו כבית דין צריך לומר שאפוטרופוס אין כוחו יפה מסתם
 שליח (מגיד משנה), מפני ששליח בית דין נשלח על ידי
 בית הדין באופן מיוחד למכירה זו, ואילו האפוטרופוס לא
 נשלח על ידי בית הדין אלא לפקח על נכסי היתומים אבל

- 1 וְהַנּוֹשֵׂא וְהַנּוֹתֵן בְּאֻמוֹנָה, אִם לָקַח כָּלִים רַבִּים אוֹ
 2 בְּגָדִים בְּמִמְכָּר אֶחָד²³ - לֹא יִחְשַׁב²⁴ אֶת הָרַע
 3 בְּאֻמוֹנָה²⁵ וְאֶת הַיִּפָּה בְּשׁוֹה²⁶, אֶלָּא זֶה וְזֶה בְּאֻמוֹנָה²⁷
 4 אוֹ זֶה וְזֶה בְּשׁוֹיִן²⁸. וַיֵּשׁ לוֹ לְהַעֲלוֹת²⁹ עַל הַמִּקְח
 5 שָׂכָר הַפְתָּה³⁰, וּשְׂכָר הַחֲמֹר³¹, וּשְׂכָר פְּנֵדֶק³²; אֲבָל
 6 שָׂכָר עֲצָמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפוּעַל³³ - אֵינוֹ מוֹסִיף³⁴
 7 אוֹתוֹ עַל הַמִּקְח, אֶלָּא מִפְּרֵשׁ³⁵ וְאוֹמֵר לוֹ: כֶּן וְכֶן
 8 אֲנִי מְשַׁתֵּכֶר.

(23) בקנייה אחת, היינו שקנה בבת אחת סך מסויים של
 חפצים, בהם יפים, ששוים יותר, ובהם רעים, ששוים
 פחות, והלוקח הסכים לתת את המחיר הממוצע, בעד
 הטובים והרעים בשווה, כגון, שקנה עשרה דברים, חמישה
 מהם יפים ושווים דינר וחצי כל אחד, וחמישה מהם רעים
 ושווים כל אחד חצי דינר והלוקח מסכים לתת בממוצע
 דינר לכל חפץ (פירוש הר"ח, והביאו התוספות שם דיבור
 המתחיל לא יחשב). (24) אין המוכר יכול לחשוב.
 (25) כלומר, שישלם בשביל הרעים את הממוצע - היינו
 דינר, למרות שהם שווים פחות. (26) ובעד היפים ידרוש
 כפי מחירם האמיתי ולא הממוצע, היינו דינר וחצי.
 (27) היינו, שישלם מחיר ממוצע לכולם, שהרי לא הסכים
 להעלות על המחיר בשביל הרעים אלא על מנת שגם
 הטובים ימכור לו במחיר ממוצע זה. (28) מחיר ממוצע
 לכל היחידות, הטובות והרעות בשווה. (29) על ריווח זה,
 שהמוכר קבע באמונה שאותו רוצה להרוויח, והלוקח
 הסכים לו, יכול המוכר עוד להוסיף את ההוצאות דלקמן.
 (30) הסבל שנשא את הסחורה בכתפו. (31) בעל החמור,
 שהעביר את הסחורה על חמורו. (32) המלון, שאליו
 נזדקק המוכר בעת העבירו את סחורתו. (33) שכר טירחתו
 כפועל. (34) אינו יכול להכניס במסגרת ההוצאות גם שכר
 טירחתו. (35) והשכר שהוא מתנה עליו, כולל גם את
 טירחתו. ועיין תוספות (שם דיבור המתחיל לא יחשב).

- 9 ז. הַעֲפֹם³⁶ אֵין לוֹ הוֹנָה³⁷; שְׁנֵאמַר: אִישׁ אֶת
 10 אָחִיו³⁸. וְעַפּוֹם שֶׁהוֹנָה³⁹ אֶת יִשְׂרָאֵל - מְחִזֵּר הוֹנָה
 11 בְּדִינָן שְׁלָנוֹ⁴⁰; לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוֹר מִיִּשְׂרָאֵל⁴¹.

(36) בכורות יג: (37) אינו יכול לתבוע את האונאה
 מישראל, שהונה אותו. (38) וגוי אינו אחיו של ישראל.
 וראה להלן הלכה ח. (39) בגמרא בכורות שם, מפורש
 שישראל יכול לחזור בו ממקחו שקנה אצל גוי, אם היה
 מקח טעות והוא הדין לאונאה (מגיד משנה). (40) לפי
 דיני אונאה בין ישראל לישראל. (41) שישראל מישראל
 יכול לתבוע אונאה.

- 12 ח. אֵלוֹ דְּכָרִים⁴² שֶׁאֵין לָהֶם הוֹנָה⁴³: הַקְרָקְעוֹת⁴⁴,
 13 וְהַעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת⁴⁵, וְהַהֲקָדְשוֹת⁴⁶. אֶפְלוּ מְכָר
 14 שְׁוֶה אֶלֶף בְּדִינָר⁴⁷ אוֹ שְׁוֶה דִּינָר בְּאֶלֶף - אֵין פְּהֵן
 15 הוֹנָה. שְׁנֵאמַר: אוֹ קָנָה מִיד עֲמִיתָךְ - דְּכָר הַנִּקְנָה

הדינין⁷², וטעו בשתות - בטלה חלקה; שהדינין¹⁶
ששמו ופחתו שתות או הותרו שתות - מכרן בטל.¹⁷

71) דווקא מטלטלין, כי בקרקע, כאמור, אין דין אונאה כלל. 72) שלחלוקה שלהם יהיה תוקף כמו לשום הדינים.

יג. הבהמה והמרגלית והסיף⁷³ וספר תורה - הרי
הן כשאר מטלטלין, ויש בהן הונאה. אין לה דבר
שאין בו הונאה חוץ מארבעה דברים ששמו חכמים;
והוא שהיה מוכר קונה בנכסי עצמו, כמו שבארנו.²¹

73) החרב. ודלא כרבי יהודה בן בתירא בברייתא שם נח:
שאמר "המוכר סוס וסיף וחטיטם (= מגן) במלחמה אין
להם אונאה מפני שיש בהן חיי נפש". ופלא שרבינו לא
הזכיר את שאר הדברים, שהוזכרו בברייתא זו.

יד. כשם⁷⁴ שאין לקרקעות הונאה, כך שכירות
קרקע אין לו הונאה. אפלו שכר טרלין גדול בדינר
בשנה⁷⁵, או רפת קטנה בדינר בכל יום⁷⁶ - אין לו
הונאה.²⁵

74) בגמרא (שם נו:): יש בעייה: אם בשכירות של מטלטלין
יש דין אונאה, והסיקו ששכירות היא כמכר ויש בה דין
אונאה. ומזה למד רבינו שהוא הדין לגבי הדברים שאין
להם דין אונאה, כגון בקרקע, שדין השכירות כדין המכר.
75) שהאונאה היא מופרזת, ורבינו לשיטתו, שאף במכר
אינו מבחין בשיעור האונאה ואף אונאה מופרזת אינה
חוזרת (למעלה הלכה ח). 76) גם כאן אונאה מופרזת,
אלא שכאן השוכר נתאנה.

טו. השוכר את הפועל לעשות עמו, בין בקרקע בין
במטלטלין - אין לו הונאה; מפני שהוא בקונה אותו
לזמן⁷⁷, ועבדים אין בהם הונאה⁷⁸.

77) ודין מכירה לזמן כדין מכירה לעולם. כנ"ל בהלכה יד.
78) למעלה הלכה ח. ואף על פי ששם מדובר בעבדים
כנענים וכאן מדובר בעבד ישראל - גם עבד ישראל דינו
כקרקע, כמפורש בקידושין כח.

טז. שכרו⁷⁹ לזרע לו קרקע, ואמר: זרעתי בה זרע
הראוי בה⁸⁰, ובאו עדים⁸¹ שזרע בה פחות מן הראוי
לה - הרי זה ספק אם יש לו הונאה, מפני הזרע⁸²,
או אין לו הונאה, מפני הקרקע⁸³. לפיכך⁸⁴ אין
מוציאין⁸⁵ מיד נתבע. וכן אין משביעין⁸⁶ אותו אלא
שבועת הסת⁸⁷, מפני צד הקרקע שיש פאן.³⁴

79) בעייה בגמרא (שם נו:). והמדובר כששכרו בקבלנות
והקבלן יש בו דין אונאה במטלטלין (להלן הלכה יח), אבל
בשכיר יום כתב רבינו למעלה שאין בו דין אונאה (כסף
משנה). 80) שהוא מודה בסכום הזרעים שזרע, אלא
שלדעתו היא זרעה מספקת, אבל אם הכניס פחות מכדי
זרעה כפי שהותנה, הרי זו טעות במידה, ואז המקח בטל
כולו אף בכל שהוא (להלן פרק ט"ו הלכה א). 81) ואין

לא מלאו ידו באופן מיוחד למטרת "מכירה זו" (לחם
משנה). 60) שאם טעו בפחות משתות, הרי זו מחילה
(להלן הלכה י). 61) בטענה זו נימקו בגמרא (כתובות
שם) את השוני בין בית דין לבין שליח.

י. בית דין שמכרו נכסי יתומים וטעו, בין בקרקעות
בין במטלטלין: אם טעו בפחות משתות⁶² - הרי זו
מחילה, בהדיוט; טעו בשתות - בטל המקח. ואם
רצו שלא לבטל המקח ויחזירו ההונאה⁶³ -
מחזירין; לא יהיה פח הדיוט⁶⁴ חמור מהן⁶⁵.

62) שהרי במשנה הזכירו: "שתות", משמע שבפחות
משתות דינם כשאר בני אדם. 63) יפעלו, שתוחזר להם
האונאה, כלומר יתבעו ההונייה מהלוקח (לחם משנה להלן
הלכה יא). 64) שאף על פי שהאונאה יותר משתות ובטל
המקח - אם רצה המתאנה לקיים את המקח, אין המאנה
יכול לעכב, כמו שכתב רבינו למעלה פרק יב הלכה ד.
65) מדין יתומים ששקדו חכמים על תקנתם, וראה למעלה
פרק ט הלכה ג.

יא. נראה לי, שבית דין שמכרו קרקע או עבדים⁶⁶
של יתומים שזה מנה במאמים⁶⁷ - אין הלוקח יכול
לחזר בהן; לא יהיה פח הדיוט⁶⁸ חמור מפח
היתומים⁶⁹. וכן הדין באפטרופוס⁷⁰ שמכר קרקע
ועבדים, שאין הלוקח יכול לחזר בהונאה, בדין
ההדיוט.¹¹

66) שאין בהם דיני אונאה וביטול מקח. ואילו במטלטלין
אין הדין כן. 67) שהלוקח נתאנה. 68) שאינו יכול
לחזור באונאת קרקעות ועבדים (למעלה הלכה ח).
69) ששקדו חכמים על תקנתם כדלעיל. והראב"ד סובר,
שאף הלוקח יכול לחזור בו, שלא כשאר לוקחים. הוא
מסתמך על המשנה שהזכירה מפורש ששני הצדדים יכולים
לחזור: "פחתו שתות או הותרו שתות" - במקרה האחרון
רק הלוקח מעוניין לחזור, ובגמרא פירשו, שהכוונה במשנה
לקרקע, הרי ששניהם: גם בית-הדין וגם הלוקח יכולים
לחזור בהם, והוא גם מנמק הלכה זו, מפני שסתם מי שקונה
על פי בית-דין סומך עליהם שהקניין נעשה בצורה מושלמת
ללא פגם ואין בדעתו לוותר על שום אונאה קטנה שהיא,
ואף בקרקעות שברגיל אין בהם אונאה. ברם הרמב"ן
(מביאו המגיד משנה) מסביר, שבמשנה לא מדובר בלוקח,
אלא בבעל חוב שנכנס לשדה הלווה לפי הוראת בית דין
(הלכות מלווה ולווה), ואז יכול אף הוא לחזור, שהרי עושה
מכוח בית דין, מה שאין כן בלוקח סתם, שעושה מדעתו
(עיין מגיד משנה המסלק גם טענות אחרות נגד שיטת
רבינו). 70) מדברי הטור (סימן רכז) שמביא בשם רבינו
יונה נראה שגם בשליח, הדין כן.

יב. האחין והשתפין שחלקו במטלטלין⁷¹ - הרי הן
פלגות: פחות משתות - נקנה מקח, ואין מחזיר
פלוס; יתר על שתות - בטל מקח; שתות - קנה
ומחזיר אונאה. ואם התנו ביניהם שיהחלקו בשום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) פ"ג הלכה ה. (3) אף שההבדל בין ערך החפץ והכסף ששולם תמורתו - הוא גדול, אחרי שהוא מודיע על זה ומתנה על זה מראש. (4) שהרי נתרצה הלוקח בכך. (5) בבא-בתרא פט. כרמי בר חמא בשם רב יצחק וכקונא, ש"מעמידים אגודמין (= ממונים) בין למידות (ראה פ"ח מהלכות גניבה הלכה כ) בין לשערים, מפני הרמאים - "המוכרים ביוקר ואומרים שהוסיפו במידה, או שנתן חיטים יפות למעלה כו' או כל מיני רמאות" (רשב"ם שם). ודלא כברייתא ושמואל שם שאין מעמידין אגודמין לשערים. וכן פסק הר"י מיגש, והוכיח כן ממה שאמרו (יומא ט.) "שפרהדרין (= פקיד המלך) הללו חובטים אותם (= מכים את בעלי החנויות) ואומרים להם מכרו בזול" (ועיין רשב"ם שם). (6) ב"ב שם: "נאכן שלמה וצדק] יהיה לך, מלמד שמעמידין אגודמין כו'" "שלבית-הדין קא מזהיר להו רחמנא (= מזהיר התורה) שימנו אדם ממונה כו'" (ר"י מיגש). ודרשו כן, מפני שנראה להם לחכמינו שפסוק זה מיותר, שהרי כבר צויה על היחיד ואמר "לא יהיה לך אבן ואבן" (רשב"ם שם). וכל זה במידות והוא-הדין בשערים. (7) לקבוע המחירים. (8) זהו פירוש ל"אגודמין" שהוא שם. (9) כלומר, בית-הדין צריך לדאוג לזה. (10) הבית-דין. (11) בבא-בתרא צ. וזוהי אזהרה למוכר עצמו, שאסור לו להשתכר יותר משתות. (12) וכל זה אם שער המחירים עומד בעינו, אבל אם עלו המחירים, מותר גם למוכר לדרוש כפי השער החדש, אף אם זה יהיה כפליים מהמחיר הקודם (הגהות מיימוניות בשם ר"ש, וכ"ה ברשב"ם, ובמ"מ בשם רש"י).

ב. בַּמָּה דְּבָרִים אָמְרוּם? ¹³ בְּדָבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חַיִּי נַפֵּשׁ, כְּגוֹן יֵינֹת שְׂמָנִים וְסִלְתוֹת; אֲבָל הַעֲקָרִין¹⁴, כְּגוֹן הַקֶּשֶׁט וְהַלְבוּנָה¹⁵ וְכִיּוּצָא בָהֶן - אֵין פּוֹסְקִין לָהֶם שַׁעַר, אֲלָא יִשְׁתַּפֵּר כָּל מָה שֶׁיִּרְצֶה.

(13) אין לדברים אלה מקור מפורש בדברי חז"ל, אבל למדם רבינו מהברייתא בבא-בתרא צ: "חנו רבנן, אין אוצרין פירות דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות, שמנים וסלתות, אבל תבלין כמון ופלפלין מותר". וטעם איסור זה הוא כדי שלא יפקיע את השערים (רשב"ם שם, ורש"י יומא פג.) - הרי שבדברים שאין בהם חיי נפש אין איסור הפקעת שערים (ראה במגיד-משנה). וכן דעת רש"י במנחות עז. ודעת רשב"ם בבא-בתרא צא. (14) שרשים. (15) מיני בשמים.

ג. וְאֵין מִשְׁתַּפְּרִין¹⁶ פְּעָמִים בְּבִיצִים; אֲלָא הַתֵּגֶר הָרָאשׁוֹן הוּא מוֹכֵרֵן בְּשֶׁכֶר, וְהַלּוֹקֶה מִמֶּנּוּ מוֹכֵרֵן בְּקֶרֶן בְּלִבָּד.

(16) ברייתא שם צא. "אין משתכרים פעמים בביצים". ונחלקן שם רב ושמואל, חד אמר על חד תרי (= מה ששוה דינר למכור בשני דינרים), וחד אמר תגר לתגרא (שלא ימכור סוחר אחד לסוחר שני, שאף הוא ישתכר בהן). ופסק רבינו כדיעה השניה.

ד. אִסּוּר¹⁷ לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל¹⁸ בְּדָבָרִים

אפשרות לזרוע עוד פעם, מפני שהזריעה השנייה עלולה לקלקל יותר מלתקן, שאם יפול הזרע החדש למקום שנפל הראשון, יתקלקלו שניהם (מגיד משנה בשם הראב"ד). (82) שהוא מטלטלין ויש בו דין אונאה. (83) ובקרקע אין דין אונאה. (84) אחרי שהבעייה לא נפתרה, ונשאר כאן ספק. (85) כדין כל ספק, שבו שולט העיקרון: "המוציא מחבירו עליו הראייה", ואין כאן עניין של מזיק וניזיק שהרי הקרקע השביחה אלא שלא השביחה כראוי (כסף משנה). (86) היינו, שבועה מן התורה ("דאורייתא"), שאינה בקרקע, וכאן הרי יש לנו ספק אם זה נחשב כקרקע, וכשם שאין מוציאין ממון מספק, כך אין משיביעין על ספק. (87) כמפורש להלן פרק ה מהלכות טוען ונטען הלכה א שנשבעין שבועת היסת על הקרקע.

יז. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַבָּלִים אוֹ אֶת הַבָּהֱמָה - יֵשׁ לָהֶם אוֹנִיָּה; שֶׁהַשְּׂכִירֹת מְכִירָה בַּת יוֹמָה הִיא. וְאִם יֵשׁ בָּהּ הוֹנִיָּה שְׁתּוֹת אוֹ יוֹתֵר, בֵּין שְׁנֵתָאנָה שׁוֹכֵר בֵּין שְׁנֵתָאנָה מִשְׁפִּיר - הָרִי זֶה מַחְזִיר הוֹנִיָּה⁸⁸, וְאִפְלוּ לְאַחֵר זֶמַן מְרַבָּה⁸⁹.

(88) אבל ביטול מקח לא שייך כאן, שהרי אי אפשר להחזיר את המלאכה שכבר נעשתה (סמ"ע סימן רכז, סעיף קטן סד בשם תרומת הדשן, ועיין כסף משנה). (89) שלא נתנו זמן מסויים לתביעת חזרת האונאה (למעלה פרק י"ב הלכה ה), אלא במקח, שדרכו של לוקח להראות מקחו לתגר או לקרובו. אבל בשכירות אין דרכו של שוכר להראות (מגיד משנה).

יח. נִרְאָה לִי, שֶׁהַקֶּבֶלָן יֵשׁ לוֹ הוֹנָא⁹⁰. פִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁקֶבֶל עָלָיו לְאַרְגַּ בְּגָד זֶה בַּעֲשָׂרָה זוּזִים, אוֹ לְתַפֵּר חִלּוּק זֶה בִּשְׁנֵי זוּזִים - הָרִי זֶה יֵשׁ לוֹ הוֹנָה; וְכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם, בֵּין קֶבֶלָן בֵּין פֶּעַל הַבְּגָד, חֹזֵר לַעֲוֹלָם כְּמוֹכְרִי⁹¹.

(90) שרק פועל דינו כעבד (למעלה הלכה טו), אבל קבלן אין דינו כעבד, שהרי הוא עושה מלאכתו בזמן שהוא רוצה. ראה בתוספות לבבא מציעא מח. דיבור המתחיל והא ובתרומת הדשן סימן שיח. (91) שחוזר לעולם (למעלה פרק י"ב הלכה ו).

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) נתבארו בו משפטי קציבת השערים והדברים שאסור לעשות מהן סחורה וכיוצא בהן ודיני הונאת דברים, ומצוה זו.

א. כָּכֵר בְּאַרְנוֹת², שֶׁהַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּאַמּוּנָה, וְאָמַר: כֶּף וְכָף אֲנִי מִשְׁתַּפֵּר - אֵין לוֹ הוֹנָה. וְאִפְלוּ אָמַר: זֶה לְקַחְתִּי בְּסִלְעַ, וּבַעֲשָׂר אֲנִי מוֹכֵר³ - מִתֵּר⁴. אֲבָל⁵ בֵּית דִּין חִבְּבִין⁶ לְפָסֶק הַשְּׁעָרִים⁷ וְלִהְיוֹת שׁוֹטְרִין⁸ לָכֶף. וְלֹא יִהְיֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁹ מִשְׁתַּפֵּר כָּל מָה שֶׁיִּרְצֶה, אֲלָא שְׁתּוֹת בְּלִבָּד יִפְסְקוּ¹⁰ לָהֶם בְּשֶׁכֶרם, וְלֹא יִשְׁתַּפֵּר הַמוֹכֵר¹¹ יוֹתֵר עַל שְׁתּוֹת¹².

- 1 שֵׁשׁ בָּהֶן חַיֵּי נֶפֶשׁ, אֲלֹא זֶה מְבִיא מְגֻרְנוּ וּמוֹכֵר,
2 וְזֶה מְבִיא מְגֻרְנוּ וּמוֹכֵר, כִּדִּי שְׂמִימָרְנוּ בְּזוּל.
3 וּבְמָקוֹם שֶׁהַשְּׂמֵן מְרֻבָּה¹⁹, מִתֵּר לְהַשְׁתַּכֵּר בְּשֶׁמֶן.
- 17 שם צא. (18) כן מפורש שם בברייתא: "אין משתכרין בארץ ישראל בדברים שיש בהם חיי נפש". ולפיכך לא כתב רבינו שגם בחוצה לארץ אסור במקום שרובו ישראל (סמ"ע רלא ס"ק מב, וראה להלן הלכה ה הערה כ). (19) שם: אמרו עליו על רבי אלעזר בן עזריה שהיה משתכר בשמן, משום שבמקומו היה השמן מצוי.
- 4 ה. אֵין אוֹצְרִין²⁰ פְּרוֹת שֵׁשׁ בָּהֶן חַיֵּי נֶפֶשׁ בְּאַרְץ
5 יִשְׂרָאֵל, וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁרְבוּ יִשְׂרָאֵל²¹, שֶׁהָרִי מְגִיעַ
6 מִדְּבַר זֶה צֶעַר לְיִשְׂרָאֵל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
7 בְּלוֹקֶת מִן הַשּׁוּק; אֲבָל הַמְכִּנִּים מְשָׁלוּ - מִתֵּר
8 לַעֲשׂוֹת לוֹ קְבוּצָה אוֹצֵר.
- 20 אוגרים. שם צ: (21) בברייתא שם: "אין אוצרים פירות דברים שיש בהם חיי נפש וכו'" ולא נזכר כאן "ארץ ישראל" (וראה ברי"ף). וכתב שם רשב"ם: "ונראה לי דבעיר שרובה ישראל מיירי". וכן דעת רבינו. וכן נראה בגמרא (ב"ב שם) במעשה של שמואל ואביו שהיו בחוצה לארץ. וראה למעלה הלכה ד והערה יז. (22) מונח תלמודי ידוע, הבא לסמן את המעט שיש לו לאדם משלו, כגון: "רוצה אדם בקב שלו" (בבא-מציעא לח.).
- 9 ו. מִתֵּר לְאַצֵּר²³ פְּרוֹת שְׁלֹשׁ שָׁנִים²⁴; עָרֵב שְׁבִיעִית,
10 וְשְׁבִיעִית, וּמוֹצְאֵי שְׁבִיעִית. וּבְשָׁנִים²⁵ בְּצִרְתָּ²⁶ - אֲפֹלו
11 קֵב חְרוּבִין לֹא יֵאָצֵר, מִכֵּי שֶׁמְכִנִּים מְאָרְה²⁷ בְּשָׁעֲרִים.
12 וְכָל הַמְּפַקִּיעַ²⁸ שְׁעָרִים, אוֹ שֶׁאָצֵר פְּרוֹת בְּאַרְץ אוֹ
13 בְּמָקוֹם שֶׁרְבוּ יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה כְּמִלְוֶה בְּרִבִּית.
- 23 בבא-בטרא צ: (24) לאגור בשנה ששית בשביל הששית, השביעית שהיא שנת השמיטה, והשמינית (רשב"ם שם ד"ה לאצור פירות), שהרי בשביעית לא זורעים ואין תבואה נמצאת, והתבואה של השנה השמינית בשלה רק בסוף השנה. שם. (25) רעב גדול. (27) קללה. (28) שם (צ:): נכללו יחד: "אוצרי פירות ומלווי בריבית".
- 14 ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים²⁹? בְּפְרוֹת שֵׁשׁ בָּהֶן חַיֵּי
15 נֶפֶשׁ; אֲבָל הַתְּבַלִּין³⁰, כְּגוֹן כְּמֹון וּפְלִפְלִין - מִתֵּר
16 לְאַצֵּר אוֹתָן בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל³¹, וְלַהּוֹצִיא אוֹתָן³² מִמָּקוֹם
17 לְמָקוֹם, כְּשֶׁאֵר הָעֵקָרִין³³.
- 29 שם. (30) דברים שמתבלים בהם את הקדירה, ליתן טעם בתבשיל. (31) וכן במקום שרובו ישראל בחוצה לארץ (ראה למעלה הלכה ה). (32) ראה להלן הלכה ח. (33) אף שכמון ופלפלין הם מכשירי אוכל נפש יותר משאר העיקרין.
- 18 ח. אֵין מוֹצִיאִין³⁴ פְּרוֹת שֵׁשׁ בָּהֶן חַיֵּי נֶפֶשׁ, כְּגוֹן
19 יֵינֹת שְׂמָנִים וּסְלִתוֹת, מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לְאַרְץ
20 אוֹ לְסוּרְיָא³⁵, וְלֹא מִרְשׁוֹת מְלָךְ זֶה³⁶ לְרִשׁוֹת מְלָךְ
21 אַחֵר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל.
- 34 אין מוציאין (35) פירות שיש בהם חיי נפש, כגון יינות שמנים וסליתות, מארץ ישראל לחוצה לארץ או לסוריא (36) ולא מרשות מלך זה (37) לרשות מלך אחר בארץ ישראל.
- 37 י. רִשְׁאִין³⁷ בְּנֵי הָעִיר לִקְץ לָהֶם שְׁעָרָם³⁸ לְכָל דְּבַר
שְׂרִיצוֹ, וְאֲפֹלוּ בְּשָׂר וְלֶחֶם³⁹, וְלַהֲתַנּוֹת בֵּינֵיהֶם⁴⁰ לְכָל
מִי שֶׁיַּעֲבֹר וַעֲנֹשׁ אוֹתוֹ כֶּף וְכָף.
- 37 מותרים. ברייתא בבא-בטרא ח: (38) לקבוע מחירים. (39) שהם מצרכים ראשונים לחיי האדם, בכל זאת יש רשות לבני העיר לקבוע להם מחיר, ואפילו מחיר יקר מכפי הרגיל, אם יש להם צורך בכך. (40) ויתכן שכאן לא צריך אפילו הסכמת חכם העיר, ראה להלן הלכה יא.
- י. רִשְׁאִין⁴¹ אֲנָשִׁי אֲמִנִּיּוֹת⁴² לְפֶסֶק בֵּינֵיהֶם, שְׁלֹא
יַעֲשֶׂה אֶחָד בָּיוֹם שֶׁיַּעֲשֶׂה חֲבֵרוֹ, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, וְכָל
מִי שֶׁיַּעֲבֹר עַל הַתְּנָאי וַעֲנֹשׁ אוֹתוֹ כֶּף וְכָף.
- 41 (42) תוספתא (בבא-מציעא פ"א) וכן הוא בגמרא בבא-בטרא ט. (42) היינו כל בעלי אותה אומנות (מ"מ בשם רמב"ן), שכל האומנים באומנותם הרי הם כבני העיר בעניני העיר, למעלה הלכה ט (ביאור הגר"א לחו"מ סימן רלא, ס"ק יג).
- יא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴³? בְּמִדִּינָה שְׂאִין בָּהֶם חֲכָם
חָשׁוּב לְתַנּוֹן⁴⁴ מַעֲשֵׂה הַמִּדִּינָה וְלַהֲצִלִּית דְּרָכֵי
יֹשְׁבֵיהֶּ; אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהֶם אֶדָם חֲכָם חָשׁוּב - אֵין
הַתְּנָאי שֶׁלֹּהֶן מוֹעִיל כְּלוֹם⁴⁵, וְאֵין יְכוּלִּין לַעֲנֹשׁ
וְלַהֲפָסִיד עַל מִי שְׁלֹא קִבֵּל הַתְּנָאי⁴⁶, אֲלֹא אִם כֵּן
הַתְּנָה עִמָּהֶם וַעֲשׂוּ מִדַּעַת הַחֲכָם. וְכָל מִי שֶׁהִפְסִיד
לְפִי הַתְּנָאי שְׂאִינוּ מִדַּעַת הַחֲכָם - מְשָׁלֵם.
- 43 שרשאים בעלי אומניות לפסוק ביניהם. בבא-בטרא שם. בעובדא בשני טבחים שעשו תנאים מסויימים ביניהם, ורבא שלל את תקפם של תנאים אלו, בשביל שנעשו בלי הסכמת חכם העיר. (44) כלומר לא סתם חכם, אלא חכם ממונה רשמית על תיקון ענין הציבור (מ"מ בשם הר"י מיגש). (45) ממה שהביא רבינו תנאי זה של "אדם חשוב", אחרי ההלכה של בעלי אומניות ולא הביאה אחרי ההלכה של בני העיר - נראה שלא נאמר תנאי זה אלא בבעלי אומניות, אבל בני העיר אינם זקוקים להסכמת חכם העיר (מגיד-משנה בשם ריב"ש). (46) כלומר: לא קיים התנאי (וכן העתיק בשו"ע סימן רלא, סעיף כח), אף-על-פי שקיבלו - כיון שלא קיבלו לפני החכם (כסף-משנה).
- יב. כְּשֶׁם⁴⁷ שְׁהוֹנִיָּה בְּמָקוֹחַ וּבְמִמָּכָר, כֶּף יֵשׁ הוֹנִיָּה
בְּדְבָרִים⁴⁸; שְׁנֵאמַר⁴⁹: וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ
וְיִרְאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ⁵⁰ - זֶה הוֹנִיָּת דְּבָרִים⁵¹.
- 47 כשם (48) שהוניה במכירה ובממכר, כף יש הוניה בדברים (49) שנאמר: ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך אני יי (50) זה הונית דברים (51).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו להלן הלכה יז. ודברי רבינו כאן תמוהים, שהרי בגמרא (ב"מ שם) מנו במקום פסוק זה, שלא נאמר בגר ושלא נאמר באונאת דברים - פסוק הנאמר בגר ובאונאת דברים, והוא מה שנאמר (בויקרא יט, לג) "וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו", וכן מפורש ב'ספרא' קדושים פרק ח הלכה ב, שפסוק זה מדבר באונאת דברים. וכן הביא רבינו ב'ספר המצוות' ל"ת רנב פסוק זה לענין אונאת דברים. וראה במגיד-משנה ובלחם-משנה, ולהלן פרק ח מהלכות עבדים הלכה יא. [אבל דברי רבינו מיוסדים על דברי מכילתא דרשב"י (משפטים כב, כ), הוצאת רי"ג אפשטיין עמוד 210]: "וגר לא תונה שתי אונאות בדבר, אחת אונאת ממון ואחת אונאת דברים. ולא תלחצנו שתי לחיצות בדבר, אחת לחיצת ממון ואחת לחיצת דברים". והדברים מוסברים היטב ע"פ דברי ה"אור שמח" כאן שבגר ישנה גם אונאת דברים כתוצאה מאונאת ממון שמרגיש בנפשו שכל האונאה באה לו רק מפני שהוא גר ונחות דרגא, ובאונאת דברים ישנה גם אונאת ממון שע"י הזלזול בו יבוא לידי הפסד ממון, ואילו באדם מישראל - במקום שיש אונאת ממון אין אונאת דברים, ובמקום שיש אונאת דברים - אין אונאת ממון]. (63) שהוא באונאת דברים (מכילתא משפטים פרשה יח).

טז. וכן אם להצו⁶⁴ והונחה בקממון - עובר בשלשה
לאוין: משום אל תונו איש את אחיו, ומשום ולא
תונו איש את עמיתו⁶⁵, ומשום ולא תלחצנו⁶⁶.

(64 שם. 65) בגמרא שם אמרו, שעובר על שלשה לאוין דלהלן: ולא תלחצנו (שמות כב, כ), וגר לא תלחץ (שם כג, ט) ולא תהיה לו כנושה (שם כב, כד), ששני הפסוקים הנ"ל של "לא תלחצנו" "לא תלחץ" נאמרו בגר. (66) שהוא באונאת ממון (מכילתא שם).

יז. ומפני מה עובר בגר על לאו של הונחת דברים
אף בהונחת ממון, ועל לאו של הונחת ממון אף
בהונחת דברים?⁶⁷ מפני שהוציא הפתוב את שניהם
ב'לשון הונחה סתם'⁶⁸, וכפל לאוין בגר בשני הדברים
בפרוש: לא תונה ולא תלחץ⁶⁹.

(67) ואם שיש באונאת ממון בגר גם אונאת דברים, ובאונאת דברים יש גם אונאת ממון כנ"ל - למה אינו עובר גם על שני הלאוין שבגר "וגר לא תונה ולא תלחצנו" גם באונאת ממון וגם באונאת דברים, שהרי שניהם כוללים שני הדברים יחד, כמבואר במכילתא דרשב"י הנ"ל. ועוד, למה אינו עובר על שני לאוין באונאת דברים "לא תונה" - "ולא תונו", ועל אונאת ממון "ולא תלחצנו" - "ולא תלחץ". (68) [ומתוך זה יש לראות שלא חילקה התורה אותם לשני ענינים נפרדים, ולפיכך אם יש באונאת ממון גם אונאת דברים, עובר גם על לאו של "ולא תונו". ואם יש באונאת דברים גם אונאת ממון, עובר גם על לאו של "אל תונו"]. (69) ["לא תונו" בויקרא יט, לג - "ולא תלחץ" בשמות כג, יט. כלומר אינו עובר על אונאת ממון שיש בה גם אונאת דברים, על לאו ד"לא תונה" - כיון שכתבה התורה באונאת דברים לאו מפורש בשינוי לשון, ומתוך זה אתה למד שאינו

(47) משנה (בבא-מציעא נח:) ככתבה וכלשונה. (48) לצערו בדברים, כמו שמבאר רבינו להלן הלכה יג. (49) ברייתא (שם). (50) בפסוק: "כי אני ה' אלקיכם", וראה להלן הלכה יח. (51) שאילו הונאת ממון, נאמרה בפסוק שני (ויקרא כה, יד): "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו", והביאו רבינו למעלה פ"ב ה"א בדין אונאת ממון. ועיין ברייתא ב"מ שם.

1 יג. כיצד? הנה בעל תשובה⁵² - לא יאמר לו: זכר
2 מעשיך הראשונים! ואם הנה בן גרים - לא יאמר
3 לו: זכר מעשה אבותיך⁵³? הנה גר ובה למד תורה
4 - לא יאמר לו: פה שאכל נבלות וטרפות יבוא
5 וילמד תורה שנתנה מפי הגבורה? הנה חלאים
6 ויסורים באין עליו, או שהיה מקבץ את בניו - לא
7 יאמר לו פדרך שאמרו חבריו לאיוב: הלא יראתך
8 פסלתך⁵⁴, זכר-נא מי הוא נקי אָכֵד.

(52) ברייתא שם, כלשון רבינו. (53) אף שמגנה אותו לא במעשיו הוא כ"אם במעשי אבותיו, אף זה אסור (תוספות שם ד"ה אם הוא בן גרים). (54) בטחונך (תוספות שם, ד"ה הלא יראתך).

9 יד. הנה חמירין⁵⁵ מבקשין תבואה - לא יאמר להם:
10 לכו אצל פלוני! והוא יודע שלא מקבץ תבואה⁵⁶
11 מעולם. נשאלה שאלה⁵⁷ על דבר חקמה - לא יאמר
12 למי שאינו יודע אותה חקמה: מה תשיב בדרך זה?
13 או: מה דעתך בדרך זה? וכן כל פיוצא בדרך
14 ה'לל⁵⁸.

(55) מובילי סחורות על חמורים. ברייתא שם. (56) ויש בזה משום בושא לפלוני זה או לחמרים אלו. (57) בבא-בבא פא: "אמר לו: דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם, תשאלני בבית המדרש, כדי לביישני?" (אור שמח). [וכן אמרו בחולין ו. "אם יודע תלמיד ברבו שידוע להחזיר לו טעם - בין (= שאל), ואם לאו - תבין את אשר לפניך" (= תבין מעצמך, "ואל תשאל ותביישנו" - רש"י שם). ועיין במגיד-משנה]. (58) במשנה שם שנינו: שלא לשאול על המקח, אם אין ברעת השואל לקנות, והביאה רבינו ב"ספר המצוות" (ל"ת רנא).

15 טו. כל המאנה את הגר, בין בקממון בין בדרך -
16 עובר בשלשה לאוין⁵⁹. שנאמר: וגר לא תונה - זה
17 הונחת דברים; ולא תלחצנו - זה הונחת ממון⁶⁰. ה'א
18 למדת, שכל המאנה את הגר - עובר בשלשה לאוין:
19 משום לא תונו איש את עמיתו⁶¹, ומשום אל תונו
20 איש את אחיו⁶², ומשום וגר לא תונה⁶³.

(59) שם נט: (60) מכילתא משפטים פרשה יח, הובאה ב'ספר המצוות' ל"ת רנב-רג. (61) זה אינו מיוחד לגר, אלא מופנה לכל ישראל, אבל כולל גם את הגר (ב"מ שם). (62) זה נאמר על אונאת ממון בכל ישראל. אבל גם הגר בכלל "אח" (פ"ט מהלכות גניבה ה"ו). אבל ראה מה שכתב

את המחיר, ודרכו של אדם לוותר על פחות משתות. (8) כי כאן הטעות היא ברורה, ואין מקום לויתור ומחילה.

ב. פִּיֹּצֵד? מָכַר לוֹ מֵאָה אֲגוּזִים בְּדִינָר, וְנִמְצְאוּ מֵאָה
וְאַחֲרָיִם אוֹ תְּשָׁעִים וְתִשְׁעָה¹⁰ - נִקְנָה הַמֶּלֶךְ¹¹, וּמִחֲזִיר
אֶת הַטְּעוֹת, וְאַפְּלוּ לְאַחַר כָּמָה שָׁנִים¹². וְכֵן¹³ אִם
נִמְצְאוּ¹⁴ הַמְּעוֹת חֹסֵר אוֹ יֹתֵר מִן הַמִּנְיָן שֶׁפָּסְקוּ¹⁵ -
חֲזִיר¹⁶. וְאַפְּלוּ לְאַחַר שְׁקֵנוּ מִיָּדוֹ¹⁷ שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ
אֶצֶל חֲבֵרוֹ כָּלוּם - חֲזִיר¹⁸, שֶׁקִּנְיָן בְּטַעוֹת הוּא¹⁹. וְכֵן
כָּל פִּיּוּצָא בִּזְהָ.

(9) ונתאנה המוכר. (10) ונתאנה הלוקח. (11) שהרי אמר רבא (קידושין שם): "כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה נמי חוזר", ולא אמר: "אפילו פחות מכדי אונאה בטל מקח" - הרי שלעולם המקח קיים אלא שמחזיר האונאה אפילו בפחות משתות (רשב"א בקידושין שם). וכן דעת ר"י מיגש רבו של רבינו בחידושו בבבא-בתרא צ'. שהרי זה כמי שיש לו אצל חברו חוב מנה והחזיר לו פחות דינר - שעליו להשלים לו עד סילוק חובו, שהרי אין כאן טעות בעיקר המקח. ובאופן שאפשר להשלים ולתקן את הטעות, אבל אם לא נתן להשלים, בטל המקח כולו (כסף-משנה בהלכה א.). ואם אמר לו שק זה של אגוזים, שיש בו כך וכך אגוזים אני מוכר לך, ונתברר שאין בו סכום זה שאמר לו - הרי זה מקח טעות (ראב"ד לפי סוגיית הגמרא בקידושין ח. ולפי דעת הכסף-משנה גם רבינו מודה לו בזה). (12) שדבר זה דומה להחזרת גזילה שאין לה זמן, ולעולם חייב הוא להחזירה (סמ"ע רלב ס"ק ג.). (13) אותו הדין שיש בטעות במקח, הוא גם בטעות במזון. (14) קידושין מז. (15) והיתה הטעות בכדי שהדעת טועה, שאם לא כן - מתנה היא שנתן לחבירו, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה י' (לחם-משנה). (16) לתבוע החסר לו. (17) זה, שנתברר שהוטעה, קיבל בקנין מחברו מקודם שאין לו על חבירו כלום, וכי קיבל ממנו כל מה שהיה צריך לקבל. (18) לתבוע שיחזיר לו הטעות, אבל המקח קיים (ב"ח סי' רלב). (19) אותו קנין שקיבל שאין לו על חבירו כלום, אינו קנין - שבטעות הוא. ומקור הדברים בגיטין טו.

ג. וְכֵן הַמּוֹכֵר²⁰ לַחֲבֵירוֹ קֶרֶקַע אוֹ עֶבֶד²¹ אוֹ בַהֲמָה
אוֹ שָׂאֵר מִטְּלָטְלִין, וְנִמְצָא בַּמָּקָח מוֹם שְׁלֹא יָדַע²²
בּוֹ הַלּוֹקֵחַ - מַחְזִירוֹ אִפְּלוּ לְאַחֵר בְּמָה שָׁנִים²³; שְׂזָה
מָקָח טְעוֹת הוּא²⁴. וְהוּא שְׁלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמָּקָח אַחֵר
שְׂיָדַע בָּמוֹם; אֲבָל אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ²⁵ אַחֵר שְׂרָאָה
הַמּוֹם - הִרִי זֶה מַחֲל, וְאֵינוֹ יֻכּוֹל לְהַחֲזִיר.

20) כלומר, כשם שטעות במידה ובמשקל ובמנין חוזר לעולם, כמו כן אם נמצא מום במקח - חוזר הוא לעולם (מיד-משנה). 21) כשאין בהם דין אונאה (למעלה פ"ג ה"ח), אעפ"כ יש בהם דין מקח טעות, אם נמצא בהם מום. 22) שאם ידע, הרי קיבל עליו. 23) וכן כתב הר"ף (פרק הזהב) בשם רב האי, שבמומין לא קבעו זמן כמו שקבעו באונאת דמים בכדי שיראה לתגר או לקרובו (למעלה פ"ב

עובר על לאו זה אלא באופן שאונאת הדברים היתה באופן ישר ולא בעקיפים כתוצאה מאונאת ממון. והוא־הדין גם באונאת ממון היוצאה מתוך אונאת דברים שאינו עובר עליה על "ולא תלחצנו" - שכיון שכתבה התורה בשינוי לשון, מוכח מזה שאינו עובר על זה אלא באונאת ממון באופן ישר. ומה שאינו עובר באונאת ממון גם על "לא תונה" וגם על "לא תונו", הוא מפני שאין זה אלא כפל לשון בלבד. וראה ב"מ קיא.].

1 יח. גְּדוּלָהָ⁷⁰ הוֹנִיַת דְּבָרִים מֵהוֹנִיַת מָמוֹן; שְׁוֶה נֶתָן
 2 לְהֶשְׁכֹּחַ⁷¹, וְזֶה לֹא נֶתָן לְהֶשְׁכֹּחַ⁷², וְזֶה כְּמָמוֹן, וְזֶה
 3 כְּגוֹפּוֹ⁷³. וְהָרִי הוּא אוֹמֵר⁷⁴ בְּהוֹנִיַת דְּבָרִים: וְיִרְאֵת
 4 מֵאַלְהֵיךָ, לְפִי שֶׁתִּדְבֹּר מִסּוּר לֵלֶב⁷⁵. הָא לְמִדָּתָ⁷⁶: כָּל
 5 דָּבָר שֶׁהוּא מִסּוּר לֵלֶב, נֶאֱמָר בּוֹ: וְיִרְאֵת מֵאַלְהֵיךָ⁷⁷.
 6 וְכָל הַצִּוְעָק מֵהוֹנִיַת דְּבָרִים - נִעְנֶה מִיָּד⁷⁸; שְׁנֵאמַר:
 7 כִּי אֲנִי יי.

(70) שם נח: (71) אפשר להשיב את האונאה. וזהו הטעם שנתן רבי שמואל בן נחמני (שם). (72) אי־אפשר לתקן את הצער שנגרם לחברו בדיבורו. (73) שם, בשם רבי אלעזר. (74) שם, בשם רבי שמעון בן יוחאי. (75) ברייתא שם. לפי שאין זה נראה לעין אלא סמוי בלב, אם נתכוון לצערו או לא, וכל זה נתון להבחנה רק לעין העליונה הצופיה. (76) סיכום שסיכמו בגמרא (שם). (77) "שאין דיני בני אדם יכולים לעמוד עליו" (פירוש המשניות, שם). אף־על־פי שהמשפט האנושי אינו יכול להשיג, אבל יש עין רואה והוא: האלוקים בשמים. (78) מימרא שם נט. "כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה"; השערים פתוחים תמיד, ולכן נענה מיד (מ"מ). מקור חדש לדברי רבינו אלה, מראה הגר"א ("חידושי הגר"א על הרמב"ם"), והוא בבבא־קמא (צג).: "אחד הצועק ואחד שאינו צועק, אלא שממהרין לצועק" (כן הוא לפי גירסת התוספות שם ד"ה אחד, בשם ה'ספרי') ומשמעות הביטוי "שממהרין לצעוק". היינו, שהצועק, נענה מיד.

פֶּרֶק חֲמִנְשָׁה עֶשְׂרִי¹

(1) נתבארו בו משפטי הטעות שיש במקח וממכר מחמת מום.

8 א. המוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ בְּמַדְהָ², בְּמִשְׁקָל אוֹ בְּמִנְיֵן, וְטַעַם
9 בְּכָל שֶׁהוּא³ - חִזּוֹר⁴ לְעוֹלָם⁵; שְׂאֵין הוֹנֵה⁶ אֶלָּא
10 בְּדַמִּים⁷, אֲבָל בְּחִשְׁבוֹן - חִזּוֹר⁸.

(2) מימרא של רבא, מצוטטת בכמה מקומות, כגון קידושין מב: ושם נסמן. (3) אף בפחות משתות, בניגוד לאונאה בדמי המקח שפחות משתות הוא מחילה (למעלה פ"ב ה"ג). (4) היינו, שיכול לדרוש את ההפרש, אבל לא לבטל את המקח, ועיין להלן הלכה ב. (5) בניגוד לאונאה בדמים שקבעו זמן להחזרת האונאה (למעלה פ"ב ה"ה), וראה להלן הלכה ב. (6) דיני אונאה, הכוללים גם את הדין שפחות משתות הוא מחילה. (7) ששילם יותר או פחות משוויו האמיתי של המקח, הואיל ואי־אפשר לצמצם בדיוק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגלוין שְׁמָנָה, וְנִמְצָא בָּהּ מוֹם מְאוֹתָן שְׁאִינָן נִפְרִין -
הָרִי זֶה מִקַּח טְעוֹת, וְחוֹזֵר, וְאָף עַל פִּי שְׁפָרְשׁ הַמוֹם
שֶׁנִּמְצָא. שְׁהָרִי הַלּוֹקֵחַ אֹמֵר:³⁹ כִּשְׁרָאִיתִי שְׁאִין בָּהּ
אֵלּוּ הַמוֹמִין שֶׁנֶּרְאִין שְׁמָנָה, אֲמַרְתִּי: כִּף אֵין בָּהּ אֵלּוּ
שְׁאִינָן נִרְאִין שְׁמָנָה, וְאִינוּ מְפָרֵשׁ מוֹמִין אֵלּוּ אֶלָּא כְּדִי
לְהַשְׁבִּיחַ דַּעֲתִי⁴⁰.

(37 בבא-מציעא פ. (38) לפי פירוש הרי"ף, ולרש"י שם -
פירוש אחר. (39) מדברי הרי"ף שם. (40) שלא יהיה עליו
תרעומת אחר-כך (רש"י שם).

ח. פִּיצֵד? פֶּרָה זֹו עֹנֶתִּי הִיא⁴², חֲגֶרֶת הִיא⁴³,
נִשְׁכָּנִית הִיא⁴⁴, רִבְצָנִית הִיא⁴⁵, וְנִמְצָאֵת רִבְצָנִית
בְּלִבָּד אוֹ נִשְׁכָּנִית⁴⁶ - הָרִי זֶה מִקַּח טְעוֹת⁴⁷; הִיוּ בָּהּ
כָּל הַמוֹמִין⁴⁸ שְׁמָנָה - אֵין זֶה מִקַּח טְעוֹת. וְכֵן אִם
הִיתָה חֲגֶרֶת⁴⁹ וְנִמְצָאֵת נִשְׁכָּנִית, אָף עַל פִּי שְׁאִינָה
עֹנֶתִּי - אֵין זֶה מִקַּח טְעוֹת.

(41) כן הוא בגמרא שם. (42) מום גלוי. (43) צולעת או
בעלת רגל אחת, אף היא מן המומים הגלויים. (44) רגילה
לנשון בני אדם או בעלי חיים - מום בלתי ניכר.
(45) רובצת תמיד תחת משאה (בבא-מציעא לג.), ואף זה מן
המומים הבלתי-ניכרים. (46) כלומר, היו בה מומים בלתי-
גלויים, אבל לא היתה לא עיוורת ולא חגרת. (47) כמו
שהסביר רבינו למעלה. (48) בעיא בגמרא (שם) שנפתרה,
והחידוש בהלכה זו, שאין הלוקח יכול לטעון, שמכיון שלא
הראה לו המומים הגלויים - לא הרגיש בהם כלל, ומתוך
זה חשב שאין בה גם מומים שבסתר (ראה בכסף-משנה).
(49) היינו, אפילו שיש בה רק אחד מן המומים הגלויים
שמנה המוכר, ואין בה כולם.

ט. הָרָאָה לוֹ הַמוֹם⁵⁰ שֵׁישׁ בָּהּ, וְאָמַר לוֹ: מוֹם זֶה
יֵשׁ בָּהּ⁵¹ וּמוֹם פְּלוֹנִי [וּמוֹם פְּלוֹנִי]⁵², אָף עַל פִּי
שְׁאוֹתָן הַמוֹמִין שְׁמָנָה⁵³ נִרְאִין, וְנִמְצָאוּ בָּהּ פְּלִן אוֹ
מִקְצָתָן - אֵין זֶה מִקַּח טְעוֹת.

(50) בגמרא שם: "מום זה ומום אחר - אין זה מקח טעות",
וכפירוש הרי"ף. (51) "שהוא ניכר ונראה לעיניים" (רי"ף).
(52) מלבד מום זה שהראה לו, אמר לו שיש עוד מומים
גלויים, ומלבד זה גם המום הבלתי גלוי. וכן נוסף: "[ומום
פלוני]" בכ"י תימן. (53) כ"ה בדפוס רומי. ובדפוס ווילנא
חסרה המילה "אין" בטעות. ואף-על-פי שכבר למדנו, שאם
היה בה אפילו מום אחד גלוי, אין זה מקח טעות - כאן
כשהראה לו המום הגלוי, יש מקום-טעות לקונה שרק מום
זה, שהראה לו, נמצא בה, ולא מום אחר, שלא הראה לו.
ומשמיענו שאף-על-פי שהמומים האחרים לא ראה, בכל
זאת אין זה מקח טעות, וראה בכסף-משנה.

י. וְכֵן⁵⁴ הַמוֹכֵר שֶׁפָּתָה לְחֻבְרוֹ, וְאָמַר לוֹ: גִּדְמַת⁵⁵
הִיא, חֲגֶרֶת הִיא, סוּמָא הִיא, שׁוּטָה הִיא, נִכְפִּית⁵⁶
הִיא, וְלֹא הִיָּה בָּהּ מוֹם מְאוֹת הַמוֹמִין⁵⁷ שְׁמָנָה,
וְנִמְצָאֵת נִכְפִּית⁵⁸ - הָרִי זֶה מִקַּח טְעוֹת. וְכֵן כָּל
פִּיצֵא בָּהּ.

ה"ה). (24) בבא-מציעא פ. (25) כלל זה למד רבינו ממה
שאמרו בכתובות עה: "חזקה אין אדם שותה בכוס אלא-
אם-כן בודקו". וכן פסק בפכ"ה מהלכות אישות ה"ו, שהבא
על אשתו ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לו -
אין שומעין לו, חזקה שאין אדם שותה בכוס אלא-אם-כן
בודקו יפה, וחזקתו שידע ורצה.

ד. אֵין מִחְשָׁבִין פֶּתַח הַמוֹם²⁶. אֶפְלוּ מִכֹּר לוֹ כָּלִי
שׁוֹהַ עֲשָׂרָה דִּנָּרִין, וְנִמְצָא בּוֹ מוֹם הַמִּפְחִיתוֹ מִדְּמִיו
אֶסְרִי²⁷ - מִחְזִיר אֶת הַכָּלִי²⁸, וְאִינוּ יָכוֹל לִזְמַר לוֹ:
הִלֵּךְ אֶסְרִי פֶּתַח הַמוֹם; שְׁהַלּוֹקֵחַ אֹמֵר: בְּחִפְזִי שָׁלַם
אֲנִי רוּצָה. וְכֵן אִם רָצָה הַלּוֹקֵחַ²⁹ לִקַּח פֶּתַח הַמוֹם
- הָרָשׁוֹת בְּיַד הַמוֹכֵר; שֶׁהוּא אֹמֵר לוֹ: אוֹ תִקְנָה
אוֹתוֹ כִּמוֹ שֶׁהוּא, אוֹ טַל דְּמִים שְׁלִף וְלָךְ.

(26) שיחזיר לו רק את ההפרש, מה שהחפץ שוה פחות בגלל
המום. (27) שהוא אחד מעשרים וארבעה דינר, ונמצא
שהאונאה קטנה עד מאד. (28) שהרי זה מקח טעות ואינו
מקח (עיין ביצה ז.). (29) אף-על-פי שבאונאה יותר
משתות אין למאנה הזכות הזאת (ראה למעלה פרק יב
הלכה יד) - כאן שהיתה טעות בעיקר המקח, ולא חלה
המכירה כלל, יכולים שניהם לחזור (וראה בתוספות בבא-
מציעא נ: ד"ה ואילו).

ה. כָּל שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו בְּנֵי הַמְּדִינָה³⁰ שֶׁהוּא מוֹם
שֶׁמִּחְזִיר בּוֹ מִקַּח זֶה - מִחְזִירִין; וְכָל שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו
שְׁאִינּוּ מוֹם - הָרִי זֶה אִינוּ מִחְזִיר בּוֹ³¹, אֶלָּא אִם
פִּרְשׁ³². שֶׁכָּל הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן סֶתֶם, עַל מִנְהַג הַמְּדִינָה
הוּא סוּמָף³³.

(30) דבר שבהגיון הוא. (31) כן הוא בכתובות עב: "מידי
דקפדי בה אינשי - הוה קפדיה קפידא, מידי דלא קפדי בה
אינשי - לא הוו קפדיה קפידא". (32) ראה ב'תוספות' שם
ד"ה ומידי. (33) כלל מובא בהרבה מקומות בתלמוד, כגון
משנה בבבא-מציעא פג. ובבא-בתרא ב.

ו. כָּל הַלּוֹקֵחַ סֶתֶם³⁴, אִינוּ לּוֹקֵחַ אֶלָּא הַדְּבָר הַשָּׁלֵם
מִכָּל מוֹם. וְאִם פִּרְשׁ הַמוֹכֵר וְאָמַר: עַל מִנְתָּ שְׁאִין
אֶתָּה חוֹזֵר עָלַי בְּמוֹם - הָרִי זֶה חוֹזֵר, עַד שִׁיפְרֹשׁ
הַמוֹם שֵׁישׁ בְּמִמֶּכְרוֹ וְיִמְחַל הַלּוֹקֵחַ; אוֹ עַד שִׁיֵּאמַר
לוֹ: כָּל מוֹם שִׁימְצָא בְּמִקַּח זֶה, הַפּוֹתֵחַ דְּמִיו³⁵ עַד
כִּף וְכָף, קִבְּלָתִי אוֹתוֹ. שֶׁהַמוֹחֵל צָרִיף לִידַע הַדְּבָר
שִׁימְחַל לוֹ בּוֹ וַיִּפְרֹשׁ אוֹתוֹ, כִּמוֹ הַמִּפְרֹשׁ בְּהִנְיָה³⁶.

(34) למד זאת מדין מקדש את האשה ונמצאו בה מומין
שאינה מקודשת (כתובות נז: ורא"ש שם עג:). אלא שמצד
חומר איסור אשת איש, הצריך רבינו גט במקרה זה, עיין
בפ"ז מהלכות אישות ה"ח ובמ"מ. (35) שהלוקח מקבל
עליו כל המומים שהם מפחיתים את המקח עד סכום ידוע.
(36) למעלה פרק יג הלכות ג-ד.

ז. הַמוֹכֵר פֶּרָה לְחֻבְרוֹ³⁷, וּמִנָּה בָּהּ מוֹמִין גְּלוּיִים
וּמוֹמִין שְׁאִין נִפְרִין³⁸, וְלֹא הִיָּה בָּהּ מְאוֹתָן הַמוֹמִין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' אייר - ספר קנין - הלכות מכירה קיז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִפְּנֵי שֶׁהַמֶּלֶךְ תּוֹפֵס אוֹתוֹ וְהוֹרְגוֹ. וְכֵן אִם נִמְצָא⁷⁵ 25
מִכְתָּב לְמַלְכוּת⁷⁶ - הָרִי זֶה מוֹם וּמַחְזִירוֹ; מִפְּנֵי 26
שֶׁהַמֶּלֶךְ תּוֹפֵשׁ לְמַלְאכְתּוֹ בְּכָל עֵת שִׁירְצָה. אָבָל 27
אִם נִמְצָא גִבֹּר⁷⁷ אוֹ חוֹטֵף אוֹ גּוֹנֵב נִפְשׁוֹת⁷⁸, אוֹ 28
בוֹרֵחַ תְּמִיד⁷⁹, אוֹ זוֹלֵל וְסוֹבֵא, וְכִיּוֹצֵא בְּדִבְרֵים אֱלוֹ 29
- אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחְזִיר; שֶׁכָּל הָעֲבָדִים בְּחֻזְקַת שֵׁשׁ 30
בָּהֶן כָּל הַדְּעוֹת הָרְעוּת. אֲלָא אִם בֶּן פֶּרֶשׁ. 31

(71) גיטין פו. ושם נמנה בין המומים, שצריך להזכיר בשטר המכר, שהם אינם. (72) ברייתא בבבא-מציעא פ. נמנה בין המומים בעבד. (73) משוגע (שם). (74) גזלן עם כלי זין עליו, בבא-בבא (צב:). ושם: "ליסטים מזויין או מוכתב למלכות, אומר לו הרי שלך לפניך", היינו שהלוקח יכול להחזירם למוכר ולומר לו קח את שלך, וכן מפורש בתוספתא (ב"ב פ"ד): "ליסטים מזויין או מוכתב למלכות - הרי זה מקח טעות" (מגיד-משנה). ועיין בהשגות הראב"ד וברש"י כתובות נח. ותוס' שם ד"ה הנהה קלא. (75) שם. (76) נראה מן ההמשך, שהכוונה היא: מוכתב לעשות מלאכה מסוימת למדינה. (77) שם. (78) זה פירושו למילה: "קוביוסטוס" (שם), וכן מפרש רשב"ם (שם ד"ה קוביוסטוס), ויש מפרשים: משחק בקוביא (תוספות ד"ה קוביוסטוס). (79) דוגמאות נוספות של הרמב"ם, שאינם במקור שלפנינו, ודבר שבהגיון הוא.

יום רביעי ה' אייר ה'תש"פ

פרק ששעה עשירי

(1) נתבארו בו משפטי המקח שיש בו מום ונשתנה ברשות הלוקח, וכל הנמשך אחר זה.

א. המוכר² זרעוני גנה³, שאין עצמן של זרעונים³²
נאכל לחברו, ולא צמחו - חייב באחריותו, ומחזירו לו³³
את הדמים⁴ שלקח ממנו; שחזקתו לזריעה⁵. והוא³⁴
שלא צמחו מחמת עצמן⁶; אכל אם לקחה הארץ³⁵
בכרד וכיוצא בו - אינו חייב באחריותו⁷; שמא מחמת³⁶
הכרד לא צמחו. וכן כל פיוצא בזה. 37

(2) משנה בבבא בתרא צב. כרבן שמעון בן גמליאל.
(3) כגון זרע כרוב וקפלוט (רשב"ם שם). (4) אבל אינו חייב להחזיר את ההוצאות שהוציא הלוקח, כדעת התנא קמא בברייתא (שם צג:), לפי שאינו אלא גרם בנזק ("גרמא בנזיקין") מה שאינו גורר אחריו תגמול משפטי (רשב"ם שם) דיבור המתחיל דמי זרע). ולא כדעת יש אומרים (שם) שחייב לשלם דמי ההוצאה. ואין המוכר יכול לנכות מן החשבון את הזרעים, שהשתמש בהם הלוקח ונרקבו והלכו לאיבוד - מכיוון שידע מראש מה צפוי להם, לזרעים אלו (סמ"ע סימן רלב, סעיף קטן מו) והלוקח לא הייתה לו כל הנאה מזרעים אלו (רשב"ם שם). (5) שאף שלא התנה במפורש שקונה אותם לזרעים - כיוון שאינם עומדים לאכילה, הרי זה כאילו התנה שהוא קונה לזרעים. (6) שמן הסתם, כל זמן שלא ידועה לנו על סיבה אחרת אנו מניחים שסיבת אי הצמיחה היא בזרעים עצמם (סמ"ע בשם הרא"ש

(54) ברייתא שם. (55) בעלת יד אחת. ומום שבגלוי הוא. (56) סובלת מחולי נופל. ומום שבסתר הוא (כתובות עז:). (57) הגלויים. (58) מום בלתי גלוי.

1 יא. מכאן אני אומר⁵⁹, שהמוכר חפץ לחברו
2 במאה דינרין, ואמר לו: חפץ זה אינו שנה אלא
3 זוז אחד, על מנת שאין לה עלי אונאה - הרי זה
4 יש לו עלי אונאה. שהרי אומר: פיון שראיתי
5 שאמר שאינו שנה אלא זוז, ידעתי שאינו מתפנן
6 אלא להשביח דעתי. עד שיפרש פדי ההונה שיש
7 במקחו בודאי⁶⁰, או קרוב לה⁶¹ בכדי שהדעת
8 טועה⁶²; שהרי ידע בודאי הדבר שמחל בו. וכזה
9 ראוי לדון.

(59) רבינו מדמה דין אונאה לדין מומים, אם כי יש לחלק ביניהם (מגיד-משנה). (60) כגון, אם היה שוה שש, ואמר לו חפץ זה אינו שוה אלא שש - ומכרו בשבע. (61) כגון, שאומר על חפץ שאינו שוה אלא שש: הרי הוא שוה חמש, ומכרו בשבע. (62) אונאה במידה כזאת, שאפשר לחשוב שהמתאנה התעלם ממנה, ולא ידע. וראה להלן פרק כז הלכה ה.

10 יב. המוכר עבד⁶³ או שפחה - אין הלוקח יכול
11 להחזירו מפני מומין שאין מבטלין אותו ממלאכתו.
12 והן⁶⁴ הנקראין סמפון. שאם היה זה סמפון גלוי -
13 כבר ראהו⁶⁵; ואם אינו נראה⁶⁶, כגון שומא בפשר⁶⁷
14 או נשיכת פלב⁶⁸, או ריח הפה או החטם וכיוצא
15 בהן⁶⁹ - הואיל ואינו מבטלו ממלאכתו, אינו
16 מחזיר; שאין העבדים לתשמיש המטה⁷⁰, אלא
17 למלאכה.

(63) קידושין יא. וכתובות נז. (64) כלומר, מומים אלו שאינם מבטלים אותו ממלאכתו. (65) ואם כן אין זה מקח טעות כלל, אפילו אם היה מום המבטלו ממלאכתו. (66) כלומר, לפעמים נראה ולפעמים אינו נראה, ראה להלן. (67) גידול שעל המצח, קרוב למקום השיער שבראש, שפעמים נראית ופעמים אינה נראית, ובאשה הרי זה מום (פ"ז מהלכות אישות הלכה ז). ואילו שומא שלמעלה במקום השיעור בראש, אין זה מום אפילו באשה (שו"ע אבן-העזר סימן לט סעיף ד). (68) ונעשה המקום צלקת, ובאשה הרי זה מום (הלכות אישות שם). (69) גבי מומי אשה, כתב רבינו (שם): "ריח רע וזיעה וריח הפה". (70) באשה, שכל אלה הם מומים אצלה, כנ"ל.

18 יג. נמצא בו שחין רע⁷¹ או חלי המתיש את פחו,
19 או שהיה נכפה⁷² או משעמם⁷³ - הרי זה מום,
20 מפני שמבטלו ממלאכתו. וכן אם נמצא בו צרעת
21 וכיוצא בה מדברים אלו המגאלים - הרי זה מום;
22 מפני שנפשו של אדם אוננת מהם, ונמצא שאינו
23 מתעסק לו במלאכת אכילה ושתיה. וכן אם נמצא
24 לסטים מזין⁷⁴ - הרי זה מום המאבד את כלו;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 נגנב - הרי הוא ברשות הלוקח²¹, עד שיחזיר המקח
20 למוכר. ואם התלע ונפסד מחמת ארץ הזמן²² - הרי
21 זה ברשות המוכר. ואם היה לו להודיע למוכר²³ ולא
22 הודיעו - הרי זה ברשות לוקח.

(21) [שבכל מקח טעות דין הלוקח כשוכר, שהרי משתמש בו ומעלה לו שכר למוכר, להלן הלכה ח]. והמדובר כשלא הודיע לו על המום, ואף על פי שלא היה זאת בידו ובכל זאת הוא באחריותו לעניין גניבה ואבידה, ראה למעלה הלכה ג. (22) בכתב-יד תימן: "מחמת הזמן" ובטור (סימן רלב): "מחמת המום". נוכחו שכתב רבינו להלן הלכה ט שאם אבד מחמת המום, הרי המוכר מחזיר לו הדמים]. (23) שאז היה המוכר מציל את המקח.

23 ה. המוכר²⁴ שור לחברו ונמצא²⁵ נגחן²⁶ - יכול
24 לומר לו: לשחיטה מכרתיו לך²⁷. במה דברים
25 אמורים?²⁸ בשעה הלוקח קונה לשחיטה
26 ולחרישה²⁹; אבל אם היה יודע³⁰ שהוא קונה
27 לחרישה בלבד³¹ - הרי זה מקח טעות³², וחוזר. וכן
28 כל פיוצא בזה.

(24) בבא בתרא צב. כשמואל ולא כרב. (25) היינו, שנתברר אחרי המכירה שעוד לפני המכירה היה נגחן. ועיין רשב"ם (שם דיבור המתחיל ונמצא שהיה נגחן). (26) רגיל להתפלל על בעלי חיים ולהכות בהם בקרני ואינו רואי אלא לשחיטה. (27) לשון המימרא של שמואל. ואף שרוב האנשים קונים לחרישה - אך כיוון שיש מיעוט אנשים שקונים לשחיטה, יכול המוכר לטעון טענה זו, בהתאם לכלל הידוע של שמואל: "אין הולכים בממון אחר הרוב. ובשוננו של הרשב"ם (דיבור המתחיל יכול לומר לו): "שבממון אין הולכין אחר הרוב, כי אם אחרי טענה טובה", ולהלן (דיבור המתחיל לשחיטה מכרתיו לך), שמכיוון "שאין הולכים אחרי הרוב, נשאר הרי ספק שקול: מחצה על מחצה, והמוציא מחבירו עליו הראייה" ובגמרא שם שאלו: "ולחזי דמי היכי נינהו" (=נראה כמה דמים נתן, אם נתן כסף בשיעור שוויו של שור לחרישה בוודאי מקח טעות הוא), ומתוך שהמדובר בזמן ששור לשחיטה שווה לשור העומד לחרישה. ורבינו השמיט כל זה אולי משום שסובר כחכמים למעלה (עז:): שאין הדמים ראייה (ראה להלן פרק כז הלכה ג) ועיין ברשב"ם ותוספות בבא בתרא צב. ובמגיד משנה כאן. (28) שיכול לטעון: "לשחיטה מכרתיו לך". (29) בבא בתרא שם, והיינו שהוא טבח [=קצב] ועובד אדמה (רשב"ם שם דיבור המתחיל ומשני בגברא דזבין להכי ולהכי). (30) שהם מכירים זה את זה (רשב"ם שם דיבור המתחיל לנכסא). (31) שהוא עובד אדמה (רשב"ם שם). (32) כאילו הותנה במפורש שקונה לחרישה.

29 ו. המוכר³³ בהמה לחברו לטביחה³⁴, ושחיטה
30 ונמצאת טרפה³⁵, אם נודע בודא³⁶ שהיתה טרפה³⁷
31 פשלקחה - הרי זה מחזיר לו את השחיטה, ויחזיר
32 המוכר את הדמים. מכאן אתה למד³⁸, שהמוכר דבר

והטור, שם סעיף קטן מז). (7) אינו חייב להחזיר את הדמים.

1 ב. מוכר לו⁸ זרעים הנאכלין⁹, כגון חטים¹⁰
2 ושעורים, וזרעו ולא צמחו - אינו חייב באחריותו¹¹.
3 אפילו היה זרע פשתן, שרב בני אדם¹² קונין אותה
4 לזריעה; הואיל ואוכלין¹³ אותה, אינו חייב באחריות
5 זריעתו. ואם הודיעו שהוא קונה לזרע - חייב
6 באחריותו¹⁴. והוא הדין לדברים הנמכרים לרפואה¹⁵
7 ולצביעה. וכן כל פיוצא בזה.

(8) משנה בבבא בתרא צב. כדברי תנא קמא. (9) שעומדים במידה שווה לאכילה כמו לזריעה. (10) לשון הטור (רלב): "שעומדים רובם לאכילה". (11) שכיוון שלא התנה במפורש שקנה אותם לזריעה - ודאי נתכוון לאכילה. (12) ואף על פי כן לא מתחשבים עם הרוב, בהתאם לכלל: "אין הולכים בממון אחרי הרוב". (13) כלומר, מקצת בני אדם אוכלים אותו. (14) כמו כל תנאי במקח, שביטולו מביא לביטול המקח. (15) שאם נמכרים רק לרפואה דינם כמו בהלכה א, ואם גם לאכילה וגם לרפואה, דינם כלפנינו.

8 ג. מכאן¹⁶ אתה למד, שכל הלוקח מחברו מקח,
9 והודיעו שהוא מוליכו למדינה פלוגית למכרו שם,
10 ואחר שהוליכו לשם נמצא בו מום - אינו יכול
11 לומר: החזיר לי מקחי לכאן! אלא מחזיר לו את
12 הדמים, והמוכר מטפל¹⁷ להביא ממכרו או למכרו
13 שם. ואפילו אבד או נגנב אחר שהודיעו¹⁸ - הרי הוא
14 ברשות מוכר¹⁹. אבל אם לא הודיעו שמוליכו
15 למדינה אחרת, והוליכו, ונמצא שם בו מום - הרי
16 זה ברשות לוקח, עד שיחזיר המקח במומו
17 למוכר²⁰.

(16) מהנאמר בהלכה ב שאם הודיע למוכר שהוא קונה לזרע ולא צמחו, חייב המוכר להחזיר את הכסף שקיבל, ללא ניכוי הפסד הזרעים, ואין הלוקח אחראי לזה שמתוך פעולת הזריעה הנסיגנית, נרקבו הזרעים בקרקע. (17) לדעת הראב"ד יש הבדל בין הדין שבהלכה א, ששם ידע המוכר מראש, שהזרעים יירקבו בקרקע, מה שאין כן כאן. אבל המגיד-משנה כתב שלדעתו, הדין כאן הוא יותר הגיוני מאשר בהלכה א, שהרי שם מפסיד המוכר לגמרי את הזרעים, וכאן כל ההפסד שלו הוא שהוא זקוק למאמץ יתר להחזיר את המקח למקומו. ועוד ייתכן, כי גם כאן צריך המוכר להעלות על הדעת, שצפוי לו הפסד לרגל שיבוש הדרכים וכדומה ("מגדל עוז"). (18) שיש בו מום (כסף-משנה לפירוש ראשון, ולזה הסכים הלחם-משנה). ואם לא הודיעו הרי הוא ברשות לוקח, ראה להלן הלכה ד. (19) [כדין אומן שגמר עבודתו ומודיע על זה לבעל הכלי, ראה בפרק י מהלכות שכירות הלכה ג]. (20) שהרי זה כקונה זרע פשתן ולא הודיעו שקונה אותו לזריעה (למעלה הלכה ב) - אף כאן: לא היה לו להוליכו למדינה אחרת.

18 ד. הלוקח מקח ונמצא בו מום, ואחר כך אבד או

13 זמן נראה לו בזה מום, אם רצה להחזיר קרקע
14 לבעלים - מחזיר כל הפרות שאכל⁵¹. ואם היה
15 חציר⁵² ודר בזה - צריך להעלות לו שקר.

(50) בבא מציעא (סו"ט) ושם שורה של עובדות ומימרות, שנושאן: "ביטול המקח" והסיכום: אם קרקע חוזרת, אף הפירות חוזרים, שהלוקח צריך להחזיר למוכר את הפירות שאכל שלא כדין. (51) שהרי הלוקח מקבל בחזרה את כספו ונמצא כסף זה דומה להלוואה, והפירות שאכל כריבית (סמ"ע שם סעיף קטן לג) וראה בדברי רבינו בפרק ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ד. (52) משנה שם סד. על נושא דומה.

16 ט. המוכר⁵³ דבר שיש בו מום שאינו נראה, ואבד
17 המקח מחמת אותו המום⁵⁴ - הרי זה מחזיר את
18 הדמים.

(53) נלמד מתוך העובדה המובאת בבבא מציעא מב: והשקלא וטריא מסביב לה. (54) שאחרי שהלוקח לא ידע עליו, לא היה זהיר במידה מספקת, ומתוך כך אבד המקח.

19 (י). [פיצד⁵⁵?] המוכר שור לחברו שאין לו
20 טונות⁵⁶, והנחתו הלוקח עם הפקר שלו, והיה
21 מניח המאכל לפני כלן ואוכלין, ולא היה יודע⁵⁷
22 שזה אינו אוכל, עד שמת פרעב - הרי זה מחזיר
23 לו את הנבלה⁵⁸, וחזיר זה את הדמים. וכן כל
24 פיוצא בזה.

(55) היא תמצית ההלכה, המוסקת על רקע העובדה הנזכרת. (56) שיניים, ועיין פירוש הרמ"א לשולחן ערוך (רלב סעיף יח). (57) ואף על פי שהלוקח חייב היה לבדוק מקודם (כמפורש להלן הלכה יא) - אחרי שהמוכר ידע מן המום (כי מן הסתם אנו אומרים שידע - סמ"ע שם סעיף קטן מ), כל האחריות מוטלת עליו. וראה להלן הלכה יא. (58) וכגון, שמכר מפורש לחרישה, אחרת יוכל המוכר לטעון שמכרו לשחיטה, ואולי אף במוכר לשחיטה צריך שהבהמה תחיה ימים מספר (הגהות מיימוניות).

25 יא. היה המוכר סרסור, שלוקח מזה ומוכר לזה
26 ואינו משהה המקח עמו, ולא ידע במום זה - הרי
27 הסרסור נשבע שבועת הסת שלא ידע במום זה,
28 ויפטר⁵⁹. מפני שהיה על הלוקח לבדוק השור⁶⁰ בפני
29 עצמו ולהחזירו לו קדם שמימות, ויהיה הסרסור
30 מחזירו על המוכר הראשון; הואיל ולא עשה⁶¹,
31 הוא הלוקח הפסיד על עצמו⁶². וכן כל פיוצא בזה.

(59) כן הוא בפירוש רבינו חננאל שם. ויש אומרים שהסרסור חייב להחזיר שאם "אמנם הוא נתאנה, אין לו להונות אחרים" (רמ"א רלב סעיף יח). ודעות אלו תלויות בפירוש הסוגייה. (60) אחרי שהוא יודע שלא היה זמן לסרסור לבדוק. (61) את פעולת הבדיקה. (62) אבל במקום שלא היה על הלוקח לבדוק ולא פשע בדבר כלל, כגון שמכר לו טבעת בחזקה שהיא של זהב ושברו הלוקח

1 שהיה מום בממפרו, ועשה בו הלוקח מום אחר³⁹
2 קדם שיודע לו⁴⁰ המום הראשון: אם עשה דבר
3 שדרבו לעשותו, כגון זה ששחט⁴¹ את הטורפה -
4 פטור; ואם שנה ועשה מום אחר קדם⁴² שיודע לו
5 המום [הראשון] - מחזיר המקח לבעליו, ומשלם
6 דמי המום⁴³ שעשה.

(33) חולין נ"ג, וכתובות עו: (34) ודווקא שהותנה מפורש לשחיטה, כי אחרת לא היה הלוקח צריך לשוחטה, שהרי הוא יכול להשתמש בה לחרישה, ברם הטור השמיט המלה: "למביחה", ודעתו, כמו שמסביר ה"נתיבות" (סימן רלב, אות ג), שטריפה אינה ראוייה אף לחרישה. (35) כל מיני טריפות, אפילו טריפות של סירכא, אף שהיא דבר שכיח ואפשר היה לומר, שזה לא מקח טעות, שהלוקח חייב היה להעלות על הדעת דבר זה ולהתנות על זה מראש (באר הגולה סימן רלב, יב ועיין נתיבות המשפט שם אות ג). (36) כגון, שהוגלד פי המכה, שאז ברור שהטרפות נולדה כבר שלושה ימים לפני השחיטה, ובאופן שהלוקח קנה תוך שלושת ימים אלו, ראה להלן פרק כ הלכה טו. (37) ואפילו ספק טריפה (רמ"א בשם הר"ן, שם סעיף יב), ואפילו רק חומרות הגאונים (סמ"ע בשם הר"ן, סעיף קטן כח), שהרי ביחס לדיני מקח וממכר, אחרי שאי אפשר לאכול בהמה זו, יהיה מחמת הספק, או מאיזה טעם שהוא, סוף סוף הרי זה מום. (38) מהדין הקודם. (39) כגון כאן, ששחט הבהמה, שעל ידי כך אינה ראוייה אף לחרישה שלזה הייתה ראוייה לפני השחיטה, והרי זה הוא כמו מום. (40) אבל אם עשה בו מום לאחר שנודע לו - הרי זה כנשתמש בו (למעלה פרק ט"ו הלכה ג, ראה לחם-משנה). (41) אחרי שעמדה לשחיטה. (42) בדפוס רומי: "אחר" במקום "קודם". וזה סותר למה שכתב למעלה פרק ט"ו הלכה ג? והכסף משנה פירשה ברוחק: "ואם שנה ועשה מום אחר (כלומר קודם שנודע) - אחר שייודע לו מחזיר המקח" וכו'. (43) ה"נתיבות" (רלב, סעיף יד סעיף קטן ה) מהסס בדבר, ולדעתו, המוכר שידע את המום למפרע - הוא חייב לשאת באחריות ולא הלוקח.

7 ז. קנה⁴⁴ בגד וקרקעו לעשות ממנו חלוק⁴⁵, ואחר כך
8 נודע המום מחמת הקריעה⁴⁶ - מחזיר לו את
9 הקרעים⁴⁷. תפרו ואחר כך נודע המום, אם השפית⁴⁸
10 - נוטל שבח התפירה⁴⁹ מן המוכר. וכן כל פיוצא
11 בזה.

(44) גם זה נלמד מראש ההלכה הקודמת (מגיד משנה). (45) כתונת. (46) שהקריעה איפשרה לגלות את המום. (47) אחרי שהבגד עמד לקריעה מלכתחילה, שיש הכרח בקריעה למען התפירה שלאחריה. (48) שלרגל התפירה עלה ערך הבגד. (49) היינו, למשל, שאם שילם בעד המקח עשר ל"י, ולרגל המום הוא שווה רק שמונה, אך בגלל התפירה הוא שווה תשע, מקבל הלוקח בחזרה את העשר לירות שלו, ונוסף לזה עוד לירה אחת שהעלתה התפירה על הבגד (סמ"ע שם סעיף קטן לב).

12 ח. המוכר קרקע⁵⁰ לחברו, ואכל פרותיה, ולאחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. המוכר בפשר לחברו⁷⁶ ונמצא בשר ככור, פרות
ונמצאו טבלים⁷⁷, יין ונמצא יין נסך⁷⁸ - מה שאכל
אכל, ויחזיר לו את הדמים. וכן כל המוכר דבר
שאסור לאכלו מן התורה כף הוא דינו⁷⁹, בין שהיה
אסור בכרת⁸⁰ בין שהיה אסור בלאו בלבד⁸¹. אכל
המוכר דבר לחברו שאסור אכילתו מדברי
סופרים⁸²: אם היו הפרות קנין - מחזיר את
הפרות, ונוטל את דמיו; ואם אכלן - אכל, ואין
המוכר מחזיר לו כלום⁸³. וכל אסורי הנגיה, בין
מדברי תורה בין מדבריהם⁸⁴ - מחזיר את הדמים,
ואין בהן דין מכירה כלל⁸⁵.

(76) ברייתא (בכורות שם) וכתנא קמא. (77) [לפי מה
שכתב רבינו בסמוך שאין הלכה זו אלא בדברים האסורים
באכילה מן התורה, צריך לומר שכאן מדובר בזמן שאסור
טבל מן התורה (ראה בפרק א מהלכות תרומות הלכה כו)
ורבינו לשיטתו (פרק א מהלכות מעשר הלכה ט) שתרומת
פירות מן התורה]. (78) ובענין סתם יינם של גויים, ראה
להלן. (79) שרק אם הכשיל את חברו באיסור תורה -
קנסוהו. או מפני שאכילת דבר האסור מן התורה אף על פי
שהיא בשוגג - אינה מביאה הנאה ללוקח, אלא אדרבה
גורמת לו צער (סמ"ע שם סעיף קטן ד). (80) כגון מכר
שומן ונמצא חלב. ולמדו רבינו מדין "מכר פירות ונמצא
טבלים", שחייבים עליהם מיתה בידי שמים. [ולא הזכיר
רבינו איסור שחייבים עליו מיתה בידי שמים, מפני שאין
חיוב כזה אלא בתרומה, בתרומות ומעשרות, בחלה
ובביכורים (ראה בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה א) ושם
יש חיוב תשלומי קרן וחומש על האוכל, ודין זה כתב רבינו
בפרק י מהלכות תרומות הלכה י']. (81) כגון, נבילה
וטרפה. (82) מקור דברי רבינו הוא מזה שבשורת הדברים
המובאים כדוגמאות במשנה ובברייתא, לא הוזכרו אלא
דברים האסורים באכילה מן התורה כמו בכור וטבל או
דברים שאסורים בהנאה מדרבנן, שהרי בכלל "יין נסך" גם
סתם יינם של גויים שאסור מדרבנן בהנאה, כמו שכתב
רבינו בפרק י"א מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג (מגיד
משנה). (83) לפי שאסור דרבנן בשוגג אינה עבירה כלל
(נתיבות המשפט סימן רלד משפט האורים סעיף קטן ג).
(84) ש"יין נסך" שהוזכר בברייתא כולל גם "סתם יינם"
(מגיד משנה). (85) כלומר, אין המוכר יכול למכור איסור
הנאה, שאינו שלו.

פֶּרֶק שֶׁבְּעָה עֶשְׂרִי

(1) נתבאר בו משפטי חילוף המכר מחמת איזה דבר או
שנתקלקל אחר המקח כמוכרינן) יין והחילוקין שיש בזה
ונתבאר בו הדומה לזה והנמשך בו.

א. אֲרֻבָּע מִדּוֹת² בְּמוֹכְרִין⁴: מִכָּר לֹא חֲשִׁים יָפוֹת
וְנִמְצְאוּ רָעוֹת⁵ - הַלּוֹקֵחַ יִכּוֹל לַחֲזֹר בּוֹ וְלֹא הַמוֹכֵר.⁶
רָעוֹת וְנִמְצְאוּ יָפוֹת⁷ - הַמוֹכֵר יִכּוֹל לַחֲזֹר בּוֹ וְלֹא
הַלּוֹקֵחַ.⁹ רָעוֹת וְנִמְצְאוּ רָעוֹת¹⁰, יָפוֹת וְנִמְצְאוּ יָפוֹת,
אֶף עַל פִּי¹¹ שְׁאִינָן יָפוֹת שְׁאִין לְמַעַלָּה מִהֶן, וְלֹא

ונמצא שהוא של בריל, חייב הסרסור להחזיר ללוקח את
הכסף, אף על פי שגם הוא נתאנה (רמ"א שם), ואולי גם
רבינו יסכים לזה.

יב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַכּוֹרֵס⁶³ וּמְכָרוֹ, וְנוֹדַע לּוֹ⁶⁴ שְׁלֹא
הָרָאוּהוּ⁶⁵ לְמִמָּחָה⁶⁶: מַה שְּׁאָכַל - אָכַל, וְיַחֲזִיר לוֹ אֶת
הַדָּמִים⁶⁷; וְהִנְשָׂאָר⁶⁸ מִן הַבֶּשֶׂר בִּיד הַלְקוּחוֹת -
יִקְבֹּל⁶⁹, וְיַחֲזִיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת
הַפֶּרֶה וּמְכָרָהּ, וְנוֹדַע שֶׁהִיא טְרֵפָה: מַה שְּׁאָכַל -
אָכַל⁷⁰, וְיַחֲזִיר לוֹ אֶת הַדָּמִים; וְמָה שְׁלֹא אָכַל -
יַחֲזִיר אֶת הַבֶּשֶׂר לְטֵבַח⁷¹, וְיַחֲזִיר לוֹ אֶת הַדָּמִים.

(63) ודין הבכור בזמן הזה הוא, שאין אוכלים אותו אפילו
הכהן, כל זמן שהוא תם, אלא משהין אותו עד שייפול בו
מום, ואז מותר אף לישראל. ברם צריך להראות את המום
למומחה (ראה פרק ג מהלכות בכורות). (64) ללוקח.
(65) המוכר. (66) ודין הוא שהשוחט את הבכור ואחר כך
הראה את מומו אף על פי שהוא מום גלוי - הואיל ונשחט
שלא על פי מומחה הרי זה אסור וייקבר כבכור שמת
(הלכות בכורות שם הלכה ד כרבי מאיר בבכורות כח).
(67) המוכר חייב להחזיר ללוקח את הדמים, אחרי שהאכילו
בדבר האסור בהנאה מדרבנן, וראה להלן בהלכה יד.
(68) מכאן עד "מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים" היה
חסר בספר שהיה לפני הראב"ד, וראה במגדל עוז.
(69) במגיד משנה ובמגדל עוז "יקבר". וכן העתיק בשולחן
ערוך חושן משפט סימן רלד סעיף א וכן הוא במשנה שם.
כלומר, הלוקח בעצמו חייב לקבור את בשר הבכור ואסור
למוסרו למוכר, שמא ימכרו לישראל - שזה אסור לו, אבל
טריפה שמוותרת בהנאה מותר להחזירה לטבח (להלן בסוף
ההלכה) - סמ"ע שם סעיף קטן ב. (70) כלומר, אם
בינתיים אכל הלוקח את בשר הבכור - אין הוא מפסיד
כלום. (71) והוא ימכרו לגויים. וראה למעלה בדין בכור.

יג. מִכָּר הַלּוֹקֵחַ⁷² בֶּשֶׂר זֶה שֶׁל טְרֵפָה לְנִכְרִים, או
שֶׁהֶאֱכִילוֹ לְכֻלָּבִים - יַחֲשֹׁב עִם הַטֵּבַח עַל דָּמָיו
הַטְּרֵפָה⁷³, וְיַחֲזִיר לוֹ הַטֵּבַח אֶת הַמוֹתָר⁷⁴. וְכֵן כָּל
פִּיּוּצָא בְּזוֹה⁷⁵.

(72) גם זה משנה שם. (73) במשנה שם: "ישלמו דמי
הטריפה", היינו, שהלוקח צריך לשלם בעד הבשר הזה רק
את המחיר ששווה בשר טריפה, שכרגיל נמכר בזול יותר
מבשר כשר (רש"י שם דיבור המתחיל מכרוהו). ורבינו
העתיק "יחשב עם הטבח" היינו שיבדוק ויעשה איתו
חשבון על זה, שאם מכרו במחיר הרגיל אין המוכר מפסיד
כלום (תוספות יום טוב שם). (74) הלוקח יעצור בידו את
הדמים שקיבל בעד מכירת הטריפה, ואם יש הפרש בין
הדמים שקיבל הוא, ובין הדמים שנתן, יחזיר לו המוכר את
ההפרש הזה, אחרי שהטעהו בזה. (75) בדבר שמותר
בהנאה, אבל בבכור שאסור בהנאה - אף אם מכרו הלוקח
לגוי או שהאכילו לכלבים, צריך המוכר להחזיר לו דמיו,
שכיוון שאסור הוא בהנאה למוכר, לא הפסידו הלוקח כלום
(סמ"ע שם סעיף קטן ו, וראה ברע"ב ותוספות יום טוב
שם).

- 1 רְעוּת שְׁאִין לְמִטָּה מֶהֶן, וְהָרִי יֵשׁ שָׁם הוֹנִיָּה שְׁתוּת¹²
2 - אֵין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ, אֶלָּא קָנָה וּמִחְזִיר
3 אֹנָאָה.

(2) משנה בבא-בבא פג: (3) דינים נפרדים. (4) במקח וממכר. (5) ואף-על-פי שבדמים לא היתה כאן אונאה (חושן-משפט סימן רלג סעיף א) - הפרש זה בטיב המקח נקרא אף הוא אונאה. (6) אף שנתייקר המקח, ומתוך כך רוצה המוכר לחזור. שאף-על-פי שהמוכר חטים שחמתית ונמצאת לבנה - כל אחד מהם יכול לחזור בו" (להלן הלכה ב) - כאן ביפות ורעות אין זה שינוי גמור אלא שינוי קצת, ולפיכך נתנו לזה דין של "אונאה בשתות", שרק המתאנה יכול לחזור בו, כמו שכתב רבינו למעלה פי"ב הלכה ד (רשב"ם ומגיד-משנה). (7) שהלוקח הטעה את המוכר שפירות אלו הם רעות, ונתברר שהם יפות. (8) שהוא המתאנה. (9) שהוא המתאנה. (10) במשנה, שם. (11) זה פירושו של רבינו לבבא זו שבמשנה: "רעות ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות", שהיא לכאורה מיותרת, שאם אמנם לא היה שום שינוי, מה חידוש הוא שאינם יכולים לחזור בהם? ולפיכך פירשה רבינו שהיפות אינן היפות ביותר, וכן הרעות אינן הרעות ביותר. (12) אף-על-פי שעל-ידי שינוי זה ישנה אונאה עד שתות, אין המקח בטל, ואם יש יותר משתות - המתאנה יכול לחזור בו (למעלה פי"ב ה"ד).

- 4 ב. אֶבֶל הַמוֹכֵר חֲטִים¹³ שְׁחֲמָתִית¹⁴ וְנִמְצְאָת לְבָנָה¹⁵,
5 לְבָנָה וְנִמְצְאָת שְׁחֲמָתִית; עֲצִים שֶׁל זֵית וְנִמְצְאָו שֶׁל
6 שְׁקָמָה¹⁶, שֶׁל שְׁקָמָה וְנִמְצְאָו שֶׁל זֵית; זֵין וְנִמְצְאָ
7 חֶמֶץ, חֶמֶץ¹⁷ וְנִמְצְאָ זֵין - כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחֹזֵר
8 בּוֹ¹⁸; שְׁאִין זֶה הַמִּין¹⁹ שְׁאָמַר שִׁימְכֹר לוֹ. וְכֵן כָּל
9 פִּיּוּצָא בְּזָה²⁰.

(13) משנה, שם. (14) אדומה, מלשון חמה, המאדימה את הכל (בבא-בבא פד). (15) שזה מין אחר לגמרי, והרי זה מקח טעות ממש. (16) היא עץ תאנה מדברית, ונקראת בערבית גמזי (רבינו בפירוש המשניות בבא-בבא פק ב משנה יא). (17) אף-על-פי שלענין הפרשת תרומה, פסק רבינו כדעת חכמים, בניגוד לשיטת רבי, שיין וחומץ הם מין אחד, ומותר לתרום מיין על חומץ (פ"ה מהלכות תרומות הלכה כא) - לענין מקח וממכר הם שני מינים שיש רוצה ביין ואינו מעוניין בחומץ, וכן להיפך (גמרא שם פד:). (18) שזה מקח טעות גמור. (19) וכל אחד יכול לטעון: לא למין זה התכוונתי למכור או לקנות. (20) כגון זהב ונמצא כסף (הגהות מיימוניות).

- ד. הַמוֹכֵר³⁴ חֲבִית שֶׁל שֶׁכֶר לְחֶבְרִי, וְהַחֲבִית שֶׁל
מוֹכֵר³⁵, וְהַחֲמִיצָה: בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים הִרְאִשׁוּנִים³⁶
- הָרִי זֶה בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר, וּמִחְזִיר אֶת הַדָּמִים; מִכָּאן
וְאֵילָף - בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקֵחַ³⁷.

(34) בבא-בבא פג. וכדעת רב. ורב יוסף פסק הלכה למעשה כמותו. (35) אבל אם הוערה לכליו של הלוקח, אין המוכר אחראי יותר (מגיד-משנה). (36) שזהו סימן שהיה מקולקל לפני המכירה. (37) [כשלא אמר לו "למקפה" - כן נראה ברי"ף שם].

- ה. הַמוֹכֵר³⁸ חֲבִית שֶׁל זֵין לְחֶבְרִי פְּדִי לְמִכְרָה מְעֵט
מְעֵט³⁹, וְהַחֲמִיצָה בְּמִחְצִיתָהּ⁴⁰ אוּ בְּשְׁלִישָׁה - חוֹזֵר
לְמוֹכֵר. וְאִם שָׁנָה⁴¹ הַלּוֹקֵחַ הִנָּקֵב שְׁלֹשָׁה⁴², אוּ
שְׁהִיגֵעַ⁴³ יוֹם הַשּׁוּק וְשָׁהָה וְלֹא מָכַר - הָרִי הִיא
בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקֵחַ. וְכֵן⁴⁴ הַמִּקְבָּל⁴⁵ חֲבִית שֶׁל זֵין מִחֶבְרִי
פְּדִי לְהוֹלִיכָהּ⁴⁶ לְמָקוֹם פְּלוּנִי לְמִכְרָה שָׁם, וְקָדַם
שְׁהִיגֵעַ שָׁם הַיּוֹלֵךְ⁴⁷ הֵינָן אוּ הַחֲמִיצָה⁴⁸ - הָרִי זֶה

10 ג. הַמוֹכֵר²¹ זֵין לְחֶבְרִי, וְנִתְּנוּ הַלּוֹקֵחַ בְּקִנְיָנוֹ²²,
11 וְהַחֲמִיץ מִדֵּי²³ - אֵינוֹ חַיֵּב בְּאַחֲרִיּוּתוֹ²⁴. וְאִם עַל פִּי
12 שְׁאָמַר לוֹ²⁵: לְתַבְשִׁיל אֲנִי צָרִיךְ לוֹ²⁶. וְאִם יָדַע²⁷
13 שִׁינּוּ מִחֲמִיץ - הָרִי זֶה מִקָּח טְעוּת²⁸. מָכַר לוֹ זֵין,
14 וְהָרִי הוּא²⁹ בְּקִנְיָנוֹ שֶׁל מוֹכֵר, וְהַחֲמִיץ: אִם אָמַר
15 לוֹ³⁰ 'לְמִקְפָּה'³¹ אֲנִי צָרִיךְ, וְהַחֲמִיץ - מִחְזִיר, וְאָמַר
16 לוֹ: הָרִי יֵינִי וְקִנְיָנוֹ³²! שְׁאִנִּי לֹא קִנֵּיתִי לְשְׁתוּתוֹ,

- 1 בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר; מִפְּנֵי שֶׁהַחֲבִית וְהַיֵּין שְׁלוֹי⁴⁹. וְכֵן כָּל
2 פְּיוּצָא בְּזָה⁵⁰.
11 שְׁלֹא יִהְיֶה יַיִן טוֹב אֲלָא כְּכֹר הַתַּחֲחִיל לְהַשְׁתַּנּוֹת⁶⁵;
12 יִתֵּר עַל זֶה⁶⁶ - לֹא יִקְבֹּל⁶⁷.

(58) משנה בבא-בטרא צ: לפי מסקנת הגמרא שם צה:
(59) מקום שמחזיקים בו יין. (60) הביטוי "זה" ממעט את
התביעה של הלוקח, ש"זה" משמעו כמו שהוא, בין רע ובין
טוב. (61) לתבשיל, שצריך יין טוב שיהא ראוי להתקיים
זמן ממושך, והביטוי "למקפה" מעלה את תביעת הלוקח
ליין טוב, ויש על כן בנוסח התנאי, ביטוי אחד: "זה" לרעתו
של הלוקח, וביטוי אחד ל"מקפה" לטובתו, ומכאן הדין
הממוצע שלהן. (62) בלי התוספת "זה", שזה לטובת
הלוקח, אך חסר גם הביטוי "למקפה" שהוא מפורש
לטובתו, ושוב דבר אחד לטובת הלוקח, ואחד לרעתו.
(63) כדים. (64) ודבר זה היה ידוע לחז"ל, שעל מאה
קנקנים רגיל להיות עשרה, שכבר התחילו להשתנות (סמ"ע
ס"ק ד'). (65) להחמיץ קצת, וכן כתב רבינו בפירושו
למשנה, למה שאמרו שם: "מקבל עליו עשר קוססות
למאה" - "קוססות - מחמיצות". ולדעת רשב"ם (ב"ב צה.
ד"ה נותן) זהו יין שנמכר בחנות, הנוצר להלן בהלכה ח
(ועיין דברינו שם). (66) אם יש יותר מעשר. (67) את אלו
היתירים על העשר. [להלן פי"ח הלכה יא, כתב רבינו:
"נמצא מהן (מהפסולות שבפירות) יתר על השיעורים -
ינפה את הכל ויתן לו פירות מנופים וברורים שאין בהם
כלום". ומאחר שדין "עשר קוססות" שנוי במשנה (ב"ב
צה:) ביחד עם הדין של "רובע טינפות" ו"עשר מתולעות",
נראה שגם בהלכה שלנו - הדין כן, ועיין הגהות מיימוניות
כאן ושם].

- 13 ח. אָמַר לוֹ: מִרְתָּף שֶׁל יַיִן אֲנִי מוֹכֵר לָךְ לְמִקְפָּה⁶⁸,
14 אוּ שְׁאֵמַר לוֹ: חֲבִית שֶׁל יַיִן⁶⁹ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - נֹתֵן
15 לוֹ יַיִן שְׁפִלּוֹ יִפֶּה וְרֹאיוֹ לְתַבְשִׁיל. אָמַר לוֹ: מִרְתָּף
16 זֶה⁷⁰ שֶׁל יַיִן - נֹתֵן לוֹ יַיִן הַנִּמְכָּר בַּחֲנוּת⁷¹, שֶׁהָרִי
17 הוּא⁷² בִּינוֹנִי⁷³, לֹא רַע וְלֹא יִפֶּה⁷⁴. אָמַר לוֹ: מִרְתָּף
18 זֶה⁷⁵ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְלֹא הַזְכִּיר יַיִן⁷⁶ - אֲפִילוּ כָּל
19 חֶמֶץ, הַגִּיעוּי⁷⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה⁷⁸.

(68) כאן הכל לטובת הלוקח: העדר הביטוי הממעט: "זה",
ולעומתו הביטוי המרבה "למקפה". (69) אפילו לא אמר:
"למקפה", אחרי שהחבית היא כלי אחד, אין לחלקה ולומר
שבכלי אחד תשעה חלקים ממנו יהיו טובים, וחלק אחד
ממנו רע (שם צה.). (70) וכאן הכל לרעת הלוקח: הביטוי
הממעט: "זה", ולעומתו העדר הביטוי המרבה "למקפה",
ובכל זאת עדיין עדיף מהדין הבא אחריו, אחרי שבכל זאת
הוזכר המונח "יין". (71) לשון הברייתא (שם צה.).
(72) כלומר, "שהוא". וראה למעלה פרק י הלכה ה, ופרק יב
הלכה יג. (73) זה פירושו של רבינו למשפט הקודם,
המובא בברייתא. (74) ה'טור' (סימן רל) מפרש שהוא:
"יין שמתחיל קצת להחמיץ", ובהגהות מיימוניות כתוב
שהוא יין שריחו חומץ וטעמו יין, ולדעת הרשב"ם (שם
ד"ה נותן לו) - "קוססות" ו"יין הנמכר בחנות" - היינו הך.
ודעת רבינו בזה לא ברורה. ועיין בפירושו למשנה שם.
(75) שכאן הכל לדעת הלוקח: שחזן מהביטוי הממעט "זה"

(38) מימרא של רבא (בבא-בטרא צח.). (39) והרי זה דומה
לתנאי של "למקפה" (למעלה הלכה ג). וכשהיין בחביתו
של מוכר, וכנ"ל. (40) אחרי שנשאר מן היין רק מחצית.
(41) שם. (42) שעשה נקב אחר להוציא את היין, שאז
אפשר לתלות את הקלקול בשינוי זה, שעשה הלוקח. ויש
לענין מדוע הוזכר תנאי זה רק כאן, ולא בהלכה ג. (43) גם
כאן הזנחה זו של הלוקח היא שגרמה לקלקול. (44) כשם
שהמוכר חבית של יין לחבירו כדי למכרה מעט מעט - היא
עומדת ברשות המוכר, אם החמיצה, כמו כן אם קיבלה
להוליכה למקום פלוני (בבא-בטרא שם). (45) "מקבל"
נקרא זה שעושה עסק למחצה שכר ולמחצה הפסד, היינו,
שהלוקח - הקמעוני, אינו משלם מיד למוכר - הסיטונאי,
אלא אחרי שהוא מוכר בקמעונות, הוא מחלק עם הסיטונאי
את הרווח מחצה על מחצה. (46) שהתנה המוכר, שהלוקח
יכול למכור את היין רק כשיגיע למקום מסויים, אבל לא
לפני זה, אפילו אם בינתיים יעלה מחיר היין. (47) בכל
המקומות, אף במקום שעליו הותנה ביניהם כמקום למכירה.
(48) הכריע כנוסחא האחרונה בגמרא. (49) אף-על-פי שכל
"מקבל" נושא באחריות למחצה, - כאן נושא המוכר
באחריות כל ההזלה, אחרי שמנע מהמקבל למכור, קודם
שהגיע למקום מסויים, אף אם יעלה המחיר, וכשם שהיין
ברשותו של המוכר לענין הויקור, היינו, שהוא יכול למנוע
מהלוקח למכור את היין קודם שיגיע למקום המסויים, אף
אם יתייקר היין - מכיון שבמקום ההוא היין נמכר עוד יותר
בויקור (הדגשת הסמ"ע, ס"י רל, ס"ק טז) - כך הוא ברשותו
אם הוזל היין, קודם שהגיע הלוקח למקום (רשב"ם ד"ה
דינא הוא דמקבל). (50) לדעת רבינו חננאל: אף בלוקח
הקונה לגמרי - הדין כן, ולא דוקא ל"מקבל" - הדין כן,
שאם התנה שבדעתו למכורו במקום מסויים, והוזל לפני
שהגיע, שהוא יכול לחזור בו מהמקח.

- 3 ו. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ⁵¹: יַיִן מִבֶּשֶׂם⁵² אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - חֵיב
4 לְהַעֲמִיד לוֹ עַד עֲצֶרֶת⁵³. אָמַר לוֹ: יַיִן יִשֶּׁן אֲנִי מוֹכֵר
5 לָךְ - נֹתֵן לוֹ מִשְׁלֵי שְׁנָה שְׁעֶבְרָה. מִיִּשֶּׁן - מִשְׁלֵי שְׁלֹשׁ
6 שָׁנִים⁵⁴. וְצִרְיָה שֶׁיַּעֲמִיד⁵⁵ וְלֹא יִחְמִיץ עַד הַחֶג⁵⁶.
7 וּבִמְקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִנְהָג⁵⁷ יָדוּעַ - הַכֹּל כְּמִנְהָג הַמְּדִינָה.

(51) משנה בבא-בטרא צז: צח. (52) יין טוב, המתקיים זמן
ארוך. (53) כלומר: צריך שיהא עומד בבישומו עד חג
השבועות, שמאז מתחיל השרב בארץ, ואף יין טוב ומבושם
עלול להתקלקל אז. (54) היינו, ביחד עם השנה שעומדים
בה (רשב"ם שם). (55) היין המיושן (ר"י מיגאש).
(56) חג הסוכות, שהוא זמן הבציר (ברייתא שם צח:). ואז
נגמרות שלוש שנים שלמות (רשב"ם שם). (57) הכלל
הזה ידוע ונוכר כמה פעמים במשנה.

- 8 ז. הָאוֹמֵר⁵⁸ לְחִבְרוֹ: מִרְתָּף⁵⁹ זֶה⁶⁰ שֶׁל יַיִן אֲנִי מוֹכֵר
9 לָךְ לְמִקְפָּה⁶¹, אוּ שְׁמֹכֵר לוֹ מִרְתָּף שֶׁל יַיִן סְתָם⁶² -
10 הָרִי הַלּוֹקֵחַ מִקְבֵּל עָלָיו עֲשָׂרָה קִנְיָנִים⁶³ כָּל מָאָה⁶⁴

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' אייר - ספר קנין - הלכות מכירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) אין הכוונה כאן לרמאות ביחס לשויו של המקח, שזוהי: אונאה, שכבר הזכיר אותה רבינו (למעלה פ"ב ה"א), אלא הכוונה לרמאות שבהעלמת מום במקח - כמו שמסיים רבינו להלן - ואף שאין בזה משום הפרש דמים, ואין בה אונאת ממון (סמ"ע סימן רכז ס"ק ז). ומקור הלכה זו בחולין צד. שאסור לגנוב דעת הבריות. (3) באונאה כתב הרמב"ם (שם פ"ב ה"א): "אסור להונות את חבירו". לפי שאין איסור אונאה אלא בישראל ולא בגוי (פ"ג הלכה ז), אבל כאן שגם גוי בכלל, כמבואר להלן, כתב: "בני אדם" [וראה ב'תוספות' יבמות סא. סוף ד"ה ואין, ש"בני אדם" כולל גם גוים]. (4) חולין שם, מימרא של שמואל. (5) ראה בפרק ב מהלכות דעות ה"ו. (6) כן בדפוס רומי. והיא מימרא של שמואל שם. [ואע"פ שבאונאת ממון אין הגוי בכלל (פ"ג ה"ז), וכן אינו בכלל איסור אונאת דברים (וכן נראה ב'חינוך' מצוה שלה) משום שנאמר בהן "עמיתו" - גניבת דעת הרי היא כגניבת ממון שאסורה גם בגוי (פ"א מהלכות גניבה הלכה א) ורמאות על-ידי העלמה של מום הרי היא כרמאות במשקל, שגם לגוי אסור (פ"ז מהלכות גניבה הלכה ח) שכל שהוא מחסיר אותו הרי הוא בכלל גניבה וגזילה, כמו שכתב המגיד-משנה שם]. (7) "שמראה שעושה בשבילו ואינו עושה" (שו"ע רכז, סעיף ו), היינו, שעושה פעולות ואומר דברים לחבירו לעשות רושם עליו כאילו הוא טורח בשבילו או מתכוון לכבד אותו במיוחד, ולאמיתו של דבר הוא לא מתכוון לזה כלל. ובהלכות דעות (שם) הביא רבינו: "ולא יסרהב (יפציר) בחבירו שיאכל אצלו והוא יודע שאינו אוכל, ולא ירבה לו בתקרובת (מתנה, הגשת מנחה) והוא יודע שאינו מקבל וכו' ואפילו מילה אחת של פיתוי ושל גניבת דעת אסור".

ב. אין⁸ מפרסין⁹ את האדם¹⁰ ולא את ההבהמה ולא את הכלים הישנים¹¹ פדי שירא¹² פחדשים; אבל מפרסין¹³ החדשים¹², כגון¹³ שישוף¹⁴ ויגהץ¹⁵ ויפפה¹⁶ כל¹⁷ צרכיו¹⁸.

(8) משנה (בבא-מציעא דף ס) וגמרא (שם). (9) יפוי ותקון (פירוש המשנה). (10) שאם היה שיער זקנו לכן, צובעו כדי שייראה צעיר (מגיד-משנה לפי הגמרא שם). (11) והיינו גניבת דעת. (12) מסקנת השקלא-וטריא (שם). (13) מתוך שורה של עובדות המובאות בגמרא (שם). (14) לשפשוף במי סובין (גמרא שם). (15) גמרא שם. יעביר עליו מכבש להשוות את הקמטים. (16) כגון לתלות חוטי משי בבגד (גמרא שם, ועיין רש"י ד"ה למירמי תומי לסרבלא). (17) שהרי הם בלעדי הייפוי חדשים וטובים ('טור') והגיהוץ רק מייפה אותם יותר, ומדת הייפוי שלהם אינה מוגזמת, ואינה עשויה לעורר אשליה. (18) ברייתא (שם).

ג. אין¹⁹ משרפין²⁰ את האדם²¹ במים²² של חזין²³ וכיוצא בהן, פדי שיתפח²⁴ ויראו פניו שמנים²⁵, ולא צובעין²⁶ את הפנים בשרק²⁷ וכיוצא בו, ולא נופחים²⁸ את הקרבים²⁸, ולא שורין את הפשר במים²⁹. וכן כל פיוצא בדברים אלו אסורין. ואין מוכרין³⁰ בשר

והעדר הביטוי "מקפה" - לא הזכיר אפילו "יין", ומכאן התוצאה דלהלן. (76) ואי-הזכרה זו אומרת, שהוא מקבל את המרתף כמו שהוא, אפילו יהיה הנמצא בו - חומץ. (77) ביטוי הנמצא בברייתא, ופירושו: המקח נשאר אצל הלוקח, על אף גריעתו, בלי יכולת לתבוע בחזרה את תמורתו. (78) ואם הזכיר "למקפה", היינו שאמר "מרתף זה למקפה" בלי "יין", יש אומרים שדינו כאילו אמר "מרתף זה של יין למקפה" (הגהות מיימוניות בשם רשב"ם). ואם אמר: "מרתף אני מוכר לך למקפה" (בלא "זה"), דינו כאילו אמר: "מרתף של יין למקפה", שיש בו הכל לטובת הלוקח, והוא מקבל יין שכולו טוב (מגיד-משנה בשם רשב"ם ורמב"ן), ובדברי רבינו אין הכרע בזה (מגיד-משנה).

ט. האומר⁷⁹ לחברו: ערכה של עץ אני מוכר לך, או: קורת⁸⁰ בית הבד⁸¹ אני מוכר לך - אני נותן לו עץ שראוי לחפור בו ערכה, או קורה שראוי לקרות בית הבד, אלא ערכה בצורתה⁸² או קורות בית הבד בצורתם, שכל הרוצה אומר זו ערכה או זו קורת בית הבד. וכן כל פיוצא בזה.

(79) מקור דברי רבינו הוא בדברי רב האי, שכתב בספרו "המקח והממכר" (שער כד אות ט"ז): "במכירת המטלטלין מאיזה מין שימכור מן המטלטלין, אין עליו להביא כ"אם בפחות שבכלים. ובלבד שיקרא אותו השם מאותו המין שהתנה לו, אבל אין עליו אותו השם שהתנה עליו - אין ללוקח ליטול אותו, וכגון שאמר לו קורת בית הבד אני מוכר לך, אם הביא קורה מתוקנת, בזמן שהיא ראויה לקורת בית הבד, וקורין אותה בשם שהיא קורת בית הבד יש על הלוקח ליטלה, אבל אם אין עליה שם קורת בית הבד - אין לו ללוקח ליטלה". והוא מסתמך שם על הגמרא בנדרים כה. שאמרו שם: "המוכר קורת בית הבד לחבירו, אם גבו טרוף ("שמשווין ומרובעין פניה" - ערוך ע' טרף ה, בשם רב שרירא) אין, ואם לא - לא", היינו שמוכר קורת בית הבד לחבירו אם יש בו תכונה זו של "טרוף", המאפיין את בית הבד, נקרא הוא בית הבד, והמכר קיים. ואם אין בו - אין זה נקרא בית הבד, ואין קיום למכר זה (אברה-האזל. והאור-שמח ציין מעצמו את המקור בגמרא, מבלי שיביא דברי רב האי. ועיין מגיד-משנה וחיידושי הגר"א על הרמב"ם). (80) מכשיר בצורה של "קורה", המשמש לעצירת הזיתים. (81) מקום שעוצרים בו זיתים. (82) שיש לה צורה של עריבה.

פרק שמונה עשר

(1) נתבארו בו משפטי הרמאות ותערובות דבר בדבר, רע בטוב או טוב ברע וכל מה שנמשך אחר זה.

א. אסור לרמות² את בני אדם³ במקח וממכר או לגנב⁴ את דעתם⁵. ואחד עובד כוכבים⁶ ואחד ישראל שוים בדבר זה. ה"ה יודע שיש במקפרו מום - יודיעו ללוקח. ואפילו לגנב דעת הבריות בדברים⁷ - אסור.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(42) לוקחין ממנו בהקפה. [שכן דרך החנונים למכור בהקפה, כמו ששנינו במסכת אבות (פ"ג משנה טז): "והחנוני מקיף"]. (43) כלומר, יתר החנונים המוכרים בשוק. (44) [בגמרא (בבא-מציעא שם) אמרו בטעם היתר שני הדברים הנ"ל: בחלוקת אגוזים וכו' - "אני מחלק אגוזים, חלק אתה שישקים". ובהורדת השער - שהרי הוא קוצץ ידיהם של מפיקעי שערים ואוצרי פירות. ורבינו השמיט כל זה, מפני שלא נאמרו טעמים אלו אלא לדעת רב הונא (בבא-בבא-בבא: כא): שאמר: בן מבוי שהקים ריחיים, ובא שכנו בן אותו מבוי ורוצה להקים ריחיים על ידו - יכול הראשון לעכב על ידו. אבל לשיטת רב הונא בריה דרב יהושע שאינו מעכב על ידו, וכדעת תנא-קמא של רבן שמעון בן גמליאל (שם) ש"עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי" (וכן פסק רבינו בפ"ו מהלכות שכנים הלכה ח) - לפי זה, אין צורך באותם הטעמים הנ"ל. ורבינו יצחק אלפסי, שאף הוא פסק בבבא-בבא-בבא שם כרב הונא, ואעפ"כ הביא הטעמים הנ"ל - סובר הוא כדעת ר"י בן מיגש שם שזה מועיל לבן עיר אחרת, שלולא כן אסור אף לדעת רב הונא]. (45) משנה בבא-מציעא נט"ס.

- ה. אין⁴⁶ מערבין פירות בפירות⁴⁷, אפלו חדשים⁴⁸ בפחדשים, ואין צריך לומר ישנים בפחדשים⁴⁹. אפלו⁵⁰ הישנים פליק ויהודים בזול⁵¹; מפני שהלוקח רוצה לישון. פיין⁵² הוא שהתירו לערב קשה פרו⁵³, בין הגתות פלכד, מפני שמשפיעה⁵⁴. ואם היה טעמו נפר⁵⁵ - מתר לערב⁵⁶ בכל מקום⁵⁷; שפל דבר הנפר טעמו מרגיש הלוקח⁵⁸, ולפיכך מתר לערב⁵⁹ אותו.

(46) אם מכר לו פירות שדה מסויים, לא יערב בהם פירות של שדה אחר (רש"י ד"ה אין מערבין). והרא"ש שם פירש: "אין מערבין - מעט פירות רעים בהרבה פירות יפים, כדי למכרם בחזקת יפים". וכן הביא בשולחן-ערוך (סימן רכח סעיף י'). (47) כן צריך להיות במשנה שם לפי דעת הר"י (דקדוקי סופרים). ולפי זה יוצא, שחדשים יותר טובים מישנים. אבל במשנה שלפנינו: "ואין צריך לומר חדשים בישנים". ולפי זה יוצא, שישנים יותר טובים, ועיין רש"י שם. (48) כן גירסת הר"י בגמרא שם. והנוסחא שלפנינו בגמרא, מתאימה לנוסחתנו במשנה שם. (49) משנה, שם. (50) חזק בחלש. (51) מימרא של רב נחמן, שם. גת הוא מקום שדורכים בו הענבים, ובזמן עשיית היין, כל זמן שהוא עוד תוסס, מותר לערב שני המינים יחד, שאחד קולט את הטעם השני ללא פגם הדדי, אבל אחרי תהליך התסיסה שלכל אחד יש כבר טעם משלו, עירוב יין ממין אחד פוגם אותו (רש"י שם ד"ה ובין הגיתות שנו). (52) לדעת רש"י (ד"ה מפני שמשביתו) רק קשה ברוך מותר לערב בזמן הגיתות, אבל רך בקשה לעולם אסור. אך לדעת ה'טור' להיפך: רק קשה ברוך אינו מותר אלא בזמן הגיתות, אבל רך בקשה מותר תמיד לערב לפי שהוא יותר טוב (סמ"ע שם ס"ק יט). (53) היינו שעירבו בו כליכ הרבה יין, עד שמורגש טעם היין השני (לחם-משנה). (54) כרבי אחא,

- 1 גבלה לנקרי בכלל שחוטטה³¹, אף על פי שהנבלה
2 אצלו בשחוטטה.

(19) מלשון "שרביט" שהשיער נזקף כשרביט, ועיין רש"י (ד"ה משרבטין). (20) בגמרא שלפנינו הגירסא: "את הבהמה", אך ברי"ף יש גירסא אחרת: "לא משרבטין לא את האדם ולא את הבהמה". (21) שמשקין את האדם במים. (22) מים של סובין. (23) המים האלו נופחים את בני מעיו של השותה אותם, ונראה בעל גוף יותר וגם שערו נזקף. (24) וזו היא גניבת דעת. (25) בגמרא (שם): מעשה בעבד שצבע את פניו ואת זקנו כדי לרמות את לוקחיו שהוא צעיר. (26) "צבע המאדים את הפנים" (רש"י כתובות יז. ד"ה ולא שרק). (27) בני המעיים הנמכרים באיטליז, שיראו יותר שמנים ורחבים. (28) שהמים מלבינים את הבשר, ואף הכחוש נראה על-ידי זה שמן (רש"י שם ד"ה ואין שורין את הבשר במים). (29) חולין צד. ושם עובדא בשמואל, שהקפיד על שמשו, שעשה כן. (30) שהגוי יחשוב, שהישראל מכבד אותו ואינו מוכר לו אלא דבר שראוי גם לו לאכילה, ומתוך כך מחזיק לו טובה (ועיין רש"י חולין שם ד"ה משום דגונב דעתו) ויש בזה משום גניבת דעת, שהגוי מחזיק לו טובה חינוס. (31) משנה בבא-מציעא ס. וכחכמים ולא כאבא-שאל.

- 3 ד. מתר³² לבור³³ את הגריסין³⁴, אבל לא³⁵ על פי³⁶
4 המגורה³⁷; שאינו אלא פגונב את העין, וידמה שהוא
5 הכל פרו³⁸. ומת³⁹ לחנוני לחלק קליות⁴⁰ ואגוזים
6 לתינוקות ולשפחות⁴¹, כדי להרגילן לבוא אצלו;
7 ופוחת משער שפשו⁴², כדי להרבות במקיפין⁴³
8 ממנו; ואין בגי השוק⁴⁴ יכולין לעכב עליו, ואין בזה
9 גנבת הדעת⁴⁵.

(32) לברור, להוציא את הפסולת מתוך הגריסין, וכן לשון השו"ע (שם סע' יז): "מותר לברור הפסולת מתוך הגריסין", בפירוש המשניות מביא הרמב"ם פירוש מקורי למונח זה, והוא: בקליפת הפול יש סימן, על פיו אפשר להכיר אם הוא יתבשל מהר או רק אחרי מאמץ גדול, ו"לבור", היינו להסיר את הקליפה הזאת שאי-אפשר יהיה לעמוד על הסימן. (33) פולין, שטחנו או גרסו אותם ברחיים לשניים. ומותר לעשות כן אף-על-פי שעל-ידיהם הם נראים יותר יפים "שזהו דבר הנראה לעין, ויכול הלוקח לראות ולהבין כמה שוים יותר בשביל שהוציא מהם הפסולת" (סי' רכח סעיף יז). (34) משנה שם, שבזה גם חכמים מודים לאבא שאול - שאסור. (35) רק למעלה על פני השטח - על הפה - ולהשאיר את הפסולת בפנים. (36) אוצר התבואה. (37) שכשארם רואה שעל פני השטח הכל ברור, נוטה הוא לחשוב, שמן הסתם הוברר הכל, והרי הדבר אינו כן, ויש כאן משום גניבת דעת. (38) גם זה במשנה (שם) וכחכמים, ולא כרבי יהודה. (39) שבולים, שמייבשים אותם בתנור בעודם לחים, והם נעשים מתוקים (רש"י כתובות טז: ד"ה קליות). (40) מילה זו אינה במשנה. (41) מוריד מן המחיר הקבוע בשוק. וכחכמים ולא כתנא-קמא במשנה שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' אייר - ספר קנין - הלכות מכירה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והדין שלמעלה מדובר כשמערבין מעט יין, שאז לא ניכר הטעם החדש, והלוקח יוצא מרומה. (55) אף שלא בין הגיתות. (56) ויכול היה לטעום אותו. ובשו"ע (סימן רכת סעיף יד): "במקום שנהגו, שכל מי שקונה דבר טועמו תחילה, מותר לערב בו לעולם". (57) [בדפוס רומי: "הלוקח מותר לערב". וכן הוא בכסף-משנה (ד"ו של"ד)]. ועל זה הקשה הכסף-משנה למה כתב "הלוקח", ובכ"י תימן הנוסחא כלפנינו].

1 ו. אין מערבין⁵⁸ מים ביין. ומי שנתערב לו מים
2 ביינו - לא ימכרנו⁵⁹ בחנוות⁶⁰ אלא אם כן מודיעו⁶¹,
3 ולא לתגר⁶² אף על פי שמודיעו⁶³, שמתקמה בו
4 אחרים⁶⁴. ומקום שנהגו⁶⁵ להטיל מים ביין - יטיל⁶⁶,
5 והוא שיהיה בין הגתות.

(58) משנה בבא-מציעא ס. "מי שנתערב מים ביינו, לא ימכרנו בחנות כו" - הרי שהמדובר רק בנתערב, ומכאן שאסור לערב בידים, ועיין מגיד-משנה. (59) הוא עצמו. (60) בכמויות קטנות כדרך הקמעונאים. (61) לקונה היין. (62) חנווני. (63) שהמוכר הודיע לתגר, שעירב מים ביין, כדי שזה האחרון יודיע זאת ללקוחותיו. (64) כן הוא במשנה, שם: "שאינו אלא לרמות בו" משום "שמורה לנפשו היתר כיון שלא נעשה [העירוב] בביתו ולא ראה עירוב המים" (סמ"ע רכת, ס"ק כא). ועצם קנייתו, יין מעורב במים, מוכיחה שדעתו לרמות בה אחרים. ובשו"ע (שם סעיף יב): "שלא ירמה בו אחרים". (65) משנה, שם. (66) כשיעור שדרכם להטיל (שו"ע שם סעיף יג).

6 ז. התגר⁶⁷ נוטל מחמש גתות ונותן לתוך פיתס⁶⁸
7 אחד; מחמש גרנות⁶⁹ ונותן לתוך מגורה⁷⁰ אחת;
8 ובלבד שלא יתפון לערב⁷¹.

(67) משנה, שם כלשונה (מגיד-משנה). (68) "גיגית גדולה" (פירוש המשניות לרמב"ם). (69) מקומות שדשים וזורים בהם תבואה. (70) מקום שאוצרים בו תבואה, "שהכל יודעים בו שלא גדלו בשדותיו, ומבני אדם הרבה לוקח, ובחזקת כן לוקחין" (רש"י שם). אבל אחר אסור לערב פירות בפירות ויין ביין (למעלה הלכה ה'ו). (71) כלומר "שלא יכוון לקנות הרוב ממקום הטוב כדי שיצא עליו קול שהוא קונה הכל ממקום הטוב, וקונה גם ממקום הרע ומערבו עמו" (שו"ע שם, סעיף טז).

9 ח. אסור לערב שמרים, בין ביין⁷² בין בשמן⁷³,
10 ואפלו כל שהוא⁷⁴. ואפלו שמרים של אמש
11 בשמרים של יום⁷⁵ - אסור. אבל אם ערה היין⁷⁶
12 מפלי אל פלי - נותן שמריו לתוכו⁷⁷.

(72) משנה בבא-מציעא ס. [נלמד ממה שאמרו שם במשנה מ. שמקבל עליו לוג ומחצה שמרים לכל מאה לוג (ראה להלן הלכה ט), הרי שרק מקבל עליו, כלומר נותן לו השמרים לחוד, אבל לערב בתוכו אסור אלא אם עירה מכלי אל כלי ונותן שמריו מיד אל תוכו. ראה להלן]. (74) להלן הלכה יג כתב רבינו: "הרי אמרו אסור לערב כל שהוא".

ובוודאי מקורו ממה שאמרו בירושלמי (כלאים פ"ב ה"א) אם לערב אפילו כל שהוא אסור לערב, "רבי יעקב בר אבא כו' הבורר צורות מתוך כיריו (= כרי התבואה שלו) של חברו חייב להעמיד לו חטיין יפות תחתיהן. אמר רבי יוסי, זאת-אומרת שהוא אסור לערב". (75) [כן הנוסח בכתב-יד ה' בבא-מציעא ס. (לפי דקדוקי סופרים שם) וכן הוא בספר "המקח והממכר" לרב האי (שער נט), והיינו שלא יערב שני מיני שמרים אלו על-מנת לתתם בתוך היין, כי אע"פ ששמרים של היום אינם מזיקים כדלהלן, שמרים של אמש המעורבים בתוכם - מזיקים]. (76) [בלשון רבינו שהובא ב'טור' (חושן-משפט סימן רכת) חסרה מילה זו. ולפי"ז גם "שמן" בכלל]. (77) בבא-מציעא שם. ששמרים אלו אינם מזיקים.

13 ט. המוכר לחברו שמן מזקק⁷⁸ - אינו מקבל
14 שמרים⁷⁹. מכר לו שמן סתם⁸⁰ - מקבל לגי⁸¹ ומחצה
15 שמרים לכל מאה לגי⁸². ומקבל⁸³ בשאר שמרים
16 שמן עבור⁸⁴ העולה למעלה על פני השמן, יתר על
17 השמרים⁸⁵ הידועים באותו מקום⁸⁶.

(78) בלי שמרים. (79) אין הלוקח מקבל הפסד השמרים, היינו, שאין המוכר יכול לפחות לו ללוקח מן המידה שקנה זה תמורת השמרים שלא קבלם. [מקור הדברים במשנה בבא-מציעא מ. וכדעת חכמים של רבי יהודה. וטעמם הוסבר שם בגמרא (מ:)] שאסור לערב שמרים, כלומר כיון שמכר לו שמן מזוקק אסור לערב לו שמרים אף באופן שעירה מכלי אל כלי, שבמוכר שמן סתם מותר לערב באופן זה (למעלה הלכה ח) - כאן במוכר מזוקק - אסור]. (80) ונתן לו שמן מזוקק. (81) מידה של נזולים. (82) משנה (שם). [והטעם בזה הוא משום שבשמן סתם מותר לערב שמרים כשעירה מכלי אל כלי (למעלה הלכה ח) - ולפיכך מכריח המוכר את הלוקח לקבל עליו לוג ומחצה, אע"פ שעכשיו אסור לו לערב השמרים - כיון שאתמול היה מותר לו, אומר לו: אם הייתי רוצה הייתי מערב אתמול, ועכשיו לא תקבלם ממני? ראה בבא-מציעא מ:]. (83) ברייתא שם מ: (84) היינו "פקטים" שבברייתא שם. [וה'טור' (סימן רכת) מביא דברי רבינו בלשון זו: "ומקבל עליו שמן עבור העולה למעלה". ונוסחתנו "ומקבל בשאר שמרים וכו'" - דחוקה. ועיין בסמ"ע שם סעיף-קטן כז. ויתכן כי צריך להגיה "בשאר שמנים", כלומר בשמן סתם, פרט לשמן מזוקק, שכשם שאינו מקבל שמרים, כן אינו מקבל שמן עבור, וכן הנוסחא ברמב"ם כ"י תימן]. (85) היינו, לוג ומחצה הנזכרים. (86) כי השיעור של "לוג ומחצה" שיערו חז"ל לפי מקומם הם, ובכל מקום יש לשער כפי החשבון הידוע באותו מקום. וראה להלן הלכה יב.

18 י. במה דברים אמורים? בשנתן לו מעות
19 בתשרי⁸⁸, ששהשמן עבור⁸⁹, ולקח השמן בניסן⁹⁰
20 במדת תשרי, שהיא גדולה, מפני אותו השמן
21 הקופה למעלה; אבל אם לקח במדת ניסן, שהיא
22 קטנה, מפני שפבר צלל השמן⁹¹ - אינו מקבל אלא
23 השמרים⁹² בלבד.

- 87) כן הוא בגמרא שם. (88) שאז זמן מסיקת הזיתים. (89) שבעונה זו, השמן הוא עדיין בלתי מזוקק. והמידה גדולה וגדושה מחמת השמן העכור הצף למעלה. (90) שאז, בעונת ניסן, השמן הוא כבר מזוקק, וממילא מידתו פחותה מזו של תשרי. (91) ושוב אינו עכור. (92) אבל לא את השמן העכור, שהרי הוא לקח פחות מהמידה שהזמין.
- 1 יא. המוכר⁹³ חטים⁹⁴ לחברו - מקבל עליו רבע⁹⁵
 2 קטנית⁹⁶ לכל סאה⁹⁷. שעורים⁹⁸ - מקבל עליו רבע
 3 נשבות⁹⁹ לכל סאה. עדשים - מקבל עליו רבע
 4 עפרורית¹⁰⁰ לסאה. תאנים¹⁰¹ - מקבל עליו עשר
 5 מתלעות¹⁰² לכל מאה¹⁰³. מבר¹⁰⁴ שאר פרות -
 6 מקבל עליו רבע¹⁰⁵ טנופות¹⁰⁶ לכל סאה. נמצא מהן¹⁰⁷
 7 יתר על השעורים האלו כל שהוא - ינפה את הכל¹⁰⁸,
 8 ויתן לו פרות מגפין וברורין שאין בהן כלום¹⁰⁹.
- 93) ברייתא בבא-בתרא צד. (94) במשנה שם צג: אמרו בצורה כללית: "המוכר פירות הרי זה מקבל עליו רובע טינופת לסאה", אך לא פירשו מה היא טינופת זו. אך בברייתא פירטו מה היא הטינופת הרגילה בכל מין ומין. (95) רובע של קב (רשב"ם במשנה ד"ה מקבל עליו רובע), שהוא אחד מעשרים וארבעה בסאה. (96) שדרך הקטנית לצמוח בין החיטים (מדברי הרשב"ם שם צד. ד"ה חטיין מקבל עליו), או להתערב עמהן בגרנות (סמ"ע סי' רכט ס"ק א). (97) סאה היא בת ששה קבים. (98) ברייתא (שם). (99) קשים שבאים בנשיבת הרוח בתוך השעורים, וזו היא הפסולת הרגילה אצלם. (100) עפר וצורות, הרגילים להמצא בעדשים שעוקרים אותם בידיים ולא קוצרים אותם (גמרא שם). ונראה מדברי רבינו שבחיים ושעורים וכיוצא בהם שאין עוקרים אלא שקוצרים אותם ואין עפר וצורות מצויים בהם - אינו מקבל עליו עפרורית. וכדיעה זו הביא הסמ"ע (סי' רכט ס"ק א, ועיי"ש בש"ך ס"ק א). אבל מסוגיית הגמרא בבא-בתרא צד. לא נראה כן. ועיין להלן הלכה יג, והערה קיג. (101) משנה, שם צג: (102) תאנים שנמצאים בהם תולעים. (103) היינו עשרה אחוזים, והוא-הדין לפי אחוז זה: אחד לעשרה (רשב"ם שם). (104) משנה, שם. (105) בשו"ע שם: "רובע", והיינו רובע הקב. (106) מטנופות בעפר (פירוש המשניות להרמב"ם) וכן נראה להלן הלכה יג: "שהיו בפירות מחצה עפר וכו'". (107) מימרא של רב הונא, שם צד. (108) ראה למעלה פרק יז הלכה ז. (109) אף פחות מרובע. ובגמרא שם: "אמרי לה דינא, ואמרי לה קנסא", כלומר: יש אומרים שזהו על-פי הדין, שיתור מרובע אין אדם מוחל. ויש אומרים שאפילו ביותר מרובע הוא מותר, וזה אינו אלא קנס על שעייר בידיים.
- 9 יב. ואין כל אלו הדברים אמורים¹¹⁰ אלא במקום
 10 שאין להם מנהג; אבל במקום שיש להם מנהג -
 11 הכל במנהג המדינה¹¹¹.
- 110) כן כתבו רב האי גאון (ספר המקח והממכר שער נו) והרי"ף בפ"ו דבבא-בתרא. (111) עיקרון ידוע, והובא כמה פעמים במסכת בבא-מציעא.
- יג. יש מקומות¹¹² שנהגו, שיהיו כל פרות מנקים
 13 וברורים מכל דבר, ושהיו היינות והשמים צלולים,
 14 ולא ימכרו השמרים כלל¹¹³. ויש מקומות שנהגו:
 15 אפילו היו בהן מחצה שמרים, או שהיו בפרות
 16 מחצה עפר או חפץ או מין אחר - ימכר כמות
 17 שהיא. לפיכך¹¹⁴, הבורר צרור¹¹⁵ מתוך גרנו של
 18 חברו - נותן לו דמי חטים כשעור צרור שבר¹¹⁶;
 19 שאלו הנתיח - הרי נמכר במדת חטים. ואם תאמר:
 20 יחזירנו¹¹⁷! הרי אמרו¹¹⁸: אסור לערב כל שהוא.
- (112) מדברי רב האי, שם. (113) אף שמוכר שמן סתם, שמן הדין אם עירה מכלי אל כלי נותן שמריו לתוכן (למעלה הלכה ח). (114) היינו, אחרי שיש מנהג שמותר לערב עפר בתוך התבואה. אבל במקום שאין מנהג, אין מציאות להלכה זו. לפי שדעת רבינו שבחיים אין הלוקח מקבל שום עפרורית, ראה למעלה הלכה יא והערה צט. וה"טור" (סימן רכט) השמיט מילת-הקשר "לפיכך". וראה לחם-משנה. (115) אבן או עפר. (116) דעת רשב"ם (כ"ב צד. ד"ה נותן) שחיובו מטעם "דינא דגרמי" (ראה פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה ז). ויש אומרים, כי זהו מדין "גורם לממון" לפי שיטת רבי שמעון, הסובר שגורם לממון הוא כממון (תוספות שם ד"ה נותן בשם ריב"ם). ויתכן שכאן גם חכמים מודים בזה, לפי שזה דומה כאילו גזל החיטים עצמן (תוס' בשם ר"י). (117) יחזיר את הצרור לתוך החטים, ויוצא שלא הפסיד כלום. (118) ירושלמי פ"ב דכלאים הלכה א. וראה למעלה הלכה ח והערה עג.
- יד. המוכר¹¹⁹ קנקנים¹²⁰ בשרון במקום שאין
 22 מנהג¹²¹ - מקבל לכל מאה עשרה פייטסות¹²².
 23 והוא¹²³ שיהיו נאות ועשויות בגפרית¹²⁴.
- (119) משנה בבא-בתרא צג: (120) כדים (רשב"ם שם). (121) שבמקום שיש בו מנהג, הכל לפי המנהג, כמו שכתב למעלה הלכה יב. (122) כדים רעים (רשב"ם שם). (123) ברייתא שם צז: (124) ולא שבורות ורעויות ממש, שאז לא יקבל הלוקח אף אחת מהן, אלא שהן נאות כמו שאר הכדים, והיו רעויות ושבורות ותקינם בגפרית, שסתמה את הנקבים.

יום חמישי ו' אייר ה'תש"פ

פרק תשעה עשר

(1) נכתבו בו דיני המקח שיש עליו ערעור או שיאדע בו דבר אונס או שהוציאוהו מיד הלוקח וחזור על המוכר מחמת האחריות וכן אם קנהו שלא באחריות.

- א. אסור למוכר למכר לחברו קרקע או מטלטלין
 24 שיש בה עוררין ויש בה דין², עד שיוציאו³. שאף
 25 על פי שהאחריות עליו⁴, אין אדם רוצה שיתן
 26 מעותיו ויורד לדין ויהיה נתבע מאחרים.
 27

(2) שהדבר נתון בדין ודורש בירור משפטי. (3) מקור הדברים בשבועות שם: "ואשר לא טוב עשה בתוך עמי

ואשלם לך" כלומר: הראה לי כתב-אישור מבית דין שטרפו (תפסו) ממך את השדה ואשלם לך. (12) אבל אם תפסו שלא כדין, אינו יכול הלוקח לחזור לתבוע את המוכר. (13) וזה דווקא שיש קרקע למוכר, שיכול לשמש מקור כספי ללוקח לגבות ממנו את שלו, אבל אם אין לו קרקע למוכר, יכול הלוקח לתבוע מיד את כספו מבלי לחכות עד שיתפסו המערערים את השדה ממנו, מתוך טענה, שבינתיים יאכל המוכר את כספו, ולא יהיה לו ממה לגבות (כסף משנה).

- ג. פל המוכר¹⁴ קרקע או עבד או שאר מטלטלין -
הרי זה חייב פאחריותו¹⁵. פיצר? אם הוציא¹⁶ המקח
מיד הלוקח מחמת המוכר¹⁷ - חוזר הלוקח ונוטל
פל הדמים שנתן מן המוכר; שהרי נלקח המקח
מחמתו. כך הדין בכל מקרה, אף על פי שלא פרש
הלוקח דבר זה, אלא קנה סתם. אפילו מכר הקרקע
בשטר¹⁸, ולא הזכיר בו האחריות - הרי זה חייב
פאחריותו; שאחריותו¹⁹ שלא נזכר טעות סופר
הוא²⁰.

(14) סיכום הלכות של רבא (בבא מציעא טו:). (15) כן נראה בבבא בתרא מג: שגם בפרה וטלית שהם מטלטלים חייב המוכר באחריות. (16) מערער או בעל-חוב, ראה להלן. (17) בקרקע, כגון שהמערער טוען שהיא שלו או שבא בעל חוב לגבותה ממנו בחובו; בעבד, במערער שהוא שלו, או בבעל-חוב ובאופן שעשהו אפותקי לבעל-חובו, כי אחרת אינו גובה ממנו את העבד (פרק י"ח מהלכות מלווה ולווה הלכה ה) ובמטלטלין שאין בעל חוב גובה מהם אפילו אם עשאו אפותקי (רמב"ם שם) אין אפשרות לטרוף מהלוקח אלא אם כן מערער עליהם שהם שלו (ראה להלן הלכה ד בדברי רבינו). ואילו בא וטרף ממנו שלא בטענה אין זה מחמת המוכר ואינו אחראי לגולן הבא לגזול מהלוקח. (18) ובו כל תנאי המכירה, ועם זה לא נזכר הפרט של אחריות, ואפשר היה לראות בהשמטה זו, הוכחה שהלוקח ויתר על האחריות. (19) מימרא של שמואל (בבא מציעא יד. ועוד בכמה מקומות). (20) לפי שאין אדם מפקיד את מעותיו, ובוודאי דעתו של הלוקח הייתה, שאם יתפסו את מקחו, שיתבע את מעותיו בחזרה מהמוכר, ולא היה צורך אפילו להתנות על זה, והסופר חייב היה להבין מעצמו ולכתוב אחריות בשטר, אף ללא הוראה מפורשת של הלוקח, ואם לא עשה כן - זוהי טעות מצידו (סמ"ע שם סעיף קטן ד לפי דברי רש"י בבבא מציעא שם).

- ד. במה דברים אמורים? בשהוציא המקח מיד
הלוקח בבית דין של ישראל. כגון שהיה המקח
מטלטלין, והיו גנובין או גזולין²¹, או שהיתה
הקרקע גזולה, או שבא בעל חוב של מוכר וטרפה
מיד הלוקח, והפל בבית דין של ישראל. אבל אם
העובד פוכבים²² הוא שהוציא המקח מן הלוקח,
בין בדין הפלך בין בערפאות שלהן²³ - אין המוכר
חייב פאחריותו. ואף על פי שהעובד פוכבים טוען
שהמוכר גנב²⁴ חפץ זה או גזלה ממנו, והביא עדי

וכו' ושמואל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין
[כלומר עוררין. מלשון עסק או עשק כמו: "כי התעשקו
עימו" (רש"י שבועות לא. דיבור המתחיל עוררין). שיש
מתעשקים ומתעסקים על המקח ותובעים משפט עליו]. -
"וכיוון שהלוקח לא טוב עשה, נראה שאסור למוכר למכור
אותם בסתם" (מגיד משנה). כלומר, אין לך מום גדול מזה
כיוון שללוקח יש עוון בזה (וראה שם בהמשך הפסוק
ביחזקאל שהוא מת בעוון זה). ואמרו עוד בבבא מציעא יד.
שהמוכר קרקע לחבירו ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק
בה יכול לחזור בו "שאין לך מום גדול מזה" (להלן הלכה
ב). אם כן על אחת כמה וכמה שלכתחילה אסור לרמות
אותו. (4) שאם יציאו מהלוקח יוכל זה האחרון לתבוע
את שלו בחזרה מהמוכר, וכן נראה מגמרא בבבא מציעא
הנ"ל, שהלוקח יכול לחזור בו אפילו אם קנה באחריות, כל
זמן שלא החזיק, ראה להלן הלכה ב, ואם כן הרי זה מום,
וכנ"ל.

- ב. המוכר⁵ קרקע לחבירו, ואחר שקנה הלוקח
באחד מן הדרכים⁶ שקונין בהן, קדם שישתמש
בה, יצא עליו מערערין⁷ - הרי זה יכול לחזור בו;
שאינו לך מום גדול מזה, שעדיין לא נהנה בו ובאו
התובעין. לפיכך יבטל המקח, ויחזיר המוכר את
הדמים, וינעשה דין עם המערערין. ואם נשתמש⁹
בה הלוקח פל שהוא, ואפילו דש המצר שלה
וערכו עם הארץ¹⁰ - אינו יכול לחזור בו, אלא
עושה דין עם המערערין¹¹. ואם הוציאו מידו
בדין¹² - יחזר על המוכר, בדין פל הנטרפין¹³.

(5) כתובות צב: ובבא קמא ח: ובבא מציעא יד. מימרא של
אביי: "ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות - וללשון
השנייה: אף באחריות - עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו,
ומשהחזיק בה אינו יכול לחזור בו". (6) כסף, שטר וחזקה
(למעלה פרק א הלכה ג). (7) אף על פי שבגמרא שם
מפורש "עד שלא החזיק בה יכול לחזור, משהחזיק בה אינו
יכול לחזור בו" - סובר רבינו שחזקה זו אינה חזקה של
קניין, כי כאן המדובר שכבר קנה הקרקע בקניין המועיל
(לפי המבואר למעלה בפרק א) וחזקה זו אינה אלא
השתמשות של הלוקח בקרקע שקנה, שכיוון שיצאו
המערערים לפני שהספיק להשתמש בה - אין לך מום גדול
מזה והרי זה מקח טעות, אבל אם כבר השתמש בה ונהנה
ממנה, אמדו חז"ל את דעתו כי מותר הוא על ביטול המקח
מאחר שכבר נהנה מקרקע זו, והוא מקבל עליו להתדיין עם
המערערים. (8) טוענים שהקרקע שלהם. (9) שימוש של
הנאה. (10) המצר הוא גדר של עפר שעושים סביב השדה,
והמדובר כשלקח שדה סמוך לשדהו ודש עפר זה עד
שהשווה את שטח שני השדות, שיהיו כשדה אחד, וזו היא
הנאתו שצרף את שני השדות והפכם לשדה אחד, וגם חסך
את כל שטח הגדר שיהיה מעתה ראוי לשימוש. (11) אף
שקנה באחריות ואם יטרפוהו ממנו, חוזר הוא ותובע
המעוה מהמוכר, כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה - החובה
להתדיין עם המערערים מוטלת על הלוקח, כי כל זמן שלא
הוציאו מידו יכול המוכר לטעון לפניו: "אחויי טירפך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה יד הביא רבינו "קול ההברה שתישמע בארץ כמו ריחיים גדולים" וזהו פירוש ל"זוועות" הנ"ל (כסף משנה שם) וכן פירש רבינו במשניות שם, וזהו וודאי כרבנן בברכות שם שמפרשים שהיינו "בועט ברקיע". אבל "זוועה" כאן אין לפרשה אלא רעידת אדמה]. (33) ואילו היו הדברים האלה שכיחים ומצויים היה המוכר אחראי להם, בהתאם לתנאו, ואף על פי שלא באו מחמת המוכר - אך מכיוון שלא באו גם מחמת הלוקח, הרי זה בכלל תנאו (כסף משנה).

ו. והוא הדין לכל תנאי ממון: שאומדין דעת המתנה, ואין פוללין באותו התנאי אלא דברים הידועין, שבכללן היה התנאי, והם שהיו בדעת המתנה בפשה שהתנה.

ז. מעשה³⁴ באחד ששכר מלחים³⁵ להביא שמשמין למקום פלוני, והתנה עמם שהן חזקין בכל אגס שיארגע להם עד שיגיעו השמשמין למקום פלוני, ונפסק³⁶ הנהר שהיו מוליכין בו; ואמרו חכמים: זה אגס שאינו מצוי, ואין חזקין להוליך שמשמין אלו על גבי בהמה עד אותו מקום. וכן כל פיוצא בזה.

(34) גיטין שם. [כנראה שתפקידם היה לא רק ההולכה בנהר, אלא גם ההעברה ביבשה ועליהם היה להביא את השמשמין למקומם המיועד, ולרשותם עמדו גם הספינות וגם בהמות. שאם לא כן, אין מקום לטענות אליהם שיוליכו על גבי בהמה, ורש"י שם פירש שהתנאי היה עם המוכרים ולא עם המלחים]. (36) בגמרא שם מובא שנעשה סכר בתוך הנהר, ועיין רש"י שם דיבור המתחיל איסתכר נהר מלכא.

ח. המוכר קרקע³⁷ לחברו, והתנה המוכר³⁸ שלא יהיה עליו אחריות, אפילו נודע³⁹ בודאי שזו הארץ גוזלה ויצאת מיד הלוקח - אין המוכר חייב פלוס. ואין צריך לומר⁴⁰ אם בא בעל חוב וטרפה, שאינו מחזיר לו פלוס. שכל תנאי שבממון קנס⁴¹.

(37) בבא בתרא מד: (38) ולולא התנאי, חייב המוכר באחריות, לפי שאחריות טעות סופר היא (למעלה הלכה ג). (39) כרב זביד ולא כרב פפא (בבא בתרא שם), וכן הכריע הרי"ף שם. ובפרק ט"ז מהלכות עדות הלכה ד נראה מדברי רבינו שאם הוציאו המקח מן הלוקח בערעור של גזילה חוזר הוא לתבוע מהמוכר, וכדעת רב פפא. וכבר הרגיש בסתירה זו הכסף-משנה שם. והלחם משנה שם ניסה לפרש בדברי רבינו כאן שככה התנה המוכר: "שלא יהיה עליו אחריות אפילו נודע (כלומר, אפילו ייודע) שזו הארץ גזולה" - "ויצאת מיד הלוקח, אין המוכר חייב כלום". ולפי זה אין סתירה בדברי רבינו: הוא פוסק כרב פפא, וכאן - כשהתנה כן מפורש. אבל ראה להלן הלכה ט. (40) שהרי כאן אין הטענה הנוכרת, שמקח טעות הוא ושכר לו דבר שאינו שלו. (41) שהרי הלוקח קיבל את התנאי והסכים לו (גמרא שם).

1 עפ"ם²⁵ על פך - אין המוכר חייב פלוס; שזה אגס
2 הוא, ואין המוכר חייב באחריות אגס.

(21) כי במטלטלין אין אפשרות אחרת של תביעה לאלו שבאים לתפוס אותם, שהרי אין בעל חוב גובה מהם, ראה למעלה הלכה ג. (22) כאמימר בבבא בתרא מה. ולא כרב פפא שם, לפי שאמימר היה אחרי רב פפא וכלל הוא בדינו הלכה כבתראי (רשב"ם שם). ובגמרא (שם) נימקו את זה, "שסתם גוי אגס הוא", כלומר, לוקח, שלא כדין, והרי זה אונס, שאין המוכר אשם בו, ואינו נושא באחריותו. (23) מקור דברי רבינו בבבא בתרא שם שלדעת רבא ורב פפא חייב המוכר באחריות גם אם אגסו הגוי והקשו בזה התוספות (שם דיבור המתחיל דינא): הלא גם בישראל אמרו כן ואם כן על אחת כמה אם גוי הוא התופס? ומתוך כך הסיקו שכאן מדובר, כשהגוי תפס על פי דיני הגויים. הרי שלדברי אמימר, שהלכה כמותו, אין אנו סומכים גם על זה, אף שיש לומר, שהם מדייקים יותר (סמ"ע סעיף קטן ו). והוא הדין לדין המלכות. ואף על פי ש"דין המלך - דין הוא" (פרק ה מהלכות גזילה ואבידה הלכה יא) - אין זה אלא משום שיש כוח בידם להפקיע ממון ונמצא שהגוי תפס כחוק, אין לפנינו הוכחה כי הוא צודק בתפיסתו, שהרי הם דנים גם לפי עד אחד או עדים פסולים אחרים ואין זאת תפיסה מחמת המוכר אלא כאונס שקרה ללוקח, שאין המוכר אחראי לה (אור שמח). (24) ויוצא שהוא תופס מחמת המוכר. (25) אבל אם הביא עדי ישראל, שגם בידי ישראל היה זוכה, הרי זו נקראת תפיסה כדין, והמוכר חייב באחריות (סמ"ע סעיף קטן ז).

3 ה. המוכר קרקע לחברו²⁶, והתנה עמו שכל אגס
4 שיגדל בקרקע זה יהיה חייב לשלם, אפילו בא
5 עפ"ם²⁷ וגזלה²⁷ מחמת המוכר²⁸ - חייב לשלם. אכל
6 אם נפסק הנהר³⁰ שהיה משקה אותה, או שחזר
7 הנהר³¹ לעבר בתוכה ונעשית ברכה, או שבאה
8 זועה³² והשחיתה אותה - הרי זה פטור. שאילו
9 וכיוצא בהן אגס שאינו מצוי הוא, ולא עלה על לב
10 המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה³³, וכל אגס
11 שאינו מצוי אינו בכלל התנאי הזה.

(26) זה דבר פשוט בהלכות תנאים, וגם יוצא מתוך השלילה שבהמשך ההלכה. (27) שהרי זה אונס מצוי וכלול בתנאי (מגיד משנה). (28) דווקא כשהאונס בא מחמת המוכר כגון שהגוי טוען שהמוכר גזל את השדה ממנו, ועל סמך זה הוא טורפה מהלוקח. אבל אם בא בטענה אל הלוקח, שהוא גזלה ממנו - כיוון שאין זה מחמת המוכר אין המוכר אחראי לזה שבוודאי לא קיבל עליו אלא אונסים שיש להם קשר איתו (כסף משנה). (29) בגיטין עג. פסק רבא הלכה במעשה שהיה, ושהעתיקה רבינו להלן הלכה ז. שאונס שאינו שכיח אינו נכלל בתנאי, שוודאי לא עלה זאת על דעת המתנה. (30) וכן אמרו בבבא מציעא עז. שיש ופסיקת נהר אינו שכיח. (31) כן הוא בגיטין שם במעשה של רבינא. (32) [בברכות נט. "מאי זוועות אמר רב קטינא גוהא" כלומר, רעידת האדמה. אבל בפרק י מהלכות ברכות

פרק עשרים

1 נבחרו בו משפטי מחלוקת שיש בין המוכר והלוקח
2 בדמים, והלוקח שאינו יודע (ממי מכר או) ממי לקח, וכן
3 כל מחלוקת שיהיה ביניהם אי זה דבר נקח או נמכר, וכן
4 אם אירע מום במקח ולא נודע אם ברשות מוכר או ברשות
5 לוקח.

א. המבכש² לקנות מחברו מקח, מוכר אומר:
במאתים אני מוכר לך, והלוקח אומר: אני קונה
אלא במנה, והלך זה לביתו וזה לביתו, ואמר פן
נתקבצו ומשך זה החפץ סתם: אם המוכר הוא
שקבע הלוקח ונתן לו החפץ - אינו נותן אלא מנה;
ואם הלוקח³ הוא שקבא ומשך זה החפץ סתם - חזק
לתן מאתים.

2 תוספתא (קידושין פ"ב בסוף), ומביאה הרי"ף כצורתה
(שם פרק ראשון). (3) ראה למעלה (פ"א הלכה ח) שאם
עשה מעשה הקנין בפני המוכר, אין צורך שהמוכר יאמר
לו: לך עשה קנין.

ב. הלוקח מאחד⁴ מחמשה בני אדם, וכל אחד מהן
תובע אותו ואומר: אני הוא בעל המקח, והוא אינו
יודע ממי מהם לקח - מניח דמי המקח ביניהם⁵
ומסתלק⁶, ויהיו הדמים מנחין עד שיוודו או עד
שקבאו אלהיה⁷. ואם הוא חסיד⁸ - נותן דמים לכל
אחד ואחד, כדי לצאת ידי שמים⁹.

4 ביבמות קיח: במשנה נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא בגזל
אחד מחמשה ואינו יודע מאיזה גזל, וכל אחד אומר אותו
גזל. ודעת רבי עקיבא שחייב להחזיר לכל אחד ואחד
מהתובעים, וכן פסק רבינו בפ"ד מהלכות גזילה הלכה ט.
והטעם בזה, שקנסוהו חכמים מפני שעבר עבירה וגזל. אבל
במכר מודה רבי עקיבא שאינו חייב לשלם לכל אחד ואחד
(יבמות שם), שהרי לא עבר עבירה. (5) כלומר: מניחם
בבית-הדין לפני בעלי הדין, באופן שלא יוכלו לקחת, כי
הלוקח אחראי לכסף לבל יבוא ליד זה שאינו שלו, וזה
שהוא שלו יפסיד (מגיד-משנה על-פי הגמרא בבבא-מציעא
לז:). ולהלן פ"ה מהלכות שאלה ופקדון הלכה ד, בשנים
שהפקידו אצל אחד, כתב רבינו שהכסף יהא מונח אצל
הנפקד עד שיוודו. ובנידון שלנו, לא מבורר מתוך דברי רבינו
אם מניחו אצלו או מניחו בבית הדין. וראה בש"ך סימן רכב
ס"ק ה. ודעת רש"י בבבא-מציעא שם שמניחו בידו.
6 כלומר: מסתלק מהמשך הדין, והכסף מונח אצלו (כדעת
רש"י) או שמסתלק מכל הענין והכסף מונח בבית-הדין
כנ"ל. (7) כי הוא יהיה מבשרו של משיח, והוא גם יכיר
את כל הספקות. (8) העושה לפנים משורת הדין (פ"א
מהלכות דעות הלכה ה). (9) היינו מבחינה מוסרית בלבד
ולא מבחינה משפטית. ומקור הדברים בבבא-מציעא (לז:):
"אמר לשנים גולתי לאחד מכם מנה ואינו יודע איזה מכם,
או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואינו יודע איזה
הוא, נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו". ואמרו
שם בגמרא, שהמשנה מדברת בבא לצאת ידי שמים - הרי

ט. ראובן שמכר⁴² שדה לשמעון שלא באחריות⁴³,
ובא לוי והוציאה⁴⁴ מיד שמעון, אם רצה⁴⁵ ראובן
לעשות דין⁴⁶ עם לוי - עושה⁴⁷, ואין יכול לוי לומר
לו: מה לי ולך? והרי אין עליך אחריות⁴⁸! שהרי
ראובן אומר לו: אין רצוני שיהיה לשמעון תרעומת
עלי⁴⁹, שהרי הפסיד בגללי⁵⁰.

(42) בבא קמא (ח:), בבא מציעא (יד). וכתובות (צב-צג).
(43) כ"אכא דאמרי" שם. וכל שכן אם מכר באחריות.
(44) [בטענת גזילה. ורבינו לשיטתו למעלה (הלכה ח) שאף
באופן זה אין המוכר חייב כלום (וראה למעלה הלכה ח.
ובגמרא שם: "ובא בעל חוב וטרפה" ועיין באבן האזל].
(45) אבל אינו מחוייב לעשות זאת אלא הלוקח מתדיין עם
המערערין, ראה למעלה הלכה ב. (46) להופיע כבעל דבר
(ועיין סמ"ע סימן רכו, סעיף קטן א), ולאדם זה, כי יודע אין
רשות להופיע כבעל דבר, כי אם בהרשאה. (47) והוא בקי
יותר בעניין יודע לטעון ולסתור טענת המערער (מגיד
משנה בשם רמב"ן). (48) כלומר, ומה זה ענייך, הרי אינך
בעל דבר כאן. (49) שאף שהתנה מפורש: בלי אחריות,
ואין הלוקח יכול לתבוע ממנו מבחינה הלכתית, - אין הוא
נקי מבחינה מוסרית. (50) במתנה, אין הנותן יכול לטעון
כן, שהרי לא הפסיד המקבל כלום (רמ"א רכו סעיף א).

י. ראובן שמכר⁵¹ שדה לשמעון שלא באחריות,
וחזר ולקחה משמעון באחריות, ובא בעל חוב של
ראובן לטרף אותה ממנו⁵² - אינו יכול לחזור על
שמעון⁵³; שאף על פי שלא קבל עליו אחריות
לשמעון, אחריות עצמו קבל⁵⁴, שלא יהיה הוא
המוכר והוא המוציא⁵⁵ לעצמו. אבל אם בא⁵⁶ בעל
חוב של יעקב אביהם⁵⁷ וטרפה מיד ראובן - חזר
בכל הדמים על שמעון⁵⁸; מפני שמעון קבל לו
האחריות⁵⁹, וראובן לא קבל לשמעון אחריות של
אחרים קבל.

(51) כתובות צא-צב. (52) מראובן. (53) כרבא, ולא כרמי
בר חמא (שם). (54) כן גירסת הרי"ף שם: "נהי דאחריות
דעלמא לא קביל עליה, אחריות דנפשיה מי לא קיבל
עליוהי". כלומר: "אף על פי שאחריות לאחרים לא קיבל
עליו ראובן כלפי שמעון - אחריות של עצמו האם לא קיבל
עליו? - וודאי שכן קיבל. (55) כלומר, הוא עצמו מכר
לשמעון ועתה כשטרפה בעל חובו יוציא המעות משמעון
ונמצא שמעון מפסיד - וודאי שאחריות כזו קיבל ראובן
ואם כן צריך להחזיר המעות לשמעון. ולפיכך דין הוא
שאינו יכול לחזור ולתבוע משמעון כי "אפוכי מטרתא למה
לי", כלומר, למה לתבוע משמעון המעות ושוב להחזיר לו
מיד? (56) בהמשך הסוגייה (שם): "ומודה רבא וכו'".
(57) "אביו של ראובן" (מגיד משנה). (58) ואין אנו
אומרים שבעל חוב של יעקב דינו כבעל חוב של ראובן
עצמו. (59) ולכן, הוא צריך להחזיר את דמי הקנייה
לראובן אחרי שהתופס לא בא מחמת ראובן עצמו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עוסקת באופן שקיבל כסף משניהם. (16) כן הוא בתוספתא שם (צוקרמנדל עמוד 37218): "אם אין המקח יוצא מתחת ידו, הרי הוא כאחד מכל אדם", כלומר הרי הוא כעד-אחד אחר. ונאמנות של בעל מקח אין לו, שהרי אין המקח בידו ואין לו מגו, ראה הערה הקודמת, וכן פירשו ה'תוספות' בבבא-מציעא ב: מה שהקשו שם בדיון שנים או חזים במקח, זה אומר לי מכר וזה אומר לי מכר - "וליתזי זוזי ממאן נקט" (= נשאל למוכר ממי קיבל כסף) ואע"פ שאין מקחו בידו, יהא נאמן כעד אחד ויחייב את האחד שבועה מן התורה, כדן עד אחד, והשני יפטר משבועה, לפי שהעד מסייעו. ועיין ראב"ד. (17) [כלומר, מכיון שכל הנאמנות היא ביד המוכר: או מטעם מגו (אם מקחו בידו), או מטעם עד אחד (אם אין מקחו בידו), ולכן זה שהמוכר מעיד עליו לזכותו נוטל חלקו בלי שבועה, והשני נשבע שבועת התורה - מכיון שכן אם אין כאן עדותו של המוכר, כגון שאינו יודע - נשבעים שניהם שבועת המשנה בתקנת חכמים]. (18) כגירסת רבינו חננאל בבבא-מציעא שם, וכן הוא ב'תוספות' שם. (19) [הרי"ף בבבא-מציעא שם מפרש שסוגיית הגמרא שם סוברת שבמקח וממכר מדובר כשהמקח עודנו ביד המוכר, ואילו לדעת ר"ח המדובר כשהוא ביד הלוקחים. ורבינו צירף את שתי השיטות]. (20) [אף-על-פי שכן הנוסחא גם בדפוס רומי וגם בכ"י תימן, וכן הועתק בשו"ע חו"מ (סימן רכב ס"א) - נראה שיש להגיה כאן: "...בין שהיו שניהם תופסין בו [ו]אין כאן עדות כלל - (ו)כל אחד מהן נשבע וכו'". שלפניו אין הדגשת החידוש במה שאין כאן עדות כלל, שהרי דבר פשוט הוא: אם אינו יודע - אינו עד, אלא עיקר החידוש ששניהם נשבעים כתקנת חכמים, בניגוד לאופן הראשון, כשהמוכר יודע, שהאחד נשבע שבועת התורה והשני נוטל בלי שבועה, ראה למעלה הערה טו].

(21) בפ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה ז, לגבי שנים או חזים בכלי, זה אומר כולו שלו וזה אומר כולו שלו, כתב רבינו ש"כ כל אחד משניהם נשבע בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר פחות מחציו ויחלוקו, ושבועה זו תקנת חכמים היא כדי שלא יהיה כל אחד תופס בטליתו של חברו ונוטל בלא שבועה". (22) שאוחז בספר-תורה או חפץ קדוש אחר בעת השבועה. ואף-על-פי שאין שבועה זו מן התורה, דינה לענין "נקיטת חפץ" כשבועת התורה כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב.

ה. הרי ששענן²³ על חברו ואמר 'מכרתי לי', וזה¹⁷ אומר 'לא מכרתי', או 'מכרתי ולא נתת לי דמים';¹⁸ או ששענן הלוקח ואמר שנתן הדמים ועדיין לא¹⁹ משך, או 'משכתי ולא ראיתי מום זה', והמוכר²⁰ אומר לו 'הודעתיו לך'; או שאמר אחד מהם 'כף וכן תנאי היה בינינו', והאחד אומר 'לא היה שם תנאי כלל' - בכל אלו הטענות וכיוצא בהן המוציא²¹ מחברו²⁴ עליו הראייה.

(23) מלוקט ממקומות שונים בש"ס, ובעיקר במסכת שבועות (פרק שבועות הדינין), וירושלמי שם פרק כל הנשבעים. (24) כלל ידוע בספרות התלמודית.

שלא רק בגזל (כשלא תבעו ממנו) חייב לצאת ידי שמים (ראה בפ"ד מהלכות גזילה הלכה י) אלא אפילו בפקדון, צריך לתת לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים (כסף-משנה). ובבבא-קמא קנ: אמרו: "מעשה בחסיד אחד שלקח משני בני אדם ולא היה יודע מאיזה מהן לקח, ובא לפני רבי טרפון. אמר לו, הנח דמי מקחך ביניהם והסתלק. בא לפני רבי עקיבא, אמר לו אין לך תקנה עד שתשלם לכל אחד ואחד". ובתוספות שם (קד. ד"ה שכבר) כתבו שפולגתא זו ב"לצאת ידי שמים" (שהרי לפי הדין הכל מודים שמניח דמי המקח ביניהם ומסתלק) שרבי טרפון פוטר אפילו לצאת ידי שמים, ורבי עקיבא מחייב - והלכה כרבי עקיבא (הגר"א סימן רכב ס"ג ק).

1 ג. לקח מקח מאחד מתמשה¹⁰ בני אדם, וכפר בו
2 ונשבע על שקר, ועשה תשובה¹¹ והרי הוא רוצה
3 לשלם, וכל אחד ואחד תובע אותו ואומר: אני הוא
4 שפכרת בי ונשבעת לי, והוא אומר: אני יודע -
5 חייב לשלם לכל אחד ואחד, מפני שעבר עברה¹².

(10) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא קמא קג:).
(11) והודה שנשבע על שקר. והוא-הדין אם נודע לב"ד על-ידי אחרים שנשבע לשקר, שגם כן מחייבים אותו לשלם לכל אחד ואחד (ש"ך שם ס"ק ז). כן אמרו בבבא-קמא שם: "...דאישתבע - מה לי לקח, מה לי גזל", כלומר אם נשבע לשקר - אין הבלד בין לקח לגזל, שכשם שבגזל קנסוהו חכמים וחיבוהו לשלם לכל אחד ואחד (פ"ד מהלכות גזילה הלכה ט), כן בלקח ונשבע לשקר, קנסוהו חכמים, מפני שעבר עבירה.

6 ד. נאמן¹³ בעל המקח לומר: לזה מכרתי¹⁴ ולזה לא
7 מכרתי. אימתי? בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו¹⁵;
8 אבל אם אין המקח יוצא מתחת ידו - הרי הוא עד
9 אחד בלבד. ודינו בעדות זו כדן כל אדם¹⁶, שהרי
10 אינו נוגע בעדותו. לפיכך¹⁷, אם נטל הדמים
11 משנים, ונטל מאחד מדעתו ומאחד בעל כרחו, ולא
12 ידע¹⁸ ממי נטל מדעתו וממי נטל בעל כרחו, בין
13 שהיה המקח בידו בין שהיו שניהם תופסין בו¹⁹ -
14 אין כאן עדות כלל, וכל אחד מהן²⁰ נשבע בתקנת
15 חכמים²¹ בנקיטת חפץ²², ונוטל חצי המקח וחצי
16 דמים.

(13) קידושין עג"ע מתוספתא בבא-מציעא פרק א.
(14) כשיש שנים המעוררים על המקח, וכל אחד טוען שלו נתרצה המוכר למכור. והמדובר כששניהם נתנו לו כסף, אלא שאחד נתן מדעת המוכר ואחד בעל-כרחו, ראה להלן.
(15) "ואז הוא נאמן מטעם מגו, דאי בעי אמר (= שאם רוצה אומר) לא מכרתי, אי נמי (=או) חזרתי וקניתי" (רבינו חננאל בתוספות הרא"ש לקידושין שם, וכן הוא ב'תוספות' שם בשם ר"ת). "ואם קיבל המעות מאחד מהם, והוא אומר לא נתרציתי אלא לאחד - מגו במקום עדים הוא, דאנן סהדי (= אנחנו עדים) שלאותו שנתן המעות - נתרצה" (רבינו חננאל ור"ת שם ושם). וכן נראה להלן, שכל ההלכה הזאת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ו' אייר - ספר קנין - הלכות מכירה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של "נשבעים ולא משלמים", ובהתאם לזה הוא מפרש אחרת את כל הסוגיא. (36) היינו, רק שבועת היסת, שהרי המוכר נחשב "כמוציא מחבירו", ולכן אין כאן לא שבועת התורה ולא שבועת המשנה, אלא שבועת היסת בלבד כדין כל כופר-הכל. (37) ולא צריך לשלם את הדינר ולא להחזיר את הפירות. ברייתא בשבועות מח. וכן הוא בתוספתא (שבועות פרק ו'): "אם היתה יוצאת מתחת יד אחת מהן - המוציא מחבירו עליו הראיה". (38) בדפוס רומי: היו. (39) תוספתא (שם).

ח. נתן הלוקח⁴⁰ דינר לחנוני, וכא לטל פרות המנחין ברשות הרבים, ואמר החנוני: דינר זה שנתי לי עכשו הוא דמי פרות שפכר נתתי לך והלכתם לתוך ביתך, אבל פרות אלו המנחין ברשות הרבים לא מכרתים לך - הרי החנוני נשבע בנקיטת חפץ⁴¹ שפך היה הדבר, ומחזיר פרותיו לחנוני⁴²; שהרי לא הודה⁴³ לו שפכרן לו מעולם. ואילו היו פחותות, היה נשבע שבועת הסת, כמו שבאורנו.

(40) המשך המשנה שם, וכרי יהודה בברייתא, וכפירוש הרי"ף, ועיי' פה"מ לרמב"ם למשנה ד. (41) כדין שבועה מתקנת חכמים, שצורתה דומה לזו של תורה. (42) אולי צריך להיות: "לחנונו" (כדלהלן בסוף הלכה ט). כלומר, החנוני מחזיר לעצמו - לחנונו, את הפירות הנמצאים ברשות הרבים. (43) אחרי שהמוכר אינו מודה במכירתם, והם אינם עדיין ברשות הלוקח, הרי זה נחשב כאילו הם עדיין ברשות החנוני (כסף-משנה). ובנוגע לכסף, הרי הלוקח הוא התובע ורוצה להוציא מהחנוני, ואם כן טענתו של החנוני עדיפה יותר, ולכן הוא נשבע ונוטל הפירות מרשות הרבים.

ט. וכן הדין⁴⁴ בנותן דינר לשלחני לטל מעות⁴⁵, בזמן שהמעות צבירין⁴⁶ ברשות הרבים: אם השלחני הודה שפכרן וצדין⁴⁷ לא נטל הדינר - נשבע הלוקח⁴⁸ בנקיטת חפץ שנתן ונוטל המעות; ואם לא הודה⁴⁹ שפכרן לו, אף על פי שמודה שלקח ממנו דינר עתה, וטוען שדינר זה דמי המעות שפכר הוליקן הלוקח לתוך ביתו - הרי השלחני נשבע בנקיטת חפץ, ויחזיר מעותיו לחנונו.

(44) המשך המשנה (שם). (45) מטבעות קטנות, שיש מהן שש דינר כסף. (46) כלומר, שהשולחני נתן המעות ללוקח, וזה הגביהם ושםם ברשות הרבים (מגיד-משנה), ורבינו קיצר בפרטים, שאין כאן אלא חזרה על הדינים הקודמים. (47) אלא שטוען שעדיין לא נטל את הדינר. (48) כמו לעיל. ולכאורה יש כאן חזרה על הדין הקודם? ובגמרא הסבירו כפילות זו שיש בה חידוש. והוא, שאפשר היה להעלות על הדעת, שרק בפירות אומרים שהלוקח חייב שבועה, מפני שלפעמים נותן המוכר מיד את הפירות ללוקח, טרם שקיבל את המעות, מחשש שמא ירקבו

ו. לא היתה שם ראיה - נשבע הכופר²⁵ שפכרין להוציא מידו, שבועת הסת²⁶. ואם הודה במקצת הטענה²⁷, או שיש עליו עד אחד²⁸ - נשבע שבועת התורה, כשאר הטענות בלן.

(25) בכל התביעה, ואינו מודה כלום. (26) ביאור המלה "היסת" - עיי' בפ"ב מהלכות אישות הלכה כא הערה צב. ומקור שבועה זו במסכת שבועות (מ: מ) מימרא של רב נחמן: "ומשביעין אותו (את הכופר-הכל) שבועת היסת", אף-על-פי שמן התורה הוא פטור משבועה. והוא גם נותן טעם לדבר "חזקה אין אדם תובע אלא-אם-כן יש לו". ואין בה נקיטת חפץ (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג). (27) כגון שטענו ממנו כך וכך דמים או חפצים, והוא הודה בחלק מהם, כתובות יח. ובבא-מציא ג. (28) שבועות מ:

ז. אמר לחנוני²⁹: תן לי דינר פרות, ונתן לו³⁰, והרי הפירות מנחין ברשות הרבים³¹, והחנוני תובע את הדינר³², ובעל הבית אומר לו: נתתי לך הדמים והשלכת אותם לתוך כיסך - הרי הלוקח נשבע בתקנת חכמים³³ בנקיטת חפץ³⁴ ונוטל הפירות³⁵, הואיל וכבר יצאו מרשות המוכר והרי הן ברשות הרבים. ואילו היו ברשות הלוקח, היה נשבע שבועת הסת³⁶ ונפטר³⁷; ואילו היה³⁸ עדן ברשות החנוני³⁹, היה נשבע הסת וישארו פרותיו אצלו.

(29) משנה (שבועות מה). לפי פירוש רבי יהודה בברייתא (מח.), ובהתאם לגירסת הרי"ף ופירושיו, וראה להלן את הפרטים. (30) המוכר נתן את הפירות ללוקח, וזה הגביהם וקנאם, אלא שעדיין לא הספיק להעבירם לרשותו והניחם ברשות הרבים (מגיד-משנה). (31) במשנה לא הוזכר כלל מקום הנחת הפירות, ובברייתא לפי גירסתנו - מביא דברי רבי יהודה: "אימתי, בזמן שהפירות צבורים ומונחים", אבל הרי"ף מוסיף שם: "ברשות הרבים". (32) אבל מודה שמכר הפירות ללוקח, ראה להלן הלכה ב. (33) במשנה שם: "ונשבע בעל הבית", ואין לפרשה בשבועת היסת (כמו שפירש"י שם) שהרי היא נתקנה על-ידי חכמי הגמרא (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג), ועיי' 'תוספות' שם מח. ד"ה נשבע - אלא שבועת המשנה היא ככל יתר הנשבעים ונוטלים (שם במשנה), מפני שהלוקח הוא המוחזק, והחנוני רוצה להוציא ממנו הכסף, וגם הפירות שלו הם, שהרי החנוני עצמו מודה שמכרם ללוקח. ומפני שאין הפירות ברשותו ממש, נשבע הוא ונוטלם. ועיי' רש"י שם. (34) כי זהו ההבדל בין שבועת המשנה שהיא כדוגמת שבועה מן התורה, לבין שבועת היסת שהיא קלה ממנו (פ"א מטוען ונטען הלכה ב). (35) הלוקח, אחרי שנשבע, נוטל את הפירות ממקום שהם מונחים ברשות הרבים, כדין כל "הנשבעים ונוטלים", ומה שלא הכניסה המשנה אף הלכה זו למסגרת של "נשבעים ונוטלים" היא מפני שהלכה זו שונה קצת מן הקודמות, שהרי כאן הלוקח אינו "נוטל" ממש, שהרי אינו לוקח ישר מן החנוני אלא מרשות הרבים, ואין זו נטילה ממש מחבירו (ר"ן), אך הרז"ה מסיק מאי-שלוה הלכה זו במסגרת זאת, שכאן לפנינו נושא רגיל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפירות, אם ישהה אותם בידו, ולכן כופלת המשנה הלכה זו, להורות לנו, שעיקרון זה קיים אף באופן שיש חשש זה. (49) וכאן הלוקח הוא התובע, שהוא תובע את הפירות, או את המעות, המונחים ברשות הרבים.

1 י. המַחליף⁵⁰ פָּרָה בַּחמור וַיִּלְדֶּה⁵¹, וְכֵן הַמּוֹכֵר
2 שְׁפָחָתוֹ⁵² וַיִּלְדֶּה, זֶה אוֹמֵר 'עַד שֶׁלֹּא מְכַרְתִּי
3 יִלְדָּה'⁵³, וְזֶה אוֹמֵר 'מִשְׁלָקְחִי יִלְדָּה'⁵⁴, אֲפִלּוּ אִמֵּר
4 הַמּוֹכֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - עַל הַלּוֹקָח⁵⁵ לְהֵבִיא רֵאָיָה. אֵף
5 עַל פִּי⁵⁶ שֶׁהִפְרָה עוֹמֶדֶת בָּאֵגֶם⁵⁷ וְהִשְׁפַּחָה עוֹמֶדֶת
6 בְּסִמְטָא⁵⁸, הֵרִי הֵן בְּחֻזָּקַת הַמּוֹכֵר⁵⁹ עַד שֶׁיֵּבִיא
7 הַלּוֹקָח רֵאָיָה⁶⁰. לֹא הֵבִיא רֵאָיָה - יִשְׁבַּע הַמּוֹכֵר⁶¹
8 בְּנִקְיֻטַּת חֶפְץ עַל יֶלֶד הַפֶּרָה⁶², אֲבָל עַל יֶלֶד הַשְּׁפָחָה
9 אֵינוֹ נִשְׁבַּע אֲלֵא הֶסֶת; שְׁאִין נִשְׁבַּעִין⁶³ בְּנִקְיֻטַּת חֶפְץ
10 עַל הָעֲבָדִים וְלֹא עַל הַקְּרָקְעוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר
11 בַּהֲלָכוֹת טוֹעֵן וְנוֹטָעֵן⁶⁴.

(50) משנה בבא-מציעא ק. (51) בשו"ע (חו"מ רכג ס"א):
"המחליף פרה בחמור, ומשך בעל הפרה את החמור, ועדיין
הפרה בביתו וילדה" שכן הוא דין קנין החליפין (למעלה
פ"ה ה"א). ולפיכך יתכן שזה אומר איני יודע וזה אומר איני
יודע (להלן הלכה יא), אבל בקנין משיכה איך יתכן
שהלוקח אינו יודע, הלא משך אותה וראה אם ילדה או לא
ילדה. אולם בשפחה הנקנית בכסף (למעלה פ"ב ה"א בעבד
כנעני, והוא הדין בשפחה כנענית) יתכן דבר זה בקנין כסף,
ראה להלן. (52) הכנענית. וכאן לא כתב "המחליף" לפי
שהיא נקנית בכסף (ראה למעלה) והיא עדיין ברשות
המוכר, ומתוך כך לא ראה הלוקח אם ילדה לפני המכירה
או לאחריה (עיין רש"י שם). (53) לפני שמשך את החמור.
ובשו"ע שם: "וטען בעל הפרה שילדה קודם שמכר
החמור". ובשפחה: "המוכר אומר שילדה קודם שקיבל
המעות". (54) בשו"ע: "ובעל החמור אומר, אחר משיכת
החמור ילדה", ובשפחה - אחרי קבלת המעות, כנ"ל.
(55) כלומר, לא רק כששניהם טוענים "ודאי", או אפילו
כששניהם טוענים "שמא" - המוציא מחבירו עליו הראיה,
כרבנן דסומכוס (בבא-מציעא שם, וכן פסק רבינו בפ"ט
מהלכות נזקי ממון הלכות ב"ג, ו), כיון שהפרה ברשות
המוכר, ומה שאמר (להלן הלכה יא) שאם שניהם, המוכר
והלוקח, טוענים שמא, דנים דין חלוקה, זהו רק כשאנינו
ברשות אחד מהם, ואילו כאן מדובר כשהוא ברשות המוכר,
שהרי רק להלן בסמוך כתב "אע"פ שהפרה עומדת באגם
וכו'" - משמע שלפני כן, המדובר כשהיא ברשות המוכר
(סמ"ע סימן רכג ס"ק ב) - אלא אפילו אם הלוקח טוען
"ודאי" והמוכר טוען "שמא" - דין הוא שהמוציא מחבירו
עליו הראיה. (56) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא.
(57) מקום מרעה, והכוונה: רשות גיטרילית. (58) קרן זוית
ברשות הרבים, והוא-הדין לרשות הרבים ממש, אלא
שהנוהג הוא לקיים משא ומתן בסימטאות ('תוספות' שם
ד"ה וליחזי ברשות דמאן קיימא). (59) שהיא "חזקת מרא
קמא" - כלומר, אף שאינו מוחזק בזה עתה בשעת הדין -
אנו מתחשבים עם החזקה הקודמת טרם שנוצר הדין.
(60) כיון ששניהם טוענים "ודאי". ואם טוענים "שמא" -

12 יא. זֶה אוֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', וְזֶה אוֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ',
13 וְאֵינֶם בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן⁶⁵ - יִחַלְקוּ. זֶה אוֹמֵר⁶⁶
14 'בְּרִשּׁוֹתֵי יִלְדָּה', וְהָאֲחֵר שׁוֹתֵק⁶⁷ - זָכָה הַטּוֹעֵן בְּיֶלֶד.

(65) בבא-קמא שם בברייתא. ובזה אף חכמים מודים
לסומכוס, כיון שאין כאן חזקה בשעת הדיון, ושני הצדדים
טוענים "שמא". ומה שאמרו בבא-מציעא שם לדעת
חכמים שאף בעומדת באגם אמרו המוציא מחבירו עליו
הראיה, הוא לפי מה שחשבו לפרש המשנה בטענת "ברי
ובריא, אבל בטענת "שמא ושמא" לא אמרו כן (הגר"א רכז
סק"ז, וכן דעת המגיד-משנה). וראה למעלה הלכה י.
(66) ברייתא בבא-קמא שם. (67) והשתיקה נחשבת כהוראה
('תוספות' ב"ק שם ד"ה והלה שותק).

15 יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים⁶⁸, קָטַן וְגָדוֹל, או שְׁתֵּי
16 שְׂדוֹת, אֶחָת גְּדוֹלָה וְאֶחָת קְטָנָה, הַלּוֹקָח אוֹמֵר
17 'גְּדוֹלָה לְקַחְתִּי, וְהַמּוֹכֵר אוֹמֵר 'קְטָנָה הִיא שְׁלָקְחָתִי'
18 - עַל הַלּוֹקָח לְהֵבִיא רֵאָיָה, או יִשְׁבַּע הַמּוֹכֵר הֶסֶת⁶⁹
19 שֶׁלֹּא מְכַר אֲלֵא קָטָן.

(68) משנה, בבא-מציעא ק.

(69) ולא שבועת "מודה במקצת" שהיא מן התורה, מפני
שאינן נשבעים לא על הקרקעות ולא על העבדים, ומפני שזה
"הילך", שהרי את הקטן שהוא מודה בו הוא מוסרו ללוקח,
ומפני שאינו מודה בזה שתובעו הלוקח והוא בבחינת:
"טענו בחיטים והודה לו בשעורים" (גמרא בבא-מציעא
שם). ומה שאמרו במשנה שם: "ישבע המוכר", ושבועת
המשנה אינה יכולה להיות שבועת היסת - פירשו בגמרא
שם בכמה אופנים.

20 יג. אָמַר הַלּוֹקָח⁷⁰ גְּדוֹל לְקַחְתִּי, וְהַמּוֹכֵר שׁוֹתֵק -
21 זָכָה הַלּוֹקָח בְּגָדוֹל. וְאֵם אָמַר הַמּוֹכֵר⁷¹ 'אֵינִי יוֹדֵעַ'⁷²
22 - עַל הַלּוֹקָח לְהֵבִיא רֵאָיָה⁷³, או נִשְׁבַּע הַמּוֹכֵר הֶסֶת
23 שְׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ, וְאֵין לָזֶה אֲלֵא קָטָן⁷⁴.

(70) נלמד מדין שפחה שבהלכה יא. (71) משנה (שם)
כנוסחתה ולא כהכרעתה. (72) והלוקח טוען "ברי", וכל-
שכן אם גם הלוקח טוען איני יודע (מגיד-משנה).
(73) במשנה שם אמרו שבאופן זה זוכה הלוקח, משום
שהמשנה מדברת באופן שחייב שבועה דאורייתא (ראה
למעלה), וכלל הוא בדינו שכל החייב בשבועה דאורייתא
ואינו יודע, שאינו יכול להשבע - משלם. אבל רבינו מדבר
באופן שאינו חייב אלא שבועת היסת בלבד, ובשבועת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ו' אייר - ספר קנין - הלכות מכירה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דבוקים זה בזה, ומתוך זה הבשר שם עב, וזהו "עובי בית הכסות". (83) משני הצדדים, מעבר לעבר. אבל אם אין הנקב מפולש - כשרה (חולין ג). (84) טיפת דם. (85) טיפת הדם מעידה שהנקב נעשה קודם השחיטה, והבהמה נטרפה. (86) עלה קרום דק על המכה. (87) ואם שחט הלוקח תוך שלשה ימים אלו של הקנייה, הדבר ברור שהיא היתה טריפה עוד ברשות המוכר, והוא מקח טעות. (88) כלומר, בביתו ותחת ידו. וכמו שכתב למעלה בהלכה יד. (89) יוצא מתוך השקלא-וטרין (שם).

פרק אחד ועשרים

(1) המוכר דבר ולא ביאר שיעורו [וכן אם [לא] ביאר מהותו או שלא ביאר ערכו והדומה לזה כמי (שלא מכר) [שמכר] מקום לעשות בו אי זה דבר, או שמכר דבר ולא השלים את (מכריו) [מצריו] וכל הנמשך בזה.

- א. המִקְנֵה לַחֲבֵרוֹ דָּבָר שְׁאִינוּ מְסִים²: אִם הָיָה מִינוֹ יָדוּעַ, אָף עַל פִּי שְׁאִין מִדְתּוֹ וּמִשְׁקְלוֹ וּמִנֵּינוּ יָדוּעַ
- הָרִי זֶה קֶנֶה³; וְאִם אֵין מִינוֹ יָדוּעַ - לֹא קֶנֶה⁴.

(2) שאין מדתו ומשקלו ומנינו ידוע, כדלהלן. (3) כן כתב רבינו למעלה פי"ג הלכה ב שלוקח פירות אכסרה (=בלי מידה) קנה. וכמה מקורות לכך: א. בבבא-בטרא צה. במוכר לחבירו מרתף של יין, ודנו בפרטיו: מרתף זה ומרתף סתם, ונראין הדברים, שלא הוגדר מנין הקנקנים במרתף (מגיד-משנה). ב. בבבא-מציעא סד. אמרו: "ההולך לחלוב עזיו, ואמר לחבירו: מה שעזיי חולבות מכור לך, מותר", כלומר שאין בו חשש ריבית, ודרך אגב מתברר שמקח כזה קיים, למרות שלא ידועה מראש מידת החלב שיתנו העזים (כסף-משנה). ג. במסכת דמאי (פ"ב מ"ה): "רבי יוסי אומר, סלי תאנים וכו', כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור" (מלעשר דמאי), ודרך אגב אנו רואים שיש קיום לקנין של אכסרה (ועיין מגדול-עוז). (4) "כן כתב רבינו האי ז"ל בספר "מקח וממכר" שלו, ודברי טעם הן, אבל לא מצאתי דבר בגמרא שאוכל ללמוד ממנו כן" (מגיד-משנה).

- ב. בַּיֵּצֵד? עֲרָמָה⁵ זֶה שֶׁל חֲטִים אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בְּכָף וְכָף, מִרְתֵּף⁶ זֶה שֶׁל יֵין אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בְּכָף וְכָף, שֶׁק שֶׁל תְּאֵנִים אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בְּכָף וְכָף, אָף עַל פִּי שְׁאִין מִדְתּוֹ הָעֲרָמָה יָדוּעָה, וְלֹא מִשְׁקָל הַתְּאֵנִים וְלֹא מִנֵּין הַקֶּנְקֵנִים⁷ יָדוּעַ - הָרִי זֶה מִמְכָּרוֹ קָיָם. אָף עַל פִּי שְׁנִמְצָא חֶסֶד אוֹ יֵתֵר עַל הָאֱמֶד שְׁהָיָה בְּדַעְתָּם. וְיֵיש לָהֶם הוֹנָה⁸ לְפִי הַשַּׁעַר שֶׁבַשְׁוֹק⁹, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרֵנוּ¹⁰.

(5) צבור של חפצים מסויימים (ועיין 'ערוך'). (6) מקום שבו מסודרים חביות של יין. (7) כדים או חביות. (8) כלומר, שיש כאן דין אונאה לשניהם, ללוקח ולמוכר, כמו בכל משא ומתן. ומקור דבר זה בבבא-מציעא מו: מז. כרבה בשם רב הונא, שאם אמר לו מכור לי באלו - קנה ויש לו עליו אונאה. וסובר רבינו, שאין הבדל בין אם הדמים אינם ידועים לבין אם מידת הפירות אינה ידועה, וכן כתב למעלה פי"ג הלכה ב. (9) לפי המחיר המקובל בין הסוחרים. (10) בפרק יג הלכה ב.

היסת לא אמרו "מתוך שאינו יכול לשבע משלם" (עיין מגיד-משנה, והגר"א סימן רכג ס"ק ט בליקוט). (74) במשנה (שם) שנינו עוד: "זה אומר איני יודע, וזה אומר איני יודע - יחלוקו". ורבינו השמיט זאת, לפי שדין זה שבמשנה אינו אלא לדעת סומכוס, כמו שאמרו בגמרא שם, אבל לדעת חכמים - על הלוקח להביא ראיה, שהרי המוכר מוחזק בלבד, וכמו שפסק רבינו למעלה בתחילת הלכה י. ועיין מגיד-משנה.

- י. כָּל מִי⁷⁵ שְׁנוֹלֵד הַסֶּפֶק⁷⁶ בְּרִשּׁוֹת⁷⁷ - עָלָיו לְהֵבִיא רְאִיָּה. בַּיֵּצֵד? הַמַּחְלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר⁷⁸, וּמִשֶּׁף בַּעַל הַחֲמוֹר אֶת הַפָּרָה, וְלֹא הַסֶּפֶק בַּעַל הַפָּרָה לְמִשֶּׁף זֶה הַחֲמוֹר⁷⁹ עַד שְׁמַת הַחֲמוֹר - עַל בַּעַל הַחֲמוֹר לְהֵבִיא רְאִיָּה⁸⁰ שְׁהָיָה חֲמוֹרוֹ קָיָם בְּשַׁעַת מְשִׁיכַת הַפָּרָה. וְכֵן כָּל בַּיֵּצֵא בָּזָה.

(75) מימרא של שמואל (כתובות עו:), והרי"ף שם הביא יש מי שאומר, שאין הלכה כשמואל. אך, אחרי שקלא-וטרין הוא מסיק שהלכה כמותו. (76) אם יש לקיים את המקח או לבטלו, כגון שנמצא מום במקח, וספק הוא אם נולד לפני הקנין או אחרי הקנין וכיוצא בזה. (77) היינו, שהחפץ שעליו נתעורר הספק - נמצא בביתו, וראה להלן. (78) ואז קונה גם בעל הפרה את החמור, מדין קנין "חליפין", ראה למעלה פרק ה הלכה א. (79) אין הכוונה למשוך לשם קנין, שהרי כבר נקנה לו בקנין חליפין על-ידי-זה שבעל החמור משך את הפרה כנ"ל, אלא הכוונה שלא הספיק להכניסו לביתו, והוא נשאר בבית בעל החמור. (80) מכיון שהיה החמור בביתו בזמן שנולד הספק. ואמנם אם היה החמור בביתו של בעל הפרה, צריך בעל הפרה ראייה. ומקור הלכה זו בכתובות עו: כדעת רמי בר יחזקאל בשם שמואל, שכל שנולד הספק ברשותו - עליו להביא ראיה. ולא כפירוש רש"י שרמי בר יחזקאל חולק על רב יהודה אחיו, שאמר "על בעל החמור להביא ראיה", ואומר שעל בעל הפרה להביא ראיה, לפי שהחמור עתה קנוי לבעל הפרה - אלא כפירוש הר"ז, שמה שאמר רמי בר יחזקאל: "שנולד הספק ברשותו" היינו בעל החמור, שהחמור נמצא בביתו וברשותו, ולדעת שניהם על בעל החמור להביא ראיה, ואינם חולקים בדין אלא בטעם הדבר, וכן נראה דעת הרי"ף שהביא דברי רב יהודה ובטעמו של רמי (כסף-משנה).

- טו. מַחֲט⁸¹ שְׁנִמְצָא בְּעֵבִי בֵּית הַפּוֹסוֹת⁸² וְנִקְבָּה אוֹתוֹ נִקֵּב מִפְּלֵשׁ⁸³, אִם נִמְצָא עָלֶיהָ קֵרֶט דָּם⁸⁴ - בַּיֵּדוּעַ שָׁזוּ נִטְרָפָה⁸⁵ קִדָּם שְׁחִיטָה. לְפִיכָף, אִם הִגְלִיד⁸⁶ פִּי הַמֶּכָּה - בַּיֵּדוּעַ שָׁזוּ נִטְרָפָה שְׁלֹשָׁה יָמִים קִדָּם שְׁחִיטָה⁸⁷. לֹא הִגְלִיד פִּי הַמֶּכָּה - הָרִי הַדָּבָר סֶפֶק, וְעַל הַטָּבַח לְהֵבִיא רְאִיָּה שֶׁקִּדָּם לְקִיחָתוֹ נִטְרָפָה, שְׁהָרִי בְּרִשּׁוֹת⁸⁸ נולֵד הַסֶּפֶק; וְאִם לֹא הִבִּיא⁸⁹ רְאִיָּה - יִשְׁלַם הַדָּמִים לְמוֹכֵר, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרֵנוּ.

(81) ברייתא, בכתובות שם. (82) חלק של הכרס קרוב להמסס. ויש לו צורה של כוס, ומסיבב לשפתו, שני כפלים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ג. אָבֵל הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: כָּל מֵה שֵׁשׁ בְּבִית זֶה אֲנִי
2 מוֹכֵר לָךְ בְּכֶף וְכָךְ, וְכָל מֵה שֵׁשׁ בְּתֵבָה זֶה אֲנִי מוֹכֵר
3 לָךְ בְּכֶף וְכָךְ, אוֹ פֶשֶׁק הִזֶּה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בְּכֶף וְכָךְ,
4 וְרָצָה הַלּוֹקֵחַ¹¹ וּמִשָּׁף - אֵין פָּאן קִנְיָן; שְׁלֹא סְמַכָּה¹²
5 דַּעְתּוֹ שֶׁל לּוֹקֵחַ, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵה שֵׁשׁ בּוֹ, אִם
6 תֵּבָן אוֹ זֶהָ, וְאֵין זֶה אֵלָּא כְּמִשְׁחָק בְּקִבְיָא¹³. וְכֵן
7 כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
- 11) הסכים לקנייה בצורה סתמית זו. (12) בטחה דעתו. וסמיכות דעת היא היסוד ההכרחי בכל הקנינים. (13) שהוא כאסמכתא שאינה קונה (סנהדרין כד:), והעושה כן עם ישראל הרי הוא כגזול (פ"ו מהלכות גזילה ואבידה הלכה ז, ועיין בכסף-משנה פ"י מהלכות עדות הלכה ד, לענין משחק בקוביא עם הגוי).
- 8 ד. וְכֵן¹⁴ הַמוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ בַּעֲשָׂרָה דִּנָּרִין חֲטִים, וְלֹא
9 פֶּסֶק בִּמְהֵרָה סָאָה מְכֹר לוֹ - נוֹתֵן לוֹ פֶּשֶׁעַר שֶׁבִשְׁשֹׁק¹⁵
10 בַּשְּׂעֵת הַמְּכִירָה. וְכָל הַחֲזוֹר בּוֹ מֵאַחֵר נְתִינַת הַדָּמִים,
11 וְלֹא רָצָה בַּשְּׁעֵר שֶׁהִיָּה בִשְׁשֹׁק בַּשְּׂעֵת נְתִינַת הַמְּעוֹת
12 - מִקְבֵּל מִי שֶׁפָּרַע, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁶.
- 14) כלומר, כשם שבקניית ערימה של חטים, שאין מידתה ידועה - נקבעה האונאה לפי שער השוק (למעלה הלכה ב), כמו כן במקרה דלהלן שלא קבע לו כלל - נקבע המחיר לפי השער שבשוק. והשו"ע (סימן רט סעיף ג) מביא הלכה זו בלי מילת-החיבור "וכן". (15) בבא-מציעא עב: במשנה "יצא השער פוסקין". ואף-על-פי שהוא לא פסק עמו, הולכין אחר השער שבשוק (הגר"א שם ס"ק ה). (16) למעלה פ"ז הלכה א.
- 13 ה. הַמוֹכֵר¹⁷ מְקוֹם לַחֲבֵרוֹ¹⁸ לַעֲשׂוֹת בֵּית אוֹ רֶפֶת
14 בְּקֶרֶן¹⁹, וְכֵן הַמְּקַבֵּל מִחֲבֵרוֹ²⁰ לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית חֲתָנוּת
15 לְבָנוֹ אוֹ בֵּית אֱלֻמְנוֹת לְבָתוֹ²¹ - עוֹשֶׂה לֹא²² אֲרָבַע
16 אֲמוֹת עַל שֵׁשׁ²³. מְכֹר לוֹ מְקוֹם בֵּית גְּדוֹל²⁴ - עוֹשֶׂה
17 שְׁמוֹנֶה עַל עֶשְׂרִי. מְכֹר לוֹ מְקוֹם טְרַקְלִין²⁵ - עוֹשֶׂה
18 עֶשְׂרִי עַל עֶשְׂרִי. תְּרִבִּץ²⁶ שֶׁל חֲצֵר - שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל
19 שְׁתֵּים עָשָׂרָה. וְרוֹם²⁷ כָּל בֵּית וּבֵית - פְּחָצִי אֲרָכּוֹ
20 וְחָצִי רָחְבּוֹ²⁸.
- 17) משנה בבא-בבא צח: וכגירסת הרי"ף שם: "המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית, וכן המקבל מחבירו לעשות לו בית חתנות וכו'". וכן הוא במשנה כתב-יד מינכן, שם. (18) ללא הגדרת מידת המקום. (19) משנה, שם: "הרוצה לעשות רפת בקר, בונה ד' אמות על שש", וראה להלן הערה כב. (20) קבלן, שמקבל עליו לבנות על המגרש של חבירו "בית חתנות", ולא הוגדרה מידת הבית. (21) בבן, כתב "בית חתנות", ובבת - "בית אלמנות", לפי שאין הבת הנשואה גרה בבית אביה, מפני שאסרו חכמים על האיש שידור בבית חמיו (גמרא שם, ועיין רמב"ם פכ"א מהלכות איסורי ביאה הט"ו). (22) המקבל צריך לעשות את הבית לפי מידה זו, וכן המוכר מקום צריך לתת לו קרקע במידה זו. (23) כרבי עקיבא (במשנה שם), ולא כרבי ישעמאל שם
- 21 ו. הַמוֹכֵר²⁹ מְקוֹם לַחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ³⁰ קְבוּרָה³¹, אוֹ
22 הַמְּקַבֵּל מִחֲבֵרוֹ³² לַעֲשׂוֹת לוֹ קְבוּרָה - עוֹשֶׂה
23 מְעַרָה³³, וּפּוֹתֵחַ לְתוֹכָהּ שְׁמוֹנֶה קְבָרִים³⁴: שְׁלֹשָׁה
24 מִפָּאן³⁵ וּשְׁלֹשָׁה מִפָּאן³⁶ וּשְׁנַיִם מִפְּנֵגֶד³⁷ הַנִּכְנָס
25 לַמְּעָרָה. מִדַּת הַמְּעָרָה³⁸ - אֲרָבַע אֲמוֹת עַל שֵׁשׁ; וְכָל
26 קֶבֶר וְקֶבֶר - אֲרָבַע אֲמוֹת אֲרָכּוֹ³⁹, וְרָחֵב שְׁשָׁה
27 טְפָחִים⁴⁰, וְרוֹם שְׁבַע⁴¹. נִמְצָא בֵּין כָּל קֶבֶר וְקֶבֶר
28 שְׁמֹן הַצִּדְדִּין אֲמָה וּמִחְצָה⁴², וּבֵין הַשְּׁנַיִם
29 הָאֲמָצְעִים שְׁתֵּי אֲמוֹת⁴³.
- 29) משנה, שם ק: (30) שהלוקח יבנה לו על מגרש זה. (31) מקום קבורה משפחתי: ש"הם לא היו רגילים ליקבר אחד אחד בפני עצמו, אלא כל בני המשפחה נקברין במערה אחת, כל אחד בכוח בפני עצמו" (רשב"ם שם ד"ה לעשות לו קבר). (32) קבלן שקיבל על עצמו לבנות לחבירו על מגרשו של זה האחרון. (33) חפירה מתחת לקרקע. (34) כחכמים, ולא כרבי שמעון (שם קא). (35) בכותל האורך בצד אחד. (36) בכותל האורך בצד שכנגד. (37) כותל הרוחב היה מכוון נגד הפתח, שתפס אף הוא את כל הרוחב. (38) כלומר, מידת חללה. כחכמים ולא כרבי שמעון (שם). (39) לדעת הרשב"ם (ד"ה והכוכים ד' אמות): הגוף תופס רק שלש אמות, והאמה הנוספת, היא בשביל הארון. (40) ה': אמה. ואע"פ שאדם בלתי לבוש הוא פחות מאמה רוחב - כאן צריך אמה בשביל הארון ('תוספות' שם קא. ד"ה ורחבן שש). (41) כדי שיוכנס הארון בהרחבה. (42) סידור הקברות היה: קבר אמה רוחב, אחריו רווח אמה ומחצה, שוב קבר אמה ואחריו רווח אמה ומחצה, ושוב קבר אמה. בסך-הכל שש אמות. וכן בכותל השני של האורך. (43) והיה הסדר: קבר אמה, רווח שתי אמות. וקבר אמה, ביחד ארבע אמות. ולדעת הראב"ד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ו' אייר - ספר קנין - הלכות מכירה קלה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יְחִיד מְכָר לוֹ - נוֹתֵן לוֹ שְׁתֵּי⁵⁹ אֲמוֹת וּמִחְצָה רֹחֵב, 14
כְּדֵי שְׁיַעֲמֵד חֲמוּר⁶⁰ בְּמִשְׁאֵוֹ עַל אֶרֶץ הַדֶּרֶךְ⁶¹. מְכָר 15
לוֹ דֶּרֶךְ בֵּין עֵיר לְעֵיר⁶² - נוֹתֵן לוֹ רֹחֵב שְׁמוֹנֶה 16
אֲמוֹת⁶³ בְּאֶרֶץ הַדֶּרֶךְ. מְכָר לוֹ דֶּרֶךְ הַרְבֵּים⁶⁴ - נוֹתֵן 17
לוֹ רֹחֵב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה⁶⁵. 18

משנה (בבא-בבא זט:): וברייתא (שם ק.) ומימרת אמוראים. (58) פסקה זו: "המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו" היא כעין מבוא להלכה זו, והשאר כעין פירוט האפשרויות השונות. ועיין פרישה (סימן ריו אות ד.). (59) כ"אחרים" ודיני גולה, שנפסקה הלכה כמותם בגמרא (שם ק.), ולא ככתוב במשנה (שם זט:): ששיעורו ארבע אמות. [ובפ"ג מהלכות מתנות עניים הלכה ג, כתב רבינו שדרך היחיד הוא ארבע אמות, וצריך עיון. ועיין להלן הערה ס.]. (60) מפני שכן דרך הנכנס לשדה, לעבור בחמור ולא בעגלה (סמ"ע, ריו ס"ק ז.). (61) וכתב הרב ר' יוסף מיגש בפירושו (הובא במגיד-משנה) שכל המדובר דוקא כשאין שם מחיצות, שאז אף אם החמור טעון משא רחב, לא יצר לו הדרך, שהמשא יהיה בולט מחוץ לדרך, אבל אם יש מחיצות צריך שיעור יותר גדול [ויתכן כי במקרה זה, שיעורו ארבע אמות, כמו שכתב רבינו בהלכות מתנות עניים. וראה למעלה הערה נח.]. (62) ברייתא (שם ק.) והיא דרך מיוחדת לאנשי העיר, ואין אנשי עיירות אחרות נכנסים לשם (רשב"ם, ד"ה דרך מעיר לעיר). (63) שיעור שתי עגלות ברוחב, שאם ייפגשו שתי עגלות, אחת באה מצד זה, ואחת מצד שני, שלא יעכבו אחת את השנייה (רשב"ם שם). (64) משנה (שם זט:). והיא דרך שעוברים בה רבים, ויש לחשוש פן יפגעו בני אדם ועגלות זה בזה. (65) השיעור המקובל לרשות הרבים לענין שבת (פי"ד מהלכות שבת הלכה א.).

י. דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ⁶⁶ וְדֶרֶךְ הַקֶּבֶר⁶⁷ - אֵין לָהּ שְׁעוֹר⁶⁸. 19
וְנִרְאָה לִי, שֶׁזֶה פְּמוֹכָר דָּבָר שְׁאִין מֵינוּ יִדְוֶע⁶⁹. 20

(66) שם, כלומר שאמר לחבירו מכור לי בשדך דרך כרחבה של דרך המלך. וראה להלן הערה סח. (67) שם, והיא הדרך בה נושאים את המת לקברו. (68) שהמלך פורץ גדרים, בתים ושאר בנינים מלפניו לסלול דרך לעצמו, ללא נטות ימין או שמאל. וכיוצא בו, יש רשות למלווי המת להתפשט על פני שדות התבואה הסמוכים לדרך, משום כבוד המת, אם כי לא באותה המידה כמו מלך, שאין להם רשות לסתור בנינים (רשב"ם שם זט: ד"ה אין לו שיעור). (69) אחרי שאין כל שיעור מסויים לדרך זו, ולפיכך לא קנה, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה א"ג. והראב"ד כתב על דברי רבינו: "ואני אומר, שנוטל ממנו המלך כל מה שיצטרך לו" - פירש דברי רבינו במלך (ולא כמו שפירשנו למעלה (הערה סח) שהמדובר באחד שקונה מחבירו "דרך מלך"). וכן נראה מדברי רשב"ם (ב"ב ק: ד"ה שהמלך). ולכן השמיט השו"ע הלכה זו.

יא. מְכָר לוֹ⁷⁰ מְקוֹם לְמַעֲמַד⁷¹ - נוֹתֵן לוֹ בֵּית אֶרְפָּעָה 21
קַבִּים⁷². 22

היה הסידור כלהלן: בתחילת כותל האורך: חצי אמה רוח, ואחרי זה קבר אמה. ושוב רוח אמה, קבר אמה, רוח אמה, קבר אמה וחצי אמה רוח בזוית, בסך-הכל שש אמות. וכן בכותל הרוחב: בתחילה חצי אמה רוח, קבר אמה רוח, רוח אמה, קבר אמה, וחצי אמה רוח בזוית, ביחד ארבע אמות. ועיין מגיד-משנה.

ז. הַמוֹכֵר⁴⁴ לַחֲבֵירוֹ בְּתוֹף שְׂדֵהוּ מְקוֹם⁴⁵ אֲמַת מַיִם⁴⁶ 1
לְהִשְׁקוֹת בָּהּ בֵּית הַשְּׁלֵחִין⁴⁷ - נוֹתֵן לוֹ בְּתוֹף שְׂדֵהוּ 2
אֲמָה שָׁרְחֶבֶה שְׁתֵּי אֲמוֹת⁴⁸, וְאֲמָה מִכָּאן וְאֲמָה 3
מִכָּאן⁴⁹ לְאַגְפֵיהָ⁵⁰. וְאִם מְכָר לוֹ אֲמַת הַמַּיִם לְהִשְׁקוֹת 4
בָּהּ בְּסִילּוֹן⁵¹ - נוֹתֵן לוֹ אֲמָה שָׁרְחֶבֶה אֲמָה, וְחֲצִי 5
אֲמָה מִכָּאן וְחֲצִי אֲמָה מִכָּאן לְאַגְפֵיהָ. 6

(44) מימרא של רב יהודה בשם שמואל (בבא-בבא זט:). (45) שבו יחפור לו הלוקח אמת מים. וראה סמ"ע (ריו, אות א.). (46) תעלה שחופרים באדמה וממשיכים בה מים, ונקראת אמה, מפני שעמקה אמה ('תוספות' שם ד"ה נותן לו). (47) "שדה שעומדת בהר וצריך להשקותה, ואם אינו משקה נפסדת" (פירוש המיוחס לרש"י, מועד קטן ב. ד"ה שלחין), כלומר, שדה הזקוקה להרבה מים, וצריך, מלבד הגשמים, להשקותה גם בידיים. (48) תעלה שהרוחב שלה שתי אמות, שהלוקח יחפור לו עד שתי אמות רוחב. (49) מלבד שתי האמות של התעלה, עוד אמה אחת קרקע בשפת התעלה מזה, ואמה מזה, ביחד - ארבע אמות קרקע. (50) כלומר, לגדות הנהר. שצריך לתת לו קרקע משתי גדות הנהר, שאמת המים צריכה כתלים שלא יזיקו המים בקרקע המוכר, ושלא יתפשטו המים לצדדים ויפסיד הלוקח, ולזה נותן לו שתי האמות האלו (כסף-משנה להלן הלכה ח.). (51) צינור שמעבירים בו מים להשקות בהמות, או לכביסה, והיא אינה מנצלת הרבה מים, ולפיכך די לה באמה אחת.

ח. אֵלוֹ הָאֲגָפִין בְּעַל הַשְּׂדֵה נוֹטְעֵן⁵², אָבֵל אֵינוֹ 7
זוֹרְעֵן⁵³; שֶׁהַרְעִים מְחַלְחִלִין⁵⁴ אֶת הַקֶּרֶקֶע 8
וּמְקַלְקְלִין אֶת אֲמַת הַמַּיִם. וְאֲמַת הַמַּיִם זֹאת שֶׁכָּלוּ 9
אֲגָפֵיהָ⁵⁵ - בְּעַל הָאֲמָה מִתְקַנֵּן בְּעַפְרֹת אוֹתָהּ שְׂדֵה⁵⁶; 10
שֶׁעַל מִנֵּת פֶּן קָבַל עָלָיו הַמוֹכֵר לְהִיּוֹת אֲמַת הַמַּיִם 11
בְּתוֹף שְׂדֵהוּ. 12

(52) נוטע אילנות, שהרי הוא מכר לו רק את הזכות להשתמש בקרקע זו, של גדות האמה, לחיזוק האמה, אבל לא מכר את הקרקע עצמה. (53) כרב נחמן בשם שמואל (בבא-בבא זט:), בניגוד לרב יהודה בשם שמואל, מפני שכלל הוא בתלמוד שהלכה כרב נחמן בדיני ממונות (הגהות מיימוניות). (54) שרשי נטיעות מעמיקים בקרקע, אך שרשי זרעים מתפשטים ברוחב תחת שפת האדמה, וחותרים תחתיה ומקלקלים אותה (רשב"ם ד"ה כ"ש נוטעו); ובשו"ע (סימן ריו סעיף ב) העתיק: "מלחלחין". כלומר, מכניסים רטיבות. (55) שהעפר על גדות האמה נתפזר וכלה. (56) לוקח עפר משאר השדה לתקן את האגפים (רשב"ם).

ט. הַמוֹכֵר⁵⁷ לַחֲבֵירוֹ⁵⁸ דֶּרֶךְ בְּתוֹף שְׂדֵהוּ: אִם דֶּרֶךְ 13

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 שְׁלֹא הָיָה מְבֻלֵּעַ, וְאֵין עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים וְאֵין בּוֹ
19 תְּשֻׁעָה קִבִּין¹⁰⁵ - הֲרִי¹⁰⁶ הַדָּבָר מְסוּר לְבֵית דִּין¹⁰⁷,
20 כְּפִי מֵה שִׁירָאוּ לְאִיזוֹ דֶּרֶךְ שְׂדֵעֲתָן נוֹטָה¹⁰⁸ יַעֲשֹׂה.

87) שם, כרב ולא כשמואל ורב אסי, וכך הוכרע בסוגיא שם
סב: (88) כל השטח שבמסגרת שלושת המצרים האלו.
89) היינו, התלם של המצר עצמו (רשב"ם שם ד"ה חוץ
ממצר ד), ורי"מ יגאש מפרש שמחלקים את השדה לארבעה
קטעים, כציור הזה: כאן יש ציור ו"מיצר רביעי", היינו קטע
אחד של השדה. (90) מכיון שלא סימן את המצר הרביעי,
ופרטי הדברים להלן בהלכה זו. (91) סיכום בגמרא (שם)
על רקע שתי נוסחאות של מימרת רבא. (92) הכלל הוא,
שאם יש שלשה גורמים לטובת הלוקח, דהיינו מובלע, אין
עליו רכב, אין בו תשעה קבין - קנה הלוקח אף את המצר
הרביעי בוודאות גמורה. ואם אין לו אלא גורם אחד
לטובתו, לא קנה הלוקח. אבל אם ישנם שני גורמים לטובתו
- הדבר נשאר בספק. (93) שהמצר הרביעי נמצא בתוך
המסגרת של שאר המצרים (רשב"ם). (94) ועוד יתרון
שאין עליו וכו'. (95) פירושו: "שורה של דקלים" (רבינו
גרשום שם). וזה נותן חשיבות מיוחדת לשדה זה, ועושה
אותו ליחידה נפרדת. (96) שיעור מינימלי של שדה (להלן
פ"א מהלכות שכנים הלכה ד, וראה להלן הלכה כג)
והוא-הדין בדברים אחרים כשיעור שלהם. כגון חצי קב
בגינה (להלן פ"א מהלכות שכנים הלכה ד') וכו' (מגיד-
משנה). שאם יש בהם שיעור שלם, יש בהם חשיבות ואינם
בטלים כלפי השדה. (97) שיש כאן שלשה גורמים לטובת
הלוקח, כנ"ל הערה צא. (98) שיש שני גורמים לרעת
הלוקח. (99) אלא שהמצר הולך על פני המצרים.
(100) ואין בו תשעה קבין - והרי גורם אחד בלבד לטובת
הלוקח. (101) ואין עליו רכב של דקלים - ושוב גורם אחד
בלבד לטובת הלוקח. (102) שאז, בגלל חשיבותו, הוא
נחשב כשדה נפרד, וצריך היה לצינו. (103) ואין בו
תשעה קבין, והרי שני גורמים לטובת הלוקח: מובלע, ואין
בו תשעה קבין. (104) ואין עליו רכב דקלים. ושוב שני
גורמים לטובת הלוקח: מובלע, ואין עליו רכב דקלים.
(105) שוב שני גורמים בלבד לטובת הלוקח: אין עליו רכב
דקלים, ואין בו תשעה קבין. (106) מסקנת הגמרא בבא-
בתרא שם. (107) אף-על-פי שבכל ספק בידינו ממונות,
כלל בדינו: "המוציא מחבירו עליו הראיה" - יש מקומות
שנראה לחכמינו ז"ל לנקוט בכללים אחרים (תוספות שם,
ד"ה איתמר). (108) לפי הכרתם הפנימית, איך היתה דעת
הצדדים כאן, ולפיה יכריעו. כך מפרש, כנראה, רבינו, את
המונה התלמודי: "שודא דדייני", וכן הוא פירושו של
רשב"ם שם. אך ה'תוספות' (שם לה. ד"ה שודא) מפרשים:
לפי רצונם החפשי של הדיינים, שיעשו מה שמוצא חן
בעיניהם.

21 טז. סִימָם¹⁰⁹ לוֹ אֶת הַזְּנוּיֹת¹¹⁰ בְּלִבָּד, וְלֹא סִימָם לוֹ אֶת
22 הַמָּצָר שֶׁלְּכָל רוּחַ, אוֹ שְׁסִימָם לוֹ שְׁנֵי מָצָרִים כְּמִין
23 גֵּא"ם¹¹¹, אוֹ שְׁסִימָם לוֹ חֵלֶק¹¹² מִכָּל רוּחַ וְרוּחַ - הֲרִי
24 זֶה לֹא קָנָה אֶת פְּלִם¹¹³; אֲלֵא יִקְנֶה מִמֶּנָּה כְּפִי מֵה
25 שְׁמִסָּר¹¹⁴ לוֹ, וְכִמְהָ שִׁירָאוּ הַדִּינִין¹¹⁵.

70) משנה (שם צט:). (71) מקום סמוך לקבר, שהיו
עומדים שם לנחם את האבלים. (72) הם: ארבעים אמה
כריבוע בערך (רשב"ם שם ד"ה בית ארבעה קבין).

1 יב. הָאוֹמֶר⁷³ לְחִבְרוֹ: בּוֹר וְכַתְּלֶיהָ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ -
2 נוֹתֵן לוֹ רֹחֵב הַפֶּתֶל שְׁלֹשָׁה טָפָחִים.

73) ברייתא שם יז: ויוצא גם מתוך דיוק במשנה שם.

3 יג. הַמוֹכֵר⁷⁴ שְׂדֵה לְחִבְרוֹ, וּמָצָר לוֹ⁷⁵ מָצָר אֶחָד אָרְף
4 וּמָצָר אֶחָד קָצֵר⁷⁶: אִם הָיָה הָאָרְף שֶׁל אִישׁ אֶחָד⁷⁷
5 - לֹא קָנָה מִן הָאָרְף⁷⁸ אֲלֵא כְּנֶגֶד קָצֵר⁷⁹; וְאִם הָיָה
6 שֶׁל שְׁנַיִם⁸⁰ - יִקְנֶה כְּנֶגֶד רֹאשׁ תוֹר⁸¹.

74) מימרא של רב, שם סב. (75) כאן יש ציורים - אבל
לא כחלק מהאותיות של הביאורים (אלא מסומנים
במספרים). וכך יש בעוד מקומות בהמשך. (76) ציין לו
את המצרים, הגבולות של השדה, והיינו על-ידי סימון
השדות הגובלים עם השדה הזה העומד למכירה.
(77) המדובר כאן שסימן לו הגבולות מכל ארבע הרוחות,
אלא שאחד מהם קצר (מגיד-משנה). (78) שזה השדה
הגובל הארוך הוא של איש אחד, ומתוך כך אנוס היה
המוכר לציין כאן גבול ארוך, שאין רגילות לכתוב חצי מצר.
(79) כרב, ולא כרב כהנא ורב אסי (בבא-בתרא שם).
(80) שאנו אומרים שכוונתו היתה לתת לו רק כנגד הקצר,
ומה שציין מצד השני קו ארוך, אין זה אלא מפני שהוא
שייך לאיש אחד, כנ"ל בהערה עו. (81) שהשדה הארוך
היה שייך לשניים, לראובן ושמעון, והשדה האחד של
ראובן הוא כנגד הקצר מצד השני (כסף-משנה).

7 יד. הָיָה⁸² מָצָר רְאוּבֵן מְזָרַח וּמַעֲרֵב⁸³, וּמָצָר
8 שְׁמַעוֹן⁸⁴ צָפוֹן וְדָרוֹם - צָרִיף שְׁיִכְתָּב⁸⁵ לוֹ: מָצָר
9 רְאוּבֵן מְשָׁתִי רוּחוֹת, וּמָצָר שְׁמַעוֹן מְשָׁתִי רוּחוֹת⁸⁶.

(82) באלכסון, ובזה אף רב מודה (שם) שלשם כך ציין לו
את המצר הארוך, בכדי לציין גם את החלק המקביל לשדה
הגבול הזה, ואין פתרון אחר אלא אלכסון. (83) מימרא
סתמית (שם). (84) שדה זה העומד למכירה גובל משני
צדדין, ממזרח וממערב, עם שדות של ראובן. ואותו היחס
בקשר עם הגבולות של צפון ודרום. (85) שאם יכתוב סתם
בין שדות ראובן ושמעון, אפשר יהיה לפרש שהוא מתכוון
לאלכסון ויקנה רק חצי אחד, בין שדה אחד של ראובן
ושדה אחד של שמעון, כזה: כאן יש ציור (86) שאז ברור
שהוא מתכוון לכל השטח, שבין שני שדותיו של ראובן
ושני שדותיו של שמעון.

10 טו. מָצָר⁸⁷ לוֹ מָצָר רֹאשׁוֹן וּמָצָר שְׁנִי וּמָצָר שְׁלִישִׁי,
11 וְלֹא מָצָר מָצָר רְבִיעִי - קָנָה הַשְּׂדֵה כְּלָה⁸⁸, אֲבָל מָצָר
12 הַרְבִּיעִי⁸⁹ לֹא קָנָה⁹⁰. וְאִם⁹¹ הָיָה⁹² מְבֻלֵּעַ⁹³ בֵּין
13 הַמָּצָרִים, וְאֵין⁹⁴ עָלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים⁹⁵, וְאֵין בּוֹ
14 תְּשֻׁעָה קִבִּין⁹⁶ - קָנָה אֶף הַמָּצָר הַרְבִּיעִי⁹⁷. וְאִם לֹא
15 הָיָה⁹⁸ מְבֻלֵּעַ⁹⁹, וַיֵּשׁ עָלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים¹⁰⁰ אוֹ שִׁישׁ
16 בּוֹ תְּשֻׁעָה קִבִּין¹⁰¹ - לֹא קָנָה¹⁰². הָיָה מְבֻלֵּעַ, וַיֵּשׁ
17 עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים¹⁰³ אוֹ שִׁישׁ בּוֹ תְּשֻׁעָה קִבִּין¹⁰⁴; אוֹ

שאם באמת התכוון למכור את כל הבירה. (123) משפט זה הוא נוסח רשמי שגור, שמוסיפים בשטר הקניין, למנוע כל אפשרות של טעות וסיבוכים, אשר לגבולות השטח הנמכר, ושלא לתת למוכר הזדמנות לטעון שהרחיב את הגבולות (גמרא שם). ברם, אף אם כותב לו נוסח זה, צריך בכל זאת שיהיה מיעוט, לפחות, הקורא לבירה - בית, "שאין לשון זו מועילה לכלול במכר, מה שאינו נכלל לשום אדם בעולם" (מגיד-משנה). (124) גמרא שם. והמדובר באופן שלכל שדה גבול משלה (שו"ע חו"מ סימן ריח, סעיף כב). וראה להלן פרק כד הלכה יד, והערה קסו. (125) ויש שם מעט שקוראים לבקעה שדה (שולחן-ערוך שם). (126) ולא קנה כל הבקעה, ואף-על-פי שכל המכר סוג אחד, בניגוד לבירה ובית למעלה, שאין הבירה והבית סוג אחד (גמרא שם).

9 יח. האומר לחברו ¹²⁷שדותי ¹²⁸אני מוכר לך -
10 מעוט שדות שתיים ¹²⁹. אמר לו ¹³⁰כל שדותי - אפילו
11 שלש וארבע, ¹³¹חוץ ¹³²מגנות ¹³³ופרדסים ¹³⁴. אמר
12 לו ¹³⁵נכסים ¹³⁶ - אפילו גנות ופרדסים, חוץ מבתיים
13 ועבדים ¹³⁷. ואם אמר לו ¹³⁸כל נכסי ¹³⁹ - אפילו עבדים
14 ובתיים וכל המטלטלין ¹⁴⁰הידועים לו, ואפילו תפלין
15 שבראשו ¹⁴¹בכלל המכר.

(127) סיכום הגמרא (שם). (128) ללא הגדרת הכמות. (129) שיד בעל השטר - הלוקח - על התחנתו, והוא מקבל רק את המינימום שיש במשמעות לשון המכירה. (130) שהוסיף מלת הריבוי: "כל". (131) כלומר, כל השדות שישנם: ואפילו הן יותר משתיים עד שלש וארבע, והוא-הדין יותר. (132) שביטוי זה "שדות" אינו כולל את אלו. (133) שמגדלים בהם ירקות, ולא תבואה כמו בשדות. (134) שמגדלים בהם פירות, כגון רימונים. (135) בכ"י תימן: "נכסי", וכן במגיד-משנה. וכן ברי"ף ישן שם: "אמר ליה נכסי, אפילו פרדסי ובוסתני לבר מבתי ועבדי" (מגיד-משנה והגהות הב"ח ברי"ף שם). ואע"פ שלהלן (פי"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו) כתב רבינו שכל המטלטלין והקרקעות והבגדים והעבדים והבהמה וכו' בכלל "נכסי" - שם מדובר במתנה שהנותן נותן בעין יפה (תוספות ב"ב שם ד"ה ואי, ונמוקי-יוסף שם). (136) שדינם כקרקע, אבל אינם כלולים בביטוי "שדות", או נכסים - לדעת רבינו. (137) כן ברי"ף ישן (מגיד-משנה והגהות הב"ח שם). (138) בגמרא שם לפי גירסת הרי"ף "כל נכסי, אפילו בתי ועבדי" (ב"ח שם). ולא נזכר שם שגם מטלטלין וכו' בכלל זה. אבל כן כתב רב האי גאון בספר "המקח והממכר" שער כד. וזה נלמד מדין האומר "נכסי" במתנה (להלן בהלכות זכיה ומתנה שם). (139) שם קנא, (לענין מתנה). וספר-תורה ודאי אינו בכלל, שהרי אסור למכרו (פ"י מהלכות ספר-תורה הלכה ב - אור-שמש).

16 יט. האומר לחברו ¹⁴⁰: בית מבתי ושור משורי אני
17 מוכר לך - נותן לו הקטן שבהן ¹⁴¹. מת ¹⁴²אחד מן
18 השורים או שנפל אחד מן הבתים - מראה לו זה
19 שמת ¹⁴³או שנפל; שיד בעל השטר על התחנתו ¹⁴⁴.

(109) בעיות בגמרא (שם). (110) הרבה שדות מקיפים את השדה העומד למכירה, והמוכר ציין לו רק את השדות הגובלים עם הקרנות של השדה הנמכר: ארבעה שדות בארבע זוויות, והשאלה היא: אם התכוון לכל השדה, שהרי אין דרכו של אדם למכור רק קרנות, או שמא מכר לו רק שני תלמים באלכסון כציור הזה: כאן יש ציור (111) אות יונית, דומה לכף שלנו: ך, וכפירוש הרשב"ם שם: שמצר לו קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית. וזהו יותר מ"סיים לו את הזווית". (112) שבכל צד יש שדות לכמה אנשים, והוא ציין בכל צד רק שדה של אחד, וצדדי הספק הם: או "אין אדם מוכר לסירוגין", או שצריך בכל זאת לגזור קטעים בהתאם לגבולות שצויינו. (113) אחרי שלא הוכרעה ההלכה בגמרא. (114) בכ"י תימן: "המצר". וצריך להיות "מה שמצר". וכן הוא בשולחן-ערוך חו"מ (סימן ריט סעיף ד). (115) לכאורה הכוונה ל"שודא דדייני" כמו בהלכה הקודמת. אבל הדבר תמוה, שהרי בגמרא השאירו בעיות אלו ב"תיקו", ובכל ספק בריני ממון אנו פוסקים להלכה המוציא מחבירו עליו הראיה, ואפשר שבגמרא שהיתה לפני רבינו היתה הנוסחא "שודא דדייני" במקום "תיקו" שלפנינו (כסף-משנה). ויש אומרים כי אין כוונת רבינו ל"שודא דדייני", אלא כוונתו, שאחרי שאין הכרעה, מקבל הלוקח רק את השטח הפחות במסגרת הגבולות המסומנים, וכפי מה שהדיינים יראו, עד כמה מגיע שטח זה, שאחרי שהדברים הם בלתי-ברורים צריך הבחנת הדיינים, אף במסגרת זו של הגבולות הצרים (ש"ך שם ס"ק ב).

1 יז. המוכר ¹¹⁶בית לחברו בבירה גדולה ¹¹⁷, אף על
2 פי שמצר לו מצרים החיצונים ¹¹⁸, ואף על פי שיש
3 שם ¹¹⁹מעט ¹²⁰שקוראין לבירה בית - לא קנה אלא
4 הבית בלבד; שהמצרים הוא שהרחיב לו ¹²¹, ואילו
5 מכר לו ¹²²כל הבירה - היתה פותב לו: ולא הנחת
6 לפני במכר זה פלוס ¹²³. וכן המוכר שדה בבקעה
7 גדולה ¹²⁴, ומצר לו מצרי הבקעה ¹²⁵ - מצרים הם
8 שהרחיב לו ¹²⁶.

(116) מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוא (בבא-בתרא סא:). (117) בית גדול, ארמון, ואליו פתוחים הרבה בתים קטנים, והבעיא היא: המוכר והלוקח עומדים באחד הבתים הקטנים, והמוכר אומר ללוקח: בית אני מוכר לך, ונשאלת השאלה: למה היתה כוונתו? אם לבית שעמדו בו, או לכל הבירה כולה. (118) שציין ללוקח את גבולות הבירה, ולא את גבולות הבית הקטן. (119) ויש כאן לכאורה צירוף של שני גורמים: הרחבת המצרים, והיא הוכחה שהכוונה היתה לבירה כולה, וכן מיעוט שקורא לארמון כולו: בית. (120) אבל אם יש רוב הקורא לבירה: בית - קנה כל הבירה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שאין הולכים בממון אחר הרוב - כאן ישנה הוכחה נוספת שהרי הרחיב לו המצרים. ואם הכל קוראים לבירה "בית", ולבית קטן אין קוראים "בית" - אלא בשם לווי - אפילו בלי הרחבת המצרים, קנה כל הבירה (רמ"א סימן ריד סעיף ז). (121) מה שרשם מצרי הבית הגדול, ולא רשם לו בצמצום את גבולות הבית שמכר - אינה הוכחה שכוונתו למכור לו הכל. (122) כלומר,

12 כב. האומר¹⁵⁵ לחברו: חצי שדה אני מוכר לך -
 13 שמין¹⁵⁶ כמה שנה כל השדה, ונותן לו מן הכחוש
 14 שבה מה ששנה חצי הדמים של כל השדה. וכן אם
 15 אומר לו: חצי הדמים אני מוכר לך - שמין דמי
 16 כלה¹⁵⁷, ונותן לו בדרימה בחצי כל הדמים. ומקבל
 17 עליו הלוקח¹⁵⁸ לעשות בחלקו מקום הגדר¹⁵⁹,
 18 ומאחורי הגדר¹⁶⁰ סמוך לגדר חריץ קטן¹⁶¹ רחב
 19 שלשה טפחים¹⁶², וחוצה לו¹⁶³ חריץ אחד גדול
 20 רחב ששה טפחים, ובין שני החריצין רחב טפח.
 21 כל זה¹⁶⁴ כדי שלא תקפץ הנמיה¹⁶⁵ בה וכיוצא בה.

(155) משנה בבא-בבא קז: ולפי פירושו של רבי יוחנן
 (בגמרא שם) ובמסקנה הסופית. (156) המוכר נותן ללוקח
 בחלק הכחוש של השדה, שטח ששוויו כחצי השדה כולה,
 על השמן ועל הכחוש שבה, וזהו לטובתו של המוכר, שידו
 על העליונה תמיד, ואדם מעדיף שטח קטן של עידית, על
 שטח גדול של זיבורית. לפי שאנו אומרים שבביטוי "חצי
 שדה" לא כיוון לחצי השדה בשטח, שאם כן היה לו ליתן
 ללוקח חצי השדה מן הכחוש וחצי מן השמן, אלא לחצי
 השדה בשוויה (ועיין רשב"ם ד"ה לוקח נוטל כחוש).
 (157) אבל לדעת רבינו חננאל והרשב"ם (שם ד"ה אמאי
 משמין ביניהן), שמין רק את החצי בדורם כמה הוא שוה,
 ונותן לו כנגד זה שטח כחוש בכל צד שהוא. (158) [במשנה
 (שם): "ונוטל חצי שדה וכו'", ונוטל חצי בדורם, והוא
 מקבל עליו מקום הגדר וכו'". ומכיון שכל המשנה עוסקת
 בלוקח, ודאי ש"והוא מקבל" גם כן בלוקח. אבל לפי נוסחת
 כתב-יד מינכן "ומקבל עליו" (וכן הוא ברשב"ם), אין הכרח
 שהמדובר בלוקח. ואמנם הרשב"ם פירשה המוכר].
 (159) כלומר, חייב להקים את הגדר, וגם לתת את מקומו,
 היינו להקימו בשטח-הוא. (160) משנה (שם) ופריטה
 בברייתא (שם). (161) חפירה קטנה. (162) על פני אורך
 כל השדה. (163) שהחריץ הקטן הוא יותר קרוב לגדר,
 והחריץ הגדול מחוצה לו. (164) כלומר, צורך זה בחריץ
 כפול. (165) היא חיה קטנה ('ערוך' ערך נמיה).

22 כג. היתה¹⁶⁶ לו חצי שדה¹⁶⁷, ואמר לחברו: חצי
 23 שיש לי בשדה מכרתי לך - קנה החצי כלה¹⁶⁸. אמר
 24 לו: חצי השדה שיש לי - לא קנה אלא רביעי¹⁶⁹.
 25 אמר לו¹⁷⁰: מצר¹⁷¹ שדה שממנה [נחלקת¹⁷², או
 26 שממנה נפסקת, או שממנה] נחצית¹⁷³: אם אמר לו
 27 'ואלו מצריה'¹⁷⁴ - קנה חציה¹⁷⁵; ואם לא מצר לו
 28 מצריה¹⁷⁶ - לא קנה אלא בית תשעה קבין¹⁷⁷.

(166) מימרא של רבה, בבבא-בבא סב: (167) שהיה
 המוכר שותף בקרקע, והיתה לו החצי של קרקע זו.
 (168) כלומר, כל מה שיש לו בשדה, שהרי כן אמר: "חצי
 שיש לי בשדה". (169) היינו, החצי מן החלק שיש לו
 בשדה, והוא רביע מן השדה כולו, שהרי כן אמר: "חצי
 השדה שיש לי". (170) מסקנת הגמרא, שם סג.
 (171) מכר לו חלק משדה, בלי לפרש את כמותו, וסימן לו
 גבולות בשני צדדים בלבד: בצד מזרח סוף השדה, ובצד

(140) ואין כן בהקדש (מנחות שם, ורמב"ם פט"ז מהלכות
 מעשה הקרבנות הלכה ח). (141) אם אמר לו בית סתם,
 ודאי נותן לו את הקטן שבהם, אלא אפילו אמר "בית
 מבתי" או "שור משוורי", שיש במשמעות הלשון: הבית
 החשוב מבתי, והשור החשוב בשוורי (ראה בפט"ו מהלכות
 מעשה הקרבנות הלכה ח, ומנחות קח:). - נותן לו הקטן
 שבהם, מפני שיד בעל השטר על התחתונה. כמסקנת
 הסוגיא במנחות קט. [ומה שאמרנו בנדרים נו. בסוף הסוגיא,
 שנותן לו המעולה שבבתים (ועי"ש ר"ן שהעיר על הסתירה,
 וכתב שהלכה כסוגיית הגמרא במנחות שם) - אין זה אלא
 אליבא דרבי מאיר, שסובר שעלייה אינה בכלל בית, ולפיכך
 הוכרחו לפרש "מן העלייה" - "מן המעולה שבנכסיו". אבל
 לרבנן שעלייה בכלל בית - הפירוש פשוט "מן העלייה" מן
 העליה ממש, לפי שהיא גרועה. כן הוא לפי גירסת קצת
 ספרים ב'תוספות רי"ד' וב'שיטה מקובצת' בנדרים שם.
 ולפי זה, אין שום סתירה בין הסוגיות, שגם הסוגיא בנדרים
 סוברת יד בעל השטר על התחתונה, אליבא דרבנן, וגם
 סוברת ש"בית מבתי" משמע יותר חשיבות מ"בית סתם"].
 (142) ברייתא, במנחות קח: (143) שהמוכר, שהוא
 המחזיק, ידו על העליונה, והוא יכול לומר שהתכוון לפחות
 בבתים, וכן הוא יכול לטעון, שהתכוון לזה שמת.
 (144) כלל ידוע הוא, שהמחזיק - ידו על העליונה. והמוציא
 - ידו על התחתונה. ובעל השטר היינו הלוקח, הוא המוציא.

כ. האומר¹⁴⁵ לחברו: שדה¹⁴⁶ דבי חיתא¹⁴⁷ אני מוכר
 2 לך, והיו שתי שדות הנקראים בשם זה - אינו קונה
 3 אלא הפחות שבהן¹⁴⁸. וכן כל פיוצא בהן¹⁴⁹.

(145) בבא-בבא קא: (146) בלשון יחיד. (147) נתן לו
 סימן: השדה הזאת שקנה אותה מחייתא. (148) בבבא-
 בבא קא: אמר: "חידא אמר ליה, תרתי לא" (=שדה אחד
 אמר לו ולא שנים) ושם קעג. נראה שנותן הקטן שבהם, וכן
 פירש רשב"ם שם סא: (ש"ך סימן ריח ס"ק ג). והטעם: יד
 בעל השטר על התחתונה. כמו שכתב רבינו למעלה הלכה
 יט (מגיד-משנה). (149) כלומר, שתמיד נותנים ללוקח את
 הפחות שבמשמעות הלשון.

כא. האומר¹⁵⁰ לחברו: שדה ראובן¹⁵¹ אני מוכר לך,
 5 וכיון שבא הלוקח להשתמש בה אמר לו המוכר:
 6 אינה זו השדה שהיתה של ראובן, אלא כך היא
 7 קרויה, ולעולם לא היתה לו, אלא זו¹⁵² היא שהיתה
 8 של ראובן, ולקחתיה ממנו, והיא שמכרתיה לך -
 9 על המוכר להביא ראיה¹⁵³; ואם לא הביא - זוכה
 10 הלוקח בזו ששל העם¹⁵⁴ קוראים של ראובן. וכן כל
 11 פיוצא בזה הלף אחר השם שהוא פשוט בפי הכל.

(150) הוראה של רב נחמן, בבבא-בבא ל. (151) והכוונה:
 שדה שקנה מראובן. (152) הוא מצביע על שדה אחר.
 (153) צריך להביא ראיה, ששדה זו רק נקראת: שדה ראובן,
 ולא שנקנית ממנו. וזה מספיק, כי ברור שהביטוי "שדה
 ראובן" משמעותו, שדה שקנה מראובן, ולא שדה שנקראת:
 שדה ראובן (רשב"ם שם ד"ה כיון, ועיין סמ"ע, סימן ריח
 ס"ק סו, ובאר הגולה שם אות צ). (154) כן בגמרא (שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ז' אייר - ספר קנין - הלכות מכירה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומעשה קנויים לקב"ה בדרך ממילא, ואינו צריך לעשות מלחמה שלא לעשות פעולה שהיא נגד רצון ה'.

אבל צריך האדם לדעת שאם אין בכוחו ואינו בדרגה להקנות כל גופו לה' אלא רק את פעולותיו - פירותיו - יכול להקנות רק מה שמקיים עכשיו, כי אינו יכול להיות בטוח שינצח בעתיד במלחמה התמידית עם היצר.

אף-על-פי-כן גם במצב שאינו יכול לפעול קניין הגוף ולשנות לגמרי את המדות שבלב והרצון במוח שיהיו קנויים לה', ישנה העצה שיקנה את הגוף לפירותיו, כלומר שיעורר בשעת התפילה את אהבת ה' בהתגלות בלבו וזה פועל שהרע שבלבו יהיה כאדם שישן (תניא פרק י"ג) ואז, גם אם אינו יכול לשנות את עצם המדות שבלבו, הרי בכל זאת יש בכוחו לפעול כפה על מדותיו ואז גם פירותיו - מחשבה דיבור ומעשה שלו - קנויים לה'.

(לקו"ש חלק כו עמ' 183 ואילך)

(2) הנושא הזה אם אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם או לא, העסיק כמה דורות של תנאים ואמוראים, ובשני מקומות בתלמוד (יבמות צג. וקידושין סב:) מנו שורה של תנאים ואמוראים, שכולם ב"שיטה" אחת, שאדם מקנה לחבירו דבר שלא בעולם, וכלל הלכתי בידינו: "אין הלכה כשיטה" (מגיד משנה). (3) למתנת שכיב מרע ישנו רק יתרון אחד, שאינה זקוקה לקניין, אבל באופן שהקניין לא חל, אין עדיפות כל שהיא לשכיב מרע, ומקור הלכה זו בבבא בתרא קמז: ועיין שם ברשב"ם דיבור המתחיל אמר רב נחמן. (4) ייתכן, שבכוונה הביא רבינו את הדוגמא של מכירה - בשדה, ואת זו של מתנה - באילן, משום שהשדה מוציא הרבה, והאילן באופן יחסי מעט, ומתאים יותר להדגים מכר בשדה, ומתנה באילן (סמ"ע, סימן רט, סעיף קטן ח). (5) זוהי מתנת שכיב מרע. (6) אפילו לאחר שבאו הדברים לעולם, ראה להלן הלכה ב.

- 6 ב. המוכר פרות הקלי לחבירו - יכול לחזור בו⁸ אף
- 7 לאחר שבאו הפרות לעולם. ואם שםט⁹ הלוקח
- 8 ואכל - אין מוציאין מידו¹⁰. וכל החוזר בו משניהם
- 9 - אין חיב לקבל מי שפרע¹¹.

(7) לפני שבאו לעולם. וכבר נחמן (בבא מציעא יו:): שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כנ"ל. (8) אבל מבחינה מוסרית ראוי לו שלא יחזור בו (תוספות בבא מציעא יו: דיבור המתחיל התם) נוקל וחומר הוא: אם הנושא ונותן בדברים בלבד, ראוי לו לעמוד בדיבורו, ואם חוזר בו הוא ממחוסרי אמנה (למעלה פרק ז הלכה ח) - כל שכן למכירה שלפנינו. (9) הוריד. גמרא שם. (10) שכל זמן שלא חזר בהם מן המקח, הוא נשאר קיים, אחרי שלא רצוי הדבר לחזור מן המקח. (11) שלא תקנו "מי שפרע" אלא באופן שקניינו קניין גמור מן התורה, ראה למעלה פרק ז הלכה א ופרק שלישי הלכה א.

- ג. אבל הפוסק¹² על שער שבשוק¹³, ולא היה אותו¹⁰

מערב - חלקו הוא, הנשאר לו, בשדה זה, שממנו נחלק החלק שמכר (כסף-משנה). (172) מלשון חלק. (173) לשון חצי. (174) כלומר, אם מצר לו כל גבולות השדה. גם גבולות צפון ודרום (כסף-משנה). (175) מכיון שטרח ומצר לו כל מצריה, ליפות כחו בא, לתת לו חלק הגון בשדה, דהיינו חציה. (176) אלא גבול מזרח ומערב בלבד, כנ"ל הערה קע. (177) "שכל שדה שאין בה כדי זריעת תשעה קבים אינה קרויה שדה" (פ"א מהלכות שכנים הלכה ד).

יום שישי ז' אייר ה'תש"פ

פרק שנים ועשרים

(1) נתבארו בו דיני המוכר דבר שלא בא לעולם או שאינו ברשותו, וכן המקנה למי שאינו בעולם או שאינו בן קנייה, והמוכר דבר שאין בו ממש, ודין ההקדש והעניים בדבר שאינו בעולם.

- 1 א. אין² אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. בין
- 2 במוכר, בין במתנה, בין במתנת שכיב מרע³. כיצד?
- 3 מה שתוציא שדה זו מכור לך, מה שתוציא אילן
- 4 זה⁴ נתון לך, תנו מה שתלד בהמה זו לפלוני⁵ - לא
- 5 קנה פלוס⁶. וכן כל פיוצא כזה.

~ נקודות משיחות קודש ~

הכלל בקניינים הוא ש"אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" ואם מכר פירות דקל לחברו לפני שצמחו הפירות יכול לחזור בו גם לאחר שצמחו, ורק אם הקנה דקל לפירותיו הרי שהגוף מצוי ויכול להקנות את פירותיו. ובזה ישנו חילוק אם הקנה הפירות להקדש או לעניים או לנדרים, כגון שאמר כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש, קניינו קניין.

כי אע"פ שאי אפשר שיחול ההקדש על דבר שלא בא לעולם, יש חיוב גברא לקיים מה שנדר (הלכות מכירה פכ"ג ה"ב) אבל בסתם קניין אינו יכול להקנות דבר שלא בא לעולם.

ובפנימיות העניינים התוכן הכללי של עבודת ה' הוא לעשות קניין לקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" היינו למסור לו את כל ענייניו ומעשיו שיהיה ניכר שהכל רכושו של הקב"ה על ידי שהנהגתו במחשבה דיבור ומעשה היא תמיד כפי רצון הקב"ה.

ובזה ישנו חילוק בין גוף ובין פירות, שהגוף הוא האדם עצמו היינו גופו ונשמתו, והפירות הם הפעולות שנעשות על ידיו בעולם.

והנה, כשמקנה יהודי את גופו לקב"ה והרי הוא בדרגת צדיק שגופו קנוי לה' כי הכניע מידותיו ויצרו עד כדי כך שאינם קיימים בו עוד (לכן נקראו הצדיקים עבדי ה' על-שם שכל גופם שייך לקב"ה) אזי הפירות שלו - המחשבה דיבור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלוקח ושל המוכר, אבל כשהתבואה עודה בשיבוליה אין המוכר סומך דעתו אלא בתנאים דלהלן. (18) וסמיכות דעת היא הבסיס לכל קניין, והיעדרה גורם לביטול הקניין. (19) המוכר אומר בלבד. (20) כן אמרו שם: "מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא, לבי תרי תלתא יהיב", כלומר, מי שנותן כסף על שער חריף, לשניים או לשלושה הוא נותן, שאם לא תצליח התבואה אצל זה ייקח אצל שני ואין כאן סמיכות דעת מצד המוכר.

ה. דָּכַר שְׁאִין בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל מִקְנֶה - אֵינוֹ נִקְנָה, וְהָרִי הוּא פְּדָרְבֵּר שֶׁלֹא בָּא לְעוֹלָם.²¹ בִּיצֵד? מַה שְׁאִירֵשׁ²² מֵאֲבָא מְכוּר לָךְ, מַה שֶׁתַּעֲלֶה מִצּוֹדְתִי מִן הַיָּם נִתּוֹן לָךְ, שְׂדֵה זוֹ לְכִשְׁאֶקְחָנָה²³ קְנוּיָה לָךְ - לֹא קִנְיָה כָּלוּם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(21) בבא מציעא טז: (22) תוספתא בנדרים סוף פרק ו' והובאה בבבא מציעא שם. (23) שם בבבא מציעא מימרא של רב שקנה, מפני שסובר כרבי מאיר: "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" ואין הלכה כמותו. [ונראה מדברי רבינו, שרק אם אמר לו: "שדה זו", לא קנה, אבל אם אמר לו: "שדה סתם, כלומר, איזו שהיא, לכשאקחנה קנוייה לך" - קנה, שיש כאן סמיכות הדעת מצד הקונה, שוודאי יעלה בידו של מוכר לקנות איזו שדה שהיא. וראה למעלה הלכה ג. ומה שאמר רבא בבבא מציעא שם: "האלוקים אמר רב אפילו בשדה זו, מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כו'", שנראה מזה שגם בשדה סתם אינה קנוייה אלא לדעת רבי מאיר (ועיין מהר"ם והגהות הגר"ר צבי הירש חיות שם) - דעת רבינו שבשדה סתם קנה אפילו לדעת חכמים החולקים על רבי מאיר, ומה שאמר "מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי מאיר". אין זה מכוח הלכה זו, אלא מכוח מה שאמר למעלה (שם טז:): "חזר ולקחה מבעלים הראשונים" וסובר רבא שכל זה מפני שסובר כרבי מאיר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא כסוגיית הגמרא שם, ומה שאמרו שם טז. "אמר רבא הכא סמכא דעתיה" - בכתב יד רומי הנוסחא שם "אמר רבא" (דקדוקי סופרים שם) ומה שאמרו שם "אמר רבא זו צריכה לפנינו" הנוסחה בכתב יד "אמר אביי".]

ו. מִי שֶׁהָיָה מוֹרִישׁוֹ²⁴ גּוֹסֵס²⁵ וְנָטוּי לְמוֹת, וְרָצָה לְמַכּוֹר מִנְכֶּסֶי²⁶ מַעֲטָ²⁷ כְּדִי לְהוֹצִיא הַדָּמִים בְּצָרְכִי קְבוּרָה²⁸, הוֹאִיל וְהָיָה עֲנִי²⁹, וְאִם יִמְתֵּן עַד שְׁמִימֹת וְיִמְכֹּר - יִשְׁתַּחֲוֶה הַמֶּת וְיִתְבַּהֵּה, תִּקְנֶנּוּ חֲכָמִים, שְׁאֵם מְכוּר וְאָמַר: מַה שְׁאִירֵשׁ מֵאֲבִי הַיּוֹם מְכוּר לָךְ - מִמְּכָרוֹ קָנִים. וְכֵן צִיד עֲנִי שְׁאִין לֹא מַה שְׁאִיכָל, שְׁאִמַּר: מַה שֶׁתַּעֲלֶה מִן הַיָּם מִצּוֹדְתִי הַיּוֹם מְכוּר לָךְ - מִמְּכָרוֹ קָנִים, מִשּׁוֹם כְּדִי חֲתִירוֹ.³⁰

(24) אביו או מוריש אחר. ואף על פי שבגמרא שם אמרו: "מה שאירש מן אבא היום מכור לך" - סובר רבינו שאביו לא דווקא, שהרי הטעם הוא משום כבוד המת. (25) ר"ף שם בשם ירושלמי. (26) של מוריש. (27) ואם אינו מוצא

הַמִּין שֶׁפָּסַק עָלָיו בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר - חֵיב לְקִנּוּת¹⁴ וְלִתֵּן לְלוֹקֶחַ מַה שֶׁפָּסַק. וְאִם חָזַר - מִקְבָּל מִי שֶׁפָּרַע¹⁵.

(12) כלומר, פסק לו המחיר ונתן לו כסף. (13) דווקא אם יצא השער, כלומר, המחיר הקבוע, אבל אם לא יצא השער אינו חייב לקנות וליתן ללוקח אלא אדרבה אסור לעשות כן מחמת איסור ריבית (להלן פרק ט מהלכות מלווה הלכה א), שהרי נותן לו פירות במחיר של עכשיו כמו שפסק בזמן שעלה מחיר הפירות והרי זה כ"אגר נטר", כלומר, תמורת הכסף שנתן לו עכשיו ושהה אצלו כל הזמן (ש"ך סימן רט סעיף קטן יג). (14) כן כתב הרי"ף בפרק ד דבבא בתרא על מה שאמרו שם (סט): "ארעא ודיקלי: חזינן אי אית ליה דקלים יהיב ליה תרי דיקלי. ואי לא, זבין ליה תרי דיקלי" (=המוכר לחבירו שדה ודקלים: אם יש לו דקלים, נותן לו שני דקלים. ואם לאו - קונה ונותן לו שני דקלים) ועל זה כתב הרי"ף: "מהא שמעינן דמאן דמזבין ליה לחבריה מידי דשכיח למיזבן אף על גב דליתיה לההיא מידי ברשותיה, מיחייב למיזבן ולמיתן ליה, וקיימא לן גמי פוסקים על שער שבשוק ואף על גב שאין לו (בבא מציעא עב:) ותניא גמי בתוספתא (בבא מציעא פרק ד הלכה א) המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו, לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה" (אלפס ישן בהגהות הב"ח שם, וכן הוא בכמה מקורות נוספים, ראה בתוספות ראשונים שם) וברור הדבר שחייב זה, לקנות וליתן ללוקח הוא כדי שלא יהא מחוסר אמנה כמו שכתב הרשב"ם (בבבא בתרא שם דיבור המתחיל זבין ליה). וראה להלן. (15) [כלומר, אם חזר לאחר שקנה, שאז קנה הלוקח כדין כל קונה בכסף בלי משיכה (למעלה פרק ז הלכה א). ואף על פי ש"דבר שאינו ברשותו של מקנה - אינו נקנה, והרי הוא כדבר שלא בא לעולם" (להלן הלכה ה) - אין זה אלא ב"שדה זו לכשאקחנה", אבל האומר לחבירו: "שדה סתם לכשאקחנה קנוייה לך" - הרי זה קנה. לפי שיש כאן סמיכות דעת של קונה, שוודאי ימצא המוכר לקנות, מאחר שאותו המין נמצא בשוק, ומחירו קבוע. וראה להלן פרק כד הלכה יג בד"ן "קרקע ודקלים אני מוכר לך" שרבינו נטה שם מדברי הרי"ף שהובאו למעלה, לפי שהדקלים, שסביב קרקע זו שמכר לו, דינם כשדה זו, שהלוקח לא סמך דעתו שיוכל לקנותם].

ד. מִי שֶׁפָּסַק עַל שְׂעֵר שֶׁבִּשּׁוּק שִׁיתֵּן אַרְבַּע סָאִין בְּסֻלַּע, אִם הָיָה שְׂבָלִים¹⁶ - הָרִי זֶה קִנְיָה לְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע. וְהוּא שִׁירְאָה¹⁷ לֹא בִגְדָן, אוֹ שִׁיאֲמַר לוֹ בִּשּׁוּק 'הָרִינִי סוּמָךְ עָלֶיךָ'. אֲבָל אִם לֹא נִרְאָה בִּגְדָן וְלֹא אָמַר לוֹ 'הָרִינִי סוּמָךְ עָלֶיךָ' - לֹא סִמְכָה דַּעְתָּ¹⁸ שֶׁל מוֹכֵר, וְאֵינוֹ מִקְבָּל מִי שֶׁפָּרַע; שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר¹⁹: שְׁמָא פָּסַק עִם אַחֲרֵי²⁰, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲטִים אֵלּוּ.

(16) כן פירש רבינו מה שאמרו בגמרא שם "תערא חריפא", כלומר שער מוקדם לפני הקציר, כשהתבואה בשיבוליה. (17) כלומר, מה שאמרנו למעלה (הלכה ג) שהפוסק על שער שבשוק, חייב לקנות וליתן ואם חזר אחר כך מקבל מי שפרע - אינו אלא לאחר הקציר, שאז סמכה דעתם של

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ז' אייר - ספר קנין - הלכות מכירה קמא

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה. (38) בבבא קמא ט: אמרו שאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו. ופשוט שהוא הדין שאינו מקנה דבר שאינו ברשותו. וראה להלן.

ט. מי שהיה לו פקדון³⁹ ביד אחר - הרי זה מקנהו⁴⁰ בין במכר בין במתנה; לפי שהפקדון ברשות בעליו הוא⁴¹, והרי הוא בחזקת שהוא קים. ואם פפר בו⁴² זה שהפקדן אצלו - אינו יכול להקנותו; שזה קמי שפאבד, שאינו ברשותו⁴³. אכל המלון, הואיל ולהוצאה נתנה, אינה בעולם, ואין אדם יכול להקנותה אלא במעמד שלשתן. והוא דבר שאין לו טעם, כמו שפארנו. ואם היתה מלון בשטר - מקנה את השטר בכתיבה ומסירה; שהרי יש פאן דבר הנמסר לקנות שעבוד שבו.

(39) מקור הלכה זו: עובדה של רב פפא שהקנה לרב שמואל בר אבא פיקדון שהיה לו ביד אחרים (בבא בתרא עז: "הו ליה תריסר אלפי זוזי". ולא כנוסחת הספרים בבבא קמא קד: "הוה מסיק תריסר אלפי זוזי" שמשמע שהמדובר בהלוואה, ראה להלן). (40) בקניין אגב קרקע, ראה למעלה פרק ו הלכה ז. (41) אף שאינו בביתו ממש. (42) שמעתה הרי הוא כגולן, ראה להלן. (43) כן אמרו בבבא קמא סח: "אמר רבי יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדישו זה (=הגולן) לפי שאינו שלו, וזה (=הנגזל) לפי שאינו ברשותו" והוא הדין שאינו יכול להקנות מאותו הטעם (מגיד משנה).

י. פשם שאין אדם מקנה דבר שלא פא לעולם, פן אין אדם מקנה למי שלא פא לעולם. ואפלו עבר הרי הוא קמי שלא פא לעולם, והמזכה לעבר - לא קנה. ואם היה בנו, הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו - קנה⁴⁴.

(44) גמרא שם. ונראה מסתימת לשון רבינו שאין הבדל בזה בין בריא לבין שכיב מרע, ועיין במגיד משנה שיש מחלוקים בזה. [וודווקא מזכה בקניין, אבל באמירה בלבד - לא קנה. ואף על פי שסברא זו ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו", מועילה אף באמירה בלבד (פרק כ"ג מהלכות אישות הלכה י"ג-יד) - אין זה אלא בדבר שלא בא לעולם (פרק ו מהלכות זכיה ומתנה הלכה יז), שאין סברא זו מועילה אלא באופן שיש חיסרון אחד בלבד: דבר שלא בא לעולם, או אמירה, אבל כשישנם שני החסרונות: גם דבר שלא בא לעולם וגם אמירה בלבד - לא קנה. ועיין בהלכות זכיה ומתנה שם].

יא. האומר לאשתו: נכסי לפנים שתלדי ממני - הרי אלו לא יקנו כלום; שפיון שלא נתעברה בהן בשעת המתנה, עדין לא פאו פדי להיות דעתו קרובה להם.

יב. המקנה למין ממני חיה - לא הקנה כלום. הקנה קצת נכסיו לבהמה או למי שלא פא לעולם, וחסר ואמר לחברו: קנה לבהמה זו, או פעבר זה -

למכור בשיעור מצומצם, יכול למכור אף יותר מכפי הצורך (מגיד משנה). (28) בירושלמי שם, נזכרו צרכי תכריכין, ולדעת הרא"ש (הביאו הסמ"ע, סימן ריא סעיף קטן ג) אף האבן ששמים על הקבר, הוא בכלל צרכי קבורה. (29) שאם יש לו משלו, לא תיקנו חכמים שתהא מכירתו מכירה (סמ"ע שם סעיף קטן ד) [לפי שהלכה היא שאם אין לאב ויש לבן, כופין את הבן לזון את אביו (פרק ו מהלכות ממרים הלכה ג) והוא הדין שכופין אותו לכבדו אחר מותו]. לדעת רב האי תיקנו כן רק לכדי חיי יום, אך מסתימות לשון רבינו שלא הזכיר פרט זה, מדייק הסמ"ע (שם סעיף קטן ו) שיכול למכור מה שתעלה מצודתו מן הים ביום אחד, אף על פי שיהיה בו חיי ימים הרבה.

ז. הפן³¹ שמכר בנכסי אביו בחיי אביו, ומת הפן בחיי האב ואחר כך מת האב - פן הפן מוציא³² מיד הלקוחות; שהרי אביו מכר דבר שלא פא עדין לרשותו, ונמצאו הנכסים ברשות האב, וזה יורש אבי אביו³³. וכן פל פיוצא בזה.

(31) בבא בתרא קנט. (32) גם הבן עצמו יכול לבטל את המכירה. שהרי הוא דבר שלא בא לעולם, אלא שאם הוא עצמו מבטלה, חייב להחזיר את הדמים שקיבל, ואילו בן-הבן אין לו כל זיקה לחוב אביו, לפי שהוא בא מכוח אבי-אביו (מגיד משנה בשם הרשב"א). ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן ריא סעיף ג) מביא הלכה זו כהמשך של ההלכה הקודמת, היינו, שהבן מכר כשאביו היה גוסס, ועל כן אם היה הבן קיים לא היה יכול להוציא אף את הקרקע, שהרי אז יש תוקף, מטעם תקנת חכמים לקנין זה, מה שאין כן בן-הבן. אבל אם מת הבן בחיי האב לא חלה המכירה ולא תיקנו בה חכמים משום כבוד המת, שהרי אף למאן דאמר "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" - אין זו מכירה באופן שמת הבן בחיי האב (ב"ח שם). (33) כך הגדירו את זכות הירושה, שכן הבן יורש באופן בלתי-אמצעי את אבי אביו, והוא עומד במקום הבן - אביו, ולכן הוא אינו חייב אף להחזיר את הדמים, אם לא השתמשו בהן לצרכי קבורת אבי אביו (סמ"ע שם סעיף קטן ז).

ח. מי שנתן קרקע³⁴ מתנה לחברו, ונתן לו על גבה³⁵ מאה דינרין: אם היו הדינרין מצויין ברשותו - פיון שזכה בשדה זכה בדינרין³⁶; ואם אין לו דינר - אין מחיבין את הנותן לתן לו מאה דינרין, עד שייביא הזוכה³⁷ ראיה שהיה לזה דינרין בעת המתנה. והוא הדין לשאר משלטלין שמקנה אדם אותם על קרקע: אם אינם ברשות המוכר או הנותן - לא קנה; שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו³⁸.

(34) שלא שאלו בקידושין (כ"כז) אלא אם צריך "צבורים" בקניין אגב או אין צריך (ראה למעלה פרק ג הלכה ט) - אבל לא נסתפקו כלל אם צריך שיהיו בעין וברשותו, עיין מגיד משנה. (35) כלומר, אמר לו: "קנה אותם על גבי קרקע זו" (ראה למעלה שם). (36) בקניין אגב. (37) לפי הכלל הידוע: "המוציא מחבירו עליו הראייה" (מגיד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 לא קנה פלוס⁴⁵. אמר לו: קנה את ובהמה זו, או
2 את ועבר זה - קנה מחצה⁴⁶.
- 3 (45) כשם שהבהמה או העובר לא קנו. (46) שם כרב נחמן.
שכיוון שאמר "את ובהמה", וודאי כוונתו שהבהמה תקנה
חצי והאדם יקנה חצי, ומכיוון שלא תלה קניית האדם
בקניית הבהמה - קנה האדם חצי.
- 4 יג. אין אדם מקנה לא במקר ולא במתנה אלא דבר
5 שיש בו ממש⁴⁷; אבל דבר שאין בו ממש - אינו
6 נקנה.
- 7 (47) גוף, עצם.
- 8 יד. כיצד? אין אדם מקנה ריח התפוח הזה, או
9 טעם הדבש הזה, או עין⁴⁸ הפדל⁴⁹ הזה. וכן כל
10 פיוצא בזה. לפיכך⁵⁰, המקנה לחברו אכילת פרות
11 דקל זה⁵¹, או דירת בית זה⁵² - לא קנה; עד שיקנה
לו גוף הפית לדור בו, וגוף האילן לאכל פירותיו⁵³,
כמו שיתבאר.
- 12 (48) צבע, מראה. (49) אבן טובה. (50) בבא בתרא קמז:
ואף על פי שהזכירו שם שכיב מרע - הרי בארו שם: "מה
שאין בבריא אין בשכיב מרע", כלומר, אין לשכיב מרע
אלא יתרון אחד: שאינו זקוק לקניין. אבל אם בבריא לא
מועיל הקניין - אין כוח גם במתנת שכיב מרע, שאינה
עדיפה ממתנת בריא. (51) ואכילה עצמה היא דבר שאין
בו ממש, אם כי הפירות הם דבר שיש בו ממש. ואף על פי
שהם בעולם (סמ"ע סימן ריב סעיף קטן א) וראה ברשב"ם
שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן, שנראה מדבריו
שהמדובר שהפירות אינם בעולם. (52) כלומר, הדיור בבית
זה. שהדיור אין בו ממש. (53) וכל שכן אם מוכר הפירות
עצמם - כיוון שהם בעולם.
- 13 טו. דין ההקדש⁵⁴ ודין העניים ודין הנדרים אינו
14 בדין ההדיוט בקנייתו. שאלו אמר אדם: כל מה
15 שתלד בהמתי יהיה הקדש⁵⁵ לבדק הבית⁵⁶, או יהיה
16 אסור עלי, או אתננו לצדקה - אף על פי שאינו
17 מתקדש לפי שאינו בעולם, הרי זה חייב לקיים
דבריו⁵⁷; שנאמר: ככל היצא מפיו יעשה⁵⁸.
- 18 (54) כל הלכה זו הביא רבינו גם בפרק ו מהלכות ערכין
הלכה לא. מסברת עצמו והקדים לה: "ויראה לי".
(55) בהלכות ערכין שם כתב: "הרי עלי להקדישו".
(56) [צריך עיון, הרי המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק
הבית עובר בעשה (פרק ה מהלכות ערכין הלכה ה) והיאך
יכול לקבל על עצמו נדר שיקדישו - הרי הוא מושבע
ועומד מהר סיני שלא יקדישנה לבדק הבית (ראה פרק ג
מהלכות נדרים הלכה ז) ובפרק ו מהלכות ערכין שם לא
כתב "לבדק הבית"]. (57) הראב"ד חולק על דברי רבינו
וכתב: "שאם חייב עצמו בכך שאמר אתן לעניים כך וכך -
כלומר מן הפירות שיצאו בכרם שלי - הרי זה חייב עצמו
וייתן. אבל אם אמר ייתן לעניים כך וכך מפירות שלא באו
- לעולם לא קנו עניים" וכן דעת הגאונים להלן הלכה יז
והובאו דבריהם בטור שם. (58) בהלכות ערכין שם מביא
רבינו שהוא עובר "משום כל תאחר ולא יחל דברו ומשום
ככל היוצא מפיו יעשה". והעיר על זה הלחם משנה שם.
- 19 טז. והואיל והדבר בן⁵⁹, אם צוה אדם פשהוא
20 שכיב מרע ואמר: כל מה שיוציא אילן זה לעניים,
או כל שבר בית זה לעניים - זכו בהן העניים⁶⁰.
- 21 (59) שיש חיוב לקיים נדר אפילו בדבר שלא בא לעולם.
(60) מכיוון שבמתנת בריא חייב הנותן לקיים דברו מטעם
נדר, כמו שכתב למעלה, תיקנו חכמים כן גם בשכיב מרע,
כדי שלא תיטרף דעתו עליו, אף על פי שהנותן שהתחייב
מתורת נדר, מת ואינו, ויורשיו לא התחייבו (אבן האזל,
ועיין כסף משנה).
- 22 יז. יש גאונים⁶¹ שחולקין על דבר זה ואומרים,
23 שאין העניים זוכין אלא בדברים שהדיוט קונה
24 בהן, ולפיכך לא יזכו בדבר שלא בא לעולם⁶². ואין
25 דעתי נוטה לדברים אלו; שאין אדם מצוה להקנות,
26 והוא מצוה לקיים דבריו בצדקה או בהקדש, כמו
שהוא מצוה לקיים הנדר, כמו שבארנו בערכין⁶³.
- 27 (61) שיטתם כדעת הראב"ד, למעלה הלכה טו, והובאו
דבריהם בטור שם. (62) ראייה לדבריהם מדברי הגמרא
בבבא קמא לו: שאדם אחד אמר שכסף שביד אחרים יתנוהו
לעניים, ונראה שם שלא קנו אותו העניים, וזהו מטעם
שאינו ברשותו כמו שכתב הר"ף שם. הרי שגם מטעם נדר
אין כאן שום חיוב כיוון שלא אמר "אתנהו לעניים". ולדעת
רבינו יש לפרש שם כפירוש רבינו חננאל (בתוספות דיבור
המתחיל יד) שזכו בו עניים עיין שם. (63) פרק ו הלכה
לא לג. אבל שם מפורש: "הרי עלי להקדישו". וצריך עיון.
- פרק שלשה ועשרים
- 1 נתבאר בו דיני המקנה גוף הדבר לפירותיו, והמוכר גוף
דבר לזמן, והקונה פירות שובך או פירות כוורת דבורים
(ומה דין מוכר עם הלוקח) [ומה בין שוכר ולוקח] והדומה
לזה.
- 2 א. מקנה² אדם הגוף לפירותיו³. בין במקר⁴, בין
3 במתנה, בין במתנת שכיב מרע⁵. ואין זה מקנה דבר
4 שלא בא לעולם⁶, שהרי הגוף מצוי⁷ ומקנה לפירות⁸.
5 הא למה זה דומה? לשוכר בית או שדה לחברו,
6 שלא הקנה לו הגוף¹⁰, אלא הנאת הגוף¹¹.
- 7 (2) כלומר, יכול להקנות, ויש תוקף לקנינו. (3) מקור דברי
רבינו בבבא-בתרא קמז: "אמר רב נחמן, שכיב מרע וכו' עד
שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו, תנו דקל זה לפלוני
ויאכל פירותיו", וראה להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה
טו. וכן הוא בגיטין מג. "עד כאן לא קאמרי רבנן אין אדם
מקנה דבר שלא בא לעולם, אלא כגון פירות דקל, דהשתא
מיהא ליתנהו (= שעששו עדיין אינם בעולם), אבל הכא
(= במוכר עבד לקנס, שאם יגחנו שור יהא קנסו של

יודה בעל השור ויפטר מקנס כדין "מודה בקנס" (גמרא גיטין שם, ר'תוספות' שם מה: ד"ה עבד). (23) כדין כל ספק משפטי, שאנו דנים בו: "המוציא מחבירו עליו הראיה". (24) רבינו לשיטתו, שבכל ספק משפטי יש תוקף לתפסה.

- ד. מְכַרֵּם אֵילָן לְזֶה וּפְרוֹתָיו לְאַחֵר²⁶ - לֹא שֵׁיר¹⁰
מְקוֹם הַפְּרוֹת²⁷, וְאֵין לְאַחֵר פְּלוֹם²⁸. אֲבָל²⁹ אִם מְכַר¹¹
אֵילָן וְשֵׁיר פְּרוֹתָיו לְעַצְמוֹ - הָרִי שֵׁיר מְקוֹם¹²
הַפְּרוֹת³⁰. אֵף עַל פִּי שְׂלֹא פִּרְשׁ³¹, לְגַבִּי עַצְמוֹ בְּעֵין¹³
יָפָה מְשִׁיר³².¹⁴

(25) בעיא בבבא-בבא-בבא קמח. (כפירוש ה'תוספות' שם ד"ה איבעיא להו) ונפתרה שם בצורת "אם תמצי לומר". (26) פירותיו של האילן - ולא גוף האילן לפירותיו, וזהו דבר שלא בא לעולם. (27) כלומר, אין אנו אומרים שהמוכר התכוון להשאיר לשני מקום באילן לפירות, כמו "דקל לפירותיו", כיון שלא הביע זאת במפורש. (28) ולא בירר רבינו, למי שייכים הפירות? הרשב"א כתב מפורש שהם ללוקח ראשון (מגיד-משנה). וכן פסק בשולחן-ערוך (חושן-משפט סימן רט סעיף ט) "וראשון קנה דקל ופירותיו". (29) שם, בעיא שנפתרה. (30) היינו, הענפים, מקום שבו גדלים הפירות (רשב"ם, ר'תוספות' שם) ושוב אינם נחשבים כדבר שלא בא לעולם. (31) שלא אמר מפורש שהוא משאיר לעצמו גם את מקום הפירות. (32) ולכן, אף שלא הזכיר את השיר בגוף האילן, אנו אומרים את דעתו, שבוודאי השאיר.

- ה. הַמּוֹכֵר גּוֹף הַקֶּרֶקֶע³³ לְזֶמֶן קָצוֹב³⁴ - הָרִי זֶה¹⁵
מְכִירָה³⁵; וּמִשְׁתַּמֵּשׁ הַלּוֹקֵחַ בַּגּוֹף כְּחֶפְצוֹ³⁶ וְאוֹכֵל¹⁶
הַפְּרוֹת כָּל זֶמֶן הַמְכִירָה, וּבִסּוֹף תַּחֲזֹר לְבַעֲלָהּ.¹⁷

(33) כלומר, לא רק לפירותיו, אלא את גוף הקרקע עצמו מכר לכל תשמישי, ברם לא לצמיתות. (34) לתאריך מוגבל. (35) יש תוקף משפטי למכירה זו, והלוקח קונה את הגוף כמו שהוא, אף שאינו אלא לזמן מוגבל. ומקור הדבר בבבא-קמא סח. שנתמעה מכירה לשלשים יום מתשלומי ארבעה וחמשה בענין גב משום שנאמר "וטבחו או מכרו", הוקשה מכירה לטביחה: "מה טביחה שאינה חוזרת, אף מכירה שאינה חוזרת" - הרי שלולא זה הרי היא מכירה גמורה (ביאור הגר"א לחושן-משפט סימן ריב ס"ק ט). (36) כלומר, חוץ ממה שאוכל הפירות, זוכה הוא גם בגוף עצמו לכל תשמישיו, וראה להלן הלכה ו.

- ו. וְמֵה הַפֶּרֶשׁ יֵשׁ בֵּין הַמּוֹכֵר קֶרֶקֶע לְזֶמֶן קָצוֹב וּבֵין¹⁸
הַמְכִּירָה אוֹתָהּ לְפְרוֹתֶיהָ?³⁷ שֶׁהַקּוֹנֶה לְפְרוֹת - אֵינוֹ¹⁹
יָכוֹל לְשַׁנּוֹת צוּרַת הַקֶּרֶקֶע, וְלֹא יִבְנֶה וְלֹא יִהַרֵס³⁸;
אֲבָל הַקּוֹנֶה לְזֶמֶן קָצוֹב³⁹ - הוּא פּוֹנֶה וְהוֹרֵס⁴⁰,
וְעוֹשֶׂה כָּכָל זְמַנּוֹ הַקָּצוֹב כְּמֹה שְׁעוֹשֶׂה הַקּוֹנֶה קִנְיָן²²
עוֹלָם לְעוֹלָם.²³

(37) כלומר, אף-על-פי שלכאורה אין הפרש ביניהם, וגם בגמרא (גיטין מח). השוו מכירה לזמן קצוב - דהיינו,

הלוקח) הא קאי שור והא קאי עבד (הנה השור והנה העבד). ועיין שם ב'תוספות' מב: ד"ה עבד. (4) בגמרא שם הובאה הלכה זו במתנה, אך הוא-הדין במכר, כי אין הפרש בענין זה בין מכר למתנה. (5) הנושא במימרא הנזכרת הוא שכיב מרע, אך הגמרא מסכמת סמוך למימרא זו את העיקרון: "דבר שאינו בבריא, אינו בשכיב מרע", המשוה לענין זה, שכיב מרע ובריא כאחד. (6) כמו מקנה פירות של הדקל (ולא דקל לפירותיו). ועיין לעיל פכ"ב, הל' ב. (7) הגוף הוא דבר מצוי ובא לעולם. (8) והוא לא מקנה את הפירות, שהם דבר שלא בא לעולם, אלא את הגוף המצוי בעולם, אם כי בצורה מוגבלת - לפירותיו. (9) רבינו רוצה בהשוואה זו להדגיש את המושג של הקניית גוף להנאות ותשמישים מוגבלים על-ידי מושג דומה, אך שכיח יותר, והוא: השכירות, אם כי יש הפרש להלכה בין "גוף לפירות" לבין "שכירות" (להלן הלכה ח) נראה להלן הלכה ט והערה נה. (10) שהרי את הבית או את השדה הוא חייב להחזיר, כעבור זמן-מה. (11) את זכות הדירה, והיינו שהקנה לו את הגוף להנאה זו של הדירה, אבל לא שהקנה לו את הדירה או את הנאת הגוף, כי זהו דבר שאין בו ממש וגם דבר שלא בא לעולם, ולא קנה, כמבואר בגמרא בבא-בבא-בבא קמא שם. ורבינו לא נכנס עכשיו לנושא זה, וסמך על ביורו להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו.

- ב. בִּיצֵד? פָּגוֹן שְׂמֹכֵר אוֹ שְׁנַתֵּן שְׂדֵה לְפְרוֹתֶיהָ¹²,
בֵּין לְזֶמֶן קָצוֹב, בֵּין כָּל יְמֵי חַיָּיו שֶׁל מוֹכֵר אוֹ שֶׁל²
לוֹקֵחַ, וְהוּא הָדִין לְמוֹכֵר וּלְנוֹתֵן אֵילָן לְפְרוֹתֶיהָ¹³, אוֹ³
רָחֵל לְגֻתָּהּ¹⁴, אוֹ בְּהֶמָּה וְשִׁפְחָה לְיִלְדוֹתֶיהֶם¹⁵, אוֹ⁴
עֶבֶד לְמַעֲשֵׂה יָדָיו¹⁶ - כָּכָל מְמָכְרוֹ אוֹ מַתְּנוֹתָיו⁵
קִיָּמִין¹⁷.⁶

(12) גיטין מז: "המוכר שדהו לפירות". (13) בבא-בבא-בבא קמא שם. (14) לא ידוע לי המקור המדויק לדוגמא זו. (15) שבת קלה: "בלוקח שפחה לעובריה". (16) בכתובות נח. אמרו: "יקדשו ידיך לעושיהם", והוא-הדין למוכר עבד למעשה ידיו. (17) והוא קונה מיד, אפילו טרם באו הפירות לעולם (סמ"ע רט, ס"ק טו), וכך לשון השו"ע: "ואם מכר אילן לפירותיו וכו', קנה מיד, ואין אחד מהן יכול לחזור בו" (שם, סעיף ד).

- ג. מְכַרֵּם עֶבְדוֹ לְקָנָס¹⁸, שְׂאֵם יָגוֹחַ²⁰ וְיָמוֹת²¹ יְהִיָּה⁷
קָנָס שֶׁל לוֹקֵחַ - הָרִי זֶה סִפְקָה²². לְפִיכָף²³ לֹא קָנָה;⁸
וְאִם תִּפְשֶׁשׁ²⁴ הַקָּנָס - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.⁹

(18) בגיטין (מב-מג), היא בעיא שלא נפתרה. (19) רק לענין קנס, אבל לא לענינים אחרים. (20) שאם שור של אדם שלישי יגח את העבד. (21) העבד ימות מן הנגיחה, שאז משלם בעל השור קנס לבעל העבד: שלשים שקלים, כמפורש בפסוק (שמות כא, לב). (22) אחרי שהבעיא נשארה תלויה ללא פתרון, וצדדי הספק הם: שמא זה דומה ל"אילן לפירותיו" (למעלה הלכה א-ב), או שמא אינו דומה לשם, שהרי הפירות רגילים לבוא, והם יוצאים מגוף האילן, ואילו הקנס אינו יוצא מגוף העבד. וגם אין זה ברור שיבוא, כי שמא בכלל לא יקרה מקרה הנגיחה, ואף אם יקרה, שמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עיי"ש. וכן נראה מדברי רבינו להלן. ולכן אין בעל השדה יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח. (44) וכנראה שיכול להפיק ממנה כל ההנאות, כמו שכתבו ה'תוספות' בבבא בתרא שם, ובלבד שלא ישנה צורת הקרקע ולא יבנה ולא יחרוס, כמו שכתב למעלה הלכה ו.

ח. ומה הפרש יש בין הקונה שדה זו לפרותיה ובין השוכר שדה מחברו? שהקונה שדה לפרותיה - יש לו לנטעה או לזרעה⁴⁵ כל זמן שירצה⁴⁶ או להובירה⁴⁷; והשוכר אינו כן⁴⁸, כמו שיתבאר בענין שכירות⁴⁹. ואין השוכר רשאי להשפיר⁵⁰; אבל הקונה מקנה לאחרים כל מה שקנה.

(45) למרות שהבעלים שזרעה בשנה שעברה, היו מעוניינים אולי להובירה השנה. (46) שהלוקח נעשה בעל הבית לתקופת המכירה, ואין הוא חייב לדאוג ולהביא בחשבון מה שיהיה אחריו. (47) להשאירה ריקה, בלתי חרושה וזרועה, - ועושים כן כדי שלא תנוצל הקרקע יותר מדי - ואף שהבעלים הובירו אותה בשנה הקודמת, והיו אולי מעוניינים שהיא תזרע השנה, שלא תעמוד שממה יותר מדי. ומקור הדברים נראה מכתובות פ: "בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום - שמא תכסיף", ופירש"י שם: "שלא יחוש הלוקח לזבלה ולטייבה (=לחרשה) וכו'". הרי שמותר לו לעשות כן (ביאור הגר"א שם ס"ק יח). (48) שאם נוהגים הבעלים לזרעה שנה ולהובירה שנה, אין השוכר רשאי לשנות (סמ"ע, שם ס"ק טז), שהשוכר אין לו אלא זכות הנאה בלבד ולא בעלות, ולפיכך הוא חייב להזהר בשמירת החפץ ולדאוג גם לעתידו. (49) פ"ח הלכות ג, ו, ח, שאין החוכר (=השוכר) יכול לעשות בה כרצונו. (50) (גיטין כט. ופ"א מהלכות שכירות הלכה ד). לפי שאין לו בעלות על החפץ, רק זכות הנאה אישית. ואף-על-פי שבפ"ה מהלכות שכירות הלכה ה כתב רבינו שלא אמרו חכמים אין השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלין ולא בקרקע (ראה כסף-משנה) - יתכן כי כוונת רבינו כאן למטלטלין. שאף הם הוזכרו למעלה הלכה ב: "רחל לגיזתה או בהמה לוולדותיה" (ראה משנה-למלך). ונאפשר שלא כתב כן רבינו שם, אלא באופן שבעל השדה נמצא בשדה, שכן כתב שם: "אבל בקרקע או בספינה, שהרי בעלה עמה, אין אומר כן (=אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר)", אבל אם אין בעל השדה עמה - אין השוכר רשאי להשכיר, כמו במטלטלין].

ט. המוכר פרות שוכף⁵¹ ופרות פורת לחברו - קנה. ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם, לפי שאינו מוכר יונים שייולדו או דבש שייבא לפורת, אלא הוא מוכר שוכף לפרותיו או פורת לדבשה⁵²; שהרי הוא כשוכר⁵³ אמת המים לחברו⁵⁴, שהוא נהנה בכל מה שיצוד בה⁵⁵, כך זה הקנה שוכף זה לפרותיו, כמו שמוכר אילן לפרותיו. ודין פלם פדין השוכר פית⁵⁶ מחברו, כמו שאמרנו⁵⁷, שהוא נהנה בכל הנאות שיש בו. וכן כל פיוצא בזה.

מכירת קרקע בזמן שהיובל נוהג שאינה אלא עד היובל - להמוכר שדהו לפירות, שבשניהם אין ללוקח אלא קנין פירות בלבד, ועם כל זה יש הפרש בין קנין פירות למוכר הגוף לזמן קצוב, ומהו ההפרש? (ביאור הגר"א שם ס"ק יא). (38) שהרי אין לו זכות בגוף עצמו, אלא לפירות היוצאים ממנו ולא יותר. וכן מפורש בבבא-בתרא נ: שאין לבעל רשות לחפור בורות שיחין ומערות בנכסי מלוג של אשתו, אע"פ שקנויים לו לפירות (ביאור הגר"א שם ס"ק יב). (39) שכאן יש לו זכות בגוף עצמו, אם כי לזמן מוגבל בלבד. (40) מקור דבריו ממה שאמרו בירושלמי סוף פ"ד גיטין: "קנה שדה ביובל (פירוש: בזמן שהיובל נוהג - כן נראה ברשב"א לגיטין מז). רבי אילא אמר, קנה קרקע (פירוש: קונה קרקע לזמן קצוב), אבא בר ממל אמר, לא קנה קרקע (פירוש: לא קנה גוף הקרקע, כנ"ל, אלא יש לו בה קנין פירות בלבד). מתיב רבי אבא בר ממל לרבי אילא, על דעתך דאת אמר קנה קרקע, יחפור בה בורות שיחין ומערות. אמר לו: התורה אמרה ושב לאחוזתו - בעינינו". הרי שלולא הפסוק הזה, רשאי הקונה קרקע לזמן קצוב שיש לו בה קנין הגוף - לחפור בה בורות שיחין ומערות (וראה בראב"ד ומגיד-משנה כאן, ובמשנה-למלך פ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה א ובאבן-האזל כאן). וראה ברש"י ערכין כט: ד"ה וחדא (ביאור הגר"א לחו"מ סימן ריב ס"ק יג).

ז. ומה הפרש יש בין המוכר שדה זו לפרותיה ובין המוכר פרות שדה זו לחברו? שהמוכר פרות השדה - אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל, אפילו להכנס, אלא בשעת הוצאת הפרות⁴², ויש לבצל השדה להשתמש בה כחפצו; אבל המוכר שדה לפרותיה - אין בעל השדה יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח⁴³, ויש ללוקח להשתמש בה כחפצו⁴⁴.

(41) הכסף-משנה תמה על זה: הרי הפרש גדול יש ביניהם, שמוכר שדה לפירות קנה, ומוכר פירות שדה לא קנה. וה'טור' שם כתב: "פירוש: אחר שבאו [הפירות] לעולם" (ועיין משנה-למלך). [אבל בדפוס רומי כתוב: "ומה הפרש יש בין המוכר שדה לפירותיה ובין המוכר פירות שדה זו לחבירו שלא קנה כמו שביארנו" וכן הוא בכ"י תימן. ולפי"ז מתפרשים דברי רבינו בפשטות, שזה עצמו הוא שואל: מה הפרש בין זה לזה, שבזה קנה ובוזה לא קנה. והוא מסביר כי במוכר שדה לפירות יש לו ללוקח להשתמש בשדה כחפצו, ובעל השדה אינו יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח, ואם-כן זהו קנין הגוף. ואילו המוכר פירות השדה, אף-על-פי שעדיין לא חזר בו המוכר, והלוקח אוכל פירותיה (ראה למעלה פכ"ב הלכה ב) - אין ללוקח להשתמש בשדה כלל, אפילו להכנס, לא בשעת הוצאת הפירות, ובעל השדה משתמש בה כחפצו, ואם-כן אין זה קנין הגוף, אלא קנין פירות בלבד, ולפיכך אינו קונה הפירות שאינם בעולם]. (42) [כל זמן שלא חזר בו המוכר, כנ"ל]. (43) שהרי יש לו לנטעה או לזרעה כל זמן שירצה או להובירה (להלן הלכה ח). וב'תוספות' בבא-בתרא כז. ד"ה לא, כתבו שיכול לשטוח בקרקע זו פירות לייבש,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ז' אייר - ספר קנין - הלכות מכירה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולא במזומן, כמו שדרשו חכמים (בבא-מציעא קב). "כי יקרא קן צפור, כי יקרא - פרט למזומן", וכיון שזכה בקן, כלומר בביצים או באפרוחים, שהם הם ה"קן" (רש"י שם) - שוב אין עליו איסור בלקיחת האם (סמ"ע, שם ס"ק ד). (64 חליפין. (65 בקנין "אגב". (66) כלומר במשיכה או בהגבהה. [ואינו קונה מטעם חצר, מפני שהשובך אינו אלא כמושכר לו, כמו שכתב למעלה הלכה ט, ודעת רבינו שחצר המושכרת אינה קונה לשוכר אלא למשכיר, כמו שכתב בפ"ו מהלכות שכירות הלכה ה. וראה למעלה פ"ג הלכה ו (ועיין שם הערה כט) - אור-שמת].

9 **יא. הלוקח⁶⁷ פירות שובך מחבירו - אינו יכול לטול**
10 **כל הגוזלות שילדו בו מעתה⁶⁸, מפני שהאמהות⁶⁹**
11 **בורחות⁷⁰, נמצא שהחריב כל השובך; אלא מניח**
12 **מהן⁷¹ כדי לישב השובך.**

(67 משנה בבא-בבא פ. (68) אחרי המכירה. (69) ואת האמהות לא קנה, שהרי הוא קנה פירות שובך ולא את השובך. והאמהות הם יסוד השובך. (70) מתוך בדידות והעדר חברה. (71) מהגוזלות שנולדו.

13 **יב. וכמה מניח? אם היו בו⁷² אמהות⁷³ ופנות⁷⁴ בעת**
14 **מכירת הפרות - מניח בריכה⁷⁵ ראשונה שילדו**
15 **האמהות, כדי שיעצותו האמהות עם הבריכה**
16 **הראשונה⁷⁶ ועם הפנות שעמהם⁷⁷; ומניח ממה**
17 **שילדו הפנות שתי בריכות⁷⁸, כדי שיעצותו**
18 **הפנות⁷⁹ עם שתי הבריכות שהולדו⁸⁰; וכל הנולד**
19 **מאחר שתי בריכות של פנות והבריכה הראשונה**
20 **של אמהות⁸¹ - הרי אלו שלו.**

(72) לפי גירסת הרי"ף שם. ועיין סמ"ע (סימן רכ ס"ק כז) הדן בפרוטרוט על הגירסאות האלו, ופירוש הסוגיא לפי הגירסאות. (73) היינו הזוג, זכר ונקבה ביחד, נקרא "אמהות" (סמ"ע שם ס"ק כז). (74) אף הן זוג, - זכר ונקבה (סמ"ע שם). ואותן, כלומר האמהות והבנות - לא מכר, כי הן הן השובך, והרי מכר רק פירות השובך ולא השובך עצמו (סמ"ע שם). (75) כל זוג נקרא בריכה. (76) זו שנולדה להן עתה. (77) כלומר, אלו שהיו בעת המכירה, כי לדעת רבינו צריכה האם שני זוגות לחברה: האחד שהיה בעת המכירה, ועוד אחד נוסף שמשאיר הקונה, ואין כן דעת רשב"ם. (78) כשם שהאמהות צריכות צוות של שתי בריכות שנולדו להן, כן צריכות הבנות צוות של שתי בריכות, שנולדו להן. (79) כי אין הבנות מוצאות צוות בחברת אמותיהן, אלא דוקא בחברת ילדיהן הן (גמרא שם). (80) באופן שצריך להשאיר חמשה זוגות: א. זוג האמהות. ב. זוג הבנות (ושניהם היו בעת המכירה). ג. זוג נוסף שילדו האמהות. ד-ה. שני זוגות שילדו הבנות שהיו בעת המכירה. (81) ולא הזכיר רבינו מה דין הבריכות שיוולדו לבריכה הראשונה (=שילדו האמהות אחר המכירה), והבריכות שיוולדו לשתי הבריכות שנולדו לבנות, אם הן של הלוקח או הן של המוכר, ועיין סמ"ע שם.

21 **יג. הלוקח⁸² פרות⁸³ פגרת מחבירו - נוטל שלשה**

(51) משנה בבא-בבא פ. ושם: "הלוקח פירות שובך. . . פירות כוורת". "שובך" הוא קן של יונים. ו"כוורת" הם הבתים שעושים הדבורים מן השעווה ויצניעו בהם הדבש" (רבינו בפירוש המשנה שם). ומכאן שקונה פירות שובך וכוורת - קנה, ואין זה דבר שלא בא לעולם. (52) הראב"ד חולק על זה, וכתב: "דוקא שאמר לו כך". כלומר, דוקא אם אמר לו במפורש "שובך לפירותיו" ו"כוורת לדבשה". ודעת רבינו, ששובך וכוורת עצמן אינן חשובות כלל, והן טפילות לגבי היונים והדבורים, ולפיכך אע"פ שאמר פירות שובך ופירות כוורת, הרי זה כאילו אמר מפורש: שובך לפירותיו וכוורת לדבשה (סמ"ע סימן ריג ס"ק א בשם 'בית יוסף'). (53) בשו"ע חו"מ סימן ריג סעיף א הביא: "שהרי הוא כמוכר". (54) לפי נוסחתנו "השוכר", צ"ל "מחבירו". (55) רוצה לומר, שכשם שבאמת המים קנה הדגים, אף-על-פי שאינם צומחים מהמים, כמו-כן קנה היונים והדבורים בשובך וכוורת, אע"פ שפירותיהם באים מן החוץ (סמ"ע שם, ס"ק א). (56) [אף-על-פי שלמעלה הלכה ח, כתב רבינו שיש הפרש בין קונה שדה לפירות לבין שוכר שדה, בעניינו אין הפרש ביניהם, שהרי לענין קנין היונים, הדבש והדגים, שבשובך שבכוורת ובאמת המים, אין הפרש בין שוכר לקונה, וכל ההפרש אינו אלא בזה שהקונה שדה יכול לשנות ולהנות בה כחפצו. וכמו-כן לענין "אין השוכר רשאי להשכיר", אין כאן הפרש שהרי בקרקעות אין קפידא בזה (ראה למעלה הערה ח) והשובך והכוורת ואמת המים הרי דינם כקרקע שבעלם עמהם ולא כמטלטלין שאין בעלם עמהם]. (57) למעלה הלכה א, וראה שם הערה ח.

1 **י. הביצים⁵⁸ והאפרוחין עצמן שיש בשובך - לא**
2 **קנה אותם בעל שובך⁵⁹ כל זמן שלא פרחו⁶⁰. ודבר**
3 **זה גזרת חכמים היא, ומשום 'לא תקח האם על**
4 **הבנים' נגעו בה⁶¹. לפיכך, הרוצה להקנות אפרוחים**
5 **וביצים אלו לחבירו - מטפח⁶² על השובך שפרחו**
6 **האמהות ויגבהו מעל הארץ, ואחר כך יקנה אותן**
7 **לחבירו⁶³ בקנין⁶⁴, או על גבי קרקע⁶⁵, או בשאר**
8 **דברים שהמטלטלין נקנין בהן⁶⁶.**

(58) חולין קמא: קמב. (59) וממילא אינו יכול להקנות לאחרים. (60) "שאם היו אפרוחים מפריחים, שאינן צריכין לאמן, - אינו חייב לשלח" (פי"ג מהלכות שחיטה הלכה ט) - סמ"ע סימן ריג ס"ק ב, ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה. (61) כלומר, גזרו חכמים איסור על לקיחת הביצים והאפרוחים כל זמן שהאם רובצת עליהם, משום שמא יקח את האם. כי דעת רבינו שדין שילוח הקן, מן התורה, אינו אלא בלקיחת האם מעל הבנים. כמו שנאמר "לא תקח האם על הבנים", אבל לקיחת הבנים מן האם אינה אסורה מן התורה, אבל דעת הראב"ד ב'שיטה מקובצת' לבבא-מציעא קב. שאף זה אסור מן התורה, משום שנאמר "שלח תשלח את האם", ואחר-כך "והבנים תקח לך". וכן נראה בגמרא שם. (62) מכה בטפחו, כלומר בידו (חולין קמא:). (63) ואז, אפילו אם חוזרת האם אינו חייב לשלחה עוד, כי דין שלוח הקן אינו אלא בקן של הפקר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מראשו, אף אם ישאירו סמוך לשרשים, לא יצמח יותר, ולכן אין תועלת להשאיר בו, שהרי בין כך לא יצמח מחדש. בגמרא שם העלו שאין כל הארזים שווים בזה, וישנם כאלה שגזעם מחליף, ומובן מאילו שאלו דינם כשאר אילנות, ויש להשאיר בהם כדי שיחזרו ויצמיחו.

פָּרֶק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבארו משפטי הקונה אילן או אילנות מה דינו עם המוכר, וכן המוכר קרקע ומשייר אילנות וכן אם מכר קרקע ואילנות כיצד צריך לכתוב לו והנמשך אחר זה רוצה לומר אם מאיכות הכתיבה אם כמשייר אי זה דבר, ונסתיים הפרק בביאור דבר שנמכר ללוקח וחזרו המוכר מפני פגם משפחה.

- א. המוכר² שלשה³ אילנות בתוך שדהו⁴, ואפלו היו¹² שלש נטיעות⁵ קטנות⁶ או שלשה בדי אילן⁷ - הרי יוש⁸ ללוקח קרקע הראוי להם⁹. ואפלו¹⁰ יבשו¹¹ האילנות או נקצצו¹² - יש לו¹³ קרקע הראוי להם¹⁵, וקנה¹⁴ פל האילנות¹⁵ שביניהם¹⁶.

(2) משנה בבא-בבא פא. (3) כשהם עומדים כחצובה, כדלהלן הלכה ג, הם מהווים גוש חשוב. (4) בתוך שדה שיש למוכר. (5) [לענין שמיטה, כתב רבינו (פ"ג מהלכות שמיטה הלכה ו): "אי זו היא נטיעה, זה האילן הקטן כל זמן שקוראין לו נטיעה"] (6) שהרי שנינו "אילנות" סתם, ובין גדולים ובין קטנים במשמע (מגיד-משנה). [וכן נראה ממה ששאל רב ירמיה (שם פג.) "מכר לו שלשה בדי אילן, מהו" ועל כרחנו שכוונתו בדים צעירים, כנטיעות, שאילו בבדים זקנים יש לו קרקע, כמפורש למעלה (שם פב.) "דילמא מסקא ארעא שרטון (=שמא יתכסו ענפי האילן בעפר) ואמרית לי תלתא זבינת לי, ואית לי ארעא" (וראה ביאור הגר"א סימן רטז ס"ק יג). וכן מבואר בתוספתא בבא-בבא (פ"ד, הוצאת צוקמ. עמ' 403): "קנה שלשה, קנה קרקע - וכמה יהיו רחוקים זה מזה ממטע עשרה לבית סאה". ובבבא-בבא עב. "הקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה (כלומר, נטיעות קטנות שהן ממטע עשר לבית סאה, ואילו אילנות גדולים הם ממטע שלשה לבית סאה, רשב"ם שם. וכן כתבו ה'תוספות' בערכין יד. ד"ה הקדיש) - הרי הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם". הרי שדין נטיעות כדין אילנות לענין הקדש ולענין מכירה. ועיין רמב"ם פ"ד מהלכות ערכין וחרמין הלכה יז, לפי נוסחת המגיה שם בלחם-משנה]. (7) בגמרא (שם פג.) "בעי רב ירמיה, מכר לו שלשה בדי אילן, מהו" ופירש רשב"ם שמכר לו אילן אחד שיש לו שלשה בדים מרוחקים זה מזה ארבע אמות (ראה להלן הלכה ג), והעלה הקרקע שירטון ונראים הבדים כאילו הם שלשה אילנות נפרדים. וצד הספק שבדבר הוא: כיון שהם יונקים מגוף האילן - הם אילן אחד, או כיון שכל אחד מהם מושרש בקרקע - הם שלשה אילנות. ונחלקו הראשונים בביאור מסקנת הגמרא: לדעת רשב"ם הם שלשה אילנות, ולדעת ר"י בן מיגש הם אילן אחד (מגיד-משנה) ודעת רבינו כדעת רשב"ם. [ולפני בעל המגיד-משנה היתה, כנראה, נוסחא אחרת בדברי רבינו: "שלשה בדי אילנות" וכ"ה אמנם בכ"י

- 1 נחילים⁸⁴ זה אחר זה⁸⁵; מכאן ואילן⁸⁶ - נוטל נחיל
2 ומניח נחיל, כדי לישב⁸⁷ את הפורת.

(82) משנה בבא-בבא פ. ולפי פירושה בברייתא, בניגוד לפירושים אחרים של האמוראים, וכפירוש זה הכריעו גם הרי"ף והרשב"ם. (83) דוקא שקנה את הפירות ולא את הכוורת. ולכן צריך להשאיר כדי קיום הכוורת. (84) חבורה של דבורים. (85) הדבורים מולידים כל תשעה-עשרה ימים נחיל של דבורים. (86) טיב הדבורים הנולדים הולך ופוחת, והוא לוקח את שלושת הראשונים המשובחים, ומכאן ואילן רק לסירוגין. (87) שהכוורת תהיה מיושבת, מאוכלסת ולא תחרב, והיינו, שיהיה לאמהות צוותא בוולדותיהן, שהרי קנה רק פירות ולא את הכוורת, ולפיכך חייב הוא להשאיר את הכוורת על האמהות, שהן יסוד הכוורת, ואף כמה נחילים של דבורים, שיהיו צוותא לאמותיהם, שלא תברחנה.

- 3 יד. הלוקח⁸⁸ חלות דבש מחברו - מניח בפורת שתי
4 חלות⁸⁹, כדי שלא יפרחו⁹⁰ הדבורים וילכו להן⁹¹.

(88) משנה (שם). (89) הדבורים מייצרים חלות של שעוה, ובתוכן הדבש. (90) מחוסר מזון, כי החלות מיועדות למזון הדבורים בימות החורף שאין עושים בהם דבש. (91) והלוקח קנה רק את החלות, ולא את הכוורת, ולפיכך חייב הוא להשאיר כדי קיום הכוורת.

- 5 טו. הלוקח⁹² זיתים מחברו לקין⁹³ - מניח האילן⁹⁴
6 סמוך לארץ שתי גרופיות⁹⁵ וקוצץ. לקח בתולת
7 שקמה⁹⁶ - מגביה שלשה טפחים וקוצץ. סדן של
8 שקמה⁹⁷ - שני טפחים⁹⁸. ובשאר אילנות - טפח
9 וקוצץ. פקנים ויבגפנים - מן הפקק⁹⁹ ולמעלה.
10 בדרקלים וארזים - חופר ומשרש¹⁰⁰, לפי שאין גזעו
11 מחליף¹⁰¹.

(92) משנה, שם. (93) כלומר, לא מכרו אלא לקין אותו, אבל לא לכלותו לגמרי, ולפיכך חייב להשאיר מהגזע שלו בכדי שיוכל לצמוח שוב אחרי שיקוץ אותו, אלא שבכל אילן ואילן יש מדה אחרת, הכל לפי טבעו. (94) בדפוס רומי: "מן האילן", וכעין זה בשולחן-ערוך (חושן-משפט סימן רט, סעיף יד). (95) כלומר, שני אגרופים (כסף-משנה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ושתי גרופיות, שיעור שני טפחים על הארץ". ולא עירבם יחד עם סדן של שקמה שאף בו השיעור שני טפחים - מפני שבשקמה יש הבדל בין סדן לבתולה (כסף-משנה, ועיין מגיד-משנה). (96) גמרא שם פ: "ובתולת השקמה" היא שקמה שלא קצצו אותה מעולם, ולכן זקוקה היא לשירור גדול, בכדי שתוכל לצמוח מחדש. "שקמה" הוא עץ שמגדל תאנים מדבריות. (97) שקמה שכבר קצצו פעם אחת ושוב גדלה - נקראת "סדן השקמה". (98) כיון ששכבר נקצצה פעם - די לה בשירור שני טפחים. (99) הקשר שבאילן, היינו הקשר התחתון, ואת הקשר עצמו, ומלמטה ממנו יש להשאיר למוכר (סמ"ע סימן רטז, ס"ק מב). (100) קוצץ אותו עם השרשים. (101) אחרי שקצצו אותו

עֲלֶיהָ אֶת הַקְּדֵרָה, שְׁהָרִי הֵן³² שְׁנַיִם זֶה פְּגָדָה³³ זֶה
וְהַשְּׁלִישִׁי מִכֵּן בִּינִיָּה וּמִרְחָק מִהֵן³⁴. וְהוּא³⁵ שִׁיְהִי
בֵּין כָּל אֵילָן וְאֵילָן מֵאַרְבַּע אַמּוֹת³⁶ וְעַד שֵׁשׁ
עֶשְׂרֵה³⁷.

(26) שקנה קרקע. (27) כשמואל - ולפי גירסת הרי"ף כרבי יוחנן - ולא כרב (בבא-בבא פג.); וכן הכריע הרי"ף. (28) ביחס זה לזה. (29) רגלי. (30) שהיא בעלת שלש רגלים. זה פירושו של רבינו למילה: "חצובא", המובאת בגמרא שם. (31) מעמידים. (32) זה נתינת טעם להלכה זו (סמ"ע, סי' רטז ס"ק כג.), כלומר, מכיון שהם עומדים בצורה זו, אין אפשרות להעביר את המחרישה בין האילנות, ולפיכך אין הקרקע ראויה לזריעה, ומן הסתם מכר אותה ללוקח אגב האילנות (ועיין רשב"ם שם ד"ה כל-שכן כחצובא, וסמ"ע שם). (33) בשורה אחת. (34) היינו כנגד המקום הפנוי שביניהן, וזהו הציר: (35) ברייתא והכרעת הלכה של רבא (שם פג.). (36) שזו מדת-השטח הדרושה להעביר המחרישה לטובת האילנות (רשב"ם פב: ד"ה מארבע אמות), או שזהו השטח הדרוש ליניקתם (סמ"ע, סימן רטז, ס"ק כד), ואם אין ביניהם ארבע אמות, הרי כאילו האילנות עומדים להעקר (רשב"ם שם ד"ה וכמה יהא ביניהם, וסמ"ע שם). (37) ושש עשרה בכלל, כמו שמוכח מההלכה הבאה (מגיד-משנה). וכן היא דעת ה'תוספות' (שם, ד"ה כמה), ולדעת הרשב"ם (שם פב: ד"ה ועד ט"ז, ופג. ד"ה שש עשרה אמות). עד ולא עד בכלל.

ד. ומהיכין³⁸ הוא מוֹדֵד? מִן הָעֵקֶר³⁹ הָרָחֵב⁴⁰ שֶׁל אֵילָנוֹת. אֲבָל אִם לֹא הָיָו⁴¹ עוֹמְדִין בְּצוּרָה הַזֹּאת⁴², או שְׁהָיוּ מְקַרְבִּים פְּחוֹת⁴³ מֵאַרְבַּע אַמּוֹת או מִרְחָקִין יוֹתֵר⁴⁴ מִשֵּׁשׁ עֶשְׂרֵה⁴⁵ אַמָּה, או שֶׁלֶקְחָן זֶה אַחֵר זֶה⁴⁶, או שֶׁמָּכַר לוֹ שְׁנַיִם בְּתוֹף שָׁדָהוּ וְאַחַד עַל הַמָּצָר⁴⁸, או שְׁנַיִם בְּתוֹף שָׁלוֹ וְאַחַד בְּתוֹף שֶׁל חֲבֵר⁴⁹, או שֶׁהִפְסִיק בּוֹר⁵⁰ או אֶמֶת הַמַּיִם⁵¹ או רְשׁוֹת הַרְבִּים⁵² בִּינֵיהֶם - הָרִי זֶה⁵³ אֵין לוֹ קֶרֶקֶע⁵⁴. לְפִיכָךְ לֹא קָנָה⁵⁵ הָאֵילָנוֹת שִׁבְיָנִיהֶם; וְאִם⁵⁶ יָבֵשׁ הָאֵילָן או נִקְצֵץ⁵⁷ - יִלָּךְ לוֹ⁵⁸.

(38) בעיית רב ירמיה בגמרא (שם פג.). (39) "מקום יציאת האילן מן הארץ" (טור). (40) בגמרא (שם) פתרו את הבעיא ממשנה בכלאים, ושם שמודדים לענין כלאים מ"העיקר השני", ופירשו ה'תוספות' (שם ד"ה הרכובה בגפן) שהראייה היא מהמילה "העיקר", כלומר, שמודדים מן העיקר, היינו מן המקום הסמוך לקרקע, שהוא רחב, ולא מגובה הגזע שהוא קצר (כסף-משנה). (41) שם פג. (42) אלא שהם עומדים בשורה אחת, מה שמאפשר הזריעה ביניהם, ואין להניח מן הסתם שהמוכר ויתר על הקרקע לטובת לוקח האילנות. (43) ברייתא שם. וראה למעלה הערה לה. (44) מכאן שאם אין אלא שש עשרה אמה בדיוק - קנה קרקע, וראה למעלה הערה לו. (45) שאז אין צירוף ביניהם. (46) ברייתא שם פג. שהרי בשעה שקנה את השנים הראשונים לא קנה קרקע, וכי יקנה את הקרקע

תימן, והכוונה למוכר שלשה בדים משלשה אילנות, ואם כן אין זו בעיית רב ירמיה בגמרא (שהרי שם מפורש "שלשה בדי אילן" וראה ברשב"ם שם), והכריע המגיד-משנה כנוסחא שלפנינו "שלשה בדי אילן", לפי שע"פ הנוסחא הנ"ל צריך-עיון למה השמיט רבינו את בעיית הגמרא, וראה להלן הלכה ו והערה עו]. (8) שגוש של שלשה אילנות נקרא שדה אילן (סמ"ע סימן רטז, ס"ק טז), ולפיכך אף-על-פי שלא התנה במפורש שיקנה את הקרקע - קנה אותה, כי כל הקרקע הראוי להם, היינו כל השדה מסביבם, נחשב לשטח המחיה שלהם. (9) כל השטח מסביב לאילנות, הדרוש לשם הטיפול בהם, וראה להלן הלכה ב. (10) כתוצאה מזה, שהקרקע היא של הלוקח. (11) משנה (שם פא.). (12) ברייתא (שם פג.). (13) ויכול לטעת אחרים במקומם. (14) ברייתא (שם פג.). (15) הרשב"ם (שם, ד"ה ואת האילנות) מוסיף: "קטנים", וכן הביא ה'טור' (סימן רטז). וכתב ה'בית יוסף' שהדבר הוא פשוט, שאין זה הגיוני שאילנות גדולים יהיו בטלים אגב שלושת האילנות שקנה. (16) [נראה שהמדובר כשיש בין כל אחד ואחד משלושת האילנות שקנה - רווח של שש עשרה אמה (ראה להלן הלכה ג) באופן שאילנות אלו, שביניהם, אינם עושים אותם רצופים, אבל אם אין בין שלושת האילנות אלא רווח מצומצם של ארבע אמות - הם נעשים רצופים על-ידי האילנות שביניהם, ומקורבים זה לזה פחות מארבע אמות ואין לו קרקע, כדלהלן הלכה ד. ועיין 'תוספות' ב"ב עב. ד"ה ואת האילנות].

ב. וְכֵמָּה¹⁷ הִיא הַקְּרָקֶע הָרְאוּי לָהֶם? תַּחְתֵּיהֶם¹⁸ וּבִינֵיהֶם¹⁹ וְחוּצָה לָהֶם²⁰ כְּמֵלֵא הָאוּרָה וְסִלּוֹ²¹. וְזֶה²² הַמָּקוֹם שֶׁהוּא מֵלֵא הָאוּרָה וְסִלּוֹ²³ אֵין אֶחָד²⁴ מִשְׁנֵיהֶם יָכוֹל לְזַרְעוֹ אֶלָּא מִדַּעַת חֲבֵר²⁵.

(17) בעיא בגמרא (פב). בלשון זה. (18) תחת האילנות וגופי האילנות. ברייתא (שם) ומימרא של רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, ושלם כהתקפת רבי אלעזר. (19) השטח המגולה בין גופי אילן זה לגופי אילן זה (רשב"ם). (20) סביב האילנות, ממקום שכלים נופותיהן ולחוץ (רשב"ם). (21) שטח הדרוש לעמידת מלקט הפירות והסל בידו. [ושיעורו שתי אמות - ר"ש שירליאו בשביעת פ"א מ"ב]. "אורה" הוא מלקט התאנים. "בוצר" - מלקט הענבים. "קוצר" - בתבואה, "גודר" - בתמרים ו"מוסק" - בזיתים (רשב"ם, שם ד"ה כמלוא אורה וסלו). (22) ברייתא שם, וכמסקנת אביו והנמקתו, ולא כרב יוסף. (23) אבל השטח שתחת האילנות ובין האילנות - כולו של הלוקח והוא זורעם (רשב"ם ומגיד-משנה). (24) בעל השדה אינו זורע, לפי שהעפר נעשה רך ורטוב על-ידי החרישה, הזריעה ומי הגשמים, ואם יפלו שם פירות האילנות - יטנפו ויפסדו, והרי השטח משועבד ללוקח לשם לקיטת הפירות. והלוקח אינו זורע, שהרי אין המקום שלו, ואין לו בעלות עליו, והוא קיבל רק זכות להשתמש בו לשם לקיטת הפירות. (25) בהסכמתו ורשותו.

ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשִׁיְהִי²⁷ שֶׁלֶשֶׁה הָאֵילָנוֹת עוֹמְדִין²⁸ כְּמוֹ שֶׁלֶשֶׁה פְּטוּטִים²⁹ בִּיָּרָה³⁰ שְׁשׁוּפְתִין³¹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השדה דרך בה. ועכשיו שהגדילו האילנות והוציאו חוטר מגזעם, יטען הלוקח ששיעור השטח שתחתיהם הוא מהחומר שבגזע וירחיב את גבול שטחו לזריעה ובזה ימעט הדרך לבעל השדה. וכן יש לפרש בלשון רבינו, בפירוש המשנה שכתב: "הגדילו ישפה, לפי שיאמר לו המוכר - למה תניח הענפים שמתפשטים וממלאים שאר קרקע". וראה בכסף-משנה ובסמ"ע סימן רטז ס"ק כו. (64) ענפים של עצי גפן. (65) ענפים שבראש האילנות. (66) שהם תחת הקרקע. וראה להלן הלכה ז. (67) ולפיכך אף הענפים שיוצאים מן הקרקע הם שלו, משא"כ בקונה שני אילנות, שאין לו קרקע, ולפיכך אין לו ענפים שיוצאים מן השורש, אלא רק מה שיוצא למעלה מן האדמה (להלן הלכה ז).

- ו. הקונה⁶⁸ שני אילנות בתוך שדה חברו - אין לו קרקע⁶⁹. לפיכך⁷⁰, אם מת⁷¹ האילן או נקצץ⁷² - אין לו פלוס⁷³. הגדילו שני אילנות והוציאו שריגים ואמירים⁷⁴ - יקץ⁷⁵; שפא יצמחו בארץ⁷⁶, ויאמר למוכר: שלשה אילנות⁷⁷ מכרת לי ויש לי קרקע.

(68) משנה בבא-בבא פא. (69) קנין גמור. אבל יש לו זכות בקרקע (שתחתיהם וביניהם וחוצה להם, כמלוא האורה וסלו) לעמוד שם וללקוט את הפירות (הרמ"א סימן רטז, סעיף ט). (70) כלשון הברייתא (שם פג). (71) לשון המשנה, ופירושה: יבש. וכן בברייתא: "יבש האילן". והיינו שאין גזעו מחליף, כי אחרת אין זה אילן חדש, אלא נחשב עולה מן הגזע (ראה למעלה הערה נה). (72) ברייתא שם. (73) לטעת אילן אחר במקומו, שהרי אף המקום שתחת האילנות אינן של הלוקח. (74) העולים מן הגזע ושייכים לבעל האילנות, כדלהלן הלכה ז. (75) מסקנת רב נחמן (שם פב), ומה שאמרו במשנה (שם פא) "הגדילו לא ישפה", היינו שהם של לוקח, אבל חייב הוא לקוץ אותם מפני הטעם המבואר להלן (רשב"ם שם ומגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). (76) כלומר, יתכסו בעפר, ויצמחו בארץ, ובעבור זמן רב יתהווה מרחק רב בינם ובין האילן כשיעור ארבע אמות ויותר, ויראו כאילן חדש, ויטעון הלוקח שקנה לכתחילה שלשה אילנות. (77) ואף-על-פי שאפשר להסיר את העפר, ולראות כי קיים המשך בין הענף ובין האילן - אם היה כן בשעת המכירה, יש לו ללוקח קרקע, כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה א): "שלשה בדי אילן", וכפירוש רשב"ם שם, עיין שם הערה ו. וראה מגיד-משנה כאן.

- ז. כל העצים⁷⁸ שקוצץ בעל שני האילנות מהן: העולה מן הגזעים, והוא הרוצה פני החמה⁷⁹ - הרי הוא של בעל האילנות⁸⁰; והעולה מן השרשים, והוא שאינו רוצה פני החמה⁸¹ - הרי הוא של בעל השדה⁸². ובדקלים⁸³ - אין לבעל הדקל⁸⁴ מן העולה⁸⁵ פלוס, לפי שאין לו גזע⁸⁶.

(78) משנה, שם פא. ופירושה בגמרא, שם פב. (79) והיינו כל האילן, מלבד מה שממנו מתחת לקרקע (רשב"ם פב. ד"ה כל שרואה פני החמה). (80) שהרי האילנות הם שלו, והוא-הדין לכל מה שיוצא מהם. (81) והיינו, כל מה שגדל

עכשיו, שהוא קונה רק אילן יחיד? (47) מכאן ועד "רשות הרבים ביניהם" - בעיות בגמרא (שם) שלא נפתרו ונשארו בסימן שאלה ("תיקו"), וכתב הרי"ף: "וקיימא-לן דכל תיקו דממונא, חומרא לתובע וקולא לנתבע", היינו, שכל ספק בעניני ממון מחמירים ביחס לתובע המוציא, ומקילים ביחס לנתבע המוחזק, ולפיכך בספקות אלו שלפנינו אין הלוקח יכול להוציא את הקרקע מהמוכר. (48) גבול השדה, שכיון שהוא על הגבול ולא בתוך השדה, אינו מצטרף עם שאר האילנות. (49) שקנה המוכר אילן בשדה חבירו עם הקרקע סביבו, ומכיון שאין כל שלושת האילנות בשדהו - אינם מצטרפים. (50) מלא מים, וזה חשוב כהפסק בין האילנות ומונע הצטרפותם. (51) נחל או תעלה, וכאן המים צפים למעלה, וההפסק בולט עוד יותר. (52) דרך שיש רשות לרבים לעבור בו. ואע"פ שסתם רשות הרבים רחבה שש עשרה אמה - אינה מפסיקה אלא מצד היותה רשות הרבים, אבל שטח שאינו רשות הרבים ורחב שש עשרה אמה, אינו מפסיק לדעת רבינו, ראה למעלה הערה לו והערה מג. אבל הרשב"ם וה'תוספות' שם פירשו ברשות הרבים שהיא פחות משש-עשרה אמה. (53) בגמרא הוסיפו כאן עוד בעיא: "ריכבא דדיקלא" - רכב דקלים, היינו גוש גדול של הרבה דקלים ביחד, אם זה חשוב הפסק? והשמיטה רבינו והרי"ף. [ונראה שהם סוברים שלפי הגמרא בבא-בבא פא סב: שמצר המובלע ויש עליו רכב דקלים, הניס בו שודא דדינא (ראה למעלה הלכה טו) - יש לדון כן גם כאן, שהרי רכב הדקלים מובלע בתוך האילנות, והדבר מסור לבית-דין לדון שקנה אותו הלוקח, ואם כן אינו הפסק]. (54) וכאן לא מועילה תפיסה כמו בכל ספק ממון, לפי שקרקע בחזקת בעליה עומדת (מגיד-משנה). (55) שהרי את האילנות הוא קונה רק כחלק מן הקרקע, וכאן לא קנה הקרקע עצמה, וראה שם (פג). בברייתא. (56) היינו, עד השורש, ומדובר במין אילן שאין גזעו מחליף, אבל במין שגזעו מחליף - כשחוזר וצומח מחדש מאותו הגזע עצמו, אין זה אילן חדש ונחשב לאילן הקודם (רמ"א בסימן רטז, סעיף ז בשם ה'טור'). (57) היינו שהזקין ונקצץ עד השורש כמו ביבש, וגם כאן בשאין גזעו מחליף (הרא"ש בפרק המוכר את הספינה בשם רבינו יונה). (58) שהלוקח לא קנה אפילו את מקום האילנות, ואינו יכול לטעת אילנות חדשים באותו המקום.

- ה. כל מי שקונה שלשה אילנות ויש לו קרקע⁵⁹, אם⁶⁰ הגדילו⁶¹ והוציאו חטר⁶² - יקץ, פרי שלא ימעט הדרך על בעל השדה⁶³. וכל השריגין⁶⁴ והאמירים⁶⁵ היוצאים מהם, ואפלו מן השרשים⁶⁶ - הרי הן של בעל האילנות, שהרי יש לו קרקע⁶⁷.

(59) שקנה אותם באופן שיש לו גם קרקע. (60) משנה, שם פא. (61) התפשטו. (62) [הוא ענף היוצא מן הגזע, מלשון הכתוב (ישעיה יא, א): "ויצא חטר מגזע ישי". וראה להלן]. (63) [שאף-על-פי שבעל האילנות קנה גם את הקרקע שמחוץ לאילנות (למעלה הלכה א) - סובר רבינו שיש לבעל השדה דרך בה, אבל בקרקע שתחתיהם, שבעל האילנות יכול לזרעה (למעלה הערה כא), ודאי שאין לבעל

11 יָקַע
12

מתחת לקרקע. (82) שאף-על-פי שהוא מסתעף מן האילן של הלוקח, - מכיוון שצומח מתחת לקרקע, והקרקע היא למוכר, אף הענפים היוצאים מן הקרקע הם למוכר (וראה סמ"ע שם ס"ק לד). (83) עצי תמרים. אם מכר לחבירו דקל אחד או שני דקלים שלא קנה קרקע, כנ"ל בהלכה ו. (84) מימרת רב נחמן (שם פב.) וכפי פירושו של רב פפא. (85) מן הענפים העולים מן הדקל. (86) היינו, שאין הגזע של עץ הדקל מוציא ענפים אלא הם יוצאים מהשרשים, ואלו אינם לבעל האילן, כמבואר למעלה (מגיד-משנה).

1 ת. המוכר⁸⁷ קרקע וְשִׁיר⁸⁸ אֵילָנוֹת⁸⁹ - הָרִי יֵשׁ לוֹ
2 חֲצִי הַקֶּרְקַע⁹⁰ כְּפֹלָה⁹¹; שְׁאֵלֹנָה⁹² לֹא שִׁיר בַּקֶּרְקַע, הָרִי
3 אוֹמֵר⁹³ לוֹ הַלּוֹקֵחַ 'עֶקֶר אֵילָנָה'⁹⁴, וְכֵן אִם שִׁיר שְׁנֵי
4 הָאֵילָנוֹת בְּלִבָּד - יֵשׁ לוֹ⁹⁵ קֶרְקַע הָרְאוּי לָהֶם⁹⁶;
5 שְׁאֵלֹנָה⁹⁷ לֹא שִׁיר הַקֶּרְקַע, הִיא הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר לוֹ 'עֶקֶר
6 אֵילָנָה וְלֹד'⁹⁸.

87) בבא בתרא לו. לעצמו. (88) פלשה אילנות, לכל הפחות. (90) בגמרא שם נאמר סתם: "יש לו קרקע" ולא הוגדרה הכמות, אך כנראה שרבינו למד דבר זה מהדין המובא בגמרא לפניו, והוא זה שרבינו מביאו בסוף ההלכה הבאה (=מכר קרקע לאחד ואילנות לאחר), שהרי טעם אחד לשני הדינים האלו (מגיד-משנה) והם מובאים בגמרא זה ליד זה, ומן הסתם להורות שתוכן אחד להם (ביאור הגר"א, סימן רטז ס"ק כו). וחצי הקרקע שכתב רבינו, היינו חצי הקרקע הצריך לאילנות, כמו שכתב ר"י בן מיגש, והמדובר הוא כשהאילנות זקוקים לכל הקרקע (אבן-האזל). (91) היינו, מכל הקרקע הראויה לאילנות כנ"ל. (92) והוא הטעם שנתן בגמרא להלכה זו. (93) ויש להניח שיאמר לו כן, מכיון שהאילנות מקלקלים את האדמה (גמרא שם), על-ידי השרשים, או שהם מעכבים את המחרישה (רשב"ם שם ד"ה דקא מכחשי). (94) אפילו כשהאילן עודנו טוען פירות. שרק המוכר שני אילנות אינו יכול לומר לו כן כל זמן שהאילן חי (ראה למעלה הלכה ו), לפי שהזכיר לו במכירתו "אילנות" ולא "עצים", אבל כאן לא הזכיר בשיורו "אילנות" (רמב"ן). ואם כן כששייר, כוונתו לכל הקרקע השייך לאילנות, וזה אי-אפשר שהרי מכר הקרקע ללוקח. ולפיכך חולקים בקרקע: זה נוטל חצי וזה נוטל חצי (אבן-האזל). (95) בבא-בתרא עא. מימרא של רב הונא. (96) [כלומר, לא רק בשייר לו שלשה אילנות יש לו הקרקע הראוי להם (אלא שכיון שמכר ללוקח את הקרקע, יש גם ללוקח - ויחלוק, כנ"ל), אלא גם בשני אילנות, שאע"פ שאם מכר אין ללוקח קרקע, אם מתו האילנות (למעלה הלכה ו) - בשייר, יש לו קרקע הראוי להם, אבל מאחר שגם ללוקח יש קרקע, שהרי מכר לו הקרקע, - הם חולקים גם כאן כמו למעלה: זה נוטל חצי, וזה נוטל חצי]. (97) גמרא שם. (98) אפילו כשהאילנות עודם נושאים פירות, כנ"ל הערה צג.

7	ט. המזכר ⁹⁹ את האילנות ¹⁰⁰ ושיר את הקרקע - ?
8	לבעל האילנות קרקע הראוי להם, כמו שבארנו ¹⁰¹ .
9	מזכר ¹⁰² את הקרקע לאחד ואת האילנות לאחר,
10	והחזיק זה באילנות והחזיק זה בקרקע - זה קנה

(99) בבא-בטרא לז: מחלוקת רבי עקיבא ורבנן, והלכה כרבי עקיבא. (100) שלשה אילנות. (101) למעלה הלכה ב. והשמיענו בזה, שלא רק המוכר שלשה אילנות מתוך שדה אילנות, שכיון שהשאיר גם לו אילנות, ודאי מכר לו גם קרקע, שכשם שדאג לעצמו כן דאג ללוקח (ובזה לא נחלקו ר"ע וחכמים), אלא אפילו אם לא היו לו אלא שלשה אילנות, ומכרם ללוקח והשאיר לעצמו רק את הקרקע, באופן שלעצמו אין כאן שיור עבור אילנות (ובזה נחלקו ר"ע וחכמים) - יש לו ללוקח קרקע הראוי לאילנות לפי שהלכה כרבי עקיבא (אור-שמה, ועיי' 'תוספות' ב"ב שם ד"ה מבר). (102) שם לז. כרב פפא. (103) אף כאן מדובר כשכל הקרקע צריך לאילנות כנ"ל בהערה פט. נומה שכתב רבינו בפ"ב מהלכות טוען ונטען הלכה יז, שאם "החזיק אחד באילנות, ואחד החזיק בקרקע, זה שהחזיק באילנות - יש לו האילנות וקרקע שעריכין לו והוא כמלוא האורה וסלו חוצה לכל אילן ואילן, וזה שהחזיק בקרקע יש לו שאר הקרקע" - שם מדובר כשאין כל הקרקע צריך לאילנות, ולפיכך אין לבצל האילנות בשאר הקרקע כלום. ולפי שיש שם קרקע חוץ מזה שלצורך האילנות, לא קנה המחזיק בקרקע בשטח שצריך לאילנות, אלא במה שחוץ מזה. ועיי' במגיד-משנה כאן, ובלחם-משנה שם).

י. האחיזו¹⁰⁴ שחלקו, אחד נטל פּרדס¹⁰⁵ ואחד נטל
שדה לבן¹⁰⁶ - יש לבצל הפרדס ארבע אמות¹⁰⁷ בתוך
שדה לבן סמוכות לסוף האילנות של פרדס; שעל
מִנֶּת בן חלקו¹⁰⁸. ואין צריך לפרש דבר זה, מפני
שהוא דבר ידוע.

104) ברייתא בבבא-בבא ז. 105) סתם פירס הוא של רימונים (ראה להלן הלכה יד והערה קנה). ובברייתא שם הנוסחא "שדה כרם". וב"ר"ף: "שדה פירס". 106) שדה תבואה. 107) שטח הדרוש לעבודת הכרם (רש"י שם ד"ה ארבע אמות). 108) ולפיכך, אף שלא הותנה על זה מראש - כאילו הותנה.

18 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכֻם בְּרֶגֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם
19 וְיֹאמְרוּ אֲלֵהֶם כְּכֹל אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֲלֵיכֶם וְיִשְׁמְעוּ אֶת
20 דְּבַר יְהוָה וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֶת יְהוָה וְיֹאמְרוּ אֲלֵהֶם כְּכֹל
21 אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֲלֵיכֶם וְיִשְׁמְעוּ אֶת דְּבַר יְהוָה וְלֹא
22 יִשְׁמְעוּ אֶת יְהוָה וְיֹאמְרוּ אֲלֵהֶם כְּכֹל אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֲלֵיכֶם

(109) בבא בתרא סט: (110) טובים ורעים. (111) שאם לא אמר לו "חוק", היה הלוקח קונה השדה על כל הדקלים שבה, אף שלא הוכרו במפורש (להלן פרק כו הלכה ב. וראה להלן בפרק זה הלכה יד). (112) "לא הטוב שבכולן אלא מן הטובים" (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). (113) ולא בינוני (ודלא כהרשב"ם שם), אלא מן המשובחים. (114) שכיין שהוא טוב ומשובח, מסתבר שלא נתכוין לשייר אלא אותו בלבד. (115) כנראה שאף הטובים ממנו בכלל, שלא הוציא אלא דקל זה בלבד. וכן נראה מדברי הרשב"ם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לגובהו של הדקל. (131) שהוא כל כך גבוה, שצריך חבל בכדי לעלות עליו ללקוט את הפירות הנמצאים בראשו. (132) היינו, כל הדקלים הנמוכים משיעור זה. לפי שסתם דקל הוא גבוה, ואם אינו כן - אינו בכלל השיור, שהרי אמר: "חוץ מן הדקלים". (133) ואם אין שם אלא דקלים נמוכים, שייר אותם לעצמו (מ"מ בשם ר"י בן מיגש, ורמ"א בשם ה'טור'), כשם שאם אמר "אילנות" ואין שם אלא "דקלים" (בן מיגש), שמכיוון שאין אחרים לא יכול היה להתכוון אלא לאלו (וכן כתב רמ"ה שם). (134) מימרא של דייני גולה, ולפי סיכום הגמרא (שם ע.). (135) ובהם לא שייר השיעור של "עולים לו בחבל", שהרי יש להם ענפים הרבה, ואפשר לעלות עליו בלי חבל. (136) כגון שאמר מפורש: "חוץ מן האילנות". (137) עץ מסביב לצואר הבהמה, ובו מוסרות למשוך בהם את הבהמה. (138) כופפו. כלומר, אין השור והמחרישה כופפים אותו ועוברים עליו. ואז נחשב ל"אילן". (139) שהוא קטן ודק, והעול כופף אותו, והשור עובר עליו בלי הפרעה. (140) אבל אם אין אלא דקים, שייר את הדקים האלו (רמ"א בשם ה'טור', שם רטז, סעיף ז) הואיל ואין אחרים ולא יכול היה להתכוון אלא אליהם (כמו בדקלים, למעלה הערת קלג). (141) ואינם נחשבים כאילנות נפרדים, שיהיו בכלל תנאו: "חוץ מן האילנות".

- יג. האומר¹⁴² לחברו: קרקע ודקלים אני מוכר לך, אפילו לא היו לו¹⁴³ דקלים, אם רצה¹⁴⁴ לקנות לו שני דקלים - הרי זה נקנה המקח¹⁴⁵, ואין הלוקח יכול לומר לו: אני לוקח אלא קרקע שיש בו דקלים. ואם אמר¹⁴⁷: קרקע בדקלים¹⁴⁸ אני מוכר לך, אם היו בו¹⁴⁹ שני דקלים - קנה; ואם לאו - מקח טעות הוא, והוזרז¹⁵⁰. ואם¹⁵¹ אמר לו: קרקע של דקלים אני מוכר לך - אין לו דקלים; שאין בלשון הזה¹⁵² אלא קרקע הראוי לדקלים¹⁵³.

(142) בבא-בטרא סט: (143) לא באותו הקרקע ולא מחוצה לו. (144) ראה להלן בהערה קמו. (145) שסתם "דקלים" אינו פחות משנים. (146) כנוסחא שלפנינו ברי"ף (פ"ד דבבא-בטרא). אבל בנוסחת רי"ף ישן, כתוב שחייב לקנות לו שני דקלים. והעיר על זה הראב"ד כאן, וכתב: "הרב חייב לקנות שני דקלים". (וברור הדבר שאין כוונת רבינו כאן לומר שאין המוכר חייב לקנות לו ממקום אחר, אלא שכאן מדובר באופן שהלוקח מביע התנגדות למוכר, ואינו רוצה שיקנו לו ממקום אחר, בטענה כי לא התכוון אלא לקרקע שיש דקלים בתוכו, ובזה השמיע לנו רבינו שאין שומעים לו, אלא אם רצה המוכר לדחותו יכול לדחותו ולקנות לו שני דקלים ממקום אחר. אבל אם לא התנגד הלוקח, ומסכים שיקנה לו ממקום אחר - בוודאי חייב המוכר לקנות לו ממקום אחר, וכמו שכתב למעלה שם. וכדעת הרי"ף בנוסחא ישנה, וכמו שכתב רבינו עצמו למעלה פרק כב הלכה ב. ועיין שם בהערה יד]. (147) שם. (148) וביטוי זה, בניגוד לביטוי הקודם: "קרקע ודקלים", משמעו, שהדקלים נמצאים בקרקע עצמה. (149) בקרקע עצמו, ולא מחוצה לו. (150) המקח מתבטל, ושניהם -

שם. (116) היינו, שאינו טוען קב תמרים, רשב"ם שם. ואינו רע שבכולן אלא מן הרעים (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). (117) שאנו אומרים שכוונתו היתה לא להוציא רק דקל זה אלא כל האילנות, וכאילו אמר: "אפילו זה הרע אני משאיר לי", שאחרת למה באמת השאיר לו לעצמו את הרע דוקא (רשב"ם שם). (118) כנראה שבא לציין שרק הדקלים לא קנה, אבל שאר האילנות שלא שייר - קנה. וכדעת ה"א שמביא הרמ"א (רטז סעיף ג). (119) לדעת הרשב"ם (שם ד"ה כ"ש) לא קנה את הטובים ממנו, אבל קנה את הרעים ממנו, אם ישנם כאלו, שהרי אז אין ה"כל-שכן" הזה. אך ממילת "כלום" שהדגיש רבינו, נראה שלא קנה אף את הגרועים ממנו (מגיד-משנה וכסף-משנה). שכיון שאינו יכול ליהנות מדקל זה - ודאי כוונתו היתה להשאיר אף את הגרועים ביותר, אלא שלא שם לב לציין במפורש את הרעים שברעים (סמ"ע שם ס"ק ד).

- יב. מוכר¹²⁰ לו שדה, ואמר לו 'חוץ מן האילנות'¹²¹:
אם יש בו דקלים בלבד¹²² - שיר הדקלים; ואם יש בו גפנים בלבד - שיר הגפנים. וכן שאר האילנות¹²³. ה"ו
בה גפנים ודקלים - לא שיר אלא הגפנים¹²⁴; אילנות וגפנים - לא שיר אלא אילנות; וכן אילנות ודקלים - שיר אילנות¹²⁵; שמהמוכר - בעין יפה הוא מוכר¹²⁶.
ואם¹²⁷ הדקלים שיר¹²⁸ - לא שיר¹²⁹ אלא כל דקל גבוה שעולים¹³⁰ לו בחבל¹³¹, והשאיר¹³² הרי הוא של לוקח¹³³. ואם¹³⁴ שאר האילנות¹³⁵ הוא ששיר¹³⁶ - לא שיר בהם אלא כל שאין העל¹³⁷ פובשו¹³⁸; וכל שהעל פובשו¹³⁹ - הרי הוא של לוקח¹⁴⁰, ובכלל השדה¹⁴¹ נחשב.
12

(120) שם סט"ע. (121) ואם לא אמר כן, מכר את כל האילנות בכלל השדה, ראה להלן הערה קנט. (122) "אילנות" הוא שם כולל. ומשתמשים בביטוי זה כשישנם בשדה כמה מיני אילנות. אבל אם יש רק מין אחד או אפילו שני מינים - קוראים בשמם: "דקלים" ו"גפנים". ואעפ"כ אם אמר "חוץ מן האילנות" ואין כאן אלא דקלים - ודאי כוונתו עליהם, אע"פ שלא הזכירם בשמם. והוא הטעם לגפנים שבסמוך שאם אין בשדה אלא גפנים - הם בכלל אילנות]. (123) [כגון שיש "זיתים" לבד או "תפוחים" לבד וכו', ואמר: "חוץ מן האילנות" הם בכלל זה אע"פ שלא הזכירם בשמם, כנ"ל. וראה בסמ"ע סימן רטז ס"ק ח.]. (124) טעם הדבר כמו שמבאר רבינו, ראה להלן. (125) [המוקף, חסר בדפוס רומי ובכתב-יד תימן, וכן הנוסחא בגמרא (ב"ב שם) לפי כ"י מינכן. ועיין בדקדוקי סופרים. וקצת חסר גם בכ"י רומי עיי"ש. וראה להלן בהערה הסמוכה]. (126) [ושייר לעצמו הגרוע. כי דקלים משובחים יותר מגפנים, לפי שאין בטיפולם הוצאה מרובה כמו שיש בגפנים (ראה כתובות עט. וב'תוספות' שם ד"ה אילני), אע"פ שבנוגע לפירות - הגפנים טובים יותר (בבא-קמא צב). ועיין בהשגת הראב"ד ובמגיד-משנה]. (127) מימרא של רב, ולפי סיכום הגמרא (שם סט"ע). (128) כגון שאמר מפורש: "חוץ מן הדקלים". (129) לעצמו. (130) שזה הוא קנה-המידה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישו ז' אייר – ספר קנין – הלכות מכירה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וְהָרוּם - קָנָה הָרוּם שֶׁהוּא הָאוֹרֵר בְּלִבָּד¹⁷⁶, וְהַעֲמֵק
שֶׁהוּא עָבִי הָאֶרֶץ¹⁷⁷, אָבֵל לֹא קָנָה¹⁷⁸ הַבְּנִינֹת¹⁷⁹
שֶׁבְּמַעֲמָקִים¹⁸⁰ וְשֶׁבְּאוֹרֵר¹⁸¹; וְכִינֹן שֶׁכָּתַב לוֹ 'מִקְרָקַע
הַתְּהוֹם עַד רוּם הָרִקְעִי'¹⁸² - קָנָה הַבּוֹר¹⁸³ וְהַדּוֹת¹⁸⁴
שֶׁבְּעָבִי הַקְּרָקַע¹⁸⁵, וְהַמַּעֲזִיבוֹת¹⁸⁶ וְהַמַּחֲלִילֹת¹⁸⁷ שֶׁבִּין
הַמַּעֲזִיבוֹת לַמַּעֲלָה¹⁸⁸.

(168) מימרא של רב דימי, בבבא-בבא (סג: 169) ותוספת לשון זו, באה לרבות את תחום המכירה. (170) בשטר המכירה. אם מתכוון להקנות לו גם בנינים יתרים, שמתחת לבית ושעל גבו, כמבואר להלן. (171) צ"ל: "מקרקע", וכן הוא בכ"י תימן ובשו"ע (סי' ריד, סעיף ג). (172) שכבת הקרקע האחרונה שבמעמקי האדמה. כלומר, עד הסוף, והיינו: כל העומק. (173) שהוא, סוף הרום, והיינו, כל הרום. (174) כלומר, אם לא כתב מפורש עומק ורום (גמרא שם). (175) אחרי שכתב לו מפורש "עומק ורום". (176) שתהא רשות ללוקח להגביה ולבנות באויר שעל הבית, ולשלול זכות זו מאת המוכר, ואם לא כתב לו יכול המוכר לבנות למעלה מהבית על גבי עמודים (כי הרי על כתלי הבית ממש אסור לו לבנות שאותם מכר ויצאו מרשותו), ואילו ללוקח אין רשות זו (מגיד-משנה). (177) לענין זה שיכול הלוקח לחפור בורות תחת קרקע הבית, ולשלול זכות זו מאת המוכר. ואם לא כתב לו, יכול המוכר לחפור מחוץ לבית ולהמשיך בחפירה מתחת לאדמה עד שיגיע למטה מן הבית, בתנאי שלא יגרום נזק לבית עצמו על-ידי ערעור אשיותיו (רשב"ם שם, ולדעת ר"י בן מיגאש אינו יכול לחפור בקרקע מחשש שמא יזיק). ואילו הלוקח אינו רשאי לעשות כן, ואם חפר בורות, הם של מוכר (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (178) אף שכתב עומק ורום, כל זמן שלא כתב "מקרקע התהום וכו'" עד רום רקיע". (179) בדפוס רומי: "הבמות". וצריך להיות: "הבניות" או "הבנינות". ובשו"ע (חור"מ סימן ריד, סעיף ג): "הבניות". (180) בעומק האדמה, היינו בור ודות, דלהלן. (181) היינו המחילות שלמעלה, דלהלן. (182) אף שלא כתב לו "עומק ורום" - שמשפט זה עצמו משמעותו גם עומק ורום, וגם הבנינים שלמטה ושלמעלה (מגיד-משנה). (183) "חפירה בקרקע" (פירוש המשניות), ומים מכונסים בו (רשב"ם ד"ה היינו בור והיינו דות). (184) "בנוי על הקרקע" (פירוש המשניות), וראה להלן פרק כה הלכה ב והערה כד. (185) שתשמישם נפרד מן הבית, שאינו עשוי אלא לשאוב ממנו מים (רשב"ם ד"ה אע"פ שכתב לו עומקא ורומא), ולפיכך לא קנה אלא אם כתב בנוסח זה, ולא מספיק אם כתב לו "עומק ורום" בלבד. (186) התקרות. בכ"י תימן חסירה מילה זו. (187) חפירות, כגון מקואות (ראה ב'תוספות' שם ד"ה אהני). (188) כלומר, מחילות שעל פני התקרה, ולא אלו שמתחת לתקרה בכיוון לפנים הבית. וסובר רבינו כדעת ה'תוספות' שם. אבל דעת רשב"ם, שמה שכתב "רום רקיע" אינו מוסיף כלום והוא מיותר. ודינו של גג, שיש לו מעקה עשרה טפחים, לדעת רבינו - להלן פכ"ה הלכה ב.

טז. המוכר¹⁸⁹ בֵּית לַחֲבֵרוֹ עַל מִנְתָּה¹⁹⁰ שְׁדִיּוּטָא¹⁹¹

המוכר והלוקח, יכולים לחזור בהם. ואע"פ שאין דין אונאה בקרקע (למעלה פ"ג הלכה ח) - יש בו דין של מקח טעות (למעלה פרק טו הלכה ג). (151) גם זה שם. (152) "קרקע של דקלים". (153) ואפילו אם יש בו דקלים, אין הלוקח מקבלם. ואין כן דעת הרשב"ם (שם ד"ה ארעא ביה דיקלי), ועיין מגיד-משנה.

י. הַמוֹכֵר¹⁵⁴ פֶּרֶס¹⁵⁵ לַחֲבֵרוֹ, צָרִיף¹⁵⁶ שֶׁכָּתַב לוֹ:
קָנָה לִּי דְקָלִים וְתַמְרִים¹⁵⁷ וְהוֹצִינִי¹⁵⁸. וְאֵף עַל פִּי
שֶׁקָּנָה כָּל אֵלוֹ אֵף עַל פִּי שְׁלֹא פָּרַשׁ אוֹתָם¹⁵⁹, נוֹזִי
הַשֹּׁטֵר הֵם¹⁶⁰. וְכֵן¹⁶¹ הַמוֹכֵר¹⁶² קְרָקַע¹⁶³ לַחֲבֵרוֹ,
צָרִיף¹⁶⁴ לְכָתַב לוֹ: וְלֹא הִנָּחִיתִי¹⁶⁵ לִפְנֵי מִכְרִי זֶה
כָּלוּם¹⁶⁶; כִּדִּי לְהַסְתֵּלֵק מִן הַדִּינִין וְהַטְעָנוֹת¹⁶⁷.

(154) שם סט: (155) בגמרא ובר"ף שם: "קרקע", ולא פרס. ואולי הביא רבינו "פרס" להשמיענו, שאף שפרס כולל אילנות, בכל זאת רצוי לכתוב מפורש שקונה את האילנות, וכל-שכן אם לו שדה סתם, שוודאי צריך לציין אותם במפורש, אע"פ שגם בשדה אם לא כתב - קנה האילנות, כמפורש להלן פרק כו הלכה ב (סמ"ע סימן רטז, ס"ק א) [להלן פרק כח הלכה יד, נראה שסתם פרס הוא מרימונים, וכן נראה מן הפסוק בשיר השירים (ד, יג) "שלחך פרס רמונים", וכן כתב רבינו יהונתן בבבא-מציעא קד. (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) ודברי רבינו שהביא פרס מתמרים, צריכים עיון]. (156) כן בגמרא שם. ופירושו "רצוי", ובי"טור' הביא: "טוב לו". (157) הם הפירות (ביאור הגר"א שם ס"ק א). (158) הם הלולבים (ביאור הגר"א שם, וכן נראה ב'ערוך' ערך הן). ובגמרא יש עוד מילה אחת: "ציצין", ורבינו השמיטה, ואינה גם ברי"ף. (159) שם בגמרא. וכן נראה במשנה (שם סח:): שלא מיעטו מכלל שדה אלא חרוב המורכב וסדן השקמה. וראה למעלה הערה קכא. ולהלן פרק כו הלכה ב ובהערות לב"מ שם. (160) בלשון הגמרא שם: "שופרא דשטרא". (161) הוא הדין. (162) מימרא של אב"י (שם סא:). (163) בגמרא שם: "מיד" (=דבר) והוא שם כולל לכל דבר הנמכר. אבל מכיון שמדובר כאן בשטר, על כרחנו שאין זה אלא בקרקע, שהרי מטלטלין לאו בני שטרא נינהו (בבא-קמא עט:). (164) רצוי. (165) = ולא השארתי. (166) כדי שלא תתעורר שאלת הגבולות והמצרים, ושלא יטעון המוכר, שמצרים הרחב לו ללוקח, כלומר, שרשם מצרים רחבים, ובאמת מכר לו פחות מתחום זה (ראה למעלה פכ"א הי"ז), ואף שמן הדין, אין מקום לטענה זו, שהרי המוכר לחבירו שדה, קנה אותה כולה אפילו היא גדולה הרבה (חור"מ סימן ריט, סעיף א), אלא-אם-כן היא חלוקה באמצע וגדורה לכמה שדות (ראה למעלה פכ"א הלכה יז, והערה קכג). (167) ושמה יבוא לפני בית-דין טועים, ויפסקו לו שדה בת תשעה קבין בלבד (כמינימום של שדה) - סמ"ע סימן רטז ס"ק ג.

טז. הַמוֹכֵר¹⁶⁸ בֵּית לַחֲבֵרוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁכָּתַב לוֹ
'וְהִקְנִיתִי לִי עֲמָקוֹ וְרוֹמּוֹ'¹⁶⁹, צָרִיף לְכָתַב לוֹ¹⁷⁰ קָנָה
לִי מִקְרָקַע¹⁷¹ הַתְּהוֹם עַד רוּם הָרִקְעִי¹⁷². שֶׁהַעֲמֵק
וְהָרוּם אֵינוֹ נִקְנָה בְּסִתָּם¹⁷⁴; וְכִינֹן שֶׁקָּנָה¹⁷⁵ הַעֲמֵק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 (208) את המוכר שמת, או את בני משפחתו. (209) של הלוקח. (210) שגנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמהם, והם ייקברו בקבורת אחרים (רש"י בכתובות שם). (211) כתובות שם. ורק בעד מקום הקבר צריך לשלם ללוקח, מפני שהקבר אסור בהנאה - ולא יוכל הלוקח שוב להשתמש במקום זה לשום דבר והרי הפסיד הכל, ולפיכך מסלקים אותו ונותנים לו בחזרה את כספו, אבל עבור הדרך ומקום המעמד ובית ההספד, שאינם נאסרים בהנאה, אין צורך לשלם ללוקח, שהרי אין צורך להוציאם מידו, אלא שירשה לבני המשפחה להשתמש במקום לצרכי המת ואחר-כך ישתמש בהם כחפצו (סמ"ע סימן ריו ס"ק טו). (212) כלומר, מכר לו בסתמא ולא פירש שמוכר לו על-מנת שיחזור וימכור למשפחתו, כשימות הוא, כדי שיקבורו בקבר משפחתו.

יום ש"ק ח' אייר ה'תש"פ

פרק חמשה ועשרים

(1) נתבאר בו הדברים הנכללים במכירת הבית (בשאינן) [ושאינן] נכללין, וכן במכירת החצר ובית הבר והמרחץ.

- 10 א. המוכר דבר שיש לו תשמישין² - לא מכר את
- 11 התשמישין, אלא אם כן פרש³. כיצד? מכר⁴ את
- 12 הבית⁵ - לא מכר את היציע שסביבות הבית⁶, אף
- 13 על פי שהוא פתוח⁷ לתוכו. במה⁸ דברים אמונים?
- 14 כשהיה רחב היציע ארבע אמות או יותר⁹; אבל
- 15 פחות מזה¹⁰ - הרי הוא בכלל הבית. וכן¹¹ העליה
- 16 שעל גבי הבית הפתוחה לתוכו בארבעה במעזיבת
- 17 הבית¹² - הרי הוא בכלל הבית¹³.

(2) דברים המשמשים לסיפוק צרכים מסויימים, הקשורים עם הדבר המסויים שמכר. (3) שהתנה מפורש, שמוכר את הדבר ואת תשמישיו. (4) משנה בבבא בתרא סא. (5) סתם (רבינו גרשום ורשב"ם) ולא פירש כלום בדבר תשמישי הבית. (6) כפירושו של רב יוסף שם. "והוא כמו חדר שעושין סביבות כתלי הבית מבחוץ כמו שהיה במקדש ... ויש שעושים כן בתוך עוביו של כותל" (רי"ף). וכן פירש רבינו במשנה שם: "יציע הוא חלל בין שני כותלים". וכל זה דווקא אם הוא מבחוץ או בעובי הכותל, אבל אם הוא בפנים הבית - נמכר בכלל הבית (כסף משנה). ויש שם פירוש אחר בגמרא שיציע הוא "אפתא" כלומר עלייה שעל גבי הבית (רי"ף), ואין הלכה כן. (7) "שאיין לה פתח אחר, אלא מן הבית נכנסים לתוכו" (סמ"ע, ריד, סעיף קטן ב), ועם זה אינה בטילה לגבי הבית (משנה שם), הואיל וחשוב הוא (גמרא שם). (8) מימרא של מר זוטרא (שם). (9) שאז הוא חשוב וקובע מקום לעצמו. (10) שאינו חשוב. (11) לפירוש האחר בגמרא שם זהו "יציע" שבמשנה ואם כן אינה מכורה בכל הבית, אף על פי שהיא פתוחה לתוכו - אם רחבה ארבע אמות. אבל הרי"ף ורבינו פסקו להלכה כרב יוסף, ולפי זה עלייה זו אינה "יציע" והיא בכלל הבית אם פתוחה לתוכו אף על פי שרחבה ארבע אמות. (12) "שהיא קרקעית של אותה העלייה וממנו נכנס ויוצא.

- 1 עֲלִיָּוָה וְשָׁלִי¹⁹² - הָרִי זֶה שָׁלִי¹⁹³. וְאִם רָצָה לְהוֹצִיא
- 2 בָּהּ¹⁹⁴ זִיזִין¹⁹⁵ - מוֹצִיא¹⁹⁶. וְאִם¹⁹⁷ נָפְלָה¹⁹⁸ - חוֹזֵר
- 3 וּבֹנֶה אוֹתָהּ¹⁹⁹. וְאִם רָצָה לְבָנוֹת עַל גְּבֻהָ²⁰⁰ - בּוֹנֶה
- 4 כְּשֶׁהָיָה מְקוֹמָם²⁰¹.

(189) מימרא של ריש לקיש (ב"ב סג.). (190) שהוסיף את התנאי דלהלן. והוא הדין אם אמר "חוצץ", וגמרא ערוכה היא בבבא-בתרא קמח: (רשב"ם שם סג. ד"ה אמר ר"ל). (191) הרשב"ם (ד"ה אמר ר"ל זאת אומרת) מפרש: גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. וכיוצא בזה מפרש במגיד-משנה. (192) ויש כאן יתור לשון, שהרי בין כך היא שלו, כמפורש להלן (פכ"ה הלכה ב) שהמוכר את הבית לא מכר את הגג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, ולפיכך אנו אומרים שכוונתו ביתור-לשון זה להשאיר לו זכויות שונות בקשר לגג זה. (193) לדעת הרשב"ם (שם סג. ד"ה שאם רצה) - הרי זו שלו ולא ליורשיו, כיון שלמדים דבר זה רק מיתור לשון. וכמו שאמרו שם סג. בבן לוי שמכר שדה לישראל, ואמר לו על-מנת שהמעשר שלו, שהרי הוא שלו ולא ליורשיו, וכ"ה בדברי רבינו בפ"י מהלכות מעשר הלכה יט. ועיין משנה-למלך כאן בשם הריב"ש. (194) מהדיוטא לחצר. ובלעדי התנאי היה נטול רשות זאת (רשב"ם שם). והמדובר באופן שמכר החצר ללוקח. ויש מפרשים להיפך: להוציא זיזים מהחצר של המוכר, אל הדיוטא (מגיד-משנה, וכ"ה ב'תוספות' שם). (195) לוחות או מוטות. (196) כדעת רב זביד שם, וכן פסק הרי"ף. (197) כדעת רב פפא, וכמסקנת הגמרא (שם סד.). (198) הדיוטא הזאת. (199) את הדיוטא, שבלעדי התנאי לא היה יכול להקימה מחדש (רשב"ם ד"ה רב פפא אמר). (200) כלומר, לבנות על גבי הדיוטא. (201) כלומר, באותה מדת-בנין שהיתה על גבי הדיוטא ולא יותר. ועיין ראב"ד. ולמד כן רבינו ממה שאמרו בגמרא (ב"ב סד.) שמה שאמר רב פפא "שאם רצה לבנות על גבה - בונה" - היינו אם נפלה. ומפרש רבינו שנפלה, היינו בשני אופנים: א' שנפלה הדיוטא עצמה וחוזר ובונה אותה. ב' אם היה בנין על גבי הדיוטא ונפל, חוזר ובונה אותו. שכן מורה פשטות לשון רב פפא: "שאם רצה לבנות על גבה" - שהכוונה לבנות על גבי הדיוטא, והיינו כשהיה בנין מקודם ונפל. ועיין ביאור הגר"א סימן ריד ס"ק לח.

- 5 יז. המוכר²⁰² קברו²⁰³, או דרך קברו²⁰⁴, או מקום
- 6 מעמדו²⁰⁵, או בית הספדו²⁰⁶ - באין גבי משפחה²⁰⁷
- 7 וקברים שם²⁰⁸ בעל קרחה²⁰⁹, משום פגם
- 8 משפחה²¹⁰, ונותנין דמי הקבר שקברו בו ללוקח²¹¹,
- 9 אף על פי שלא פרש²¹².

(202) ברייתא בכתובות פד. (203) כלומר, בית קברות משפחתי שלו. (204) הדרך המובילה לקבר. (205) היו מקומות שנהגו לעשות "מעמד" בבית הקברות אחר הקבורה, וכן היו עושים: עם שובם מקבורת המת, עומדים ויושבים שבע פעמים ואומרים לפני הקרובים דברי קינות וכיוצא בהן (ראה פ"ב מהלכות אבל ה"ד). (206) מקום שהיו מספידים שם את את המת. (207) של המוכר.

לכלל המקובל, שכל "לשון יתירה באה לרבות" אנו אומרים שהתכוון בריבוי דברים זה להתנות להשאיר לעצמו גם את הדרך. (30) ועיכב את הבית לעצמו. (31) שם במשנה כרבי עקיבא. ומאותו הטעם האמור, שמוכר בעין יפה מוכר, ומכר לו גם את הדרך. (32) בכתב־יד תימן: "הבור". (33) מים מן הבור או הדות.

ד. שני³⁴ בתים זה לפנים³⁵ מזה, מכר שניהם לשנים או נתן שניהם לשנים - אין להם דרך זה על זה³⁶; ואין צריך לומר אם נתן החיצון³⁷ ומכר הפנימי. אבל³⁸ אם מכר החיצון ונתן הפנימי - יש לו³⁹ דרך⁴⁰; שכל הנותן - בעין יפה נותן יותר⁴¹ מן המוכר⁴².

(34) ברייתא שם סה. (35) ואי אפשר לפנימי לצאת החוצה כי אם דרך החיצונה (סמ"ע, ריד סעיף קטן לו). (36) כלומר, כשם שאין לחיצון דריסה לפנימי, כך אין לפנימי זכות לעבור דרך החיצוני וחייב הוא לפייס את החיצון, שיתן לו דרך לעבור. ואף על פי שאם מכר רק את הפנימי והשאיר לעצמו את החיצוני, היה לפנימי דרך עליו, מפני שמוכר בעין יפה הוא מוכר - כאן שמכר את שניהם לשניים, כשם שעינו טובה לזה, כך היא טובה לזה, ומה שהוא עין יפה לזה, הוא עין רעה לזה, ולפיכך אין להם דרך זה על זה. ואמנם אם לא מכר לשניהם כאחד, אלא מקודם מכר את הפנימי והשאיר את החיצוני לעצמו, כיוון שזכה הפנימי בדרך על המוכר - אין זכות זו מסתלקת אף כשמכר אחר כך גם את החיצוני לשני (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש). (37) שוודאי אין לו לפנימי דרך על החיצון, שהרי הנותן, נותן בעין יפה יותר מהמוכר, כמו שמסיק מיד אחרי זה. (38) מסקנת הגמרא שם. (39) לפנימי. (40) על החיצון. (41) שהרי אף החכמים הסוברים, שמוכר בעין רעה מוכר, מודים שנותן בעין יפה נותן, הרי שיש עדיפות למקבל מתנה על הקונה, ביחס לטובה מבעל הבית. (42) ודווקא שמכר ונתן כאחד, אבל אם מכר את החיצון תחילה ואחרי כן נתן את הפנימי, לא זכה הפנימי בדרך, שהרי תיכף שמכר את החיצון והשאיר לעצמו את הפנימי - אבד את הדרך על החיצון, שהרי מוכר בעין יפה מוכר, ואם כן כשנתן אחרי זה את הפנימי לשני, לא יכול לתת לו אלא מה שבידו, והיינו בלי דרך על החיצון (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש).

ה. המוכר⁴³ את הבית - מכר⁴⁴ את התנור⁴⁵ ואת הפירים⁴⁶, ואת מלבנות⁴⁷ הפתחים המחפרין בטיט⁴⁸, ואת הדלת⁴⁹ ואת הנגר⁵⁰ ואת המנעול⁵¹, אבל לא המפתח⁵². ומכר⁵³ את המכתשת⁵⁴ הקבועה⁵⁵, אבל לא את המטלטלת⁵⁶. ומכר את האצטרוביל⁵⁷, אבל לא את הפלי שהקמח יורד לתוכו, שהוא כמו כפיפה⁵⁸ של עץ⁵⁹. ולא מכר⁶⁰ את מלבנות⁶¹ פרע⁶² המטה, ולא⁶³ את מלבנות החלונות⁶⁴, אף על פי שהן מחפרין בטיט⁶⁵, מפני שהן לנוי⁶⁶. ובזמן⁶⁷ שאמר 'הוא וכל מה שבתוכו' - הרי כלן⁶⁸ מכורין.

וזה הוא פיתחה" (רי"ף). (13) אף על פי שרחבה ארבע אמות. לפי שהיא חלק מן הבית.

ב. המוכר את הבית - לא מכר את החדר¹⁴ שלפנים ממנו¹⁵, אף על פי שמצר¹⁶ מצרים החיצונים¹⁷; ולא את הנגר¹⁸, בזמן שיש לו מעקה עשרה¹⁹ טפחים ויש בו רחב ארבע אמות, ולא²⁰ את הבור²¹ החפור בקרקע²², ולא את הדות הפנוי בבור²³, אף על פי שמכר לו²⁴ העמק והרום, כמו שבארנו.

(14) רגילין היו לבנות חדר לפנים מהבית להצניע שם ממונם וכליהם, ואין תשמישן לדור בו כתשמיש הבית והיציע" (סמ"ע סימן ריד סעיף קטן ו, מדברי הרשב"ם דיבור המתחיל ולא את החדר). (15) מסתימת לשון רבינו נראה שהמדובר גם בחדר שאינו רחב ארבע אמות (מגיד משנה) וגם באופן שהוא פתוח לבית (כמו שכתב הרשב"ם שם), מכיוון שאין תשמישו כשל הבית. (16) ציין לו את הגבולות של הבית. (17) כלומר, מחוץ לחדר, באופן שהגבולות כוללים אף את ה"חדר" בתוכם, אף על פי כן אין הוא כלול במכירת הבית, לפי שאנו אומרים: "מצרים הרחוב לו", כלומר, הרחוב אותם למעלה מהמידה (וראה למעלה פרק כא הלכה יז) כן היא מסקנת הגמרא שם סא: (18) משנה שם. (19) שאז הוא מקום חשוב, ואינו בטל כלפי הבית. (20) משנה שם סד. (21) עשוי לאגירת מים, והוא תשמיש נפרד מזה של הבית עצמו. (22) קרקע קשה, שמחזיקה את המים. (23) אם קרקע הבור היא מעפר תיחוח, שאינו מחזיק את המים, בונים בו כותל של אבנים להחזקת המים, ומפירוש המשניות לרמב"ם נראה קצת שהבניין בולט מעל לבור על פני הקרקע, שכן הם דבריו (שם): "בור הוא חפירה בקרקע, והדות בנוי על הקרקע". וראה למעלה פרק כד הלכה טו. (24) וכתב כך מפורש בשטר המכירה.

ג. וצריך²⁵ המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי להפנס בבור זה או לדות ששיר²⁶; שכל המוכר - בעין יפה²⁷ מוכר. ואם אמר²⁸ לו: מכרתי לך הבית חוץ מן הבור או הדות - אין צריך²⁹ לקנות לו דרך. וכן המוכר בור או דות בלבד³⁰ - אין הלוקח צריך לקנות לו דרך³¹, אלא נכנס לתוך ביתו של מוכר עד הדות³² וממלא³³.

(25) גם זה במשנה שם וכתבי עקיבא ופסקו בגמרא (שם סה.) הלכה כמותו. (26) ייתכן, כי כוונת רבינו להדגיש שמה שאמרו "צריך ליקח לו דרך", אין זה אלא ב"בור ודות", אבל לו ב"חדר" ו"גג", המובאים לפני זה בהלכה א. וגם להלן פרק כו הלכה ד דקדק רבינו לכתוב כן. (27) ואינו מוכר בצמצום, ולא שייר לעצמו חלק בשטח שמכר. כן מסקנת הגמרא (שם סה:) בטעם דברי רבי עקיבא. (28) כן הוא במשנה שם, שבזה מודה גם רבי עקיבא. (29) שתנאי זה היה מיותר, שהרי בין כך ה"בור ודות" הם שלו, ולא היה צריך להתנות על זה, ובהתאם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואף המלבנות שלא נזכרו לא במשנה ולא בברייתא, ואם כן אין מקור מפורש שגם הם נמכרים בכלל הבית, אם אמר: "הוא וכל מה שבתוכו" - סובר רבינו שאינם גרועים, בעניין זה, מכל יתר הדברים השנויים במשנה (מגיד משנה). ודעת רשב"ם (שם) שרק תשמישים המיוחדים לבית זה - נכללים בזה.

- 1 ו. המוכר⁶⁹ את החצר - מכר בורות שיחין⁷⁰
- 2 ומערות⁷¹ שבתוכה⁷², וכל הבתים⁷³ החיצונים⁷⁴
- 3 והפנימים⁷⁵, ובתים שיש בהן החול⁷⁶, והחניות⁷⁷
- 4 הפתוחות לתוכה⁷⁸; אבל שאינן פתוחות לתוכה⁷⁹
- 5 - אינן נמכרות עמה. היו פתוחות לכאן ולכאן⁷⁹:
- 6 אם רב תשמישין לתוכה - נמכרות עמה; ואם לאו
- 7 - אינן נמכרות עמה. ולא מכר את המטלטלין⁸⁰
- 8 שבתוכה. ובזמן שאמר 'היא וכל מה שבתוכה' -
- 9 הרי פלן⁸¹ מכורין. בין כך ובין כך - לא מכר את
- 10 המרחץ⁸² ולא בית הפד⁸³ שבתוכה⁸⁴.

(69) משנה וברייתא שם סז. (70) שיח הוא בור ארוך וצר (רש"י בבא קמא נ: דיבור המתחיל חריצין ונעיצין). (71) בורות מרובעים ומכוסים בתקרה (רש"י שם). (72) בניגוד למוכר בית שלא מכר בור ודות (למעלה הלכה ב) - מכר חצר, מכר אותם מפני שדרך החצרות להיות בהן בורות ואין דרך הבית בכך (ר"י בן מיגאש). (73) ברייתא שם. (74) הנמצאים בשפת החצר, אבל פתוחים אליו (רשב"ם שם דיבור המתחיל החיצונים). (75) בפנים החצר, אף שאין להם פתח לחצר והכניסה והיציאה הן דרך הבית החיצון (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן ב בשם הר"ן). (76) לתעשיית הזכויות (רשב"ם שם בשם ר"ח). (77) שאין מוכרים אלא לבני חצר זו (רשב"ם שם). (78) אלא לרשות הרבים. (79) לתוכה ולרשות הרבים. (80) היינו, תשמישי הבית הבלתי-קבועים, אותם שאינם נמכרים עם הבית (למעלה הלכה ה) - אינם נמכרים גם עם החצר, וכל שכן מטלטלין סתם שאינם תשמישי הבית (רשב"ם שם). (81) כל התשמישים המטלטלים. (82) שאינו בכלל חצר (רשב"ם שם דיבור המתחיל לא את המרחץ), ויש לו שם בפני עצמו ואינו מצוי בכל חצר (סמ"ע שם סעיף קטן א). (83) בית שבו עוצרים שמן מהזיתים. (84) מפני אותו הטעם שיש במרחץ.

- 11 ז. המוכר⁸⁵ את בית הפד⁸⁶ - מכר⁸⁷ את האבן⁸⁸
- 12 הגדולה הבנויה בארץ⁸⁹ שטוחנים עליה זיתים, ואת
- 13 הפלונסאות⁹⁰ של ארז שסומכין בהן בעת טחינת
- 14 הזיתים, ואת היקבים⁹¹, ואת הגלים⁹² שנותנין בהן
- 15 את הזיתים הפתושין, והם המפרכות; אבל לא מכר
- 16 את הרחים העליונה⁹³. ובזמן שאמר 'הוא וכל מה
- 17 שבתוכו' - הרי פלן מכורין. בין כך ובין כך - לא
- 18 מכר⁹⁴ את הכובשין⁹⁵ שמכבשין בהן הזיתים⁹⁶, ולא
- 19 את הגלגל⁹⁷, ולא את הקורה, ולא את השקין⁹⁸, ולא
- 20 את המרצופין⁹⁹.

(85) משנה וברייתא שם סז: (86) תהליך עצירת השמן היה

(43) משנה שם סה. (44) ברשב"ם שם דיבור המתחיל מכר, נתן כלל קבוע לכל ההלכות הבאות: "כל תשמישי בית הקבועים מכורים בכלל בית, והמטלטלין אינם מכורים" וכן הוא בשולחן ערוך סימן ריד סעיף יא. (45) המחובר לקרקע (רשב"ם). וכן כתב המגיד משנה, ועיין להלן. (46) אף הם מחוברים לקרקע (רשב"ם ומגיד משנה) ויש בהם שני חללים מלמעלה לשפיתת שתי קדרות. ואף על פי שבמשנה שלפנינו הנוסחא "ולא את התנור ולא את הכיריים" - הרי בכי"מ הנוסחא: "מכר תנור, מכר כיריים" וכן הוא ברשב"ם, ברי"ף ובספר המקח והממכר לרב האי שער כ. וכתב שם הרשב"ם שלפי נוסחא זו המדובר במחברים לקרקע, שבתלושים בוודאי לא קנה. (47) עמודים של עץ מסביב למזוזות הבית מלמטה ולמעלה בצורת מרובע, והדלת שוקף עליהן (בבא בתרא סט.). (48) בגמרא (שם) הסיקו שאם הם מחוברים בטיט, הם בוודאי בכלל הבית. והסתפקו שם באופן שהם מחוברים רק ביתירות. והרמב"ם הדגיש "בטיט", שבי"תידות" הרי זה ספק, ובכל ספק בממונות אנו פוסקים לקולא לנתבע, היינו למוכר. (49) משנה שם. (50) ברייתא (שם סה:): והוא בריח הקבוע בכותל (סמ"ע סעיף קטן מב), ונקרא כך על שנגרר מקצה הכותל לקצהו (ערוך, ערך נגר א). (51) לנעול בו את הבית (ברייתא שם). והוא קבוע (רשב"ם שם). (52) אף על פי שהוא קבוע בדלת (גמרא שם) - כיוון שקל מאוד להוציאו מן הדלת, היינו שאין מזיזין אותו מן הפותחת ולטלטלו (רשב"ם שם דיבור המתחיל והוא מפתח). (53) משנה וברייתא (שם סה:). (54) "כלי ששוחקים וכותשים בו הדברים הגסים כגון מכתשת אבן" (רבינו בפירוש המשניות). (55) בקרקע (רשב"ם שם). (56) שאינה קבועה בקרקע ומטלטלין אותה לפעמים ממקום למקום. (57) בסיס של עץ שעליו מעמידים הריחים (רבינו בפירוש המשניות). והוא קבוע בקרקע (רבינו גרשום). (58) סל. (59) והוא פירוש המלה "קלת" שהובאה במשנה. וכן הוא בפירוש המשניות שלו: "עגול מעץ שעושים סביב הריחים, כדי שלא יתפזר כלום מן הקמח". (60) זה שמכר את הבית (ר"י בן מיגאש, ודעת רשב"ם ראה להלן). (61) חתיכות עץ המחוברות לקרקע, שנותנים תחת המיטה, שלא תדבק בקרקע, והסתפקו בגמרא (בבא בתרא סט.) אם הם בכלל הבית (ואילו המחברים למטה - בוודאי אינם בכלל בית, גמרא שם). והשאינו זאת בתיקו, ולפיכך דינו ככל ספק בדיני ממונות: לקולא לנתבע. ולדעת הרשב"ם שם המדובר במוכר מיטה, והסתפקו במלבנות שאינם מחוברים למיטה, ואילו המחברים לה - בוודאי מכורים איתה. (62) רגלי. (63) אף זו בעייה בגמרא (שם) שלא נפתרה. (64) עמודים מסביב החלונות בצורה רבועית. (65) כך נראה בגמרא שם, שהבעייה היא במחברין בטיט. ומאחר שלא נפתרה, דן בה רבינו ככלל ספק בממון: לטובת הנתבע. ורשב"ם שם, פירש שהבעייה היא במחברין ביתירות, אבל המחברות בטיט - בוודאי קנה. ודעתו שגם הבעייה (במחברות ביתירות) - נפתרה בדרך "אם תמצוי לומר" - שקנה. (66) ואינם כל כך בכלל תשמישי הבית (גמרא שם). (67) משנה וברייתא (שם). (68) כל אלו ששלל אותם לעיל ושהם שנויים במשנה ובברייתא הנ"ל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' אייר - ספר קנין - הלכות מכירה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(107) "שומשום" בעברית, והוא מין זרעונים, שעוצרים מהן שמן. (108) נוסף על התנאי: "וכל תשמישיו" (סמ"ע שם סעיף קטן יד). (109) ציין לו. (110) גבולות. (111) מחוץ לחנויות, באופן שגם הן כלולות בתוך הגבולות. (112) שלא מצר לו המצרים או לא התנה מפורש: "וכל תשמישיו". (113) אבל לא את החנויות שמחוצה לה.

ט. המוכר¹¹⁴ את המרחץ¹¹⁵ - מכר את בית הנסרים¹¹⁶ שיושבין עליהן¹¹⁷ פשהן ערמים, ואת בית היקמים¹¹⁸ שנוטלין בהן המים, ואת בית הספסלין¹¹⁹ שיושבין עליהן בחצר המרחץ פשהן לבושים, ואת בית הוילאות¹²⁰ שמשפגין¹²¹ בהן; אבל¹²² לא מכר את הנסרים עצמן, ואת היקמים עצמן, ולא את הספסלין עצמן, ולא את הוילאות עצמן. ובזמן שאמר לו 'הוא וכל מה שבתוכו' - הרי פלן מכירין. בין פך ובין פך¹²³ - לא מכר הברכות המספקות לו מים בין בימות החמה¹²⁴ בין בימות הגשמים, ולא בית פנוס העצים¹²⁵. ואם אמר¹²⁶ לו: מרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך - הרי הן פלן מכירין, אף על פי שהן חוצה לו¹²⁷.

(114) משנה וברייתא שם סז: (115) בית העשוי לרחוץ בו, והוא מורכב משלושה חדרים: פנימי לרחיצה, בינוני להלבשה, וחיצוני שעומדים בו לבושים. ומפורש בתוספתא בבא בתרא פרק ג: "המוכר את המרחץ מכר את הבתים הפנימיים ובתים החיצוניים". (116) בית שמצניעים בו לוחות עץ. (117) בפירוש המשניות שלו הביא רבינו: "לוחות ששמים עליהם הבגדים". (118) מקום שמחזיקים בו את היקמים, הם ספסלות של עץ שמשתמשים בהם בבית המרחץ ונותנים בהם מים לפני כל אחד ואחד (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש). (119) מקום שמחזיקים בו הספסלים. וכן כתב רבינו בפירוש המשניות: "כיסאות", וכ"אית דגרסי" ברשב"ם בברייתא. וברי"ף הביא כן גם במשנה כגירסת רבינו "ספסלים". (120) מקום שמחזיקים בו הוילאות. וכגירסת הרי"ף. אבל לפנינו במשנה: "בלניות". (121) שסופגים בהם את המים מהגוף אחרי הרחיצה, ובפירוש המשניות כתב רבינו: "יריעות או סינרים לכסות את הערוה". (122) משנה וברייתא (שם). בהתאם לכלל שרק התשמישים הקבועים ומחוברים הם בכלל הנכסים דלא נייד, אבל לא התשמישים המטלטלין. (123) כלומר, אף אם אמר: "כל מה שבתוכו". (124) שאז המים הם מועטים ואפשר היה להעלות על הדעת שהם בטלים אגב המרחץ (רשב"ם שם סח. דיבור המתחיל בין בימות החמה). (125) כן בברייתא (ובמשנה "ולא את אוצרות של עצים"). היינו, שלא מכר, לא את העצים ולא את הבית. וכך מפורש בתוספתא: "לא מכר לא את הבית ולא את העצים", מפני שאין זה תשמיש מיוחד למרחץ כל כך, שהרי בעצים אפשר להשתמש גם לעניינים אחרים (סמ"ע סעיף קטן יח). (126) בברייתא שם סח. (127) מחוץ למרחץ. ואף על פי שלא מצר לו מצרים החיצונים (ראה למעלה הלכה ח). ומה שהצריכו בגמרא שם

(כפי שנמצא במשנה במסכת מנחות פו). כך: בתחילה היו כותשים את הזיתים במכתשת, או טוחנים אותם בריחיים (לפי דעה אחרת), אחר כך שמים אותם בסל, והם היו זבים מאליהם, ושמן זה הוא שמן ראשון. אחרי כן היו טוענים על הזיתים קורה, והשמן הנסחט על ידה הוא השמן השני, ואחרי כן היו טוחנים אותם בריחיים, וטוענים עליהם את הקורה, וזה היה שמן שלישי. (87) אף בעניין זה מביא הרשב"ם (שם) את הכלל של הלכה זו: תשמישים קבועים, הם בכלל בית הבר, ושאינם קבועים אינם בכלל. (88) זה פירושו של רבינו למלה "ים" שבמשנה, שעליה אמרו בגמרא שהיא "טלפחא" (=עדשה), וכן כתב בפירוש המשניות: "ים-האבן שטוחנים בתוכו הזיתים". (89) כן כתב גם ר"י מיגאש. (90) כך פירשו בגמרא את המלה "בתולות" שבמשנה, והם עמודים שנועצים אותם בראש הגת להעמיד בהם את הקורה, וכן הוא בפירוש המשניות. (91) ברייתא שם. והם בורות או נקבים בקרקע, שהשמן יורד לתוכם (רשב"ם ומגיד משנה). והתוספות (דיבור המתחיל ים-טלפחא) בשם הערוך, מפרשים שאלו הם סלים שמביאים בהם הזיתים. ואף שאינם מחוברים הם בכלל הבר. ולא הזכירו את היקב-הגת עצמה, מפני שזה עיקרו של הבר, ופשוט הוא שנמכר עימו. (92) המחוברים בקרקע. וייתכן כי אף אם הם תלושים, - בטלים הם אגב בית הבר, וראה למעלה. (93) אבל הריחיים התחתונה - מכורה. והיא "האבן הגדולה" שלמעלה. (94) במשנה שם מפורש שאם אמר לו "הוא וכל מה שבתוכו" - גם העבירים (= הכובשים) והגלגל והקורה מכורים. ורבינו פסק כברייתא שם. ואולי גרס כן גם במשנה (מגיד משנה וכסף משנה). (95) זה פירוש הגמרא למלה "עבירין" שבמשנה. (96) בפירוש המשנה כתב רבינו: "שמכבידים אותן על האמתחות, ששמים בהם הזיתים הכתושים, ועליהם נתלית האבן וכו'". (97) שמגלגל האבן ומגביה אותה ומכביד על הזיתים הכתושים, והשמן יוצא" (פירוש המשניות). (98) ברייתא שם. ובמשנה לא הוזכרו. (99) אף זה בברייתא ולא במשנה. והם שקים לשאת בהם את הזיתים, אלא שהשקים הם מנוצה של עיזים, והמרצופין מעור.

ח. אמר לו¹⁰⁰: בית הבר וכל תשמישיו¹⁰¹ אני מוכר לך - פלן¹⁰² מכירין. היו¹⁰³ חוצה לה¹⁰⁴ חניות¹⁰⁵ ששטוחים¹⁰⁶ בהן הזיתים או השמשמין¹⁰⁷: אם¹⁰⁸ מצר לו¹⁰⁹ מצרים¹¹⁰ החיצונים¹¹¹ שלחן - קנה הפל; ואם לאו¹¹² - לא קנה אלא מה שבתוכה¹¹³.

(100) ברייתא שם סח. בעניין מרחץ, אבל בשקלא וטריא (שם) השוו בית הבר למרחץ בעניין זה. (101) משמע אפילו תשמיש כל דהו. (102) כל המנויים למעלה בהלכה הקודמת ואף שקים ומרצופין בכלל (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן יב). (103) בגמרא (שם) העלו הלכה זו על כל פרטיה, על רקע של עובדה מסוימת. (104) מחוץ לבית הבר. (105) שמוכרין בהם גם צרכי מאכל כגון פת ויין, ולכן נקראים חנויות (סמ"ע שם, סעיף קטן יג). (106) לייבשם ולהכינם על ידי כך להוציא שמנם בבית הבר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חילוק בין סמוך לרחוק. (15) היינו, אף העשויים לשימוש אלא שאינם קבועים ומחוברים, וכל-שכן סתם מטלטלין שאינם תשמישים, כגון אוצרות של תבואה שבוודאי אינם מכורים (רשב"ם ד"ה אבל לא את המטלטלין). (16) כלשון התוספתא (ב"ב פ"ג, הוצאת צוק"מ עמ' 402). ובמשנה מפורש: "אפילו היו בה בהמה ועבדים". (17) תוספתא שם. (18) הם "פסקי באגי" (גמרא שם). ולדעת רשב"ם, הם קטעי בקעה שסלע מפסיק בינם לבין העיר. ולדעת רבינו, הם פסקי שדות שאינם ידועים ששייכים לעיר (ב"ח סימן רטו). (19) כפרים הסמוכים לה (רשב"ם ד"ה ולא בנותיה). (20) הרחוקים ממנה. (21) אי בים, הנושא את שם העיר ושייך לעיר. (22) היינו, חלק של העיר הנמצא רחוק ומופלג מן העיר, ונושא את שם העיר (רשב"ם). [ונכנסת כ"י מינכן שם: "היה לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה - אין נמכרין עמה". וכ"ה ביד רמ"ה]. (23) כלומר, שאין פתחם כנגד העיר, אלא הצד החיצון.

ב. המוכר²⁴ את השדה²⁵ - מכר את האבנים²⁶ הסדורות לגדר²⁷, ואת האבנים שמנחות על העמרים²⁸, מפני שהן לצרפה²⁹. ומכר את הקנים³⁰ החלקים³¹ המנחין תחת הגפנים³² כדי להעמיד את הפנים³³, מפני שהן לצרפה³⁴. ומכר את התבואה המחפרת לקרקע, אף על פי שהגיע להקצצר³⁵. ומכר את מחיצת הקנים³⁶ שהיא פחותה מבית רבע³⁷, אף על פי שהקנים שלה עבים וחקים³⁸. ומכר את השומרה³⁹ העשויה⁴⁰ בטיט⁴¹, אף על פי שאינה קבועה⁴². ומכר⁴³ את החרוב⁴⁴ שאינו מרפב⁴⁵ ואת בתולת השקמה⁴⁶, אף על פי שהן עבים⁴⁷. ומכר⁴⁸ כל הדקלים שבה. אבל לא מכר את האבנים שאינן סדורות לגדר⁴⁹, ולא את האבנים שאינן מנחות על גבי העמרין, אף על פי שהן מוכנות⁵⁰ לקף; ולא את הקנים שפפרם שאינן מנחין⁵¹ תחת הגפנים, אף על פי שהן משפין וחלקים⁵² ומוכנים לקף; ולא את התבואה העקורה⁵³ מן הקרקע, אף על פי⁵⁴ שהיא צריכה⁵⁵ לשדה. ובזמן⁵⁶ שאמר לו 'היא וכל מה שבתוכה' - הרי כלן מכורין.

(24) משנה בבא-בבא סח: (25) ובה יש קנה-מידה מיוחד ביחס לתשמישים, והוא שאף תשמישים שאינם קבועים בקרקע, אבל הם מיוחדים לשדה זה ואין מזיזים אותם ממקומם, אף הם בכלל השדה (רשב"ם ד"ה האבנים שהן לצרכה, וסמ"ע סי' רטו ס"ק כו). (26) כך הוא במשנה. ובגמרא יש שני פירושים, אשר לטיבם של האבנים האלו, ורבינו הביא שניהם להלכה, שלענין הדין שניהם אמת (מגיד-משנה). (27) המסודרות בתוך השדה לעשות מהן גדר לשדה. אבל אם אינן סדורות, אע"פ שהן צבורות, אינן נמכרות עם השדה (גמרא שם סט). (28) אחרי קצירת העמרים, שוטחים אותם על פני השדה, ושמים עליהם אבנים שלא יתפורו על-ידי הרוח (רשב"ם שם סט). והנה בגמרא שם אמרו שלדעת רבנן החולקים על רבי מאיר "הוא

להרחיב לו המצרים - שם מדובר בבית הבר, ולא במרחץ. [ומה שאמרו שם "תנינא אם אמר בית המרחץ וכל תשמישיו" - גירסת הרי"ף ורא"ש שם "בית הבר" וכן הוא בכי"מ]. ודעת הרשב"ם שם שאין הבדל בין בית הבר לבית המרחץ (הגהות מיימוני).

פרק ששה ועשרים

(1) נתבארו בו הדברים הנכללין במכירת העיר ושאין נכללין, וכן במכירת שדות, ומשפט חילוף המתנה מן המכר במה שזכר בפרק כה ובפרק זה ודין מנהג המקומות.

א. המוכר² את העיר - מכר פתים³, ובורות⁴ שיחין ומערות, ומרחצאות, ושוככות⁵, ובית הפדים, ובית השלחין שבה⁶ והסמוכין לה⁷, ואת החרשין⁸ המקפין⁹ לה, ואת השדות הידועות לה¹⁰, ואת הביכרין¹¹ של חיה ועופות ודגים שפניהם¹² פנגדה¹³, אף על פי שהן רחוקים¹⁴ ממנה; אבל לא מכר המטלטלין¹⁵ שבתוכה. ובזמן שאמר לו 'היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לה' - הרי כלן מכורין. ובין קף ובין קף¹⁷ - לא מכר לא את שריה¹⁸, ולא את בנותיה¹⁹, ולא החרשין המקצין ממנה²⁰, ולא את החלק שיש לה פים²¹, ולא את החלק שיש לה בפשה²², ולא את ביכרי חיה ועופות ודגים שאין פניהם פנגדה²³.

(2) משנה וברייתא, בבא-בבא סח. (3) ולא ראו צורך להזכיר חצרות, שהם עיקר העיר (רשב"ם שם ד"ה מכר את הבתים). (4) אף שאינם בכלל בית (למעלה פכ"ה ה"ב) - הרי הם בכלל עיר. וכן כל הרשומים להלן. (5) מקום מושבם של יונים. (6) הן הגינות שבתוך העיר (וכמאן דאמר דבית השלחין היינו גינות, ועיין רשב"ם שם - הגר"א סימן רטו ס"ק ז). (7) אף הם גינות, וכן כתב הרשב"ם שם: "גינותיה, גינות הסמוכין לעיר ושבתוך העיר". (8) יערות (ברייתא שם). ובכ"י תימן: "החורשין". (9) הסמוכים. כן מסקנת הגמרא שם, על רקע של סתירה בין שתי ברייתות, שיש הבדל בין "מוקצין לה", היינו סמוכים לה - לפי דעת רבינו, לבין "מוקצין ממנה", היינו רחוקים ממנה. ועיין רשב"ם שם ד"ה המוקצין לה. (10) שידועים שהן שייכות לעיר (ערוך-השלחן). פרט ל"פסקי באגי" שאינן ידועות ששייכות לעיר - אינן מכורות. ועיין ב"ח שם. והיינו כמאן דאמר דבית השלחין היינו "באגי", וכן מסקנת הגמרא שם שרק "פסקי באגי" אינם מכורים, אבל באגי (= השדות הסמוכות לעיר) - מכורים (הגר"א סימן רטו, ס"ק ו). (11) מקום גדור מיוחד להחזיק בו בעלי חיים שונים. [ולדעת רבינו נתן אב הישיבה בפירושו למשנה (שבת פ"ג) היא מלה מורכבת "ביבר", כמו בית-בר בית-מקום לחיות בר. וראה מש"כ שם עמוד 56 הערה 2]. (12) כלומר, הפתח שלהם (שם סח: וברשב"ם ד"ה דנגיח קאיה לגאוו). (13) כנגד העיר. (14) בגמרא לא הוזכר פרט זה, אבל למדו רבינו מתוך זה שביחס לחורשות, חילקו בגמרא בין סמוכים לרחוקים. ואילו ביחס לביכרין, לא חילקו אלא בין פתחיהם כנגד העיר לבין אם אינם פתוחים כנגדה, הרי שבהם אין

עשויה בטיט⁶⁷, אף על פי שהיא קבועה בארץ. ולא
מכר את החרוב המרכב⁶⁸ ולא סדן⁶⁹ של שקמה,
ואפלו הן דקים⁷⁰. ולא מכר⁷¹ את הבור⁷² שבה, ולא
את הגת⁷³, ולא את השוכה⁷⁴, בין חרבים⁷⁵ בין
שלמים⁷⁶.

(57 משנה, שם. 58) מפני שכל המנויים להלן: מחיצת
הקנים שהיא בית רובע, ערוגת בשמים, חרוב המורכב וכו',
נחשבים כשדה בפני עצמם ואינם נכללים במשפט: "כל מה
שבתוכו", שהוא מכר לו שדה אחת ולא שתי שדות (רשב"ם
שם ד"ה לא את חיצם הקנים, ומגיד-משנה כאן).
(59) שאז היא נחשבת כשדה נפרד. (60) גמרא, שם סט.
(61) מימרא של רבי יוחנן, שם. (62) גינה בצורת מלבן
מרובע. כלשון רבינו בפירוש המשנה (כלאים פ"ג מ"א):
"עושים בגינות ערוגות מרובעות כדי לזרוע בהם הירקות",
ו"לשון עברי הוא מערוגת מטעה" (יחזקאל יז, ז) -
'תוספות יום טוב' שם. (63) ואין בה בית רובע (רשב"ם
שם). (64) לדעת הרשב"ם (שם), הוא-הדין לכל שדה שיש
לה שם בפני עצמו, אלא ששדה של בשמים הדרך לקרוא
לה שם מיוחד (ד"ה לא את חיצת הקנים בלבד).
(65) פירוש רב פפא, למימרת רבי יוחנן (שם). (66) בית
הוורד. (67) כגירסת הר"ח והרי"ף. והטעם, שכיון שאינה
טוחה מסביבה בטיט, הרי היא כדבר המטלטל ואינה בטלה
לשדה (ובמשניות שלפנינו, הגירסא להיפך: "שהיא עשויה
בטיט". לפי שאז היא חשובה ואינה בטלה אגב השדה,
וזהו דעת רשב"ם. וראה למעלה הערות ל"מ).
(68) שמרכיבים את החרוב אחרי שהוא מזדקן, ואז יש לו
חשיבות מיוחדת ונחשב כשדה בפני עצמו. (69) גזע העץ,
כשהשקמה מזקינה, קוצצים את עוביה, ואחרים באים
במקומם ואז נקראת בשם "סדן", ונעשית חשובה ביותר,
ואינה בטילה אגב השדה. (70) כלומר, החרוב והסדן הם
דקים (גמרא שם). (71) מפני שכל אלו והמנויים להלן, הם
דברים נפרדים ובלתי כלולים בתוך השדה, משנה שם ע"א.
(72) בור של מים בתוך השדה להשקות את השדה.
(73) מקום שדורכים בו ענבים. (74) מושבם של יונים. וכל
אלו אינם נמכרים בכלל השדה, אע"פ שאמר לו: "כל מה
שבתוכה" (רשב"ם שם). (75) מלשון חורבן שאין מים
בבור ואין יונים בשוכו וכו'. (76) כלומר, מיושבים.

ד. וצריך⁷⁷ המוכר לקנות לו דרך⁷⁸ מן הלוקח, כדי
שילך בה עד אותו הבור או אותו הדות או אותו
הגת או אותו השוכה⁷⁹ שנשארו לו בתוך השדה.
ואם⁸⁰ פרש ואמר 'חזין מאלי' - אינו צריך לקח לו
דרך⁸¹.

(77) משנה, שם. כרבי עקיבא ולא כחכמים. (78) שהמוכר,
בעין יפה הוא מוכר, ואנו מניחים שלא השאיר לעצמו דרך
בתוך השדה שמכר, אף שהוא צריך לה לשם הליכה אל
הדברים שהשאירם בשדה. (79) דקדק לכתוב רק אלו,
שרק להם צריך לקנות דרך ולא לאחרים הנזכרים בהלכה
זו, וכן נראה ברשב"ם שם ד"ה במוכר (הגרא"א סימן רטו
ס"ק יז). וראה במגיד-משנה, ולמעלה פרק כה הלכה ג

דמתחת", ולדעת רשב"ם היינו שהן מונחות בתוך השדה.
ולדעת 'תוספות' (שם ד"ה והוא) צריך שיהיו מונחות פעם
אחת על העמרים. והזמנה גרידא אינה מספיקה לענין זה
(סמ"ע שם ס"ק כט). ומדברי רבינו נראה שגם עכשיו בעת
הקנייה, הן מונחות על העמרים. (29) לצורך קבוע של
השדה. ואף-על-פי שאינם מחוברים לה. (30) משנה, שם
סח: (31) המפוצלים (רשב"ם ד"ה קנים המחולקין) או
שהוסרו קליפותיהם, שלא יתלעו ('תוספות' ד"ה מחולקין,
בשם ה'ערוך'). (32) כלומר, העומדים תחת הגפנים. וראה
למעלה הערה כז בדין אבנים. (33) כלומר, לסמוך את
הגפנים. ומכאן שהמוכר לחבירו "שדה" - הגפנים בכלל
(רשב"ם שם). וראה למעלה פכ"ד הי"ד והערה קנט. ולהלן
הערה מז. (34) לצורך השדה (= הגפנים שבתוכה).
(35) שהיא בשלה, עד שראויה לקצירה. כן הוא במשנה
ובגמרא שם. (36) זה לשון רבינו בפירוש המשנה:
"ומחיצת הקנים, מקום שנטועים בו הקנים בלבד". ולפנינו
במשנה: "חיצת הקנים". ופירשה הרשב"ם: "קנים הרבה
הגדילים בקלח אחד" (ועיין 'תוספות יום טוב' וסמ"ע ס"ק
ל). (37) רובע סאה. ולפיכך היא נטולת חשיבות ובטילה
אגב השדה (משנה שם). (38) ועם זה בטלים אגב השדה
(גמרא שם סט.). (39) הסוכה של שומרי הכרם.
(40) כגירסת רבינו חננאל והרי"ף (ובמשנה שלפנינו:
"שאניה עשויה בטיט", וראה להלן). (41) שכיון שהיא
טוחה סביב בטיט - היא נחשבת קבועה ועומדת בשדה
(סמ"ע, ס"ק לא). ודעת רשב"ם בהיפך: כיון שאינה טוחה
בטיט - אינה חשובה, והיא בטלה לגבי השדה. (42) כן
הוא בגמרא. (43) משנה, שם. (44) אילן המגדל חרובים.
(45) כשהחרוב מזדקן ונעשה חזק, מרכיבים אותו באילנות
אחרים. וזה שהוא צעיר עדיין אינו חשוב, ובטל הוא אגב
השדה. (46) אילן שעושה מין תאנים. וכשעודנו צעיר
ולפני שחתכו ענפיו, הוא נקרא: "בתולת השקמה". והוא
בטל לגבי השדה. (47) שענפיה עבים. כן הוא בגמרא שם.
(48) אין זה מפורש במשנה, ולמדה רבינו מהא דלעיל,
שהמוכר את השדה מכר את הגפנים שבה (עיי"ש הערה
לב), ומהא דלהלן שלא מיעטו אלא חרוב המורכב וסדן
השקמה - הרי שאילנות אחרים הם בכלל השדה. וכן
מפורש בתוספתא פ"ג דבבא-בבא (הוצאת צוק"מ עמ' 14,
402). וראה עוד למעלה פרק כה הלכה יב והערה קכא, ושם
הי"ד והערה קנט. (49) אף שהן צבורות לצרכי הגדר,
וכחכמים ולא כרבי מאיר (שם סט.). (50) עומדות מזומנות
לתשיש זה. ואף כאן כחכמים ולא כרבי מאיר (שם).
(51) שאינם עומדים. ראה למעלה הערה לא. (52) זה פירוש
המילה "משופין", ואף זה כחכמים ולא כרבי מאיר (שם).
(53) התלושה. (54) כן הוא בגמרא (שם). (55) לשוטחה
על פני השדה לייבשה (רשב"ם שם). (56) משנה (שם
סח:).

ג. בין כף⁵⁷ ובין כף - לא מכר⁵⁸ מחיצת הקנים
שהיא בית רבע⁵⁹, אף על פי⁶⁰ שהקנים שבה דקים
וקטנים. ולא⁶¹ מכר ערוגה⁶² קטנה⁶³ של בשמים⁶⁴
שיש לה שם בפני עצמו, כגון⁶⁵ שקורין לה פי
ורדא⁶⁶ של פלוגי. ולא את השומרה בזמן שאינה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מבזה (80) משנה, שם. ובוזא אף רבי עקיבא מורה (שם). (81) לפי שהתנאי מיותר, שהרי בין כך היא שלו, ולפיכך אנו אומרים, שבא להוסיף בענין דרך.
 ה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁸² בְּמוֹכֵר; מִפְּנֵי⁸³ שֶׁהִיא לוֹ לְלוֹקֵחַ⁸⁴ לְפָרֵשׁ⁸⁵ וְלֹא פָּרֵשׁ⁸⁶, אֵין לוֹ⁸⁷ אֶת אֲלוֹ⁸⁸.
 אֲבָל הַנּוֹתֵן מִתְּנָה - קִנְיָה⁸⁹ אֶת פְּלִין⁹⁰; בֵּין בְּשִׁדָּה, בֵּין בְּבִית, בֵּין בְּחֶזֶר, בֵּין בְּבֵית הַבֵּד⁹¹. כָּלֵל שֶׁל דָּבָר: הַנּוֹתֵן קִרְקַע⁹² בְּמִתְּנָה - קִנְיָה הַמִּקְבֵּל כָּל הַמְּחַבֵּר⁹³ לָהּ⁹⁴, עַד שִׁיפָּרֵשׁ⁹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל הנותן מתנה קנה את כולו".

ההבדל שבין מתנה למכר וירושא הוא, שבמכר וירושא צריכה להיות שייכות ואחיזה ללוקח או ליורש, שהרי הירושא היא דווקא בקרובו של המוריש, ומכירה היא לזה ששילם מנכסיו תמורת הדבר הנמכר. מה שאין כן במתנה אפשר שלא יהיה למקבל שום שייכות ואחיזה למתנה הניתנת לו רק מצד חסדו וטובו של הנותן, ולכן הדין שאם נתן במתנה גם אם לא פירש המקבל קנה הכל, כיון שאין לו שום אחיזה ושייכות למתנה ואינו יכול לפרש דבר. ומבואר בהמשך "וככה" פרק עא. שהגם שבענין התורה הלשון הוא "נותן התורה" ו"אשר נתן לנו", מכל-מקום יש בנתינת התורה את כל שלושת העניינים ירושה, מכר ומתנה (עיי"ש).

(לקו"ש י"ג ע' 115 הע' 23)

(82) שישנם כמה דברים שאינם מכורים בכלל שדה, בית, חצר ובית-הבד, אפילו אם אמר לו "דבר זה וזה וכל מה שבתוכו" וראה להלן. (83) כדבריו של יהודה בן נקוסא (שם). (84) כן כתב גם בפירוש המשניות, וכ"ה ברשב"ם שם בשם ר"ת. (85) שהרי הוא נותן מעות, ואינו מתבייש לעמוד על המקח ולפרש ברורות מה כלול במכר. (86) והוא לא עשה כן ולא פירש. (87) הפסיד בגלל ההזנחה שלו. (88) שאע"פ שאמרו: המוכר בעין יפה הוא מוכר - היינו לענין זה שמה שמכר מפורש מכר הכל ולא עיכב לעצמו כלום, אבל לא עד כדי כך שיכלול במכירתו יותר ממה שפירש (רשב"ם ד"ה במכר). (89) המקבל, שהוא מתבייש לומר לנותן שיפרט לו בדיוק את פרטי המתנה (פירוש המשניות). (90) היינו, כל אלה שאינם בכלל המכר, וגם אלה שאינם אפילו בכלל "כל מה שבתוכה", כגון חרוב המורכב (רשב"ם שם ד"ה אבל בנותן מתנה, ורמב"ן בשם ר"י מיגאש), בכל זאת הם בכלל המתנה. (91) נראה שאף מרחץ בכלל זה, אע"פ שהשמיטו רבינו. אבל עיר אינה בכלל זה. שהרי לדעת רבינו אין לכלול במתנה אלא "דבר המחובר לה", פרט למטלטלין ופרט לדבר המחובר שהוא מחוצה לה. ואילו בעיר אין לך דבר לכלול במתנתו אלא מטלטלין או דברים שהם מחוצה לה. (92) כי דוקא בקרקע קיים הפרש זה בין מכר ומתנה, אבל לא במטלטלין כגון ספינה (מגיד-

ו. וכן⁹⁶ האחין⁹⁷ שחלקו⁹⁸, וזכה אחר מהן⁹⁹ בשדה
 - זכה בכלל¹⁰⁰. והמחזיק¹⁰¹ בנכסי הגר¹⁰², החזיק
 בשדה - זכה בכלל¹⁰³. והמקדיש¹⁰⁴ את השדה -
 הקדיש כלל.

(96) מילת ההשוואה מתוספת הרמב"ם היא. (97) משנה, שם. (98) שמכיון שבאו לחלוק, רוצים להסתלק אחד מהשני לגמרי (סמ"ע סימן רטו ס"ק מא). (99) כלומר, כל אחד מהן. ובמשנה שם: "וזכו בשדה". (100) כלומר, "בכל שהוא קבוע ועומד בשדה" (סמ"ע שם). (101) עשה קנין חזקה (משנה שם). (102) שהם הפקר, וכל הקודם ועושה בהם קנין זכה. (103) אף בהרוב המורכב וכיוצא בו, אע"פ שהוא כשהוא אחר, והמחזיק בשדה אינו קונה את השדה השניה הסמוכה לה, אם יש מיצר ביניהם (ראה להלן פ"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה ז) - כאן נקנה החרוב, שהרי אין מיצר בינו ובין שאר השדה (רשב"ם שם ד"ה החזיק בכולה, וסמ"ע ס"ק מב). (104) שהמקדיש מקדיש בעין יפה באותה המידה של מתנה, ואף כאן לא היה למקבל ההקדש, כלומר הגזבר, לפרש - כמו מקבל מתנה (למעלה הערה צ).

ז. אף במוכר ולוקח אין כל אלו הדברים וכיוצא
 בהן מענינים¹⁰⁵ אמורים אלא במקום שאין שם
 מנהג, ולא שמות ידועים¹⁰⁶ לכל דבר ודבר בפני
 עצמו; אבל במקום שנהגו שהמוכר כף מכר כף -
 הרי זה מכור, וסומכין על המנהג¹⁰⁷. וכן מקום
 שאין קורין אלא בית¹⁰⁸ לבית לבדו, או שקורין בית
 לבית וכל סביבותיו וכלל שכל גביו - הולכין אחר
 לשון אנשי המקום. וכן הדין במוכר חצר או שדה
 או עיר או מטלטלין - בכל הולכין אחר השמות
 הערוכות בפני הפל.

(105) בכ"י תימן: "מענינים". (106) שמות ידועים לנושאי המכירה, כלומר, מה כלול בכלל הבית או השדה. (107) כן הוא בתוספתא פ"ד דבבא-בבא (הוצאת צוק"מ עמ' 24, 403) וכן כתב רב האי בספר "המקח והממכר" שער כ בסופו. וראה למעלה פרק יז הלכה ו, ולהלן פכ"ז הי"א, ופכ"ח הט"ו. (108) מקור הדברים בבבא-בבא סא: ובבא-קמא כז.

ח. וזה עקר גדול: בכל דברי משא ומתן הולכין
 אחר לשון בני אדם באותו המקום ואחר המנהג.
 אבל מקום שאין ידוע בו מנהג ולא שמות מיוחדין,
 אלא יש קורין כף ויש שקורין כף - עושים כמו
 שפירשו חכמים בפסקים אלו.

פָּרֶק שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבארו בו הדברים הנכללין במכירת הספינה ושאינן נכללין, וכן בכל שאר המטלטלין אם בהמות ואם עבדים ואם שאר הדברים.

1 א. המוכר² את הספינה - מכר את התרין³, ואת
2 הגס⁴, ואת העגנים⁵ שלה, ואת כל המשוין⁶
3 המנהיגין⁷ אותה⁸, ואת הפכש⁹ והאסכלא¹⁰ שעולין
4 בהן לספינה ויורדין עליה, ואת בית המים¹⁰
5 שבתוכה; אבל לא מכר¹¹ את הפצית¹², והיא
6 הספינה הקטנה¹³ שהולכים בה על המים הקרובים
7 ליבשה¹⁴; ולא מכר הדוגית¹⁵, והיא הספינה הקטנה
8 שצדין¹⁶ בה המלחים את הדגים; ולא מכר את
9 העבדים העושין בהן¹⁷, ולא את המצופין¹⁸, ולא
10 את הסחורה¹⁹ שבתוכה. ובזמן שאמר לו 'היא וכל
11 מה שבתוכה אני מוכר' - הרי כלן מכורין.

(2) משנה בבבא-בטרא עג. וברייתא שם. (3) עמוד גבוה, שעליו תולין את הנס (ראה להלן). (4) הוילון או המפרש שפורסין על התורן, להוליך את הספינה ברוח. (5) ברזלים כעין מזלגות של ברזל הקשורים בשלשלאות, שמשליכים לתוך הים, לעגן את הספינה ולהעמידה. (6) כן הוא בגמרא, בפירוש למילה "מנהיגין" שבמשנה. והם עצים שבהם משוטטים ומושכים את הספינה (יד רמ"ה). ויש מפרשים "החבלים שבהם מושכים את הספינה ומכניסים אותה לנמל" (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (7) משוטטים אלו, מנהיגים ומושכים את הספינה בים. (8) בנוסח הגמרא שלנו, חסרה מילה זו לגמרי. ו"אסכלא" שבברייתא (שהובאה בסמוך) היא ה"כבש של הספינה שעולים בו" (רשב"ם בשם רב האי ור"ח), אבל יש מפרשים שהיו שם שני סולמות: האחד שבו עולים מהיבשה אל הספינה, והשני שבו יורדים מפתח הספינה אל קרקעית הספינה. לאחד קראו "כבש", ולשני - "אסכלא" (סמ"ע סימן רב ס"ק ד). וזהו מה שכתב רבינו "שעולין - ויורדין עליה". (9) מקום בספינה, שאוצרים בו מים מתוקים, כיון שמי הים הם מלוחים ובלתי ראויים לשתיה. (10) שכל אלו המנויים להלן, אף שהם עשויים לצרכי הספינה, אין שם הספינה עליהם, ואפשר להשתמש בהם גם לצרכים אחרים. (11) כתנא-קמא, ולא כרבי נתן (שם). (12) הקשורה לגדולה, ועוברים מן הגדולה עליה סמוך ליבשה. (13) לפי שאין הספינה הגדולה יכולה להתקרב אל היבשה, מפני שאין שם נמל-מים-עמוק, ולפיכך עוברים ממנה לספינה קטנה ועלייה יורדים אל היבשה. (14) כתנא-קמא, ולא כסומכוס (שם). (15) בגמרא (שם) אמר רבא "ביצית היינו דוגית", והפרש השמות תלוי רק במוצא הגיאוגרפי של התנאים: רבי נתן הוא בבלי, ובמקומו קראו לספינה קטנה: ביצית. וסומכוס הוא מארץ-ישראל, ושם קראו לה: דוגית. אבל דעת רבינו שיש ששינוי השם כרוך גם בשינוי המהות, והוא: שבבבל שהימים והנהרות לא היו עמוקים אצל שפתם, ולפיכך היה צריך לעבור בהם מהספינה הגדולה לקטנה והיא הביצית. ואולי על שם הביצה שעל שפת

היאורות הבבליים. ובא"י היו המים שעל שפת הים עמוקים, לא היו משתמשים בספינות הקטנות האלו אלא לשם צירת דגים. ומה שאמר רבא ש"ביצית היינו דוגית", רוצה לומר שהמדובר כאן באותה הספינה הקטנה, אלא משתמשים בה לצרכים שונים, וכתוצאה מזה העלו לה שמות שונים במקומות שונים (כסף-משנה). (16) העובדים בספינות (משנה, שם). (17) שקים גדולים שבהם משימים הסחורה שבספינה (רשב"ם שם ע"ז). (18) פירושו של רב פפא (שם ע"ז): למלה "אנתיק" שבמשנה, ולכאורה זה מיותר, אחרי שגם השקים, הקבועים יותר בספינה, אינם נמכרים אתה, ואולי לא הובא זה אלא להשמיענו, שאף הסחורה כלולה בביטוי: "היא וכל מה שבתוכה" (כן כתבו ה'תוספות' שם עג. ד"ה ולא את האנתיק). (19) משנה (שם ע"ז).

12 ב. המוכר²⁰ את הקרון²¹ - לא מכר את הפרדות²²,
13 בזמן²³ שאינן קשורות עמו²⁴; מכר את הפרדות -
14 לא²⁵ מכר את הקרון. מכר את הצמד²⁶ - לא מכר²⁷
15 את הבקר; מכר את הבקר - לא מכר את הצמד,
16 ואפלו²⁸ במקום שקורין מקצתן²⁹ לצמד³⁰ בקר.

(20) "מין מן העגלות" (פירוש המשניות). (21) בפירוש המשניות (שם) הביא רבינו שני פירושים, וזה לשונו: "ופרדות עצים הנפרדים ממנו, שמושכות אותו. ויש מפרשים - קיבוץ פרדה. כלומר, הבהמות שמושכות את הקרון". (22) גמרא שם. על רקע של סתירה בין הברייתא והמשנה. (23) בשעת מכירה, ואם קשורות עם הקרון בשעת מכירה - נמכרות הן עמו (מגיד-משנה). ויש אומרים, שכל זה אינו אלא במוכר, אבל במשכיר, שאין דרך לשכור פרדות מאחר וקרון מאחר - נמכרות הן עם הקרון אע"פ שאינן קשורות עמו (נמוקי-יוסף). (24) כנראה, מסתימת הלשון, שאף אם הקרון והפרדות קשורים - אין הקרון נמכר עמה. וכן הביא הרמ"א (סי' רב סעיף ב) בשם ה'טור'. והטעם, שהפרדות אפשר לרכוב עליהן בלי הקרון, ולא כן בקרון בלי הפרדות, ולפיכך אין הפרדות קשורות כל-כך בקרון כמו שהקרון קשור בהן (סמ"ע, שם ס"ק ז). (25) "העול שבצוארי השוורים, המחבר אותם" (פירוש המשניות). (26) ולא הזכיר את הפרט של "קשורות", ולדעת ר"י בן מיגאש והרמב"ם דין צמד ובקר לענין קשורות, כדין קרון ופרדות (מגיד-משנה). [וכן יש ללמוד מדברי התוספתא (בבא-בטרא תחלת פ"ד): "מכר את הצמד מכר את הבקר, מכר את הבקר לא מכר את הצמד". וזהו בניגוד למשנה: "מכר את הצמד לא מכר את הבקר". ועל-כרחו שהתוספתא עוסקת באופן שהם קשורים, בדומה לתירין הגמרא בענין קרון ופרדות]. אבל דעת הרשב"ם שבצמד ובקר לא קנה אפילו אם הם קשורים, והוכיח כן ממה שאמרו בגמרא (ע"ז): "תנא, מילי מילי קתני", ואין ללמוד דבר מדבר. והרמ"א (רב סעיף ד) פסק כדעת ר"י בן מיגאש, וראה להלן הלכה ג והערה לא. (27) יוצא מתוך השקלא-וטריא (שם ע"ז). (28) אבל אם כולם קוראים כך, הם נמכרים יחד (בסוגיא שם). וראה להלן פרק כה הלכה טו והערה קכד. (29) כלומר, לצמד עם בקר ביחד, קוראים "בקר". וזה מוסב על "מכר את הבקר, לא מכר את הצמד"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכלל (כדעת תנא-קמא של נחום המדי במשנה שם), וכך יוצא מתוך המימרא של עולא. (41) "כעין אוכף (= כר) שמניחים על החמור כל היום כולו כדי שיתחמם" (רמ"א, רב סעיף ז). (42) כעין "כלי עץ נתון על המרדעת לרכיבה או כדי למנוע חיכוך המשאות" (רמ"א שם). (43) זו היא דעת ר"י בן מייגאש, והוא מוכיח כן מתוך זה שנסתפק בגמרא, אם פלוגת התנאים בכלי המשא היא כשאניס עליו, או בעודם עליו. ואילו בכלי רכיבה, שעליהם אמר עולא שלדברי הכל הם מכורים - בהם לא ציין שהמדובר בעודם עליו, הרי שבהם אין הבדל זה קיים. אך ראשונים אחרים סוברים, שדבר זה תלוי בפתרון הבעיא: אם בכלי משא מדובר כשאניס עליו, ברור שכלי רכיבה אף אם אינם עליו - הם בכלל. אבל אם בכלי משא מדובר בעודם עליו, מסתבר שגם בכלי רכיבה לא קנה אלא אם עודן עליו. ומכיון שהבעיא לא נפתרה, אין מוציאין מידי הנתבע, היינו, מידי המוכר. יוצא במסקנא, שכלי משא אינם מכורים אף בעודן עליו, וכלי רכיבה מכורים רק אם עודם עליו (מגיד-משנה). (44) כתנא-קמא ולא נחום המדי, במשנה שם. (45) העשוי לשים בתוכו משא. (46) שזה גם כן כעין כלי משא, שהאשה אינה רוכבת כגבר, אלא יושבת כמשא. [כן הוא ברשב"ם שם ובסמ"ע (סי' רב ס"ק יב)]. וראה בפסחים ג. ולהלן פ"ד מהלכות שכירות הלכה ה. (47) דבר זה הוא, כאמור, בעיא בגמרא שלא נפתרה, ולפיכך פסק שלא קנה, לפי שהמוציא מחבירו עליו הראיה, וכן כתב הרי"ף. (48) בברייתא שם אמרו: "שאם אמר הוא וכל מה שעליה - כולן מכורים", והביאו הרמ"א בסימן רב סעיף ז. ופלא שרבינו השמיטו.

- ה. ואין⁴⁹ הדמים ראיה⁵⁰. שאם⁵¹ טענה⁵² בכדי⁵³ שהדעת⁵⁴ טועה - יש לו⁵⁵ אונאה⁵⁶ או בטול מקח⁵⁷, כדין כל המוכר ולוקח⁵⁸; ואם⁵⁹ טענה בכדי שאין⁶⁰ הדעת טועה - לא⁶¹ בטל המקח, שיהיה⁶² נתן לו, ואין לו אלא⁶³ החמור⁶⁴ בלא שקינס⁶⁵. וכן כל פיוצא⁶⁶ בזה אין מביאין בו ראיה מן הדמים.

(49) משנה, שם עז: כחכמים ולא כרבי יהודה. (50) היינו, שאם נתן הלוקח דמים, שסכומם עולה על ערך נושא המכירה, אין אומרים שזה ראייה שהתכוון לכלול במכירה זו עוד דברים, כגון אם קנה צמד, ונתן מאה זהובים, אין אומרים: כיון שבעד צמד לבדו לא היה נתן סכום גדול כזה, אלא ודאי התכוון גם לצירוף הבקר (סמ"ע שם ס"ק טו). (51) כלומר, ודינו של העודף כדלהלן. (52) היינו, הטעות היא, שהוסיף דמים יותר ממשוה מחיר נושא המכירה. (53) שהטעות אינה מופרזת, רק שאפשר להניח שהלוקח טעה, ונתן יותר מכפי שצריך, מתוך אי-הבנה. (54) אין אנו אומרים שהתוספת בדמים באה לכלול תוספת בחפצים, אלא שהתכוון באמת רק לנושא המכירה, ואשר לעודף דמים שנתן - היה זה מחמת טעות. וזה כלול במסגרת "אונאה", ולכן הדין הוא כמו בכל אונאה. (55) אם ההפרש הוא ב"שתות". (56) אם ההפרש הוא ביותר מ"שתות". (57) ראה למעלה פרק יב. (58) כלשון האחרון בגמרא, וכפי הנמקת הרשב"ם (ד"ה בכדי שהדעת

(ועיין סמ"ע שם ס"ק י). (30) הראב"ד ציין כאן את המקור בתוספתא, ואמנם נמצאת הלכה זו שם (בבא-בבא בתחילת פ"ד), אלא שלשונה קטוע כדלהלן: "מכר את העול, מכר את הפרות, לא מכר את העול". אבל בספר "המקח והממכר" לרב האי, שער כ הביא הלכה זו במלואה, ונראה שמקורו בתוספתא זו. וזה לשונו: "דגרסי" מכר את העול מכר את הפרה, מכר את הפרה לא מכר את העול" (תוספות ראשונים).

- 1 ג. המוכר³¹ את העל³² - מכר את הפרה³³; מכר את הפרה - לא מכר את העל. מכר את העגלה³⁴ - מכר את הפקר³⁵; מכר את הפקר - לא מכר את העגלה. ואין הדמים ראיה³⁶ בכל אלו הדברים וכיוצא בזה³⁷.

(31) במסכת כלים (פי"ד משנה ד) פירש רבינו, עול של עגלה שהוא "העץ הנמשך בין שתי הבהמות, אשר יוליכו העגלה יקרא עול". וכיוצא בזה צריך לפרש עול של פרה, שהוא העץ ששמים על צווארי הפרה למשוך אותה בו. (32) לכאורה, הצמד זהה עם העול, ויש כאן סתירה להלכה הקודמת, שהמוכר את הצמד לא מכר את הבקר, ורמזו על זה המגיד-משנה. וגם עצם הלכה זו תמוה, האיך תימכר הפרה אגב העול ('טור' סימן רב). ואמנם הראב"ד השיג בזה על רבינו, בטענה, ש"אע"פ שהוא כן בתוספתא אין סומכין עליה, שאין הטעם שלה ברור". אבל הסמ"ע (שם ס"ק יא) כתב שכאן בעול, מדובר שהוא קשור עם הפרה, ובאופן זה גם בצמד נמכר הבקר עמו, ראה למעלה שם הערה כה. (33) אף כאן ישנה סתירה למה שכתוב בהלכה הקודמת "המוכר את הקרן לא מכר את הפרדות" (ראה במגיד-משנה וכסף-משנה). ולדעת הסמ"ע (שם ס"ק יא) אף כאן מדובר כשהבקר קשור לעגלה, ובאופן זה גם בקרן ופרדות - קנה הפרדות. (34) כנראה מהראב"ד, שאף כאן המקור הוא התוספתא. וכן ציין ב"באר הגולה" (סימן רב אות י), וכן הוא בספר "המקח והממכר" שם: "דגרסי' כו' מכר את העגלה מכר את הפרה, מכר את הפרה לא מכר את העגלה". אבל לפנינו בתוספתא ליתא. (35) משנה (שם עז:): כחכמים, ולא כרבי יהודה. (36) שאף שנתן הלוקח סכום כסף גדול, המתאים לקנין שני הדברים, ועולה הרבה יותר על ערך האחד, אין זה משמש הוכחה לטיב הקנין, ועיין להלן הלכה ה. ושם כל פרטי הדין ואף הנמקתו. (37) שהלשון המקובלת נוגדת לראיית הדמים.

- 6 ד. וכן³⁸ המוכר³⁹ את החמור - מכר⁴⁰ את המרדעת⁴¹ ואת האפק⁴², אף על פי שאין עליו⁴³; אכל לא מכר⁴⁴ את השק⁴⁵ ולא מרפכת הנשים⁴⁶, ואפילו⁴⁷ היו עליו⁴⁸ בשעת המכר.

(38) מילת ההשוואה שהוסיף רבינו, מכוונת, כנראה, למה שנאמר בהלכה ה, שגם בענינים אלה אין הדמים ראייה. (39) משנה בבא-בבא עח. בהתאם לפירושו של עולא בגמרא שם. (40) הכלל בזה הוא כדלהלן: כלי הרכיבה הם בכלל מכירת החמור (ואין בזה שום מחלוקת תנאים), שסתם חמור עומד לרכיבה, אבל כלי המשא שלו אינם

להשתמש בחלב הפרה, ולנצל את השפחה בתור מינקת לבנו של הלוקח, אבל לא התכוון למכור את הוולד של הפרה או של השפחה (סמ"ע שם ס"ק כ). (79) משנה שם, לפי פירושו של רב פפא שם. (80) חמור קטן. ובגמרא (שם) דרשו את המילה מלשון סיחה נאה, שחמור קטן הולך אחרי קריאה אליו, הנאמרת בנחת, ולא כן חמור זקן הזקוק לרסן ולמרדעת (ועיין שם רשב"ם ד"ה שמהלך אחרי סיחה נאה). (81) הוא הטעם שנתן בגמרא. (82) "שידוע שחלב האתון לא יצלה לכל, אם כן לאיזה תועלת אמר חמור מניקה, אלא כדי שימכור הסיח עמה" (רבינו בפירושו המשנה).

- ח. האומר⁸³ לַחֲבֵרוֹ: רֹאשׁ⁸⁴ עֶבֶד זֶה אוֹ רֹאשׁ חֲמֹר¹³
זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - הָרִי זֶה מְכָר חֲצִי⁸⁵. וְכֵן הָדִין¹⁴
בְּכָל אֵיכָר שֶׁהִנְשָׁמָה⁸⁶ תְּלוּיָה בּוֹ⁸⁷. אָמַר לוֹ: יָד⁸⁸
עֶבֶד זֶה אוֹ יָד חֲמֹר זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - מְשַׁמְנִין⁸⁹
בִּינֵיהֶם. וְכֵן הָדִין בְּכָל אֵיכָר שֶׁאֵין הִנְשָׁמָה תְּלוּיָה¹⁷
בּוֹ. אָמַר לוֹ: רֹאשׁ פָּרָה זֹאת אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - לֹא מְכָר¹⁸
אֶלָּא הָרֹאשׁ בְּלֹבֶד⁹⁰; שֶׁהָרִי⁹¹ רֹאשָׁה נִמְכָּר⁹² תָּמִיד¹⁹
בְּמִטְבְּחֵיהֶם⁹³.²⁰

(83) ערכין ד: וירושלמי בבא-קמא פ"ה הלכה א. וראה עוד להלן. (84) והוא אבר שהנשמה תלויה בו. ראה להלן. (85) של העבד או של החמור. מאחר שהוא אבר שהחיות תלויה בו, רואים אותו כחצי הגוף. בערכין ד: אמר: "ראש עבד זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש עבד מכור לך, משמנין ביניהם. ראש חמור זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש עבד מכור לך, משמנין ביניהם. ראש חמור זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש עבד מכור לך, משמנין ביניהם". ונראה שרבינו גרס שם: "ראש עבד מכור לך, הוא וחבירו שותפים. יד עבד זה מכור לך, משמנין ביניהם" (לחם-משנה ערכין מהלכות ערכין הלכה יז, ועיין ביאור הגר"א סימן רכ, ס"ק טז). וראה להלן שיש סמך לנוסחא זו בירושלמי. (86) החיות. (87) הרי זה מכר חציו. כן מפרש בירושלמי (בבא-קמא פ"ה הלכה א) "רגלה מכורה לך, מכר חציה". וחסרון רגל בבהמה עושה אותה טריפה, אם נחתכה מן הארכובה ולמעלה (פ"ח מהלכות שחיטה הלכה יא). וראה בתמורה יא. שדבר שעושה אותה טריפה, הוא אבר שהנשמה תלויה בו (אור שמח). ועיין בראב"ד ובמגיד-משנה. (88) והוא אבר שאין הנשמה תלויה בו, ודין זה לא הוזכר לא בברייתא בערכין שם ולא בירושלמי שם, אבל יש ללמדו ממה שהזכירו שם ראש ורגל, מכלל שאם מכר אבר שאין הנשמה תלויה בו - לא מכר חציו. ולדעת הלחם-משנה (בהלכות ערכין שם) גרס רבינו כן בערכין שם. (89) "לשון שומא. כלומר, שיטמו אותו אבר שמכר לאיזה מלאכה הוא ראוי, ולפי שוויו יטול" (סימן רכ, סעיף יב) וראה למעלה פרק כא הלכה כב. (90) ברייתא שם. (91) כדברי רב פפא, בגמרא שם. (92) שרגילים למכור את הראש של פרה לחוד, מכיון שהוא ראוי לאכילה, אבל ראש העבד או ראש החמור, שאינם לאכילה, אין דרך למכרם לחוד, וכוונתו היתה למכור חציים. (93) מקום ששוחטים בהמות.

טועה) שהתשובה הראשונה היא דוחק. (59) שההפרש הוא מוגזם, ואין להניח שהיתה כאן טעות, שאין אדם טועה עד כדי כך. (60) אף כאן, אין אנו אומרים, שהתכוון בתוספת דמים זו לתוספת דברים. ולא עוד אלא שכאן אף אין דנים דין אונאה, ואין המוכר יכול לתבוע את העודף, שבו נתאנה. (61) העודף הזה. (62) שמכיון שלא יתכן שאדם טועה בשיעור כזה, אנו אומרים שהתכוון לתת לו את העודף הזה בתורת מתנה. וזה הוא כלל בכל דיני אונאה, שאם האונאה היא מופרזת, בכדי שאין הדעת טועה - אין בה דין אונאה, והיא נחשבת כמתנה. וראה בפ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה י. (63) כלומר, אינו מקבל את דמיו שנתן יותר משווי של נושא המכירה בחזרה, וכן אינו מקבל תוספת דברים על זה שכרגיל. (64) רבינו נותן דוגמא מההלכה האחרונה שעסק בה. (65) היינו, כלי המשא. (66) בכל השטחים, שאפשר היה כאילו להניח, שהדמים ישמשו הוכחה להכליל יותר דברים בנושא המכירה.

- 1 ו. המוכר⁶⁷ את השפחה - מְכָר פְּלִים⁶⁸ שְׁעָלֶיהָ,
2 אֶפְלוּ הֵם מֵאָה; אֲבָל לֹא⁶⁹ מְכָר הַשִּׁירִים⁷⁰ וְלֹא
3 הַנְּזָמִים⁷¹ וְלֹא הַשְּׁבָעוֹת וְלֹא אֶת הַקְּטָלֹת⁷²
4 שֶׁבְּצִיּוֹאָרָהּ. וְאִם⁷³ אָמַר לוֹ 'שִׁפְחָה וְכָל מֵה שְׁעָלֶיהָ'
5 - הָרִי פֶלֶן מְכוּרִין, אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ עָלֶיהָ פְּלִים שֶׁל
6 מֵאָה מְנָה.

(67) תוספתא בבא-בתרא פ"ד, והביאה הרי"ף פרק המוכר את הספינה. (68) בגדים. (69) והכלל הוא: מכר את הבגדים ולא את התכשיטים שעליה, כי כל אלו שהוא מונה להלן ושמוציאם מכלל המכירה - אינם מלבושים אלא תכשיטים. (70) אצעדות. (71) טבעות ששמים באף או באוזן (ועיין שבת נט: ורמב"ם פ"ט מהלכות שבת הלכה ז). (72) תכשיט של אשה הנתון בצואר בדוחק, והאשה חונקת עצמה בה כאילו היא קוטלת את עצמה, כדי שתראה בעלת בשר, וכך הם דברי רבינו בפירוש המשניות (פרק במה אשה, שבת נז:). "וקטלא - חונקת, והיא חוטין שעורכין בה גרגרי זהב וקושרין אותה על הצואר בדוחק כאדם החונק את עצמו" (וראה בשו"ע חו"מ סימן רכ, סעיף ט). (73) כן בתוספתא שם.

- 7 ז. האומר⁷⁴ לַחֲבֵרוֹ: שִׁפְחָה מְעַבֶּרֶת אֲנִי מוֹכֵר לָךְ,
8 פָּרָה מְעַבֶּרֶת אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - מְכָר לוֹ אֶת הַזֶּלֶד⁷⁵.
9 שִׁפְחָה מְנִיקָה⁷⁶ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, פָּרָה מְנִיקָה⁷⁷ אֲנִי
10 מוֹכֵר לָךְ - לֹא מְכָר לוֹ אֶת הַזֶּלֶד⁷⁸. חֲמוּרָה⁷⁹ מְנִיקָה
11 אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - מְכָר לוֹ אֶת הַסִּיחָ⁸⁰; שֶׁאֵין⁸¹ אָדָם
12 קוֹנֶה חֲמוּרָה לַחֲלָבָה⁸².

(74) תוספתא פ"ד דבבא-בתרא (הוצאת צוקמ. עמ' 3, 403). (75) שהרי אמר לו: "מעוברת". (76) תוספתא שם. (77) משנה בבא-בתרא עח: (לפי פירושו של רב פפא). וכן הוא בתוספתא שם (לפי כ"י ויין ודפוס ראשון - תוספות ראשונים). (78) מפני שיד הלוקח על העליונה, והמוכר יכול לומר שהתכוון במילה "מניקה", שיוכל הלוקח

הרי"ף שאין הלכה כמשנה. ואע"פ שכלל בדינו: "סתם במשנה, ומחלוקת בברייתא, הלכה כמשנה" - כיון שאמרו בגמרא שהמשנה היא יחידאה, אין הלכה כמותה (כסף משנה). ויש פוסקים הלכה כמשנה (רשב"ם). (101) מקום מיוחד, שמחזיקין בו זבל. (102) שבטל אגב האשפה. (103) מקום שמגדלים בו דבורים. (104) מקום שמחזיקים בו יונים.

- יא. אל¹⁰⁵ ילוז¹⁰⁶ מעיניך העקר הגדול בדברים אלו, 11
- שהוא מנהג המדינה¹⁰⁷ והשמות¹⁰⁸ הידועים ביהוד 12
- לכל דבר ודבר. ובמקום שאין מנהג ולא שם שהפך 13
- אומרים לו ביהוד ולא שתוף¹⁰⁹ - הולכין אחר אלו 14
- הקללות שפארו חכמים, כמו שפארנו¹¹⁰. 15

(105) חזרה על הסיכום, שנאמר בסוף הפרק הקודם, וכן נמצא גם במקומות אחרים. וריבוי החזרות נראה מזור קצת. (106) יסור, מלשון הכתוב (משלי ג, כא): "בני אל ילוז מעיניך". (107) העיקר הזה, תכנו הוא: מנהג המדינה. שבכל עניני מקח וממכר - הולכים לפי הנהוג המקומי. (108) שבכל דיון על קביעת נושאי המכירה, קובעים השמות, שהנהוג הוא לתת במקום המכר לנושאים אלו. (109) היינו, ששם זה מיוחד רק לנושא זה, ואיננו שם שיתופי לנושאים הרבה. (110) פרק כו הלכה ח.

- ט. מְכַר אֶת הָרֹאשׁ⁹⁴ בְּהֶמְהָה גִּסָּה⁹⁵ - לֹא⁹⁶ מְכַר אֶת הָרִגְלִים; מְכַר אֶת הָרִגְלִים - לֹא מְכַר אֶת הָרֹאשׁ. 2
- מְכַר אֶת הָקֶנֶה⁹⁷ - לֹא מְכַר אֶת הַפֶּבֶד; מְכַר אֶת הַפֶּבֶד - לֹא מְכַר אֶת הָקֶנֶה. אָבֵל בְּהֶמְהָה דָּקָה: מְכַר 4
- אֶת הָרֹאשׁ - מְכַר אֶת הָרִגְלִים; מְכַר אֶת הָרִגְלִים - 5
- לֹא מְכַר אֶת הָרֹאשׁ. מְכַר אֶת הָקֶנֶה - מְכַר אֶת הַפֶּבֶד; מְכַר אֶת הַפֶּבֶד - לֹא מְכַר אֶת הָקֶנֶה. 7

(94) משנה בבא בתרא פג: (95) בקר (פירוש המשניות, שם). (96) כך היו, כנראה, שימושי הלשון המקובלים באותה התקופה. (97) הריאה, ונקראת על שם הקנה שלה (רשב"ם), כלומר, הקנה בצירוף הריאה. וב'תוספות' (שם) ד"ה (מכר) הוסיפו גם לב.

- י. הַמּוֹכֵר⁹⁸ אֶת הַבּוֹר⁹⁹ - לֹא מְכַר אֶת מִימיו¹⁰⁰. מְכַר 8
- אֶת הָאֵשׁ¹⁰¹ - מְכַר אֶת זִבְלָה¹⁰². מְכַר פְּנוֹת¹⁰³ - 9
- מְכַר דְּבוּרִים. מְכַר שׁוֹבָךְ¹⁰⁴ - מְכַר אֶת הַיוֹנִים. 10

(98) כתנא קמא בברייתא (ב"ב עט:): ולא כרבי נתן (שם). (99) שמכונסים בו מים לשתייה. (100) במשנה (שם עח:): נאמר שהמוכר בו מכר את מימיו. אך בגמרא (שם עט:): אמרו שמשנה זו היא דעת יחיד, הוא רבי נתן. וכן פסק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ב'ח' אייר ה'תש"פ

כג, א). (5) שם, שבעלי הדין יצייתו להם, שסובר החייב הרי אני בעצמי ביררתי האחד ואילו היה יכול להפך בזכותי היה מהפך (רש"י), ובירושלמי שם פרק ג, הלכה א אמרו: "מתוך שביירו מדרף זכותו". וכתב הרא"ש שם אות ב: יש טועים וחושבים, שהדיין יש לו להפך בזכות שולחו ועומד במקומו לחפות דברים אשר לא כדן, ונהגו כמה אנשים לברור להם בעל תחבולות, וזוהי טעות, כי הדיין עצמו חלילה לו למצוא סברה לזכותו אם לא שייראה לו דין גמור, ולא אמרו: "מדרף זכותו" אלא לומר, שהדיין המבורר מבין דבר לאשורו, ואם יש לו צד זכות נושא ונותן עם חברו, וכן הדיין המבורר השני, נמצא, שלא נעלמה ונסתרה שום זכות משניהם, והשלישי שומע נימוקי שניהם ומכריע ביניהם ועל ידי כן יוצא הדין לאמיתו. (6) בכתב יד תימן: שבייר בעל הדין. וכן בחושן משפט שם. (7) ראה לעיל פרק ד, הלכה א. (8) סנהדרין שם, כדברי רב פפא: כגון בתי דין של רב הונא ורב חסדא. שלא היה רב חסדא גדול כרב הונא, ובכל זאת יכול הצד השני לבחור בו (רדב"ז). וכל זה כששני הדיינים גרים בעיר אחת, אבל כשהשני גר בעיר אחרת אינו כופה את בעל דינו לילך עימו לעיר אחרת, כמבואר לעיל פרק ו, הלכה ו (כסף משנה). וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: כגון, ואם הצד השני רוצה לברור לו דין שאינו תלמיד חכם אינו רשאי, משום כבודו של חכם,

יום ראשון ב' אייר ה'תש"פ

הלכות סנהדרין

פרק שביעי

(1) דיינים בוררים, שכל אחד מבעלי הדין בחר באחד, ושניהם בוררים להם דיין שלישי לדון בשלושה. הסכמת הצדדים לקבלת קרוב או פסול לדון או להעיד. הבאת עדים או ראיות לסתור הדין לאחר שנגמר.

- א. אֶחָד מִבְּעֵלֵי דִינִין שְׁאָמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי, 16
- וְאָמַר בְּעַל דִּינִי²: פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי - הָרִי אֵלָיו שְׁנֵי 17
- הַדִּינִים, שְׂבִיר זֶה אֶחָד וְזֶה אֶחָד, הֵם³ בּוֹרְרִים לָהֶן 18
- דִּין שְׁלִישִׁי, וְשָׁלְשָׁתָן דִּינִין לְשִׁנְיָהּ; שְׁמִתוֹף כֶּף יֵצֵא 19
- הַדִּין לְאַמְתּוֹ⁵. אֶפְלוּ הִיָּה אֶחָד שְׂבִירָיו בְּעֵלֵי הַדִּין⁶ 20
- חֲכָם גָּדוֹל וְסִמּוֹף⁷, אֵינּוּ יָכוֹל לִכְפֹּת אֶת בְּעַל דִּינּוֹ 21
- שִׁידוֹן אֶצֶל זֶה, אֶלֹא גַם הוּא בּוֹרֵר מִי שִׁירְצָה⁸. 22

(2) הצד שכנגד. (3) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה וכן בשולחן ערוך חושן משפט סימן יג, א. (4) אבל אין צורך שבעלי הדין יסכימו על השלישי כי אינה קובעת כאן אלא דעת הדיינים שיבררו להם אדם הגון לישב עימם (סנהדרין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ב' אייר - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחזור בו". הרי שאם עדיין לא נשבע, יכול הוא לחזור בו. וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: הכי גרסינן ונשבע.

ד. והוא הדין למי שנתחייב שבועת הסתם²⁶ והפכה²⁷,¹⁸ אם קנו מידו או אם נשבע זה שנהפכה עליו - אינו יכול לחזור בו²⁸.

26) שהיא מתקנת חכמי התלמוד, ונקראת היסת, שהשיאוהו החכמים להישבע שמא יודה, כגון כופר הכל, שמן התורה פטור הוא מלהישבע וחכמים חייבוהו להישבע (שבועות מ, ב) וראה בבאורנו להלכות אישות פרק י"ב. 27) על התובע, שיישבע ויטול. "ואין לך שבועה שתיחפך אלא שבועת היסת בלבד" (הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ו). 28) בבא בתרא קכז, ב "האומר לחברו עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי... אתה מכרתו לי... רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו" והרי אין נשבעים על עבדים מן התורה, וכל השבועה שם אינה אלא שבועת היסת, הרי שגם בה אינו יכול לחזור (לחם משנה).

ה. והוא הדין במי שלא היה חייב שבועה, ואמר אשבע לך שבועה²⁹: אם קנו מידו - אינו יכול לחזור בו; ואם לא קנו מידו, אף על פי שקבל בבית דין³⁰ - חוזר עד שיגמר הדין וישבע³¹.

29) בכתב יד התימנים: שבועה חמורה. 30) שהתחייב. 31) כלומר, קבלתו כשלעצמה אינה נחשבת "גמר דין" אלא השבועה עצמה היא גמר דינו (סמ"ע לחושן משפט כב, סעיף קטן כב).

ו. מי שנתחייב בבית דין, והביא עדים או ראיה³² לזכותו - סותר את הדין, וחוזר הדין³³. אף על פי שפכר נגמר הדין, כל זמן שהוא מביא ראיה³⁴ - סותר³⁵. אמרו לו הדינים: כל ראיות שיש לך, הבא מבאן ועד שלשים יום! אף על פי שהביא ראיה לאחר שלשים יום - סותר את הדין. מה יעשה אם לא מצא בתוך שלשים ומצא לאחר שלשים³⁶?

32) הוכחה שבכתב. 33) בית דינו סותר לו דינו שפסקו ומחייבים את שכנגדו (סנהדרין לא, א וברש"י). 34) שטר זכותו. 35) ירושלמי שם הלכה י"ב: אפילו לאחר גזר דין. ובשולחן ערוך חושן משפט סימן כ, סעיף א: "ואפילו אם פרע כבר". 36) סנהדרין שם, וכרבן שמעון בן גמליאל.

ז. אבל אם סתם³⁷ את טענותיו - אינו סותר. כיצד? אמרו לו: יש לך עדים? אמר: אין לי עדים. יש לך ראיה? אמר: אין לי ראיה. ודנו אותו וחיכוהו. פנין שראה שנתחייב, אמר: קרבו פלוני ופלוני והעידוני! או שהוציא ראיה מתוך אפנתו³⁸ - אין זה כלום, ואין משגיחין על עידו ועל ראיתו³⁹.

37) סגר. 38) חגורתו, מלאה תפירות כעין כיסים. 39) כי חוששים שמא שכרם להעיד שקר וזיין שטרותיו. והוא הדין אם אמרו לו: הבא עדים, ואמר אין לי ולאחר זמן הביא, אין זה כלום, כדעת החכמים שם, אלא שרבינו

שארין זה ראוי לישוב עימו בדין, אלא כופים אותו לברור לו תלמיד חכם, או ידון לפני החכם שבירר חבריו (רדב"ז וכן בחושן משפט שם).

ב. מי שקבל עליו קרוב או פסול⁹, בין להיותו דין בין להיותו עד עליו, אפילו קבל אחד מן הפסולים בעברה¹⁰ כשני עדים כשרים להעיד עליו¹¹ או כשלושה בית דין ממחין לדון לו, בין שקבל על עצמו לאבד זכותיו ולמחל מה שהיה טוען על פיהן, בין שקבל¹³ שיתן כל מה שיתען עליו חברו בעדות זו הפסול או בדינו¹⁴: אם קנו מידו¹⁵ על זה - אינו יכול לחזור בו¹⁶; ואם לא קנו מידו - יכול לחזור בו עד שיגמר הדין. נגמר הדין¹⁷, והוציא הממון בדין זה הפסול¹⁸ או בעדותו - אינו יכול לחזור¹⁹.

9) לדון או להעיד, כגון מלווה בריבית ומשחק בקוביא. 10) שפסולים להעיד, ראה הלכות עדות פרק י, הלכה א-ג. 11) שהסכים מראש שיהיה זה נאמן עלי לחייב אותו כשני עדים כשרים (סנהדרין כג, א). 12) כלפי חברו הנתבע. 13) הנתבע. 14) ובכתב יד תימן: "בעדות זה הפסול או בדינו". 15) שקבלו ממנו בקבלת קניין סודר שהוא מתחייב לקיים כנ"ל, ראה לעיל פרק ו, הלכה ה ובבאורנו שם. 16) ואפילו לפני גמר דין (סנהדרין כד, ב) "אין לאחר קניין כלום". 17) שאמר בית הדין: צא תן לו. 18) לדון. 19) שם. וכדעת רבא. ואין זה תלוי ב"הוצאת הממון" אלא בגמר הדין, ולא נתכוון רבינו לומר, אלא שאפילו הספיק להוציא הממון לפני גמר הדין עדיין יכול החייב לחזור בו (רדב"ז). ולדעת הכסף משנה כוונת רבינו לומר: כל שנגמר הדין הרי זה כאילו הוציא הממון כבר. והשווה הלכות מלווה ולווה פרק ט"ו, הלכה ג-ד. וראוי להעיר, שב"לשונות הרמב"ם" להרדב"ז סימן פב מחליט שיש כאן טעות וצריך להיות: "נגמר הדין להוציא הממון" וכו'.

ג. וכן מי שנתחייב לחברו שבועה בבית דין²⁰, ואמר לו²¹: השבע לי בחיי ראשך²² והפטר, או השבע לי בחיי ראשך ואתן לך כל מה שתטען²³: אם קנו מידו - אינו יכול לחזור בו²⁴; ואם לא קנו מידו - יכול לחזור בו עד שיגמר הדין²⁵. נגמר הדין ונשבע פמו שאמר לו - אינו יכול לחזור, וחייב לשלם.

20) שבועה חמורה, שאוחז ספר תורה בזרועו ואומר: הריני נשבע בה' אלוקי ישראל (הלכות שבועות פרק י"א, הלכה ח"ט). 21) התובע לנתבע. 22) שזוהי שבועה קלה, שאינו מזכיר בה שם שמים. 23) שאמר הנתבע לתובע שנתחייב שבועה, כגון הפוגם שטרו, שטוען הלווה קבלת כבר את כל הסכום והמלווה טוען שלא קיבל אלא מקצתו (ראה הלכות מלווה פרק י"ד, הלכה א), ועל המלווה להישבע, כמבואר בשבועות מה, א. 24) סנהדרין כד, א ועמוד ב. 25) השבועה היא-היא הגמר דין כמו שאמרו (בבא בתרא קכח, א) "רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלא בפני בעל דין, ומתוך שהיה קטן כשמת מורישו לפיכך קוראים לו: ינוקא (כסף משנה).

- י. מִי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ, ⁵⁰שָׁאם לֹא יָבֹא בְיוֹם פְּלוֹנִי וְיִשְׁבַּע ⁵¹ - יִהְיֶה חֵבְרוֹ נֶאֱמָן בְּטַעֲנוֹ וְיִטַּל ⁵² כָּל מָה שֶׁטָּעַן בְּלֹא שְׂבוּעָה, אוֹ שָׁאם לֹא יָבֹא בְיוֹם פְּלוֹנִי וְיִשְׁבַּע וְיִטַּל - אֲבָד אֶת זְכוּתוֹ ⁵³ וְאֵין לוֹ פְּלוֹם וְיִפְטֹר חֵבְרוֹ ⁵⁴, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא בָּא - נִתְקַיְמוּ הַתְּנָאִים, וְאֲבָד אֶת זְכוּתוֹ ⁵⁵. וְאִם הָבִיא רֵאִיָּה שֶׁהָיָה אָנוֹס בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם ⁵⁶ - הָרִי זֶה פְּטוֹר מִקְנָן זֶה, וְיִשְׁבַּע בְּשִׁיתְּפַעְנוּ חֵבְרוֹ, כְּשֶׁהָיָה מִקְדָּם ⁵⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה ⁵⁸.

(50) שהתחייב בקבלת "קניין סודר" מידו בפני בית דין. (51) להכחיש את טענת התובע ולהיפטר מלשלם. (52) התובע. (53) כאן מדובר כשקנו מהתובע. (54) הנתבע. (55) זה מוסב על שניהם גם על התובע וגם על תנאי הנתבע (סמ"ע לחושן משפט כא, סעיף קטן ב). ומקור ההלכה בנדרים כז, א. ושם עמוד ב' התנו שיהא הקניין נעשה בבית דין חשוב, כי בלא זה אין זו אלא "אסמכתא" שסמך על דעתו וסבר שיכול לבוא ליום פלוני וכל "אסמכתא" אינה קונה "שהרי לא גמר בליבו להקנות", כמבואר בהלכות מכירה פרק י"א, הלכה ב, ואמנם שם הלכה י"ג מדגיש רבינו: "אסמכתא שקנו מידו עליה בבית דין חשוב הרי זה קנה". וכנראה שרבינו סמך כאן על דבריו בהלכות מכירה (על פי לחם משנה). (56) ולפיכך לא בא. (57) לפני הקניין, שהנתבע נפטר בשבועה (נדרים כז, א) "אנוס הוא, ואנוס רחמנא פטרו". ולדעת הסמ"ג מצוות עשה צז, הרי זו הוראת הגאונים. ומקורה בירושלמי קידושין פרק ג, הלכה ב: הִמְתַּנָּה אִם לֹא אַעֲשֶׂה כֵךְ בְּיוֹם פְּלוֹנִי יִהְיֶה כֵךְ וַאֲדַע לוֹ אוֹנוֹס - "רבי יוחנן אמר אנוס כמאן דלא עבד". וראה בש"ך שם סעיף קטן ג. (58) השווה הלכות מכירה פרק י"א, הלכה י"ד.

יום שני ג' אייר ה'תש"פ

פרק שמיני

(1) שאין מטום בדיני נפשות לחובה, עד שיהיו המחייבים יתר על המזכים בשניים. בית דין של שלושה שנחלקו, שניים אומרים זכאי או חייב, והשלישי אומר: איני יודע. דיין האומר: איני יודע, אם צריך לנמק את טעמי ספיקו.

- א. בֵּית דִּין שֶׁנִּחְלָקוּ, מִקְצָתָם אוֹמְרִים זָכָאי, וּמִקְצָתָם אוֹמְרִים חַיִּב - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב ². וְזוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטּוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת וּבִשְׂאָר דִּינֵי אָסוּר וּמִתְרִי וְטָמֵא וְטָהוֹר וְכִיּוּצָא בְּהֵן ⁴; אֲבָל בְּדִינֵי נַפְשוֹת ⁵, אִם נִחְלָקוּ בְּזֶה הַחוּטָא אִם יִהְיֶה אוֹ לֹא יִהְיֶה: אִם הָיָה הָרֵב מְזַפִּים - זָכָאי, וְאִם הָיָה הָרֵב מְחַיִּבִין - אִינוֹ נִהְיֶה עַד שֶׁיִּהְיֶה הַמְּחַיִּבִין יָתֵר עַל הַמְּזַפִּים שְׁנַיִם ⁶. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁעַל זֶה הִזְהִירָה תּוֹרָה וְאָמְרָה ⁸: לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרַעַת.

משמיענו, שאפילו אם אמר "קרבו פלוני ופלוני" דווקא אם הצהיר תחילה: אין לי עדים - אינו סותר, אבל אם שתק עד שנתחייב בדין ואחרי כן אמר: קרבו פלוני ופלוני והעידוני, והעידו, סותר הדין (לחם משנה). וכן מבואר להלכה בחושן משפט כ סעיף א וראוי להעיר שבסמ"ע לחושן משפט שם סעיף קטן ב מחליט, שיש בדברי רבינו כאן חיסרון הניכר, וכך הוא הנוסח הנכון: "יש לך ראייה, אמר אין לי ראייה, אף על פי שמצא אחרי כן אינו כלום. ואין צריך לומר אם אמרו... אמר אין לי ראייה ודנו אותו וחיבוהו". והמדפיס השמיט מן תיבת "ראייה" הראשונה עד תיבת "ראייה" השנייה. וכן הוא לשון השולחן ערוך, שכידוע הוא נמשך אחרי לשון רבינו.

- ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָיָה הָרֵאִיָּה ⁴⁰ אֶצְלוֹ ⁴¹ וְהָעֵדִים עִמּוֹ בְּמִדְּנָה; אֲבָל אִם אָמַר: אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רֵאִיָּה, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן בָּאוּ לוֹ עֵדִים מִמִּדְּנָתָהֶם, אוֹ שֶׁהָיָה הַחֲמַת ⁴² שֶׁל אָבִיו שִׁישׁ שָׁם הַשְּׁטָרוֹת מִפְּקֻדַּת בֵּיד אַחֲרִים, וְכֹא זֶה שֶׁהַפְּקֻדִין אֶצְלוֹ וְהוּצִיא לוֹ רֵאִיתוֹ - הָרִי זֶה מְבִיא וְסוֹתֵר ⁴³. וּמִפְּנֵי מָה סוֹתֵר? מִפְּנֵי שִׁיכּוֹל לְטַעַן וְלֹמַר: זֶה שְׂאֵמְרָתִי אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רֵאִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה מְצוּיִין אֶצְלִי. וְכֹל זֶמֶן שִׁיכּוֹל לְטַעַן וְלֹמַר: זֶה שְׂאֵמְרָתִי אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רֵאִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה מְצוּיִין אֶצְלִי, אוֹ מִפְּנֵי כֵךְ וְכֵךְ אֲמַרְתִּי אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רֵאִיָּה, וְהָיָה מִמֶּשׁ בְּדַבְּרֵיו - הָרִי זֶה לֹא סָתַם טַעֲנוֹתָיו, וְסוֹתֵר. לְפִיכָךְ, אִם פָּרַשׁ וְאָמַר: אֵין לִי עֵדִים כָּלֵל, לֹא הִנֵּה וְלֹא בְּמִדְּנָתָהֶם, וְלֹא רֵאִיָּה כָּלֵל, לֹא בְּיָדִי וְלֹא בְּיַד אַחֲרִים - אֵינוֹ יָכוֹל לְסוֹתֵר ⁴⁴.

(40) שטר זכותו. (41) ברשותו. (42) שק עור. (43) סנהדרין לא, ב. (44) תוספתא שם פרק ו משנה ו. וכן בירושלמי שם הלכה י"ב: "עד שיכפור בראיותיו" ומפרש ה'פני משה' שאמר: אין לי ראייה כלל לא בידי ולא ביד אחרים, שוב אינו יכול לסתור.

- ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּגִדּוֹל שְׁנֵתְחִיב ⁴⁵, וְהִבִּיא רֵאִיוֹת וְהִבִּיא עֵדִים אַחֵר שְׁסָתַם טַעֲנוֹתָיו; אֲבָל יוֹרֵשׁ שֶׁהוּא קָטָן פְּשָׁמַת מוֹרִישׁוֹ, וְכֹא עָלָיו טַעֲנוֹת מִחֲמַת מוֹרִישׁוֹ ⁴⁷ אַחֵר שֶׁהִגְדִּיל, וְאָמַר: אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רֵאִיָּה, וְאַחֵר שֶׁיּוּצָא מִבֵּית דִּין חַיִּב אֲמָרוּ לוֹ אַחֲרִים: אָנוּ יוֹדְעִים לְאָבִיךָ עֲדוֹת שֶׁתְּסוֹתֵר בָּהּ דִּין זֶה, אוֹ אָמַר לוֹ אַחֵר: מוֹרִישְׁךָ הִפְקִיד ⁴⁸ רֵאִיָּה זוֹ - הָרִי זֶה מְבִיא מִיָּד וְסוֹתֵר, שֶׁאֵין הַיּוֹרֵשׁ קָטָן יוֹדֵעַ כָּל רֵאִיוֹת מוֹרִישׁוֹ ⁴⁹.

(45) שאינו יכול לסתור. (46) מחמת עצמו. (47) נגד הנכסים שירש ממורישו. (48) בכתב יד תימן: הפקיד אצלי ראייה זו. (49) סנהדרין לא, א וכפסק רב נחמן שם. ואף על פי ששם כתוב: "ההוא ינוקא" - היה קטן, סובר רבינו כשנתבע לדין כבר היה גדול בשנים, שאם לא היה גדול לא היה רב נחמן נזקק לדנו כלל, שהרי זה כאילו מקבל עדות

עמהם. ולא אמרו (סנהדרין יז, א) שאסור לו לחזור ולדון, אלא בדיני נפשות (ראה לקמן פ"ט, ה"ב), אבל בדיני ממונות אפילו המסתפק חוזר ודן, שאינו גרוע מאחד התלמידים, שמלמד בדיני ממונות בין זכות ובין חובה (לקמן פ"א, ה"א). וכן נראה מפירוש רבינו חננאל שם, שכל הסוגיא אינה עוסקת אלא בדיני נפשות (רדב"ז ולחם-משנה). (17) נמצא שאין כאן הטייה לא לזכות ולא לחובה. (18) כמו שאמרו בתוספתא הנ"ל "לעולם מוסיפים הדיינים עד שיגמר הדין". (19) אע"פ שהדיין "המסתפק" הוא כמי שאינו, בכל זאת נשאר עדיין בית-דין שלם, וכשמוסיפים דיינים עושים "בית-דין שקול" אפילו לכתחילה, כמבואר בסנהדרין יז, א. (20) זה החמישי מהם. (21) ירושלמי שם פ"ה, ה"ה: "למה מוסיפים דיינים, שאם היו שנים מן הראשונים מזכים ואחד מן האחרונים, ליגמר הדין בשלשה". ומפרש רבינו: "ואחד מן האחרונים" - שגם הוא מזכה, והשני מן האחרונים מחייב, והראשון נשאר בספקיו - בכל זה הולכים אחר הרוב (הרשב"א בהבנת דברי רבינו, וכן בביאור הגר"א לחו"מ סי' יח, סק"ו). ואם שנים אומרים זכאי, ואחד - חייב, ושנים אומרים איננו יודעים, צריכים להוסיף, כיון שאין כאן רוב נגד השנים המסתפקים, כי לדעת רבינו גם "המסתפקים" הרי הם כישנם (רשב"א הנ"ל, וכן בסמ"ע לחו"מ סי' יח ס"ק ה, ובש"ך שם). (22) כנ"ל אות טז, ולא חזר רבינו כאן אלא להשמיענו את סוף דבריו שמוסיפים עד שבעים ואחד. (23) שתמיד היו מחצה למחצה ואחד מסתפק. (24) שאין דיני ממונות עדיפים מדיני נפשות שאין מוסיפים בהם אלא עד שבעים ואחד, כמבואר בסנהדרין מ, א (ביאור הגר"א שם ס"ק יב). (25) שם, לענין דיני נפשות, וממנו למד רבינו לדיני ממונות (לחם-משנה). (26) שם מב, א "אומר בדיני ממונות נודקן הדין" (הגר"א שם ס"ק יד).

ג. כל מי שאמר איני יודע - אינו צריך לתת טעם לדבריו ולהודיע מאי זה טעם בא לו הספק²⁷. פדדך³¹ שפמא המזפה מאי זה טעם מזפה, והמחייב מאי זה טעם מחייב²⁸.³³

(27) סנהדרין יז, א: זה שאמר איני יודע - כמו שאינו הוא, ואם אמר טעם - אין שומעים לו. כלומר, אינו צריך לנמק את טעמי ספיקו, וראה ברש"י שם ד"ה: ואי אמר (לחם-משנה). (28) ראה לקמן פ"י, ה"א-ד.

יום שלישי ד' אייר ה'תש"פ

פרק תשיעי

(1) סנהדרין שראו כולם לחובה - פטור. סנהדרי קטנה שנחלקו בדיני נפשות, ואחד אומר: איני יודע. סנהדרי גדולה שנחלקו בדיני נפשות, שלושים וחמישה מזכים, ושלושים ושישה מחייבים, איך חותכים את הדין.

א. סנהדרין שפחתו כלם בדיני נפשות תחלה², ואמרו כלן חייב - הרי זה פטור³, עד שיהיו שם מקצת מוסיפין שיהפכו בזכותו, וירבו המחייבין, ואחר כך יתרגל⁴.³⁷

1 פלומר: אם הרב נוטים לרעה להרג - לא תהיה
2 אחריהם, עד שיטו הטנה גדולה ויוסיפו המחייבין
3 שנים. שנאמר: לנטת אחרי רבים להטת¹⁰. הטייתך
4 לטובה - על פי אחד, לרעה - על פי שנים. וכל
5 אלו הדברים קבילה הם¹¹.

(2) משנה בסנהדרין כט, א. (3) חולין יא, א. (4) כגון כשר ופסול. (5) שהם בעשרים ושלשה - סנהדרין קטנה, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ב. (6) משנה בסנהדרין ב, א. (7) ששמעו איש מפי איש עד למשה מסיני. (8) בכת"י תימן: שעל זה הזהיר בתורה, ואמר. (9) על-פי אחד בלבד. (10) אם אתה רוצה לנטות לרעה, אינה אלא אחרי הטייה מרובה, שהיא של שנים. (11) שקיבל משה מסיני, ובמשנה שם אמרו: "לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני שאהיה עמהם לטובה, אם-כן למה נאמר: אחרי רבים להטות? - לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה, הטייתך לטובה - על-פי אחד, הטייתך לרעה על-פי שנים". והשווה לעיל פ"ה, ה"ג.

6 ב. בית דין של שלשה¹² שנחלקו: שנים אומרים
7 זכאי, ואחד אומר חייב - הרי זה זכאי. שנים
8 אומרים חייב¹³, ואחד אומר זכאי - הרי זה חייב.
9 אחד אומר זכאי, ואחד אומר חייב, ואחד אומר איני
10 יודע, או שאמרו שנים זכאי או חייב, והשלישי
11 אומר איני יודע¹⁴ - יוסיפו הדיינים שנים¹⁵. נמצאו
12 חמשה נושאים ונותנים בדבר¹⁶. אמרו שלשה מהם
13 זכאי, ושנים אומרים חייב - הרי זה זכאי. אמרו
14 שלשה חייב, ושנים זכאי - הרי זה חייב. אמרו שנים
15 מהם זכאי, ושנים מהם חייב, ואחד אומר איני
16 יודע¹⁷ - מוסיפין שנים¹⁸. אבל אם אמרו ארבעה
17 זכאי או חייב, ואחד אומר איני יודע¹⁹, או שאמרו
18 שלשה זכאי, ואחד חייב, ואמר אחד איני יודע, בין
19 שהיה זה²⁰ שאמר איני יודע הוא שאמר איני יודע
20 בתחלה, בין שאמר אחר - הולכים אחר הרב²¹. הרי
21 מחצה למחצה ואחד אומר איני יודע - הרי אלו
22 מוסיפין שנים אחרים²². וכן אם נסתפק הדבר²³ -
23 מוסיפין והולכין עד שבעים ואחד²⁴. הגיעו
24 לשבעים ואחד, ואמרו שלשים וחמשה חייב,
25 ושלשים וחמשה זכאי, ואחד אומר איני יודע -
26 נושאים ונותנים עמו עד שיחזרו לדברי הצד האחד,
27 ונמצאו שלשים וששה מזכים או מחייבין²⁵. ואם לא
28 חזר לא הוא ולא אחד מהן - הרי הדבר ספק,
29 ומעמידין את הממון בחזקת בעליו²⁶.

(12) הדין דיני ממונות. (13) שנאמר, אחרי רבים להטות (סנהדרין כט, א וברש"י). (14) נמצא זה שאמר: איני יודע, כאילו איננו במושב זה, ונשאר הדין בשנים. וזה לא יתכן, שהרי צריכים שלשה דיינים (שם, וברש"י). (15) תוספתא שם פ"ו, מ"ד: "עד כמה מוסיפים - אין פחות משנים". (16) שאף זה שאמר תחילה: "איני יודע" יכול לחזור ולדון

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30 וְשֵׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אוֹמְרִים חֵיב, וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ
31 - חֵיב, שֶׁהָרִי רַבּוֹ הַמְּחַיֵּבִין שְׁנָם²⁴.

(5) שהיא של עשרים ושלשה. (6) שהייתך לטובה מספיקה על-פי אחד (לעיל פ"ח, ה"א). (7) והייתה לרעה אינה אלא על-פי שנים (שם). (8) נמצא זה שאמר: איני יודע, כמי שאינו, ואין דנים דיני נפשות בפחות מכ"ג (סנהדרין מ, א וברש"י). (9) שם, נמצאו כולם עשרים וארבעה, י"א מהם יזכו וי"ג יחייבו, הרי הטייה לרעה על-פי שנים (שם יז, א וברש"י). (10) שם, משום חומר דיני נפשות אין לו לחזור וללמד חובה, אבל ודאי אם ירצה ללמד זכות - רשאי, שהרי אפילו מי שלימד חובה חוזר ומלמד זכות, כמבואר לקמן פ"א, ה"א. וכן דעת ה'תוספות' שם, לג, ב ד"ה אחד. ומטעם זה פסק רבינו לעיל פ"ח, ה"ב: העוסק בדיני ממונות, שאפילו הדיין שאמר איני יודע - חוזר ודן (ראה בבאורנו שם אות טו), שהרי בדיני ממונות מה שהוא חובה לזה - הוא זכות לבעל-דין השני (כסף-משנה). (11) שספק נפשות להקל. ואע"פ שאין עושים בתחילה בית-דין שקול (=זוגי) - במוספים, עושים אפילו לכתחילה (סנהדרין יז, א). וכן אין כאן צורך בהטייה של אחד, כי זה לא נאמר אלא כשביטל-הדין לא היה אלא עשרים ושלשה, וכשאחד מהם אמר איני יודע, נמצא בית-דין זה חסר הוא, ואין גומרים בו דיני נפשות, אבל כאן יש בית-דין שלם, מזכים את הנהרג מכח ספק נפשות ולהקל (לחם-משנה). וב'תוספות' יו"ט 'לסנהדרין פ"ה מ"ה, מגיה בדברי רבינו כאן: אמרו י"ג זכאי וכו', שכל כ"ה הדיינים השתתפו בדין, וי"ג אמרו זכאי, כי זה שאמר תחילה איני יודע, חזר ולימד זכות, באופן שיש כאן הטייה לטובה על-פי אחד. (12) בין שהוא המסתפק הקודם, בין שהוא אחר, והמסתפק חזר ולימד זכות. (13) כאן מדובר, שמתחילה היו י"ב מחייבים וי"א מזכים, והוצרכו להוסיף שנים והרי הם כ"ה, ואחד מן השנים הנוספים אמר: איני יודע. (14) כיון שאחד מן הנוספים אמר "איני יודע", הרי הוא כאינו, ולעולם צריך שיוסיפו שנים, כמו ששינו בתוספתא סנהדרין פ"ז, מ"ד: "שעד עכשיו לא הוסיפו אלא אחד" (לחם-משנה). והטעם שאין מוסיפים אלא שנים, מפני שמעכשיו צריך להוסיף לישא וליתן מחדש, וכשיוסיפו שנים, כל דיין מהקודמים יעמיק במשאו ומתנו, בידעו ששנים חדשים נגדו, אבל אם לא יוסיפו אלא אחד, כל דיין מהקודמים לא יחוש לו, ויעמיד דעתו כפי סברתו הקודמת, באמרו: "גם לי לב כמוהו" (אור שמח). (15) בכל פעם כשאחד מן הנוספים יאמר: איני יודע. (16) כי בשעת גמר דין, יכול גם המלמד זכות לומר: חייב, כמבואר לקמן פ"י, ה"ב. ואז אפילו אחד מן הנוספים יאמר: איני יודע, אין צורך להוסיף שנים אחרים, כי כל שיש רוב, אין משגיחים במסתפק החדש מן השנים הנוספים (לחם-משנה). (17) כגון שבתחילה היו י"ב מחייבים כנגד י"א מזכים והוסיפו שנים, וזיכה האחד, והשני אמר: איני יודע, נמצאו אלו כנגד אלו, ואחד אינו יודע (אור שמח). (18) שבתחילה היו י"א כנגד י"א, והוסיפו שנים, וחייב האחד, והשני אמר: איני יודע, והוסיפו עוד שנים, וזיכה האחד, והשני - חייב, נמצאו המחייבים יותר אחד בלבד.

(2) מיד בהתחלת הדין. (3) סנהדרין יז, א "סנהדרי שראו כולם לחובה - פוטרים אותו". והטעם, כיון שצריך להלין את דינו עד למחר, כדי לחפש אחריו זכות (ראה לקמן פ"א, ה"א), אלה שחייבוהו כולם פה אחד, שוב לא ימצאו לו זכות. וראה בסמוך אות ג. ומעניין פירושו של רבי מאיר הלוי (בן דורו של הרמב"ם) הובא בקהלת יעקב לר"י אלגזי, ערך פטור, שכוונת דבריהם: "פוטרים אותו" לומר, פוטרים אותו מיד למיתה, ואין מענים את דינו עד למחר כבשאר הגידונים. וכיוצא בזה שינוי (שבועות לט, א) "אם אמר (זה שנתחייב שבועה ואיימו עליו על חומר עונש השבועה) איני נשבע - פוטרים אותו מיד", ומפרש רש"י: אין משהים אותו, ועל כרחו ישלם מיד (תורה תמימה, שמות כג, ב). (4) כי בכל מקרה יש צדדים לזכות ע"פ אופנים רחוקים, כגון אולי לא היה שפוי בדעתו, וכדומה, כמו שמקובל היום באומות הנאורות, שמעמידים לכל פושע ורוצח סניגור להשתדל בהצלתו ולהפוך בזכותו, וכיון שבית-דין זה לא נודעה לו שום זכות להצילו, אפילו בדרך הרחוקה ביותר, מוכח שאינו בקי בדינים, או שהחליט המשפט במהירות בלי עיון מספיק (מהר"ן חיות בהגהותיו לסנהדרין שם).

1 ב. סנהדרי קטנה⁵ שֶׁנֶחְלְקוּ בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת, שְׁנָיִם
2 עֶשְׂרֵי אוֹמְרִים זָכָא, וְאַחַד עֶשְׂרֵי אוֹמְרִים חֵיב - הָרִי
3 זֶה זָכָא⁶. שְׁנָיִם עֶשְׂרֵי אוֹמְרִים חֵיב, וְאַחַד עֶשְׂרֵי
4 אוֹמְרִים זָכָא⁷, אוֹ שְׁאֵמְרוּ אֶחָד עֶשְׂרֵי זָכָא, וְאַחַד
5 עֶשְׂרֵי חֵיב, וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, אֶפְלוּ עֶשְׂרִים
6 וּשְׁנָיִם מְזַכִּין אוֹ מְחַיֵּבִין, וְהָאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ⁸
7 - יוֹסִיפוּ שְׁנָיִם⁹. זֶה שְׁאֵמְרֵי אֵינִי יוֹדֵעַ - הָרִי הוּא
8 כְּמִי שְׁאֵינּוּ, שֶׁהָרִי אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְלַמֵּד חוֹבָה¹⁰.
9 וְנִמְצְאוּ אַחֵר הַתּוֹסֵפֶת עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חוּץ מִזֶּה
10 הַמְּסַתֵּף. אֲמָרוּ שְׁנָיִם עֶשְׂרֵי זָכָא, וּשְׁנָיִם עֶשְׂרֵי חֵיב
11 - הָרִי זֶה זָכָא¹¹. אֶחָד עֶשְׂרֵי אוֹמְרִים זָכָא, וּשְׁלֹשָׁה
12 עֶשְׂרֵי אוֹמְרִים חֵיב, אָף עַל פִּי שֶׁהָאֶחָד מִן
13 הָרֹאשׁוֹנִים¹² אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - הָרִי זֶה חֵיב, שֶׁהָרִי
14 הַמְּחַיֵּבִין רַבּוֹ בְּשְׁנָיִם. אֲמָרוּ שְׁנָיִם עֶשְׂרֵי זָכָא, וּשְׁנָיִם
15 עֶשְׂרֵי חֵיב, וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ¹³ - מוֹסִיפִין שְׁנָיִם
16 אַחֲרָיִם¹⁴. וְכֵן מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין¹⁵ עַד שֶׁיִּרְבּוּ הַמְּזַכִּין
17 אֶחָד וְיֵהָא זָכָא, אוֹ יִרְבּוּ הַמְּחַיֵּבִין שְׁנָיִם אוֹ יוֹתֵר
18 וְיֵהָא חֵיב¹⁶. הֵיוּ אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי
19 יוֹדֵעַ¹⁷, אוֹ שֶׁהָיוּ הַמְּחַיֵּבִין יוֹתֵר אֶחָד בְּלִבָּד¹⁸ -
20 מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין עַד שְׁבָעִים וְאַחַד. הִגִּיעוּ לְשִׁבְעִים
21 וְאַחַד, שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשָׁה אוֹמְרִים זָכָא, וּשְׁלֹשִׁים
22 וְחֲמֵשָׁה אוֹמְרִים חֵיב - הָרִי זֶה זָכָא. שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשָׁה
23 אוֹמְרִים חֵיב, וּשְׁלֹשִׁים וְחֲמֵשָׁה אוֹמְרִים זָכָא¹⁹ -
24 דְּנִים אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ, עַד שֶׁיֵּרָאֶה אֶחָד מֵהֶן דְּבָרֵי
25 חֲבָרוֹ וּמְזַכִּין אוֹתוֹ²⁰ אוֹ מְחַיֵּבִין אוֹתוֹ²¹. וְאִם לֹא
26 רָאָה - גְּדוֹל שְׁבַדְיָנִים אוֹמֵר: נִזְדַּקְן הַדִּין²²! וּפּוֹטְרִין
27 אוֹתוֹ. שְׁלֹשִׁים וְחֲמֵשָׁה אוֹמְרִים חֵיב, וּשְׁלֹשִׁים
28 וְחֲמֵשָׁה אוֹמְרִים זָכָא, וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ -
29 פּוֹטְרִין אוֹתוֹ²³. אֲרַבְּעָה וּשְׁלֹשִׁים אוֹמְרִים זָכָא,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ה' אייר - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאה" והכוונה כנ"ל כמבואר ב"מראה הפנים" שם. ורבינו בספר המצוות לא תעשה רפג מביא זה בשם המכילתא, והוא במכילתא דרבי שמעון בר יוחאי לפסוק זה.

- ב. ובכלל לאו זה: שלא יחזור למלמד זכות בדיני נפשות ללמד חובה, שנאמר: לא תענה על רב לנטת⁶. במה דברים אמורים? בשעת משא ומתן⁷; אבל בשעת גמר דין - יש למלמד זכות לחזור ולהתמנות עם המציבים⁸.

6 לנטות מדעתך הראשונה (רדב"ז). ומקור הדרש במכילתא פרשת משפטים: "אזהרה לדיין שלא יטה אלא לכף זכות" ומפרש רבינו, שהכוונה, אחר שלימד זכות לא ילמד חובה (מראה הפנים לירושלמי סנהדרין פרק ד, הלכה ז), והשווה ספר המצוות שם. ורש"י לסנהדרין לב, א אומר: סברה היא, שהרי אמרה תורה (במדבר לה, כה) "והצילו העדה". 7 מתוך שאתה אומר לו שלא לחזור, הוא מחזר אחר ראיות להעמיד דבריו ושוא ימצא ראיות נכונות (רש"י שם). 8 שחיפש כבר הכל, ועכשיו ראה שטעה (סנהדרין לד, א וברש"י).

- ג. תלמיד⁹ שהיה מזכיה¹⁰ ומת¹¹ - רואין אותו כאלו הוא מזכיה במקומו¹².

9 היושב כמתמחה לפני שורות הדיינים, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ז. 10 שהוציא דבריו וטעמו לאור. 11 טרם שעמד למניין. 12 שם מג, א "רואים אותו כאילו הוא חי ועומד במקומו". ומכאן, שאם היה מחייב ומת אינו כלום, נמצא המת המזכה מצטרף עם המזכים, והמת המחייב אינו מצטרף עם המחייבים (רדב"ז).

- ד. אומר אחד: יש לי ללמד עליו זכות, ונשתתק¹³ או מת קדם שילמד זכות ויאמר מאי זה טעם מזכיה - הרי הוא כמי שאינו¹⁴.

13 נאלם. 14 סנהדרין שם.

- ה. שנים שאמרו טעם אחד, אפלו משני מקראות¹⁵ - אין נמנין אלא כאחד¹⁶.

15 שם לד, א, שנאמר (תהלים סב, יב) "אחת דיבר אלוקים, שתיים זו שמעתי - מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות" ומפרש רש"י: לא נכתבו שני מקראות לטעם אחד, ובוודאי אחד מהם (=מהדיינים) טועה. ואין צריך לומר אם שניהם אמרו טעם ממקרא אחד שאין נמנים אלא כאחד (כסף משנה). ובש"ך לחושן משפט כה, סעיף קטן יט, סובר שיש טעות בנוסח שלפנינו והגירסה הנכונה היא: "שניים שאמרו טעם אחד משני מקראות" וכו', ותיבת אפילו איננה. ולדבריו אין צורך שיהיו ל"ו טעמים לכל פסק דין, וכי יעלה על הדעת, אם יאמר אחד, פלוני חייב מיתה, שעבר על לא תרצח, וכן השני, וגם השלישי יאמר כמוהו, שלא יהרגוהו? וודאי שיחייבוהו, למרות שרובם דנוהו מכוח אותו פסוק. ולא נתכווין רבינו אלא לומר, שאם שניים אמרו אותו טעם משני מקראות, וודאי אחד מהם טעה, ואינם נמנים אלא אחד, וכאמור לעיל בשם רש"י.

19 וכבר נתבאר (לעיל פ"ח ה"א) שאין הטייה לרעה על-פי אחד. 20 שאחד מן המחייבים יעבור למזכים, ויהיה לו רוב מזכים. 21 שאחד מן המזכים יעבור למחייבים, ויהיו שלשים ושבעה מחייבים, ול"ד מזכים, ויש כאן הטייה לרעה על-פי שלשה (סנהדרין מ, א וברש"י). 22 "זקן דין זה ועמוק וקשה, וצריך להמתין בו" (שם, מב, א וברש"י). 23 שספק נפשות להקל, ומדובר כאן בבית-דין הגדול שהוא של שבעים ואחד, ונחלקו הדעות מתחילה בהרכב כזה. 24 וזה שאמר: איני יודע, הרי הוא כמי שאינו.

- 1 ג. בית דין הגדול נשא²⁵ להם מחלוקת. בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות בין בדיני תורה²⁶ - אין מוסיפין עליהן²⁷, אלא דנין אלו כנגד אלו, והולכין אחר הרוב שלהן. ואם בדין אחד מן הנהרגין נחלקו²⁸ - דנין אלו כנגד אלו, עד שיפטרנה או יתחביב²⁹.

25 בכת"י תימן: שבאה. 26 בכת"י הנ"ל: בדין מדיני התורה. כגון איסור והיתר, טמא וטהור. 27 שאין אנו מוצאים במשנה (סנהדרין מ, א) הוספה אלא עד שבעים ואחד ולא יותר, וכן אמרו (שם מב, א) "כשם שאין מוסיפים על בית-דין של שבעים ואחד" וכו'. 28 בכת"י הנ"ל: מן הנהרגים בפניהם. כלומר, שהדיון נוגע כלפי נאשם העומד להיהרג על פיהם, והשאלה נשאלת למעשה להחיותו או להרגו, ואז לא מספיק רוב רגיל, אלא צריך שירבו המחייבים שנים (רדב"ז בתשובותיו ח"ה אלף תרצ), והשווה לעיל פ"ח, ה"א: "אם נחלקו בזה החוטא אם יהרג או לא יהרג" הרי שרוב על-פי שנים, נדרש בעיקר כלפי מעשה מסויים, ולא ב"דין נפשות" שאינו אלא דיון הלכתי גרידא. 29 "שיראה אחד מהם דברי חברו", וכמבואר לעיל סוף ה"ב.

יום רביעי ה' אייר ה'תש"פ

פרק עשירי

1 דיין הנוטה אחר דברי חברו, לא על פי טעם עצמו. האיסור ללמד חובה בדיני נפשות, אחרי שלימד זכות מתחילה. מה מותר לתלמיד לענות בדיני נפשות. בית דין שטעה בדיני נפשות ורוצה לסתור את דינו.

- 7 א. אחד מן הדיינים בדיני נפשות שהיה מן המזכין או מן המחייבין, לא מפני שאמר דבר הנראה לו בדעתו, אלא נטה אחר דברי חברו - הרי זה עובר בלא תעשה. ועל זה נאמר: ולא תענה על רב לנטת². מפי השמועה³ למדו, שלא תאמר בשעת מנין⁴: די שפאהי פאיש פלוני! אלא אמר מה שלפניך⁵.

2 לנטות אחר דעת אחרים. 3 שקיבלו חכמינו איש מפי איש. 4 מניין הדיעות לאן נוטה הרוב. 5 תוספתא סנהדרין פרק ג, משנה ד "לנטות אחרי רבים - שלא תאמר בשעת הדין דיו לעבד שיהא כרבו, אמור מה שבדעתך". ובירושלמי שם פרק ד, הלכה ז אמרו: "לא תענה אפילו אחר

20 אַתְּ דִּינֵהוּ, וְאֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ²⁸. בְּמָה דְּבָרִים
21 אֲמֹרִים²⁹? בְּשִׁטְעוֹ דְּבָרָא שְׂאִין הַצְדֻקִין³⁰ מוֹדִין
22 בּוֹ³¹; אָבֵל אִם טָעוּ דְּבָרָא שְׂהַצְדֻקִין מוֹדִין בּוֹ³² -
23 מַחְזִירִין אוֹתוֹ לְחוּבָה³³. פִּיעֵד? אָמְרוּ: הֵבָא עַל
24 הָעֵרְוָה³⁴ שְׁלֵא דְּבִרְכָה³⁵ - פִּטוּר, וּפְטוּרָהוּ - מַחְזִירִין
25 אוֹתוֹ וּמִמֵּיתִין אוֹתוֹ³⁶; אָבֵל אִם אָמְרוּ: הַמַּעֲרָה³⁷
26 שְׁלֵא דְּבִרְכָה - פִּטוּר, וּפְטוּרָהוּ - אֵין מַחְזִירִין
27 אוֹתוֹ³⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(27) שם לג, ב, שנאמר (שמות כג, ז) "ונקי...אל תהרוג" ומפרש רש"י: נקי מן החטא ואף על פי שנתחייב בדין. (28) שם, שנאמר: "וצדיק אל תהרוג" ומפרש רש"י: שנצטדק בדין אף על פי שאינו נקי. (29) שאין מחזירים אותו. (30) הכופרים בתורה שבעל פה. (31) כגון, שטעו בדבר המפורש במשנה או בדברי האמוראים. (32) המפורש בתורה. (33) שהרי כל אדם יודע, שזוהי טעות, והוראתם - אינה הוראה. (34) אשה האסורה לו, כלשון הכתוב (ויקרא יח, ו) "לא תקרבו לגלות ערווה". (35) שלא במקום בתוליה. (36) שדבר זה מפורש בתורה (שם כ, יג), "משכבי אשה" - מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה (סנהדרין עד, א). ודבר זה גם הצדוקים מודים בו, כמבואר בהוריות ד, א. (37) הכנסת ראש העטרה בלבד, כלשון הכתוב: את מקורה הערה (מלשון רבינו הלכות איסורי ביאה פרק א, הלכה י'). (38) שבדבר זה אין הצדוקים מודים בו, והם סוברים: כדרכה - חייב אפילו בהעראה: שלא כדרכה - אינו חייב אלא בגמר ביאה, שהיא הכנסת כל האבר, כמבואר בהוריות שם (סנהדרין לג, ב וכפירוש התוספות דיבור המתחיל שטעה).

יום חמישי ו' אייר ה'תש"פ

פרק אחד עשר

(1) ההבדלים הדיוניים בין דיני ממונות לדיני נפשות. דרכי הדיונים במסית. השתתפות האב עם בנו במהלך הדיון. כשרות הגר לדיינות.

28 א. מַה בֵּין דִּינֵי מַמוֹנוֹת לְדִינֵי נַפְשׁוֹת? דִּינֵי מַמוֹנוֹת
29 - בְּשִׁלְשָׁה²; דִּינֵי נַפְשׁוֹת - בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה³. דִּינֵי
30 מַמוֹנוֹת - פּוֹתֵחִין⁴ בֵּין לְזִכּוֹת בֵּין לְחוּבָה; דִּינֵי
31 נַפְשׁוֹת - פּוֹתֵחִין לְזִכּוֹת, כְּמוֹ שְׂבִאֲרֵנוּ⁵, וְאֵין פּוֹתֵחִין
32 לְחוּבָה. דִּינֵי מַמוֹנוֹת - מְטִין עַל פִּי אֶחָד⁶ בֵּין לְזִכּוֹת
33 בֵּין לְחוּבָה; דִּינֵי נַפְשׁוֹת - מְטִין עַל פִּי אֶחָד לְזִכּוֹת,
34 וְעַל פִּי שְׁנַיִם לְחוּבָה⁷. דִּינֵי מַמוֹנוֹת - מַחְזִירִין⁸ בֵּין
35 לְזִכּוֹת בֵּין לְחוּבָה; וְדִינֵי נַפְשׁוֹת - מַחְזִירִין לְזִכּוֹת,
36 וְאֵין מַחְזִירִין לְחוּבָה, כְּמוֹ שְׂבִאֲרֵנוּ⁹. דִּינֵי מַמוֹנוֹת -
37 הִפְלָא רְאוּיִין לְלַמֵּד זִכּוֹת אוֹ חוּבָה, בֵּין הַדִּינִים בֵּין
38 הַתְּלִמִּידִים¹⁰; וְדִינֵי נַפְשׁוֹת - הִפְלָא מְלַמְּדִין זִכּוֹת,
39 וְאִפְלוּ הַתְּלִמִּידִים, וְאֵין מְלַמְּד חוּבָה אֲלֵא הַדִּינִים¹¹.
40 דִּינֵי מַמוֹנוֹת - הַדִּין מְלַמְּד חוּבָה חוּזֵר וּמְלַמְּד
41 זִכּוֹת, וְהַמְּלַמֵּד זִכּוֹת חוּזֵר וּמְלַמְּד חוּבָה; דִּינֵי

1 וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שְׂאִין מַתְחִילִין בְּדִינֵי
2 נַפְשׁוֹת מִן הַגְּדוֹל¹⁶. שְׂמָא יִסְמְכוּ הַשָּׂאָר עַל דַּעְתּוֹ,
3 וְלֹא יִרְאוּ עֲצָמָן בְּדִאִין¹⁷ לְחַלֵּק עֲלֵיוֹ¹⁸. אֲלֵא יֹאמְרוּ
4 כָּל אֶחָד¹⁹ דְּבָר הַנִּרְאָה לוֹ בְּדַעְתּוֹ.

(16) אלא מן הקטנים שבהם. (17) בכתב יד התימנים: כדאי. (18) שם לו, א, שנאמר לא תענה על רב (=רב חסר יו"ד כתוב), לא תענה על רב, כלומר הגדול, שלא תחלוק על המופלא של בית דין. וסובר רבינו, שאין הכוונה, שאסור לענות אחרי הגדול, שהרי להיפך, אסור לו לשתוק, כמבואר בסמוך הלכה ח, אלא כוונת הכתוב, שראוי לעשות בסדר כזה, שלא יצריכו לענות אחרי הגדול, שמא יתביישו ממנו ולא ירצו לחלוק עליו (לחם משנה). וראה בספר המצוות לא תעשה רפג, שכל זה הוא איסור לאו. (19) לפני שיפתח הגדול. והשווה לקמן פרק י"א, הלכה ו.

5 ז. וְכֵן אֵין פּוֹתֵחִין²⁰ בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת לְחוּבָה, אֲלֵא
6 לְזִכּוֹת. פִּיעֵד? אֲמֹרִים לָזֶה שְׂחָטָא: אִם לֹא עֲשִׂיתָ
7 דְּבָר זֶה שְׂהַעֲדִידוּ בּוֹ עֲלֶיךָ - אֵל תִּירָא מִדְּבָרֵיהֶם²¹.

(20) מתחילים במשא ומתן. (21) שם לב, ב, שכן מצינו בתורה (במדבר ה, יט) "והשביע אותה הכהן ואמר... אם לא שכב איש אותך... הינקי ממי המרים" (=תחילת התנאי לזכות) - מכאן שפותחים בדיני נפשות תחילה לזכות.

8 ח. אָמַר אֶחָד מִן הַתְּלִמִּידִים בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת: יֵשׁ לִי
9 לְלַמֵּד עֲלֵיו חוּבָה - מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ²². אָמַר: יֵשׁ לִי
10 לְלַמֵּד עֲלֵיו זִכּוֹת - מַעֲלִין אוֹתוֹ עֲמָהּ לְסִנְהֶדְרִין²³.
11 אִם יֵשׁ מִמֶּשׁ בְּדִבְרָיו - שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאֵינוּ יוֹרֵד מִשֵּׁם
12 לְעוֹלָם; וְאִם אֵין מִמֶּשׁ בְּדִבְרָיו - אֵינוּ יוֹרֵד מִשֵּׁם
13 כָּל הַיּוֹם כְּלוּל²⁴. אֲפִלוּ אָמַר הַגְּדוֹן עֲצָמוֹ: יֵשׁ לִי
14 לְלַמֵּד עַל עֲצָמֵי זִכּוֹת - שׁוֹמְעִין לוֹ²⁵ וְעוֹלָה לְמַנְגֵּן²⁶;
15 וְהוּא שִׁיחִיָּה מִמֶּשׁ בְּדִבְרָיו.

(22) שם מ, א, שנאמר (שם לה, ל) "ועד אחד לא יענה בנפש למות" (סנהדרין לד, א). ולענין דיני ממונות ראה לקמן פרק י"א, הלכה א. (23) שם, וכמו שדרשו שם: "למות אינו עונה אבל לזכות עונה". (24) שם מב, א, "כדי שלא תהא עלייתו וירידה לו" ומפרש רש"י: שאם יורידוהו היום לעין כל, בושא היא לו. (25) שם מ, א. (26) דבר זה קשה להולמו, שהרי אדם קרוב הוא אצל עצמו ואיך יעלה למניין הדיינים, ובהגהות הרש"ש לסנהדרין שם החליט, שיש כאן טעות סופר, וזה שייך למשפט הקודם העוסק באחד מן התלמידים, ושם צריך להיות: "שומעים לו ועולה למניין" וכו'. ויש להעיר, שרבינו לא מנה כאן ולא לקמן פרק י"א, שעדיי דיני נפשות אינם ראויים ללמד לא זכות ולא חובה, כמבואר שם לד, א, ואולי סמך על מה שיכתוב דין זה לקמן הלכות עדות פרק ה, הלכה ח. ראה בבאורנו שם.

16 ט. בֵּית דִּין שִׁטְעוּ בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת וְחִיבּוּ אֶת הַפִּטוּר
17 וּגְמָרוּ דִּינוֹ לְחוּבָה, וְנִרְאָה לָהֶם הַטַּעַם שִׂסְתָּרוּ בּוֹ
18 אֶת דִּינוֹ כִּדִּי לְפִתּוֹ - סוֹתְרִין, וְחוּזְרִין וְדָגִין אוֹתוֹ²⁷.
19 אָבֵל אִם טָעוּ וּפְטוּרָא אֶת הַמַּחְזִיב הָרִיגָה - אֵין סוֹתְרִין

השבת, שטרודים בו להכין צרכי שבת (פני משה). וגם הדיינים עצמם צריכים להיות מתונים בדיון, ובערב שבת הם טרודים (סמ"ע לחו"מ סי' ה, ס"ק ג). ובנוגע לדיון דיני ממונות ביום השבת, כבר כתב רבינו בהל' שבת פכ"ג הי"ד, שאין דנים, גזירה שמא יכתוב.

ד. אחד דיני נפשות ואחד דיני מלקיות ואחד דיני גלות²⁴ - הדינים האלו²⁵ שונים בהן²⁶, אלא שהמלקות בשלשה²⁷. ואין אחד מהן²⁸ בשור הנסקל, חוץ מדבר אחד: שדינו בעשרים ושלשה²⁹.

(24) לרצוח נפש בשגגה שגולה לערי מקלט. (25) שביני דיני נפשות לדיני ממונות, המנויים לעיל ה"א. (26) סנהדרין לג, ב. (27) בניגוד לדיני נפשות שהם בעשרים ושלשה, וראה לעיל פ"ה, ה"ד. (28) מכל הדינים המנויים למעלה הנוהגים בדיני נפשות. (29) שאמרו בו: "כמיתת בעלים, כך מיתת השור" כמבואר שם ה"ב. והטעם, שכל אלו הדינים מכוונים להצלת הנפש, ומה לנו לחסו על שור המועד, מוטב לקיים בו ובערת הרע מקרבך (לשון רש"י לסנהדרין לו. ב).

ה. המסית³⁰ - אין דיניו פשאר דיני נפשות: מכמנין³¹ לו את העדים, ואינו צריך התראה³² פשאר הנדרגין³³. ואם יצא מבית דין זפאי, ואמר אחד: יש לי ללמד עליו חובה - מחזירין אותו. יצא חיב, ואמר אחד: יש לי ללמד עליו זכות - אין מחזירין אותו³⁴. ואין טוענין למסית³⁵. ומושיביני בדינו זקן³⁶ וסרים ומי שאין לו בנים³⁷, כדי שלא ירחמו עליו³⁸. שהאכזריות על אלו שמטעין את העם אחרי ההכל - רחמים הוא³⁹ בעולם; שנאמר: למען ישוב יי מחרון אפו ונתן לה רחמים⁴⁰.

(30) את חבירו לעבוד עבודה זרה. (31) מעמידים לו מארבים אחורי הגדר לשמוע דבריו. "וארב לו" (דברים יט, יא) מתרגם אונקלוס "ויכמן ליה". וכל זה כשלא רצה המסית להסית לשנים, כי אילו הסית לשנים, הרי הם עדיין ואין צורך בהכמנה (הל' ע"ז פ"ה, ה"ג). (32) סנהדרין פח, ב "מסית דלא בעי התראה". (33) שאין ממיתים אותם בלא התראה, כמבואר לקמן פ"ב, ה"ב, וכן אין מכמינים עליהם (שם סז, א). (34) שם, לג, ב. שנאמר (דברים יג, ט) "ולא תחמול ולא תכסה עליו". (35) אם לא מצא לעצמו זכות - אין בית-הדין טוענין לו, בניגוד לשאר דיני נפשות שאפילו אחד מן התלמידים מצא לו זכות - מעלים אותו, כמבואר לעיל פ"י, ה"ח (שם כט, א), והשווה הל' טוען ונטען פ"י, ה"ח. (36) ששכח כבר צער גידול בנים ואינו רחמני (רש"י שם לו, ב). (37) בניגוד לשאר דיני נפשות, שאלה פסולים לדון בהן, כמבואר לעיל פ"ב, ה"ג. (38) שם לו, ב, ככתוב: לא תחמול וגו'. (39) בכת"י התימנים: היא. (40) פסוק זה מדבר באנשי עיר הנדחת, ואמרו בסנהדרין קיא, ב "כל זמן שהרשעים בעולם - חרון אף בעולם, אבדו רשעים... נסתלק חרון אף מן העולם" (השווה הל' ע"ז פ"ד, הט"ז). ובמור"נ ח"א, פל"ט "שהרחמנות על העבריינים אכזרית היא על כל הברואים".

נפשות - המלמד חובה חזיר ומלמד זכות, אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה¹², אלא בשעת גמר דין יש לו לחזור ולהמנות עם המחזירין, כמו שבארנו¹³. דיני ממונות - דיני ביום וגומריין בלילה¹⁴; דיני נפשות - דיני ביום וגומריין ביום¹⁵. דיני ממונות - גומריין בו ביום¹⁶ בין לזכות בין לחובה; דיני נפשות - גומריין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה¹⁷.

(2) מדברי סופרים, אבל מדין תורה דן אפילו אחד, כמבואר לעיל פ"ב, ה"י. (3) מבואר לעיל פ"ה, ה"ג. (4) משאו ומתנו של דין. (5) לעיל פ"י, ה"ז: "אומרים לזה שחטא, אם לא עשית דבר זה... אל תירא מדבריהם". (6) דיין אחד המכריע לצד זה או אחר, והולכים אחר הרוב. (7) מבואר לעיל פ"ה, ה"א. (8) אם ראה בית-דין שטעה בדיון - סותרו וחזור ודן. (9) פ"י, ה"ט. (10) היושבים בשלש שורות לפני הדיינים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ז. (11) מבואר לעיל פ"י, ה"ח. (12) שנאמר "לא תענה על ריב לנטות", וכמבואר לעיל פ"י, ה"ב. (13) שם. (14) מותר לגמור, שנאמר: "ושפטו את העם בכל עת", ועיקר משפט - זה גמר הדיון (ראה לעיל פ"ג, ה"ד ובביאורנו). (15) סנהדרין לד, ב, שנאמר (במדבר כה, ד) "והוקע אותם לה' נגד השמש". (16) אם רצו. (17) אם לא יכלו לזכותו ביום ראשון - אין פוסקין את דינו לחובה, אלא מלינים את דינו עד למחר, שמא ימצאו בלילה זכות (סנהדרין לב, א וברש"י). ושם לה, א דרשוהו מהפסוק (ישעיה א, כא) "צדק ילן בה", ומפרש רש"י: רגילים היו להלין את הדיון כדי לצדקו. וכן דרשו: "אשרו חמוץ" (שם יז) - אשרו דיון שמחמץ את דינו. ומפרש רש"י: שמשהה ומלינו כדי להוציאו לאמיתו.

ב. לפיכך אין דיני נפשות לא ערב שבת ולא ערב יום טוב; שמא יתחייב, ואי אפשר להרגו למחר¹⁸, ואסור לענות¹⁹ את דינו ולהניחו אחר השבת²⁰. אלא אוסרין אותו²¹ עד אחד בשבת, ומתחילין בדינו.

(18) שאין מיתת בית-דין דוחה שבת ויו"ט, כמבואר בהל' שבת פכ"ד, ה"ז: "שנאמר, לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת - זו אזהרה לבית-דין שלא ישרפו בשבת, מי שנתחייב שריפה, והוא-הדין לשאר עונשים". (19) להשהות. (20) שזהו צער לו, שמצפה כל שעה למיתה, אחרי שנגמר דינו (סנהדרין לה, א וברש"י). ושם אמרו, שלא יתכן לדנו בערב שבת ולגמור דינו בראשון בשבת, שמא ישכחו את טעמיהם שנשאו ונתנו ודקדקו בהם ביום ששי. (21) בבית הסוהר, כדברי רבינו בהל' רוצח פ"ד, ה"ג.

ג. דיני ממונות, אף על פי שדינין אותן בכל יום מן התורה, שנאמר: ושפטו את העם בכל עת, מדבריהם למדו²² שאין דיני בערב שבת²³.

(22) בכת"י התימנים תיבה זו איננה, וכן מצא הכסף-משנה בכת"י ישן. (23) ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ו, משום כבוד

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

54) כשבית-הדין אומר: איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב. 55) שיהיו האב והבן במושב אחד, וכן אמרו בתוספתא שם פ"ז, ה"ב: "ולא יהא יושב בצדו ואפילו הוא שותק, אלא עומד והולך לו". ולדעת רבינו - אין זה אלא בשעת גמר דין. 56) בהל' עדות פט"ז, ה"ה: "אין סומכין בסנהדרין שנים הקרובים זה לזה".

י. תלמיד שהיה חכם ומבין⁵⁷, והיה מחסר קבלה⁵⁸ 17
- הרי רבו מוסר לו הקבלה שהוא צריך לה⁵⁹ בדין 18
זה, והוא דן עמו בדיני נפשות⁶⁰. 19

57) למצוא ראיות וליישב הטעמים מלבו. 58) השמועה שקיבל אף הוא מרבו. 59) שעל יסוד הקבלה, יש מקום לישא וליתן אם המקרא הנידון דומה בפרטיו לקבלה המסורה, או שיש חילוק ביניהם. 60) סנהדרין לו, ב, כגון רב כהנא ורב אסי תלמידי רב, לקבלתו הם זקוקים, שהוא בקי מהם ועשיר בידיעות יותר מהם, אבל לסברתו - לשכל ההגיוני וכח ההשוואה - אינם צריכים, ומפרש רש"י: הרי הם נמנים כאנשים נפרדים, כי אם תחוש לקבלת הידיעות ששמעו ממנו, הרי כל ישראל קיבלו משה. וראה לעיל אות מז.

יא. הכל פשרים לדון דיני ממונות, אפלו גרי⁶¹; 20
והוא שהיה אמו מישראל⁶². וגר דן את חברו הגר, 21
אף על פי שאין אמו מישראל⁶³. וכן הממזר⁶⁴ 22
והסומא באחת מעיניו - פשוט לדון דיני ממונות⁶⁵. 23
אבל בדיני נפשות - אין דנין אותן אלא כהנים לזים 24
וישאלים המשיאין לכהנה⁶⁶, ולא יהיה אחד מהן 25
סומא אפלו באחת מעיניו, כמו שבארנו⁶⁷. 26

61) אע"פ שאינו בא מטיפה כשרה (שם לו, ב).
62) כפירוש הר"ף שם. כי אם אין אמו מישראל, הרי אמרו (יבמות מד, ב) "שום תשים עליך מלך - כל משימות שאתה משים, לא יהיו אלא מקרב אחיך", וכשאמו מישראל הוא נחשב "מקרב אחיך" כמבואר שם. והוא-הדין אם אביו מישראל הוא כשר לדון, כמבואר ב'תוספות' יבמות קב, א ד"ה לענין. וכן בחו"מ סימן ז, סעיף א. 63) יבמות קב, א, כי לא אמרה תורה אלא: "עליך מלך, מקרב אחיך" ולא על הגר חבירו. 64) אע"פ שאינו כשר לבוא בקהל (סנהדרין לו, ב), והשווה לעיל פ"ב, ה"ט. 65) שם לד, ב, שהרי דיני ממונות גומרים בלילה, ולילה אינו זמן ראייה כסומא. אבל הסומא בשתי עיניו פסול לכל, כמבואר לעיל פ"ב ה"ט, ובביאורנו שם. 66) מיוחסים הכשרים להשיא בנותיהם לכהנים, והגר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה, כמפורש במשנה קידושין עז, א (סנהדרין לב, א). והטעם מפורש שם לו, ב שנאמר (שמות יח, כב) "ונשאו אתך - בדומים לך". 67) לעיל פ"ב ה"ט, והשווה שם ה"ו ובביאורנו שם.

יום שישי ז' אייר ה'תש"פ

פרק שנים עשר

(1) כיצד דנים דיני נפשות, תנאי ההתראה בעברין, איומי

1 ו. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות⁴¹ - מתחילין 1
מן הגדול שבדינים, ושומעין את דבריו⁴²; ודיני 2
נפשות - מתחילין מן הצד⁴³, ואין שומעין דברי 3
הגדול אלא באחרונה⁴⁴. 4

41) אם בא אדם לשאול על דבר טהרות לידע אם טמא או טהור הוא. 42) משום כבודו. ובכל זאת, משום מדת ענוה - יותר כדאי להתחיל מן הצד, כמו שהעיד רב (סנהדרין לו, א): אני הייתי במניינו של רבי (=רבינו יהודה הנשיא) וממני היו מתחילים בראש. וראה ברש"י לגיטין נט, א שרב היה הקטן שבהם (על-פי לחם-משנה). 43) מן הקטנים. 44) משנה, שם לב, א. והטעם, מבואר לעיל פ"י ה"ו, ובביאורנו שם.

2. דיני ממונות⁴⁵, וכן הטמאות וכן הטהרות⁴⁶ - 5
האב ובנו הרב ותלמידו מונין אותן בשנים⁴⁷; ודיני 6
נפשות ומכות, וקדוש החדש ועבור השנה⁴⁸ - אב 7
ובנו או הרב ותלמידו מונין אותן באחד⁴⁹. 8

45) שאינם צריכים מומחים, ומן התורה דן בהם אפילו דיין אחד (לעיל פ"ב, ה"י). 46) בכתי" התימנים: וכן הטמאות והטהרות. שהוראתן ביחיד, ואין בהן מנין, אלא-אם-כן חולקים ביניהם, וצריך לעמוד למנין אם רבו המטמאים או המטהרים (רש"י שם לו, א). 47) אע"פ שהם קרובים זה לזה, מתקבלות סברותיהם ונמנות לשתי דיעות (סנהדרין לו, א). ורבינו גורס: דיני ממונות יחד עם טומאות וטהרות, ואולם בנוסח התלמוד שלפנינו הושוו דיני ממונות לדיני נפשות שאין מונים אותם אלא באחד, וכן גירסת הראב"ד שם. 48) שמנין שלהם אף בתחילת הדין - מן התורה, ואין היחיד דן בהם בשום פנים, ראה לעיל פ"ה, ה"ד-ז. 49) סנהדרין לו, א, כי מאחר שסברת התלמיד היא מחכמת רבו, הרי לבו ושכלו כלב רבו והם אחד, כי אילו "היתה חכמתו מפי רב אחר, היה אומר טעם אחר" (רש"י שם ע"ב). וראה בסמוך ה"י.

9 ח. זה שאנו מונין האב עם הבן בין באחד בין 9
בשנים⁵⁰, כגון שהיה האחד מהן בסנהדרין, והשני 10
היה מן התלמידים⁵¹ שאמר: יש לי ללמד זכות או 11
חובה⁵². שומעין דבריו, ונושאים ונותנים עמו, 12
ונמנין עמו⁵³. 13

50) והלא הקרובים פסולים לדון?! 51) כי בסנהדרין אי-אפשר שישבו קרובים כאחד. 52) בדיני ממונות, כי בדיני נפשות אין התלמיד מלמד חובה (לעיל פ"י ה"ח, ולעיל ה"א). 53) לראות אם רבו המזכים או המחייבים, ודעתו נמנית בפני עצמה בדיני ממונות, ובדיני נפשות - אע"פ שאינה נמנית בפני עצמה, עכ"פ נושאים ונותנים עמו, אולי ע"י שכנועו ההגיוני יחזרו הדיינים מדעתם הקודמת, אולם כל זה הוא בשעת הוויכוח בלבד, ולא בשעת גמר דין (על-פי כסף-משנה).

14 ט. ובשעת גמר דין⁵⁴ - אין גומרין את הדין 14
בקרובים; שהדינין הקרובים⁵⁵ פסולים לדין, כמו 15
שיתבאר⁵⁶. 16

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי ז' אייר – ספר שופטים – הלכות סנהדרין קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בית דין על העדים. אשה מעוברת שנגמר דינה למות אם ממתנים לה עד שתלד. נגמר דינו למות, ועדיין לא הקריבו קרבנותיו, אם ממתנים לו עד שיקריבו.

1 א. כיצד דנין דיני נפשות? כשיבואו עדים לבית דין
2 ואומרים: ראינו פלוני זה שעבר עברה פלוגית -
3 אומרים להן: מפירין אתם אותו? התריתם בו? אם
4 אמרו: אין אנו מפירין אותו, או נסתפק לנו,⁵ או
5 שלא התרו בו - הרי זה פטור.⁶

(2) את העברייני, שמה נחלף לכם באחר. ובסנהדרין (מ, ב) כתוב בברייתא: "מכירים אתם אותו, גוי הרג, ישראל הרג" וכו'. ובמשנה שם עמ' א, מפרש רש"י: מכירים אתם אותו - את ההרוג שמה גוי הוא" וכו'. ורבינו כנראה מפרש הכרה זו לענין העברייני גופו. ולענין הכרת ההרוג - ודאי שרבינו יודה, שזוהי בכלל בדיקת העדים, וכדבריו בהל' עדות פ"א, ה"ו: "כל המרבה בבדיקות - הרי זה משובח" (לחם-משנה). (3) שיפוש מהעבירה, וכמבואר בסמוך ה"ב. (4) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן: אמרו. (5) אם זהו העברייני. וראה בחולין צו, א: אמרו, פלוני שסימניו הם כך וכך הרג את הנפש - אין הורגים אותו, ומפרש רש"י: אין אנו מכירים בו מעולם, אלא סימניו כך וכך היו, בגופו ובכליו של הורג. (6) ראה בסמוך אות ט.

6 ב. אחד תלמיד חכם ואחד עם הארץ צריך התראה;
7 שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד,
8 שמה שוגג היה.⁷ וכיצד מתירין בו? אומרים לו:
9 פרש, או אל תעשה, שזו עברה היא, ותיב אתה
10 עליה מיתת בית דין⁸ או מלקות. אם פרש - פטור.
11 וכן אם שתק או הרפין בראשו⁹ - פטור. ואפלו
12 אמר: יודע אני - פטור. עד שיתיר עצמו למיתה
13 ויאמר: על מנת פן אני עושה, ואחר כך יהרג.¹⁰
14 וצריך שיעבר ויעשה תכף להתראה בתוך כדי
15 דבור¹¹; אבל אחר כדי דבור - צריך התראה אחרת.
16 ובין שהתרה בו אחד מן העדים ובין שהתרה בו
17 אחר¹² בפני עדים, אפלו אשה או עבד, אפלו שמע
18 קול המתרה ולא ראהו¹³, ואפלו התרה בעצמו¹⁴ -
19 הרי זה נהרג.

(7) ואפילו תלמיד-חכם יכול לשגות, שלא ידע שחתיכה זו של חלב היא, או שהיום שבת ואסור במלאכה, וכן הוא יכול לומר חשבתי שלא ייעשה המעשה שנעשה וטעיתי (רדב"ז). והשווה הל' איסורי ביאה פ"א, ה"ג: "אלא להבחין בין שוגג למזיד". ומפרש המגיד-משנה שם: להבחין המעשה אם נעשה בשלימות כוונה, אם הוא שוגג בשום דבר, כגון שלא ידע שזוהי ערובה וכו'. (8) אבל אין צורך שיודיעוהו באיזו מיתה יהרג (סנהדרין ח, ב) וכדעת החכמים. (9) נענע בראש לאות הסכמה. (10) תוספתא (סנהדרין פ"א, מ"א) וכן בירושלמי פ"ה, ה"א. ובסנהדרין מא, א אמרו: מנין להתראה מן התורה? שנאמר (שמות כא, יד) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו" - שהתרו בו ועדיין הוא מזיד, ומפרש רש"י: יזיד - משמע, תמיד הוא בזדונו. ומניין

שאינו נהרג עד שיתיר עצמו למיתה? שנאמר (דברים יז, ו) "יומת המת", ומפרש רש"י: משמע, כבר הוא מת קודם שבא לבית-דין, שחייב עצמו מיתה בפיו. והשווה לקמן פ"ח ה"ה, לענין עונש מלקות. (11) שאם שהה כדי דיבור, יש לומר שכבר שכח ההתראה (שם מ, ב וברש"י). (12) בכת"י תימן: או שהתרה בו אחד. (13) מכות ו, ב. ושם אמרו: "ואפילו מן השד", ורבינו השמיטו, "לסיבה ידועה אצלו" (לשון הרדב"ז), שאינו מזכיר את השדים כלל בחיבורו, וכתב במקום זה: שמע קול המתרה ולא ראהו, שכן גם השדים אינם נראים. (14) שם, ומפרש רש"י: מפי עצמו - ההרוג עצמו התרה בהורג. והכסף-משנה מוסיף בזה עוד פירוש: שההורג עצמו היה מתרה בעצמו, ואומר: ראוי לי להמנע מלעשות זאת, שאם-כן יהרגוני בית-דין, ואח"כ גבר יצרו עליו ועבר.

ג. אמרו העדים: היתה לו התראה ומפירין אנו אותו - מאימין בית דין עליהן¹⁵. וכיצד מאימין על עסקי נפשות?¹⁶ אומרים להן: שמה תאמרו מאמר¹⁷ ומשמועה¹⁸, עד מפי עד¹⁹, מפי אדם נאמן שמעתם? או שמה אין אתם יודעים שסופנו לבדק אתכם בדרישה וחקירה?²⁰ הווי יודעים, שלא פדינו ממונות דיני נפשות. דיני ממונות - אדם נותן ממונו ומתכפר לו²¹; דיני נפשות - דמו ודם ורעו²² תלויין בו עד סוף כל העולם. שהרי בקין נאמר²³: קול דמי אחיך צעקים²⁴ - דמו ודם ורעו. לפיכך²⁵ נברא אדם יחידי בעולם, ללמד: שכל המאבד נפש אחת מן העולם - מעלין עליו פאלו אבד עולם מלא; וכל המקיים נפש אחת בעולם - מעלין עליו פאלו קיים עולם מלא. הרי כל פאי עולם בצורת אדם הראשון הם נבראים²⁶, ואין פני כל אחד מהן דומין לפני חברו. לפיכך, כל אחד ואחד יכול לומר: בשבילי נברא העולם²⁷. שמה תאמרו: מה לנו ולצרה זו?²⁸ הלוא כבר נאמר: והוא עד או ראה או ידע²⁹. או שמה תאמרו: מה לנו לחוב בדמו של זה?³⁰ והלוא כבר נאמר: ובאבד רשעים רנה³¹. אם עמדו בדבריהן³² - מכניסין את הגדול שבָּעֵדִים ובדקין אותו בדרישה וחקירה, כמו שיתבאר בהלכות עדות³³. אם נמצאת עדותו מכוונת³⁴ - מכניסין את השני ובדקין אותו בראשון. אפלו היו מאה עדים - בדקין כל אחד ואחד בדרישה וחקירה³⁵. נמצאו דברי כל העדים מכוונים - פותחין לזכות, כמו שבארנו³⁶, ואומרים: אם לא חטאת - אל תירא מדבריהם. ודנין אותו. אם מצאו לו זכות - פטרוהו; ואם לא מצאו לו זכות - אוסרין אותו עד למחר³⁷. ובו ביום מזדווגין הסנהדרין זוגות זוגות³⁸ לעין בדינו. וממעטין במאכל ואין שותין יין כל אותו היום³⁹. ונושאים בדבר כל הלילה כל אחד ואחד עם שלו או עם עצמו בביתו. ולמחרת

41) שם מ, א. 42) ראה לעיל פ"א, ה"ט. וראה בסנהדרין לד, א "כדי שלא יאמרו שנים, טעם אחד משני מקראות". 43) כמבואר לעיל פ"ט, ה"ב: "היו אלו כנגד אלו או שהיו המחייבים יותר אחד בלבד, מוסיפים והולכים עד שבעים ואחד". וראה שם ה"ג. 44) סנהדרין מב, ב "שמא בעוד שמוליכים אותו לבית הסקילה ימצאו לו זכות (לקמן פי"ג, ה"א) ויפטר" (רע"ב שם). ובגמרא שם הוסיפו: כדי שלא ייראו בית-דין רוצחים. 45) מ"ל - הוא מידת ארץ של אלפים אמה (יומא סז, א וברש"י. וכן ברבינו חננאל שם). 46) באמצע מחנה שכניה. 47) שהיה שנים עשר מיל, נמצא שהיה בין משה לסוף המחנה מכל הצדדים ששה מילין. ולפי שהחצר, בה עומד המשכן, ממעטת ממחצית המחנה שיעור חציה, שהוא חמישים אמה על חמישים (החצר היתה מאה אמה על חמישים), לפיכך מדייק רבינו ואומר: "כמו" ששה מילין (תוספות יו"ט שם).

ד. משנאמר דינו אין משהין אותו, אלא יהרג ביומו⁴⁸. אפילו היתה עברה - אין ממתינין לה עד שתלד⁴⁹. ומפני אותה כנגד בית ההריון עד שיתולד הולד תחלה⁵⁰. אבל אם יושבה על המשבר⁵¹ - ממתינין לה עד שתלד⁵². וכל אשה שתהרג - מתה להנות בשערה⁵³.

48) סנהדרין לה, א, "נמצא אתה מענה את דינו" שכל היום הוא מצפה למיתה (רש"י שם). וכן שם פט, א "למה מענים דינו של זה, אלא ממיתים אותו מיד". 49) אלא הורגים ולדה עמה, שגוף אחד הוא (ערכין ז, א וברש"י). 50) שלא תבוא לידי ניוול (שם), שאם תהא חיות בוולד, יצא לאחר מיתת אמו וניוול הוא (רש"י שם). 51) הכסא שהיו מושיבים עליו את היולדת בשעת הלידה, מלשון הכתוב ישעיה לו, ג. 52) ערכין שם, כיון שעקר ונע הולד ממקומו - גוף אחר הוא (רש"י). 53) שם עמ' ב, אע"פ שהמת אסור בהנאה, שיער לאו בר מיתה הוא, שאינו עשוי להשתנות (רש"י). וכדברי רבינו לקמן בהל' אבל פי"ד, הכ"א: "חורן משערו שהוא מותר בהנאה מפני שאינו גופו".

ה. מי שיעצא להרג והיה זכאי⁵⁴ זכות - אין הורגין אותו עד שמזין עליו⁵⁵ מדם חטאתו ואשמו⁵⁶. ואם נגמר דינו ועדין לא נשחט הזבח - אין ממתינין לו עד שיקריבו עליו קרבנו, שאין מענין את דינו⁵⁷.

54) זבח קרבנו. 55) זורקים על המזבח בשבילו. 56) שאינם קרבים לאחר מיתתו, אבל עולתו קרבה אפילו לאחר מיתתו (ערכין שם, וב'תוספות ד"ה מזין). 57) שם, "נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין נזקקים לו", והשווה הל' שגגות פ"ג, ה"ב.

יום ש"ק ח' אייר ה'תש"פ

פרק שלשה עשר

1) יצא להיהרג, ונזכר שיש לו ללמד זכות על עצמו. הווידי של הנידון לפני המתתו. הוצאת גזר דין למיתה בימי חול

1 משפמיין לבית דין. המזפה אומר: אני הוא המזפה, 2 ומזפה אני במקומי; והמחייב אומר: אני הוא 3 המחייב, ומחייב אני במקומי, או חזרתי בי ואני 4 מזפה. ואם טעו בדבר ולא ידעו מי הם שחייבו או 5 זכו מטעם אחד, שאינן נחשבים אלא כאחד כמו 6 שבאנר⁴⁰ - הרי ספרי הדינין מזכירין אותן⁴¹, 7 שהרי פותבין טעם של כל אחד ואחד⁴². ומתחילין 8 בדינו. אם מצאו לו זכות - פטרוהו; ואם הצרכו 9 להוסיף - מוסיפין⁴³. רבו המחייבין ונתחייב - 10 מוציאין אותו להרגו. ומקום שהורגין בו בית דין 11 היה חוץ לבית דין ורחוק מבית דין⁴⁴, שנאמר: 12 הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה. ויראה לי, 13 שהיתה רחוק כמו ששה מילין⁴⁵, כמו שהיה בין בית 14 דינו של משה רבנו, שהיה לפני פתח אהל מועד⁴⁶, 15 ויבין מחנה ישראל⁴⁷.

15) מייראים אותם, שלא יעידו שקר. 16) בכת"י תימן: עידי נפשות. וכן לשון המשנה בסנהדרין לו, א. 17) מתוך השערה ואומד הדעת. 18) שמעתם אומרים, ואינכם יודעים מי הוא האומר. 19) מפני עד אחר שהעיד בבית-דין אחר. 20) ככתוב (דברים יג, טו) "ודרשת וחקרת", ולקמן בהל' עדות פ"א, ה"ד יבואר שבשבע חקירות בודקים אותם. 21) אם העיד שקר, נותן ממון לזה שהפסיד על ידו ומתכפר. 22) שעתיד היה להוליד. ובכת"י תימן: ודם זרעותיו. 23) בכת"י הנ"ל: לקין נאמר. 24) "אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך" (משנה בסנהדרין לו, א). 25) כל זה מדברי האיום (רש"י שם). 26) להראותך שמאדם אחד נברא מלואו של עולם (שם). 27) כלומר, חשוב אני כעולם מלא, לא אטור עצמי מן העולם בעבירה אחת (רש"י שם). ולשון המשנה שם: "להגיד גדולתו של הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד, כולן דומין זה לזה. ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהם דומה לחבירו". 28) להכניס ראשו בדאגה זו ואפילו על האמת. 29) והפסוק מסיים: "אם לא יגיד ונשא עונו", יש כאן נשיאות עוון אם לא תעידו. 30) להיות מתחייבים בדמיו, נוח לנו לעמוד ב"אם לא יגיד" (רש"י שם). 31) אם רשע הוא, אין כאן עונש. 32) שמוכנים הם להעיד, למרות האיום. 33) פ"א, ה"ד. 34) שיודע לכוון את הזמן והמקום ופרטי המעשה, כמבואר שם ה"ה. 35) שאם יכחיש בדבריו את דברי הקודמים - הרי כל העדות בטלה, וכדברי רבי עקיבא במכות ה, ב. וכן אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, בטלה העדות כולה (סנהדרין ס, א), והשווה הל' עדות פ"ב ה"ג, פ"ה ה"ג. 36) לעיל פ"י ה"ז. 37) סנהדרין עח, ב, חבישה נלמדת ממקושש, שנאמר בו (במדבר טו, לד) "ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו" (אור שמח). 38) בבתייהם או בשוק, ונושאים ונותנים בדבר (רש"י סנהדרין מ, א). 39) שנאמר (משלי לא, ד) "ולרוזנים אי שכר" - העוסקים ברוז של עולם (דיני נפשות) אל ישתכרו (שם מב, א). 40) לעיל פ"י, ה"ה.

אלא עדיו בלבד, ראה לקמן פרק י"ד, הלכה ח. (15) אבל קרוב לבית ההריגה יותר מזה, יש לחוש שמא תיטרף דעתו ולא יוכל להתוודות (רע"ב שם פרק ו, משנה ב). (16) על כל עוונותיו, הודה עליהם. (17) שם, "שכן מצינו בעצן שאמר לו יהושע (יהושע ז, יט) "בני שים נא כבוד לה' אלוקי ישראל ותן לו תודה..." ומניין שכיפר לו וידויו? שנאמר (שם כה) "ויאמר יהושע... יעכרך ה' ביום הזה" - היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא". (18) לא כרבי יהודה האומר: אם היה יודע שהוא מזומם (=שעדי הם זוממים) אומר, תהא מיתתי כפרה על כל עוונותי חוץ מזה, אלא כחכמים, שהשיבו לו: "אם כן יהא כל אדם אומר כן כדי לנקות עצמו" (סנהדרין מג, ב), ויוציא לעז על העדים והדיינים (רש"י). וראוי להעיר שבספר המצוות לרבינו, עשה עג, נאמר: "יכול אף הנהרגים על פי זוממין? לא אמרתי אלא 'ואשמה הנפש ההיא', כלומר, שאינו חייב להתוודות אם ידע שלא חטא, אלא העידו עליו עדי שקר", וכנראה, ששם מדבר מדין תורה, וכאן הוא מדברי חכמים (פרי חדש).

ב. ואחר שמתודה משקין אותו קרט"ו ¹⁹ של לבונה ²⁰ בכוס של יין, פדי שתטרף דעתו עליו ²¹ וישתפר, ואחר כך יהרג במיתה שהוא חייב בה ²².

(19) גרגר קטן. (20) מין שרף חריף, ונזכר בתורה (שמות ל, לד). (21) ולא ידאג ויתמקמק בשרו (סנהדרין מג, א וברש"י). (22) שם, שנאמר (משלי לא, ו) "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש". והשווה מדרש תנחומא פרשת פקודי אות ב "מביאים לו יין טוב וחזק ומשקים אותו, כדי שלא יצטער מן הסקילה".

ג. זה היין והלבונה, והאבן שישקל בה הנסקל ²³, והסיף שיהרג בו הנהרג ²⁴, והסודר שחונקין בו הנחנק ²⁵, והעץ שתולין עליו הנתלה, והסודרין שמניפין בהן לפני הרוגי בית דין, והסוס שרץ להצילו - הפל באין משל צבור ²⁶. ומי ששיצא להתנבב - יבוא ויתנבב ²⁷.

(23) ראה לקמן פרק ט"ו, הלכה א. (24) שם הלכה ד. (25) שם הלכה ה. (26) סנהדרין מג, א. (27) כמו שאמרו שם: "נשים יקרות שבירושלים היו מתנדבות ומביאות אותן".

ד. אין בית דין יוצאין אחר הנהרג ²⁸. וכל בית דין שנהרגו נפש - אסורים לאכל כל אתו היום. הרי זה בקלל לא תאכלו על הדם ²⁹. ואין מברין הקרובים ³⁰ על הרוגי בית דין, משום לא תאכלו על הדם ³¹. ודברים אלו אסורין ³² ואין בהן מלקות ³³.

(28) שם מב, ב, כדי שלא יראו בית דין רוצחים. (29) שם סג, א. (30) האבלים, שאסור להם לאכול סעודה ראשונה משל עצמם, אלא אחרים מברים ומאכילים להם, ראה הלכות אבל פרק י"ד הלכה ט. (31) על הנרצח, על מחוייבי בית דין שנהרגים על עונש, שלא ינהגו בהם כבוד, משום כפרה (רש"י לסנהדרין שם). (32) מן התורה.

המועד, אנינות ואבלות על הרוגי בית דין, כיצד? נגמר דינו בבית דין שבחוץ לארץ וברח לבית דין שבארץ-ישראל.

א. מי שנגמר דינו למיתה - מוציאין אותו מבית דין, ואחד עומד על פתח בית דין והסודרין ² פדו, והסוס ³ רחוק ממנו ⁴. והקרוב ⁵ יוצא לפניו: פלוני יוצא להרג במיתה פלונית, על שעבר עברה פלונית במקום פלוני בזמן פלוני, ופלוני ופלוני עדי. מי שיודע לו זכות - יבוא וילמד עליו. אמר אחד ⁷: יש לי ללמד עליו זכות - זה ⁸ מניף בסודרין, וזה הרוכב על הסוס רץ ומחזיר את הנדון לבית דין. אם נמצא לו זכות ⁹ - פוטרין אותו; ואם לאו - יחזר ויצא להריגה. אמר הוא בעצמו: יש לי ללמד על עצמי זכות, אף על פי שאין ממש בדבריו - מחזירין אותו פעם ראשונה וישנה; שמא מפני הפחד נסתתמו טענותיו, וכשיחזר לבית דין - תתלשב דעתו ויאמר טעם. החזירוהו ולא נמצא ממש בדבריו - מוציאין אותו פעם שלישית. אמר בשלישית: יש לי ללמד על עצמי זכות, אם יש ממש בדבריו ¹⁰ - מחזירין אותו אפלו פמה פעמים. לפיכך ¹¹ מוסרין לו שני תלמידי חכמים ¹² ששומעין דבריו בדרך. אם יש ממש בדבריו - מחזירין אותו; ואם לאו - אין מחזירין אותו. אם לא נמצא לו זכות - מוציאין אותו. ועדיין הם ההורגין אותו בכל מיתה שיתחייב בה ¹³. ורוצח שלא הרגוהו עדיו - חייבין להמיתו ¹⁴. רחוק ממקום ההריגה כעשר אמות ¹⁵ אומרים לו: התודה ¹⁶! שכן דרך כל המומתין מתודין. וכל המתודה - יש לו חלק לעולם הבא ¹⁷. אם אינו יודע להתוודות - אומרים לו: אמר: תהא מיתתי כפרה על כל עונותי. אפלו ידע בעצמו ששקר העידו עליו, כך הוא מתודה ¹⁸.

(2) מטפחות להניף בהן, כמבואר בסמוך. (3) ואדם רוכב עליו, כלשון המשנה שבמשניות (סנהדרין פרק ו, משנה א) "ואדם אחד רוכב הסוס". (4) בתוך תחום ראייתו, כדי שיוכל לראותו מניף בסודרין. (5) אדם מכריז. כלשון הכתוב (דניאל ג, ד) "וכרוזא קרא בחיל". (6) ביום פלוני ובשעה פלונית, ופלוני ופלוני עדיו, כדי שישמעו אחרים ויבואו להזים את העדים ויאמרו: והלא באותו יום ובאותה שעה עימנו הייתם במקום פלוני (סנהדרין מג, א). (7) מבית הדין. (8) העומד על הפתח. (9) שיש ממש בדבריו. (10) קצת ראייה הדומה לזכות. (11) הואיל ובפעם השלישית אין מחזירים עד שיראו אם יש ממש בדבריו. (12) בפעם השלישית, אבל בפעם הראשונה אין צורך שיהיו מוליכיו תלמידי חכמים. כי מתוך שהוא מבוהל ונפחד לא יוכל להטעים את דבריו ולנמקם (שם). (13) ככתוב (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו". (14) בכתב יד תימן: חייבים בית דין להמיתו ביד וכו' (שם מה, ב), שנאמר "מות יומת המכה - מכל מקום". אבל בשאר מחוייבי מיתת בית דין אין רשות להרגו

מתוך מהדורת חזק

בְּבֵית דִּין פְּלוֹנִי, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֲדִיו - הֲרִי זֶה
 יִהְיֶה⁴⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁴¹? בְּרוּצָח⁴²; אֲבָל שְׁאָר
 חֻקֵּי מִיתוֹת - עַד שֶׁיִּבְאוּ עֲדִיו הָרָאוּשִׁים וְעֵידוֹ
 שְׁנֵגְמָר דִּינוֹ, וְיִהְיֶה גוֹהֵר בִּידָם⁴³. וְהוּא שֶׁיֵּעֲדוֹ בְּבֵית
 דִּין שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה⁴⁴.

(39) לחזור ולישא וליתן אולי יזכה. (40) משנה במכות ז,
 א. (41) שאין צורך בביאת עדיו הראשונים. (42) שנאמר
 בו (במדבר לה, כא) "מות יומת המכה רוצח הוא" - מות
 יומת מכל מקום, ואפילו שלא על ידי עדיו הראשונים
 (סנהדרין מה, ב). (43) ככתוב (דברים יז, ז) "יד העדים
 תהיה בו בראשונה להמיתו" (שם), וראה לקמן פרק י"ד
 הלכה ה בביאורנו. (44) כי אין דיני נפשות נחתכים אלא
 בבית דין של כ"ג, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ב. והואיל
 ובעדותם זו ייהרג הנאשם, אין מקבלים עדות זו אלא בית
 דין של כ"ג.

ח. מִי שְׁנֵגְמָר דִּינוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁהִיָּה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ,
 וּבָרַח לְבֵית דִּין שְׁבָאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל - סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ
 עַל כָּל פְּנִים⁴⁵. וְאִם הָיוּ אוֹתָן בֵּית דִּין עֲצָמָן שְׁנֵגְמָר
 דִּינוֹ בְּפְנֵיהֶם - אֵין סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ, אֶף עַל פִּי
 שְׁגִמְרוּהוּ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְהֵם עֲמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴⁶.

(45) אפילו כשבאו עדיו הראשונים (מכות ז, א) "משום
 זכותה של ארץ ישראל" - אלי תועיל למצוא לו פתח של
 זכות (רש"י). (46) שם. כיוון שגמרו דינו לחובה, שוב לא
 יראו לו זכות, אלא ישיבו בית דין אחר לדונו שנית.

(33) שם, שאין לוקים על לאו שבכללות, לאו אחד שכולל
 עניינים הרבה, וכמבואר לקמן פרק י"ח, הלכה ג, והשווה
 ספר המצוות לרבינו הכלל התשיעי.

ה. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיתָה בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד³⁴ - מְעִינִין
 בְּדִינוֹ, וְאוֹכְלִין בֵּית דִּין וְשׁוֹתִין, וְאַחֵר כֶּף גּוֹמְרִין
 אֶת דִּינוֹ סָמוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחַמָּה, וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ³⁵.

(34) שאסור לצום בו משום מניעת שמחת יום טוב.
 (35) מועד קטן יד, ב.

ו. הָרוּגִי בֵּית דִּין - אֵין מִתְאַבְּלִין עֲלֵיהֶן³⁶. וּבִאֵין
 קְרוּבֵיהֶן וְשׁוֹאֲלִים אֶת שְׁלוֹם הָעֲדִים וְאֶת שְׁלוֹם
 הַדִּינִים, לְהוֹדִיעַ שְׁאֵין בְּלָבָם עֲלֵיהֶן כְּלוּם, שֶׁדִּין
 אֲמַת דָּנוּ. וְאֶף עַל פִּי שְׁאֵין נֹהֲגִין אֲבָלוֹת - הֲרִי הֵן
 אוֹנָנִים³⁷ עֲלֵיהֶם; שְׁאֵין אֲנִינּוֹת אֲלָא בְּלָב³⁸.

(36) כדי שיהא בזיונם כפרה להם (סנהדרין מו, ב וברש"י).
 ורבינו בפירושו למשנה שם אומר: שאין ראוי להתאבל על
 הרוגי בית דין, לפי שאין עוונותיהם מכופרים עד שיתעכל
 הבשר, והאבילות אין חיובה אלא כשסותמים הקבר, והואיל
 ונדחתה תידחה. והשווה לקמן הלכות אבל פרק א, הלכה
 ט. (37) מצטערים. (38) ואין זה כבוד להרוג, ואין כפרתו
 נמנעת בכך (רש"י שם).

ז. מִי שְׁנֵגְמָר דִּינוֹ וּבָרַח, וּבָא לְבֵית דִּין אַחֵר - אֵין
 סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ³⁹. אֲלָא כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּעֲמְדוּ שְׁנֵים
 וְיֵאמְרוּ: מְעִידִין אָנוּ אֶת אִישׁ פְּלוֹנִי שְׁנֵגְמָר דִּינוֹ

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ב'ח' אייר ה'תש"פ

לְעִמְיָתָךְ אוֹ קִנָּה מִיָּד עִמְיָתָךְ אֶל-תּוֹנוֹ אִישׁ אֶת-אֲחִיו³²
 (ויקרא כה, יד). וּבִסְפָּרָא (פרשת בהר) אָמְרוּ: "אֶל-תּוֹנוֹ
 אִישׁ אֶת-אֲחִיו — זֶה אוֹנָאָת מְמוֹן". וּכְבָּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
 מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק ד' מִבְּבָא מְצִיעָא (מט: ואילך).

יום שלישי ד' אייר ה'תש"פ

מצות לא תעשה רנא.

הַמִּצְוָה הָרְנ"א — הָאֲזָהְרָה שֶׁהִזְהִינוּ מִלְּהוֹנוֹת
 זֶה-אֶת-זֶה בְּדָבָרִים, וְהוּא שְׁנֵאמַר לוֹ דְּבָרִים הַמִּצְעָרִים
 אוֹתוֹ וּמַעְלִיבִים אוֹתוֹ וְלֹא יוֹכֵל לְעַמּוֹד מִפְּנֵי שִׁיתְבַּיֵּשׁ
 מִהֶם, כְּגוֹן שֶׁקָּדְמוֹ לוֹ מַעֲשֵׂי נְעוּרִים וְשֵׁב מִהֶם, וְנֵאמַר
 לוֹ: תוֹדָה לָהּ שֶׁהִעֲבִירָךְ מִדֶּרֶךְ פְּלוֹנִית אֶל דֶּרֶךְ טוֹבָה זוֹ,
 וְכִיּוֹצֵא בְּכָךְ מֵאֲמִידָה פּוֹנֵעַת שֶׁל מוֹמִים מְכַאֲבִים, וְהוּא
 אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ וְיִרְאֵת
 מֵאֲלֹהֶיךָ" (ויקרא כה). אָמְרוּ (בבא מציעא נח:): זֶה אוֹנָאָת

יום ראשון ב' אייר ה'תש"פ

מצות לא תעשה רנ.

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלֵּימָה מֵאֲתִים וְחֻמְשִׁים — הָאֲזָהְרָה
 שֶׁהִזְהִינוּ מִלְּהוֹנוֹת (לרמות) זֶה-אֶת-זֶה בְּמִסְחָר בְּשִׁעַת
 מִקָּח וּמִמְכָּר, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר
 לְעִמְיָתָךְ אוֹ קִנָּה מִיָּד עִמְיָתָךְ אֶל-תּוֹנוֹ אִישׁ אֶת-אֲחִיו"
 (ויקרא כה, יד). וּבִסְפָּרָא (פרשת בהר) אָמְרוּ: "אֶל-תּוֹנוֹ
 אִישׁ אֶת-אֲחִיו — זֶה אוֹנָאָת מְמוֹן". וּכְבָּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
 מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק ד' מִבְּבָא מְצִיעָא (מט: ואילך).

יום שני ג' אייר ה'תש"פ

מצות לא תעשה רנ.

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלֵּימָה מֵאֲתִים וְחֻמְשִׁים — הָאֲזָהְרָה
 שֶׁהִזְהִינוּ מִלְּהוֹנוֹת (לרמות) זֶה-אֶת-זֶה בְּמִסְחָר בְּשִׁעַת
 מִקָּח וּמִמְכָּר, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר

יום חמישי ו' אייר ה'תש"פ

מצות לא תעשה רנג.

המצוה הרנג — האזהרה שהזהרנו מלהונות גר
צדק ומלהזיקו במקחו וממכרו והוא אמרו: "ולא
תלחצנו" (שמות כב, כ) ולשון המכלתא (פרשת משפטים
שם): "ולא תלחצנו — במקומו" וכבר נתבאר בגמרא
בבא מציעא (כט:) שהמאנה את-הגר — עובר משום
"לא תונו איש את-אחיו", ומשום "וגר לא-תונה" (שם).
וכן הלוהצו — עובר משום "[ו]לא תלחצנו" (שם), נוסף
על הלאו (לא תעשה רז) הפוללו עם כל-ישראל, כלומר:
אונאת קמון.

דברים. ולשון ספרא (פרשת בהר שם): "כשהוא אומר
"ולא תונו איש את-עמיתו" — הרי אונאת דברים
אמורה. כיצד? אם היה בעל תשובה לא יאמר לו: זכור
מעשיך הראשונים וגו', היה חללים וכו' — צרות באים
עליו — ומצדיק עליו את הדין בהוכירו חטאיו) ראה חמרים
(סוחרים המחפשים לקנות ומפנה אותם למקום שאינו שייך
כלל) וכו', לא יאמר לו בכמה חפץ זה (שואלו על מחירו
— ואינו חפץ לרכשו) וגו'". ואמרו (בבא מציעא שם):
"גדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שבאונאת דברים
הוא אומר: 'ויראת מאלהיך'". וכבר נתבאר דיני מצוה
זו בפרק ד' מבבא מציעא.

יום שישי ז' אייר ה'תש"פ

מצות לא תעשה רנג.

המצוה הרנג — האזהרה שהזהרנו מלהונות גר
צדק ומלהזיקו במקחו וממכרו והוא אמרו: "ולא
תלחצנו" (שמות כב, כ) ולשון המכלתא (פרשת משפטים
שם): "ולא תלחצנו — במקומו" וכבר נתבאר בגמרא
בבא מציעא (כט:) שהמאנה את-הגר — עובר משום
"לא תונו איש את-אחיו", ומשום "וגר לא-תונה" (שם).
וכן הלוהצו — עובר משום "[ו]לא תלחצנו" (שם), נוסף
על הלאו (לא תעשה רז) הפוללו עם כל-ישראל, כלומר:
אונאת קמון.

יום רביעי ה' אייר ה'תש"פ

מצות לא תעשה רנא.

המצוה הרנא — האזהרה שהזהרנו מלהונות
זה-את-זה בדברים, והוא שנאמר לו דברים המציעים
אותו ומעליבים אותו ולא יוכל לעמוד מפני שיתביש
מהם, כגון שקדמו לו מעשי נעורים ושב מהם, ונאמר
לו: תודה לה' שהעבירך מדרך פלוגית אל דרך טובה זו,
וכיוצא בכך מאמירה פוגעת של מומים מכאיבים, והוא
אמרו יתעלה: "ולא תונו איש את-עמיתו ויראת
מאלהיך" (ויקרא כה). אמרו (בבא מציעא נח): זו אונאת
דברים. ולשון ספרא (פרשת בהר שם): "כשהוא אומר
"ולא תונו איש את-עמיתו" — הרי אונאת דברים
אמורה. כיצד? אם היה בעל תשובה לא יאמר לו: זכור
מעשיך הראשונים וגו', היה חללים וכו' — צרות באים
עליו — ומצדיק עליו את הדין בהוכירו חטאיו) ראה חמרים
(סוחרים המחפשים לקנות ומפנה אותם למקום שאינו שייך
כלל) וכו', לא יאמר לו בכמה חפץ זה (שואלו על מחירו
— ואינו חפץ לרכשו) וגו'". ואמרו (בבא מציעא שם):
"גדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שבאונאת דברים
הוא אומר: 'ויראת מאלהיך'". וכבר נתבאר דיני מצוה
זו בפרק ד' מבבא מציעא.

יום ש"ק ח' אייר ה'תש"פ

מצות לא תעשה רנב.

המצוה הרנב — האזהרה שגם הזהרנו מלהונות
את-הגר בדברים, והוא אמרו יתעלה: "וגר לא-תונה"
(שם) ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "וגר לא-תונה"
— בדברים. ונכפל הלאו ואמר: "לא תונו אותו" (ויקרא יט,
לג). ובספרא (פרשת קדושים): "שלא תאמר לו: אמש היית
עובד עבודה זרה ועכשו נכנסת תחת פנפי השכינה".

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שבעה עשר לעומר עמ' א

הכבוד "במראה אכן ספיר דמות כסא", הרי שהספיר שהוא
הרקיע דומה לכסא הכבוד.
משנה. המשנה מבארת דיני כתיבת מגילת סוטה הנכתבת בספר
שהוא קלף. אינו בותב אותה לא על חלון של עץ, ולא על הנזיר
העשוי מעשבים שכותשים אותם ומדבקים אותם בדבק, ונעשה
כעור שניתן לכתוב עליו, ולא על

דתניא בברייתא שכל המקיים מצות ציצית כאילו הקביל פני שכינה,
שהיה רבי מאיר אומר, מה נשתנה צבע התכלת שנצטוו ליתנו
בציצות יותר מכל מיני צבעונין. מפני שהתכלת דומה מראיתו
לים, וזו דומה הוא במראהו לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד.
שנאמר לגבי הרקיע "ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו
במעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר", וכתוב לגבי כסא

ביאורים למסכת סוטה דף יז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

56 שֶׁהָיָה דְּנִבְיָהּ דְּרִיבּוּיָא - ה"א שנאמרה בתחילת 'האלות', שהיא
57 מילה שבאה לרבות - שכותב את האלות, רִיבּוּיָא הִיא - באה
58 לרבות שכותב גם קללות הבאות מחמת ברכות, ואילו הָיָה דְּנִבְיָהּ
59 דְּמִעֲוֵנוֹתָא - ה"א שנאמרה בתחילת 'האלה', שהיא מילה שבאה
60 למעט - שכותב אלות אלו ולא שבמשנה תורה, מִעֲוֵנוֹתָא - באה
61 למעט שאינו כותב צוואות וקבלות.
62 שואלת הגמרא, מדוע לדעת רבי מאיר כותב הכהן אף את הפסוק
63 'אם לא שכב איש אותך וגו' הנקי, וְהָא לִית לִיה לְרִבִּי מֵאִיר
64 בעלמא, שדי לומר בלשון לאו, ונדע שפִּבְלָל שאמר לֹא אֶתָּה
65 שוֹמֵעַ את הדיין - הֵן, וממילא מפסוק זה שמשמעו ברכה, לא
66 נשמעת קללה - שאם שטתה לא תנקה, ואם כן מדוע כותבים אותו
67 במגילת סוטה, שאין כותבים בה אלא הקללות שנאמרו לה אם
68 שטתה. מבארת הגמרא, אֲמַר רַבִּי תַנְחִינָם יֵשׁ בַּפְסוּק זֶה מִשְׁמַעוֹת
69 קללה, כיון ש'הִנֵּק' בְּתִיב בְּכַתִּיב חֹסֵר וְלֹא הִינֵק, ונדרש הפסוק
70 בשני אופנים, אם לא שטית טומאה תחת אישך, הנקי - מלשון
71 נקיות, ואם שטית, הנקי - מלשון חנק.
72 דְּרִישׁ רַבִּי עֲקִיבָא, אִישׁ וְאִשָּׁה נְשׂוּאִים שׁוֹכְנִים - הולכים שניהם
73 בדרך ישרה ואינם גואפים, שְׁכִינָה שְׂרוּיָה בִּיְהִיָּה, שהרי שמו של
74 הקב"ה נמצא בהם, י"ד באיש וה"א באשה. לֹא זָכוּ - אינם הולכים
75 בדרך ישרה, הקב"ה מסלק שמו מבניהם, ה"יד מהאיש והה"א
76 מהאשה, ונמצא שהם אש ואש, והאש אִשׁ אוֹכֵלָתָן. אֲמַר רַבָּא,
77 אֵם לֹא זָכוּ, וְדֹאֲשָׁה - האש של האשה, עֲדִיפָא - קשה יותר
78 וממהרת לאכול, מִדֹּאֲשׁ מִשַּׁל הָאִישׁ, (מֵאִי מַעֲרָא), משום שהיא
79 - אש של האשה מִצָּרָה - גם לפני שהסתלקה הה"א היו האותיות
80 אש יחד, ולכן נדלקת האש מהר, וְהָאִי - אש של האיש, לֹא מִצָּרָה
81 - ה"יד של השכינה הפסיקה באמצע.
82 אֲמַר רַבָּא, מִפְּנֵי כֹה אֲמָרָה תוֹרָה הָבָא עֲפָר לְסוֹמְטָה, לומר שאם
83 זָכְתָה - שנמצאה טהורה שלא זינתה, יוֹצֵא מִנֶּחָס בֶּן כֹּאכְרָהֶם
84 אֲכִינוּ, דְּכִתְיִב בִּיה "ואנכי עֲפָר וָאֶפֶר", ואם לֹא זָכְתָה - שזינתה,
85 תמות ותִּחְזוֹר לַעֲפָרָה. עוד דְּרִישׁ רַבָּא, בְּשִׁכְרָא שֶׁאִמַר אֲבִרְהָם
86 אֲכִינוּ וְאֲנֹכִי עֲפָר וָאֶפֶר, והראה את מידת ענוותנותו, זָכוּ בְּנֵי
87 לֵב' מִצוֹת הַשִּׁיבוֹת לעפר ואפר, למצות אֶפֶר פָּרָה אֲדוּמָה, וְעֲפָר
88 סוֹמְטָה. שואלת הגמרא וכי רק אלו המצוות שייכות בעפר ואפר,
89 וְהָאִיבָא נָמִי מצות עֲפָר כִּיסוּי הָדָם, ומדוע לא אמר שזכו לזה
90 בזכות אמירת אברהם 'ואנכי עפר ואפר', מתרצת הגמרא, הָתָם
91 בַּמִּצְוֹת כִּיסוּי הָדָם, הִבְשֵׁר מִצְוַת אִיבָא - יש בזה קיום מצוה, אֵךְ
92 הִנָּחָה לִיבָא - אין הנאה מעצם קיום מצוה זו, אבל אפר פרה ועפר
93 סוטה, יש הנאה בקיומם, באפר פרה, שנטהרים מטומאת מת וכן
94 מכפר על עוון העגל, ובעפר סוטה, שמביא שלום בין איש לאשתו.
95 וכן שמברר אם זינתה, ואם יתברר שזינתה יועיל שלא ירבו ממורים
96 בישראל, ואם לא זינתה יועיל שנפקדת בזרע וכן מבטלת הלעו מעל
97 בניה.
98 עוד דְּרִישׁ רַבָּא, בְּשִׁכְרָא שֶׁאִמַר אֲבִרְהָם אֲכִינוּ, "אם מחזיק ועד
99 שְׂרָוֵה נֶעַל ואם אקח מכל אשר לך" - שנתרחק מן הגזל, זָכוּ בְּנֵי
100 כנגד זה לֵב' מִצְוֹת, כנגד מה שאמר 'מחזיק' זכו לחזות שֶׁל תִּבְלָתָהּ,
101 וכנגד מה שאמר 'שרוך נעל' זכו לִדְרֻצְנוּתָהּ שֶׁל תִּפְלִין. שואלת
102 הגמרא, בְּשִׁלְמָא רֻצְנוּתָהּ שֶׁל תִּפְלִין יש הנאה מעצם קיום המצוה,
103 דְּכִתְיִב "וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיד וִירָאוּ מִמֶּךָ",
104 וְתִנָּחַ בְּכִרְיִיתָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אֹמֵר כִּיצַד רֹאִים שָׁם ה'
105 נקרא על ישראל, אֵילו תִּפְלִין שֶׁבְּרָאשׁ - שיש בהם רוב השם של
106 הקב"ה, שהשיין כותבוה בקמט העור שבבתיים, והדל"ת ברצועות,
107 ועל ידי זה עמי הארץ יראים מישראל וזו היא ההנאה ממצות
108 תִּפְלִין. אֵלָּא חוֹט שֶׁל תִּבְלָתָהּ מֵאִי הִיא ההנאה שיש לישראל
109 ממצוה זו, והרי התבאר שלא אומרים 'בשכר וכו' אלא על מצוה
110 שיש הנאה בקיומה. מתרצת הגמרא, יש הנאה בקיום מצוה זו,

1 פרשת סוטה נחלקת לשלושה ענינים. האחד, 'ציוויים' - הפסוקים
2 בהם מצווה התורה מה לעשות בענין סוטה. השני, 'שבועות, אלות
3 וקללות', שהם הפסוקים בהם מבוארות השבועות, האלות והקללות
4 שיחולו על האשה אם אכן זינתה. והשלישי, 'קבלות', שהם
5 הפסוקים בהם נכתב שמקבלת האשה על עצמה את השבועות,
6 האלות והקללות שמחיל עליה הכהן. ונחלקו התנאים מה היה כותב
7 הכהן במגילת הסוטה ונמחק במים.
8 משנה. בָּא לֹא הִכָּהן לְכַתּוֹב אֶת הַמְּגִלָּה של הסוטה, מֵאִיזָה
9 מְקוֹם - פסוק הוּא כוֹתֵב, לדעת רבי מאיר מתחיל לכתוב ב'אֵם(!)אם
10 לֹא שָׁכַב אִישׁ אוֹתָךְ וגו', וְאֵת בִּי שְׁטִיתָ תַּחַת אִישֶׁךָ הנקי ממי
11 ההמים המארימים האלה". וְאֵינוּ כוֹתֵב את תחילת הפסוק שנאמר
12 לאחר מכן, וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בשבעת האלה ואמר הכהן
13 לאשה, אלא מדגל על חלק זה וְכוֹתֵב את המשך הפסוק "וְהָיָה ה'
14 אוֹתָךְ לְאֵלָה וְלִשְׁבִּיעָה בַת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה,
15 וְכָאוּ הַמַּיִם הַמֵּאֲרִימִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲרָה, לְצַבּוֹת בְּמֶן וּלְנַפֵּל יָרֵךְ",
16 עד כאן כותב הכהן במגילת סוטה, וְאֵינוּ כוֹתֵב את מה שנאמר
17 בהמשך הפסוק "וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן". רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר
18 מתחיל לכתוב מ'אם לא שכב איש אותך וגו', וְלֹא הָיָה מְפָסִיק
19 בכתיבת הפרשה כסדרה, אלא היה כותב גם תחילת הפסוק
20 'והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה', וגם
21 את הקבלה שמקבלת על עצמה "ואמרה האשה אמן אמן". רַבִּי
22 יְהוּדָה אֹמֵר כָּל עֲצָמוֹ אֵינוּ כוֹתֵב - יזהר הכהן בעצמה, ולא
23 יכתוב אֵלָּא את האלות המפורשות בפסוקים, "וְהָיָה ה' אוֹתָךְ לְאֵלָה
24 וְלִשְׁבִּיעָה וגו'", וְכָאוּ הַמַּיִם הַמֵּאֲרִימִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲרָה וגו', וְאֵינוּ
25 כוֹתֵב מה שנאמר בסיום הפסוק "וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן".
26 נִמְרָא. שואלת הגמרא, בְּמֵאִי קָא מִיפְלִגִּי - מה טעמם של התנאים
27 שנחלקו מהיכן היה כותב. ומשיבה, בְּהָא קָרָא קְמִיפְלִגִּי - נחלקו
28 כיצד לדרוש המקרא "וְכָתַב אֶת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בְּכַסְפָּר", רַבִּי
29 מֵאִיר קָבַר, אם היה נאמר 'וְכָתַב אֶת אֲלוֹת', היינו סבורים שאינו
30 כותב אלא את הָאֲלוֹת מִפֶּשׁ - המפורשות בפסוקים, לכך נאמר
31 הָאֲלוֹת, לְרִבּוֹת - שכותב גם את הַקְּלָלוֹת הַבָּאוֹת מִחֻמַּת בְּרִכּוֹת.
32 ומה שנאמר 'אֵלָּה' שמשמעו שייכות אלות אלו אחרות,
33 לְמַעֲוֵנִי - שאינו כותב במגילת סוטה את הַקְּלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תוֹרָה
34 - קללות שנאמרו בפרשת כי תבוא. ומה שנאמר 'הָאֵלֶּה' ביתור
35 ה"א, לְמַעֲוֵנִי - שאינו כותב את הַצְּוֹאוֹת שְׁצִיּוּתָהּ הַתּוֹרָה לַכֹּהֵן
36 להשביע את האשה, וְקִבְּלוֹת האשה, שאומרת אֲמֵן, וְרַבִּי יוֹסִי
37 הסובר שלא היה מפסיק, סבר שְׁכִינָה - כל הדרשות נדרשות
38 בְּרִקְאָמְרָה - כפי שדרש רבי מאיר, מלבד מה שדרש רבי מאיר
39 מהד"א של 'האלה' שבא למעט צוואות וקבלות, על זה חלק רבי יוסי
40 וסבר שממה שנאמר 'וְכָתַב אֶת האלות האלה', היתור של 'את' בא
41 לְרִבּוֹת שכותב גם צְוֹאוֹת וקְבָלוֹת. מבארת הגמרא, וְרַבִּי מֵאִיר
42 שלא דרש כן, הוא משום שְׁאֵתִים לֹא דְרִישׁ בכל התורה. וְרַבִּי
43 יְהוּדָה הסובר שכותב רק מִיִּתְּ ה' אוֹתָךְ, וכן אינו כותב את הקבלה
44 שבסוף הפרשה, טעמו, שְׁכִינָה ה"א שנאמר בפסוק בְּמַעֲרָה
45 דְרִישׁ לָהּ - באים למעט, וכך דרש, 'אֲלוֹת', אֲלוֹת מִפֶּשׁ - שכותב
46 את האלות המפורשות בפסוקים, הָאֲלוֹת, ה"א באה לְמַעֲוֵנִי
47 שאינו כותב קְלָלוֹת הַבָּאוֹת מִחֻמַּת בְּרִכּוֹת - דהיינו 'אם לא שכב
48 וגו', אֵלָּה' בא לְמַעֲוֵנִי שאינו כותב את הַקְּלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תוֹרָה,
49 וְהָאֵלֶּה' בא לְמַעֲוֵנִי צְוֹאוֹת וקְבָלוֹת.
50 שואלת הגמרא, וְרַבִּי מֵאִיר הסובר שהה"א של 'האלות' באה
51 לרבות שכותב גם קללות הבאות מחמת ברכות, והה"א של 'האלה'
52 באה למעט שאינו כותב קללות שבמשנה תורה, מֵאִי שְׁנָא הָאֵל ה"
53 של 'האלות' דְּרַבִּי בִּיה - שדורש שבאה לרבות, וְכָאוּ שְׁנָא הָאֵל
54 ה"י של 'האלה' דְּרַבִּי בִּיה - שדורש שבאה למעט, ואינו סובר
55 כרבי יהודה ששניהם באו למעט. מבארת הגמרא, סבר רבי מאיר

יום ראשון ב' אייר - היום שבִּעָה עֶשֶׂר יוֹם, שֶׁהֵם שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת וּשְׁלֹשָׁה יָמִים לַעֲוֹנָר (תפארת שבתפארת) קעז

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יז עמוד א

רש"י

תוספות

1 פתני. מואם לא שָׁכַב אִישׁ אִתָּהּ. ואם לא שטית טמאה וגו', שהן קללות הבאות מחמת
2 ברכות, דמשמע האם אם שטית לא הקדיק, ואת כי שטית טמאה תחת אישך וכי טמאות
3 וגו' יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך וגו' ובאו המים המאֲרָרִים וגו', וכן הן סדורין
4 בקשרה. אלא שהשביע הכהן את האשה בשבועה האלה ואמר הכהן לאשה מפסיק
5 בראש יתן ה' אותך, ואינו כותבו דאניו אלא
6 צוואה שמצוה הכהן להשביעה, וגם בסוף ובאו
7 המים המאֲרָרִים במעיד לצבות בטן ולנפיל דרך
8 אינו כותב סוף המקרא ואמרה האשה, דהיינו
9 בקלה שהאשה תקבל עליה שבועה, ואין זו מן
10 האלות: לא היה מפסיק. משהתחיל אם לא שָׁכַב
11 איש אותך עד אמן אמן, שהיה כותב צוואה
12 דהשביע הכהן את האשה וקבלה דראמרה
13 האשה אמן אמן: כל עצמו. לשנא בעלמא הוא.
14 ויהי בעצמו שלא יהא כותב אלא אלות לבדו.
15 ואפלו אם לא שָׁכַב איש אותך והקדיק לא היה
16 כותב, וכי' והשביע הכהן, ואינו כותב ואמרה
17 האשה אמן אמן שהוא סוף המקרא הנה: גמ'
18 אלות מפש. יתן ה' אותך, ובאו המים המאֲרָרִים
19 האלה במעיד וגו' קללות הכמות וכי' הקדיק ממי
20 המרים: אלה. מיעוטא הוא: שבשמינה תורה. דאי
21 כתב קרא וכתב את האלות בספר הנה משמע
22 אלות שבשמינה תורה, יכבה ה' בשחפת, דאֵלָה
23 איקרו דכתיב והיה בשמינה את דברי האלה
24 הזאת וגו' וקדיק טע: צוואות. והשביע הכהן את
25 האשה, דלא תימא לא דילג, הלכך איצטרך
26 למעטינה: וקבלת אמן. ולקמיה פריך מ"ש האי
27 ה"י דמרבך ביה גמיש האי ה"י דממעט ביה
28 בלה. ורביא פדאקמרה. אלות אלות ממש,
29 האלות הקללות הבאות מחמת ברכות, אלה
30 למעטי שבשמינה תורה ושבורת כהנים, אבל
31 ה"י דהאלה לא תדרשו למעטי צוואות
32 וקבלות, דאתא את תדרשה וה"י דהאלה
33 אורחיה הוא: ור' בלה. הה"י דקרא מעטי
34 דרש לה: דלגבי רבי. דהאלות דקאי אכתב
35 דלגבי מיעוט. אלה דמיעוטא הוא, אלה ולא
36 אחרות: והא לית ליה לר"ט מכלל לאו אתה
37 שופע הן. דשמעיה ליה דבעי תנאי בפול, ור' תנן
38 ר"מ אומר כל אלא שאינו כתנאי בני דג' רבנן
39 ראובן אינו תנאי, דכתיב ביה אם יעברו ואם לא
40 יעברו, הא לא כפליה מכלל לאו לא תשמע הן:
41 א"ר תנחום הנקי כתיב. בלא יד', דמשמע
42 הנקי אם לא שָׁכַב, ותדרשו הכי טמאה תחת
43 אישך תנקי. וכן ללכת בדרך ישרה שלא יהא
44 הוא נואף ולא היה נואפת: שכיב ביינות. שהרי
45 חלק את שמו ושכנו ביניהן, יד' באיש והי'
46 באשה: לא וכו' אש אוכלתן. שהקדיה מסלק
47 שמו מביניהן ותמצאו אש ואש: ודאשה דרישא
48 מדאיש. אש של אשה קשה וממרת לאכול
49 ולפרע משל איש: מאי טעמא האי מצירה. אש
50 של אשה נוזה לה לחקק מרה, שאין אות של שם
51 מפסיק אלא מחבר הוא ונקרא אש, אבל של
52 איש אין אותיות של אש מצטרפות יחד, שהידי

1 האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות. תימה לרבי דהבא דריש ר"מ ה"י דהאלות
2 ובפ"ק דהוריות (דף טז.) אמר ר"מ קהל הקהל לא דריש ותו איבא למיתמה
3 דרי' דריש הבא ה"י דריבוא למעט ותתם דריש קהל הקהל לרביא ותו קשיא דר' יהודה
4 אדרבי יהודה דהבא משמע דלא דריש את האלות ובפ"ק מנחות (דף יא.) אמר ר"י סבר
5 את האלות לבנות לרבות וקורטן: אהר:

6 אמר רבי תנחום הנקי כתיב. הבא פרש"י
7 תדרשו הכי טמאה תחת אישך חניק
8 אבל בסוף פרק שבועה העדות (שעש"ט דף טז.)
9 פירש הנקי בלא יד' כמו חניק וקאי אקרא
10 דבתריא ואת כי שטות דמשמע הכי חניק ממין
11 המרים האלה ואת כי שטות ותתם אמר כי לית
12 ליה לר"מ מכלל לאו תנא שומע הן בממונא
13 באיסורא אית ליה וסוטה איסורא דאית ביה
14 ממונא הוא ונשאל רבי הוא בפ"ק דנדרים (דף יא.)
15 אמר בגמרא מאי לחולין לא חולין ליהוי אלא
16 לקרבן מני מתני' א"ר י"מ הא לית ליה מכל לאו
17 והכי דייק נמי בסוף הפרק (ס"ג.) ובריש פרק שני
18 (דף טז.) אע"ז דאיסורא גזירתא הוא והשבי רבי
19 דהתם נמי איסורא דאית ביה ממונא הוא שאסר
20 ממונא על חבירו:

21 מפני שהתכלת דומה לים. בירושלמי דפ"ק
22 דברכות מגיד שהתכלת דומה לים והים
23 דומה לעשבים ועשבים לרקיע ורקיע לכסא
24 והכסא לספיר וכתבי וראיה דהנה (על) [אל]
25 הרקיע וגו' (יחזקאל י:)

26 אינו כותב וכו' על הנייר אלא על המגילה.
27 תימה בפ' המוציא (שנ"ט דף ע"ה) דתנן
28 קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין
29 שמע ישראל אמאי לא קתני פרשת סוטה
30 דשיעור וזוטא טפי אורי' דפרשת סוטה לא
31 שכיח בפרשת תפילין ואמרין התם (דף ע"ה) כל
32 מילתא דשכיח ולא שכיח אדול רבנן בתיב
33 לקולא: לא על הלוח ולא על הנייר אלא
34 על המגילה. תימה אמאי לא מרבינן כל מילי
35 מוכתב בדאמרין פרק שני דגיטין (דף ט"ז) ספר
36 אין לי אלא ספר מנין לרבות כל דבר ת"ל וכתב
37 מ"מ אם כן מה ת"ל ספר ספר שאין בו רוח
38 חיים ורבנן אי כתב בספר כדאמרת אלמא כל
39 דיכא

40 דכתיב ביה: "עפר ואפר", לא זכתה, תחזור לעפרה. דריש רבא: בשִׁכַר שִׁאֲמַר אֲבִירָהּ אֲבִינוּ
41 "וְאֵנֹכִי עֹפֶר וָאֶפֶר" וכו' בְּנֵינוּ לְשִׁמְיָ מִצּוֹת, אֶפֶר פָּרָה וְעֹפֶר סוֹמֵה. וְהָאִיכָא גַּם עֹפֶר בִּישׁוֹי הֲדָם?
42 הֲתָם הִכְשֵׁר מִצּוֹה אִיכָא, הֵנָּה לִיכָא. דְּרִישׁ רַבָּא: בִּשְׁכַר שִׁאֲמַר אֲבִירָהּ אֲבִינוּ "אִם מִחוּט
43 יַעַד שְׂרוּף נַעַל" וכו' בְּנֵינוּ לְשִׁמְיָ מִצּוֹת: חוּט שֶׁל תִּכְלַת וְרִצּוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין. בִּשְׁלֵמָא רִצּוּעָה שֶׁל
44 תְּפִלִּין, דְּכֵתִיב "וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיךְ" וּתְנִיא, ר' אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אָמַר: אֵלֹ
45 תְּפִלִּין שֶׁבְּרָאשׁ. אֵלָּא חוּט שֶׁל תִּכְלַת מָאי הוּא? דִּתְנִיא, הִנֵּה ר' מָאִיר אָמַר: מֶה נִשְׁתַּנָּה תִּכְלַת
46 מִכָּל מִינֵי בְּצֻעֻנֵינוּ? מִפְּנֵי שֶׁהִתְכַּלַּת דּוֹמָה לֵים, וְכֵן דּוֹמָה לְרִקְיעַ, וְרִקְיעַ דּוֹמָה לְכֶסֶם הַקְּבֹד,
47 שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּתַּח רַגְלֵיו בְּמַעֲשֵׂה לְבָנֹת הַסַּפִּיר וּבְעֶצֶם הַשֹּׁמֵימִים לְמַהֲרָ"
48 וְכֵתִיב: "כִּמְרָאָה אֲבָן סַפִּיר דְּמוּת כֶּסֶם: מִתְנִי' אֵינוֹ כּוֹתֵב לֹא עַל הַלּוּחַ וְלֹא עַל הַנִּיָּר, וְלֹא עַל
49 הַדִּיפְתָּרָה

50 של שכינה מפסקת: הֵנָּה לִיכָא. ואין זה קבול שָׁכַר, אֲבָל כָּאן יֵשׁ הֵנָּה, בְּסוֹטָה לַתֵּת שְׁלוֹם וְשָׁלֹא יִרְכָּה מְמוּרִים בִּישְׂרָאֵל אִם זִוְנָה הִיא, וְאִם נִקְחָה וְנִוְרָעָה זִרְעָה, וּמִבְטֵלָה לְעוֹ מַעַל
51 בְּנִיָּה, וְאֶפֶר פָּרָה לְטַהֵר וּלְכַוֵּן אֶת יִשְׂרָאֵל מִמַּעֲשֵׂה הָעֶגְלָה: בִּשְׁכַר אִם מִחוּט יַעַד שְׂרוּף נַעַל, שֶׁהִרְבִּיחַ עֲצוּמָה מִן הָעוֹלָה: חוּט שֶׁל תִּכְלַת, כִּנְגֵד מַחוּט, וְרִצּוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין כִּנְגֵד שְׂרוּף, וְדִהֵיט
52 רִצּוּעָה: בִּשְׁלֵמָא רִצּוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין, קִבּוֹל שָׁכַר הוּא דִּאיכָא הֵנָּה בְּכֵתִיב וכו', אֲבָל חוּט שֶׁל תִּכְלַת שֶׁל צִיצִית מָאי הֵנָּה אִיכָא: מֶה נִשְׁתַּנָּה תִּכְלַת, שֶׁהוֹקִיפוּ הַחֲבוּבִים לְצִיצִית: שֶׁהִתְכַּלַּת
53 דּוֹמָה לֵים בּוֹ. בֹּא לְלַמְדֵנוּ שֶׁל הַמְקוֹם מִצּוֹת צִיצִית כִּפְלוּ הִקְבִּיל פְּנֵי שְׂכִינָה, וְהָכִי תִנָּא לֶה בִּסְפֵרָה. וְהוּא יִצְטָרֵכֵנוּ כָּל הַיּוֹם, מִשּׁוּם דְּלֹא אִשְׁכַּחַן קִרְיָא אֵלָּא בְּרִקְיעַ שְׂדוּמָה לְכֶסֶם הַקְּבֹד,
54 הִלְכָּה תִכְלַת דּוֹמָה לֵים הֵם דּוֹמָה לְרִקְיעַ, דְּתִכְלַת לֹא דָמִי לְרִקְיעַ כָּל כָּךְ אֵלָּא דּוֹמָה לְדּוּמָה, כִּמוֹ תִכְלַת דּוּמָה לְמִרְאָה הֵם, וְאֵין קְשׁוּיָן דִּים דּוּמָה לְמִרְאָה הִרְקִיעַ: וְרִקְיעַ דּוּמָה לְכֶסֶם
55 הַקְּבֹד, קָרָא קִדְרִישׁ, דְּכֵתִיב בְּרִקְיעַ כִּמַּעֲשֵׂה לְבָנֹת הַסַּפִּיר, וְכֵתִיב בְּכֶסֶם הַקְּבֹד כִּמְרָאָה אֲבָן סַפִּיר דְּמוּת כֶּסֶם: מִתְנִי' לוח, שֶׁל עֵץ יִיָּר, שֶׁל עֵשֶׂבִים שֶׁכּוֹתְשִׁין וּמְדַבְּקִין אוֹתָן בְּדָבָק שֶׁשֶּׁקֶר

גליידי ועושין כמו עור.

קצת יום ראשון ב' אייר - היום שבִּעָה עֶשֶׂר יוֹם, שֶׁהֵם שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת וּשְׁלֹשָׁה יָמִים לְעוֹמֶר (תפארת שבתפארת)

סוטה. פרק שני – היה מביא דף יז עמוד ב

תוספות

רשי

היבא דכתיב בספר כ"ע מודו דמרבין כל מילי בר מדבר שיש בו רוח דחיים מיהו לפי ר"ת לא קשיא מידי דפי' התם בכלל ופרט וכלל דרשין ליה דחור וכתב נתן לה (ספר כריתות) אבל
הבא כלל ופרט הוא ואין בכלל אלא מה שבפרט אינ' התם קרא יתירא הוא דקא דריש משום דכתיב תרי זמני וכתב לה ספר כריתות ובירושלמי מקשה ליה נמי הבא כתיב ספר והבא
כתיב ספר הבא את אומר כל דבר שדוא תלשו והבא את אומר הכין שנייא היא הבא דכתיב בספר אבל בגמרא דידן לא אמר התם הכי דאמר אי כתיב בספר כדקא אמרת דדוי מרבין
כל מילי תלשו בר מדבר שיש בו רוח חיים ירושלמי תנאי ר"א בן שמעון אמר אין כותבין על עורות בהמה טמאה אמר ר"ש מכין דאיתמר למחזקה ניתנה למה אינו כותב תני ר"א ובר
שמעון אמר רואה אני את דברי ר"א בן שמעון

מדברי אבא שמא תאמר איני שותה ונמצא השם
נגזר על עור בהמה טמאה ותו התם ר' לוי בר סיס
בעי קמיה רבי מגילת סוטה מהו שתטמא את
הידים אל' היו ר"ז שאלה איר' יוסי אינה שאלה
כלום גזר על הספרים שטמאו את הידים לא
מפני קדושתן וזו למחזקה נתנה לא צריכא ודלא
הואיל ונתנה למחזקה:
שנאמר ומחא כתב שיכול למחוק. בירושלמי
אי מחא יכול במשקא או במי פירות
תיל וכתב הא כיצד כתב שיכול למחוק ואינו דו ויו
שאין בו קנקנות והא תני אם מחק מתוך הספר
כשר תפטר כהדיו תניא דתנא אמר ר"מ כל ימי
שהיינו למדין אצל ר' ישמעאל ולא היינו נתונים
קנקנות לתוך הדיו:
מה משפט ביום אף מגילת סוטה ביום. כל
מעשה סוטה ילפינן מהבא בפ"ב דמגילה
(ק"ה כ:) דהשקאה ביום רש"י פי' מה משפט ביום
בסנהדרין נפקא לן מזהה ביום הנחילא את בניו ולא מסתברא דהא ע"פ התורה כתיב גבי זקן ממרא דמשתעי בדיני נפשות והאי קרא דביום הנחילו משתעי בדיני נפשות אלא מזהה
אותם לה נגד השמש נפקא לן מהם דביום נרחא לי דכל דין סוטה בין גמר בין תחילה פסול בלילה דמאי דדיני נפשות ולא כדניי נפשות דתחילת דין ביום אבל גמר דין אפילו בלילה:
דכתיב וכתב את האלות האלה כדכתיבא. תימא לרי' לקמן בפרק ואלו נאמרין (ק"ה ק"ה) ואיתא נמי בריש פ"ב דמסכת ברכות (ק"ה י"ג) ובמסכת מגילה (ק"ה י"ג) דק"ש לא יקראנה למפרע
לרבנן מזהו ולרבי מדברים הדברים ורבנן הדברים לא משמע להו הילכך איצטריך והיו שלא יקראנה למפרע ואמאי לא נפקא להו מחאלה כי הבא הדברים האלה כדכתיבא ויל' כיון
דקיבלו וגמרי מרבותינו דשמע אית' לן למדרש בכל לשון שאתה שומע איתר' לך והיו שלא יקראנה למפרע והאלה דרשי' להו לדרשא אחריית: **קודם** שתקבל עליה שבעה פסולה.
ירושלמי ר' קרספא אמר איתפלגון ר' יוחנן ור"ל חד אמר משביע ואח"כ כותב וחד אמר כותב ואח"כ משביע ומפרש טעמא כדי לסמוך שבעה להשקאה והתם משמע דבאחי פליגי מר
משביע ואח"כ כותב אית' ליה חזקה ותורה מעכב על הסדר ומאן דאמר כותב ואח"כ משביע אית' ליה אע"ג דמעכב אינו על הסדר ותימא א"כ כמאן ס"ל לא כר"י ולא כר' נחמיה בפ'
הוציאו לו (ויחל' לו ט.) דמשמע דכ"ע סבירא להו היבא דכתיב וזקק מעכב נמי על הסדר ותמא רבי דבפרק ד' מיתות (מסנהין ק"ה פט:) אמר רבא אמר בר סחורא אמר רב הונא כל מקום ששנו
חכמים דרך מנין אין מוקדם מאוחר חוץ משבעה סממנין רב פפא סבא משמיה דרב אמר אף ד' מיתות ואידך בפלוגתא לא קא מיידי רב פפא אמר אף סדר יומא ואידך ההוא לחומרא
בעלמא דמשמע לא הוה הכי הוה חשיב ליה ואמאי לא חשיב סדר סוטה דהא איהו אמר הבא כתבה קודם שתקבל עליה שבעה פסולה ומשמע בירושלמי דבעי כל הפרשה על הסדר
ונראה דלא חשיב אלא ודבא דשנוין על הסדר אבל סדר סוטה אינה נשנית על הסדר שדרי' אין סדר המשנה וסדר הפרשה מכוונין כמו שפירשנו בראש הפרק וסדר הפרשה עיקר אבל
סדר המשנה אפילו למצוה בעלמא לא ולהכי לא אמר נמי התם דאמר וזו סדר תמיד לאפוקי ממצות חליצה אבל לאפוקי מסדר סוטה ליבא למימר דאפילו בדיעבד נמי לא:

כתבה איגרת פסולה. רש"י פירש אגרת בלא שרטוט בספר אמר רחמנא והלכה למשה מסיני שהספרים צריכין שרטוט ואי קשיא מאי איירא משום דנקראת ספר תיפוק לי דבלאו הכי
אסור לכתוב שום פסוק בלא שרטוט דאמר בפ"ק דגיטין (ק"ה א') אמר רב יוסף מאן לימא לן דר' אביתר בר סמבא הוא ועוד הא איהו בשלח ליה לרב יהודה בני אדם העולים
משם לכאן חן קיימו בעצמם ויתנו הילד בזונה הילדה מכרו ביין וישתו וכתב ליה בלא שרטוט וא"ר יצחק שתיים כותבין שלש אין כותבין ואמרין בסוף פרק מצות חליצה (ימאות ק"ה ק"ה) אמר
אביי האי מאן דכתב גיטא דחליצתא לכתוב הכי אקרעיה לדידה ממאן יבמי עד יבמי ופירש דלא מצי למכתב שלש תיבות רצופין בלא שרטוט כדמסיק מר וזוטא שירטט וכתב ליה לכולה
פרישתא מתקין לה מר בר רב אדיי והא לא ניתן ליכתב והילכתא כמר וזוטא אע"ג דלא ניתן ליכתב תריץ אי לאו משום דנקראת ספר ד"א אע"ג דאסור לכתוב בלא שירטוט המגילה
עצמה אינה פסולה קמ"ל דפסולה ונראה של היו המים בודקין על ידה מידו לא ידענא אם שרטט אותה בין שיטה לשיטה לאחר כתיבה אע"ג דבשעת כתיבה כתב באיסורא אי המגילה
כשירה בבחי' או ולא הוא דאמר' בהקומץ רבה (מנחות ק"ה ל"ג) ובמגילה (ק"ה ק"ה) הלכתא מזהה צריכה שירטוט אבל לא תפילין נראה דהכי הילכתא גמירי דהא לן דאין לו לשרטט תפילין דאי לא
תימא הכי אלא הא דפסיק אבל לא תפילין דלא מיפסלי אי כתבן בלא שרטוט מיהו צריך לשרטט משום דאסור לכתוב בלא שרטוט א"כ הא דמקשה התם מהא דתפילין שבלו אין עושין
מתן מוזה שאין מורידין אותן מקדושה חמורה לקדושה קלה טעמא דאין מורידין אבל משום שרטוט לא ומשני תנאי היא אי יהוה מצי לשרטט להו הוה מצי למימר במשורטטין אלא ש"מ
דכבי גמירי לא דלא מצי לשרטט להו אבל ר"ת פירש הא דאמר' שלש אין כותבין היינו אם לא שרטט כלל אבל אם שרטט בד' פאות הגלגלים אע"פ דלא שרטט בין שיטה לשיטה חשוב
שירטוט אפי' לענין ס"ת אלא משום זה אלי ואנוהו (שמות טו) צריך לשרטט בין כל שיטה ושיטה וכן מוכיח בפ"ק דמגילה (ק"ה ט"ז) דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה
ופירש ר"ח דלאו היינו ס"ת אלא מוזהה ולישנא דאמיתה משמע כחידה של תורה דהיינו מוזהה דיש בה על מלכות שמים וכן עיקר דאי ס"ת ממש משתעי' ההוא קרא דואמת א"כ הא
דגרסין בפ"ב דמגילה (ק"ה י"ג) מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת נקראת ספר שאם תפרה בפשתן פסולה מאי איירא משום ספר תיפוק ליה משום ואמת ונימא צריכה שרטוט ותפירה כאמיתה
של תורה אלא ש"מ לשרטוט דמוזהה איצטריך והתם תפירה ליכא ולענין תפירה נקראת ספר והשתא לא תקשי הא דפסקין בהקומץ רבה (מנחות ק"ה ל"ג) ובמגילה (ק"ה י"ג) הילכתא מוזהה
צריכה שרטוט תפילין אין צריכין שרטוט ומקשה מהא דתפילין שבלו אין עושין מתן מוזהה לפי שאין מורידין הא משום שרטוט לא ומשני תנאי היא מדלא משני במשורטטין ש"מ דאפי'
מנהג ליכא הואיל וכן אין צריך לשרטט דגרסין בירושלמי בפרק במה מורליקין (ויציאות השבת) כל הפטור בדבר ועושהו נקרא הדיית השתא "ל' הא דאין צריכין שרטוט היינו בין השטות
אבל בד' פאות צריכין שרטוט דלא גריעי משלש אין כותבין מיהא לפירושו לא תירץ מאי איצטריך למימר גבי מגילת סוטה דפסולה בלא שרטוט כיון דאפילו ס"ת הוא סגי ליה בשרטוט
לארבע פאות מצאתי בתוספות רבינו יצ"א במסכת גיטין שמעתי מר' אליהו הצרפתי שדחה אומר מה שאנו כותבים בכתבים בלא שרטוט ליכא למיחש דלא כתבין לשום פסוק אלא
לאמירה בעלמא לפיכך בשלום בלשון עברי או לדבר בו בלשון צח אבל שכונתב שמיא אותו לשום פסוק כי האי גזונא אסור למכתב בלא שרטוט ולא ידענא מנלן לכתוב בפירושים
פסוקים בלא שרטוט כשמיא לשום פסוק:

כתבה

ביאורים למסכת סוטה דף יז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

16 אלא ביום, אף מגילת סוטה דינה להיעשות דוקא ביום.
17 ועוד אמר רבא, אם כתבה - את המגילת סוטה למפרע - מסופה
18 לתחילתה, הרי היא פסולה, דכתיב "וכתב את האלת האלה",
19 ומגילת 'האלה' משמע שיש לכתוב את המגילה ב' דכתיבא -
20 כסדר שנכתבה הפרשה במקרא.
21 ועוד אמר רבא, אם כתבה הכהן - את המגילת סוטה קודם
22 שתקבל עליה הסוטה את השבועה שמשביעה הכהן, הרי היא
23 מגילה פסולה, [שנאמר] תחילה 'והשביע הכהן את האשה וגו',
24 'ואמרה האשה אמן אמן, ואחר כך נאמר 'וכתב את האלת האלה
25 הכהן בספר וגו', הרי שכותב את הספר רק לאחר שקיבלה עליה את
26 השבועה.
27 ועוד אמר רבא, אם כתבה הכהן - את המגילת סוטה איננה - ללא
28 ששרטט את הקלף תחילה, הרי היא מגילה פסולה, שהרי 'בספר'
29 אמר רחמנא, והלכה למשה מסיני שהספרים צריכים שרטוט.

1 הדיפתרא - עור שלא עבדוהו כל צרכו ועדיין אינו קלף. אלא
2 כותבים על המגילה - קלף שעובד כל צרכו. שנאמר "וכתב את
3 האלת האלה הכהן בספר", וספר הוא קלף מעובד כראוי. המשנה
4 באה לבאר באיזה דיו יש לכתוב המגילה, ואינו כותב לא בקוממוס
5 - שרף אילן שמתכו במים, ולא בקנקנתום - שהוא מין מהעפר
6 המשחיר. ולא בכל דבר שרושם - שנבלע בתוך הקלף ואינו
7 נמחק, אלא בדיו של שרף שרישומו נמחה במים. שנאמר "וכתב
8 את האלת האלה הכהן ומהה אל מי המרים", שמשמע שכותב על
9 הספר בכתב שיכול למחות במים, ולכן אין כותבים בקוממוס
10 ובקנקנתום משום שאינם נמחים.
11 גמרא. אמר רבא, מגילת סוטה שכתבה בלילה, הרי היא פסולה.
12 מאי טעמא איתא בגזירה שזה תורה האמורה במגילת סוטה,
13 מתורה האמורה במשפט, כתיב חכם - לגבי מגילת סוטה, 'ועשה
14 לה ככתב את כל התורה הזאת', וכתיב חכם - לגבי זקן ממרא,
15 "על פי התורה אשר יורוד ועל המשפט", מה משפט אין דנים

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אייר, תשכ"ג

ברוקלין, נ. י.

הו"ח אי"א נו"מ בעל מדות עוסק בצ"צ ענף עץ אבות וכו' הרש"ז שי

שלום וברכה!

המברק של כ' נתקבל ביום הבהיר ל"ג בעומר, שאם מלכתחילה נתכוין לכך - הרי טוב, ואם
מלמעלה כיוונו כך - עוד יותר טוב.

ויהי רצון שכל הענין יתנהל באופן הכי טוב, וכחדגשת תורת החסידות שצריך להיות בטוב
הנראה והנגלה גם לעיני בשר, ויחד עם זה - שיסודו באין טוב אלא תורה, ובמובן החב"די - לא רק
נגלה דתורה אלא גם פנימיות התורה.

וכמנהג וטבע ישראל לקשר כל ענין ודבר יום - ביומו, ובפרט על פי תורת ההשגחה פרטית
בהדגשת הבעש"ט, יש להעיר במעלת הרשב"י - של"ג בעומר הוא יום ההילולא שלו - על מעלת גדולי
התנאים שבדורו ואפילו בדורות שלפניו. שכשהי' צורך לבקש על צרכים גשמיים, שהסמל לזה והעיקר
הוא דרישה לגשמים (ובזה מעלת ארץ ישראל - למטר השמים תשתה מים), הרי הסדר הי' ואפילו
אצל גדולי התנאים - שהיו מתפללים, ואם לא נענו תיכף היו גוזרים תענית ציבור וכו' וכו'. וסדר
רשב"י הי' - שכשבאו והגידו לו שיש צורך בגשמים כפשוטם, הי' מגלה רזין דאורייתא והתחילו גשמי
ברכה לרדת, כמסופר בזהר ח"ג נט, ע"ב ואילך. ומודגש שם בפרט אשר על מה דרש ואמר גילויי רזין
דאורייתא - על הכתוב מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, הוא ענין אהבת ישראל המודגש כל כך
בתורת מורנו הבעש"ט ואדמו"ר הזקן.

"דרך אגב", ובהמשך להנ"ל - ידוע פירוש שמו של רבינו הזקן - שניאור זלמן, בנוסח הרגיל
- שני אור, אור דחסידות ואור דנגלה, אבל חסידים מפרשים ג"כ שני אור - ברוחניות וגשמיות, וע"ד
פתגמו של הברדיטשבי - זלמן אותיות לזמן, שממשיך כ"ז בזמן ומקום מסויים.

בכבוד ובברכה ולבשורות טובות בכל האמור

מ. שניאורסאהן

אף על פי שכי' טרוד, אבל תקותי שענין הקובץ בקשר עם שנת המאה וחמשים של ההילולא
דרכינו הזקן - הולך ומתקדם, ואבשרו בשורה טובה ומשמחת, אשר כמה שנים חפשתי הוצאה
הראשונה של הלכות ת"ת לרבינו הזקן, וימים אלו נודעתי שנמצאת במוזיאון הבריטי.

ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אלא השקפה אותה פסיב - מתוך סיב חלול, מהו - האם שתי
באופן זה מועילה לבדקה או לאו. וכן הסתפק באופן שהשקה
אותה בשפופרת - מתוך צינור, מהו - האם שתי באופן זה
מועילה לבדקה או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, האם
דרך שתייה בכה ומועילה לבדקה, או אין דרך שתייה בכה ולא
מועילה לבדקה. מסיקה הגמרא, תיקו.
בעי רב אשי, אם נשפכו מקצת מהן - ממי המרים, לאחר שמחק
לתוכן את המגילה, ונשתירו מהן מקצת מהמים, מהו - האם יכולה
להיבדק במים הנותרים או לאו. מסיקה הגמרא, תיקו.
אמר רבי ירמיה אמר רב ב' שבועות האמורות בסוטה, למה
הוצרכו, ולא די בשבועה אחת. ומבאר, אחת - את השבועה
הראשונה, משיע הכהן קודם שנמחקת המגילה, ואחת - את
השבועה השנייה משיע הכהן לאחר שנמחקת. מקשה הגמרא,
מתקין לה רבא, והרי תרוייהו - שני השבועות קודם שנמחקת
מגילה בתיבן בתורה, ומשמע שאת שתי השבועות משיע לפני
המחיקה. אלא אמר רבא - חולק על רבי ירמיה ומבאר באופן אחר,
לעולם שתי השבועות הן לפני המחיקה, אלא שאחת - השבועה
השנייה היא שבויה שיש עמה אלה - מזכיר הכהן בשבועה את
הקללה שתחול עליה אם ימצא שזינתה, ואחת - השבועה
הראשונה היא שבויה שאין עמה אלה, אלא שבועה בעלמא
שלא זינתה.
שואלת הגמרא, תיבי דמי שבויה שיש עמה אלה - כיצד משיע
אותה הכהן את השבועה עם האלה. ומבאר, אמר רב עמרם
אמר רב, שאומר לה משביעני עליך בשמו של הקב"ה שלא
נטמאת, ומוסיף לומר לה שאם אכן נטמאת, יבואו ביד המים
לצבות בטן ולנפל ירך, והאשה אומרת אמן אמן, ומסכימה לשבועה
זו ומקבלת את האלה עליה. דוחה הגמרא, אמר רבא, זה אינו
נחשב 'שבועת האלה', שהרי אלה לחודה קיימא - האלה שאומר
לה עומדת בפני עצמה ואינה חלק מהשבועה, ושבויה לחודה
קיימא - השבועה שלא נטמאת עומדת בפני עצמה ואין מזכיר בה
את האלה, ומהלשון 'שבועת האלה', משמע שמשיע אותה אף על
האלה. אלא אמר רבא 'שבועת האלה' נאמרת בלשון זו, משביעני
עליך, שאם נטמאת יבואו ביד, ומקבלת על עצמה את האלה
בשבועה. דוחה הגמרא, אמר רב אשי, גם זה אינו הביאור
ב'שבועת האלה', כיון שבאופן זה נמצא שאלה איבא - על הקללה
הוא משיע אותה, ואילו שבויה ליבא - על המעשה עצמו אם
נטמאה או לאו, אינו משיע אותה. אלא אמר רב אשי, 'שבועת
האלה' נאמרת בלשון זו, משביעני עליך שנכונים הם הדברים
שאמרת שלא נטמאת, ומוסיף ומשיע את האשה, ואם נטמאת
יבואו ביד האלה.
בשבועת הסוטה נאמר 'ואמרה האשה אמן אמן', שצריכה הסוטה
לקבל על עצמה את השבועה ולהודות עליה, מפרשת המשנה
הטעם שכופלת האשה האמן בדבריה.
משנה. שואלת המשנה, על מה היא אומרת בשבועתה
אמן אמן - שני פעמים. ומבאר, שזונה אמן על האלה - מקבלת
על עצמה את הקללה שאמר לה הכהן שתחול עליה אם זינתה, וכן
אמן על השבועה - מקבלת על עצמה את השבועה שמשיענה
הכהן, והרי זה כמי שנשבעת בעצמה. וכן, אמן מאיש זה - נשבעת
שלא זינתה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה ונסתרה עמו, ומאיש
אחר - נשבעת גם שלא זינתה עם אדם אחר. וכן אומרת אמן שלא
שמייתי - נשבעת שזינתה אף בהיותה ארוסה ונשואה, ומכאן
למדו דין לגלול שבועה, שאף היא עליה קינוי כשהייתה
ארוסה, מגלגלים עליה שבועה גם על זמן זה.

ועוד אמר רבא, אם כתב הכהן - את המגילה סוטה על שני דפין
- עמודים, כספר תורה הנכתב עמודים עמודים, הרי המגילה
פסולה, משום ש'ספר' אחד אמר רחמנא - נכתב 'ספר' בלשון
יחיד, ומשמע שצריך לכותבה בעמוד אחד, ולא יכתובה שנים
ושלשה ספרים.
ועוד אמר רבא, אם כתב הכהן אות אחת בלבד מפרשת סוטה,
ומחק את האות אחת במים, והמשיך וכתב אות אחת שלאחריה
בפרשה, ומחק את האות אחת השנייה, וכן עשה עד סוף הפרשה,
פסולה, אף שנמצא לבסוף שכתב ומחק את כל הפרשה, ונלמד
מדיכתיב "והעמיד את האשה לפני ה' ויעשה לה תכנה את כל
התורה הזאת", שצריך שתהיה כולה כתובה יחד.
בעי - הסתפק רבא, אם כתב הכהן ב' מגילות לשתי סומות -
לכל אחת כתב מגילה מיוחדת עבורה, ומחקן - את שתי המגילות
לתוך כוס אחד, מהו - האם כשרים המים לבדיקה, ונותנים לכל
אחת מהם לשתות מהכוס או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק,
שנאמר בפרשה 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת', ולומדים
סדר בדיקת הסוטה צריך להיעשות לשם הסוטה שנבדקה, ויש
להסתפק האם בתיבה לשמה בעיני - שם כתיבת המגילה צריכה
להיות לשמה, וממילא והאיבא - באופן זה יהיו המים כשרים
לבדיקה, כיון שהמגילות נכתבו לשמן כדון. או דילמא לא די
שכתיבת המגילה תהיה לשמה של אותה סוטה, אלא בעיני נמי
שהמחיקה לתוך המים תיעשה לשמה, וצריך שיהיה ניכר הדבר
שנעשתה המחיקה לשמה, ובאופן זה שנמחקו שני המגילות לכוס
אחת, לא ניכר שנעשתה המחיקה לשמן - ויהיו המים פסולים.
מוסיף רבא להסתפק, ואם תמצא לומר - לפשוט כהצד השני,
שאכן בעיני נמי שתעשה המחיקה לשמה של אותה סוטה, ובאופן
הקודם יהיו המים פסולים. מה יהיה הדין אם מחקן - את שתי
המגילות בב' כוסות - כל מגילה מחק לתוך כוס נפרדת לשם סוטה
אחת, ותור לאחר מכן ויעירבן - את המים של שני הכוסות יחד, מהו
האם מים אלו כשרים או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק,
האם מחיקה לשמה בעיני - המחיקה עצמה צריכה להיעשה
באופן שניכר שנעשתה לשם סוטה זו, וממילא והאיבא - באופן זה
יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שעשה את המחיקות כדינם, וישתו
שתידן מהמים שהתערבו. או דילמא לא די שהכתיבה והמחיקה
יעשו לשם אותה סוטה, אלא צריכה כל אחת לשתות את המים
שנעשו לשמה, ובאופן זה, הא לאו דידה קא שתיא - הסוטה הזו
אינה שותה את המים שהוכנו עבורה, שהרי מעורב בהם מהמים
שנעשו לשניה, והא - גם השניה לאו דידה קא שתיא שהרי שותה
אף מימי חברתה המעורבים בהם - ויהיו המים פסולים.
מוסיף רבא להסתפק, ואם תמצא לומר - לפשוט כהצד השני,
שצריכה הסוטה לשתות דוקא את המים שנעשו לשמה, ולכן באופן
הקודם יהיו המים פסולים כיון שהא לאו דידה קא שתיא, והא לאו
דידה קא שתיא, אלא כל אחת שותה אף את מי חברתה המעורבים.
מה יהיה הדין אם לאחר שעירבו את המים שבשני הכוסות, תור
הכהן וחקלן - את המים לשתי כוסות, ונותן לכל אחת מהם לשתות
מכוס אחת, מהו - האם מים אלו כשרים או לאו. ומבאר הגמרא
את צדדי הספק, האם יש ברידה - שכשמחלקם, נחשב הדבר כאילו
התברר שהמים שניתנו בכוס של האחת הם המים שנעשו עבורה,
והמים שניתנו בכוס של השניה הם המים שנעשו עבורה, ויהיו המים
כשרים לבדיקה. או אין ברידה - אין זה נחשב שהתברר שכל אחת
מהן קיבלה את המים שנעשו עבורה - ויהיו המים פסולים. מסיקה
הגמרא, תיקו - נשאר הדבר בספק.
בעי רבא, אם הכהן לא השקה את הסוטה את המים מתוך כלי,

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יח עמוד א

רש"י

תוספות

על שני דפין. כדפין של ספר תורה העשויין עמודים: כתב אות אחת ומהקנה. על המים, והורו וכתב אות שלא תהיה ומהקנה עד שהשלים את כל פסול, דכתיב את כל התורה עד שתתאם כל פסול: לשמה. בספר לעצמו, דכתיב ועשה לה לשמה: מהקנה נמי. כבוס לשמה לעצמה, שהיא נכר מהמקנה שהיא לשמה: השקה בסיב. שהוא חלול בדרך שהתנוקות שותין: שיש עמה אלה. דכתיב:

בחדא מנייהו בשבועת האלה, ולקמיה מפרש
היכי דמי משביעי עליה. בשם, ומכיר שם: שלא
נמסמא. שאין אומר אמת שלא נמסמא, היינו
שבועה שאין עמה אלה: שאם נמסמא יבואו
ביה. המים לצבות קטן בו, והינו אלה: אשר
רבה אלה לחיובי קריאם בו. שבועה אלה: אשר
כאן ושינה על האשה, וקרא כתיב בשבועת
האלה שהשבועה של אלה: משביעי עליה: שאם
נמסמא יבואו ביה. דאיכא השתא שבועת
האלה, שמשביע את האלה שתחלו: שבועה
ליבא. על האשה, וקרא כתיב והשביע את
האשה: משביעי עליה: שלא נמסמא ואם
נמסמא יבואו ביה. משביעי עליה שיהא אמת
מה שאמרת בפנינו שלא נמסמא, ואם נמסמא
יבואו ביה המים, דקיימא שבועה אאשה שלא
נמסמא ואאלה שתחלו: מתניי אמן על האלה
ובו. לכה הצרכה לכפול: ארוכה ונשואה. על ידי
גלגול שבועה הוא מגלגל עליה ונותן של
אירוסין אע"פ שלא היה בו קרי, ומכאן לגלגול
שבועה מן התורה
שומרת

כתבה על שני דפין פסולה. "ספר" אחד אמר רחמנא
ולא שנים ושלשה ספרים. כתב אות אחת ומהקנה את
אחת וכתב אות אחת ומהקנה את אחת פסולה, דכתיב:
"ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת". בעי רבא:
כתב שתי מגילות לשתי סומות, ומחקן לתוך כוס אחד
מהו? כתיבה לשמה בעינן והאיכא, או דילמא בעינן
נמי מהקנה לשמה? ואם תמצא לומר בעינן נמי מהקנה
לשמה, מחקן בשתי כוסות, והורו ועירבן מהו? מהקנה
לשמה בעינן, והאיכא, או דילמא הא לאו דידה קא
שתיא? והא לאו דידה קא שתיא? ואם תמצא לומר
הא לאו דידה קא שתיא? והא לאו דידה קא שתיא,
אם חור וחלקן מהו? יש ביררה, או אין ביררה? תיקו.
בעי רבא: השקה בסיב, מהו? בשפופרת מהו? דרך
שתייה בכה, או אין דרך שתייה בכה? תיקו. בעי רב
אשי: נשפכו מהן, ונשתיירו מהן מהו? תיקו. אמר ר'
זירא אמר רב: שתי שבועות האמורות בסומה למה?
אחת קודם שנמחקה מגילה, ואחת לאחר שנמחקה.

מחקיף לה רבא: תרווייהו קודם שנמחקה מגילה כתיב? אלא אמר רבא: אחת שבועה
שיש עמה אלה ואחת שבועה שאין עמה אלה. היכי דמי שבועה שיש עמה אלה? אמר
רב עמרם אמר רב: "משביעי עליה שלא נמסמא, שאם נמסמא יבואו ביה". אמר רבא:
אלה לחודה קיימא ושבועה לחודה קיימא? אלא אמר רבא, "משביעי עליה שאם נמסמא
יבואו ביה". אמר רב אשי: אלה איכא שבועה ליבא? אלא אמר רב אשי, משביעי עליה
שלא נמסמא, ואם נמסמא יבואו ביה: מתניי? על מה היא אומרת "אמן אמן", אמן על
האלה אמן על השבועה, אמן מאיש זה אמן מאיש אחר. אמן שלא שתיי ארוכה ונשואה

ושומרת

חור

כתבה על שני דפין פסולה. מקשים לפירוש רש"י (שפ"ו) בדפין של ס"ת מפרק בתרא
דיגיטין (ק"ה פ"ה) דתנן שייך מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר
ולא חשיב ליה שני ספרים כיון דממורה כדאמרין בפרק שני דיגיטין (ק"ה) אהא הרי זה
גיטך והנייר שלי אינה מגורשת וכו' בעי רב פפא בין שטיה לשיטה בין חיבה לחיבה מהו
וקפידן ותיפוק ליה משום דספר אחד אמר
רחמנא ולא שנים לא צריכא דממורה ובהקמין
רבה (מנחות ק"ה) גבי מוזהב אמר נמי אמר רב
יהודה אמר שמואל כתבה על שני דפין פסולה
מיתבי כתבה על שני דפין והניח בשני סיפין
פסולה הא בסף אחד כשריה רמיה לשני סיפין
קא אמר אלמא דשני דפין דקאמר שמואל
בנחתין זה מזה קאמר שאין מערין להכי
מפרש נמי הכא שני דפין שאין מערין ופירש
ר"י הא דאמר נמי בפ' ראובן ב"ד (י"ה ק"ט),
אפי' לרבנן דאמרין קרן פרה פסול כיון דאית בה
גילדי בשנים ושלש שופרות דמי ואע"ג דמחבר
התם נמי דרכו להוסיף בכל שנה גלד אחד וסיפין
הוא כמביאו משופר אחר ומדבקו לזה כדתנן
דיבך שברי שופרות פסול מפני שמתחילתו לא
היתה ברייתו בבת אחת וניכר ההוספה ולא
מהני חיבורו ודומה כאילו גט שכתבו על ב' דפין
ותפרין יחד דפוסל דהא ודקא כשכתב חצי
מגילת סוטה על דף זה ודקא על דף אחר
אמרינן דחשיב שני ספרים והיה אם כתב לה
שתי מגילות ומחקן לתוך כוס אחד וכן גבי גט
אם נתן לה שני גיטין אע"ג דכל חד חור שלם
הוא וספר אחד בפני עצמו פסולין ולא מיגרשא
בתרווייהו משום שנים או שלשה ספרים
כדאמרין בפ' שור שנגח (נ"ק ק"ה) כופר אחד
אמר רחמנא ולא שנים או שלשה כופרין ובפרק
לולב הגזול (סוכה ק"ה) לינקט תרתי תלת פרי
אחד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה פירות
ואין להקשות מאי שנא משנתן שופר בתוך
שופר אם קול פנימי שמע יצא ולא חשיב ליה
כשני שופרות דהתם בשמיעה תליא מילתא
הוא לא שמע אלא קול הפנימי:

לא דמי לביריה המדלה מן הבור פלוגתא דר' אליעזר ב"י ורבנן בשור שנגח (נ"ק ק"ה) דהתם לא הוכר חלקו של אחד מהן לעולם אבל הכא הוכר הכתב ונתערב וכן ביריה משני לוגין
שאני עתיד להפריש דמיית ב' מרובה (ס"ט ק"ט) נמי לא הוכר המעשר מעולם וכן לכולהו ביריות דמיית ב' כל הגט (ענין ק"ה) אבל דמי לביריה דמיית בבכל מערבין (ענין ק"ה) ה'
שתי נשים שלקחו קנינן בעירוב או שנתנו דמי קנינן לכתן איזה שירצה יקריב חטאת ואי זה שירצה יקריב עולה אע"ג דהוכרו מתחילה דמי לא אחת לא אמרי' זו מתכפרת במה שנקח
מדמי חבירתה או שתי קנין של אחת יקריב כולן לעולה ושל חבירתה לחטאת א"כ איכא דאמרין ביריה ואע"ג דדחי ליה התם כשהנתנו מיהו חזינן דקא מייתי לה אשאר ביריות אלמא
דליכא לאיפלוגי בין ביריה שהוכרה מתחילה לשאר ביריות וכן בפ' הוציאו לו (יומא ק"ה) דמיית מתני' ר' יהודה אומר לא היו מביאין שופרות לקנין חובה מפני התערבות ומסיק משום
התערבות דמי חבירתה שנתנו בעליה וקא פריך ונברור ד' זוי ונשיד במאי חנך לשתרו ר' יהודה לית ליה ביריה מנלן ומייתיה הדיא דהלוקח יין מבין הכותים ומסיק מדתני איזי אלמא מדמתי
ביריה דאם בא חכם למזרח אע"ג דליכא הוכר מעיקרא לביריה דארבעה זוזי דהוכר מעיקרא איכ' רבא מאי קא מבעיא ליה דלא פשיט מהני מזהא נמי דתנן בפ' בתרא דמס' מעילה וק'
לא) פרושה של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמר פרושה בבית זה הקדש כיון שהוציא הראשונה מעל דברי ר"ע וחב"א עד שיוציא את כל הכיס אלמא לר"ע אית ליה ביריה כי האי
גזנא דאמר בפרושה הראשונה הוכר הדבר פרושה ראשונה שעלתה בידו היא היתה של הקדש שנפלה מיהא לא איתבריר לן היתם מנאי פליגי ומהא נמי ליכא למפשט דמיית בבכורות
פרק הלוקח בהמה (ק"ה כ"ג) סאה תרומה טמאה שנפלה לק' חולין ר"א אומר תירום ותירקב שאני אומר היא סאה שעלתה היא סאה שנפלה ה"נ נימא שהחכם של לאה יגיע ללאה דהתם
מקילינן בדרבנן דמדאורייתא חור בתרי בטל וריב"א הקשה בפ' הוציאו לו (יומא ק"ה) אהא ונברור ד' זוי דתניא בתוספתא דמעילה (פ"ה) נזיר שהפריש מעות ואמר אלו לחטאתי ואלו
לעולתי ואלו לשלמי ונתערבו חרי לוקח בהן י' בהמות בין ממקום אחד בין משלשה מקומות מחלל דמי חטאת וכו' ודוק במי האי גזנא שרי אלא ליקח שליש המעות וליקח בהן בחור
לחטאת ונימא חובר הדבר דאלו דמי חטאת לא אמרי' מיהו מכל הני הוה מצי רבא למפשט ועוד תימא אי אית לן ללימור ביריה כי האי גזנא אם כן כל התערבות שבעולם חזור
ויחלק משום ביריה ועוד אמאי לא פשיט ליה מפרק קמא דראש השנה (ק"ה י"ג) דקיימא לן דיש בילה לשמן ויין נמצא דאין ביריה בדבר לח ובפרק התערבות (מנחות ק"ה) מייתי ליה פלוגתא
דרבי אליעזר ורבנן צלוחית של חטאת שנפל לתוך ולחובה) מים וכו' ונראה דרבא קא מבעיא ליה מ' אמרינן לא קפיד קרא אלא אמוחיה מן המגילה שתהא נכרת לתוך המים שלה אבל
לתוך כוס אחד איכא למימר כל חדא שתיא מים דלאו דידה לאו מחיקה נכרת היא חור וחלקן הרי מים של כל אחת ניכרין מ' אמרינן ביריה וכו' חור הוברור מימיה אי דילמא אין ביריה
כלומר בירית מים בשעת מחיקה בעינן אבל על תערובת דיו של כתב המגילה לא קפדינן שחרי בשעת מחיקה בטל הכתב ולא תלי מילתא אלא במחיקה לתוך מים דמבורכין לצרכה וקא
מבעיא ליה אי מ' לא ברקי לה משום דלא נמחק כהלכתה אי משום דטוהרה היא: בע"ר"א השקה בסיב מהו. ליכא למפשט מהא דאמר רבא בפרק ערבי פסחים (פסחים ק"ה) כרכן
בסיב אף ידי נמצא לא יצא אלמא אין דרך אכילה בכך דהתם מפסיק הסיב בין המצה ובין בית הבליעה אבל הכא דלא מפסיק קא מיבעיא ליה: על מה היא אומרת אמן אמן. בפרק שלישי

אמן

רעז"י

אמן שלא אטמא. ירושלמי לא שדיה ר"מ אומר המים בודקין אותה מעבשיו אלא המים פקדים בה לשטמטמא המים בודקין אותה למפרע: **שומרת** יבם שזינתה אסורה ליבמה. פ"י אפי' לרבנן דאמרי קידושין תופסין בחיביה לאוין ופולגי ארד"ע הבא מודו בדמור בראשית רבה (בבבא קט"ז) דכתיב בה לא תהיה אשת ממת החוצה: איך לא תהא בה הויה לזר אסורה דקרא משום לא מערה לא

וְשׁוּמְרַת יָבֵם וּבְנוּסָה. אֲמֵן שְׁלֹא נִמְאָמְתִּי, וְאֵם
נִמְאָמְתִּי יָבוֹאוּ בִּי. ר' מֵאִיר אֹמֵר: אֲמֵן שְׁלֹא נִמְאָמְתִּי
אֲמֵן שְׁלֹא אֶמְאָם. הֵבֵל שְׁוִין שָׁאִין מִתְּנָה עִמָּה לֹא
עַל קֹדֶם שֶׁתִּתְאַרֵם וְלֹא עַל אַחֵר שֶׁתִּתְנַגֵּשׁ. נִסְתַּרְהָ
לְאַחֵר וְנִמְאָמְתָּ, וְאַחֵר בְּדֵּ הַחֲזוּרָה, לֹא הִיא מִתְּנָה
עִמָּה. זֶה הִכְלָל: כָּל שֶׁתִּפְעַל וְלֹא הִיְתָה אֲסוּרָה לֹא
לֹא הִיא מִתְּנָה עִמָּה: **גַּמ'** אִמֵּר רַב הַמְנוּנָא: שׁוּמְרַת
יָבֵם שְׂוִינֶתָּה אֲסוּרָה לִיבְמָה. מִמָּא? מִדִּקְתָּנִי "שׁוּמְרַת
יָבֵם וּבְנוּסָה". אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא אֲסִירָה, מִשּׁוּם הָכִי
מִתְּנָה בְּהֵרָה, אֲלֵא אִי אִמְרַת לֹא אֲסִירָה, הִכִּי מִתְּנָה
בְּהֵרָה? וְהִתְנָן, זֶה הִכְלָל: כָּל שֶׁאִילוֹ תִּפְעַל וְלֹא תִּהְיֶה
אֲסוּרָה לֹא לֹא הִיא מִתְּנָה עִמָּה! אִמְרֵי בְּמַעְרָבָא: לִית
הִילִכְתָּא כִּרְב הַמְנוּנָא. אֲלֵא הֵא דִּקְתָּנִי "שׁוּמְרַת יָבֵם
וּבְנוּסָה" הֵא מִנֵּי ר' עֲקִיבָא הֵיא, דְּאָמַר: אִין קְדִישִׁין
תּוֹסְפִין בְּחִיבֵי לְאוּיִן, וּמִשּׁוּי לֵה כִּי עֲרוּה. בְּעִי ר' יִרְמְיָה:
מִהוּ שְׂוִינֶתָּה אָדָם עַל נִשְׁוֹאִין הָרֵאשׁוֹנִים? עַל נִשְׁוֹאִי
אַחִיו מִהוּ? תָּא שְׁמַע זֶה הִכְלָל, כָּל שֶׁתִּפְעַל וְלֹא
תִּהְיֶה אֲסוּרָה לֹא לֹא הִיא מִתְּנָה עִמָּה. הֵא אֲסִירָה הָכִי
נָמִי דְּמִתְּנָה, שְׁמַע מִינָה ר' מֵאִיר אֹמֵר: אֲמֵן שְׁלֹא
נִמְאָמְתִּי וְכוּ': תְּנִי לֹא בְּשֶׁאֲמַר ר' מֵאִיר אֲמֵן שְׁלֹא
אֶמְאָם, שְׁאֵם תִּסְמָא מִים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ מַעֲכָשִׁי, אֲלֵא
לְכַשְׁתִּפְטָא מִים מַעְרַעְרִין אוֹתָהּ וּבּוֹדְקִין אוֹתָהּ. בְּעִי
רַב אֲשִׁי: מִהוּ שְׂוִינֶתָּה אָדָם עַל נִשְׁוֹאִין הָאֲחֵרִינִים?
הֲשִׁתָּא מִיְהָא לֹא אֲסִירָה לִיה, אוֹ דִּילְמָא זִימְנִין דְּמַגְרֵשׁ
לָהּ וְהָדָר מִתְּדַר לָהּ? תָּא שְׁמַע הֵבֵל שְׁוִין שְׁלֹא הִיא
מִתְּנָה עִמָּה לֹא עַל קֹדֶם שֶׁתִּתְאַרֵם, וְלֹא עַל אַחֵר
שֶׁתִּתְנַגֵּשׁ. נִסְתַּרְהָ לְאַחֵר וְנִמְאָמְתָּ וְאַחֵר בְּדֵּ הַחֲזוּרָה לֹא
הִיא מִתְּנָה, הֵא יְחִוּיָּהּ וְיִתְפָּאָה הָכִי נָמִי דְּמִתְנִי, שְׁמַע
מִינָה. תְּנוּ רַבָּנִן: "זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאָה" מִלְּמַד שֶׁהָאִשָּׁה
שׁוֹתָה וְשׁוֹנֶת, ר' יְהוּדָה אֹמֵר "זֹאת" שָׁאִין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה
וְשׁוֹנֶת. אִמֵּר ר' יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה וְהַעֲדִיר לְפָנֵינוּ נַחוּזִיָּא
חוֹפֵר שִׁיחִין שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנֶת, וְקִיבְלָנוּ עֲדוּתוֹ
בְּשִׁנֵּי אֲנָשִׁים, אָבָל לֹא בְּאִישׁ אֶחָד. וְחֻכְמִים אֹמְרִים:
אִין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנֶת, בִּין בְּאִישׁ אֶחָד בִּין בְּשִׁנֵּי
אֲנָשִׁים. וְתִנָּא קָמָא נָמִי הַכְּתִיב "זֹאת"? וְרַבָּנִן בְּתֵרָאִי
נָמִי הֵא כְּתִיב "תּוֹרַת"? אִמֵּר רַבָּא: בְּאִישׁ אֶחָד וּבּוֹעֵל
אֶחָד דְּכוּלֵּי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי דְּאִין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנֶת,

וגירשה החזירה ונסתרה אי תימא גירש כמי שמוחל צריך לקנאות לה פעם שניה אי תימא
גירש כמי שלא מוחל אין צורך לקנאות לה פעם שניה אבל אם קינא זה ונסתרה וידע בה
וגירשה וחזרונה ונסתרה שתלה ולא בדקו אותה זמנים טורדה היא זו מאחר שאין זמנים
בדוקין את האשה טמאה היא ואסורה לביתה: **אין** האשה שותה ושונה. ירושלמי ברכים
כ'פ"ב דקידושין (ף ק) דמוקמינן היתם הוא דקטני בגבינות כיון שנמכר פעם אחת שוב אי אהל
שבמכר פעם אחת וכו') מתוספת רבי: **ורבנן** בתראי הכתיב תורת. ואיהו דרשינן ליה
דתתם מיירי קודם ששתתה קנא לא מפלוגי נסתרה חזורה ומפלוגי ונסתרה וכן פתחה ועסינו
תורת לשונת ושונה שחזור קנא לא לתורי עלתה ונסתרה

שׁוֹמֵרֵי יָבֵם וְכוּנָסָה. וְאֵם הַיָּתֵהָ יִבְמוּ וְכוּנָסָה וְקָמָּה לָהּ וְנִסְתַּקְרָה. מִגְּלָל עָלֶיהָ שְׂבוּעָה שְׂבָעָה שְׂבָעָה נִטְמָאת כִּשְׂהִיא שׁוֹמֵרֵת יָבֵם. שׁוֹמֵרֵת יָבֵם מַצְרָה וּמִמְתַּת לִבָּהּ שִׁיבְכָהָ. כִּמוּ וְאִבִּי שִׁמְרָה אֶת הַדָּבָר (וְלֹאֵלֶּיךָ לֹא) אֶת שְׂמֹרֶת עַל חֲסָדָיָהּ (וְאִתּוֹ הָיָה אִמֶּן שְׂלֹא נִטְמָאת). הֵיטָּה קִבְּלָת שְׂבוּעָהָ וְאִם נִטְמָאתִי יָבֹאוּ בִּי הֵיטָּה קִבְּלָת אֵלֶּה בְּדֶרֶךְ שֶׁהִשְׁבִּיעָה. כְּדָמָר לַעֲלֹל בְּקִמְרָא מִשְׁבִּיעִי עֵינֶיךָ שֶׁלֹּא נִטְמָאת וְאִם נִטְמָאת יָבֹאוּ בִּי. וְהֵיטָּה עֲלִידָה דְּאָמַר עַל הַשְׂבוּעָה אִמָּן עַל אֲתָלָה דְּהִנְיָא בְּרִישָׁא: אִמֶּן שְׂלֹא אִסְמָא. שָׂאֵם חֲטָמָא לְאַחֵר זִמָּן מִיָּם מִשְׁרַעְרִין אוֹתָהּ לְאַחֵר שְׁחָטָמָא. כְּדִהְיָא בְּקִרְיִיתָא בְּקִמְרָא: וְלֹא עַל אֲחֵר שְׁחָטָמָשׁ בִּי. וְאִפְּלוּ לִרְמֵי דְּאָמַר מִתְּנָה עַל הַעֲתִידִי: וְנִסְמָתָא. בְּגִירִישָׁה דְּאָמַר דְּאִסְתָּר עָלִיו לְחֹזֶר לֹא אֵלָּא אִיִּבִּי נִשְׁמָת עַלִּי דְּרִישִׁי. וְכִיִּי בְּרִיתִי (וְקִיִּים כֵּן) יִכַּל בַּעֲלָה הָרָאוּשׁן אֲשֶׁר שִׁלְחָה לְשׁוֹב לִקְחָתָהּ אֲחֵר דְּרִישׁוּן וְנִשְׁאוּן כְּתִיב. כְּדִכְתִּיב וְהָיָה לְאִשׁ אֲחֵר וְנִשְׁמָתָה הָאִשׁ אֲחֵרֶיהּ: גַּם שְׁוֹנָה. כִּשְׂהִיא שׁוֹמֵרֵת יָבֵם: אִסְרָה לִּבְכּוֹהָ. כִּאֲשֶׁר שְׁוֹנָה תִּתֵּן שֶׁשֶׁבַע שְׂאִסְרָה לְבַעֲלָתָה כְּדִהְיָא שׁוֹמֵרֵת יָבֵם. מִשְׁבִּיעַה עַל בְּנוֹת שְׁוֹנָה בְּרִיתִיב שֶׁשֶׁבַע שְׂאִסְרָה: אִי אֲמָרִי בְּשִׁלְמָא. וְהָיָה אֲנָסְתָּר עָלֶיהָ מִשּׁוּם חִבִּי מִתְּנָה עֵיִי גִּלְגַּל אֶף עַל אוֹתוֹ זִנְתָּ. אֵלָּא אִי אֲמָרֵת בִּי: אִין דְּרִישִׁין תּוֹסְפִין. לְאִשָּׁה הָאִסְרָה עַל הַמְקֻדָּשָׁה כִּלְאָן. וְרַבְּנָן פְּלִיגִי עָלֶיהָ וְאָמְרִי כְּחִיבִי בְּרִיתוֹת הוּא דְּלֹא תִּפְסִי אֲבָל כְּחִיבִי לְאִין תִּפְסִי. אֲלָמָא לִרְעִי מִשְׁוִי חִיבִי לְאִין מִמְרוֹת לְעֵסֵן אִסְרִיתִים בְּרִיתִיב בְּרִיתִיב שְׁוֹנָה לְמֹוֹר. וְלִבְנֵי לְאִסּוֹר עַל בַּעֲלָה גַּם בִּי הִיבִי דְּהָבָא עַל אִשְׁתִּי אִישׁ שְׂהִיא בְּכִרַּת אִסְרָה עַל בַּעֲלָה בִּן הָבָא עַל שׁוֹמֵרֵת יָבֵם גַּם נִשְׂמָת עָלֶיהָ בְּלֹא הָיָה אִשְׁתִּי הַמֵּת חֲזָרָה לְאִשׁ דִּי (וְקִיִּים כֵּן) אִסְרָה עַל יָבֵמָהּ: וְיִשְׁמִי לֵהּ. לְחִיבִי בְּרִישָׁא: בִּי עֲרֹה. דְּכִרְתָּ: נִשְׁאוּן הָרָאוּשָׁה. גִּזְוִן גִּישָׁה וְהַחֲזִירָהּ וְקָמָּה לָהּ וְנִסְתַּקְרָה (עַל נִשְׂאוֹ אִיִּבִּי נִשְׁמָת). כִּהִל גִּלְגַּל בְּרִיתוֹת שְׁחָטָה אוֹתָהּ. דְּהָא דִּתְּנָן בְּמִתְּנָיָה אֲרוּסָה וְנִשְׁוָה שׁוֹמֵרֵת יָבֵם וְכוּנָסָה לֹא בְּחֻדָּא אֲתָתָה קָאִי שִׁישְׁקָהָ יָבֵם וְשִׁבְעָהָ עַל הָאִיִּסְרִין וְנִשְׁאוּן שֶׁל אוֹתָהּ. אֵלָּא מִלֵּי מִלֵּי קִנְיָנָה. אִם הִכְעַל מִשְׁקָה מִתְּנָה עִמָּה עַל אֲרוּסָה וְנִשְׁוָה. אִם הִיבֵם שֶׁבְכָמָּה מִשְׁקָה מִתְּנָה עִמָּה שׁוֹמֵרֵת יָבֵם: וְכוּנָסָה כֵּן: אִסְרָה חִיבִי נִשְׁמָתָה. דְּסִתְּנָה. וְזוֹ אֲנָסְתָּר עָלֶיהָ בְּנוֹת נִשְׁאוּן הָרָאוּשִׁים לְעוֹלָם וְכֵן בְּנוֹת נִשְׂאוֹי אוֹתָהּ. כְּדָמָר בִּפְסִי (שִׁלֵּי דִּי ב.) וְאִם מֵת חֲזָרָתָה וְלֹא מִתְּיַבְּמָת: לֹא כְּשִׁמְשָׁר ר"פ אִמֶּן שְׂלֹא אִסְמָא. עֲלָתָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁחִבְּדָה לְשׁוֹן עַל הַעֲתִידִי: מְרַעְרְעִין אוֹתָהּ. וְחֻזְרִין לָהּ עֲלִישׁוּר וְיָוִהָ בְּהָאֵם וְזִנְתָּק עֵיִי מִשְׁקָה נִרְאָה כַּעֲשׂוֹה עֲרַעֲרָה. אֲדָרָא לְשׁוֹן עֲשָׂתָ שֶׁכֵּר יַעֲזוּרֵי (שְׁמִיטָה טוֹה) עַל נִשְׂאוֹי אֲחֵרִים. לִרְמֵי דְּאָמַר מִתְּנָה עַל הַעֲתִידִי מִדּוֹ שִׁיתְּנָה עִמָּה בְּגִלְגַּל שְׂבוּעָה שְׂלֹא חֲטָמָא אִם: וְגִישָׁה וְחִזְקִירָה וְחֲטָמָא: וְאֲחֵר כִּי דְּחִזְקִירָה. טַעְמָא דְּחֲטָמָא בִּימֵי דְּרִישִׁיָּה דְּלֹא מִתְּסַרֵּף עָלֶיהָ. אֵלָּא חֲטָמָא כְּדִי חֻזְרָה חִיבִי גַּם דְּמִתְּנָיָה עֲשִׂישׁ תּוֹרַת הַקְּנָאוֹת. חֻזְרָה אֲתָתָה לְכָל הַקְּנָאוֹת. שֶׁבְכָלִי עֲשִׂהָ עַל כְּתוּרָה הוֹאֵת: רַבִּי יְחִידָה אוֹמֵר: אֲתָתָה מִיַּעֲזוּת הוּא. זֹאת וְלֹא אֲחֵרָתָהּ: חֹפִיר שִׁיחִין. לְהַכְנִיס מִיָּם לְשׁוֹלֵי רִגְלִים בִּשְׂדוֹת וּבְרִכִּים: בְּשִׁין אֲנָשִׁים. אִם מִתְּנָה עַל הָאִשָּׁה שְׂוָתָה לְאַחֵר וְקָמָּה לָהּ וְהִיא נִסְתַּקְרָה. וְקִבְּלָתָהּ עֲדוּתָה שֶׁל חֲנוּנִיא דְּרַבִּי יְרֵמְיָה

תורת לשוונה שחזר וקינא לה לאחר שתיה ונסתרה שחזורת ושותה שנית: הדרן עלך היה מביא

ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הראשונים - אדם שגירש את אשתו ואחר כך החזירה, וקינא לה
ונסתרה בנישואין שניים, האם יכול לגלגל עליה שבועה שלא זינתה
תחתיו בנישואין הראשונים, וכן הסתפק, לגבי יבם שייבם את
היבמה וקינא לה ונסתרה, על נישואי אחיו מהו - האם יכול לגלגל
עליה שבועה שלא זינתה כשהיתה נשואה לאחיו שמת, מביאה
הגמרא ראייה לפשוט הספק, תא שמע, שנינו במשנתנו, זה
הכלל, כל שתבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה
- על זנות שאינה נאסרת מחמתה על הבעל, אינו יכול לגלגל
ולהשביעה, ויש לדייק, שרק על זנות שאינה נאסרת מחמתה אינו
משביעה, תא אסורה - אך על זנות שנאסרת מחמתה על הבעל,
הכי נמי דמתנה ומגלגל עליה כן, שמע מינה - ואם כן יש לפשוט
ספקות אלו, שהרי אם זינתה תחתיו בנישואין הראשונים נאסרת
עליו מחמת זה לעולם, וכן אם זינתה כשהיתה נשואה לאחיו נאסרת
להתיבם לו מחמת זה, לפיכך יכול לגלגל שבועה על בעילות אלו,
שזן בעילות שאסורות.
שנינו במשנה, רבי מאיר אומר אמן שלא נטמאתי וכו', תנא
מבאר הברייתא כוונת רבי מאיר, לא בשאמר רבי מאיר - מה
שאמר רבי מאיר שאומרת גם אמן שלא נטמאת - שנשבעת שלא
תזנה בעתיד, לא עלה על דעתו לומר שאם בעתיד תטמא, היום
בודקין אותה מעכשיו, אלא כך היא כוונתו, לכתחילה - אם
בעתיד תעבור על שבועתה ותזנה, היום ששתתה כשהביאה על
מה שנסתרה מעצמך אותה - יחזרו לה לתוך גרונה, ובודקין
אותה - ויבררו שזינתה.
כענין - הסתפק רב אשי, לדעת רבי מאיר הסובר שנשבעת גם שלא
תזנה בעתיד, מהו שיתנה אדם על נישואין האחרונים - האם יכול
להשביעה גם שאם יגרשנה ויחזור וישאנה, שלא תזנה תחתיו בזמן
הנישואין השניים. מבאר הגמרא את צדדי הספק, האם משביעה
רק שלא תזנה תחתיו בנישואין אלו, כיון שאם תזנה נמצא שאסורה
עליו תוך כדי הנישואין, אך באופן זה, כיון שהשתא - בזמן
הנישואין הראשונים, מיהא לא אסירה ליה - אף אם תזנה בזמן
הנישואין השניים, לא נאסרה עליו לזמן הנישואין הראשונים, אינו
יכול בעת לגלגל עליה שבועה זו. או דילמא, כיון שזימנין דמגרש
לה ויחזר ויתקדש לה - אף שלא תיאסר בנישואין אלו, אך כיון שסוף
סוף תיאסר עליו בזנות זו, יכול לגלגל עליה שבועה על כך. מביאה
הגמרא ראייה לפשוט הספק, תא שמע, שנינו במשנתנו, הכל שזין
שלא היה מתנה עמה לא על זנות שהיתה קודם שיתקדש, ולא
על זנות שתהיה לאחר שיתקדש ממנו, ולכן אף אם בזמן שהיתה
גרשה נסתרה לאחר ונטמאת - זינתה עם אחר, ואחר כך
התקדשה בעלה הראשון, אינו נחשב שעברה על השבועה, כיון שלא
היה מתנה עמה - לא השביע אותה על זמן זה. ויש לדייק, שרק
על זנות בזמן שהיא עדיין גרושה אינו משביעה, תא יחזירה
ויתטמא - אך אם תזנה לאחר שיחזירה שוב, הכי נמי דמתני -
יכול לגלגל עליה שבועה על כך, שמע מינה - מוכח כהצד השני
של הספק, שלדעת רבי מאיר מגלגל עליה גם שבועה זו.
הברייתא דנה כמה פעמים אם קינא הבעל לאשתו ונסתרה בודקים
אותה במים המארים. תנו רבנן, נאמר במקרא בפרשת סוטה, "ואת
תורת הקנאות", ו'תורת' ריבוי הוא, ומשמעו שבכל הקנאות שיקנא
לאשתו יעשה לה כתורה זאת, ריבוי זה מלמד, שהאשה שותה
ושונה על כל פעם שיקנא לה בעלה והיא נסתרה. רבי יהודה חולק
ואומר, מהמילה 'ואת', ממעטים, ולומדים שאין האשה שותה
ושונה - שאין משקים אשה סוטה אלא פעם אחת, ואף אם שוב קינא
לה בעלה ונסתרה - אין משקים אותה. אומר רבי יהודה, מעשה
והעיד לפנינו נחוניא חופר שיחין, שהאשה שותה ושונה פעם
שניה, וקיבלנו עדותו לנהוג כן, בשני אנשים - שאם שתה פעם
אחת, ומת בעלה ונשאת לאחר, וגם השני קינא לה ונסתרה, משקים

ושומרת יבם וכוונתה - אם נישואיה של אשה זו בתורת ייבום הם,
שמת אחיו ללא בנים וייבמה זה, וקינא לה ונסתרה תחתיו, מגלגל
עליה גם שבועה שלא זינתה כשהיתה שומרת יבם, כלומר בזמן
שהמתנה לייבום. חולק המשנה למה שאמרה בתחילה, שאומרת
הסוטה אמן על האלה אמן על השבועה, ומפרשת, שאמן על
השבועה פירושו שאומרת אמן שלא נטמאתי - מקבלת עליה את
השבועה שלא זינתה, ואמן על האלה היינו, ואם נטמאתי יבואו
כי - מקבלת על עצמה שאם זינתה יבואו עליה הקללות האמורות
במקרא. רבי מאיר חולק ואומר, שמלבד שאומרת אמן שלא
נטמאתי - שנשבעת שלא זינתה תחתיו בעבר, אומרת גם אמן
שלא נטמאתי - מגלגלים עליה שבועה שלא תזנה תחתיו גם להבא,
ואם תזנה להבא, המים ששותה עכשיו יפגעו בה לאחר שתזנה.
ומבאר המשנה, שהכל שזין - רבי מאיר וחכמים שנחלקו האם
מגלגלים עליה שבועה שלא תזנה להבא, מודים שאין מתנה עמה
- אין מגלגלים עליה שתשבע, לא על כך שלא זינתה קודם
שיתקדש לו. ולא על כך שלא תזנה לאחר שיתקדש ממנו.
כלומר, שעל כך שאם לאחר שהתגרשה נסתרה לאחר ונטמאת -
זינתה עם אחר, ואחר כך התקדשה בעלה הראשון, לא היה מתנה
עמה - לא השביע אותה, משום שאף אם תזנה בעודה גרושה, אינה
נאסרת לחזור אליו. ומבאר המשנה שאינה נשבעת על זמנים אלו,
משום שזה הכלל, אין משביעים אותה אלא על כך שלא זינתה זנות
שנאסרה בה על בעלה, אך כל שתבעל ולא היה מתנה אסורה לו -
על זנות שלא נאסרת בה על בעלה, כגון אם זינתה קודם
שהתארסה לו, לא היה מתנה עמה ומגלגל עליה שבועתה.
גמרא. אומר רב המנונא, שומרת יבם שזינתה בעודה שומרת יבם,
אסורה ליבמה - נאסרת להתיבם ליבם, אלא יחלוץ לה. שואלת
הגמרא מפאי למדו שנאסרת עליו, ומשיבה, יש להוכיח כן
ממשנתנו, מדיקתני שומרת יבם וכוונתה - שאם יבם את אשת אחיו
וקינא לה ונסתרה לאחר הייבום, מגלגל עליה שבועה שלא זינתה
בעודה שומרת יבם, אי אסירה בשלמא - אם נאמר שאם זינתה
בעודה שומרת יבם, אסירה - נאסרת להתיבם ליבם, כרב המנונא,
משום הכי מתנה ביה - מוכן הדבר שמגלגל עליה שבועה זו.
אלא אי אסירה שאף אם זינתה בעודה שומרת יבם, לא אסירה -
אינה נאסרת בכך על היבם, הכי מתנה ביה - היאך מגלגל עליה
שבועה שלא זינתה בזמן זה, והתנן - במשנתנו, זה הכלל, כל
שאין תיבעל לא תהא אסורה לו - על זנות שלא אסרת אותה
על בעלה, לא היה מתנה עמה - לא היה משביעה. אלא מוכח
מהמשנה כרב המנונא, ששומרת יבם שזינתה נאסרת על היבם.
מביאה הגמרא, אמרי במערבא - אמרו בארץ ישראל, לית
הילכתא ברב המנונא, אלא שומרת יבם שזינתה מותרת להתיבם.
שואלת הגמרא, ואלא הא דקתני במשנתנו, שומרת יבם וכוונתה
- ומוכח שנאסרת על היבם ולכן יכול לגלגל עליה שלא זינתה
בעודה שומרת יבם. עונה הגמרא, תא מני - התנא של המשנה רבי
עקיבא היא, דאמר אין קידושין תופסין בתייבי לאוין - אדם
שקידש אשה שאסורה עליו באיסור לאו, אין הקידושין חלים, וכן
אם תלד לו הולד ממזר. כלומר, וקשיו לה - שרבי עקיבא מחשיב
אשה שאסורה באיסור לאו, כי ערה - כאשה שאסורה באיסור
כרת. ולשיתנו, כיון ששומרת יבם אסורה לשוק באיסור לאו, אם
עברה על הלאו זינתה, הרי היא כאשת איש שזינתה תחת בעלה
שנאסרת על בעלה, וכמו כן היא נאסרת על היבם, ולכן סבר התנא
שמגלגל עליה שבועה שלא זינתה בזמן זה. אך להלכה לא נפסק
כרבי עקיבא, אלא הדין הוא שקידושין חלים בחייבי לאוין משום
שאינם נחשבים כחייבי כריתות, ולכן שומרת יבם שזינתה אינה
נאסרת על היבם.
כענין - הסתפק רבי ירמיה, מהו שיתנה אדם על נישואין

ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וּלְמַדוּ כֵּן מִדְּכָתִיב 'וְאֵת' כְּמוֹ כֵּן בְּשָׁנֵי אֲנָשִׁים וְשָׁנֵי בּוֹעֲלֵינָּה - אִשָּׁה
שְׂקִינָא לָהּ בַּעֲלָה וְנִסְתֵּרָה וְהִשְׁקוּ אוֹתָהּ וּמֵתָה, וְאַחֲרָיָה כִּי נִישָׂא לְאַחֲרָיָה
וְהוּא קִינָא לָהּ שְׁלָא תִּסְתֵּר עִם אָדָם אַחֲרָיָה דְּכּוֹלֵי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגֵי,
וּמוֹדִים דְּהָאֵשָׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה - שְׁמִשְׁקִים אוֹתָהּ פֻּעַם נִסְתֵּרָה, וְנִלְמַד
מִדְּכָתִיב 'וְתוֹרַת', וּמִרְבִּים שְׁפַעְמִים שְׁאִשָּׁה אַחַת שׁוֹתָה כְּמָה פֻּעַמִּים.
כִּי פְּלִיגֵי - הִתְנַאֲסִים הִלְלוּ נִחְלָקוּ בְּשָׁנֵי אֹפְנִים, הִרְאִשׁוּ, בְּאִישׁ אֶחָד
וְשָׁנֵי בּוֹעֲלֵינָּה - שְׁהִיָּתָה נִשְׁוָאָה לְאַחֲרָיָה, וְקִינָא לָהּ שְׁנֵי פֻּעַמִּים, בְּכָל
פֻּעַם שְׁלָא תִּסְתֵּר עִם אָדָם אַחֲרָיָה. וְהַשְׁנִי, בְּשָׁנֵי אֲנָשִׁים וְבוֹעֲלֵי אֶחָד
- שְׂקִינָא לָהּ בַּעֲלָה וְנִסְתֵּרָה וְהִשְׁקוּ אוֹתָהּ וּמֵתָה, וְאַחֲרָיָה כִּי נִישָׂא
לְאַחֲרָיָה וְגַם הוּא קִינָא לָהּ שְׁלָא תִּסְתֵּר עִם אוֹתוֹ אָדָם. שְׁתֵּנָא קִינָא
כְּכָר, 'וְתוֹרַת' בֹּא לְרַבּוּנֵי בּוֹלְהֵי - שְׁאֵף בְּשָׁנֵי הָאֹפְנִים הִלְלוּ מִשְׁקִין
אוֹתָהּ פֻּעַם שְׁנִי, וְ'וְאֵת' בֹּא לְמַעֲוֵי שְׁאִין מִשְׁקִים שְׁנֵי פֻּעַמִּים, רַק
בְּאֹפֶן שֶׁל אִישׁ אֶחָד וְבוֹעֲלֵי אֶחָד. וְרַבָּנִין בְּתֵרָא כְּכָר, שְׁוֹאֵת' בֹּא
לְמַעֲוֵי בּוֹלְהֵי - שְׁאֵף בְּשָׁנֵי הָאֹפְנִים הִלְלוּ אִין מִשְׁקִין אוֹתָהּ פֻּעַם
שְׁנִי, וְ'וְתוֹרַת' בֹּא לְרַבּוּנֵי שְׁמִשְׁקִין פֻּעַם שְׁנִי, רַק בְּאֹפֶן שֶׁל שְׁנֵי
אֲנָשִׁים וְשָׁנֵי בּוֹעֲלֵינָּה. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבֵר, שְׁוֹאֵת' בֹּא לְמַעֲוֵי תֵרָתִי
אֹפְנִים, וְ'וְתוֹרַת' בֹּא לְרַבּוֹת תֵרָתִי אֹפְנִים. וּמִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא,
שְׁוֹאֵת' בֹּא לְמַעֲוֵי תֵרָתִי הָאֹפְנִים הִלְלוּ, הִרְאִשׁוּ, אִישׁ אֶחָד
וְבוֹעֲלֵי אֶחָד, וְהַשְׁנִי, אִישׁ אֶחָד וְשָׁנֵי בּוֹעֲלֵינָּה - שְׁבַשְׁנֵי אֹפְנִים אִלוּ
אִין מִשְׁקִין אוֹתָהּ פֻּעַם שְׁנִי. וְ'וְתוֹרַת' בֹּא לְרַבּוּנֵי תֵרָתִי אֹפְנִים
הִלְלוּ, הִרְאִשׁוּ, שְׁנֵי אֲנָשִׁים וְבוֹעֲלֵי אֶחָד, וְהַשְׁנִי, שְׁנֵי אֲנָשִׁים וְשָׁנֵי
בּוֹעֲלֵינָּה - שְׁבַשְׁנֵי אֹפְנִים אִלוּ מִשְׁקִין אוֹתָהּ פֻּעַם שְׁנִי.

הדרן עלך היה מביא

היה נוטל - פרק שלישי

פֻּרְק זֶה, מִמְּשִׁיךְ לַעֲסוֹק בְּסִדְרֵי הַנִּהְגוּת הַסּוּטָה בַּעֲזֵרָה, וַיִּתְּבֵּאוּ בּו
עֵינֵי הַבַּת קֶרְבֵּנָה, וְעוֹד עֵינֵינִים שׁוֹנִים הַקְּשׁוּרִים לְשִׁתִּית הַמִּים
הַמִּירִים.
מִשְׁנָה. אַחֲרָיָה הַשְּׁבַעֲת הַסּוּטָה, הָיָה הַבַּעַל נוֹטֵל אֶת מִנְחָתָהּ מִתּוֹךְ
כְּפִיפָה מִצְרִית - הִסֵּל שְׁהִיָּתָה מִבּוֹבָא בּוֹ מִנְחַת סוּטָה, וְנִוְתָּנָה
לְתוֹךְ כְּלִי שִׁטָּה - כְּדִי לְקַדְּשָׁהּ, וְנִוְתָּנָה עַל יָדָהּ - שֶׁל הַסּוּטָה כְּדִי
לְהַנִּיף, וְכֵן מִנִּיחַ יָדוֹ מִתְּחִלָּתָהּ - תַּחַת יְדֵי הָאִשָּׁה וּמִנִּיפָה - מוֹלִיךְ
וּמִבִּיא מַעֲלָה וּמוֹרִיד בְּמוֹרָה, כְּשִׁידוֹ תַּחַת יְדֵי הָאִשָּׁה. הַנִּיף וְהַנִּישׁ
לְקֶרֶן מַעֲרִיבִית דְּרוּמִית שֶׁל הַמּוֹבָא, קִמְצִין וְהַקְּטִיר אֶת הַקּוֹמוֹץ עַל
הַמּוֹבָא, וְהַשְׁאָר נֶאֱכָל לְכֹהֲנִים. בְּסִדְרֵי הַדְּבָרִים הַזֵּה, שְׁתַּחֲלִילָה הָיָה
מִשְׁקָה - אֶת הָאִשָּׁה מִהַמִּים הַמִּירִים, וְאַחֲרָיָה כְּדִי מִקְרִיב אֶת מִנְחָתָה.
רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק וְאוֹמֵר, שְׁלִכְתַּחֲלִילָה סִדְרֵי הַדְּבָרִים הַזֵּה, שְׁתַּחֲלִילָה
מִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, וְאַחֲרָיָה כְּדִי הָיָה מִשְׁקָה - אֶת הָאִשָּׁה מִהַמִּים.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום עשרים לעומר עמ' א

וְאַחֲרָיָה שְׁהִיָּה בְּקִי בְּדִינִים וּבִצְרוּרֵת הַשְּׁמוּעָה, הָרָד אֶתָּה לְקִמְיָה דְּרַבִּי
עֲקִיבָא, כְּכָר כְּכָרָא - וְלַמּוֹד מִפּוֹי אֶת סִבְרוֹת הַדִּינִים, מִפְּנֵי מָה זֶה
טְהוֹר זֶה טָמֵא, זֶה אֲסוּר זֶה מוֹתֵר, מִקְּרוֹת הַדִּינִים וְעוֹד. אֵלָּא
אֲסִרָה אֲסִרָה - עַל כֵּךְ שֶׁבְּבִרְיָתָא אַחַת מִבּוֹאֵר שְׂרִיבֵי יִשְׁמַעְאֵל
אֲסִר לְהַטִּיל קִנְקָנוֹתָם וּבְבִרְיָתָא הָאֲחֵרָה נִאֲמַר כֵּן עַל רַבִּי עֲקִיבָא,
עֲדִיין קִשְׁיָא. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא, קִשְׁיָא.
תֵּנִיָּא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר, לְכָל - כָּל כְּתָבִי
הַקִּדֵּשׁ מִטְּוִילִין קִנְקָנוֹתָם לְתוֹךְ הַיָּדִי

שְׂרִיב עֲקִיבָא לֹא אִמֵּר לְרַבִּי מֵאִיר דְּבַר עַל הַטִּלַּת קִנְקָנוֹתָם לְתוֹךְ
הַיָּדִי וְרַק רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הוּא שְׁהִיעִיר לוֹ, וּבְבִרְיָתָא הַשְּׁנִיָּה מִבּוֹאֵר
לְהִפְךָ. עוֹנָה הַגְּמָרָא עַל הַקּוּשִׁיא הִרְאִשׁוּנָה, בְּשִׁלְמָא מִהַ שְׁהִקְשִׁינוּ
שְׁמוּשׁ אֲשִׁמוּשׁ - שֶׁבְּבִרְיָתָא הִרְאִשׁוּנָה מִבּוֹאֵר שֶׁלְמַד קוֹדֵם אֲצֵל
רַבִּי עֲקִיבָא וּבִשְׁנִיָּה מִבּוֹאֵר שֶׁלְמַד קוֹדֵם אֲצֵל רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל לֹא
קִשְׁיָא. שִׁישׁ לּוֹמֵר, שְׁמִיעִיקָרָא - תַּחֲלִילָה אֶתָּה לְקִמְיָה דְּרַבִּי עֲקִיבָא
- לְלַמּוֹד תּוֹרָה מִפּוֹי, וּבִינָן דְּלֹא מִצִּי קָם אֲלִיפִיָּה - לֹא הִצְלִיחַ
לְעַמּוֹד עַל עֵיקָרֵי הַדִּינִים שְׁאִמֵּר, אֶתָּה לְקִמְיָה דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל וְנִמָּר
נִמָּרָא - וְלַמּוֹד מִפּוֹי אֶת הַמִּשְׁנׁוֹת כְּצוּרָתָן כְּפִי שֶׁנִּמְסְרוּ מִרְבַּ לְרַב.

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יט עמוד א

רש"י

תוספות

דרכי יהודה דריש זאת למעוטי שאינה שוטה ושונה על ידי בעל א' אם חזר וקנא לה, ודריש תורת לרבות שוטה פעם שניה על ידי בעל שני, ומדקאמר ר' יהודה דע"י בעל שני חזרת ושוטה, מכלל דלתנא קמא אפלו בעל א' משקה שני פעמים, והיינו דפרבין ותנא קמא דאז כתיב זאת ומאי קא מבעט מניה: דכתיב זאת, ומסתברא דקא מיהת קמבעט שלא קנא לה בעל זה פעם אחרת: שני אנשים ושני בועלים. לאחר שהשקה זה מות ונשאת לאחר וקנא לה מבעול אחר: דכתיב תורת, והא מיהת אתא לרבויה: ור' יהודה, סבירא ליה וכו' דאחר שרבה הכתוב ומיעט ולא פרש מה רבה ומה מיעט, על דרך לא מסרן והכתוב אלא לחכמים לפרש לך לפי חכמתם מה רבה ומה מיעט, ומסתברא דרבויה אשני אנשים קאי ואפלו בבעול אחד ולא אשני בועלים ובעל אחד, כיון דקנא לה כבר ונמצאת נקיה נראה הדרך שאדם קנטרן הוא ומתכן להקטיטה, להלך לא שאן מחשד ראשון ולא שאן מאחר:

דכתיב: "זאת". בשני אנשים ושני בועלין דכולי עלמא לא פליגי דהאשה שוטה ושונה, דכתיב: "תורת". כי פליגי באיש אחד ושני בועלין, בשני אנשים ובעל אחד; תנא קמא סבר: "תורת" לרבויה פולחי, "זאת" למעוטי איש אחד ובעל אחד. ורפנן בתראי סברי: "זאת" למעוטי פולחי, "תורת" לרבויה שני אנשים ושני בועלין. ור' יהודה "זאת" למעוטי תרתי, "תורת" לרבות תרתי. "זאת" למעוטי תרתי, איש אחד ובעל אחד, איש אחד ושני בועלין; "תורת" לרבויה תרתי, שני אנשים ובעל אחד, שני אנשים ובעל אחד.

הדרן עלך היה מביא

הדרן עלך היה מביא

היה נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותנה לתוך כלי שרת, ונותנה על ידה, וכהן מניח ידו מתחתיה ומניפה. הניף והגיש קמץ והקטיר והשאר נאכל לפניהם. היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה. ר' שמעון אומר: מקריב את מנחתה ואחר כך היה משקה, שנאמר: ואחר ישקה את האשה את המים. אם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה בשרה: גמ' אומר ליה ר' אלעזר לר' יאשיה דדריה, לא תיתב אפרעך עד דמפרשת לה להא מילתא, מנן למנחת סוטה שפוטנה תנפה? מנא לן? והניף כתיב בה! בבעלים, מנלן? אתאי "יד" "יד" מושלמים; כתיב הכא "ולקח הכהן מיד האשה" וכתיב התם "ידי תביאנה" מה פאן פהו אף להלן פהו, ומה להלן בעלים אף פאן בעלים. הא ביצד מניח ידו תחת ידי תבעלים ומניף: הניף והגיש קמץ וכו' היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה: הא אקריב? הכי קאמר: סדר מנחות ביצד? הניף והגיש, קמץ והקטיר, והשאר נאכל לפניהם. ובחשקאה גופה פליגי ר' שמעון ורפנן; דרפנן סברי: משקה ואחר כך מקריב את מנחתה, ור' שמעון סבר: מקריב את מנחתה ואחר כך משקה, שנאמר: "ואחר ישקה" ואם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה בשרה: תנו

היה נוטל את מנחתה הבעל, דקא אמרין דאין מצות דקנה במנחות אלא מקמיצה ואילך, והגשה נמי תחלת קמיצה היא שאין וי קרב למזבח, אבל קדוש כלי וציקה ובליה שטענות שמן בשר בור: ונותנה על ידה. להניח: וכהן מניח ידו מתחתיה, ובגמרא לית דתנופה צריכי יד בעלים ויד כהן, ובעלים דמנחת סוטה היא האשה והניח: לקרן מערבית דרומית דרתנא: פפרק ג' בסדר מנחות וף יט: וכלהו דהן כתיבי במנחת סוטה, תנופה והקריב קמיצה והקטיר: והשאר נאכל. שכל הנקמצות שנייהו נאכלין דכתיב תורת בסתם מנחה ונקמץ, וזאת תורת המנחה בו' עד והתורת ממנה וגו' ואח"כ מקריב. בגמרא פריך דאז תנא ליה והקטיר ומה קריב עוד לאחר הקטיר: פלוגתא דרבנן ור' שמעון בגמרא לפניהו לה מקראי גמ' לר' יאשיה דדריה. אמורא הוא ובודור של ר"א בן פרט וכוהן, ועוד ה"ה ר' יאשיה שהיה תנא בר פלוגתא דר' יוחנן בבליה גמרא, והיינו דקאמר לר' יאשיה דדריה דלא תימא לרבי יאשיה הוקן, דלאו אורח ארעא למימרא ליה הכי, שגדול וקון ממנו היה: בבעלים מנא לן. לחזירה כתיב ולקח הכהן מיד האשה וגו' משלמים. מתנופת חזק וזקוק ואימורין דשלמים: ידיו תביאנה. בבעלים כתיב, וגי' תנופה כתיב: מה פאן כהן. בסוטה כתיב כהן בתנופת מנחתה: הא אקריב. קדם השקאה, דקתני קמץ והקטיר והדר תנא היה משקה: הכי קאמר בו' דא

דתנא רישא והניף והגיש קמץ והקטיר לא דקא קדם השקאה נקט ולא איירי בהשקאה כלל, אלא איירי בסדר הקרבת מנחת סוטה שכן הוא תנופה והגשה קמיצה והקטירה, והכי קאמר בשבא להקריבה היה נוטלה מתוך כפיפה בו', והדר איירי מי קודם או השקאה קדם כל אלה או אם כל אלה קודמין להשקאה, ופליגי בה רבי שמעון ורבנן:

היה נוטל. בירושלמי כתיב ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות וכי על ידו הוא מניח ולא על ידה הוא מניח אלא מכאן שהוא נוטלה מתוך כלי חול ונותנה בכלי שרת היינו משמע דלא בפירוש רש"י דפירש דבעל היה נוטל ומנינו למימור דקדוש המנחה כשירה בהן ובורו מיהו מצוה בכחן ליתול המנחה מיהו ומאחר שהיה נוטלה היה נותנה כמון כן לתוך כלי שרת:

וכהן מניח את ידו תחתיה. האי דאיתגריך תו למיתני וכהן מניח את ידו תחתיה ולא קתני בסתם ומכנס את ידו לאשמעינן דתנופה בבחן בירושלמי וכהן מניח את ידו תחתיה ואין הדבר כיעור מניח מפה ואינו חוצץ מביא כהן זקן ואפילו תימא כהן ילד שאין יצר הרע מצויה לשעה תני ר' חייא סוטה גידמת שני כהנים מניפין על ידה אבל בגמרא דידן אמרין בסוף פרק ארוסה (לקמן דף כז.) דגידמת לא היתה שותה ויל דפליגי אי בעינן קרא בדכתיב:

הניף. והגיש. בירושלמי ליתא דאמר בפרק כל המנחות (דף כז.) והבאת לרבות מנחת העומר להגשה והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה וכתיב בתריה והרים והניח הוא תנופה כבר קדמה ומהותם ליתא נמי דשיריה נאכלין דכתיב בתריה והתורת מן המנחה לאורן וגו': ואחר ישקה מבעי ליה לשרישומו ניכר. פירוש ואע"פ שהקריב מנחתו כבר והוא הדין אי שלא כדן עבוד כהנים דלא מחקו למגליה כלל עד לאחר הקריב דמוחק לה בתר הכי ונראה דלאו דוקא נקט דקרא אתי לרישומו ניכר דכיון דכתיב ומחה ממילא שמעינן אי רישומו ניכר דלאו מחוי הוא דהא מבעיניהו חתם דאין מטילין קנקנתום לתוך הדיו משום דרישומו ניכר והוי כתב שאינו יכול למחות אלא עיקר קרא לאם הקריב מנחתה ואחר כך השקה כשירה כדדריש רבי שמעון והשקה קמא דהכי אמרין בירושלמי דלרבנן הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשירה וחתם דריש אליבאיהו דרבנן ואחר ישקה למעריערין ודג' חתם ואחר ישקה על כרחא שלא בטובתה מודה ר"ש לחכמים שאם השקה ואחר כך הקריב מנחתה שהיא כשירה ומודים חכמים לר' שמעון שאם הקריב את מנחתה ואח"כ השקה שהיא כשירה מה ביעורו מצוה רבנן אמרי מנחת קנאות היא שהיא בודקה ור"ש אמר המים הן בודקין אותה מאי טעמא דרבנן מנחת זכרון מוכרת עון מאי טעמא דרבי שמעון וכוהן בה רבנן אמרי כותב מוחק ומשקה ומקריב ר"ש אמר כותב ומקריב ומוחק ומשקה כולי עלמא מודו שמחיקה סמוך להשקאה ותו גריסין חתם קריבה מנחתה ואמרה איני שותה מערעין אותה ומשקה אותה בעל כרחא כרבי שמעון ברם כרבנן כבר שנת השתא אית לך למימרא אף על גב דלרבנן דרשין והשקה בתרא לאונס קא סברי דאונס במחיקת מגילה תליא מילתא וקרא יתירא קא דרשי לאונס:

ורבי

היה נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותנה לתוך כלי שרת, ונותנה על ידה, וכהן מניח ידו מתחתיה ומניפה. הניף והגיש קמץ והקטיר והשאר נאכל לפניהם. היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה. ר' שמעון אומר: מקריב את מנחתה ואחר כך היה משקה, שנאמר: ואחר ישקה את האשה את המים. אם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה בשרה: גמ' אומר ליה ר' אלעזר לר' יאשיה דדריה, לא תיתב אפרעך עד דמפרשת לה להא מילתא, מנן למנחת סוטה שפוטנה תנפה? מנא לן? והניף כתיב בה! בבעלים, מנלן? אתאי "יד" "יד" מושלמים; כתיב הכא "ולקח הכהן מיד האשה" וכתיב התם "ידי תביאנה" מה פאן פהו אף להלן פהו, ומה להלן בעלים אף פאן בעלים. הא ביצד מניח ידו תחת ידי תבעלים ומניף: הניף והגיש קמץ וכו' היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה: הא אקריב? הכי קאמר: סדר מנחות ביצד? הניף והגיש, קמץ והקטיר, והשאר נאכל לפניהם. ובחשקאה גופה פליגי ר' שמעון ורפנן; דרפנן סברי: משקה ואחר כך מקריב את מנחתה, ור' שמעון סבר: מקריב את מנחתה ואחר כך משקה, שנאמר: "ואחר ישקה" ואם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה בשרה: תנו

הבעלים שטוב: רצוני להפיק מהיהודים שהם יתנו את היבול שה' ארץ חפץ' של הקדוש ברוך הוא יכולה לתת.

היום יום יז אייר

רעס"י

ורבי יהודה אומר בלבוס של ברזל ממילין לה לחור פיה. בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נב.)

1 תָּנוּ רַבָּנָן, "וְהִשְׁקָה", מִה תִּלְמֹד לִזְמֹר? וְהֵלֵא כָּבֶר
2 נֶאֱמַר "וְהִשְׁקָה"! שָׁאם נִמְחָקָה מִגִּילָה וְאוֹמֶרֶת "אֵינִי
3 שׁוֹתָה" מִעֲרַעְרִין אוֹתָהּ, וּמִשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כִּרְחֹה,
4 דְּבָרֵי ר' עֲקִיבָא. ר' שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: "וְאַחֵר יִשְׁקָה" מִה
5 תִּלְמֹד לִזְמֹר? וְהֵלֵא כָּבֶר נֶאֱמַר "וְהִשְׁקָה"! אֲלֵא אַחֵר
6 כָּל מַעֲשִׂים פּוֹלֵן הָאֲמוּרִין לְמַעֲלָה, מִגִּיד שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים
7 מִעֲפָבִין בָּהּ עַד שֶׁלֹּא קֶרֶב הַקּוֹמִץ וְעַד שֶׁלֹּא נִמְחָקָה
8 מִגִּילָה וְעַד שֶׁלֹּא תִקְבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה. עַד שֶׁלֹּא קֶרֶב
9 הַקּוֹמִץ, ר' שְׁמַעוֹן לְמַעֲמִיחָה, דֹּאמֵר: מִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ
10 וְאַחֵר כֶּךָ מִשְׁקָה. עַד שֶׁלֹּא נִמְחָקָה מִגִּילָה, אֲלֵא מֵאִי
11 מִשְׁקָה לָּהּ? אָמַר רַב אִשִּׁי: לֹא נִצְרְכָה לִשְׁרִישׁוֹמוֹ
12 נִיבֵר. עַד שֶׁלֹּא תִקְבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה, מִיִּשְׁתָּא הוּא
13 דְּלֵא שְׁתֵּי: הָא מִיכְתֵּב פְּתָבֵי לָּהּ? וְהָאֻמֵּר רַבָּא:
14 מִגִּילַת סוּטָה שֶׁתִּכְתֹּב קוֹדֵם שֶׁתִּקְבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה לֹא
15 עֲשֶׂה וְלֹא כְלוּם! כִּדִּי נִסְבָּה. כִּמְאִי קִמְפִּילָנִי? תִּלְתָּא
16 קְרָאִי כְּתִיבִי: "וְהִשְׁקָה" קָמָא, "וְאַחֵר יִשְׁקָה", "וְהִשְׁקָה"
17 בְּתֵרָא, רַבָּנָן סָבְרִי: "וְהִשְׁקָה" קָמָא לְגוֹפּוֹ, שְׁמִישְׁקָה
18 וְאַחֵר כֶּךָ מִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, "וְאַחֵר יִשְׁקָה" מִיַּדֵּי
19 לִיָּה לִשְׁרִישׁוֹמוֹ נִיבֵר, "וְהִשְׁקָה" בְּתֵרָא שָׁאם נִמְחָקָה
20 מִגִּילָה וְאוֹמֶרֶת "אֵינִי שׁוֹתָה" מִעֲרַעְרִין אוֹתָהּ וּמִשְׁקָה
21 אוֹתָהּ בְּעַל כִּרְחֹה. וְר' שְׁמַעוֹן סָבֵר: "וְאַחֵר יִשְׁקָה"
22 לְגוֹפּוֹ שְׁמִסְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחֵר כֶּךָ מִשְׁקָה. "וְהִשְׁקָה"

קמא שאם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה בשרה, ו'השקה' בתרא שאם נמחק מנילה ואמרה "איני שותה" מערערין אותה ומשקין אותה בעל פרהה. ורבנן, בדיעבד לא פתח קרא. וסבר ר' עקיבא משקין אותה בעל פרהה? והתניא, ר' יהודה אומר: כלבוס של ברזל מטילין לתוך פיה, שאם נמחק מנילה ואמרה "איני שותה" מערערין אותה ומשקין אותה בעל פרהה. אמר ר' עקיבא: כלום אנו צריכין אלא לבודקה והלא בדקה ועומדת, אלא עד שלא קרב הקומץ יכולה לחזור בה, משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה. וליטעמיה תיקשי לך היא גופה, משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה? והלא בדקה ועומדת, לא קשיא, הא דקדורא בה מחמת רתיתא, והא דקדורא בה מחמת בריתא, והכי קאמר: כל מחמת בריתא, כלל כלל לא שתיא. מחמת רתיתא; עד שלא קרב הקומץ, דאפתי לא אמוחק מנילה, אי נמי אמוחק מנילה, דשלא בדיון עבדי פהנים דמחקי, ויחי הדרא בה. משקרב הקומץ, בדיון עבדי פהנים דמחקי, לא מצי הדרא בה, מצי הדרא בה.

ראשון אינו נדרש אלא לגופו ומקראות יתרות האמורים אחרייו נתנו לדרשו, והלך קמא דוקא לומר שמשקה ואח"כ מקריב את האדם הקטרה קאי, ואחר דקאמר אמוניה קאי הכוונה למעלה, וקאמרי רבנן דאם לא נמחקת יפה לא ישקנה, והשקה בתרא נא ואתר ישתה. משמע דדוקא הוא. ודוקא כתיבה לאחר הקטרה. לומר שכלן מעבדין בה הקטרת המנחה וישם המזב, וכלהו מקריב ועבדי איפכא: והשקה בתרא שאם נמחקת מנחת. ודוקא אתר הקטרה דבדין אימחיש משקין אותה בעל כרחיה, והנה דאיכא בין מנחתה בשדה. הלכה והשקה קמא דריש ללבעל ללבעל, ואפי' דשלא קריב אימחיש קום משקין אותה ונתייבקה לרשומינה, והשקה בדרבנא: וקריב אתר הכוונה לומר בתחלת דבריו שלא דרך מקומו, אלא בתחלה סדר משקין ואתר וכלהו מקריב בה פניה וקריב אלא לבדקה. אם טוהרה הם טמאה: והלא בדוקה ועופרת. ודין דקאמר איני טוהה מודה שיהא טמאה: יכולה לחזור דטמאה היא: משקבין הקמין וכו'. ולקמיה פרייז היא גופא קשיא אמאי אינה יכולה לחזור והלא בדוקה ועופרת היא: דקא הדיא בה מקומה ברייתא הוא, שאינה ורתמת וקאמרה איני טוהה, ודיא טמאה היא ולכן אינה ורתמת דטמאה מעקרא וקאמרה כי מטי לא קרב לא שתיא בדמפרש ואזיל כל מחמת ברייתא ככל כלל לא שתיא קרב האפי' קרב הקמין, והא דמפליג בין קרב ללא קרב. דקא דאיכא למימר דאינה מאמנת שלא לבדקה המים ואפלו היא, ורתמה ורתמה ללבעל דקמין מערערינן אותה במחמת ורייתא אותה: וכו', ובריתא מבייתא לדליל דקמין מערערינן אותה במחמת ורייתא אותה.

בו, וברייאת קמייאת דלעיל דקתני מערערין אותה במחמת ריתותא קאמר:

מגילתה

קשיא

ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הגמרא מביאה ברייתא לבאר מדיכין למד רבי שמעון שהשקאת
הסוטה נעשית לאחר הקרבת המנחה. ג' פעמים מוזכרת ההשקאה
בפרשת סוטה בסדר דלהלן. א. לאחר מידוי מגילת הסוטה במים,
וכתב את כל האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים.
והשקה את האשה. ב. לאחר הקרבת המנחה, "וקמץ הכהן מן
המנחה את אוזרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה את
המים". ג. בפסוק שאחריו נאמר שוב, "והשקה את המים וגו'".
הברייתא שלפנינו תביא מחלוקת תנאים בדרשת הפסוקים. תנו
רבנן, 'והשקה' הראשון המוזכר בפרשה לפני הקטרת המנחה, מה
תלמוד לומר - מה בא ללמדנו, ויהלא כבר נאמר לאחר הקטרת
המנחה 'והשקה את המים', ומכך שאמר הכתוב 'ואחר ישקה',
משמע ששתיית המים נעשית לאחר ההקדבה, ואם כן 'והשקה'
האמור לאחר המזבחה לשם מה נכתב, בא ללמדנו שאם נמחקת
מגילה ואומרת איני שוטה - כלומר, אף שקודם מדידת המגילה
יכולה לומר איני שוטה, אם כבר נמחקה ואמרה איני שוטה, אין
שומעין לה, אלא מערערין אותה - פותחין את פיה שלא בטובתה
ומשקין אותה בעל כרחיה. דברי רבי עקיבא. רבי שמעון אומר,
'ואחר ישקה' - השקאה שניה המוזכרת בפרשה לאחר הקטרה מה
תלמוד לומר - מה באה ללמד, אין לומר שבאה ללמד שהשקאת
המים נעשית לאחר ההקטרה, ויהלא כבר נאמר - שהרי כבר נאמר
בפסוק שלישי 'והשקה' לאחר ההקטרה, וממנו כבר למדנו
שההשקאה נעשית לאחר הקטרה. אלא ללמד שאין משקים אותה
אלא לאחר כל מעשים בולין האמורין למעלה - קודם לכן
בפרשה, מגיד - ובאה התורה ללמד בכך, שג' דברים מעבדין בה,
כלומר, שאין משקין אותה מזממים המרים, עד שלא קרב הקומץ,
ועד שלא נמחקת מגילה, ועד שלא תקבל עליה שבועה.
הגמרא חוזרת על דברי רבי שמעון בברייתא לפרשם, מה שאמר
שאין משקים אותה עד שלא קרב הקומץ, הולך בזה רבי שמעון
למעשה, דאמר במשנתו, שקודם מקריבין את מנחתה ואחר כך
משקים אותה, אך על מה שאמר שאין משקים אותה עד שלא נמחקת
מגילה, יש לשאול, מה הוצרך לומר זאת, הרי אם לא נמחקה
המגילה אלא מאי משקה לה - הלא המים הבדוקים, הם מים
שמחו מגילת סוטה לתוכו, ולפני שמחו אינם מי סוטה. אמר רב אשי
ליישב את דבריו, אכן לא הוצרך לומר שאין משקין אותה לפני
שמחו את המגילה לתוך המים, לא נצרכה - אלא שהוצרך לומר,
לשישומי ניכר - שאף משקין אותה עד שישחוק באופן שלא יהא רישומו
במגילה, אין משקין אותה מהם עד שימחקו באופן שלא יהא רישומו
ניכר. וכן על מה שאמר רבי שמעון, שאינה יכולה לשתות עד שלא
תקבל עליה שבועה יש לשאול, שמדבריו מדויק מישתא הוא דלא
שתיה - שקבלת השבועה מעכבת את השתייה, הא מיתבב כתיבי
לה - אבל כלפני את המגילה ניתן גם קודם קבלת השבועה. וקשה
והאמר רבא, מגילת סוטה שכתבה קודם שתקבל עליה שבועה
לא עשה וילא כלום, לפי שסדר כתיבת מגילת סוטה נאמר בתורה
לאחר קבלת השבועה, ומשמע שהמגילה נכתבת רק לאחר קבלת
השבועה. מתרצת הגמרא, אכן אין כותבים את המגילה עד שתקבל
עליה שבועה, ומה שאמר שאינה יכולה לשתות עד לאחר קבלת
שבועה, כד' נכתב - בדרך אגב ושלא לצורך אמרו, שהרי גם
כתיבת המגילה אינה נעשית לפני קבלת השבועה.
במשנתנו נחלקו רבנן ורבי שמעון מהו סדר הדברים בבדיקת הסוטה,
לדעת רבנן משקין אותה ואחר כך מקריבין את מנחתה, ולדעת רבי
שמעון מקריבין את מנחתה ואחר כך משקין אותה. שואלת הגמרא,
במאי קמיפלגי - מה יסוד המחלוקת בניהם. ומשיבה, תלתא קראי
בתיבי - ג' פעמים מוזכרת ההשקאה בפרשה, 'והשקה' קמא -
ראשון, נכתב לאחר המזבחה וקודם הקטרה, בפעם השנייה כתוב
לאחר ההקטרה 'ואחר ישקה', ולאחריו כתוב 'והשקה' בתרא -

האחרון. ובוה נחלקו, שרפנן סברי, 'והשקה' קמא הכתוב לפני
ההקטרה. לגופו - לענין ההשקאה עצמה בא, ללמד שמשקין ואחר
כך מקריבין את מנחתה - כלומר, מכך שכתבה התורה את
ההשקאה לפני ההקטרה, יש ללמוד שכך הוא סדר עשיית הדברים.
והפסוק 'ואחר ישקה', מביע ליה לשישומי ניכר - ללמד שאין
משקין אותה עד לאחר מדידת המגילה לגמרי, שלא יותר בה
רושם, והרי זה כאילו נאמר 'ואחר המזבחה ישקה', ומ'והשקה'
בתרא לומדים, שאם נמחקת כבר המגילה ואומרת הסוטה איני
שוטה, מערערין אותה - פותחין את פיה שלא בטובתה ומשקין
אותה בעל כרחיה.
ורבי שמעון סבר - דרש את הפסוקים כך, הפסוק השני - 'ואחר
ישקה', לגופו - לענין השקאת הסוטה עצמה בא, ללמד שמשקין
את מנחתה ואחר כך משקה - כלומר, שההשקאה נעשית לאחר
כל הדברים האמורים בפרשה, כתיבת המגילה, הקטרה ומזבחה
המגילה לתוך המים באופן שלא ישאר רושם. 'והשקה' קמא -
ראשון הכתוב בפרשה לפני ההקטרה, בא ללמד שאם השקה ואחר
כך מקריבין את מנחתה כשהיה - כלומר, אף שלכתחילה נעשית
ההשקאה לאחר ההקטרה, אם השקה אותה הכהן קודם ההקטרה,
כשר, 'והשקה' בתרא - האחרון האמור לאחר כל הפעולות, דהיינו,
מדידת המגילה וההקטרה, בא ללמד שאם נמחקת מגילה לאחר
כל אלו, ואמרה איני שוטה, מערערין אותה ומשקין אותה בעל
כרחיה. שואלת הגמרא, ורבנן מדוע אינם דורשים את הפסוקים
כרבי שמעון, ללמוד מ'ואחר ישקה' שההשקאה נעשית לאחר
הקטרה, הרי מסתבר טעמו. משיבה הגמרא, כדעבד לא פתח קרא
- אין זה מדרך הכתוב לומר בתחילה את הדרשה ולאחר מכן את
סדר הדברים, אלא בתחילה מסדר הכתוב את אופן עשיית המצוה
ולאחר מכן מוסיף מקראות לדרוש. ולפיכך, מסתבר לומר ש'השקה'
הראשון שנכתב קודם הקטרה נאמר בדוקא, ו'ואחר ישקה', ו'השקה'
האחרון נכתב לדרשה.
הגמרא חוזרת לברייתא שהביאה לעיל, ומקשה סתירה בדברי רבי
עקיבא. וסבר - וכי סבר רבי עקיבא שסוטה שאמרה איני שוטה
לאחר שנמחקה המגילה משקין אותה בעל כרחיה, והתניא, רבי
יהודה אומר כלבוס - שניים של ברזל מטיילין לתוך פיה -
פותחים את פיה בכוח ונותנים אותם לתוך הפה כשהן זקופים שלא
תוכל לסגור, כדי שאם נמחקת מגילה ואמרה איני שוטה,
מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחיה. אמר רבי עקיבא,
כלום אני צריכין את שתיית המים אלא לבדיקה אם טהורה היא
או לא, ויהלא כיון שאומרת איני שוטה, בדיקה ועומדת היא, שהרי
בכך מודה שטמאה היא. אלא עד שלא קרב הקומץ יכולה לחזור
בה ולומר איני שוטה, ואין משקין אותה בעל כרחיה, שהרי זה
כאילו הודתה שטמאה היא, אך משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור
בה. הרי שלדעת רבי עקיבא אין משקין אותה בעל כרחיה אלא
לאחר הקרבת המנחה, וזה סותר למה שאמר בברייתא הראשונה,
שלאחר שנמחקה המגילה משקין אותה בעל כרחיה.
שואלת הגמרא על המקשה, ולישמעיה - לטעמך שהקשית
מברייתא זו, מדוע הקשית רק שיש סתירה ממנה לברייתא שהובאה
לעיל, תיקשי לה היא גופה - תקשה על הברייתא בפני עצמה,
מאחר שאם חוזרת בה ומסרבת לשתות נחשב שמודה שזינתה, מדוע
משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה, ומחייבים אותה לשתות,
ויהלא כיון שאמרה איני שוטה הרי היא בדיקה ועומדת - שהרי
נחשב שהודתה, ומדוע נחייבה לשתות. מתרצת הגמרא, לא קשיא
- זה אינו קשה, הא - מה שאמר רבי עקיבא שאם כבר קרב הקומץ
מחייבים אותה לשתות, וחזרתה משתיית המים אינה נחשבת
כדוודה בטמאה, מדובר באופן דקדוקא בה מחמת ריתא -
שחזרה בה מחמת פחד, שראינו את גופה שזוא רותה. והא - ומה

ביאורים למסכת סוטה דף כ עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ללמד את בתו תורה כדי שתדע את פרשת סוטה, ושם יש לה
זכות המים אינם פוגעים בה מיד, כדי שאם תשקה - תגיע למצב
שהיא צריכה לשתות מי סוטה, תדע שהזכות תולדה לה - שניתן
להיצלל ממיתה הבאה על ידי המים, על ידי ריבוי זכויות וכך תשתדל
להרבות זכויות. רבי אליעזר חולק ואומר, כל המלמד בתו תורה
(כאילו) לומדה תפלות - בדרי הבאי. רבי יהושע אומר רוצה
אשה בקב ותפלות מביא קבין ופרושים - האשה מעדיפה מזונות
מועטים ושיאה בעלה מצוי עימה, משיחיה לה מזונות מרובים ויהא
בעלה פורש הימנה. הוא היה אומר, חסיד שומה - אדם המתחסד
יותר מדי, שגורם בחסידותו רעה לעצמו או לאחר. ורשע ערום -
שעושה מעשה רשעות בערמה, ואשה פרושה - מכשפה שפועלת
בכשפיה דברים מסוימים, ועושה עצמה פרושה להראות כאילו על
ידי תפלתה וחסידותה נעשים מעשיות. ומכבוד פרושין - אדם
שמכה עצמו מחמת פרישותו למראית עין, כגון, שמכה את עצמו
בכותל להראות שהוא עניו וצנוע, הרי אלו מביא עולם - משחיתים
את העולם, שהדברים הללו עומדים בסתירה לעבודתו של האדם
בעולם.
גמרא. אמר רבי יהודה אמר שמואל משום - בשמו של רבי
מאיר, בשחייתו למד תורה אצל רבי עקיבא, הייתי מטיל
קנקנתום - סם שהרושם שלו אינו נמחק לתוך הדיו שבו הייתי
כותב את כתבי הקדש, ולא אמר לי דבר. בשבאיתי אצל רבי
ישמעאל, אמר ליה בני מה מלאכתך, אמרתי לו לבלל - סופר
אני. אמר לי, בני, הוי וזרי, שמלאכתך מלאכת שמנים היא,
שקמא תחסיך אות אחת - כגון, שתחסיר את האות א' מהמילה
אמת' שבפסוק ה' אלקים אמת, או תתיר אות אחת - כגון,
שתוסיף ו' בסוף התיבה 'ברא' שבפסוק 'בראשית ברא אלקים',
ונמצאת אתה מחריב את כל העולם כולו. אמרתי לו לרבי
ישמעאל, דבר אחד יש לי, שאני מטיל לתוך הדיו וקנקנתום
שמו. אמר לי, ובי מטילין קנקנתום לתוך הדיו, הרי התורה
אמרה לגבי מגילה סוטה, 'ומחק אל מי המרים', הרי שצריך שיזא
הכתב שבו נכתבת פרשת סוטה שבתורה, כתב שיוכל למחות -
שניתן למוחקו. שאם תבוא סוטה לפני הכהן יוכל לטול מפרשת
סוטה שבספר תורה ולמוחקו לתוך המים, ואם אתה מטיל לתוך
הדיו קנקנתום, לא ניתן למחותה לתוך המים.
שואלת הגמרא, מאי קאמר ליה - מה אמר רבי ישמעאל, ומאי
קא מתיר ליה - ומה השיב לו רבי מאיר. כלומר, מה תשובה יש
בדברי רבי מאיר על דבריו של רבי ישמעאל. שהרי רבי ישמעאל
אמר לו שמלאכתו מלאכת שמנים, ולכך צריך הוא להזהר בחסרות
ויתרות, ואם כן מה ראה רבי מאיר לומר לו שהוא מטיל קנקנתום
לתוך הדיו, וכי בזה ניצל מחסירות ויתירות. משיבה הגמרא, הכי
קאמר ליה רבי מאיר לרבי ישמעאל, לא מפניא בחסירות ויתירות
דבקי אנא - ונזהר אני מהם, אלא אפילו למיחש לזבוב דידליא
אתי ויתיב אהניה - שמה יבוא זבוב וישב על הגג הימני דידליא
כשעדיין לא יבש הדיו, ומחיק ליה ומשני ליה ר"ש - ומחמת
המחיקה יראה הדליית כמו ר"ש. גם לדבר זה חושש אני, וכדי
להיצלל מזה, דבר אחד יש לי שאינו נמחק כלל, שאני מטיל לתוך
הדיו, וקנקנתום שמו.
מקשה הגמרא, איני וכי כך היה המעשה, והא תנאי, אמר רבי
מאיר, בשחייתו למד תורה אצל רבי ישמעאל, הייתי מטיל
קנקנתום לתוך הדיו ולא אמר לי דבר. בשבאיתי אצל רבי
עקיבא, אמר עלי - להטיל קנקנתום לתוך הדיו משום שצריך כתב
שיוכל להימחות, קשיא משום אשמוש - שבבביתא הקודמת
מבואר שקודם למד רבי מאיר תורה אצל רבי עקיבא ולאחר מכן
הלך ללמוד אצל רבי ישמעאל, ואילו בבביתא השניה מבואר
להיפך, וכן קשיא אסרה אסרה - שבבביתא הקודמת מבואר,

אך סוף סוף, שנינו בדעת רבי עקיבא, שרק לאחר הקרבת הקומץ
כופין עליה לשתות, ואם כן עדיין קשיא דרבי עקיבא אדרבי
עקיבא, שהרי תתם - בבביתא המובאת בתחילת העמוד הקודם,
אמר שמחיקה מערבא - שאם נמחקה המגילה שוב אינה יכולה
לומר איני שותה, אלא משקין אותה בעל כורחה, והכא - בבביתא
השניה אמר, קומין מערבא - שרק לאחר שקרב הקומץ אינה יכולה
לסרב, אבל קודם לכן יכולה לסרב. מתרצה הגמרא, תרי תנאי
ואליבא דרבי עקיבא - הבריות הללו נשנו על ידי שני תנאים
שונים, שנחלקו בדעתו של רבי עקיבא.
מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, לדעת רבי עקיבא הסובר שאישה
שאמרה איני שותה מתוך בריאותה ולא מתוך פחד, סירובה נחשב
כהודאה בטומאה, מה הדין אם אמרה איני שותה מחמת בריאותה,
וחזרה בה לאחר מיכן, ואמרה שותה אני, מהו - האם משקים
אותה או לאו. מבארת הגמרא את צדדי הספק, האם כיון דאמרה
בתחילה איני שותה, הרי זה ממש כמי שטמאה אני קאמרה, וכיון
דאחריק נפשה בטומאה - כיון שהחזיקה עצמה בעיניו שזינתה,
לא מציא הדרה בה - אינה יכולה לחזור בה ולומר שרוצה לשתות.
שהביור על ידי שתית מי המרים לא ניתן אלא לנשים שאינם
בחזקת טומאה. או דילמא, כיון דאמרה - כיון שחזרה ואמרה
שותה אני, גליא דעתה דמחמת ביצנותא הוא דאמרה - היא
מגלה בזה את דעתה, שכשאמרה בתחילה 'איני שותה', לא היה זה
משום שמודה שזינתה, אלא אמרה כן מחמת שפחדה מהמים, שהרי
עכשיו היא רוצה לשתות, ואם היתה טמאה ודאי לא הייתה רוצה.
וכיון שנתברר שלא היה סירובה הראשון לשתייה אלא מחמת פחד,
יכולה לחזור בה - ומשקין אותה. מסיקה הגמרא, תיקו.
אמר אבהו דשמואל, צריך שיתן הכהן דבר מר לתוך המים
המאררים. מבארת הגמרא, מאי מעמא, דאמר קרא 'וכתב את
האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים', משמע שמוחה
את המגילה למים שפירים כבר לפני המחיקה לתוכם.
משנה. אם עד שלא נמחקה המגילה, חזרה ואמרה איני שותה,
אין מחיבים אותה לשתות אלא מגילתה ננזקת בצידי בית המקדש,
שכל כתבי הקודש שאין יכולים לקרות בהם נגזזים שלא יתבזו.
ומנחתה אינה קרבה אלא מתפורת - נשרפת על הדשן - מקום
בעורה שהיו שורפים בו פסולי קדשי קדשים. ואין מגילתה של זו
בשרה להשקות בה סוטה אחרת, לפי שהמגילה צריכה להיכתב
לשם הסוטה שבאה להיבדק על ידה.
אך אם כבר נמחקה המגילה ואמרה טמאה אני, המים המרים
נשפכים, שהמים לא ניתנו אלא דומים לא ניתנו אלא לברר במקום
שיש ספק אם זינתה, וזו שאמרה טמאה אני, הרי היא בדוקה
ועומדת. ומנחתה מתפורת על בית הדשן.
ואם נמחקה המגילה הודה שזינתה אלא שחזרה בה ואמרה
איני שותה, מערערין אותה - פותחים את פיה שלא בטובתה
ומשקין אותה בעל כרחיה. שיתכן שטהורה היא, אלא שמחמת
הפחד מהמים, שחוששת שתינזק מהם למרות טהרתה, אינה מסכמת
לשתות.
סוטה השותה מן המים, אם באמת אינה טהורה, אינה מספקת
לשתות - לגמור את המים, עד ששפיה מוריקות ועיניה בולטות,
והיא מתמלאת גידין - הגידים שבלחיה מתנפחים ונראית מליאה
גידים, ובשרה נמלא שורות שורות של נפיחות. והם - הכהנים
אומרים, הוציאוה מעזרת נשים שעומדת בה כדי שלא תטמא
העזרה.
סוטה ששתה מן המים, אף על פי שטמאה היא, אם יש לה זכות
היתה הזכות תולדה לה שלא יפגעו בה המים מיד. וחלוק הדבר, יש
זכות שתולדה - שמעכבת את עונשה בשנה אחת, יש זכות תולדה
ב' שנים, יש זכות תולדה ג' שנים. מכאן אומר בן עזאי, תיב אדם

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כ עמוד א

תוספות

רש"י

קשיא דר"ע אדר"ע התם קאמר מחזיקה מעכבא. את האנס, דכל זמן שלא נמחקה אם אמרה איני שותה יכולה לחזור בה ולא אנסינן לה להשקותה, אבל אם נמחקה המגלה מערערין אותה על ברתה ואפי' לא קרב להקטין, דהא והשקה קמא דקדם הקטרה להכי דרשין, והכא קאמר קמין מעכב את האנס דכל כמה דלא קרב קמין אי אמרה איני שותה לא אנסינן לה להשקותה והורה ואמרה שותה

אני. לר"ע מהו להשקותה מרובנה? שיתן מר. דבר מר: שפרים כבר. קדם מחזקה, אלמא מוחמת דבר אחר הם מרים ואין מירדה על שם קללת בדיקתם נקרא, דהא מקמי מחזקה לאו בני מייבוק נינהו: מתי? מגילתה נגנזה. כצד התיבול, דכל כתבי הקדש שאינן ראויין לקרות בהן נגנזין שלא יתבזה על בית חדש. שהיא בעורה ששורפין שם פסולי קדש קדשים ופסולי אימורים שמוחצתן לפנים מן הקלעים, כדאמרין בשחיטת קדשים (ף ק): שלשה בית חדש הם, דהואיל וקדשה בכלי נשפרת בעורה, והיא מתפוררת היינו נשפרת כדאמר לקמן (ו' ט). ואילו שמוחצתיהם נשפרות וקא חשיב להא התמורת איני שותה, ואין מגילתה בשרה להשקות בה סוטה אחרת. דבעינן התיבה לשמה דכתיב ועשה לה הכהן לה לשמה: הפים נשפין. כיון דאמרה טמאה אני בדוקה ועומדת היא ומים מקרים לא נטנו אלא לקרב את הספק מערערין אותה. דדלקא טהורה היא ומחמת רתיבותה קאמרה: מתפלאת גידיו. הגידין שבלתיקה נוחין ונראות כמלאה גידיו, וגם בשרה נעשית שיטה שיטה של נפיקה, והכי תניא בספרי במין שרביטין מוורקין בה: שלא תפסא העורה, שער נגזר או עור נשים שתצא דרך שם, ולקמיה פריך והא אמרין: בעלמא דשערי נגזר לא נתקדשו וכ"ש עור נשים ומת מתר לבסוף למחנה לזה: תרע שבות תולה לה. תראה ותלמד בקרשת סוטה שהכות תולה. דילפון מנקתה ונורעה ורע, ונקתה ע"י זכות כדי ורעית ורע י' חדשים, ויא יומר כדמפרש בגמ': מלפון תפלות מפרש בגמ': דהא יהושע אומר רוצה אשה בקב ותפלות גרסינן. ובגמרא מפרש מאי קאמר: מכות פירושו. מפרש בגמ' שפוקה את עצמו בכתלים להראות שהיא עניו ונורעה גמ' לכל. סופר: אם תתפר אות אחת. כגון א' וד' אלהים אמת (ויקרא א') היתר אות אחת כגון בראשית בראו אלהים: דבר אחר של י. לקמן מפרש מאי תשובה היא זו: כתב שייכל למחות. ורבי ישמעאל סבר מוחזקין לה מן התורה ולא בעי כתיבה לשמה. ואפשרות סוטה לחודה קא קפיד: מאי קאמר ליה ומאי מתיר ליה. מאי קאמר ליה ר' ישמעאל דקא מהדר ליה ר"מ דבר אחד יש לי שערשה רשם ואינו נמחק, מה ענין קנקנתום אצל סוטה ויתרה: ומשוי ליה ר"ש, כגון דלית דאדרה: דבר אחד יש בו, ואינו נמחק לגמרי: קשיא שמוש אשמוש. דקאמר לעיל שמוש דר"ע קודם, ואמר הקא דר"י קודם: לא מצי למיכא אליה. על עקרי טעמיה, שהיה אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, ועל טהור טמא ומראה לו פנים: איא לקמיה דר"י וגבר וקרא. המשניות סתומות כמו שהן, כדגמיר להו מרבו ורבו מרבו: והדר אהא לקמיה דר"ע למיסב סברא. לעמוד על עקר טעמי המשנה, מפני מה זה טמא וזה טהור, זה אסור וזה מותר, ועל מה כל דבר נסמך ועל איזה מקרא, וזה תלמוד שהיה בימי התנאים, ולהבין דבר מתוך דבר כשהיה דבר חדש נשאל בבית המדרש מזהבין וילמדוהו ואיזה משנה ידמוהו:

קשיא דר' עקיבא אדר' עקיבא: התם אמר מחזקה

מעכבא, והכא אמר קמין מעכב? תרי תנאי ואליבא

דר' עקיבא. איבעיא להו אמרה "איני שותה" מחמת

בריותא וחורה ואמרה "שותה אני", מהו? כיון דאמרה

איני שותה "טמאה אני" קאמרה, וכיון דאחזיק נפשה

בטומאה, לא מציא הדרה בה, או דילמא כיון דאמרה

"שותה אני" גליא דעתה דמחמת ביעתותא הוא

אמרה, תיקו: אמר אבוה דשמואל: צריך שיתן מר

לתוך הפים. מאי טעמא? אמר קרא: "מי המרים"

שפרים כבר: מתנני' עד שלא נמחקה המגילה אמרה

"איני שותה" מגילתה נגנזה, ומנחתה מתפוררת על

הדשן ואין מגילתה בשרה להשקות בה סוטה אחרת.

נמחקה המגילה ואמרה "טמאה אני" הפים נשפין,

ומנחתה מתפוררת על בית הדשן. נמחקה המגילה

ואמרה "איני שותה" מערערין אותה, ומשקין אותה

בעל פרהה. אינה מספקת לשותות עד שפניה מורקות

ועיניה בולטות, והיא מתמלאת גידיו, והם, אומרים:

הוציאוה, שלא תטמא העורה. אם יש לה זכות היתה

תולה לה, יש זכות תולה שנה אחת, יש זכות תולה

שתי שנים, יש זכות תולה שלש שנים. מבאן אומר בן

עזאי: חייב אדם ללמד את בתו תורה, שאם תשתה

תרע שהזכות תולה לה. ר' אליעזר אומר: כל המלמד

בתו תורה לומדה תפלות. ר' יהושע אומר: רוצה

אשה בקב ותפלות, מתעשה קבין ופרישות. הוא היה

אומר: חסיד שוטה, ורשע ערום, ואשה פרושה, ומכות

פרושיה הרי אלו מכלי עולם: גמ' אמר רב יהודה

אמר שמואל משום ר' מאיר, בשהייתי למד תורה

אצל ר' עקיבא, הייתי מטיל קנקנתום לתוך הדיו ולא

אמר לי דבר. בשבאתי אצל ר' ישמעאל, אמר לי:

בני מה מלאכתך? אמרתי לו: לכלך אני, אמר לי: בני, הוי וזהו שמלאכתך מלאכת שמים

היא, שמוא תחסיר אות אחת או תתיר אות אחת נמצאת אתה מחריב את כל העולם

כלו. אמרתי לו: דבר אחד יש לי שאני מטיל לתוך הדיו, וקנקנתום שמו, אמר לי: וכי

מטילין קנקנתום לתוך הדיו? התורה אמרה "ומחה" כתב שייכל למחות! מאי קאמר ליה

ומאי קא מהדר ליה? הכי קאמר ליה לא מבשאי בהסירות ויתירות דבקי אנא, אלא אפילו

למחש לזבונו, דדילמא אתי ויתבי אתגיה דדל"ת ומחיק ליה ויכשוי ליה ר"ש, דבר אחד

יש לי שאני מטיל לתוך הדיו וקנקנתום שמו. איני? והא תניא, אמר ר' מאיר: בשהייתי

למד תורה אצל ר' ישמעאל הייתי מטיל קנקנתום לתוך הדיו, ולא אמר לי דבר. בשבאתי

אצל ר' עקיבא אסרה עלי' קשיא שמוש אשמוש, קשיא אסרה אסרה, בשלמא שמוש

אשמוש לא קשיא, מעיקרא אתא לקמיה דר' עקיבא, כיון לא מצי קם אליביה, אתא לקמיה

דר' ישמעאל וגמר נגמרא, הדר אתא לקמיה דר' עקיבא סבר סברא. אלא אסרה אסרה

קשיא, קשיא. תניא, ר' יהודה אומר, אומר היה ר' מאיר: לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו

חזין

היה שם ושם המים נשפכים תני אין בהן משום קדושה מהו לגבול בהן את

העיס מהו בכה המים נשפכים תני יש בהם משום קדושה: נמחקה המגילה ואמרה איני שותה

מערערין אותה למה שגרמה לשם שימחון כמה ימחון תני רבי חזין ב"ש אומרים אחת ובה"א

שתיים אי"א אליעאי טעמא דבי"ה כדי לכתוב ייה: (שיע' לע"ב) אמר ר' רימיה למחוק לה מדות

איבא ביניהו. תימא לרבי והא בימי ר"מ נפסקו

כבר המים המרים כדאמר' בפ' תראא (לקמן פ"ז מ.)

דר' יוחנן בן זכאי הפסוק ועד האמר רבא (עיל ד')

מגילת סוטה שכתבה קודם שתקבל עליה

שבועה לא עשה ולא כלום א"כ מ"ט דמד' מוחזקין לה מן התורה וליבא למימר מד' מוחזקין

לה מן התורה לית ליה דרבא א"כ אמאי אמר

לר"ש לעיל (ו' ע"ג) כדי נסבה לימא לית ליה דרבא

אלא הכי משמע דבהא דרבא כ"ע מודו ואיבא

למימר מד' מוחזקין לה מדות כגון אם נכתבה

אותה פרשה בתורה לאחר שקבלה עליה שבועה

אע"פ שהסופר לא נתבין לשם סוטה אלא לשם

ס"ת ומה שאין מטילין קנקנתום לתוך הדיו

לפרשת סוטה אפי' בזמן הזה משום דרביה בה

ומזה דבעינן כתב שיכול למחות וכיון דס"ל מוחזקין לה מן התורה ש"מ דקסבר דאאותה

פרשה אפילו כתובה בתורה קפיד דבעינן שיכול למחוק:

אבל תורה דסתמא כתיב הכי נמי דמחקין. לפום האי דיהוי ה"מ למיפרך וכי לית

ליה לת"ק א דתנן כל גט שנכתב שלא לשם

אשה פסול כיצד היה עובר בשוק ושמע קול

סופרים מקרין וכו' ה"מ לתרוצ' דילמא עד כאן

לא אמר גבי גט דסתמא פסול משום דאשה לא לגירושין

עומדת אבל סוטה אחר שקינא לה ונסתרה

סתמא להשקות עומדת כדאמרין בריש מסכת

ובזהם (ף ט) א"נ עד כאן לא פסלינן גבי גט אלא

משום דהתם וכתב לה אמר רחמנא וכו' מיהו היכא

דאיתתק לשם רחל לא אמר וכו' מתקא ע"י מדיקה

לשם לאו ולרבי אחר בר יאשה נמי אע"ג דעשייה

דידה מחזיקה היא מיהו מהני קצת דכתב בסתמא

ועשה לה ולא כתב ומזה לה דרשין ליה נמי

באיתבה דבעינן דלכתוב לשם אלות בעולם

מיהו אהני נמי האי דלא

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף ב עמוד ב

תוספות

רש"י

דלא כתב וכתב לה א"ע? נכתבה לשום אשה אחרת דכשר לפום דידיו דרב נחמן בר יצחק
א"כ האי דקאמר הבא היום וכתב לה אמר רחמנא אבל הכא לא כתיב אלא וכתב ולה כתיב
גבי עשייה ודא בפרק כל הגט (גיטין דף קז) מפרש מ"ט פסלין לכל האי גיטין אי כתיב נתן
ספר כריתות ה"א למעוטי האיך קמא שנכתב שלא לשום אשה כתב רחמנא וכתב ואי לא
כתיב אלא וכתב ה"א למעוטי האי דלא איתור

חזין מפרשת סוטה ואפי' בסית' משמו. של ר"מ: שבמקדש. של כל סוטה וסוטה: מאי
בינייהו. כלומר במאי קמפלגי באיזה טעמא: למחוק לה. מפרשת סוטה שבספר תורה
לת"ק מחקיקין. לר' יעקב לא מחקיקין כי הני תנאי. דאפילו נמי בבתיבה לשמה: דאיתניק.
מכל נשים לשמה של זה. אמר רב נחמן וכו'. איהו נמי פריך דהני תנאי לאו כי הני תנאי,
ופריך לאריך גיטא, ואית ליה נמי דרב פפא
וה"ק איבא למיפרך להאי גיטא ואיבא למיפרך
להאי גיטא: כתב. לא גט לגרש את אשתו ונמלך
מלגרשה. בן עירי. ששמו בשמו ודוא מאותה
העיר: שמי בשמך וכו'. ובני עיר אחת אגרונו גט
זה ראוי לי. תנחו לו ואגרש בו את אשתו: פסול
לזה לגרש בו. דדרשין לה לשמה. דכתיב וכתב
לה ספר כריתות. והקא נמי כתיב ועשה לה
הפסוק: פני. הא דקתיב דכיון ששתתה נבדקה.
ר"ש היא דאמר קריש' מנחתה ואח"כ משקה.
דאי לא אקריב ברישא לא הוה מבידקה עד
שתקרב מנחתה דכתיב ומזרת ער: וזו אמר אין
זכות תולת. במתני' (לפניו ד' כנ): ר"ע היא. דאמר
לעיל (ו' יט) משקרב הקמין אינה יכולה לחזור
בה. אלקא מקריב לה קדם שתשתה: במתנה
לזה. בהר הבית. דהא עזרת נשים וגם שער
נקור לא נחקשו בקדשת עזרת. והרי הן כשאר
הר הבית: עמו. כמחציתו. ובמדרב נמי הוי ג'
מנחות. לפנים מן הקלעים מחנה שכניה. והלוי
הנו סביב למשכן העדות (מקדש ד') זה מחנה
לזה. והדגלים ג'. פרסאות זה מחנה ישראל,
ומשה היה לו קאמר עמו: ששם תפריש נדה.
אגב ביעתותא דמים הקמרים. והנהר והוב והנהר
ובעל קרי אסירי' במחנה לזה דלפסוק
בפסוקים בפרק אלו דבריו (ו' סו): פחדא צמית.
דאנה שאניה באה פתאום אלא דאנה שפא
בזאו אויבים להרבה צומת את הקמור
מלחוציא דם ואפי' בשעת וסקה. וההיא דנהר
בדאנה איתמר, דקתיב הגיע שעת וסקה ולא
בדקה בטמא מפני שארז בומנו בא. ר"מ אומר
אם יתקב במחבא והגיע שעת וסקה לזה בדקה
טוהרה. אם בדקה אחרי כן ומצאנה טוהרה
ולא אמר ארז בומנו בא. שפירדא מסלקת את
הדמים: ביעתותא. בהא פתאום כגון זו שלא
היתה חרדה עד עכשיו ופתאום היא מרגשת
בצער, וכן באסתר שפאת לה שמעות מרדכי
פתאום: מרפא. ודקמים. פותח את הקמור: פני
מתני'. דקתיב יש זכות תולת ג' שנים: כדי בקרה
הקצר. דדרש ונקתה ע"י זכות כדי ונורעה ורע,
כשיער שהקצר נכר במעברת: הראוי לספר
לחיות ולבא ליד ספור שבחו של מקום: ואע"פ
שאין ראיה. גמורה לדבר זכות תולת י"ב חדש,
וכר לדבר. ולקמן מפרש אמאי אינה ראיה. לזמן
מלבא פסלי. ישפר עליך וכו'. דנאלא אמן
לנבוכדנצר כשפטר לו החלום שיהא נטרד מן
האנשים ולהיות עם בהמה ודחה. לזמן מלבא -
אקמם הפולחן. מלכי ישפר עליך - עצתי תיטב
בעיניך להאמין לעצתי. והפירוש בצדקה פירוק.
חטא ע"י צדקה פרה: ונעתיך במיתין. ועונותיך
בזנות העניים:

הן

יספר" ורע הראוי לספר. ר' ישמעאל אומר: שנים עשר חדש ואף על פי שאין ראיה לדבר,
וכר לדבר דכתיב "להן מלבא מלכי ישפר עליך והסיד בצדקה פרק ועיתיד במחן ענין

הן

זכרון וזכות אלא וזכרון עון ואין בכלל אלא מה שבפרש אם אומר אתה כן לא נמצאת מידת הדין מקופחת מה אם מידת הפורענות מעוטה ררי מוכרת מידת הטובה מרובה על אחת כמה
ובכמה אלא מנחת זכרון יש לה זכות מוכרת עון אין לה זכות:

מצודה

כתב לה אבל יש לו ב' נשים דאיתור קא כתב לה
כשר כתב רחמנא וכתב לה דמעטין היו לו שתי
נשים וכו' אלמא דמעטית היום מוכתב גרידא
היכא נכתב על אשה אחרת וי"ל דשאי' היום
דלא הוה צריך למיכתב אלא נתן לה ספר
כריתות הילכך הוי וכתב קרא יתירא למעוטי
נכתב לשם אשה אחרת אבל הכא לאו יתירא
הוא האי וכתב הילכך לא ממעטניה מיניה אלא
היכא דלא אכתיב לשם אלוה בעולם כדכתיב
וכתב את האלות: הא מני ר'ע דא ובכות סבר
לה כרבנן. פירש ר"י דאשכחן הכי בספרי
ובירושלמי בהדיא דסבר ר' עקיבא זכות תולה
דגס בירושלמי תני ר' טרפון אומר כל זכויות
שנאמרו בתורה לטובה חוץ מזה שיהא של
פורענות אמר לו ר"ע אילו נאמר מזכות עון
והשתק הייתי אומר כדברך הא אינו אומר מנחת
זכרון אלא לטובה אבל אי לא הוי אמר ר"ע
בהדיא דכוח תולה הוה מוקף לה כרבי דמתני'
(לפניו ד' כנ) וסבר לה כרבי שמעון ונראה דלא הוה
מצי לאוקמא כרבי דמודספא רבי ירשא לאו רבי
ועד איבא למאן דאמר בפ"ק (נפול ד' ו)
דבמתנות פליגי רבי ורבנן: לא טמא מת אלא
אפי' מת עצמו. קשיא לר' הדבא משמע דמכניס
מת חמור מטמא מת הנכנס ובפרק בתרא
דעירובין בסופו (דף קז) אמר רב טובי בר קיסנא
אמר שמואל המכניס טמא שרץ במקדש חייב
שרץ עצמו פטור שנאמר מוכר ועד נקבה תשלחו
מי שיש לו טהרה במקדש ומת נמי אין לו טהרה
במקדש ויש לתרץ דהתם מיירי במכניס שרץ שלא
נגע בו ושרץ לא נטמא במשא ולהכי נקט נמי
שרץ ולא נבילה דאם נטמא המכניס תיפוק ליה
משום גופו שדיה נכנס טמא שרץ במקדש והכא
ה"פ ולא טמא מת בלבד אמרו לאחר שפירש מן
הטומאה אלא אפי' מת עצמו דהויא טומאה
בחיבורין במכניס דחמירי טפי מטומאה שלא
בחיבורין בדאיתא בפ' שני דמסכת ע"ז (דף סא):
ביעותותא מרפאי. תימה לר' ודא בפרק
בתרא דנדה (דף סה) בגמרא ב"ש
אומרים כל הנשים מתות נדות מיט דב"ש אגב
ביעותותא (דמלכא) דמותא חזיא וכו' פליגי
עליה וקא מקשה התם אלא הא דתניא ב"ש
אומרים כל הנשים מתות ובין קרי כאן במשור ולא
מתמת אונסו אלא טעמא דב"ש וכו' אלאמל ולא
אמרי' ביעתותא מרפאי וי"ל ביעתותא דמלאך לא
מרפאי דלא חזי אלא בשעת הרצאת הנפש:
יש זכות תולה שנה אחת. ירושלמי יש זכות
תולה שנה אחת מנבוכדנצר לקצת ירחין
תרח עשר יש זכות תולה שתי שנים מאמנן וידי
לשנתיים ימים (מנולא ד') יש זכות תולה שלש
שנים מאחאב וישבו שלש שנים אין מלחמה
(מנולא ד' כנ) אמר ר' יוסי כל אותן שלש שנים היה
עוסק במצות וכל אותן שתי שנים היה עוסק
בתורה: מנחת זכרון כלל מוכרת עון פרט במזונה
הכי פירוש אימא דמנחת זכרון ליכא למלף
זכרון וזכות אלא וזכרון עון ואין בכלל אלא מה שבפרש

ביאורים למסכת סוטה דף כ עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

57 שצריך עשייה לשמה. מתרצת הגמרא, מא' עשייה - מזה העשייה
58 שאמרה התורה בחינה - שצריך הכהן למחוק את המגילה לשמה
59 של הסוטה ולא שכתבת המגילה צריכה להיעשות לשמה.
60 שנינו במשנה, אינה מספקת לשנות עד שפניה [וכו.].
61 מקשה הגמרא, מני - כמו איזה תנא סובר התנא של משנתינו
62 שאמר, שהסוטה נבדקת מיד לאחר שתיית המים המרים, שמיד
63 לאחר שתיית פניה מוריקות, רבי שמעון היא, דאמר מקריב את
64 מנחתה ואחר כך משקה, דכמה דלא קריבה מנחתה - שכל זמן
65 שלא קרבה המנחה לא כדן לה מא - אין המים בודקים אותה,
66 דכתיב "מנחת זבחו מוקפת עזו" הרי, שרק לאחר הקרבת המנחה
67 נבדקים עוונותיה ונזכרים, ואם קודם שותה את המים ורק לאחר מכן
68 מקריב את המנחה, לא היה התנא אומר שמיד לאחר השתייה פניה
69 מוריקות. אימא סיפא, יש לה זכות היתה תולה לה, אתאן לרבנן
70 הרי שבאנו לשיטת חכמים, דא' רבי שמעון, האמר אין זכות תולה
71 בפנים הקריב. וקשה מי הוא התנא של המשנה. מתרצת הגמרא,
72 אמר רב חסדא, הא - משנתינו מני, רבי עקיבא היא, דאמר,
73 מקריב את מנחתה ואחר כך משקה, ולכן אומר התנא ששתיית
74 המים בודקת מיד, ובזכות - אם תולה לה, סבר לה כרבנן -
75 שאומרים שהזכות תולה לה.
76 שנינו במשנה, והם אומרים הוציאה וכו' - לאחר ששותה הסוטה
77 מן המים, אם טמאה היא, מיד פניה מוריקות והיא מתמלאת גידין
78 והעומדים שם אומרים הוציאה שלא טמא העזרה.
79 שואלת הגמרא, מא' מעמא מבקשים להוציא אותה מהעזרה,
80 לכאורה הסיבה היא, דילמא מתה, למימרא דמת אסור במחנה
81 ליה - היינו, עזרת נשים או שער נקנור (שהיה בין עזרת נשים
82 לעזרה). ששם מביאים את הסוטה, שלא נתקדשו בקדושת המקדש
83 והם כשאר הר הבית שדינו כמחנה לוי, והתניא, אמר רב מותר
84 ליכנס למחנה לוי, ולא ממוא מת בלכד אמרו, אלא אפילו מת
85 עצמו, שנאמר, ויחן משה את עצמות יוסף עמו, ועמו
86 משמע, במחיצתו. ובמדרב דיו' א מחנות, לפניו מן הקלעים, היה
87 מחנה שכניה, סביב מחנה שכניה חנו הלויים, וסביב הלויים מחנה
88 ישראל. ומכך שמשה שהיה לוי, נטל עימו למחיצתו את עצמות
89 יוסף, יש ללמוד שהמת מותר במחנה לוי. אם כן קשה, מדוע
90 הוצרכו להוציא את הסוטה מעזרת הנשים, הרי מת מותר בה.
91 מתרצת הגמרא, אמר אביי, לא מחשש מיתה הוצרכו להוציאה,
92 אלא שקמא תפוס נדה מחמת הפחד התוקף אותה עם שתיית
93 המים, שהיא מתחילה להרגיש את פעולתם בגופה, ונידה אסורה
94 במחנה לוי.
95 שואלת הגמרא, למימרא דבעיותא מרפא - שהפחד מרפה את
96 מקור מיתה וגורם לראית דם. אומרת הגמרא, אין, דכתיב
97 'ותתחלחל המלכה מאד', ואמר רב מהו לשון 'ותתחלחל',
98 שפירשה נדה - היינו, שנממסס חלל גופה, ופירסה נידה.
99 מקשה הגמרא, והא אנו תנו, חרדה מסלקת דמים - אישה הנתונה
100 בפחד, אינה רואה דם. מתרצת הגמרא, פחדא צמית - דאגה
101 מתמדת שלא באה לאישה בהפתעה, כגון אישה שרואת מפני
102 איבים שלא יבואו להורגה, אכן צומת את המקור מלהוציא דם,
103 ובמשנה זו מדובר במקרה שלא באה עליה הפחד בהפתעה,
104 ביצותא מרפא - אבל פחד הבא בהפתעה, כגון זו, שעד שלא
105 שתתה מן המים הייתה סמוכה ובטוחה שלא יזיקו לה המים,
106 ופתאום, עם שתייתם מתחילה להרגיש מה שהם מחוללים המים
107 בגופה, הפחד התוקף אותה מיד, גורם להרפית המקור ולראיית דם.
108 שנינו במשנה, יש לה זכות היתה וכו' - פעמים שהמים אינם
109 בודקים אותה מיד, כגון, אם יש לה זכות. יש זכות תולה שנה, יש
110 זכות תולה שנתיים, ויש זכות התולה ג' שנים.
111 מני מתניתין - שאומרת שיש זכות התולה ג' שנים, לא אבא יוסי
112 בן חנן, ולא רבי אליעזר בן יצחק איש כפר דרום, ולא רבי

1 חוין מפרשת סוטה בלכד - ואפילו פרשת סוטה שבספר תורה,
2 כיון שצריך שתהא פרשת סוטה ראויה להימחק, וקנקנתום מתיר
3 רושם לאחר מחיקתו. רבי יעקב אומר משמו - של רבי מאיר, חוין
4 מפרשת סוטה של מקדש - שכותב הכהן בבית המקדש לשם כל
5 סוטה וסוטה.
6 מבררת הגמרא, מא' בינייהו - במה נחלקו, כלומר, מה יסוד
7 המחלוקת ביניהם. אמר רבי ירמיה, למחוק לה מן התורה אימא
8 בינייהו - נחלקו אם ניתן למחוק מפרשת סוטה שבספר תורה, לתנא
9 קמא ניתן להשתמש לבדיקת הסוטה גם מפרשת סוטה הכתובה
10 בספר תורה, ולכן אסר הטלת קנקנתום לתוך הדיו שבה נכתבת
11 פרשה זו, ורבי יעקב סובר, שאין בודקים אותה אלא בפרשה
12 הנכתבת לשמה, ולא מפרשת סוטה שבספר תורה, ולכן לא הצריך
13 שתהא פרשה זו שבספר תורה, ניתנת להימחק. והני תנאי כי הני
14 תנאי - והתנאים הללו נחלקו במחלוקת התנאים דלהלן, אם ניתן
15 להשתמש לבדיקת סוטה זו במגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה
16 אחרת. ותניא, אין מגילתה - מגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה זו
17 אינה כשירה להשקות בה סוטה אחרת. רבי אחי בר יאשיה
18 אומר, מגילתה - מגילה שנכתבה לשם סוטה זו כשירה להשקות
19 בה סוטה אחרת - שאין צריך כתיבה לשמה. תנא קמא שבברייתא
20 דלעיל, שאמר שניתן להשתמש בפרשת סוטה שבספר תורה
21 להשקות סוטה, דהיינו שלא צריך כתיבה לשמה, סובר כרבי אחי
22 בר יאשיה שניתן להשתמש במגילה שנכתבה לסוטה זו לשם סוטה
23 אחרת, ורבי יעקב שחולק וסובר שאין מוחקים מפרשת סוטה שבספר
24 תורה, שצריך כתיבה לשמה, סובר כתנא קמא של רב אחי בא
25 יאשיה, שאין משתמשים במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לבדיקת
26 סוטה אחרת.
27 אמר רב פפא לדחות, דילמא לא היא - אין הכרח לומר כן, ואפשר
28 לומר עד כאן לא קאמר תנא קמא התם, שלא ניתן להשתמש
29 במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לסוטה אחרת, אלא בין דאיתניק
30 לשום רחל - שנכתבה המגילה לשם זו ונותק מכל נשים שבעולם
31 לשם רחל לא הדרא מינתקא - לא תחזור שוב להינתק מכל נשים
32 שבעולם להיות מיוחדת לשום לאה שכן התייחדה כבר לשם רחל.
33 אכל תורה - פרשת סוטה שבתורה, דסתמא כתיבה שנכתבת
34 בסתם ולא נותק מכל נשים שבעולם לשם זו ה' נמי דמחזיקין
35 ניתן למחוק ממנה לשם זו אף שלא נכתבה לשמה.
36 אמר רב נחמן בר יצחק לדחות באופן אחר, דילמא לא היא - אין
37 הכרח לתלות את מחלוקת התנאים זה בזה ואפשר לומר, עד כאן
38 לא קאמר רבי אחי בר יאשיה התם - שניתן להשתמש במגילת
39 סוטה שנכתבה לשם זו לסוטה אחרת אלא במחנה, לפי דאיתניק
40 לשום אלוט בעולם, שסוף סוף נכתבה לשם קללה, אכל תורה
41 דלתלתא כתיבה - שנכתבה כדי ללמוד ולא לשם קללה ה' נמי
42 דלא מחזיקין.
43 מקשה הגמרא, ורבי אחי בר יאשיה שאמר שניתן להשתמש
44 במגילת סוטה שנכתבה לשם אישה זו לסוטה אחרת, לית ליה -
45 האם אינו סובר את המשנה בגיטין, אדם שקטב גט על מנת לגרש
46 בו את אשתו ונמלך חזר בו מהגירושין. אם מציאו בן עירי, ואמר
47 לו שמי כשמו ושם אשתי בשם אשתך - הרי שם העיר שלי
48 ושלך, וכן השמות שלי ושל אשתך שווים, אם כן גט זה מתאים גם
49 עבורי, תן לי את הגט שכתבת עבור הגירושין שלך ושל אשתך,
50 ואגרש בו אני את אשתי. פסול לגרש בו. שצריך שתהא כתיבת
51 הגט לשם האישה העומדת להתגרש בו. לפי שגבי כתיבת גט נאמר,
52 'כתב לה ספר כריתות ונתן בידה', ודרושין לה, לשמה, אם כן,
53 גם כאן שנאמר 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת' נדרוש לה'
54 'לשמה'. מתרצת הגמרא, אמר, התם - גבי גט 'כתב לה' אמר
55 רחמנא, כיון שהזכירה התורה כתיבה בענין כתיבה לשמה.
56 שואלת הגמרא, הקא נמי כתוב 'ועשה לה' ומדוע לא נדרוש

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

להשיבו מהדרך הנכונה, עד שמגיע ליום המיתה ולא פירש מן
 התורה עד ליום זה, ואז ניצל מכל מוקשי העולם הזה. דבר אחר
 דרך נוספת מדוע המשיל הכתוב את המצוה לנר ואת התורה לאור,
 עבירה מכבה מצוה - מעשה עבירה מכבה את שבר המצוה שלא
 תגין עליו מן הפורענות, כפי שניתן לכבות את אור הנר שלא יאיר.
 ואין עבירה מכבה תורה - שבר מי שעסק בתורה שלא תגן עליו,
 כפי שלא ניתן לכבות את אור היום, שנאמר "מים רבים לא יכילו
 לכבות את האהבה" - "מים רבים" הם משל לעבירות, והאהבה זו
 התורה, ומבואר בפסוק, שהעבירות אינם מכבות את שבר התורה.
 מכל מקום מבואר בברייתא שהמצוות אינם מגינות מן היסורים כל
 כך, ואם כן קשה, על איזו זכות אמר התנא שהיא עומדת לה
 להניצל מפגיעת המים המרים, אם זכות תורה, הרי אינה מצווה
 בלימוד התורה ושכרה אינו גדול, ואם זכות מצווה, הרי אין שכרם
 מרובה כל כך להציל מן היסורים. מתרצה הגמרא, אמר רבי יוסף,
 לעולם זכות מצוה מגינה על הסוטה, ומצוה בעידנה דעסיק בה -
 בשעה שעוסק בה, מגינה עליו מן היסורים ומצילה -
 ומצילה אותו שלא יבא לידי חטא, בעידנה דלא עסיק בה -
 משנגמרה המצוה ואינו עוסק בה עוד, אנוני מנגא - מן היסורים
 אצולי לא מצילה - ואינה מצילה מן החטא. כלומר, לעולם המצוה
 מגינה מן היסורים בעולם הזה, ולפיכך, זכות מצוה עומדת לסוטה
 שלא יזיקה המים. ומה שאמר התנא בברייתא שהמצוה אינה מגינה
 אלא לשעה, כוונתו שאינה מגינה אלא בשעה שעוסק בה, אבל
 תורה בין בעידנה דעסיק בה - בין בשעה שעוסק בה ובין בעידנה
 דלא עסיק בה - ובין בשעה שאינו עוסק בה מנגא ומצילה -
 מגינה מן היסורים ומצילה מן החטא.
 מקשה הגמרא, מתקין לה רבה, אלא מעתה - אם זכות תורה
 עומדת לאדם גם בשעה שאינו עוסק בה שלא יבא לידי חטא, דואג
 ואחיתופל שנעשו רשעים, מי לא עסקי בתורה, אם כן אמאי לא
 הגינה עליהם התורה מיצר הרע, שהחטיאם ועשאו רשעים
 גמורים. אלא אמר רבא, חילוק אחר, תורה בעידנה דעסיק בה -
 בשעה שעוסק בה מנגא ומצילה - מגינה עליו מיסורים ומצילה
 אותו מיצר הרע שלא יבא לידי חטא, בעידנה דלא עסיק בה -
 ואולם בשעה שאינו עוסק בה, אנוני מנגא אצולי לא מצילה -
 מגינה היא עליו מן היסורים אך אינה מצילתו מן החטא. מה שאין
 כן מצוה, בין בעידנה דעסיק בה בעידנה דלא עסיק בה, אנוני
 מנגא מצילה אותו מן היסורים והפורענות, ולכן זכות מצוה מגינה
 על הסוטה, אך אצולי לא מצילה - אינה מצילתו מן החטא. ובה
 מובן מדוע שלט יצר הרע על דואג ואחיתופל לעשותם רשעים.
 רבינא אמר - מיישב באופן אחר, לעולם הזכות העומדת לסוטה
 היא זכות תורה. וקאמרת - ומה שהקשית שהרי היא אינה
 מצוה ועושה נהי דפקודי לא מפקדה - אמנם היא עצמה אינה
 מצווה ללמוד תורה, אך באגרא דמקורן ומתניין בניהו - בשכר
 שטורחות להביא את בנין לבית הספר לקרא מקרא ולשנות משנה,
 ונתן להו לגבריהו - וממתינות לבעליהן שיוצאים לעיר אחרת
 ללמוד תורה עד דאתו מבי מדרשא - עד שחוזרים מבית המדרש,
 מי לא פלגאן ביהדיהו - וכי אינם חולקים עימם בשכר לימוד
 התורה שלהם, שהוא שבר של מצווה ועושה.
 הגמרא חוזרת למשל המובא בברייתא ושואלת, ופאי הנמשל
 להגיע לפרישת דרכים שהוזכר התנא. ומשיבה, אמר רבי חסדא,
 זה תלמיד חכם ויום מיתה - פרשת דרכים הוא יום המוות, שהוא
 מעבר מחיי האדם בעולם הזה לחיי נצח, וכוונת התנא לומר, שרק
 אם הגיע האדם ליום זה בעודו תלמיד חכם, ידע שניצל מסכנות
 היצר האורבות לו. אך עד אז, נתון הוא בידי של יצר הרע
 להחטיאו. רב נחמן בר יצחק אמר, פרשת דרכים זה משל
 לתלמיד חכם ויראת חטא - שהגיע לידי יראת חטא. מי וזמרא
 אמר, זה משל לתלמיד חכם דסלקא ליה שמעתיא אליא

הן (תהוי) [תהוי] ארבה לשלוחך - ועל ידי הצדקה, היא אורך
 זמן לשלומך, שלא תמחר לפקוד אותך הרעה. ובתיב, "כלא מנא
 על נבוכדנצר מלכא" לבסוף הגיעו כל הפורענויות על נבוכדנצר,
 ובתיב, "לקצת ירחיו תרי עשר" - לאחר שנים עשר חודש. הרי
 שהזכות תולה שנים עשר חודש. אם כן, מיהו התנא של משנתנו
 שסובר שהזכות תולה ג' שנים. משיבה הגמרא, לעולם התנא של
 משנתנו סובר כשיטת רבי ישמעאל שאמר שהזכות תולה ג' שנים,
 ואשכח קרא - ומצא מקרא כתוב דאמר ותני - שהקב"ה מאריך
 אפו עד ג' פעמים, דבתיב "בה אמר ה' על שלשה פשעי אדם" -
 הרי שער ג' פשעים המתין להם הקב"ה ולא הביא עליהם פורענות
 עד לאחר ג' פעמים, דהיינו האריך את הזמן ג' שנים.
 שואלת הגמרא, ופאי - מהו שאמר רבי ישמעאל, אף על פי שאין
 ראה לדבר ובר לדבר, מדוע אין זו ראייה גמורה. ומשיבה, דלמא
 שאני עובדי פוסקים כגון נבוכדנצר ואדם דלא מפקדי דינא
 עליהו - שאין הקב"ה ממחר להביא עליהם פורענות בעולם הזה,
 אבל עם ישראל מדקדק הקב"ה בעולם הזה וממחר לפרוע מהם
 בעולם הזה.
 שנינו במשנה, ויש זכות תולה ג' שנים בו.
 שואלת הגמרא, זכות דמאי - איזו זכות מגינה עליה שהמים אינם
 מוזקים לה. ואליא זכות תורה - שהיתה עוסקת בתורה. הא
 אינה מצוה ועושה היא - הרי אינה מצווה ללמוד תורה, וכיון
 שאינה מצווה אין שכרה גדול, ולא מסתבר לומר שזכות זו תעמוד
 לה שהמים לא יזיקוה. אלא נאמר שהכוונה היא, לזכות דמצוה
 שעשתה, גם על כך קשה, וכי זכות דמצוה מי מנגא כולי האי
 - האם יש בכוחה להגין כל כך מן הפורענות והתניא, את זו דרש
 רבי נחמן בן יוסף, נאמר "כי נר מצוה ותורה אור", תלה -
 המשיל הכתוב את המצוה בנר, ואת התורה באור, את המצוה
 המשיל בנר, לומר לה מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה -
 להאיר לו את הדרך העומדת לפניו שלא יכשל, אף מצוה אינה
 מגינה אלא לפי שעה - ממקצת פורענויות, ואת התורה המשיל
 באור - לומר לה מה אור היום מגין לעולם - מכל הפגעים
 הבאים לו בעולם, אף תורה מגינה לעולם - שמצילה אותו מן
 החטא ומן היסורים הבאים לו בזה העולם. ואומר - הפסוק שאחריו
 המדבר בענין מעלותיה של התורה, "בהתהלךך תנחה אתך
 ובשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך וגו'". וכך מתפרש
 הכתוב, "בהתהלךך תנחה אתך" - זה העולם הזה - שהתורה
 תנחה ותגן עליך בעולם הזה מכל צרות. משיבך השומר עליך, זו
 מיתה - בעת המיתה מגינה התורה מיסורי המיתה, וקיצות
 היא תשיחך לעתיד לבא - לאחר המיתה תליץ התורה בערך
 להגן מפני יסורי הגיהנם. משל לאדם, שהיה מהלך באישון לילה
 ואפילה ומתירא מג' דברים, א. מן הקוצים ומן הפתחים -
 גומות ומן הפקנים שהם פגעים האורבים לו בכל צעד ושעל, ב.
 ומחיה רעה ומן הליסמים - שהם סכנות המזדמנות לו באישון
 לילה, ג. ואינו יודע באיזה דרך מהלך - מחמת שאינו בקי מספיק
 בשבילי הדרכים. נדרמנה לו אכזבה של אור, כיון שמאירה לו
 את הדרך העומדת לפניו, ניצל מן הקוצים ומן הפתחים ומן
 הפקנים שהם הסכנות האורבות מחמת שאינו רואה, כך, מי
 שמקים מצוות ניצל ממקצת פורענויות. אולם ועדיין מתירא
 מחיה רעה ומן הליסמים שדרכן ללכת בלילה פן יפגע בו, ועוד
 ואינו יודע באיזה דרך מהלך. בין ששאל עמוד השנה, ניצל
 מחיה רעה ומן הליסמים - כך מי שזכה ללמוד תורה ניצל מן
 החטא ומן היסורים. אולם גם לאחר שעלה עמוד השחר, ועדיין
 אינו יודע באיזה דרך מהלך, עד שהגיע לפרישת דרכים ושם
 הכיר את דרכו ונוכח שהוא בדרך הנכונה, ואז ניצל מכולם. וכמו
 כן האדם בעולם הזה, גם כשלומד תורה ומקים מצוות עדיין אינו
 יודע אם ילך בדרך זו עד סוף ימיו, או שמא יכפנו היצר הרע

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כא עמוד ב

תוספות

רש"י

בן עזאי אומר חייב אדם וכו'. ירושלמי דבן עזאי דלא כר"א בן עזריה דדריש (תנאין דף ג.)
הקהל את העם האנשים והנשים והטף אנשים באו ללמוד נשים לשמוע ונראה דפי'
דמצוה לשמוע הנשים כדי שידעו לקיים מצוה ולא משום שידעו שזכות תולדה: מטרתה
שאלה את ר' אלעזר מפני מה חטא אחת במעשה העגל והן מתין בה ג' מיתות אמר לה אין

אשה חכמה אלא בפלך אמר לה הורקטס בנו
בשביל שלא להשיבה דבר אחד מן התורה אבדת
ממני ג' מאות כור מעשר בכל שנה א"ל ישרפ
ד"ת ולא יסורו דברי תורה לנשים:
רוצה אשה בקב ותפלות. פירח רוצה אשה
שיחה בעלה חמור ודא מצי אצל
בכל שבת לתת לה עונתה וביא לא אלא קב
חטים בלבד ולא ידא גמל שהולך בדרך רחוקה
ואינו נתון לה עונה אלא אחת לשלשים יום
ואע"פ שמביא לה לשכרו ט' קבין חביבה עליה
העונה בכל שבת וקב אחד מט' קבין ופרישות ל'
יום ורבי פירש בשם רב האי המשרה אשתו ע"י
שליש לא יפחות לה מקבים חישין מן שבת
לשבת כדמוכח בגמרא בפרק אע"פ (מכות דף סז)
ועונתה מצוי לה ואילו המורד על אשתו (סס סג.)
מוסיפין על כתובתה ג' ידירותים בשבת ושער בינוני
הוא ד' סאין בסלע וסלע ד' ידירותים נמצאת סאה
בדיר ג' סאין בג' ידירותים שהן י"ח קבין הרי
שחכמים עמדו על סוף דעתה שהיא רוצה
בתפלות ועמו שני קבין מ"ח קבין שפירש
ממנה דקבין אחד מט' ב"ח קבין:
היכי דמי חסיד שוטה. ירושלמי ראה תינוק
מכעבד בנדר אמר לכשאחלוץ תפליץ
אצילנו עד כשהוא חולץ תפליץ הוציא זה את
נפשו: **זה** הנותן דינר לעני להשלים לו מאתים
זה. דא דרבי אבדו ודא דרבי יוחנן ומברכי ממונות
מן האלמנה קרי ירושלמי מכות פרושים וכו' גרס
התם חד תלמיד מדר' בון הוה לו מאתים זה חסר
דינר והוה רבי וליף למכור עמיה חד לתלת שנים
מעשר מסכתא חד זמן עבדין ביה תלמידיו עין
בישא מלוון ליה אתא בעי מוכי עמיה הך דהוה
ליף א"ל רבי אית לי שיעורא אמר זה מכת
פרושים נגדו ביה רמז לתלמידיו ואעלונת
לקפלין וחסרונה חד קרט חכה עמיה הך דהוה

ליף שנינו בפרק בתרא דמסכת פאה (מ"ט) מי שיש לו חמשים זה והוא נושא ונותן בהן ה"ו לא יטול ובגמרא וירושלמי) דא אמר חמשים עבדין טבין מן מאתן דלא עבדין: **יתומים**
שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. ונראה דוקא לענין מוון הבנות אמרין מה שמכרו מכרו אבל לענין מוון האשה כיון דמשועבד לה בעל לממונות בחייו הנכסים בחזקתם שאינם יכולין למכור
כדאמרין ב' הנושא (מכות ק.) יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדר' אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים וכו' התם לא משתעבד לה מחיים אי נמי
בית זה עצמו דרה בו בחי הבעל אבל ממונות בכל יום צריכה לממונות ולא דמו ממונות אשה למדור והוא הדין אם מכרו בנכסים מרובין מה שמכרו מכרו דמשלטי לא משתעבד לממונות
ואמרין ב' מצאתה האשה (סס סט.) בין מכרו בין משכנו אין מוציאין לממונות דאין דנקט בנכסים מועטין אורחא דמילתא נקט דלא מובין אינש נכסים משום הפסד ממונות היכא דאיכא נכסים
מרובים רבי פי' בתוספתא דר' יוחנן פליג אהדיא דמסקינן בפרק ב' דיני גירות (סס דף קט.) אמר רבי יצחק בן אילעאי משמיה דר' יוחנן ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה
במותו וגבי נכסים מועטין תנינא התם (קף קף) ובפרק מי שמת (כ"ז קל"ג) אמר אדמון וכו' בשביל שאני זכר הפסדתי ואמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון לא ידענא מאי דוחקיה לפרש כן
אליבא דאדמון טפי מאלבא דרבנן: **אבי** אמר זה המשיא עצה למכור בנכסים ברש"ג. רשב"ג פי' ביש נחלין (כ"ז דף קל.) משום דגרם לעבור על דברי הנותן וערום דאדנו מעשיו והרי
הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עצמו הדיינו ראשון לא מיקר רשע ואף עב גב דלכתחלה אסור לעשות כך דלא חמיר איסוריה שהרי השליטו הנותן בנותן לעשות כרצונו וקשיא
לפירושו בסוף פרק מי שהיה נשוי (מכות דף סז) דאמר אביי נכס לך ואחר כך לפלוגי ועמדה וניסת בעל לוקח הוה ואין לאחר כך במקום בעל כלום ומי אמר אביי הכי והאמר אביי איהו רשע
ערום זה המשיא בו מ' קאמר תינשא ניסת קאמר אלמא דמודי מוכר עצמו למשיא מיהו יש לפרש כיון דמשיא נקרא רשע מכלל דלמכור אסור לעשות לכתחילה אע"ג דלא נקרא רשע
בדקתני התם אף לו לראשון אלא אבילת פירות בלבד ואי קשיא מדקאמר אביי זה המשיא עצה וכו' ברשב"ג מכלל דאביי ס"ל כרשב"ג דהכי אמר אביי נמי בהדיא בפרק מי שהיה נשוי
(נ"ט סז) בעל לוקח הוה ואין לאחר כך במקום לוקח כלום וביש נחלין (כ"ז דף קל.) מפרש טעמא משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ובסוף פרק השולח (ע"ג דף קמ.) אמר אביי נקטין בעל
בנכסי אשתו צריך הרשאה אע"ג דפירות ידידה הוה הגוף צריך הרשאה דמשמע דס"ל דלאו כקנין הגוף דמי יש לתרץ דוקא גבי אחר כך ס"ל לאביי דכקנין הגוף דמי דאפי' ר"ל דאמר לאו
כקנין הגוף דמי דמתרענן אליביה אחר כך שאני ופי' רשב"ג דאחר כך משמע גוף ופירות נתן לראשון דא הדיא פי' אחר כך ירש פלוגי ואף הוא פסק שם כרשב"ג ד"ל בעלמא סבירא לן דלאו
כקנין הגוף דמי דפסק' בפרק החולץ (ימנות דף לו.) הכא אחר כך שאני וכן עיקר דלא תקשי הלכתא אהלכתא דפסקין בר"ל פרק החולץ ובהא דאחר כך קיימא לן כרשב"ג דפסקי הלכתא
לקמיה ולא פליג ר"ל ומדאביי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן כדאמר אביי איהו רשע וכו' ולקמן נמי הדיא אתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי בו' אול איהו אקניה לבנו קטן
כרשב"ג עד אפילו רשב"ג לא קאמר מוחתם שמוענין דהלכה כרשב"ג הלכך בעינן לפירושי דרשב"ג ס"ל בר"ל דלאו כקנין הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחר כך שאני ולא תקשה הלכתא
אהלכתא תימא לר' אמאי לא קא חשיב נמי ההיא דאלו חן תשרפין (סנהדרין דף עט.) אמר רב כהנא משום ר"ע איוו עני ורשע ערום זה המשהה בתו בגורת ויש לומר דעני ורשע לא קא

חשיב:

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וזכויותו בליבו של הדיין, קשה לסלקו, ואין לדיין את שיקול הדעת
הרצוי לבחון את המקרה לאשורו. ולכן נקרא רשע, שעובר על 'לא
תשא שמע שוא', ערום, שעושה זאת בערמה שהדיין לא יודע שהוא
בא לדון איתו.
רבי אבהו אומר, זה הנותן דינך לעני להשלים לו מאתים זוז -
בכדי שלא יוכל ליטול מתנות עניים. דתנן, מי שיש לו מאתים זוז
אינו מוגדר כעני, ועל כן, לא יפול לקמ שכתה ופאה ומעשר עני.
היה לו מאתים חסר דינך, כיון שכעת הוא עני, אפילו אלף נותנין
לו באחת, אם כולם נחוצים לו. הרי זה יפול, והרי הוא רשע ערום
שנראה שרוצה לתת צדקה, ובאמת על ידי כך הוא מונע ממנו טובה,
וזה בערמה שהעני לא מרגיש בכך.
רבי אסי אומר בשם רבי יוחנן, רשע ערום זה המשיא עצה למבור
בנכסים מועטין - אדם שמת והניח בנים ובנות, הדין הוא שהבנים
יורשים את הנכסים והם זנין את אחיותיהם עד שיתבגרו או עד
שיתארסו. במה דברים אמורים בשהניח נכסים שאפשר שיונו מהם
הבנים והבנות כאחד עד שיתבגרו הבנות, ואלו הן הנקראין נכסים
מרובין. אבל אם אין בנכסים אלא כדי מזון הבנות בלבד, הבנות
ניזונות מהן עד שיתבגרו או עד שיתארסו, והבנים ישאלו על
הפתחים, ואלו הן נכסים מועטים. אדם המשיא עצה לבנים שירשו
נכסים מועטים, למכור אותם בכדי שלא יפסידו הנכסים במזונות
הבנות, נקרא רשע, שהוא מעביר על דעת חכמים. ומנין שמהכירה
מועילה. דאמר רבי אסי אומר רבי יוחנן, יתומים שקדמו ומכרו
בנכסים מועטין - קודם שבאו הבנות לבית דין, והעמידו הנכסים
בחזקתן, מה שקדמו מכרו.
אפיי אומר, רשע ערום, זה המשיא עצה למבור בנכסים כרפן
שמעון בן גמליאל. דתניא, אדם שאמר לחברו נכסי קנויים לך
ואחר כך לפלוגי. - ואחרי שתמות הנכסים יעברו לפלוגי, אם ירד
הראשון ומכר את הנכסים לאחר השני - המקבל השני, מוציא את
הנכסים מיד הלקוחות לאחר שימות הראשון דברי רבי. רפן
שמעון בן גמליאל אומר, אין לשני אלא מה ששייר ראשון. וכיון
שמכר הנכסים לאחר, אף לשני כלום בנכסים, ואינו יכול להוציא
מהלקוחות. ואדם המשיא עצה לזה הראשון שקיבל הנכסים,
למכורם לאחר בכדי שיוותרו בידו מעות הנכס ולא יעבור הנכס
לאחר מותו לאחרי'ך. נקרא רשע כיון שעובר בזה על דעת הנותן.
רב יוסף בר חמא אומר בשם רב ששת, רשע ערום, זה המכרע
אחרים באורחותיהן - מגלה מעשיו הטובים לאחרים ומציע להם
ללכת באורחותיהן. שאינו מתכוון אלא להראות עצמו כחסיד בעיני
הבריות בכדי לחפות על תועבותיו.
רבי ירמיה אומר בשם רב הונא, זה המיקל לעצמו ומחמיר
לאחרים. עולא אומר, זה

שנינו במשנה, אומר בן עזאי חייב אדם ללמד את זכו' רבי
אליעזר אומר כל המלמד את בתו תורה מלמדה תיפלות.
שואלת הגמרא, תיפלות סלקא דעתך - וכי יעלה על דעתך
שהתורה נקראת תיפלות (דברי הבאי). מתרצת הגמרא, אל תשנה
בדברי רבי אליעזר המלמד את ביתו תורה מלמדה תיפלות, אלא
אימא, כאילו למדה תיפלות - היינו, שהמלמד תורה לאישה כמי
שמלמדה תיפלות, שעל ידי לימוד התורה היא לומדת להיות
ערמומית ולעשות דבריה בהצנע.
אמר רבי אבהו מאי מעמא דרבי אליעזר - שהמלמד תורה
לאישה כאילו מלמדה תיפלות. דבתיב "אני חכמה שכנתי
ערכה", חכמה היא התורה, ומבואר בפסוק, 'אני חכמה' - בין
שנכנסה חכמה באדם, 'שכנתי ערמה' - נכנסה עצמו ערמומית.
והואיל ומתוך לימוד התורה נכנסת בה פיקחות, לומדת לעשות דברי
זנות בהצנע
שואלת הגמרא, ורפנן - בן עזאי שסובר שעל האדם ללמד את ביתו
תורה, האי - הפסוק 'אני חכמה' מאי עבדי ליה - מה דורשים
ממנו. משיבה הגמרא, מיבעי ליה לברדי יוסי דרבי חנינא. דאמר
רבי יוסי דרבי חנינא, אין דברי תורה מתקנימין אלא בפי
שמעון עזמו ערום עליהן - היינו, שפושט מעל עצמו עול דרך
ארץ ופורש מכל העסקים ונעשה עני וחסר כל בשביל ללמוד תורה,
שנאמר 'אני חכמה שכנתי ערכה'.
אמר רבי יוחנן אין דברי תורה מתקנימין אלא בפי שמעון עזמו
בפי שאינו - עניו בכל ענייניו, הן בחכמה, הן בעושר והן בגבורה
שנאמר 'והחכמה מאין תמצא' - החכמה תמצא תמי שמשים
עצמו כ'אין' - כלום.
שנינו במשנה, רבי יהושע אומר רוצה אשה בקב ותיפלות מתשעה
בקב ופרישות זכו'. שואלת הגמרא, מאי קאמר - מה פירוש דבריו
של רבי יהושע. משיבה הגמרא, הכי קאמר, רוצה אשה בקב
ותיפלות עמו - מעדיפה אשה ליוון במזונות מועטים (קב) ושיהיה
בעלה מצוי לה, מתשעת בקבין ופרישות - מליון במזונות מרובים
ובשפע גשמי, ולא יאז בעלה מצוי לה. וכיון שיעקר ענייניה וליבה
של האשה בדברים הללו, לא טוב שחלמד תורה.
הוא היה אומר חסיד שושנה ורשע ערום כו' שואלת הגמרא, היכי
דמי חסיד שושנה. משיבה הגמרא, כגון דקא סבקה איתתא
בנהרא שרואה שטובעת אישה בנהר, ואמר לאו אורח ארעא
לאיתתא כה ואצולה - אין זה מן הראוי להביט באישה ולהציל
אותה.
שואלת הגמרא, היכי דמי רשע ערום. משיבה הגמרא, אומר רבי
יוחנן, זה הממעיט דבריו לדין - משמע לדין את הסיבות שיש
לצדד לזכותו קודם שיבא בעל דין כפרו, וכיון שקבע את צדדי

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' ב

בד' אל בני פי לא מוכה השמועה אשר אנכי שמע מעברים עם
ה' הרי שהוכיח את שניהם. מתרצת הגמרא: אומר רב נחמן בר
יצחק, 'בני' בתיב בלשון יחיד, והכוונה לחפני לבד.
שוב שואלת הגמרא: והבתיב שם 'מעברים' עם ה', שמביאים את
עם ה' לידי עבירה, ומשמע שעל שניהם נאמר. מתרצת הגמרא:
אמר רב הונא בריה דרב יהושע, 'מעברים' בתיב, בלשון יחיד.
מקשה הגמרא: והבתיב שם בפסוק (כ"ג) 'ובני עלי בני בלעל' בלשון
רבים. מתרצת הגמרא: מתוך שהיה לו לפתחם למחות לחפני על
מעשיו ולא מיחה, מעלה עליו תשובה כאילו חמא אף הוא בענין
זה.
הגמרא עוברת לדון בענין בני שמואל: אומר רבי שמואל בר נחמני
אמר רבי יוחנן, כל האומר

והכתוב נותן לו ייחוס, שמייחס את בן בנו אחריו לשבת, שהוא
כהן נושא אפוד, והלא כבר נאמר על הבעל נכרית או זונה (מלאכי
ב"ג) 'כרת ה' לאיש אשר יעשה ער ועונה מאהלי עקב ומניש מנחה
לה' צבאות, ופירושו, אם בועל זה מישראל הוא, לא יקרה לו ער
בחקמים - לא יהא חריף להבין ולהורות בין החכמים ולא עונה
בתלמידים - ולא משיב על שאלות התלמידים, ואם כהן הוא בועל
זה, לא יקרה לו בן מניש מנחה, וכאן מייחס הכתוב אחר פנחס, כהן
מגיש מנחה, אלא לאו שמע מינה שפנחס לא חמא באשת איש.
מקשה הגמרא על דברי רב: אלא לדבריה, הא בתיב 'אשר ישקבון',
ומשמע שגם חפני וגם פנחס חטאו. מיישבת הגמרא: 'ישקבון' בתיב,
בלשון יחיד, והולך על חפני לבדו.
מקשה הגמרא עוד: והבתיב בתוכחת עלי אביהם אליהם (שמואל א')

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שמבלים את העולם בהוראת טעות. שכין שאינם יודעים טעמי
המשנה, אינם יורדים לעומק הדין לדמות את המקרה שבא לפניהם
לדין הדומה, ומתוך כך טועים בדין.
תניא נמי הכן, אמר רבי הושע, וכי אלו ששונים משניות מבלי
עולם הן, והלא מיישבי עולם הן, שנאמר "תליבות עולם לו" -
מי ששונה הלכות, 'עולם לו' כלומר, העולם קיים בזכותו. אלא
הכוונה היא, לאלו שמורין הלכה מתוך מושגתן.
שנינו במשנה, אשה פרושה וכו', תנו רבנן, בתולה צליינית -
בעלת תפילה, ואלמנה שובבת - שנוהגת לבקר שכנותיה תמיד,
וקטן שלא כלו לו חדשיו - יבואר בהמשך, הרי אלו מבלי עולם
- גורמים רעה וחורבן לעולם, שמתוך שנוהגות צדקות יתירה שאינה
מצויה אצל נשים, ודאי באות לחפות על רשותו שיש בהם.
שואלת הגמרא, איני וכי אלמנה הנהגת לבקר שכנותיה ממבלי
עולם היא, והאמר רבי יוחנן, למדנו דאיתא חטא מבתולה, וקיבול
שקר - שיטרא אדם כדי לקיים מצוה, שמתוך כך יקבל עליה יותר
שכר מאלמנה - שהייתה טורחת בקיום המצוות יותר בכדי הצורך
כדי לקבל עליהם שכר. ומפרשת הגמרא כוונתו, יראת חטא
מבתולה - דרבי יוחנן שמעיה להחיה בתולה - שמע את אותה
בתולה, דנפלה אאשה והתפללה וקאמרה, רבנו של עולם, בראת
גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים - לנחול גן עדן ובראת
רשעים - שדרכם לגיהנם, הרי רצון מלפניך שלא יבשלו בי בני
אדם להפסיד על ידי חלקם בגן עדן ולרשת גיהנם. הגמרא ממשיכה
בביאור דברי רבי יוחנן, איך למד קיבול שקר מאלמנה, דהיינו
אלמנה דתוהי בי בנישואתא בשיבבותה - שהיה בית כנסת
בשכונתה, ובכל זאת כל יומא הוה איתא ומצילה בי מדרשיה -
הייתה הולכת ומתפללת בבית מדרשו דרבי יוחנן שהיה מרוחק
מביתה. אמר לה רבי יוחנן, בתי, לא בית הכנסת בשיבבותך
ומדוע טורחת את הלגי לבית מדרשו המרוחק מביתך. אמרה ליה,
רבי, ולא שקר פסיעות יש לי על שמגיעה אני עד לבית מדרשו
המרוחק יותר. אם כן מה שונה אלמנה הנוהגת במנהג צידקות יתירה
זו, שהולכת לבקר שכנותיה תמיד ממנהג צידקות של זו, שהולכת
למקום מרוחק כדי להתפלל. בי קאמר - לא כל אלמנה הנוהגת
בצדקות יתירה יש לחושדה, אלא בגין יוחני בת רמיב - שהייתה
הולכת לבית שכנותיה תמיד ומפרסמת שפועלת ישועות על ידי
תפלתה. וכך היה מנהגה. כשמגיעה עת לידת אשה היתה עוזרת
רחמה בכישופיה, ולאחר שהייתה היולדת מצטערת הרבה היתה
אומרת אלך ואבקש רחמים עליה רחמים אולי תשמע תפילתי. ואז
היתה הולכת ומבטלת כשפיה והולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר
יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול
הכפשים מתקשקש בכלי כמו שהולד מתקשקש במעי האם, ובא
ופתח את הכלי והכפשים יצאו, והוולד נולד וידע כי בעלת כפשים
היא.
שואלת הגמרא, מאי קטן שלא כלו לו חדשיו שנאמר עליו
שממבלי עולם הוא. הקא - בבבל תרגמו - פירושו, זה תלמיד חכם
המבצע ברבותיו שלאחר שנעשה תלמיד חכם מולד ברבותיו
שלמדוהו. רבי אבא אמר, זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה.
דאמר רבי אבהו, אמר רב הונא אמר רב, מאי דכתיב "כי רבים
חללים הפילה ועצמים כל הרגיה", כי רבים חללים הפילה זה
תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה - שעל ידי שפוסק דין
מוטעה מחטיא אנשים רבים. והפילה הוא לשון 'נפל' שהוא כינוי
לתנוק שלא כלו לו חדשיו. ועצמים כל הרגיה זה תלמיד
חכם שהגיע להוראה ואינו מורה - 'עצמים' על שם שעוצם פיו
ואינו מורה לרבים.

שקרא - מקרא ושנה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים - ללמוד
מהם טעמי המשנה וסברותיה. שמתוך שאינו יודע את המשניות על
סברותיהם וטעמיהם, טועה בדין, שפעמים על ידי הטעמים משתנה
הדין לאיסור ולהיתר, או בדיני ממונות לחיוב ולזכות, או בטהרות
לטמא ולטהר, ומתוך שאינו יודע טעמי הדינים מורה שלא כהלכה,
ולכן נקרא רשע. ואף ערום הוא, שהשומע את בקיאותו במשניות
סבור שבקי הוא אף בטעמיהם ויודע על בורין, ומתוך כך נוהגים בו
כבוד תלמידי חכם.
אמר, קרא - מקרא ושנה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים
ללמוד מהם סברות וטעמי הדין. רבי אלעזר אומר, הרי זה עם
הארץ - יש לנהוג בו כמו עם הארץ שחשוד על המעשרות ועל
הטהרות. רבי שמואל בר נחמני אמר, הרי זה בור - גרוע מעם
הארץ. רבי ינאי אומר, הרי זה בותי - דינו ככותי שאסור לאכול
מפיתו ולשתות מיינו. שכין שאינו משמש תלמידי חכמים מגלה
בעצמו שאין לו אמונת חכמים מפרשי המשנה, ולכן דינו ככותי. רב
אחא בר יעקב אומר, הרי זה מגוש - מכשף. כלומר, אדם שאינו
משמש תלמידי חכמים הוא דומה למכשף שאוחז את עיני בני אדם
ומטעה אותם בכישופיו, ואף זה מטעה את בני אדם שמתוך בקיאותו
חושבים שבקי הוא גם בטעמי הדינים על בוריים.
אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא קרב אחא בר יעקב - שהשונה
ואינו משמש תלמידי חכם הרי זה מגוש, דאמרי אינשי - שכן
רגילים האנשים לומר, רמין מגושא - לוחש המכשף את לחשיו
ולא ידע מאי אמר - ואינו יודע מה הם ומה פירושם. כלומר,
המכשף יודע לומר דברים הגורמים לרחות להגיע אך אינו מבין מה
הוא אומר. ואף זה דומה לה, שגם הוא תני תנא - חוזר על דברי
התנאים ולא ידע מאי אמר - ואינו מבין דבריהם.
תנו רבנן איהו עם הארץ - שדברו בו חכמים בכל מקום. כל
שאני קורא קריאת שמע שחרית וערבית בברכותיה, שאדם
שאינו קורא קריאת שמע, ודאי שאינו יודע כלום, דברי רבי מאיר.
וחכמים אומרים, כל שאינו מניח תפילין. בן עזאי אומר, כל
שאין לו ציצית כנגדו. רבי יוחנן בן יוסף אמר כל שיש לו כנים
ואינו מנדין ללמוד תורה. אחרים אומרים, אפילו קורא - מקרא
ושונה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים והו עם הארץ. קרא
- מקרא ולא שנה - משנה הרי זה בור. לא קרא ולא שנה היינו,
שאנו יודע כלום עליו הכתוב אומר "וורעתי את בית ישראל"
ואת בית יהודה ורע אדם ורע בהמה" - היינו, שאנו יודע כלום
כבהמה שאינה יודעת כלום.
הגמרא מביאה פסוק באותו ענין, "ירא את ה' בני ואלו (ו)עם
שונים אל תתעורב". אמר רבי יצחק, מי הם השונים שנאמר שאין
להתערב (להתחבר) עימם. אלו ששונים הלכות - משניות, שלא
שימשו תלמידי חכמים ואינם יודעים את טעמי המשניות.
שואלת הגמרא, פשיטא - שכך היא כונת הכתוב, שאיך נפרשו
באופן אחר. משיבה הגמרא, מהו דתיקא 'שונים' שאמר הכתוב,
שונים בחטא, וכדרב הונא, דאמר רב הונא, בין ששכר אדם
עבירה ושנה בה - וחזר ועבר אותה פעם שניה, הותרה לו - דומה
בעיניו להיתר. וכונת הכתוב לומר שמאלו יש להתרחק, קא משמע
לן, שהכוונה לאלו ששונים משניות ולא שימשו תלמידי חכמים.
תנא, התנאים - אלו השונים משניות ואינם יודעים טעמי הדין
וסברותיו, מבלי עולם - גורמים חורבן לעולם.
שואלת הגמרא, מבלי עולם סלקא דעתך - וכי מי ששונה משניות,
גורם חורבן לעולם, אם אינו יודע טעמי הדין, יש לו אומנם חסרון
בידיעותיו, אך מה רעה גורם הוא לעולם. מתרצת הגמרא, אמר
רבנא, כונת התנא לאלו שמורין הלכה מתוך מושגתן - היינו,

שקרא מקרא: ושנה משנה ולא שמש תלמידי חכמים. ללמוד סקרת הגמרא בטעמי המשנה מה הם, קשע הוא שאין תורתו על בוריה ואין ללמוד הימנה, שעי' העשמים: וש חלוק באסור ודתי וכדרי ממונות לזכות ולחייב ובסקירות לטמא ולטהור. בדאמר בבמה דוכתי מ"ט אמר מר הכי ומר הכי, ואמר מאי בינייהו איכא בינייהו כך וכן, ונרמז הוא

שהשומע את קולו שונה משניותיו כסבור הוא שביק בטעמיהם ונתקין בו כבוד בתלמידי חכמים: אתמר גרס: ה"ו ע"ה. שחשוד על המעשרות ועל הטהרות בור. גרוע מעם הארץ: בותי. ואסור לאכול פתו ויני, דכין שלא שמש חכמים אינו מקפיד על דברי חכמים לדעתם ולא שנה אלא להראות עצמו כתי' מגוש. מכשף האדון את העינים וגזב את הלכות, ואף זה כן: רש"י. תרגום חזק חזק וקניס (וי) הוא מגוש. לוחש המכשף את לחשיו ואינו מבין מה הם ומה פרושם, אלא כך מעשיהם, שהמכשפות כל ע"י אותם הלחשים: תני. תנא. ואף זה תנא שאל שמש בתלמוד שונה משנתו ואינו יודע מה היא: איזהו עם הארץ. שחשוד על הטהרות ועל המעשרות ומזקק מגוע טמא: כל שאינו קורא ק"ש. דתא ודאי אינו יודע כלום, אבל יודע לקרות וקורא לא ע"ה הוא: ששונים הלכות. שלא שמשו בתלמידי חכמים ולא הקפידו על טעמי המשניות: דאמרינן קא: פשיטא. דהכי הוא אלא מבאי נדרשיה אי לאו בהכי היתה לו דומה בעיני התר: מכלי עולם ס"ה. ומה הם גורמין לאתריה: ששונים הלכה כחוד משנתו, קאמר שמבלין עולם בתוראות טעות, דכין דאין יודעין טעמי המשנה פעמים גורמין שפומין לה דבר שאינו דומה, ועד יש משניות הרבה (משניות) דאמרינן קא מני פלוגי הוא ויחידה היא וזית הלכתא בותיה, ועד שאין יודעים במתולות תנאים הראשונים הלכה בדברי מי, הלך מורין הוראות טעות: הלכות עולם לו. השונה הלכות - עולם שלו בכותו: צילית. בעלת תפלה: ואלמנה שובבית. בעלת שבת, הולכת בשבתה כשבתה תמיד: הרי אלו מכלי עולם. שונים אלא נאפות ומכשפות ומראות עצמן בצדקניות שלא יבדקו אתריה: קמן שלא כלו לו חרשי. לקמן מפרש: וקבול שבר טאלמנה. שהיתה טורחת עצמה יותר מן הצורך כדי לקבל שבר בדמפרש ואזיל, למדנו שיתריח אדם עצמו במצוה לקבל שבר יותר בראת צדיקים. לנחל ג"ש: בראת רשעים. לירש גיהנם: שלא יבשלו בי בני אדם. להפסיד חלקם על ידי מנן עדן ולירש גיהנם: כי קאמר. מכלי עולם: כגון יוחני בת רמיכי. אלמנה מכשפה היתה, וכשמגיע עת לדת אשה היתה עוצרת דומה במכשפות, ולאחר שמצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים אולי תשמע תפילתי, וחולכת וסותרת כפסיה והולך יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת, ושמה השכיר קול

רבי שמואל בר נחמני אמר ה"ו בור. תימה כמאן ס"ל לא באחרים ולא בר' יהודה דאחרים לא קרי בור אלא לשנה ולא קרא ור' יהודה אפי' עם הארץ לא משו ליה דאמר בסוף פרק אלו מצאות (כ"ט דף ג') דדרש ר' יהודה בר אילעאי שמעו דבר ר' הוריה אל דברו וגו' דחרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים אחרים אלו בעלי משרה מנדיים אלו עם הארץ אלמא דבעלי

משנה או בעלי מקרא לא בכלל ע"ה ניתנה. כל שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית דברי ר"מ. תימה לרי דאמר בפ' הניזקין (נע"ט דף ס"א). ובפ' ג' שאכלו (נכ"ט דף מ"ז) איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חולין בטורה דברי ר"מ ופירש דהרבה ענייני עם הארץ הן ויש שאין מקבלין ממנו עדות כדאמרינן בפ' אלו עוברין (פסחים דף מ"ז): ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין מן עדות וכו' ובפ' חומר בקדוש (תמיד דף כ"ג). כמאן מקבלין סהדותא מעם הארץ כר' יוסי ויש כשר לענין עדות ונחשד על הסודות ועל המעשרות או עלות זמנן או לענין שביעות אי' לענין דברים שאינן נקחין אלא מן המומחה כדאיתא בפ' שני דמסכת ע"ז (דף נ"ג): בירושלמי אשה פרושה זו היא שיושבת ומלעבת בדברי תורה ותאמר אלי תבא וישכב עמה בלילה הוא אי' אבהו כביכול היה במחשבה הוא לבדו יודע שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד שבטים הוסיפו עליהם בתולתא ציימנית ואלמנה שובבית ומי חגלה נסבת שם בישן ותינוק שהוא עולה לחרשיו (בתולה ציימנית מצימנה אובדת בתוליה ותינוק שהוא עולה לחרשיו) ר' חלקיה בשם ר' סימון זה שהוא גדול בתורה שלא בפירוק מבוזה את הגדולים ממנו אי' יוסי זהו שכן תשע ואבריו נראה כבן י"ב והוא בא על אחת מכל העריות האמורות בתורה וזן מתות על ידו הוא פטור רבי פירש מצימנה אובדת בתוליה מחמת צומות בתוליה נשורות אבל מור אחי דרב ר"מ פי' עושה חסידה ומתפללת כדגרסינן בגמ' דידן צלינית וכאלי צמח ועושה תעניות שתהא נענת בתפלתה ואינה עושה אלא לגנב את העין שלא יבדקו אתריה ומנה ואובדת בתוליה: ועד

עולם. איני והאמר ר' יוחנן: למדנו ראת חטא מבתולה וקיבול שבר מאלמנה. וראת חטא מבתולה, דר' יוחנן שמעיה לזה היא בתולה דנפלה אאפה וקאמרה: רבונן של עולם, בראת גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים ובראת רשעים, יהי רצון מלפניך שלא יבשלו בי בני אדם. קיבול שבר מאלמנה, דהיה אלמנה דהואי בי כנישתא בשבכותה, כל יומא הות אתיא ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן. אמר לה בתי, לא בית הנכנסת בשבכותך? אמרה ליה: רבי, ולא שבר פסיעות יש לי? כי קאמר כגון יוחני בת רמיכי. מאי קמן שלא כלו לו חרשיו? הקא תרגמו, זה תלמיד חכם המכעט בפרותיו. רבי אבא אמר: זה תלמוד שלא הגיע להוראה ומורה, דאמר ר' אבהו אמר רב הונא אמר רב: מאי דכתיב "פי רבים חללים הפילה ועצמים כל הרגיה"? "פי רבים חללים הפילה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה, הגיע להוראה ומורה, "ועצמים כל הרגיה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה, ועד

הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולך מקשקש במעי האם, וכא פתח את מגופת הכלי והכשפים יצאו והולך נולד, וידעו כי בעלת כשפים היא: המכעט בפרותיו. וקר ליה קמן שלא כלו לו חרשיו על ידי שקימו מתקצין כדאמרינן בפרק קמא דחגיגה (דף ס"ה) כי רבים חללים הפילה. באשה וזה משתעי, ותלמיד שאינו נוהג עצמו כשורה קרי ליה נמי הכי: זה תלמיד שלא הגיע ב' הפילה לשון נפל, שלא כלו לו חרשיו: ועצומים. לשון עוצם עיניו (נע"ט דף ג') שסורגים פיהם ואינם מורים לקרבי הוראה.

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד ב

תוספות

רשי

ועד כמה עד ארבעין שנים. פי' משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שגדל כדאמרין בפ"ק דמסכת ע"ז (ק"ה:) ולא נתן ה' לכם לב לדעת עד היום הזה ש"מ לא קאים אינש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין וזה היה ממתן תורה עד מ' שנה שאז התחילו ללמוד: בשו"י. רש"י פי' אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות קשה לר"י מפרק הוראה (נכסות ק"ה סג.) דאמר אב"י באתרא דאית

גבר תמן לא תהיה גבר פשיטא לא צריכא דשוין אלמא היכא דשוין אין לו לקפץ להוראה להכי מסתברא הכא לפרש הוא רבה דאורי הוא לא הגיע להוראה שכל ימיו לא היה אלא מ' שנה בשוין הא דאמר ר' יוחנן לו להורות עד ארבעין שנין היינו כששה לגדול העיר בחכמה וגדול העיר הגיע להוראה הלכך כיון שיש שם חכם כמותו הגיע להוראה בשנים והוא לא הגיע לשני הוראה אין לו להורות לפניו אבל אם גדול העיר בחכמה אע"פ שלא הגיע לכלל שנים מורה ר' יוחנן גדול העיר בחכמה היה אבל ר"י פי' הווא דפרק הוראה דמייירי בארם שבנסכ לעיר שיש שם חכם מורה תמן לא תהיה גבר אפי' בשוין אבל אם הוא קבוע בעיר כמותו ושוה לו בחכמה מותר לו להורות כמו שפי' רש"י ור"ח פי' החם באתר דאית גבר ממונה משתדל בצרכי ציבור לא תקפץ לתוך שררות אפי' בשוין ולפי' לא מייירי בהוראה:

פרוש מאהבה פרש מיראה. בירושל' פרק הוראה עשה מאהבה ועשה מיראה עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא עשה מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא מבעוט: שבעה פרשין לו פרש שבמי וכו' פרש מן הנביה כו' פרש שבמי טעון מצותיה על כתיבה פרש נקפי אקפו לי ואני עבד מצוה פרש קיאי עבד חדא חובה וחדא מצוה ומקו חדא בחדא פרש מן הנביה מאי דאית לי אנא מנכה ועבד מצות פרש אדע חובתי ואעשה הי דא חובתי עבדית דאעביד מצות כדוהת פרש יראה כאיב פרש אהבה כאברדם דכתיב (שפיט ו') ודע אברדם אוהב אין לך חביב מכולם אלא פרש אהבה כאברדם: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה. ואי קשיא הא אמרין בפ"ק דתענית (ק"ה ז') כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות בשולשי פרק היה קורא במסכת ברכות (ק"ה ז') כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נראה נראה לתרץ עוסק שלא לשמה בנזן מיראת

היסורין כי הכא ומאבהת קיבול פרס שאינו מתכוין להשלים רצון יוצרו שציווה על כך אלא לתנאו כדאמרין בפ"ק דמסכת ע"ז (ק"ה ז') במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו ודיינו דתנן (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס וכו' הא דאמר בפ' גלגלה ערופה (קט"ז מ.) ואיתא בגמרא פרק מי שאמר הריני נזיר (ק"ה סג.) ובפרק בתרא דהוריות (ק"ה ז') לעולם יעסוק אדם וכו' בשבשר מ"ב קריבות שהקריב בלל וזה וצאה ממנו רות גם הוא נתבון לתנאו שהעלה קרבן לשם להשלים חפציו בשכר ולא לשם שמים וכדאמרין פ"ק דר"ה (ק"ה ז') האומר סלע לו לצדקה ע"מ שיחיה בני ה"ז צדיק גמור אבל הדיא שלא לשמה דתענית ומס' ברכות אינו עוסק בתורה כדי לקיים לא מאהבה ולא מיראה אלא להוסיף על חטאו פשע שעתה שגגות נעשו לו ודורות שאע"פ שידע שעובר לא מנע מכל תאות לבו כדמפרש החם (נכסות ז') הכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יתא אדם קורא ושושן ומשמש תלמידים חכמים ובוטע באביו ובאמו וברכו או במי שגדול הימנו שנאמר ראשית חכמה ידאת ה' שכל טוב לכל עושיהם ללמודיהם לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה: **אלא** שנתנוהו לעושים נשפלות. תימה אמאי לא חשיב נמי מזה הוא או שמתה היא דאמרין בפ"ק (לילי ק"ה ז') דנשרפת וליכא למימר דוקא היינו לאחר שקידש הקומץ כדנתי' לעיל אבל הכא לא חשיב אלא הנשרפת משקדשה בכלי דה"א ממשקדשה בכלי דנשרפת ואידי דקתני סיפא קריב הקומץ ונאכלת נקט רישא קידש הקומץ ורבותא נקט אע"פ דכבר קדוש וקורב להקריבה טפי מקדשה בכלי אפי' נשרפת: (שיין לר"ה הבא) **ושבעלה** בא עליה בדרך. תימה לר"י אמאי נשרפת כיון דבדרך בא עליה היינו קודם שתקדש וכיון דאין המים בודקין אותה כדאמר ונקח תאשי מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון וכו' תיגיל מילתא למפרע דכי קדוש בטעות קדוש כדאמרין גבי ושבאו לה עדים שהיא טמאה דהואיל ולא לבדוק עומדת ולא ראייה למנחה לא היתה ראויה לכלי ואין כלי שרת מקדשין אלא בראוי לה וכן נראה דדוקא לגבי שבאו לה עדים שיין למימר הכי משום דמנחה לברר עון וכשיש שם עדים הרי העין מבורר וא"צ בירור אבל הכא שבא עליה בדרך שצריך לברר אע"פ דאין המים בודקין כי קדוש מעיקרא שפיר קדוש מאחר שלא נתברר העין ולא הוי אלא כמו שנשאו ונתנו בה מורות מלבנה קודם לכן דאין המים בודקין ואפי' מנחה שפיר קדוש והאי דלא חשיב במנתי' מנחת ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכ"ג מפני שידע פסול שלהן שאינן נבדקות אלא מביאין אותם לשתות:

ועד כמה. הוי ראוי להוראה: והא רבה אורי. וכל שנותניו אינן אלא מ' כדאמרין בריה וק' (י"ה) רבה ואב"י מדבית עלי קאתו בו: בשו"י. אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות, או שאין זמן וממנו בעיר: פרש שיקמי פרש נקפי פרש קיאי פרש מודוכאי. כלהו מפרש לה: מעשה שכם. שמלו שלא לשם שמים, אף זה מעשיו להקנותו שיכבדוהו בני אדם ולא לשם שמים: הנקפץ רגלי. מהלך בשפלות עקב בצד גודל ואינו מרים רגליו מן הקצין, ומתוך כך מנקף אצבעותיו באבנים: פקיו דם לבתלים. עושה עצמו כעצום עניו שלא יסתכל בנשים, ומתוך כך מכבד ראשו בביתו והדק יוצא: דמשפיע. הולך כפוף: כי מודוכאי. בוכנא עשוי כמקבת וראשו כפוף: פרש מה חובתי ואעשה. למדתי מה עלי לעשות ואעשה: הא מעלייתא היא. אם אינו בקי באסורין ודקדוקי מצות וכו' ללמוד: מה חובתי הו ואעשה. מה לעשות עוד ולא עשיתי, ומקרא עצמו כאלו קים את הכל: פרש מאהבה. מאהבת שכן המצוה, ולא לאהבת מצות הבורא: מיראה. של ענשין, אלא מה על האדם לעשות מאהבת השי' באשר צונו ה' אלהינו וסוף השכר לבא: דמפמרא מופמרא בו. הנסתרות נסתרות מבני אדם והגלויות גלויות, ומימ לב"ד הגדול כלם גלויות, והוא יפרע מן המופתים בטליותו ומרמץ עצמן כפרושין ואין פרושין: אל תתקרא מן הפרושין. שהפרושין היו שזנאן אותו לפי שהרגו מן החכמים תרבה ונהפך להיות צדוקי כדאמר בקידושין (ק"ה סג.) ובשפת היתה אשתו יראה מן שלא יעבדו המלוכה מבנייה. והיתה אומרת לו לבקש מלפניהם עליה, ואמר לה אל תתקרי מן הפרושין שצדיקים הם: ולא יגמלוך רעה ולא לבניך שלא חטאו להם: ולא מפי שאינן פרושין. שהם אוהבי: אלא מן הנבועים. כלומר שאין מקריאתם בתולדותם. אלא צבועין מבזוין ואין חוקן בכרם: שפעשיהם כמעשה זכר. שזון רשעים. ומבקשים שכן כפנותם, אומרים לבריות לבכוד כפנותם. ואיכא דמפרש לה לענן צניעותא: מתני' הרי היא בכלל המנחות. שנתנוא עד שלא קדשה בכלי ותפדה. ותצא לחלין ומתמעות יקנה אחרת: ותשרה. שיקדשה קדשת הגוף ואינה יוצאה עוד לחלין. וכל

ואלו שמנחותיהן נשפלות האומרת

האומרת

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

39 מה שנסתר מבני אדם נסתר, ומה שגלוי גלוי, אבל כלפי שמים הכל
40 גלוי, **כִּי יֵנָא רָבָה** - ובית דין הגדול ליתפער מהני דחפזו גונדי -
41 הוא יפרע מאותם המתעטפים באצטלה של פרישות ועוטים על
42 ראשם טלית להראות עצמם כפרושים.
43 **אָמַר לָהּ יֵנָא מְלָכָא לְדִבְתִּיתָ** - לאשתו. **אַל תִּתְּנִירַי מִן הַפְּרוּשִׁין**
44 - כינוי ליהודים בדורו של ינאי שהאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה.
45 והם היו שונאים את ינאי על שהרג הרבה מחכמי ישראל בעצתו של
46 אחד מן הצדוקים. וכשמת היתה אשתו של ינאי יראה מהם שלא
47 יעבירו את המלוכה מבניה. ואמרה לו שיבקש מהם עליה ועל בניה.
48 וינאי השיב לה, אין לך לירא מהם, שצדיקים הם ולא יגמלו לך
49 ולבניך רעה בגללי. שאתם לא הרעתם להם. **וְלֹא מִמֵּי שְׂאִינָן**
50 **פְּרוּשִׁין** - שהם אוהבי. **אַלָּא מִן הַצְּבֻעִין** - אלו שאין תוכנם כברם,
51 היינו מאלו שדומין לפרושים - שמראים עצמם כפרושים,
52 שמתעשרין במעשה זמרי - שהם באמת רשעים כזמרי ומבקשין
53 שָׂכָר בְּפִנְחָם. - ומראים עצמם לבריות צדיקים, כדי שיכבדו אותם
54 כמו פנחס.
55 במשנה לעיל שנינו, שאם יש לאשה זכות זה מגן עליה מעונש,
56 במשנתנו מובאות שיטות נוספות בענין.
57 משנה. **רַבִּי שְׁמֵעוֹן אָמַר, אֵין זְכוּת תּוֹלָה בְּמֵים הַמְּרִים** - גם
58 אשה סוטה שיש לה זכות, אין הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים,
59 **וְאִם אֵתָּה אִמְרָה הַזְּכוּת תּוֹלָה בְּמֵים הַמְּאָרְרִין, מִדָּהָה** - מזכיר
60 את הגוף אתה את המים בפני כל הנשים השוות - כלומר,
61 מחליש את הכוח ההרתעה של המים בפני כל הנשים, ומציא אתה
62 שם רע על המהורות ששיתו ולא נפגעו על ידי המים, שאומרים,
63 **מִמָּאוֹת הֵן אֵלָּא שִׁתְלָתָה לָהֶן זְכוּת**.
64 **רַבִּי אֱלִיָּהוּ, הַזְּכוּת תּוֹלָה בְּמֵים הַמְּאָרְרִים** רק לענין שלא תמות
65 מיד, אך המים גורמים לשינוי בגופה ואינה יולדת ואינה משפחת,
66 **אַלָּא מִתְּנוּנָה** - מכחשת והולכת והולכת, לסוף היא מתה
67 באתה מיתה - הכתובה בפרשת סוטה.
68 **נִמְמָא מִנְהִתָּה** של סוטה עד שלא קדשה בכלי שרת, כיון שלא
69 נתקדשה קדושת גוף, **הִרִי הִיא כְּכֹל הַמִּנְחֹת** שנטמאו קודם
70 שנתקדשו בכלי, **וְתִפְדָּה** ותצא לחולין מהמעוות יקנה אחרת. ואם
71 נטמאה משקדשה בכלי - לאחר שנתקדשה בכלי, **הִרִי הִיא כְּכֹל**
72 **הַמִּנְחֹת** שנטמאו לאחר שנתקדשו בכלי וְתִפְדָּה בבית הדשן. שכיון
73 שקדשה קדושת הגוף אין לה עוד פדיון ואינה יוצאת לחולין.
74 **וְאֵלּוּ הֵן הַסּוֹטוֹת שֶׁמִּנְחֹתֵיהֶן נִשְׁפָּחוֹת** מפני שאינן ראויות ליקרב
75 ולא להיפדות ולצאת לחולין.

1 שואלת הגמרא, **וְעַד בָּמָה** - מאיזה גיל ראוי תלמיד חכם להורות
2 הלכה לרבים. **עַד אֲרֻבָּעִין שָׁנִין** - משנהיה בן ארבעים.
3 מקשה הגמרא, **אֵינִי** - וכי רק משעה שמגיע אדם לגיל ארבעים ראוי
4 הוא להורות, **וְהִיא רַבָּה אֲוִיר** - והרי רבה היה מורה הוראות לרבים,
5 והוא עצמו לא חי אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא, **בְּשָׁוִין** - זה
6 שאין אדם ראוי להורות עד לגיל ארבעים כשיש בעיר תלמיד חכם
7 אחר הראוי להורות, והוא גדול ממנו בחכמה. אבל אם תלמיד חכם
8 צעיר הראוי להורות שזה לחכם אחר שיש בעיר בחכמה, או שאין
9 זקן ממנו בעיר, ראוי זה להורות.
10 שנינו במשנה, **וּמִכּוֹת פְּרוּשִׁין וְכו'.** **תְּנוּ רַבָּנָן, שִׁבְעָה פְּרוּשִׁין הֵן** -
11 תחילה מפרטם התנא לאחר מפרשם. **פְּרוּשׁ שִׁיכְמִי, פְּרוּשׁ נִקְפִי,**
12 **פְּרוּשׁ קִיזִיא, פְּרוּשׁ מְדוּכָא, פְּרוּשׁ מַה חוֹכְתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה, פְּרוּשׁ**
13 **מֵאֲהָקָה, פְּרוּשׁ מִיָּדָא.** ומפרש התנא, **פְּרוּשׁ שִׁיכְמִי, זֶה הַעוֹשֶׂה**
14 **מַעֲשֶׂה שָׂכָם** - שמלו וציערו את עצמם שלא לשם שמים. ואף זה,
15 פורש מתענוגות ומצער עצמו להנאתו כדי שיכבדוהו בני אדם ולא
16 לשם שמים. **פְּרוּשׁ נִקְפִי, זֶה הַמְּנַקֵּף אֶת רִגְלָיו** - עושה עצמו
17 שפל, ומתוך כך משרך רגליו בארץ ומכה אצבעותיו באבנים. **פְּרוּשׁ**
18 **קִיזִיא, אָמַר רַבִּי נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, זֶה הַמְּקִיז דָּם לְבִתְלִים** - עושה
19 עצמו כעוצם עיניו כדי לא להביט בנשים ומתוך כך מכה ראשו
20 בכותל עד כדי זוב דם, וכל זה כדי שיראוהו בני אדם בכך ויעריכוהו
21 על צדקותו. **פְּרוּשׁ מְדוּכָא, אָמַר רַבָּה בְּרִי שְׁלֵא, דִּמְשַׁפֵּעַ כִּי**
22 **מְדוּכָא** - הולך כפוף ושפל כדוגמת המדוכיא שראשה כפוף.
23 **פְּרוּשׁ מַה חוֹכְתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה** - אומר לאנשים אמרו לי מה עלי
24 לעשות ואעשה. שואלת הגמרא, **הָא מַעֲלִיּוֹתָא הִיא** - מה גרוע
25 באדם זה הרי הוא מבקש ללמוד בכדי לקיים. משיבה הגמרא, **אַלָּא**
26 **דְּאָמַר מַה חוֹכְתִי תו וְאֶעֱשֶׂנָּה** - שאומר מה עוד לא עשיתי. היינו
27 שמראה עצמו כאילו קיים את כל התורה כולה ואין לו עוד מה
28 לעשות.
29 **פְּרוּשׁ מֵאֲהָקָה** - שפורש מענייני עולם הזה לקיים את המצוות מתוך
30 אהבת השכר ולא מתוך אהבת הבורא. **פְּרוּשׁ מִיָּדָא** - שפורש
31 מהעבירות מיראת העונש. ואין זו הדרך, אלא שיש לו לאדם לקיים
32 את התורה מאהבת ה' וסוף השכר לבא.
33 **אָמַר לִיה אֲבִי וְרָבָא לְתֵנָא** - ששנה בפניהם ברייתא זו, **לֹא תִתְּנִי**
34 - אל תשנה פרוש מאהבה פרוש מיראה, **דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר**
35 **רַבִּי, לְעוֹלָם וָעֶסֶק אֵדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת אִפִּילוּ שְׁלֹא לְשִׁמְחָה**
36 **שְׂמִתוּךְ שְׁלֹא לְשִׁמְחָה בָּא לְשִׁמְחָה** - היינו, שגם אם עוסק בתורה
37 ובמצוות שלא לשמה, סופו לעסוק בהם לשמה.
38 **אָמַר רַבִּי נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, דִּמְמָרָא מִמְּבָרָא וְדִמְנִלָּא מִנִּלָּא** -

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שמונה עשר לעומר עמ' ב

8 שבבריייתא, שסוברים שאינה שותה יותר מפעם אחת אף בשני
9 אנשים, יש להקשות שהרי **הָא בְּתִיב תוֹרַת לרבות, ולדבריהם** מה
10 ריבה מקרא זה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבָּא, בְּאִישׁ אֶחָד וּבְזֶעַל**
11 **אֶחָד** - בעל אחד שקינא לאשתו שני פעמים שלא תיסתר עם אותו
12 פלוני ונסתרה עמו, **דְּכֹלִי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי בּוּזָה, וּמוּדִים דְּאֵין**
13 **הָאִשָּׁה שוֹתָה וְשׁוֹתָה** אחר שנסתרה עם אותו בועל שנית.

1 אותה שוב. **אָבָל לֹא בְּאִישׁ אֶחָד** - אך אם אותו בעל קינא לה פעם
2 שניה ונסתרה, אין משקים אותה שוב. **וְהַחֲכָמִים אֹמְרִים** - שיטה
3 שלישית, **אֵין הָאִשָּׁה שוֹתָה וְשׁוֹתָה** פעם שניה, **בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד**
4 שקינא לה שני פעמים, **וּבֵין בְּב' אֲנָשִׁים** שונים. שואלת הגמרא,
5 **וְתֵנָא קָמָא נְמִי** שסבר שהאשה שותה ושותה, ומשמע שאף בבעל
6 אחד שותה שני פעמים, קשה שהרי **הַבְּתִיב 'זאת' למעט, ומה ימעטו**
7 מפסוק זה. וכן קשה, **וְרַבָּנָן בְּתִירָא נְמִי** - על דעת חכמים

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ההמנחה לבעלה, ממאה אני לה. או ושכאוי לה עדים שהיא
ממאה, או והאומרת אני שותה, או ושבעלה אינו רוצה,
להשקותה וכולן אם אירעו לאחר קידוש המנחה בכלי. וכן ושבעלה
בא עליה בדרך ולא נודע עד שקדשה המנחה בכלי, ומשקדשה
בכלי אינה נפדית, ולחיקרב אינה ראויה שהרי אינה שותה, וגם
למנחת נדבה אינה ראויה, שנדבה אינה באה מן השעורים.
וכל הנשואות לכהנים אפילו ישראלית, אם הביאו מנחה, בין
הביאו מנחת סוטה בין הביאו מנחת נדבה, מנחותיהן נשרפות - גם
אם לא נטמאו ולא אירע בהם שום פסול והקומץ קרב כהלכתו,
שיירי המנחה נשרפים בבית הדשן ואינן נאכלים.
מבאר התנא שד"ן זה שייך רק, בבת ישראל שנשאת לכהן, שאז
מנחתה נשרפת - לאחר שקרב הקומץ, נשרפים שיירי המנחה בבית
הדשן, כפי שנתבאר, אולם ובהנחת - בת כהן שנשאת לישראל, אין
בצד הכהונה שבה כלום, שהדין לעלות את המנחה כליל למזבח לא
נאמר אלא במנחת כהן ולא במנחת כהנת, ולפיכך מנחתה נאכלת
כדין מנחת ישראל. וכן הוא דינה של כהנת אלמנה וגרושה, שאם
הביאה מנחה, מנחתה נאכלת כדין מנחת ישראל.
אגב שהזכיר התנא חילוק בין מנחת כהן למנחת כהנת, מזכיר התנא
חילוקים נוספים בין כהן לכהנת, מה בין כהן לכהנת, מנחת כהנת
נאכלת ומנחת כהן אינה נאכלת כמבואר. בהנחת מתחללת מן
הכהונה אם נבעלה לפסול, ואסורה להינשא לכהן ולאכול בתרומה,
וכהן אין מתחלל - אם נשא אשה האסורה לו, כגון גרושה או
חלה. בהנחת מטמאה למתים - מותרת להיטמא למתים, ואין כהן
מטמא למתים. כהן אוכל בקדשי קדשים - חטאת אשם ומנחה,
ואין בהנחת אוכלת בקדשי קדשים.
אגב כך, מזכיר התנא חילוקי דינים כלליים שיש בין איש לאישה
אפילו בישראל, מה בין איש לאישה, האיש פורע את ראשו ופורס
את בגדיו, כשהוא מצורע, ואין האשה פורעת ופורמת. האיש
מדייר את בנו בנזיר - אם אמר האב על בנו קטן, 'יהא זה בני נזיר'
חלה עליו נזירות אפילו לכשיגדל, ואין האשה מדרת בנה בנזיר.
האיש מנלח על נזירות אביו - אם נדר אביו נזירות והפריש
קרבנות ומת, אם נדר בנו נזירות, יכול להביא קרבנות שהפריש אביו.
ואין האשה מנלחת על נזירות אביה. האיש מקדש את בתו -
מקבל קידושין עבור ביתו הקטנה וכן נערה שלא מדעתה, והיא
מקודשת גמורה בכך ואין האשה מקדשת את בתה - אינה מקבלת
קידושין עבור ביתה. האיש מוכר את בתו לאמה כשהיא קטנה,
ואין האשה מוכרת את בתה לאמה. האיש נסקל ערום - אם עבר
על אחת העבירות שחייבים עליהם סקילה בעדים והתראה, נסקל
ערום. ואין האשה נסקלת ערומה אלא בלבישת חלוק, האיש
נתלית - מגדף או עובד עבודת כוכבים, לאחר שנסקל. ואין האשה
נתלית. האיש נמקר בגניבתו - אם גנב ואין לו לשלם לנגנב,
מוכרים אותו ומשלמים דמיו לנגנב. ואין האשה נמקרת בגניבתה.
גמרא. תנו רבנן, כל הנשואות לכהנים אלא קרבים גם הם למזבח. ביצה,
שיירי מנחותיהם נאכלים לכהנים אלא קרבים גם הם למזבח. ביצה,
בהנחת לוי וישראלית שנשאת לכהן, אין מנחתה נאכלת, מפני
שיש לו - לבעלה הכהן חלק חלק בה, שהיא מביאה משלו, ומנחת כהן
אינה נאכלת אלא קרבה כולה למזבח. ואמנם, ואינה עולה כליל
כפי שמנחת כהן קריבה כליל למזבח, מפני שיש לה חלק בה -

ההמנחה באה לכפרתה, ומנחת בת כהן דינה כמנחת ישראל, שאינה
עולה כליל אלא הקמיצה. אלא הקומץ קרב בעצמו הכהן קומץ
ממנחתה, ומקריב את הקומץ, והשירים קריבין בעצמן לאחר
הקרבת הקומץ.
מקשה הגמרא, איך קרבים השירים לאחר הקטרת הקומץ, איך
כאן - הרי על כגון זה נאמר, כל שהוא מפני לאישים - שכל
שהקריבו ממנו כבר לאישים, היינו, למזבח הרי הוא ככל תקמיריו
- הרי שהנותר בכל תקטירו. ואם כן קשה, איך מקטירים את שיירי
המנחות לאחר הקטרת הקומץ, כיון שגם לה יש חלק במנחה, ואולי
הולכים אחרי החלק שלה, והקטרת הקומץ כהלכתה נעשית, נמצא
ששיירי המנחה אסורים בהקטרה. מתרצת הגמרא, אמר יהודה
בריה דרבי שמעון בן פזי, דמסיק להו לשום עצים - מדובר כאן,
שקודם שמקטיר הכהן את שיירי המנחה הוא מתנה ואומר כך, אם
דינה של מנחה זו כדין מנחת כהן ולא הייתה ראויה להיקמץ, הרי
ששירים אלו ראויים להקטרה, והריני מקטירם לשם מנחה, ואם
דינה של מנחה זו כדין מנחת ישראל, שהיתה ראויה להיקמץ,
ושירים אלו אסורים בהקטרה, הריני מעלה אותם על המזבח לא
לשם מנחה אלא להיות כשאר עצי המערכה. ברבי אליעזר וכדעת
רבי אליעזר, גבי חטאת שהוקטרו אבריה הפנימיים על גבי המזבח,
ונתערב חלק ממותר בשרה האסור בהקטרה, עם בשר עולה שדינו
לעלות כליל על גבי המזבח, סובר רבי אליעזר שיש לתת בשר זה על
גבי המזבח להיות חלק מעצי המערכה, ואף שמעורב כאן בשר
חטאת האסור בהקטרה, כיון שאינו מכון לשם הקטרה. דתניא, רבי
אליעזר אומר, לאחר שנאמר בתורה שקרבנות שהוקטרו חלק מהם
על גבי המזבח, ששירים אסורים בהקטרה, נאמר, 'ואל המזבח לא
יעלו לריח ניחוח', ודרשו, לריח ניחוח אי אתה מעלה - שהאיסור
לעלות על המזבח ששירי קרבנות הוא רק כאשר מתכוון לעלותם על
המזבח לריח ניחוח, אבל אתה מעליהו לשום עצים - אך אם
מעלה אותם להיות חלק מעצי המערכה, מותר.
שואלת גמרא, הניחא לרבי אליעזר, דאית ליה האי סברא
שהמתכוון להעלות שירים לשם עצים אינו עובר בכל תקטירו, אלא
לרפנן דלית להו האי סברא - שחולקים על רבי אליעזר וסוברים
שכל שקרב חלק מן הקרבן כדין, הנותר אסור בהקטרה על גבי
המזבח גם אם אינו מכון לעלותם לריח ניחוח. מאי איכא למימר
- איך נבאר את משנתנו, הרי הלכה כחכמים ולא כרבי אליעזר.
משיבה הגמרא, דעבדי להו רבני אליעזר רבני שמעון - כלומר,
משנתנו האומרת, שכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות, אינה
מתפרשת כדברי הבריתא, שהקומץ קרב בעצמו והשירים קרבים
בעצמן, אלא הקומץ קרב בעצמו והשירים מתפורים על בית הדשן.
דתניא, גבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו בזה רבנן ורבי שמעון, רבנן
סוברים שכולה כליל כמנחת נדבה, רבי שמעון סובר שנקמצת כדין
מנחת נדבה של ישראל, אבל השירים לא נאכלים, אלא קומץ קרב
בפני עצמו והשירים קרבים בפני עצמם, רבי אליעזר רבני שמעון
אומר, הקומץ קרב בעצמו, והשירים מתפורים על בית הדשן -
שסובר כאביו רבי שמעון שצריך לקמץ, אבל בכך הוא חולק, שאם
הקריבו את הקומץ אי אפשר להקריב את השירים, ולכן השירים
מתפורים לאיבוד על בית הדשן.

הבעל-שם-טוב: כשם שהחכמים הגדולים ביותר לעולם לא ישיגו את אוצרות הטבע הגדולים שה' יתברך הטביע בארץ, שהכול היה
מן העפר, כך לא יכול אף אחד להשיג את האוצרות הגדולים החבויים ביהודים.

היום יום יז אייר

שבת קודש ח' אייר - היום שלשה ועשרים יום, שהם שלשה שבועות ושני ימים לעומר (גבורה שבנצח) רא

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כג עמוד א

רש"י

תוספות

1 וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת [לְכַהֲנִים] מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת, וְאִפְלוּ קֶרֶב הַקֹּמֶץ בְּהִלְכָתוֹ וְלֹא נִטְמְאוּ
2 נִשְׂרָפוּ שִׁירֵים בְּבֵית הַדֶּשֶׁן בְּדִמְיוֹ שֶׁבְּגָמְרָא: בְּהִנֵּה, בַּת בְּהֵן: מִנְחָתָהּ נֹאכְלָה, דְּכָל מִנְחָתָה
3 בְּהֵן כְּלִיל תְּהִיָּה לֹא תֵּאכַל כְּחֵיב (וְהָיָה אֵל) אֲכָל וְדוּכְהֵנָה הַנְּשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל נֹאכְלָה, וְכֵן
4 כִּהְיֶה אֲלֵמָנָה וְנִרְשָׁה שֶׁהִבִּיָּאָה מִנְחָתָהּ נֹאכְלָה: בְּהִנֵּה מִתְחַלְלָה מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַכֹּהֵן
5 אִם נִגְעָלָה לְפָסוּל: (וְכֵן אֵין מִתְחַלֵּל, אִם נִשָּׂא
6 גְרוּשָׁה זֹנָה וְחֻלְלָה, וְעַם דְּכָלָה מִתְּנִי מִפְּרֵשׁ
7 בְּגַמ: קִרְשֵׁי קִרְשֵׁים, חֲסֵאת וְאִשָּׁם וּמִנְחָה, 2
8 בְּכֵלם כְּחֵיב כֵּן זָכַר בְּכַהֲנִים וְאִכְלָנוּ: מַה בֵּין
9 אִישׁ לְאִשָּׁה, בְּיִשְׂרָאֵל נִמְי קִמְיָרִי: אִישׁ פּוֹרֵעַ
10 וּפּוֹרֵם, כְּשֶׁהָיָה מִנְּעֵה פּוֹרֵעַ רָאשׁוּ וּפּוֹרֵם בְּגִידֵי
11 הָאִישׁ מִדִּיר אֶת גִּנּוּ, קָטָן בְּגִיד וְחֻלָּה הַנְּדִירוֹת
12 עָלָיו אִפְלוּ לְכַשְׁיָגוּל: מִנְּחָל עַל נְדִירוֹת אֲבִיו, אִם
13 נָדָר אֲבִיו בְּנִדְרוֹת וְהִפְרִישׁ קֶרֶבְנָתוֹ וּמֵת הָיָה
14 בֶּן נָדִיר, הֵבֵן מִגְּזֻלָּה בְּיוֹם מִלֵּאת מִבְּיֵא קֶרֶבְנָתוֹ
15 בְּהוּ פִּרְשִׁי אֲבִיו: מִקְדָּשׁ אֶת בְּתוּלָה, מִקְבֵּל קִדּוּשׁ
16 בְּתוּלָה טָטְנָה שְׁלֵם מִדְּרָתָה: מוֹכֵר אֶת בְּתוּלָה, לְאִשָּׁה
17 כְּשֶׁהָיָה קָטָנָה: גַּמ מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת, אֲחַת
18 מִנְחָתָה סוּטָה וְאֲחַת מִקְרִיבָה מְשֻׁלָּה, וְכֵיבֵי כֵל מִנְחָתָה
19 חֵלֶק בֵּת, וְאֵינָה עוֹלָה כְּלִיל (מִסְפָּן) שֵׁשׁ לֶח חֵלֶק
20 בְּהוּ גוּ: וְאֵינָה עוֹלָה כְּלִיל (מִסְפָּן) שֵׁשׁ לֶח חֵלֶק
21 כֵּן, שֶׁלְּכַפְרָתָהּ הָיָה כָּהֵן, וְאֵין מִנְחָתָה וְרֹבַת בְּהוּ
22 קֶרֶב כְּלִיל בְּלֹא מִקְדָּשׁ: וְהַשִּׁירִים קֶרֶב־ן לְעֵצִים,
23 לְאַחֵר שֶׁקֶרֶב הַקֹּמֶץ: קֶרֶב כָּאֵן כֵּן שֶׁמֶנּוּ ב'וֹ, כִּי
24 כֵּן שְׂאֹר וְכֵן דָּבֵשׁ לֹא תִקְרִיבוּ (וּתְקַטְּרוּ) לַה'
25 (וְהָיָה כֵּן) הָיָה לִי לְמִקְרָב, לְקֹה לִי לְמִקְרָב
26 מִמֶּנּוּ, אֲלֵא לְמִדְרָשִׁיהָ נִמְי בְּאִנְפִּי נִפְשִׁיהָ, לֹא
27 תִקְטְרוּ כֵּן שֶׁמֶנּוּ עוֹלָה כְּבֵר אִשָּׁה לַה', וְשֵׁן
28 בְּכֵל לֹא זָכַר בֵּשֶׁר כֵּן קֶרֶבְנָתוֹ חוּץ מְשֻׁלָּה, וְכֵן
29 בְּכֵל זֶה שִׁירֵי מִנְחָתוֹ, וְהָכָא נִמְי דְּלָמָּה בְּתוּ
30 חֵלֶק שֶׁלָּה אֵית לָן לְמִזֵּל, וְהָיָה הַקֹּטֶר קֹמֶץ
31 בְּהִלְכָתוֹ וְאִלּוּ שִׁירִים גְּמוּרִין חֵם וְיִשְׁנָן בְּכֵל
32 תִקְטְרוּ: דְּמִסְפִּין לְהוּ לֵשׁ עֵצִים, וְהִמָּי הֵכִי, אִם
33 רָאוּיִם הֵן לְהִקְטִיר וְלֹא הָיָה רָאוּיָה לְקֹמֶץ בְּדִין
34 מִנְחָתָה בְּהוּ, וְהִי זֶה הַקֹּטֶר לְשִׁמָּה וְהִמָּיָה לֹא
35 מְעַלָּה וְלֹא מוֹדֶרֶת, וְאִם רָאוּיָה הָיָה לְקֹמֶץ
36 וְאִלּוּ שִׁירֵיהֶן, הָיָה כֵּן כְּשֶׁבֶשֶׂר עֵצִי הַמִּעֲרֵבָה: כִּי ר"א
37 פְּלוּגְמִיָּהוּ בּוֹכְחִים, אֲבִיר חֲסֵאת שְׁנֵתֵרְבוּ
38 בְּאֲבִיר עוֹלָה, ר"א אֹמֵר: יִתְּנֵם לְמַעַל וְיִזְאֵה
39 אֵין אֶת בֶּשֶׁר חֲסֵאת עַל הַמִּזְבֵּחַ כֹּאֵל הֵן עֵצִים,
40 וְחִכָּא תַעֲבֵר צוּרְתָן וְיִצְאוּ לְבֵית הַשְׂרָפָה,
41 שֶׁאִסּוּר לְהִקְטִיר אֲבִיר חֲסֵאת מִשּׁוּם לֹא דְכָל
42 שֶׁמֶנּוּ לְאִשִּׁים, וְר"א קֶרֶב בְּתִירָה דְּהִזְוִיָּה קֶרֶב
43 כְּחֵיב קֶרֶב רָאשִׁית תִּקְרִיבוּ אוֹתָם לַה', שְׂאֹר
44 וְדָבֶשׁ בְּבוֹרִים אוֹתָהּ מִבְּיֵא מִן הַתְּמִירִים וּמִנְחָתָה
45 שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהָיָה רָאשִׁית מִן הַשְּׂאֹר, וְאֵל
46 הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלֶה לְרִיחַ נִיחּוֹחַ קֹאֵי נִמְי אֲמַנְמוּ
47 אֲשֶׁה לַה' דְּאוֹקֵמִיהָ בְּכֵל תִּקְטְרוּ, וְאִשְׁמַעְיָן דְּלֹא אִסּוּר הַקֹּטֶר וְאֵלֹא כְּשֶׁמֶתְכֵּן לְרִיחַ
48 נִיחּוֹחַ: כִּי ר"ש, מִמְּקוֹתָהּ (וְהָיָה כֵּן) גְּבִי מִנְחָתָה חֲסֵאת כְּהֵן שֶׁמֶנּוּ עַל
49 שְׁמִיעָה קוֹל אוֹ עַל בִּשּׁוּ שֶׁפָּתִים אוֹ עַל טִמְאָה מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי בְדִל דְּלוֹת, וּפְלִיגֵי רִבְּנָן
50 עֲלֵיהָ דְּרִבִּי שֶׁמֶנּוּ וְאוֹמְרִי, וְהָיָה לְכַהֵן מִמְּנָה, מִנְחָתָה חֲזוּתָהּ שֶׁל בְּהוּ כְּלִיל מִמְּנָה נְדָרָתוֹ
51 וְאֵינָה נִקְמָצֶת וְר"ש דְּרִישׁ לִי לְקָרָא הֵתֵם הֵכִי, וְכִי נִאֲמַר וְהָיָה לְכַהֵן מִמְּנָה, לֹא נִאֲמַר
52 אֲלֵא מִמְּנָה חֲסֵאת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מַה שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִקְמָצֶת אִף מִנְחָתָה חֲסֵאת שֶׁל בְּהוּ נִקְמָצֶת,
53 אִי מִה מִנְחָתָה יִשְׂרָאֵל שִׁירָה נֹאכְלִין אִף זֶה שִׁירָה נֹאכְלִין, תִּל וְהָיָה לְכַהֵן מִמְּנָה, לְכַהֵן
54 מִמְּנָה לְעֵצִי עֲבוּדֵת בְּהוּ שֶׁשְׁעוּנָה מִקְרִיבָה, וְלֹא לְאִשִּׁים מִמְּנָה, הָא בִּיצֵד הַקֹּמֶץ קֶרֶב
55 לְעֵצִי וְהַשִּׁירִים קֶרֶב־ן לְעֵצִים, וְלֵית לִיָּה כֵּן שֶׁמֶנּוּ לְאִשִּׁים כְּלָל, ר"א בְּר"ש פְּלִיג עֲלֵיהָ
56 וְאֹמֵר קֹמֶץ קֶרֶב לְעֵצִי וְשִׁירִים מִתְּפוֹרִין לְאַבּוֹד:

ה"ג

הַאֹמֶרֶת "מִמָּאָה אֵין לָךְ", וְשֶׁבֶא לָה עֲדִים שֶׁהָיָה
מִמָּאָה, וְהַאֹמֶרֶת "אֵינִי שׁוֹתָה", וְשֶׁבֶעֱלָה אֵינִי רוֹצֵה
לְהַשְׁקוּתָהּ, וְשֶׁבֶעֱלָה בָּא עֲלֵיהָ בְּדִרְךָ, וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת
לְכַהֲנִים מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת, בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָה לְכַהֵן
מִנְחָתָה נִשְׂרָפָה, וְכִהְיֶה שֶׁנִּשְׂאָה לְיִשְׂרָאֵל מִנְחָתָה
נֹאכְלָה, מַה בֵּין בְּהוּ לְכַהֲנָתָה? מִנְחָתָה כִּהְיֶה נֹאכְלָה
וּמִנְחָתָה בְּהוּ אֵינָה נֹאכְלָה, כִּהְיֶה מִתְחַלְלָה וְכֵהֵן אֵין
מִתְחַלֵּל, כִּהְיֶה מִמָּאָה לְמִתִּים, וְאֵין בְּהוּ מִמָּאָה
לְמִתִּים, בְּהוּ אוֹכֵל בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים וְאֵין כִּהְיֶה אוֹכֵל
בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים, מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה? הָאִישׁ פּוֹרֵעַ
וּפּוֹרֵם, וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרֵעַת וּפּוֹרֵמָה, הָאִישׁ מִדִּיר אֶת
בְּתוּלָה בְּנָדִיר, וְאֵין הָאִשָּׁה מִדְרָתָה בְּנָה בְּנָדִיר, הָאִישׁ מְגַלָּח
עַל נְדִירוֹת אֲבִיו, וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלָּחַת עַל נְדִירוֹת אֲבִיהָ,
הָאִישׁ מִקְדָּשׁ אֶת בְּתוּלָה, וְאֵין הָאִשָּׁה מִקְדָּשֶׁת אֶת
בְּתוּלָה, הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בְּתוּלָה, וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֵרֶת אֶת
בְּתוּלָה, הָאִישׁ נִסְקָל עֲרוּם, וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקָלָה עֲרוּמָה,
הָאִישׁ נִתְּלָה וְאֵין הָאִשָּׁה נִתְּלִית, הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגִנְזָתוֹ
וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכָּרֶת בְּגִנְזִיתָהּ: גַּמ' תְּנִי רִבְּנָן: כֵּן
הַנְּשׂוּאוֹת לְכַהֲנָה מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת, בִּיצֵד? כִּהְיֶה
לְוִיָּה וְיִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּשְׂאָה לְכַהֵן, אֵין מִנְחָתָה נֹאכְלָה,
מִפְּנֵי שֵׁשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהּ, וְאֵינָה עוֹלָה כְּלִיל מִפְּנֵי שֵׁשׁ
לָה חֵלֶק בָּהּ, אֲלֵא חֲקוּמִין קֶרֶב בְּעֵצִים, וְהַשִּׁירִים
קֶרֶב־ן עֵצִים, אֵיקְרִי פֹאן, כֵּן שֶׁהָיָה מִמֶּנּוּ לְאִשִּׁים
הָיָה הוּא בְּ"כֵל תִּקְטְרוּ"? אֹמֵר הַיְּהוּדָה בְּרִיָּה דְּר' **שְׁמַעוֹן בֶּן פּוּי:** דְּמִסְפִּין לְהוּ לֵשׁ עֵצִים, כְּרַבִּי אֲלֵיעֶזֶר.
דְּתַנְיָא, ר' אֲלֵיעֶזֶר אוֹמֵר: לְרִיחַ נִיחּוֹחַ אִי אוֹתָהּ מְעַלָּה
אֲבָל אוֹתָהּ מְעַלְיָה לֵשׁ עֵצִים, הַנִּיחָא לְרַבִּי אֲלֵיעֶזֶר
דְּאֵית לִיָּה הָאִי סְבָרָא, אֲלֵא לְרַבְּנָן דְּלִית לָהּ הָאִי
סְבָרָא, מֵאִי אוֹיֵב לְמִימְרֵי? דְּעִבְדִּי לָהּ כְּרַבִּי אֲלֵיעֶזֶר
כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּתַנְיָא, רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר בְּר' שְׁמַעוֹן אוֹמֵר
הַקֹּמֶץ קֶרֶב בְּעֵצִים וְהַשִּׁירִים מִתְּפוֹרִים עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן
וְאִפְלוּ

הַאֹמֶרֶת טַמְאָה אֵין, יִירוּשְׁלַיִם הַאֹמֶרֶת טַמְאָה אֵין לֹא כִּחְסָתָה שְׁמִתָּה בְּעִלְיָה הָיָה
חֲסֵאתָ שְׁמִתָּה בְּעִלְיָה לִיכּוּ חֲמֻעַת לִיכּוּ חֲמֻעַת דְּמֵיָא לְאִשָּׁה תְּלִי אִם לְאִשָּׁם
תְּלִי אִפִּי מִשְׁקֹדֶשׁ בְּבִלִי אִי־ר מִתְּנִי דְּמֵיָא לְאִשָּׁם תְּלִי שְׁנִשְׁחַט דְּתִנְיָן תִּמָּן אִם מִשְׁנִשְׁחַט
נִדְרֵה לוֹ הֵדֵם יִשְׁפֹךְ וְהִבְשֵׁר יִצֵּא לְבֵית הַשְׂרָפָה: כֵּן הַנְּשׂוּאוֹת לְכַהֲנִים מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת.
פִּרְשִׁי אֲחֹד מִנְחָתָה סוּטָה וְאֲחֹד מִנְחָתָה נְרִבָּה וְהִימָה
מִנְחָתָה נְרִבָּה מִה חֵלֶק שֶׁל לוֹ בָּהּ הָיָה אִפְלוּ רַבִּי
יְהוּדָה דְּאֹמֵר ב' אֵין בֵּין הַמּוֹדֵר (מִלִּישׁ קָה לֵשׁ)
אֲדָם מִבְּיֵא עַל אֲשׁוּרָה כִּל קֶרֶבְנָתוֹ שְׁוִיָּת חֲזִיבָת
דְּוִקָּא שְׁוִיָּת חֲזִיבָת דְּמִפְּרֵשׁ בְּסִפְרֵי בִּנְיָן אִם
וְהִקְפִּיהָ נְזִירוֹת בְּרָאשָׁה וְחֻלְלָה אֶת הַשֶּׁבֶת
דְּמֵיָא מִנְחָתָה סוּטָה שְׁוִיָּת חֲזִיבָת דִּילִין לֹא
מִדְּבִיָּא אֶת קֶרֶבְנָה עֲלֵיהָ כֵּן קֶרֶב־ן שְׁעִלָּה אֲבָל
מִנְחָתָה נְרִבָּה מִדְּרָה רַבִּי יְהוּדָה שְׁוִיָּת מִבְּיֵא וִי־ל
מִשּׁוּם הֵכִי שֶׁל לוֹ חֵלֶק מִשּׁוּם דְּרִישׁ מַה קֶּשְׁתָּה
אֲשֶׁה קֶנָה בְּעֵלָה בְּרִיתָן ב' דְּנִדִּיר (דִּק קָה) אִם
שְׁלָה הִיָּתָה בְּרִיתָה חֲסֵאתָ מִתּוֹת וְקָא דִּמְיָה בְּנָמִי
מִנָּה לֹא מַה קֶּשְׁתָּה אֲשֶׁה קֶנָה בְּעֵלָה הֵלֶכֶךְ שֶׁל לוֹ
חֵלֶק בָּהּ אִפְלוּ לְרַבְּנָן דְּפִלְגִי אֲדוּר' יְהוּדָה וְאֹמְרִי
דְּוִקָּא קֶרֶב שְׁנִשְׁחִירָה לוֹ מִבְּיֵא עֲלֵיהָ דְּמָה
קֶשְׁתָּה קֶנָה בְּעֵלָה מִיָּדוּ בִירוּשְׁלַיִם דְּפִרְקִי הִיָּה
מִבְּיֵא מִשְׁמַע דְּמִנְחָתָה סוּטָה אֵיקְרִי וְהִי אֵינָה
הֵתֵם מִנְחָתָה מְלִמְד שְׁוִיָּת חֲזִיבָת קֶרֶשֶׁת לְשִׁמָּה בִּישָׁם
שְׁוִיָּת קֶרֶשֶׁת לְשִׁמָּה כֵּן הָיָה קֶרֶשֶׁת לְשִׁמָּה וְתִנִּי
רַבִּי חִיָּא וּפְלִיג לִיקְרֵב כְּלִיל אֵינָה יִכּוּלָה מִפְּנֵי
שְׁתּוּפָתָה שֶׁל אֲשֶׁה לְאַבּוּל אֵינָה יִכּוּלָה מִפְּנֵי
שְׁתּוּפָתָה שֶׁל אִישׁ (וְאֵלֹא) הַקֹּמֶץ (קֶרֶב) לְעֵצִים
וְהַשִּׁירִים קֶרֶב־ן לְעֵצִים וְאֵת אֹמֵר מִנְחָתָה לֹא
מִה דְּאִשְׁתֵּי חֲזִיבָת אִשְׁתֵּי מִתְּנִי וְתוֹ הֵתֵם
וְהִבִּיָּא אֶת קֶרֶבְנָה עֲלֵיהָ בְּעֵלָה מִהוּ שִׁירֵשׁ עֲלֵיהָ
חוּץ מִדְּרָתָה מִכּוּין שֵׁשׁ לוֹ שְׁתּוּפָתָה בְּמִנְחָה
מִפְּרִישׁ עֲלֵיהָ חוּץ מִדְּרָתָה וְאֵת מִתְּנִי שֵׁשׁ לוֹ
חֵלֶק בָּהּ אִי־ר הָיָה לֹא מִנְחָתָה שְׁתּוּפָתָה וְאֹמֵר ב'כֵּן
דְּבִחִים (דִּק קָה) הִנִּיחַ מִנְחָה לְשִׁנִּי בְּנִי וּמֵת קֶרֶיבָה
וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם שְׁתּוּפָתָה הִי שֶׁל בָּהּ מִשּׁוּם שְׁתּוּפָתָה
אֵינָה קֶרֶיבָה מִשּׁוּם דְּכִרְבִּיָּה בָּהּ נִפְשׁ הֵכִי תִנִּי
בְּסִפְרֵי בְּהִדְיָא וִי־ל כִּיֹּן דְּעִיקֵר כְּפִרָה מִשּׁוּם דִּידָה
נִפְשׁ קֶרֶיבָה בָּהּ דָּהָא הִנִּיחַ מִנְחָתוֹ לְשִׁנִּי בְּנִי דְּמִסְפִּין
הֵתֵם (דִּק קָה) דְּקִינָי לְהוּ אֲלֵמָנָה מִשּׁוּם דְּמִפְּרִישׁ
קֶרֶיבָה בִּיה נִפְשׁ: הַקֹּמֶץ קֶרֶב בְּעֵצִים, וְאֵת
מֵאִי לֹא שְׁדִינָן לְכּוּלָה מִנְחָה בְּתִירָה דִּידָה וְיָהוּ
שִׁירָה נֹאכְלִין כְּדָמֵר ב' אֵין בֵּין הַמּוֹדֵר (מִלִּישׁ קָה) אִם
לֹא: וְאֵיתָה ב'כֵּן דְּבִחִים (דִּק קָה) וּבִפְסִי דְּתַמּוּדָה (דִּק קָה)
כֵּן: מִתְּכַפֵּר עוֹשֶׂה תַמּוּדָה וְהָכָא הִיא מִתְּכַפֵּרֶת
בְּמִנְחָה זוֹ יִי־ל הֵתֵם מִיָּקִי לְמִתְּכַפֵּר כּוּלִי זִכֹּר וְאֵין
לוֹ לְמִקְדָּשׁ חֵלֶק בָּהּ אֲבָל חֵבֵא שֶׁל לוֹ לְבַעַל חֵלֶק
בְּמִנְחָתָה: דְּמִסְפִּין לְהוּ לֵשׁ עֵצִים, רִשִׁי פִי
דְּנִמָּא הֵכִי אִם רָאוּין הֵן לְהִקְטִיר וְלֹא הָיָה רָאוּיָה לְקֹמֶץ וְכֵן וְתִימָה מִה נִתְּנִי חֲסֵאתָ שִׁירָה
דְּהֵי אֲכִילוּ מִשְׁכֻּרִין שִׁירִים הֵיָּה כְּאֲבִיר עוֹלָה וְאֲבִיר חֲסֵאתָ שְׁתַּעֲרִיב דְּפִלְגִי בָּהּ ר"א וְרַבְּנָן
(וְכֵסֵם טו) דֵּלֹא שִׁירָה בָּהּ נִתְּנִי דְּלִכְבֵּא שׁוּם סִפְקָא וְדָאִי מִקְצָתָה רָאוּיָה לְהִקְטִיר וּמִקְצָתָה
לְאַבּוּל וְלִהְיֶה וְאֵתֵם מִה שְׁתּוּכֹן אֵין רָאוּיָה לְהִקְטִיר לֵשׁ עֵצִים בְּכֵל מִקּוּם שְׁוִיָּת וְלֹא שִׁירָה
שׁוּם נִתְּנִי וּבְמִדּוּמָה דְּרִישִׁי נִקְטֵי לִי אֲבָב שְׁתִּפִּיהָ דְּהִיָּה דְּפִרְקִי נִשְׁאֵין עַל הָאֲנֻסָה (וְכֵסֵם טו)
דְּתַנִּי כִּהְיֶה שְׁתַּעֲרִיב וְלֹדָה בּוֹלֵד שְׁפָחָתָה נִתְּנִין עֲלֵיהֶם חֲזוּרִי יִשְׂרָאֵל וְחֲזוּרִי בְּחֵינִים וּמִפְּרֵשׁ
בְּגִמְרָא דְּמִנְחָתָה נִקְמָצֶת בְּמִנְחָתָה יִשְׂרָאֵל וְאֵינָה נֹאכְלָה בְּמִנְחָתָה בְּחֵינִים וְכּוּלָה חֲזוּרִי כִי חֵבֵא
וְהֵתֵם דְּהֵיָּה שִׁירָה נִתְּנִי כְּשֶׁהִזְכִּיר מִקְרִיב מִנְחָה אֵינוּ יוֹדֵעַ אִם כֵּן הוּא אוֹ יִשְׂרָאֵל צוּרִי
לְהַנְתּוֹת יָמֻם שְׁפִירֵשׁ רִשִׁי כָאֵן וְהָיָה דְּתַנִּי בְּהַקְוֶיָּה רַבָּה (מִתּוֹת דִּק טו) וְתַעֲרֵב קוֹמָצָה בְּשִׁירָה
אוֹ בְּשִׁירֵים שֶׁל חֲבִירָתָה לֹא יִקְטִיר אֵית לָן לְמִימֵר דְּסִתְמָא כְּרַבְּנָן דְּפִלְגִי אֲדוּרִי אֲלֵיעֶזֶר:
הַקֹּמֶץ קֶרֶב לְעֵצִים וְהַשִּׁירִים לְעֵצִים, בִירוּשָׁלַיִם בְּעִי אֲלִיבָה דְּר"ש אֲלִין שִׁירִים מִשּׁוּם
שֶׁחֲשַׁב לָהּ וּפְשִׁט לֹא מִדְּרָא בְּר"ש דְּאֹמֵר דְּמִתְּפוֹרִין עַל גְּבִי הַדֶּשֶׁן שְׁלִשְׁמָה כְּדִמְפֵּרֵשׁ ב' וְאֵלֹא הֵן מִנְחָתָה דָּאִי אֲמִירוֹ נִתְּנִי בְּלִילָה וְנִתְּנִי לְאַחֵר מִיָּתָה מִהוּ
מִחֲשָׁב לָהּ שֶׁלֹּא הוֹכִירָה לֹא לְאַכִּילָה אֲדָם וְלֹא לְאַכִּילָה מִתְּנִי:

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כג עמוד ב

תוספות

רש"י

ה"ג ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא במנחת חומא של כהנים דבת הקרבה היא. דמקשי חוכתו לנדבתו דלא כעי קמיצה, אבל הא דלאו בת הקרבה היא דדלקא בתרה דידה אזלינן ושרים גמורים נידוה ואפלו רבנן מודו דמתפורין. מאי טעמא. קאמר מתני' מנחת כהנת נאכלת כשאיה נשואה לכהן, וכשהיא נשואה לכהן איה נאכלת כליל מיהא לא הויא: לא יחלל זרעו. כבהן הנשוא פסולה לכהנה כתיב, ודרשין בקדושין (טו. פ.) לא יחלל שני חלולין, אחד לה ואחד לזרעו, שהבהן מתחלל את שמעו אכל הוא אין מתחלל: בני אהרן. לפש לא טעמא, ולא בנות אהרן באוהרה זה כל זכר בבני אהרן יאכלנה. במנחה כתיב: איש. צרוע הוא: אין לי. שחלט בטמא נהקים אלא איש. איש מנין, כשהוא אומר סמך לו והצרוע אשר בו הנגע, ולא איכיעי ליה למכתב אלא בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרום. דהא כתיב לעיל דבמצורע קמיידי, אלא הוא צרוע שני כגון אשה: ה"ג א"כ מה ת"ל איש לענין שלמשה איש פורע ופורם וכו'. מה ת"ל איש מאחר שסופנו לרבות את האשה: לענין שלמשה. לאו למעוטי ממנאח האמורה בפסוק זה בא למעוטי, אלא מענין האמור בפסוק שלאחריו דכתיב ביה פריעה ופרימה. לומר לה איש פורע ופורם ולא אשה: הלכה כבניי. הלכה למשה מסיני הוא בהלכות נזיר. נתי' לאיש. באביה נתינת נתינתה: ונזמו אותו. ומאי אותו? אי נימא אותו ולא אותה והכתיב גבי נערה המאורסה והוצאתם את שניהם וסקלתם אותם, אלא הא דממעט אשה לענין ערום, דנפיק מהאי קרא מעטא דאורו משמע ולא כסותו, ולהכי קטא ליה להאי משמעוהא דערס בלשון זכר גבי איש למימרא הא אותה בכסותה: נמכר בגנותו. אם אין לו מה לשלם:

הדרן עלך היה נוטל

אָרוֹסָה. שקאא לה ארוס: ושומרת יכם. שקאא לה יכם: לא שותות דמעטינהו קרא: ולא נוטלות כהנה. שהיא גרמה לאסור עצמה עליו שנסתרה אחר קניי. דמקשי ואסור לא אימעט דמקשר בגמרא, ואפלו לית לן דרב המנוא וזו שומרת יכם שנתה מתרת ליבמה, נתי דמתרת מיהו לא כעי למינסב זונה ודיא הפסידה כהנתה: תחת אישה. ביושבת תחתיו הכותב מדבר:

נתינה

כהן ולא כהנת. ירושלמי ר' אבהו בעי קמיה ר"ל והכתיב (ויקרא כג) ובהן כי יקנה נפש קנין כספו מעתה כהן ולא כהנת אל' והכון משיח תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו יצתה זו שאין בנה עומד תחתיה ה"ה דברפר חורוע (חולין קכז) הוה מצי לשנויי גמי הכי ותון לכהן חורוע דלא אמר לכהן ולא לכהנת אלא אפילו לכהנת דהכא טעמא משום דכתיב והכון המשיח תחתיו מבניו אבל התם דחי

ליה משום דאחרן ובניו כתיב בפרשת מנחה אי גמי משום דהתם הוי מיעוט אחר מיעוט: (פיר' לנ"א נמשא) מה בין איש לאשה. בתוספתא (פ"כ) קא חשיב עובר על מצות עשה שהזמן גרמא מה שאין כן באשה האיש עובר על כל תקף ועל כל תשדות ועל כל טעמא למתים מה שאין כן באשה האיש נדון בבן סורר ומורה ונעטף ומספר ואין האשה נעטפת ומספרת האיש נמכר ושנהא ואין האשה נמכרת ושנית האיש נרצע ונמכר לעבד עברי וקונה לעבד עברי ואין האשה נרצעת ונמכרת וקונה ולא קתני התם כל הני דמתני' אלא דכאי בבחו משום דמפרש התם בכסף ובשטר ובביאה ותימה אמאי לא חשיב גמי סמיכות תנפות הגשות וקמיצות דבין כהן לכהנת וכל הני דתנן בפ"ק דקידושין (ף. טו.) ולא קתני גמי שבעבר ידא בשנים וכו'ובל דבמיתת האורון משא"כ בעבריה הוה בטמא בראיות ולא הוה מצורע אסור בתשמיש המטה ולא מצורעת כדמפרש בריש פרק מחוסרי כפרה (גליות פ. דף טו.) מחרץ לאהלו ולא מחרץ לאהלה: (פיר' לנ"א נמשא) האיש מגלח על נזירות. בפ"ד דנזיר (ף. נד.) ובפרק בתרא דכריתות (ף. קז.) מפ' דדוקא על מצות סתומין ולא על מצות מפורשין: **שנאמר** את בתי. מרישא דקרא יליף ליה ואמר אבי הנערה אל הזקנים משמע למעט אמא דאיה זכאה בבתה לתת: **ותלית** אותו ולא אותה. בפרק גמיר דהין (פסחים ק"ז טו.) נפקא לן מוכי ידיה באיש ולא באשה: **בגניבתה**. ולא בגניבתה. תימה כיון דאי נגבה אינה נמכרת בגניבתה א"כ אין ב"ד רשאי למוכרה דבית דין אין מוכרין אלא בגניבתו ובפ"ק דקידושין (ף. קז.) ממעטי רבנן מורצע את אנו אנו של ולי אנו של מוכר עצמו דדוקא מכוריהו בית דין נרצע ואשה הואיל ואין בית דין מוכרין אותה אנא ידענא דאיה נרצעת ואמאי איצטריך לרבנן למילף ממהבד ולא אמא העבריה דאיה נרצעת וי"ל כיון דאיה נמכרת אלא ע"י אביה סד"א תיהו מכירה דאב במקום מכירת בית דין ותוצע להכי איצטריך קרא:

הדרן עלך היה נוטל

אָרוֹסָה ושומרת יכם לא שותות ולא נוטלות כהנת: **שנאמר**: "אשר תשטה אשה תחת אישה"

פרט לארוסה ושומרת יכם. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממוזרת ונתינה

שותה ולמה הכניסה עצמה למספר הזה המרובה בשביל לפסולה מכתובתה פ"ח ארוסה אע"פ שאין לה כתובה יש לה מנה ומאתים ועל מנה ומאתים קתני הכא לא נוטלת כתובתה רש"י פי' דליכא למיפשע ממתני' הא דאמר רב המנוא שומרת יכם שנתה אסורה ליבמה דאפילו אי לית לן דרב המנוא מיהו אי לא בעי יכם למינסב אשה זונה אינה נוטלת כתובתה מיהו תימה אי לית לן דרב המנוא קרא מאי איצטריך למעוטי והא תנן בפרק היה מבאי (פליק דף יח.) כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה דמאי קתני שייך ודיכא דלא מיתסרא בסתירתיה אלא מדאיצטריך למעוטי ש"מ דמיתסרא מיהו ליכא למיפשע מהבא משום דמוקי לה בגמרא כגון שבא עליה יכם בבית אחיו דקנאה לפטרה בגט בלא חליצה אפילו אליבא דשמואל הלכך שייכא גמי אשתו ליאסר עליו בנות כדבריו הכל: **אלמנה** לכו' וכו'. האי דלא עריב ותני לזו אלו לא שותות ולא נוטלות כותבתן ולתני ארוסה ושומרת יכם אלמנה לכו' וכו' מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואילונית זקנה וכו' י"ל משום הכי פלגינהו משום דחלוקין בטעמם מיהו תימה אמאי לא תנא מעוברת בתר בבא דאלמנה לכו' דממי טעמא והיל למיתני בתחלת הפרק אלו לא שותות ובתר ליחשב ולילול כולוה כל הני דרמין להדיא כל חד וטפי הוה שייך למיתני אלו בראש כולן ממאי דתני קצת דלא שותות והדר תני אלו: שאינה

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

47 שנינו במשנה, האיש מנלח על נזירות אביו ואין האשה מנלחת
48 על נזירות אביה. אמר רבי יוחנן, הלכה היא כגזיר - גם דין זה
49 נלמד מהלכה למשה מסיני.
50 שנינו במשנה, האיש מקדש את בתו ואין האשה מקדשת את
51 בתה. מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדבתיב, "ואמר אבי הנערה
52 אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הוה", הרי שמסרה התורה את
53 הכח לקדש את הבת בידי האב ולא בידי האם.
54 שנינו במשנה, האיש מזכר את בתו ואין האשה מזכרת את בתה.
55 מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדבתיב, "כי יזכר איש את בתו",
56 ומשמע איש ולא אשה.
57 שנינו במשנה, האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה כו'.
58 שואלת הגמרא, מאי מעמא שאין האשה נסקלת ערומה. ומשיבה,
59 נאמר לגבי אדם שקלל את ה' "והנמו אותו" - שחייב סקילה. ויש
60 לשאול, מאי אותו? - מה באה התורה למעט מ'אותו', אילימא -
61 אם נאמר שבאה התורה לומר, אותו ולא אותה - שרק איש חייב
62 סקילה ולא אשה, והבתיב - אין לומר כן, שהרי נאמר לגבי איסור
63 עבודה זרה שעונשו בסקילה, "והוצאת את האיש ההוא או את
64 האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך וגו' וסקלתם
65 באבנים ומתו", הרי שגם אשה נסקלת. אלא בהכרח שממעטים כר,
66 רק אותו - איש שיוצא להיסקל, נסקל בלא כסותו - ערום, ולא
67 אותה - אבל אשה שנסקלת, אינה נסקלת בלא כסותה.
68 שנינו במשנה, האיש נתלה ואין האשה נתלת כו'. שואלת הגמרא,
69 מאי מעמא - מדוע אין האשה נתלת. ומשיבה, נלמד ממה שאמר
70 קרא "ותלית אותו על עץ", ומשמע אותו ולא אותה.
71 שנינו במשנה, האיש נמכר בגניבתו אם אין לו שלם את הגניבה,
72 ואין האשה נמכרת בגניבתה. שואלת הגמרא, מאי מעמא שאין
73 האשה נמכרת בגניבתה. ומשיבה, נלמד ממה שאמר קרא "ונמכר
74 בגניבתו", ומשמע שרק גנב נמכר בגניבתו, ולא בגניבתה - אך
75 אשה שגנבה אינה נמכרת עבור גניבתה.

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה - פרק רביעי

76 פרק זה מבאר ומחלק אופנים שבהם אין הסוטה שותה ואינה נוטלת
77 כתובתה, אופנים שבהם אינה שותה אך נוטלת כתובתה, ושאר
78 אופנים שבהם הסוטה או שותה או נוטלת כתובתה.
79 משנה. ארוסה שקינא לה הארוס ונסתרה, ושומרת יבם שקינא לה
80 היבם ונסתרה, לא שותות כיון שהפסוק מיעט אותן וכדלהלן, ולא
81 נוטלות כתובה כיון שהפסוק עצמן על ידי שנסתרו, ודסיבה שאינן
82 שותות שנאמר "אשר תשמה אשה תחת אישה" - שהאשה יושבת
83 תחתיה, פרט לארוסה ושומרת יבם שחן עדיין לא נשואות.
84 וממשיכה המשנה לפרט עוד מקרים של נשים שאינן שותות ואינן
85 נוטלות כתובתן, אלמנה לבנה גדול, גרושה וחלוצה לבנה הדיום
86 וכל שכן לכהן גדול, ממזרת

1 ואפילו רבנן - שחלקו על רבי שמעון ואמרו שמנחת חוטא של כהן
2 אינה נקמצת, לא פליגי עליה דרבי אלעזר דרבי שמעון האומר
3 שמתפורים שיירי המנחה בבית הדשן, אלא כמנחת חוטא של
4 כהנים, דבת הקרבה היא - לפי שסוברים הם שהיא עולה כליל על
5 גבי המזבח, ואינה נקמצת, אבל כהן - אשה הנשואה לכהן, שאין
6 תקנה למנחתה לא בהקרבה ולא באכילה אפילו רבנן מודו
7 שמתפורת היא בבית הדשן.
8 שנינו במשנה, בת ישראל מנחתה נאכלת וכו'. שואלת הגמרא, מאי מעמא
9 שנישאת לישראל מנחתה נאכלת וכו'. שואלת הגמרא, מאי מעמא
10 שמנחת כהנת הנשואה לישראל נאכלת, מה היא שונה מאשה
11 הנשואה לכהן, שמנחתה עולה כליל על המזבח. משיבה הגמרא,
12 דאמר קרא, "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", ודורשים
13 שרק מנחת כהן אינה נאכלת, ולא מנחה של כהנת.
14 שנינו במשנה, כהנת מתחללת כהן אין מתחלל. שואלת הגמרא,
15 מנלן - שהכהן שנשא אשה הפסולה לו אינו מתחלל מן הכהונה.
16 ומשיבה, דאמר קרא לגבי כהן שנשא פסולה לכהונה "ולא יחלל
17 זרעו בעמיו", מכאן שעל ידי נשיאת פסולה, זרעו מתחלל - נפסל
18 מן הכהונה, אך והוא - הכהן שנשא את הפסולה אינו מתחלל.
19 שנינו במשנה, כהנת מטמאה כו'. שואלת הגמרא, מאי מעמא -
20 כהנת מותרת להיטמא למתים מה היא שונה מכהן שאסור בכך.
21 ומשיבה, אמר קרא, "אמר אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא
22 בעמיו", ומכך שיתרה התורה וכתבה 'בני אהרן' לומדים שהאיסור
23 להיטמא נאמר רק לבני אהרן - כהנים זכרים, ולא לבנות אהרן -
24 כהנות.
25 שנינו במשנה, כהן אוכל בקדשי קדשים וכהנת אינה אוכלת
26 בקדשי קדשים. מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדבתיב לגבי קרבן
27 מנחה, "כל זכר בבני אהרן יאכלנה", ומשמע זכר ולא נקיבה.
28 שנינו במשנה, מה בין איש כו' האיש פורע ופורם, ואין האשה
29 פורעת ופורמת. תנו רבנן, לגבי טומאת קרחת וגבחת נאמר, "איש
30 צרוע הוא". אין לי - מפסוק זה לא היינו יודעים שנטמא בטומאת
31 נגעי קרחת וגבחת אלא איש, אשה מנין. כשהוא אומר בפסוק
32 הסמוך לאחריו, "והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו
33 יהיה פרוע ועל שפם יעטה". ולכאורה המילים 'והצרוע אשר בו
34 הנגע' מיותרות, שהרי בפסוק הקודם דיברה התורה על צרוע, והיתה
35 צריכה להמשיך שדינו הוא כ'בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע'.
36 ומכך שחזרה התורה וכתבה שוב 'והצרוע', יש ללמוד שהרי כאן
37 שנינו - באה התורה לרבות צרוע שיש צרוע נוסף, כלומר שגם אשה
38 נטמאת בטומאת קרחת וגבחת. ממשיכה הברייתא ושואלת, אם כן
39 - שגם אשה נטמאת בנגעים, מה תלמוד לומר - מדוע בפסוק
40 הראשון נאמר 'איש'. ומבאר, לענין שלמטה איש פורע וכו' -
41 'איש' האמור בפסוק הראשון, בא למעט שהדין האמור בפסוק השני
42 דחינו פריעה ופרימה, לא נאמר אלא לאיש צרוע, אך אשה
43 שנצטרעה אינה פורעת ופורמת.
44 שנינו במשנה, האיש מדיר את בנו כגזיר ואין האשה מדירת כנה
45 כגזיר. אמר רבי יוחנן, הלכה למשה מסיני היא כגזיר - דין זה
46 שהאיש מדיר את בנו כגזיר ולא אשה, התקבל מהלכה למשה מסיני.

אגרות קודש

ב"ה, ד' אייר, תשכ"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

... לכתבו ע"ד המאורע בהנחת תפלין - יש להעשות בקי בהעניני דרושי דא"ח בענין תפלין :
ד"ה שימני כחותם וביאורו (לקו"ת שה"ש) בשער התפלין שבסי', ומצות תפלין בסי' דרך מצותיך.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום תשעה עשר לעומר עמ' ב

10 שאנו רואים אותה שהיא נפחדת ורותתה, אות הוא כי מתחילה
11 התכוונה לשתות וסמכה על טהרתה, אלא שכעת היא נפחדת
12 וחוששת שלא יבדקו אותה המים למרות שהיא טהורה, ובאופן זה יש
13 חילוק, אם חזרה בה עד שלא קרב הקומץ, דאכתי לא אִמְחַק
14 מְגִילָה, אִי נִמְי אם אִמְחַק מְגִילָה לפני שקרב הקומץ, דשלא כְּדִין
15 עֲבִיד בְּהֵנִים דְּמַחְקִי, מְצִי הִדְרָא כֶּה ואין משקין אותה בעל כורחה,
16 אך מְשַׁקְרֵב הַקּוּמֶץ, דְּכִדִּין עֲבִיד בְּהֵנִים דְּמַחְקִי, לא מְצִי הִדְרָא
17 כֶּה.

1 שאמר רבי עקיבא שאם סירבה לשתות לאחר המחיקה הרי היא
2 בדוקה ועומדת, מדובר באופן דְּקִדְרָא כֶּה מְחַמֵּת בְּרִיּוּתָא – מתוך
3 בריאותה, שאינה רותתת ואמרה איני שותה. וְהִכִּי קָאָמַר רבי
4 עקיבא, כָּל מְחַמֵּת בְּרִיּוּתָא – אם סירבה לשתות מתוך בריאותה,
5 שלא גילתה כלל סימני פחד ורעדה, כָּלָל כָּלָל לא שְׁתִּיָּא – אינה
6 שותה כלל. שהאומרת איני שותה שלא מתוך פחד, יש להניח שגם
7 מתחילה כשאמרה שתשתה, לא התכוונה לשתות באמת, אלא
8 סמכה על כך שכשיבואו להשקותה תסרב, לפיכך כשמסרבת,
9 נחשבת כמודה בטומאה. אבל המסרבת לשתות מְחַמֵּת רְתִיבָא –

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד ועשרים לעומר עמ' א

16 שעבר עבירה אין ה' עימו, "ולא יראה בך ערות דבר" ושב מאחריו
17 וְגו' – אם יראה ה' עבירה בדבר שבערה, ישיב ה' את עצמו מאותו
18 אדם. וְהֵן אֵינָן יוֹדְעִין שְׁעִבִירָה מְכַבֵּה מְצוּהָ, וְאֵין עֲבִירָה מְכַבֵּה
19 תוֹרָה. ולפי שעסק דוד בתורה, עמדה לו זכות התורה להצילו
20 מידהים.
21 שואלת הגמרא מַאי "בוז יבזו לו". אָמַר עוֹלָא, לא כְּשִׁמְעוּן אַחֵי
22 עֲזַרְיָה – תנא היה ולמד תורה מתוך הרווחה. וְלֹא כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּכִי
23 נְשִׁיאָה – שלמד תורה על ידי הנשיא שהיה מפרנסו. אֶלָּא כְּהֵלֶל
24 וְשִׁכְנַאי, דְּכִי אָתָא רַב דִּימֵי אָמַר, הֲלֵל וְשִׁכְנַאי אַחֵי הוּוּ – אחים
25 היו, הֲלֵל עָסַק בְּתוֹרָה מתוך עוני, שְׁכְנַאי עָבַד עֵיסָקָא – התעסק
26 לפרנסתו. לְסוֹף לאחר שהלל כבר למד, אָמַר לֵיהּ שבנא להלל, תָּא
27 נְעֻרָב – בא נשתתף, אני אפרנס אותך וְלִיפְלוּג – ואחלוק עמך
28 בשכר לימודך. יִצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה "אם יתן איש את כל הון
29 בֵּיתוֹ... בוז יבזו לו וְגו'" – כל הון שבעולם לא יספיק כדי לקנות את
30 התורה שהרי הלל לא למד בזכותו, אלא רוצה רק לחלוק בשכר.

1 דְּהִלְכָתָא – שהגיע להוראה. שמבין דבר מתוך דבר ויודע לפסוק
2 מתוך השמועות הלכה למעשה.
3 שנינו בברייתא, דְּכִי אַחֵר דרך אחרת לבאר את הדמיון בין נר
4 למצוה ובין אור לתורה, עֲבִירָה מְכַבֵּה מְצוּהָ – שאור המצוה כבה
5 על ידי עבירה, כשם שאור הנר כבה, וְאֵין עֲבִירָה מְכַבֵּה תוֹרָה –
6 ואור התורה אינו כבה על ידי עבירה כשם שאור היום אינו כבה.
7 אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, דְּרִישִׁיה רַבִּי מְנַחֵם בְּרִי יוֹסִי לְהָא קְרָא לפסוק 'כי
8 נר מצוה ותורה אור', ללמוד ממנו את מעלותיה המיוחדות של
9 התורה כִּי סִינִי – כפי שדרש משה בפני עם ישראל על מעלות
10 התורה בסיני. [וְאִילָּמַי] דְּרִשְׁוֹה דּוּאָג וְאַחִיתוּפֶל הִכִּי
11 – ואם היו דורשים כן גם דואג ואחיתופל לא דְּרִפוּ בְּתַר דְּוֹד – אחר
12 דוד להורגו דְּבָתִּיב "לֹא־אֱמַר אֱלֹהִים עֲזָבוּ דַּרְפוֹ ותפסוהו כי אין מציל
13 וְגו'" – שהיו אומרים, שה' עזב את דוד לפי שעבר על איסור אשת
14 איש, ואין לו זכות שתצילנו, שהעבירה כבתה זכויותיו ולכן ניתן
15 לרדפו ולתופסו. מַאי דְּרִישׁ – איזה פסוק דרשו ללמוד ממנו שלפי

אגרות קודש

ב"ה, י"א אייר, תשכ"ג
ברוקלין.

אל הנהלת צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מועתק בזה נוסח המברק שהברקנו להם אתמול לילה:

"במבצע ל"ג בעומר להדגיש שנת המאה וחמשים ולהוסיף זה גם באל"ף בי"ת ובשאר
הנדפסים שמחלקים מזכירות".

בכבוד

מזכיר

ג. ב. לפלא גדול שבהוצאה החדשה של ההגדה שחולקה במבצע לפני חה"פ לא נזכר ע"ד שנת
המאה וחמשים.

ירמיה פרק לג ייבב

י כֹּה אָמַר יְהוָה עוֹד יִשְׁמַע בְּמָקוֹם־הַזֶּה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים חָרֵב הוּא מֵאִין אָדָם וּמֵאִין בְּהֵמָה בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם הַנִּשְׁמָוֹת מֵאִין אָדָם וּמֵאִין יוֹשֵׁב וּמֵאִין בְּהֵמָה: יא קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל פִּלָּה קוֹל אֹמְרִים הוֹדוּ אֶת־יְהוָה צִבְאוֹת פְּרִיטוֹב יְהוָה פִּי־לְעוֹלָם חֲסִדוֹ מִבָּאִים תוֹדָה בֵּית יְהוָה פִּי־אֲשִׁיב אֶת־שְׁבוֹת־הָאָרֶץ כְּבִרְאשֶׁנָּה אָמַר יְהוָה: יב כֹּה־אָמַר יְהוָה צִבְאוֹת עוֹד יִהְיֶה אֶל בְּמָקוֹם הַזֶּה הַחֲרֵב מֵאִין־אָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־עָרָיו נֹוּה רַעִים מְרִבְצִים צֶאֱן: יג בְּעָרֵי הָהָר בְּעָרֵי הַשְּׂפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב וּבָאָרֶץ בְּנִימָן וּבִסְבִּיבֵי יְרוּשָׁלַם וּבְעָרֵי יְהוּדָה עַד תַּעֲבֹרְנָה הַצֶּאֱן עַל־יְדֵי מוֹנֶה אָמַר יְהוָה: יד הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֹאֲם־יְהוָה וְהִקְמַתִי אֶת־הַדְּבַר הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעַל־בֵּית יְהוּדָה: טו בְּיָמִים הָהֵם וּבַעֲתָה הַהִיא אֶצְמִיחַ לְדוֹר צִמַח צְדָקָה וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצְדָקָה בָּאָרֶץ: טז בְּיָמִים הָהֵם תִּשְׁעַע יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם תִּשְׁפֹּן לְבַטֵּחַ וְזֶה אֲשֶׁר־יִקְרָא־לָהּ יְהוָה אֶל צִדְקָנוּ: יז פִּי־כֹה אָמַר יְהוָה לֹא־יִפְרֹת לְדוֹד אִישׁ יֹשֵׁב עַל־כֶּסֶּא בֵּית־יִשְׂרָאֵל: יח וְלִכְהֲנִים הַלְוִיִּם לֹא־יִפְרֹת אִישׁ מִלִּפְנֵי מַעֲלָה עוֹלָה וּמִקְטוֹר מִנְחָה וְעָשָׂה־זִבְחַת פְּלִי־הַיָּמִים: יט וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי־יְרֵמְיָהוּ לֵאמֹר: כ כֹּה אָמַר יְהוָה אֲסִתְּפְרוּ אֶת־בְּרִיתִי הַיּוֹם וְאֶת־בְּרִיתִי הַלֵּילָה וּלְבִלְתִּי הֵיטֹב וְיִמְסַ־וְלִילָה בְּעֵתָם: כא גַּם־בְּרִיתִי תִפֹּר אֶת־דָּוִד עַבְדִּי מֵהַיּוֹת־לֹו בֶן מִלְּךְ עַל־כֶּסֶּאֹו וְאֶת־הַלְוִיִּם הַכֹּהֲנִים מִשְׁרָתִי: כב אֲשֶׁר לֹא־יִסְפֹּר צִבְאָה שְׂמִיִּם וְלֹא יִמְדַּח חוֹל הַיָּם כֵּן אַרְבָּה אֶת־זֶרַע דָּוִד עַבְדִּי וְאֶת־הַלְוִיִּם מִשְׁרָתִי אֹתִי:

רש"י

להעלות עולה ולהקטיר מנחה: (כ) אם תפרו את בריתי היום. אם תוכלו להפיר את בריתי אשר כרתי את היום ואת הלילה להיותם בעתם אשר כרתי לנח ובניו יום ולילה לא ישבותו:

(יב) נוה רועים. מדור רועים: (יג) עוד תעבורנה הצאן וגו'. יצאו ויבאו ישראל ע"י מנהיג הולך בראשם: (יד) לא יכרת. כריתות עולם אלא אם יפסוק סופו לחזור: (יח) כל הימים. לא יכרת להם זרע הראוי

מצודת ציון

(י) חרב. מל' חורבן: הנשמות: מלשון שממון: (יב) נוה. ענין מדור: מרביצים. ענין שכיבה לנוח: (יג) מונה. מל' מנין ומספר: (יד) והקמותי. אקיים: (כ) תפרו. ענין ביטול: בריתי. ענינו בכ"מ דבר מתקיים: בעתם. מל' עת וזמן: (כב) אשר. כאשר ותחסר כ"ף השמוש: ימד. מל' מדידה:

מצודת דוד

(י) חרב הוא. ר"ל עד עולם יהיה חרב ושם מבלי ימצא שם אדם ובהמה: בערי יהודה. לתוספת ביאור יפרש עתה מה הוא המקום ואמר בערי יהודה וכו': הנשמות. אשר הם שוממות מבלי אדם עובר שם ומבלי אדם יושב בהם: (יא) קול ששון. מוסב על המקרא שלפניו לומר עוד ישמע במקום הזה קול ששון וכו': קול חתן. קול שמחת חתן: כי לעולם חסדו. כי

עד עולם יעשה חסד: מביאים. והמה יהיו מביאים קרבן תודה בבית ה' הבא על הנס: כי אשיב. אל ארצם אשיב את שבותם להיות בטובה כמאז: (יב) במקום הזה. הוא ירושלים: ובכל עריו. בכל ערי ישראל: נוה רועים. בכל המקומות יהיו מדורי רועים המרביצים צאן כי יתרבו צאנם מאד: (יג) בערי ההר. בערים העומדים על ההר ובעמק ובפאת הדרום: עוד תעבורנה. ר"ל כ"כ יתרבו הצאן עד שלא יספיקו בעליהם למנותם בעצמו ויעמיד מונה במקומו להעביר הצאן לפניו למנותם: (טז) אצמיה לדוד. מזרעו אצמיה צמח צדקה זהו מלך המשיח והוא יעשה משפט וצדקה: (טז) וזה אשר יקרא לה. וזה השם אשר יקרא המקום לירושלים: ה' צדקנו. ה' יצדיק אותנו בזמן קיומה: (יז) איש יושב. ר"ל איש מזרעו יושב על כסא המלוכה: (יח) ולכהנים הלויים. הכהנים בני לוי: לא יכרת. לא יהיה נכרת מהם איש מלפני מלהיות מעלה עולה וכו': כל הימים. ר"ל כל הימים לא יהיו נכרתים כי עד עולם תהיה העבודה בהם: (כ) אם תפרו. אם תוכלו להפיר את בריתי אשר העמדתי אל היום וכו': ולבלתי. ולבל יהיו יומם ולילה בעת שקבעתי להם והוא כפל ענין במלות שונות: (כא) גם בריתי. אז גם בריתי תופר עם דוד לבל היות לו בן מולך על כסאו וגם תופר הברית עם הכהנים בני לוי המשרתים אותי לבל ישרתו עוד ור"ל כמו שאין בידכם להפיר הברית שעם היום והלילה כן א"א שיפיר הברית שעם דוד ושעם הכהנים: (כב) אשר לא יספר. ר"ל כמו אשר לא יספר כוכבי השמים ולא יומד חול הים בעבור רוב הכמות, כן ארבה בכמות את זרע דוד והכהנים מבני לוי:

דניאל פרק ב לא-לח

לא (אנתה) אַנְתְּ מִלְכָּא חֲזָה הוּיָת וְאָלוּ צִלְמָ שְׂגִיָּא צִלְמָ דִּבְנָ רַב וְזוּיָה יְתִיר קָאם לְקַבְלָךְ וְרוּה דְחִיל: לב הוא צִלְמָא ראשֶׁה דִּי־דִהֲב טָב חֲדוּהִי וְדִרְעוּהִי דִי כֶסֶף מְעוּהִי וְיִרְכָּתָהּ דִי נַחֲשׁ: לג שְׁקוּהִי דִי פְרוּל רְגִלוּהִי (מנהון) מְנַהֵן דִי פְרוּל (ומנהון) וּמְנַהֵן דִי חֶסֶף: לד חֲזָה הוּיָת עַד דִי תַּחְנוּגְרַת אֲבָן דִּי־לֹא בִידֵין וּמַחַת לְצִלְמָא עַל־רְגִלוּהִי דִי פְרוּלָא וְחֶסֶפָא וְהִדְקַת חֲמוּן: לה בְּאֲדִין דְקו כְּחִדָּה פְרוּלָא חֶסֶפָא נַחֲשָׂא בֶסֶפָא וְדִהֲבָא וְהוּל כְּעוּר מִן־אֲדִירִי־קִיט וּנְשָׂא חֲמוּן רוּחָא וְכָל־אַתֵּר לֹא־הִשְׁתַּכַּח לְהוֹן וְאִבְנָא | דִּי־מַחַת לְצִלְמָא הָוֵת לְטוּר רַב וּמִלַּת פְּלִי־אַרְעָא: לו דְנָה חֲלִמָא וּפְשָׁרָה נֶאֱמַר קֳדָם־מִלְכָּא: לו (אנתה) אַנְתְּ מִלְכָּא מֶלֶךְ מַלְכִּיָּא דִי אֱלֹהִי שְׂמִיָּא מַלְכּוּתָא חֲסִנָּא וְתַקְפָּא וְיַקְרָא יְהִי־לָךְ: לה וּבְכָל־דִּי (דאריין) דִּירִין בְּגִי־אַנְשָׂא חִוּת בָּרָא וְעוֹף־שְׂמִיָּא יְהִי בִידֵךְ וְהִשְׁלִטְךָ בְּכָל־הוֹן (אנתה)־אַנְתְּ־הוּא רֹאשָׁה דִי דִהֲבָא:

רש"י

(לא) חזה הוית. רואה היית: ואלו. לשון והנה: צלמא דבן רב. צלם אשר היה לו כן גדול: וזויה יתיר קאם לקבלך. היה עומד לנגדך: ורוה דחיל. ותארו נורא: (לב) די דהב טב. של זהב טוב: חדוהי. חזה שלו: ודרעוהי. וזרועותיו: מעוהי וירכתיה. בטנו וירכותיו: (לג) שקוהי די פרול. שוקיו של ברזל: מנהן די פרול: ומנהן די חסף. מהם של ברזל ומהם של חרס: (לד) די התגזרת אבן. אשר נחתכה ונבדלה אבן אחת: די לא בידין. אשר לא בידיים כי אם מאיליה: ומחת לצלמא. והכת' את הצלם: והדקת חמון. והדיקה אותם: (לה) באדין דקו כחדה. אז הודקו יחד כל מיני מתכות וחרס שהיה בו: והוּל כעור מן אדירי קיט. והיו כמוץ מגרנות הקיץ: ונשא חמון רוחא. ותשא אותם הרוח:

וכל אתר לא השתכח להון. כלומר לא נודע מקומה הראשון ולא ניכר שהיו שם מעולם: הות לטור רב. נעשית הר גדול: (לו) דנה חלמא. הרי זה החלום שחלמת: ופשריה נאמר וגו'. ופתרונו נאמר לך: (לז) מלך מלכיא. פירשו רז"ל כל מלך מלכיא דדניאל מלך ב"ו חוץ מזה שכנגד הקב"ה אמר וכן פתרונו מלך המלכ' שהוא אלקי השמי': מלכותא חסנא. מלכות חזק וכבד נתן לך: (לח) והשלמך בכלהון. והשליטך על כולם שאפילו גזור על הסוס לא יהא צונף ועל העוף לא יפרח כמו שנאמר ואת חית השדה נתתי לעבדו (ירמיה כז): אנת הוא ראשה די דהבא. ראש הזהב של הצורה שראית אתה הוא שמלכותך חזקה ועתה קיימת והיא חשובה מאד:

מצודת ציון

(לא) ואלו. והנה וכן ואלו עיר וקדיש (לקמן ד): דכן. זה, כי מי האיש הלזה (בראשית כד) ת"א דיכ' (לב) וירכתה. שלשה פרקים יש ברגל, העליון קרוי ירך האמצעי קרוי שוק התחתון קרוי רגל: (לה) כעור. כמוץ או יתכן שתהיה מל' נעורת של פשתן ובא בחסרון הנו"ן ור"ל כדבר אשר ינוער:

מצודת דוד

(לא) חזה הוית. רואה היית: ואלו. והנה דמות אדם אחד גדול: צלמא דבן. צלם זה היה גדול וזהרו יתירה ומרובה ועמד למולך: ורוה. ותארו נורא ומאויס: (לב) הוא צלמא. הצלם ההוא היה ראשו של זהב טוב החזות שלו וזרועותיו היו של כסף בטנו וירכותיו היו של נחשת: (לג) שקוהי. שוקיו היו של ברזל, רגליו מקצתם היו של ברזל ומקצתם של חרס ר"ל מקצת של כל רגל היה של ברזל ומקצתו של חרס: (לד) חזה הוית. רואה היית עומד על עמדו עד אשר נכרת אבן מעצמו אשר לא בידי אדם: ומחת. והכה להצלם על רגליו אשר מברזל וחרס ושחק אותם דק דק: (לה) באדין. אז נשחקו ונכתשו כאחד הברזל והחרס וגו' מן אברי הצלם ההוא: והוּל. ונעשו כמוץ אשר יסוער מן הגרנות אשר יכניסו בהם התבואות הגדלים בימי הקיץ: ונשא חמון. הרוח נשא אותם ופזרם: וכל אתר. כל מקום לא נמצא להם ר"ל שמלאו כל הארץ ולא מצא להם להיות די להחזיק את הכל והוא ענין גוזמא והפלגה: ואבנא. האבן אשר הכה את הצלם נעשה להר גדול ומלאה כל הארץ: (לו) דנה. זאת הוא החלום: ופשרה. והפתרון נאמר, ולפי שאמר שידעת החלום הוא מן הנמנע לדעתה בחכמה אבל מן השמים נתגלה לו, לזה אמר אולם הפתרון נאמר וכאומר הנה אני והדומים לי נוכל לאמרה כי תלויה היא בחכמה: (לז) מלך מלכיא. מושל על כל מלכי האדמה: די. אשר אלהי השמים נתן לך מלכות חזקה תקיפה וחשובה: (לח) ובכל די. בכל מקום אשר שוכנים שם בני אדם וחית השדה ועוף השמים כל המקומות נתן בידך והמשילך על כולם וכמ"ש וגם את חית השדה נתתי לו לעבדו (ירמיה כז) וארז"ל שרכב על ארי וקשר נתין בראשו: אנת. אתה הוא הראש של זהב ר"ל עליך מרמו הראש של זהב אשר בצלם, על כי אתה הראשון בזמן ובמעלה:

ב אָמַר אֶחָד: הָרִי הִיא שְׁלִי בְעֶשֶׂר סִלְעִים, וְאֶחָד אוֹמֵר: בְּעֶשְׂרִים, וְאֶחָד אוֹמֵר: בְּשָׁלֹשִׁים, וְאֶחָד אוֹמֵר: בְּאַרְבָּעִים, וְאֶחָד אוֹמֵר: בְּחֲמִישִׁים – חֲזֹר בּוֹ שֶׁל חֲמִישִׁים – מִמִּשְׁכָּנִין מִנְכָּסִיו עַד עֶשֶׂר. חֲזֹר בּוֹ שֶׁל אַרְבָּעִים – מִמִּשְׁכָּנִין מִנְכָּסִיו עַד עֶשֶׂר. חֲזֹר בּוֹ שֶׁל שְׁלֹשִׁים – מִמִּשְׁכָּנִין מִנְכָּסִיו עַד עֶשֶׂר. חֲזֹר בּוֹ שֶׁל עֶשְׂרִים – מִמִּשְׁכָּנִין מִנְכָּסִיו עַד עֶשֶׂר. חֲזֹר בּוֹ שֶׁל עֶשֶׂר – מִזְכָּרִים אוֹתָהּ בְּשׂוּיָהּ, וְנִפְרָעִים מִשְׁל עֶשֶׂר אֶת הַמִּזְוָה. הַבְּעָלִים אוֹמְרִים: בְּעֶשְׂרִים, וְכָל אֶדָם אוֹמְרִים: בְּעֶשְׂרִים – הַבְּעָלִים קוֹדְמִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מוֹסִיפִין חֲמִשָּׁה.

ג אָמַר אֶחָד: הָרִי הִיא שְׁלִי בְּעֶשְׂרִים וְאַחַת – הַבְּעָלִים נוֹתְנִים עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ; בְּעֶשְׂרִים וְשֵׁשִׁים – הַבְּעָלִים נוֹתְנִים

פירוש ברטנורא

ב ממשכנים מנכסיו עד עשר וכו'. והני מילי כשחזרו זה אחר זה, אבל חזרו כולן כאחד, משלשים ביניהן בשות. כיצד, אמר הראשון הרי הוא שלי בעשר ואמר השני בעשרים ואמר השלישי בעשרים וארבע, וחזרו בהן השלישי והשני כאחד, נותנים אותו לראשון בעשר, וממשכנים מנכסיו השני בשבע ומנכסיו השלישי בשבע, ונמצא ההקדש גובה עשרים וארבע. וכן אם חזרו שלשתן כאחד ונמכר מהקדש בשלש, ממשכנים בכנס כל אחד משלשתן שבעה סלעים. וכן על דרך זה לעולם:

ג אמר אחד הרי היא שלי בעשרים ואחת. לאחר שאמרו הבעלים בעשרים: הבעלים נותנים. בעל כרחן עשרים ושש. דלהא לא היבין ליה, הואיל ואמרו הבעלים עשרים ועלה החשבון עם החומש בעשרים וחמש, ואי היבין ליה להאריך בעשרים ואחת נמצא הקדש מפסד. ובעלים בעל כרחן יתנו אותו

משניות מבוארות – קהתי

יוס ראשון

באור משנה ב

כשבאים לפדות את ההקדשות מיד ההקדש, מכריזים עליהם בפני כל הבאים לפדות. משנתנו דנה במי שהציע סך מסוים ואחר כך חזר בו.

אָמַר אֶחָד – בשעת ההכרזה על פדיון השדה שביד ההקדש: **הָרִי הִיא שְׁלִי בְעֶשֶׂר סִלְעִים** – אני נותן בפדיונה עשר סלעים, **וְאֶחָד אוֹמֵר: בְּעֶשְׂרִים** – הרי היא שלי בעשרים סלע, **וְאֶחָד אוֹמֵר: בְּשָׁלֹשִׁים** – סלע, **וְאֶחָד אוֹמֵר: בְּאַרְבָּעִים** – סלע, **וְאֶחָד אוֹמֵר: בְּחֲמִישִׁים** – סלע, **חֲזֹר בּוֹ שֶׁל חֲמִישִׁים** – אם זה שהציע חמישים סלע התחרט, **מִמִּשְׁכָּנִין מִנְכָּסִיו עַד עֶשֶׂר** – נוטלים ממנו בעל כורחו משכון בשווי של עשר סלעים, ונותנים את השדה לזה שהציע ארבעים, ונמצא ההקדש אינו מפסיד כלום. ואף על פי שכל הבא לפדות אינו מתחייב אלא בדיבור, מכל מקום על החזרו בו לשלם כשיעור התוספת שהוסיף על אחרים, שכן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיט (ורבנו גרשום). **חֲזֹר בּוֹ שֶׁל אַרְבָּעִים, מִמִּשְׁכָּנִין מִנְכָּסִיו עַד עֶשֶׂר** – ונותנים את השדה לזה שהציע שלושים, ונמצא הקדש נוטל עשר מבעל החמישים, ועשר מבעל הארבעים, ושלושים מבעל השלושים, הרי חמישים. **חֲזֹר בּוֹ שֶׁל שְׁלֹשִׁים, מִמִּשְׁכָּנִין מִנְכָּסִיו עַד עֶשֶׂר** – ונותנים את השדה לזה שהציע עשרים, ונמצא יחד עם המשכנות חמישים סלע, כמו שבארנו לעיל. **חֲזֹר בּוֹ שֶׁל עֶשְׂרִים, מִמִּשְׁכָּנִין מִנְכָּסִיו עַד עֶשֶׂר** – ונותנים את השדה לזה שהציע עשר. **חֲזֹר בּוֹ שֶׁל עֶשֶׂר, מִזְכָּרִים אוֹתָהּ בְּשׂוּיָהּ, וְנִפְרָעִים מִשְׁל עֶשֶׂר אֶת הַמִּזְוָה** – אם נפדה בפחות מעשר סלעים, הרי זה שהציע עשר חייב לשלם את ההפרש. ברם, בגמרא אמרו: לא שנו

אלא שחזרו זה אחר זה (כלומר שבשעה שחזר בו בעל החמישים עדיין לא חזר בו בעל הארבעים, וכן לגבי השאר); אבל אם חזרו כולם כאחד, משלשין ביניהן. ומפרש הרמב"ם, שמחלקים ביניהם את ההפרש בשווה. כיצד? אמר הראשון: הרי היא שלי בעשר, ואמר השני: בעשרים, ואמר השלישי: בארבע ועשרים, וחזרו בהם השלישי והשני כאחד – נותנים את השדה לראשון בעשר סלעים, וממשכנים מנכסיו השני שבע, ומנכסיו השלישי שבע, ונמצא הקדש גובה ארבע ועשרים. וכן אם חזרו שלשתם כאחד, נמכרה השדה בשלוש סלעים, ממשכנים מנכסיו כל אחד משלשתם שבע סלעים (היינו שליש ההפרש כולו). וכן על דרך זו לעולם (רמב"ם הל' ערכין ז, ד; טעם הרמב"ם מבואר בנושאי כליו, שהואיל וחזרו בבת אחת נעשו כולם כשותפים בהפסד; ועיין שם השגת הראב"ד, שמפרש את לשון הגמרא "משלשין ביניהן" בדרך אחרת. ואף רש"י מפרש באותה דרך. עיין גמרא ורש"י ערכין כז, ב). **הַבְּעָלִים אוֹמְרִים: בְּעֶשְׂרִים** – אם הבעלים רצו לפדות את השדה בעשרים סלע, **וְכָל אֶדָם אוֹמְרִים: בְּעֶשְׂרִים** – ואף אחרים הציעו עשרים

סלע בפדיונה, **הַבְּעָלִים קוֹדְמִים** – לכל אדם, **מִפְּנֵי שֶׁהֵם מוֹסִיפִין חֲמִשָּׁה** – על דמי הפדיון, היינו תוספת על רבע הקרן, שהוא חומש מבחורין, ונמצאו נותנים עשרים וחמש סלעים, מה שאין כן באחרים הפודים, שאינם מוסיפים חומש.

זכרנו לעיל, שרש"י והראב"ד מפרשים את הענין "משלשין ביניהם" שלא כדרך הרמב"ם; והרי תמצית פירושם: לדעתם אין כוונת הגמרא, שחולקים ביניהם את ההפרש בשווה, אלא הואיל וכל המוסיף כולל אף את הצעות קודמיו, לפיכך חייב הוא להשתתף אף בתשלום הפרשיהם, ואילו קודמיו אינם שותפים לתוספת שהוא הוסיף עליהם, ומכאן שכל המוסיף חייב לשלם על חשבון ההפרש חלק גדול יותר מקודמו. כיצד? אמר הראשון: הרי היא שלי בעשר סלעים; ואמר השני: בעשרים; ואמר השלישי: בעשרים וארבע; וחזרו בהם השלישי והשני כאחד – נותנים את השדה לראשון בעשר סלעים, ואת ההפרש של ארבע עשרה סלעים גובים מן השלישי והשני כדלקמן: מהשלישי – כל מה שהוסיף על שני הראשונים (4 סלעים). ועוד מחצית התוספת שהוסיף השני על הראשון (5 סלעים). היינו תשע סלעים: וכן השני מחצית התוספת שלו בלבד, היינו חמש סלעים. ואם חזרו שלשתם כאחד, ונמכרה השדה בארבע סלעים, ונמצא ההפרש עשרים סלע, גובים את ההפרש הזה משלשתם כדלקמן: מן השלישי – סכום התוספת שלו (4 סלעים). ועוד מחצית התוספת של השני (5 סלעים). ועוד שליש ההפרש של הראשון (2 סלעים). כלומר הואיל וכלל השלישי בהצעתו את העשר של הראשון ואת תוספת העשר של השני, ועוד תוספת הארבע שלו, לפיכך חייב הוא לשלם את כל התוספת שלו, מחצית התוספת של השני ושליש ההפרש של הראשון, היינו בסך הכל: אחת עשרה סלעים: מן השני (לפי אותו הכלל) – מחצית התוספת שלו (5 סלעים), ועוד שליש ההפרש של הראשון (2 סלעים), היינו שבע סלעים: וכן הראשון – שליש ההפרש בלבד, היינו שתי סלעים.

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד באותו דין ששינוי שם בסיפא, שהבעלים קודמים לכל אדם, מפני שמוסיפים חומש.

אָמַר אֶחָד – לאחר שאמרו הבעלים בעשרים סלע: **הָרִי הִיא שְׁלִי בְּעֶשְׂרִים וְאַחַת** – שהוסיף על דמייה סלע, **הַבְּעָלִים נוֹתְנִים עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ** – שהואיל והסכימו הבעלים ליתן עשרים וחמש, היינו עשרים שאמרו ותוספת חומש (מלבד, שהוא רבע הקרן). לפיכך אין נותנים לאחר בעשרים ואחת, שלא יפסיד ההקדש; אבל מכיון שהאחר הוסיף סלע על דמייה, אי אפשר למסור לבעלים את הקרן בפחות ממה שהאחר נותן, הלכך כופים את הבעלים להוסיף את הסלע שהוסיף האחר, ברם ללא תוספת חומש, כמבואר להלן, והווי ששינוי, שהבעלים נותנים עשרים ושש; **בְּעֶשְׂרִים וְשֵׁשִׁים** – אמר אחד: הרי היא שלי בעשרים ושתיים, **הַבְּעָלִים נוֹתְנִים עֶשְׂרִים וְשֵׁשֶׁבַע** – עשרים וחמש שהסכימו ליתן (קרן וחומש). ושתי סלעים שהוסיף האחר על הקרן, שעליהם להוסיף על כרחם, כמו שבארנו לעיל; **בְּעֶשְׂרִים וְשֵׁשֶׁבַע** – אמר אחד: הרי השדה שלי בעשרים ושלוש סלעים, **הַבְּעָלִים**

עֲשָׂרִים וְשֶׁבַע; בְּעֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ – הַבְּעָלִים נֹתְנִים עֲשָׂרִים וְשִׁמּוֹנָה; בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע – הַבְּעָלִים נֹתְנִים עֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ; בְּעֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ – הַבְּעָלִים נֹתְנִים שְׁלֹשִׁים, שְׁאִין מוֹסִיפִין חֲמִשׁ עַל עֲלוֹיו שֶׁל זֶה. אָמַר אֶחָד: הֲרִי הִיא שְׁלֵי בְּעֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ, אִם רָצוּ הַבְּעָלִים לִתֵּן שְׁלֹשִׁים וְאַחַת וְדִינָר – הַבְּעָלִים קוֹדְמִים; וְאִם לֹא – אֹמְרִים: הִגִּיעַתָּךְ!

ד' מַחְרִים אֲדָם מִצֹּאנָו וּמִבֶּקְרָו, מִעֶבְרֵיו וּמִשְׁפָּחוֹתָיו הַכֹּנְעָנִים, וּמִשְׁדָּה אֶחָתוֹ. וְאִם הֶחְרִים אֶת כָּלָן – אֵינָן מִחֲרָמִין;

פירוש ברטנורא

סלע שהוסיף זה על הקרן ועשרים וחמש דידהו, אבל על סלע שהוסיף זה לא יוסיפו חומש: אמר אחד בחמשה ועשרים הבעלים נותנים שלשים. בעל כרחן. ובגמרא פרק אמאי כופין את הבעלים, בשלמא עד השתא חיבינן להו דהא לא מצינן למיתבא להק, משום דקין דידהו לא הוי כקין וחומש דאמרו בעלים ברישא, הלכך על כרחן מהדרין אבעלים, וכיון דמהדרין עליהו בעו למיתב קרנא כמה דשימיהא אחרין, וחומשא דידהו. אבל השתא דאמר אחד בחמשה ועשרים, ליתנו להאדך, דהא קרן דידהו הוי כקין וחומש דאמרו בעלים ברישא, ולימרו בעלים הרי בא אחר במקומינו שרוצה ליתן חמשה ועשרים סלעים כמותינו. ומתקין, כגון דאמרו בעלים ברישא פרוטה יותר על עשרים סלעים, דמטי חושבנא דקין וחומש לחמשה ועשרים ופרוטה, ואי היבני ליה להאי, איכא פסידא להקדש. הלכך מהדרין אבעלים בעל כרחיהו. והא דלא תנא ברישא הבעלים אומרים בעשרים ופרוטה, דכפרותות לא דק תנא ולא חש למיתנינהו: **אם רצו הבעלים ליתן שלשים ואחד ודינר.** כגון דמעיקרא כשפתחו הבעלים ראשון אמרו בעשרים ואחד סלעים, דהוי בין קרן וחומש עשרים ושש סלעים ודינר, שהסלע ארבעה דינרים, וחומש הוא רביעית המזון כדאמרן, ועלויו של זה הם חמש, הרי שלשים ואחד ודינר: **הבעלים קודמין.** דאי הוה יחיבין ליה להאי הוה מפסיד הקדש דינר ממאי דאמרו בעלים ברישא, הלכך מהדרין אבעלים על כרחיהו: **ואם לאו.** שלא פתחו הבעלים תחילה אלא בעשרים, וזה אומר חמשה ועשרים: **אומרים לזה הגיעתך.** הרי הוא שלך, ולא מהדרין אבעלים. משום דאמרי בעלים בא אחר במקומינו שנותן עשרים וחמשה כמותינו. והא דתנן במתניתין שאין הבעלים מוסיפין חומש אלא על מה שפתחו הם תחלה ולא על עליו של זה, הני מילי היכא דלא שמו בני אדם את הקרקע כמו שאמר זה האחר, אבל אם שמוהו שלשה בני אדם כדבריו של זה, מוסיפין בעלים חומש בעלויו בעל כרחן. וכולה מתניתין לא איירי אלא בשדה אחוזה בזמן שאין חיובל נותן, כדתנן בריש פרקין:

ד' מחרים אדם מצאנו. מקצת צאנו. אומר הרי הן חרם ונותנן לכתן: **ואם החרים את כולן.** שלא שייר לעצמו כלום: **אינן מוחרמין.** דאמר קרא (ויקרא כ"ב) מכל אשר לו מאדם וגו' ומשדה אחוזתו. מכל אשר לו, אלו מכלטלין, ולא כל מכלטלין. מאדם, אלו עבדיו ושפחותיו כנענים, ולא כולן. ומשדה אחוזתו,

משניות מבוארות – קהתי

מברטנורא מבאר, שאם הבעלים לא פתחו תחילה אלא בעשרים, וזה אומר בעשרים וחמש, אין כופים את הבעלים לפדותה, שכן יכולים הם לומר: בא אחר במקומנו שנותן עשרים וחמש כמותינו, אלא אומרים לזה הגיעתך.

בארנו משנתנו לפי רוב המפרשים, אבל לפי הרמב"ם יוצא, שמה שמבארים בגמרא, בכגון שהוסיפו הבעלים פרוטה, מוסב על כל המשנה, היינו שבכל הבכבות של משנתנו מדובר בכגון שהבעלים הוסיפו אחר כך על הסכום של האחר פרוטה; אבל אם שתקו ולא הוסיפו כלום, אינם נותנים אלא עשרים וחמש סלעים בלבד, היינו קרן וחומש שלהם, שכן כותב הרמב"ם (הל' ערכין ת, ה): "בא אחד ואמר: הרי היא שלי באחת ועשרים. אם שתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום – מוכרין אותה להם בחמש ועשרים; ואם הוסיפו הבעלים על עשרים ואחת אפילו פרוטה אחת. הרי אלו נותנין שש ועשרים ופרוטה אחת. אחת ועשרים ופרוטה שנתנו מעצמם. וחמש שהם חייבין בו משום חומש המתן שנתנו תחילה..." (עיין השגת הראב"ד שם).

י ו ם ש נ י

באור משנה ד

כתוב בתורה (ויקרא כז, כח): "אִךְ כֹּל חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרֹם אִישׁ לֹה' מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ מֵאִדָּם וּבִהֶמָּה וּמִשְׁדֵּה אֲחֻזּוֹתָיו לֹא יִמְכֹּר וְלֹא יִגָּאֵל. כֹּל חֵרֶם קוֹדֵשׁ קִדְשִׁים הוּא לַה'". פסוק זה מדבר במקדיש דבר מנכסיו בלשון "חרם", כגון שאמר: הרי דבר זה חרם; וישנם שני סוגי "חרם": א) "חרם" המוקדש לבדק הבית, שדינו ככל הקדש דמים, שהוא נפדה בשווי, והדמים נופלים לבדק בית המקדש. ב) "חרם" הניתן לכהנים, שעל כך נאמר בפסוק שהבאנו לעיל: "לֹא יִמְכֹּר וְלֹא יִגָּאֵל". אלא ינתן לכתן. ברם, באומר סתם: "הרי זה חרם", ואינו מפרש אם לבדק הבית אם לכתן, נחלקו בזה תנאים (וזהלך משנה ו'). יש סבורים שסתם חרמים לבדק הבית, ויש סבורים שסתם חרמים לכהנים. והלכה היא. שסתם חרמים לכהנים. – משנתנו דנה בחרם הניתן לכהנים, והיא באה ללמד, שאין אדם מחרים את כל נכסיו, אלא מקצת מנכסיו.

מַחְרִים אֲדָם מִצֹּאנָו וּמִבֶּקְרָו – מקצת צאנו או מקצת בקרו, **מִעֶבְרֵיו וּמִשְׁפָּחוֹתָיו הַכֹּנְעָנִים** – אחדים מעבדיו או משפחותיו הכנענים (שהואיל והם קנויים לו קנין הגוף. יכול הוא להקדישם). **וּמִשְׁדָּה אֶחָתוֹ** – וחלק משדה אחוזתו; אבל לא יחרים כל צאנו ובקרו ולא כל עבדיו ושפחותיו ולא כל שדותיו. **וְאִם הֶחְרִים אֶת כָּלָן** – היינו את כל המין, ולא שייר לעצמו מאותו המין כלום, **אֵינָן מִחֲרָמִין** – לא חל עליהן החרם; יש מבארים, שצאנו ובקרו הכל מין אחד הוא,

נֹתְנִים עֲשָׂרִים וְשִׁמּוֹנָה – עשרים וחמש שלהם, ושלוש שהוסיף האחר: **בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע** – אמר אחד: הרי היא שלי בעשרים וארבע סלעים, **הַבְּעָלִים נֹתְנִים עֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ** – עשרים וחמש שלהם, וארבע שהוסיף האחר: **בְּעֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ** – אמר אחד: הרי היא שלי בעשרים וחמש, **הַבְּעָלִים נֹתְנִים שְׁלֹשִׁים** – עשרים וחמש שלהם, וחמש שהוסיף האחר. בגמרא שואלים: ולמה בכגון זה כופים את הבעלים לפדות את השדה, והלא יכולים הם לומר: הרי בא אחר במקומנו, שהוא נותן עשרים וחמש סלעים כמותנו, ואין כל הפסד להקדש? ומשיבים, שמדובר כאן בכגון שאמרו הבעלים עשרים סלע ופרוטה, אלא שלא דייקה המשנה לנקוט פרוטה, וכיון שיש הפרש בפרוטה בין הבעלים לאחר, כופים את הבעלים להוסיף את התוספת של האחר, וליתן שלושים סלע ופרוטה. **שְׁאִין מוֹסִיפִין חֲמִשׁ עַל עֲלוֹיו שֶׁל זֶה** – פסיקה זו מוסבה על כל הדוגמות שנקטה משנתנו, והיא באה ללמד, שאף על פי שכופים את הבעלים להוסיף את התוספת שהוסיף האחר, מכל מקום אין הם חייבים להוסיף עליה חומש, שאין (הבעלים) מוסיפים חומש על עליו של זה – על מה שהעלה האחר בדמי השדה, אלא על מה שהציעו הם תחילה בלבד. בגמרא מבואר: כמה דברים אמורים, שאין הבעלים מוסיפים חומש על עליו של אחר? בזמן שלא שמו את השדה שלושה מומחים. אבל אם שמו אותה, ואמרו שהיא שווה מה שנותן האחרון, מוסיפים הבעלים חומש אף על עליו של זה. **אָמַר אֶחָד: הֲרִי הִיא שְׁלֵי בְּעֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ, אִם רָצוּ הַבְּעָלִים לִתֵּן שְׁלֹשִׁים וְאַחַת וְדִינָר** – בגמרא מבואר, שכונת המשנה היא, שאם הבעלים פתחו תחילה בעשרים ואחת ונמצא עם תוספת החומש עשרים ושש ודינר (שהסלע 4 דינרים, וחומש על הסלע הוא דינר). והרי בכגון זה נותנים הבעלים על כרחם אף את התוספת שהוסיף האחר, והיא חמש סלעים, ובין הכל שלשים ואחת ודינר; וזהו ששנינו: אם רצו הבעלים ליתן שלושים ואחת ודינר – כלומר אם רצו הבעלים בתחילה ליתן סכום כזה, שמחמתו חייבים הם עכשיו ליתן שלושים ואחת ודינר, כמו שבארנו לעיל, **הַבְּעָלִים קוֹדְמִים** – שאם ימכרו לזה, הרי יפסיד ההקדש דינר, **וְאִם לֹא** – שלא פתחו הבעלים תחילה אלא בעשרים, **אֹמְרִים** – לזה שאמר עשרים ושש, **הִגִּיעַתָּךְ** – הרי השדה שלך (ורבנו גרשום). והרב

דְּבָרֵי רַבִּי אֱלֶעָזָר. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: מָה אִם לְגִבּוֹת אֵין אָדָם רִשְׁאֵי לְהַחֲרִים אֶת כָּל נִכְסָיו – עַל אַחַת בָּמָה וּבָמָה, שִׁיָּהָ אָדָם חֵיב לְהִיּוֹת חָם עַל נִכְסָיו.

הַמַּחֲרִים בָּנוּ וּבָתוֹ, עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעֶבְרִים, וְשָׂדֶה מְקֻנָּתוֹ – אֵינָן מַחֲרִים, שְׁאֵין אָדָם מַחֲרִים דָּבָר שְׁאֵינֹ שְׁלוֹ. כֹּהֲנִים וְלוֹיִם אֵינָן מַחֲרִימֵן; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: הַכֹּהֲנִים אֵינָן מַחֲרִימֵן, שֶׁהַחֲרָמִים שְׁלֵהֶם; הַלוֹיִם מַחֲרִימִים, שְׁאֵין הַחֲרָמִים שְׁלֵהֶן. רַבִּי אֱמִיר: נִרְאִים דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּקִרְקָעוֹת, שְׁנֶאֱמַר (ויקרא כה, לד): "כִּי־אַחֲזַת עוֹלָם הוּא לָהֶם", וּדְבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּמִטְלָטְלִים, שְׁאֵין הַחֲרָמִים שְׁלֵהֶם.

וְחֲרָמֵי כֹהֲנִים אֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן, אֲלָא נִתְּנִים לַכֹּהֲנִים. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בֶּתִירָא אָמַר: סֵתָם חֲרָמִים לְבָדֵק הַבַּיִת,

פירוש ברטנורא

ולא כולה. ואין הלכה כר' אלעזר בן עזריה, אלא לכתחילה לא יחרים את כולו, אבל אם החרים, מוחרמים: להיות חם על נכסיו. שלא יבזבז להרשות: **ה' שאין אדם מוחרם דבר שאינו שלו.** ובתו נהי דיכול למכרה בקטנותה, אינו יכול למכרה בעזרתה: **שחחרמים שלהם.** דכתיב (במדבר י"ח) כל חרם בישראל לך יהיה, וכיון דדידיה הוא, מה הנאה בכך אם היה מוחרם, איהו גופיה וכי ביה ולא יהיב ליה לכהן אחר: **נראין דברי ר' יהודה.** הכי קאמר, נראין דברי ר' יהודה לר' שמעון, דמורה לו ר' שמעון לר' יהודה וסובר כמותו בקרקעות, ולא דיבר ר' שמעון אלא במטלטלין, לפי שאין החרמים של לויים. ור' יהודה סבר, הוקשו מטלטלין לשדה אחוזה, דכתיב (ויקרא כ"ז) מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו, מה שדה אחוזה אין הלוים מוחרמים כדכתיב כי אחוזת עולם היא להם, אף מטלטלין אין לויים מוחרמים. ור' שמעון לית ליה האי הקישא. ומדנחית רבי לפרושי מלתיה דר' שמעון במה מורה לרבי יהודה ובמה נחלק עליו, ש"מ דהלכה כר' שמעון:

ו' חרמי כהנים. חרמים שהחרמום כדי לתתם לכהנים: אין להם פדיון. כדכתיב (שם) לא ימכר ולא יגאל. אבל חרמי ברק הבית יש להם פדיון, דאדעתא

משניות מבוארות – קהתי

יציאו בנו ובתו וכן עבדו ושפחתו העבדים, שאין לו רשות למכרם; ואף על פי שיכול הוא למכור את בתו כשהיא קטנה, מכל מקום משנעשית נערה שוב אינו יכול למכרה; ועוד, שהמוכר בתו הקטנה, יוצאת היא מן האדון כשמיביאה סימני נערו; ויצאה שדה מקנה שאינו יכול למכרה אלא עד חובל. שכן ביובל חזרתה היא לבעליה הראשונים, כמו שכבר בארנו לעיל. **כֹּהֲנִים וְלוֹיִם אֵינָן מַחֲרִימֵן** – נכסיהם; **דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה** – כמבואר טעמו להלן. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: הַכֹּהֲנִים אֵינָן מַחֲרִימֵן, שֶׁהַחֲרָמִים שְׁלֵהֶם** – שהרי החרמים ניתנים לכהנים, ונמצא שהכהן המחרים זוכה בחרם מיד ואין בהחרמתו כלום. יש מדייקים, שטעם זה אינו אלא במיטלטלים, שכן המחרים מיטלטלים נותנם לכל כהן שירצה (לדעת ר' חייא בר אבין בגמרא; ברם, לפי דרוב"ם, אין ההלכה כן). אבל בקרקעות, שהמחרים נותנן לכהן שבאותו משמר, נמצא שאם הכהן המחרים אינו מאותו משמר, הרי אינו זוכה באותו חרם, אלא שבקרקעות הטעם הוא, משום שכתוב (ויקרא כה, לד): "כי אחוזת עולם הוא להם", כמבואר לקמן במשנתנו (תוספות רבי עקיבא איגא): **הַלוֹיִם מַחֲרִימֵם, שְׁאֵין הַחֲרָמִים שְׁלֵהֶן** – אלא של הכהנים בלבד. **רַבִּי אֱמִיר: נִרְאִים דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה** – בגמרא מבואר: נראים דברי רבי יהודה, לרבי שמעון, כלומר שמורה רבי שמעון לרבי יהודה, **בְּקִרְקָעוֹת** – שאף הלוים אינם מוחרמים קרקעות, **שְׁנֶאֱמַר** – בערי הלוים ומגרשיהם: **"כִּי־אַחֲזַת עוֹלָם הוּא לָהֶם"** – ואם הלוים יחרימו קרקעות, הרי יצאו מרשותם לכהנים ולא יהיו להם "אחוזת עולם"; **וּדְבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן** – שחולק במשנתנו על רבי יהודה ואומר: הלוים מוחרמים, לא אמרם אלא **בְּמִטְלָטְלִים, שְׁאֵין הַחֲרָמִים שְׁלֵהֶם** – של הלוים, ולכן יכולים הם להחרים, וליתנם לכהנים. בגמרא מבואר טעם המחלוקת במיטלטלים, שלדעת רבי יהודה הוקשו מיטלטלים לשדה אחוזה, שנאמר בחרמים (ויקרא כה, כח): "מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו" – מה שדה אחוזה אין הלוים מוחרמים, כמו שכתוב: "כי אחוזת עולם הוא להם", אף מיטלטלים אין הלוים מוחרמים. ורבי שמעון אינו לומד היקש זה. והלכה כרבי יהודה (רמב"ם הל' ערכין ו, ז; ברם, בפירושו למשנתנו כותב הרמב"ם, שאין הלכה כרבי יהודה; ואף הרב מברטנורא כותב, שהלכה כרבי שמעון; ועיין 'תוספות יום טוב').

י ו ש ל י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ו

חֲרָמֵי כֹהֲנִים – חרמים שהחרמום כדי ליתנם לכהנים, אין להם

ואפילו החרים כל צאנו, אלא שהשאר לו מבקרו, או שהחרים כל בקרו והשאר לו מצאנו, הרי הם מוחרמים; וכן עבדיו ושפחתיו הכנענים הכל מין אחד (ורא"ש). מכל מקום אם החרים כל בהמתו או כל עבדיו ושפחתיו או כל שדותיו, אינם מוחרמים; **דְּבָרֵי רַבִּי אֱלֶעָזָר** – וטעמו מבואר בברייתא בגמרא, שנאמר (ויקרא כה, כח): "אֲךָ כָל חֶרֶם אֲשֶׁר יֵחָרִים אִישׁ לִה' מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ (היינו מיטלטלים – רס"י) מֵאֲדָם (היינו עבדים ושפחות כנענים) וּבַהֲמָה וּמִשְׁדֵּה אַחֲזוֹתָהּ", ודורש רבי אלעזר: "מכל אשר לו" – ולא כל אשר לו; "מאדם" – ולא כל אדם; "ומשדה אחוזתו" – ולא כל שדה אחוזה; יכול לא יחרים, ואם החרים יהו מוחרמים? תלמוד לומר: "אֲךָ כָל חֶרֶם", וכל "אֲךָ" מיעוט הוא. ברם, אין הלכה כרבי אלעזר, אלא כחכמים הסוברים (בתוספתא ערכין), שאמנם לכתחילה לא יחרים אדם את כולו, אבל בדיעבד אם החרים, הרי אלו מוחרמים (עיין רמב"ם הל' ערכין ו, ב). **אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: מָה אִם לְגִבּוֹת אֵין אָדָם רִשְׁאֵי לְהַחֲרִים אֶת כָּל נִכְסָיו** – ואף על פי שמדובר כאן בחרם הניתן לכהנים, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, ולאחר שבא לידי הכהן הרי דינו כחולין, מכל מקום הרי זה נחשב "לגבוה", הואיל וכל זמן שהוא בבית הבעלים הרי הוא כהקדש לכל דבריו, שנאמר (ויקרא כה, כח): "כל חרם קודש קדשים הוא לה'", (תוספות ערכין כה, א; ברייתא ערכין כה, א); ולפיכך דורש רבי אלעזר בן עזריה קל וחומר: מה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים את כל נכסיו, שלא יבזבז את כולם לאחרים; **אָדָם חֵיב לְהִיּוֹת חָם עַל נִכְסָיו** – שלא יבזבז יותר מחומשו (ר' אילא: "באושא תקינו: המבזבז (לעניים) אבל יבזבז יותר מחומשו" (גמרא; עיין רמב"ם הל' ערכין וחרמין ת, יג).

ב א ו ר מ ש נ ה ו

משנתנו ממשיכה בדין חרמי כהנים, והיא באה ללמדנו, שאין אדם יכול להחרים דבר שאין גופו שלו. כן דנה היא ככהנים ובלויים, אם הם מוחרמים. **הַמַּחֲרִים בָּנוּ וּבָתוֹ** – כגון שאמר: הרי בני זה חרם (לכהנים), או: הרי בתי זו חרם, **עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעֶבְרִים** – שהחרים את עבדו העברי או את אמתו העבריה, **וְשָׂדֶה מְקֻנָּתוֹ** – או שדה שלקחה, החוזרת לבעליה הראשונים ביובל, **אֵינָן מַחֲרִימֵם** – לא חל עליהם החרם להינתן לכהנים, **שְׁאֵין אָדָם מַחֲרִים דָּבָר שְׁאֵינֹ שְׁלוֹ** – וכל אלו שנימנו לעיל אין גופם שלו. ובברייתא בגמרא (ערכין כה, א) למדים זה ממה שנאמר בפרשת החרמים (ויקרא כה, כח): "מכל אשר לו מאדם ובהמה", ודרשו: מה בהמה שיש לו רשות למכרה (ולכן יכול הוא להחרמה), אף כל שיש לו רשות למכרו (יכול הוא להחרים),

שְׁנָאֹמֶר (ויקרא כז, כח): "**כְּלִי־חֶרֶם קִדְשֵׁי־קֳדָשִׁים הוּא לֹה**". וְחֻכָּמִים אָמְרִים: סֶתֶם חֲרָמִים לִכְהֻנִּים, שְׁנָאֹמֶר (שם שם, כא): "**כְּשֶׁדָּה הֶחָרֵם לִפְנֵי תִהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ**". אִם בֶּן לָמָּה נֶאֱמָר (שם שם, כח): "**כְּלִי־חֶרֶם קִדְשֵׁי־קֳדָשִׁים הוּא לֹה**"? שְׁהוּא חָל עַל קֳדָשֵׁי קֳדָשִׁים וְעַל קֳדָשִׁים קָלִים.

ז מַחְרִים אֲדָם אֶת קֳדָשָׁיו, בֵּין קֳדָשֵׁי קֳדָשִׁים, וּבֵין קֳדָשִׁים קָלִים; אִם נִדָּר – נֹתֵן אֶת הַטֹּבָתוֹ. שׁוֹר זֶה עוֹלָה – אֲמִידִים בְּמָה אֲדָם רֹצֵה לִתֵּן בְּשׁוֹר זֶה, לְהַעֲלוֹתוֹ עוֹלָה שְׁאִינוֹ רָשָׁא. הַבְּכוֹר, בֵּין תָּמִים, בֵּין בְּעַל מוֹם – מַחְרִימִין אוֹתוֹ. בִּיצֵד פּוֹדִין אוֹתוֹ? (הַפּוֹדִין) אֲמִידִים בְּמָה אֲדָם רֹצֵה לִתֵּן בְּבָכוֹר זֶה, לִתְנוֹ לָבֶן בְּתוֹ אוֹ לָבֶן אֲחֻזָּתוֹ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: כְּתוּב אֶחָד אֲמִיר: "תִּקְדִּישׁ", וְכָתוּב אַחֵר אֲמִיר: "אֵל תִּקְדִּישׁ". אִי אֶפְשָׁר לֹאֲמַר תִּקְדִּישׁ, שֶׁכָּכֵר נֶאֱמָר "אֵל תִּקְדִּישׁ", וְאִי אֶפְשָׁר לֹאֲמַר אֵל תִּקְדִּישׁ, שֶׁכָּכֵר נֶאֱמָר "תִּקְדִּישׁ"; אָמַר

פירוש ברטנורא

דהכי אחרמינהו, דהא אין ראוי לבדק הבית אלא מעות: וחכמים אומרים סתם חרמים לכהנים. והלכה כחכמים. והמחרים מטלטלים בזמן הזה, וכן המחרים קרקעות בחוץ לארץ שרינם כמטלטלין לענין זה, נותנם לכהנים. והמקדיש לבדק הבית בזמן הזה שאין שם בית, פודה אותו לכתחילה בדבר מועט, ולא יפחות לכתחלה מארבעה זוזים או קרוב לזה, אבל לא בשוה פרוטה לבד או כיוצא בה, משום דליכא פרסומי מלתא: שהוא חל על קדשי קדשים. כדמפרש ואזיל, מחרים אדם את קדשיו כו'.

ז אִם נָדָר. אִם אָמַר הָרִי עָלַי עוֹלָה וּהִפְרִישׁ בַּהֲמָה לְנִדְרוֹ וְאָח"כ הִחְרִימָה, הוֹאִיל וְהוּא חַיִּיב בְּאֲחֻרִּיתָהּ אִם מִתָּה אוּ נִגְנְבָה, נִמְצָא שֶׁלּוֹ הָיָא וְנֹתֵן כָּל דְּמִיָּה לִכְהֵן וְאֵת הַבְּהֵמָה יִקְרִיב לְנִדְרוֹ, דִּהָא וְדָאִי יֵשׁ לֹה פְדִיּוֹן: וְאִם נִדְבָה הָיָא. דְּאִינוּ חַיִּיב בְּאֲחֻרִּיתָהּ אִם מִתָּה, הָא וְדָאִי לֹא חֵייל בַּה חֶרֶם, דְּלֹאֵן דִּידִיהָ הָיָא אֲלֵא בְּכִיר מוֹבִיתָה, וְמוֹבִית שִׁישׁ לוֹ בַּה יִתֵּן לִכְהֵן. כִּיצֵד, שׁוֹר זֶה עוֹלָה וְהִחְרִימֵנוּ, אֲמִידִים כְּמָה אֲדָם שְׁאִינוּ חַיִּיב בְּעוֹלָה רֹצֵה לִיתֵּן אִם יִמְצָא עוֹלָה בּוֹזֵל כִּדִּי לְהִקְרִיב דּוֹרוֹן לְקוֹנוֹ, וְכֹאֲתוֹן דְּמִים יִתֵּן זֶה, שׁוֹר הָיָא מוֹבִית הִנָּה שִׁישׁ לוֹ בַּה. שְׁהִרִי אִם מִתָּה אוּ נִגְנְבָה אִינוּ חַיִּיב בְּאֲחֻרִּיתָהּ, וּמִשְׁהַפְרִישָׁהּ יֵצֵא יְדֵי חוֹבֶתָהּ, וּמַעֲתָהּ אִינוּ מֵאִבָּד וְאִינוּ מִפְסֵד אֲלֵא שְׁלֹא הִקְרִיב דּוֹרוֹן לְקוֹנוֹ: שְׁאִינוּ רָשָׁא. שְׁאִינוּ חַיִּיב. תְּרֻגֹם נוֹשֵׂה רִשָּׁא: כִּיצֵד פּוֹדִין אוֹתוֹ. דִּהַבְּכוֹר גּוֹפּוּ אִינוּ מוֹחֲרִים, שְׁהִרִי אִינוּ שְׁלֹא אֲלֵא לִכְהֵן. אֲלֵא אֲמִידִים כְּמָה אֲדָם רֹצֵה לִתֵּן לְבַעַל הַבֵּית שִׁיתֵּן בְּכוֹרוֹ לָבֶן בְּתוֹ כְּהֵן אוּ לָבֶן אֲחֻזָּתוֹ, וְאוֹתָהּ מוֹבִית דִּידִיהָ, יִתֵּן בְּעַל הַבֵּית זֶה, לִכְהֵן בְּשִׁבִּיל הַחֶרֶם. וְדוֹקָא נֶקַם בֶּן בְּתוֹ אוּ בֶן אֲחֻזָּתוֹ כְּהֵן, דְּאִילוּ כְּהֵן גּוֹפּוּ לֹא מִצִּי לְמִיתוֹן מוֹבִית הִנָּה לְבַעַל הַבֵּית כִּדִּי שִׁיתֵּן הַבְּכוֹר לוֹ אוּ לִכְהֵן אַחֵר, דְּכִיּוֹן דִּבְכוֹר חַיִּי לִיה מִיחַי כְּכָהֵן הַמְּסִיעִי בְּבֵית הַגִּרְנוֹת לְרוֹשׁ וְלוֹרוֹת כִּדִּי שִׁיתֵּנוּ לוֹ תְּרוּמוֹת בִּשְׁכָרוֹ, וְאִשְׁתַּכַּח דְּלֹא שְׁקִיל בְּתוֹרַת תְּרוּמָה אֲלֵא בְּתוֹרַת שְׂכָר: כְּתוּב אֶחָד אֲמִיר תִּקְדִּישׁ. גְּבִי בְכוֹר כְּתִיב (דְּבָרִים ט"ז) כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד תִּקְדִּישׁ: וְכָתוּב אַחֵר אֲמִיר אֵל תִּקְדִּישׁ. (ויקרא כ"ז) אִךְ בְּכוֹר

משניות מבוארות – קהתי

פְּדִיּוֹן – שְׁנָאֹמֶר בְּחֶרֶם (ויקרא כז, כח): "לֹא יִמְכַר וְלֹא יִגָּאֵל", אֲלֵא **נִתְּנִים לִכְהֻנִּים** – אֲבָל חֲרָמִי בִּדְק הַבֵּית יֵשׁ לָהֶם פְּדִיּוֹן, שְׁהוֹאִיל וְאִין רָאִי לְבַדֵּק הַבֵּית אֲלֵא מַעוֹת, הָרִי עַל דַּעַת כֵּן הִחְרִימוֹם, שִׁיהוּ נַפְדִּים, וְיַפְלוּ מִיִּמְהָם לְבַדֵּק הַבֵּית. רַבִּי יְהוֹדָה בֶּן בֶּתְרִיא אָמַר: סֶתֶם חֲרָמִים לְבַדֵּק הַבֵּית – הָאֹמֶר סֶתֶם: "הָרִי זֶה חֶרֶם", וְלֹא פִירַשׁ אִם לְבַדֵּק הַבֵּית אִם לִכְהֻנִּים, מוֹקֵדֶשׁ הוּא לְבַדֵּק הַבֵּית, שְׁנָאֹמֶר: "**כְּלִי־חֶרֶם קִדְשֵׁי־קֳדָשִׁים הוּא לֹה**" – וּמִשְׁמַע שְׁהוּא קוֹדֵשׁ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וְחֻכָּמִים אָמְרִים: סֶתֶם חֲרָמִים לִכְהֻנִּים, שְׁנָאֹמֶר: "**כְּשֶׁדָּה הֶחָרֵם לִפְנֵי תִהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ**" – וּמִשְׁמַע, שִׁסְתָּם חֶרֶם הִרְיָהוּ לִכְהֻנִּים. אִם בֶּן לָמָּה נֶאֱמָר: "**כְּלִי־חֶרֶם קִדְשֵׁי־קֳדָשִׁים הוּא לֹה**"? שְׁהוּא חָל עַל קֳדָשֵׁי קֳדָשִׁים וְעַל קֳדָשִׁים קָלִים – כְּלוֹמַר שְׁאִין הַכְּתוּב בֹּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ שִׁסְתָּם חֲרָמִים לְבַדֵּק הַבֵּית, אֲלֵא בֹא הוּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שִׁיכּוֹל אֲדָם לְהַחֲרִים גַּם הַקְּדָשִׁים שִׁישׁ לוֹ, בֵּין קֳדָשִׁים קֳדָשִׁים וּבֵין קֳדָשִׁים קָלִים, כְּמַפּוֹרֵשׁ בְּמִשְׁנַה הַבָּאָה. וְכָכֵר הַזִּכְרוֹנוֹ, שְׁהִלְכָה כְּחֻכָּמִים.

בָּאֹר מִשְׁנָה ז

מִשְׁתַּנּוּ הִיא הַמֶּשֶׁךְ הַמִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת, וְהִיא בָּאָה לְבַאֵר מַה שֶּׁלְּמִדּוֹ שֶׁ בְּסִיפָא, שְׁהַחֲרָם חָל עַל קֳדָשֵׁי קֳדָשִׁים וְעַל קֳדָשִׁים קָלִים.

מַחְרִים אֲדָם אֶת קֳדָשָׁיו – שִׁיכּוֹל הוּא לֹמַר עֲלֵיהֶם, שִׁיהִיו חֶרֶם, **בֵּין קֳדָשֵׁי קֳדָשִׁים** – כְּגוֹן עוֹלָה, וּבֵין קֳדָשִׁים קָלִים – כְּגוֹן שְׁלָמִים: **אִם נִדָּר** – אִם הַקְּדָשִׁים הֵם נִדָּר, דִּהִינּוּ שְׁאֹמֶר: הָרִי עָלַי עוֹלָה (או שְׁלָמִים), וְהִפְרִישׁ בַּהֲמָה לְנִדְרוֹ, וְאַחֵר כֵּךְ אָמַר: הָרִי בַּהֲמָה זֶה חֶרֶם, **נֹתֵן אֶת הַדְּמִים**, אֶת שׁוּיָה שֶׁל בַּהֲמָה לִכְהֻנִּים; שְׁהוֹאִיל וְהוּא חַיִּיב בְּאֲחֻרִּיתָהּ, דִּהִינּוּ שְׁאֵם מִתָּה אוּ נִגְנְבָה, הוּא חַיִּיב לְהַבִּיא בַּהֲמָה אַחֶרֶת לְנִדְרוֹ, הָרִי אִי כְשָׁלוֹ, וְחָל עֲלֵיהָ הַחֶרֶם, הִלְכָּךְ נֹתֵן כָּל דְּמִיָּה לִכְהֻנִּים, וְאֵת הַבְּהֵמָה מִקְרִיב לְנִדְרוֹ, **אִם נִדְבָה** – אִם הַקְּדָשִׁים הֵם נִדְבָה, דִּהִינּוּ שְׁאֹמֶר: הָרִי בַּהֲמָה זֶה עוֹלָה (או שְׁלָמִים), שִׁבְכּוֹגֵן זֶה אִינוּ חַיִּיב בְּאֲחֻרִּיתָהּ, וְנִמְצָא שְׁאִינָה כְשָׁלוֹ שִׁיכּוֹל לְהַחֲרִים אֶת עֶרְכָּהּ, אִם אָמַר: הָרִי זֶה חֶרֶם, **נֹתֵן אֶת טוֹבָתוֹ** – טוֹבַת הִנָּה שִׁישׁ לוֹ בְּבַהֲמָה זֶה נֹתֵן לִכְהֻנִּים, כְּמוֹ שֶׁהִמְשַׁנָּה מִפְּרִשְׁתָּהּ וְהוֹלֶכֶת: שׁוֹר זֶה

עוֹלָה – אִם אָמַר: שׁוֹר זֶה עוֹלָה, וְאַחֵר כֵּךְ הִחְרִימוּ, אֲמִידִים בְּמָה אֲדָם רֹצֵה לִתֵּן בְּשׁוֹר זֶה, לְהַעֲלוֹתוֹ עוֹלָה שְׁאִינוֹ רָשָׁא – כְּלוֹמַר מִי שְׁאִינוּ חַיִּיב בְּעוֹלָה (תְּרֻגֹם "נוֹשֵׂה" – רִשָּׁא), אֲלֵא רֹצֵה הוּא לְהִקְרִיב דּוֹרוֹן לְקוֹנוֹ, אִם יִמְצָא עוֹלָה בּוֹזֵל, וְסָכּוֹם כֹּזֶה יִתֵּן הַמַּחְרִים לִכְהֻנִּים; שֶׁכֵּן טוֹבַת הִנָּה אוּ יֵשׁ לוֹ נִדְוָב שֶׁהִפְרִישׁ בַּהֲמָה לְקִרְבֵּן, שְׁאִף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁהַפְרִישָׁהּ יֵצֵא יְדֵי חוֹבֶתָהּ, וְאִם אֲבִידָה אִינוּ חַיִּיב בְּאֲחֻרִּיתָהּ, מְכָל מִקּוֹם הָרִי הוּא הִנָּה כְּשֶׁלֹּא אֲבִידָה, שִׁיכּוֹל לְהִקְרִיבָה דּוֹרוֹן לְקוֹנוֹ; הִלְכָּךְ כְּשֶׁהִחְרִימָה נֹתֵן לִכְהֻנִּים כְּעֶרְכָּהּ שֶׁל טוֹבַת הִנָּה זֶה שִׁישׁ לוֹ בַּה. הַבְּכוֹר, בֵּין תָּמִים, בֵּין בְּעַל מוֹם – שְׁנִינְהֶם נִתְּנִים לִכְהֵן, אֲלֵא שְׁאֵם הִיָּה תָּמִים, מִקְרִיב הַכְּהֵן אֶת דְּמוֹ וְאִמּוֹרֵיו לְמִזְבֵּחַ, מַחְרִימִין אוֹתוֹ – הִישְׁרָאֵל בְּעַל הַבְּכוֹר יִכּוֹל לְהַחְרִימוֹ. בִּיצֵד פּוֹדִין אוֹתוֹ – שֶׁכֵּן עַל הַבְּכוֹר גּוֹפּוּ לֹא חָל הַחֶרֶם, שְׁהִרִי אִינוּ שְׁלֹא אֲלֵא שֶׁל הַכְּהֵן, אֲלֵא שֶׁחָל עַל טוֹבַת הִנָּה שִׁישׁ לוֹ בְּבָכוֹר לִיתֵּנוּ לָכֵל כְּהֵן שִׁירְצָהּ, וּלְפִיכֵךְ שׁוֹאֵלֶת הַמִּשְׁנָה: כִּיצֵד פּוֹדִין אֶת הַבְּכוֹר. כְּלוֹמַר כִּיצֵד אֲמִידִים טוֹבַת הִנָּה שִׁישׁ לִישְׂרָאֵל בְּבָכוֹר? (הַפּוֹדִין) אֲמִידִים בְּמָה אֲדָם רֹצֵה לִתֵּן בְּבָכוֹר זֶה – בְּשִׁבִּיל בְּכוֹר זֶה, לִתְנוֹ לָבֶן בְּתוֹ אוּ לָבֶן אֲחֻזָּתוֹ – כִּדִּי שֶׁבְּעַל הַבְּכוֹר יִתְּנוּ לָבֶן בְּתוֹ אוּ לָבֶן אֲחֻזָּתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אֲדָם (שְׁבִתּוֹ אוּ אֲחֻזָּתוֹ יִשְׁאָה לִכְהֵן). וְבִנְה כְּהֵן: וְעֶרְכָּהּ שֶׁל טוֹבַת הִנָּה זֶה יִתֵּן בְּעַל הַבְּכוֹר לִכְהֻנִּים בְּשִׁבִּיל הַחֶרֶם. מִשְׁתַּנּוּ נֶקֶטָה דּוּקָא "לָבֶן בְּתוֹ אוּ לָבֶן אֲחֻזָּתוֹ", דִּהִינּוּ שְׁאֻתוֹ אֲדָם הוּא יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אִם הוּא כְהֵן, אֲסוּר לוֹ לִיתֵּן מַעוֹת לְבַעַל הַבְּכוֹר, כִּדִּי שִׁיתֵּנוּ לוֹ אוּ לְקִרְבוֹ אוּ לְחִבְרוֹ, שׁוֹה נִרְאֶה כְּכָהֵן הַמְּסִיעִי בְּגוֹרֵן לְרוֹשׁ וְלוֹרוֹת כִּדִּי שִׁיתֵּנוּ לוֹ תְּרוּמוֹת בִּשְׁכָרוֹ, וְהָרִי זֶה אֲסוּר, שֶׁנִּמְצָא שְׁלֹא יִתְּנוּ לוֹ תְּרוּמוֹת: בְּתוֹרַת מִתְּנֵת כְּהוֹנָה אֲלֵא בִּשְׁכָר מֵלֹאכְתּוֹ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: **כְּתוּב אֶחָד אֲמִיר** – בְּבָכוֹר: "תִּקְדִּישׁ" – "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבָקָר וּבְצֹאֲנָן הַזֶּכֶר תִּקְדִּישׁ לֹה" אֶלְהִיד" (דְּבָרִים טו, יט), וְכָתוּב **אַחֵר אֲמִיר**: "אֵל תִּקְדִּישׁ" – "אִךְ בְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹבֹר לֹה" בְּבַהֲמָה לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אוֹתוֹ" (ויקרא כז, כו). אִי אֶפְשָׁר לֹאֲמַר תִּקְדִּישׁ, שֶׁכָּכֵר נֶאֱמָר "אֵל תִּקְדִּישׁ", וְאִי אֶפְשָׁר לֹאֲמַר אֵל תִּקְדִּישׁ, שֶׁכָּכֵר נֶאֱמָר "תִּקְדִּישׁ"; אָמַר מַעֲתָה: מִקְדִּישׁ אוֹתָהּ הַקְּדָשׁ עָלָי – "תִּקְדִּישׁ" בֹּא לְהוֹרוֹת שְׁמוֹתָהּ לְהִקְדִּישׁוֹ הַקְּדָשׁ עָלָי, דִּהִינּוּ

מעתה: מקדישו אתה הקדש עליו, ואין אתה מקדישו הקדש מזבח.

פרק תשיעי

א המוכר את שדהו בשעת היוכל, אינו מתר לגאול פחות משתי שנים, שנאמר (ויקרא כה, טו): "במספר שני תבואת ימכר-לך". היתה שנת שדפון, וירקון, או שביעית – אינה עולה לו מן המנן. נרה, או הובירה – עולה לו מן המנן. רפי אלעזר אומר: מכרה לו לפני ראש השנה, והיא מלאה פרות – הרי זה אוכל ממנה שלש תבואות לשתי שנים.

פירוש ברטנורא

אשר יבכר לה' בבמה לא יקדיש איש אותו: הקדש עליו. להעלותו בדמים שיתן טובת הנאתו כמה אדם רוצה ליתן בו להעלותו עולה שאינו חייב בה אלא כדי לעשות דורון לקונו: ואי אתה מקדישו הקדש מזבח. שיהא שם [זבח] אחר חל עליו. ורבנן דנפקא להו חך דרשא לעיל מכל חרם קודש קדשים, אל תקדיש מיבעי להו ללאו, שאם מתפסו לשם זבח אחר עובר בלאו, ותקדיש מיבעי להו לומר שמצוה להקדישו ולומר זה קדוש לכבודה, ואע"ג דמאליו הוא קדוש. ור' ישמעאל לית ליה חך דרשא. והלכה כחכמים:

ט א המוכר את שדהו בשעת היוכל. בשעה שהיוכל נהג. אבל בשנת היוכל עצמה אינו רשאי למכור, ואם מכר, המכר בטל ומחזור הדמים: אינו מותר לגאול. ואפילו נתרצה לוקח, אין שומעים לו, דכתיב (שם כ"ה) במספר שנים אחר היוכל תקנה, שתהא קנייה לו שתי שנים. ואם מהדר לה מקמי חכי, עובר בעשה. ומוכר נמי עובר בעשה אם גואלה קודם שתי שנים, דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך. אבל לאחר שתי שנים אם רצה לפדותה פודה אותה בעל כרחו של לוקח ונותן לו לפי מה שמכרה, דכתיב (שם) וחשב לו את שני ממכרו, שמושב כמה שנים משמכרה עד היוכל, ומחלק הדמים לפי השנים. כגון אם מכרה עשר שנים לפני היוכל במנה, נמצא שמכר פירות כל שנה ושנה בעשרית מנה, שהרי פתם מכירה אינה אלא עד היוכל, שהתה ביד הלוקח חמש שנים ואח"כ בא מוכר לגאולה, מנכה לו לוקח חצי מנה: אינה עולה ממנן. שתי שנים. דהא שני תבואות כתיב, שתי שנים הראוין לתבואה תשהא ביד הלוקח. אבל היתה שנה הראויה לתבואה, ונרה היינו שחרשה ועשאה שדה ניר ולא זרעה, או הובירה שהניחה בור ואפילו ניר לא עשה בה, איהו דאפסיד אנפשה, ועולה לו במנן שתי שנים: שלש תבואות לשתי שנים. אותה תבואה העומדת בה בשעת קניה, ושתי תבואות בשתי שנים שתעמוד בידו. ור' אלעזר לא פליג אתנא קמא ברא אלא דברי הכל היא:

משניות מבוארות – קהתי

המוכר את שדהו – שדה אחוזה, בשעת היוכל – בזמן שהיוכל נהג (שאילו בשנת היוכל עצמה אינו רשאי למכור; ואם מכר, המכר בטל – גמרא). אינו מתר לגאול – את השדה מיד הלוקח, כמו שבארנו לעיל, פחות משתי שנים – קודם שעברו שתי שנים מזמן המכירה, שנאמר: "במספר שני תבואת ימכר-לך" – ואין "שני" פחות משתי שנים, שמיעוט רבים שנים; ומכאן שצריכה השדה להיות לכל הפחות שתי שנים ביד הלוקח. בגמרא מדרייקם, שמשנתנו לא נקטה "אינו גואל פחות משתי שנים" אלא "אינו מותר לגאול". ומכאן שיש בזה גם איסור; ואפילו להראות זוזים ללוקח, כדי שייטב בעיניו להחזירה לו, אסור. ולא רק המוכר נצטווה על כך, אלא אף הלוקח, שנאמר (ספרי): "במספר שנים אחר היוכל תקנה מאת עמיתך", ומשמע שתהא קנייה לו לפחות שתי שנים, ואם החזירה קודם לכן, אף הוא – כמוכר – עובר בעשה. ברם, לאחר שתי שנים, יכול המוכר לפדות את שדהו בעל כרחו של לוקח, כמו שכבר בארנו בהקדמה למשנתנו. היתה שנת שדפון – שנתיבשה התבואה על ידי רוח קדים או שרב, וירקון – מין מחלת התבואה, שהיא מצחיבה ונכמשת, או שביעית – שנת שמיטה, כלומר אם אחת משתי השנים היתה שנת שדפון או ירקון או שנת שביעית, אינה עולה לו – ללוקח, מן המנן – של שתי שנים, שנאמר: "במספר שני תבואות", והרי שנים אלו לא היו "שני תבואות". נרה – חרש הלוקח את השדה שנה ולא זרעה, או הובירה – הניח את השדה בורה שנה, שלא חרשה ולא זרעה, כדי שתנוח ותוסיף כוח, עולה לו מן המנן – של שתי שנים, שהרי השנה היתה ראויה לתבואה, אלא שהוא לא עיבד את השדה וגרם הפסד לעצמו. רפי אלעזר אומר: מכרה לו לפני ראש השנה, והיא מלאה פרות – מכר אדם את שדהו לחברו לפני ראש השנה, והיתה השדה מלאה פירות, היינו תבואה בשלה, הרי זה – הלוקח, אוכל ממנה שלש תבואות לשתי שנים – אותה תבואה העומדת בה בשעת המכירה ושל שתי השנים הבאות, ואף על פי כן כשהמוכר גואל את השדה אינו מנכה ללוקח אלא כנגד שתי שנים בלבד, שנאמר: "במספר שני תבואות" – שנים של תבואות מחשבים ולא תבואות בלבד; והרמב"ם מביא על כך את הפסוק האמור במקדיש שדה אחוזה (ויקרא כה, יח): "על פי השנים" וזל

להעלותו בדמים, שיאמדו כמה יתן לו אדם בשביל בכור זה כדי שיתנו לבן בתו כחן, כמו שבארנו לעיל, וסכום כזה יתן בעל הבכור לבדק הבית או לכהנים, כפי שהחרים; ואין אתה מקדישו הקדש מזבח – כגון לעשותו עולה או שלמים, כלומר ש"לא יקדיש" בא להורות, שלא חל על הבכור שם קרבן אחר. בגמרא מובא, שלדעת חכמים, שלמדים דינו של רבי ישמעאל מן הכתוב "כל חרם קודש קדשים הוא" (לעיל משנה ו), לא הכתוב "לא יקדיש" ללמד, שהמתפס על הבכור שם קרבן אחר עובר ב"לא תעשה". והכתוב "תקדיש" בא ללמד, שאף על פי שהבכור קדוש מאליו, מכל מקום מצוה להקדישו בפסח ולומר: הרי זה קדוש לבכור. ברם, רבי ישמעאל סובר, הואיל והבכור קדוש מרחם אין צורך להקדישו.

יוסרביעי

באור משנה א

כתוב בתורה (ויקרא כה, כג): "והארץ לא תמכר לצמיתות". פסוק זה בא ללמדנו, שבארץ ישראל, בזמן שהיוכל נהג, אין שדה נמכרת לעולם (לחלוטין), אלא חוזרת היא בשנת היוכל מידי הלוקח לבעליה הראשונים, כמו שנאמר (שם שם, ט): "וקדשתם את שנת החמישים שנה... יוכל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו", וכן (שם שם, יג): "בשנת היוכל הזאת תשובו איש אל אחוזתו". מכאן, שהמוכר שדה אחוזתו לחברו, אינו מוכר לו את גוף הקרקע, אלא את תבואותיה בלבד, ומחיר השדה מחושב לפי מספר התבואות שיהנה מהן הלוקח עד שנת היוכל. ברם, ורש"י המוכר או קרובו לגאול את שדהו מידי הלוקח עוד לפני שנת היוכל, ואין הלוקח יכול לעכב עליו, כמו שנאמר (שם שם, כה"כ): "כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו, ובא גואלו הקרוב אליו וגאל את ממכרו אחיו. ואיש כי לא יהיה לו גואל, והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו, וחשב את שני ממכרו והשיב את העדף לאיש אשר מכר לו ושב לאחוזתו. ואם לא מצאה ידו די השיב והיה ממכרו ביד הקונה אותו עד שנת היוכל, ויצא יוכל ושב לאחוזתו". נמצאנו, איפוא, למדים, שאם המוכר או קרובו רוצה לגאול את השדה, היהו מחזיר ללוקח "את העדף", כלומר הסכום המגיע לו בעד השנים שנשארו עד שנת היוכל, לפי חשבון הדמים ששילם לו בשעת המכירה, והשדה חוזרת לבעליה. למשל אם מכר לו את השדה עשר שנים לפני היוכל במאתיים דינר, וכעבור שש שנים הוא בא לגאול אותה, הואיל ולפי חשבון דמי המכירה יוצא שמחיר התבואות של כל שנה הוא עשרים דינר, היהו נותן ללוקח בעד ארבע השנים שנשארו עד שנת היוכל שמונים דינר, ומקבל מירו בחזרה את שדהו. – משנתנו באה ללמד שאין רשאים לגאול את השדה, אלא לאחר שעמד בידיו הלוקח לכל הפחות שתי שנים שלמות, כפי שיבואר.

ב מְכַרָּה לְרֹאשׁוֹן בְּמִנְהָ, וּמְכָר הָרִאשׁוֹן לְשֵׁנִי בְּמֵאֲתָיִם – אֵינוֹ מִחְשָׁב אֶלָּא עִם הָרִאשׁוֹן, שְׁנָאֻמְרָ (ויקרא כה, כו):
"לְאִישׁ אֲשֶׁר מְכָר־לוֹ". מְכַרָּה לְרֹאשׁוֹן בְּמֵאֲתָיִם, וּמְכָר הָרִאשׁוֹן לְשֵׁנִי בְּמִנְהָ – אֵינוֹ מִחְשָׁב אֶלָּא עִם הָאֲחֵרוֹן,
שְׁנָאֻמְרָ: "לְאִישׁ", לְאִישׁ אֲשֶׁר בְּתוֹכָהּ. לֹא יִמְכָּר בְּרִחוּק וַיִּגָּאֵל בְּקָרֹב, בָּרַע וַיִּגָּאֵל בִּיפָּה. לֹא יִלּוּה וַיִּגָּאֵל, וְלֹא יִגָּאֵל
לְחֻצָּאִים. וּבִהְדִּיּוֹט מִתֵּר בְּכָלָן. זֶה חֲמֹר בְּהִדְיוֹט מִבְּהֻקְדָּשׁ.

פירוש ברטנורא

ב אינו מחשב. המוכר כשכא לנאלה: אלא עם הראשון. ואותו חשבון ינכה לו כל שנה ושנה שאכלה, והמותר ישלם לו: אשר מוכר לו. בנאל שדה ממכרו כתיב, והשיב את העודף לאיש אשר מוכר לו: לאיש אשר בתוכה. שהוא מוצא עתה בתוך השדה כשכא לפדותה. ומגל דרשין לקולא גבי מוכר ולא דרשין לחומרא, גמירין גאולה גאולה מעבר עברי, בשדה אחוזה כתיב (ויקרא כ"ה) ומצא כדי גאולתו, ובעבר עברי כתיב (שם) גאולה תהיה לו, מה להלן להקל אף כאן להקל. והתם מגל דלהקל, דתניא, נמכר במנה והשיבו ועמד במאתים, מנין שאין מחשבים אלא במנה וכמו שהניע מאותו מנה לכל שנה כך במנה לו, תלמוד לומר מכסף מקנתו. ומנין שאם נמכר במאתים והכסף ועמד על מנה שאין מחשבים אלא במנה, תלמוד לומר כפי שני, כלומר כפי מה שהוא שוה באותה שעה: לא ימכור. שדה רחוקה שיש לו, כדי לגאול שדה זו שהיא בקרוב. וכן לא ימכור ברע כדי שיגאל שדה זו שהיא יפה. ולא ילוה מאחרים כדי שיגאל. ואינו גואל חצי השדה שמכר אלא או גואל כולה או לא כלום. וכל הני לפינן מקרא דכתיב (שם) והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו. והשיגה ידו מעצמו, ולא שילוח ויגאל. ומצא, משמע שימצא דבר שלא היה מצוי לו בשעה שמכר, פרט למוכר ברחוק כדי לגאול בקרוב, ברע כדי לגאול ביפה, שהיה מצוי לו בשעה שמכר. כדי גאולתו, [כדי גאולה] הוא גואל ואינו גואל לחצאים: ובחקדש מותר בכולו. המקדיש שדהו מותר למכור שדה אחרת, או ללוות, כדי לגאולה, ואם אינו מספיק לגאול כולה יגאל חציה וכשתשיג ידו יגאל כולה:

משניות מבוארות – קהתי

(עד היובל), לפיהן ישיב גאולתו מכסף מקנתו. ואם מעט נשאר בשנים... וחשב לו כפי שניר. ודרשו: "אם עוד רבות בשנים", אם נתרבה כספו בשנים – "מכסף מקנתו"; "ואם מעט נשאר בשנים", אם נתמעט כספו בשנים – "כפי שניר". כפי השנים שעומד בהן, כלומר כפי מה שהוא שווה באותה שעה. ומה שם מקילים, אף כאן מקילים. **לֹא יִמְכָּר בְּרִחוּק** – אינו רשאי למכור שדה הרחוקה מן העיר או מביתו, **וַיִּגָּאֵל בְּקָרֹב** – כדי שיגאל שדה זו שהיא קרובה לעיר או לביתו; **בָּרַע וַיִּגָּאֵל בִּיפָּה** – לא ימכור שדה רעה כדי שיגאל שדה זו שהיא יפה. בתוספות מבואר, שהוא הדין להיפך, שלא ימכור בקרוב כדי לגאול ברחוק, ולא ימכור ביפה כדי לגאול ברע, אלא שמשנתנו נקטה כדרכו של דבר. **לֹא יִלּוּהּ** – כסף מאחרים, **וַיִּגָּאֵל** – את שדהו, **וְלֹא יִגָּאֵל לְחֻצָּאִים** – חצי השדה, אלא או גואל כולה או כלל לא; בגמרא למדים כל זה מן הכתוב (שם כו, כז): "והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו", שדרשוהו: "והשיגה ידו" – ידו עצמו, ולא שילוח ויגאל; ומצא – משמע שימצא דבר שלא היה מצוי לו בשעה שמכר, פרט למוכר ברחוק כדי לגאול בקרוב, ברע כדי לגאול ביפה, שהיה זה מצוי לו בשעה שמכר; "כדי גאולתו" – מלמד שכדי גאולה הוא גואל, ואינו גואל לחצאין. **וּבִהְדִּיּוֹט** – המקדיש שדה אחוזתו ובא לגאולה, **מִתֵּר בְּכָלָן** – מותר למכור שדה אחרת או ללוות מעות כדי לגאול את השדה שהקדיש, וכן רשאי הוא לגאול אותה לחצאין; **זֶה חֲמֹר בְּהִדְיוֹט מִבְּהֻקְדָּשׁ** – בדבר זה יש בגאולת השדה מיד ההדיוט חומרה שאינה בגאולת השדה מיד ההקדש. בגמרא מובאת ברייתא: "ואם גאל יגאל" (במקדיש שדה אחוזתו נאמר; **ויקרא כה, יט**) – מלמד שלווה וגואל, וגואל לחצאין. אמר רבי שמעון: מה טעם החמירה התורה בזה (בהדיוט מבהקדש)? לפי שמצינו במוכר שדה אחוזה שיפה כוחו, שאם הגיע יובל ולא נגאלה, חוזרת לבעלים ביובל. הורע כוחו שאינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין. אבל מקדיש שדה אחוזה, הואיל והורע כוחו, שאם הגיע יובל ולא נגאלה, יוצאת לכהנים, יפה כוחו שלווה וגואל, וגואל לחצאין.

י ו ס ח מ י ש

באור משנה ג

כתוב בתורה (ויקרא כה, כט-ל): "ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה והיתה גאולתו עד חם שנת ממכרו, ימיס תהיה גאולתו. ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וקט הבית אשר בעיר אשר לא (י"ז קרי) חומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו, לא יצא בייבול". פרשה זו באה ללמדנו, שהמוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון, שונה דינו מדין המוכר שדה אחוזה, שכן רשאי הוא לגאול מיד הקונה עד תום שנה מיום שנמכר הבית, ואינו מנכה ללוקח את שכר הדירה בעד החדשים שדר בבית. ואם לא גאלו בתוך השנה, הריהו נשאר בידי הלוקח לצמיתות,

על פי התבואות (הל' שמיטה ויובל יא, ו). בגמרא מובאת ברייתא: "רבי אלעזר אומר: מניין שאם מכרה לו לפי ראש השנה מליאה פירות, שלא יאמר לו (המוכר) הבא לפדותה לסוף שתי שנים: הנוח לפני (את השדה מליאה פירות) כדרך שהנחתי לפניך (כשמכרתיה לך)? תלמוד לומר: "במספר שני תבואות ימכר לך" – פעמים שאדם אוכל שלוש תבואות בשתי שנים (שכן) "שני תבואות" משמע כל תבואות שיש בשתי השנים, מאחר שלא נאמר "מספר שנים" או "מספר תבואות" – (רש"י). רבי אלעזר אינו בא לחלוק אלא להוסיף על דברי תנא קמא, והכל מודים בזה (רמב"ם: ברטנורא).

באור משנה ב

משנתנו מוסיפה ללמד דיני גאולת שדה אחוזה.

מְכַרָּה לְרֹאשׁוֹן בְּמִנְהָ – מכר בעל השדה את שדהו לראובן במאה זו, **וּמְכָר הָרִאשׁוֹן לְשֵׁנִי בְּמֵאֲתָיִם** – וראובן מכר את השדה לשמעון במאתים זו, **אֵינוֹ מִחְשָׁב אֶלָּא עִם הָרִאשׁוֹן** – כשכא בעל השדה לגאול את שדהו מיד שמעון, אינו מחשב אלא עם הלוקח הראשון, היינו עם ראובן, כפי ששילם הוא במחיר השדה, כגון אם מכר את שדהו עשר שנים לפני שנת היובל, ובא לפדותה לאחר שלוש שנים, הואיל ולפי חשבון הדמים ששילם לו ראובן יוצא שמחיר התבואות של כל שנה הוא עשרה זוזים, אין הוא נותן לשמעון אלא שבעים זוז בעד שבע השנים שנשארו עוד עד היובל, **שְׁנָאֻמְרָ: "לְאִישׁ אֲשֶׁר מְכָר־לוֹ"** – "והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו", והיינו ללוקח הראשון. **מְכַרָּה לְרֹאשׁוֹן** – לראובן, **בְּמֵאֲתָיִם** – זו, **וּמְכָר הָרִאשׁוֹן לְשֵׁנִי** – וראובן מכר את השדה לשמעון, **בְּמִנְהָ** – במאה זו, **אֵינוֹ מִחְשָׁב** – בעל השדה שכא לגאול את שדהו מידי שמעון, **אֶלָּא עִם הָאֲחֵרוֹן** – עם שמעון, כפי הדמים ששילם הוא לראובן, **שְׁנָאֻמְרָ: "לְאִישׁ"** – "והשיב את העודף לאיש...", והרי יכול היה לכתוב: "לאשר מכר לו", ולמה נאמר: "לאיש"? **לְאִישׁ אֲשֶׁר בְּתוֹכָהּ** – למי שהוא האיש, היינו האדון, בעל השדה, שהוא נמצא עכשיו בתוכה (ענין "תוספות יום טוב"). נמצא הכתוב בא לומר שפעמים מחשב ומשיב את העודף לאיש, היינו למי שהוא עתה בתוך השדה, ופעמים לאשר מכר לו בתחילה, והולכים לקולה לטובת המוכר. בגמרא מבואר הטעם, שלמדים דבר זה גזירה שוה "גאולה גאולה" מעבר עברי, שכן כאן כתוב (ויקרא כה, כו): "ומצא כדי גאולתו", ובעבר עברי שנמכר לגר תושב או לעקר משפחת גר (שם שם, מח): "גאולה תהיה לו"; והרי שם מקילים, שבין אם נמכר במנה והשיב ועמד על מאתיים, ובין אם נמכר במאתים והכסף ועמד על מנה, אין מחשבים אלא במנה, שנאמר (שם שם, נא-נב): "אם עוד רבות בשנים

ג המוכר בית בבתי ערי חומה – הרי זה גואל מיד, וגואל כל שנים עשר חדש; הרי זה כמין רבית, ואינה רבית. מת המוכר – יגאל בנו. מת הלוקח – יגאל מיד בנו. אינו מונה לו שנה, אלא משעה שמכר לו, שנאמר (ויקרא כה, ל): "עד־מלאת לו שנה תמימה". ובשהוא אומר: "תמימה" – להביא חדש העבור. רבי אומר: יתן לו שנה ועבורה.

ד הגיע יום שנים עשר חדש ולא נגאל – היה חלוט לו. אחר הלוקח ואחד שנתן לו מתנה, שנאמר (שם): "לצמיתת". בראשונה היה נממן יום שנים עשר חדש, שיהא חלוט לו; התקין הלל הזקן, שיהא חולש את מעותיו בלשפה, ויהא שובר את הדלת ונכנס. אימתי שירצה הלה, יבוא ויפול את מעותיו. ה כל שהוא לפניו מן החומה – הרי הוא בבתי ערי חומה, חוץ מן השדות. רבי מאיר אומר: אף השדות. בית

פירוש ברטנורא

ג הרי זה גאל מיד. ואין דינו כדון שדה אחוזה שאינו גואל פחות משתי שנים: הרי זה כמין ריבית. שכשמוכר לו מעותיו בתוך שנה ואין זה מנכה לו כלום נמצא שנשתמש בביתו בשכר המתנת מעותיו: ואינה ריבית. גמורה. דרביה לא מקריא אלא על ידי הלואה שוראי באה לידי רבית, שאינה נחלשת לעולם, ולא על ידי מכר שהרי אם לא יגאלה ותחלוט לו אין כאן רבית: יגאל בנו. בתוך שנה אם ירצה. אבל לאחר שנה, נחלט ואינו נגאל עוד, כדכתיב ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וגו': משעה שמכר לו. שאם מכרה ראונו לשמעון בניסן ושמעון ללוי באייר, כיון שהגיע ניסן הוא נחלט, ואין מונין למכר שני אלא לראשון, שנאמר עד מלאת לו, דמשמע לזה שהיתה שלו: להביא חודש העיבור. שאם היתה שנה מעוברת אינה נחלשת עד שלשה עשר חודש: שנה ועיבורה. בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת נותנים לו שנת לבנה שהיא שלש מאות וחמשים וארבע יום. וימים שיתרים שנת חמה על שנת לבנה אחד עשר יום שבכעבורו אנו מעברים השנה. והלכה כחכמים:

ד ואחד הנותן במתנה. אם רצה לגאול בתוך שנתו, יגאל, ואם לאו חלוט לו: היה נממן. לוקח, ביום שנים עשר חודש. כדי שלא ימצאהו מוכר ליתן את מעותיו ויהא נחלט לו: שיהא חולש. שהא ממיל מעותיו ללשכת הקדש שבקבורה: ויהא שובר את הדלת. של בית שמכר. ונכנס. חולש, כמו חולש על גוים (ישעיה יד):

ה כל שהוא לפניו מן החומה. כגון בתי הברדים שעושין בהן שמן ובתי מרחצאות ומגדלים ובורות שיחין ומעורות. דכתיב אשר בעיר, לרבות כל שבתוך העיר. יכול שאני מרבה את השדות, תלמוד לומר הבית, פרט לשדות שאינן דומים כלל לבית: ר' מאיר אומר אף השדות. לאו שדות ממש קאמר ר' מאיר, דהא בית כתיב, ושדות לא דמו לבית. אלא קרקע של סלעים ומצולה שאינן ראויין לזריעה ועשוין לבנין הבית. מקום סלעים, ליטול משם אבנים

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

הגיע יום שנים עשר חדש – יום האחרון של שנים עשר חודש, ולא נגאל – הבית, היה חלוט לו – ללוקח, כלומר שנשאר בידו לחלוטין. אחר הלוקח ואחד שנתן לו מתנה – בין הלוקח ובין המקבל מתנה, שאף הנותן בית במתנה לחברו, רשאי לגאלו בתוך שנה לנתינה, ואם לא גאלו, הריהו חלוט למקבל, שנאמר: "לצמיתת" – "וקם הבית אשר בעיר אשר לו חומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו", ודורשים, שתיבת "לצמיתות" באה לרבות את הניתן לו במתנה, שלאחר שנים עשר חודש הרי זה נחלט בידו. בגמרא מבואר, שהדרשה היא ממה שכתוב "לצמיתות" ולא "לצמית". ויש דעה, שכל התיבה הזאת מיותרת היא (עיי' "תורה תמימה"). בראשונה היה נממן – הלוקח, יום שנים עשר חדש – ביום האחרון של שנים עשר חודש, שהיה הלוקח מתחבא שלא ימצאנו המוכר ויגאל מידו את הבית, כדי שיהא חלוט לו – הבית; התקין הלל הזקן, שיהא חולש את מעותיו בלשפה – שיהא המוכר מטיל מעותיו ללשכת האוצר שבמקדש; ויש מפרשים: בלשכה של בית דין (תפארת ישראל). ויהא שובר את הדלת – של הבית, ונכנס – לתוכו. אימתי שירצה הלה – הלוקח, יבוא ויטל את מעותיו – מהלשכה.

י ו ש י

באור משנה ה

משנתנו באה ללמד, מה נכלל בדון בתי ערי חומה.

כל שהוא לפניו מן החומה – של העיר, לרבות בתי הבר, שעוצרים בהם זיתים לשמן, ובתי מרחץ, ומגדלים, ובורות שיחין ומעורות, הרי הוא בבתי ערי חומה – ואינו נגאל אלא בתוך השנה, שנאמר (ויקרא כה, ל): "וקם הבית אשר בעיר", ודרשו: "אשר בעיר" (שתיבות מיתרות הן) – לרבות כל שבתוך העיר; חוץ מן השדות – שבעיר, שנאמר: "וקם הבית". בית וכל הדומה לבית, פרט

ואינו יוצא חיובל. אבל בתי התצרים, היינו בתים בכפרים או בעיירות, דינם כדון השדות, שנגאלים עד שנת חיובל, והגואל מנכה ללוקח כנגד השנים שהיה הבית ברשותו. ואם לא נגאלו עד שנת חיובל, הרי הם חוזרים לבעליהם בשנת חיובל בלא פדיון. – משנתנו ושלוש המשניות שלאחריה עוסקות בפרטי הדינים של המוכר "בית מושב עיר חומה".

המוכר בית בבתי ערי חומה – מי שמכר את ביתו שבתוך אחת מן הערים המוקפות חומה, הרי זה גואל מיד – רשאי הוא לגאלו מיד, דהיינו להחזיר ללוקח את הכסף שקיבל ממנו ולקבל ממנו בחזרה את ביתו, ואין דינו כשדה אחוזה, שאינו גואל בפחות משתי שנים. וגואל כל שנים עשר חדש – מיום שמכר את הבית; הרי זה כמין רבית – שאם הוא גואל את הבית בתוך השנה, ומחזיר ללוקח את כל הכסף שקיבל ממנו בשעת המכירה, ואינו מנכה לו כלום בעד הזמן שדר בבית, הרי זה נראה כאילו דר בו הלוקח בשכר המתנת מעותיו משעת המכירה עד עכשיו, ואינה רבית – שאין ריבית אלא בהלואה ולא במכר; ובגמרא מובאת דעה, שאמנם אף זו נחשבת ריבית, אלא שהתורה התירה. מת המוכר, יגאל בנו – רשאי בנו של המוכר לגאול את הבית בתוך השנה. מת הלוקח, יגאל מיד בנו – רשאי המוכר או בנו לגאול את הבית מיד בנו של הלוקח. אינו מונה לו שנה – אין מונים שנה למוכר, אלא משעה שמכר לו – שאם מכרו הלוקח לאחר, אין מונים שנה אלא משעת המכירה ללוקח הראשון, שנאמר: "עד־מלאת לו שנה תמימה" – "ו"ז" משמע: לזה שהיה הבית שלו. ובשהוא אומר – וזה שהכתוב מוסיף ואומר: "תמימה" – "שנה תמימה". להביא חדש העבור – הרי זה בא לרבות את חודש העיבור, שאם היתה השנה מעוברת, הרי הוא יכול לגאול כל שלושה עשר חודש. רבי אומר: יתן לו שנה ועבורה – בין בשנה פשוטה ובין בשנה מעוברת נותנים לו שנה, היינו שנים עשר חדשי לבנה, ועוד אחד עשר יום ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה. רבי יהודה הנשיא חולק על תנא קמא וסובר, שתיבת "תמימה" באה להורות על שנת חמה, דהיינו שלוש מאות וששים וחמישה ימים. והלכה כתנא קמא.

הַבְּנוּי בַּחֹמֶה – רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֵינוֹ כְּבִיתִי עָרֵי חוֹמָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: כֹּתֵל הַחִיצוֹן הוּא חוֹמָתוֹ.
ו עִיר שְׁגוּגוֹתֶיהָ חוֹמָתָהּ, וְשִׂיאֶיהָ מִקְּפַת חוֹמָה מִיָּמֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון – אֵינָהּ כְּבִיתִי עָרֵי חוֹמָה. וְאֵלּוּ הֵן כְּבִיתֵי עָרֵי חוֹמָה: שְׁלֹשׁ חֲצֵרוֹת שֶׁל שְׁנֵי שָׁנִי בְּתִים, מִקְּפֹת חוֹמָה מִיָּמֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון, כְּגֹון: קֶצֶרָה הַיִּשְׁנָה שֶׁל צְפוּרִים, וְתִקְרָה שֶׁל גֹּשׁ חֶלֶב, וְיֹדֶפֶת הַיִּשְׁנָה, וְגִמְלָא, וְגִדְדָה, וְאֹזֶנוֹ, וִירוּשָׁלַיִם; וְכֵן כִּיּוֹצֵא כֶּהֱן.
ז כְּבִיתֵי הַחֲצֵרִים – נוֹתְנִים לָהֶם כַּחַ הַיָּפֶה שֶׁבְּכִיתִי עָרֵי חוֹמָה, וְכַח הַיָּפֶה שֶׁבְּשִׁדְרוֹת: נִגְאָלִין מִיָּד, וְנִגְאָלִין כָּל

פירוש ברטנורא

לבנין. ומצולה, ליטול משם חול לבנין. ואין הלכה כר' מאיר: אינו כבתי ערי חומה. להיות נחלט בסוף שנה: כותל החיצון הוא חומתו. ונידון כבתי ערי חומה. והלכה כר' יהודה:

ו שנגזותיה חומתה. שלא הקיפה חומה אלא הקיפה בתים ותכיפת הבתים זו לזו הן כחומה: אינה כבתי ערי חומה. רחומה כתיב ולא שנגזותיה חומתה: ושאינה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. אבל המוקפת חומה מימות יהושע אע"פ שאין לה חומה עכשיו, נידון כבתי ערי חומה. דלוא חומה כתיב, מלא בוי"ו ואל"ף, דמשמע לו ומשמע לא, כלומר אין לו עכשיו והיה לו חומה קודם לכן הוי נמי בית חלוט בה: שלש חצרות. שכל אחת ואחת שני בתים, מקרי עיר: כגון קצרה. שם עיר קמטה שהיתה מחוץ לצפורי: והקרא שבנוש חלב וכו'. כל הנך דחשיב במתניתין, ידועים שהיו מוקפות מימות יהושע בן נון. וירושלים דקחשיב במתניתין, קי"ל דאין בית חלוט בירושלים, הלכך איכא למ"ד בגמרא דתרת ירושלים הוו ואין זו ירושלים הקדושה שאין הבית חלוט בה, אלא ירושלים אחרת שהיתה בא"י וגם היא מוקפת חומה מימות יהושע, והיה הבית חלוט בה כשאר בתי ערי חומה:
ז בתי החצירים. שאין להם לעיירות חומה: כח יפה. כדמפרש ונגאלים מיד, שאין צריך לשהותו שתי שנים ביד הלוקח כשדור. דכתיב בהו גאולה תהיה

משניות מבוארות – קהתי

גורסים: וגדור. בעבר הירדן, ויחיד, ואזנו – שביהודה, בסביבות לוד (ראה עזרא ב, לג; נחמיה ז, לז; יא, לד-לה). וירושללים; וכן פיוצא כהן – בגמרא מובאת ברייתא, שביירושלים אין בית חלוט בה, לפי שלא נתחלקה לשבטים, ולא הזכירה משנתנו את ירושלים (לדעת רבי יוחנן). אלא לומר, שהיא עיר מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. ויש דעה אחרת בגמרא (דעת רב אשי). שהיו שתי ערים ירושלים; ומשנתנו אינה מדברת בירושלים הקדושה, שאין הבית חלוט בה, אלא בירושלים האחרת, שאף היא היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, והיה הבית חלוט בה כשאר בתי ערי חומה.

כן מובאת בגמרא שתי ברייתות, החולקות ביניהן, אם קדושה ראשונה (שקידש יהושע את הערים המוקפות חומה). קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא. וזה לשונן:

א. "למה מנו חכמים את אלו (מהערים שזכרו במשנה)? שכשעלו בני הגולה (כימי עזרא), מצאו אלו וקידשו. אבל ראשונות בסול משבטלה הארץ (הראשונות, שהיו קדושות כבר, והן מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, בטלה מהם קדושת ערי חומה משגלו לבבל); והרי שהתנא של ברייתא זו סובר: קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא.

ב. "וכי אלו בלבד (שהזכרו במשנה) היו והלא כבר נאמר (דברים ג, ד-ה): ששים עיר כל חבל ארצנו. כל אלה ערים בצורות...? אלא למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו ומתאוס. ולא אלו בלבד, אלא כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון, כל מצותה הללו נהגות בה, מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא.

הרמב"ם פוסק כפי הברייתא הראשונה, שכן הוא כותב (הל' שמיטה ויובל יב, טו): "כיון שגלו בחורבן ראשון. בטלה קדושת ערי חומה שהיו בימי יהושע. כיון שעלה עזרא בביאה השנייה, נתקדשו כל הערים המוקפות חומה באותה העת, מפני שביאתו בימי עזרא, שורא ביאה שנייה, כביאתו בימי יהושע. מה ביאת בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות וקידשו בתי ערי חומה. אף ביאת בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות וקידשו בתי ערי חומה" (עין גמרא ערכין לב, ב; שהכוונה היא שבימי עזרא מנו יובלות לקדש שמיטין).

שבת קודש

באור משנה ז

כתוב בתורה (ויקרא כה, לא): "ובתי החצירים אשר אין להם חומה סביב על שדה הארץ יחשב גאולה תהיה לו ויובל יצא". מכאן, שבתי חצירים, היינו בתים בערי פרוות, דינם כשדה אחוזה, שנגאלים הם עד שנת היובל, ואם לא נגאלו, הרי הם יוצאים לבעליהם בשנת היובל, ולא כבתי ערי חומה שנחלטים לאחר שנה. טעם הדבר פירש הרמב"ן, שהחצרות הבנויות על פני השדה למושב האכרים ועובדי האדמה, הרי הן כחלק מן השדות, ולכן נגאלים לעולם כמו השדות, כיון שמחיתו של אדם תלויה בהם. – משנתנו באה ללמד, שיש לבתי החצירים גם הזכויות שיש לבתי ערי החומה שנגאלים מיד, שנאמר: "גאולה תהיה לה", ומשמע שיגאלנו מיד אם ירצה.

לשדות שאינן דומות כלל לבית. רבי מאיר אומר: אף השדות – שבעיר, הרי הן כבתי ערי חומה. בגמרא מבואר, שאין הכוונה לשדות ממש, שהרי כתוב "בית", אלא הכוונה היא לחולסית ומצולה, היינו חלקות אדמה שנוטלין מהן אבנים וחול לבנין, ואינן ראויות לדריעה, שלדעת רבי מאיר אף "שדות" אלו בכלל "בתי ערי חומה"; ואילו לדעת תנא קמא אין דינן כבתי ערי חומה. והלכה כתנא קמא.
בית הבנוי בחומה – המקיפה את העיר, רבי יהודה אומר: אינו כבתי ערי חומה – אלא כבתי החצירים (שדינן מבואר להלן משנה ז). רבי שמעון אומר: כותל החיצון – של הבית, הוא חומתו – ודינו כבתי ערי חומה. בגמרא אמרו, ששניהם דרשו מפסוק אחד, שנאמר ברחב (יהושע ב, טו): "ותורידם בעד החלון, כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת", ודורש רבי שמעון: "ובחומה היא יושבת", כלומר בעיר חומה היא יושבת, ואילו רבי יהודה דורש: בחומה היא יושבת, ולא בעיר חומה.

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה לפרט מה נכלל ומה לא נכלל בדיון בתי ערי חומה.

עיר שנגזותיה חומתה – שלא הקיפה חומה אלא הקיפה בתים צפופים, וגזירותיהם הם כחומה סביב לעיר, ושאינה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון – או עיר המוקפת חומה אלא שלא היתה מוקפת חומה בזמן שכבש יהושע את הארץ. אינה כבתי ערי חומה – אין דין בתיה כבתי ערי חומה, אלא כבתי ערי החצירים. ברם, עיר שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, אף על פי שעכשיו אין לה חומה, דינה כעיר חומה, שנאמר (ויקרא כה, ל): "וקם הבית אשר בעיר אשר לו חומה"; כתוב "אשר לא חומה" (לא באל"ף), וקוראים "אשר לו" (בוא"ו), ודורשים את הכתיב והקרי, שאף על פי שאין לה עכשיו חומה אלא שהיתה לה חומה קודם לכן, דינה כעיר חומה (עין רש"י וברטנורא. שמוכר שם, שכתוב "לוא" מלא בוא"ו ובאל"ף. ועיין תוספות, שמוכר שם, שכתוב "לר" בוא"ו. וקוראים "לא" באל"ף. ואין זה מתאים למסורה שלנו שהיא בריפך. כמו שהבאנו לעיל). ואלו הן כבתי ערי חומה: שלש חצרות של שני שני בתים – כל שיש בעיר לפחות שלוש חצרות, ובכל אחת מהן לפחות שני בתים, וכולן מוקפות חומה מימות יהושע בן נון – הרי זו נקראת עיר חומה, ויש לבתיה דין בתי ערי חומה, כגון: קצרה הישנה של צפורים – המבצר הישן הסמוך לצפור, בגליל התחתון, ותיקרה של גוש חלב – המבצר של גוש חלב, בגליל העליון, ויודפת הישנה – יטבת שבגליל התחתון, וגמלא – שבגליל העליון, וגדוד – ויש

שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּפֶתִים; וְיוֹצֵאִים בְּיוֹבֵל, וּבִגְרָעוֹן כֶּסֶף בְּשָׁדוֹת. וְאֵלּוּ הֵן פְּתֵי חֲצֵרִים: שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁל שְׁנֵי שְׁנֵי בָתִּים, אֶף עַל פִּי שְׁמֻקְפִּין חוֹמָה מִיּוֹשֵׁעַ בֶּן נֹון – הָרִי אֵלּוּ בְּבִתֵּי חֲצֵרִים.

ח יִשְׂרָאֵל שִׁירָשׁ אֶת אָבִי אִמּוֹ לִוִּי, אִינוֹ גּוֹאֵל בְּפֶסֶד הָהָה. וְכֵן לִוִּי שִׁירָשׁ אֶת אָבִי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אִינוֹ גּוֹאֵל בְּפֶסֶד הָהָה, שְׁנָאֻמֶּר (ויקרא כה, לג): "כִּי בָתֵּי עַרְי הַלְוִיִּם" – עַד שִׁיּוּהָ לִוִּי וּבְעַרְי הַלְוִיִּם; דְּבָרֵי רַבִּי. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: אִין הַדְּבָרִים אֲמֹרִים אֶלָּא בְּעַרְי הַלְוִיִּם. אִין עוֹשִׂים שְׁדָה מִגְרֶשׁ, וְלֹא מִגְרֶשׁ שְׁדָה, וְלֹא מִגְרֶשׁ עִיר, וְלֹא עִיר מִגְרֶשׁ.

פירוש ברטנורה

לו, דמשמע מיד יגאלנו אם ירצה חומה והיינו כבתים של ערי חומה: ובגרעון כסף. משמנה לו הלוקח לפי שנים ששהו בידו, כשדות. דבבתי החצרים כתיב על שדה הארץ יחשב, שיוצאים בגרעון כסף כשדות: שתי חצרות של שני שני בתים. עיר שאין בה אלא שתי חצרות אע"פ שהיא מוקפת חומה מימות יהושע, נחשבת כבתי החצרים:

ח יִשְׂרָאֵל שִׁירָשׁ. בתי ערי חומה מאבי אמו לוי: אינו גואל כסדר הזה. בגמרא אמרו, תני אינו גואל אלא כסדר הזה. והכי קאמר, אינו גואל כלום דכתיב בהו גאולת עולם תהיה ללוים, אלא כסדר הזה האמור בישראל שתהא נחלטת בסוף שנה: וכן לוי שירש את אבי אמו ישראל. אף הוא אינו גואל כלוי, אלא כסדר הזה האמור בישראל. דלעולם אינו גואל כלוי, עד שיהא לוי ובערי הלוים. דרתי קראי כתיבי, כתיב (ויקרא כ"ה ט) כי בתי ערי הלוים היא אחוזתם, דמשמע דבערי הלוים תלה רחמנא, לאפוקי בן לוי שירש אבי אמו ישראל, וכתיב (שם) ואשר יגאל מן הלוים, דמשמע למקצת לויים נתתי רשות לגאול ולא כולם, לאפוקי בן לוי הבא מן הממזרת ומן הנתונה שאינו גואל לעולם, וכל שכן ישראל שירש את אבי אמו לוי, דישאל נגמור הוא, שאינו גואל לעולם: אין הדברים אמורים. אין הדברים הללו דגאולת עולם אמורים, אלא בערי הלוים. אבל עד שיהא לוי לא בעינן. והלכה כחכמים: מגרש. מקום פנוי מכלום, אין בו בית ולא זורעים אותו אלא נוי הוא לעיר: אין עושין שדה מגרש וכו'. דכתיב (שם) ושרה מגרש עריהם לא ימכר, מאי לא ימכר, אילמא לא ימכר

משניות מבוארות – קהתי

השדה או הבית בכל עת שירצו. כמבואר בסוף משנתנו. – משנתנו דנה בישראל שירש בית בעיר חומה מאת סבו הלוי, או כלוי שירש את סבו ישראל. כן עוסקת משנתנו בסיפא בפרטי הדינים של ערי הלוים ומגרשיהם.

יִשְׂרָאֵל שִׁירָשׁ אֶת אָבִי אִמּוֹ לִוִּי – וקיבל בירושתו בית בעיר חומה, ומכרו, אינו גואל בְּפֶסֶד הָהָה – האמור בתורה בלויים; "גאולת עולם תהיה ללוים", כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, אלא גואל כסדר האמור בישראל, שאינו גואל אלא בתוך השנה, ואם לא גאל, הבית נחלט ללוקח (תפארת ישראל; "מלאכת שלמה" בשם ר' יוסף אשכנזי). ברם, בגמרא הגיהו: אינו גואל אלא כסדר הזה. כלומר שלפי הגמרא אין משנתנו מוסבה על סדר הגאולה האמור בתורה בלויים, אלא על סדר הגאולה האמור בפרקנו כמשניות הקודמות, ולפיכך יש הכרח בהגהה זו: אלא כסדר הזה – שכן המשנה באה ללמדנו (כפי שמתברר בהמשכה). שאינו גואל כלויים אלא כסדר הזה ששנינו בישראל. וכן לוי שירש את אבי אמו ישראל, אינו גואל בְּפֶסֶד הָהָה – האמור בלויים, כמו שבארנו לעיל; או לפי הגמרא: אינו גואל אלא כסדר הזה – האמור בישראל, כמבואר לעיל, שְׁנָאֻמֶּר: "כִּי בָתֵּי עַרְי הַלְוִיִּם היא אחוזתם"; וקודם לכן נאמר: ואשר יגאל מן הלוים, ומשמע משני הכתובים הללו, שאין אדם גואל כסדר האמור בלויים, עַד שִׁיּוּהָ לִוִּי – אלא אם כן הוא לוי, ולא ישראל שירש את אבי אמו לוי, וּבְעַרְי הַלְוִיִּם – ולא לוי שירש את אבי אמו ישראל בערי ישראל; דְּבָרֵי רַבִּי – רבי יהודה הנשיא.

וְחֻכְמִים אֹמְרִים: אין הדברים אמורים אֶלָּא בְּעַרְי הַלְוִיִּם – כלומר הדין של "גאולת עולם" אינו תלוי בבעלים, עד שיהא לוי, אלא במקום בלבד, היינו בערי הלוים. שגואלים בהן לעולם, אפילו ישראל שירש את אבי אמו לוי; ברם, לוי שירש בערי ישראל, אינו גואל אלא כישראל. והלכה כחכמים. אין עושים שְׁדָה מִגְרֶשׁ, וְלֹא מִגְרֶשׁ שְׁדָה – כבר הבאנו בהקדמה למשנתנו, שהיו מסביב לערי הלוים מגרשים ושדות, ובאה המשנה ללמד, שאין הופכים שדה למגרש ולא מגרש לשדה, וְלֹא מִגְרֶשׁ עִיר – ואין עושים מגרש עיר, לבנות שם בתים, וְלֹא עִיר מִגְרֶשׁ – ואין הורסים בתי העיר בשביל לעשות מגרש. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר (ויקרא כה, דז): "ושרה מגרש עריהם לא ימכר", ואי אפשר לפרש "לא ימכר" כפשוטו, שהיה כתוב קודם לכן: "גאולת עולם תהיה ללוים", מכלל שמוטו להכי למכור, אלא מהו "לא ימכר"? לא יושנה. שאסור לשנות את צורת ערי הלוים, אלא יש להשאיר את הערים והמגרשים והשדות כמות שהם לעולם (ענין ברלב"ג שחסד ביר דרשה זו. משום שענין "מכירה" הוא שנינו דשות. ולכן מוזשאל לשון "מכירה" לשאר שינויים). אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים – שאסור לשנות? בְּעַרְי הַלְוִיִּם

בְּתֵי חֲצֵרִים – שאין להם חומה סביב, נוֹתְנִים לָהֶם פֶּתַח הַיֶּפֶה – הוֹכֵרוֹת, שֶׁבְּבִתֵּי עַרְי חוֹמָה – כמו שהמשנה מפרשת והולכת, וְכֵחַ הַיֶּפֶה שֶׁבְּשָׁדוֹת – והזכויות של שדה אחוזה: נִגְאָלִין מִדֶּ, וְנִגְאָלִין כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּפֶתִים – ככתי ערי חומה, ולא כשדות שאינן נגאלות בפחות משתי שנים (לעיל משנה א). כמו שבארנו הטעם בהקדמה למשנתנו: וְיוֹצֵאִים בְּיוֹבֵל – שאם לא נגאלו עד שנת היובל, הרי הם חזורים או לבעליהם בלי כסף, וּבִגְרָעוֹן כֶּסֶף – שאם הבעלים באים לגאלם לפני שנת היובל, הרי הם גורעים את הכסף כנגד השנים ששהו ביד הלוקח, ומחזירים לו בעד השנים שנשארו עד שנת היובל לפי חשבון דמי המכירה, בְּשָׁדוֹת – כדן שדה אחוזה (לעיל משנה ב). וְאֵלּוּ הֵן בְּתֵי חֲצֵרִים – אלו נחשבים כבתי חצרים, אף על פי שמקופים חומה: שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁל שְׁנֵי שְׁנֵי בָתִּים – שבכל חצר יש שני בתים, אֶף עַל פִּי שְׁמֻקְפִּין חוֹמָה מִיּוֹשֵׁעַ בֶּן נֹון, הָרִי אֵלּוּ בְּבִתֵּי חֲצֵרִים – ואין צורך לומר, שבתי הערים שאינן מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, ואפילו הן ערים גדולות, שהם כבתי חצרים.

יש מפרשים, שמשנתנו נקטה "ונגאלין כל שנים עשר חודש", כדי להשיענו, שכל שנים עשר חודש נגאלים הם בלי גרעון כסף, כדן בתי ערי חומה, מה שאין כן לאחר שנים עשר חודש, שנגאלים בגרעון כסף כדן שדה אחוזה. (ענין חידושי הרשב"א; וענין רדב"א על הרמב"ם הל' שמיטה ויובל יב, א).

באור משנה ח

שבת לוי לא קיבל חלק בארץ, כמו שנאמר (במדבר יח, כג; כד): "בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה". אבל נצטוו ישראל לתת ללוים ערים לשבת, ומגרשים ושדות סביבות הערים, כמו שנאמר (במדבר לה, כז): "צו את בני ישראל ותתנו ללוים מנחת אחוזתם ערים לשבת, ומגרש לערים סביבותיהם תתנו ללוים. והיו הערים להם לשבת, ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם. ומגרשי הערים אשר תתנו ללוים, מקיר העיר וחוצה אֶקֶף אמה סביב. ומדותם מוזוץ לעיר את פאת קדמה אלפיים באמה ואת פאת נגב אלפיים באמה. והעיר בתוץ. זה יהיה להם מגרשי הערים. ואת הערים אשר תתנו ללוים את שם עש המקלט... ועליותם תתנו ארבעים ושתים עיר. כל הערים אשר תתנו ללוים ארבעים ושמונה עיר, אתחן ואת מגרשיהן". וכבר שנינו במסכת סוטה (פרק ה משנה ג). שהואיל וכתוב בתחילה: "ומגרשי הערים... אֶקֶף אמה סביב", והכתוב שלאחריו אומר: "ומדותם מחוץ לעיר... אלפיים באמה", למדים מזה, שניתנו ללוים אֶקֶף אמה מגרש (מקום פנוי מבתיים ומנטעים לשם נוי העיר) ואלפיים אמה שדות וכרמים; ומפשרו שר", שכוונה הדבור היא, שאלפיים אמה ניתנו ללוים מסביב לעיר, מהן אֶקֶף אמה מגרש, והשאר לשדות ולכרמים. אבל הרמב"ם כותב, שניתנו ללוים שלושת אלפים אמה מסביב לעיר, אֶקֶף הראשונים למגרש, ואלפיים, שמורדים חוץ למגרש, לשדות ולכרמים (הל' שמיטה ויובל יב, ב). מכל מקום נמצאנו למדים, שהיו ללוים מסביב לעריהם גם שדות וכרמים. ואם מכרו שדה משהו עריהם או בית מבתי עיר חומה שלהם, נאמר בהם (ויקרא כה, לב): "וערי הלוים בתי ערי אחוזתם. גאולת עולם תהיה ללוים" (וכאם הם לגאול את

אמר רבי אליעזר: במה דברים אמורים? בערי הלויים; אבל בערי ישראל – עושין שדה מגרש, ולא מגרש שדה, מגרש עיר, ולא עיר מגרש, כדי שלא יחריבו את ערי ישראל. הפהנים והלויים מוכרים לעולם, וגואלים לעולם, שנאמר (שם שם, לב): "גאלת עולם תהיה ללויים".

פירוש ברטנורא

כלל, הא מדכתיב גאולת עולם תהיה ללויים, מכלל דמודכן, אלא מאי לא ימכר, לא ישתנה: כדי שלא יחריבו. את ישוב הארץ: מוכרים לעולם. ולא כישראל שאינו יכול למכור פחות משתי שנים קודם חיובל דכתיב בהו (שם) במספר שני תבואות ימכר לך, אבל אלו מוכרים אפילו סמוך ליובל: וגואלים לעולם. אם בתי ערי חומה מכרו אינן נחלטים בסוף שנה כבתי ערי חומה של ישראל, ואם שדות מכרו, אין צריכין לעמוד ביד הלוקח שתי שנים אלא גואלים מיד אם ירצו:

משניות מבוארות – קהתי

סמוך ליובל, ולא כישראל שאינו מוכר בפחות משתי שנים לפני שנת היובל, שכן נאמר בישראל (ויקרא כה, טו): "במספר שני תבואות ימכר לך" (רמב"ם; ברטנורא), וגואלים לעולם – אם מכרו בתי ערי חומה, אין הבתים נחלטים בסוף השנה כדין בתי ערי חומה של ישראל, אלא גואלים אותם לעולם, אף לאחר השנה. ואם מכרו שדות, אינן צריכות לעמוד ביד הלוקח שתי שנים כדין שדה של ישראל, אלא רשאים הם לגאול אותן מיד, שנאמר: "גאלת עולם תהיה ללויים" – ואף הכהנים בני לוי הם.

– כמו שבארנו הטעם לעיל, אבל בערי ישראל, עושין שדה מגרש – שהואיל והמגרש מוסיף נוי לעיר, הרבה קופצים לדור בתוכה, והיא מתיישבת, ולא מגרש שדה – אבל אין עושים מגרש שדה, שלא לכער את מראה העיר, מגרש עיר – עושים מגרש עיר, ולא עיר מגרש – אבל עיר אין עושים אותה מגרש, כדי שלא יחריבו את ערי ישראל – רבי אליעזר חולק על תנא קמא, שלדעת תנא קמא אף ערי ישראל דינם כערי הלויים (רמב"ם; עיין "תוספות יום טוב"). הפהנים והלויים מוכרים לעולם – שדה אחוזה, אפילו

אגרות קודש

ב"ה, אי אייר, תשכ"ג

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"כ כו"כ וכו' מו"ה יהודא ליב שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ט ניסן ער"ח זיו.

בעת רצון יזכירו כל שכותב אודותם על הציון הקי של כ"ק מו"ה אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שיבשר טוב בזה,

והרי באנו ז"ע מזמן חירותינו, חירות מכל ענינים המבלבלים.

בברכה לבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לכתבו - בכת אי מגי הכתות (דק"פ) - צ"ע אם לעת"ל תהי' שחיטתו בגי' כתות, כיון דהוא משום דמספקא לן (פסחים סד, ב ושם) ובאם יפתר הספק דבב"א קאמר - בטח תבטל כת שנק' עצלנית.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

בנישאת דרומאי — אנשי ישראל באו מרומי למחוזא, ונתיישבו שם, ועשו להם בית הכנסת. **אידרונא** — חדר שמשמין בו מת, והיה מונח בו מת עד שלא נקבר. **מחית** — כמו מונח כדמתרגמינן ותנח בגדו אצלה ואחיתתיה (בראשית לט). **בעו כהני למיעל ולצלויי** — בההוא כנישתא אין יכולין ליכנס מפני הטומאה הנכנסת בבית הכנסת דרך הפתח מבית לבית, דהכי תנן במסכת אהלות (פרק ג משנה ז). **דלו תיבותא** — הגביהו הארון ממקומו. **כלי עץ העשוי לנחת** — במקום אחד אינו מקבל טומאה, דאיתקש כלי עץ לשק לענין טומאה. דכתיב "וכל כלי עץ או בגד או עור או שק" (ויקרא יא) מה שק המיטלטל אף כלי עץ המיטלטל — כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. **מטפחות ספרים** — אף של ספרי תורה. **ואפילו שונה הלכות** — כלומר אפילו לא שימש תלמידי חכמים בהתלמוד ובגמרא אלא במשניות ובברייתות. **מבי כנישתא לבי רבנן** לעשות מבית הכנסת בית המדרש. **וישרף את בית ה' ואת כל בית גדול** — בנבזראדן כתיב. **תסתיים** — יש סימן. **מותר לעשות בית המדרש** — אלמא: בית המדרש הוי בית גדול.

דף כו ע"ב: מביאה הגמרא מעשה בענין שימוש בארון קודש: **ההוא בי כנישתא דיהודאי רומאי** - יוצאי רומי שהתיישבו במחוזא, **דהנה פתיה לההוא אידרונא** [-חדר] **דהנה מחית** [-מונח] **ביה מת**, **והוה בעו כהני למיעל לצלויי התם** בבית הכנסת, ולא היו יכולים מחמת הטומאה שנכנסה דרך פתח זה. **אתו אמרו ליה לרבא, ואמר להו, דלו תיבותא** - הגביהו את ארון הקודש **ואותבוה** במקום הפתח, **דהנה ליה ארון זה כלי עץ העשוי לנחת** - לעמוד במקום קבוע כשיש בו ספרי תורה, שאינו מיטלטל כשהוא מלא, **וכלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה וחוצץ בפני הטומאה**, ולא תכנס הטומאה לבית הכנסת ויכולו הכהנים להכנס לשם. **אמרו ליה רבנן לרבא, והא זמנין דמטלטלי ליה לארון זה אף בי מנח ספר תורה עלויה, ודהנה ליה הארון מיטלטל מלא וריקם ואינו עשוי לנחת, ומקבל טומאה ואינו חוצץ בפניה**. אמר להם, **אי הכי** אכן **לא אפשר** לתקן בית כנסת זה לכהנים, כל זמן שיש מת בחדר הפתוח לו.

כמה דינים בדברי קדושה שבלו: **אמר מר זוטרא, מטפחות ספרים** ואף ספרי תורה **שפלו ואינם ראויים לשימוש, עושין אותן תכריכין למת מצוה** שצרכי קבורתו מוטלים על הציבור, **וזה היא גניזתן**.

ואמר רבא, ספר תורה שפלה ולא ניתן לקרוא בו, **גזנין אותו אצל תלמיד חכם בקברו, ואפילו אם הוא רק שונה הלכות** - משניות וברייתות, שזה כבוד הספר. מוסיפה הגמרא: **אמר רב אחא בר יעקב, וגזנין הספר בכלי חרס**, ששומר על הספר מהתבלות, **שנאמר לענין שטר הקנין של ירמיה ועוד ספרים שהיו עמו (ירמיה לב יז) 'ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים'**.

(ואמר) [אמר] רב פפי משמיה דרבא, לשנות מבי כנישתא מקום תפילה לבי רבנן - לעשותו בית המדרש מקום לימוד **שרי**, שקדושת בית המדרש גדולה יותר, אך **מבי רבנן לבי כנישתא אסיר**, שאין מורידים בקדושה. **ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא**, שלשנות מבית הכנסת לבית המדרש אסור, ומבית המדרש לבית הכנסת מותר, שקדושת בית הכנסת גדולה יותר.

ראהי לשיטת רב פפי: **אמר רב אחא, כנותיה דרב פפי מסתברא, דאמר רבי יהושע בן לוי, בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש**. מסיקה הגמרא: אכן **שמע מינה כרב פפי**.

מחלוקת נוספת בענין זה: **דרש בר קפרא, מאי דכתיב על נבזראדן בחורבן בית המקדש הראשון (מלכים ב' כה ט) 'וישרף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית גדול שרף באש', ויש לדרוש, 'בית ה' זה בית המקדש, ו'בית המלך' אלו פלטרין [-ארמונות] של מלך, ו'את כל בתי ירושלם' היינו בתי המגורים במשמעו, ובדרשת התיבות 'ואת כל בית גדול שרף באש' נחלקו רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, חד אמר, שהכוונה למקום שמגדלין בו תורה - בית המדרש, שעל ידי לימוד הרבים בו התורה מתגדלת, וחד אמר שהכוונה למקום שמגדלין בו תפלה - בית הכנסת, שבו מתפללים רבים שתפילתם מקובלת יותר. מבארת הגמרא: **מאן דאמר שמגדלים בו תורה**, מקורו מ**דכתיב** (ישעיה מב כא) **'ה' חפץ למען צדקו וגדיל תורה ויאדיר'**, ומבואר שיש מקום שהתורה מתגדלת. **ומאן דאמר שמגדלים בו תפלה**, מקורו מ**דכתיב** (מלכים ב' ח ד) **'ספירה נא לי את כל הגדולות אשר עשה אלישע, ואלישע דעבד תחית בן השונמית ברחמי' - בתפילה הוא דעבד זאת (שם ד לגלה), ומבואר שנאמר לשון 'גדולות' על תפילה**.**

מוכיחה הגמרא: **תסתיים** - יש סימן **דרבי יהושע בן לוי הוא דאמר שהוא מקום שמגדלין בו תורה, דאמר רבי יהושע בן לוי, בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש**, שקדושת בית המדרש גדולה יותר. מסיקה הגמרא: אכן **שמע מינה** שאמר ש'בית גדול' הוא בית המדרש שקדושתו גדולה יותר.

1 לא משום איסור פלאים בכרם, משום שאין זה שתילה, ולפיכך אף
2 אם לא היו מקצת עליו מגולים מותר, וכן אינו חושש לא משום
3 שביעית, שאם היתה שנת השמיטה אינו חושש לאיסור זריעה, ולא
4 משום מעשר – אינו צריך לעשר את הגידולים שנוספו עליהם
5 שהרי זה כנוסף על התלוש, ונישלין בשבת – אם היו מקצת העלים
6 מגולים, מותר בשבת לאחוז בעלים המגולים וליטלם, ואף שהעפר
7 זו מאליו, שאין זה אלא טלטול מן הצד. והוא הדין בסליקוסתא
8 וסבין, שיכול לטלם בשבת אף שלא נעץ ושלף מבעוד יום, וקשה
9 על רב הונא ושמואל שאסרו זאת. מסיקה הגמרא: תיובתא.

משנה

10 המשנה ממשיכה לפרט דיני הטמנה. מבארת המשנה דין הטמנה
11 בשבת עצמה: לא פקח – לא הטמין את הקדירה בערב שבת
12 מבעוד יום, לא יבטנו משתתשך אף בדבר שאינו מוסיף הבל,
13 שאסור להטמין בשבת כלל, גזירה שמא כשיבא להטמין ימצא
14 שנצטננה קדירתו וירתחיה, ונמצא מבשל בשבת.
15 מביאה המשנה אופן שומרת להטמין בשבת: אם פקחו מבעוד יום
16 ונתנלה הכיסוי, מותר לפקותו בשבת, שלא אסרו אלא להטמין
17 בתחילה בשבת.
18 מבארת המשנה דין הטמנת מים צוננים כדי שלא יתחממו: מכלא
19 אדם בשבת את הקיתון במים צוננים, ונותן לתחת הכר או תחת
20 הקפת כדי לשמור צינתם שלא יתחממו מחום הקיץ והחמה.

גמרא

22 הגמרא דנה אודות הטמנת צונן בשבת: אמר רב יהודה אמר
23 שמואל, מותר להטמין את התבשיל הצונן בשבת כדי לשמור
24 צינתו, ולא חוששים שמא יבוא להטמינו על מנת לחממו.
25 מבררת הגמרא מה חידושו של שמואל: אמר רב יוסף, מאי קא
26 משמע לן שמואל, תנינא – הלא שנינו כבר במשנתנו, מכלא אדם
27 קיתון של צונן ונותן תחת הכר או תחת הקפת. מתרצת הגמרא:
28 אמר ליה אביי, טובא קא משמע לן – חידוש רב משמיענו שמואל,
29 דא מפתנין הוה אמינא – שאם ממשנתנו היה אפשר לומר, דהני
30 מילי – שדברים אלו, כלומר, ההיתר להטמין צונן אמור רק בדרך
31 שאין דרכו להטמין אותו כדי לחממו, וכגון מים צוננים שההטמנה
32 תחכר בו ובסת אינה מועילה לחממם, אבל דבר שדרכו להטמין כדי
33 לחממו, כגון תבשיל, לא יטמינו אף לשמור צינתו שמא יבא
34 להטמינו כדי לחממו, קא משמע לן שאף תבשיל צונן מותר
35 להטמין.

36 מביאה הגמרא דעה החולקת על שמואל: אמר רב הונא (אמר רב)
37 [ואמר רבי], אסור להטמין את הצונן בשבת. מקשה הגמרא סתירה
38 בדברי רבי: והתנינא, רבי התיר להטמין את הצונן. מתרצת הגמרא:
39 לא קשיא, הא – זה שאסר רבי להטמין היה מקפיה דלישמעיה –
40 לפני ששמע מרבי ישמעאל בריי יוסי להתיר, והא – זה שהתיר
41 היה לבתר דלישמעיה – לאחר ששמע מרבי ישמעאל בריי יוסי.
42 שכן היה מעשה, כי הא דתיב – ישב רבי ואמר, אסור להטמין את
43 הצונן, אמר לפני רבי ישמעאל בריי יוסי, אבא – אבי רבי יוסי התיר
44 להטמין את הצונן. אמר רבי, אם כך פכר הורה זקן – רבי יוסי
45 להתיר, חזר אני מדברי.

46 הגמרא מציינת את החביבות ששררה בין החכמים, הניכרת
47 ממעשה זה: אמר רב פפא, בא וראה כמה מתקבין רבי ורבי יוסי זה
48 את זה, שהרי אילו רבי יוסי היה קיים, היה פקח ויושב לפני רבי
49 כאחד מתלמידיו, ומנין שכן, דהא רבי ישמעאל בריי יוסי דמכלא
50 מקום אבותיו הוה, כלומר, שהיה גדול וחשוב כאביו, ואף על פי כן
51 היה פקח ויושב לפני רבי מפני כבוד הנשיאות, ומסתבר שגם רבי
52 יוסי היה עושה כך ויושב כפוף לפני רבי, ולא היה מורה בפניו אף
53 על פי שהיה גדול ממנו, וקאמר – ואף על פי כן כיבד רבי את רבי

55 יוסי באומרו פכר הורה זקן, ופסק כמותו.
56 הנהגת רב נחמן בענין הטמנת צונן בשבת, ובענין בישולי נכרים.
57 מספרת הגמרא: אמר ליה רב נחמן לרבי עקיבא – לעבדו ששמו
58 דרו, אממין לי צונן בשבת. ועוד אמר לו, אייתי לי מלא דאחים
59 קפילא ואקפא – הבא לי מים שחימם נחתום נכרי, ללמנו שאין
60 בזה משום איסור בישולי נכרים וביום חול היה. מספרת הגמרא:
61 שמע זאת רבי אמי ואקפד, שסבר שלא היה ראוי לו להקל בזה.
62 דנה הגמרא מדוע הקפיד רבי אמי: אמר רב יוסף, מאי טעמא
63 איקפד רבי אמי, הרי פרכותיה עכיד – על פי הוראת רבותיו נהג
64 רב נחמן. תרא – בדין אחד נהג פכר, וחדא פשמואל. כשאמר
65 להטמין צונן נהג פשמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל, מותר
66 להטמין את הצונן, וכשביקש מים שחימם הנכרי נהג פכר, דאמר
67 רב שמואל בר רב יצחק אמר רב, כל דבר שהוא ראוי להיות נאכל
68 כמות שהוא חי – ללא בישול, כגון דגים קטנים מלוחים, אף אם
69 בשלו נכרי, אין בו איסור משום בישולי נכרים, שלא הועיל הנכרי
70 כלום ואין זה נחשב כבישול, ומים ראויים לשתייה כמות שהן.
71 מתרצת הגמרא את דעת רבי אמי: (הוא) – רבי אמי שהקפיד פכר,
72 שאדם חשוב שאין, ויש לו להחמיר על עצמו בדברים שנראה
73 לאנשים שיש בהם איסור כדי שלא ילמדו ממנו להקל יותר.
74 אסרו חכמים להטמין קדרה של חמין בשבת אפילו בדבר שאינו
75 מוסיף הבל, כמובא לעיל. הברייתא מונה אופנים שהתירו חכמים
76 להטמין בשבת, או לשנות את צורת ההטמנה שהיתה מערב שבת:
77 תנו רבנן, אף על פי שאמרו אין מוסיף אפילו בדרך שאינו מוסיף
78 הבל, משתשכח, שמא ימצא את קדרתו צוננת וירתחה בשבת, אם
79 לא להוסיף בשבת כיסוי על כיסויה מוסיף, שכיון שהקדרה טמונה
80 כבר, אין לחשוש שמא ימצאה צוננת.
81 מביאה הברייתא אופן נוסף של הוספת חום על ידי החלפת
82 ההטמנה. אומרת הברייתא: הרוצה לשנות את החום של
83 ההטמנה, ביצר הוא עושה, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אם הטמין
84 בערב שבת בסדינים של פשתן, ורוצה עכשיו לשמור את החום
85 טוב יותר, נוטל את הסדינים של פשתן מעל הקדרה ופניו במקום
86 את הגלופקין – כסות של צמר, השומרים את החום יותר מסדינים
87 של פשתן. או אם כיסה בימות החמה בכסות של צמר וחושש
88 שמא יקדיח תבשילו מחמת רוב הכיסוי, נוטל את הגלופקין ופניו
89 את הסדינים.
90 מביאה הברייתא קולא נוספת בדיני הטמנה: וכן היה רבן שמעון בן
91 גמליאל אומר קולא נוספת בדיני הטמנה, לא אסרו להטמין בשבת
92 אלא אותן מינים שחימם בו את המים בערב שבת, שמא יבוא
93 להרתיחו, אבל אם פניה את המים החמים בשבת ממיחם למיחם
94 אחר, מותר להטמין בשבת את המיחם השני בדבר שאינו מוסיף
95 הבל, שבאופן זה אין לגזור שמא יבוא להרתיחו. מבארת הגמרא
96 מדוע אין לחשוש שמא ירתיחו: השתא – הרי עכשיו כשפניה
97 ממיחם למיחם אקורי קא מקרי לה – מקרר הוא בכך את המים,
98 ארתותי קא מירתח לה – וכי יש מקום לחשוש שיבוא להרתיחם
99 בדרך שחוששים בכל הטמנה בשבת, לפיכך לא גזרו.
100 מביאה הברייתא דין נוסף בהטמנה: אם שמן סביבות הקדירה
101 וביסה על פיה פכר הניטל בשבת – שאינו מוקצה ומותר לטלטלו,
102 או ששמן סביבות הקדירה פכר מוקצה שאינו נוטל בשבת, וביסה
103 על פיה פכר הניטל בשבת, הרי זה נוטל ומחזיר – מגלה את הכיסוי
104 שהוא ניטל בשבת, ואוחז בקדירה ומוציאה ומחזירה אחר כך.
105 אבל אם שמן סביבות הקדירה וביסה על פיה פכר מוקצה שאינו
106 נוטל בשבת, או אפילו ששמן סביבות הקדירה פכר הניטל בשבת,
107 וביסה על פיה פכר שאינו נוטל בשבת, אם היה פי הקדירה מגולה
108 מקצתו שלא כיסה את כולו, הרי הוא נוטל את הקדירה על ידי
109 שמחזיק במקום המגולה ומטה אותה על צידה ומנערה עד
110 שהכיסוי נופל מאיליו, ופחזיר אותה אחר כך למקומה. ואם לאו –
111 שלא היה מגולה מקצתו,

שבת. פרק רביעי – במה טומנין דף נא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
רש"י
תוספות

לא משום בלאים. דאין זו שתילה: ולא משום מעשר. דנימא בטלה לה אגב קרקע, והרי הוא בלוקטת מתחלה, ויהא צריך לעשר על הנוסף, שמא ניתוסף: וניטלין בשבת. שאוהיה במקצת עליה המגולין, ולא הייש אם העפר ניוז מאליו, והיה לסלקו קטא: **מתני'** לא יכסנו משתחשך. הא פרישא טעמא בפ"ב (דף קל. ד.) מפני

מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הכל משתחשך – גזירה שמא ירתיה: מפלא תקיטון. של צוגן: ונותן לתוך הכר, שלא יחמו בחום הקצר והתמה, בגון בר נכסת של לברין שאינו מתמם: **גמ'** מותר להטמין את הצוגן. מפני התמה שלא יחמו, ולא גזרין אטו הטמנה כדי שיחמו: אי מיתני' היה **אמינא** הני מילי. בגון מים צוננין שאין דרכן להטמין תחת בר נכסת להטמין, מפני מתחממן בקר, הלכך לכא ולמיגור: אבל דבר שדרכו להטמין. לחמם בגון תבשיל, אימא לא יטמינו מפני התמה: התייר להטמין את הצוגן. מפני החום: וכן. ר' יוסי: מפלא מקום אבותיו. גדול כאביו: היה כפוף ויושב לפניו, אע"פ שגדול הימנו: וכל הנה מותר לפניו, אע"פ שגדול הימנו: ככר הורה וכן. גדלו ונשאו עליה: אטמין לי צוגן. בשבת: ואיתי לי מ"א דאחים קפילא ארמאה. שהתקן נחתום נכרי, ובחול, ולאשמועינן דאין בהן משום בשולי נכרים: כרפותיה. כרפותיה: אדם חשוב שאני. שהוראה אותו שהוא מיקל – עומד וניקל יותר: אין טומנין את התקן משתחשך: ואפילו בדבר שאינו מוסיף הכל. וכדאמרן: שמא ימצא קדרתו צוננת כשיצא להטמין, ויתרחקה בשבת. אבל אם בא להוסיף ביסוי על ביסוי משתחשך – מוסיף: גלויפקרא. קרי', ויש בו הכל יותר מן הסדינין, ונטול את הגלויפקרא בימות החמה אם ירא שמא יקדיח תבשילו מחמת רוב ביסוי: וכן היה רשב"י. מיקל קולא אחריתי בהטמנה: לא אסרי. להטמין משתחשך אלא במיחם שהחמו בו, דהתם הוא דאיכא למיגור שמא ירתיה: אבל ספנה הוא ממיחם למיחם אחר ומטמין. וזה לשון רש"י. ויהיו נגמ' פניהו ממיחם למיחם מותר, דהשתא ליכא למיגור שמא ירתיה, דהשתא אקורי קא מיקר להו במתכין – ארתוהי מרתח להו: בתמיה: פסן. הקדרה בדבר הניטל, מה שנתן סביבותיה הוי דבר מוכן: וכיסה. על פיה נמי דבר הנוקב, בגון בלי: או ששמן בדבר שאינו ניטל. וכיסה בדבר הניטל: הרי זה נוטל ומחזיר. והואיל והכיסוי נישל מגלה הקדרה ואוחזה. אבל טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל. או אפי' טמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל, אם אין מקצת פיה מגולה – לא יטול. דאין לו במה יאחזה. והאם תאמר: יפנה סביבותיה והואיל ודבר הניטל הוא. ויאחזה בדופניה ושניה על צדה ויפול הכיסוי, כי הריא דתנן לקמן (פרק נוטל דף קמב:) האבן שעל פי החבית משה על צדה והיא נופלת, ואם קרתה בין החביות – מגביהה ומשה על צדה והיא נופלת: והיא דמגולה מקצתו – אין זה בטל, שמצדדו והכיסוי נופל מאליה:

הרי

לא משום בלאים, ולא משום שביעית, ולא משום מעשר, וניטלין בשבת! תויבכתא. **מתני'** לא כפרו מבעוד יום – לא יכסנו משתחשך, כפרו ונתגלה – מותר לכפותו. מפלא את הקיתון ונותן לתחת הכר או תחת הכסת. **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל: מותר להטמין את הצוגן. אמר רב יוסף: מאי קמ"ל? תנינא: מפלא ארם קיתון ונותן תחת הכר או תחת הכסת! אמר רב יהודה אמר רב, דאי מיתני' היה אמינא: ה"מ – דבר שאין דרכו להטמין, אבל דבר שדרכו להטמין – לא, קמ"ל. אמר רב הונא (אמר רב): אסור להטמין את הצוגן. והתניא: רבי התייר להטמין את הצוגן! – לא קשיא, הא – מקמייה דלישמעיה מר' ישמעאל ברבי יוסי, הא – לבתר דלישמעיה. כי הא דרבי רבי ואמר: אסור להטמין את הצוגן. אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי: אפא התייר להטמין את הצוגן. אמר: כבר הורה וכן. אמר רב פפא: פא וראה כמה מתכבין זה את זה! שאילו ר' יוסי קיים – היה כפוף ויושב לפני רבי, דהא רבי ישמעאל ברבי יוסי דמפלא מקום אבותיו היה – וכפוף ויושב לפני רבי, וקאמר "כבר הורה וכן". אמר רב נחמן לדרו עבדיה: אטמין לי צוגן, ואיתי לי מ"א דאחים קפילא ארמאה. שמע רבי אמי ואיפקד. אמר רב יוסף: מ"ט איפקד? כרפותיה עבדי, דהא כרם והדא כשמואל. כשמואל – דאמר רב יהודה אמר שמואל: מותר להטמין את הצוגן. כרם – דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב: כל שהוא נאיכל כמות שהוא חי – אין בו משום בשולי גוים. (הוא) ככר: אדם חשוב שאני. ת"ר: אע"פ שאמרנו "אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הכל משתחשך", אם פא להוסיף – מוסיף. פיצד הוא עושה? רשב"ג אומר: נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקריין, או נוטל את הגלופקריין ומניח את הסדינין. וכן היה רשב"ג אומר: לא אסרו אלא אותו מיחם, אבל פניה ממיחם למיחם – מותר. השתא אקורי קא מקיר לה, ארתוהי קא מירתח לה?! טמן וכיסה בדבר הניטל בשבת, או טמן בדבר שאינו ניטל בשבת וכיסה בדבר הניטל בשבת – הרי זה נוטל ומחזיר. טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת, או ששמן בדבר הניטל בשבת וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת, אם אין מקצת פיה מגולה – לא יטול. והואיל והכיסוי נישל מגלה הקדרה ואוחזה. אבל טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל, או אפי' טמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל, אם אין מקצת פיה מגולה – לא יטול. דאין לו במה יאחזה. והאם תאמר: יפנה סביבותיה והואיל ודבר הניטל הוא. ויאחזה בדופניה ושניה על צדה ויפול הכיסוי, כי הריא דתנן לקמן (פרק נוטל דף קמב:) האבן שעל פי החבית משה על צדה והיא נופלת, ואם קרתה בין החביות – מגביהה ומשה על צדה והיא נופלת: והיא דמגולה מקצתו – אין זה בטל, שמצדדו והכיסוי נופל מאליה:

אין

הוא. ואמאי מבעי? ומשנה דאית לה אוגנים וחבריה בארעא, ופריך: וכי יש לו מאי הוי? והתנן הטומן לפת כו'. ואי גרס "מקצת מגולים" מאי פריך? הא לא דמי לספל שיש לו אוגנים ואומר ר"י: דיש לומר דבנטיעה איכא קרקע קשה, ודבוק ביותר, ומדמה ליה לספל שיש לו אוגנים. ואין להקשות לפירוש הירוש דמאי פריך מינה לשמואל, לימא דרך משנה סבר טלטול מן הצד לא שמה לטלטל, כאלעזר בן תדאי, ר"מקצת מגולין" נקט משום אחריני ולא משום שבת, ושמואל סבר כרבנן, דאיכא למימר דמשמע ליה דמשום שבת נמי נקט לה – מדלא תנא כדחייא וניטלין בשבת אפילו מכוסין – ש"מ דמכוסין אסורין כרבנן, ואפ"ה מקצתן מגולין שרי: **כסחו** ונתגלה מותר לכסותו. נראה לר"י: דה"ה דמותר לגלותו בידיים ולחזור ולכסותו, כמו שמתיר לטל הקדרה ולהחזירה, והא דנקט "כסחו ונתגלה" – משום דנתגלה מבעוד יום איירי דומיא דרישא לא כסרו מבעוד יום, וקאמר דמותר לכסותו משתחשך. אבל אם גילוה בידיים מבעוד יום כדי לכסותו משתחשך – אסור לכסותו משתחשך, דמותר לתחלת הטמנה:

אילו היה ר' יוסי קיים היה כפוף כו'. פי רבינו שלמה: מחמת נשיאותו, דהא ר"י היה גדול מרבי, כדמובח בפ"ב דנדה (דף יז ושם), דאמר ליה רבי ישמעאל ברבי יוסי לר' חמא בר ביסנא: כדברי רבי אומר לך או כדברי אבא? אמר ליה: כדברי רבי אומר לי. אמר ליה: זהו שאומרים עליו דאדם גדול הוא, שמנח דברי הרב ושומע דברי התלמיד ור"ת מפרש: דודאי מתחלה היה רבי תלמידו של רבי יוסי, אבל אח"כ נתחכם רבי, כדאמר' התם, ור' חמא סבר: רבי ריש מתיבתא, שכיחי רבנן גביה, ומחדדן שמעתתיה: **כיצד** הוא עושה רשב"ג? אמר נוטל את הסדינין כו'. נראה לר"י ולחז" פור"ת דל"ג "כיצד הוא עושה", דרשב"ג פליג את"ל דלא שרי אלא להוסיף, אבל להחליף אסור. ורשב"ג שרי אף להחליף, וכו' ש ליטול ולהחזיר אותו דבר, דלא הוי כל כך תחלת הטמנה. והיינו דקאמר "וכן היה רשב"ג אומר" כלומר: שהיה מיקל קולא אחריתי גבי הטמנה: **אבל** פניה ממיחם למיחם מותר, ול"ד להחזיר דכירה", דבעי בפרק "כירה" (לעיל לח) פניה ממיחם למיחם מהו? דהתם רוצה בהימחות – לכך יש לאסור כשהוא צונן, אבל הכא גבי הטמנה – כל כמה שהוא צונן טפי שפיר דמי, כדאמר לעיל: רבי התייר להטמין את הצוגן. וא"ת: ורבי לא ידע לעיל דמותר להטמין את הצוגן, וכי לא ידע דשמעי ליה מאבובא הכא דשרי? וי"ל: דהכא דוקא דמוכח מילתא שנתכין לצנן, שפינוה ממיחם למיחם. אבל קיתון של מים דלא מוכח מירי – היא אסור להטמין. ותוספות רבינו יהודה (ת"י):

או שטמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל. וקשה בקונט: "יפנה סביבה, ויאחזה בדופניה ויגביהנה, ויטעה על צדה כדתנן בפרק 'נוטל' (לקמן קמב) היתה בין החביות – מגביהה כו'. ומתוך: דהא אוקמינן התם בשבת, אבל במניח – נעשה בסיס לדבר האסור. וקשה: דאי חשיב הכא במניח – אם כן במגולה מקצתה היאך נוטל ומחזיר? מה בין זה לאבן שעל פי החבית דאסרי' ב"מניח" אפי' להטותה על צדה ועוד קשה לר"ת: דהא תנן "נער את הכיסוי וזון נופלות" אפי' אין מגולות מקצתו ועל כן אומר ר"ת: דלא

חשיב במניח, כיון שדעתו לטילו בשבת. ובפ' "נוטל" (שם דף קמג) נמי תנן, בית שמאי אומרים: מגביהה מעל גבי השלחן עצמות וקליפים, וב"ה אומרים: מסלק את הטבלא ומנערה, ולא חשיב לב"ה במניח והכא מיירי בכיסוי בעין כלי חרס שנתנים על הקדרה, שהקדרה בלועה בתוכה ואי אפשר לנער הכיסוי אלא אם כן יגביהו קצת. ור"י מפרש: כגון שטמן הקדרה בקופה בדבר הניטל, ולמעלה מן הקדרה מילא כל הקופה בדבר שאינו ניטל, שאי אפשר לו להגיע לקדרה אם לא יטלטל דבר שאינו ניטל בידיים:

1 אינו נוטל ומחזיר. נראה לרשב"א דהיינו כרשב"ג דאמר בפרק "נוטל": כל היכא
2 דאיכא איסורא והיתרא - בהיתרא טרחין, באיסורא לא טרחין. אבל לרבנן
3 דפליגי עליה - שרו במכוסות לגמרי לטול בידים דבר שאינו נוטל. דבפרק "נוטל" (לקמן
4 קמב) מתני' היתיה בין החביות מגביה ומטה על צדה - מוקי לה כרשב"ג, משמע דרבנן
5 דרשב"ג שרו לטלטל את האבן עצמו:
6 אין מרסקין לא את השלג ולא את הברד.
7 מכאן יש לומר שלא ירחיץ ידיו בשלג
8 וברד בשבת. ופעמים שמתקשרים ויש ברד
9 מעורב בהם - אין לרחוץ בהן, דאי אפשר שלא
10 ירסק וברד. וכל הוזהיר בו תבא עליו ברכה:

הדרן עלך במה טומנין

11 במה בהמה יוצאה. דאדם מזהיר על
12 שבינת בהמות, דכתיב "למען ינוח"
13 וגו', ומיהו לאו ד"לא תעשה מלאכה אתה"
14 ובהמתך" ליכא אלא במזמור אחר בהמתו,
15 כדמוכח בריש "מי שהחשיך" (לקמן קג). ובריש
16 נדרים (דף כב) דייק בזה דהבא ובכל הני דלעיל
17 דאיכא דוכתא דתנא ברישא הא דסליק מיניה,
18 ואיכא דוכתא דתני ברישא הא דפתח ביה:
19 חמרא לובא. אומר ר"ת: דלובא היינו
20 מצרים, דכתיב (נחם א) "פוט ולובים"
21 היו בעזרתך" ואמרין בירושלמי: גרים הבאים
22 מלוב, מהו להמתין להם שלשה דורות? ומיית'
23 עלה דהא עולם מצראה, דצווחין ליה לוב: ואל'
24 דילמא כל נטירותא יתירתא לאו משוי היא.
25 וא"ת: תפשוט ממתניתין דתנן ולובדים
26 בפרומביא, א"ע? דסגי לה באפסר כדאמר
27 בסמוך, תנא לובדים וגמל יוצאים באפסר,
28 ופרומביא עדיפא מאפסר, דאמר לקמן: חמור
29 שעסקיו רעים כגון זה מהו לצאת בפרומביא
30 בשבת? אלמא משמע דערף מאפסר. וי"ל: דלא
31 הוי נטירותא יתירתא, ואורחיה גמי בהכי, ולא
32 חשיב משוי:

33 קרמיה חמרא דלוי. משמע שמכבדין
34 בדרכים. ובפ' "אמר להם הממונה"
35 (יומא נז) גמי אמרין שלשה שהיו מהלכין
36 בדרך - הרב באמצע, גדול מימינו, וקטן
37 משמאלו, וכן מצוה במלאכי השרת שבאו אצל
38 אברהם, וכו'. והקשה ר"ת דבפ' "שלשה
39 שאכלו" (ברכות מז) מסיק דאין מכבדין אלא
40 בפתח הראוי למזוזה ויניח רבינו תם: דהתם
41 כשאין הולכים בחבורה אחת, אלא כל אחד
42 הולך לצורך עצמו, אבל כשהולכים בחבורה
43 אחת - מכבדים בכל מקום:

אמר

אינו נוטל ומחזיר. רבי יהודה אומר: נעורת של פשתן
דקה הרי היא כפזבל. מניחין מיחם על גבי מיחם וקדרה
על גבי קדרה, אבל לא קדרה על גבי מיחם ומיחם על
גבי קדרה. וטח את פיה בפצק, ולא בשביל שיחמו -
אלא בשביל שיהיו משומרים. וכשם שאין טומנין את
החמין - כך אין טומנין את הצונן. רבי התייר להטמין
את הצונן, ואין מרזקין לא את השלג ולא את הברד
בשבת בשביל שיהיו מימינו. אבל נותן הוא לתוך הכוס
או לתוך הקערה ואינו חושש.

הדרן עלך במה טומנין

במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה? יוצא הגמל
באפסר, ונאקה בחטם, ולובדים בפרומביא,
וסוס בשיר, וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין
בשיר. ומזין עליהן וטובלן במקומו. גמ' מאי "נאקה
בחטם"? אמר רבה בר בר חנה: נאקתא חיותי במקמא
דפרולא. "ולובדים בפרומביא". אמר רב הונא: חמרא
לובא בפני דפרולא. לוי שדר וזוי לבי חזאי למיזבן
ליה חמרא לובא. צרו שדרו ליה שער, למימר: דיגורי
דחמרא - שער. אמר רב יהודה אמר שמואל: מחליפין
לפני רבי של זו בזו מהו? נאקה באפסר לא תיפעי
לה, פיון דלא מינטרא ביה - משאוי הוא. כי תיפעי
לה - גמל בחטם מאי? פיון דסגי ליה באפסר -
משאוי הוא, או דילמא נטירותא יתירתא לא אמרי'
משאוי הוא? אמר לפיון ר' ישמעאל ברבי יוסי: כך
אמר אבא "ארבע בהמות יוצאות באפסר: הסוס
והפרד והגמל והחמור". למעוטי מאי, לאו למעוטי
גמל בחטם? - לא, למעוטי נאקה באפסר. במתניתא
תנא: לובדים וגמל יוצאין באפסר. בתנאי: אין חיה
יוצאה בפסוגה, חנניה אומר: יוצאה בפסוגה, ובכל דבר
המשותף. במאי עסקינן? אילימא בחיה גדולה - מי
סגי לה סוגר, ואלא בחיה קטנה - מי לא סגי לה
סוגר? אלא לאו - חתול איפא ביניהו. תנא קמא

דאיתותב

חטם לגמל - לאו משאוי הוא: יוצאין באפסר. ולובדים גמי מינטרא ביה: ה"ל: בתנאי אין חיה יוצאה בפסוגה: בתנאי. נטירותא יתירתא, אי משוי הוא או לא: בפסוגה.
קולא"ר של חבל, כדמתרגמינן "ויתגדו בסוגר" - בקולרין (יחזקאל ט): בתיה גדולה. כגון דוב: קטנה. כגון מימיה וחולדה: חתול. לא בעי נטירותא אפילו בחיה קטנה,
שאינו נטל לברוח כל כך: במיתא. חבל קטן: חלקה כחנניה. ונטירותא יתירתא לאו משאוי הוא: חלשא דעמיה דרבה בר רב הונא. שהיה גדול, וכסבור שעשה מדעת:
דאיתותב

1 תרי זה פזבל. דמוסיה הבלא, ואין טומנין בה אפילו מבעוד יום: מיחם. של נחשת:
2 קדרה. משל חרס. יש ספרים שכתוב בהן "אבל לא מיחם על גבי קדרה". ומפרשים
3 טעמא, מפני שהקדרה מרבה חמימות ומוספת הבלא למיחם. אבל בחוספתא גריסין:
4 ומיחם על גבי קדרה: וקח את פיה בפצק. והניח משמעי. כל הך מניחין גמי
5 בשבת: ולא שייחמו. שיהא העליון צונן ונתנו
6 כדי שיהיו מחמונו של תחתון: אלא שיהיו
7 משופרים. שהיו שניהן חמין, ונתנו על גבי
8 של זה כדי שיהא חמונו משתמר בהן: ואין
9 מרזקין. כמו מרסקין = משכרין לחתיכות
10 דקות. כך = גלצ'א בלעז: כדי שיהיו
11 מימינו. משום דקא מוליד בשבת, ודמי
12 למלאכה, שבורא המים האלו: אבל נותן
13 לתוך הכוס. של יין בימות החמה כדי לצנן,
14 ואע"פ שנימחז מאליו, ואינו חושש:

הדרן עלך במה טומנין

15 במה בהמה יוצאה בו, לפי שהאדם
16 מצווה על שבינת בהמות בשבת,
17 ומידי דמינטרא ביה בהמה הוי תבשט
18 ואורחא, ולא הוי משוי. ומידי דלא מינטרא
19 ביה - הוי משוי: אפסר. כבישטרא: נאקה.
20 דרומיאל: בחטם. מפרש בגמרא: ולובדים
21 בפרומביא. מפרש בגמ': בשיר. כמו אצעה
22 סביב צארו, וטבעת קבוע בה, ומכניסין בו
23 רצועה או חבל ומושכין בהמה: וכל בעלי
24 השיר. כגון כלבים ושל' ציידים, וחיות קטנות
25 שנותנין שיר לצארכ לנוי: יוצאין ונמשכין.
26 מפרש בגמ': ומזין עליהם במקומו. כמו
27 שהם בצאור הבהמה, אם נטמאו: וטובלן
28 במקומו. מכניסין בהמה למים להטביל את
29 השיר: גמ' מאי נאקה. ומאי חטם: חיותיה.
30 שהיא קשה להשתחרר, מפני שבורת:
31 בוסמא דפרולא. מוח"ל בלע"ז, נוקב את
32 חוטמו ומכניסו בתוכו והוא כמין טבעת:
33 חמרא לובא. חמור הבא ממדינת לוב. כמו
34 "הבושים והלובים" דאסא בדברי הימים (ב
35 טז): בפני דפרולא. פריי בעין שולנו. פני כמו
36 זה קנה חמור ובית פני (ב"מ ד' ט).
37 קיבצ"ל, בית ראשה להקיה: צרו שדרו ליה
38 שער. צרו מעותיו ושלחו לו שערים בצרו
39 מעותיו, ולא רצו לקנות לו חמור. מפני
40 שהוא רחוק מקבל, מהלך חצי שנה, כדאמר
41 ב"הגול" (ב"ק ד' קיב): והשיאו עצה
42 לקנות חמור במקומו, ואכלילנו שערים
43 תמיד, ונמצא חמורו טוב ומשובח: ניגרי
44 דחמרא שער. פסיעותיו של חמור לפי
45 שעורים שהוא אוכל: מחליפין. שאלתם:
46 נאקה באפסר וגמל בחטם מהו משוי הוא
47 ואסור: לאו למעוטי גמל בחטם. והכי
48 קאמר: ארבע בהמות הללו משתמרים
49 באפסר, ואסורות לצאת בחטם: לא למעוטי
50 נאקה באפסר. דהואיל ולא מינטרא ביה -
51 משאוי הוא, אבל נטירותא יתירתא כגון
52 פסוגה.
53 קולא"ר של חבל, כדמתרגמינן "ויתגדו בסוגר" - בקולרין (יחזקאל ט): בתיה גדולה. כגון דוב: קטנה. כגון מימיה וחולדה: חתול. לא בעי נטירותא אפילו בחיה קטנה,
54 שאינו נטל לברוח כל כך: במיתא. חבל קטן: חלקה כחנניה. ונטירותא יתירתא לאו משאוי הוא: חלשא דעמיה דרבה בר רב הונא. שהיה גדול, וכסבור שעשה מדעת:
דאיתותב

שבת דף נא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רכא

נמרא

52 שנינו במשנה, שנאקה יוצאת בחטם. מבררת הגמרא את פירוש
53 הדברים: מאי נאקה בַּחֲטָם – מהי נאקה ומהו חטם שבו היא יוצאת.
54 משיבה הגמרא: אִמֶּר רַבָּה בַּר בַּר חִנָּה, נֶאֱקְתָּא חִיּוּרְתִּי – נאקה
55 לבנה בַּחֲטָם דְּפִרְזוּלָא – יוצאת בטבעת ברזל הנתונה בנקב
56 שבחוטמה, שבה היא משתמרת ביד בעליה [וציור ג]. שטבעה של
57 נאקה זו לברוח ולכן קשה לשומרה, והיא צריכה שמירה מעולה
58 יותר מן הזכר, שהזכר די ב באפסר ובו הוא יוצא, ונקבה זו אינה
59 משתמרת באפסר אלא בטבעת זו.
60 שנינו במשנה: וְלוֹבְדִּיקָם יוצאים בַּפְּרֻמְבָּיָא. מבארת הגמרא: אִמֶּר
61 רַב הוֹנָא, פִּירוּשׁ דְּבְרֵי הַמִּשְׁנָה, חֲמָרָא לֹבָא – חמור לובי וממדינת
62 לוב בַּפְּנֵי דְּפִרְזוּלָא – יוצא ברסן העשוי מברזל, מפני שהוא חמור
63 משובח וחזק, וזו שמירתו הראויה.
64 אגב הנידון בשמירתו של חמור לובי, מביאה הגמרא מעשה: לִיּוֹ
65 שְׂדֵר נָוִי לְבִי חוּזָא לְמִיּוֹנָן לִיה חֲמָרָא לֹבָא – לוי שלח מעות לאנשי
66 בי חוזאי כדי שיקנו לו בהם חמור לובי שהוא משובח, ואנשי בי
67 חוזאי לא רצו לקנות לו מפני שהיו רחוקים ממנו, והיה קשה להם
68 לשלוח חמור למרחק כה רב, ולכן צִירו – צררו את מעותיו, וְשִׁדְּרוּ
69 לִיה שְׂעָרִי – ושלחו לו את צרור מעותיו עם שעורים בתוכו, לְמִיּוֹנָן
70 דִּינְגִירִי דְּחֲמָרָא שְׂעָרִי – לרמזו לו שפסיעותיו של החמור טובות על
71 פי מאכלו, ואף חמור שאינו לובי אם יאכלנו תמיד שעורים,
72 שהוא מאכל טוב לחמור, יהיה משובח כחמור לובי.
73 הגמרא שבה לדברי המשנה, שגמל יוצא באפסר, ונאקה שהיא
74 קשה להשתמר יוצאת בחטם שזו שמירה מעולה יותר, ומביאה
75 את שאלת התלמידים לפני רבי, מה הדין באופן הפוך, גמל בחטם
76 ונאקה באפסר: אִמֶּר רַב יְהוּדָה אִמֶּר שְׁמוּאֵל, מְחַלְפִּין הֵיוּ
77 התלמידים בשאילתם לִפְנֵי רַבִּי, שֶׁל זֶה הַזֶּה – נאקה באפסר וגמל
78 בחטם, מָהוּ – מה הדין, האם גם באופן זה מותר שיצאו, או
79 שבאופן זה נחשב משא ואסור. אמר להם רבי לתלמידים, נֶאֱמָר
80 בַּאֲפִסְרָא לֹא תִבְעִי לָךְ – אין להסתפק האם יוצאת, שְׂכִינָן דְּלֹא
81 מִיִּנְיָמָא בֵּיה מְשֻׁאָא הוּא – שכיון שהנאקה טבעה לברוח ואינה
82 נשמרת על ידי האפסר, הוא נחשב כמשא על גבה ואינה יוצאת
83 בו. כִּי תִבְעִי לָךְ – היכן יש להסתפק, גְּמֵל בַּחֲטָם מָאִי – מה הדין,
84 האם נאמר שְׂכִינָן דְּסָבִי לִיה בַּאֲפִסְרָא מְשֻׁאָא הוּא – שכיון שמספיק
85 לשמירתו אפסר, ואינו צריך שמירה מעולה של חטם, נחשב
86 החטם משא ואינו יוצא בו, אִי דִּילָמָא – שמא נאמר, נְפִירוּתָא
87 יְתִירָתָא לֹא אִמְרִינָן מְשֻׁאָא הוּא – שמירה מעולה יותר ממידת
88 הצורך אין אומרים שהיא נחשבת משא, ויוצא בו.
89 מוסיף שמואל ומביא את מה שדנו לפני רבי, בספק האם שמירה
90 יתרה נחשבת משא: אִמֶּר לִפְנֵי וְ– לפני רבי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּרַבִּי יוֹסִי,
91 כֶּךָ אִמֶּר אָבָא וְ– אבי, רבי יוסי, אֲרִבְעָה בְּהִמּוֹת יוֹצְאוֹת בַּאֲפִסְרָא, הַסּוֹם
92 וְהַפֶּרֶד וְהַנֶּמֶל וְהַחֲמוֹר, משום שאפסר הוא שמירתם הראויה. ויש
93 לדקדק, בהמות אלו שמנה רבי יוסי שיוצאות באפסר, לְמַעוּשֵׁי מָאִי
94 – מה בא למעט, האם לֹא וְ– לא בא לְמַעוּשֵׁי וְ– למעט! שלא יצא
95 גְּמֵל בַּחֲטָם, וכך אמר, ארבע בהמות אלו די להן בשמירת אפסר,
96 ולכן אסורות לצאת בשמירה מעולה יותר, והגמל שנמנה
97 בבהמות אלו לא יצא בחטם, ששמירה יתירה נחשבת משא. אמר
98 לו רבי, יש לדחות את ההוכחה, שרבי יוסי לא בא למעט שגמל
99 לא יצא בחטם, אלא בא לְמַעוּשֵׁי וְ– למעט! שְׁנֵאֲמָרָה לֹא תֵצֵא
100 בַּאֲפִסְרָא, וכך אמר, שרק ארבע בהמות אלו יוצאות באפסר, מפני
101 שהן נשמרות על ידו, אבל נאקה שאינה נשמרת על ידי אפסר וכפי
102 שהתבאר לעיל, שהיא צריכה שמירה מעולה יותר, לא תצא בו.
103 אבל גמל יש לומר שיוצא בחטם, ששמירה יתירה אינה נחשבת
104 משא.
105 פושטת הגמרא ספק זה מברייא: בְּמִתְנֵי תָנָא – בברייא שנינו,
106 לִבְדִּיקָם וְ– חמור לובי וְגֵמֵל יוֹצְאִין בַּאֲפִסְרָא. ויש ללמוד מכאן,
107 שהגמל יוצא דווקא באפסר ולא בחטם, מפני שחטם הוא שמירה

1 אינו נוטל וּמְחִיר, כיון שאין לו במה לאחזה.
2 ממשיכה הברייא: רַבִּי יְהוּדָה אִמֶּר, נְעוּרָתָא שֶׁל פִּשְׁתָּן דִּקָּה –
3 פסולת דקה הנופלת מן הפשתן כשמנפצים אותו, חֲרִי הִיא כְּגֵבֵל
4 בדמות, המבואר במשנה (לעיל מז) שהוא מוסיף הבל, ואין טומנים
5 בה אפילו מבעוד יום.
6 בדרך אגב מביאה הברייא דין הנחת כלי על גבי כלי חם בשבת:
7 מְנִיחִין מִיָּחָם – כלי מנחושת ובו מים חמים על גְּבִי מִיָּחָם אחר שחם
8 יותר בשבת, וקִדְרָה של חרס ובה תבשיל חם על גְּבִי קִדְרָה, אֶבֶל
9 לֹא מְנִיחִים קִדְרָה על גְּבִי מִיָּחָם וְלֹא מִיָּחָם על גְּבִי קִדְרָה, משום
10 שהקדרה חמה ביותר ומוסיפה חמימות במיחם, ולא הותר אלא
11 לשמור את החום.
12 ממשיכה הברייא: וְסָח – וסותם בשבת אֶת פִּיהּ וְ– פי המיחם או
13 הקדרה בַּכֶּצֶק הַנִּילוּשׁ מבעוד יום, כדי להדק את הקדרה עם
14 כיסויה לשמור חומה.
15 מבארת הברייא באיזה אופן הותר להניח מיחם על גבי מיחם:
16 וְלֹא הִתִּירוּ לְהִנִּיחַ מִיחָם עַל גְּבִי מִיחָם כֹּאשֶׁר הָמִים שְׁבַעֲלִין
17 צוֹנִנִים בְּשִׁבְלֵי שְׁיָחָמוּ – שיתחממו מימיו מחומם של התחתון, אֶלֶּא
18 רק כאשר גם המים שבעליון חמים ומניחם בְּשִׁבְלֵי שְׁיָחָמוּ מְשֻׁמְרִים
19 – להעמיד את חומם שלא יצטנו.
20 מביאה הברייא מחלוקת בענין הטמנת צונן: וְכֶשֶׁם שְׂאֵאן מוֹמֵנִין
21 אֶת הַחֲמִין בִּשְׁבֵּת, כֶּךָ אֵין מוֹמֵנִין אֶת הַצּוֹנֵן תַּחַת הַכֵּר או תחת
22 הכסת כדי שלא יתחמם מחום הקיץ והחמה, גִּידָה שְׁמָא יבוא
23 להטמין אף את החמין. רַבִּי הִתִּיר לְהִטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן.
24 הברייא מבארת דין ריסוק שלג וקרח בשבת: וְאֵין כְּרִדְקִין
25 וְ– מרסקים! לֹא אֶת הַשֶּׁלֶג וְלֹא אֶת הַקֶּרֶד – קרח ממים שנקפאו
26 בְּשֵׁבֶת, בְּשִׁבְלֵי שְׁיָחָמוּ מִיָּמִיו משום שדומה הדבר למלאכה, שנראה
27 כאילו הוא בורא ומוליד את המים הללו. מבארת הברייא כיצד
28 ניתן להפשירם: אֶבֶל נִזְתָּן הוּא אֶת הַשֶּׁלֶג או את הברד לְתוֹךְ הַכּוֹס
29 של יין או מים כדי לצננם בימות החמה, או לְתוֹךְ הַקְּעָרָה, ושם הם
30 נימרחים מאליהם וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לַאֲסוּרוֹ, שמאחר שנמס לתוך
31 משקים ולא ניכר מה שנמס אינו נראה כבורא את המים.
32 הדרן עֲלֵךְ בְּמָה טוֹמֵנִין
33 פֶּרֶק חֲמִישִׁי – בְּמָה בַּחֲמָה
34 מִשְׁנָה
35 כשם שמצווה אדם לשבות בעצמו ממלאכה בשבת, כך הוא
36 מצווה על שבידת בהמתו. ולכן עליו למנוע ממנה לצאת לרשות
37 הרבים כשהיא נושאת משא, משום מלאכת הוצאה מרשות
38 לרשות. ומכל מקום, הבהמה יוצאת כשעליה דבר שבו היא
39 משתמרת ביד בעליה, שזה אינו נחשב משא.
40 מבררת המשנה: בָּמָה – באלו דברים הַבְּהֵמָה יוֹצְאָה – מותר
41 שתצא בהם בשבת לרשות הרבים, וּבָמָה – ובאלו דברים הבהמה
42 אֵינָה יוֹצְאָה – אסור שתצא בהם. יוֹצֵא הַנֶּמֶל בַּאֲפִסְרָא, וְנֶאֱמָרָה
43 וְ– נקבת הגמל! יוצאת בַּחֲטָם, וְלוֹבְדִּיקָם יוצאים בַּפְּרֻמְבָּיָא, וְסוֹם
44 יוצא בְּשִׂיר. שבאלו דרכם להשתמר, ולכן אינם נחשבים משא.
45 מוסיפה המשנה: וְכָל בְּעִלֵּי חֲשִׁיר – בעלי חיים שדרכם לצאת בשיר
46 לנוי, כגון כלבים של ציידים וחיות קטנות, יוֹצְאִין בְּשִׂיר, וְנִמְשָׁכִין
47 בחבל שֶׁבְּשִׂיר.
48 מתוך ששנה התנא דין שיר לענין שבת, מוסיף ומלמדנו את דינו
49 לענין טהרה: וְאֵם נִטְמָא הַשִּׂיר, מִיּוֹן עֲלֵיהּ וְ– על השירים! מי חטאת
50 וְמוֹבֵלָן וְ– ומטביל את השירים! בְּמִקּוֹמָן – בעודם בצואר הבהמה,
51 ואינו צריך להסירים מעליה לפני ההזאה או הטבילה.

דְּשִׁמוּאֵל הוּא דְּאָמַר שֶׁאֵם נִיתְנָה הַרְצוּעָה לְשֵׁם נָזִי אֲסוּר שְׁתַּצָּא
 בָּהּ, וְאֵם נִיתְנָה כְּדִי לְשִׁמְרָא אוֹתָהּ מִוֹתֵר שְׁתַּצָּא בָּהּ, שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה
 מוֹתֵרָת. מִשּׁוּם דְּאָמַר רַב הוֹנָא בְּרַיָּא (לעיל נא), שְׁאָמַר שְׁמוּאֵל,
 הֵלֵכָה כְּהִנְיָא שְׁאִמְרָ שְׁחִיָּה יוֹצֵאת בְּסוּגָר, מִשּׁוּם שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה
 מוֹתֵרָת. וְכִיּוֹן שֶׁכֶּךָ פֶּסֶק שְׁמוּאֵל, מִסְּתַבֵּר לומר שֶׁהוּא מִפְּרֵשׁ בְּדֶרֶךְ
 זו אֵת הַמִּשְׁנָה, שֶׁלֹּא אִסְרָה יִצְיָאת פְּרָה בְּרִצּוּעָה שְׁבִין קֶרְנֵיהָ אִלָּא
 אִם נִיתְנָה לְנוֹי, אֲךָ אֵם נִיתְנָה כְּדִי לְשִׁמּוּר מוֹתֵר, שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה
 מוֹתֵרָת.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל דְּבָרֵי רַב יוֹסֵף, שִׁישׁ לְהוֹכִיחַ לְהִיפֹךְ, שְׁשִׁמוּאֵל
 סוֹבֵר שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה אִסּוּרָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיהּ [לן] אֲבִי
 לְרַב יוֹסֵף, אֲדִרְבָּה, תִּתְּתִים [יש להוכיח] דְּשִׁמוּאֵל הוּא דְּאָמַר שְׁבִין
 נִיתְנָה הַרְצוּעָה לְנוֹי וְכִיּוֹן נִיתְנָה הַרְצוּעָה כְּדִי לְשִׁמְרָא אֲסוּרָה שְׁתַּצָּא
 בָּהּ, שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה אִסּוּרָה. מִשּׁוּם דְּאָמַר רַב יְהוֹדָה, שְׁאָמַר
 שְׁמוּאֵל, שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵתָנּוּ (לעיל נא) שְׁגַמְלָא יוֹצֵאת בְּאִפְסָר, וְנִאֲקָה
 [נִקְבָּה הַגְּמֵל] יוֹצֵאת בְּחֹטֶם וְשִׁהִיא שְׁמִירָה מְעוּלָה מֵאִפְסָר, וְזו
 שְׁמִירָתָה הָרְאוּיָה שֶׁל נִאֲקָה שִׁהִיא קֶשֶׁה לְהַשְׁתַּמֵּר, וּמִחֲלִיפִין הִיוּ
 הַתְּלִמִּידִים בְּשִׁאלָתָם לְפָנֵי רַבִּי, בְּאוֹפֵן שֶׁהִפְכוּ וְשִׁמְרָתָהּ שָׁל זו כְּזוֹ,
 שִׁהִיא הָאִפְסָר עַל גְּבִי הַנִּאֲקָה [שְׁזו שְׁמִירָה פְּחוּתָה] וְהַחֹטֶם עַל גְּבִי
 הַגְּמֵל [שְׁזו שְׁמִירָה יִתִּירָה], מִהּ הָדִין, הָאֵם גַּם בְּאוֹפְנִים אֵלּוּ
 מוֹתֵר שִׁיִּצְאוּ. וְהוֹסִיף שְׁמוּאֵל וְהִבִּיא אֵת הַהוֹכָחָה שֶׁהִבִּיאוּ לְפָנֵי
 רַבִּי עַל גְּמֵל בְּחֹטֶם [שִׁהִיא שְׁמִירָה יִתִּירָה], אָמַר לְפָנֵי [לפני רבין]
 רַבִּי יִשְׁמְעֵאל בְּרִבִּי יוֹסִי, כִּךְ אָמַר אָבָא [אבי, רבי יוסי], אֲרֻעֵ
 בְּהִמּוֹת יוֹצֵאת בְּאִפְסָר, הָסִים הַפֶּדֶר וְהַגְּמֵל וְהַחֹטֶם, מִשּׁוּם זֶה
 שְׁמִירָתָם הָרְאוּיָה, וְבֵא רַבִּי יוֹסִי בְּדִבְרֵי לְמַעַן אֹפְנִים אַחֲרִים
 שֶׁאִסּוּר לְצֵאתָ, וְהָאֵם לֹא [לא] נֹאמַר שֶׁבֹא לְמַעֲוֵי [למעט]
 שֶׁלֹּא יֵצֵא גְּמֵל בְּחֹטֶם, וְכִךְ אָמַר, אַרְבַּע בְּהִמּוֹת אֵלּוּ דִּי לֹחֵן
 בְּשִׁמְרֵיתָ אִפְסָר, וְלִכֵּן אִסּוּרוֹת לְצֵאתָ בְּשִׁמְרָה מְעוּלָה יוֹתֵר, וְכִיּוֹן
 הַגְּמֵל לֹא יֵצֵא בְּחֹטֶם, שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה אִסּוּרָה. וְכִיּוֹן שְׁשִׁמוּאֵל
 הִבִּיא הוֹכָחָה זו, יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁכֶּךָ דַּעַת, שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה אִסּוּרָה,
 וְהוּא זֶה שֶׁפִּירֵשׁ אֶת הַמִּשְׁנָה שֶׁאִסּוּר לְצֵאתָ אֲךָ בְּרִצּוּעָה שִׁנִּיתְנָה
 לְשִׁמְרָה, וְקֶשֶׁה עַל רַב יוֹסֵף שְׁאִמְרָ שְׁשִׁמוּאֵל סוֹבֵר שְׁשִׁמְרָה
 יִתִּירָה מוֹתֵרָת.
 הַגְּמָרָא מְתַרְצֵת אֵת דְּבָרֵי רַב יוֹסֵף. מְתַרְצֵת הַגְּמָרָא: מִכִּיּוֹן שִׁישׁ
 סְתִירָה בְּדַעַת שְׁמוּאֵל, סָמִי הָא מְקַמֵּי הָא – הִסֵּר הוֹכָחָה זו
 [שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה אִסּוּרָה] מִפְּנֵי הוֹכָחָה זו [שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה מוֹתֵרָת],
 וְנִקּוּט שְׁשִׁמוּאֵל הוּא הַסּוֹבֵר שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה מוֹתֵרָת, וְבִיָּאֵר אֵת
 הַמִּשְׁנָה שֶׁפִּירָה אִינֵה יוֹצֵאת בְּרִצּוּעָה שְׁבִין קֶרְנֵיהָ רַק כֹּאשֶׁר נִתְּנָה
 לָנוּ, אֲבָל אֵם נִתְּנָה לְשִׁמּוּר מוֹתֵר, אֲךָ שְׁזו שְׁמִירָה יִתִּירָה, שְׁוֹאֵלֵת
 הַגְּמָרָא: וּמֵאִי הָיוּ דְּמְקַסְמִית הָא מְקַמֵּי הָא – וּמֵהָ רֵאִיתָ לְהִסִּיר
 הוֹכָחָה זו [שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה אִסּוּרָה] מִפְּנֵי הוֹכָחָה זו [שְׁשִׁמְרָה
 יִתִּירָה מוֹתֵרָת], הֵלֵא אִפְשָׁר לוֹמֵר גַּם לְהִיפֹךְ, סָמִי הָא מְקַמֵּי הָא –
 הִסֵּר הוֹכָחָה זו [שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה מוֹתֵרָת] מִפְּנֵי הוֹכָחָה זו [שְׁשִׁמְרָה
 יִתִּירָה אִסּוּרָה], וְנִקּוּט שְׁשִׁמוּאֵל סוֹבֵר שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה אִסּוּרָה,
 וְבִיָּאֵר אֵת הַמִּשְׁנָה שֶׁפִּירָה אִינֵה יוֹצֵאת בְּרִצּוּעָה שְׁבִין קֶרְנֵיהָ אֲךָ
 כֹּאשֶׁר נִתְּנָה כְּדִי לְשִׁמּוּר, מִשּׁוּם שְׁזו שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה. מִשִּׁבָּה
 הַגְּמָרָא: רַב יוֹסֵף נִקֵּט שְׁשִׁמוּאֵל הוּא הַסּוֹבֵר שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה
 מוֹתֵרָת, מִשּׁוּם (דְּאִשְׁכְּחִין [שִׁמְצָאנוּ] שְׁנֹאמַר בְּמִפְּרֵשׁ שְׁשִׁמוּאֵל
 הוּא דְּאָמַר [שֹׁאמַר] שֶׁאֵם נִיתְנָה הַרְצוּעָה לְנוֹי אֲסוּרָה לְצֵאתָ בָּהּ,
 וְאֵם נִיתְנָה כְּדִי לְשִׁמְרָא מוֹתֵרָ לְצֵאתָ בָּהּ. דְּאָתְמַר – שְׁנֹאמַר בְּבֵית
 הַמִּדְרָשׁ). שְׁנַחֲלֹק רַב וְשְׁמוּאֵל בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה, רַב חֵיָּא בְּרַיָּא אִשִּׁי
 אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי, בִּין נִיתְנָה הַרְצוּעָה לְשֵׁם נָזִי, וְכִיּוֹן נִיתְנָה הַרְצוּעָה
 כְּדִי לְשִׁמְרָא אוֹתָהּ, אֲסוּרָה שְׁתַּצָּא בָּהּ, שֶׁאֲךָ אֵם נִיתְנָה לְשִׁמְרָה, כִּיּוֹן
 שִׁהִיא שְׁמִירָה יִתִּירָה אִסּוּרָה שְׁתַּצָּא בָּהּ. וְרַב חֵיָּא בְּרַיָּא אִשִּׁי אָמַר בְּשֵׁם
 שְׁמוּאֵל, שֶׁאֵם נִיתְנָה הַרְצוּעָה לְשֵׁם נָזִי, אֲסוּרָה שְׁתַּצָּא בָּהּ, שִׁהִיא
 נַחֲשֶׁבֶת מִשָּׂא, וְאֵם נִיתְנָה הַרְצוּעָה כְּדִי לְשִׁמְרָא אוֹתָהּ מוֹתֵרָ שְׁתַּצָּא
 בָּהּ, שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה מוֹתֵרָת.
 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל רַב שְׁאִמְרָ שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה אִסּוּרָה. מִקְשָׁה
 הַגְּמָרָא: מִיָּתִיב – הִקְשׁוּ בְּנֵי הִישִׁיבָה עַל דְּבָרֵי רַב, שִׁנִּינוּ בַּעֲנִין פְּרָה
 אֲדוּמָה (פְּרָה פ"ב מ"א), קִשְׁרָה בְּעִלְיָה [את הפרה] בְּמִסְפָּרָה [אִפְסָר]

דְּאִיתוּבָה דְּעִתְיָה – כְּדִי שְׁתִּתְּיִשֵּׁב דַּעַתוֹ, שִׁידַע שֶׁלֹּא הִתְכוּוֹנְתִּי
 לְהַקְדִּימוֹ, אִלָּא הַחֲמוּר עֲשֵׂה זֹאת מִעֲצָמוֹ. אָמַר לִיהּ [לרבה בר רב
 הונא], שִׁנִּינוּ שְׁחֲמוּר יוֹצֵאת בְּאִפְסָר, שְׁבוּ הוּא מִשְׁתַּמֵּר. וְיֵשׁ לְלַמּוּד
 מִכֵּךְ שֶׁבְּשִׁמְרָה מְעוּלָה יוֹתֵר, כְּוִן בְּפִרְוּמִיָּא [ברסן של ברזל],
 אִינוּ יוֹצֵאת. וְיֵשׁ לְשִׁאוּל, הַמּוֹד שֶׁצִּיָּקִי רַעִים – שֶׁהִתְנַהֲגוּתוֹ רַעָה,
 וְצִרִּיק שְׁמִירָה מְעוּלָה יוֹתֵר מִשָּׂאֵר חֲמוּרִים, כְּוִן חֲמוּר זֶה שְׁלִי, מִהוּ
 – מֵהָ דִּינוֹ, הָאֵם מוֹתֵר לוֹ לְצֵאתָ בְּפִרְוּמִיָּא בְּשִׁפְתָּה, שֶׁאִין זֶה שְׁמִירָה
 יִתִּירָה עֲבוּרָה, וּבִשְׁאֵלָתוֹ זו בֵּא לִי לְהוֹדִיעַ לְרַבָּה בְּרַב הוֹנָא
 שְׁחֲמוּרוֹ שׁוֹנָה מִשָּׂאֵר חֲמוּרִים בְּכֶךְ שְׁעִסְקִי רַעִים, וְיִבִּין שְׁמָה
 שֶׁהַקְדִּימוֹ אִינוּ מִדַּעַתוֹ אִלָּא הַחֲמוּר עֲשֵׂה זֹאת מִעֲצָמוֹ. אָמַר לִיהּ –
 הִשִּׁיב לוֹ רַבָּה בְּרַב רַב הוֹנָא לְלוֹי עַל שִׁאֵלָתוֹ, הִכִּי אָמַר אָבוֹה מִשְׁמִיָּה
 דְּשְׁמוּאֵל – כִּךְ אָמַר אֲבִין [רב הונא בר חייא] בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל, הֵלֵכָה
 כְּהִנְיָא שְׁאִמְרָ שְׁחִיָּה יוֹצֵאת בְּסוּגָר, שֶׁהוּא סוֹבֵר שְׁשִׁמְרָה יִתִּירָה
 אִינֵה נַחֲשֶׁבֶת מִשָּׂא, וְאֵם כֵּן, אֲךָ חֲמוּר רִגִּיל, שְׁפִרְוּמִיָּא הִיא
 שְׁמִירָה עֲבוּרָה, יוֹצֵאת בּוּ בִּשְׁבֹת, וּבּוּדָאֵי חֲמוּר זֶה שְׁעִסְקִי
 רַעִים מוֹתֵר לְצֵאתָ בּוּ.
 עוֹ אִינֵה יוֹצֵאת בְּאִפְסָר, מִשּׁוּם שְׁרֹאשָׁה דִּק [שֹׁאִינו רחב יותר
 מִצּוֹאֲרָה] וְאִינוּ מִחֻזִּיק אֵת הָאִפְסָר בְּמִקּוּמוֹ שֶׁבְּצוֹאֲרָה שֶׁלֹּא יֵצֵא,
 וְטַבְּעָה שְׁכֹאשֶׁר אוֹחִיּוֹם אוֹתָהּ הִיא קוֹפֶצֶת לְצַדִּידִים כְּדִי לְהִתְנַק
 מִהֶאֱחִיזָהּ, וְחֲשִׁשׁוּ חֲכָמִים שְׁמָא עַל יְדֵי כִךְ יִסּוּר הָאִפְסָר, וְהִאֲחוּ
 לֹא יִבְחִין וְיִמְשִׁיק לֵאחֹחוּ בּוּ בְּהִלְכִּתּוֹ, וְיַעֲבִירוּ אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת
 הָרִבִּים. הַגְּמָרָא מְבִיאָה אוֹפֵן שֶׁאֲחוּז עַל מִנְשָׂא, עוֹ שֶׁחֲקָה לֵה נִקֵּב
 תְּנָא דְּבִי [זֶה שְׁנו בְּרִייתָא בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל מִנְשָׂא], עוֹ שֶׁחֲקָה לֵה נִקֵּב
 בִּין מְרִיָּה, וְיוֹצֵאת בְּאִפְסָר הַתְּחוּב בִּנְקֵב זֶה בְּשִׁפְתָּה, מִשּׁוּם שְׁבֹאֲפוֹן
 זֶה אִין חֲשִׁשׁ שִׁיִּסּוּר הָאִפְסָר, שֶׁלֹּא חֲשִׁשׁוּ חֲכָמִים לִכֵּךְ אִלָּא בְּאוֹפֵן
 שֶׁל קִשְׁרָה סֹתֵם.
 מִסְּתַפְקָה הַגְּמָרָא: כְּעִי [הִסְתַּפֵּקוּ רַב יוֹסֵף], אֵם תְּחָב לֵה אֵת הָאִפְסָר
 בְּנִיָּקָה, שֶׁקֶשֶׁר אֵת שַׁעַר הַזֶּקֶן וְעֲשֵׂה בּוּ כְּמִין נִקֵּב וְבוּ תַּחֲב אֵת
 הָאִפְסָר, וְבֵא לְהוֹצִיאָה כִּךְ בְּשִׁבֹת, מִהוּ – מֵהָ הָדִין, הָאֵם יֵשׁ לְחוּשׁ
 בְּאוֹפֵן זֶה לְהִסְתַּר הָאִפְסָר. מְבִאֵר רַב יוֹסֵף אֵת צַדִּידֵי הַסֶּפֶק: בִּין לֹא
 מְנַתֵּחַ לֵה כְּאִיב לֵה – כִּיּוֹן שֶׁאֵם תִּקְפוֹץ וְתִתְנַק כְּדִרְכָּה יִכָּאֵב לֹא
 בּוֹקֵנָה, שֶׁהָאִפְסָר תְּחוּב בּוֹקֵן וְיִתְלָשׁוּ מִשְׁעֲרוֹתֶיהָ עַל יְדֵי הַקִּפְצָה,
 לִכֵּן לֹא אֲתִיָּא לְנִתְחָה – לֹא תְּבוֹא לִקְפוֹץ וְלְהִתְנַק, וְאִין לְחוּשׁ
 לְהִסְתַּר הָאִפְסָר וְטִלְטוּל, וּמוֹתֵר לְצֵאתָ כִּךְ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, אִין
 דִּיָּלְמָא – שְׁמָא יֵשׁ לְאִסּוּר לְצֵאתָ כִּךְ, מִשּׁוּם שִׁישׁ לְחוּשׁ דִּיָּמִין
 דְּרִפִּי וְנִפְּלִי – שְׁפַעֲמִים שֶׁהִקְשֶׁר שְׁבוֹקֵנָה מְתַרְפָּה וְנוֹפֵל, וְיִסּוּר
 הָאִפְסָר, וְהִאֲחוּ לֹא יִבְחִין בְּכֶךְ וְיִמְשִׁיק לֵאחֹחוּ בּוּ בְּהִלְכִּתּוֹ, וְאִתִּי
 לְאִתִּי – וְיִבְא לְטִלְטוֹל אֲרֻעֵ אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, כִּפִּי שֶׁחֲשִׁשׁוּ
 בְּכָל עוֹ הַיּוֹצֵאת בְּאִפְסָר. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: תִּיקוּ – תַּעֲמוּד שֹׁאֵלָה זו
 בְּסֶפֶק, שֶׁלֹּא נִפְשֻׁטָה.
 הַגְּמָרָא שְׁבָה לְנִידוֹן (לעיל נא) הָאֵם בְּהִמָּה יוֹצֵאת בְּשִׁמְרָה יִתִּירָה,
 וּמִבִּיָּאֵה בַּעֲנִין זֶה מִחֲלוּקֶת רַב וְשְׁמוּאֵל: תִּנֵּן הָתֵם – שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה
 (לְהֵלן נ"ד), וְלֹא תַצָּא פְּרָה בְּרִצּוּעָה שְׁבִין קֶרְנֵיהָ, וְלֹא הִתְפַּרֵּשׁ לְשֵׁם
 מֵהָ נִיתְנָה רִצּוּעָה זוּ בִּין קֶרְנֵי הַפְּרָה. אָמַר (לִיהּ) רַב יְרֵמְיָה בְּרַיָּא אָבָא,
 פְּלִיגִי בָּהּ – שֶׁנַּחֲלֹק בְּבִיָּאֵר מִשְׁנָה זוּ רַב וְשְׁמוּאֵל, תָּד – אֶחָד מֵהֶם
 אָמַר, בִּין נִיתְנָה הַרְצוּעָה בִּין קֶרְנֵיהָ לְשֵׁם נָזִי, וְכִיּוֹן נִיתְנָה הַרְצוּעָה
 בִּין קֶרְנֵיהָ כְּדִי לְשִׁמְרָא אוֹתָהּ שֶׁלֹּא תִּבְרַח, שְׁאוּחוּ אוֹתָהּ בְּרִצּוּעָה זוּ,
 אֲסוּרָה שְׁתַּצָּא בָּהּ, שֶׁאֵם נִיתְנָה הַרְצוּעָה לְשֵׁם נָזִי הִיא נַחֲשֶׁבֶת מִשָּׂא,
 וְאֲךָ אֵם נִיתְנָה לְשֵׁם שְׁמִירָה, כִּיּוֹן שֶׁהַרְצוּעָה הִיא שְׁמִירָה יִתִּירָה,
 שֶׁהִרִי הַפְּרָה נִשְׁמֵרָת אֲךָ בְּלִי אֲחִיזָה כֻּלָּל, נַחֲשֶׁבֶת מִשָּׂא. וְתָד –
 וְאֶחָד מֵהֶם חֲלַק וְאָמַר, שֶׁאֵם נִיתְנָה הַרְצוּעָה בִּין קֶרְנֵיהָ לְשֵׁם נָזִי,
 אֲסוּרָה שְׁתַּצָּא בָּהּ, שִׁהִיא נַחֲשֶׁבֶת מִשָּׂא, וְאֵם נִיתְנָה הַרְצוּעָה בִּין
 קֶרְנֵיהָ כְּדִי לְשִׁמְרָא אוֹתָהּ שֶׁלֹּא תִּבְרַח, מוֹתֵרָ שְׁתַּצָּא בָּהּ, שֶׁאֲשַׁמֵּם
 הַפְּרָה נִשְׁמֵרָת אֲךָ בְּלִי אֲחִיזָה, וְהַרְצוּעָה הִיא שְׁמִירָה יִתִּירָה, מִכֵּל
 מִקּוּם שְׁמִירָה יִתִּירָה אִינֵה נַחֲשֶׁבֶת מִשָּׂא. נִמְצָא שְׁנַחֲלֹק רַב
 וְשְׁמוּאֵל [בְּשִׁטַּת הַמִּשְׁנָה] בְּדִין שְׁמִירָה יִתִּירָה, וְלֹא הִתְפַּרֵּשׁ מִי
 הַמְתִּיר וּמִי הָאִסּוּר.
 הַגְּמָרָא מְבַרֵּר מִי הַמְתִּיר וּמִי הָאִסּוּר. רַב יוֹסֵף מוֹכִיחַ שְׁשִׁמוּאֵל
 הוּא הַמְתִּיר. מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב יוֹסֵף, תִּתְּתִים [יש להוכיח]

שבת. פרק חמישי – במה בהמה דף נב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
רש"י
תוספות

אמר שמואל הלכה כהנניא. פ"ח דהלכה כרב דאמר בין לנוי בין לשמור אסור
 מדמשני אביי ורבא וריבאי דהוו בתראי אליביה היאך דקשרה בעליה במסורה.
 ועוד, דקד"ל דהלכתא כרב באיסורי. הלכך אומר דרב פור"ח דכל נטירותא יתירתא –
 אסור, כגון פרה באפסר, ובכל נוי בהמה – אסור לצאת. ומיהו, עגלים יוצאות באפסר
 כדאמר בסמוך, ויוצא סוס ברסן – דאורחיה
 בכהי או באפסר, אבל בשניהם, ברסן ובאפסר –
 אסור. ומותר להשים הרסן או האפסר בראש
 הסוס בשבת, ואין בו אסור טלטול – דמוכן הוא
 לבהמה. ואדם המנדיג סוס ברשות הרבים יודר
 שלא יוציא ראש החבל מנחת ידו טפה, ומה
 שבין ידו לסוס יגביה מן הקרקע טפה, דהבי
 אמרינן לבין בפרקין. ומותר לדורח חבל
 האפסר סביב צואר הבהמה ולצאת, והוה נמי עגלי
 דרב הונא ומולאות של בית רבי יוצאים כרוכין;
אדרבה תסתיים דשמואל הוא דאמר כו.
 תימה לרשב"א: מה ראייה מייתי
 מדאמר שמואל מחליפין לפני רבי כו?
 דלכאורה משמע דהא דקאמר לעיל לא
 למעוטי נאקא באפסר, דכל זה מדברי שמואל;
קשרה בעליה במסורה. והוה נמי דנשיירא נמי
 הא מני – תנניא היא. והא דמשמע
 בריש "הכנס" (ב"ק נה) דמסרה שמירה
 פחותה היא – היינו דוקא בשור: **א** יוצאין
 כרוכין. פי' בקונט: דמוכין לנוי, וכן פירש
 במתניתין. וקשה לרשב"א ולהרב פור"ח: דלעיל
 משמע דלנוי לכ"ע אסור ותיריך הרב פור"ח:
 דבהא פליגי, דרב הונא סבר: דנשיירא נמי
 איכא בכרוכין, שאם רוצה הבהמה לברוח –
 יתפסנה בכריכת האפסר, ולא הוי משוי.
 ושמואל סבר: כרוכין לא הוי נטירותא:
במתניתא תנא כרוכין לימשך. רב הונא
 מתריך: כרוכים לימשך, שיש
 חלל בין אפסר לצואר, שהוא נוח לימשך
 כשירצה. ושמואל סבר: לימשך – דוקא שיש
 חבל תלוי באפסר: **בבאין** מנוי אדם לנוי
 בהמה. פירש"י: ועודו לאדם טעמא. ובוחם
 פירש כו, דאפילו אחר שיחידו לבהמה מקבל
 טומאה, שאינו עולה מלקבל טומאה מכאן
 ואילך אליו משני מעשה. דמכאן בפרק
 דסוכה (דף ג:) הוי קוצר לאבילה ונמלי
 לסיכור. ורש"י בעצמו פירש כן בריש "במה
 אשה" (לקמן נה). וכופת שאור שיחידו לשיבה
 דאמר טהור, אור"י: דמיירי כשיש שניו מעשה:
ומזין עליהם במקומן. אצטרך לאשמעין
 במקומן, דלא חיישינן שמת תפול חזאה
 על הבהמה ויפסלו, דהתן במסנת פרה (פ"ב
 ג"א): נתכון לחיות על האדם וזהו על הבהמה,
 אם יש באוזה – (לא) ישנה:
ושובלי במקומן. הקשה הר"ר אליעזר:
 אמאי לא מקשה הכא "שבילה מאן
 דבר שמיה"? כדפריך בריש "במה אשה" (דף נו).
 אמאי דהתן "ולא תטבול עד שתרפס" ותיריך
 ר"ח: דהכא לא פריך, משום דמנתי' מיירי ברין
 כלים שמחלק בין כלי לכלי, ואיזה מותר לצאת
 בו ואיזה אסור, ואגב אורחיה אשמעין שאר
 דיני כלים ומזין עליהם וטובלן במקומן, דכן דרך
 חתנא, כי הוואו (לקמן דף סו.) דקיסע יוצא כב
 שלו, ואם יש בו בית קבול בתותין – טמא, אבל
 בריש "במה אשה" דמיירי בדיני כלים,
 ואשמעין דין טבילה אשה, פריך שפיר: טבילה
 מאן דבר שמיה?

דאיתותב דעתיה. להודיעו שלא נתכונתי: **בפרוקמניא**. מי הוי נטירותא יתירתא
 לגביה, או לא: **הלכה כהנניא**. ולא איכפת לן אי הוי נטירותא יתירתא: **יוצאה**
באפסר. אם תהבו בחקיקת קרן, אבל בקשידה בעלמא – לא, דילקא שילפא
 מרישה. מתוך שראשה דק היא מתנתקת לכאן ולכאן כשמושכין אותה, ואתי
 לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים: **תחב**
 לה. בוקנה. שקשר שער זקנה במין נקב,
 ותחב האפסר לתוכה: **מתנתקת**. מתנתקת
 וקופצת אנה ואנה לברוח מידו: **כאיב** לה.
 הזקן. שנתלש השער ומכאיבה: **תנן** תתם.
 בסוף פרקין "ולא פרה ברצועה שבין קרניה":
 לנוי. שיצובעה וקולעה לנוי בין קרניה במין
 קליעה מקרן לקרן, ואינו אוחזה בה: **לשמר**.
 שאוחזה בה: **אסור**. דפרך מניטרא בלא
 אוחיזה. אלא מוליכה לפניו, קסבר: נטירותא
 יתירתא משוי הוא: **ולשמר** מותר. קסבר:
 נטירותא יתירתא לאו משוי הוא: **ארבע**
 בהמות. וקס"ד דהבי קאמר: באפסר יוצאות
 ולא בחסם, אלמא: נטירותא יתירתא משוי
 הוא: **ומאי חזית**. דמסמית הא דשמואל
 מקמיה היתא סמי היתא מקמי הא: **דנשיירא**.
 בחדא, דשמואל הוא דשרי. ודהוא
 דמחליפין כדאוקימנא, דלא למעוטינהו
 מחסם, אלא למעוטי נאקא מאפסר. דלא
 מניטרא ביה: קשרה בעליה. לפרה אדומה:
 במסורה. אפסר: במוליכה מעיר לעיר. וסתם
 פרה פונה למקום מרבץ שלה, וצריך לאוחזה
 כשמוליכה לעיר אחת, ולאו נטירותא
 יתירתא הוא, אלא אורחא היא: **שאני פרה**.
 אדומה: דמי' יקרי. ובעי נטירותא יתירתא
 משנולה: **יוצאין כרוכין**. הרצועה סביב
 צואן, ואע"פ שאינו אוחזה – לאו משוי הוא.
 דלנוי נמי אורחיהו הוא: **נמשכין**. שמושכה
 ברצועה הקבועה טבעת השיר: **יוצאין**
נמשכין. דנטירותא אורחא הוא: **ואין יוצאין**
כרוכין. דלנוי לאו אורחא הוא: **כרוכין**
 לימשך. כרוכין בריח, שיכול להנסיס ידו בין
 הכרך לצואר, או יצח מעט מן החבל, שאם
 באת לברוח – ימהר יאחזקה: **מולאות**.
 פירות: דאי ס"ד דרב דימי נמשכין אהור
 קאמר. אבל כרוכין – לא, ולא אסור
 לאשמעין אלא דמולאות משתמרות
 באפסר, ולא הוי משוי להו: **מדרב יהודה אמר**
שמואל נפקא. דקס"ד דקיבלה רבי מניה דר'
 ישמעאל בר' יוסי: **טבעת אדם**. שנותן
 באצבע לנוי: **טמאה**. דתכשיט הוא, וממדין
 קליפין, דמנה ביה תכשיטין "אצבעה וצמיד"
 וגו', ואבולוה קאי "תתחטאו אתם ושיביכם"
 (במדבר לא): **טבעת בהמה**. כגון שיר:
טבעת כלים. כעין שעושין בראש ידות
 הכלים: **ושאר כל הטבעות**. כגון העשויות
 לדלת:

מהורות

נפקא. דאי ס"ד דרב דימי 'נמשכין' קאמר – מדרב יהודה אמר שמואל נפקא, דאמר רב
 יהודה אמר שמואל: מחליפין היו לפני רבי: **של זו בזו מהו?** אמר לפניו ר' ישמעאל בר'
 יוסי: **כך אמר אבא**, ארבע בהמות יוצאות באפסר, הפוס והפרד והגמל והחמור. אמר
 להו רב אסי: **איצטריך להו**. דאי מדרב יהודה נפקא – הוה אמינא, אמר לפניו – ולא
 קיבלה מניה, קמ"ל דרב דימי. ואי דרב דימי – הוה אמינא: ה"מ – נמשכין, אבל כרוכין
 – לא, קמ"ל דרב שמואל בר' (רב) יהודה. "ומזין עליהן וטובלן במקומן". למימרא דבני
 קבולי טומאה ניהו? והתנן: **טבעת אדם טמאה וטבעת בהמה וכלים ושאר כל הטבעות**
 מהורות!

והא איכא חציצה. פירש בקונטרס: שטבעת תקיע בשיר בחזק, ואין המים נכנסים שם. ואומר ר"י: דצריך לומר שפעמים מסירים אותן ועושים מהן מלאכה בפני עצמן, שאם כל שעה היו קבועים בצואר הבהמה – היה חבל חשיב כלי אחד, ולא היו חציצה וה'ר פור'ת פירש: והא איכא חציצה – לפי שהוא דבוק בצואר הבהמה:

בשריתכן. להכי לא מוקי לה במחוללין.

דאין דרך השיר להיות כן:

טבעת שהתקינה לחזור בה מתניו. נראה

לר"י: דהיינו לחזור מלבושיו שהן

רחבים, ואוגדם כנגד מתניו טבעת, כעין שפי'

בקונטרס לקשור בה את כתפיו:

היא של אלמנו וחותמה של מתכת. וא"ת:

והא יש בה בית קיבול מקום מושב

החותמו וי"ל: דאין זה בית קיבול, דאמרין: בית

קיבול העשוי למלאות – לא שמה בית קבול:

והתניא מחט בין נקובה בין אינה נקובה.

נראה לר"י: דלא פריך אליב' דאביי,

דאידו הוה מפרש שאינה נקובה – היינו שניטל

חורה או עוקצה. אלא אליב' דרבא פריך,

לדודיה לא מצינן לפרש הכי, כדמוכח בביר

"כל הכלים" (לקמן קכג). ותימה לר"י: דכיון

דלא ידע המקשה דמיייר בגלמא, א"כ בלאו הכי

תקשה ליה לרבא, כדפריך בריש "כל הכלים"

(ג"ו שם):

והוא

טהורות! א"ר יצחק (נפחא): בבאין מנוי אדם לני

בהמה. ורב יוסף אמר: הואיל ואדם מושך בהם את

הבהמה. מי לא תניא: מקל של בהמה של מתכת מקבל

טומאה, מה טעם – הואיל ואדם רודה בהן. ה"נ:

הואיל ואדם מושך בהן. "וטובלן במקומן". והאיכא

חציצה! א"ר אמי: בשריתכן. לימא ר' אמי פרב יוסף

כסירא ליה, דאי כר' יצחק (נפחא), דאמר "בבאין מנוי

אדם לני בהמה" פיון דריתכן – עבד בהו מעשה

ופרחה לה טומאה מייניהו: דתני: כל תפלים יורדין

לידי טומאתן במחשבה, ואין עולין מטומאתן אלא

בשינוי מעשה! סבר לה פרבי יהודה, דאמר: מעשה

לתקן – לאו מעשה הוא. דתניא, ר' יהודה אומר:

לא אמר שינוי מעשה לתקן אלא לקלקל. במתניתא

תני: במחוללין. שאל תלמיד אחד מליל העליון את

ר"א: שמעתי שחולקין בין טבעת לטבעת, אמר לו:

שמו לא שמעת אלא לענין שבת, דאי לענין טומאה

– דא ודא חדא היא. ולענין טומאה דא ודא אחת היא? והתני: טבעת אדם – טמאה,

וטבעת בהמה ושאור כל הטבעות – טהורות. כי קאמר ליה איהו – נמי דאדם קאמר

ליה. ודאדם דא ודא אחת היא? והתניא: טבעת שהתקינה לחזור בה מתניו ולקשר בה בין

פתחו – טהורה. ולא אמרו טמאה – אלא של אצבע בלבד? כי קאמר ליה איהו – נמי

דאצבע קאמר ליה. ודאצבע דא ודא אחת היא? והתני: טבעת של מתכת וחותמה של

אלמנו – טמאה, היא של אלמנו וחותמה של מתכת – טהורה! כי קאמר ליה איהו נמי

פולח של מתכת קאמר ליה. ועוד שאל: שמעתי שחולקין בין מחט למחט. אמר ליה: שמו

לא שמעת אלא לענין שבת, דאי לענין טומאה – דא ודא אחת היא. ולענין טומאה דא

ודא אחת היא? והתני: מחט שניטל חורה או עוקצה – טהורה! כי קאמר ליה – בשלימה.

ובשלימה דא ודא אחת היא? והתני: מחט שהעלתה חלודה, אם מעבב את החפירה –

טהורה, ואם לאו – טמאה, ואמרי דבי ר' נאי: והוא שרישומה ניכר! כי קאמר ליה –

בשיפא קאמר ל'. ובשיפא דא ודא אחת היא? והתניא: מחט, בין נקובה בין אינה נקובה

– מותר לטלטלה בשבת, ולא אמרינן "נקובה" – אלא לענין טומאה בלבד! והא תרנמא

אבי אליבא דרבא – בגלמא. מתני' חמור יוצא במדרעת בזמן שהיא קשורה בו. זכרים

יוצאין לבובין. רחלות יוצאות שחורות, כבולות, וקבונות. העזים יוצאות צרות. רבי יוסי אוסר

בכולן, חוץ מן הרחלין הקבונות. רבי יהודה אומר: עזים יוצאות צרות ליבש, אבל לא לחלב.

גמ'

לאדם מושך בהם, שאינו משתמש בה כלום אלא מונחת ועומדת לרצועה. ומיהו, עם הרצועה מקבלת טומאה. אבל אם היה נוטלה ומחזירה – אינה מקבלת טומאה

לעצמה: כי קאמר ליה איהו נמי. דא ודא אחת היא: דאצבע קאמר ליה. ולענין שבת יש חילוק: אלמנו. עצי אלמוגים והוא נאח: טמאה. דבחר טבעת אולתין, ופשוטי

כלי מתכות טמאים: היא של אלמנו טהורה. דפשוטי כלי עץ הוא: אלא לענין שבת. לענין הוצאת שבת יש חילוק בין נקובה לשאינו נקובה. דנקובה קתני "חייב חטאת",

ובשאינה נקובה, כגון אישפיגליא שהיא תכשיט, קתני "אינו חייב חטאת" בפרק "במה אשה" (דף נו:). חורה. חור שלה: עוקצה. פונטא: חלודה. רוראירא: והוא שרישומה

של מחט ניכר, דהוי כלי וטמאה. ל"א: שרישומה של חלודה ניכר בבגד, היינו עיכוב תפירה. וטהורה: בשיפא. נישופת בשופיא שפירין ליימא: שאין בה חלודה: מותר

לשלימה בשבת. בחצר. דהא חזקא לטול את הקוף, ותורת כלי עליה: ולא אמרו נקובה. חלוקה להלכותיה אלא לענין טומאה בלבד. דנקובה מקבלת טומאה. ושאינה

נקובה לא: הא תרנמא אבי. בפרק "כל הכלים" בגלמא. שהוא גולם, שנקצצה מן החוט, ועומדת לניכב. התם הוא. דכל זמן שלא נקבה – אינה מקבלת טומאה, דהא

לא נגמרת מלאכתה. ולענין טומאה "כלי מעשה" בתיב (במדבר לא). שגמר כל מעשהו. ומיהו, לענין שבת – שריא. דוימנין דממליך עלה ומנח לה הכי, ומשיך לה קנא

לנטיילת קוף. אבל מחט שנגמרה מלאכתה, כגון אישפיגליא שאינה עומדת לניכב – דא ודא אחת היא לטמאה: מותני' מדרעת. בשטיל. ומניחין אותו כל היום על

החמור לחממו, דאמרי אינשי: חמרא אפילו בתקופת תמוז קריר ליה: שהיא קשורה בו. בגמ' מפרש: זכרים. אילים: לבובים שחורות כבולות וקבונות. מפרש בגמרא:

צרות. דדיחן צרות: פגמים ליבש – שמהדקן כדי שלא יחלבו עוד, ויתעברו, או יחו שמונת לאכול. ופגמים לחלב – לשמור חלבן שלא יפסדו לארץ, וקושרין להם

כיס בדדיהן: ר' יוסי אוסר בכולן. דמשוה הוא: חוץ מן הרחלים הקבונות. שהוא שמירת צמין שלא יטען והוי להו תכשיט: יוצאות צרות ליבש. ר' יהודה סבירא ליה

בתנא קמא דלאו משוה הוא: ומיהו, ליבש ממהדק שפיר, וליכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאיחוי. אבל ליחלב, דלא מיהדק שפיר – חיישינן:

הוא יכול לתרוץ אף כרבי יצחק, ומה שלא נטרה השיר על ידי
שמרחיב את הנקב, יש לומר שהתנא במשנתו סבר לה – סובר
כרבי יהודה דאמר שמעשה הבא כדי לתקן את הכלי לאו מעשה
הוא – אינו נחשב מעשה לבטלו מתורת כלי ולטרוח מטומאתו,
ומעשה זה שהרחיב את הנקב הוא תיקון השיר לשמש לבהמה,
ואינו נטרה על ידו, ולכן שנה התנא כיצד יטרוח. דתניא – ששינו
בברייתא, רבי יהודה אומר, לא אומר שינו מעשה – לא אמרו
שנטרה הכלי על ידי מעשה הבא לתקן, אלא רק על ידי מעשה
הבא לתקן.
תירוצו נוסף מדוע אין חציצה בהטבלת השיר במקומו: בפתניתא
תני – בברייתא שנו, שמה שאמרו שמטביל את השיר במקומו,
מדובר בפתחולין – באופן שהשיר והטבעת הנתונה בו אינם
מהודקים זה לזה אלא רחבים ומחוברים בריחה, וכך היו מתחילה,
ואין כאן חציצה.
מתוך שהביאה הגמרא את המשנה העוסקת בטבעת המקבלת
טומאה, דנה בחילוקים בין מיני הטבעות לענין הרצאה בשבת
ולענין קבלת טומאה: שאל תלמיד אחד מליל העליון את רבי
אליעזר, שמעתי שחולקין – שיש חילוק בין טבעת לטבעת – בין מיני
הטבעות בהלכותיהם, ואני יודע לענין איזה הלכה נאמר החילוק,
אמר – השיבו לו רבי אליעזר לתלמיד, שמה לא שמעתי שיש חילוק
בין מיני הטבעות אלא לענין הרצאה מרשות לרשות בשבת, שכן
מצינו בזה חילוק, שטבעת שיש עליה חותם אינה תכשיט לאשה
אלא משה ואם יצאה חטאת, וטבעת שאין עליה חותם היא
תכשיט לאשה ואינה משא ואם יצאה פטורה. דאי – שאם תאמר
שלענין קבלת טומאה נאמר החילוק, אי אפשר לומר כן, שהרי דא
דא – זה וזה, כל מיני הטבעות תראי – דין אחד להם, ואין
חילוק ביניהם.
מקשה הגמרא: וכי לענין קבלת טומאה דא ודא אחת היא – כל
מיני הטבעות דין אחד להם, והתנן – והרי שינו במשנה (כלים פ"ב
מ"א), טבעת המשמשת לנוי אדם באצבעו טמאה – מקבלת טומאה,
וטבעת המשמשת לבהמה, כגון שיר שבצוורה, וכן טבעת של
כלים, כמו שעושים בראש ידיהם הכלים, וכן שאר כל הטבעות,
כגון טבעת הנתונה בדלת, מהירות – אינן מקבלות טומאה. אם כן,
מצאנו חילוק בין מיני הטבעות לענין קבלת טומאה, ומדוע אמר
רבי אליעזר שאין חילוק ביניהם. מתרצת הגמרא: כי קאמר ליה
איהו נמי – אף רבי אליעזר כשאמר לו לתלמיד שלענין קבלת
טומאה דין אחד לכל מיני הטבעות, רק טבעת העשויה לנוי
דאדם – (של אדם) קאמר ליה – (אמר לו), שכל טבעות אדם
מקבלות טומאה, ואילו לענין הרצאה בשבת יש חילוק ביניהם,
שאם יש עליה חותם נחשבת משא ואם אין עליה חותם נחשבת
תכשיט.
מקשה הגמרא: ואף טבעת העשויה לנוי דאדם – (של אדם), וכי דא
ודא אחת היא – כל מיני טבעות אלו דין אחד להם לענין טומאה,
כפי שאמר רבי אליעזר, והתנן – והרי שינו בתוספתא (כלים פ"ב
מ"א), טבעת שהתקין אותה בראש רצועה לשמש
כתגורה להגור בה את פתניו, וכן לקשר בה את שרוליו בין בפתניו
כשהוא מפשילם, מהירות – אינה מקבלת טומאה, משום שאינה
משמשת את האדם אלא את בגדיו, ולא אמרו שטבעת אדם טמאה
– מקבלת טומאה אלא בטבעת של אצבע – (העשויה לנוי באצבע)
בלבד. אם כן, מצאנו חילוק בין מיני טבעות של אדם לענין קבלת
טומאה, ומדוע אמר רבי אליעזר שאין חילוק ביניהם. מתרצת
הגמרא: כי קאמר ליה איהו נמי – אף רבי אליעזר כשאמר לו
לתלמיד שלענין טומאה דין אחד לכל מיני הטבעות, רק טבעת
דאצבע – הנתונה באצבע קאמר ליה, שכל מיני טבעות אלו
מקבלות טומאה, ואילו לענין הרצאה בשבת יש חילוק ביניהם.
מקשה הגמרא: ואף טבעת העשויה לנוי דאצבע – (באצבע), וכי דא
ודא אחת היא – כל מיני טבעות אלו דין אחד להם לענין טומאה,
כפי שאמר רבי אליעזר, והתנן – והרי שינו במשנה (כלים פ"ב מ"א),
טבעת שהיא עצמה של פתניו, והתקנה – החותם הקבוע בה של

מהירות – אינן מקבלות טומאה, משום שאינן בכלל תכשיט. אם
כן, מבואר במשנה זו ששיר אינו מקבל טומאה, ולא כפי שלמדנו
ממשנתו.
מתרצת הגמרא: אומר רבי יצחק (נפקא), אכן שיר אינו מקבל
טומאה, ומשנתנו העוסקת בדרכי טהרת השיר, מדברת בקאין מנוי
אדם לנוי בבהמה – בשיר ששימש תחילה לתכשיט אדם ובאותה
שעה נטמא, ולאחר מכן שינה בעליו את ייעודו ונתנו לשמש לנוי
בהמה, ועדיין הוא טמא בבתחילה, ובא לטהרו כדי שלא יטמא
טהרות במגעו. תירוצו נוסף: ורב יוסף אומר, אמנם שיר המשמש
לנוי בהמה אינו מקבל טומאה, שאין תורת תכשיט לבהמה, אך
שיר שדיברה משנתנו, הואיל ואדם מושך בהם – (בשיר) את
הבהמה, נמצא שהוא כלי המשמש אדם ומקבל טומאה. מוכיחה
הגמרא שבאופן זה הוא נחשב כלי המשמש אדם: מי לא תניא –
האם לא שינו בברייתא, מכל של בבהמה – (שבו הוא מכה את
הגמל או את הנאקה), אם הוא של פתניו, מקבל טומאה. מבארת
הגמרא את ההוכחה: מה נעם הדבר שמקבל טומאה, הלא כלי
המשמש בהמה אינו מקבל טומאה. ודאי הטעם משום שהמקל
נחשב כלי המשמש אדם, הואיל ואדם רודה – (מכה ומייסר) בהן
את בהמתו. ויש ללמוד מברייתא זו, דהא נמי – שבאן בשיר גם
כן נחשב כלי המשמש אדם, הואיל ואדם מושך בהן – (בשיר) את
הבהמה.
שינו במשנתנו (לעיל נ"א), בענין טהרת שיר שבצוורה הבהמה,
והכלל בקאין, כלומר, שאם נטמא השיר ובא לטהרו בטבילה,
יכול להטבילו אף בעודו במקומו בצוור הבהמה. מקשה הגמרא:
והלא באופן זה האומר – (יש) חציצה בין השיר למים, משום
שבשיר נתונה טבעת (שבה אחוזה רצועת השיר), והיא מהודקת
בו בחוזקה, והמים אינם יכולים להיכנס במקום החיבור, וכיצד
נטרה השיר בטבילה זו. מתרצת הגמרא: אומר רבי אמי, משנתנו
מדברת באופן שריתקן – שהכה בפטיש על השיר והרחיב את
הקב שבו, וכך הטבעת אינה מהודקת והמים נכנסים במקום
החיבור, ואין כאן חציצה.
הגמרא דנה בתירוצו של רבי אמי, כיצד לדבריו קיבל השיר
טומאה. שואלת הגמרא: למה – האם נאמר שרבי אמי שאמר
שמשנתנו דיברה באופן שהרחיב את הנקב שבשיר, כרבי יוסף
סבירא ליה – (הוא סובר), שאמר (בגמרא לעיל) שהשיר מקבל טומאה
מפני שהוא משמש את האדם למשיכת הבהמה, ולכן אף
כשהרחיב את הנקב לאחר שנטמא, לא נטרה השיר בכך, משום
שעדיין הוא ראוי למשיכת הבהמה, ולכן שנה התנא במשנתנו
כיצד יש לטהרו. דאי – שאם תאמר שרבי אמי סובר כרבי יצחק
(נפקא), דאמר (שם) שיש להעמיד את משנתנו בקאין מנוי אדם לנוי
בהמה – בשיר ששימש תחילה לנוי אדם ובאותה שעה נטמא,
ולאחר מכן שינה את ייעודו ונתנו לשמש לנוי בהמה, אם כן יש
להקשות, בין דריתקן עבד בהו מעשה – כיון שהרחיב את הנקב
עשה בו מעשה לשנותו מנוי אדם, שמעתה אינו נאה לאדם ואינו
נחשב תכשיט לענין קבלת טומאה, ובכך פתחה – (הסתלקה) לה
הטומאה מיניהו – (מן השירים), ואינו צריך לטהרו.
מוכיחה הגמרא שעל ידי מעשה שעשה לבטלו מנוי אדם
מסתלקת הטומאה מהשיר: דתנן – ששינו במשנה (כלים פ"ב מ"א),
כל הכלים שלא נגמרה מלאכתם, וידרין ליה טומאתן – נחשבים
ככלים גמורים ומקבלים טומאה בפתחיה – על ידי מחשבת
הבעלים שלא להוסיף תיקון בכלי אלא להשתמש בו כמות שהוא
עכשיו, ואם לאחר מכן נמלך להוסיף בו תיקון, אין עולין מפתחיהן
– אינם נפקעים מתורת כלי המגמל טומאה, להיחשב ככלי שלא
נגמרה מלאכתו, אלא בשינוי מעשה שיעשה בו, להוכיח שהוא
עתיד להוסיף בו תיקון מלאכה, ולא די במחשבה שיחשוב כן. ויש
ללמוד ממשנה זו, שעל ידי מעשה בטל ממנו תורת כלי ונטרה
בכך, ואף כשהרחיב את נקב השיר אינו נוי עוד לאדם, ומדוע שנה
התנא במשנתנו כיצד יש לטהרו.
דוחה הגמרא: אין הכרח לומר שרבי אמי סובר כרבי יוסף, אלא

גמרא

הגמרא דנה במה ששינו במשנתנו (לעיל נב), שחמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה בו: **אמר שמואל, והוא** – מה ששינו שחמור יוצא לרשות הרבים במרדעת בזמן שהיא קשורה בו, לא נאמר אלא באופן שהמרדעת קשורה לו (לחמור) **מערב שבת**, שבכך הוכיח שהחמור צריך את המרדעת לחממו, והיא משמשת לו כמלבוש ואינה משא, אבל אם לא היתה קשורה לו מערב שבת היא נחשבת משא, ואינו יוצא בה.

הגמרא מדייקת מהמשנה להלן בדברי שמואל: **אמר רב נחמן, מתיניתין גמי דקרא** – מדברי המשנה שלפנינו בפרק זה גם כן יש לדייק בדברי שמואל, **דקתיני** – שכן שינו (להלן נד), **אין החמור יוצא לרשות הרבים במרדעת בזמן שאינה קשורה לו**. ויש לשאול במשנה זו, **הכי דמי** – במה מדובר, **אלימא** – אם נאמר שמדובר באופן שהמרדעת אינה קשורה לו (לחמור) **כלל**, יש להקשות, **פשיטא** – הלא הדבר פשוט מסברא שאין החמור יוצא בה, והמשנה אינה צריכה ללמדנו, שכן באופן זה יש לחוש דילמא **נפלה ליה** – שמא תיפול המרדעת מהחמור, שהרי היא אינה קשורה בו, ובעליו יסכה ואתי לאתניי – ויבוא להביא את המרדעת בידו, ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים. **אמאי לא** – ודאי מדובר במשנה זו באופן שהמרדעת קשורה לחמור, אלא שהיא אינה קשורה לו **מערב שבת**, ועל כך אמרה המשנה שאין החמור יוצא בה. **מכלל** – משמע מזה, **דרישא** – שברישא (כלומר במשנתנו) ששינו שהחמור יוצא במרדעת, מדובר באופן שהמרדעת קשורה לו כבר **מערב שבת**, וכדברי שמואל. מסיקה הגמרא: **שעמי מניה** – אכן יש להוכיח כן.

הגמרא מוכיחה בדברי שמואל מברייתא: **תניא גמי הכי** – שנינו כן בברייתא בדברי שמואל, **חמור יוצא בשבת לרשות הרבים במרדעת, בזמן שהיא קשורה לו מערב שבת**, שבאופן זה אין המרדעת נחשבת משא אלא מלבוש לחממו, ולא יוצא באופן (כיסוי עץ הנתון על גבי המרדעת, כדי שלא יתחכך המשא בגוף החמור), **אף על פי שהאוכף קשורה לו מערב שבת**, משום שהאוכף לעולם משא הוא, ולא מלבוש לחממו. **רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף באוכף יוצא החמור, בזמן שקשורה לו (האוכף לחמור) מערב שבת**, שאף הוא מועיל לחממו ונחשב מלבוש ולא משא, ובלבד שלא יקשר לו (לחמור) **מסריקן** – רצועה שקושרים בקדמת הבהמה, האוחזות את האוכף והמשא שעל גבה במקומם שלא ירדו לנובה בשעה שעולה בהר, ובלבד שלא יפשוט לו (לחמור) **רצועה** שנותנים תחת ונקב כדי לאחוז את האוכף והמשא במקומם שלא ירדו על צואר הבהמה בשעה שהיא יורדת בעמק, מפני שברצועות אלו הוא נראה כבא להטעינו משא.

הגמרא דנה האם מותר לתת מרדעת על גבי חמור בשבת כדי לחממו, כשהוא עומד בחצר ואינו יוצא לרשות הרבים: **פגא מניה** (שאלו רב אסי בר נתן **מרב חיאי בר רב אשי, מהו** – האם מותר ליתן מרדעת על גבי חמור בחצר בשבת כדי לחממו מהצינה, ולא לצאת עמו לרשות הרבים. **אמר ליה** – השיב לו רב חיאי בר רב אשי לרב אסי בר נתן, **מותר**. חזר בר אבי בר נתן ואמר ליה – שאל אותו ואת רב חיאי בר רב אשי, **וכי מה ההבדל בין זה** (ונתינת מרדעת) שאמרת שמותר, לבין נתינת אוכף שאסורה. **אישתיק** – שתק רב חיאי בר רב אשי ולא השיב לרב אסי בר נתן על שאלתו. סבר רב אסי בר נתן שרב חיאי בר רב אשי אינו משיב לשאלתו משום שהוא סבור שאין בדבריו ממש, משום שאף אוכף מותר לתת על גבי החמור בשבת, ועל כן **איתיהיב** – הקשה לו, שנינו בברייתא, **אוכף שעל גמי חמור** ובא להסירו מעליו בשבת כדי ליצנו מחימום המשא ששאר בערב שבת, **לא יפליגנה** (ואת האוכף) **בירדו, אמאי** כיצד יעשה, מתיר את החבל הקושר את האוכף מתחתיו, ומוליקה ומביאה – ומוליך ומביא את החמור **בביתו, ומתוך כך הוא** (האוכף) **נפיל מאליו מעל גבי החמור**. מוכיח רב אסי בר נתן: **השתא** – עתה יש ללמוד קל וחומר, אם ליפול את האוכף מעל גבי החמור **אמרת** – אמרה הברייתא שלא

יטול בשבת, **להניח** את האוכף על גבי החמור **מיפגיא** – האם צריך לומר שאסור, הלא הדבר פשוט, משום שנראה כבא להטעינו משא. אם כן, שבה הקושיא במה שונה מרדעת מאוכף, שכשם שאסור לתת אוכף על גבי החמור בחצר, כך יש לאסור נתינת מרדעת.

משיבה הגמרא: **אמר ליה רבי ירמיה לרב אסי בר נתן, שפיקה** – עזוב אותו (את רב חיאי בר רב אשי) ואל תקשה על דבריו מהברייתא, משום דכרביה ככריא ליה – שהוא סובר בדברי רב שהוא רבו, שכן מצינו דאמר רב חיאי בר אשי, **שאמר רב, תולין מרסקל** (סל) מלא בשעורים **לפיקה** בצוארה **בשבת**, ופיה נתון לתוכו והיא אוכלת מהשעורים, כדי להקל עליה שלא תטרח לשוח ולאכול מן הארץ. ומההיתר לתלות טרסקל יש ללמוד קל וחומר אף לנתינת מרדעת שהיא מותרת, ומה **התם** – שם בתלית טרסקל, **דמשום תענוג** – שעושים כן רק לתענוג הבהמה שלא תטרח לשוח לארץ, **שפיר** – מותר לתלות, **הכא** – כאן בנתינת מרדעת, **דמשום** – שעושים כן מפני צער החמור, שמצטער מפני הצינה, **לא כל שכן** שמותר לתת על גביו בשבת. אם כן, שיטת רב שמותר לתת מרדעת על גבי החמור בשבת, ואין לחוש שנראה כבא להטעינו משא, ואף תלמידו רב חיאי בר אשי סובר כמותו, ולכן השיב שהדבר מותר. מביאה הגמרא את דברי שמואל החולק על רב, ואוסר לתלות טרסקל בצואר הבהמה: **שמואל אמר, לתת מרדעת על גבי החמור מותר**, שהיא באה מחמת צער, ודרכו של החמור בכך והיא מלבוש שלו, אבל לתלות בצואר הבהמה **מרסקל** – סל עם שעורים לאכילה **אסור**, מפני שהוא בא רק לתענוג שלא תצטרך לשחות לאכול מהארץ, ולכן הוא נחשב משא.

הגמרא מביאה מעשים שהיו בענין מחלוקת רב ושמואל בטרסקל. מספרת הגמרא: **אול** (להלן) **רב חיאי בר יוסף, ואמר ליה לשמעיה דרב** – ואמר את שמועתו של רב, שהתיר לתלות טרסקל, **מניה דשמואל** – לפני שמואל. **אמר ליה** (לו) שמואל לרב חיאי בר יוסף, **אי הכי אמר אבא** – אם כאן כן אמר רב, הדבר מוכיח שהוא לא ידע **במילי דשפיקא** – אינו יודע בהלכות שבת ולא כלום, שבדאי אסור לתלות טרסקל בצואר הבהמה בשבת, כפי שהתבאר. עוד מספרת הגמרא: **בי סליק** – כאשר עלה רבי ירמיה מבבל לארץ ישראל, **אשכחיה** (מצאנו) **לרבי בנימין בר יפת דיתבי וקאמר ליה משמיה דרבי יוחנן** – שישב ואמר שמועה זו בשם רבי יוחנן, נתינן – מותר לתת מרדעת על גבי חמור בשבת. **אמר ליה** (לו) רבי זירא לרבי בנימין בר יפת, **יפח אמרת, וכן תרגמה** – וכדברך – ביאר הבהמה זו **ארידו בבל**, שאלת הגמרא: **ארידו מנו** – מי הוא החכם המכונה 'ארידו', הלא הוא שמואל, ומה (להלן) **רב גמי אמרה** – גם רב אמר כן, שאף הוא התיר לתת מרדעת, ומדוע אמר רבי זירא כן רק בשם שמואל. משיבה הגמרא: **אמאי** כך היה המעשה, **שמעיה דתתו מסיים ביה** – שמע רבי זירא את רבי בנימין בר יפת שהוסיף בסיום דבריו, לאחר שאמר שמותר לתת מרדעת על גבי החמור, ואין תולין מרסקל בצואר הבהמה בשבת, ועל כך **אמר ליה** (לו) **יפח** – יפה אמרת, וכן תרגמה **ארידו בבל** – וכדברך ביאר הבהמה זו שמואל בבבל, שהוא התיר במרדעת ואסר בטרסקל, ואילו רב התיר אף בטרסקל.

הגמרא שבה לשאלת רב אסי בר נתן, מהו החילוק בין מרדעת לאוכף. אומרת הגמרא: **דבולי עלמא מיתה** – מכל מקום כולם סוברים שמרדעת מותר לתת על גבי החמור, ושוב יש לשאול כשאלת רב אסי בר נתן, **מאי שניא** – במה שונה נתינת מרדעת שהיא מותרת, מנתינת אוכף שהיא אסורה, שמהברייתא שאסרה ליטול אוכף ללמוד מלמדנו שאסור גם לתת.

הגמרא משיבה שאין ללמוד מהברייתא שאסרה ליטול אוכף שאסור אף לתת, ומבארת בשתי דרכים. משיבה הגמרא: אין ללמוד מהברייתא שאסרה ליטול אוכף שאסור אף לתת, משום דשאני התם – שונה הדבר שם בבטילה, משום דאפשר דנפיל מאליו – שאפשר להוליך ולהביא את החמור, והאוכף יפול מאליו, כפי שאכן אמרה הברייתא שיעשה כך, ולכן אסור ליטולו

שבת. פרק חמישי – במה בהמה דף נג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכז

והוא שקשורה לו מע"ש. רש"י פי' לקמן דבקשורה מע"ש הוי מלוש החמור, אבל באינה קשורה מע"ש – הוי משאוי. ועוד יש לפרש: דבאינה קשורה מע"ש – מיחיד כמתכוין להוצאת המדרעת. והיר פור'ת פירש: דמיחיד כאילו מתכוין להוליך הבמה למקום רחוק: **אילימא** שאינה קשורה לו בכל פשיטא. ולא בעי למפרך דמרישא שמענין לה, דקתני "בזמן שהיא קשורה" – הא

אינה קשורה לה, דרך משניות כן, במסכת ע"ז (דף לה) "אלו דברים אסורים באכילה: בבשים שדרכן לתת לתוכן יין בו" ובפיסא (שם דף לט) קתני: "אלו מותרים באכילה בו" ובבשים שאין דרכן לתת בו". ובפרק "אלו טרפות" (תולד דף גר.) קתני: אלו כשורות, אע"ג דאיכא מינייהו דשמעי' מרישא. וא"ת: ונפשט מרישא דבקשורה מע"ש שבת איירי, מדאיטריך למיתני "בזמן שהיא קשורה" דבלאו הכי הוה ידעי' דאיירי בקשורה, דאי באינה קשורה – פשיטא דאסור, דילמא נפלה ואתי' לאתויי כדקאמר הכא: אילימא כו', אלא ודאי בזמן שקשורה מע"ש קאמרו: וי"ל: דמרישא לא נפשט, דאדרבה ה"א דלחבי תנא "בזמן שהיא קשורה" לאשמעי' דאפי' קשורה בשבת, דאי לא תנא ליה, ה"א: דוקא בקשורה לו מע"ש, אבל בקשורה בשבת – לא, קמ"ל. לחבי דייק מסיפא:

מהו ליתן המדרעת ע"ג חמור בשבת. ואין לאסור משום דאין כ"י גיטל אלא לדבר הניטל – דבהמה חשיבא כדבר הניטל, כיון דיכול למושבה ולחוליבה בכל מקום. ורב און בר נתן דבעי אם אסור אין לפרש משום דמיחיד כרונה להוליך הבמה למקום רחוק – דא"כ היכי דייק דמאן דשרי טרסקל, כ"ש מדרעת, ואין לפרש נמי דבעי למיסר בחצר אטו רה"ר, כדאמר גבי אשה בפ' "במה אשה" (לשמן דף סד.) – דגבי בהמה לא מור, כדנתיב לבקור גבי זוג "ומטיילת עמו בחצר", אלא נראה לר"י: דטעמא משום טרוא דשבת, ואע"ג דשריא קרעוה בפ"ב דביצה (דף כג.) – התם ש"ל עזר ביותר, א"כ לא שרי אלא בי"ט, אבל בשבת – אסור:

אובח ש"ע ג' החמור, וא"ת: ויתיר האובח וינער ויפול, כדאמר בפ' "כל חבבי" גבי היתה בהמתו טעונה טבל כו' וי"ל: דהתם מיירי בשקן שתוכל הבמה להחזקל, אבל מחמת האובח – לא תוכל הבמה להחזקל, לכך לא התייר:

תולין טרסקל. וא"ת: ותאסר משום דמשתמש בעצ"ה, כי היכי דאסור להניח נר על גבי דקל בשבת משום דמשתמש במחוברו וי"ל: דהתם מנענע הענפים, אבל הכא אינו מנענע הבמה בכך. ורב און ברבי נתן דבעי למיסר אפסר – משום דילמא אתי להשתמש בעצ"ה (ת"י):

אריזון, שם מלך, כדכתיב "אריזון מלך אלסר" (מלכ' דת"י) – ונקט' טפי משאר מלכים לפי שמובלע בו לשון ארי: **רשמעיה** דקא מסיים בה כו', אע"ג דקדו"ל כרב באיסורי היני לגבי שמואל לחוריה אבל הכא ר' יוחנן דקד"ל כותיה לגבי רב קאי כשמואל דברייתא דאובח נמי קיימא כשמואל

למאי דמשני כאן לחממה כאן לצננה ומתני' דאין סכין ומפרסכין לבמה דמיתני לקמן נמי פליגא אדרב כדפירש בקונטרס: **מאי** לאו בגדולים ומשום תענוג. וא"ת: ומאי קשיא: דילמא הכא מיירי בטרסקל שנתלה מע"ש, אבל לחלות בשבת אפי' בחצר – אסור: ויתיר: דייק מדנקט רה"ר גבי טרסקל טפי משאר, ודכולוהו נמי ברה"ר איירי, אלא נקט רה"ר – דבחצר מותר בכל ענין:

גמ' מיתנינן נמי דיקא. לקמן בהאי פירקא: **אף באובח**. דאידוהו נמי מהני לחממה: **ובלכד שלא יקשור לו מסיירין**. פוטרא"ל, דמיתניו כמי שרצוה להטעינו משוי: **רצויה תחת זנבו**. פוטרא"ל שנותנים שם שלא תרד האובח והמשוי על צווארה כשהיא יורדת לעמק, והמסרך שלא תרד על זנבה כשהיא עולה על הקרס: **מהו ליתן מדרעת**. ולא לצאת לרה"ר, אלא בחצר ומפני העצמה: **ה"ל** אל' מותר אמר

ליה וכי מה בין זה לאובח אישתיק: **איתביה** בו'. כסבור הא דאישתיק משום דלא אשגח ביה, דסבר אובח נמי שרי. ואותיביה מבריתא, דאסור לישלף, והשתא לישול אמרת לא, להניח מיבעי? דמי כאילו צריך להטעינה משוי: **כרפיה**. רב: **טרסקל**. סל קלא שערות תולין לה בצוורה. ופיך נתן לחובו ואובחלת. ותענוג בעלמא הוא. שלא תטרך לשוח צווארה לארץ: **צער**. של צינה: **מדרעת** מותר. דצערך היא, והלך אורחה בקבי, ולא משוי הוא: **לשפעתא דרב**. דשרי בטרסקל: **אמא**. חברי, כמו: "אברך" – "אבא למלכות" (בראשית מא): שמואל קרי איתביה על שם שותה בקי בדיין, ושופט בקיך השופט על הארץ. לשון "דיכא" – מלך (ב"ב) דף ד: **והא רב נמי אמרה**. דכיון דשרי בטרסקל, כ"ש מדרעת: **מאי שנא מאובח**. שאסור לישול, וכ"ש להניחו: **דנפיל מפיילא**. כדקתני: מוליכו ומביאו לחצר, והוא נופל מאליה: **כאן לחממה**. מדרעת צריך לחממה, ומותר משום צער בדיין. אבל נטילת אובח אינו אלא שיצטנו, שנתחממה ע"י משאוי ששפחה מבעוד יום, ואי לא שקיל ליה – לא איכפת לו, שהרי הוא יצטנו מאליה, דאמרי אינשי וכו': **בזנב שועל**. שתולין לו בין עיניו שלא ישתול בו עין: **והיריות**. לנו: **בכים שול**. שתולין לו באמתו לקבל זוג, ולבדוק מנין ראיותיו, שאינו תכשט לו: **בכים שפדיהו**. לקבל חלב הנוטף, אי נמי שלא ישרטו ידיהן על הקוצים, שהיו ידיהן שטין: **בחסום שפיה**. שחוסמין אותה שלא תרעה בשדות אחרים, ובשמייעין למקום מרעיתם נוטלין אותה היקמה: **בסנדל שפניה**. שעושין לה סנדל של מחבת שלא יזיקה האבנים קמיע. כתב לרפואת חולי: **מומחה**. שריפא כבר ג' פעמים: **וזה חומר בבמה מבאדם**. קס"ד השתא דאקמיע קאי, דאמרין לקמן בפרק "במה אשה יוצאה" (ד' סא). שהאשה יוצא בקמיע מומחה. וכל הני דקתני לא תצא – הני דלא שמירת גופה הוא אלא משאוי. וסנדל – משום דדילמא מישתליף ואתי' לאתויי: **אמר שעל גבי המכה**. ליכא למימר אתי' לאתויי: **לחשישין שעל חשבר**. בהמה שגשבר בה עצם עושין לה דפין מכאן ומכאן, וקושרים אותן שם, וכן מעמידין העצם שלא ינוד אנה ואנה, עד שמתחבר: **ובשליא המדולדלת** פה. שיעצה מקצתה: **ופוקקין לה זוג**. אבל בשאינו פוקק – אפי' בחצר לא תצא, מפני שהעניבל שבתוכה מקשקש ומוליד קול. לכך פוקק בצמר או במוכין, שלא יקשקש העניבל שבתוכה: **זוג**. אישקיליט: **עניבל**. בטוד"ל:

ומסיירלת. כאותו חצר, אבל לא תצא בו לרה"ר, כדמפרש לקמן בפרקין (דף גר.) דמיחיד כמאן דאזיל לחננא: **מאי לאו**. בסייחיה גדולים קאמר, דצוואן ארוך ואין להם צער לשוח ולאכול מע"ג הקרקע, ותולה להן טרסקל לתענוג – וקשיא לשמואל: **קמנין**. ארכובותיהן גבוהין וצוואן קטן, ויש להם צער לשוח ע"ג הקרקע ולאכול:

בגוון שהיה תחום שלה מובלע בו, ומ"מ לא התירו אלא דרך קריאה, אבל לילך מעבר לבהמה ולרדופה לעיר - לא:

תנאי היא. רב יהודה ידע שפיר דתנאי היא, אלא דנחית ליה לאוקמי תרי סתמי דברייתא אליבא דרזי תנא:

כאן ליבש כאן ליחלב. פי בקונו: ליחלב -

שיקבלו בבית את החלב. וקשה: דהא ודאי משוי הוא, ולכ"ע חייב, דהוא מלאכה הצריכה לגופה! ופי' היר פורית: ליחלב - לשמור החלב בדדיהן שלא יזוב לארץ, ושרי ת"ק דהוי כמו רחלים כבונות דחשבי ליה מלבר, אף על פי שאינו עשוי לצורך עצמן אלא לשמור הצמר. ור"י פירש: דבין ליבש ובין ליחלב - תרומיהו עבדי להו כדי שלא יסרטו דדיהן, כדאמרין בסמוך. וליבש - בזמן שאינו חפץ בחלב - שרי, לפי שמדקרו וליבא למיחש דילמא נפיל ואתי לאתרי. אבל ליחלב, שאינו רוצה שיתייבשו - אינו מידקרו, איכא למימר דילמא נפיל ואתי לאתרי:

שקושרין להן כנגד זכרותו כו', ולשון לבובין הוי - שלא לקרע, כמו "ובכל תבואתי תשרש" (איוב לד) וכמדודו הרבה: **ממא** מודקתני סיפא, טפי הוי ליה לאתויי כבולות, דהוי ממש כעין זה, אלא משום דשחוחות הוי ברשאי:

עד

דומיא דקמינע, ש"מ. אמר מר: ולא בקמינע א"ע פ' שהוא מומחה. והא אנו תנן: ולא בקמינע שאינו מומחה. הא מומחה - שפיר דמי! ה"ג - שאינו מומחה. והא "אע"פ שהוא מומחה" קתני! מומחה לאדם, ואינו מומחה לבהמה. ומי איכא מומחה לאדם ולא הוי מומחה לבהמה? אין, אדם דאית ליה מזל - מסייע ליה, בהמה דלית לה מזל - לא מסייע לה. אי הכי, מאי "זה חומר בבהמה מבאדם"? מי סברת אקמינע קאי? אפגל קאי! ת"ש: סבין ומפרפסין לאדם, ואין סבין ומפרפסין לבהמה. מאי לאו דאיכא מכה, ומשום צער? לא, דגמר מכה ומשום תענוג. ת"ש: בהמה שאחזה דם - אין מעמידין אותה בפנים בשביל שתצטנן. אדם שאחזו דם - מעמידין אותו בפנים בשביל שיצטנן! אמר עולא: גזירה משום שחיכת סממנין. אי הכי אדם נמי! אדם נראה כמיקר. א"ה בהמה נמי נראה כמיקר! אין מיקר לבהמה. ולבהמה מי גזרינן? והתנאי: היתה עומדת חוץ לתחום - קורא לה והיא באה. ולא גזרינן דילמא אתי לאתויי. ואמר רבינא: בגוון שהיה תחום שלה מובלע בתוך תחום שלו. ר"ג בר יצחק אמר: שחיכת סממנין גופה תנאי היא; דתנן: בהמה שאכלה פרשינו - לא ירצנה בחרצר בשביל שתתרפה, ורבי אושעיא מתיר. דרש רבא: הלכה כרבי אושעיא. אמר מר: "לא יצא חזב בכיס שלו ולא עזים בכיס שפדדיהו". והתנאי: יוצאות עזים בכיס שפדדיהו! אמר רב יהודה: לא קשיא; הא - דמיהדק, הא - דלא מיהדק. רב יוסף אמר: תנאי שקלת מעלמא? תנאי היא! דתנן: העזים יוצאות צרורות, רבי יוסי אוסר בכלן חוץ מן הרחילות הפכונות. ר' יהודה אוסר: עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא ליחלב. ואיפשיט אימא: הא והא ר' יהודה, ולא קשיא; כאן - ליבש, כאן - ליחלב. תנאי, "אמר ר' יהודה: מעשה בעזים בית אנטוכאי שהיו דדיהן גסין, ועשו להן כיסין כדי שלא יפרטו דדיהן". ת"ר: מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק, ולא היה לו שכר מניקה ליתן, ונעשה לו גס ונפתחו לו דדין כשני דדי אשה והניק את בנו. אמר רב יוסף: בא וראה כמה גדול אדם זה, שנעשה לו גס כזה! א"ל אביי: אדרבה, כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית! אמר רב יהודה: בא וראה כמה קשים מזונותיו של אדם, שנשתנו עליו סדרי בראשית! אמר רב נחמן: תדע, דמתרחש גיסא ולא אברו מזוני. ת"ר: מעשה באדם אחד שנשא אשה וגדמת ולא הכיר בה עד יום מותה. אמר רב: בא וראה כמה צנועה אשה זו, שלא הכיר בה בעלה! אמר לו רבי חייא: זו דרבה בך, אלא: כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו. "זכרים יוצאין לבובין". מאי לבובין? אמר רב הונא: תותרי. מאי משמע דהאי לבובין לישא דקרובי הוא - דכתיב "לפבתי אחותי כלה". עולא אמר: עור שקושרין להם כנגד לבם כדי שלא יפלו עליהן זאבים. וזאבים זאבים נפלי, ואנכיבות לא נפלי! משום דמסגו בריש עדרא. וואבין בריש עדרא נפלי, בסוף עדרא לא נפלי! אלא: משום דשמיני. ובנקבות ליפא שמיני! ותו, מי ידעי בין הני להני? אלא: משום דוקפי חוטמיהו, ומסגו פי דיו. רב נחמן בר יצחק אמר: עור שקושרין להן תחת זכרותן, כדי שלא יעלו על הנקבות. ממואי - מודקתני סיפא "והרחלים יוצאות שחוחות". מאי "שחוחות" - שאוחזין האליה שלהן למעלה, כדי שיעלו עליהן זכרים. רישא כדי שלא יעלו על הנקבות, וסיפא כדי שיעלו עליהן זכרים. מאי משמע דהאי "שחוחות" לישא דגלויה הוא - דכתיב "והנה אשה לקראתו

שח

נו מעשיך: דרך זאבים לאחוז בהמה בלבה: אנקבות לא נפלי. בתמיה: דמסגי. מהלכין: בסוף עדרא לא נפלי. בתמיה: פי דיו. מביטין כאן וקאן, לפיכך מתקנאין בהם, כסבורים שרוצים להלחם בהם: אליה. וזב שלהן קושרים כלפי גבן, שלא יכסה ערוותן:

דומיא דקמינע. משום חולי: והא אנו תנן. גבי אדם, לקמן בפ' "במה אשה" (דף ס.).
הא מומחה שפיר דמי. מאי שנא בהמה מאדם: מלית. מלאך שלו, ומליץ עליה: אי הכי. דבהמה נמי נפקא בקמינע המומחה לבהמה: מאי זה חומר. אדם נמי לא נפקי אלא בקמינע מומחה לאדם: אפגל קאי. וזה חומר, דקתני: "לא בהמה בסנדל שברגליה: סבין. שמן: ומפרפסין. גלדי מכה: ומשום צער. ואפילו זה - גלדי מכה: ומשום צער. ואפילו זה - לבהמה לא. וקשיא בין לרב בין לשמאל דשרי במרדעת: לא דגמר מכה. שנתרפאה המכה, וסיבה ופירכוס משום תענוג. ולרב ודאי קשיא. והוא מתנייתא כמיתא דאובא נמי קשיא ליה, דנתי נמי דלצינה ליכא צער - תענוג מיהא הוא. אלא רב תנא הוה ופליג: שאחזה דם. אנפודר"א: אין מעמידין בו. אלא: אפילו צער נמי אסור: גזירה משום שחיכת סממנים. במיד דרפואה גזור רבנן, דאי שרית שום רפואה אחי למישור שחיכת סממנים, והוא אישורא דאורייתא דהוי טוחן: אין מיקר לבהמה. אין דרך להקד בהמה. הלכך: בולי עקמא דיעי דלרפואה קמפירין ואחי למישור שחיכת סממנים: וזי גזרינן. במקום פסידא כי האי גוונא: חוץ לתחום. קס"ד: חוץ לתחום שלו היתה עומדת בהמה: שהיה תחום שלה מובלע בתוך תחום שלו. דחצי לתחום דקתני - חוץ לתחום שלה, שהבהמה המסורה לרועה המיוחד להי היא כרגלי הרועה, וזה חקורא לה - בעליה, ויכול לילך. כגון שהוא שבת קרוב לאותו מקום. ואפילו הכי - לא יביאנה ממש בקדיו, הואיל והיא יוצאה חוץ לתחומה אין לה אלא ר' אמות. ומיהו - קורא לה והיא באה, דלא חוקר הוא על תחום בהמתו, ולכך שלא יביאנה ממש בקדיו: תנאי היא. דאיכא דלא גזר שאר רפואות אטו שחיכת סממנין: שאכלה פרשינו. הרבה, ועל ידי אכלה מרובה אחזה חולי שקורין מניינונא, וגריבה להשתלשל ולהוציא רעי, ומריצה: כדי שתתרפה. גרסין בקא, לשון ריפו, שיהיה מעייה פרוים ששלישל ומזיקא רעי: לא ירצנה. גזירה בכל רפואה אטו שחיכת סממנין: דמייהדק. דליכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאתויי: תנאי שקלת מעלמא איבדת כולם, שאין אתה מוצא תנאים שנחלקו בהם, דתוקי הנה תרתי מתניית: חדא כמי וחדא כמי: תנאי היא. במתניתין. ר"מ שרי, ר' יוסי אסר: ליבש. מיהדק שפיר. ולענן משוי נמי לא הוי משוי. דצורך גופה היא, דחלקה מבחישה: ליחלב. הוי משוי שטוענת את החלב בפסין גסין, דגליון, ונגרין על הקוצין, ומסרסין דדיהן: שנשתנו עליו כו'. ולא זכה ליפתח לו שערי שער: תדע. דקשין: דמחיש גיסא. מן השמים לבקח הלכות: לנפשות אדם: ולא איכרי מזוני. ואין נס זה רגיל שיבארו מזונות לצדיקים בביתם, שימצאו חזין דגליון בארצותיהן: גזריה. וזה קטועה: זו דרבה בך. לבסות כל אשה עצמה, וכ"ש זו שהיתה צריכה לקר: תותרי. קופלא. שמחברין אותם בקשר שנים שנים שלא יברחו: לבבתי. קרבתי אצלך מחמת

לרפואתה, מפני שאסור לטרוח לצרכה, אבל אדם שצריך להם
 ו-שהתרבה הדם בגופו מעמיד אותה בשבת במים כשכיל שצריך
 בהם לרפואתו, שהתירו לטרוח טרחה מועטה כזו מחמת צערו,
 ואילו בהמה לא התירו, ואם כן, אף בנתינת מרדעת הבאה
 מחמת צער הצינה אסור לטרוח, וקשה על אמוראים אלו
 שהתירו. מתרצת הגמרא: אומר עוקא, מה ששנינו בברייתא
 שאסור להעמיד את הבהמה במים אינו משום טרחה, שמותר
 לטרוח מחמת צער הבהמה, אלא גזירה משום שמו יבואו להתיר
 גם שחיקת סממנים לרפואה, שהוא אסור מן התורה משום טחון.
 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כן שהטעם שאסור להעמיד בהמה
 במים הוא שמא יתיר לשחוק סממנים לרפואה, אדם שאחזו דם
 נמי – גם כן יש לאסור להעמידו במים מחשש זה, ובברייתא שנינו
 שבאדם מותר. מתרצת הגמרא: הטעם שאדם מותר להעמידו
 במים, משום שהוא נראה כמקרה – כמתקרב במים, ואין הרואה
 מבחין שהוא עושה כן לרפואה, ולא יבוא להתיר שחיקת סממנים.
 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כן שאדם מותר להעמידו במים משום
 שנראה כמתקרב, הלא כהה נמי ו-גם כן יש לומר שנראה כמקרה
 – כמקרה, ואין הרואה מבחין שהוא מעמידה לרפואה, ומדוע
 אסור להעמידה במים. מתרצת הגמרא: אין מיקר לבהמה – אין
 רגילות לקרר בהמה במים, ולכן הדבר נראה לכל שהוא עוסק
 ברפואה, ויבואו להתיר שחיקת סממנים.
 הגמרא דנה האם אכן גזרו שלא יעסוק ברפואת בהמות, אף שהיא
 עלולה למות. מקשה הגמרא: ולמה לזה? ובמקום שאם נאסור עליו
 את הדבר הוא יפסיד את בהמתו, מי גזרין – האם אנו גוזרים,
 והתנאי – והלא שנינו (תוספתא פ"ח ד', ה') היתה בהמתו עומדת חוץ
 לתחום שבת שלו, עומד במקומו בתוך התחום וקורא לה והיא באה
 אליו. מבארת הגמרא: ולא גזרין – ואין אנו גוזרים לאסור עליו
 לקרוא לה, מחשש דילמא אתי לאתני – שמא מתוך שהוא עוסק
 בהבאתה על ידי קריאה יבוא לצאת חוץ לתחום כדי להביאה.
 והטעם שלא גזרו כן, מפני שאם לא יקרא לה היא תאבד ממנו,
 ולא גזרו חכמים במקום הפסד כזה. אם כן, אף באחזו דם אין
 לפרש שהאסור להעמידה במים הוא מגזירה שמא ישחוק
 סממנים, שלא גזרו חכמים במקום שהוא עלול להפסיד את
 בהמתו. מתרצת הגמרא: אומר רבינא, יש לפרש את דברי
 הברייתא, שמדובר בגזר שחיתום הבהמה אינו שוה לתחום
 הבעלים, והנה תחום שבת שלה ו-של הבהמה מובלע ו-נכנס
 בתוך תחום שבת שלו, והבהמה לא יצאה חוץ לתחום שלה
 מסתמים לפני סוף התחום שלו, והבהמה לא יצאה חוץ לתחום שלו
 אלא רק חוץ לתחום שלה, וכיון שיצאה מתחומה אסור להוציאה
 מארבע אמות שהיא עומדת בהם, ולכן לא יציאה בידיו, אלא
 קורא לה והיא באה. ואכן, אם יצאה מחוץ לתחום שלו אסור
 לקרוא לה. שגזרו שמא יצא מחוץ לתחום שלו, אף שבכך יפסיד
 את בהמתו.
 הגמרא מתרצת תירוץ נוסף על הקושיא מהברייתא, ומביאה
 מחלוקת תנאים בגזירת שחיקת סממנים בבהמה. מוסיפה הגמרא
 לתרץ: רב חנן בר יצחק אומר, הגזירה שאמרנו שאסור להעמיד
 את הבהמה במים משום שיבואו להתיר שחיקת סממנים, היא גזירה
 תנאי היא – שנויה במחלוקת תנאים, שיש תנא שאינו גוזר כן,
 דתנאי בברייתא, כהה שצריך להרבה פרשנים, וחלטה מחמת
 האכילה, לא ירצה – לא ירצה את הבהמה כהה כשכיל שתתרחק
 – שיהיה מעיה רפויים ותשלשל, שזו רפואתה, משום שיש לחוש
 שמתוך שעוסק ברפואה יבוא להתיר שחיקת סממנים. ורבי
 אושעיא מתיר להריך אותה כדי שתתרחק, שלא גזרו לאסור
 רפואה משום שיבואו להתיר שחיקת סממנים. ואם כן, התנא
 שאסר להעמידה במים סובר כתנא קמא, שגזרו ברפואה משום
 שחיקת סממנים, והתנא שהתיר לקרוא לבהמה העומדת מחוץ
 לתחום סובר כרבי אושעיא, שלא גזרו במקום שהוא מפסיד את
 בהמתו, ולכן לא גזרו משום שחיקת סממנים, וכן לא גזרו שמא
 יצא אליה מחוץ לתחום, ומותר לקרוא לבהמתו העומדת מחוץ

דוקא דקמיע – באופן דומה לדין קמיע שנשנה בסמוך לו, שהוא
 בא מחמת חולי, ואף טרסקל בא מחמת חולי וצער של סיידים
 קטנים המצטערים לשחות לאכול מהארץ. מסיקה הגמרא: שם
 מנה – אכן יש לדייק ולהוכיח כן.
 מכיון שהובאה הברייתא להוכיח בענין תלית טרסקל, דנה
 הגמרא בביאור דבריה: אומר פיר – הובא לעיל בברייתא, ולא תצא
 בהמה בקמיע ו-כתב שתולים לחולה לרפואה אף על פי שהוא
 מומחה – ויפא כבר שלוש פעמים. מקשה הגמרא: והא אנו תנן –
 והלא אנו שנינו במשנה לגבי אדם (הלל ט), ולא יצא אדם בקמיע
 שאינו מומחה, ויש לדייק ממשנה זו, הא – אבל במומחה שפיר דמי
 – מותר לאדם לצאת, ובמה שונה בהמה מאדם שלא תצא אף
 בקמיע מומחה. מתרצת הגמרא: הלא נמי – כאן בברייתא שנינו
 שלא תצא הבהמה בקמיע, גם כן מדובר בקמיע שאינו מומחה,
 כמו ששנינו באדם שלא יצא בקמיע שאינו מומחה. מקשה
 הגמרא: והא ו-הלא 'אף על פי שהוא' ו-הקמיע מומחה קתני –
 שנינו בברייתא שלא תצא בו הבהמה, וכיצד נעמיד שמדובר
 בקמיע שאינו מומחה. מתרצת הגמרא: הברייתא דיברה בקמיע
 שהוא מומחה לרפואת אדם, ואינו מומחה לרפואת בהמה, כגון
 שרפא שלושה בני אדם ולא רפא שלוש בהמות, ועל כך אמרה
 הברייתא, שאף על פי שהוא מומחה לאדם, כיון שאינו מומחה
 לבהמה אינה יוצאת בו. מקשה הגמרא: ופי' איהא – והאם יש קמיע
 שהוא מומחה לרפואת אדם ולא הוי ו-ואינו מומחה לרפואת
 בהמה, הלא מכיון שרפא שלושה בני אדם הדבר מוכיח שהוא
 מועיל, וכשם שמועיל לאדם כך מועיל לבהמה ונחשב מומחה לה.
 מתרצת הגמרא: אין ו-כן, קמיע המומחה לאדם אינו מומחה
 לבהמה, משום שאדם דאית ליה מולא – שיש לו מלאך המדבר
 בזכותו, הקמיע מסייע ליה ו-לו והוא מתרפא, אך בהמה דלית לה
 מולא – שאין לה מלאך המדבר בזכותה, הקמיע לא מסייע לה
 ואינה מתרפאת, ולכן אינו נחשב מומחה לבהמה עד שירפא
 שלוש בהמות.
 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כן שהברייתא דיברה בקמיע שאינו
 מומחה לבהמה, אבל בקמיע המומחה לה היא יוצאת, מאי – מהו
 הדבר שאמרה הברייתא, 'זה חומר' ו-חומר? כהה מן האדם,
 הלא אין בה כל חומר מאדם, שהרי אדם גם כן אינו יוצא בקמיע
 שאינו מומחה לו. מתרצת הגמרא: מי קתני – וכי סובר אתה
 דאקמיע קאי – שעל האיסור לצאת בקמיע אמרה הברייתא שזו
 חומרא בבהמה מאדם, לא כן הוא, אלא אפסיד קאי – על הדין
 שלא תצא הבהמה בסנדל שברגליה אמרה הברייתא כן, שזו
 חומרא בבהמה מאדם, שאדם יוצא בסנדל.
 הגמרא שבה למה שהתבאר לעיל (ע"א), שרב ושמואל ורבי יוחנן
 התירו לתת מרדעת על גבי החמור בשבת, ומקשה על כך
 מברייתא. מקשה הגמרא: תא שם – בא ושמע ראיא לענין נתינת
 מרדעת על גבי החמור בשבת מברייתא, קבין מכה בשמן
 ופסידין – מסיירים את גלדי המכה לאדם בשבת, ואין סבין מכה
 בשמן ופסידין – מסיירים את גלדי המכה לבהמה בשבת, מפני
 שאסור לטרוח בשבת לצורך בהמה. ויש לשאול בברייתא זו, מאי
 – במה מדובר, לא – האם לא מדובר באופן דאיהא – שיש בה
 מכה, וסך ומפרס משום צער המכה, ואמרה הברייתא שלא יטרח
 לצורך בהמה, מבואר שאסור לטרוח לצורך בהמה אף במקום
 צער, ואף נתינת מרדעת מחמת צער החמור אסורה, וקשה על
 אמוראים אלו שהתירו לתת מרדעת. מתרצת הגמרא: לא – לא
 מדובר בברייתא באופן שיש מכה ומשום צער, אלא מדובר דקמיע
 – שנגמרה כבר בהמה, וסך ומפרס רק משום תענוי, ולכן לא
 יטרח לצורך הבהמה, אך במקום צער יכול לטרוח, ומותר להניח
 מרדעת על גבי החמור מחמת צער הצינה.
 מוסיפה הגמרא להקשות על האמוראים שהתירו נתינת מרדעת.
 מקשה הגמרא: תא שם – בא ושמע ראיא לענין נתינת מרדעת
 על גבי החמור בשבת מברייתא, כהה שצריך להרבה פרשנים בהם
 הדם בגופו אין מעמיד אותה בשבת במים כשכיל שתצטנן בהם

שית זונה ונצרת לב' – מקום ערותה מופקר ומגולה לכל, ועושה מצור על לב בני אדם להכשילם. ו'שית זונה', הוא נוטריקון של שחזות, ומוכח שהוא לשון גילוי ערוה.

שנינו במשנה: הרחלים יוצאות כבולות. מבררת הגמרא: מאי – מה הפירוש כבולות. משיבה הגמרא: ששכבולין – שקשורים את האליה שלחן למטה, כדי שלא יעלו עליהן תוקרים. שואלת הגמרא: מאי משמע דהאי כבול לישנא דלא עבדי פירי הוא – מנין לנו שלשון 'כבול', דמשמעו הוא דבר שאינו עושה פירות. משיבה הגמרא: דכתיב – שנאמר בדברי חירם על עשרים הערים שנתן לו שלמה ולא ישרו בעיניו (מלכים א' ט"ז) 'מה הערים [האלה] אשר נתת לי אחי, וינקרא [להן] [להם] ארץ כבול עד היום הזה', ומיהו 'ארץ כבול', אמר רב הונא שקיו פה כני ארם ששכבולין – עטופים וקשורים, כלומר משופעים בכסף וזָהָב. מקשה הגמרא: אמר ליה רבא, אי הכי – אם כן היינו דכתיב – מה שנאמר (שם פסוק יב) 'כי לא ישרו בעיניו', אינו מובן, וכי מפני ששכבולין בכסף וזָהָב לא ישרו בעיניו. משיבה הגמרא: אמר ליה רב הונא, אין – אכן, בין דעתיה ופסקיה לא עבדי עבידתא – מאחר והם עשירים ומפונקים אינם עושים את עבודת המלך. והיינו לשון כבול, שאינם עושים פירות למלך. מביאה הגמרא הסבר נוסף מהו ארץ כבול: רב נחמן בר יצחק אמר, ארץ חומטין היתה – אדמה מלוחה ומבוקעת, ומשום כך לא ישרה בעיני חירם, ואמאי כרי לה – ומדוע קרא לה חירם ארץ כבול, משום דמשקריה בה כרעא – שרגל אדם שוקעת בה עד בכלא – והקסול. ואמרי לביש – ורגלים בני אדם לומר, ארעא כפכפא דלא עבד פירי – ארץ כבולה שאינה עושה פירות. הרי שכבול' היינו דבר שאינו עושה פירות.

שנינו במשנה: הרחלים יוצאות כשון כבונות. מבררת הגמרא: מאי – מה הפירוש כבונות. משיבה הגמרא: ששכבונן אותו למילת – שביום לידתו כורכים עליו בגד, ומחברים אותו בקרסי מתכת, כדי שישאר הצמר נקי, ויהיה ראוי לעשות ממנו בגדים שעושים אותם מצמר לבן ורך, לגבי מראות נענים (נגעים פ"א מ"א). מראה השאת הוא כצמר לבן – צמר נקי. והתבאר מאי – מהו צמר לבן, אמר רב יבבי בר אבבי, כצמר נקי של כבש בן יומ – ביום היוולדו, ששכבונן אותו למילת.

שנינו במשנה: והעדים יוצאות צירות, רבי יוסי אסור וכו', רבי יהודה אומר עזים יוצאות צירות ליבש אבל לא לחלב. הגמרא דנה מהו פסק ההלכה במחלוקת זו: איתמר, רב אמר הלכה כרבי יהודה שצירות ליבש מותר, וצירות לחלב אסור, ושמואל אמר הלכה כרבי יוסי שאף צירות ליבש אסור. ואיכא דמתני אהא שמעתא באפי נפשיה – ויש ששנו את מחלוקת רב ושמואל כמימרא בפני עצמה, ולא שאמרו את דבריהם על דברי המשנה, וכך שונים הם את דבריהם, רב אמר ליבש מותר ולא לחלב (וכרבי יהודה) ושמואל אמר אחר זה ואחר זה אסור (וכרבי יוסי). ואיכא דמתני לה – ויש ששנו את דברי שמואל שפסק הלכה בענן זה, אהא – על ברייתא זו, ששנינו בברייתא, עזים יוצאות צירות ליבש, אבל לא לחלב. משום רבי יהודה בן בתירא אמר, אכן כך היא ההלכה, שליבש מותר ולחלב אסור, אבל מי מפסי – מי מטיל גורל ומבחין איזו מהן צרורה כדי ליבש ואיזו לחלב, ומהותו – ויכין שאין מפירים בכך, והרואה אותן צירות יאמר שבדאי לחלב הן צירות ויבוא להתיר בכל אופן, לפיכך גזרו ואמרו אחר זה ואחר זה – בין לחלב ובין ליבש, אסור. ועל ברייתא זו אמר שמואל, ואמרי לה – ויש אומרים שדבר זה אמר רב יהודה אמר – [בשם] שמואל, הלכה כרבי יהודה בן בתירא. ומביאה הגמרא עוד דעה כיצד יש לפסוק במחלוקת זו: כי אהא – כשברא רבין ישראל לבבל, אמר שכך אמר רבי יוחנן, הלכה כותא קמא של משנתני שמתיר בין בצירות ליבש ובין בצירות לחלב.

משנה

המשנה מפרטת את הדברים שאסור לבהמה לצאת עמם בשבת:

ובמה בהמה אינה יוצאה בשבת לרשות הרבים, לא יצא נמל במטולטלת – כר קטן מלא מוכין שנותנים לגמל תחת זנבו, והוא קשור בזנבו, שמא תיפול ממנו ויביאה בידו. ולא יצא לא עקוד – ידיו ורגליו קשורים ביחד שלא יברח, ולא רגול – ידו כפופה על זרועו וקשורה, וכן לא יצאו כך שאר כל הבהמות.

לא יקשור נמלים זה בזה – חבל של גמל זה לגמל שלפניו וימשוך את הראשון וכולם ימשכו אחריו, אבל מכניס כמה חבלים לתוך ידו כשכל חבל קשור לגמל אחר וימשוך, וכלבד שלא יכרוך את החבלים על ידו.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא במבארת את האופן המותר והאסור לצאת במטולטלת: תנא, לא יצא הנמל במטולטלת הקשורה לו בזנבו בלבד, אבל יוצא הוא במטולטלת הקשורה בזנבו ובחושרתו – דבשתו, שכיון שקשורה בשניהם אינה נופלת ממנו. ומביאה הגמרא אופן נוסף שמותר לצאת במטולטלת: אמר רבא בר רב הונא, יוצא הנמל במטולטלת הקשורה לה בשילייתה, שכיון שאם תנסה לנתק את המטולטלת זה יכאיב לה, לא תנתק את המטולטלת, ואין לחשוש שתיפול.

שנינו במשנה: לא יצא הגמל לא עקוד ולא רגול. הגמרא מבארת מהו עקוד ומהו רגול: אמר רב יהודה, עקוד, היינו עקידת יד ורגל – אחד הידים ואחד הרגלים קשורים יחד, בעקידת יצחק בן אברהם. רגול, שלא יכופ ידו אחת כלפי מעלה על גבי זרועו ויקשור, כדי שישתמש רק בשלש רגלים ולא יברח.

הגמרא מקשה על רב יהודה מברייתא: מיתיבי, עקוד היינו קשור בשתי ידים ביחד, ושתי רגלים – או שתי רגלים ביחד, ורגול היינו שלא יכופ ידו על גבי זרועו ויקשור, הרי שעקוד, הוא כשקושר שתי ידים יחד או שתי רגלים יחד, ולא כשקושר יד ורגל. מתרצת הגמרא: הוא דאמר בי האי תנא – כי יהודה אמר כדעת תנא זה שבברייתא, דתניא, עקוד זה עקידת יד ורגל, או שתי ידים ושתי רגלים, רגול שלא יכופ ידו על גבי זרועו ויקשור. הגמרא שבה ומקשה: ואפתי לא דמי – ועדיין דברי רב יהודה אינם מתאימים עם דברי התנא, שהרי, בשלשלא דברי הברייתא ברישא שעקידת יד ורגל היינו עקוד, ודברי הברייתא בסיפא שרגול היינו שלא יכופ ידו על זרועו, ניהא – מתאימים עם דברי רב יהודה, אבל מצינא אבצע דברי הברייתא, שאמרה שצריך שתי ידים או קשירת שתי רגלים היינו עקוד ואסור לצאת כך בשבת, קשיא – קשה מהם על רב יהודה, שלדעתו אין נקרא עקוד רק בעקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם. מתרצת הגמרא: אלא, הוא דאמר בי האי תנא – רב יהודה אמר כדעת תנא זה שבברייתא אחרת, שאמרה, עקוד, היינו עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם, רגול שלא יכופ ידו על גבי זרועו ויקשור.

שנינו במשנה: לא יקשור נמלים זה בזה וימשוך. מבררת הגמרא: מאי משמע. משיבה הגמרא: אמר רב אשי, משום דמיתיו כמאן דאזיל לחיננא – לפי שהוא נראה כהולך לשוק למוכרם.

שנינו במשנה: אבל מכניס חבלים לתוך ידו וימשוך, ובלבד שלא יכרוך. הגמרא מבארת מדוע אסור לכרכם על ידו: אמר רב אשי, לא שנו – לא נשנה דין זה שאסור לכרוך את החבלים אלא לענין איסור בלאים, ואינו ענין לאיסורי שבת. מבררת הגמרא: בלאים דמאי – איזה סוג בלאים מדובר כאן, אילימא בלאים דאדם – אם נאמר שיש כאן איסור בלאים משום שהחבלים דבר נמצא אדם וגמול קושרים אותו עם הגמלים, וכשום מושכים דבר נמצא אדם וגמול מושכים ביחד, יש להקשות על כך, והתנן (בלאים פ"ח מ"ז) אדם מותר עם בולם – עם כל הבהמות לחרוש ולמשוך, ואין בו איסור בלאים. אלא ודאי איסור בלאים שאמר רב אשי, היינו בלאים דחללים, שכיון שחלק מהחבלים עשויים מצמר וחלק עשויים מפשתן, וכשיכרכם ביחד על ידו היא תחתמם, יש כאן משום בלאים, ואף על זה יש להקשות, (והתניא) [והתנן] (בלאים פ"ח מ"ט), היתובת תכביה

מאי טעמא דילמא נפיל ואתי לאתרי. אע"ג דאוקימנא לעיל דאיירי בקשורה, הכא מפרש לפום משמעות ריהטא דמתני'. ומשום שהארץ לעיל לא חש להאריך הכא. ומתוך פי' הקונט' משמע דל"ג דילמא נפיל ואתי לאתרי: **משום** דמיחוי במאן דאזיל לחיגא. אבל משוי אינו, שבטל אבא אפסר. ומשום דילמא נפיל נמי ליכא למיחש, כדחייש גבי זוג בריש "במה אשח"

(לקמן דף נד ושם) - דהבא מיירי באריג, ואמר הנה: כל שהוא אריג לא גזרו: **דלא** למצויה יאלי. פירש"י: שאנשוא"ש דהיינו עלוקה. ואין נראה, דאין מוצצות אלא דם. ועוד: הנה ליה למימר עלוקת, ולא אשכחן דקרי ליה יאלי בשום מקום. ונראה דיאלי היינו נמי קופר דמתני', כדאמר בריש בבא בתרא (דף ד) גבי הורדוס: אהדר ליה כלילא דיאלי ונקריננה לעניה. והוא שקורין מתרגמינן יאלי (ויקרא יא), והוא שקורין הירצין:

הוה מעשר ר' אלעזר בן עזריה כל שתא ושתא. הקשה ר"ת: דאמר בפ' בתרא דבכורות (דף נג: ושם) דאין מעשר בהמה הוה אחר החורבן מפני התקלה, א"כ בזמן הבית היה מעשר, ומסתמא בן י"ג שנה היה כשעושר, וא"כ מאי קאמר דהוה מעשר כל שתא ושתא? דע"כ לא היה בשעת חורבן הבית לכל היותר כי אם בן י"ד או ט"ו. שהרי רבי יוחנן בן זכאי משך נשיאותו אחר החורבן שנה או שנתים, דכמה תקנתו תמן אחר החורבן, כדתנן: משהביא בהמ"ק התקין רבי יוחנן בן זכאי. ואחריו ר"ג היה נשיא שנתים א' ג' קודם שמינו רבי אלעזר בן עזריה, כדאמר בפרק "תפלת השחר" (דף כז:). אשתקד צעריה לרבי צדוק, וקודם לכן צעריה לרבי יהושע על תקנת המעודות, וכשהעמידהו נשיא היה בן י"ח שנה, כדאמר התם הרי בשעת החורבן היה בן י"ד או ט"ו לכל היותר ור"ל: וקודם גזרה הוה מעשר. אי נמי אפטרופוס הוה מעשר בקטנותו. והר"ר אלתן מפרש: הוה מעשר אחר חורבן הבית ארנונא למלך: **רב** ר' חנינא ור' יוחנן ורב חביבא מתני'. פירוש: מתני' הך שמעתא דאמר בסמוך. והשתא פסק הדין למילתיה, וקאמר: בבבלי (הש"ס) כל הדין זונא מחלפא רבי יוחנן כו'. ולא קאי מתני' אדחולא, כך קבל רבינו שמואל בשם רבינו שלמה, ששמע מרבי אליעזר רבו: ואע"ג

דריתקא. בשלמא דרב הונא - היינו דקתני 'הנונות', אלא לרבנן, מאי 'הנונות' - דעבדינן להו מילתא דמרחמינן עליהו. 'ואין העגל יוצא בגימיון'. מאי עגל בגימיון? א"ר הונא: פר גירא. אמר ר' אלעזר: מאי משמע דהאי גימיון לישנא דמיכא - דכתיב "הלכוף באגמון ראשו". 'ולא פרה בעור הקופר'. דעבדי לה פי היכי דלא למצויה יאלי. 'ולא ברצועה שבין קרניה'. אי לרב (דאמר) - בין לנזי בין לשמור אסור, אי לשמואל (דאמר) - לנזי אסור, לשמור מותר. "פרתו של רבי אלעזר בן עזריה". וחדא פרה הוויא ליה? והא אמר רב, ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב: תריסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל שתא ושתא! תנא: לא שלו היתה, אלא של שכניתו היתה, ומתוך שלא מיתה בה - נקראת על שמו רב ורבי חנינא ור' יוחנן ורב חביבא מתנו, בבבליה דסדר מועד, כל כי האי זונא חלופי רבי יוחנן ומעיל רבי יוחנן, כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה - נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו - נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו - נתפס על כל העולם כולו. אמר רב פפא: והני דבי ריש גלותא נתפסו על כולי עלמא. פי האי דאמר רבי חנינא: מאי דכתיב "ח' במשפט יבא עם וקני עמו ושריו", אם שרים חמאו וקני

והתניא וכלבד שגיביה מן הקרקע מפה. אכל כל כמה דבעי ניפוק מתותיה דיה: **בבבלי** דבני בני. שבין ידו לגמל, בההוא קאמר כמה דבעי נהוי, וכלבד שגיביהנו מן הקרקע טפה, כדי שתהא נראה בהמה נמשכה בו, דאי לא - לא מיתחוי נטירותא דבהמה אלא כמשאו בעלמא. שאין נראה שאותו ראשה בידו: **מתני'** **בזוג** אישקליט"א: **אע"פ**. שחללו פקוק במזכין, שאין העיגל שלו מקשקש להשמיע קול. ובגמ' מפרש טעמא: סולס ורצועה וכל דקר דמתניתין מפרש בגמרא, וכולהו משום דחייס עליהו, ואי נפלי - אתי לאתית: **עגלה**. בגון קרו קטן שעושין לו תחת זנבו, שראש זנב אותו האילס רחב במין בר קטן, ואין בו עצם אלא שומן, ועב וקבד. וכשנגרר לארץ נשטר ונשחת, ועושים לו עגלה מתגלגלת אחרי כשהוא הולך, והנבן קשור עליה: **קופר**. שרץ הוא שנימיו חזין במחט, וקורין לו הירצין, וקושרין עורו בדדי הפרה שלא יסיקה שרצים: **ולא ברצועה** שבין קרניה דמשאו הוא לה, כדמפרש בגמרא: **גמ'** **בדאמרן**. שאינה קשורה בו מע"ש, דלא גמ' מאתמול שיהא צריכה לכך שיהא לה למלבוש: **פקוק**, קטום: **לחנינא**. לשון למכור, ותולין לו זוג להנאותו: **פי** לוציא. שקושרין אצל הלוי: **דלא תיר חייך** לה. שלא יוכל להחזיר צאנו לצד המכה להכבה בשנינו, וקושרין בצאנו, וחשובים הן יותר מקששים שעל גבי השכר, ואי נפלו חיים עליהו ומיתו להו בשנגה: **לנירא**. אנטרטליירי בלע"ז. בהמ' שפסיעותיה קצרים ומכה רגליה זה קוה עושין לה במין טבעת של עקלים או רצועות עבות, וקושרין אותה למעלה מפרסות הרגל, מקום שמקששין זו בזו: **דלא ליחלפו**. בתרגומי חביריהם: **דלא ליחברו מאני**. שקושרין שני רגליה יחד ברצועה קצרה, שלא תוכל להרים רגליה ולהתחזק: **דלא ליחמטן**. שלא ילקו בסלעים וטרשים, בלנייר בלע"ז: **לאחר** שגזזין אותה טומנים לה עוק בשמן. עד שיגדל צמחה: **עוק**, צמר גפן או כל דבר דר: **פדחתה**. מנחה: **עשיתה** מר עוקבא, נידחת ברחל זו חשיבותו של מר עוקבא שיהיה עשיר ואב בית דין. ובי דרך חשיבותה לכך: **ליחא**. אשתו של רב נחמן: **דרני**. תולעים: **קיסמא** דריתקא. קיסם של רותם שפניחין לה בחוטמה: **בר ניצא**. עול קטן שפניחין לעגל בצאנו, שיהיה למוד לכוף ראשו לכשיגדל: **דלא למצויה יאלי**. שלא ינקח עלוקה, שקורין שנושא"ש: **בין לנזי** בין לשמור אסור. דכל נטירותא ומיתרא אמרי משאו הוא: (מתנה) בבבלי פיר מועד כל כי האי זונא. איבעתן יחד: **חלופי ר'** יוחנן, יש מחליפין ר' יוחנן ומעיל ר' יוחנן: **נתפש**. נקש על צבירות שפדון: **גבי העולם כולו**. בכל ישראל, בגון מלך ונשיא שאפשר לו למחות, שיראין מפניו ומקיימין דבריו: וקני

אנשי ביתו, באנשי עירו - נתפס על כל העולם כולו. אמר רב פפא: והני דבי ריש גלותא נתפסו על כולי עלמא. פי האי דאמר רבי חנינא: מאי דכתיב "ח' במשפט יבא עם וקני עמו ושריו", אם שרים חמאו וקני

שבת דף נד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלג

עוד שנינו: ואין האילים הַקָּרִים יוצאין בַּעֲגֻלָּה שתחת האליה
שלחן. מבאר הגמרא: עושים להם עגלה בִּי הִיבִי דְלֵאל לְחֻמָּן
אֲלֵי־תִיָּה – כדי שלא תיפצע האליה מן הסלעים והטרשים,
שמאחר שהיא רכה, שאין בה עצם אלא שומן עב, פעמים שמרוב
כבדה היא נגדרת על הארץ ונשחתת.
הגמרא מביאה מחלוקת בבאור דין רחלים האמור במשנה. שנינו
במשנה: ואין רחלים יוצאות חנוניות. יתיב רב אחא בר עקיבא קמיה
דְּרַב חֲסֵדָא, וְיִתִּיב וְקָאָמֵר, 'חנוניות' היינו שמשַׁעָה שְׁגוּזִין אותה –
את הרחל, מוֹמֵנִין לָהּ עֵץ – טובלים עבורה צמר גפן או כל דבר
רַךְ, בְּשֶׁמֶן, וּמְנִיחִין לָהּ עַל פְּדֻחָתָהּ – (מִצְחָהּ) עד שיגדל צמרה, כְּדִי
שֶׁלֹא תִצְמָן.
אָמַר לֵיהּ רַב חֲסֵדָא לרב אחא, אין הדרך להחשיבה ולעשות לה
כך, שֶׁאֵם כֵּן, עֲשִׂיתָה – נהגת ברחל זו כחשיבותו של מֶר עוֹקֵבָא,
שהיה עשיר ואב בית דין.
ולכן מפרשת הגמרא: אֵלֶּא יִתִּיב רַב פֶּאָא בִּר שְׁמוּאֵל קָמִיָּה דְּרַב
חֲסֵדָא, וְיִתִּיב וְקָאָמֵר, 'חנוניות' פירושו, שמשַׁעָה שְׁבֹדְעֵת לֵילָה,
מוֹמֵנִין לָהּ שְׁנֵי עֲקֻין שֶׁל שֶׁמֶן – שתי חתיכות של דבר רך בשמן,
וּמְנִיחִין לָהּ, אֶחָד עַל פְּדֻחָתָהּ ואֶחָד עַל הָרֶחֱם, כְּדִי שֶׁתִּתְחַמֵּם.
אָמַר לֵיהּ רַב נָחֻם לרב פפא, אף בכך אין דרכה, שֶׁאֵם כֵּן, עֲשִׂיתָה
לְיָתָא, אשתו של רב נחמן, שהיתה בתו של ראש הגולה, ואשת אב
בית דין וחשובה.
ולכן מפרשת הגמרא: אֵלֶּא אָמַר רַב הוּנָא, עֵץ אֶחָד יֵשׁ בְּכִרְכִּי הֵיכָן
וְהֵנָּה שָׁמָּה, וּמְבִיאִין קִיסָם מִמֶּנּוּ, וּמְנִיחִין לָהּ לרחל בַּחוּמָּתָה כְּדִי
שֶׁתִּתְעַשֵּׂשׂ וְיִפְּלוּ דֶרֶךְ – (וְהוֹלְעִים) שבראשָׁהּ.
מקשה הגמרא: אִי הֵכִי, מדוע נוהגים כן דווקא בנקבות, כפי
שמשמע מלשון המשנה 'רחלים', לכבשים וְזָרִים נְמִי יַעֲשֶׂה כֵן.
מתרצת הגמרא: הזכרים אינם צריכים לכך, שֶׁכֵּין דְּמִנְחָה וְזָרִים
בְּהֶרְדֵּי, מְמִילָא נִפְלֵן – מתוך שמתנגחים בראשם זה עם זה, נופלים
התולעים ממילא.
שָׁמְעוּן נִזְרָא אָמַר, חנוניות היינו קִיסָא דְרִיתָא – קיסם מעץ
הרותם הוא שמוניחים לה בחוטמה.
מקשה הגמרא: בְּשֶׁלֵּמָא לשיטתו דְּרַב הוּנָא, שביאר שמוניחים על
אפה מעץ החנון, הֵינָּה דְקִתְנִי חנוניות, מלשון 'חנון', אֵלֶּא לְרַבֵּנָּן –
שאר החכמים, כִּי 'חנוניות', מתרצת הגמרא: לפי דְּעֻבְדִּין לְהוּ
מִלְתָּא דְמִתְחַמֵּין עֲלֵיהוּ – שעושים עבורן הדברים הללו מתוך
רחמים וחמלה עליהן, לְכַךְ נִקְרָא 'חנוניות', מלשון חנינה.
שנינו במשנה: ואין העֵגֶל בְּנִימֹן. מבררת הגמרא: כִּי אֵלֶּא עֵגֶל
בְּנִימֹן. מבאר הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא, גִּימֹן הוא כִּי נִירָא – עול
קֶטֶן, ומניחים אותו לעגל בצווארו, שיתרגל לכפוף ראשו כשיגדל.
אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כִּי מְשַׁעָה דְהָא גִימֹן לִישָׁנָא דְמִיכָא – היכן מצינו
שגִימֹן זה לשון כפיפות הוא, שלכך נקרא העול 'גִימֹן', דְּקִתְנִיב
בתוכחת הנביא (ישעיה נח ה) 'הִלָּכְכָּם כְּאֵנָם רָאשׁוּ', ולכן נקרא אותו
העול גִימֹן, שעל ידו כופף העגל ראשו כאנמון.
שנינו במשנה: ולא יוצאת פָּרָה בְּעִיר הקופר. מבאר הגמרא:
דְּעֻבְדִּי לָהּ – מניחים לה עור הקופר על דדיה, כִּי הִיבִי דְלֵאל לְמַצִּיָּה
יָאֵל – כדי שלא ינקו ממנה עלוקות, ששער עור הקופר חד כמחט,
והעלוקות מתרחקות ממנו.
עוד שנינו: ולא יוצאת בְּרִצְוָה שְׁכִין קְרִיָּה. מבאר הגמרא: אִי
לָרַב – אם נפרש המשנה לשיטת רב, שסובר (לעיל נב), שכל שהוא
שמירה יתירה, נחשב כמשאוי ואסור לבהמה לצאת בו בשבת,
(דָּאָמַר) כוונת המשנה, שֶׁכֵּין מונחת הרצועה לָנוּ, כגון, שצובעים
וקולעים הרצועה ומניחים אותה בין קרני הפרה, וְכֵן שהיא מונחת
לְשֶׁמֶר, שקושרים הרצועה לבהמה ואוחזים בה, אָמַר, שאין הפרה
צריכה לשמירה זו, שדרך להוליכה לפניו בלא אחיזה, והרי זו
שמירה יתירה ומשאוי היא. אִי לְשְׁמוּאֵל – ואם נפרשה לשיטת
שמואל, שסובר ששמירה יתירה אינה משוי ומותר, (דָּאָמַר) כוונת
המשנה, שרק ברצועה המונחת לָנוּ אָמַר, אבל אם היא מונחת
לְשֶׁמֶר, מותר.
הגמרא מבאר את המעשה המובא בסוף המשנה. שנינו במשנה:

מקשה הגמרא: איך אמר שמואל שאסור שיצא החבל תחת ידו
טפח, וְהִתְנִיָּא, וּבִלְכַד שְׁנִיבִית את החבל מן הַקֶּרֶקֶע טַפַּח, ומשמע
שאינו איסור במה שיוצא החבל מתחת ידו, ורק צריך שיהיה גבוה
מהקרקע טפח. מתרצת הגמרא: כִּי תִנְיָא הָיָה בְּחֻבְלָא דְבִינֵי בִינֵי
– כוונת הברייתא הזאת, היא לחבל שבין ידו לגמל, שכל שגבוה
טפח מן הקרקע נראה שהבהמה נמשכת על ידו וניכר שהחבל
קשור בה לשמירה, אבל אם אינו גבוה טפח מן הקרקע לא ניכר
שאוזו הוא בידו את החבל, ונראה החבל כמשוי לבהמה.

משנה

משנתנו ממשיכה לעסוק בדברים שאין הבהמה יוצאת עמהם
בשבת: אין חמור יוצא בְּמִרְדַּעַת כוֹמֵן שְׁאִינָה קְשׁוּרָה לו מערב שבת.
ולא כוֹמֵן – ואין יוצא עם פעמון שדרך לתלותו בצוואר הבהמה
להשמיע קול בהליכתה, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא פָּקִיק – חללו סתום ואין
העינבל שלו מקשקש ומשמיע קול. ולא יוצא החמור כְּסוּלָם
שְׁבִצְוָאֵרוֹ – עצים הקשורים על צווארו בשתי וערב כעין סולם,
ולא בְּרִצְוָה שְׁקוּשִׁים בְּרִנְלוֹ. ואין הַתְּרַנְגּוּלִים יוצאין בְּחוּמִין
הכרוכים להם, ולא בְּרִצְוָה שְׁבָרְגִילָהֶם. ואין האילים הַקָּרִים יוצאין
בַּעֲגֻלָּה קטנה שקשורה תחת האליה שְׁלֵחָן בכדי להגן עליה שלא
תיגרר על גבי ארץ. ואין רחלים יוצאות חנוניות, ואין העֵגֶל יוצא
בְּנִימֹן – עול קטן המונח לו על צווארו. ולא יוצאת פָּרָה בְּעִיר
הקופר – עור של קיפוד, ששערתיו חדים כמחט, וקושרים אותו
בדדי הפרה כדי ששרצים לא ינקו ממנה. ולא בְּרִצְוָה שְׁקוּלָה בין
קְרִיָּה, מפני שהיא משאוי לה.

המשנה מביאה את מנהגו של רבי אלעזר בן עזריה בענין זה: פִּתְרָה
שֶׁל רַבִּי אֱלֵעָזָר כֵּן עֲזָרְיָה הָיָה יוצאה בְּרִצְוָה שְׁכִין קְרִיָּה, שסבר
שאין הרצועה משאוי, והיה זה שֶׁלֹא בְּרִצְוֵן חֲכָמִים.

גמרא

הגמרא מבאר את דיני המשנה. שנינו במשנה, אין החמור יוצא
במרדעת שאינה קשורה. מבררת הגמרא: כִּי טַפַּח, כלומר,
באיזה אופן נאמר האיסור. מבאר הגמרא: בְּרִצְוָה – כפי
שהתפרש לעיל (נב), כאשר המרדעת אינה קשורה לו מערב שבת,
כלומר, אינה קשורה פירושו, שאינה קשורה מערב שבת, אף אם
עתה קשורה היא, שלא הותר להוציא חמור בשבת עם מרדעת
על גבו אלא אם כן קשורה מערב שבת, ואם לא נקשרה מערב
שבת, אסור.

שנינו במשנה: ולא יוצא החמור כוֹמֵן אֵף עַל פִּי שְׁהוּא פָּקִיק.
מבאר הגמרא: הטעם שאסור, מִשּׁוּם דְּמִיחָיו כְּמֵאֵן דְּאִיל לְחִינָא
– משום שנראה כאילו מוליכו לשוק למכור, שאז הרגילות
לתלות עליו זוג לייפותו, ומשום מראית העין אסורו חכמים.

שנינו במשנה: ולא יוצא החמור כְּסוּלָם שְׁבִצְוָאֵרוֹ. מבאר הגמרא:
אָמַר רַב הוּנָא, סולם היינו כִּי לֹעָא – בית לחי, כלומר עצים קלועים
הקשורים לצד לחי החמור. ולְמֵאֵי עֲבָדִי לֵיהּ, לְהִיכָא דְאִיתִּי לִיחַ מִכָּה
– למקרה שיש לחמור מכה בצווארו או בגבו, וקושרים לו זאת
דְּלֵא תִרֵד חִיָּף בִּיה – שלא יחזיר ראשו ויחכך בשיניו את המכה.
עוד שנינו: ולא בְּרִצְוָה שְׁבָרְגִילָהּ. מבאר הגמרא: דְּעֻבְדִּי לִיחַ לְגִיזְרָא
– עושים לו כן בשביל לחבוש את רגליו, כלומר, בהמה
שפסיעותיה קצרות ונוקשות ורגליה זו בזו בשעת הליכתה ופוצעת
עצמה, עושים לה טבעה מחבילים או מעור, וקושרין לה מעל
פרסתיה, בכדי להרחיקן זו מזו.

עוד שנינו: ואין הַתְּרַנְגּוּלִין יוצאין בְּחוּמִין. מבאר הגמרא: דְּעֻבְדִּי
לִיחַ סִימָנָא – קושרים להם החוט לסומן, כִּי הִיבִי דְלֵאל לְיַחְלָפוּ –
בשביל שלא יתחלפו בתרנגולי אחרים.

עוד שנינו: ולא יוצאים התרנגולים בְּרִצְוָה שברגליהם. מבאר
הגמרא: דְּעֻבְדִּי לִיחַ, כִּי הִיבִי דְלֵאל לִיתְקְרוּ מָאֵן – כדי שלא יוכלו
להרים רגליהם הרבה ולשבור כלים.

1 זְקָנִים – חברי הסנהדרין מה חָטָא, אֵלָא אִמָּא, עַל הַזְקָנִים יבוא ד'
2 במשפט, משום שְׁלֵא מִיחוּ בְּשָׂרִים כשהיה בידם למחות בהם.
3 הגמרא מביאה מעשה בענין זה שיש להעניש את מי שבירד
4 למוות: רב יהודה הוה רַבִּי קָמִיָּה דְשְׁמוּאֵל, אָמַר הֵיכָא אִתְתָּא –
5 הגיעה לשם אשה אחת קָא צִוּוּתָא קָמִיָּה – רצעהה לפני שמואל על
6 עולה שנעשתה עמה, וְלֹא הָוּה מְשַׁנָּה בָּהּ – ולא היה שמואל
7 מתירס לדבריה. אָמַר לִיה רב יהודה לשמואל, וְכִי לֹא כָּבֵר לִיה מִר
8 מה שנאמר (משלי כא יג) 'אִוְטָם אֲנִי מוֹעֶקֶת דֵּל, גַּם הוּא יִקְרָא וְלֹא
9 יַעֲנֶה', שהסותם אָנֹו ואִינוּ מקשיב לצעקת הדל, כשתהיה לו אִינוּ
10 צרה, יקרא, ואף אחד לא יענה, ומדוע אינך משיגה בה. אָמַר לִיה
11 שמואל: שִׁינָא –(מחדור), יִישָׁךְ בְּקִרְדִּי – ראשך, כלומר אני רבך,
12 נידון בקרים, איני נענש ונכוהה על שאיני מוחה, שאין בידי
13 לשפטה, אבל רִישָׁא דְרִישָׁה, בְּחִמִּימִי – מי שהוא ראש לי ולך, מר
14 עוקבא, נענש ונכוהה על כך, הָא רַבִּי – שהרי יושב מִר עוֹקֵבָא
15 בבסא אב בית דין, ובידו לשפטה משפט צדק, וממשיך ואומר: ואין
16 נענש אלא מי שבירדו לשפוט, דְּבִתְבִּיב בנבואת ירמיה על מלכות
17 יהודה (ירמיה כא יב), 'בֵּית דָּוִד, בַּה אָמַר ה', דִּינוּ לְכַךְ מִשְׁפָּט וְהִצִּילוּ
18 גֹּזֵל מִיַּד עוֹשֶׁק, פֶּן תִּצָּא כָּאֵשׁ חֲמָת, וְיַעֲרָה וְאִין מְכַבֵּה, מִפְּנֵי רֵעַ
19 מְעַלְלֵיהֶם, הרי שלא ענש אלא את מי שבירדו לשפוט.
20 הגמרא מביאה מעשה בענין התוכחה: אָמַר לִיה רַבִּי יוֹרָא לְרַבִּי
21 סִימון, לִבְחִינְהוּ מִר לְהֵנִי דְבִי רִישׁ גְּלוּתָא – יוכיח כבודו את אנשי
22 ראש הגולה על מעשיהם. אָמַר לִיה רַבִּי סִימון, לֹא מְקַבְּלִי מִיָּנָא –
23 אינם מקבלים את תוכחתם. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹרָא, אָף עַל גַּב דְּלֹא
24 מְקַבְּלִי, לִבְחִינְהוּ מִר, שְׁמָא יִקְבִּלוּ מִמֶּךָ.
25 ומביא ראייה לכך, שיש חובת תוכחה גם כשאין ידוע אם יקבלו
26 ממנו: דְּאָמַר רַבִּי אֶהָא בְּרַבִּי חִנְיָא, מְעוּלִים לֹא יַעֲתָה מִדָּה מוֹכֵה –
27 מעולם לא נגזרה גזירה טובה מפי הקדוש ברוך הוא, וְחֹזֵר בָּהּ –
28 בעניינה אחר כך לְרַעָה, חוץ מְדַבֵּר הָ, שהיו צריכים להוכיח ולא
29 הוכיחו, ומחמת כן, חזר בו הקב"ה ממה שאמר לטובה. דְּבִתְבִּיב
30 בנבואת יחזקאל על הפרענות העתידה לבוא על ירושלים מחמת
31 העבירות שעשו בה, 'וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו, עֲבֹד בְּתוֹךְ הָעִיר, בְּתוֹךְ
32 יְרוּשָׁלַיִם, וְהַתִּיּוֹת תִּיו עַל מַצְחֹת הָאֲנָשִׁים הַנֹּאֲמָנִים עַל כָּל
33 הַתּוֹעֲבוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ' (יחזקאל ט ד), וכך ביאור הכתוב, אָמַר לִיה
34 הקדוש ברוך הוא לְגַבְרִיאֵל, לֵךְ עֲבֹד בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם, וְרֹשֶׁם עַל
35 מַצְחֶן שֶׁל צִדִּיקִים תִּיו –סִימון ורשום) שֶׁל דִּין, שיהיה לאות, שְׁלֹא
36 יִשְׁלֹטוּ בָהֶם מְלָאכִי חֲבֵלָה שְׁעִתִּידִים לבוא לעיר, וְעַל מַצְחָם שֶׁל
37 יִשְׁעִים רְשָׁעִים תִּיו שֶׁל דֵּם, לְסִימֵן כְּדֵי שִׁישְׁלֹטוּ בָּהֶן מְלָאכִי חֲבֵלָה.
38 אולם אז אָמַר מִדַּת הַדִּין לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם,
39 מַה נִּשְׁתַּנּוּ אֵלֹו מֵאֵלֹו – הצדיקים מן הרשעים. אָמַר לִיה הַקְּדוֹשׁ
40 ברוך הוא, חֲלָלוּ צִדִּיקִים גְּמוּרִים וְחָלְלוּ רָשָׁעִים גְּמוּרִים. אָמַרְהָ לְפָנֵינוּ
41 מִדַּת הַדִּין, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אָף הֵם, הצדיקים, הֵיכָּה בְּיָדֵם לְמַחֲוֹת
42 ברשעים, וְלֹא מִיחוּ. אָמַר לִיה, גְּלוּ וְדִינוּ לְפָנֵינוּ, שְׁאִפִּילוּ אִם מִיחוּ
43 בָּהֶם לֹא יִקְבְּלוּ מִמֶּךָ, ולכן לא היו צריכים להוכיחם. (אמר) [אָמַרְהָ]
44 לְפָנֵינוּ מִדַּת הַדִּין, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אִם לְפָנֵינוּ גְּלוּ שְׁהִרְשָׁעִים לֹא
45 יִקְבִּלוּ מֵהֶם, לָהֶם מִי גְּלוּ, והיו צריכים להוכיחם. וקִיבֵל הַקְּבִ"ה
46 דְּבִרַי מִדַּת הַדִּין, וְהִינֵנוּ דְּבִתְבִּיב שֶׁם אַחֵר כִּךְ בְּצִוּוֵי ה' לְמַלְאכֵי
47 הַחֲבֵלָה (שם טו ז), 'זֶקֶן, בָּחוּר וּבְתוּלָה, מִן וְנָשִׁים תִּתְּרֶנּוּ לְמִשְׁחִית, וְעַל
48 כָּל אִישׁ אֲשֶׁר עָלָיו תִּתִּיו אֵל תִּגְשׁוּ, וּמִמְקַדְשִׁי תַחֲלוּ, שבתחילה הוא
49 אומר שלא יגשו לצדיקים שעליהם תִּתִּיו, ואילו בסוף הוא אומר
50 'וממקדשי תחלו', והיינו הצדיקים וכמבואר להלן, שאף אליהם
51 נגשו מלאכי החבלה, ולפי שחזר בו הקב"ה מהמדה הטובה מחמת
52 קטרוג על ביטול התוכחה, וּבִתְבִיב אֵכָן בהמשך הפסוק 'וְיַחֲלוּ
53 בְּאֲנָשִׁים הַזְקָנִים אֲשֶׁר לְפָנֵי הַבַּיִת', שהחלו להשחית בצדיקים. וְתִּתִּיו
54 רַב יוֹסֵף על הפסוק, אֵל תִּקְרִי 'מְקַדְשִׁי' אֵלָא 'מְקוֹדְשִׁי', אֵלֹו בְּנֵי אָדָם
55 שְׁקִימוּ אֶת הַתּוֹרָה בּוֹלָה מֵאֶלֶף וְעַד תִּיו, שהם הצדיקים שבדור,
56 ובהם אמר הקב"ה למשחית להתחיל. וּמִדָּה נֹאמַר עוֹד בענין
57 מלאכי החבלה שנשלחו (שם טז א) 'וְהָיָה שִׁשָּׁה אֲנָשִׁים בָּאִים מִדֶּבֶר
58 שַׁעַר הָעֵלְיוֹן אֲשֶׁר מִפְּנֵה צִפּוֹנָה, וְאִישׁ כָּלִי מִפְּנֵי כִדּוֹ, וְאִישׁ אֶחָד
59 בְּתוֹכָם לְבוֹשׁ הַבְּרִים, יִקְסֵת הַסּוּפֵר בְּמַתְנֵיו, וְיִבְאוּ וְיַעֲמִדוּ אֶצְל מוֹכֵה

60 הַנְּחוּשֶׁת, ויש להקשות, מוֹכֵה הַנְּחוּשֶׁת מִי הָוּה – האם מוזב
61 הנחושת היה בימי יחזקאל, והלא שלמה המלך גזזו. אלא למה
62 קורא מוזב הנחושת, שבא הכתוב לרמוז. אָמַר לִיה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
63 הוּא לְמַלְאכֵי הַחֲבֵלָה, הַתְּחִילוּ לְהַשְׁחִית מִמְקוֹם שְׁאִימָרִים שִׁירָה
64 לְפָנֵינוּ, כלומר, מן הלווים (והצדיקים) שאומרים לפני המוזב שירה
65 בבלי נחושת.
66 מבררת הגמרא: וּמֵאִין נִינְהוּ – ומי הם שִׁשָּׁה אֲנָשִׁים האמורים בפסוק
67 שבאו לחבל בירושלים, מבארת הגמרא: אָמַר רַב הַקְּדָא, הֵמָּה
68 מלאכי חבלה המכונים, קָצָה, אָף, וְחִמָּה, וּמִשְׁחִית, וּמִשְׁפֵּר, וּמְכַלָּה,
69 שהם ששה סוגי פורענות.
70 הגמרא מבארת ענין סימן התיי על המצח. מבררת הגמרא: וּמֵאִין
71 שָׁמָּה תִּיו – מהו ענין האות תִּיו שנעשה על המצח. מבארת
72 הגמרא: אָמַר רַב, תִּיו בדיו שעל מצח הצדיקים מרמזת 'תְּחִיָּה',
73 ואילו תִּיו בדם שעל מצח הרשעים מרמזת 'תְּמוּת'. וְשְׁמוּאֵל אָמַר,
74 התיי שעל מצחם בא לומר, תָּמָה זְכוֹת אָבוֹת, והרשעים שאין להם
75 זכות מצד עצמם נהרגים, והצדיקים שיש להם זכות מצד
76 מעשיהם, וזוכים לחיים. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, התיי שעל מצחם בא
77 לומר תְּחִין זְכוֹת אָבוֹת, כלומר, שבא להזכיר זכות האבות ולחון
78 מחמתם. לצדיקים שנעשה אבותיהם בידיהם, עומדת הזכות,
79 ולרשעים שאין מעשה אבותיהם בידיהם, אין עומדת הזכות. וְרַבִּי
80 לָקִישׁ אָמַר, מפני שאות תִּיו היא סוף חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
81 וְכֵן לרמוז שהוא סוף ויתומם לגזירה, לצדיקים ולרשעים, כל
82 אחד כדִּינוּ. דְּאָמַר רַב חִנְיָא, חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָמַר.
83 מביאה הגמרא ביאור נוסף: (אמר) רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמִי בְּרַחֲמֵי [אָמַר],
84 התיי באה לרמוז, אֵלֹו בְּנֵי אָדָם שְׁקִימוּ אֶת הַתּוֹרָה בּוֹלָה, מֵאֶלֶף
85 וְעַד תִּיו, כלומר, מתחילתה עד סופה, וצריכים הצדיקים להנצל
86 בזכותה.
87 הגמרא מבארת את האמור בדברי שמואל, שזכות אבות תמה.
88 מבררת הגמרא: מֵאִימָתִי תָּמָה זְכוֹת אָבוֹת. מבארת הגמרא: אָמַר
89 רַב, מִימֵת הוֹשַׁע בֶּן נָחִי, שְׁנָאמַר בנבואתו על כנסת ישראל (הושע
90 ב יג) 'עֲתָה אֲנִי אֶת נִלְכָּתָה לְעֵינֵי מֵאֲבִיקָה, וְאִישׁ לֹא יִצְלָחָה מִיָּדִי,
91 שאפילו זכות אבות לא תצילה, לפי שתמה. וְשְׁמוּאֵל אָמַר, מִימֵי
92 חוֹתָם תְּמָה, שְׁנָאמַר (מלכים ב יג כב) 'וְחוֹתָם מִלֶּךְ אֲדָם לְחִין אֶת יִשְׂרָאֵל
93 כָּל יְמֵי הוֹאֲחִיו, וּבְתִיב אַחֲרֵי כֵן (שם יג כג) 'וְיָחֵן ה' אוֹתָם וְיִרְחַמֵּם וְיִפֶּן
94 אֲלֵיהֶם, לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֶת אֲבֹתָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְלֹא אֶכָּה הַשְּׁחִיתָם,
95 וְלֹא תִשְׁלִיכֶם מֵעַל פְּנֵיו עַד עָתָה, מִשְׁמַע שִׁרְחֵם ה' עַל עַם יִשְׂרָאֵל
96 בזכות האבות 'עד עתה', אֵכָל מִכָּאן ואילך שְׁלִיכֶם, וְלֹא יִפְנֵה אֵל
97 ברית אבות. רַבִּי יוֹהֲנָן בֶּן לִוִּי אָמַר, מִימֵי אֱלִיהוּ, שְׁנָאמַר במעשה
98 אליהו עם נביאי הבעל (מלכים א יח לו), 'וְיָחִי בְּעָלֹת הַמִּנְחָה, וְיִגַּשׁ
99 אֱלִיהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר, ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל, הַיּוֹם יִדְעֵנָה כִּי
100 אֲתָה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֵין עֲבָדֶיךָ, וּבִכְרֶךָ עֲשִׂיתִי [את] כָּל הַדְּבָרִים
101 הָאֵלֶּה, שִׁמְבֹקֵשׁ אֱלִיהוּ, שְׁיודֵעַ הַיּוֹם שֶׁה' זֹכֵר אֶת בְּרִית הָאָבוֹת,
102 וּמִן הַלְשׁוֹן 'הַיּוֹם' מִשְׁמַע דוּקָא באותו הוֹמָן וְתוֹ לֹא, לְפִי שִׁכְבַּר
103 תְּמָה זְכוֹת אָבוֹת, וּבזכות התפילה הוזכרה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, מִימֵי
104 חֲזַקְיָהוּ תְּמָה זְכוֹת אָבוֹת, שְׁנָאמַר עליו בנבואה (ישעיה טו ז) 'לְמִרְכָּבָה
105 הַמִּשְׁרָה, וְלִשְׁלֹם אִין קִין, עַל כִּפְסָא דְּדוֹר וְעַל מַמְלַכְתָּה, לְהַכִּין אוֹתָהּ
106 וְלִסְעָדָהּ בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה מִעָתָה וְעַד עוֹלָם, קִנְיָתָה ה' צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה
107 וְאֵת, וּמִשְׁמַעוֹ, שִׁיעֲמִיד ה' אֶת מַמְלַכְתּוֹ שֶׁל חֲזַקְיָהוּ עַל כִּסֵּא דוֹר
108 בְּמִשְׁפָּט וּצְדָקָה, וּבזכות קִנְיָתָה ה' לְכַבּוֹד, וְלֹא מִחֲמַת זְכוֹת אָבוֹת,
109 ולפי שכבר תמה.
110 הגמרא עוסקת בענין העונשים הבאים מחמת החטאים: אָמַר רַב
111 אָמִי, אִין מִיָּתָה בְּלֹא חַטָּא, שֶׁאֵם לֹא חָטָא אָדָם, אִינוּ מֵת לְעוֹלָם,
112 וְאִין יִסּוּרִין בָּאִים עַל אָדָם בְּלֹא עוֹן – עבירות שבמוד.
113 וּמוֹכִיב כֵּן מִן הַפְּסוּקִים: אִין מִיָּתָה בְּלֹא חַטָּא, דְּבִתְבִּיב (יחזקאל ח ז)
114 'תִּנְשֵׁשׁ תְּחוּמָּתָה הִיא תְּמוּת, בֶּן לֹא יִשָּׂא בְּעוֹן הָאֵב וְאֵב לֹא יִשָּׂא בְּעוֹן
115 הַבֶּן, צִדְקַת הַצִּדִּיק עָלָיו תִּתִּיה, וְרָשָׁעַת הָרָשָׁע עָלָיו תִּתִּיה, שְׁדוּקָא
116 הַנֶּפֶשׁ הַחוּסָטָה תְּמוּת, אֲבָל מִי שֶׁלֹא חָטָא אִינוּ מֵת.
117 וּמוֹסִיף וּמְבָאֵר: אִין יִסּוּרִין בְּלֹא עוֹן, דְּבִתְבִּיב (תהלים פט לו) 'וּפְקַדְתִּי
118 בְּשִׁבְטִי פִּשְׁעָם, וּבִנְעִימִים עֲוֹנָם, שִׁבְט וּנְעִימִים הֵינִי יִסּוּרִים, וְאוֹמַר

שבת. פרק חמישי – במה בהמה דף נה עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלה רש"י

יְקִינָם. סנהדרין: ר'שך בקרור. אני שאני רבך אני נקוד, אבל מר עוקבא שהוא ראש לי וקל, ואב ב"ד – יקוה בחמץ: דכתיב בית דוד וגו'. לא ענש אלא מי שקידו לשפוט: חזין מדיק. זה שנקא' במקרא זה שהוציא דבור לטובה, ומפני עונש תוכחה חזר בו: והתוית תיו על מצותות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה. אלו צדיקים: שלא יטלו בהם מלאכי חבלה. שאני רוצה שילוחו בעיר: תינו דכתיב. מעיקרא ונעל כל איש אשר עליו התיו אל תגשר, ולבסוף וימקדשי תחלה: סמקודשי. שהודה למקטרג מדת הדין, וחזר מן הטוב: מי היה מוכח הנחשת. בימי חזקאל, והלא שלמה גזזו ועשה מוכח אבנים של ל"ב אמה. דכתיב (מלכים א ח) 'כי מוכח הנחשת אשר לפני ה' קטן מהכיל', כגדס האומר לחבירו ננס פלוגי ופסול לעבודה: מקום שאומרים שירה. מן הלויים שאומרים שיר בכלי נחשת: תיו תמות. לרשעים: חותמו של הקב"ה אמת. אמציעית לאותיות. וראשון ואחרון. על שם 'אני ראשון ואני אחרון' ו'אני הוא'. אלו בני אדם שקיימו התורה כולת. חזיון סימן להם שקיימו התורה מראש עד סוף: ואיש לא יצילנה. שאין עוד זכות לאבות. שאכלו: ויפן אליהם למען בריתו את אברהם וגו' ולא השליכם מעל פניו עד עתה. אבל כמאן אילך השליכם, ולא פנה אל ברית אבות: ה' אליה אברהם ואליה יצחק וישראל היום יודע. שאתה זוכר ברית אברהם יצחק וישראל. מדקאמר 'היום יודע' ותו לא – מקל דתמה, ועל ידי רחמים החזקה להם בימי חזאל: כימי חזקיהו. דכתיב 'מעטת ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת' – ולא זכות אבות: בלא חטא. וחסאו של אדם גורם לו מיתה: בשבט ובנגעים. היינו יסורים, וקאמר שאין באין אלא משום פקידת עון: בעטיו

יְקִינָם מה חטאו? אלא, אימא: על יקנים שלא מיחו בשוירים. רב יהודה הוה יתיב קמיה דשמואל, אתאי ההיא איתתא קא צווחה קמיה, ולא הוה משנה בה. א"ל: לא סבר ליה מר 'אומס אונגו מועקת דל גם הוא יקרא ולא יענה?' א"ל: שנינא, רישך בקרירי, רישא דרישך בחמימי; הא יתיב מר עוקבא אב ב"ה. דכתיב 'בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני רוע מעלליהם וגו'". א"ל ר' יורא לר' סימון: לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא. א"ל: לא מקבלי מינאי. א"ל: אע"ג דלא מקבלי – לוכחינהו מר, דא"ר אחא בר' חנינא: מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר בה לרעה חזין מדיק זה, דכתיב 'ויאמר ה' אליו עבור בתוך העיר בתוך ירושלים והתוית תו על מצותות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה וגו'". א"ל הקב"ה לגבריאלי: לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו, שלא יטלו בהם מלאכי חבלה. ועל מצחם של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהן מלאכי חבלה אמרה מדת הדין לפני הקב"ה: רבש"ע, מה גשנתו אלו מאלו? אמר לה: הללו צדיקים גמורים, והללו רשעים גמורים. אמרה לפניו: רבש"ע, היה בידם למחות ולא מיחו! אמר לה: גלוי וידוע לפני, שאם מיחו בהם – לא יקבלו מהם. (אמר) לפניו: רבש"ע, אם לפניך גלוי – להם מי גלוי? והיינו דכתיב 'קח בחור ובתולה מן וגו'שים תהרגו למשחתיו ועל כל איש אשר עליו התו אל תנשו ובמקדשי תחלו' וכתיב 'ויחלו באנשים הקנים אשר לפני הבה'. תני רב יוסף: אל תקרי 'מקדשי' אלא 'מקודשי' – אלו בני אדם שקיימו את התורה כלה מאלף ועד תיו. ומיד 'והנה ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה ואיש כלי מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבש תפדים וקסת הסופר בכתפו ויבאו ויעמדו אצל מוכח הנחשת'. מוכח הנחשת מי הוה? אמר להו הקב"ה: התחילו מקום שאומרים שירה לפני. וימאני ניהו 'ששה אנשים' א"ר חסדא: קצף, אף, וחימה, ומשחית, ומשבר ומכלה. ומ"ש תיו? אמר רב: תיו – תחיה, תיו – תמות. ושמואל אמר: תמה זכות אבות. ורבי יוחנן אמר: תחון זכות אבות. ור"ל אמר: תיו – סוף חותמו של הקב"ה; דאמר רבי חנינא: חותמו של הקב"ה אמת. (אמר) ר' שמואל בר נחמני: אלו בני אדם שקיימו את התורה כלה מאלף ועד תיו. מאימתי תמה זכות אבות? אמר רב: מימות הושע בן בארי, שנא' 'אגלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מיד'. ושמואל אמר: מימי חזאל, שנאמר 'וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז' וכתיב 'ויחן ה' אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה'. ר' יהושע בן לוי אמר: מימי אליהו, שנאמר 'ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אליה אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ויברכך עשיתי [את] כל הדברים האלה וגו'". ורבי יוחנן אמר: מימי חזקיהו, שנאמר 'למרה המשרה ולשלוש אין קץ על כפא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת וגו'". אמר רב אמי: אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון. אין מיתה בלא חטא – דכתיב 'הנפש החוטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן, צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה וגו'". אין יסורין בלא עון דכתיב 'ופקדתי בשבט פשעים ובנגעים עונם'.

ואע"ג דלא מקבל לוכחינהו מר. היינו היכא דספק אי מקבלי, כדאמר בסמוך "לפניהם מי גלוי". אבל היכא דדאי לא מקבלי – הנה להם, מוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מוידקין, כדאמרין ב"המביא כדי יין" (ביצה דף ל' ושם) ובפרק "שואל" (לקמן דף קמח) גבי תוספת יוד: ועל הרשעים תיו של דם. לא מקרא קאמר חזי אלא מסבר. דהא דכתיב 'והתוית תיו על מצותות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה' – היינו בעדיקים גמורים: מוכח נחשת בימי שלמה מי הוה. כדכתיב ששלמה חסידו, כי היה קטן מהכיל. וא"ת: והא כתיב בדברי הימים (ב ד) 'ויעש שלמה את מוכח הנחשת': ור"ל: דדרשין ליה כי הבא מוכח שאומרים לפניו שירה בכלי נחשת:

קצף אף ודומה. קשה לרשב"א: דאמר ב"פ דמכסת ע"ג (דף ד. ושם) כתיב 'חמה אין לי' וכתבי 'עוקם ה' ובעל חמה'. ומשנה: כאן – לישראל, כאן – לגויים. אלמא: דאין להקב"ה חמה על ישראל ואהיה דמס' ע"ג קשה דבס"פ 'ארבעה נדרים' (דף לב). אמר: חמה משה הרגו. דכתיב 'חמה אין לי'. ופריך: והא כתיב 'כי יגורתי מפני האף והחמה'. ומשנה: תרי חמה הוה:

ושמואל אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות. אמר רבנו תם: דזכות אבות תמה, אבל ברית אבות לא תמה. דהא כתיב (ויקרא כו) 'זוכרתי את בריתי יעקב' אף לאחר גלות. ואנן אין אנו מוכיחין זכות אבות, אלא הברית. ומפרש, דשמואל דאמר מימי חזאל דייק מדכתיב 'למען בריתו' ולא למען זכותו. ואומר ר"י: דביקרא רבה (פ' לו) דייק מ"עד עתה" דכ"פ בקונטרס. ולר"י נראה: דלא פליגי שמואל ור"י. אלא, שמואל קאמר דלרשעים תמה אבל לצדיקים לא תמה, ובצדיקים איירי ר"י. תדע, דהא ר"י אמר בסמוך דמימי חזק' תמה זכות אבות, והכא קאמר דאף בשעת חורבן דבית הכי – תחון זכות אבות. ועל זה אנו סומכין להוכיח זכות אבות. ובשלח ויקרא רבה, רבי אחא אמר: לעולם זכות אבות קיימה, ולעולם אנו מוכיחים אותם, וכן הוא אמר 'כי אל רחום וגו' ולא ישבח את ברית אבותיה וגו'.

אין מיתה בלא חטא. פי': (מיתה) לפי שהגורה באה אף על השגגה. ואין יסורים בלא עון של מויד, כדאמר בימא (דף לה). 'חטאים' – אלו השגגות, 'עונות' – אלו הודונות. ואף על גב דאמר (שבעות דף ת) גבי שעיר של יד'כ להגין עליו מן היסורים, הכא מיירי ביסורי דיסורים באים על שוגג – הכא מיירי ביסורי נגעים, שדן מכויערים, כדמיייתי קרא: ארבעה

מימי יהואחז' וכתיב 'ויחן ה' אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה'. ר' יהושע בן לוי אמר: מימי אליהו, שנאמר 'ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אליה אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ויברכך עשיתי [את] כל הדברים האלה וגו'". ורבי יוחנן אמר: מימי חזקיהו, שנאמר 'למרה המשרה ולשלוש אין קץ על כפא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת וגו'". אמר רב אמי: אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון. אין מיתה בלא חטא – דכתיב 'הנפש החוטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן, צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה וגו'". אין יסורין בלא עון דכתיב 'ופקדתי בשבט פשעים ובנגעים עונם'.

ארבעה מותו בעטיו של נחש. והא דכתיב (קהלת ז) "כי אדם אין צדיק בארץ וגו'" - ברוב בני אדם קאמר: **וש"מ** יש מיתה בלא חטא ויש יסורים בלא עון. ואע"ג דבמאי דקאמר "אין יסורין בלא עון" - לא איתותב: **כל** האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה. פירוש: במאי דכתיב "אשר ישכבון" לא חטאו, אלא מבזים קרשים היו, כדכתיב (שמואל א ב) "בטרים יקטירון החלב וגו'".

מעבירים כתיב. הש"ס שלנו חולק על ספרים שלנו שכתוב בהם (מעבירים). וכן מצינו בירושלמי בשמשון "הוא שפט את ישראל ארבעים שנה" - מלמד שהיו פלשתים יראים ממנו כ' שנה אחר מותו כמו בחייו, ובכל ספרים שלנו כתיב (כ' שנה" (שופטים טז): **מתוך** שהיה לו לפתחם למחות. ופליג אר' יונתן, דאמר שניהם לא חטאו: שהיה

מיתבי; **אמרו מלאכי השרת** לפני הקב"ה: **רבונו של עולם,** מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון? **אמר להם:** מצוה קלה צויתיו ועבר עליה. **א"ל:** והלא משה ואהרן שקימו כל התורה קלה ומתו! **א"ל:** "מקרה אחד לצדיק ולרשע לפוטו וגו'!" הוא דאמר - **כי האי תנא, דתניא, ר"ש בן אלעזר אומר:** אף משה ואהרן בחטאם מתו, **שא"ל** "יען לא האמננתם בי" **הא האמננתם בי** - **עדיו לא הגיע זמנכם לפטר**

מן העולם. **מיתבי:** **ארבעה** מותו בעטיו של נחש, ואילו הן: **בנזמין בן יעקב, ועמרם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן דוד.** וכלהו גמרא, **לבר מישי אבי דוד דמפרש בה קרא, דכתיב "ואת עמשה שם אבשלום תחת יואב (שר) הצבא ועמשה בן איש ושמון יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב" וכו' בת נחש הוא?** **והלא בת ישי הוא!** **דכתיב "ואחיותיהן צרויה ואביגיל!" אלא:** בת מי שמת בעטיו של נחש. **מני?** **אילמא תנא דמלאכי השרת** - והא איכא משה ואהרן, **אלא לאו:** **ר"ש בן אלעזר היא, ויש"מ:** יש מיתה בלא חטא, ויש יסורין בלא עון, ותיובתא דרב אמר - **תיובתא.** **א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן:** כל האומר "ראובן חטא" - אינו אלא טועה, **שאמור "ויהיו בני יעקב שנים עשר" מלמד שפולין שקולים כאחת.** **אלא מה אני מקיים "וישכב את בלהה פילגש אביו" - מלמד שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה.** **תנאי, ר"ש בן אלעזר אומר:** מוצל אותו צדיק מאותו עון, ולא בא מעשה זה לידו. **אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר "ארוי שכב עם אשת אביו" ויבא חטא זה לידו?** **אלא מה אני מקיים "וישכב את בלהה פילגש אביו" - עלבון אפיו תבע.** **אמר:** אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי! **עמד ובלבל את מצעה.** **אחרים אומרים:** שתי מצעות בבלל, אחת של שכניה ואחת של אביו. **והיינו דכתיב "אז חללת יצועי עליה" (אל תקרי יצועי אלא יצועי).** **כתנאי, "פחו בפנים אל תותר" ר' אלעזר אומר:** פותה חבתה זלתה. **ר' יהושע אומר:** פסעתה על דת, חמאת, ונית. **ר"ג אומר:** פיללתה, חלתה, ורחה תפלתה. **אמר ר"ג:** **עדיו צריכין אנו למודעי;** **ר' אלעזר המודעי** אומר: **הפוך את התיבה ודורשה:** **ועזעתה, הרתעתה, פרחת חטא ממך.** **רבא אמר, ואמרי לה ר' ירמיה בר אבא:** וכרת עונשו של דבר, חלית עצמך חולי גדול, פירשת מלחטוא. **ראובן בני עלי בני שמואל דוד ושלמה ויואש סימן.** **אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן:** כל האומר בני עלי חטאו - אינו אלא טועה, **שאמור "ישם שני בני עלי (עם ארון ברית האלהים) חפני ופנחס בניהם לה" סבר לה כרב, דאמר רב:** **פנחס לא חטא.** **מקיש חפני לפנחס, מה פנחס לא חטא - אף חפני לא חטא.** **אלא מה אני מקיים "אשר ישכבון את הנשים" מתוך ששהו את קניניהן, שלא הלכו אצל בעליהן - מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום.** **גופא, אמר רב:** **פנחס לא חטא, שאמור "ואחיה בן אחימכר אחי אי כבוד בן פנחס בן עלי כהן ה' וגו'" אפשר חטא בא לידו, והכתוב מייחסו?** **והלא כבר נאמר "יכרת ה' לאיש אשר יעשה ער וענה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות", אם ישראל הוא - לא יהיה לו ער' בכתבים ולא 'עונה' בתלמידים, ואם כהן הוא - לא יהיה לו בן מגיש מנחה.** **אלא לאו שמע מינה - פנחס לא חטא.** **אלא הא כתיב 'אשר ישכבון'!** **ישכבון' כתיב.** **והכתוב "אל בני כי לא טובה השמעה" - א"ר נחמן בר יצחק:** **'בני' כתיב.** **והכתוב 'מעבירים'!** **א"ר הונא בריה דרב יהושע:** **'מעבירים' כתיב.** **והכתוב 'בני בלעל'!** **מתוך שהיה לו לפנחס למחות לחפני ולא מיחה - מעלה עליו הכתוב כאילו חטא.** **א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן:** כל האומר

בעטיו של נחש. **בצעתו של נחש** שהשיא לחנה, ולא בחטא אחר, שלא חטאו. **בעטיו - כמו "עטא וטעם" (דניאל ב):** **ואחיותיהם.** **בבני ישי משתעי:** **אלא לאו ר"ש בן אלעזר.** **דאמר משה ואהרן בחטאם מתו,** ומודה בבני: **כל האומר ראובן חטא** **במעשה בלהה; דכתיב:** **בהחאה קרא: ויהיו בני יעקב וגו'.** **להוציא מלבך שלא תחשדנו: ויבא חטא זה לידו.** **וגזר הקב"ה שיהיו מן המקללים:** **אחת של שכניה.** **כך היה יעקב עושה בארבעה אהלי נשיה מעמיד משה לשכניה, ובאותו אהל שהוא רואה בו השכניה - הוא בא וזן אותו הלילה: חללת. אותו שם שקלה על יצועי, דהיינו שכניה, מדלא כתיב "יצועי עליה". **טעם אחר:** עד שלא נבנה אהל מועד היתה שכניה מצויה באהלי צדיקים: **פחו.** **נטורין הוא:** **פוחת.** **לשון "עמא פוחא" (למן דף פחא).** **פוחת מידתך בעצמך וקטאת: זלתה.** **זלתה: פיללת.** **להציל מן החטא: חלתה.** **"ויהל משה" (שמות לב):** **ועזעת, יראת לחטוא.** **לר' אלעזר ור' יהושע חטא, ולרבן גמליאל ולמודעי - בקש לחטוא ולא חטא:** **חלית.** **חולי גדול.** **להתאפק לכבוש יצחק:** **כל האומר בני עלי חטאו.** **באשת איש אינו אלא טועה, ומיהו, בבין קרשים חטאו:** **דאמר רב.** **לקמן בשמעתין:** **פנחס לא חטא, וליף לה מקרא.** **ור' יונתן זליף לה לחפני מהאי קרא דמקיש חפני לפנחס:** **ששהו את קניניהן.** **שהיו מסבין להקריב שום קרבן אלא בקושי, כדכתיב (שמואל א ב) "גם בטרם יקטירון את החלב וגו'.** **ובשהו זבות ויולדות באות ממקום אחר לשילה להקריב את קניניהן, וכן היו משהין מלקהריבם, והנשים לא היו יכולין לסמוך עליהם שיקריבו, והיו שוודות שם ולא היו חוזרות אצל בעליהן עד שראו קניניהן קרבין והיו טהורות לקדשים ולקבט לעורה.** **לפיכך מעלה עליהם כאילו שכבום, שהיו מונעים אותן מפרה ורביה:** **פנחס לא חטא.** **באשת איש, דאשר ישכבון את הנשים אינו אלא חפני לבדו: ואחיה בן אחימכר וגו' כהן ה'.** **בשילה נושא אפוד, הרי מייחסו לשבת ומזכיר עליו שם פנחס אבי אביו:** **אפשר חטא לידו והכתוב מייחסו.** **לשבת, ואת בן בנו מייחסו אחריו.** **והכתוב בני עבירה דנואפים:** **יכרת ה' לאיש וגו'.** **והאי קרא בבא על הגוזה ועל הזונה מישתעי, כדדרשין ליה כאלו הן הנשרפין, דכתיב לעיל מיניה:** **"כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נבר, ודרשין:** **"כי חלל יהודה קדש" - זו זונה, וכן הוא אומר "לא תהיה קדשה וגו' ער. חרף לקבין ולהורות בין התנאים, דאמר' בעירובין (דף נג) "אחרנית ערנית" ואם כהן הוא כו', וכן מייחס כהן מגיש מנחה אחר פנחס: והכתוב "אל בני כי לא טובה השמעה אשר אנכי שומע מעבירים עם ה'." **אביהם היה מוכיחם: והא כתיב 'מעבירים', אמר רב הונא בריה דרב יהושע "מעבירים" כתיב. קשה בעיני שם החכם הנזכר כאן, כי אומר אני ששנות גדול הוא, ור"ג לה להא מילתא. שהרי בספרים מוגהים כתיב 'מעבירים', וגם******

במסורה הגדולה במקום שמנויין שם כל התיבות דלא כתיב בהן יד וקורין - ולא נמנה זה, והם מנויין ע"פ החשבון. וזו איה קשיא: דהאי "מעבירים" - לאו לשון עבירה הוא, אלא לשון "ועבירו קול במנחה" (שמות לו). ודיק לה: **"לא טובה השמעה אשר אנכי שומע את עם ה' מעבירים"** ומכריזין וקובלים עליהם. והאי מעבירים - לשון רבים הוא, ואע"פ ד' קאי, ולא אבני עלי, שהרי הם היו עובדים, ולא היו מעבירים את אחרים:

הכתוב שאינם באים אלא משום פקידת העוון.
הגמרא מקשה על מה שאמר רב אמי שאין מיתה בלא חטא:
מיתבי, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם
ספני מה נקנסת מיתה על אדם הראשון. אמר להם הקדוש ברוך
הוא, מצוה קלה, שלא לאכול מעץ הדעת, ציותו, ועבר עליה.
אמרו לו, והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה ומתו, ומפני
מה קנסת מיתה עליהם. אמר להם, לכל מקרה אחר, לצדיק
ולרשע, למוב וגו' (קהלת טו ב), ומשמעו, אין הפרש בין הצדיק לרשע
ובין האדם הטוב לבין החוטא, שסופם אחד, שעל כולם נקנסה
מיתה. הרי, שיש מיתה בלא חטא, וקשה על דברי רב אמי.
מתרצת הגמרא: הוא דאמר בי האי תנא – רב אמי אמר דבריו
כתנא זה, דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, אף משה ואהרן
במקום מתו, שנאמר בענין מי מריבה (במדבר כ יב) 'ויאמר ה' אל
משה ואל אהרן, יען לא האמתם בי להקדישני לעיני בני ישראל,
לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נחתי להם, שבינו
שלא קיימו את דבר ה' נענשו שלא להיכנס לארץ ישראל. הרי,
שגם משה ואהרן מתו בחטאם, ואף משמע מכך, הא האמתם בי
– אם הייתם מאמינים בי ומדברים אל הסלע, עדיין לא היצטעקו
ליפטר מן העולם, אלא הייתם חיים לעולם, ולפי שאין מיתה בלא
חטא.
הגמרא מקשה קושיא נוספת על רב אמי מיתבי, שנינו בברייתא,
איתקנה לא היו ראויים למות כי לא חטאו, ומתו רק בעמיו
(ב-עצתו) של נחש שיעץ לחוה לאכול מעץ הדעת ומשום כך
נגזרה מיתה על בניה. ואילו הן, בנימין בן יעקב, ועמרם אבי משה,
ויש אבי דוד, וכלאב בן דוד, וכולהו נפטר – ובכל אלו, קיבלו בן
חמשים מרביתיהם, שלא מתו אלא בעטיו של נחש, לרב – חוץ
מיש אבי דוד, דמפרש ביה קרא – שנאמר עליו בפירוש בן בפסוק,
דכתיב בפרשת מרד אבשלום בדוד אביו (שמואל ב' יז כה) 'ואת עצמא
שם אבשלום תחת יואב (שר) [על] הצבא, ועמשא בן איש ושמם
יתרא הישראלי, אשר בא אל אביגיל בת נחש, אחות צרויה אם
יואב, ויש להקשות, וכי אביגיל בת נחש הוא, והלא בת ישי הוא,
דכתיב בבני ישי (דודי א' ב טו) 'ואחיותיהן צרויה ואביגיל, אלא כוונת
הכתוב שהיא בת של מי שמת בעמיו של נחש, והיינו ישי. מסיימת
הגמרא את הקושיא על רב אמי, מי – מיהו התנא ששנה ברייתא
זו, אילימא – אם נאמר שהוא אותו תנא של הברייתא לעיל
דמלאכי השרת, שמשא ואהרן מתו משום 'מקרה אחד לצדיק
ולרשע', וברייתא כאן הולך ומונה צדיקים נוספים שלא חטאו,
והא איכא שישטו משה ואהרן שגם בן לא מתו בחטאם, ואם כן
שזה הם שמתו בעטיו של נחש ולא ארבעה. אלא לאו, ברייתא זו
בשיטת רבי שמעון בן אלעזר היא, שאמר לעיל בברייתא שמשא
ואהרן מתו בחטאם, ואף על פי כן מודה שארבעה אלו מתו בלא
חטא, ושפע מינה, שלדעת כל התנאים יש מיתה בלא חטא ויש
יפורין בלא עון, ותיקתא דרב אמי, תויקתא.
הגמרא ממשיכה בענין חטאי הצדיקים ודנה במעשה ראובן
ובלחה: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל האומר ראובן
חטא במעשה בלחה אינו אלא מועה, שנאמר במעשה ראובן
(בראשית לה כב) 'ויהי בני יעקב שנים עשר, שכוללם יחד, מלפני
הכתוב, שתוציא מליבך חשד זה שראובן חטא, אלא פולן – כל
השכטים שקולים באתה בדרגתם, ולא שכב ראובן עמה. אלא מה
אני מקיים 'וישכב את בלחה פלגש אביו, מלפני שבלבל את מצעו
של אביו כמבואר בברייתא להלן, ומעלה עליו הכתוב באילו שכב
עמה.
הגמרא ממשיכה לבאר את המעשה של ראובן ובלחה: תניא, רבי
שמעון בן אלעזר אומר, מוצל – מוסר אותו צדיק – ראובן מאותו
עון של שכבה עם בלחה, ולא בא מעשה עבירה זה לידו, שהרי,
וכי אפשר שעתיד הקדוש ברוך הוא לצוות לזרעו של ראובן לעמוד

על הר עיבל, להיות מן המקללים, ולומר 'ארוך שוכב עם אשת
אביו' (דברים כו כ), ויבא חטא זה לידו. אלא מה אני מקיים – כיצד
נבאר ונעמיד את האמור 'וישכב את בלחה פלגש אביו, עלבון אמו
תבע, שהיתה מיטתו של יעקב מצויה באהל רחל, וכשמתה רחל,
נטל יעקב מיטתו ונתנה באהל בלחה, והקפיד ראובן ואמר, אם
אחות אמי היתה צרה לאמי האם גם שפחת אחות אמי תהא צרה
לאמי, עמד ובלבל את מצעתה, העביר את מיטת יעקב מאהל בלחה
לאהל אמו לאה. אחריים אומרים, שתי מצעות בלבד, אחת של
שכינה ואחת של אביו, שנהג יעקב להעמיד מטה לשכינה
בארבעת אהלי נשיו, ובאהל שהיה רואה את השכינה, בו היה לן
באותו לילה, וכשבלבל ראובן את יצועו של יעקב, נמצא שבלבל
גם את זו של השכינה. והיינו דכתיב בתוכחת יעקב לראובן (בראשית
מט ד) 'אז חללת יצועי עלה, שלא אמר 'יצועי עלי' אלא 'עלה',
שחילל את השם שעלה על יצועי יעקב בכך שנטל המטה של
השכינה (אל תקרי יצועי אלא יצועי).
הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין אם ראובן חטא. מבאר
הגמרא: הנידון אם חטא ראובן, בנתנא, שבתוכחת יעקב לראובן
נאמר (שם) 'פחו בכם אל תורת' – כיון שנחפזת כמים לא יהיה לך
יתרון על אחיך בענין הכוונה והמלכות, ונחלקו חכמים בפירוש
תיבת 'פחו' בדרך נוטריקון, רבי אליעזר אומר, שבא לרמוז, פתח
– מיהרת בעצמך וחסאת, ופתח – והתחייבת באיסור אשת איש,
ולתה – וחוללת ככבוד אביו, שעברת על איסור אשת אב. רבי
יהושע אומר, הפסוק בא לרמוז, פסעתה – עברת על דת התורה
שעתידה לאסור אשת אב, וחמאת בזה גם לאביו, וינית, בכך
שעברת על איסור אשת איש שכן נח מזהר עליה.
רבן גמליאל אומר, הפסוק בא לרמוז, פיללתה וחלתה – התפללת
והתחננת להניצל מן החטא. ויורה – התקבלה תפלתך. אמר רבן
גמליאל, עדיין צריכין אנו לפירושו של מודע, שרבי אליעזר המודעי
אומר, הפוך את התביעה ודורשה – ודרוש אותה בנוטריקון, ויעותה
– יראת לחטא, הרמקתה – חזרת לאתרוור, ופרחה חטא מן
שנמנעת מלחטא. נמצא שלרבי אליעזר ולרבי יהושע חטא
ראובן, ולרבן גמליאל ורבי אלעזר המודעי, בקש לחטוא ולא
חטא.
רבא פירש תיבת 'פחו' בדרך נוטריקון באופן אחר ואמר, ואמר לה
רב דרמיה בר אבא, וברך עונשו של דבר – של הבא על אשת אביו,
וחלית עצמך חולי גדול להתאפק לכבוש יצרך, ופירשת מלחטא.
ראובן, בני עלי, בני שמואל, דוד, ושלמה, יושא, סימן.
הגמרא ממשיכה בענין חפני ופנחס בני עלי, שנאמר בהם שחטאו:
אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל האומר בני עלי חטאו
באשת איש, ולומד דבריו מהפסוק (שמואל א' כ כב) 'אשר ישכב את
הנשים, אינו אלא מועה, שנאמר (שם א' כ) 'וישם שני בני עלי (עם ארון
ברית האלהים) חפני ופנחס בנהנים לה'. ומבאר הגמרא את ראיית
רבי יונתן מהפסוק: קבר לה קבר, דאמר רב, פנחס לא חטא כמבואר
בגמרא להלן, ובפסוק מקיש חפני לפנחס, מה פנחס לא חטא, אף
חפני לא חטא, אלא מה אני מקיים 'אשר ישכבון את הנשים',
שמתוך ששהו את קניהן, שהיו מתעצלים בהקרבת הקרבנות, ולא
היו מקריבים אלא בקושי, וכשזבות ויולדות היו באות לשילה
להקריב קניהן בזמן טהרתן, היו שהיה חפני ופנחס מלהקריבם,
ולא מכח הנשים עליהם שיקריבו באם תלכנה משם, ולכן היו
שוהות שם עד שראו שקרבו קניהן, וגרמו שלא לקבל הנשים אצל
בעליהן, וכיון שמנעום מפריה ורביה, מעלה עליהן הכתוב באילו שכב
שקבום.
הגמרא מבאר את הנאמר בשמו של רב שפנחס לא חטא: נופא,
אמר רב, פנחס לא חטא באשת איש, שנאמר (שמואל א' י ד) 'ואחיה
בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס בן עלי כהן ה' בשלו נשא אפוד'
וגו', וכי אפשר שחטא כזה בא לידו של פנחס והכתוב מייחסו –

בני שמואל חטאו בלקיחת שוחד והטיית דין וכמו שמפרש והולך להלן, אינו אלא טועה. שמואל (א' ח א') ויהי כאשר זקן שמואל (כ' וקן שמואל ובניו לא הלכו) וגו' ולא הלכו בניו בדרך, ומשמע שבדרך היו ולא הלכו, אולם מיקחם נמי – לחטא גם כן לא חטאו. אלא מה אני מקיים – כיצד נפרש המשך דברי הכתוב (שם) ויטו אחרי הבצע ויחזו שחד ויטו משפט, שלא עשו כמעשה אבותם, שהיה שמואל הצדיק מחזיר בכל מקומות ישראל וכן אותם בעריהם, שמואל (שם טו) ויהלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל ויהלל והמצפה ושפט את ישראל את כל המקומות האלה, שהיה הולך וסובב בכל שנה בכל המקומות הללו ושופט את ישראל שם, והם לא עשו כן, אלא ישבו בעריהם ודנו, וזאת כדי להרבות שם להוניהן – כדי להרבות שם לשמיהם, ששכרו אותם לילך ולהזמין את הנתבעים לדין, ולספוריהן – ושכר הסופרים הכותבים את שטרי הברורות ושמות בית הדין.

הגמרא מבארת מהחלוקת תנאים בענין זה שבני שמואל לא חטאו. מבארת הגמרא: הנידון אם בני שמואל חטאו, בתנאי – תלוי במחלוקת תנאים. שנינו בברייתא על הפסוק ויטו אחרי הבצע, רבי מאיר אומר, בני שמואל לא חטאו, אלא חלקם שאלו בפייהם – מעשר ראשון המגיע להם משום שלויים היו, והיו דורשים בפה מן העם, ומכיון שהיו גדולי הדור ודיינים היו נותנים להם ולא לאחרים, ושאר הלויים העניים הפסידו ונצטערו, ונחשב הדבר כ'בצע', אבל בהטיית דין ולקחת שוחד לא חטאו. רבי יהודה אומר, חטאם היה בכך שהיה שאלו על בעלי בתים – נתנו לבעלי בתים סחורה להתעסק בה על מנת שיתנו להם מן הרווח, ומתוך כך כשבאו לפניהם לדון נמשך לבם להטות את הדין, וזה היה חטאם. רבי עקיבא אומר, קופה ותריה של מעשר נמלו ברוח – נטלו בבח מעשרות יותר מן הראוי להם לנטול. רבי יוסי אומר, מתנות – זרוע לחיים וקיבה הניתנים לכהן נמלו ברוח, אף על פי שלא היו כהנים.

הגמרא ממשיכה לדון בחטאי הצדיקים, ודנה במעשה דוד ובת שבע. מפשטות הפסוקים בספר שמואל (ב' א א'–ב) נראה, שדוד בא על בת שבע קודם שמת אוריה בעלה, וחטא בכך, שבא עליה בעודה אשת איש. הגמרא מבארת שאין הדבר כן, ודוד לא חטא בכך שבא על בת שבע, אלא רבי שמואל בר נחמני אומר רבי יונתן, כל האומר שדוד חטא, ועבר על איסור אשת איש כשבא על בת שבע, אינו אלא טועה, וכפי שיבואר להלן. מוכיחה הגמרא שדוד לא חטא: שמואל (שמואל א' יד ט) ויהי דוד לכל דרכו משפיל, וה' עמו' וגו', והטעם שדוד הצליח בכל דרכיו, והשכינה היתה עמו. ואם דוד חטא כשבא על בת שבע, קשה, וכי אפשר שהחטא בא לידי של דוד, ושכינה עמו באותה שעה, אלא ודאי לא חטא.

מבררת הגמרא: אלא מה ו–כיצד אני מקיים את דברי נתן הנביא שהוכיח את דוד ואמר לו (שמואל ב' יב ט) מידע ביום את דבר ה' לעשות הרע בעיני, את אוריה החתי הכית בחרב, ואת אשתו לקחת לך לאשה. ואתה הרגת בחרב בני עמון, ומשמע שדוד חטא בכך שלקח את בת שבע לאשה. מבארת הגמרא: כוונת הפסוק היא שדוד ביקש לעשות רע, כלומר שרצה לבוא על בת שבע קודם שקיבלה את הגט שאוריה שלח לה מן המלחמה, ולבסוף לא עשה רע, אלא המתין עד שקיבלה את הגט, והיתה מגורשת, ורק אז בא עליה.

הגמרא מדייקת מהפסוק שדוד רק ביקש לעשות רע אך לא עשה: אומר רב, רבי, איתי מדר – שמצאצאי דוד הוא, מהפך ודרוש בכוונותיה דוד – היה מחזיר ודורש דברים בזכותו של דוד, כמבואר בברייתא להלן. וכך שנינו בברייתא, על דברי נתן הנביא לדוד מידע ביום את דבר ה' לעשות הרע, רבי אומר, משונה רעה זו האמורה כאן מכל רעות שבתורה, שכל רעות שבתורה בתיב בהו ויעשו – שבכל מקום בכתבי הקודש שכתוב בו על אנשים שעשו רע, כתוב עליהם בלשון ויעשו הרע, וכאן בתיב ויעשו הרע, ומשינוי הלשון יש ללמוד שדוד רק ביקש לעשות רע, שרצה לבוא על בת שבע קודם שקיבלה את הגט, ולבסוף לא עשה רע, אלא

בא עליה רק לאחר שקיבלה את הגט.

רבי מבאר את המשך דברי נתן הנביא בתוכחתו לדוד: נתן הנביא הוסיף והוכיח את דוד, ואמר לו, ואת אוריה החתי הכית בחרב. מבאר רבי, אין כוונת הפסוק שנתן הנביא הוכיח אותו על שהכה ממש את אוריה בחרב, אלא כוונת הפסוק היא שהוכיחו ואמר לו שכיון שהיה לך לזנוי לאוריה בפניהם, על שמרד במלכות וכמבואר להלן, ולא דנת אותו בסנהדרין לפני שגרמת למיתתו, לכן נחשב הדבר כאילו הרגת אותו בחרב ממש.

רבי מבאר את המשך דברי נתן הנביא בתוכחתו לדוד: נתן הנביא הוסיף והוכיח את דוד, ואמר לו, ואת אשתו לקחת לך לאשה. מלשון הכתוב את אשתו לקחת, משמע שליחותי יש לך בה – שאם היית מקדשה לך לאשה, בשעה שבאת עליה, קידושיך היו תופסים בה, מפני שכבר היתה גרושה באותה שעה. מוסיפה הגמרא: שכן מצינו דאמר רבי שמואל בר נחמני אומר רבי יונתן, כל היוצא למלחמה בית דוד היה פותב נט פרייתו לאשתו, כדי שאם ימות במלחמה בלא בנים, לא תהיה אשתו זקוקה ליבום, וכן כדי שאם ימות במלחמה ולא ימצא מי שיעיד עליו שמת, או אם ילקח בשבי, לא תהיה אשתו עגונה. ופעמים שבשעת צאתו למלחמה הוא טרוד, ושולח לה את הגט מהמלחמה. וכך עשה גם אוריה בעלה של בת שבע, ששלח לה את הגט מהמלחמה, וכיון שמת במלחמה, נעשתה בת שבע מגורשת למפרע, ונמצא שבשעה שדוד בא עליה, כבר לא היתה אשת איש, ואם היה מקרה כזה, גט הקידושין תופסים. ומנין שכל היוצא למלחמה היה כותב גט לאשתו, שמואל בר נחמני דייק ללמוד בנו כששלחו לשאול בשלום אחיו במלחמת שאול (שמואל א' יד טז) ואת עשרת הריצי החלב האלה תביא לשר האלה, ואת אחיך תפקיד לשלום ואת ערבתם תקח, ומאי ערבתם, תני ו–שנה) רב יוסף אלו דברים המעורבים בינו לביתו, והם הקידושים, שמעריבים בין איש לאשתו, תקח' כלומר תיטול את קידושיהן ותבטלם על ידי שבתאי מן המלחמה.

רבי מבאר את המשך דברי נתן הנביא בתוכחתו לדוד: ואתה הרגת בחרב בני עמון, מבאר רבי, הפסוק בא להשמיענו, שלגבי דוד, מיתת אוריה נחשבת כמיתת שאר הנהרגים בחרבם של בני עמון, מה חרב בני עמון אי אתה ו–דוד) נענש עליו – על אותם שנהרגו בחרב זו, שהרי בני עמון לא הרגום מדעתך, אף אוריה החתי שנהרג, אי אתה נענש עליו. מבארת הגמרא: מאי מעטא דוד לא נענש על מיתת אוריה, כיון שאוריה מרד במלכות הנה, והכין מצינו שמרד במלכות, דאמר ליה אוריה לדוד (שמואל ב' יא יא) הטעם שלא ירד לביתו ולא שמע בזה לדוד, הוא מפני שהאחרון וישאל ויהודה ישיבים בסבות ואדני יואב ועבדי אדני על פני השדה חנים, ואני אבוא אל ביתי לאכל ולשתות ולשכב עם אשתי, וחרב וחי נפשך אם אעשה את הדבר הזה, ובמה שאמר ודאורי יואב, הרי קיבל בכך את מרותו של יואב, ואין זה דרך ארץ לקבל עליו מרות אחרים בפני המלך, ודבר זה נחשב שמרד במלכות.

הגמרא מבארת שהחטא היחיד שחטא דוד היה בדבר אוריה: אומר רב, כי מעיית ביה בדרך – כאשר תעין במעשי דוד, לא משפחת בית בר מאוריה – לא תמצא בו חטא חוץ ממה שגרם להרגת אוריה, אבל בבת שבע לא חטא, לפי שהיתה גרושה באותה שעה, וכפי שנתבאר לעיל. ומנין שלא היה ברוד חטא אחר, דבתיב (מלכים א' טו ה) אשר עשה דוד את הישר בעיני ה' ולא סר מכל אשר צוהו כל ימי חייו, רק בדרך אוריה החתי – רק בדבר אוריה דוד סר מציוויו, ולא בדבר אחר.

הגמרא מקשה שמצינו שדוד חטא בחטא נוסף: אפי' קשישא רמי ארבע – אביי הוקן קשה מדבר רב אלו על דבריו במקום אחר, מי אומר רב הכי – האם יתכן שרב אמר שהחטא היחיד שחטא דוד היה בדבר אוריה, והאמר ו–והרי אמר רב, קיבל דוד לשון הרע על מפיבושת, כפי שיבואר להלן, ונמצא, שדוד חטא בחטא נוסף מלבד בדבר אוריה. מסיקה הגמרא: קשיא – אכן קשה הדבר.

הגמרא מבארת היכן מצינו שדוד קיבל לשון הרע: גופא – נבאר

אלא מעתה או יבנה יהושע כו'. הקשה הר"ר אלחנן דב' חלק' (סנהדרין דף צא):
מפקינן מדכתיב "או יבנה יהושע" ולא כתב "או בנה" - מכאן לתחיית המתים מן
התורה. אם כן אתא לדרשה, ה"נ אתא לדרשה דהכא! ואומר ר"י דמ"מ פריך, מדלא
כתיב שבקש לבנות אלא "יבנה" ש"מ שרוצה לומר שבנה, כההוא דיהושע דודאי בנה:
מה אחרונים לא עשו ותלה בהן כו'. לא
שייך למימר הכא "מקום הגידו לו אבותיו
להתגדר בו" כדאמר בפ"ק דחולין (דף ז, ושמ):
גבי נחש נחשת שביער חזקה. והתם לא
ביעורו אבותיו - שהיו יראים לבערו לפי
שעשאו משה על פי הדבור, אבל הכא - למה
היו מניחים מלבערם: דצוציתא. ואמר ר"ת:
דאמר במדרש שהיה נר דולק על ראשו:

הדרן עלך במה בהמה

עבדך וירגל בעבדך אל אדני המלך ואדני המלך
במלאך האלהים ועשה הטוב בעיניך ויאמר לו המלך
למה תדבר עוד דברך אמרתי אתה וציבא תחלקו
את השדה ויאמר מפיבשת אל המלך גם את הכל
יקח אחרי אשר בא אדני המלך בשלום אל ביתו".

אמר לו: אני אמרתי מתי תבא בשלום, ואתה עושה
לי כך - לא עליך יש לי תרעומות אלא על מי
שהביאך בשלום. היינו דכתיב "ובן יהונתן מריב

בעל", וכי מריב בעל שמו! והלא מפיבשת שמו! אלא: מתוך ששעה מריבה עם בעליו,
יצתה בת קול ואמרה לו: נצא בר נצא! נצא - הוא דאמר, בר נצא - דכתיב "וצבא שאול
עד עיר עמלק וזרב בנחל" אמר רבי מני: על עסקי נחל. אמר רב יהודה אמר רב: בשעה
שאמר דוד למפיבשת "אתה וציבא תחלקו את השדה" יצתה בת קול ואמרה לו: רחבכם
וירבכם יחלקו את המלוכה. אמר רב יהודה אמר רב: איילולי לא קיבל דוד לשון הרע לא
נחלקה מלכות בית דוד, ולא עבדו ישראל ע"י, ולא גלינו מארצנו. אמר ר' שמואל בר
נחמני א"ר יונתן: כל האומר שלמה חטא - אינו אלא טועה, שנאמר "ולא היה לכבו
שלם עם ה' אלהיו כלבב דוד אביו", כלבב דוד אביו הוא דלא היה - מיהטא נמי לא
חטא. אלא מה אני מקיים "ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו" - ההיא פרבי נתן.
דר' נתן רמי: כתיב "ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו" והכתיב "כלבב דוד אביו"
- כלבב דוד אביו הוא דלא היה - מיהטא נמי לא חטא! - הכי קאמר: "ויהי לעת זקנת
שלמה נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלהים אחרים" - ולא הלך. והכתיב "או יבנה
שלמה במה לכמוש שקן מואב" שבקש לבנות ולא בנה. אלא מעתה "או יבנה יהושע
מופת לה" שבקש לבנות ולא בנה?! אלא - דבנה, חטא נמי - דבנה! אלא, בדתניא רבי
יוסי אומר: "ואת הבמות אשר על פני ירושלים אשר מימין להר המושחה אשר בנה שלמה
מלך ישראל לעשתרת שקן צידים וגו'". אפשר בא אסא ולא ביערם, והושפט ולא ביערם,
עד שבא יאשיה וביערם? והלא כל ע"ז שבארץ ישראל אסא ויהושפט ביערום! אלא:
מקיש ראשונים לאחרונים, מה אחרונים לא עשו - ותלה בהן לשבת, אף ראשונים לא
עשו - ותלה בהן לגנאי. והכתיב "ועש שלמה הרע בעיני ה'" - אלא מפני שהיה לו
למחות בגשיו, ולא מיחה, מעלה עליו הכתוב כאלו חטא. אמר רב יהודה אמר שמואל:
נוח לו לאותו צדיק שהיה שמש לדבר אחר ואל יכתב בו "ועש הרע בעיני ה'". אמר רב

יהודה אמר שמואל: בשעה שנשא שלמה את בת פרעה הכניסה לו אלה מיני זמר, ואמרה לו: כך עושין לעבודה זרה פלונית,
וכך עושין לע"ז פלונית, ולא מיחה בה. אמר רב יהודה אמר שמואל: בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ
קנה בים, ועלה בו שירטון, ועליו נבנה כרד גדול [של רומי]. במתניתא תנא: אותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב אחד
בבית אל ואחד בדרן נבנה צירף אחר, והוא איטליאה של יון. א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן: כל האומר יאשיהו חטא - אינו
אלא טועה, שנאמר "ועש הישר בעיני ה' ויגד בכל דרך דוד אביו" אלא מה אני מקיים "וכמהו לא היה לפניו מלך אשר שב
וגו'" - שכל דין שדן מן שמנה עד שמנה עשרה החזירן להן. שמו תאמר: נטל מנה ונתן לזה - תלמוד לומר 'בכל מאדו' -
שנתן להם משלו. ופליגא דרב, דאמר רב: אין לך גדול בבעלי תשובה יותר מיאשיהו בדרו, ואחד בדרונו. ומנו - אבא אבוא
דרבי ירמיה בר אבא, ואמרי לה: אחא אחוה דאבא אבוא דרב ירמיה בר אבא. דאמר מר: רבי אבא ואחא אחי הוו. אמר רב
יוסף: ועוד אחד בדרונו. ומנו - עוקבן בר נחמיה ריש גליותא, והיינו נתן דצוציתא. אמר רב יוסף: הוה יתיבנא בפירקא, והוה
קא מנמנב, וחזאי בחילמא דקא פשט ידיה וקבליה.

הדרן עלך במה בהמה

על עסקי נחל. ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל, נפשות
הללו על אחת כמה וכמה! אם גדולים חטאו - קטנים מה חטאו? ולא עבדו ישראל
עבודה זרה. שעל ידי שנחלקה המלוכה העמיד ירבעם העגלים, שלא יעלו ישראל
ירושלים לממשלתו של רחבעם: שלמה חטא. בע"ז: בדר' נתן, דשני קרא "הטו
ללכת" - והוא לא הלך: חטא נמי דבנה.
קשיא היא: אלא. מהא תילף דלא בנה.
בדתניא: ר' יוסי אומר כו': לתר המשחתה.
לשון שמן, דמתרגמינן "משחא", והוא הר
הזיתים: מקיש ראשונים. מקיש את בנינו של
שלמה לביעורו של יאשיהו. מה יאשיהו לא
עשה בעור זה, ותלו בו מן השמים לשבת,
הואיל וביער השאר שבעשה משמת
יהושפט: אף שלמה לא עשה בנן זה, ותלו
בו לגנות - מתוך שלא מיחה בגשיו: שפש.
לחטוב עצים ולשאוב מים בשכר לע"ז: ואל
יכתב בו דבר זה. ללמדך שקשה התוכחה
במי שבדדו לימחות: מיני זמר. כלי שיר: נעץ
קנה. ושרטון מדבק בו, עד שנוסף והולך
וגדל. שרטון - חול ורפש וטיט שהם גורש:
כרד גדול של רומי. שהוא מיצר לישראל,
והוא (איטליא) של יון במסכת מגילה (דף
ו:): כיום שהעמיד ירבעם את העגלים נבנה
צירף אחר. באותו שרטון שגדל שם בימי
שלמה. צירף - כוך קטן מצידיו, שעושין מן
קנים ומן ערבה. ומאז נתוספו בתים על
בתים: איטליאה. שם העיר. והיא ממדינת
יון. ובשנטיה רומי מלכות יוונים, לכדוהו
ונהפך להם: יאשיהו חטא. דכתיב "שב אל
ה'", משמע דקטא מעיקרא: כן ח'. שישב
על פסא מלכותו. דכתיב "בן ח' שנה" וגו':
עד כן ח'. שמשא חלקיה את הספר, ועיין
ודקדק בתורה וברייתא בכתב ובעל פה.
והבין שמוא טעה בדיקא: נטל מנה. ממ שנתן
לו תחילה: ח"נ: ואמרי לה אחא אחוה
דאבא אבוא דרב ירמיה בר אבא: נתן
דצוציתא. על שם גי' צוצין דנורא, שהמלאך
פשט את ידו וקיבל תשובתו. לישנא
אחרניא: על שאחז המלאך בצוצית ראשו:

הדרן עלך במה בהמה

הדרן עלך במה בהמה

שבת דף נו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי)

של שלמה שלם עם ה', אבל מִיִּחְסָא נְמִי לֹא חָטָא – אבל לא חטא
בעבודה זרה.
שואלת הגמרא: אֵלָּא אם שלמה לא חטא בעבודה זרה, מֶה
(כיצד) אֵין מְקַיֵּים את תחילת הפסוק (שם) 'וַיְהִי לַעֲתָ וְקִנְתָּ שְׁלֹמֹה
נָשִׁיו הָיוּ אֵת לִבָּבֹה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים', הרי מפסוק זה נראה
ששלמה נטה אחר עבודה זרה.
מבארת הגמרא: הֵיאֵה – פסוק זה מתפרש בְּרַבִּי נָחֻן, דְּרַבִּי נָחֻן רַמִּי
– הקשה, שלכאורה יש תסירה בלשון הפסוק, שבתחילת הפסוק
בְּתִיב 'וַיְהִי לַעֲתָ וְקִנְתָּ שְׁלֹמֹה נָשִׁיו הָיוּ אֵת לִבָּבֹה אַחֲרֵי אֱלֹהִים
אֲחֵרִים', ומשמע שנטה אחר עבודה זרה, וְהִכְתִּיב בסוף הפסוק
'וְלֹא הָיָה לִבָּבֹה שְׁלֹמֹה כְּלָבֹב דָּוִד אָבִיו' ומשמע שְׁכָלֵב דָּוִד אָבִיו הוּא
יֵלָא הָיָה – לא היה לבו של שלמה שלם עם ה', מִיִּחְסָא נְמִי לֹא
חָטָא – אבל לא חטא בעבודה זרה. ויתרין רבי נחן, הֲכִי קָאָמֵר –
כך כוונת הפסוק, 'וַיְהִי לַעֲתָ וְקִנְתָּ שְׁלֹמֹה נָשִׁיו הָיוּ אֵת לִבָּבֹה לִלְכַת
'אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים', והיינו שאין כוונת הפסוק שנשיו הטו את
לבוו שעבד אלהים אחרים, אלא נשיו הטו את לבבו 'ללכת'
ולעבוד אלהים אחרים, ואולם הוא לא הִלָּךְ אחרי אלהים אחרים,
ולא עבד עבודה זרה.
מקשה הגמרא: וְהִכְתִּיב (שם יא ז) 'וְאִי וְכִנָּה שְׁלֹמֹה בָּמָה לְכֻמוֹשׁ שִׁקָּץ
מוֹאָב', ומשמע שלאחר שנשיו היטו את לבבו, בנה במה (וּמִזְבֵּחַ)
לכמוש אליל מואב, הרי ששלמה עבד עבודה זרה.
מתרצת הגמרא: אֵין כוונת הפסוק ששלמה בנה ממש במה
לעבודה זרה, אלא כוונת הפסוק היא שֶׁשָּׂרָק בְּקֶשׁ לִבָּנוֹת במה
לעבודה זרה, ולבסוף לֹא בָנָה.
הגמרא מקשה על תירוץ זה: אֵלָּא מִעֲתָה, מֶה שְׁנֵאמֵר (יהושע ח ל)
לאחר שניצחו ישראל במלחמת העי ובנה יהושע מזבח לה'
והקריבו עליו עולות ושלמים, 'וְאִי וְכִנָּה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַה', וכי גם
'יבנה' שבפסוק זה פירושו שֶׁבָּקֵשׁ לִבָּנוֹת וְלֹא בָנָה, הרי דאי שאינו
כן, אֵלָּא דאי בְּכִנָּה ממש, אם כן חָטָא נְמִי – וגם כאן 'יבנה' שנאמר
על שלמה פירושו בְּכִנָּה במה ממש, ואם כן חוזרת הקושיא
שבפסוק זה מבואר ששלמה עבד עבודה זרה.
הגמרא מתרצת תירוץ אחר: אֵלָּא מפסוק אחר יש ללמוד ששלמה
לא עבד עבודה זרה, בְּתִנְיָא בְּבִרְיִיתָא. רַבִּי יוֹסִי אָמֵר, כשביער
יאשיהו המלך את העבודות זרות נאמר (מלכים ב' ג יג–יד) 'וְאֵת
הַבָּמֹת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר מִימִין לְהָרַ הַמִּשְׁחָה אֲשֶׁר בָּנָה
שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לַעֲשֻׁתֵּי רָעָה שִׁקָּץ צִידִים וגו' וְלִכְמוֹשׁ שִׁקָּץ מוֹאָב
וְלִמְלָכֶם תוֹעֵבֹת בְּנֵי עַמּוּנָה טְמֵאָה הַמֶּלֶךְ, וְשִׁבְרָה אֵת הַמִּצְבֹּת וַיִּזְכֹּר
אֵת הָאֱשֵׁרִים, ולכאורה, כיצד ניתן לומר שיאשיהו הוא זה שביער
את העבודות זרות של שלמה, וכי אֲפֻשֶׁר שְׂבָא אָסָא וְלֹא בִיעָרָם,
ובא יְהוֹשָׁפָט וְלֹא בִיעָרָם, עַד שְׂבָא יֹאשִׁיָּהּ וּבִיעָרָם, וְהָלֹא כָּל עֲבֹדָה
זָרָה שְׂבָאֲרִין יִשְׂרָאֵל אָסָא וְיְהוֹשָׁפָט בִּיעָרוּם, ואם כן דאי שביער
גם את העבודות זרות של שלמה. אֵלָּא הפסוק מְקַיֵּים בזה את
הַרְאָשׁוֹנִים – שלמה המלך שקדם ליאשיהו לְאַחֲרֹנִים – ליאשיהו,
מֶה אַחֲרֹנִים לֹא עָשׂוּ – כשם שיאשיהו לא ביער את העבודות זרות
של שלמה, וְהָלֹא בָּנָה הפסוק שֶׁשָּׂבַח כאילו הוא ביער, לפי שביער
את שאר העבודות זרות שנעשו משמת יהושפט עד ימיו, אֵת
רִאשׁוֹנִים לֹא עָשׂוּ – כך שלמה לא בנה במות אלו. וְהָלֹא בָּנָה הפסוק
לִנְנָא כאילו הוא בנאן, לפי שלא מיחה בנשיו שעבדו עבודה זרה.
ומוכח מכאן, ששלמה לא עבד עבודה זרה.
הגמרא מקשה מפסוק נוסף: וְהִכְתִּיב (מלכים א' י ז) 'וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה הָרַע
בְּעֵינָיו ה'', ומשמע ששלמה עבד עבודה זרה. מתרצת הגמרא, אֵין
כוונת הפסוק ששלמה עבד עבודה זרה ממש, אֵלָּא כוונת הפסוק
היא שמשפּי שָׁחָה לוֹ לְמַחֲוֵת בְּנָשָׁיו שֶׁעָבְדוּ עֲבֹדָה זָרָה וְלֹא מִיָּתָה
בָּהֶן, מִעֲלָה עֲלֵיהֶן הִכְתִּיב בְּאֵילוֹ חָטָא ועבד עבודה זרה בעצמו, ולכן
נאמר עליו 'וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה הָרַע' וגו'.

עֲבָדָה. וַיִּרְגֵּל בְּעֵבֶדָה אֶל אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ, ואֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ כְּמִלְאָה הָאֱלֹהִים
וַעֲשֵׂה הַטּוֹב בְּעֵינָיו וגו'. וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לְמַה תִּדְבֹּר עוֹד דְּבָרֶיךָ
אֲמַרְתִּי אִתָּה וְצִיבָא תַחְלִיקוּ אֵת הַשָּׂדֶה, וַיֹּאמֶר מְפִיבִשֶׁת אֶל הַמֶּלֶךְ
גַּם אֵת הַכֹּל יִקַּח אַחֲרֵי אֲשֶׁר בָּא אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּיתוֹ, בשעה
שדוד שב לירושלים לאחר שנהרג אבשלום, בא מפיבושת לפני
דוד, ושאלו דוד מדוע לא יצא עמו מירושלים, והשיב לו
מפיבושת שדעתו היה לחבוש את החמור ולרכב עליו וללכת אל
דוד, אלא שלבדו אינו יכול ללכת, וציבא רמזו והלך בלא
ידיעתו. 'וירגל בעבדך' וגו', מפיבושת הוסיף ואמר שידוע לו
שציבא דיבר עליו דברי רכילות לפני דוד, אלא 'שאדוני המלך
כמלאך' וגו', ויודע האמת והשקר, ולכן 'ועשה הטוב בעיניך',
שודאי לא תסטה מן האמת. דוד השיב לו, 'למה תדבר עוד'
ותרבה דברים, הרי כבר אמרתי שאתה וציבא תחלקו את השדה.
ומפיבושת השיב לו, 'גם את הכל יקח, אחרי אשר בא אדוני המלך
בשלום', ודורשת הגמרא שמפיבושת אמר כן לדוד בדרך מריבה,
ש'מאחר שאתה נוטל ממני את חצי השדה, קח ממני הכל', וכך
אָמֵר לוֹ מפיבושת לדוד, 'אֲנִי אֲמַרְתִּי מִתִּי תָבֵא בְּשָׁלוֹם, וְאִתָּה עוֹשֶׂה
לִי כָּהֵן, לֹא עֲלִידָה יֵשׁ לִי תַרְעוּמוֹת אֵלָּא עַל מִי שֶׁהִבְיָאךָ בְּשָׁלוֹם, והיינו
שבא בתרעומת כלפי מעלה. ומתוך דברי מפיבושת הללו הבין
דוד שליבו אינו עמו, ודברי ציבא הם אמת.
הגמרא מוסיפה שבוה יבואר פסוק נוסף: הֵינִי דְּכִתְיָב (דברי הימים א'
ח לז) 'וְהָיָה מִרִיב בְּעַל', ולכאורה, וְכִי בן יהונתן 'מִרִיב בְּעַל'
שְׁמוֹ, 'וְהָיָה מְפִיבִשֶׁת' שְׁמוֹ, אֵלָּא מִתּוֹךְ עוֹשֶׂה מִרִיבָה עִם בְּעָלָיו –
עם הקדוש ברוך הוא, כפי שאמר 'לא עליך יש לי תרעומת אלא
על מי שהביאך בשלום', וְצִתָּה בֵּת קוֹל וְאִמְרָה לוֹ 'נִצָּא בְּרִי נִצָּא' –
הינך בעל מריבה בן בנו של שאול, שאף הוא היה בעל מריבה.
ולכן נקרא מפיבושת 'מִרִיב בְּעַל', על שם שעשה מריבה עם
הקדוש ברוך הוא. מבארת הגמרא, הטעם שמפיבושת נקרא 'נִצָּא',
הוא על שם הָאֵם דְּאִמְרָן – במשה זה שאמרנו. והטעם שנקרא 'בְּרִי
נִצָּא', הוא משום דְּכִתְיָב – בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לשאול
(שמואל א' ז א) 'לֶךְ וְהִמַּיתָה אֶת עֲמָלֶךָ, וְהִתְרַמַּמְתָּ אֵת כָּל אֲשֶׁר לוֹ
וְלֹא תַחַמֵּל עָלָיו, וְהִמַּיתָה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה, מֵעַלְל וְעַד יוֹנֵק, מִשּׁוֹר
וְעַד שֹׂה, מִגִּמְלָל וְעַד חֲמֹר', נאמר (שם טו ה) 'וְיָבֵא שְׂאוֹל עַד עִיר עֲמָלֶךָ
וַיִּירָב בִּנְחָלִי, אָמֵר רַבִּי מִנִּי כוֹנֵת הַפִּסּוּק הִיא שְׂאוֹל עֹשֶׂה מִרִיבָה
עַל עַמּוּנָה נָחַל – בענין עגלה הערופה בנחל, וטען, ומה על נפש
אחת שנהרגה, אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל כדי לכפר על
הריגתה, נפשות הללו על אחת כמה וכמה שזהורגם צריך כפרה,
ועוד, אם אדם חטא, בהמה מן חטאה, ומדוע יש להורגה, ועוד,
אם גדולים חטאו, קטנים מזה חטאו, ומדוע יש להורגם.
הגמרא מבארת שדוד נענש על מה שעשה למפיבושת: אָמֵר רַב
יְהוּדָה אָמֵר רַב, בְּשַׁעֲהָ שְׂאָמֵר דָּוִד לְמַפִּיבִשֶׁת 'אִתָּה וְצִיבָא תַחְלִיקוּ
אֵת הַשָּׂדֶה' (שמואל ב' יט ל), וְצִתָּה בֵּת קוֹל וְאִמְרָה לוֹ 'דְּחִבְעָם וְיִרְבְּעָם
יַחְלִיקוּ אֵת הַמְּלוּכָה'.
שמועה נוספת בענין זה: אָמֵר רַב יְהוּדָה אָמֵר רַב, אֵילְמִלִי וְ–אֵילוֹ
לֹא קִיבֵל דָּוִד לְשׁוֹן הָרַע על מפיבושת, לֹא תַחְלִיקָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד
כאמור לעיל, וְלֹא עֲבָדוּ יִשְׂרָאֵל עֲבֹדָה זָרָה – שכיון שנחלקה
מלכות בית דוד, וירבעם בן נבט מלך על ישראל, ורחבעם בן
שלמה מלך על יהודה בירושלים, העמיד ירבעם עגלים לעבודה
זרה כדי שישאל לא יעלו לירושלים למלכותו של רחבעם, ואם
דוד לא היה מקבל לשון הרע ולא היתה נחלקת מלכותו, לא היו
באים לידי כך, וְלֹא גָלִינוּ מִמֶּלְכֵּנוּ, שבעוון עבודה זרה גלות באה
לעולם.
הגמרא ממשיכה לדון בחטאי הצדיקים, ודנה אודות שלמה
המלך. ממשטות הפסוקים בספר מלכים (א' כ א–ב) נראה ששלמה
עבד עבודה זרה. הגמרא להלן דנה אם אכן חטא: אָמֵר רַבִּי שְׁמוּאֵל
בְּרִי חֲנִינִי אָמֵר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל הָאֹמֵר שְׁלֹמֹה חָטָא בעבודה זרה,
אֵינוֹ אֵלָּא מוֹעֵת, שְׁנֵאמֵר (מלכים א' י ד) על שלמה 'וְלֹא הָיָה לִבָּבֹה
שְׁלֹמֹה עִם ה' אֱלֹהָיו כְּלָבֹב דָּוִד אָבִיו', ומלשון הפסוק משמע שְׁכָלֵב
דָּוִד אָבִיו הוּא יֵלָא הָיָה – שרק כליבו של דוד אביו לא היה ליבו

פרק ששי - במה אשה

פרק זה עוסק דיני יציאה בשבת עם בגדים ותכשיטים ושאר דברים הנצרכים לאדם, שיסוד האיסור הוא מלאכת הוצאה מרשות לרשות שבכלל איסור טלטול ארבע אמות ברשות הרבים, אלא שמן התורה אין איסור אלא בדברים המוגדרים כ'משא', אבל בגדים ותכשיטים מותר להוציא בדרך מלבוש, שמלבוש ותכשיט אינו 'משא'. אמנם, חכמים גזרו ואסרו להוציא אפילו דרך מלבוש דברים שיתכן שיבוא להסיר משום איזו סיבה, שמא כשהיה הדבר בידו יטבח ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים. ובפרק זה יבואר אלו מהם חשובים 'משא' והיוצא בהם חייב חטאת, ואלו אינם אסורים אלא מדברי חכמים, ואלו מותרים לכתחילה. עוד מבואר בפרק זה שיש מהתכשיטים שאסרו לצאת בהם אפילו בחצר, מחשש שמא יבואו להוציא לרשות הרבים.

משנה

המשנה שלפנינו מפרטת את מיני תכשיטי הנשים שאסרו חכמים לצאת בהם: **במה אשה יוצאה** – באלו תכשיטים מותרת אשה לצאת בשבת, ו**במה אינה יוצאה** – ובאלו תכשיטים גזרו חכמים שלא תצא בהם. מבארת המשנה, **לא תצא אשה אפילו לחצר, לא בחושי צמר, ולא בחושי פשתן, ולא ברכיכות שבראשה, שקולעת בהן שערותיה.** מוסיפה המשנה ואומרת: **ולא תטבול בהן – באותן חשימים אהר רצועות, כשהן בראשה, משום חציצה, עד שתתירם – שתתירם קצת, ויהיו רפויים, כדי שיכנסו המים ביניהם לבין השיער.**

המשנה חוזרת לדין יציאת אשה בשבת: **ולא תצא בטומאת, הוא כמין ציץ המונח על המצח מאוח לאוח וציר אף, ולא בסריטין, מין תכשיט הכורכת על ראשה ויורד ותולה על שני לחיה וציר בו, ואיסור היציאה בהן הוא כיון שאין תפוסים לכיסוי שבראשה, שבוין אהר תכשיטים חשובים יש לחוש שמא תסרים מראשה כדי להראותם לחברותיה, ותבא להעבירם ארבע אמות ברשות הרבים, אבל כשהם תפוסים לא חששו, שאין האשה מסירה את הכיסוי מראשה שהרי מתגלה כל שיערה, ומותרת לצאת בהן. וכן לא תצא כקבול לרשות הרבים, אבל לחצר מותרת לצאת בו. ולא תצא בעיר של ירב – תכשיט המחובר לבגדה כנגד הלב שמצויר בו כמין העיר ירושלים, ולא בקטלא – בגד רחב וחשוב שתולים על הצוואר, ולא כננים שבאפה, ולא כמכצת שאין עליה חותם, אף בה צורה העשויה לחתום בה, אלא היא טבעת העשויה לנוי, ולא כמחט שאינה נקובה התחובה בשבכה שבראשה לנוי.**

מסיימת המשנה: **ואם יצאת לרשות הרבים באחד מכל הדברים האלו, אינה חייבת חטאת, משום שכל אלו תכשיטים הם, ומן התורה מותר לצאת בהם, אלא שחכמים גזרו שמא תסרים מעליה להראותם לחברותיה, ותשכח ותעבירם ארבע אמות ברשות הרבים.**

גמרא

שנינו במשנה שאסורה האשה לטבול בחושי ורצועות עד שתתירם, משום חציצה. שואלת הגמרא: **מבילה, מאן דבר שמה – מי הזכיר כאן את ענינה, שמחמת כן שנה כאן התנא דיני טבילה, הרי משנתנו עוסקת בהלכות שבת, ומה ענין טבילה לכאן.** משיבה הגמרא: **אמר רב תנן פר יצחק, אמר רבה בר אבהו, 'מה מעם' קאמר – כוונת המשנה לבאר את הטעם לכך שאסור לצאת בחושים ורצועות אלו בשבת, כלומר, מה מעם לא תצא אשה בשבת לא בחושי צמר ולא בחושי פשתן, מפני שאמרו חכמים כימות החול לא תטבול בהן האשה עד שתתירם, משום חציצה, וכיון דכחול לא תטבול בהן עד שתתירם, גזרו חכמים שבשבת לא תצא בהן, דילמא מיתרמי לה – שמא תזדמן לה טבילה של מצות,**

להסירה מטומאתה, וישתא להו – ותתירם כדי שלא יחצצו, וחששו חכמים שמא תסירם לגמרי, ותשכח, ואיתי לאתוייהו – ותבא להעבירם ארבע אמות ברשות הרבים. לאחר שהתבאר שאסור לצאת בשבת בדבר שחוצץ בשעת הטבילה, מביאה הגמרא נידון בסוג מסוים של חושים. מסתפקת הגמרא: **כעא מיניה רב כהנא מרב – שאל רב כהנא את רב, תיבי חיליתא – שרשראות של חושים חלולים וארוגים, הקלועים בשיערה, מאי – האם יש בהם משום חציצה ואסורה לצאת בהם בשבת, או שאינם חוצצים, כיון שאי אפשר להדקן על השיער בחזקה, וכיון שאינה צריכה להסירם בשעת טבילה, מותרת לצאת בהם בשבת.**

פושטת הגמרא: **אמר ליה רב לרב כהנא, 'אריג' קאמרת – האם אתה שואלני על חושים ארוגים, הלא הכלל בזה הוא שכל שהוא אריג לא יגזרו בו חכמים לצאת בו בשבת, מפני שאינו חוצץ בטבילה, ואין חשש שתסירנו.**

מביאה הגמרא דעה הסוברת כרב: **איתמר נמי – נאמרה עוד שמועה בבית המדרש בענין זה, אמר רב הונא בריה דרב יהושע, כל שהוא אריג לא יגזרו. מביאה הגמרא גירסא אחרת בדבריה: ואיתא דאמרי – ויש שאמרו את השמועה ממנו באופן אחר, שכן אמר רב הונא בריה דרב יהושע, הונא לאתוויי דלא קפדן עליהו – ראיתי את אחיותי, שאינן מקפידות להסיר את שרשראות החושים משערותיהן בשעה שהן רוחצות להנאתן, ולמדתי מזה שאינם חוצצים בפני המים, ואין צורך להסירם בשעת טבילה, וממילא מותר לצאת בהם בשבת.**

מבארת הגמרא: **מאי איתא בין הך לישנא ובין הך לישנא – מהו ההבדל בדן היוצא למעשה בין שתי הלשונות. מבארת הגמרא: איתא בינייהו דמנין – באופן שנטפנו והתלכלכו אותן שרשראות חושים בטיט, ליה לישנא דאמר כל שהוא אריג לא יגזרו בו, הני נמי אריג – אף כשאותן שרשראות מלוכלכות בטיט, עדיין הן מין אריג, ואין בהן משום חציצה, ומותר לצאת בהן בשבת. ולמה לישנא דאמרת שהיתר היציאה הוא משום ענין הקפידא, שאין הנשים מקפידות להסירם בשעת רחיצתן, אם כן, בין דמנין – כיון ששרשראות אלו מלוכלכות, מקפיד קפידא עליהו – מקפידה האשה שלא לטבול בהן, כדי שלא יתלכלך גופה מהטיט הנימוח במים, ומסירה אותן, ואף שאין בהם חציצה, כיון שמכל מקום מסירתן קודם הטבילה, שייכת בהם הגזירה שמא תבוא לטלטלן ארבע אמות ברשות הרבים.**

הגמרא מביאה משנה דיני חציצה, וממנה יש ללמוד במה מותר לצאת בשבת: **הנן התיב – שנינו במסכת מקואות (פ"ט מ"א), ואלו חוצצין באדם, חושי צמר, חושי פשתן, ורצועות שבראשי הבהות הקטנות. רבי יהודה אומר, של צמר ושל שער אין חוצצין, מפני שהמים באין בהן, אבל של פשתן חוצצים.**

מבארת הגמרא את המשנה: **אמר רב הונא, ובכולן, 'בראשי הבהות' שנינו, כלומר, לשון 'בראשי הבהות' אינו אמור רק לגבי הרצועות, אלא לגבי כל הדברים המנויים במשנה, ואף לגבי חושי צמר ופשתן, שהם חוצצים רק כשהם בראשי הבהות.**

מקשה הגמרא: **מתקין לה רב יוסף, למעושי מאי – איזה אופן בא רב הונא למעט, שאם החושים אינם בראש הם אינם חוצצים, אילמא למעושי דצוואר – אם נאמר שבא למעט באופן שהחושים כרוכים בצוואר שאינם חוצצים, עדיין יש לברר, ודמאי – באילו חושים מדובר, אילמא למעושי חושים דצמר הכרוכים בצוואר, שאינם חוצצים, הרי אי אפשר לומר כן, השתא – עתה, אפילו צמר הרך, כשהוא כרוך על גבי שיער הראש הקשה, מבואר במשנה שהוא מתהדק בחזקה וחוצץ, צמר הרך על גבי הצוואר שהוא בשר רך, מיעושי – וכי יש צורך לומר שחוצץ, והרי רך על גבי רך מתהדק יותר מרך על גבי קשה, ולכך, לא יתכן שרב הונא בא למעט חוט צמר שעל גבי הצוואר שאינו חוצץ, ואילמא אם תאמר שכוונתו למעושי דחושי פשתן, שכשהם בצוואר אינם חוצצים, גם כן יש להקשות, השתא, קשה – חוט פשתן על גבי קשה – שיער**

שבת. פרק שישי - במה אשה דף נז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"
רמג
רש"י
תוספות

במה אשה יוצאה. דהיינו תכשיט ולא משו. ואיכא דהיינו תכשיט, וגזור ביה רבנן דילמא שלפא ומחורא לחברתה חשיבותה, דילמא אתי לאיתני ד' אמות: לא בחוטי צמר ופשתן ורצועה שבראשה. שקולעת בהן שערה: שבראשה. אכולהו קאי. ובגמי מפרש טעמא: ולא תטבול בהן. משום חציצה: עד שתתרחם.

במה אשה כו' לא בחוטי צמר. מפרש בגמי משום דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה, ושרי להו, ואתי לאתווינהו ארבע אמות ברה"ר, אומר ר"י דהיינו דוקא בחוטין שאינן נתונים בקליעת השער, אבל חוטין הנתונים בקליעת השער - יוצאה בהן, דבהנהו ליכא למיגור דילמא שריא להו. דבתנן ב"מזמנע"י (לקמן דף צ"ה) דאיכא לכל הפחות איסור שבות בגודלת. וסברא הוא, דכי

במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה? לא תצא אשה לא בחוטי צמר, ולא בחוטי פשתן, ולא בראצעות שבראשה. ולא תטבול בהן עד שתתרחם. ולא בטומטפת ולא בפרכטין בזמן שאינן תפורים. ולא בנבל לרה"ר, ולא בעיר של זהב, ולא בקטלא, ולא בגומים, ולא במטעט שאין עליה חותם, ולא במחט שאינה נקובה, ואם יצאת - אינה חייבת תפאת. גמ' טבילה מאן דכר שמה? אמר רב נחמן בר יצחק אמר רבה בר אבבה: מה טעם קאמר, מה טעם לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן - מפני שאמרו חכמים בחול לא תטבול בהן עד שתתרחם. וכיון דבחול לא תטבול בהן עד שתתרחם - בשבת לא תצא, דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה ושריא להו, ואתי לאתווינהו ד' אמות ברה"ר. בעא מיניה רב כהנא מרב: תיבי חלילתא מאי? א"ל: אריג קאמרת? כל שהוא אריג - לא גזור. איתמר נמי, אמר רב הונא בריה דרב יהושע: כל שהוא אריג - לא גזור. ואיכא דאמרי, אמר רב הונא בריה דרב יהושע: חוינא לאחוותי דלא קפון עלייהו. מאי איכא בין הך לישנא ובין הך לישנא? איכא בינייהו - דמניפון; להך לישנא דאמר "כל שהוא אריג לא גזור" - הני נמי אריג, ולתך לישנא דאמרת משום קפידא; פיון דמניפא - מקפד קפידא עלייהו. תנן התם, ואלו חוצצין באדם: חוטי צמר וחוטי פשתן, והרצועות שבראשי הבנות. ר' יהודה אומר: של צמר ושל שער - אין חוצצין, מפני שהמים באין בהן. אמר רב הונא: וכולן בראשי הבנות שנינו. מתקורף לה רב יוסף: למעוטי מאי? אילימא למעוטי דצנאר, ודמאי? אילימא למעוטי דצמר, השתא רד על גבי קשה חוצץ - רד על גבי רד מיעבא? ואלא למעוטי דחוטי פשתן, השתא קשה על גבי קשה חוצץ, קשה על גבי רד מיעבא? אלא אמר רב יוסף: היינו טעמא דרב הונא, לפי שאין אשה חונקת את עצמה. אייתיביה אביי: "הבנות יוצאות בחוטין שבצואריהן", ואי אמרת "אין אשה חונקת עצמה" חבון שבצואריהן אפאי לא? - אמר רבנא:

הבא מקפד קפון שלא להיות בראשן בשעת טבילתן, מפני שהמים ממחין את השיט, ומכלכלן בשרן בעלייתן מן הטבילה. ואע"ג דחציצה לא הוי, דהא עיילי בהו מאן, מיהו כיון דשקלי לה משום טינוף - אתי לאתווינהו, ואסור לצאת בהן. וללישנא קמא לא גזור אלא במיד דחיצין לטבילה. ורבותי מפרשין הך קפידא לענין חציצה, כדקיל רובו ומקשה עליו - חוצץ (ויחבון דף ד). וקשיא לי בגנה טובא: חדא, דכי איתמר הווא - במיד דמיתדק איתמר, ואשמעין דאע"ג דלא עיילי ביה מאן, כיון דלא קפיד עליה - חשיב בגופיה, ובטל לגבי שער. אבל במיד דלא מיתדק, ועיילי ביה מאן - מאי חוצץ איכא למימר? לא לא חוצץ הווא ואי איתלי למימר דהווא חוצץ דהתם על דא בלישניה, ומיהו כל מיד דקפיד עלייהו אסור, היכי אמרין הקא האי נמי אריג הוא ומותר? כיון דפשיטא לן דהיקא דמיטנפי מקפד קפון, על ברה"ר חיצין, דהא רב הונא בריה דרב יהושע אהלה למשה מסיני לא אתא לאיפלוני: ואלו חוצצין באדם. משום דתני התם "אלו חוצצין ככלים", תני לענין טבילה אדם ואלו חוצצין באדם: של צמר ושל שער אין חוצצין. דלא מיתדק על גבי שער: הבנות קטנות. אורחא דמילתא נקט: וכולן בראשי הבנות שנינו. לא תימא שבראשי הבנות ארצעות לחודיהו קאי, אלא אחוטין נמי קאי: למעוטי מאי. אשמעין רב הונא דחוטין נמי בראשי הבנות שנינו: אילימא למעוטי. חוטין הקשורין בצנארן, דלא תיצי: ודמאי. הו חוטין אתא למעוטי, דלא תיצי בצנאר: צמר קרי רד לגבי פשתן ולגבי שער: על גבי קשה. שער: ע"ג רד. קשה: מיפא. הו ודאי על גבי רד טפי מיתדק: לפי שאין אשה חונקת עצמה. לרדק חוטין בצנארה, וקשורין בריח שיהו רפין: בחוטין שבצואריהם. שנותנין שם שלא יסתם נקבין. חבון, ענקי רצועות שאינן מוקפות רחבות, דלאו לתכשיט עבידן, דומיא דחוטין שבצואריהן: חבון. לשון קילקילי חבון (לקמן דף סד) - צינאליא לאסור בו סוט:

בבטלא

בניהם לשער: טומטפת וסרכיטין. מפרש בגמרא, וחשובין הן, והיישנין דילמא שלפא ומחורא לחברתה: בזמן שאין תפורין. עם השקבה שקורין שקופי"א. אבל תפורין - ליכא למיחש לאחוותי, שאינה נטלת השקבה מראשה ברה"ר שתגלה כל שערה: כבול. מפרש בגמ' לרה"ר, אבל תפורין - שרי. וכל הנקדרים למעלה, אסורים אף לחצר, שמא תרגילם ברה"ר. ותנא גזירה היא דגזור בהם, שלא תתקשט בהם בשבת כלל. ובבבול התיירו כדמפרש לקמן בפרקין (דף סד): שלא לאסור את כל תכשיטיה ותתנגה על בעלה: עיר של זהב. כמין נחשקא, ומצירין דל כמין עיר: כקטלא. מפרש בגמרא (לקמן דף נט): חותם. צורה לחתום בה איגרת, או כל דבר כסוד: שאינה נקובה. כגון אישפגליא: ואם יצאת אינה חייבת תפאת. דכולהו תכשיטין ניהו, ורבנן הוא דגזור בהו דילמא שלפא ומחורא: גמ' טבילה מאן דכר שמה. מה ענין טבילה אצל הלכות שבת: ושריא להו. ומותרות אותם לטבול בשבת. שעל הטבילה לא גזור, כדאמרין במסכת ביצה (דף יח): אדם נראה כמיקר, ואין נראה כמתקן עצמו: תיבי חלילתא. שרשרות של חוטין חלולות ונגולות: מהו. לקלוע בהן שערה ולצאת בשבת, שאינה יכולה למותחן ולדחוקן על השער בחוקה, ותמימין נבכסין בה. ומיפניא ליה: מה הוי חציצה ולא תצא בהן בשבת משום גזירת טבילה מצוה, או לא הוי חציצה: כל שהוא אריג לא גזור. לצאת בו בשבת. דלענין חציצה לא תיצי, דלא מצי לאתדוקי שפיר: לאחוותי דלא קפון עלייהו. לישלן מראשן כשור רוחצות בחמין. אלא, עיילי בהו מאן שפיר אפילו להקטא רחיצה. וכיון שכן - לענין טבילה נמי לא צריכין לחתיקן, ומותר לצאת בהן בשבת. דהא אי מתרמי טבילה - לא שרי להו לא משום חציצה, ולא משום קפידא: דמיטנפי. שנטנפו הקר תיבי בטיט: הא נמי אריג הוא. והא קאמר לא גזור בכל לצאת, ולהאי לישנא דלא קפיד משום דאי קפיד לנטלן מראשן כשהו רוחצות - אסור לצאת בהן בשבת. ואע"ג דלענין איהודק - לא תיצי, ומותרות לטבול בהן. חלפה, הני, כיון דמיטנפי -

מקפד קפון שלא להיות בראשן בשעת טבילתן, מפני שהמים ממחין את השיט, ומכלכלן בשרן בעלייתן מן הטבילה. ואע"ג דחציצה לא הוי, דהא עיילי בהו מאן, מיהו כיון דשקלי לה משום טינוף - אתי לאתווינהו, ואסור לצאת בהן. וללישנא קמא לא גזור אלא במיד דחיצין לטבילה. ורבותי מפרשין הך קפידא לענין חציצה, כדקיל רובו ומקשה עליו - חוצץ (ויחבון דף ד). וקשיא לי בגנה טובא: חדא, דכי איתמר הווא - במיד דמיתדק איתמר, ואשמעין דאע"ג דלא עיילי ביה מאן, כיון דלא קפיד עליה - חשיב בגופיה, ובטל לגבי שער. אבל במיד דלא מיתדק, ועיילי ביה מאן - מאי חוצץ איכא למימר? לא לא חוצץ הווא ואי איתלי למימר דהווא חוצץ דהתם על דא בלישניה, ומיהו כל מיד דקפיד עלייהו אסור, היכי אמרין הקא האי נמי אריג הוא ומותר? כיון דפשיטא לן דהיקא דמיטנפי מקפד קפון, על ברה"ר חיצין, דהא רב הונא בריה דרב יהושע אהלה למשה מסיני לא אתא לאיפלוני: ואלו חוצצין באדם. משום דתני התם "אלו חוצצין ככלים", תני לענין טבילה אדם ואלו חוצצין באדם: של צמר ושל שער אין חוצצין. דלא מיתדק על גבי שער: הבנות קטנות. אורחא דמילתא נקט: וכולן בראשי הבנות שנינו. לא תימא שבראשי הבנות ארצעות לחודיהו קאי, אלא אחוטין נמי קאי: למעוטי מאי. אשמעין רב הונא דחוטין נמי בראשי הבנות שנינו: אילימא למעוטי. חוטין הקשורין בצנארן, דלא תיצי: ודמאי. הו חוטין אתא למעוטי, דלא תיצי בצנאר: צמר קרי רד לגבי פשתן ולגבי שער: על גבי קשה. שער: ע"ג רד. קשה: מיפא. הו ודאי על גבי רד טפי מיתדק: לפי שאין אשה חונקת עצמה. לרדק חוטין בצנארה, וקשורין בריח שיהו רפין: בחוטין שבצואריהם. שנותנין שם שלא יסתם נקבין. חבון, ענקי רצועות שאינן מוקפות רחבות, דלאו לתכשיט עבידן, דומיא דחוטין שבצואריהן: חבון. לשון קילקילי חבון (לקמן דף סד) - צינאליא לאסור בו סוט:

הבא בקטלא עסקינן. תימה: דמשמע דקטלא טעמא משום חציצה, וא"כ אמאי חני במתניתין בסיפא בהדי חוטי צמר? ברישא הוה ליה למיתנייה ואומר רשב"א: דקטלא נמי דבר של נוי הוא. ויש לחוש דילמא שלף ומחויא. ומיירי מתני' ברפוי, דליכא חציצה ולכך אין לאוסרו אלא משום תבשית. אבל ברייתא דהכא – איירי במיחודק,

דליכא למיחש דילמא שלפא – שאינה מסירה, לפי שלא תראה בעלת בשר. וא"ת: ומאי דחוקיה לאוקמא ברייתא משום חציצה? לקמא ברפוי ומשום משלפא כמתני' ור"ל: דברייתא משמע ליה דטעמא משום חציצה דומיא דרישא, דתנן: הבנות יוצאות בחוטין שבאניהם דלא איצטריך, דליכא למיחש דילמא שלפא ומחויא, דפשיטא הוא – דמאי נוי שייך בחוטין? אלא איצטריך לאשמעין דאין בו חציצה, ואינה מסירתן בשעת טבילה, וה"נ – סיפא טעמא משום חציצה: **תניא** נמי הכי בר. מדתני "סורבטין הקבועים בה" ודרך לקבוע אפוינו בסבכה, אבל חומרתא דקטיפתא אין קובעין:

א' כבלא דעבדא תנן. תימה: אי כבלא דעבדא תנן, אמאי קתני טפי גבי אשה ור"ל: דבעי למיתני בסיפא דמתני': יוצאה כבול ובפאה נכרית לחצר, ופאה נכרית לא שייכא אלא באשה. וא"ת: אמאי לא תני נמי ברישא פאה נכרית בהדי כבול, דאין יוצאין בה לרה"ר? ויש לומר: דמילתא דפשיטא היא דאסור לצאת בה לרה"ר, דודאי משלפא חבשו דמחכו עלה. וא"ת: אי כבלא דעבדא תנן, אמאי שרי בחצר טפי משאר דברים? אבל אי כיפה של צמר תנן – ניהא, דשרי בחצר שלא תתנגה על בעלה, כדמפרש עולא לקמן (דף סד:). ור"ל: דכבלא דעבדא שרי כדי לעשות בו קורת רוח לרבו, שאם היה כל היום בלא כבול אפילו בחצר, דבר מועט שעשה חבשו בנשו רבו סבור עלה. שדעתו למרוד בו, ואתי ליה קטטה. ולקמן דפירש"י דבסיפא מודו כ"ע דכבול כיפה של צמר הוא, קשה לר"י: דהא משמע הבא למיד כבלא דעבדא תנן – שרי כיפה של צמר אף לרה"ר:

אין בה משום כלאים. פירש"י: משום שאינה טויה. וריב"א אומר: דמשום הכי אין להתיר, דהתנן: הלבדים אסורין מפני שחן שועין אלא, משום דאיסטמא דבר קשה הוא ובדבר קשה לא אסור רבנן משום כלאים כדאמר בפרק קמא דביצה (דף טו. ושם) א"ר הונא בריה דרב חישה: עילא נמטא גמדה דנרש – שריא. אע"ג דשאר לבדים אסורין – א"ר שריא לפי שהיא קשה. וכן משמע ביומא פרק "בא לוי" (דף סט.) רב אשי אמר: בגדי כהונה קשין הן, ולכך שרי להציע תחתיהם, כי הא

דאמר רב הונא בריה דרב חישה: האי נמטא גמדה דנרש שריא. וקשה לר"ת: דאמרין בפ"ק דערבין (דף ג) הכל חייבים בציצית כהנים לויים וישראלים ופריץ: פשיטא! ומשני: כהנים איצטריך ליה: ס"ד! והילא ואישרי כלאים לגבייהו בר' לא לייחבי, והשתא, היכי אישרי להו? והא בגדי כהונה קשין הן, וכו"ג? לישראל נמי שרי! ואומר ר"ת: דדבר שהוא שוה טויו וכו'. ודברך מלבוש והעלאתו דאסור מן התורה – אין חילוק בין רך לקשה דבכל ענין אסור מן התורה, אבל בכלאים דרבנן, כגון כלאים שאינם אלא שוע – שרי בקשין שיעיל ללבוש, כיון דאין בהו כלאים אלא מדרבנן, ובגדי כהונה נמי, דבקשין לא גזרו רבנן כלל. ובדבר רך נמי, היכא דלא שכיח כריכה – מותר להציע תחתיו. אבל אחר חכמים: אסור לעשות כן, בר – שרי אפילו מדרבנן כיון דקשין הן, דבקשין לא גזרו רבנן כלל. ובדבר רך נמי, היכא דלא שכיח כריכה – מותר להציע תחתיו כגון מרדעת החמור וכרים וכסתות, ומילי אחריני דחשיבי במס' כלאים. ועל אותן קוטש פרופונטש השיב ר' יצחק: שאם יש בתוכן בלאי בגדים של צמר ושל פשתן, ונתחב בהן דמחט שתי תפירות – דאסורין בהעלאה, אפילו חוט התפירה של קבוס או של משי. שלא התירו כרים וכסתות אלא בהצעה, אבל בהעלאה לא. אבל אם אין בתוכן רק גויז צמר – יכול להיות דמותר אף בהעלאה, שאין חוט התפירה מחבר לבגד כלל, אלא שמחבר ומקרב שני הבגדים יש פשתן שחן כסוי הקוטש משני צדדי. ומתוך כך מתהדק הצמר שבעתים, ואין זה חיבור כחיבור אריג או תפירה או קשרית חבלים ד"במה בהמה: **ואינה** מטמאה בנגעים. קשה לר"י: מאי אריא בנגעים? אפי' במת ושרץ לא מטמא, דבעינן טויו אריא כדאמר ר' אבהו (דף סד.) ואומר ר"י: דמטמא במת ושרץ כמין ודפכי קטנים, שטחורין כמין ומטמא במת. ושרץ כמין שטמא במת, דשריך בה מדרס במת כבפה. דאמר ר' אבהו (ב"ב משנה ה) "כפה שנתנו לסית – טחור מן המדרס, אינו דין שטמא במת ושרץ". ובערך פ"י: איסטמא – חתיכה של בגד מוחזק, וקבועין בה אבנים טובות ומרגליות, ולפ"ז ניהא דמטמא במת ושרצים כשאר תבשית, אבל בנגעים לא – שאין הבגד עיקר כ"א והובא ואבנים טובות, ומחויא טעמא נמי אין בה משום כלאים:

בְּקַטְלָא עֲסָקִינָּהּ. בגד חשוב לתלות בצנארה כנגד לבה, שלא יפול מה שהיא אוכלת על בגדיה, ויש לו מקום שצצים קצין שעושים למכנסים, ותוחב בו רצועה רחבה ומוללתו סביב הרצועה, שהבגד רחב הרבה, וקושרת הרצועה סביב צנארה, וחונקת עצמה בחוק, כדי שתהא בקרה בולטת ותראה בעלת בשר. ומתוך שהרצועה

חלקה ורחבה – אינה מוזהקת: **מְכַלְל דְּפִלְגִי**. בתמימה. וקא ת"מ לא איירי בשערה, שעמ מיה – בשער מודה דל"א מזהק על גבי שער: **דִּילְמָא**. האי דאדכר שער: **כֶּשֶׁם קָאָמֵר** להו. כֶּשֶׁם שאתם מודים לי בחוטי שער, אודו לי בחוטי צמר: **חומרתא דקטיפתא**. קשר שעושין לעיוואות קיטוף – עין רע שלא תשלוט: **ותיהוי כקמיע מומחה**. דקתני מתני' ולא כקמיע כמין שאינו מן המומחה, קא מומחה שפיר דמי: **אפוינו**. פרוטניל של זהב: **שכבה**. קופייה, דאי שלפא ליה מגלא ראשה: **הפסקת**. את הפדות מאן לאון: **הפגעים עד לחייה**. על ראשה בורכתו, ותולה לה על לחיה מקאן ומקאן: **אי כבלא דעבדא**. תנן, חותם שעושין לעבד כבסותו, לסימן חובקה שהוא עבד, ובזהוית קתני מתני' דשפחה לא תצא בו: **אבל כיפה של צמר**. ככובע שחתם השכבה, דמקרי נמי כבול ומתקשט בו: **שפיר דמי**. דכיון דמילא שער לא שלפא ומחויא: **או דילמא כיפה תנן**. דלא תצא, דהיישין דילמא שלפא ומחויא מתחת השכבה, ואינה נגלה – וכל שכן כבלא דעבדא: **כבול ובאסטמא**. לקמיה מפרש מאי אסטמא. ומדקתני כל שהוא למשה מן השכבה – ש"מ כיפה תנן: **כלאי פרוחי**. מצנפת קטנה, לאחר קישוריה שקולעת ראשה ובסתה, יש שערות קטנות שיוצאין חוץ לקישוריה, וכן נקראין פרוחי. על שמפרשין יוצאין לחוץ, ואונקתן לתחת קישוריה ע"י מצנפת קצרה: **כלאי**. מונעת אותן שערות מלצאת: **אין בה משום כלאים**. שעשועה כמין לבד שקורין פולטרא, ואינה טויה: **ואינה מטמאה בנגעים**. מהאי טעמא גופיה, דגבי נגעים כתיב נמי בגד, וקלף מכלאים שוע וקור:

אין

כיפה של צמר תנן, וכ"ש כבלא דעבדא. אמר רבי אבהו: **מסתברא כמ"ר כיפה של צמר תנן**. ותניא נמי הכי: **יוצאה אשה כבול ובאסטמא לחצר**, ר"ש בן אלעזר אומר: אף כבול לרה"ר. כלל אמר רשב"א: כל שהוא למטה מן השכבה – יוצאין בו, כל שהוא למעלה מן השכבה – אין יוצאין בו. מאי אסטמא? א"ר אבהו: **ביוזני**. מאי ביוזני? אמר אביי אמר רב: **כלאי פרוחי**. ת"ר, ג' דברים נאמרו באסטמא: אין בה משום כלאים, ואינה מטמאה בנגעים, ואין יוצאין בה לרה"ר. משום ר"ש אמרו: אף אין

הטעם שמותר לחולה לצאת בקמיע מומחה, כיון שהוא תכשיט
עבורו, וכאחד במגדיו.
אביי מפרש באופן אחר: אלא אמר רב יהודה משמיה דאביי,
ש'טופת' היא אפוזיונו – תכשיט של זהב המונח על המצח. ומביאה
הגמרא סייע לכך מברייטא: תניא נמי הכי, יוצאה אשה בקבכה
ו-כיסוי ראש] המונחת, ובמטפת ובסרביטין תתקבצין בה, כיון
שבדאי לא תסירה כדי להראות לחברתה, שאינה רוצה לגלות
שערותיה. הרי מבואר כאן שהטופת קבועה בסבכה, ומוכח
שהכוונה לאפוזיונו, שהיה דרכן לקבוע תכשיט זה בסבכה ולא
'חומרתא דקטיפתא'.
ממשיכה הגמרא ומבארת: איזו היא מטפת ואיזו סרביטין,
המוזכרים במשנתנו ובברייטא. אמר רבי אבהו, מטפת היא
המוקפת לה על מצחה מאן לאן כמין ציצין, וסרביטין הם תכשיטים
שהאשה כורכתם על ראשה וקצוותיהם הם המגיעין לה עד לחייה
ותולים מכאן ומכאן. מפרש רב הונא ממה הם עשויות: אמר רב
הונא, ענינת עושין אותן ו-הסרביטין של מיני צבעונין, עשירות
עושין אותן של כסף ושל זהב.
שנינו במשנתנו: ולא קבכול לרשות הרבים. הגמרא מבררת מהו
כבול השני במשנתנו שאסור לצאת בו לרשות הרבים: אמר רבי
ינאי, יש שני דברים המכונים 'כבול', וכבול זה המוזכר במשנה,
אני יודע מהו – לאיזה מהם כוונת המשנה, אי קבכול דעבדא תנן
– האם כוונת המשנה לחותם שעושים לעבד כסותו לסימן שהוא
עבד, וכן לשפחה שבה מדברת המשנה, אכל כיפה של צמר – כמין
כובע שתחת הסבכה, שהאשה מתקשטת בו, ואף הוא נקרא כבול,
שפיר דמי – מותרת לצאת בה לרשות הרבים, ולא חששו שמא
תסירנו להראות לחברתה, כיון שאם תסירנו יתגלו שערותיה, או
דילמא, כיפה של צמר הוא הכבול דתנן – ששנינו במשנתנו שלא
תצא בה, וגזרו חכמים שלא תצא בה מפני שיכולה היא להוציאה
מתחת הסבכה בלא לגלות שערותיה, וכל שכן קבכול דעבדא
שאסורה לצאת בו.
פושטת הגמרא: אמר רבי אבהו, מסתבא כמאן דאמר כיפה של
צמר תנן, ובה אסרה משנתנו לצאת לרשות הרבים, וכל שכן
כבול דעבדא. ומביא רבי אבהו ראייה לדבריו מברייטא: ותניא נמי
הכי, יוצאה אשה בקבכול ובאיסקמא ויתבאר להלן להוציא,
שתכשיטים אלו אסור חכמים רק ברשות הרבים. רבי שמעון בן
אלעזר אומר, יוצאת אשה אף בקבכול לרשות הרבים, ולא רק
לחצר, לפי שלא גזרו בזה חכמים כלל. ומבארת הברייטא את
טעמה: כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר, כל תכשיט שהוא מונח
למטה מן השקבכה המכסה את ראשה, יוצאין בו, לפי שלא גזרו
חכמים שמא תסירנו האשה, מאחר שחוששת לגילוי שערותיה,
וכל תכשיט שהוא מונח למעלה מן השקבכה, אינו יוצאין בו. ומכך
שאמר רבי שמעון בן אלעזר שיוצאת בכבול ונתן כלל זה לבאר
אימתי יוצאת, מוכח שפירוש כבול הוא כיפה של צמר, שהיא
למטה מן השבכה, שאילו לגבי חותם של עבד אין שייך כלל זה,
שהרי אין מקומו על יד השבכה.
מבארת הגמרא: מאי 'איסקמא' המוזכרת בברייטא. מבאר רבי
אבהו: אמר רבי אבהו, ביוני. מבררת הגמרא: מאי ביוני, מבאר
אביי: אמר אביי אמר רב, בליא פרוחי – מצנפת קטנה שהאשה
אוגדת בה שערות קטנות שיוצאות ופורחות חוץ לקישרי קליעת
שערותיה כדי לכסותן.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת דינים שונים ב'איסטמא': תנו
רבנן בברייטא, שלשה דברים נאמרו פאיסקמא. א. אין בה משום
בלאים, כיון שעשויה מלבד, והיינו צמר ופשתן כבושים, ואילו
איסור כלאים הוא רק בבגד העשוי מחוטים טוויים. ב. ואינה
מסמאה פנגעים – אין נוהג בה דין צרעת בגדים, כיון שאף נגעים
נוהגים רק בבגד מחוטים טוויים. ג. ואין יוצאין בה לרשות הרבים
בשבת, וכמו ששנינו לעיל. משום רבי שמעון אמרו דבר רביעי,
שאף

הבא בקמלא עקבין – הברייטא שאוסרת לצאת בחבקיך, כוונתה
לבגד שהיתה קושרת לצוארה ברצועות רחבות וחלקות שאינן
מזיקות לה כשמהדקת אותן לצוארה, דאשה חונקת את עצמה בה
כדי שיהא בשרה בולט, דניחא לה – כיון שרצונה שתראה כבעלת
גוף, ולכן אסורה לצאת בהם, שהרי צריכה להסירם בשעת
טבילה, ואפשר שתשכח ותעבירם ארבע אמות ברשות הרבים.
הגמרא חוזרת לדון בדברי המשנה במסכת מקואות שהובאה
לעיל: שנינו במשנה, ואת קמא סובר שחוט שיער בחוטי פשה,
והרצועות שבראשי הבנות. רבי יהודה אומר, של צמר ושל שער
אין חוצצין, מפני שהמים באין בהן.
אומרת הגמרא: אמר רב יוסף, אמר רב יהודה, אמר שמואל, הלכה
כרבי יהודה בחוטי שער, שאינן חוצצין.
מקשה אביי: אמר ליה אביי לרב יוסף, 'הלכה' – מכך שיש צורך
לפסוק הלכה כרבי יהודה בחוטי שיער, מפלל דפליגי – משמע
שיש בזה מחלוקת, ואת קמא סובר שחוט שיער חוצצין, וקשה,
שהרי תנא קמא לא דיבר כלל בחוטי שיער, ויתכן שמורה לרבי
יהודה שאינם מתהדקים על גבי שיער ואינם חוצצין. ובי תימא,
שאכן מוכח שתנא קמא חולק בזה ומשום דאי לא דשמעיה מתנא
קמא דאירי בחוטי שער, איהו נמי לא הוה מירי – שאם לא היה
רבי יהודה שומע מתנא קמא שהוא עוסק אף בחוטי שיער, אף
הוא לא היה אומר דעתו בזה, ומכך שאמר רבי יהודה שחוט
שיער אינם חוצצין, מוכח שתנא קמא סובר שהם חוצצין. דוחה
אביי: אין זו ראייה מוכרחת, ודילמא, מה שהזכיר רבי יהודה את
דעתו בחוטי שיער אינו מפני שתנא קמא חולק בזה, אלא אדרבה
משום שאינו חולק בחוטי שיער, ובדרך 'בשם' קאמר להו, כלומר,
שאמר רבי יהודה לחכמים החולקים עליו, כי הכי דמודית לי –
כשם שאתם מודים לי בחוטי שער, שאינם חוצצין, אורו לי נמי
בחוטי צמר – תודו לי גם בחוטי צמר, שאינם חוצצין.
מביאה הגמרא ראייה לדברי אביי: איתמר – אכן כך נאמר בבית
המדרש, אמר רב נתן אמר שמואל, מודים חכמים לרבי יהודה
בחוטי שער, שאינם חוצצין.
מביאה הגמרא סייע לדברי אביי ושמואל מברייטא: תניא נמי הכי,
חוטי צמר חוצצין, חוטי שער אין חוצצין, רבי יהודה אומר, של צמר
ושל שער אין חוצצין, הרי שחוט שיער אינם חוצצין אף לדעת
תנא קמא.
הגמרא מוסיפה לסייע לאביי אף ממשנה: אמר רב נתן בר יצחק,
מתניתין נמי דיקא – גם מהמשנה להלן (סד) יש לדייק כדברי אביי,
דקלני, יוצאה אשה בחוטי שער, שקולעת בהן שער, בין אם חוטי
השער הן משלה בין משל חברתה, ומשמע שדווקא בחוטי שיער
מותר לה לצאת, משום שאין חוצצין ואין חשש שתסירם, אך לא
בחוטי צמר, ויש לברר, מני – בדעת מי שנויה המשנה, איילמא
כרבי יהודה, הרי הוא סובר שאפילו חוטי צמר נמי אינן חוצצין,
ומדוע מותרת לצאת רק בחוטי שיער ולא בחוטי צמר, אלא לאו –
אלא ודאי, משנה זו שאסרה לצאת בחוטי צמר בדעת רבנן היא,
ומכל מקום הותרה לצאת בחוטי שער, שמע מינה – מוכח
מהמשנה דבחוטי שער לא פליגי – אין חכמים חולקים על רבי
יהודה, אלא מודים שאינם חוצצין, ולכן רשאית לצאת בהם.
מסיקה הגמרא: אכן שמע מינה.
שנינו במשנה: לא תצא אשה וכו' ולא במטפת ולא בסרביטין.
הגמרא מבררת מהם טופת וסרביטין השנויים במשנתנו. מבררת
הגמרא: מאי טופת. מבאר רב יוסף: אמר רב יוסף, חומרתא
דקמפתא – קשר הקוטה, כלומר, קשר של מיני עשבים ידועים
המזיקים לרפואת עין הרע שתולים בצואר בכדי למנוע ולקטופה
שלא תשלוט.
מקשה אביי: אמר ליה אביי לרב יוסף, אם כן שמועיל הדבר
לרפואת עין הרע, מדוע אסרו חכמים לצאת בזה בשבת, ותהני –
תהא נחשבת כקמיע מומחה – כתב הנעשה על ידי מומחה לצורך
רפואה ונושאו החולה על גופו, ותשתרי – ותותר לצאת בו, ומן

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' א

ר' אסי, **הא דר' שמואל בר יהודה** – דבר זה שאמר ר' שמואל בר יהודה, שפרדות של בית רבי יוצאות באפסרים כרוכים, לא צריך קא – אין אנו צריכים לו, מפני שכבר מדר' דימי נפקא – מדברי ר' דימי שאמר שיצאו באפסרים יש ללמוד שמדובר באפסרים כרוכים, אף שהוא לא אמר כן במפורש, משום דאי סלקא דעתך – שאם עולה על דעתך לומר דר' דימי רק באופן שהם נמשכין קאמר – אמר שהם יוצאים, ולא באופן שהאפסר כרוך, ובא רק ללמדנו שרבי סובר שפרד משתמר באפסר ולכן אינו נחשב משא, הלא דבר זה כבר מדר' יהודה אמר שמואל נפקא – מדברי ר' יהודה בשם שמואל הוא נלמד, דאמר ו-שכן אמר ר' יהודה שאמר שמואל, שנינו במשנתנו (לעיל נא) שגמל יוצא באפסר ונאקה יוצאת בחטם, שכן הוא דרך שמירתם, ומהלפין הוי התלמידים בשאלתם לפני רבי, באופן הפוך, ששמירתה של זו פז, שהיה האפסר על גבי הנאקה והחטם על גבי הגמל, מהו – מה הדין, האם גם באופנים אלו הם יוצאים, ואמר לפניו ו-לפני רבין רבי שמעאל ברבי יוסי, לפשוט את הספק בגמל בחטם, כך אמר אבא – רבי יוסי, ארבע בהמות יוצאות באפסר, הפוס והפרד והנמל והתקומר, שאפסר הוא שמירתם הראויה, ובא למעט שאינם יוצאים בשמירה מעולה יותר, כגון גמל בחטם. והפרד בכלל הבהמות שמנה רבי יוסי היוצאות באפסר, ומן הסתם קיבל רבי את דברי רבי יוסי אלו, שאיזו סובר כן, וכיון שמכאן כבר למדנו שרבי סובר שפרד יוצא באפסר, אין כל חידוש בדברי ר' דימי שפרדות של בית רבי יוצאות באפסר, ובהכרח שר' דימי בא ללמדנו חידוש נוסף שלא למדנו משם, שאף באפסר כרוך יוצאות, ולא רק כאשר הוא בא לשמור. ואם כן, אין אנו צריכים את דברי ר' שמואל בר יהודה שאמר שפרדות של בית רבי יוצאות אף באפסרים כרוכים, שכבר מדברי ר' דימי ידענו זאת.

דוחה הגמרא: אמר להו – להם אפי' לחכמים, איצטריך להו – צריכים אנו את דברי ר' שמואל בר יהודה, שאמר שפרדות של בית רבי יוצאות אף באפסרים כרוכים, משום דאי מדר' יהודה נפקא – שאם תבוא ללמוד כן מדברי ר' יהודה [שהביא את הספק בגמל בחטם, ואת ההוכחה שהביאו לפני ר' דימי, רבי יוסי, שארבע בהמות יוצאות באפסר, ובכללן פרד], הנה אמינא – הייתי דוחה ואומר שאין ללמוד מדבריו מה סובר רבי, שיש לומר שרבי שמעאל ברבי יוסי אמר לפניו ו-לפני רבין את מימרת אביו שנאמר בה שפרד יוצא באפסר, ורבי לא קיבלה מיניה – לא קיבל ממנו דבר זה, ואינו סובר כן, וקא משמע לן דר' דימי – מלמדנו ר' דימי שאכן רבי סובר כן, שהרי פרדות שבביתו יוצאות באפסר. ואי דר' דימי – ואם נבוא ללמוד מדברי ר' דימי שאמר שפרדות של בית רבי יוצאות באפסר שכך סובר רבי, הנה אמינא – הייתי אומר, הני מילי – אלו הדברים שסבר רבי שפרדות יוצאות באפסר, רק באופן שהם נמשכין באפסר, שכיון שהוא שמירתו של הפרד אינו נחשב משא, אכל באופן שהם פרוכין ברצועה שבאפסר, שאין האפסר משמש לשמירה אלא רק לנוי, לא יוצא בו, שהוא נחשב משא. ולכן קא משמע לן – מלמדנו דר' שמואל בר (ר') יהודה, שפרדות של בית רבי יוצאות באפסרים כרוכים, שאף כאשר הוא בא לנוי אינו נחשב משא.

הגמרא דנה כיצד מקבל השיר טומאה: שנינו במשנתנו (לעיל נא) בענין טהרת שיר, ומזין עליהן מי חטאת ומוקלן במקומן – בעודם ביואר בהבחה, ואינו צריך להסירם. מקשה הגמרא: למימרא – האם באה המשנה לומר על השירים דגני קבולי מומא ניהו – שהם בני קבלת טומאה, כפי שיש ללמוד מהגידון כיצד מטוהרים את השיר. והתנן – והלא שנינו במשנה (כלים פ"ב מ"א), מבעת המשמשת לנוי אדם באצבעו מומא – מקבלת טומאה, מפני שהיא תכשית, ומבעת המשמשת להקמה, כגון שיר שבצווארה, וכן טבעת של כלים, כמו שעושים בראש ידיות הכלים, וכן שאר כל המבעות, כגון העשויות בדלת הבית,

בשירה לשמש כפרה אדומה, ואינה נפסלת בכך. ואי סלקא דעתך משהו הוא – ואם עולה בדעתך לומר ששמירה יתירה כגון זו שקושר פרה באפסר נחשבת משא, הלא בפרה אדומה אפסר לא עלה עליה עול אפר החקקא – אמרה התורה (במדבר י"ט ב), ובמשא יש לפסול את הפרה מפני שעלה עליה עול.

הגמרא מביאה שלושה תירוצים לקושיא על ר'ב. מתרצת הגמרא: אמר אביי, מה ששנינו שאם קשר פרה אדומה באפסר כשרה, מדובר באופן שהוא מוליכה ו-מוליך את הפרה מעיר לעיר, שבאופן זה דרך שמירתה הראויה באפסר, מפני שסתם פרה דרכה לפנות למקום המרביץ שלה המצוי מחוץ לעיר, ואין זו שמירה יתירה, ולכן היא כשרה. ואכן אם הולך אותה בתוך העיר וקשרה באפסר נפסלת, ששם האפסר הוא שמירה יתירה ונחשב משא. מוסיפה הגמרא לתרץ: רבא אמר, שאני ו-שונה פרה אדומה משאר פרות, משום דרמיה יקריה, והיא צריכה שמירה מעולה יותר, משעה שנולדה, והדרך לשומרה באפסר, ולכן אינו שמירה יתירה והיא כשרה. מוסיפה הגמרא לתרץ: רבינא אמר, מה ששנינו שפרה אדומה אינה נפסלת באפסר שעל גבה, מדובר בפרה שטבעה להיות מוקדת, ולכן היא טעונה שמירה מעולה יותר מכל פרה, ואפסר הוא שמירתה הראויה ואינו שמירה יתירה, ולכן היא כשרה. ואכן, פרה רגילה שאין טבעה להיות מורדת, אם קשרה בעליה באפסר נפסלת, משום שהאפסר הוא שמירה יתירה ונחשב משא.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור דברי המשנה, שבעלי השיר יוצאים בשיר ומשכים בשיר: שנינו במשנתנו (לעיל נא), הפוס יוצא בשיר וכו', וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ומשכין בשיר. שואלת הגמרא: מאי – מהו פירוש יוצאין, ומאי – ומהו פירוש נמשכין. משיבה הגמרא: אמר ר' הונא, כך פירוש דברי המשנה, בעלי חיים שדרכם לצאת בשיר, או יוצאין כשהם פרוכין סביב צוארם ברצועה הקבועה בטבעת שבשיר, באופן שאי אפשר לאוחזם בה והשיר ניתן רק לנוי, או יוצאים כשהם נמשכין ברצועה הקבועה בטבעת שבשיר, שהיא אינה כרוכה. שבין אם ניתן השיר לנוי ובין אם ניתן לשמירה, דרכם בכך ואינו נחשב משא. ושמואל אמר, כך פירוש דברי המשנה, בעלי חיים שדרכם לצאת בשיר יוצאין רק כשהם נמשכין בשיר, כגון שהרצועה הקבועה בו אינה כרוכה, שדרכם להשתמר בה, ואין יוצאין כשהם פרוכין ברצועה שבשיר, שאינו אלא לנוי, ואין הדרך לצאת כך, ולכן נחשב משא. מביאה הגמרא ברייתא בענין זה: במתניתא תנא – בברייתא שנו, בעלי השיר יוצאין כשהם פרוכין ברצועה שבשיר באופן הראוי למשך.

הגמרא מביאה שר' הונא עשה מעשה כשיטתו: אמר ר' יוסף, הונא להו לעיני דר' ר'ב הונא – ראיתי את העגלים שבבית ר' הונא, שהם יוצאין באפסריהן פרוכין בשבת, כפי שיטתו שאמר שיוצאים כרוכים לנוי.

הגמרא מביאה את מנהג בית רבי ביציאת פרדות באפסר: בי אתא – כאשר בא ר' דימי מארץ ישראל לבבל, אמר בשם ר' הנינא, מולאות ו-פרדות של בית רבי יוצאות – רגילות לצאת באפסריהן בשבת. הגמרא מבררת האם המנהג בבית רבי שפרדות יוצאות באפסר אף כשהוא כרוך. מסתפקת הגמרא: איצטריך להו – הסתפקו בני הישיבה, מה שאמר רבי חנינא שהפרדות של בית רבי יוצאות באפסר בשבת, האם באפסרים פרוכין הן יוצאות, שהאפסר בא רק לנוי, או שמא יוצאות רק כשהם נמשכין באפסר, והאפסר בא רק לשמירתן. מוכיחה הגמרא: תא שמע – בא ושמע ראיא לפשוט הספק, דבי אתא – שכאשר בא ר' שמואל בר יהודה מארץ ישראל לבבל, אמר בשם ר' הנינא, מולאות ו-פרדות של בית רבי יוצאות – רגילות לצאת באפסריהן כשהם פרוכים בשבת. הרי הדבר מפורש, שאף באפסר כרוך שאינו אלא לנוי, היו הפרדות יוצאות בשבת.

מוסיפה הגמרא: אמריה רבנן קמיה דר' אסי – אמרו החכמים לפני

החלודה קאמר ליה.

מקשה הגמרא: וְאֵם בְּשִׁפָּא – במחט ששפו אותה ואין בה חלודה, וכי דא וְדא אַחַת הִיא – כל מיני מחטים אלו דין אחד להם לענין טומאה, כפי שאמר רבי אליעזר, וְהִתְנִיף – והרי שנינו בברייתא, מַחֲטָה, בֵּין אֵם הִיא נְקוּבָה וּבֵין אֵם אֵינָה נְקוּבָה, מוֹתֵר לְמַלְטָלָה בְּשִׁשֶּׁת בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, שאין בה איסור מוקצה, שאף מחט שאינה נקובה נחשבת כלי, מפני שהיא ראויה ליטול בה את הקוץ מגופו, וְלֹא אֶמְרִינָן – ואין אנו אומרים שדווקא מחט נְקוּבָה נחשבת כלי אֲלָא לְעֵנִין קבלת טומאה בלבד, שהנקובה נחשבת כלי ומקבלת טומאה, ושאינה נקובה אינה נחשבת כלי ואינה מקבלת טומאה. אם כן, מצאנו חילוק בין מיני מחטים שאין בהם חלודה לענין קבלת טומאה, ומדוע אמר רבי אליעזר שאין חילוק ביניהם. מתרצת הגמרא: הָא תְּרִנְקָא – הלא העמיד וביאר אַפְּי (להלן קכג). אֲלִיבָא דְרַבָּא – לפי שיטת רבא (שם) שמחט שניטל חורה או עוקצה אסורה בטלטול משום מוקצה, שהברייתא מדברת בְּלִיטָא – במחט שעדיין לא נגמרה מלאכתה, שרק נקצצה מהחוט שממנו עושים את המחטים, והוא עומד לנקבה, ובוזה חילקה הברייתא בין דין מוקצה בשבת לדין קבלת טומאה, שכיון שיכול להימלך בדעתו ולהניח את המחט כשהיא לא נקובה ולהשתמש בה להוצאת קוץ מגופו אינה מוקצה, ואילו לענין קבלת טומאה כיון שעתה בדעתו לנקבה נחשבת כלי שלא נגמרה מלאכתו ואינה מקבלת טומאה. ואילו רבי אליעזר דיבר על מחט שנגמרה מלאכתה כבר בלי נקב, שכך היא צורת המחט, ועל כך אמר שבין נקובה ובין אינה נקובה היא מקבלת טומאה, משום שראויה להוציא קוץ.

משנה

המשנה מפרטת אופנים שהבהמה נושאת דבר הטפל לגופה, ואינו נחשב למשא ועל כן מותרת לצאת בו: הַמּוֹר יוצא לרשות הרבים בשבת בְּמִדְעָתָא (כיסוי שמניחים תמיד על גביו לחממו) בְּזִמְנָא שְׁהִיא קְשׁוּרָה בֹּו (שהמדרעת קשורה לחמור), וְזָרִים (אילים) יוצאים כשהם לְבוּשִׁין (עור קשור תחת זכרותם), וְחִלּוֹת יוצאות כשהן שְׁחוּזוֹת (אלויות קשורה למטה), וכן יוצאות הרחלות כשהן בְּבוֹלוֹת (אלויות קשורה למטה), וכן יוצאות כשהן בְּבוֹנוֹת (עטופות בבגד לשמור את צמרן נקי), וְהַעֲזִים יוצאות כשדדיהן צְרוּרוֹת (קשורות בבגד, בין אם צררן כדי לייבשן מן החלב, ובין אם קשר להם כיס כדי לשמור את החלב שלא יטפס לארץ, ואף שהבהמה נושאת את הבגד או הכיס, שדברים אלו טפלים לבהמה, ואינם נחשבים משא. רַבִּי יוֹסִי אוֹסֵר בְּבוּשִׁין – בכל האופנים שהתיר תנא קמא, משום שהוא סובר שהם נחשבים משא, חוץ מן הַחֲלִין הַבְּבוֹנוֹת (העטופות בבגד), שעטיפתן אינה נחשבת משא, מפני שהיא באה לשמירת צמרן והוא כתכשיט שלהן. רַבִּי הִנּוּחָה אוֹסֵר, עֲזִים יוצאות כשדדיהן צְרוּרוֹת – קשורות בבגד, וכדברי תנא קמא שהבגד אינו נחשב משא, אך זהו רק כאשר צרר אותו כדי לַיִבֵּשׁ אותו מן החלב, שבאופן זה דרכו להדק בקשירתו היטב, ואין לחשוש שמא יפול הבגד, אֲבָל לֹא כאשר צרר אותו לַחֲלֵב – לשמור על החלב, שאמנם אינו נחשב משא ומן התורה יוצאות כך, אך כיון שבאופן זה אינו מהדק היטב בקשירתו, חששו חכמים שמא יפול ברשות הרבים וישכח ויבוא לטלטלו, ויעבור איסור בכך.

אֲלִמּוֹן (עשוי מעץ אלמוגים), מַמָּאָה – מקבלת טומאה, אף שאין לה בית קיבול, משום שאנו דנים אותה על פי עיקרה שהוא ממכתה, וכלי מתכת מקבל טומאה אף כשאין לו בית קיבול. אך אם הִיא (הטבעת עצמה) שֶׁל אֲלִמּוֹן, וְחוֹתְמָה שֶׁל מַתְכָּה, מְהוּרָה – אינה מקבלת טומאה, משום שאנו דנים אותה על פי עיקרה שהוא של עץ, וכלי עץ אינו מקבל טומאה כשאין לו בית קיבול. אם כן, מצאנו חילוק לענין טומאה בין מיני טבעות של אצבע, ומדוע אמר רבי אליעזר שאין חילוק ביניהם. מתרצת הגמרא: כִּי קֹאמֵר לִיהּ אִיהוּ נָפִי – אף רבי אליעזר כשאמר לו לתלמיד שאין חילוק לענין טומאה, רק בטבעת שְׁבוּלָה שֶׁל מַתְכָּה קֹאמֵר לִיהּ, שכל מיני טבעות מתכת מקבלות טומאה, ואילו לענין הוצאה בשבת יש חילוק ביניהם. מתוך שהובאו החילוקים בין מיני טבעות, מביאה הגמרא חילוקים אף בין מיני מחטים, לענין הוצאה בשבת ולענין קבלת טומאה: וְעוֹד שֶׁאֵל התלמיד מגליל העליון את רבי אליעזר, שְׁמַעְתִּי שְׁחוּלְקִין – שיש חילוק בֵּין מַחֲטָה לְמַחֲטָה – בין מיני המחטים בהלכותיהם, ואיני יודע לענין איזה הלכה נאמר החילוק. אֲמַר לִיהּ (השיב לו) רבי אליעזר לתלמיד, שֶׁמָּא לֹא שְׁמַעְתָּ שיש חילוק בין מיני המחטים אֲלָא לְעֵנִין הוצאה מרשות לרשות בְּשִׁשֶּׁת, כפי ששנינו (להלן נג. סב.), שמחט נקובה משא היא ואסור מן התורה לצאת בה בשבת, והמוציא בשוגג חייב חטאת, ומחט שאינה נקובה אינה משא אלא תכשיט, ולכן המוציא פטור מחטאת. דָּא – שאם תאמר שְׁלֵעֲנִין קבלת טומאה נאמר החילוק, אי אפשר לומר כן, שהרי דָּא וְדָא (זה וזה, כל מיני המחטים) אַחַת הִיא – דין אחד להם, ואין חילוק ביניהם. מקשה הגמרא: וְכִי לְעֵנִין קבלת טומאה דָּא וְדָא אַחַת הִיא – כל מיני המחטים דין אחד להם, וְהִתְנִין – והרי שנינו במשנה (כלים פ"ג מ"ח) מַחֲטָה שְׁנִימַל חוּרָה – שנשבר החור שבראשה, שבו מכניסים את החוט, או שנשבר עֵינִיקָה – החוד שלה, שבו מנקבים את הבגד, מעתה היא אינה ראויה למלאכתה, ולכן היא מְהוּרָה – אינה מקבלת טומאה, מפני שבכך יצאה מתורת כלי. אם כן, מצאנו חילוק בין המחטים לענין קבלת טומאה, שמחט שלמה מקבלת טומאה ומחט שנשבר חורה או עוקצה אינה מקבלת טומאה, ומדוע אמר רבי אליעזר שאין חילוק. מתרצת הגמרא: כִּי קֹאמֵר לִיהּ רבי אליעזר לתלמיד שלענין קבלת טומאה אין חילוק, רק בְּמַחֲטָה שְׁלִימָה, שלא ניטל ממנה חורה או עוקצה. מקשה הגמרא: וְאֵם בְּשִׁלְיָה – במחט שלמה, וכי דָּא וְדָא אַחַת הִיא – כל מיני מחטים אלו דין אחד להם לענין טומאה, כפי שאמר רבי אליעזר, וְהִתְנִין – והרי שנינו במשנה (כלים שם) מַחֲטָה שְׁחַעְלָתָהּ מְהוּרָה, אם החלודה מְעַכָּבֶת אֶת הַתְּפִירָה, המחט מְהוּרָה – אינה מקבלת טומאה, שאינה ראויה עוד למלאכתה, ולכן אינה נחשבת כלי, וְאֵם לֹא – ואם אין החלודה מעכבת את התפירה, המחט מַמָּאָה – מקבלת טומאה. וְאֶמְרִי דְּבִי יִנְאִי – ואמרו החכמים שבבית מדרשו של רבי ינאי, מה שאמרה המשנה שאם החלודה מעכבת את התפירה אין המחט מקבלת טומאה, וְהוּא שְׁרִישִׁימָה נִיכָר – מדובר באופן שרושם החלודה ניכר על גבי הבגד, וזהו עיכוב התפירה שאמרה המשנה שמחמתו אינה מקבלת טומאה. אם כן, מצאנו חילוק בין מיני מחטים שלמים לענין קבלת טומאה, ומדוע אמר רבי אליעזר שאין חילוק. מתרצת הגמרא: כִּי קֹאמֵר לִיהּ רבי אליעזר לתלמיד שלענין קבלת טומאה אין חילוק, רק בְּשִׁפָּא – במחט ששפו אותה בפצירה ובכך הסירו ממנה את

חסידות היא הבנה אלוקית, הבנה המראה לאדם עד כמה הוא קטן, ולא יזו גדלות הוא יכול לרומם את עצמו.

לתחום שלו. מביאה הגמרא את פסק ההלכה במחלוקת התנאים:
דרש רבא, הלכה כרבי אושעיא שהתיר להריץ את הבהמה, ולא
 גזרו שמא יתיר לשחוק סממנים.
 הגמרא מקשה סתירה מברייטא, על דין נוסף האמור בברייטא
 שהובאה לעיל (ע"א): **אמר רב** - הובא לעיל בברייטא, **לא יצא הוב**
בכים שלו, ולא עזים בכים שברדיהן. מקשה הגמרא: **והתנאי,**
יוצאות עזים בכים שברדיהן. מתרצת הגמרא: **אמר רב יהודה, לא**
קשיא, הא - הברייטא שאמרה שעזים יוצאות בכיס שברדיהן,
 עוסקת באופן דמיהק - שמהודק הכיס לדדי העז, ואין לחשוש
 שמא יפול ויבוא לסטלול, **והא** - והברייטא לעיל שאמרה שאין
 העזים יוצאות בכיס שברדיהן, עוסקת באופן **מיהק** - כשאין
 הכיס מהודק לדדי העז, ויש לחשוש שמא יפול ויבוא לסטלול.
 רב יוסף תמה על תירוץ של רב יהודה ומתיר באופן אחר: **רב**
יוסף אמר, תנאי שקלת מללא - וכי אבדת את כל התנאים
 מהעולם, שאינך מוצא תנאים שנחלקו בכך, **הלא תנאי היא** -
 נחלקו בכך תנאים במשנתנו, **דתנן (לעיל נב), העזים יוצאות צורות**
- בכיס הקשור בדדיהן, רבי יוסי אוסר בלבן - בכל האמורים
 במשנתנו להיתר ובהן עזים צורות, לפי שהן כמשוי, **חזן מן**
הרחילות הקבונות - הכרוכות בבגד שלא יטנף צמרן, שבהם התיר
 מפני שנחשב להן כתבשית. **רבי יהודה אוסר, כל המוכרים**
 במשנתנו, מותרים לצאת בהם, לפי שאין הם משוי להם, אלא
 שהעזים **יוצאות צורות רק כשכוונתו ליבש את החלב שברדיהן,**
אבל לא כשכוונתו ליחלב - לקלוט את החלב. וכיון שמצאנו בזה
 מחלוקת תנאים, יש להעמיד כל אחת מהברייטות לפי שיטת תנא
 אחר, שהברייטא המתירה היא דעת תנא קמא במשנתנו,
 והברייטא האוסרת היא דעת רבי יוסי.
 הגמרא מביאה תירוץ נוסף של רב יוסף ליישב את סתירת
 הברייטות: **ואיבעית אימא, הא וכו' שתי הברייטות סוברות כרבי**
יהודה במשנתנו, ולא קשיא, כאן - הברייטא שאמרה שהעזים
 יוצאות בכיס שברדיהן, עוסקת באופן שכוונתו היא ליבש את
 החלב, **וכאן** - הברייטא שאמרה שאין העזים יוצאות בכיס
 שברדיהן, עוסקת באופן שכוונתו ליחלב - לקלוט את החלב.
 הגמרא מביאה ברייתא שרבי יהודה מביא בה ראיה לשיטתו:
תנאי, אמר רבי יהודה, מעשה פעמים של בית אנטוכיא, שהיו דדיהן
נפין - גדלים, וגזרו על גבי קוצים, וקשו להן כיסין כדי שלא
יפרכו דדיהן, והיו יוצאים בכיסים אלו אף בשבת, וממנה שהתירו
לצאת בכיסים אלו, מוכח שמותר לצאת בכיס העשוי ליבש,
שכשם שהתירו לצאת בכיסים העשויים להגן עליהן מהקוצים,
וטעם ההיתר הוא מפני צערן שלא יסרטו דדיהן, כך יוצאות גם
בכיס שעשוי ליבש את חלבן, מפני צערן שהחלב מכבישן.
 אגב שדיברה הגמרא בענין דדים, מביאה הגמרא מעשה זה: **תנו**
רבנן, מעשה פאחד שמתה אשתו והניחה בן שצריך לינק, ולא היה
לו שבר מניקה ליתן, ונעשה לו גם ונפתחו לו בגופו דדין כשני דדי
אשה, והניק את בנו. אמר רב יוסף, בא וראה כמה גדול אדם זה,
שהרי נעשה לו גם כזה. אמר ליה אבי לרב יוסף, אדרבה - להיפך,
כמה נרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי גראשית - הסדר הנדוג בעולם,
ולא זכה להוושע בדרך הטבע שיוזמן לו שבר המינקת.
אמר רב יהודה, בא וראה כמה קשים מזונותיו של אדם כשהם
ניתנים בדרך הטבע, שהרי נשתנו עליו ו-על אותו אדם) סדרי
גראשית, ולא זכה שיפתח לו הקב"ה שערי שבר, כלומר, שיוזמן
לו מעות למזונות. אמר רב נחמן, תע - יש להוכיח שהם קשים,
דמתרשיש ניסא - שהרי נעשים נסים משמים להציל נפשות, **ולא**
אקרו מזוני - אך אין זה גליל שיארע נס לברוא מזונות לצדיקים

בביתם וימצאו חטים גדלות באוצרם.
 הגמרא מביאה מעשה נוסף שנחלקו בו אמוראים אם יש בו שבת:
תנו רבנן, מעשה פאחד שהשם אשה נידמת - קטועת יד, ולא
הכיר בה שנידמת היא עד יום מותה. אמר רב, בא וראה כמה צנועה
אשה זו, שלא הכיר בה בעלה. אמר לו רבי חייה, אין זו מעלה
לאשה, לפי שזו דרקה בך - כל אשה רגילה לכסות עצמה וכל
 שכן זו שהיתה צריכה לכך, **אלא ראה כמה צנוע אדם זה שלא**
הכיר באשתו שהיא בעלת מום.
 שנינו במשנה: **וכרים יוצאין לבובין**. הגמרא מבררת מהו 'לבובין',
 שואלת הגמרא: **מאי** - מהו לבובין. משיבה הגמרא: **אמר רב הונא,**
תותרי - שני זכרים קשורים יחד שלא יברחו, ומותר להם לצאת
 כך בשבת, ואין החבל קשורם נחשב משא, כיון שהוא בא
 לשמורם שלא יברחו. מבררת הגמרא: **מאי משמע דהאי לבובין**
לישנא דקרוכי הוא - מנין לנו שלשון 'לבובין' משמעותו הוא
 קירבה וחיבור. משיבה הגמרא: **דכתיב (שיר השירים ט ד) בדברי**
הקב"ה לכנסת ישראל ללבבתי אחותי בלה - קרבתי אצלך
 מחמת נוי מעשיך.
 הגמרא מביאה ביאור נוסף ב'לבובין': **עולא אמר, זכרים יוצאים**
לבובין, היינו שמותר להם לצאת בעור שקוששין להם כנגד לבם
כדי שלא יפלו ו-יתנפלו עליהן ואבים, שדרך הזאבים לאחוז את
הבהמה שהם מתנפלים עליה, בלבה, ומותרים לצאת בו, משום
שהוא שמירה להם. תמזה הגמרא: וכי ואבים רק אוקרים נפלי
ואילו אנקירות לא נפלי, ומדוע קושרים רק את הזכרים. מתרצת
הגמרא: אכן הזאבים מתנפלים רק על הזכרים, משום דמסנו בריש
עדרא - שהם הולכים בתחילת העדר. שוב תמזה הגמרא: **וכי**
הואבין רק בריש עדרא נפלי, ואילו בסוף עדרא לא נפלי. אלא
הטעם להתנפלות הזאבים על זכרים בלבד הוא, משום דשמיני
שהם שמנים. שוב תמזה הגמרא: ובנקבות ליבא שמיני - וכי אין
 נקבות שמנות. **ותו** - ועוד קשה, **מי דעי בן הני להני** - וכי מבחינים
 הזאבים בשעת התנפלותם בין שמנים לשאינם כאלו. **אלא הטעם**
שמתנפלים הזאבים רק על הזכרים הוא, משום דקפי חוממיהו -
 שהם מגביהים את חוטמם ומסנו כי דיו - והולכים ומבטם פונה
 לכאן ולכאן, ולפיכך מתקנאים בהם הזאבים, שסבורים הם
 שרוצים הזכרים להלחם בהם.
 ביאור נוסף ב'לבובין': **רב נחמן בר יצחק אמר, זכרים יוצאים**
לבובין, היינו שמותר להם לצאת בעור שקוששין להן תחת זכרותן
כדי שלא יעלו על הנקבות ויעברו אותם, ואף שאין עושים להם כן
לשמירה שלא יברחו, מכל מקום מותרים לצאת בעור זה, כיון
שעושים כן לצורך בריאותם וטובתם, והרי הוא כמלוש לאדם,
ואינו משא להם. מבררת הגמרא: ממיא - מנין למד רב נחמן בר
 יצחק לפרש כן. משיבה הגמרא: **למד כן מדקתני סיפא** - ממנה
 שנאמר בסוף דברי המשנה, **והרחלים יוצאות שחורות, מאי** - ומדוע
 פירוש 'שחורות', **שאחוזין האליה שלהן למעלה** - שקושרים את זנבן
 על גבן שלא יכסה ערותן, **כדי שיעלו עליהן זכרים ויתעברו.**
 וכיון שמסתבר להעמיד את הרישא והסיפא באותו ענין, למד רב
 נחמן לבאר שלבובין היינו שקושרים להם עור תחת זכרותן,
 שלפירוש זה נמצא, שהרישא והסיפא עוסקים באותו ענין,
 שהרישא עוסקת בקושר עור לזכרים כדי שלא יעלו על הנקבות,
 והסיפא עוסקת בקושר את זנב הנקבות כדי שיעלו עליהן זכרים.
 מבררת הגמרא: **מאי משמע דהאי שחורות לישנא דגלוני הוא** - מנין
 משמע ש'שחורות' משמעותו לשון גילוי עורה. משיבה הגמרא:
דכתיב (משלי ט ז) והנה אשה לקראתו

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

ב. במה דברים אמורים? פשנפר הדבר שמתפנן לחפצים האסורים, פגון זה שהולך בשדהו, שמה מבקש
שם אם לא לראות מה היא צריכה¹⁴. וכן ההולך על פתח המדינה נפר הדבר שמתפנן כדי להתקרב
במרחץ הסמוך למדינה, שכן היה ביניהם שהמרחצאות היו סמוכים לפתח המדינה¹⁵. וכן אם מטיל בעיר
כדי למצוא סוס או ספינה או קרון¹⁶ לשכרם אחר השבת לצאת בהם לדרך, והוא בענין שגפר הדבר
שמתפנן לכך.

אבל אם הוא בענין שאין הדבר נפר שמתפנן לחפצים האסורים אלא לחפצים המתירים¹⁷ - הרי זה מתיר¹⁸.
לפיכך, מתיר להלך חוץ לעיר תוך התחום ולהתעכב שם עד שתחשף כדי לתלוש פרות ועשבים מגנתו
וחרבתו שבתוך התחום ולהביאם לביתו, שאין הדבר נפר שהולך לשם בשביל תלישת הפרות, כי הרואה
יאמר שמה מחמת טרדת עיינו בלמודו נמשך והלך עד כה אם הוא תלמיד חכם, ואם הוא עס-הארץ
יאמר עליו שמה חמורו נאכד לו ומהלך לבקשו ונמשך בבקשתו עד שהגיע למקום הפרות, ואז נמלך¹⁹

ביאורי הלכה

ג] שהולך בשדהו - הוא הדין כשהולך לאתר בניה או שיפוצים וכיו"ב שברשותו (או אפילו ברשות חבירו¹²) - אם ניכר שהגיע לצורך חול, אבל אם לא ניכר שהולך לראות מה צריך לעשות למחר - מותר¹³.
ד] לפתח המדינה - אסור להיכנס בשבת וביום טוב למקום עבודתו, כדי להתחיל בעבודה מיד עם צאת השבת; אסור לעמוד בתור לחנות כדי לקנות דבר במוצאי שבת; אסור ללכת לתחנת אוטובוסים או רכבת בשבת ולחכות שם¹⁵ כדי לנסוע מיד עם צאת השבת¹⁶.
ה] או קרון - אסור לבקר בדירה או קרקע בשבת כשניכר שבא לבדוק אם רוצה לשוכרה או לקנותה לאחר השבת, אבל מותר לטייל בעיר לראות הבתים שתלוי עליהם "להשכיר", כדי לידע באיזה מקום יש דירה להשכיר, אם אינו ניכר לאחרים שמטייל לשם זה¹⁷.
ו] לחפצים המותרים - שייתכן שמתכוין לדבר היתר¹⁸.
ז] הרי זה מותר - אלא-אם-כן יש לו בזה טרדת הלב ודאגה¹⁹.

צינונים והוספות

השבת.
16) שש"כ פכ"ט ס"ט, ושם בסי"א: ומותר להמתין בתחנת-אוטובוסים מסוככת - ואפילו סמוך לחשכה - כדי להגן על עצמו מפני גשם או שמש וכדו' (כיון שרגילים לעמוד שם ולא רק כדי לנסוע, תו לא מינכרא מילתא), ומותר לעשות כן גם אם כוונתו לנסוע מיד עם צאת השבת (אך נראה דאסור לעיין בלוח זמני הנסיעות, וייעשה הסידורים הדרושים כדי שלא יהיה צורך בטלטול כרטיס או כסף בשבת), ומה שהקשה בשש"כ שם הערה כה מהא דלהלן סוס"ג הובא "בלבד" יש לומר שהוא חומרא במחשיך על התחום שאסור אף אם אינו ניכר.
17) קצות השלחן סי' קז בדה"ש ס"ק ט.
18) צריך לומר דלא-דוקא נקט הרב בדבריו "לחפצים המותרים" אלא כוונתו דכשאין מוכח לאיסור, ממילא חשיב דמכוין להיתר, כן נראה לפרש דברי הרב (ביאורי השולחן) ע"פ תחלת הסעיף וסי' רמד בק"א ס"ק ח שבענין שיהא מוכח לאיסור, ולהעיר שהוא מוכח מהמשך הסעיף "שמה מחמת" "שמה חמורו נאכד".
19) כדלהלן סעיף כא.

12) ראה להלן סעיף ו שאפילו לומר לחבירו להחשיך על התחום עבורו התיירו רק כשהוא לצורך מצוה, ובכה"ח ס"ק א הביא שאסור לעיין אפילו בנכסי נכרי.
13) אפילו בשדהו, כדמשמע בסי' שז סכ"א הובא להלן.
14) עד"ז לקמן סי' שז סכ"א: שאף שהטיוול בשדה דבר המותר הוא מצד עצמו וגם ההרהור בצרכי שדהו דבר המותר אעפ"כ כיון שניכר לכל שמטייל שם בשביל כך אסור משום ממצוא חפצך.
15) בס' מכון לשבתך (הילכתא גבירתא כאן) מדייק שלשוע"ר מותר רק להיות בתחנת האוטובוס ממש (שדומה למהלך בשדהו שיש לומר שנמלך לנסוע במוצ"ש), אבל אסור להתקרב בשבת לכיוון תחנת האוטובוס ולהמשיך אליה לאחר השבת (שדומה להולך לפתח המדינה (או מחשיך על התחום) שקשה לומר שנמלך במוצ"ש), אמנם, חילוק זה אינו מפורש בשוע"ר, ואת החילוק בין מטייל ליד שדהו (שאפשר לומר שנמלך) וההולך על פתח המדינה (שאין לומר שנמלך) אפשר לבאר בפשטות שזה (ההולך בפתח המדינה) נעשה באופן הניכר לכל ולא בדרך טיוול (כנראה ביניהם היה מצוי לטייל באיזור השדות), וראה להלן הערה כד לעניין ההיכר שיש בממשיך בדרכו לאחר

- 1 לְהַחֲשִׁיף עֲלֵיהֶם לְתַלְשָׁם וְלִהְבִּיאֵם לְבֵיתוֹ בְּלִילָה, אָבֵל הַלּוֹכוֹ לֹא הָיָה בְּשִׁבְלֵי הַתְּלִישָׁה הָאֶסוּרָה בְּשַׁבָּת
- 2 אֶלָּא בְּשִׁבְלֵי הַבָּאָת הַחֲמוּר הַמִּתְרַת בְּשַׁבָּת, וְכֵן כָּל כְּיוּצֵא בְּזֶה [ח]:

הלכות שבת, חלק ב סימן שו, באיזה חפצים מותר לדבר בשבת טעף ב

ביאורי הלכה

[ח] כיוצא בזה - אסור אדם ללכת, או לטייל, בשווקים, מקום שבני-אדם עוסקים שם במקח-וממכר, כדי למצוא סחורה לקנות במוצאי היום, אבל מותר ללכת ברחוב ולהסתכל דרך הליכתו היכן נמצאת חנות מסוימת, גם אם עושה כן כדי להיות מוכן להיכנס אליה מיד עם צאת השבת, ובלבד שלא ימתין לצאת היום ליד פתח החנות. ומותר להסתכל בסחורה המוצגת בחלון-הראווה, גם אם כוונתו לחפש, מה לקנות אחרי צאת השבת, ובלבד שלא יתבונן במחירים.²⁰

ציונים והוספות

(20) שש"כ פכ"ט סעי' ט"י. והוא משום שכוונתו אינה ניכרת שהרי אנשים עושים זאת לפעמים להנאתם ולא על מנת לקנות, ובס' ברית עולם (דיני ממצוא חפצך אות ג') אסר להתבונן בחלון ראוה משום "ממצוא חפצך".

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ברכת המזון לפי לוח "רב יומי"

- 1 א עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה טעון הדחה
- 2 ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף מקבלו בשתי ידיו
- 3 ונותנו לימינו ומגביהו טפה ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה דרך דורון וחשיבות לאנשי ביתו זו אשתו ואפילו לא אכלה עמהם כדי להניח ברכה לביתו:
- 6 ב הדחה ושטיפה הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ כדי שיהא כוס של ברכה יפה מבית ומחוץ ואם הוא נקי מבית ומבחוץ ואין בו שיויר כוסות דהיינו שיוירי יין ששרה בו פת או שקנחו יפה במפה דיו כיון שהוא יפה מבית ומבחוץ:
- 11 ג חי יש אומרים שיתן מהיין חי לתוך הכוס וכשמגיע לברכת הארץ יתן לתוכו מים שכל כוס של ברכה מצוה מן המובחר שיהא מזוג כדי שיהא ערב ולמה בברכת הארץ להודיע שבח הארץ שיינותיה חזקים וצריכים מזיגה ואע"פ שהמברך בחוץ לארץ מאחר שאינו מזוג עד ברכת הארץ מוכח הדבר ששבח ארץ ישראל הוא בא להראות מכל מקום אם אין היין חזק שהוא ערב בלא מזיגה א"צ למוזג כלל ובקצת מקומות נוהגין למוזג כל יין על פי הקבלה:
- 19 ד ויש מפרשים חי בלשון אשכנז פרי"ש שיוציאו מהחבית מיד סמוך לברכה ובמדינות אלו שאין לנו יין הרבה א"צ אלא לשפכו מהקנקן שמחזיקין בו יין סמוך לברכה ולא מהחבית אלא א"כ שולח לחנוני לקנות אזי ישלח סמוך לברכה שיהיה חי מהחבית.
- 24 ויש מפרשים חי שיהא הכוס שלם ששבירת הכלים זו היא מיתתן ואפילו נשבר בסיס של מטה פסול אלא א"כ בשעת הדחק וטוב לחוש לכל הפירושים כשאפשר.
- 27 מלא כמשמעו שיהא מלא על כל גדותיו ומכל מקום אם חושש שאם יהא מלא הרבה ישפוך ויתבזה ומניח קצת ריקן למעלה אין לחוש שעדיין שם מלא עליו:
- 30 ה עיטור יש מי שהיה מעטרהו בתלמידים שהיה מושיב תלמידיו סביבותיו בשעת הברכה ויש מי שהיה מעטרהו בכוסות שהיה מניח כוסות יפים סביביו להדרו בהם ואנו אין לנו עיטור:
- 31 * * *
- 35 ו עיטוף יש מי שהיה מתעטף בטליתו ויש מי שהיה פורס סודרו על ראשו ואנו אין לנו עיטוף ומכל מקום כל ירא שמים לא יברך במצנפת רק ישים הכובע על ראשו ויש מדקדקין נוהגין ג"כ להתעטף בבגד העליון ויש אומרים על פי הקבלה שאין עיטוף אלא בארץ ישראל מפני כבוד השכינה:
- 41 ז מקבלו בשתי ידיו להראות חביבות הכוס שהוא חושק לקבלו בכל כחו וכשיחתיל לברך נוטלו בימינו לבדו ולא בב' ידיו כדי שלא יהא נראה כמשאוי עליו והימין היא חשובה יותר לכבוד הכוס ולא יסייע כלל בשמאל אפילו לסמוך בה ימינו שאין השמאל נוגעת בכוס כלל ויש מתירים לתמוך הימין בשמאל ויש להחמיר אם לא לצורך כגון שהכוס גדול.
- 48 ואם המברך איטר אוזו הכוס בימין שלו שהוא שמאל כל אדם שהיא חשובה אצלו.
- 50 ואין ליטול הכוס בבתי ידים רק יסירם קודם.
- 51 ויש מי שאומר שעל פי הקבלה יש להעמיד הכוס על הכף והאצבעות תהיינה זקופות סביב הכוס ולא לאחוז באצבעותיו ויש אומרים להעמיד על האצבעות ממש:
- 54 ח מגביהו מן הקרקע טפה אם הוא יושב על גבי קרקע ואם הוא מיסב בשולחן מגביהו מעל השולחן טפה כדי שיהא נראה לכל המסובין ויסתכלו בו:
- 57 ט ונותן עיניו בו כדי שלא יסיח דעתו ממנו ועל כן יש מי שפוסל כוס שפיו צר (שקורין קלו"ג גלא"ז) לברך עליו מפני שאינו יכול ליתן עיניו ביין שבתוכו ואין זה נכון שלא

בם ודרשו חכמים מכאן שיש לך רשות לדבר בם דבר אחר
וא"צ לקרותה כולה בתכיפה אחת מן התורה אלא מדברי
סופרים והם אמרו להקל מפני היראה והכבוד ולא ראו
להחמיר בברכת קריאת שמע שעיקרן מדברי סופרים יותר
מבקריאת שמע עצמה אבל ברכת המזון צריך להיות
לכתחלה בתכיפה אחת מן התורה שכן הוא משמעות הפסוק
וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך לברך
על הארץ והמזון וירושלים בברכה אחת בלא הפסק בינתיים
אלא אין זה מעכב בדיעבד הואיל ולא נאמר בברכת המזון
יהיו בהיותן יהיו כמו שנאמר בקריאת שמע לענין קראה
למפרע כמ"ש בסמ"ח ס"ד):

יב צריך לישב בשעה שמברך בין אם היה מהלך בביתו
כשאלו בין שאכלו מעומד או (מיסב) כשמיגע לברך
צריך לישב כדי שיוכל לכוין יותר ולא יהא מיסב שהוא דרך
גאוה אלא ישב באימה ולא המברך בלבד אלא כל המסובין
לא ישבו בקלות ראש אלא באימה אך אם לא עשו כן אפילו
בירך מהלך בדיעבד יצא.

וכל זה בביתו אבל המהלך בדרך ואוכל דרך הילוכו א"צ
לישב ולברך לפי שאין דעתו מיושבת עליו אם ישב מפני
שיקשה בעיניו איחור דרכו ולא יוכל לכוין יפה:

יג לא החמירו לברך מיושב אלא בברכת המזון הואיל
והיא מן התורה ויש אומרים שה"ה לברכה אחת מעין
ג' אע"פ שהיא מדברי סופרים הואיל והיא מעין ג' של תורה
ויש לחוש לדבריהם:

יד אסור לעשות מלאכה בעודו מברך מפני שנראה כמברך
בדרך עראי ומקרה אפילו תשמיש קל אסור לעשות
אע"פ שאינו מונעו מלכוין ואצ"ל שלא יעסוק בדבר שצריך
לשום לבו אליו ואפילו היא דבר מצוה כגון עסק התורה
שנמצא פונה לבבו מכוונת הברכה וזה אינו נכון לכתחלה
גם בשאר ברכות שכיון שכולם צריכים כונה לכתחילה
לדברי הכל וכן בקריאת שמע אפילו מפרק שני ואילך
משא"כ מלאכה בידיים לא מנעו אלא בפרק א' של קריאת
שמע:

טו אין נותנים כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין שהוא
שונא בצע וגומל חסד בממונו שנאמר טוב עין הוא
יבורך אל תקרא יבורך אלא יברך:

חלק א סימן קפג המברך האיר יתנהג בכוס של ברכת המזון:

* * *

א כבר נתבאר בס' קע"ח שכל דבר הטעון ברכה לאחריו
במקומו טעון לברך אחריו קודם שיעקור ממקומו
לכתחילה.

ואם שכח ועקר ממקומו קודם שיברך לא הטריחוהו חכמים
לחזור למקומו ולברך אלא מברך במקום שנזכר ואם חזר
הרי זה משובח אבל אם עקר ממקומו במזיד צריך לחזור
למקומו ולברך ואם בירך במקום שנזכר יצא ויש אומרים
שאפילו בשוכח צריך לחזור למקומו ולברך ואם בירך
במקום שנזכר יצא ובמזיד אפילו בדיעבד לא יצא וצריך
לחזור ולברך במקומו ולענין הלכה ספק ברכות להקל

הצריכו ליתן עיניו ביין אלא בכוס שלא יסיח דעתו ממנו
ומכל מקום לכתחלה יש לברך על כוס אחר (כדי שיוכל
לשתות רביעית כאחת כמ"ש בס' ק"צ מה שאי אפשר
לעשות כן בקל בכוס שפיו צר) אבל אם אין שם כוס אחר
בקלות יברך על זה ואין בו חשש פסול כלל:

* * *

י משיאחו הכוס בידו לברך לא ישיח המברך אפי שיחה
קלה ב' וג' תיבות משום היסח הדעת ויש אומרים שגם
המסובין אין להם להסיח משנטל הכוס בידו לברך
וטוב לחוש לדבריהם לכתחלה.

ולדברי הכל משהתחיל המברך לברך לא ישיחו גם המסובין
אצ"ל בשעה שהוא מברך שהם צריכים לשמוע ולהבין מה
שאומר המברך אלא אפילו בין ברכה לברכה אין להם
להשיח כמו שאין המברך רשאי להשיח שהשומע כמברך
בעצמו ואם עברו ושחו בין ברכה לברכה בשעה שהמברך
שותק מעט יצאו ואפילו אם שח המברך בעצמו יצא אבל
אם שחו בשעה שהוא מברך לא יצאו.

ושערוריה זו מצויה בין ההמון שבשעה שהמברך בזימון
מברך אין שומעין לו ומדברים דברים אחרים ועוברים על
עשה של תורה בשאט נפש וטוב מאד היה שלא לברך כלל
בזימון שאז היה כל אחד מברך לעצמו משא"כ עכשיו
שטועים לומר שיוצאים בברכת המברך והם אינם שומעין
מה הוא אומר וגם לכל אדם נכון שיאמר בלחש מלה במלה
עם המברך כל ברכה וברכה ואפילו החתימות לפי שאין כל
אדם יכול לכוין לשמוע כל תיבה ותיבה מפי המברך ואם
באמצע יפנה לבבו ולא ישמע איזו תיבה המעכבת לא יצא
ידי חובתו ובחתימות ימהר לסיים קודם שסיים המברך כדי
שיוכל לענות אמן אחריו כמו שנתבאר בס' נ"א ונ"ט.

ואע"פ שאין מזמנין אלא כשמצטרפין לברך כולם ברכת
המזון בבת אחת דהיינו שאחד מברך לכולם ולא כשכל
אחד מברך לעצמו שאין כאן זימון כלל כמ"ש בס' קצ"ג
מכל מקום כיון שכל ברכת המזון עד החתימה אומרים
כולם יחד מלה במלה עם המברך ברכת המזון ה"ז כאמירה
אחת וגם החתימות הם חוזרים ושומעים מפי המברך ועונים
אמן אחריו כמו כשאחד מברך לכולם ממש ואע"פ שברכת
הזימון צריכים לשמוע מפי המברך דוקא כמו שיתבאר שם
מכל מקום בברכת המזון מחמת חסרון כוונה יש לנהוג כן.

ויש חולקין על זה ואומרים שאין מזמנים אלא א"כ אחד
מברך לכולם והם שומעים ולכל הפחות צריכים לשתוק
ולשמוע עד סיום ברכת הזן וכן עיקר ומסיום ברכת הזן
ואילך יש לנהוג כסבא הראשונה מחמת דוחק חסרון כוונה
אבל עד סיום ברכת הזן השמיעה מעכבת הזימון שאין
יוצאים ידי זימון כלל בעניית ברוך שאכלנו לבד כמ"ש בס' קצ"ג:

* * *

יא יש מי שאומר שלענין לשאול בברכת המזון מפני
היראה או מפני הכבוד דינה כתפלה שאין מפסיקין בה
אלא מפני חשש סכנה ולא כקריאת שמע וברכותיה שהקלו
בהן מפני היראה והכבוד (לפי שבקריאת שמע נאמר ודברת

היתה התקנה שבכל פעם שמברך ברכת המזון יברך ד' ברכות:

ג. עד אימתי יכול לברך ברכת המזון עד שיתעכל המזון שבמעיו וכמה שיעורו כל שאינו רעב מאותה אכילה ומשעה שהתחיל להיות רעב אע"פ שלא נתעכל עדיין לגמרי כיון שהתחיל להתעכל שוב אינו מברך וכן לענין שתיה ואכילת פירות אם אינו צמא או רעב ותאב לאותם פירות יברך אם אינו יודע לשער אם נתעכלו.

וכל זה כשאכל כל צרכו מהלחם או מהפירות אבל אם אכל מעט וחפץ לאכול עוד אלא שלא היה לו יותר בזה אי אפשר לשער כל זמן שאינו רעב ותאב כיון שתיכף היתה לו ג"כ תאוה ואדרבה באכילה ממשכת לו תאוה יותר ממה שהיתה לו קודם לכן והוא הדין ממה שיהיה לו אח"כ כשיתעכל זה המעט וא"כ אין ראיה כלל מתאותו שכבר נתעכל אלא שיעורו עד כדי הילוך ד' מילין שהוא שיעור שעה וחומש לפי מה שיתבאר בס' תנ"ט.

* * *

ויש חולקים על שיעור זה ומצריכים לברך מיד באכילה מועטת שגם אחר האכילה הוא רעב ואם אירע ששהה אחר אכילתו יאכל מעט קודם ברכת המזון להוציא עצמו מידי ספק שאין אנו בקיאים בזה לשער בעצמו אם אינו רעב כל כך כמו שהי' בתחלה קודם שאכל שאם הוא רעב כבתחילה ודאי כבר נתעכל המזון במעיו שמי שאינו רעב ואוכל פירות או מיני מתיקה לתענוג הוא שיכול להיות תאב להם יותר אחר האכילה אע"פ שלא נתעכלה ממה שהיה תאב קודם לכן לפי שכיון שטעם טעמם נתעורר לו תאוה להם וכן אפילו מי שאוכל לחם ואינו רעב כשאוכל מעט מעוררת לו אכילה זו תאות המאכל מפני שפותחת בני מעיו ומרחבת אותם ויקבל המאכל אח"כ לתיאבון אבל מי שאכל לחם לרעבונו אפילו באכילה מועטת מתיישבת דעתו מעט ואינו רעב כל כך כמו שהיה ואפילו בכזית שאין בו כדי להשיב דעתו מכל מקום אינו רעב כל כך ממש כמו שהיה וכן האוכל שאר מאכלים לרעבונו וגם מי שאינו רעב אין האכילה מעוררת לו תאות המאכל אלא תיכף ומיד אחר שפתחו בני מעיו אבל אם שהה אחר אכילתו נסתמה אצטומא ושוב אינו חפץ לאכול כל כך אפילו כמו שהיה חפץ קודם שאכל ואם אחר כך חזר ותאב מעט כמו קודם שאכל ודאי בכך נתעכלה אכילה זו ואינו יכול לברך ואין אנו בקיאים בזה לכן לא ישהה כלל אחר אכילה מועטת קודם ברכת המזון ויש לחוש לדבריהם להקל בספק ברכות שלא יוכל לברך עד כדי הילוך ד' מילין כסברא הראשונה. ואם אירע ששהה אחר אכילתו וחזר ואוכל להוציא עצמו מידי ספק א"צ לברך המוציא כל שלא הסיח דעתו וי"א אפילו הסיח דעתו כמ"ש בס' קע"ט.

אבל כל שוודאי נתעכל המזון שבירך עליו נסתלקה ברכה הראשונה וכן הרוצה לפטור שתי אכילות בברכה אחת ושהה בינתיים כשיעור עיכול צריך לחזור ולברך:

חלק א' סימן קפד לקבוע ברכה במקום סעודה ועד כמה יכול לברך ומי ששכח ולא בירך:

ובדיעבד שכבר בירך במקום שנזכר א"צ לחזור ולברך במקומו אפילו עקר ממקומו במזיד אבל לכתחלה יחזור למקומו ויברך אפילו הוא שוגג אם אפשר לו שאין לו עיכוב מחמת החבורה שנתלוו עמו בדרך ואינן רוצים להמתין עליו שאז יש לסמוך על סברא הראשונה להקל בדברי סופרים אם היה שוגג ואפילו במזיד אם הוא רחוק שעד שיחזור למקומו יתעכל המזון שבמעיו ולא יוכל לברך כמ"ש בסמוך יברך במקום שנזכר.

וכל זה כשאין לו פת עוד אבל אם יש לו פת עוד א"צ לחזור למקומו בכל ענין אלא יאכל מעט פת במקום שנזכר ויברך ברכת המזון לאחריו שכל דבר הטעון ברכה לאחריו במקומו טעון במקום שגמר אכילתו ולא במקום שהתחיל ואפילו אם במקום שגמר אינו אוכל כשיעור שחייב לברך אחריו יש אומרים שמברך במקום שגמר לפי שמכל מקום עיקר חיוב ברכה האחרונה חל עליו במקום שגומר שהרי קודם שגומר אין עליו חיוב לברך אלא יכול לאכול עוד כמה פעמים ולפטור כולן בברכה שיברך לבסוף כולן כל שלא יתעכל המזון בין אכילה לאכילה ובאותה ברכה יתחייב אף בלא אכילה זו הראשונה נמצא שחיוב הברכה אחר אכילה זו לא חל עליו אלא כשגומרה על דעת שלא לאכול עוד עד לאחר שיתעכל המזון במעיו ואף גם זאת אם אח"כ נמלך לחזור ולאכול חזר ונפקע ממנו החיוב לברך עד שיגמור לפיכך כשיאכל בב' מקומות מברך במקום שגמר אע"פ שכשגמר במקום הראשון לא היה בדעתו לאכול עוד במקום השני.

* * *

ומכל מקום לכתחלה אינו רשאי לעקור ממקומו בלא ברכה אפילו על דעת לחזור ולאכול במקום השני ולגמור סעודתו שם ולברך ברכת המזון אלא א"כ היתה דעתו מתחילה לכך כשבירך המוציא כמ"ש בס' קע"ח.

וכל זה ממקום למקום אבל מזוית לזוית בחדר אחד אפילו הוא טרקלין גדול הכל מקום אחד הוא ואפילו לכתחלה רשאי לברך בזוית אחרת ואפילו מבית לחצר אם רואה את מקומו נחשב כמקום אחד כמו שנתבאר שם ואם אכל בחדר אחד זה על דעת לברך בחדר אחר בבית זה אפשר שמועיל מה שדעתו לברך שם כמו שמועיל אם דעתו לגמור סעודתו שם כמו שנתבאר שם ויש לסמוך על זה כשהמקום שאוכל בו אינו נקי:

ב. מן התורה אינו חייב לברך אחר המזון אלא א"כ שבע ממנו שנאמר ואכלת ושבעת וברכת וגומר ומדברי סופרים לברך ברכת המזון על כזית שהוא שיעור אכילה אבל פחות מכזית אינה נקרא אכילה כלל. ודין צירוף לכזית יתבאר בס' ר"י.

ואם נעלם ממנו ולא ידע אם בירך ברכת המזון אם לאו אם אכל עד ששבע חזר ומברך מספק מפני שהוא ספק של תורה ואם לאו אינו חוזר ומברך.

וכל מקום שחזר ומברך צריך לומר ג"כ ברכה רביעית שהיא מדברי סופרים כדי שלא יבואו לזלזל בה ועוד שכן

לְקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת אַחֲרֵי – הַפֶּרֶשֶׁה הַחֲסִידִית

בִּיאוּר עַל פֶּסוּק "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה"¹

15 "זֶרַע פֶּשֶׁתָּן הִיָּה". וְהֵיְיִנוּ לִפִּי שֶׁהוּא בְּחִינַת "בֶּד"¹².
 16 וְלִכְּנָן הָיָה הַכְּתוּב גְּדוּל צָרִיף לְהִיּוֹת לְבוּשׁ בַּיּוֹם
 17 הַכְּפוּרִים בַּעֲבוּדַת הַיּוֹם¹³ בְּבִגְדֵי בֶד דִּיִּיקָא, כִּי אֲזַי הוּא
 18 נִכְנָס לִפְנֵי וּלְפָנִים – בַּעוֹלָם הָאֲחָדוּת, לְכַפֵּר עַל כָּל פְּשָׁעֵי
 19 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכַמוּ שְׂאוּמְרִים: "וְנִסְלַח כו"¹⁴, וְהֵיְיִנוּ בְּבִגְדֵי
 20 פֶּשֶׁתָּן דְּוָקָא.
 21 וְהוּוּ עֲנִין "הָיָה בֶּדֶד יִנְחֵנוּ" (הָאֲזִינוּ לִב, יב), פִּירוּשׁ "בֶּדֶד"
 22 הוּא, בְּחִינַת "לְבִדּוֹ", כְּמוֹ קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְכַמוֹ
 23 שֶׁנִּבְרָא בְּמִקּוֹם אַחֵר¹⁵.
 24 וְלִכְּנָן הֵן בְּבִגְדֵי לְבוֹן, כִּי בְּחִינַת הַלּוֹחַן אֵינוֹ כְּשֶׁאֵר
 25 הַגּוֹנוֹנִים. כִּי הוּא בְּחִינַת עֲצֻמִּיּוֹת שֶׁל הַדְּבָר, וְאֵין כָּאן דְּבָר
 26 נוֹסֵף רַק עֲצֵם הַדְּבָר לְבִד. מֵה שֶׁאֵין כֵּן שֶׁאֵר הַגּוֹנוֹנִים –
 27 שֶׁהֵם צָבַע שְׂצוּבָעִים בּוֹ, אֲדוּם, יְרוֹק¹⁶, שֶׁהֻצְבַּע אֲדוּם
 28 הוּא דְּבָר נוֹסֵף עַל עֲצֵם הַדְּבָר; שֶׁהִיָּה לְבוֹן עַל דְּרָךְ מִשָּׁל,

1 בִּיאוּר הַדְּבָרִים עַל פֶּסוּק "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר" הֵנ"ל:
 2 הֵנָּה נִקְדִּים עֲנִין בְּבִגְדֵי לְבוֹן דְּכִתּוּב גְּדוּל, שֶׁעֲבוּדַת יוֹם
 3 הַכְּפוּרִים הוּא בְּבִגְדֵי לְבוֹן. וְהֵנָּה הֵן הִיוּ מִפֶּשֶׁתָּן דִּיִּיקָא,
 4 וְכַמוֹ שֶׁכְּתוּב (פֶּרֶשְׁתָּנוּ טו, ד): "כְּתַנֶּת בֶּד קֹדֶשׁ יִלְבַּשׁ וּמִכְנָסֵי
 5 בֶד כו", בְּבִגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם³.
 6 וּבִגְמָרָא בְּזִבְחִים דִּף י"ח, ב': דְּאִמְרַי קָרָא בֶּד – דְּבָר
 7 הַעוֹלָה מִן הַקֶּרֶקַע "בֶּד" בְּבִד⁵. וּפִירוּשׁ רִש"י שֵׁם (בְּזִבְחִים):
 8 "קִנְיָה יְחִידִי מִכָּל גִּרְעִין, וְאֵין ב' קִנְיִים עוֹלִים מִגִּזְעֵי אֶחָד".
 9 מֵה שֶׁאֵין כֵּן בְּשֶׁאֵר כָּל מִינֵי צִמְחָה, כְּמוֹ חֲטִים וְדָגָן⁷ –
 10 שֶׁכֻּמָּה שֶׁלִּים עוֹלִין מִחֲשֵׁה אֶחָת.
 11 וְהַעֲנִין, לִפִּי שֶׁבְּחִינַת "בֶּד" הֵיְיִנוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ מֵעוֹלָם
 12 הָאֲחָדוּת⁸.
 13 וְעַל דְּרָךְ זֶה יוֹבֵן עֲנִין קָרְבָן קִינִי, דְּכָתִיב (בְּרֵאשִׁית ד, א):
 14 "וַיָּבֵא קִינִי מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לֵּה"¹⁰, וְאִמְרוּ רַד"ל:

13. (הַשֵּׁם שֶׁמַּעֲשֵׂה הַקִּטְרֶת הִיָּה בְּבִגְדֵי לְבוֹן – נִתְבָּרַר בְּמֵאמְרֵי אֲדַמְרִי
 הָאֲמִצְעִי דְּבָרִים חֲלָק ג' עֲמוּד אִקְטֵל. עֲטֶרֶת רֹאשׁ לו, ב).
 14. (שֶׁלַח טו, כו): "וְנִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת הָאֵר הָאֵר כְּתוּבָם כִּי לְכָל הָעָם
 בִּשְׁנֵיגֶדֶת. נִאֲמַר בְּתַפְלוֹת יוֹם הַכְּפוּרִים.
 "שִׁמְשֵׁם הוּא מִקּוֹר הַסְּלִיחָה, וְאֵין צָרִיף לְהִיּוֹת מְלוּבָשׁ בְּבִגְדֵי בֶד דְּוָקָא, שֶׁהֵם
 בָּאִים וְנִמְשָׁכִים מִשָּׁם" – אוֹר הַתּוֹרָה סוֹכּוֹת (דְּבָרִים כֶּרֶךְ ד) ע' אִתְּשִׁיח).
 15. (וַעֲיִין מֵה שֶׁנִּבְרָא: סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְאִתְּשִׁיח אֵל אֲבִרְהָם", בַּעֲנִין
 בְּחִינַת יְחִיד (תּוֹרָה אור נ א). וְסוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "לְהַבִּין הַעֲנִין שֶׁתַּפְּלַת
 הַבַּעַל עֶסֶק כו": יְחִיד אֲבִירְאִימָא כו', מֵה שֶׁאֵין כֵּן לְמַעֲלָה מַעֲלָה,
 בְּחִינַת "אֲנִלְכִי כו' (תּוֹרָה אור נ ב, א). וַעֲיִין ב' "סֶפֶר שֶׁל בִּינּוּנִים" חֲלָק ב'
 פֶּרֶךְ ט' בְּהַגָּה.
 וַעֲיִין עוֹד מַעֲנִין בֶּד: ב' לְקוּטֵי תּוֹרָה" וְלִהְיִי לִפְרֵשֶׁת צו, גִּבִּי "מִדּוּ בֶד"
 (צו ג, א) וּב' "עֵץ חַיִּים" שֶׁעַר אֲרִיף אֲנַפִּין פֶּרֶךְ ה'. וַעֲיִין בְּרֵאשִׁית חֲכֵמָה
 שֶׁעַר הַתְּשׁוּבָה פֶּרֶךְ ג'. וּב' מֵאֲוִי אוֹר" אוֹת ב' סְעִיף ד'. וַעֲיִין מֵה
 שֶׁנִּבְרָא בְּמִקּוֹם אַחֵר גִּבִּי (וַיֵּצֵא לֵא, נב): "עַד הַגֵּל" (סְדוּר עִם דֹּא"ח שֶׁעַר
 הַל"ג בְּעוֹמֵר דֶּף דש, ד).
 16. (י"ש דְּבָרִים שְׁנוּלָדוּ בְּגוֹנוֹן אֲדוּם אוֹ יְרוֹק, כְּמוֹ חוּט הַשְּׁנֵי שֶׁנִּתְחַוֶּה בְּגוֹנוֹן
 אֲדוּם, אוֹ חוּט שֶׁהוּוֹתוּ בְּמֵרָא אֲדוּם, אוֹ הַזֶּהב שֶׁהוּוֹתוּ בְּמֵרָא יְרוֹק. וְגַם אִם
 יִתְחַוֶּה אוֹתוֹ לְחֻלְקִים קִטְנִים בִּיּוֹתוֹ, יִצְאָה בְּכּוֹלָן גּוֹנוֹן הָאֲדוּם אוֹ הַיְרוֹק לְהִיּוֹתוֹ
 טְבַעִים בְּתַחֲלַת הַחוּטוֹת וְתוֹלְדוֹתוֹ. וְאִם כֵּן לְכֹאדָה אֵין הַפֶּרֶשׁ כָּלל בֵּין מֵרָא
 אֲדוּם לְמֵרָא לְבוֹן בְּזוֹת.
 אֵין מִכָּל מִקּוֹם יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ גְּדוּל. כִּי הֵגַם שֶׁהֵאֲדַמִּימוֹת שֶׁל הַחֵטִּים נוֹלֵד עִם הַחֵטִּים
 מִתְחַלֶּת הַחוּטוֹת, מִכָּל מִקּוֹם אֵין הֵאֲדַמִּימוֹת עֵינֵי מַהוּת עֲצֵם הַחֵטִּים, רַק שְׁנוּלָד
 עִמּוֹ יְחִיד, אֲבָל הוּא דְּבָר נוֹסֵף עַל עֲצֻמּוֹ. וְגַם שֶׁנִּכְנָס בְּתוֹךְ כָּל חֲלָקֵי הַקִּטְנִים
 בְּטַבַּע הַתּוֹלָדָה, מִכָּל מִקּוֹם הוּא דְּבָר נוֹסֵף עַל כָּל חֲלָקֵי... מֵה שֶׁאֵין כֵּן מֵרָא
 צִמְרָה כְּבֶשׂ לְבוֹן אֵינוֹ נִקְרָא מֵרָא וְגוֹנוֹן לְהִיּוֹת נוֹסֵף עַל עֲצֵם הַצִּמְרָה, כִּי הַלְכָּנוּתִית
 אֵינוֹ דְּבָר בְּפִנֵּי עֲצֻמּוֹ – מֵאֲדַמְרִי אֲדַמְרִי הָאֲמִצְעִי וְיִקְרָא ב' עֲמוּד תַּקְטוּ. וְיִקְרָא
 גַּם סֶפֶר הַמִּאֲמָרִים תַּקְס"ג ב' עֲמוּד תַּקְלָה. הַמִּשְׁכָּה תַּרְס"ו עֲמוּד שַׁעַן וְתַצֵּא וְאִילָךְ.
 וְיִקְרָא בְּאֶרְבֹּה בַּעֲטֶרֶת רֹאשׁ שֶׁעַר יוֹם הַכְּפוּרִים עֲמוּד 64. וְשֵׁם מִכָּרָה שֶׁבְּמֵרָא

1. (בִּיאוּר שְׁנֵי לְדְבוּר הַמִּתְחִיל "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר" חֵב' דְּלַעֲלִיל כו, ד. לְקַמֵּן
 (שֶׁלַח לו, א) נִקְרָא: "דְּרֹשׁ בְּגִיד לְבוֹן דְּכִתּוּב גְּדוּל – בִּיאוּר עַל פֶּסוּק כִּי בַיּוֹם הַזֶּה
 יִכְפֹּר". הַמִּאֲמָר שֶׁלִּפְנֵינוּ הוּא הַנִּחַת הַצִּמְחָה צֶדֶק עִם הַחֲדוּת. נוֹסֵף אַחֵר בְּקִיצוֹר
 – נִדְפַס בְּמֵאמְרֵי אֲדַמְרִי הָאֲמִצְעִי וְיִקְרָא חֲלָק ב' עֲמוּד תַּפֶּד. וּבְאֶרִיכוּת – שֵׁם
 עֲמוּד תַּקְטוּ.
 2. (וּמָא לִב ב' וַעֲדוּ).
 3. וַעֲיִין בְּזִהַר פֶּרֶשֶׁת וְיַחֲזִי דִף ר"ז, א'. וּבְפֶרֶשֶׁת פֶּקוּדֵי דִף רל"ט, א'.
 4. (תַּשָּׁא ל, לד).
 5. (וְשֵׁם בְּגִמְרָא: "בְּבִגְדֵי שֶׁנִּאֲמַר בְּהֵן "בֶּד" צִרְכִּין שִׁידוּ שֶׁל בּוֹץ וּפְשָׁתָנוּ... מֵמֵאִי
 דְּהֵאִי "בֶּד" – כְּתוּבָה הוּא: אֲמַר רַבִּי יוֹסֵף בְּרַבִּי חֲנִינְא: דְּבָר הַעוֹלָה מִן הַקֶּרֶקַע "בֶּד
 בְּבִד".
 6. (וּבְרִש"י עַל הַפֶּסוּק "בֶּד בְּבִד": "וְלִשׁוֹן בֶּד, נִרְאֶה בַּעֲנִי שֶׁהוּא לִשׁוֹן יְחִיד –
 "אֶחָד בְּאֶחָד יְחִיד: זֶה כְּמוֹ וְה".
 7. (חֲטִים וְדָגָן: הַפֶּרֶשׁ בִּינִיחָם בְּבִיאוּרֵי הַזִּהַר לְהַצְמַח צֶדֶק חֲלָק א עֲמוּד
 רַצֵּד).
 8. (רָאָה לְקוּטֵי שִׁיחוֹת חֲלָק טו עֲמוּד 25 הַעֲרָה 43).
 9. (רָאָה לְקוּטֵי שִׁיחוֹת שֵׁם בְּפִנִּים).
 10. (רָאָה בִּיאוּרֵי הַזִּהַר לְהַצְמַח צֶדֶק חֲלָק א עֲמוּד רַצֵּה. אוֹר הַתּוֹרָה נ"ך פֶּרֶךְ
 ב עֲמוּד א'מג. שִׁיר הַשִּׁירִים כֶּרֶךְ א עֲמוּד קסב).
 11. (תַּרְגוּם יוֹנָתָן כֵּן עוֹזִיאֵל עַל הַפֶּסוּק. פֶּרֶךְ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פֶּרֶךְ כא. תַּחְנוּמָא
 בְּרֵאשִׁית ט. זִהַר חֲלָק ג פו, רִישׁ עֲמוּד א. תַּקְטוּי זִהַר תַּקֵּן נט (קִיב, א). וּבְרֵאשִׁים
 וְעַל דְּרָךְ זֶה בְּתוֹסְפוֹת דְּבוּר הַמִּתְחִיל "הָא כְּבוֹבָא" כְּבָא מִצִּיעָא כה, א. תּוֹסְפוֹת
 רַבִּינוּ פֶּרֶךְ תּוֹסְפוֹת הֵרָא"ש וְשִׁטָּה מְקוּבָצָת שֵׁם) הֵבִיא בְּשֵׁם הַבְּרֵאשִׁית רַבָּה,
 אֲבָל בְּבֵרֵאשִׁית רַבָּה לִפְנֵינוּ (פֶּרֶשָׁה כב, ד) לִיתָא (וְרָאָה יְפֵה תוֹרָא שֵׁם). – לְקוּטֵי
 שִׁיחוֹת חֲלָק טו עֲמוּד 20 הַעֲרָה 2).
 12. (וַעֲיִין ב' לְקוּטֵי תּוֹרָה" וְלִהְיִי לִפְרֵשֶׁת קִדוּשִׁים, בְּאֶזְהֶרֶת שְׁעִטָּנוּ:
 "וְהָיָה קִינִי הַעֲלֵה כו". וְיִבְזֹהֵר חֲלָק ב', תַּצְוָה כ"א, ב'. וְיִבְזֹהֵר חֲלָק ג',
 קִדוּשִׁים פ"ז, א').

30 שהם מינייה וביה, ובין אותיות הכתב – שהדין הוא דבר
31 נוסף בו, דלכאורה זהו קרוב להפרש המבואר כאן בין לכן
32 לשאר הגוונים ממש²⁴:

33 **והנה**, התלבשות האורות בכלים הוא כדי שעל ידי זה
34 יוממש מהאור התהוות העולמות ובעלי גבול.

35 וזהו "רבות עשית כי נפלאותיה ומחשבותיה אלינו כי"
36 (תהלים מ, ו), פירוש: שכדי שיומשך מהאורות דעשר
37 ספירות, שהם בחינת "נפלאותיה ומחשבותיה אלינו",
38 דהיינו בבי"ע; "עצמו מספר" – רבוא רבבות העצמות,
39 והיינו בחינת הכלים כי, "וכלים מכלים שונים כי"²⁵.

40 ודרך כלל, הכלים הוא ציור אדם, כמו שכתוב
41 (בראשית א, כו): "בצלמנו כדמותנו". והיינו חב"ד, חג"ת,
42 נה"י. ונה"י מתלבשים בעשייה, עד שעל ידי זה נמשך
43 מחכמה דאצילות להתלבש גם בן בעשייה, וכמאמר
44 רז"ל²⁶: "טפה זו מה תהא עליה? חכם כי". והיינו על ידי
45 רבבות עצמותם בנ"ל. וכל זה אינו אלא לפי שהאור
46 החכמה נתלבש בגוון וכלי. מה שאין בן האור כמו
47 שהוא פשוט כי. וזהו ענין בגדי לכן בנ"ל.

48 ולכן לענין אבל לא אסרו אלא בלי חדשים,
49 לבנים²⁷ בלבד²⁸.

50 **ב. והנה**, להבין ענין בגדי "בד קודש" לכהן גדול ביום
51 הכפורים דייקא, "יום הסליחה"²⁹, יש להקדים ענין
52 הידוע שעל ידי קיום התורה ומצוות ממשיכים אורות
53 פנימים ואורות מקיפים:

54 כי הנה "אורייתא מחכמה נפקת"³⁰, ושרשה ממוחא
55 סתימאה דאריך אנפין, שהיא נקראת בחינת אור פנימי.
56 כמו שכתב ב"עץ חיים" שער אריך אנפין, פרק ד': מוחא
57 סתימאה דאריך אנפין הנקרא חכמה, והוא סוד אור

1 ועכשיו על ידי הצבע נעשה אדם, ונמצא זהו הרקבה
2 על עצם הדבר. מה שאין בן גוון לכן – שהוא עצמי¹⁷
3 ואינו צבע. ומה שמכבסים בגדי פשתן, (בלשון אשכנז:
4 בלייט לאיווענט)¹⁸, היינו רק שעל ידי זה יתוסף ויתגלה
5 עצם הלבנונית¹⁹.

6 והנמשל מזה:

7 כי הנה ידוע ענין אורות וכלים, שקודם שנאצלו
8 הכלים לא שיף לומר על שפע אור אינסוף שהוא קרוב
9 לחסד יותר מחכמה. כי "לאו מכל מדות אלן, איהו
10 כלל"²⁰. רק אחר שהכלי הגביל את האור, נעשה
11 התמונה בהאור להיות אור החסד או אור הגבורה, שאז
12 נקרא הספירה בשם זה דוקא. מה שאין בן האורות
13 בעצמן, הן בחינת "בליימה"²¹, בלי מהות כי, שהאור
14 מעין המאור²², למעלה מעלה ממדות מדות, ואפילו
15 ממדות חב"ד כי כנודע.

16 וזהו ענין ההפרש שבין גוון לכן לשאר הגוונים:
17 שבחינת לכן, שהוא גוון עצמי, ואין כאן דבר זולת
18 עצם המדות – זה הוא למעלה בחינת האורות כמו שהם
19 בעצמן קודם שנתלבשו בכלים. שעל זה מורה המראה
20 לכן, שההארה והגילוי הוא אור אינסוף ממש פשוט
21 בתכלית הפשיטות.

22 אבל בשהאורות מתלבשים בכלים, ונעשה בחינת
23 אור בכלי החסד או בכלי הגבורה – שהכלי מגבילת
24 האור הפשוט ועושה בו תמונה, כמו הגוון והצבע ירוק
25 או אדום הנעשה על דבר הפשוט כי, שנצבע אותו
26 הדבר הפשוט להיות ירוק, סומק כי; אש ומים, חסד
27 וגבורה כי.

28 (ועיין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק (בקהותי כו, ג) "אם
29 בחקתי תלכו"²³, בענין ההפרש שבין אותיות החקיקה –

24. (ראה דבור המתחיל "כי ישאלך בנך" תשל"ח – תורת מנחם ספר המאמרים
מלוקט חלק ג עמוד קמב הערה 37).

25. (אסתר א, ז).

26. (נדה טז, ב).

27. (באבל אסור גיהוץ רק בבגדים לבנים – שעל ידי הגיהוץ נתגלה עצם
המראה הלובן מהעלם אל הגילוי, מה שאין בן בשאר צבעים אין אסור
הגיהוץ, כי הם רק גוונים ולא עצם כמו גוון לכן). – אור התורה שיר הנשירים
בפרק א עמוד קסב).

28. (ועיין ב"לקוטי תורה" ולהאריז"ל) פרשה ויחי ובטעמי המצוות).

29. (יום הכיפורים הוא יום הסליחה וכפרה כמו שנאמר: כי ביום הזה יכפר
וגו') – שלחן ערוך אדמו"ר הנקן סימן תרו בתחלתו. וראה רמב"ם הלכות
תשובה פרק ב הלכה ז. וראה ספר החינוך מאנה שסד: "שהוא יום קבוע מעולם
לסליחה ולכפרה".

30. (זהר חלק ב קכא, א. ועוד).

אדם יש כמה רבוי מדיגות הרקבות שנוטים למראה אחרת, כמו מראה הנזקב
שהוא אדום ונוטה לירוק וכו', אבל במראה לכן לא ימצא בו הרקבות שינוי
אופנים, עיין שם).

17. (ראה תורה אור כד, ב. אור התורה סוכות שם. לקוטי שיחות חלק ט עמוד
117).

18. (הלבנת בד. ראה על דרך זה – מאמרי אדמו"ר הנקן תקע"ב, דבור המתחיל
"המצנפת של כהן גדול": "בלייט מען". באור התורה סוכות שם: "שמלכנים
הפשתן (מעבלייט לאיווענט)". ועל דרך זה בעטרת ראש, שם לא, ב).

19. (שיש בו מכבר על ידי שמשירים את דבר המנחשך על ידי כיבוס ווריתת
החמה כידוע). – אור התורה סוכות שם).

20. (לא מכל מדות אלו כלל. תקוני זהר בהקדמה "פתח אליהו" יו, א).

21. (ספר יצירה פרק א משנה ב).

22. (שהאור מעין הקאור... כנודע: ראה אגרת הקדש סימן כ).

23. (לקמן בחקוטי מה, ד ואילך).

שְׁמִסְתִּירִים שֶׁהַפְּנִימִיּוֹת לֹא יִתְגַּלֶּה רַק הַחִיצוֹנִית נִמְשָׁךְ
וּמִתְגַּלֶּה.

וְיֻכַּן זֶה עוֹד גַּם כֵּן מֵעֵינַן מֵאֲמַר רַז"ל בְּסִנְהֶדְרִין דִּף
ל"ה, הַטַּעַם שָׁאֵין דָּנִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְגוֹמְרִין בְּאַחַד בְּשַׁבָּת:
מִשּׁוּם דְּמִינְשֵׁי טַעְמֵיהוֹ³⁷. וְאֵף עַל גַּב דְּשֵׁנִי סוֹפְרִי
הַדִּינִינִים עוֹמְדִים לִפְנֵיהֶם וְכוּתְבִין דְּבְרֵי הַמְּזֻכָּרִין וְדְבְרֵי
הַמְּחִיבִין. – פִּירֵשׁ רִש"י דְּמִכָּל מְקוֹם "לֵבָא דְּאִינְשֵׁי לֹא
כְתִבִּי כו', וְנִשְׁכַּח מִלְּבוּ יוֹשְׁבוֹ לְטַעְמוֹ כו'³⁸. וְהֵינּוּ, לְפִי
שְׁפָנִימִית הַסְּבָרָא אֵינוֹ מִתְגַּלֶּה כָּלֵל מִתּוֹךְ הָאוֹתִיּוֹת כִּי
אִם מוֹסְתֵר וְנֶעְלָם. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה גַּם הַמְּשַׁל מְלָבִישׁ
הַשֹּׁכֵל, אֲלֹא שֶׁהוּא לְבוֹשׁ הַמַּעֲלִים יוֹתֵר מֵהָאוֹתִיּוֹת.

וְזֵהוּ עֵינֵן "לְבוּשִׁיהַּ כְּתֹלָג": כִּמּוֹ הַשֹּׁלֵג, שֶׁנִּקְפָּא הַמִּים
וְנִעֲשֶׂה שֹׁלֵג, וְאַחֲרַי כִּי חוֹזֵר וְנִמְסֵה וְהִיא לְמִים, כִּי הַלְבוּשׁ
מַעֲלִים עַל פְּנִימִיּוֹת הַחֻכְמָה, שְׁאֵינוֹ מִתְגַּלֶּה לְהַמְקַבֵּל, כִּי
אִם עוֹמֵד עָלָיו מְלַמֵּעֶלָה בְּבַחֲנִית הַסֵּתֵר וּמִקִּיף. אֲלֹא
שֶׁזֶהוּ בְּשַׁעַת הַהִשְׁפָּעָה, אֲמָנָם אַחֲרַי כִּי יוֹכֵל לְהִיּוֹת
נִמְשָׁךְ גַּם הַפְּנִימִית מִהַעֲלָם אֶל הַגִּילּוּי. וְכִמְשַׁל
הַתְּלָמִיד, דְּאַחֲרַי מ' שְׁנֵין קָאִים אֲדַעְתִּיהַּ דְּרַבִּיהַּ כְּנ"ל.

וְזֵהוּ עֵינֵן שֶׁהַשֹּׁלֵג הִיא אַחֲרַי כִּי לְמִים כו' כְּבָרָאשׁוֹנָה⁴⁰.
וְזֵהוּ עֵינֵן שִׁי"ג תִּיקוּנֵי דִיקְנָא נִקְרָא "לְבוּשִׁיהַּ כְּתֹלָג
חִיּוּר", שֶׁהֵם נִעֲשִׂים גַּם כֵּן לְבוּשִׁים לְאַבְא־וְאֵימָא
דְּאַצִּילוֹת. כִּי הֵנָּה, אֵף עַל פִּי שֶׁהַלְבוּשׁ הוּא נִשְׁפָּל לְהִיּוֹת
נִמוּךְ יוֹתֵר מִהַשֹּׁכֵל, אֲבָל בְּאֵמֶת שָׂרְשׁוֹ מְלַמֵּעֶלָה
מִהַשֹּׁכֵל הַמְּלוּבָשׁ בּוּ.

וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמְקוֹם אַחֲרַי מֵעֵינֵן שְׁלֵמָה, שֶׁשֹּׁכֵב
גּוֹדֵל חֻכְמָתוֹ הִיא מֵה שִׁכְתוּב (מְלָכִים א' ה', יב'): וְיִדְבֵּר
שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מְשָׁל⁴¹.

וְלִכְךָ הַדִּיקְנָא דְאַרְיָר, שֶׁשָּׂרְשָׁה מִמוּחָא־סְתִימָאָה,
שֶׁהִיא לְמַעֲלָה מֵאַבְא־וְאֵימָא דְאַצִּילוֹת, הִיא דּוֹקָא
שְׁנַעֲשִׂית לְבוֹשׁ לְאַבְא־וְאֵימָא כו'. וְכִמּוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת, הַזִּקֵּן
מִתְחִיל לְצִמּוּחַ אַחֲרַי עֲשָׂרִים שָׁנָה, לְפִי שְׂאֵז מְאִירִים

פְּנִימִי. וְהַמְּצוֹת הֵן נִמְשָׁכוֹת מְגוּלְגֻלָּתָא דְאַרְיָר־אַנְפִּין,
שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר מִקִּיף³¹.

וְאֵף עַל גַּב שֶׁעַל הַתּוֹרָה נִאֲמַר (דְּנִיָּאל ז', ט): "לְבוּשִׁיהַּ
כְּתֹלָג חִיּוּר", הִרִי שֶׁהַתּוֹרָה הִיא גַּם כֵּן בְּחִינַת לְבוֹשׁ
וּמִקִּיף – הֵעֲנִין: כִּי "לְבוּשִׁיהַּ כְּתֹלָג חִיּוּר" קָאִי עַל "י"ג
תִּיקוּנֵי דִיקְנָא"³², שֶׁהֵם נִעֲשִׂים לְבוּשִׁים וְחוֹפְפִים עַל
אַבְא־וְאֵימָא. שְׁלִכְךָ נִקְרָא אַבְא־וְאֵימָא דְאַצִּילוֹת,
"הַנְּסִתְרוֹת לֵה" (נְצִיבִים כט, כח). וְכַנּוּדָע ד' הַנְּסִתְרוֹת" הֵינּוּ
י"ה³³, שֶׁהֵם אַבְא־וְאֵימָא. וְזֵה שֶׁנִּקְרָא "נְסִתְרוֹת", הֵינּוּ
לְפִי שֶׁהֵם מְחוּפִים וּמְכוּסִים בְּדִיקְנָא דְאַרְיָר.

וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַדִּיקְנָא הִיא נִמְשָׁכָה מִמוּחָא־סְתִימָאָה³⁴,
וְהִרְמ"ז בְּפִרְשֵׁת בְּרָאשִׁית דִּף ח', כְּתֹב בְּשֵׁם ה' פְּרִי עֵץ
חַיִּים³⁵: "שֶׁהַדִּיקְנָא מְאִירָה וּמִתְכַּוְּנָת מִג' מוֹחִין חב"ד
הַיּוֹשְׁבִין לְעִילָא בְּגוּלְגֻלָּתָא כו'", אֲשֶׁר כֵּל זֶה הוּא לְמַעֲלָה
מֵאַבְא־וְאֵימָא דְאַצִּילוֹת

אֵף עַם כֵּל זֶה הַשְּׁפָלָתָה הוּא יוֹתֵר לְמִשָּׁה, לְהִיּוֹת גַּם
כֵּן לְבוֹשׁ לְאַבְא־וְאֵימָא דְאַצִּילוֹת.

וּפִירוּשׁ וְעֵינֵן הַלְבוּשׁ הֵינּוּ: כִּמּוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשַּׁל
הָאוֹתִיּוֹת הַמְּלָבִישִׁים אֶת הַשֹּׁכֵל³⁶, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי
הָאוֹתִיּוֹת מִתְגַּלֶּה הַשֹּׁכֵל, שֶׁהֵרֵב מִסְבִּיר לְתִלְמִידוֹ הַשֹּׁכֵל
עַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת – הֵינּוּ פְּשׁוּטֵי שֶׁל הַשֹּׁכֵל, אֲבָל פְּנִימִיּוֹת
וְעוֹמֵק הַשֹּׁכֵל אֵינוֹ מִתְגַּלֶּה מִמֶּשׁ בְּהָאוֹתִיּוֹת, כִּי אִם
מוֹסְתֵר וְנֶעְלָם בְּהֵם בְּבַחֲנִית הַסֵּתֵר וְהַעֲלָם.

וְלִכְן אֲמָרוּ רַז"ל: ד' לֹא קָאִים אֵינֶשׁ אֲדַעְתִּיהַּ דְּרַבִּיהַּ
עַד אַרְבַּעִין שָׁנִין³⁷, וְהֵינּוּ מִפְּנֵי שְׁעוֹמֵק הַשֹּׁכֵל שֶׁל
הַשְּׁפָעַת הָרֵב הִיא עֲדִיין בְּבַחֲנִית הַסֵּתֵר וְהַעֲלָם מִמֶּנּוּ.
אֲלֹא שֶׁאֵף עַל פִּי כֵן אַחֲרַי אַרְבַּעִים שְׁנֵין קָאִים, לְפִי
שֶׁמִּכָּל מְקוֹם הִיא "דַּעְתִּיהַּ דְּרַבִּיהַּ" בְּבַחֲנִית מִקִּיף עָלָיו,
שְׁמוּסְתֵר וּמְלוּבָשׁ בְּתוֹךְ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁקֵּבֵל מִרְבוֹ בְּבַחֲנִית
הַסֵּתֵר וְהַעֲלָם, וְאַחֲרַי מ' שְׁנֵין נִמְשָׁךְ מִהַעֲלָם אֶל הַגִּילּוּי.
נִמְצָא מוּכָן מִזֶּה, שֶׁהָאוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵם לְבוּשִׁים, הֵינּוּ

37. (אֵין אֲדָם עוֹמֵד עַל דַּעַת רַבּוֹ עַד אַרְבַּעִים שָׁנָה. עֲבוּדָה זָרָה ה', ב. רֹאֵה
לְקוּשִׁי שִׁיחוֹת חֶלֶק ח עמוד 337).

38. (שׁוֹכְחִים טַעְמֵיהֶם).

39. (זֶהוּ לְשׁוֹנוֹ: "לֵיבָא דְּאִינְשֵׁי לֹא כְתִבִּי. וְאֵף עַל גַּב שֶׁזָּכּוֹר לוֹ לִיסוּד הַטַּעַם,
נִשְׁכַּח מִלְּבוּ יוֹשְׁבוֹ לְטַעְמוֹ, וְאֵין יָכוֹל לֵישְׁבוֹ לְתַת טַעַם הַגֵּן כְּבָרָאשׁוֹנָה").

40. [עֵינֵין מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפִרְשֵׁת שֶׁלֵּךְ לָךְ, בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וַיֹּאמְרוּ כו'
טוֹבָה הָאָרֶץ", בַּעֲנֵן עֲגוּלִים וַיּוֹשֵׁר (לְקַמֵּן שֶׁלֵּךְ לוֹ, א).]

41. [עֵינֵין מִזֶּה רִישׁ פִּרְשֵׁת לָךְ לָךְ, בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "הֵנָּה אֲבָרָם כו'", עֵינֵין
שֵׁם (תּוֹרָה אור יא, א). וּבְדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וְהִבְדִּילָהּ לְפָרוֹכֶת" (תּוֹרָה אור שֵׁם
יב, ד). וּבְפִרְשֵׁת מִקֵּץ, בְּבִיאוֹר עַל מֵאֲמַר רַז"ל "מִזְוָה מִיָּמִין וְגַר חֲנוּכָה
מִשְׁמָאל" (תּוֹרָה אור מִשְׁן מג, ב).

31. (כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב ב' עֵץ חַיִּים" שֵׁם וּבְפֶקֶד ג'. וְעֵינֵין ב' עֵץ חַיִּים" שֵׁם כ"ב
סוּף פֶּקֶד ו' (בְּדַפּוּס שֶׁלְּפָנֵינוּ – שֵׁם כג סוּף פֶּקֶד א)).

32. (וְזֵה חֶלֶק ג נִשָּׂא קְבֹה, סוּף עמוד ב. רֹאֵה לְעִיל בְּבִיאוֹר הָרִאשׁוֹן פֶּקֶד א –
כו, ד).

33. (רֹאֵה לְעִיל רִישׁ פִּרְשֵׁת פְּקוּדֵי רִישׁ פֶּקֶד ב דף ג, ב. וְשֵׁם נִסְמָן).

34. (בְּמֵאמְרֵי אֲדוֹמִיר הָאֲמִיזְעִי וְיִקְרָא חֶלֶק ב עמוד תפו מְבָאֵר הַקּוּשִׁיָּא: "הִלָּא
בְּחִינַת הַדִּיקְנָא נְבוּהָ לְמַעֲלָה מִבְּחִינַת "ה' אֲלֵקִינִי" – וְאֵין יִהְיֶה בְּחִינַת לְבוֹשׁ
לְהֵם". וְרֹאֵה הַקּוּשִׁיָּא בְּאַרְבֹּכָה – שֵׁם עמוד תִּקְטִי).

35. (רֹאֵה שֵׁם הַסִּלְחוֹת פֶּקֶד ה).

36. (רֹאֵה דְּבִיר הַמִּתְחִיל "וּסְפִרְתֶּם" תִּרְס"ו עמוד רטז וּרְפֹד, דְּכָאן מִשְׁמַע שֶׁגַם
הָאוֹרוֹת הֵן עַל יְדֵי פִרְסָא, וְשֵׁם מִפְּרֵשׁ בְּאוֹפֵן אַחֲרַי, עֵינֵין שֵׁם).

ג. והנה, ענין יום הכפורים, יום התשובה להיות מחילת
 עוונות, הוא על ידי התגלות והמשכת הארה גדולה
 ועצומה מאור אין-סוף ברוך-הוא, מה שלמעלה מעלה
 אפילו ממקיפים ופנימיים הנמשכים על ידי תורה ומצות,
 שעל ידי זה מתמלאים הפגמים שבתורה ומצות.
 וענין הארה עצומה זו, היינו, כי הנה מבואר למעלה
 דהמקיפים ופנימיים נמשכים מגלגלתא ומוחא דאריך-
 אנפין. והוה ענין ההמשכה שעל ידי התורה ומצות. אף
 ביום הכפורים, יום התשובה, הוא התגלות עתיקא-
 קדישא, "סתימא דכל סתימין"⁵¹, שלמעלה מבחינת
 גלגלתא וכתר דאריך-אנפין, ונקרא "מקור התענוגים".
 וכמו שכתוב בזה פרשת אמור דף ק"א, א'⁵²: כתיב:
 "כי עמך הסליחה", וכתיב: "כי עמך מקור חיים". פירוש:
 "מקור חיים" הוא מקור התענוגים, שלמעלה מבחינת
 גלגלתא ומוחא-סתימא שזהו בחינת הרצון-עליון
 והחכמה-עילאה. כי רק הארה מבחינת התענוג נמשך
 ומתלבש בהרצון, והוא פנימית הרצון כ'⁵³.
 ולכן בהגלות בחינת עצמות התענוג-עליון – עתיק –
 הוא ממלא כל הפגמים שבמקיפים ופנימיים דגלגלתא
 ומוחא-סתימא. ועל זה אמרו רז"ל⁵⁴: "במקום שבעלי
 תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד".
 ועיין בזה ויקרא דף י"ו עמוד א': ⁵⁵ "מאן ישוב? ישוב
 עתיקא קדישא לאתגלייא" ⁵⁶ כ"ו.
 והוה ענין יום הכפורים. ולכן הכהן גדול שעל ידו
 נמשך המשכה עליונה זו נאמר בו (פרשתנו טו, ד): "בד קדש
 ולבש", והם בגדי לבן, שהוא גוון עצמי⁵⁷, היינו גילוי
 עצמיות התענוג, שהוא פשוט, דהיינו שהוא למעלה
 מבחינת התענוג שמתצמצם להיות מלוכש בחכמה.

המוחין דגדלות⁴², ובמאמר רז"ל⁴³: "ולמכור בנכסי אבי
 עד שיהיה בן עשרים שנה", וכמו שנתבאר במקום אחר⁴⁴.
 נמצא, שערות הדיקנא, אף שהן בחינת שערות לבד,
 עם כל זה הרי הן באין ונמשכין ממוחין-דגדלות,
 שלמעלה מהמוחין שיש לו בתחלה קודם עשרים שנה.
 ולכן גם בן הסריס אין לו זקן⁴⁵, לפי שאין בו כח
 ההולדה. והיינו, לפי שלהיות ההולדה וההשפעה, הוא
 נמשך מהתחזקות המוחין, והסריס שחסר בו כח זה אין
 לו זקן. וכן נשים ש"דעתן קלות"⁴⁶ אין להם זקן כו'.
 והוה ענין שהתורה, ששרשה ממוחא-סתימא,ה
 נקראת גם בן "לבושה", דהיינו בחינת הדיקנא, שהיא
 לבוש לאבא-ואימא. אבל מפל מקום בשרש התורה,
 במוחא-סתימא – היא בחינת אור פנימי.
 והנה "זה לעומת זה" – "התאווה והכבוד" הם פנימיים
 ומקיפים דנוגה: כי "התאווה" להיות בסובאי יין וזוללי
 בשר⁴⁷ זהו מזון ואור פנימי דנוגה. "והכבוד" וגסות הרוח
 בלבישת בגדי כבוד זהו מקיפים דנוגה.
 והוא "זה לעומת זה" – נגד הפנימיים ומקיפים
 דקדושה⁴⁸ הנמשכים על ידי תורה ומצות: שסוד
 הקדושה הוא בחינת ביטול לאור אין-סוף ברוך-הוא.
 והמצות הם בחינת המשכה מלמעלה למטה, שלכך
 נקראים כל המצות על שם צדקה⁴⁹; "צדקת פרונו
 בישראל" (שופטים ה, יא); "משמיא מיהב יחבי כו"⁵⁰ – בחינת
 אור-ישר. וגם בחינת אור-חזר הוא ביטול עצמותו –
 שמואס בחי עולם-הזה. מה שאין בן בחינת נוגה, שהוא
 בחינת יש, הפך הביטול, והוה "התאווה והכבוד". ואין
 צריך לומר דבר איסור גמור חס-ושלום, שהם פנימים
 ומקיפים דג' קליפות הטמאות שלמטה מטה מנוגה כו'.

50. (תענית כה, א).

51. (תקוני זהר בהקדמה "פתח אליהו" יו, א).

52. (ושם): "אמר רבי אבא: בראש השנה נברא אדם, וקאים בדינא קמי מאריה, ותב בתויבתא, וקביל ליה קודשא בריך-הוא. אמר ליה: אדם, אנת תהא סימנא לבניך לדרי דרין, בהאי יומא קיימין בדינא, ואי תובון אגא אקבל לון, ואיקום מבורסיא דדינא, ואתקיים על פורסיא דרחמי, וארחם עליהו. וידו אמר (תהלים קטו, א): 'אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני'. ועל דא כתיב (תהלים קל, ד): 'כי עמך הסליחה למען תנא, וכתוב (תהלים לו, י): 'כי עמך מקור חיים באורך נראה אור'. וראה גם לקמן נשא כט, ג. אור התורה ויקרא ג עמוד תתיקח).

53. (ועיין מה שנתבאר על פסוק ו'איה' אצלו אמו"ן) (לקמן שבועות יח, א ואילך).

54. (ברכות לד, ב. וראה לקוטי שיחות חלק יד עמוד 361).

55. (על הפסוק (מייבא ז, יט): 'ישוב ורחמנו ייבש עונתינו').

56. (מי ישוב? ישוב העתיק הקדוש להתגלות).

57. (ראה אור התורה ויקרא כרך ב ע' תקכח – שכאן משמע ש"לבן" הוא

42. (ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא חלק ב עמוד תקכח: "לקח לא יצמחו גם בנער בן י"ב ויג שנה אם מוח חכמתו רבה").

43. (בבא בתרא כנו, א).

44. (ראה לקמן במדבר ב, א. מסעי צב, ד).

45. (יבמות פ, ב. בענין שאינו מוליד – ראה אור התורה בראשית כרך ה דף תתעט, ב ואילך).

46. (שבת לג, ב. קידושין פ, ב. וראה לקוטי שיחות חלק יז עמוד 149 הערה 14).

47. (בטובאי יין וזוללי בשר: על פי משלי כג, כ).

48. [ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "זאת חנוכת המזבח כו", בענין "הבו לה' קבוד" (לקמן נשא כט, ב)].

49. (ובכל תלמוד ירושלמי היא נקראת בשם מצוה סתם כי כך היה הרגל הלשון לקרוא צדקה בשם מצוה סתם – תניא פרק לו. "וכמו שכתוב (ואתחנן ו, כה): 'וצדקה תהיה לנו כי נשמר' – לקמן אמור לד, ב. 'וכתיב (ישעיה נד, יד): בצדקה תבונני' – לקמן שלח מג, ב. וראה גם לקמן יום הכפורים טט, ג. פרשת ראה כג, ג. שיר השירים טו, ג. ועוד).

דלית ליה שם ידיע"י⁶¹, והוא למעלה מבחינת "סובב כל
עלמין" ו"ממלא כל עלמין". והיינו על ידי "ממעמקים
קראתיו כו" (תהלים קל, א);
ולתוספות ביאור בענין הארה עצומה זו שלמעלה
ממקפים ופנימיים דגלגלתא ומוחא-סתימא, הענין
הוא:
כי הנה למעלה מהתהוות הכלים אין שייך בחינת אור
פנימי ואור מקיף כלל. ששייכות ענין אור פנימי וגם אור
מקיף הוא רק בשנתהוהו בחינת הכלים. אז שייך ענין אור
פנימי המלוכש בהכלי, ואור מקיף שהוא מקיף על האור
פנימי והכלי. מה שאין בן בלמעלה מהתהוות הכלים כו',
אין שייך שם כלל בחינת אור פנימי ואור מקיף.
ובכמו שנתבאר במקום אחר⁶², בפירוש "פי גאה גאה"
(בשלח טו, א);
פירוש "גאה" הוא מלשון התנשאות, מה שלמעלה
מן הכלים, שאינו יכול להתלבש בשום כלי כלל, כי אם
מאיר בבחינת מקיף מלמעלה, והוא בחינת "סובב כל
עלמין". אבל אף על פי כן, מאחר שנקרא "סובב כל
עלמין" הרי יש לו שייכות לבחינת "עלמין", דהיינו
בחינת אור מקיף שיש לו שייכות עם הכלים.
אבל אין-סוף ברוך-הוא, הוא "גאה על גאה"⁶³,
שהוא רם ומתנשא על המקיף והפנימי, "סובב כל
עלמין" ו"ממלא כל עלמין" כו', ואינו בגדר "עלמין" כלל.
וזהו בחינת "אתה הוא ה' לבדך" (נחמיה ט, ו) – "לבדך"
דייקא, שאין שייך לובר "סובב" לבחינת "עלמין" כו'. ועל
זה נאמר (האיינו לב, יב): "ה' בדר ינחנו", בבחינת הוא לבדו
הוא כמו קודם שנברא העולם כו', מה שאין לו שייכות
לבחינת עלמין וכלים, לא בבחינת אור פנימי ולא
בבחינת אור מקיף.
לכן הבה גדול צריך להיות גם בן לבוש בגדי "בד
קדש" – להמשיך מבחינת "בד קדש", בחינת בגדי כהן,
מקפים עליונים.

61. (מי שאין לו שם נודע. על פי תקוני זהר בהקדמה "פתח אליהו" יו, א).
62. (תורה אור בשלח סג, ג).
63. (תרגום אונקלוס: "גאה על גיותנא").

ובכמו שנתבאר במקום אחר⁵⁸, כי מקור התענוג הוא
בחינת עצמותו יתברך. ואינו על דרך משל התענוג
שלמטה באדם, שהתענוג הוא מאיזו דבר שחוץ ממנו,
כמו מלמידת חכמה או איזה מאכל, מה שאין בן בו
יתברך – שאין לו דבר שחוץ ממנו, ובחינת התענוג שבו
היינו שהוא עצמו בחינת תענוג. אלא שנמשך על ידי
צמצום, ומתלבש אחר כך בחכמה. ולכן בחינת בגדי "בד
קדש" זהו גילוי עצמיות התענוג, שאז הוא פשוט, שאינו
מורכב ומלוכש עדיין בשום דבר כו', על דרך משל.
ועוד זאת, כמו שכתב ה"לקוטי תורה" ולהאריך לו:
'בד' נמשך מ'ת' עלמין דכסופין, שהם בחינת אורות
שפע הענין העליון הנמשכים מעתיקא-קדישא כו'. ונקרא
(חיי שרה כג, טו) 'עובר לסוחר' – שהוא מבחינה שלמעלה
מהכתר וגלגלתא, שהוא בחינת מקיף – לשון 'סוחר'.
והמשכה זו הוא מלמעלה יותר מהמקפים הנ"ל⁵⁹.
והבה גדול שלובש בגדי "בד קדש", אשר הבגדים
הם המקפים, היינו שמבחינת "בד קדש" שלמעלה
מהמקפים יומשך להיות בחינת מקיף. דהיינו, מה
שממש ממש נמשך למלאות כל הפגמים שבמקפים
ופנימיים דקדושה כו'. וזהו בענין "עובר לסוחר",
שעוברים ונמשכים בבחינת "סוחר", שהוא בחינת מקיף
כו'. וזהו ענין "ויעבור" די"ג מדות הרכמים (תשא לה, רז).
והנה פירוש "יכפר עליכם לטהר אתכם", היינו
מהמקפים דנוגה, כמו מהכבוד וגסות, שמהם ליכא
בירור והעלאה, כי אם להיות "מחיתי כעב פשעיך וכענן
חטאתיך כו'" (שעשה מד, כב). מה שאין בן מבחינת הפנימיים
דקליפה, כמו התאווה בסובאי יין וזוללי בשר, מאחר
שנעשה מזה חיות פנימי בגוף, הנה יכול להתעלות אחר
כך בשמתפלל ב"עומקא דליבא" כו', ועל זה נאמר "מכל
חטאתיכם תטהרו" – אתם, לא בן מהמקפים.
ועל דרך זה היה גם בן בקרבנות ב' דברים: זריקת
הדם והקטרת אימורים:
הקטרת אימורים – החלב, עם היותו אסור להדיוט,
עולה ונכלל באלקות על ידי אש שלמעלה, שהיה יורד
בדמות אריה – אור ו"ה⁶⁰, מבחינת שם מ"ה כו'. וזהו ענין
בירורי הפנימיים על ידי התשובה.
וזריקת הדם הוא בחינת התעוררות גבורות עליונות
ממקור הגבורות דתהו, להיות על ידי זה בלייה
להמקיפים דנוגה כו'. וזהו "כי ביום הזה יכפר" – "מאן

בכתר, וכן הוא בתורה אור כד, ב).
58. (ראה לקמן הוספות לספר ויקרא נב, א. שלח מז, א).
59. (ובכמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "וישלח יעקב
הנ"ל).
60. (ראה זהר חלק ב יתרו פט, ב).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

16 להעלו' ולברר ניצוצי הקדושה שנפלו באוה"ע על ידי
17 חנוך ומשותלח ונח עד לאברהם שהאבות הן המרכבה
18 והשבטים עד מ"ת כו' ודרך פרט בכל דור ודור נמשך
19 הארה פרטית בכל אלף שנה דו"ו אלפי שנים כו'
20 בשביל ביור פרטי בעה"ד טו"ר כו' ע"י ב' חכמות
21 הנ"ל שבחוץ ירדו לברר כנ"ל. והיינו ע"י מעשה
22 הצדיקי' בתומ"צ וע"י תשובה דבע"ת שכ"ז דרך ירידה
23 בא. אך לא נשלם עדיין שלימות הברורים דרפ"ח עד
24 תשלום הכל בסוף אלף הששי בימות המשיח עד אלף
25 הז' שנק' חד חרוב כו' שאז עולין כל הברורים למעלה
26 מעלה במקור דח"ע למעלה משורש ח"ע עצמית
27 שמתייחדים בתכלית היחוד בעצמות כו' וכנ"ל
28 באריכות. שזהו פי' תרונה שלמעל' הרבה מיחוד מים
29 במים שקודם הבריה שנאמר ורוח אלקים מרחפת
30 ע"פ המים כו' וד"ל:

בראשית ברא כו'. יהי רקיע בתוך המים

1 (כא) והנה מעתה י"ל מ"ש תרונה ל' עתיד שתרונה
2 לעתיד ולא עתה והיינו באלף הז' שיהי'
3 אז עליות העולמות בכלל. ולכאורה לפי כל הנ"ל
4 אדרבא עכשיו דוקא תרונה ב' חכמות הנ"ל שעולין
5 הברורים דרפ"ח כו' בכל דור ודור למעלה על ידי עסק
6 התומ"צ בפומ"מ כו' וד"ל. אך הנה מבואר למעלה בפ'י
7 חכמות בחוץ שזהו ירידה מגבוה לנמוך מח"ע לח"ת
8 וירידה זו צורך עליה היא והיינו דכל וא"ו אלפי שנים
9 דהוי' עולמא אשר שרשן בוח"ק העליונים והן ו"ו ימ"ב
10 יהי' אור אלף שנה הראשונה דבחי' חסד העליון דאצי'
11 כו'. ויהי' רקיע באלף שנה הב' מבחי' הגבורה כו'
12 ובכ"א מהם ירד בחי' ח"ע בח"ת לברר ברורי נוגה כו'
13 רק שבאלף הג' שהוא בחי' ח"ת היה מ"ת שאז היה
14 עיקר שלימות יחוד זה לתקן עה"ד בתומ"צ שקיבלו
15 כנ"י כו'. משא"כ באלף הראשון והשני לא היה רק

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

9 וביאור הדברים יובן על פי מאמר רבותינו זכרונם
10 לברכה במגילה⁸: "במה הארכת ימים? אמר ליה, מימי
11 לא הקפדתי כו'" והם הכל מדת חסידות.
12 וצריך להבין מהו השאלה "במה הארכת", ולמה לא
13 סגי להם אם האריך ימיו מצד שקיים התורה ומצות
14 פדין וכהלכה בדכתיב⁹: "כי היא חייך כו".
15 וגם, למה הוצרכו להשיב להם שטעם אריכות הימים
16 שלהם הוא מצד אותן המדות חסידות דוקא:

1 וענין: מצות הנזירות שנגדל הנזיר פרע² [שע"ד].
2 ואסור לו בלא-תעשה לגלח שערו כל ימי נזרו³
3 [שע"ג].
4 וגם אסור ביין⁴ [שס"ח-שע"ב], ומלטמא למתים⁵
5 [שע"ה, שע"ו]:
6 ופירש האר"ז⁶: כי הנזיר ידמה לעליון. רוצה לומר,
7 לבחינת אריך-אנפין. ועיין שם בטעמי מצות פרישת
8 נשא⁷.

6. שער מאמרי רשב"י – פירוש ספרא דצניעותא פרק א: "בנזיר נאמר 'קדוש' ידמה גדל פרע שער ראשו, יורה כי הנזיר עולה למקום גבוה ידמה לעליון".

7. וְשָׁם: "הנה הנזיר סודו רישא דעתיקא, ולכן אסור לספר רישא. וזה סוד 'קדוש' ידמה גדל פרע".

8. כח. א. וראה שם כו. ב.

9. משלי ד, יג.

1. מצות נזירות: בענין קדושת שערות הנזיר ראה לעיל מצות תגלחת מצורע פרק א עמוד קד. ב. לקוטי תורה צו ו. ד. קדושים לא. ד. (ענין הקדושה לגידול השערות) אמור לב, א. אור התורה בראשית פרק ז תתשפט, ב. נשא רסג ואילך.

2. שְׂנָאָמֶר (נשא ו, ה): "כל ימי נדר נזרו... גדל פרע שער ראשו".

3. שְׂנָאָמֶר (שם): "תער לא יעבר על ראשו".

4. שְׂנָאָמֶר (שם ו, ג): "מיין שְׁכֵר יזיר וגו' וכל משרת עֲנָבִים לא ישתה".

5. שְׂנָאָמֶר (שם ו, רז): "על נפש מת לא יבא. לאֲבִיזוּ וְלֹאֲמוּ וגו' לא יטמא".

על כל פנים למדנו מהזהר, שיש השפעות בעולם
הזה גם כן מבחינת ארץ-אנפין ממש שנמשך רק דרך
מעביר בן"א, והשפעות אלו הם בלי צמצומים, ובשינויים
עילאה¹⁸ משאר השפעות עולם-הזה שרובם ככולם על
ידי הו"א כו' :

ועל פי זה יש לפרש מאמר רבותינו זכרונם לברכה
"במה הארכת ימים", רוצה לומר, בשינוי יותר מנוהג
העולם. ש"שינוייא עילאה" זה ודאי הוא מהשפעת
ארץ-אנפין דוקא, שממנו נמשך "אורכא דיומין"¹⁹.
וכדפירש ב"ראשית חכמה"²⁰.

ולכן שאלו "במה הארכת", ופירש רש"י: "באיזה
זכות", רוצה לומר: באיזה זכות וזית שיומשך עליך
השפעת ארץ-אנפין בעצמו שלא על ידי התלבשות
בן"א בגבורות וצמצומים, רק דרך מעביר לבד, ולא הוה
סגי ליה²¹ בקיום התורה על פי שורת הדין לבד, שהרי
התורה נמשכת מן"א כמו שכתוב²²: "מימינו אש כו".
לכן השיבו שקיים מילי דחסידות.

ועיין שם בגמרא, שרובם רומזים למדות דארץ-
אנפין, כמו "לא עמדתי על מדותי", שהרי כן בארץ-
אנפין נאמר²³ "נושא עון", וכן מדת הוותרנות; וכן "לא
נסתכלתי בדמות אדם רשע", שכן הוא יתברך "טהור
עיניים"²⁴ כו". ומה למדנו, שאם ירצה האדם להמשיך
עליו שפע מארץ-אנפין צריך לעשות איזה זכיות
הנוגעים שם דוקא :

ובזה יובן ענין הנזיר שנקרא "קדוש", לפי שגידול
שערותיו ומניעתו מין וטומאה רומז הכל לארץ-אנפין.
כי שערות הוא בחינת השפעה שמבחינת "מותרי
מוחין"²⁵. והנה בארץ-אנפין להיותו אין-סוף לכן אף
במותרי מוחין שלו יש בהם קדושה נפלאה, והרי כתיב²⁶:
"וזרח משעיר למו", שמשערות דארץ-אנפין נמשך
התהוות חכמה עילאה, מקור התורה כו', מה שאין כן
בן"א יוכל להיות איזה יניקה לחיצונים מהשערות.

אף הענין דמבואר בזהר שלח¹⁰ על פסוק¹¹ "היש בה עץ
אם אין":

רמז להם רמיזא דחכמתא על מה דשאלו בקדמיתא
"היש הוי' בקרבנו אם אין"¹² – אמר: תמוין¹³ תחמון אי
הוה אתחזיא להאי או להאי.

אמר לון:
אי תחמון דאיבא דארעא בשאר ארעי דעלמא, "יש
בה עץ" – אילנא דחי ולא מאתר עילאה יתרי.

ואי תחמון דאיבא דארעא יתרי ומשניא מכל אתר
דעלמא – תנדעון דהא מעתיקא קא נגיד ואתמשך
ההוא שינוייא עילאה מכל אתרי דעלמא, ובדא תנדעון
"היש בה עץ אם אין כו"¹⁴. עד כאן לשונו.

ועיין שם בפירוש הרמ"ז וב"מקדש מלך", דהכוונה –
אם ההשפעה מן"א או מארץ-אנפין, וזהו אם "עץ או
אין".

ואף על גב דכל ההשפעה מקורה מאין-סוף ברוך-
הוא, ואם כן מאי נפקא מיניה בין זו לזו – הרי מכל מקום
על פרחי מקורה מארץ-אנפין, וגם מלמעלה מזה מאור
אין-סוף ממש!

אף הענין, שההשפעה הנמשכת מן"א הוא בבחינת
חסד וגבורה. שהגבורה מצמצם שיהיה בבחינת מיעוט
כראוי לפי המקבילים. ואף על גב דשרש השפעה זו
מאור אין-סוף, מכל מקום היא נמשכת בהתלבשות
ממש תוך הו"א, ו"יורד על פי מדותיו כו"¹⁵, מה שאין
כן ההשפעה הנמשכת מארץ-אנפין – שהוא "רב חסד"
ובלי גבול. ולכן אם "איבא דארעא יתרי ומשניא כו"¹⁶,
היינו מפני שנמשך מארץ-אנפין, שאינו בבחינת
צמצומים כלל.

ואף על גב שגם השפעת ארץ-אנפין נמשך
באמצעות ז"א, היינו דרך "מעביר" לבד ואינו משתנה
האור (עיין רמ"ז שם). ועיין מה שנתבאר במצות ברפת
בהנים¹⁷.

17. לעיל קיב, א.

18. נעלים

19. אריכות ימים.

20. שער האהבה פרק יא. שער הענוה פרק א.

21. ולא היה די לו.

22. ברכה לג, ב.

23. תשא לה, ז. שלח יד, יח. מידה יז, יח.

24. "מראות רע". חבקוק א, יג.

25. ראה זהר חלק ג קלד, א. מבוא שערים שער ה חלק א סוף פרק יג. אור

תורה לרב המגיד ממעורר שם סימן קיח. תלט (הוצאת קה"ת).

26. ברכה לג, ב.

10. חלק ג קנח, ב.

11. שלח יג, ב.

12. בשלח יז, ז.

13. בזהר, תמן.

14. רמז להם רמז חכמה על מה ששאלו בתחלה "היש ה' בקרבנו אם אין".
אמר: שם תראו אם היא ראיה לזה או לזה. אמר להם: אם תראו שפרי הארץ
בשאר ארצות העולם – "יש בה עץ", "עץ החיים", ולא ממקום יותר עליון. ואם
תראו שפרי הארץ יותר ומשנה מכל מקום בעולם, תדעו שהרי מעתיק שופע
ונמשך השינוי העליון ההוא מכל מקומות העולם. ובהו תדעו – "היש בה עץ,
אם אין".

15. תהלים קלג, ב.

16. פרי הארץ יותר ומשנה.

לִידְמוֹת לַמִּדּוֹת דָּן"א, וְאִם כֵּן אֲדַרְבֵּהּ, הַמְּגִדֵל שְׁעָרוֹתָיו
 נִיוּל הוּא, וּמִמָּהוּת הַטְּהָרָה לְגַלְחָם כְּנוֹכֵר בְּרֹאשִׁית
 חֲבִמָּה³⁵, מֵה שְׁאִין כֵּן הַנְּזִיר שְׁמִתְדִמָּה לְאִרִּי-אֲנָפִין
 צָרִיךְ לְגַדֵּל פָּרַע, כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּאִרִּי-אֲנָפִין "וְזָרַח מִשְׁעִיר
 כּו", "קָדוֹשׁ יִהְיֶה". וְאִסּוּר לְשִׁתּוֹת יֵין, שְׁרוּמֹז עַל
 הַגְּבוּרוֹת³⁶, וּבְאִרִּי-אֲנָפִין כּוֹלֵו חֲסָדִים. וְכֵן אִסּוּר
 מִלְטָמָא כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ "טְהוֹר עֵינַיִם כּו":

מצות נזירות, פרשת נשא

וּפְנִינֵךְ אֶצְלִינוּ בְּמִקּוֹם אַחֵר²⁷ בְּבִיאוֹר מֵאֲמֵר רְבוּתִינוּ
 וְכְרוֹנֵם לְבִרְכָּה²⁸ ד' רַבִּי בְּנָאָה הָיָה מִצִּיִּין מְעֵרְתָא
 וְאִשְׁכַּח דְּשִׁרָה "מְעִינָא לִיה לְאַבְרָהָם בְּרִישִׁיה כּו"²⁹.
 וְלִכְךָ בִּז"א מְסַפֵּר רֹאשׁוֹ, כְּנוֹכֵר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה
 וְלִהְיֵרִיז"ל שֶׁשֶׁם³⁰, שֶׁהוּא הַעֲבֵרַת הַשְּׁעָרוֹת. וְעֵינֵין זִהְרִי³¹
 עַל פֶּסוּק³² "וְאִישׁ כִּי יִמְרֹט רֹאשׁוֹ [...] טְהוֹר הוּא כּו"³³.
 וְלִכְךָ כָּל אָדָם מוֹתֵר לוֹ לְגַלְחַת שְׁעָרוֹתָיו (לְבַד הַפְּאוֹת
 וְהַזָּקָן שֶׁהֵם מִהֲאֵרַת אִרִּי-אֲנָפִין בִּז"א³⁴), לְפִי שְׁצִירִי

יִדְנָא קְשִׁיָא, וְכֵן אֲחַעֲבָר מְנִיָּה שְׁעָרָא דְרִישָׁא, אֲתַבְּסֵם, וְדִינִין דְּלִתְתָא לֹא
 אֲזִדְמָנוּ. וּבְגִין כֵּךְ אֲקָרִי טְהוֹר. דְּלֹא אֲקָרִי טְהוֹר אֲלֵא כִּד נָפִיק מִסְטָרָא דְמִסְטָבָא,
 וְכֵן נָפִיק מִן מִסְטָבָא אֲקָרִי טְהוֹר. דְּכִתִּיב (אִיּוֹב יד, ד) 'מִי יִתֵּן טְהוֹר מִטְמָא'.
 'מִטְמָא' וְדֹא, וְהָכָא כְּתִיב וְאִישׁ כִּי יִמְרֹט רֹאשׁוֹ קִרְחַת הוּא טְהוֹר הוּא".

תְּרַגּוּם: וּמִשּׁוּם שֶׁהַדִּינִים הַתַּחְתּוֹנִים אֲחוּזִים וּמְחַבְּרִים בְּשְׁעָרוֹתָיו שֶׁל זֶה, הוּא
 נִקְרָא הַדִּין הַקָּשֶׁה, וְכִשְׁעוֹבֵר מִמֶּנּוּ הַשְּׁעָרָא שֶׁל הָרָשָׁא – נִמְתָּק, וְהַדִּינִים שֶׁל מִשָּׁה
 לֹא מְזִדְמָנִים, וּמִשּׁוּם כֵּךְ נִקְרָא טְהוֹר. שְׁלֹא נִקְרָא טְהוֹר אֲלֵא כְּשִׁיּוּצָא מִצֵּד
 הַטְּמָאָה, וְכִשְׁיּוּצָא מִצֵּד הַטְּמָאָה נִקְרָא טְהוֹר, שְׁכִתּוּב (אִיּוֹב יד, ד) 'מִי יִתֵּן טְהוֹר
 מִטְמָא', 'מִטְמָא' וְדֹא, וְכָאן כְּתוּב וְאִישׁ כִּי יִמְרֹט רֹאשׁוֹ קִרְחַת הוּא טְהוֹר הוּא".

34. רֹאֵה לְעֵיל מִצּוֹת תְּגַלְחַת מְצוּרַע שֶׁם.

35. שְׁעַר הָאֶהָבָה פֶּרֶק א.

36. רֹאֵה זִהְרִי חֶלֶק א קַבָּב, א. סֵפֶר הַלְקוּטִים דֹּא"ח צִמְח צֶדֶק, עֶרֶךְ יֵין עֲמוּד
 תִּשְׁכִּי וְאִילָךְ. וְרֹאֵה גַם לְעֵיל מִצּוֹת נֵר תְּנוּכָה עַב, א: "הֵינִין הוּא בְּחִינַת בִּינָה,
 שֶׁהִיא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת וְרִשְׁפֵּי אֵשׁ".

27. מֵאֲמֵר אֲדַמּוּר הָקָן מִשְׁבֶּת פְּרֶשֶׁת בְּלֶק וּבִיאוֹרוֹ מִיּוֹם א' פְּרֶשֶׁת פִּנְחָס
 תַּקַּע"א. – נִדְפֶּס בְּסֵפֶר הַמֵּאמָרִים תַּקַּע"א. נוֹסַח אַחֵר מִהַמֵּאמָר וּבִיאוֹרוֹ עִם
 הַנְּהוּת הַצִּמְח צֶדֶק נִדְפְּסוּ בְּאוֹר הַתּוֹרָה חִי שְׁרָה (בְּרֹאשִׁית כֶּרֶךְ א) עֲמוּד 238
 עֵינֵין שֶׁם. וּבִשְׁנֵינִים – שֶׁם בְּרֹאשִׁית כֶּרֶךְ ב הוֹסֵפֶת עֲמוּד תַּמֵּב. תּוֹכֵן הַבִּיאוֹר
 מֵאֲדַמּוּר הָאֲמִצְעִי – תּוֹרַת חַיִּים חִי שְׁרָה קַבָּא, א. דְּבוֹר הַמִּתְחִיל "וְהִיָּו חִי
 שְׁרָה".

28. בְּכָא בְּתָרָא נַח, א. וּבִפְירוּשׁ רִשְׁבִּי: "רַבִּי בְּנָאָה .. הִיָּה נִכְנֵס בְּמַעֲרוֹת וּמוֹדֵד
 מִדַּת אֲרָכָן מִבְּפָנִים, וְאַחֵר כֵּךְ מוֹדֵד מִבְּחוּץ כְּנֶגְדּוֹ, וְעֵשָׂה שֶׁם צִיּוֹן סִיד כְּדִי לְהַכִּיר
 מִקּוֹם הַטּוֹמָאָה".

29. וּמִצָּא שְׁשִׁירָה מְעִינָת (מִתּוֹבְנָנֵת) בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם.

30. כְּנִרְאָה הַכּוֹנֵן לְטַעֲמֵי הַמִּצְוֹת שְׁבַחֲהָרָה 7.

31. זִהְרִי חֶלֶק ג מֵ, א. וְרֹאֵה בִיאוֹרֵי הַזִּהְרִי לְהַצִּמְח צֶדֶק כֶּרֶךְ ב עֲמוּד תַּתְנָה.
 אוֹר הַתּוֹרָה וְיִקְרָא כֶּרֶךְ א עֲמוּד רַחַת.

32. תּוֹרַת יֵין מ.

33. וְשֶׁם: "וּמִשּׁוּם דִּינֵי תַתָּאי מִתְאַחֵד וּמִתְחַבֵּר בְּשְׁעָרֵי דְהֹא, אֲקָרִי הוּא

ד.

הוֹד כ"ק אֲדַמּוּר מֵרַנָּא וּרְבִנָּא שְׁמוּאֵל – אֲדַמּוּר מוֹהֵר"ש

תּוֹרַת שְׁמוּאֵל – תַּרל"ב

כִּמָּה בַּחִי' ג"ע כִּמ"ש בִּמ"א, מ"מ בִּד"כ נַחֲלָקוּ עַל ב' בַּחִי'
 בַּחִי' ג"ע הַעֲלִיּוֹן וְהַתַּחְתּוֹן כִּמ"ש בִּסְפָרִים, וְנִמְצָא כִּי
 ג"ע וְעוֹה"ב נִקְ' אֶרֶץ. וּלְפ"ז צ"ל מ"ש בִּפ' פִּנְחָס אֶךְ
 בְּגוֹרֵל יַחֲלַק אֶת הָאֶרֶץ אִם כִּי הַכּוֹנוּנָה הַפְּשוּטָה הוּא
 הָאֶרֶץ דֹּאח"פ הַגִּשְׁמִי מ"מ נִכְלָל בִּזָּה כֹּל בַּחִי' שֶׁנִּקְ'
 אֶרֶץ, אֲשֶׁר לִכְאוּ יִפְלֹא הָאִיךְ שִׁיךְ עֵנִין גּוֹרֵל ע"ז, וְמָה
 שִׁיךְ חִלּוּקַת דְּבַר זֶה בְּגוֹרֵל שֶׁהוּא לְמַעֲלָה מִן הַטּוֹרָה,
 הִלָּא זֶה תְּלוּי בִּזְכוּת וְכִמְאֲרִיז"ל חֲגִיגָה דִּט"ו א' זָכָה
 נוֹטֵל חֲלָקוֹ וְחֲלַק חֲבִירוֹ, א"כ ה"ז תְּלוּי בִּזְכוּת, וְכַעֲנִין
 ע"ב סִנְהֶדְרִין שִׁישׁוּבִין וְדִנִּין בְּהִיכַל הַזְכוּת, כִּמ"ש מִזָּה
 בִּמ"א ע' בִּד"ה וְה' פֶּקֶד, וּבַהֲגָהוֹת לִד"ה יִסּוּבְכַנְהוּ
 יִבּוֹנְנָהוּ, וְגַם הָאִיךְ נוֹטֵל חֲלַק חֲבִירוֹ, הִלָּא וְעַמֵּךְ כּוֹלֵם
 וְגו' יִירָשׁוּ אֶרֶץ כְּתִי'.

וּבְכַדִּי תַּוּוֹךְ כֹּל מֵאֲרִיז"ל אֵלּוּ צ"ל תַּחֲלָה מֵאֲרִיז"ל
 בִּפ"ד דְּבִרְכוּת דָּךְ"ח ע"ב בְּרִיב"ז שֶׁאִמֵּר אִינִי
 יוֹדַע בְּאִיזָה דֶּרֶךְ מוֹלִיכִין כּו', שֶׁהוּא תַּמּוּהָ שְׁלֹמֵד

קְרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאוֹי לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאוּהוּ בְּאִמְתָּ, וְצ"ל
 מָה שֶׁא' תַּחֲלָה לְכָל קוֹרְאוֹי וְאֲח"כ הַתַּנָּה
 שֶׁהַקְרִיאָה יִהְיֶה בְּאִמְתָּ דּוֹקָא, וְגַם צ"ל הִיתְכֵּן לֹאמֹר
 שֶׁהַקְרִיאָה שְׁקוֹרְאִין לְהַקְב"ה יִהְיֶה אִינֶה שֶׁל אִמְתָּ הִלָּא
 קִמִּי שְׁמִיא גִּלְיָא הַכֹּל וְהָאִיךְ יַעֲמוּד קִמִּי לְקִרְאוֹת
 וּלְבַקֵּשׁ וּלְבוֹ לֹא נִכּוֹן עֲמוּ.

אֶךְ הַעֲנִין יוֹבֵן בַּהֲקֵדֶם מֵאֲרִיז"ל בְּמִשְׁנַה ר"פ יו"ד
 דְּסִנְהֶדְרִין כֹּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹה"ב שֶׁנֶּא'
 וְעַמֵּךְ וְגו' יִירָשׁוּ אֶרֶץ, נִמְצָא מִפְּרֹשׁ אֶרֶץ עַל עוֹה"ב.
 וּבִמְד"ר בְּשִׁלַּח פ' ק"ה ע"פ מִבִּיאַךְ אֵל אֶרֶץ טוֹבָה
 אִמְרוּ רִז"ל לְרֹאוֹת שׁוֹלְחַן שֶׁהוּא עֵרוֹךְ בִּג"ע, נִמְצָא
 מִפְּרֹשׁ אֶרֶץ ג"ע, וְכִתִּי בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים הַכּוֹנוּנָה עַל ב'
 בַּחִי' ג"ע הַעֲלִיּוֹן וְהַתַּחְתּוֹן שְׁשׁוּרֶשׁם אֶרֶץ עֵילָאָה וְאֶרֶץ
 תַּתָּאָה, ע' בִּת"א ד"ה וְיִשָּׁב יַעֲקֹב בְּעֵינֵין אֶרֶץ מִגּוּרֵי
 אֲבִיו בְּאֶרֶץ כּו', שִׁז"ע אֲרִצוֹת הַחַיִּים, וְע' בִּלְק"ת בִּד"ה
 קִמְיַפְלָגִי בְּמַתִּיבְתָּא דְרַקִּיעַ וּבַהֲגָהוֹת לְשֶׁם. וְהַגֵּם כִּי יֵשׁ

ספירת הכתר שכלולים בו כל הע"ס, וא"כ מזה מוכרח
לאמר שא"א להשיג מהות הנשמה מאחר שהיא
למעלה מן הדעת והשכל, וזהו שאמר הכתוב בשה"ש
(ססי' ו' י"ב) לא ידעתי נפשי, ששרש הנפש הוא בחי'
יחידה שבנפש היא למעלה מן הדעת, וכמ"ש במק"מ
ר"פ צו דף ק"ו ע"ב בשם ספר ערוגת הבושם ע"פ
הנ"ל ששרש הנפש הוא מרדל"א, וע' בלק"ת בבאיור
ע"פ עלי באר, ולכן אדם הוא אדמה לעליון כו' וזהו
ג"כ בחי' מצחא שע"ז נאמר אשר לא ישב אדם שם
ע"ש.

קדוב ה' לכל קוראיו כו' (2)

בס"ד, ש"פ פנחס.

שמונים שנה תורה ולא הלך ד' אמות בלא תורה
ובלא תפילין כמשארו"ל בספ"ב דסוכה דף ק"ח א'
והי' חסיד מופלג, איך אמר איני יודע. והענין הוא
דהנה ענין הנשמה נשמת האדם היא לא כמו
שסוברים העולם שהוא בחי' שכל, וכענין דכתיב
ראשית חכמה כו', שהרי אומרים על אדם כשמשבחים
אותו שהוא בר שכל, וא"כ מוכרח לומר שיש מי
שעליו אומרים שהוא בר שכל, והשכל הוא זיו והארה
מן עיקר הדבר שאומרים עליו, שזהו בחי' הנשמה
שנק' יחידה כו' והיא מתלבשת באור השכל והיא נק'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

ולכן אנו רואים, שגם בעובדי ה' הרחוקים לגמרי
מכל דבר רע, הנה על ידי הראיה מתעוררים ומתפעלים
קצת (לכד באותן שהעבודה פועל בהם שלפי שעה על כל
פנים המה מופשטים מן הגשם, שבעת ההיא אינם מתפעלים
משום דבר). רק להיותם עובדי ה', אין זה עושה בהם
איהו חקיקה חס ושלום, כי אם הוא בהעברה בעלמא,
ומיד יקשר את עצמו אל מה שהוא מקושר, ונשכח
הדבר מלבו.

אבל אותם שאינם עובדי ה' בדבועי, הרי הם נלכדים
בפח הזה, והיא המביאם לכל דבר רע רחמנא לצלן,
ומוריד אותם לשאול תחתית ה' ישמרנו ויצילנו.

וכל מי שחש לנפשו שלא להביאה לידי טומאה
רחמנא לצלן, יגדיר את עצמו בחוש הראיה. ואם הדבר
קשה לו, יתגבר על עצמו בכל תוקף ועוז, וידע אשר
ממש בנפשו הוא. ואם לא יגדיר את עצמו בזה, כל
עבודתו כאין וכאפס נחשב, ולא יפעול דבר ביגיעתו
ועבודתו, ואדרבא, ירד רחמנא לצלן מטה מטה.

ועל כן יתגבר באר' להגדיר את עצמו בכל תוקף
ועוז. וגם אם יהיה ניכר, אל יחוש לשיחות בני אדם.

(ב) והנה זאת ודאי אשר צריך להיות גם יראה, ואדרבה,
היראה היא מוכרחת להיות בכל אחד ואחד ממש, שאי
אפשר להיות בלעד, והיא גם התחלת העבודה
ויסודה. אמנם לא זו היא העבודה והגיעה דתפלה.
דהנה, היראה המוכרחת להיות בכל אחד ואחד, הוא
ענין יראת חטא, והוא שירא לעשות כל דבר שהוא נגד
הי' ורצונו יתברך. ולא דוקא בדבר חטא ועון בפועל
ממש, כי אם ההגדרה בהחשים שלו, להיות עוצם עיניו
מלראות ברע ואוטם אנו משמוע דבר רע. והיינו שחוש
הראיה שלו אינו פתוח לראות כל מה שלפניו, וכל שכן
בראיה והסתכלות האטורה.

אשר באמת, הראיה וכל שכן ההסתכלות היא הסבה
הגורמת לכל דבר רע, והיא המביאה לרע גמור רחמנא
לצלן. וכמאמר: "עניא ולבא תרין סרטורין דעבירה,
העין רואה והלב חומד", ו"כל המסתכל כו' סוף בא לידי
עבירה"². וכנודע³ דעיקר התענוג הוא בחוש הראיה,
והסומא אין לו⁴ תענוג בשום דבר. וכמו שנתבאר במקום
אחר⁵ בענין "שמחנו כימות עניתנו"⁶. ועל כן הראיה
מעורר התענוג שבנפשו.

פרשה סה, יג - הובאו במקומות שנסמנו בהערה הקאה. וראה גם ספר
המאמרים תרע"א עמוד ו.

5. דבור המתחיל "ויעקב וירעקב" באור התורה עקב - דברים חלק ה עמוד
ביב. ובספר המאמרים תרל"ה חלק ב עמוד תיג.

6. תהלים צ, טו.

7. יתגבר באר' על פי אבות פרק ה משנה כ. שלחן ערוך אורח חיים בתחלתו.

1. ראה ירושלמי ברכות פרק א הלכה ה. במקדש רבה סוף פרשת שלח. רש"י
וראב"ע שלח טו, לט.

2. מסכת דרך ארץ רבה פרק א. ושמ: הצופה.

3. ראה בארוכה ספר המאמרים תרס"ב עמוד רכב ואילך. תש"ט עמוד מה
ואילך.

4. והסומא אין לו: להעיר מיומא עד, ב. ו"אינו דומה מי שרואה ואוכל למי
שאינו רואה ואוכל. . . לסומא שאוכלין ואין שבעין" וראה גם כן בראשית רבה

וְהָיָה בְּדִבְרֵי הַנּוֹגֵעַ לַחַיִּי הַנֶּפֶשׁ בְּגִשְׁמִיּוֹת אֵינָם מְבִיטִים
עַל שׁוֹם דְּבַר, וְכָל שֶׁכֵּן בַּהֲנוֹגֵעַ לַחַיִּי הַנֶּפֶשׁ הָרוּחָנִי.

וְהַכְּבִידוֹת בְּזֶה הֵינָּה רַק בַּעֲת הָרֵאשׁוֹנָה, שְׁצָרִיק
לְהַכְבִּיד עַל עֲצָמוֹ וּלְהַתְגַּבֵּר עַל טִבְעוֹ וּרְצוֹנוֹ, וּבְמִשְׁךְ
הַזְמָן יִתְגַּלֵּל כִּי. וּבַהֲגִדְרָה זֹאת יִמָּצֵא מְנוּחַ לִנְפְשׁוֹ מִכְמָה
רַעוּת וּבִלְבּוֹלִים, וְאָז יוּכַל לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ, וּבִיגִיעָתוֹ
יִפְעֹל יִשׁוּעוֹת בְּנִפְשׁוֹ בְּעֶזְרָתוֹ יִתְבָּרֵךְ.

וְהִנֵּה יִשְׁנֵם בְּנֵי אָדָם אֲשֶׁר רְחוּקִים הֵמָּה מֵאִיזָה דְּבַר רַע
בְּפוֹעֵל חֵס וְשְׁלוֹם, אֲבָל לָבֵם מוֹשֵׁךְ אוֹתָם לְרָאוֹת
וּלְהַבִּיט. וְהַהֲבָטָה הִיא כְּמוֹ בְּקֶר רֹוֹה, וְאֵינּוּ מְרַגִּישׁ
בְּעֲצָמוֹ בַּעֲת מַעֲשֵׂה אִיזָה הַתַּפְעֻלוֹת, וּבְאֵמֶת סִיבַת
הַמְּשִׁיכָה הוּא מִפְּנֵי שֶׁתַּעֲנוּג נִפְשׁוֹ בְּעֶצֶם הוּא מְקוּשֶׁר
בְּזֶה.

(וְעַל דֶּרֶךְ הַמְּבוֹאֵר בְּעֵנִין "אֵינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה דֶּרֶךְ כִּי"⁸,
שֶׁיּוּכַל לְהִיט דְּבִכּוּחַת הַגְּלוּיִם הוּא בַּעֲסֵק הַתּוֹרָה וְעֲבוֹדָה,
וְעֶצֶם נִפְשׁוֹ הִיא בְּתוֹךְ הַקְּלִיפוֹת וְהַסְטֵרָא אַחֲרָא כִּי, כֵּן הוּא
בְּדִבְרֵי הַזֶּה, שֶׁגַּם שְׁהוּא רְחוּק מִרַע בְּפוֹעֵל מִמֶּשׁ, וְאִדְרָבָא הוּא
עוֹשֶׂה טוֹב בְּכּוּחוֹתָיו הַגְּלוּיִם, מִכָּל מְקוֹם עֶצֶם תַּעֲנוּג נִפְשׁוֹ הוּא
מִשְׁקַע וּמְקוּשֶׁר בְּעֵנִין רַע רַחֲמֵנָא לְצֻלָּן, וְזֹאת הִיא סִיבַת
הַמְּשִׁיכָה אֶל הַהֲבָטָה (וְהַהֲסַתְּפוֹת)

וְהַהֲבָטָה, עִם הַיּוֹתֵה בְּקֶר רֹוֹחַ לְכֹאֲוֹרָה, הִנֵּה הִיא
עוֹשֶׂה רוּשֵׁם וְחִקִּיקָה גְּדוּלָּה בְּנִפְשׁוֹ, וְלֹא תַעֲבוּרִי בְּלִי
הַתַּעֲוִירוֹת רַע בְּהַתְּגַלּוֹת רַחֲמֵנָא לְצֻלָּן.

(וְעֵנִין הַקְּרִירוֹת בְּזֶה, בְּאֵמֶת הוּא מַחֲמַת עוֹצֵם טְרִדְתּוֹ
בְּהַהֲבָטָה, וְהוּא כֹחַ הַתַּעֲנוּג הַנֶּעֱלָם שֶׁבְּנִפְשׁוֹ שָׂבָא בְּהִרְאִיָּה
וְהַהֲבָטָה, וְהִיא כְּמוֹ נִקְוָה וּמְקוֹר הָרַע רַחֲמֵנָא לְצֻלָּן. וְכַנּוּדֵעַ,
שֶׁבְּנִקְוָה הַמְּקוֹרִיית אֵין בְּזֶה הַתַּפְעֻלוֹת בְּהַתְּגַלּוֹת)

וְהִיא מִתַּפְשֻׁטֶת וּמוֹצִיאָה לְהַתְּגַלּוֹת עוֹמֵק הָרַע
רַחֲמֵנָא לְצֻלָּן, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יִשְׁמְרֵינוּ מִכָּל רַע. וְרַבּוּתֵינוּ
זְכוּרֹנִם לְבִרְכָּה אֲמִרָּה¹⁰, מֵרֵאוֹת עֵינֵיהֶם שֶׁל הַצַּדִּיקִים
מַעֲלִים אוֹתָם לְגְדוּלָּה, וְהוּא עֵנִין "לְאַסְתְּכָלָא בִּיקְרָא
דְּמִלְכָּא"¹¹, בְּכַחֲנִית דְּבִיקוֹת נִפְשׁוֹ בְּעֶצֶם הַתַּעֲנוּג שָׁבוּ –
בְּכַחֲנִית עֲצָמוֹת אוֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא. וְהַיְהִיפֵךְ הוּא

בְּלַעֲנֻמַּת זֶה כִּי. וְהַחֻבָּכָה הִיא עַל כָּל אָדָם לְהַתְּגַבֵּר עַל
עֲצָמוֹ, וּלְהַגְדִּיר אֶת עֲצָמוֹ בַּחוּשׁ הָרִאִיָּה, וּבְזֶה יִצִּיל אֶת
נִפְשׁוֹ מִן הָרַע, וְאָז תִּהְיֶה עֲבוֹדָתוֹ רְצוּיָה, וְיִפְעֹל יִשׁוּעוֹת
בְּנִפְשׁוֹ, וְיַעֲלֶה מַעֲלָה כִּי.

וְכֵן בַּחוּשׁ הַשְּׁמִיעָה, אוֹטֵם אֲזָנוֹ מִשְׁמוֹעַ דְּבוּרִים
הָאֲסוּרִים, כְּמוֹ דְּבָרֵי הוֹלָלוֹת וְלִיצְנוֹת וְכָל דְּבַר שְׂאִינוֹ
הַגּוֹן, וְכִמּוֹ שְׂאִמְרוּ רַ"ל בְּכַתּוּבוֹת דָּף ה' סוֹף עֲמוּד א'
עַל פְּסוּק¹² "וַיִּתֵּד תִּהְיֶה לָךְ עַל אֲזָנְךָ"¹³.

וְכֵן גַּם דְּבָרִים בְּטָלִים, שֶׁגַּם הֵמָּה פּוֹעֲלִים פְּעוּלָה רַעָה
בְּנִפְשׁוֹ. וְכִמּוֹ שְׂאִמְרוּ רַ"ל שִׁם¹⁴: "אֵל יִשְׁמִיעַ אָדָם לְאֲזָנוֹ
דְּבָרִים בְּטָלִים מִפְּנֵי שֶׁהֵן נְכוּוֹת תַּחֲלָה לְאִבְרִים", הִרִי
שֶׁגַּם הֵמָּה בּוֹיָה לִנְפֶּשׁ כִּי.

וְכֵן הַהֲגִדְרָה בְּדַבּוּר, שְׂלֹא יִדְבֵּר דְּבוּרִים הָאֲסוּרִים
כְּמוֹ דְּבוּרִים הַנִּ"ל, וְלִשׁוֹן הָרַע וּרְכִילוֹת וּבִהְאִי גּוֹוָנָא,
וְלֹא דְבָרִים בְּטָלִים, וְלֹא יִרְחִיב פִּי וּלְשׁוֹנוֹ בְּשׁוֹם דְּבַר.
וּבְדֶרֶךְ כָּלֵל הוּא מוֹגֵדֵר בְּכָל הַחוּשִׁים וְהַכּוּחוֹת שְׁלוֹ
מִפְּנֵי פַחַד אֱלֹקִים שְׁעָלָיו. וְהוּא עֵנִין "קְבַלְתָּ עוֹל מַלְכוּת
שְׁמַיִם".

כִּי הַהִיפּוּךְ מִזֶּה הוּא פְּרִיקַת עוֹל, וְהוּא הַהוֹלֵךְ
בְּשִׁרְיֹוֹת לְבוֹ לְמַלְאוֹת תַּאֲוָתוֹ לְכָל אֲשֶׁר יִרְצֶה. וְלֹא
דוֹקָא בְּדַבְרֵי תַאֲוָה בְּפוֹעֵל, כִּי אִם גַּם הַפְּתִיחָה בַּחוּשִׁים
שְׁלוֹ לְדַבֵּר כָּל מַה שְּׁעוֹלָה עַל רוּחוֹ, גַּם דְּבוּר הָאֲסוּר;
וְכֵן לְשִׁמוֹעַ וּלְרֹאוֹת הַכָּל, שֶׁהֵן הַשְּׁעָרִים וְהַמְּקוֹרִים
הַמְּבִיאִים לִידֵי תַאֲוָה וְלִידֵי רַע גְּמוּר רַחֲמֵנָא לְצֻלָּן כִּנ"ל.
וְסַבַּת הַפְּתִיחָה הַזֹּאת, הוּא מִפְּנֵי פְּרִיקַת עוֹל מַלְכוּת
שְׁמַיִם, שְׁהוּא כְּמוֹ חֲפָשִׁי לְעֲצָמוֹ (בְּלִשׁוֹן אִידִישׁ: זִייער פֿריי
בִּי זִיךְ, עַר פֿילט קִיין עוֹל אוֹיף זִיךְ¹⁵). וּמִשּׁוֹם זֶה יַעֲשֶׂה מַה
שֶׁלְּבוֹ חֲפִץ.

וְכִמּוֹ בְּטִבְעֵי בְּנֵי אָדָם, הִרִי אֵינוֹ דּוֹמֶה הָאָדָם כְּמוֹ
שְׁהוּא בְּבִיתוֹ בְּפְנֵי עֲצָמוֹ וְכִמּוֹ שִׁיּוֹשֵׁב עִם אַחֲרִים, וְכָל
שֶׁכֵּן עִם גְּדוּלִים וְטוֹבִים מִמֶּנּוּ¹⁶, שֶׁמַּעֲצִיר אֶת עֲצָמוֹ בְּכָל
הַכּוּחוֹת שְׁלוֹ, וְעַל כּוֹלֵם בְּחֻשְׁבוֹן בּוֹא אֵיךְ לַעֲמֹד וּלְיֹשֵׁב
וְאֵיךְ לְדַבֵּר; אֲבָל בְּבִיתוֹ כְּשֶׁהוּא לְעֲצָמוֹ, לֹא יִתְחַשֵּׁב
כָּלֵל, וְיִשֵּׂה עַל צִדּוֹ אוֹ יִשְׁכַּב וְיִדְבֵּר בְּכָל הַעוֹלָה עַל רוּחוֹ.

13. "אל תקרי אונק אלא על אונק, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח
אצבעו באזניו. והיינו דאמר רבי אלעזר: מפני מה אצבעותיו של אדם דומות
ליתדות... שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, יניח אצבעותיו באזניו".

14. ה, ב.

15. מאוד חפשי בעצמו הוא לא מרגיש שום עול עליו.

16. להעיר מרמ"א ריש אורח חיים: "כִּי אֵין יְשִׁיבַת הָאָדָם וְהַתְּנוּעוֹתָיו וְעַסְקוֹ
וְהוּא לְבִדּוֹ בְּבִיתוֹ, כִּישִׁיבָתוֹ וְהַתְּנוּעוֹתָיו וְעַסְקוֹ וְהוּא לְפָנֵי מֶלֶךְ גְּדוּל; וְלֹא דִיבּוּר
וְהִרְחַבְתָּ פִּי כְּרַצוֹנוֹ, וְהוּא עִם אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ וְקִרְוָיו, כְּדִיבּוּרֵי בְּמוֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ".
וְרִאֵה תְּנִיָּא פֶּרֶק מֵא (נז, א).

17. יהושע ג, יא.

8. וְעַל דֶּרֶךְ הַמְּבוֹאֵר: רֵאָה לְקוּטִי תוֹרָה "קִיצוּרִים לְדַבּוּר הַמַּתְחִיל וְלֹא תִשְׁבִּית"
(בְּסוֹף וִיקְרָא וּג, סוֹף עֲמוּד ד), דְּבוּר הַמַּתְחִיל "אֲשֶׁר־נָ" תְּרִצִּי' (נִדְפֵס בְּקוֹנְטֵרַס
לֵב וְסֵפֶר הַמֵּאמָרִים תְּרִצִּי' עֲמוּד 49).

וְרִאֵה גַם מֵאמָרֵי אֲדִמּוֹרֵר הַזֶּקֶן הַקָּצֵרִים עֲמוּד שט. אוֹר הַתּוֹרָה (בְּמִדְרָךְ כֶּרֶךְ ד)
רִישׁ פֶּרֶשׁת פִּנְחָס.

9. וְלֹא תַעֲבוּר: לְהַעִיר מִמוֹשְׁנָה זָבִים פֶּרֶק ב מִשְׁנָה ב: "רֵאָה עַד שְׁלֹא הִרְהִיר".

10. אֶסְתֵּר רַבָּה פֶּרֶשָׁה ז, ט.

11. לְהַסְתַּכַּל (לְהַתְּנוּג) בְּכַבּוֹד הַמֶּלֶךְ. וְהֵר ח"ג יח, ב. וְעוֹד.

12. תַּצֵּא כג, יד.

מלכות שמים שעליו. והיראה היא במקום שצריך התגברות
לגדור את עצמו, והיינו שמגדיר את עצמו מפני היראה ופחד
אלקים שנגד עיניו, ו"יראת אלקים" היא בהתגלות יותר
מ"יראת חטא", והיינו שיש בזה יותר הרגש אלקי הבא על ידי
איזה התבוננות באלקות, וכמו שיתבאר²⁰ בענין "ייראו מה'
כל הארץ בו"²¹.

ובכח ההגדרה בחושים הנ"ל, כן הוא ההגדרה בחוש
המחשבה – שלא לחשוב מחשבות זרות ולא יביא את
עצמו לידי הרהור מפני פחד אלקים בו.

והנה לכאורה סיבת המחשבות זרות והרהורים רעים
הוא מחומריות המדות טבעיים. דמפני שמתאווה בלבו
דבר תאוה וחמדה, הרי זה עולה מן הלב אל המוח
לחשוב ולהרהר בזה, וכאשר פועל זיכרון המדות
הטבעיים שלו, שאינו מתאווה דברים חומרים, ממילא
אינם נופלים לו מחשבות והרהורים בו. וכמו שאנו
רואין בחוש, דכאשר פועלים בעבודה הכנעת המדות
טבעיים – יעבור משך זמן שלא יפלו לו מחשבות זרות
כלל, וכאשר מתרפים בעבודה ומתגברים המדות
בחומריות – באים המחשבות המבלבלים בו.

(והנה בחומריות המדות ותאוותם יש כמה פרטים, וכל
אחד ואחד יודע בנפשו איזה ענין פרטי מגיע לחלקו לברר
ולזכר. אך בדרך כלל הפל תלוי בתאוות אכילה. וכמאמר: "אין
ארי נזהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר"²²,
וכמאמר: "מלי" בריסיה זינא בישא"²³, וכמו שכתוב
ו"ישמן ישורון בו"²⁴).

והיא הסיבה הגורמת לכל המדות רעות. וכמו שכתוב
ו"יאכל וישת ויקם וילך"²⁵ – "שיצא מעולמו בו"²⁶. וכמו
"בן סורר ומורה"²⁷ – ש"גידול על שם סופו בו"²⁸ (ולאו
דוקא בלסטיות²⁹, אלא בכל המדות רעות). וזיכרון המדה
הרעה הזאת הוא המסייע והמקיל זיכרון כל המדות, כי
בחלישות המדה הזאת, היינו שאינו למלאות תאוות
נפשו – נחלשים כל המדות).

וכן הוא ברוחניות, הפתיחה בהחושים, שאין מעצור
לרוחו לראות ולהביט וכו', הוא מפני שאין עליו עול
מלכות שמים כלל, שאינו נרגש בו כלל (גם לא בהעלם)
עול האדון – "אדון כל הארץ"¹⁷ ברוך הוא אשר מייחד
מלכותו יתברך עלינו בפרט, לכן יעשה כל מה שיהפוך,
ומשום זה לא ישים פחד אלקים נגד עיניו כלל וכלל,
והיינו, שלא יפול לבו ולא יחוש כלל על שזהו נגד רצון
ה' ואשר פוגם בנשמתו לשחתה לגמרי רחמנא לצלן.

אבל בשיש עליו עול מלכות שמים, הרי הוא מוגדר
ומכוון בכל החושים שלו.

וכמו העבד¹⁸ שהוא מכוון תמיד מפני עול האדון
שעליו, ואין לו שום חפשית ופתיחה בעצמו (ער איז ניש
פריי און ניש אפען ביי זיך, נאר שטענדיג פארקוועטשט און ווי
פארצאמט)¹⁹ מפני שנגרש בו תמיד עול האדון. וגם
בשהוא מרוחק מן האדון, אינו יוצא מן העול הזה
הנרגש בו תמיד, והוא מורגל בעול הזה, שאינו כבד
עליו כלל, ואינו יודע אחרת כלל, וכמו שנתבאר במקום
אחר;

וכמו כן הוא בעול מלכות שמים, שנגרש בו תמיד
שיש לו אדון עליו, והרגש זה אינו בהתגלות בהכחות,
כי אם הרגש נעלם, שיש עליו עול המכוון אותו ומגדיר
אותו בהחושים שלו לבלי להתפשט בהם נגד רצון ה'
חס ושלום. וכמו כן יהיה פחד אלקים תמיד לנגד עיניו,
שירא למרוד במלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא
בו.

(ד"עול מלכות שמים" ו"יראת חטא" ו"יראת אלקים" –
הכל אחד, רק דעול מלכות שמים הוא בהעלם, ויראת חטא
ויראת אלקים הוא בהתגלות, והיינו התעוררות נגלה בהכחות.

ולכן "עול מלכות שמים" הוא מה שפועל בדרך ממילא,
היינו שהוא מוגדר ממילא בהכחות והחושים. כמו שאינו רואה
ואינו שומע וכו', וכמו כן אינו מתאווה או אינו כועס מפני עול

25. תולדות כה, לד.

26. בראשית רבה (וילנא) פרשת תולדות פרשה סג, יד: "מעולמו יצא".

27. תצא בא, יח. וברשי" (על פי הגמרא סנהדרין עב, א): בן סורר ומורה אינו
חייב עד שיגנוב ויאכל תרסימיר כשר וישתה חצי לוג יין. שנאמר (פסוק ב) וזולל
וסובא, ונאמר (משלי כג, ב) אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו. ובן סורר
ומורה נהרג על שם סופו. הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו
ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות.

28. משנה סנהדרין עא, ב.

29. "מלסטם את הבריות" – רשי"י שבהערה 77.

18. וכתו העבד: ראה דבור המותחיל "מקנה רב" (בהמשך "יום טוב של ראש
השנה" רס"ו ועמוד תי (שט) ואילך).

19. הוא לא חקשי ולא פתוח לעצמו אלא תמיד מכוון וחסום.

20. לקמן פרק ג.

21. תהלים לג, ח.

22. ברכות לב, א.

23. ברכות שם: "היינו דאמרי אינשי: מלי בריסיה זני ביש". וברשי"י: "מילוי
הכרס הוא ממני חטאים הרעים. זני. מתרגמין "למינהו" (בראשית א, יב) –
לזנוהו".

24. האינו לב, טו.

ו.

הור כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

הרי יש בה ב' ענינים, עצם הכלי והוא מה שהיא כלי
שמוש לאותו השמוש שהיא מיעדה, אם לקבלת אכלין
או משקין או שאר עניני שמוש, והב' הוא יפי הכלי,
דכיפי זה הרי יש בה חכמה עמקה ונפלאה מה שמעלת
חן, ועם היות שאינו נוגע כל כך לעצם ענין תכין הכלי
מה שהיא כלי לקבלה, ומכל מקום יש בזה איזה יחס
גם אל התכין של הכלי, ובזה נראה גדל חכמת האמן
הפועל ועושה כלי מפארה כזו, ואחר כל זה עם היותו
חכם גדול ואמן נפלא מפל מקום אין אמן בלא כלים,
כי הכלים הם הפועלים ועושים הכלי ההוא, וכן הוא
בענין המדות שהם כלי הפעלה בהעבודה האלקית,
ולחיות כי בהמדות יכול להיות אחריות החיצונים,
צריכים להמשיך עליהם אור המחין אשר זה שומר את
המדה אשר תפעל פעלתה כראוי לה, ולא יהיה מזה
שום דבר אחריות לחיצונים. וזהו ענין נטילת ידים על
ידי המשיכת אור המחין, דלכאורה הגה הנראה
בהשקפה ראשונה הוא כי כל ענין הנטילה הוא בכדי
שיהיו ידיו נקיות מכל לכלוך, אבל באמת אם כל ענין
הנטילה היה רק בשביל זה שיהיו ידיו נקיות מכל
לכלוך, הרי היה ראוי שנסח הברכה דנטילת ידים תהיה
"אשר קדשנו במצותיו וצונו על רחיצת ידים",
דבעבודה הרי העבודה דסור מרע היא גם כן עבודה
תמה, וגם על ידי זה ממשיכים אור וגלוי, וכמאמר
(מפות פירק ג משנה טו) "כל היושב ולא עבר עברה
נותנין לו שער פעושה מצוה", והינו דעל ידי ההעדר
שהוא ענין לא תעשה גם כן ממשיכים אור, ומכל שכן
ענין הרחיצה שהיא הסרת הרע והעברת הכלליות שהיא
עבודה גדולה והיא מעקרי המצוה, והנה צריך להיות
נסח הברכה "על רחיצת ידים", או על כל פנים "על
נקיות ידים", ומפני מה נסח הברכה היא "על נטילת
ידים", אלא להיות דהצווי במצוה זו דקדשנו במצותיו
וצונו הוא לא רק על רחיצת ידים ונקיותן כי אם נטילת
ידים והגברתן, שהוא על שם הכתוב "וינטלם
ונישאו", דתחלה הוא נטילת ידים ואחר כך הוא גם
"ונישאו", שהוא ענין נשיאת כפים כמו שמבאר

1 "שאו" יריכם קדש", ואיתא בזה חלק ג דף יג עמוד
2 א: "מהו קדש, אתר עלאה דמבוע דנחלא
3 עמיקא נפיק מגיהא, דכתיב 'ונהר יוצא מעדן להשקות',
4 ועדן הוא דאקרי קדש". ופרש במקדש מלך: "דאתר
5 עלאה – חכמה, נחלא עמיקא – בינה", דחכמה ובינה
6 נקראים קדש, לפי שהם למעלה מהשיכות לעולמות,
7 דעולמות הם מהמדות, וכמו שכתוב "כי ששת ימים
8 עשה ה' את השמים ואת הארץ" וגו', דשמים וארץ
9 פוללים כל העולמות, והתהויותם הוא על ידי ששה
10 ימים שהם ששה מדות עליונות, אבל חכמה ובינה הם
11 האלפים שנה שקדמו לעולם, והכונה בקריאת העולם,
12 דהנקראים על ידי עבודתם ימשיכו אור קדש בעולם
13 שהוא גלוי מחין העליונים, והמשכה זו היא על ידי
14 העבודה בהעלאת המדות, כי האדם הוא עולם קטן,
15 הגה על ידי זה שעושה ופועל בעצמו להעלות מדותיו,
16 הגה על ידי זה נמשך הגלוי אור בחלקו בעולם, וידוע
17 דהעבודה היא בהתעוררות אהבה ויראה בהתגלות הלב
18 מב' טעמים, הא' דכך הוא שער מצוה זו, דאהבה
19 ויראה הם מצוות עשה, ועם היות שהן ממצות דחובת
20 הלבבות, אבל צריכין להיות מרגש בלב ממש בהרגש
21 אהבה ויראה בשרית שנגשש בקשר הלב ממש, והב'
22 דכל ענין העבודה הוא לברר ולזכך עניני העולם, וזה
23 בא על ידי האהבה ויראה כשהם בהתגלות הלב דוקא,
24 ולהיות כי האהבה ויראה כשהן בהתגלות הלב יכול
25 להיות שיהיה איזה אחריות בזה להלא-טוב, על כן
26 צריכים נטילת ידים שהיא המשיכת אור המחין על
27 המדות. ובאור הענין הוא, דהנה תכלית העבודה היא
28 שיהיה פעלת דבר בפעל טוב, וכל פעלת דבר היא על
29 ידי המדות, כי המדות הן כלי הפעלה בהעבודה
30 האלקית, דהנה כשם שבמלאכה ופעל גשמיים הרי אין
31 אמן בלא כלים, דעם היות דזה מה שנקרא אמן הרי
32 אינו רק על שם פעלת האמנות בהמלאכה שהוא פועל
33 ועושה, כי אם להיותו יודע דבר המלאכה ההיא על
34 בריה שתהיה הכלי ההיא בתכלית היפי גם מלבד
35 שהיא כלי שמוש למה שהיא מיעדה, דהנה בכל כלי

(*) נדפס בספר המאמרים – קונטרסים חלק ב' עמ' שא ואילך.

דלא מיבעי אֲשֶׁר חֲסִירוֹתֵיהֶם הַמְּכַסִּים, הֵגֶם שֶׁהֵם
 עֲצָמָם יוֹדְעִים מִזֶּה, הֵנָּה גַם לַעֲצָמָם הֵם מְקַלִּים בְּזֶה,
 מֵעַן מֵאֲכָט זֶיף גְּרִינֵג אֵין דַּעַם, אוֹיֵף זֶיף קוֹקֶעֶן זִי מִיט
 א גוּט אוֹיגִט, לְהַפֵּךְ לְגַמְרִי מִכְמוֹ עַל הַזּוּלָת, דַּעַל הַזּוּלָת
 מִבִּיטִים בְּעֵין לֹא טוֹכָה, וְלַפְעָמִים גַּם בְּעֵין רָעָה, וְלִכֵּן
 הֵנָּה גַם בְּהַטּוֹב שְׁנִמְצָא בְּהַזּוּלָת הֵם מְנַקְרִים וּמְחַפְשִׁים
 לְמַצָּא לֹא טוֹב וּמְנַתְחִים אֶת כָּל מַעֲשֵׂה הַזּוּלָת לְנִתְחִים
 וּמְבַקְרִים אוֹתָם, אָבֵל עַל עֲצָמָם מִבִּיטִים בְּעֵין טוֹכָה,
 בְּאֵהָבָה וּבְחֶבֶד יִתְרָה, דִּזֶּה עֲצָמוֹ הוּא הַגּוֹרֵם אוֹתָהּ
 הַקְּלוּת מִה שֶׁהֵם מְקַלִּים לַעֲצָמָם וּמְכַסִּים חֲסִירוֹתֵיהֶם
 בְּכִמְהָ לְבוּשִׁים וְכַסּוּיִם שְׁלֹא יֵדְעוּ וְלֹא יִפְרִי בָהֶם, וְגַם
 אֲפִלּוּ בְּדַבְרִים הַגְּלוּיִים כְּמוֹ בְּעִנְיַי מַדּוּת וְהִנְהָגָה הֲרִי
 הֵם מְקַדִּישִׁים אֶת עֲצָמָם, עַר אִיזוֹ אֲנִדְעָרֵשׁ וְוִי דַּעַר
 זוּלָתִי, וְעַל כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ טַעַם, וּמוֹכִיחַ כִּי הוּא צָרִיף
 לְהַתְנַהֵּג כֵּן, וּכְמוֹ בְּקָבִיעֵת עֲתִים לְתוֹרָה בְּרַבִּים הוּא
 מוֹצִיא אֶת עֲצָמוֹ מִן הַכָּלָל בְּכִמְהָ טַעֲמִים, וְכֵן בְּעִנְיַן
 הַעֲדָר הִיגִיעָה בְּעַבּוּדָה שְׁבָלָב, וְכָל הַטַּעֲמִים מְלִבִּישִׁים
 בְּלְבוּשִׁים שׁוֹנִים שְׁאִינוֹ לְפִי עֶרֶף כָּלָל, דִּהֲאָמַת הוּא
 שֶׁהַסִּבָּה הָאֲמִתִּית דִּהַעֲדָר הַלְמוּד בְּרַבִּים וְהַעֲדָר
 הִיגִיעָה בְּעַבּוּדָה שְׁבָלָב הוּא מִפְּנֵי הַעֲצָלוּת וְקָלוּת הַדַּעַת
 דְּמַחֲזִין דְּקִטְנוּת, וְכִי שֶׁהוּא מִפְּנֵי גְדֵל אֲהָבָתוֹ לַעֲצָמוֹ,
 וְגֵדֵל הִיקָר שְׁמִיקָר עִם עֲצָמוֹ וּמַחֲזִיק מִעֲצָמוֹ, וְלִהְיוֹתוֹ
 בַּעַל דְּמִיּוֹן וְהִזְיָה, הֲרִי נִמְצָא אֲצִלּוֹ טַעֲמֵי הַדְּמִיּוֹן
 הַמְּכַשִּׁירִים וּמַתִּירִים לָהֶם כָּל עִנְיָנֵי הַתְּהַגֵּתָם, הֵן בְּהַנּוּגָע
 לְהַדְרַכַּת עֲצָמָם בְּבַחֲרִית דְּרָכֵי הַעֲבּוּדָה אִישׁ כְּפִי שְׁכָלוֹ,
 וְהֵן בְּהַנּוּגָע בְּהַדְרַכַּת זוּלָתָם לְהַעֲיִק וְלִהְיוֹתוֹ בְּנִל,
 וְשׁוֹנִים בְּאוֹלָתָם דָּגָם אִם אֵינֶם מוֹצְאִים שׁוּם לֹא טוֹב
 בְּזוּלָתָם, הֵם מְבַטְלִים אֶת הַטּוֹב שֶׁל זוּלָתָם בְּכַטּוֹל בְּלֹא
 טַעַם, אֲשֶׁר בְּכָללּוּת הַתְּהַגֵּתָם מֵאֲבָדִים רַחֲמָנָא לְצִלָּן אֶת
 עֲצָמָם וְגוֹרָמִים רָעָה לְזוּלָתָם, וּבַתְּהוּ יִלֵּף כָּל יָמָיו עַד
 כִּי שָׁב וְרָפָא לוֹ. אָבֵל הַעוֹסְקִים בְּעַבּוּדָה בְּסֹדֵר מְסֻדָּר
 וְאֵינֶם מְסוּג הָא' כָּלָל, וְהִיוּ רִאשׁוֹנִים בְּמֵאֵד לְהִבְיָא תוֹעֲלָת
 גַּם לְזוּלָתָם, אָבֵל יֵשׁ בָּהֶם הַחֲלִי רָעָה זֹו דִּהַעֲדָר טוֹב
 עֵין, וְלַפְעָמִים גַּם עֵין לֹא טוֹכָה, וּמוֹכֵן אֲשֶׁר תְּלוּי לְפִי
 עֲצָם טַבָּעָם אִם הֵם בְּטַבָּע הֶרֶף אוֹ בְּטַבָּע הַקֶּשֶׁה, וְיֵשׁ
 גַּם שֶׁהֵם בְּדִרְגָּא דְּרַעֲעִין בְּהַנּוּגָע לְזוּלָתוֹ, אֲשֶׁר מִפְּנֵי
 רְבוּי הַטַּעֲמוֹת בְּעִנְיַי עַבּוּדָה בְּכָלָל, וּכְמוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת
 בְּכָל עַבּוּדָה וּפַעַל, עַד שֶׁמִּתְלַמְּדִים הֵיטֵב דְּבַר הַמְּלָאכָה
 וּמִתְגַּלִּים בָּהּ, מְקַלְקְלִים אֶת הַמְּלָאכָה שְׁאִינָה יוֹצֵאת
 יָפָה, וּמְכַל שְׁכָן בְּעַבּוּדָה הַרוּחָנִית שְׁצָרִיכִים לְמוֹד
 וְהַרְגֵּל וְלִהְיוֹת מְהֻטָּעִים בְּכָלָל, וּבְפֶרֶט בְּעִנְיַי הַמַּדּוּת
 שְׁצָרִיכִים זִהְרֹות גְּדוּלָה, וּכְמוֹ שְׁאֵנוּ רֹאִים בְּמוֹחַשׁ

בְּמָקוֹם אַחֵר, וְנִטִּילָה זֹו הִיא בְּג' עִנְיָנִים כּוֹלִלִים, א'
 נִטִּילָת יָדִים שְׁחִירָת לְהַעֲבִיר הַרוּחַ רָעָה הַשּׁוֹרָה עַל
 הַיָּדִים הַעֲסָקָנִיּוֹת, וּכְמֵאֵמֶר "יָדִים עֲסָקָנִיּוֹת הֵן", ב' קָדָם
 הַתְּפִלָּה, וּג' קָדָם הָאֲכִילָה, אֲשֶׁר כָּלָלוּת כָּלָם אֵינוֹ רַק
 מִפְּנֵי טַעַם הַעֲבָרָת הַלְכָלוֹף, דִּהְרִי גַם אִם יָדָיו נָקִיּוֹת
 צָרִיכוֹת נִטִּילָה, לְהִיּוֹת כִּי עִנְיָנָם הוּא הַהִגְבָּהָה.
 וְהֵנָּה הִגְבָּהָה זֹו נִקְרָאת בְּשֵׁם "נִטִּילָה", כִּי עִנְיָן
 הַנִּטִּילָה הוּא מִה שְׁנוּטִל הַדָּבָר וּמַעֲבִירוֹ מִמָּקוֹמוֹ
 שֶׁהִיָּה לְמָקוֹם אַחֵר, דְּבַהַעֲבָרָה זֹו הֲרִי אֵין זֶה עוֹשֶׂה
 שׁוֹנֵי בְּעֲצָם מַהוּת הַדָּבָר הַנִּטִּל, אֲלֹא הוּא הַעֲבָרָת הַדָּבָר
 הַהוּא מִהַמָּקוֹם שֶׁהִיָּה תַחֲלָה לְמָקוֹם זֶה, אֲמָנָם עִנְיָן
 הַהַעֲבָרָה הוּא שֶׁמִּהַמָּקוֹם שֶׁהִיָּה תַחֲלָה נִטִּל לְגַמְרִי, וְכֵן
 הוּא בְּעִנְיַן נִטִּילָת יָדִים לְשָׁלֵם מִמָּקוֹמָם וְלִהְיוֹתָם, כִּי
 כָּל עִנְיַן הַמַּדּוּת הֵן בְּשִׁבְלִי הַפְּעֵלָה שְׁעַל יָדָן, אָבֵל הֵן
 עֲצָמָן אֵינֶם דָּבָר, פְּרוּשׁ דָּאֵין עִנְיָנָם עִנְיַן הַמַּעֲלָה מִצַּד
 עֲצָמָן כִּי אִם מִצַּד הַתּוֹעֲלָת בְּפַעַל טוֹב הַבָּא עַל יָדָם,
 דִּהְיוּ אַחַד הַהַבְדָּלִים אֲשֶׁר בֵּין שְׁכָל וּמַדּוּת, דִּהַשְׁכָּל יֵשׁ
 בּוֹ מַעֲלָה עֲצָמִית וְהִיא הַסִּבָּא שְׁכָלִית שֶׁהִיא הַמְּצָאָה
 שְׁכָלִית, וְלִכֵּן בְּכָל דָּבָר סִבָּא שֶׁהוּא מִמְּצִיא צָרִיף
 לְהִיּוֹת הַהַסְתַּכְלוּת בְּאֲמַתוּתָהּ, פְּרוּשׁ בְּשִׁיכּוּתָהּ לַעֲנֵן זֶה
 שֶׁהוּא לּוֹמֵד, דִּיכּוֹל לְהִיּוֹת שֶׁהַסִּבָּא לַעֲצָמָה הִיא
 אֲמַתִּית, הֵינּוּ הַתְּנוּעָה שְׁכָלִית שְׁבָהָה, אָבֵל בִּיחֹס הַעֲנֵן
 שֶׁהוּא לּוֹמֵד הוּא בְּלִתִּי אֲמַתִּית, הֲרִי שֶׁהַשְׁכָּל יֵשׁ לוֹ
 מַעֲלָה עֲצָמִית מִה שֶׁהוּא סִבָּא שְׁכָלִית, לֹא כֵן בְּעִנְיַן
 הַמַּדּוּת דְּמַעֲלָתָן הוּא רַק בְּפַעֲלָתָן, וְלִכֵּן הֵנָּה זֶה וּדְקָא
 בְּאֲשֶׁר הֵם בְּמָקוֹמָם הָרִאשִׁי, וְכֵאֲשֶׁר אֵינֶם בְּמָקוֹמָם
 הָרִאשִׁי הֵם עֲלוּלֵי הַהֲזָק, וּמַשּׁוּם זֶה צָרִיכִים זִהְרֹות
 גְּדוּלָה, דְּלֹא מִיבְעִיָּה דְּאֵלוֹ אֲשֶׁר בְּטַבָּעָם הֵם בְּעַלִּי
 צְפָרְנִים הַנִּקְרָאִים חִיּוֹת טוֹרְפוֹת וְדוֹרְסוֹת אֲשֶׁר עִנְיָנָם
 הוּא לְהַעֲרִיף וְלִהְיוֹתוֹ לְזוּלָתָם, מֵאֲכָעֶן דַּעַם אֲנִדְעָרִין אֵינִי
 אֹנִן שְׁלַעֲכָטִי, וּבְזֶה הֵם חוֹשְׁבִים לְהַעֲמִידוֹ בְּדֶרֶךְ הָאֲמַת,
 וּמִשְׁתַּדְּלִים לְמַצָּא הֵלֹא-טוֹב שֶׁל הַזּוּלָת, וְכָל דְּבַרֵּיהֶם
 הֵם בְּעִקְצָה, א שְׁטָאָף טָאָהֵן דַּעַם אֲנִדְעָרִין, וְלִרְגֵלִי
 טַבָּעָם הֵלֹא טוֹב וְאֵהָבָת הַדְּקִירָה, הָאֲבָעֵן הָאֵלֵט א
 שְׁטָאָף טָאָהֵן, הֵם מִבִּיטִים בְּעֵין לֹא טוֹכָה גַם עַל הַטּוֹב
 שֶׁל הַזּוּלָת. וְהֵנָּה אֲפִלּוּ אֵלוֹ הַעוֹסְקִים בְּעַבּוּדָה בְּסֹדֵר
 מְסֻדָּר, אֲשֶׁר בְּאֲמַתָּה הֵנָּה מִצַּד מַהוּתָם וְצִיּוּרָם הַכָּלְלִי
 בְּעִנְיַי עַבּוּדָה הֵיוּ רִאשׁוֹנִים לְהוֹעִיל גַּם לְזוּלָתָם, אָבֵל גַּם
 בָּהֶם יֵשׁ חֲלִי רָעָה זֹו לְהִבְיָא עַל זוּלָתָם בְּעֵין לֹא טוֹכָה,
 וְעַם הֵיּוֹת שְׁאֵינֶם דּוֹמִים כָּלָל לְסוּג הָא' אֲשֶׁר רָבָם הֵם
 בְּעַלִּי דְּמִיּוֹן וְהִזְיָה וּמַטַּעִים בְּמַהוּת עֲצָמָן וְחוֹשְׁבִים רַק
 אֹדוּת תְּקוּן הַזּוּלָת וְאֹדוּת עֲצָמָם אֵין חוֹשְׁבִים כָּלָל.

ה. שאין צורך (לומר). ו. לעשות לזולת צר ורע. ז. לדקור את הזולת. ח. לאהוב לדקור. ט. מקילים לעצמם בזה, על עצמם
 מסתכלים בעין טובה. י. הוא שונה מהזולת.

44 בַּהֲתַחֲלָקוֹת, יָכוֹל לִהְיוֹת מְקוּם אַחֲזִיזָה לְכָל מִינֵי רָע,
 45 לְזֹאת הִנֵּה כְּמוֹ שֶׁבִּגְשָׁמִיּוֹת הָרִי צָרִיכִים לַחֲתוֹךְ אֶת
 46 הַצְּפָרְנִים הַדּוֹקְרִים וְעוֹקְצִים, וּמִתְבַּטֵּל מְקוּם קְבוּצָה
 47 הַרְפֵּשׁ וְהַלְכָלוֹךְ, הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן בְּרוּחָנִיּוֹת הִנֵּה רִאשִׁית כָּל
 48 צָרִיכִים לַעֲקוֹר וּלְשַׁרֵּשׁ כָּל מִינֵי אֶפְנֵי עֲקִיצָה וְדִקְרִיָּה,
 49 אֲשֶׁר בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמָּצֵא גַם אִף שֶׁמֶץ מִנִּיּוֹהִי, כִּי הוּא
 50 רַע גָּמוּר, וְלִהְבִּיט עַל זִוְלָתוֹ רַק בְּעֵין טוֹבָה, וְהִנֵּנוּ
 51 דִּהְנַחְתָּה כָּלִילִית צָרִיכָה לִהְיוֹת דִּהְיוּלִית הוּא טוֹב,
 52 וְלִהְבִּיט בַּהֲטוֹב שֶׁל הַזִּוּלָּת, וְיֵשׁ לִפְעָמִים שֶׁבְּאִיּוֹה
 53 פְּרִטִּים צָרִיכִים לַהֲתַלְמֵד מִהַזִּוּלָּת, גַּם אִם הוּא אִישׁ
 54 פְּשׁוּט בִּידִיעָה וְהַשְׁגָּה, וּכְמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר
 55 בְּאַרְכָּה בְּמַעֲלַת אִישׁ הַפְּשׁוּט עַל מַעֲלַת בַּעַל יְדִיעָה
 56 גְּדוּלָּה וְהַשְׁגָּה רַחְבָּה, שֶׁבַּעֲלֵי יְדִיעָה וְהַשְׁגָּה צָרִיכִים
 57 לַהֲתַלְמֵד מֵהֶם, וְעַל כָּל פָּנִים לַחֲבֹב אֶת הַטוֹב, וְגַם
 58 כְּאֲשֶׁר מוֹצֵא אִיּוֹה דָּבָר לֹא טוֹב בְּרַעְיוֹה, הִנֵּה מְלַבֵּד זֹאת
 59 אֲשֶׁר תַּחֲלָה יֵשִׁים לְבוֹ הֵיטֵב אֶל הַדָּבָר הַהוּא לִידַע אִם
 60 אִמָּת נִכּוֹן הַדָּבָר אֲשֶׁר נִמְצָא בּוֹ לֹא טוֹב, הִנֵּה צָרִיךְ
 61 לְשׁוּם דַּעְתּוֹ וְלִבּוֹ לַחֲקוֹר הַסִּפָּה מֵאִין הוּא בָּא הִלָּא טוֹב,
 62 כִּי הִרְבָּה יְלִדוֹת עוֹשָׂה, הִרְבָּה חֲבָרִים רָעִים עוֹשִׂים,
 63 וְהִרְבָּה שְׁטוּת עוֹשָׂה, וְהַגּוֹרֵם הָאִמָּתִי לְכָל מִינֵי רָע הוּא
 64 הַעֲדֵר הַסִּבִּיכָה שֶׁל תּוֹרָה, וּקְבִיעַת עֲתִים לַתּוֹרָה בְּרַבִּים,
 65 וְהַעֲדֵר הַהֲתַעֲסָקוֹת בְּעִבּוּדָה שְׂכָלָב, כִּי בְּרַכִּי הַעֲבֹדָה
 66 הִנֵּה יְדִיעַת הַסִּפָּה וְהַגְּרָמָאִי בְּנִקְנִין נוגַע לְגוֹף וְעַצֵּם
 67 הַתְּקוּן, כִּי בַּהֲעֲבָרַת הַשֶּׁרֶשׁ שֶׁל פּוֹרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה
 68 מִמִּילָא יִחְקְנוּ כָּל הַחֲסִירוֹנוֹת, וְכֹאֲשֶׁר מוֹצֵא הִלָּא טוֹב
 69 בְּזוּלָתוֹ, הִנֵּה מְלַבֵּד זֹאת שְׁצָרִיף הַלְּעֲטָרָה בַּצֵּעַר גְּדוֹל
 70 עַל כָּלִילִית הַעֲנָן שֶׁנִּמְצָא לֹא טוֹב, וְשֶׁהִלָּא טוֹב הוּא
 71 בְּחִבּוּר, כִּי מִצַּד מַצּוֹת אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה כָּשֶׁם שְׁצָרִיף
 72 לְשִׁמְחָה עַל הַטוֹב שֶׁל חֲבֵרוֹ בֵּן צָרִיף הַלְּעֲטָרָה עַל הִלָּא
 73 טוֹב, וְלִבֵּד זֹאת הִנֵּה כָּל עֲנָן הִלָּא טוֹב שֶׁל זִוְלָתוֹ צָרִיף
 74 לַתּוֹלֵת בְּעַצְמוֹ, וְצָרִיף לַחֲשֹׁב כִּי סִבַּת הַדָּבָר מֵה
 75 שֶׁבְּחִבּוּר יֵשׁ לֹא טוֹב, הוּא בְּסִבָּתוֹ, שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם לָזֶה,
 76 כִּי לִהְיוֹת אֲשֶׁר הוּא אִינוֹ בְּדָבְעֵי לִהְיוֹת לְפִי תֹאֵר מִצְּבוֹ
 77 שֶׁהוּא, לָכֵן הוּא סִפָּה עַל הִלָּא טוֹב שֶׁל הַזִּוּלָּת, כִּי הוּא,
 78 לְפִי מֵה שֶׁהוּא מִחֲזִיק מַעֲצָמוֹ, וּוִי עַר הֶאֱלֵט פּוֹן זִיף,
 79 הִיָּה צָרִיף לִהְיוֹת בְּאֶפֶן אַחֵר, וְכֹאֲשֶׁר יִחְשֹׁב וְיִהְיֶה
 80 בְּעִנְיָנוּ יִמָּצֵא כִּי הוּא בְּעַצְמוֹ מְלַכְלֵךְ בְּכִמְהָ עֲנִינִים לֹא
 81 טוֹבִים, הֵן בְּעִנְיָנֵי הַמַּדּוּת שֶׁהֵם גָּסִים וְעִבִּים הַנִּקְרָא
 82 בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם אֶ גְּרָאבְּעַר מַעֲנָשִׁי, וְהֵן בְּדַבּוּר
 83 וּבְמַעֲשֵׂה, הָאֵט אֶ גְּרָאבְּעַר שֶׁטַּעֲבָנְדִּיגֵעֵן צוֹנְגִּיט, וְגַם
 84 עֲנָן הַטוֹב שֶׁלּוֹ כְּשֶׁעוֹשָׂה אִיּוֹה טוֹבָה לְזוּלָתוֹ הוּא
 85 בְּגִסּוֹת וְהַעֲדֵר הַהֲרָגָשׁ, גְּרָאב אֵן אֵן אֶ גְּעִפְהִיל, אֲשֶׁר
 86 כָּל זֶה פּוֹעֵל עַל הַזִּוּלָּת, וּמִזֶּה הוּא שֶׁנִּצְמַח הִלָּא טוֹב

1 אֲשֶׁר בְּנִקְל יוֹתֵר לִהְיוֹת לְהַשִּׁיג הַשְּׂכָלָה בַּהֲנַחָה טוֹבָה
 2 מִכְּמוֹ לַהֲתַעֲוֹר בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה אִמָּתִית, וְקִנְיָן מִדָּה
 3 טוֹבָה בְּרוּרָה וְאִמָּתִית, לִהְיוֹת כִּי הַמַּדּוּת הֵם עֲלּוּלֵי הַזֶּק
 4 יוֹתֵר מִכְּמוֹ הַשְּׂכָל, וְלָכֵן הִנֵּה גַם הַעוֹסָקִים בְּעִבּוּדָה הֵם
 5 עֲלּוּלֵי הַטְּעוֹת בְּעִנְיָן זֶה בְּהַנוֹגֵעַ אֶל הַזִּוּלָּת, וְאִינֵם
 6 מְרַגִּישִׁים כָּלִל בְּמַעֲמָדָם וּמִצְבָּם בְּעִנְיָן טַבָּעַם, וּמֵהֶם עוֹד
 7 הַטְּעוֹעִים לַחֲשֹׁב זֹאת לְמַעַלָּה, וְנִכְנָס זֶה אֶצְלֵם בְּעִנְיָן
 8 הַעֲבֹדָה.
 9 וְהִנֵּה גַם מִי שֶׁאֵין בּוֹ טַבָּע רָעָה זֹו לְהַעֲיֵק וְלִהְיֹר
 10 לְזוּלָתוֹ, מִכָּל מְקוּם לֹא יִנָּקֶה מִשְׁמָץ חֲלִי רָעָה זֹו
 11 וְעֲלּוּל לְחִזְקָה. וְטַעַם הַדָּבָר הוּא, לְפִי דְכָשֶׁם שֶׁבְּסוֹף
 12 הַיָּדִים יֵשׁ אֲצַבְעוֹת אֲשֶׁר בָּהֶם וְעַל יָדָם בָּא כָּל דָּבָר טוֹב
 13 בְּהַשְׁפָּעָה וְגִלּוּי, דְּכָל גִּלּוּי וְהַשְׁפָּעָה בָּא עַל יְדֵי
 14 הַתַּחֲלָקוֹת דּוֹקָא, וּכְמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעִנְיָן
 15 גְּבוּרַת גָּשְׁמִים שִׁיּוּרִין טַפִּין טַפִּין דּוֹקָא, אֲשֶׁר בְּזֶה
 16 דּוֹקָא הוּא גִלּוּי הַחֲסֵד וְהַטוֹב, דְּבִלָּא הַתַּחֲלָקוֹת זֹאת
 17 הִנֵּה לֹא זֹו בְּלִבֵּד שֶׁאֵין הַגָּשֶׁם מְבִיא תוֹעֲלַת אֶלָּא עוֹד
 18 מְקַלְקֵל, וְרַק כְּאֲשֶׁר יוֹרִדִין טַפִּין טַפִּין אֲזֵה הֵם מְבִיאִים
 19 תוֹעֲלַת הַנֶּרְצָה בָּהֶם. וְיִיבֵן זֶה בְּמִוִּחַשׁ בְּעִנְיָן הַשְּׂכָל,
 20 דְּכֹאֲשֶׁר הִרְבַּ מְשַׁפִּיעַ שְׂכָל לַתַּלְמִידוֹ, הִנֵּה מִי שֶׁהוּא
 21 מְלַמֵּד בַּר פַּעַל, בִּיכָלְתוֹ לַחֲלֹק הַהַשְּׂכָלָה לַחֲלָקִים בְּאֶפֶן
 22 כָּלִי קִבְּלַת הַתַּלְמִיד, מֵה שֶׁאֵין בֵּן כְּאֲשֶׁר רַב מְשַׁפִּיעַ
 23 לַתַּלְמִידוֹ כָּלִילִית הַשְּׂכָל הַהוּא בְּכַת אַחַת, הִנֵּה לֹא זֹו
 24 בְּלִבֵּד שֶׁהַתַּלְמִיד הַמְּקַבֵּל אִינוֹ יוֹדַע הַהַשְּׂכָלָה הַהִיא עַל
 25 בְּרִיָּה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן אֲשֶׁר לֹא יִתְלַמֵּד לְהִבִּין וּלְקַבֵּל שְׂכָל,
 26 כִּי בְּאִמָּת הִנֵּה עַל יְדֵי כָּל לַמּוֹד וְלַמּוֹד שֶׁהַמְּלַמֵּד לּוֹמֵד
 27 עִם תַּלְמִידוֹ, הָרִי לִבֵּד מֵה שֶׁהַתַּלְמִיד צָרִיף לְקַבֵּל הַשְּׂכָל
 28 הַהוּא עִם פְּרִטֵי תְּנוּעַת הַסִּבּוֹת אֲשֶׁר בּוֹ, הִנֵּה כָּל לַמּוֹד
 29 צָרִיף לְהוֹסִיף יְדִיעָה אִיף לְקַבֵּל דָּבָר שְׂכָל וְחִכְמָה, שִׁנְהוּ
 30 מַעֲקָרֵי עֲנִין הַלְּמּוֹד, דְּכָל זֶה הוּא כְּאֲשֶׁר הַלְּמּוֹד הוּא
 31 כְּדָבְעִיִּי בַּהֲתַחֲלָקוֹת הַשְּׂכָל וּבַהֲטַעְמָה, אֲבָל כְּאֲשֶׁר
 32 מְגַלֵּה הַהַשְּׂכָלָה כָּלָה בְּכַת אַחַת, הִנֵּה לֹא זֹוִי שֶׁאִינוֹ
 33 מוֹעִיל, אֶלָּא עוֹד מְקַלְקֵל, כִּי מְבַלְבֵּל אֶת הַתַּלְמִיד
 34 וּמִבְּאֵר כָּלִי שְׂכָלוֹ. וְכֵן הוּא גַם אִמָּתִית טִיב הַהַשְׁפָּעָה
 35 לַהֲתַלְמִידִים הַגְּדוּלִּים, שִׁיְהִיָּה בַּהֲתַחֲלָקוֹת הַסִּבּוֹת
 36 דּוֹקָא, אֲשֶׁר בְּזֶה מַעֲמִיד אוֹתָם עַל אִמָּתִית עֲנִין קִבְּלַת
 37 שְׂכָל, כִּי אִמָּתִית כָּל הַשְׁפָּעָה וְגִלּוּי הוּא עַל יְדֵי
 38 הַתַּחֲלָקוֹת דּוֹקָא. וְכֵן הוּא גַם בְּכָל דָּבָר מְלַאכָה וּפַעַל
 39 עַל יְדֵי כַח הַתְּנוּעָה שֶׁבִּיד, שֶׁנִּשְׁעָשִׂים עַל יְדֵי הָאֲצַבְעוֹת.
 40 אִמָּנֵם בְּסוֹף הָאֲצַבְעוֹת גְּדִלִים צְפָרְנִים אֲשֶׁר עֲנִינֵם הוּא
 41 לַחֲבֹךְ וְלִדְקוֹר, וּמִתַּחֲתָם הוּא מְקוּם קְבוּצָה רַפֵּשׁ וְלִכְלוּךְ,
 42 הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּעִנְיָן הַמַּדּוּת, אֲשֶׁר כָּל דָּבָר פּוֹעֵלָה בָּא
 43 עַל יָדָם דּוֹקָא, וּבְסוֹפָם; הִנֵּנוּ, כְּמוֹ שֶׁהַמַּדָּה בָּאָה

הדבר מפני מה האחיזה דלעמית זה הוא בהמדות, הוא
מפני שהמדות הן עצמן הם בבחינת יש ומרגש, דיסוד
המדות הוא הרגש עצמו, וכמו במדת אהבה או יראה
הנה באמת הוא זה מפני שחפץ בטובת עצמו ואוהב
את עצמו, ועל כן הוא חפץ בדבר שטוב לעצמו והוא
חפץ בהגלוי, וכן בענין היראה, וכלא הרגש עצמו אינו
שיף מדת האהבה או מדת היראה, וגם ענין המדות
שהם במרגש בעצמם, והינו דהן סבת המדה והן ענינה
של המדה הם הרגש, ועל כן בהמדות יש אחיזה
להלעמית זה, ואשר על כן הנה ראשית כל צריכים
לנקות מכל לכלוף. והענין בזה הוא, דהנה כל דבר
עבודה איזה שתהיה, הן בענין הכנת ענין אלקי
במוחש, והן התעוררות מדה אלקית, הרי אי אפשר
לגשת אל הקדש ישר מבלי שיקדים תחלה להבין הענין
של ההשגה ההיא בשכל אנושי, או להרגיש ענין המדה
ההיא כמו שהיא במדת בני אדם במדה בשרית, וכמו
באשר לומד הענין ד"מלכות מלכות כל עלמים
וממשלתך בכל דור ודור, דמלוכה היא גלוי ברצון,
וממשלה היא גם כן גלוי, אלא שאינה באותו הרצון
כמו שהיא בהגלוי רצוני דמלוכה, הנה בכדי שביין
הענין בהשגה טובה צריך להבין תחלה ההפרש בין
מלוכה לממשלה בכל פרטי עניניהם כמו שהן למטה,
ואז ישפיל ויבין איך להשיגו בהענין האלקי. וכן בענין
מדת האהבה, הנה בכדי שתהיה מוחשית הוא באשר
מתבונן היטב בכל אפני האהבה דאהבה בשרית, ולכן
נקראת אהבה זו בשם "אהבת עולם", להיותה אהבה
הפאה ולקוחה מעניני עולם כמו האהבה ד"למען
חיך, ולהיות כי כללות ענין הבשרית הוא גשמיות,
וגם הרוחניות שבגשמיות הוא קצין חמריות לגבי
הרוחניות דאהבה אלקית, אשר על כן צריכים לנקותה
מכל סבך ענין בשרי, והוא ענין זכור המדה שתהיה
מדה אלקית דלולא זאת הרי היא מדה בשרית, ועל כן
צריכים לנקותם ולטהרם בדגמת דבר נקיות הידים קדם
הנטילה מדברים החוצצים להנטילה, ולהיות דכללות
המדות הן מרגשות על כן שיף שם ענין האחיזה,
אבל מחין הם בחינת בטול, וכל ענין המחין הוא השגה
פנימית, וכנזכר לעיל ההפרש בין מחין למדות, דמדות
שיכים אל הזולת ומחין הם לעצמו, ולכן סתם ידים
עסקניות הן, דענין ההתעסקות עקרו בדבר שחוצץ ממנו
ולמטה ממנו, וידים, שהן המדות, המשכתן למטה
מהם, אבל המחין הנה המשכתם הוא למה שלמעלה

של הזולת, וכשיתבונן בזה שעה ארפה ויראה ויבין
גלגל ההזק שהביא בסבת העדר העבודה שלו, דלכד
זאת שהוא בעצמו מלא סיגים ופסלת ומלא טעותים,
שהולך בגדולות ונפלאות להתעסק בהשגות אלקיות
בעודנו מלכלך ברפש וכל דבר מאוס, הנה עוד זאת
הרי גרם רעה לזולתו, ואחר כל זה הנה לא זו בלבד
שאינו נותן דעתו ולבו על אשר עות ועקם, ולחשוב
מתשבות בעצות טובות איך לצאת מטיט הניין אשר
הוא מטבע כל כך עד אשר אינו מרגיש כלל, וכמו
שאנו רואים בטבעי בני אדם שהן בעצמן מגנים בעלי
גסות הרוח או שקרנים או שאר בעלי מומים במומי
הנפש, והם עצמם אינם מרגישים כלל כי הן המה אחד
מפלות בעלי המומין להיותם מטבעים בזה, מען איז
זייער פארטוינקען און פארזונקען, אז מען פיהלט גאר
ניט וואס מיט זיך טוט זיך, ומכל שכן שאינם
חושבים אודות הרע שגורמים לזולתם, אלא עוד שונים
באולתם לדקר ולעקץ את זולתם, וזהו ענין נטילת
ידים, דנטילה זו ענינה סלוק, נטילת ידים פרושה סלוק
ידים.

אמנם כל זה היא רחיצת הידים ונקיותם פדין שלא
יהיה דבר החוצץ לנטילה, ואחר כך הוא ענין
הנטילה שהיא שפיכת מים טהורים, שהן המטהרים את
הידיים ומגביה אותן. והענין הוא, דהנה במדות הן זה
לעמית זה, דכמו שיש מדות דקדושה, הנה כמו כן יש
מדות בלעמית זה, ולכן המדות נקראים "שבע כפולות",
והם ז' אותיות בג"ד כפ"ר, שהן דגש ורפה, שהוא
ענין תכנית רף ותכנית קשה, וכמו דבור ואמירה,
דדבור הוא קשה ואמירה היא רף, והינו דכל דבור יכול
להיות בשני אפנים, אם באמירה שהיא לשון רכה או
בדבור שהוא לשון קשה, וידוע דרף וקשה הוא ענין
תהו ותקוין, וכמאמר "לעולם יהא אדם רף כקנה ואל
יהי קשה כארז", דרף כקנה הם מדות דתקוין, וקשה
כארז הם מדות דתהו, דבמדות דתקוין יש התפללות,
ומדות דתהו הם ענפין מתפרדין, ומשום זה היה בהם
השכירה, ומשכירת הפלים דתהו נשתלשלו להיות הז'
מדות רעות זו מדורי גיהנם, דשרשן הן ז' מלכין
קדמאין דתהו שנסבבו, שהוא ענין הפרדת האותיות
כמו שמבאר במקום אחר, ומזה נשתלשל הרע, ושכירת
הפלים הנה רק בז' תחתונות שהם המדות, אבל לא בג'
ראשונות, דג' ראשונות לא היה השכירה, על כן בג'
ראשונות לא יש "לעמית זה" כמו בז' תחתונות. וטעם

יז. בויז טובעני ביותר. יח. כל כך שקועים ומוטבעים, שאינם מרגישים כלל מה קורה עם עצמם. יט. עולם התהו ועולם התקוין כמבואר לקמן. כ. מלכים קדומים. כא. שלשה מחין, חכמה בינה דעת. כב. של הצד המנגד לקדושה. כג. נמשכים לדברים שהם בדרגה פחותה מהם.

הַמְדוּת, וּכְמֵאָמֵר "אוֹר אֲבֹאֵי דוֹחָה אֶת הַחִיצוֹנִים",
דָּעַל יְדֵי הַמְשָׁכַת אוֹר הַחֲכָמָה בַּמְדוּת, נַעֲשֶׂה הַעֲלָאת
הַמְדוּת. וְזֶהוּ "שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ", הַגְבַּהַת הַמְדוּת
וְהַעֲלָאתָן, דְּהַסְדֵּר בְּזֶה הוּא דְתַחֲלָה צָרִיךְ לִהְיוֹת הַעֲבֵרַת
וְהַסֵּרַת הַצִּפְרָנִים שֶׁלֹּא תִתְקַבֵּץ הַזְהָמָא וְכָל דָּבָר הַחוּצָן
לְנִטִּילָה, וְאַחֵר כִּף צָרִיךְ לִהְיוֹת רְחִיצַת יָדַיִם שְׂיִהְיוּ יָדָיו
נְקִיּוֹת, וְאָז הוּא עֲנֵן נְטִילַת יָדַיִם – הַמְשָׁכַת אוֹר הַמְחִין
עַל הַמְדוּת, דָּעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַגְבַּהַת הַמְדוּת וְעֲלִיתָן.
נֵאמַר בַּשְּׁבַת קוֹדֶשׁ פֶּרֶשֶׁת אַחֲרֵי וּקְדוּשִׁים. תַּרְצ"ד

מָהֵם, דְּהָרִי כָּל הַהֲשָׁפָלָה הוּא לְהִבִּין וּלְהַשִּׁיג בְּמָה
שֶׁלֹּמְעֵלָה מִהַמּוֹבֵן וּמִשָּׁג בְּהִשְׁקָפָה הָרֵאשׁוֹנָה, דְּזֶה עֲצָמוֹ
גּוֹרֵם וּפּוֹעֵל הַבְּטוּל, וְהֵינּוּ דְלִבְדּוֹ זֹאת דְּבִכְדֵי לְהַגִּיעַ
לְמַעֲלַת הַהֲשָׁפָלָה הוּא עַל יְדֵי בְטוּל דְּוָקָא, הֵנָּה זֶה עֲצָמוֹ
מִה שֶׁמִּשְׁתּוֹקֵק לְמָה שֶׁלֹּמְעֵלָה מִמֶּנּוּ, אֵט דָּאֵס אֲלִיין
וּוָאֵס עַר וְוִיל אוֹן גְּאָרְטִיד צוּ הַעֲכָעֵר, הֵנָּה זֶה עֲצָמוֹ
פּוֹעֵל בּוֹ בְטוּל, וְעַל כֵּן בְּבַחֲנִינַת הַמְחִין דְּקִדְשָׁה לֹא יֵשׁ
אַחִיזָה לְחִיצוֹנִים, וּבָקָם וְעַל יָדָם יְכוּלִים לְטַהֵר גַּם אֶת

כד. זה עצמו שהוא רוצה ומשתוקק לנעלה יותר. כה. חכמה.

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלח"ק

שֶׁמֶבְרִיכִים אֶת ה'שְׁלִיחַ צִיבּוֹר'. לַמּוֹת שְׁשִׁנִּיהֶם הֵם
עֲנִינִים שֶׁל תּוֹרָה, עַל־פִּי תּוֹרָה צְרִיכִים הַכְּהָנִים לְבָרֵךְ
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעַל־פִּי תּוֹרָה צָרִיךְ ה'שְׁלִיחַ צִיבּוֹר'
לְהוֹצִיא יְדִיד־חֻבָּה אֶת קֹהֶל עַדֹּת יִשְׂרָאֵל הַמִּתְפַּלְלִים,
וּלְשִׁנִּיהֶם גַּם ל'שְׁלִיחַ צִיבּוֹר' וְגַם לְכַהֲנִים מִגִּיעַ "יִישֵׁר
כּוֹחַ" לְבָבִי. בְּכָל זֹאת, אֵין שְׁנֵי ה'יִישֵׁר כּוֹחַ" דּוֹמִים.
ה'יִישֵׁר כּוֹחַ" שֶׁל בְּרַכַּת כְּהָנִים יֵשׁ לָהּ שְׁיִיכוּת
לְקַבֵּלֶת הַבְּרָכָה. לַמּוֹת שֶׁהָרִי "וְאֵנִי אֲבָרְכֶם", הַשִּׁי"ת
מְבָרֵךְ אֶת הַכְּהָנִים עַל שֶׁהֵם מְבָרְכִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
הָרִי נּוֹסֵף עַל כֵּךְ יֵשֶׁנּוּ גַם ה'יִישֵׁר כּוֹחַ" שֶׁל
הַמְּתַבָּרְכִים, וְיֵשׁ לָכֵךְ שְׁיִיכוּת לְקַבֵּלֶת הַבְּרָכָה.
הַשִּׁיכוּת שֶׁל ה'יִישֵׁר כּוֹחַ" לְקַבֵּלֶת הַבְּרָכָה הִיא
כְּדוּגַמַּת הַשִּׁיכוּת שֶׁל אֲב וְתוֹלְדָה.
ה'יִישֵׁר כּוֹחַ" שֶׁל 'שְׁלִיחַ צִיבּוֹר' הוּא כְּדוּגַמַּת
הַשִּׁיכוּת שֶׁל הַסְּתַעְפּוֹת לְעִיקָר.
בָּרֵם, ה'יִישֵׁר כּוֹחַ" שְׁאוּמְרִים לְמַקְרִיא בְּרַכַּת
הַכְּהָנִים, יֵשׁ לוֹ שְׁיִיכוּת לְפִתִּיחַת הַמִּשְׁכַּת הַבְּרָכָה
(וְהָרֵאִיָּה, מְכוּוֹנַת הַמַּקְרִיא לְתַקִּיעַת שׁוֹפָר) וְהוּא
גַם־כֵּן כְּדוּגַמַּת הַשִּׁיכוּת שֶׁל תּוֹלְדָה לֵאב.
וְהֵנָּה הַיּוֹם שְׁמַעְתִּי מִר' ש.פ., שֶׁהִיא הַשִּׁי"ץ שֶׁל
מוֹסָף, וְהַמַּקְרִיא שֶׁל בְּרַכַּת כְּהָנִים, וְגַם נִיגֵן אֶת הַנִּיגוֹן
הַיְדוּעַ שֶׁנִּיגְנוּ הַכְּהָנִים וְנִהְיִיתִי מִזֶּה מֵאֵד. וְאֵנִי אוֹמֵר
לָכֵם – לְהַכְּהֵן ר' י.כ. – "יִישֵׁר כּוֹחַ" עֲבוֹר בְּרַכַּת
הַכְּהָנִים, וְלָכֵם – ר' ש.פ. – "יִישֵׁר כּוֹחַ" עֲבוֹר הַיּוֹתוֹ
ה'שְׁלִיחַ צִיבּוֹר' וְה'מַקְרִיא' שֶׁל בְּרַכַּת כְּהָנִים. ו"יִישֵׁר
כּוֹחַ" מִיּוֹחַד עֲבוֹר הַנִּיגוֹן שֶׁל בְּרַכַּת כְּהָנִים.
בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹנָה שְׁמַעְתִּי נִיגוֹן זֶה בְּשַׁעַת בְּרַכַּת
הַכְּהָנִים בְּעִיר רִיגָא, וְהִתְרַגְּשִׁיתִי מֵאֵד. חֻקְרָתִי לְמַקּוֹר
הַנִּיגוֹן, וְסִיפֵר לִי הַחֲסִיד ר' שְׁמוּאֵל יַעֲקֹב ז"ל כ"ץ,

עֵא. יֵשֶׁנּוּ שְׁנֵי עֲנִינִים וְתוֹאֲרִים, שְׁלֹכְאוּרָה דּוֹמִים
אֶחָד לְמִשְׁנָהוּ. אֲךְ, לֹא־מִיתּוֹ שֶׁל דְּבַר, שׁוֹנִים הֵם זֶה
מִזֶּה וְיֵשׁ רַק דְּמִיוֹן בֵּינֵיהֶם.
וְהֵם: (א) אֲב וְתוֹלְדָה. (ב) עִיקָר וְהַסְּתַעְפּוֹת.
שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלֶּה הֵם שְׁמוֹת מוֹשְׁאִלִים, הַמִּתְאָרִים
גַּם עֲנִינִים אַחֲרִים הַדּוֹמִים לָהֶם.
אֲב וְתוֹלְדָה, סְמוּכִים מִמֶּשׁ אֶחָד לַשֵּׁנִי. וְאִילוֹ עִיקָר
וְהַסְּתַעְפּוֹת, לַמּוֹת שֶׁהַסְּתַעְפּוֹת בָּאָה מִן הָעִיקָר,
כְּפִי שֶׁהַתּוֹלְדָה בָּאָה מִן הָאֲב, בְּכָל זֹאת אֵין
הַסְּתַעְפּוֹת סְמוּכָה כָּל־כֵּךְ לְעִיקָר, כְּמוֹ סְמִיכוּת
הַתּוֹלְדָה לֵאב. וְאֵנּוּ רוֹאִים זֹאת בְּמוֹחַשׁ בְּעֵינֵן
הַהִשְׁפָּעָה מֵרַב לְתַלְמִיד, הָרִי כִשְׁהַתְּלַמִּיד מְקַבֵּל אֶת
הַשְּׂכָל מֵהָרֵב וּמִבֵּינוֹ הֵיטֵב, הוּא שׁוֹאֵל לְפַעֲמִים אֶת
הָרֵב אוֹלֵי יְכוּלִים לֹאמַר כֵּךְ, וְהַסְּבָרָה הַחֲדָשָׁה שֶׁל
הַתְּלַמִּיד מִסְּתַעְפַּת מֵהַסְּבָרָה שֶׁל הָרֵב, מִמָּה שֶׁהָרֵב
בִּיָּאֵר וְהַסְּבִיר לְתַלְמִיד אֶת הַסּוּגִיא שֶׁהֵם לּוֹמְדִים.
מֵהַסְּבָרָה הַשְּׂכָלִית שְׁאוּמֵר הָרֵב לְתַלְמִיד, נִתְחַדֵּשׁ
בְּתַלְמִיד סְבָרָה חֲדָשָׁה, שֶׁהִיא הַסְּתַעְפּוֹת מֵהַסְּבָרָה שֶׁל
הָרֵב, שֶׁהִיא הָעִיקָר. אֲךְ, יְכוּל לִהְיוֹת שֶׁהַסְּבָרָה
הַחֲדָשָׁה לֹא תִהְיֶה דּוֹמָה, וְרַק בְּפִרְטִים יְכוּל לִהְיוֹת
לְסְבָרָה הַחֲדָשָׁה דְּמִיוֹן לְסְבָרַת הָרֵב. שְׂכֵן, הַסְּתַעְפּוֹת
אֵינָהּ בְּסִמּוֹן לְעִיקָר, כְּפִי שֶׁהַדְּבַר בְּסִמִּיכוּת הַתּוֹלְדָה
לֵאב.
עֵב. תּוֹכֵן וְנוֹשֵׂא הָעֵינֵן שֶׁל אֲב וְתוֹלְדָה, וְשֶׁל עִיקָר
וְהַסְּתַעְפּוֹת, יֵשֶׁנּוּ בְּכַמָּה וְכַמָּה עֲנִינִים, וְהוּא יֵשֶׁנּוּ גַם
בְּבְרַכַּת "יִישֵׁר־כַּחֲךְ".
בְּרַכַּת "יִישֵׁר־כַּחֲךְ" יֵשֶׁנָּה בְּשְׁנֵי אוֹפְנִים: (א)
ה'יִישֵׁר כּוֹחַ" שֶׁהַמְּתַבָּרְכִים מְבָרְכִים אֶת הַכְּהָנִים
הַמְּבָרְכִים אוֹתָם בְּבְרַכַּת כְּהָנִים. (ב) ה'יִישֵׁר כּוֹחַ"

והוא הניגון. כשם שה'משרתים' מחשבה ודיבור יש להם תכונות מסוימות, שמצד התכונות שהטביע השי"ת בכוח המחשבה הוא 'משרת' אל השכל, ומצד התכונות שהטביע השי"ת בכוח הדיבור הוא 'משרת' של המדות, כך ישנן גם תכונות מסוימות בנגינה שבגללן נגינה היא 'משרת' לעונג ולרצון.

ה'משרתים' ועניני השירות, למרות שהם שווים במדה ידועה בכל מקום, במהלך רוחם ובמהות עניינם, בכל זאת ישנם חילוקי דרגות. כך אנו רואים במוחש גם בעבודה הפנימית של הכהן הגדול בבית המקדש.

הכהן הגדול נקרא משרת הוי', וישנם שני שמות הוי': הוי' דלעילא והוי' דלתתא³. כשהכהן הגדול נכנס לפני ולפנים להקטיר, היה 'משרת' של 'הוי' דלעילא', וכשנכנס להתפלל על עדת ישראל ועל העבודה - אז הוא 'משרת' של 'הוי' דלתתא'.

חילוקי הדרגות בשירותו של הכהן הגדול בבית המקדש, הם בנין אב להבנת חילוקי הדרגות בכוחות ה'משרתים', במה שדיבור הוא 'משרת' אל המדות, המחשבה אל השכל, והנגינה אל העונג והרצון.

עד. בהסבר זה נבין את אימרתו של אב-הסבא ה"צמח צדק" בסעודת יום השני של חג השבועות תר": "ניגון מכוון" פותח שער מ'יחידה' ל'חיה', ומ'חיה' ל'נפש-רוח-נשמה'.

חמש הדרגות שבנשמה: נפש, רוח, נשמה, 'חיה', 'יחידה'⁴, חלוקות בשתי חלוקות כלליות: מקיפים ופנימיים. 'יחידה' ו'חיה' - מקיפים. נפש, רוח ונשמה - פנימיים. מה זה 'מקיפים' ומה זה 'פנימיים' וההבדל ביניהם, יודעים אנו מכוחות הנפש. וזהו שנגינה היא 'משרת' לעונג ורצון, ולכן 'ניגון מכוון' פותח שער מ'יחידה' ל'חיה' ומ'חיה' ל'נפש-רוח' נשמה. פתיחת שער היא גילוי האורות המקיפים בכוחות הפנימיים.

"ניגון מכוון" שבאימרת הרבי האמורה, הכוונה לניגון של רבי: ניגון שרבי חיבר אותו או שרבי בחר בו.

בניגונים ישנן שלש דרגות: (א) ניגון מכוון. (ב) ניגון המביע משהו, כפי שהיה בחסידים הראשונים: ניגון של תשובה, ניגון של התבוננות, ניגון של אהבת רעים וכדומה. (ג) ניגון שוטה שאינו אומר שום דבר ואינו מכוון לשום דבר.

שקיבל מאביו ואביו מאביו, שהיה אחד מחברי ה"קאפעליע" (מקהלה) של הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שניגון זה חיברו החסידים חברי ה"קאפעליע" על-פי הוראת והסברת הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי. והאמת היא שהניגון הזה מכוון לענין ברכת כהנים, להיות ב"רצוא-ושוב", וברכת כהנים היא הרי "לאכללא שמאלא בימינא" (להכליל שמאל בימין) כידוע, והוא על-ידי "רצוא ושוב"¹.

עג. מחשבה ודיבור, שהם לבושי הנפש - הם כוחות משרתים.

בשפת החקירה העתיקה, חלוקים כוחות הנפש בארבעה חלקים: עונג ורצון נקראים בשם "נבדלים"; שכל - חב"ד - נקרא בשם "אדונים"; מחשבה ודיבור נקראים בשם "משרתים", וכוח המעשה נקרא בשם "עבד". מפני שכוח המעשה הוא זה שעושה בפועל מה שיש לו ממנו תענוג, ורוצה בו, ויש לו בו הבנה והתפעלות, ושמהרהר ומדבר בו.

מחשבה ודיבור שהם כוחות 'משרתים', הרי מחשבה היא 'משרת' אל השכל, ודיבור 'משרת' אל המדות. ההשכלה כפי שהיא באה מכוח המשכיל בכוח החכמה, היא תנועה באופן של ברק המבריק, למרות שבכוח החכמה ישנה ההתכללות של הכוחות בינה ודעת, הרי בכל זאת מן ההכרח שיהיה 'משרת' לנקודת ההשכלה, וה'משרת' הוא המחשבה. דיבור הוא 'משרת' של המדות, לכן אופן התגלות המדה תלוי בדיבור. וזהו תוכן הענין של "דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב"², כשם שענין השכל הרי לא זו בלבד שהוא עצמו יודע את דבר ההשכלה אלא גם מסבירו לשני, כך גם תוכן ענין המדות הוא שזה ישפיע גם על השני, וזה תלוי ב'משרת' של המדות, שכפי אופן הדיבור כך היא התגלות המדות.

החסידות מחלקת את כוחות הנפש בשלשה (חלקים: א) כוחות מקיפים. (ב) כוחות פנימיים. (ג) לבושים. לעונג ורצון קוראת חסידות "כוחות מקיפים", שכן הם הסיבה הגורמת של כל הכוחות ושל פעולות הכוחות. שכל, חב"ד ומדות וכדומה, כל הכוחות שיש להם כלים, כלומר אברי הגוף שהכוחות מתלבשים בהם, נקראים בחסידות "כוחות פנימיים". למחשבה דיבור ומעשה קוראת החסידות בשם "לבושים".

גם ל'כוחות המקיפים', עונג ורצון, יש 'משרת',

תש"ב.

(4) ב"ר יד, יא.

(1) ענינם - ראה תניא פ"ג, לקו"ת ד"ה וידעת היום (השני).

(2) ראה ברכות ו, ב.

(3) ראה לקו"ת ד"ה וידבר אלקים גר' אנכי, ד"ה בחדש השלישי

לומר את המאמר הידוע⁵ "זוטרי דבכו מחיה מתים".
 כי כמו שהמיתה בגשמיות היא הסתלקות החיות,
 קרירות, כך המיתה ברוחניות היא ענין הקרירות:
 מתפללים בקרירות, מקיימים מצוה בקרירות,
 לומדים בקרירות; גם את הנגינה והריקוד עושים
 בקרירות. בחינוכו והדרכתו, עשה ר' הלל יהודים
 לבביים חמים, ש"זוטרי דבכו", הפשוטים ביותר –
 היו "מחיים מתים", הוא חימם את היהודים
 הקרירים.
 'יהודים קרירים' אין הכוונה ליהודים מקוררים
 מיהדות ח"ו. 'יהודים קרירים' הכוונה ליהודים של
 תורה ומצוות, יראים ושלמים, בעלי צדקה ובעלי
 טובה, אבל קרירים. כל מה שהם עושים בענייני
 תורה ומצוות וצדקה ואהבת ישראל, הוא בקרירות,
 בלי חיות. ואת 'יהודים קרירים' אלה, חיממו מחונכיו
 ומודרכיו של ר' הלל.
 לר' הלל היתה מסירות-נפש לחמם לבו של יהודי
 לתורה ולמצוות, לצדקה ולאהבת ישראל. מחונך
 ומודרך של ר' הלל, היה יכול לחמם אזור שלם על
 עשרות עיירות וישובים, שנהיה בהם חי-געלעבט, כל
 עניני התורה והמצוות, צדקה ואהבת ישראל – היו
 בחיות ובחינויות.

עה. ישנם שלשה אופנים בהתקשרות חסיד לרבי.
 כל אופן הוא התקשרות מיוחדת בדרגה מסויימת של
 רבי. כששומעים סיפור מעשה מהרבי, להיותו הוראת
 דבר, הרי הוא מקושר אל כוח המעשה של הרבי.
 כששומעים תורה, הרי הוא מקושר אל כוח הדיבור.
 ובאמירת ניגון הרי הוא מקושר אל המחשבה. כל זה
 הוא רק נפש-רוח-נשמה.
 כללות ההתקשרות של חסיד לרבי, היא רק
 במדריגות נפש-רוח-נשמה של הרבי. כפי שמתבאר
 ש'ניגון מכוון' פותח את השער שבין הכוחות
 ה'מקיפים' לכוחות ה'פנימיים' אצל המנגן, מובן
 שניגון כזה פועל התקשרות גבוהה יותר מאשר
 במדריגות נפש-רוח-נשמה של הרבי. אלא שזהו
 כאשר המנגן את ה'ניגון המכוון' מצייר במחשבתו
 איך ששמע את הניגון מהרבי, ומתעמק במעמדו
 ומצבו הכללי כפי שהיה אז. כשמנגנים 'ניגון מכוון'
 בהתערורות פנימית – התקשרות החסידים לרבי אז
 היא בכוחות ה'מקיפים' של הרבי.
 כללות הענין, מדוע פועלת הנגינה התקשרות כזו,
 הרי זה מפני שבנגינה ישנן תנועות, וכל תנועה
 מולידה חום, וחום הוא כלי לחיות.
 עו. על מחונכיו ומודרכיו של ר' הלל, יכולים

סעודת יום שביעי של פסח ה'תש"ג

(5) ראה ע"ז י' ב.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק י"ב – כוחו של בטחון

נעקוב עתה אחר מאורעותיו וחוויותיו של ברוך הצעיר, אשר להיותו אביו של מייסדה
 לעתיד של חב"ד, תרם לא מעט בצדקתו ובאורח חייו המקורי לעיצובה של שיטה זו. כפי שאנו
 רואים, סלל ברוך לעצמו דרך אשר רק יחידי סגולה מסוגלים לצעוד בה מבלי להינזק.
 ברוך מעורר את השתוממותנו ביחוד לאור העובדה שאת דרכו המקורית צעד בכוחות עצמו
 ללא כל מלווה ומורה, תוך ויתור מוחלט על כל עזר וסיוע של משהו, ובביטחון איתן בריבון
 העולמים שיגן עליו מפני כל הסכנות, כולל סכנת רעב.
 לא רק מעניינים, אלא גם חשובים ביותר, הם פרטי תולדות נעוריו של ר' ברוך, שכן על
 ידם הננו נוכחים לדעת עד כמה קשה דרכו של הצדיק, איזו מידה של סבל עליו לשאת, ואת
 אשר עליו לעבור עד אשר הוא מגיע לדרגתו הרמה.

1 ברוך יכול לשמש לנו כדוגמא בהירה של אורח מישור, עקביות, יציבות אופי והחלטיות,
2 ושל צדקנות המקשרת גוף ונשמה, שמים וארץ, רוחניות וגשמיות.

3 חג השבועות עבר. ברוך שרוי עתה במצוקה, ללא כל פרוטה בכיסו. עתה צם הוא לא לשם
4 חיסכון, כִּי־אם משום ההכרח, שכן אין לו כלל מה לאכול. ברם, משך איזה זמן מסוגל אדם
5 לצום ללא הרף? ! הוא מנסה לבלות את הימים בשדה, תחת כפת השמים, תוך כדי התעמקות
6 יתר ברעיונות נעלים. הוא משנן מתוך זכרונו את כל מה שלמד, אך הרעב עושה את שלו ומציק
7 לו ביותר. כוחותיו נחלשים והולכים, חושיו הולכים ומתערפלים.

8 ברוך יכול רק להתרענן מפעם לפעם במימיו הקרים של הנהר, אך כשעוברות שתיים־שלוש
9 יממות ללא טעימה כלשהי - אין המים הקרים עוזרים עוד. אחוז רעב הריהו לוקח לפיו מספר
10 חופני עשב ומקנח בשתיית מים, אלא ש"ארוחה" כזאת לאחר צום ממושך לא איחרה להביא
11 את התוצאה - כאב בטן איום.

12 הכאב נמשך שעות ארוכות. כאשר חלף הכאב עינה שוב הרעב. ברוך לא מצא מנוחה בשדה
13 והחליט לשוב העירה. רעיונותיו הציקוהו: האם טוב הוא עושה בסכנו את נפשו? - הנה הוא
14 שם פעמיו לעבר העיר, יתדפק על דלת כלשהי ויבקש חתיכת לחם - וכבר תשוב אליו נפשו.
15 אך מיד התחרט: האם לאחר שלש שנים של אי־הנאה ממתנת בשר ודם - יִשְׁנֶה דרכו? - לא!
16 הוא יעמוד בניסיון. ברור בנפשו שגם עתה אין לו להישען אלא על הקב"ה ולא להזדקק לעזרת
17 בשר ודם.

18 רָעֵב, חלש ומעונה עושה ברוך דרכו בצעדים איטיים לעבר העיר. הוא צועד בדרך חדשה
19 בלתי מוכרת לו, עובר על פני בתים של יהודים המוקפים גינות. בפרבר זה אִיוו להם למושב
20 מספר משפחות יהודיות המטפחות ומעבדות בעצמן את אדמותיהן.

21 תוך כדי כך נזדמן לו לעבור על פני גינת ירק. מבעד לסורגי הגדר הבחין ביהודי המטפל
22 בשתילים, עוקר גידולי פרא ומשקה את הירק. הגנן הרגיש בברוך ופנה אליו בשאלה אם מעוניין
23 הוא לסייע לו בעבודה.

24 "אתן לך את שכרך המגיע לך" - הוסיף - "כי קשה לי לבצע בעצמי את כל העבודות".

25 ברוך נרגש מהפתעה של אושר. הייתה זו הפעם הראשונה שהוצעה לו עבודה בליאזנא. הן
26 זאת אשר ביקש! ברוך נענה מיד להצעה. הגנן נתן לו, כדמי קדימה, פת לחם וירק טרי. ברוך
27 השקיט את רעבונו, וחושיו חזרו לאט לפעילותם התקינה.

28 הגנן היה מעוניין שברוך ישמש לו עוזר קבוע. הייתה אז העונה של לקיטת הירק מהגינה
29 והבאתו למכירה, ובמשך שלשה שבועות עסק ברוך בעבודות אלו וזכה תמורתן לבית ומזון וגם
30 מעט כסף. כשנסתיימה עבודה זו, ביקש הגנן את ברוך, שמצא חן בעיניו משום מסירותו וזריזותו,
31 להמשיך ולעבוד אצלו. היה לו לגנן פרדס שחכר, בשותפות עם יהודי אחר, מאדוניה של אחוזה
32 סמוכה. הפירות החלו להבשיל והגיעה העונה בה יש להעמיד שומרים על הפרדס מפני גנבים
33 ועופות שלא ישחיתו את הפירות. עם עבור תקופה זו יש לעסוק בקטיף הפירות, אריזתם,
34 והובלתם העירה. יש כאן, איפוא, תעסוקה לזמן ניכר. ברוך היה מוכשר לעבודות אלה, והיה
35 שבע־רצון מן ההצעה. הוא התנה רק שבכל בוקר וערב יוכל להיכנס העירה להתפלל בצבור.
36 הגנן הסכים.

- 1 תקופת הרעב כבר מאחוריו של ברוך, בטחונו הגדול בקב"ה לא היה לשוא.
- 2 חיים חדשים החלו עבור ברוך. כשומר נקבע מושבו בצריף במרכז הפרדס. ברוך היה עתה
- 3 קרוב לטבע, אותו אהב תמיד. הייתה לו האפשרות, תוך כדי סיוריו בפרדס, להתעמק בשרעפיו,
- 4 בהתרפקות על יצירת הבורא, ואת מרבית זמנו היה יכול להקדיש לתורה ולעבודת ה'.
- 5 בתחילה הציקה לברוך בעיית המחסור בספרים, שכן לא היו מרשים לו להוציא ספרים מבית
- 6 המדרש, ואילו לשאול מאנשים פרטיים היה קשה לו, לא רק משום שלא היו לו מכירים, אלא
- 7 גם משום שלא רצה להסב תשומת לב ללמדנותו. הוא נאלץ לשנן בעל-פה את לימודיו, והצטער
- 8 על שאין באפשרותו ללמוד דברים חדשים. אלא שלפתע נזכר בזקן שבבית המדרש אשר בקצה
- 9 העיר. ברוך בא אל הזקן וביקש ממנו בהשאלה מספר ספרים מבית-המדרש, והלה מילא את
- 10 מבוקשו בחפץ לב.
- 11 עתה היה ברוך בשביעות רצון מלאה. מרבית יומו היה יושב בפרדס ולומד בשקידה רבה.
- 12 פעמיים ביום היה נכנס העירה להתפלל בציבור. בדרכו היה משנן את אשר למד בפרדס. העבודה
- 13 לא גזלה ממנו זמן רב, שכן כל תפקידו היה לטייל בפרדס ולשים לב שלא יחדרו אליו בעלי
- 14 חיים, שעופות לא ישחיתו את הפירות, ושגויי הכפר הסמוך לא יבואו לגנוב מן הפרדס. זמן רב
- 15 נותר לברוך ללמוד ולהתעמק ברעיונותיו הנעלים.
- 16 ברוך דאג בפרדס לקיום כל המצוות הדרושות. בערב שבת אף סידר לו עירוב תחומין, כדי
- 17 שיוכל להיכנס בשבת העירה ולחזור.
- 18 בשבת הראשונה בבוקר כשחזר מבית-המדרש לפרדס, נזכר לפתע שלא התְּנָה עם בעל-הבית
- 19 שלא יהא חייב בשבת לגרש את העופות הבאים לנקר בפירות שעל העצים, שכן פעולה זו אסורה
- 20 בשבת. כן שכח להתנות שלא יקבל שכר עבור יום השבת. כשהתבונן בעניין הגיע למסקנה
- 21 שהדרך הטובה ביותר הייתה אילו קבע עם בעל-הבית שיקח לשבת שומר גוי ואת שכרו ינכה
- 22 משכרו שלו.
- 23 ברוך הצטער מאד על שדברים אלה נשמטו מזיכרונו בשעה שהשכיר את עצמו לשומר:
- 24 האין הדבר משמש הוכחה שאין הוא עדיין בדרגה הראויה בשמירת המצוות, ושלמרות כל
- 25 מאמציו הוא עדיין בדרגה נחותה? הוא ייסר את עצמו קשות על שכחת הלכות מפורשות ועל
- 26 זלזול בשבת קודש. מנוחת השבת של ברוך הופרעה אותו יום. שעות התהלך בפרדס הִנָּה וְהִנָּה
- 27 כאשר הוא מתלבט בדבר הדרך לתקן נפילתו לדרגה כזו.
- 28 בסופו של דבר החליט ברוך לקבל על עצמו "תשובת-משקל" קשה מאד ולהעניש את עצמו:
- 29 ראשית, החליט, שעליו לעזוב שוב את הפרדס ולחזור לחיי הרעב שלו. עליו להתפלל ולהתחנן
- 30 אל ה' לכפרה, מתוך חרטה עמוקה על העבר וקבלה איתנה על העתיד.
- 31 הוא קבע לעצמו שלשה שבועות של תיקונים: ראשית, עליו לא לקחת שום מזון לפה, במשך
- 32 שלש יממות. לאחר מכן עליו לצום יומיים בכל שבוע, ובימי הצום עליו להיות ער כל הלילה
- 33 וללמוד תורה, וביום לא לישון יותר משלש שעות. במשך התקופה האמורה עליו גם לִשְׁנֹן
- 34 בעל-פה כל מסכת שבת.
- 35 לאחר שהחליט על דרכי התיקון, הוקל מעט לברוך. למחרת, השכם בבוקר הלך אל בעל
- 36 הבית ואמר לו שבגלל סיבה מסויימת עליו לעזוב את המשרה, ולשם כך על בעל הבית להשיג
- 37 שומר אחר.

- 1 בעל הבית הסביר לו שלא קל למצוא אדם מהימן למשרה זו, ויעברו כמה ימים עד שימצא
2 מחליף, משום כך ביקשהו להישאר זמן מה בפרדס. בעל הבית הבטיחו לבוא אליו ולמסור לו
3 על מהלך העניינים. ברוך חזר לפרדס והחל בהכנותיו לדרך התשובה שקיבל על עצמו.
4 כאשר בא למחר בעל-הבית לפרדס, הגיע לאזניו קול בכי קורע לב הנישא מתוך אהלו של
5 השומר, בכי המלווה תפלה בכוונה גדולה. בעל-הבית נדהם: אין זו אלא תפלה של צדיק גמור,
6 ובקושי הסתגל לרעיון שאכן ברוך השומר הוא שמתפלל באופן כזה.

אגרות קודש

בי"ה י"ז אייר תרפ"ג

מו"ה חיים שמרי" שי

1 שלום וברכה,

- 2 במענה על מכתבו מדי' לחי'ז, ואצטערה צער רב על
3 הידיעה כי בפה אין מניחים כו'. כתיב יגיע כפיך כי תאכל,
4 אשריך וטוב לך, ומסיים וראה בנים לבניך כו' ישראל.
5 גדולה מלאכת שמים תשב"ר, אשר בה תלוי גורל עם
6 הקדש ותורת ד', וכל איש בישראל הלא לבבו נאמן לד'
7 ולתורתו וכל אשר לו יתן האיש בעד נפשו. אמנם דבר זה
8 צריך יגיעה גדולה וכבוד אלקים הסתר דבר, וצריך להיות
9 יקר וחיבה הפועל בזה, כי החכם עיניו בראשו, וכמו
10 הנוטע כרם, הנה זורע בדמעה וברוב עמל ויגיעה, לילה
11 ויום יפחד על מטעו, אמנם מה יגדל שמחתו בראותו
12 אילניו עושים פרי טוב.
13 לפנינו נצב כמו חי כל האיסורים וההגבלות שהושם
14 עלינו היהודים, בימי הממלכה העברה, בתחום המושב,
15 והדומה, ובכ"ז כל אחד שהי' לו נוגע הדבר בחייו מצא
16 עצות מקרוב ומרחוק באופן אשר לא יגעו בהחוק, ובאופן
17 כזה הגיעו למטרתם. והעיקר הכל הוא לפי שהי' נוגע
18 הדבר, דיא זאך האט זייער גיארט, האט מען גיזוכט
19 עצות, ויגעת ומצאת. וכן הוא הדבר בכל ענין, דכשהענין
20 נוגע אל הנקודה העצמית, אז מיא דער הערט דעם אמת,
21 און מיא איז זעך מתבונן בפנימיות הדבר, אז הנה זה
22 עצמו ממציא עצה איך להנ"ש.

- 23 וכאשר מתבוננים בהתבוננות אמיתי, מה ד' אלקינו
24 ד[ו]רש מאתנו, בהורידו נשמה בגוף, הלא הנשמה בהיותה
25 למעלה היא בתכלי' הדביקות והביטול באהוי"ר אמיתית,
26 ובלי שום העלם והסתר, ובבואה בגוף בעוה"ז אשר רבו
27 ההעלמות וההסתרים ביותר, וא"כ הוא ירידה גדולה
28 ועצומה במאד מאד, וכמאמר מאיגרא רמ[ה] לבירא

- 29 עמיקתא, אלא שירידה זו היא לצורך עלי, וכמו שלוח
30 אשר ישלחנו המלך לאחד המקומות הרחוקים, שהיא
31 חשכה והרוסה, והשלוח עושה שליחותו לבנותה
32 ולשכללה, אשר בה ימצא חן וכבוד, ויגדיל כבודו מאילו
33 עומד לפני המלך במקום אורה וכו', כן הדבר הזה, נר ד'
34 נשמת אדם, הנשמה היא אור ונר, וירדה למטה להאיר
35 מחשכי ארץ, וזהו מה שד' אלקינו דורש מאתנו.

- 36 וא"כ כאשר יש העלמות כאלו, הם רק נסיונות וכמ"ש
37 כי מנסה ד' אלקים אתכם, דענין הנסיון אינו דבר לעצמו
38 כלל, דזהו ההפרש בין נסיון לבירור, דענין הבירורים הוא
39 שעצם הדבר הוא דבר וצריכים לבררו, וכמו הלחם וכל
40 דברים המותרים הם עניני בירורי, דיש בהם חיות וניצוץ
41 אלקי, וצריכי' לברר ולהעלות את הניצוץ, והוא ע"י
42 שמברך על הלחם וכו' תחלה וסוף ובכח האכילה ההיא
43 עוסק בתורה תפלה ומצות, ה"ז עלי' מאת אשר אכל, אבל
44 ענין הנסיון, וכמו כאשר מבבל' ומטרידים מתפלה או
45 תורה, וע"ד גלית הפלשתי שהי' מחרף ומגדף מערכות
46 ישראל, ובילבל אותם מתורה ועבודה, או אחז שאחז
47 בת"כ ובת"מ כו', הנה ענינים כאלו אינו שייך לומר בהם
48 בירור, כ"א הוא נסיון, דהנסיון צריכים לבטלו, והוא ע"י
49 חיזוק העבודה והיגיעה בכמה דרכים ואופנים.

- 50 וא'ל יאמר אדם, ואני מה אני, ומה כחי, ועוד, אם
51 אוכל לעשות איזה דבר הוא רק במועט, גאר אביסעלע לפי
52 ערך כחי הדל. כן הדבר, גם המעט הזה הוא הרבה, ומי
53 יודע מה יולד יום, וכל המקיים נפש אחת כו' גרעין א'
54 יוציא כמה סאות פירות טובים, כן נער אחד הנה במשך
55 הזמן יהי' לאילנא רברבא בחסד ד', כאשר ראינו במוחש
56 אשר כאלו שהמלמד' לא חשבו עליהם כלל ובמשך הזמן
57 התגדלו ויהיו לאנשי' יראי אלקים ובעלי תורה ועבודה,
58 וגם החלש יאמר גבור אני, להקים את דבר ד' בחכמה
59 ובמועצות ליתן נפשו על זה מבלי . . .

פרשת אחרי

טז » וידבר יהוה אל-משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני-יהוה ומתו: ^א ויאמר יהוה אל-משה דבר אל-אהרן אחיך ואל-יבא בכל-עת אל-הקדש מבית לפרכת אל-פני הכפרת אשר על-הארן ולא ימות כי בענן אראה על-הכפרת: ^ב ונזאת יבא אהרן אל-הקדש בפר בן-בקר לחטאת ואיל לעלה: ^ג בתנת-בד קדש ילכש ומכנס-בד יהיו על-בשרו ובאבנטו בד יחגר ובמצנפת בד יצנף בגדי-קדש הם ורחץ במים את-בשרו ולבשם: ^ד ומאת עדת בני ישראל יקח שני-שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעלה: ^ה והקריב אהרן את-פר החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד ביתו: ^ו ולקח את-שני השעירים והעמיד אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ^ז ונתן אהרן על-שני השעירים גרלות גורל אחד ליהוה וגורל אחד לעזאזל: ^ח והקריב אהרן את-השעיר אשר עלה עליו הגורל ליהוה ועשהו חטאת: ^ט והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד-חי לפני יהוה לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה: ^י והקריב אהרן את-פר החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את-פר החטאת אשר-לו: ^{יא} (וישראל) יב ולקח מלא-המחטה גחלי-אש מעל המזבח מלפני יהוה ומלא חפניו קמרת סמים דקה והביא מבית לפרכת: ^{יג} ונתן את-הקמרת על-האש לפני יהוה וכסה ^{יד} ענן הקמרת את-הכפרת אשר על-העדות ולא ימות: ^{טו} ולקח מדם הפר והזה באצבעו על-פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע-פעמים מן-הדם באצבעו: ^{טז} ושחט את-שעיר החטאת אשר לעם והביא את-דמו אל-מבית לפרכת ועשה את-דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אתו

על-הכפרת ולפני הכפרת: ^{יז} וכפר על-הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל-חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם: ^{יח} וכל-אדם לא-יהיה ^{יט} באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד-צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל-קהל ישראל: ^כ (ע"כ בחול) יח ויצא אל-המזבח אשר לפני-יהוה וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על-קרנות המזבח סביב: ^{כא} והזה עליו מן-הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל: ^{כב} וכלה מכפר את-הקדש ואת-אהל מועד ואת-המזבח והקריב את-השעיר החי: ^{כג} וסמך אהרן את-שתי כתיב ידו קרי ידיו על-ראש השעיר החי והתודה עליו את-כל-עונת בני ישראל ואת-כל-פשעיהם לכל-חטאתם ונתן אתם על-ראש השעיר ושלח ביד-איש עתי המדברה: ^{כד} ונשא השעיר עליו את-כל-עונתם אל-ארץ גזרה ושלח את-השעיר במדבר: ^{כה} ובא אהרן אל-אהל מועד ופשט את-בגדי הפר אשר לבש בבאו אל-הקדש והניחם שם: ^{כו} ורחץ את-בשרו במים במקום קדוש ולבש את-בגדיו ויצא ועשה את-עלתו ואת-עלת העם וכפר בעדו ובעד העם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר-שיחות ח"ב ע' 92)

אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה' (טז, א)

מספר בחסידות שפני אהרן הגיעו בעבודתם לדרגה מאד נעלית בקרבכם אל ה', עד שגופם לא היה יכול להכיל את התשוקה והאהבה העצומה לקב"ה, ובאו ל"כלות הנפש" ממש, שצצה נשמתם. ובכל-זאת באה התורה - 'אחרי מות' - עם ציונים ואזהרות נוספות, לומר, שגם לאחר הדרגה הנעלית ביותר של בני אהרן, צדין יש מקום לעלות בדרגות נוספות, ואין גבול בעבודת ה'.

שני כה ואת חלב החטאת יקטיר המזבח: ^{כז} והמשלח את-השעיר לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ את-בשרו במים ואחרי-כן יבוא אל-

אֲשֶׁר הֵם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תְּהִי־זֹאת
לָהֶם לְדֹרֹתָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ג ע' 987)

אחרי מות שני בני אהרן בקרבנותם לפני ה' וימתו (טז, א)
יש להקשות מהו כפל הלשון - 'אחרי מות... וימתו'?
וזה לבאר על-פי פרוש התמידות, מה היה חטאם של בני
אהרן: בני אהרן התעללו לדרגה נעלית מאד, שהביאה אותם
לקרבה ואהבה עצומה לקב"ה, עד שהביאה אותם ליכולת
הנפש, ביציאת הנשמה מן הגוף. וחטאם היה שאין זה רצון
הקב"ה, רצון הקב"ה הוא שבני ישראל ישתקו ויתקרבו
אל הקב"ה, אך יחד עם זה שישארו בעולם הזה, ויהפכו
אותו לדידה לקב"ה. על פי זה מובנת הפלילות בפסוק, מות
שני בני אהרן הגיע כתוצאה מקרבנותם לפני ה' וימתו,
ה' וימתו מתאר את חטאם של בני אהרן, שהתקרבו לה' עד
שיצאה נשמתם.

שלישי ח ואלהם תאמר איש איש מבית ישראל
ומן-הגֵּר אשר יגור בתוכם אשר יעלה עלה
אויבם: ואל-פתח אהל מועד לא יביאנו
לעשות אתו ליהוה ונכרת האיש ההוא מעמיו:
ואיש איש מבית ישראל ומן-הגֵּר הגֵּר בתוכם
אשר יאכל בל-דם ונתתי פני בנפש האכלת
את-הדם והכרתיו אתה מקרב עמה: כי נפש
הבשר בדם הוא ואני נתתי לכם על-המזבח
לכפר על-נפשותיכם כיהם הוא בנפש יכפר:
על-כן אמרתי לבני ישראל בל-נפש מכם
לא-תאכל דם והגֵּר הגֵּר בתוכם לא-יאכל
דם: ואיש איש מבני ישראל ומן-הגֵּר הגֵּר
בתוכם אשר יצוד ציד חיה או-עוף אשר יאכל
ושפך את-דמו וכסוהו בעפר: כי-נפש כל-
בשר דמו בנפשו הוא ואמר לבני ישראל דם
כל-בשר לא תאכלו כי נפש כל-בשר דמו הוא
כל-אכליו יכרת: וכל-נפש אשר תאכל נבלה
וטִרְפָּה באֶזְרַח ובגֵּר ובכם בגֵּדוֹ ורחץ במים
וטָמֵא עֲדֵה־עֶרֶב וטָהַר: ואם לא יכַפֵּר ובשרו
לא ירחץ ונשא עוֹנוֹ: פ יח וידבר יהוה

המחנה: ואת פר החטאת ואת שְׁעִיר
החטאת אשר הובא את-דמם לכפר בקדש
יוציא אל-מחוץ למחנה ושרפו באש את-עֲרֹתָם
ואת-בָּשָׂרָם ואת-פְּרָשָׁם: כ והשרף אתם וכם
בגֵּדוֹ ורחץ את-בָּשָׂרוֹ במים ואחרי-כן יבוא
אל-המחנה: כ והיתה לכם לחקת עולם בקדש
השביעי בעשור לחדש תענו את-נפשותיכם
וכל-מלאכה לא תעשו האֶזְרַח והגֵּר הגֵּר
בתוכם: כ כיום הזה יכפר עליכם לטהר
אתכם מפל חטאתיכם לפני יהוה תטהרו:
לא שבת שבתון היא לכם ועניתם את-
נפשותיכם חקת עולם: כ וכפר הכהן אשר-
ימַשֵּׁח אֹתוֹ ואשר ימלא את-ידו לכהן תחת
אביו ולבש את-בגדי הַכֹּהֵן בקדש: כ וכפר
את-מקדש הקדש ואת-אֹהֶל מוֹעֵד ואת-המזבח
יכפר ועל הכהנים ועל-כָּל-עַם הַקָּהָל יכפר:
כ והיתה-זֹּאת לכם לחקת עולם לכפר על-בני
ישראל מפל-חטאתם אחת בשנה ויעש כאשר
צוה יהוה את-מֹשֶׁה: פ יז וידבר יהוה
אל-מֹשֶׁה לאמר: כ דבר אל-אַהֲרֹן ואל-בָּנָיו ואל
כל-בני ישראל ואמרת אליהם זה הדבר אשר-
צוה יהוה לאמר: ג איש איש מבית ישראל
אשר ישחט שׂוֹר או-כֶּשֶׂב או-עֵז במחנה או
אשר ישחט מחוץ למחנה: ד ואל-פתח אהל
מועד לא יביאו להקריב קרבן ליהוה לפני
משכן יהוה דם יחשב לאיש ההוא דם שפך
ונכרת האיש ההוא מקרב עמו: ה למען אשר
יביאו בני ישראל את-זבחייהם אשר הם זבחים
על-פני השֹׁדֶה והביאם ליהוה אל-פתח אהל
מועד אל-הַבִּתֵּן וזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים ליהוה
אותם: ו וזֶה הַכֹּהֵן וזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים ליהוה
פתח אהל מועד והקטיר תחלב לריח ניחח
ליהוה: ו ולא-יזבחו עוד את-זבחייהם לשעירים

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – התוועדות תשמ"ו ח"ג ע')

(196)

בזאת יבוא אהרן אל הקדש (טז, ג)

בזאת: גימטריא שלו ארבע מאות ועשר, רמז לפית

הראשון (רש"י)

על הפסוק "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם" (ל'אחר חטא העגל), אומר רש"י: "עדין לא שמענו שהתפלל משה עליהם, והוא אומר הניחה לי? אלא כאן פתח לו פתח, והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם, לא יכלם". ועל-דרך-זה בענייננו, הרמז שבפתוח, ארבע מאות ועשר - רמז לבית ראשון, הוא פתיחת פתח לבני ישראל, שאם ישמעו לקב"ה, ולא יחטאו, תבטל ההגבלה של מספר השנים, ובית המקדש הראשון ישאר נצחי.

רביעי ~ ואת-זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה הוא: ~ ובכל-בהמה לא-תתן שכבתך לממאה-בה ואשה לא-תעמד לפני בהמה לרבעה תבל הוא: ~ אל-תטמאו בכל-אלה כי בכל-אלה נטמאו הגוים אשר-אני משלח מפניהם: ~ ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה ותקא הארץ את-ישיביה: ~ ושמרתם אתם את-חקתי ואת-משפטי ולא תעשו מפל התועבת האלה האזרח והגר הגר בתוכם: ~ כי את-כל-התועבת האל עשו אנשי-הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ: ~ ולא-תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה כאשר קאה את-הגוי אשר לפניכם: ~ כי כל-אשר יעשה מפל התועבת האלה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם: ~ ושמרתם את-משמרתی לכלתי עשות מחקות התועבת אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם אני יהוה אלהיכם: פפפ

פ' פסוקים, כ"י כ"ל סימן. ע"י סימן.

פרשת קדושים

יט ~ וידבר יהוה אל-משה לאמר: ~ דבר אל-כל-עדת בני-ישראל ואמרת אלהם קדושים תהיו כי קדוש אני יהוה אלהיכם: ~ איש אמו

אל-משה לאמר: ~ דבר אל-בני ישראל ואמרת אלהם אני יהוה אלהיכם: ~ כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם-בה לא תעשו וכמעשה ארץ-כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו: ~ את-משפטי תעשו ואת-חקתי תשמרו ללכת בהם אני יהוה אלהיכם: ~ ושמרתם את-חקתי ואת-משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני יהוה: ~ איש איש אל-פל-שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני יהוה: ~ ערות אביו וערות אמו לא תגלה אמו לא תגלה ערותה: ~ ערות אשת-אביו לא תגלה ערות אביו הוא: ~ ערות אחותו בת-אביו או בת-אמו מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותו: ~ ערות בת-בנו או בת-בתו לא תגלה ערותו כי ערותו הגנה: ~ ערות בת-אשת אביו מולדת אביו אחותו הוא לא תגלה ערותה: ~ ערות אחות-אביו לא תגלה שאר אביו הוא: ~ ערות אחות-אמו לא תגלה פיר-שאר אמו הוא: ~ ערות אחי-אביו לא תגלה אל-אשתו לא תקרב דדתו הוא: ~ ערות כלתו לא תגלה אשת בנו הוא לא תגלה ערותה: ~ ערות אשת אחיו לא תגלה ערות אחיו הוא: ~ ערות אשה ובתה לא תגלה את-בת-בנה ואת-בתי בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הגנה ומה הוא: ~ ואשה אל-אחותה לא תקח לצרר לגלות ערותה עליה בחייה: ~ ואל-אשה בנות טמאתה לא תקרב לגלות ערותה: ~ ואל-אשת עמיתו לא-תתן שכבתך לזרע לממאה-בה: ~ ומוזעז לא-תתן להעביר למלך ולא תחלל את-שם אלהיך אני יהוה:

וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: - אֶל־תִּפְּנוּ אֶל־הָאֱלִילִים וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה
לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ה וְכִי תִזְבְּחוּ
זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ: ו בְּיוֹם
זִבְחֲכֶם יֹאכַל וּמִמַּחֲרֵת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי
פָּאֵשׁ יִשְׂרָף: ז וְאִם הָאָכַל יֹאכַל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצָה: ח וְאִכְלוּ עֹנֵו יִשָּׂא כִּי־אֵת־
קֹדֶשׁ יְהוָה חָלַל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּתָהּ:
ט וּבִקְצֶרְכֶם אֶת־קִצִּיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאת
שָׂדֶךְ לִקְצֹר וּלְקַט קִצִּירֶךָ לֹא תִלְקַט: י וּכְרִמְךָ
לֹא תַעֲזֹל וּפְרֹט פְּרִמְךָ לֹא תִלְקַט לְעֹנִי וְלַגֵּר
תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יא לֹא תִגְנְבוּ
וְלֹא־תִכְחֲשׂוּ וְלֹא־תִשְׁקְרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ: יב וְלֹא־
תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לִשְׁקֹר וְחָלַלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ
אֲנִי יְהוָה: יג לֹא־תַעֲשֶׂק אֶת־רֵעֶךָ וְלֹא תִגּוֹל
לֹא־תִלְוִן פֶּעֶלֶת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד־בֶּקֶר: יד לֹא־
תִקַּל חֵרֶשׁ וּלְפָנֶי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל וִירֵאתָ
מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חכ"ז ע' 124)

וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֵל אֶרֶץ גְּזֵרָה . . בְּיוֹם
הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם (טז, כב-ל)
שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מְכַפֵּר עַל הָעֲבֻרוֹת הַקְּלוֹת, גַּם אִם הָאָדָם
עֲצָמוֹ לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה (לְדַעַת הַרַמְבַּ"ם). וְאֵלּוּ עֲצוּמוֹ שֶׁל יוֹם
הַכִּפּוּר מְכַפֵּר וְכִּי אִם הָאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה. וְהַחֲלוּקִי בִינֵיהֶם,
כִּפְּרַת שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ הִיא עַל הָעֲבֻרוֹת עֲצָמוֹ, לְכֵן לֹא
זְקִיקִים לְתִשְׁבּוּת הָאָדָם. אֵךְ כִּפְּרַת יוֹם כִּפּוּר הִיא עַל הָאָדָם,
וְלְכֵן אִם הָאָדָם מִתְּנַגֵּד לְכִפְּרָה זוֹ, וְאֵינוֹ שׁוֹב בְּתִשְׁבּוּהָ, לֹא
מוֹעִילָה כִּפְּרַת יוֹם כִּפּוּר.

חמישי טו לֹא־תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט לֹא־תִשָּׂא פְּגִידָל
וְלֹא תַהַדִּיר פָּנֵי גְדוֹל בְּצֹדֵק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ:
טז לֹא־תִלְוֶה רֵכִיל בַּעֲמִידָה לֹא תַעֲמֹד עַל־דָּם רֵעֶךָ
אֲנִי יְהוָה: יז לֹא־תִשָּׂא אֶת־אֲחִיךָ בְּלִבְכָּךְ הוֹכַח
תוֹכִיךָ אֶת־עַמִּיתְךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא:
יח לֹא־תִקֵּם וְלֹא־תִטּוֹר אֶת־בְּנֵי עֲמֶיךָ וְאֶהְבֵּתָ
לְרֵעֶךָ כְּמוֹד אֲנִי יְהוָה: יט אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ

בְּחֻמָּתְךָ לֹא־תִרְפִּיעַ כָּל־אִים שָׂדֶךְ לֹא־תִזְרַע
כָּל־אִים וּבְגֵד כָּל־אִים שְׁעִטְנוֹ לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ:
כ וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשְׁתּוֹ שִׁכְבַּת־זֶרַע וְהוּא
שֹׁפֵחַ נִחְרַפְתָּ לְאִישׁ וְהַפְּדָה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ
חֲפִשָּׁה לֹא נִתְּנָה לָהּ בְּקֶרֶת תְּהִיָּה לֹא יוֹמָתוֹ
כִּי־לֹא חֲפִשָּׁה: כא וְהָבִיֹא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אֲשָׁם: כב וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן
בְּאֵיל הָאֲשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
וְנִסְלַח לוֹ מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: כג וְכִי־תִבְּאוּ
אֶל־הָאָרֶץ וְנִמְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ מֵאֲכָל וְעִרְלֹתֶם
עֵרְלָתוֹ אֶת־פְּרִיו שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֵרְלוֹם
לֹא יֹאכַל: כד וּבִשְׁנָה הָרִבִּיעִת יִהְיֶה כָּל־פְּרִיו
קֹדֶשׁ הַלּוּלִים לַיהוָה: כה וּבִשְׁנָה הַחֲמִישִׁית
תֹּאכְלוּ אֶת־פְּרִיו לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כו לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם לֹא
תִנְחָשׂוּ וְלֹא תַעֲוֹנֻנוּ: כז לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֹאשְׁכֶם
וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זִקְנְךָ: כח וְשִׂרְט לְנֶפֶשׁ לֹא
תִתְּנוּ בְּבִשְׂרְכֶם וּכְתַבַת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם
אֲנִי יְהוָה: כט אֶל־תִּחַלֵּל אֶת־בֵּיתְךָ לְהִזְנוֹתָהּ וְלֹא־
תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמִלֵּאָה הָאָרֶץ זִמָּה: ל אֶת־שִׁבְתִּי
תִּשְׁמְרוּ וּמִקֳּדָשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: לא אֶל־תִּפְּנוּ
אֶל־הָאֱבֹת וְאֶל־חִידְעֵנִים אֶל־תִּבְקְשׂוּ לְטִמְאַה
בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לב מִפְּנֵי שִׁיבָה תִקּוּם
וְהִדְרָתָ פָּנֶי זָקֵן וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ליל י"א ניסן תשמ"א, ע"פ ביאורי

החומש)

וְזֶרַק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם עַל מִזְבֵּחַ ה' פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַקִּטִּיר
הַחֵלֶב לְרִיחַ נִיחַח לַה' (יז, ו)
הַדָּם וְהַחֵלֶב אֲסוּרִים בְּכָל שְׁמוּשׁ, מְלַכְד עֲלֵיתֶם לְקִרְבֶּן
לַה' בְּמִזְבֵּחַ. בְּאוֹר הַעֲנָן בְּעֻבּוֹדַת הַבּוֹרָא: הַחֵלֶב מִסְמַל אֶת
כַּחַת הַתַּעֲנוּג שֶׁבְּאָדָם, וְהַדָּם מִסְמַל אֶת הַלֵּהט וְהַתְּהַלֵּהבוּת
שֶׁבוֹ. הַיָּצֵר הָרַע יָכוֹל לְטַעַן כְּלָפִי הָאָדָם, אֵין סִפְק שְׁצָרִיךְ
לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַתַּעֲנוּג וְהַתְּהַלֵּהבוּת שֶׁבְּאָדָם לְדַכְּרִים
שֶׁבְּקִדְשָׁה, אֵךְ מִתָּר גַּם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לַעֲנִיגֵי רִשׁוּת, וְעִנִּיגֵי
הָעוֹלָם הַזֶּה. עַל כֵּךְ מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה, אֶת הַדָּם וְהַחֵלֶב
מַבִּיִּים לְהַקְרִיב עַל הַמִּזְבֵּחַ - אֶת הַתַּעֲנוּג וְהַתְּהַלֵּהבוּת

שְׂבָאֲדָם יֵשׁ לְשֹׁמֵר אֶף וְרַק לְדֹכְרִים שְׂבָקֵדְשָׁהּ, וְלֹא לְשׁוֹם מִטְּרָה אַחֲרֶת.

שִׁי ^א וְכִי־יִגְדֹר אֶתְךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אוֹתוֹ:
 בְּאַזְרוֹחַ מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר | הַגֵּר אֶתְכֶם
 וְאַהֲבֵת לוֹ כְּמוֹד כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאַרֶץ מִצְרַיִם
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^ב לֹא־תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט
 בַּמִּדֶּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמִּשׁוּרָה: ^ג מֵאֲזִנִּי צֶדֶק אֲבִי־
 צֶדֶק אֵיפֹת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
 וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־כָּל־חֻקְתִּי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטִי
 וְעִשִּׂיתֶם אִתָּם אֲנִי יְהוָה: ^ד פ כ ^ה וַיִּדְבֹר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^ו וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אִישׁ
 אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר | הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר יִתֵּן מוֹרְעוֹ לַמִּלֶּד מוֹת יוֹמֶת עִם הָאָרֶץ
 יִרְגְּמֻהוּ בָאֶבֶן: ^ז וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פְּנֵי בָאִישׁ הַהוּא
 וְהִכְרַתִּי אוֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי מוֹרְעוֹ נָתַן לַמִּלֶּד
 לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וְלַחֲלֹל אֶת־שְׁם קִדְשִׁי:
 - וְאִם הָעָלַם יַעֲלִימוֹ עִם הָאָרֶץ אֶת־עֵינֵיהֶם
 מִן־הָאִישׁ הַהוּא בָּתַתּוּ מוֹרְעוֹ לַמִּלֶּד לְבִלְתִּי
 הָמִית אוֹתוֹ: ^ח וְשִׁמְתִּי אֲנִי אֶת־פְּנֵי בָאִישׁ הַהוּא
 וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אוֹתוֹ וְאֵת | כָּל־הַזֵּנוּיִם
 אַחֲרָיו לְזִנוּת אַחֲרֵי הַמִּלֶּד מִקֶּרֶב עַמָּם: ^ט וְהִנָּפֵשׁ
 אֲשֶׁר תִּפְגַּח אֶל־הָאִבְלָה וְאֶל־הַיְדֻעִנִּים לְזִנוּת
 אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פְּנֵי בִנְפֹשׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי
 אוֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ: ^י וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים
 כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 130)

אֶפְשִׁי, וְמָה אַעֲשֶׂה שְׂאֵבִי שְׂבִשְׂמִים גֵּד עָלַי (רש"י כ, כו)
 כֶּתֶב הַרְמָב"ם, שֶׁהַדְּכָרִים אֲמֹרִים רַק בְּחֻקִּים (כְּגֹן חֲזִיר
 וְכֻלָּאִים), אֲבָל בְּדָבָר שֶׁהוּא רַע גַּם מִצַּד הַשְּׂכָל (כְּגֹן גִּנְבָה
 וְרִצְיָה) יֵשׁ לוֹמֵר "אִי אֶפְשִׁי". וְלִפִּי זֶה, אֶפְשֶׁר לְבָאֵר מֶה
 שְׂאֵמְרוּ רַ"ל "אֶלְמָלִי לֹא נִתְּנָה תוֹרָה, הֵינָנו לְמִדִּים צְנִיעוּת
 מִחֻתוֹל", דְּלִכְאוּרָה, 'לִמָּא נִפְקָא מִינָהּ? אֵלָּא לְלַמֶּד, שִׁישׁ
 לְקַיֵּם אֵת הַמִּצְוֹת הַקְּשׁוּרוֹת בְּצִנִּיעוּת בְּאֶפֶן כִּזֶּה שֶׁהָאָדָם
 רוֹצֵה בְּכָף מִצַּד עֲצֻמוֹ, "אִי אֶפְשִׁי".

שְׂבִיעִי ^א וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־חֻקְתִּי וְעִשִּׂיתֶם אִתָּם אֲנִי
 יְהוָה מִקְדָּשְׁכֶם: ^ב כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת־
 אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ מוֹת יוֹמֶת אָבִיו וְאִמּוֹ קָלָל דָּמִיו
 בּוֹ: ^ג וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאֹף אֶת־אִשְׁתּוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאֹף
 אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ מוֹת־יוֹמֶת הַנֶּאֱפֹף וְהַנֶּאֱפֹת:
^ד וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אִשְׁתּוֹ אָבִיו עֲרוֹת אָבִיו
 גָּלָה מוֹת־יוֹמֶתוֹ שְׁנֵיהֶם דְּמִיהֶם בָּם: ^ה וְאִישׁ אֲשֶׁר
 יִשְׁכַּב אֶת־כָּלְתּוֹ מוֹת יוֹמֶתוֹ שְׁנֵיהֶם תָּכַל עָשׂוֹ
 דְּמִיהֶם בָּם: ^ו וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זִכְרֵי
 מִשְׁכַּבֵּי אִשָּׁה תוֹעֵבָה עָשׂוֹ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוֹמֶתוֹ
 דְּמִיהֶם בָּם: ^ז וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה
 וְאֶת־אִמּוֹ זָמָה הוּא בְּאֵשׁ יִשְׂרָפוּ אוֹתוֹ וְאֶתְהוֹן
 וְלֹא־תִהְיֶה זָמָה בְּתוֹכְכֶם: ^ח וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן
 שְׂכָבְתּוֹ בְּכַהֲנָה מוֹת יוֹמֶת וְאֶת־הַכַּהֲנָה
 תִּהְרָגוּ: ^ט וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־כַּהֲנָה
 לְרִבְעָה אֶתְּהָ וְהִרְגִּתָּ אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־הַכַּהֲנָה
 מוֹת יוֹמֶתוֹ דְּמִיהֶם בָּם: ^י וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח
 אֶת־אֶחָתָם בְּת־אָבִיו אוֹ־בְת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־
 עֲרוֹתָהּ וְהָיָה־תְּרָאָה אֶת־עֲרוֹתוֹ חֶסֶד הוּא
 וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְנֵי עַמָּם עֲרוֹת אֶחָתָם גָּלָה עוֹנוֹ
 יִשָּׂא: ^{יא} וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה דָּוָה וְגָלָה
 אֶת־עֲרוֹתָהּ אֶת־מִקְרָהּ הָעֵרָה וְהוּא גָלָתָהּ
 אֶת־מִקְדָּר דְּמִיָּה וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם:
^{יב} וְעֲרוֹת אֶחָתָם אֶמְךָ וְאֶחָתָם אָבִיד לֹא תִגָּלָה
 כִּי אֶת־שְׂאֵרוֹ הָעֵרָה עֹנֵם יִשָּׂאוּ: ^{יג} וְאִישׁ אֲשֶׁר
 יִשְׁכַּב אֶת־דִּדְתּוֹ עֲרוֹת דָּדוֹ גָּלָה חֲטָאֵם יִשָּׂאוּ
 עֲרִירִים יָמָתוֹ: ^{יד} וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ
 אֶחָיו נָדָה הוּא עֲרוֹת אֶחָיו גָּלָה עֲרִירִים יִהְיוּ:
^{טו} וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־כָּל־חֻקְתִּי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטִי
 וְעִשִּׂיתֶם אִתָּם וְלֹא־תִקְיֹא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לְשִׁבְתָּ בָּהּ: ^{טז} וְלֹא
 תֵּלְכוּ בְּחֻקֵּי הַגּוֹי אֲשֶׁר־אֲנִי מוֹשְׁלֵחַ מִפְּנֵיכֶם כִּי
 אֶת־כָּל־אֱלֹהִי עָשׂוֹ וְאֶקֶץ בָּם: ^{יז} וְאֹמַר לָכֶם

יש להקשות: מדוע הורגת לשון הרע גם את "זה שאומר עליי", והרי הוא לא נטל כל חלק במעשה? ויש לומר: תכונתו של הדבור היא לגלות דברים שהיו קדם לכן נסתרים. ולכן, כאשר שני אנשים מדברים על תכונותיו ומעשיו הרעים של אדם שלישי - הם גורמים בכך שתכונות אלו יבואו לידי גלוי, ובכך נגרם לו נזק.

מפטיר כה: והבדלתם בין-הבהמה הטהרה לטמאה ובין-העוף הטמא לטהר ולא-תשקצו את-נפשותיכם בבהמה ובעוף וכל אשר תרמש האדמה אשר-הבדלתי לכם לטמא: ו והייתם לי קדשים כי קדוש אני יהוה ואבדל אתכם מן-העמים להיות לי: ו ואיש או-אשה ביייתהו בהם אוב או ידעני מות יומתו באבן ירגמו אתם דמיהם בם: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~

בזמן שקוראים ולומדים פרשיות "אחרי-קדושים", יש בהן הוראה בחיים לכל אדם מישראל - מבצלי מדינה גבוהה, שלא יאמרו די להתעלות בעבודתם; ולאילו הרחוקים מאד מדרגה זו, שאל פלו ברוחם שלא יוכלו לעלות בקודש כל-כך וישארו במדרגתם הנתונה, אלא שגם הם יכולים לעלות בעילוי אחר עילוי ועד לאין-צורך, ועד לדרגה ש"קדושתו למעלה - (היא) מקדושתכם" - כפרוש הידוע בזה, ועל-דרך הפירוש, "דע מה למעלה ממך". פירוש: דע, כל מה שלמעלה - הכל הוא ממך.

ס"ד פסוקים, ונג"ה סימן. מ"י זח"ב סימן.

אתם תירשו את-אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אתה ארץ זבת חלב ודבש אני יהוה אלהיכם אשר-הבדלתי אתכם מן-העמים: כה והבדלתם בין-הבהמה הטהרה לטמאה ובין-העוף הטמא לטהר ולא-תשקצו את-נפשותיכם בבהמה ובעוף וכל אשר תרמש האדמה אשר-הבדלתי לכם לטמא: ו והייתם לי קדשים כי קדוש אני יהוה ואבדל אתכם מן-העמים להיות לי: ו ואיש או-אשה ביייתהו בהם אוב או ידעני מות יומתו באבן ירגמו אתם דמיהם בם: פפפ

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיכון ובתי רכל בית ישאל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא ברין הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ה ע' 45. ע"פ ביאורי

החומש)

לא תלך רכיל בעמך (יט, טז)

שלשה לשון הרע הורגת: "האומר והמקבלו זה שאומר עליו" (רמב"ם)

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

ע"חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ואדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

שי למורא

ז הלוא כבני כְּשִׁיִּים הנקרים תמיד על ידי שחרות עולם, בן אתם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הגם שתגלו ותתקעכו בין העמים, תמיד תהיו נפרים, כי אתם לִי נֶאֱמַר יְהוָה והראיה לזה הלוא את־יִשְׂרָאֵל אחר ימים רבים של גלות ושעבוד, הֶעֱלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מופרד וניכר בשמו וביחוסו. ופִּלְשֹׁתִיִּים וְכִי הֶעֱלִיתִי אוֹתָם מִכַּפְתּוֹר וְאָרֶם מְקוֹר בְּתַמְיָה? הלא בגלותם ותקעכו עם העמים ויתבטלו בתוכם: ח חֲנָה עֵינִי אֲדַנִּי יְהוָה בַּמַּמְלָכָה הַחַפְּזָה מַלְכוּת אֲפָרִים וְהַשְׁמֵדִיתִי אֹתָהּ אֵת הַמַּלְכוּת מֵעַל פָּנֵי הָאֲדָמָה אֲפֶם כִּי לֹא הַשְׁמִיד אֲשֶׁמִּיד אֶת־בֵּית יַעֲקֹב אֵת הַמִּזְבֵּן הָעָם שֶׁל אֲפָרִים, הָגַם שִׁעֲשֻׁעוֹ, וְהָיוּ תְּמִיד בֵּית יַעֲקֹב נִפְרִים בֵּין הַגּוֹיִם נֶאֱמַר יְהוָה: ט כִּי־הִנֵּה אֲנֹכִי מִצְוָה וְהִנְעוּתִי לְהַגְלוֹתָם וְלַהֲנִיעֵם בְּכָל־הַגּוֹיִם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר יִגְוַע מִה שֶׁנִּפְסַם בַּכְּבָרָה לְהַפִּיל הָעָפָר, בֶּן יִשְׂרָאֵל וְהַנִּגְשָׁעוּ וְיִטְלְטְלוּ בְּכָל הַגּוֹיִם וְלֹא־יִפּוֹל צָרוֹר הַנְּרַעֲנִים מֵלֵאִים מִקֶּמֶת, הֵם הַצְדִּיקִים הַמֵּלֵאִים בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת, לֹא יִפּוֹל אֶרֶץ וְשֹׁאֲרוֹ בְּאִמּוֹתָם: י בַּחֲרֹב יָמוּתוּ כָּל חֲטָאֵי עַמִּי הָאֲמֹרִים לֹא־תִגִּישׁ לֹא תִתְקַרֵּב וְתִקְדִּים בְּעֵדֵינוּ הָרַעָה: יא בָּיִם הֵהוּא אֲקִים אֶת־סֶפֶת לְבֵית דָּוִד אֲשֶׁר נִפְלָה וְהַשְׁפָּלָה בְּיָמֵי הַגּוֹלָה וְגִדְרָתִי אֲבַנָּה אֶת־פְּרָצֶיהָ

הפטרת אחרית־מות לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום עמוס פרק ט

ט ז הלוא כבני כְּשִׁיִּים אתם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר יְהוָה הִלָּא אֶת־יִשְׂרָאֵל הֶעֱלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפִלְשֹׁתִיִּים מִכַּפְתּוֹר וְאָרֶם מְקוֹר: ח חֲנָה עֵינִי אֲדַנִּי יְהוָה בַּמַּמְלָכָה הַחַפְּזָה וְהַשְׁמֵדִיתִי אֹתָהּ מֵעַל פָּנֵי הָאֲדָמָה אֲפֶם כִּי לֹא הַשְׁמִיד אֲשֶׁמִּיד אֶת־בֵּית יַעֲקֹב נֶאֱמַר יְהוָה: ט כִּי־הִנֵּה אֲנֹכִי מִצְוָה וְהִנְעוּתִי בְּכָל־הַגּוֹיִם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר יִגְוַע בַּכְּבָרָה וְלֹא־יִפּוֹל צָרוֹר אֶרֶץ: י בַּחֲרֹב יָמוּתוּ כָּל חֲטָאֵי עַמִּי הָאֲמֹרִים לֹא־תִגִּישׁ וְתִקְדִים בְּעֵדֵינוּ הָרַעָה: יא בָּיִם הֵהוּא אֲקִים אֶת־סֶפֶת

ז) כבני כְּשִׁיִּים אתם לִי, כמו בני פושעים שהם עבדים לארציהם עבדות עולם, בן אתם עבדים לִי כל ימי עולם. הלא את יִשְׂרָאֵל הֶעֱלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שְׁחָרִי הֶעֱלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים, לִבְנֵי אֶתְכֶם לִי לְעַבְדִּים. וּפִלְשֹׁתִיִּים מִכַּפְתּוֹר וְאָרֶם מְקוֹר, וְכִי אֶעֱלֶה אֶת הַפְּלִשְׁתִּים שְׁמוֹצָאֵם מִכַּפְתּוֹר וְנָגְלוּ מֵאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים לְמִקְוֹמוֹת אֲחֵרִים, וְכִי אֶעֱלֶה אוֹתָם מִמְּקוֹם גָּלוּתָם. וְאָרֶם מְקוֹר, וְכִשְׁבָּא מֶלֶךְ אַשּׁוּר וְהִנֵּלָה אֶת אֶרֶם לִ"קִּיר" (כמו שכתוב במלכיסרב טו, טז), וְכִי אֶעֱלֶה אוֹתָם מִשָּׁם. וְרָצָה לוֹמַר, הוֹאִיל וְלֹא עֲשִׂיתִי וְלֹא אֶעֱשֶׂה לְאִקְוָה אַחֲרֵת כִּפִּי שֶׁעֲשִׂיתִי עִמָּכֶם, לִבְנֵי קְנוּיִים אֶתְכֶם לִי לְעַבְדִּים. ח) בַּמַּמְלָכָה הַחַפְּזָה, הִיא הַמַּלְכוּת שֶׁל אֲפָרַיִם. אֵת בֵּית יַעֲקֹב, אֵת הַמִּזְבֵּן הָעָם לֹא אֲשֶׁמִּיד לְנַפְרִי, אֵלָּא אֵת הַמַּלְכוּת בְּלִבְדִּי אֲשֶׁמִּיד. ט) וְהִנְעוּתִי, מִלְשׁוֹן הַנִּגְשָׁע וְנִדְרוֹ. בַּכְּבָרָה, מִן נֶפֶס לְהַפְרֵדָת עַפְרָה וּפְסִלַת מִנְרַגְרִי הַחֲפָה. וְלֹא יִפּוֹל צָרוֹר אֶרֶץ, שְׁנִרְגִי הַחֲפָה הַטּוֹבִים וְכֵן צָרוֹר שֶׁהוּא עֲבָה מִנְרַגְרִי הַכְּבָרָה אֵינֶם נִפְלִים לְאֶרֶץ. בֶּן וְהַנִּגְשָׁעוּ יִשְׂרָאֵל וְיִטְלְטְלוּ בְּכָל הַגּוֹיִם, וְלֹא יִפּוֹל לְאֶרֶץ אֵלָּא חֲטָאִים שֶׁבָּהֶם הַדּוּמִים לְעַפְרָה וְלִפְסִלַת. י) לֹא תִגִּישׁ, לֹא תִתְקַרֵּב. וְתִקְדִים, וְלֹא תִמָּחֶה. בְּעֵדֵינוּ, בְּעֵד מַעֲשֵׂינִי, שֶׁהֵם בָּיִם הֵהוּא, בָּיִם הַנֶּאֱלָה. אֵת סֶפֶת

לְבֵית דָּוִד אֲשֶׁר נִפְלָה וְהַשְׁפָּלָה בְּיָמֵי הַגּוֹלָה וְגִדְרָתִי אֲבַנָּה אֶת־פְּרָצֶיהָ

ד'ויד, את מלכות דוד. ונקראת "סכה" כי היא סוככת על העם. הנפלת, אשר נפלה והשפלה בזמן הגלות. ונדרתי את פרציהן, שלא יהיה מלך אחר על שבטים אחרים, שלא תהיה שום פרצה במלכות בית דוד. והרסתיו אקים, ההריסה שהיתה במלכות בית דוד כל ימי הגלות שלא

מלכו כלל, הרי אז אקים אותה. בימי עולם, כמו שהיתה מאז בימי דוד עצמו. (יב) למען יירשו וגו', הפסוק כמו הפסוק "למען יירשו אשר נקרא שמם עליהם, את שארית אדם וכל אויביהם הגוים". (יג) ונגש חורש בקצור, כלומר, הרבה תבואה תצמח, והיו עוסקים בקצירה עד זמן החרישה, והחורש והקוצר יפגשו זה בזה. ודרך ענבים במושד הזרע, והיו עוסקים בדריכת הענבים עד הזריעה. והטיפו ההרים עסים, רבוי צמיחת ענבים ושאר הפרות, כאלו יזוב מההרים זין טוב ומתוק ושאר משקים של פרות. עסים, עגזן כתישה וסחיטת פרות. מלשון "ועסותם רשעים" (מלאכי ג, כא).

ותתמוגגנה, על דרך משל, כאלו הגבעות נמנו ונמסו מרובי החלב ששב עליהן מן הצאן. ואף על פי שלא נזכר החלב בפסוק, כך היא הכוונה, כדרך המקרא לקצר במקום המובן מאליו או במקום אחר, וכן נאמר "וטפו

הסדקים והרסתיו אקים ובניתיה להיות בני ויתאון בימי עולם שתהיה מלכות קבועה במקומם: יב למען יירשו ישראל את-שארית אדום כי רוב בני אדום יפלו אז במלחמת גוג ומגוג וכל-הגוים אשר-נקרא שמם עליהם שהם יבירו שם ה' ויקבלו אמונת האמת, כל אלה יהיו וירשנה למשיח נאם-יהוה עשה זאת: יג הנה ימים באים נאם-יהוה ונגש חורש בקצור ולא יספיקו לחרוש עד שיבא הקוצר ודרך ענבים במושד הזרע ולא יספיקו לכצור עד שיבא עת הזרע והטיפו וזילו ההרים עסים מדבש הפירות, וכאלו וכל-הגבעות תתמוגגנה תתמוססנה, מרוב מרעה השמן שלהם, והחלב הזב מן הצאן: יד ושבת י את-שבות עמי ישראל מעלתם ומדרגתם ובני ערים נשמות שהיו שוקמות בעת הגולה וישבו ונטעו כרמים ושתו את-ייןם ועשו גזות ואכלו את-פריהם ולא יגלו עוד ממנה כי שמה ישוב עד עולם: טו ונטעתים על-אדמתם יהיו כעץ הנטוע במקומו שאי אפשר לקצרו מאדמתו ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם לא ילכו עוד בגלות לעולם אמר יהוה אלהיך:

ד'ויד הנפלת ונדרתי את-פרציהן והרסתיו אקים ובניתיה בימי עולם: יב למען יירשו את-שארית אדום וכל-הגוים אשר-נקרא שמם עליהם נאם-יהוה עשה זאת: יג הנה ימים באים נאם-יהוה ונגש חורש בקצור ודרך ענבים במושד הזרע והטיפו ההרים עסים וכל-הגבעות תתמוגגנה: יד ושבת י את-שבות עמי ישראל ובני ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את-ייןם ועשו גזות ואכלו את-פריהם: טו ונטעתים על-אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר יהוה אלהיך:

ההרים עסים והגבעות תלכנה חלב" (יואל ד, יח). (יד) ושבת י, אעמיד בהשקט ומרגוע. כמו "בשוכה נחת תושעין" (ישעיה לטו). את שבות עמי, את בני השבי של בני עמי ישראל. נשמות, שהיו שוקמות בזמן הגלות. ושתו ייןם, כלומר, שלא יהיה יגיעם לריק, ולא יבואו אויבים עליהם. ונטעתים, אני אטעם, כעץ הנטוע היטב, שלא יזוז ממקומו, כלומר, שלא יגלו עוד מארצם. אמר ה' אלהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לנביא עמוס.

לאחר שמסיים ההפסדה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

אלהם על ידי אהרן (ש-א ב כו רש"י) איש שקוצי עיניו שעניו מראות לו השליכו ובגלולי מצרים אל-תפמאזו ללכת אחריהם, וען אשר אני יהוה אלהיכם והייתם קדושים כי קדוש אני: ה וימרו-כי הרשעים ממשאל שפתו בשלשלת ימי אפלה ולא אבו ולא רצו לשמע אלי איש את-שקוצי עיניהם לא השליכו ואת-גלולי מצרים לא עזבו ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים: ט ואעש אכל עשיתי למען שמי לבלתי החל ויחל לעניי הגוים אשר-הקמה בתוכם בארץ מבלי יכולת ה' להוציאם, אשר נודעתי אליהם לישראל לעיניהם להוציאם מארץ מצרים: י ואוציאם מארץ מצרים ואבאם אל-המדבר ששם הורה להם חזקו ה' ויפזחיו, וישם ראו השכינה ותנפסם המתמידים: יא ואתן להם את-חקותי ואת-משפטי הורעתי אותם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם בחיים הנשמיים והרוחניים: יב וגם את שבתותי נתתי להם להיות לאות ביני וביניהם שהנחלתי להם יום מנוחתי למנוחה היא לאות ביני על המשקחה ותשראת האלהות עליהם מצרי, לדעת כי אני יהוה מקדשם שהם מצדם צריכים להתקדש מענינים הבשריים אל הרוחניים ותקדשה: יג וימרו-כי בית-ישראל במדבר בחקותי לא-הלכו נסו אותי בעגל ובכפרדים מלקבל את התורה והותירו מן הקון ואת-משפטי מאסו אשר יעשה אתם האדם וחי בהם ואת שבתותי חללו מאד שצאו ללקוט הקון ואמר לשפך חמתי עליהם במדבר לכלותם: יד ואעשה למען שמי לבלתי החל לכל ויחל לעניי הגוים המצרים אשר הוצאתים לעיניהם: טו וגם-אני נשאתי ידי בשבועה להם במדבר בדבר המרגלים לבלתי הביא אותם אל-הארץ אשר-נתתי זבת חלב ודבש צבי: טז וען במשפטי מאסו ואת-חקותי לא-הלכו בהם ואת-שבתותי חללו כי אחרי גלוליהם לבם הלך: יז ותחס עיני עליהם משחתם ולא-עשיתי אותם פלה במדבר: יח ואמר אל-בניהם במדבר בחוקי אבותיכם אל-תלכו ואת-משפטיהם אל-תשמרו ובגלוליהם אל-תפמאזו: יט אני יהוה אלהיכם בחקותי לכו ואת-משפטי שמרו ועשו אותם: כ ואת שבתותי קדשו והיו לאות ביני וביניכם לדעת כי אני יהוה אלהיכם: כא ויחל לעניי הגוים המצרים אשר הוצאתים לעיניהם: טו וגם-אני נשאתי ידי בשבועה להם במדבר בדבר המרגלים לבלתי הביא אותם אל-הארץ אשר-נתתי זבת חלב ודבש צבי: טז וען במשפטי מאסו ואת-חקותי לא-הלכו בהם ואת-שבתותי חללו כי אחרי גלוליהם העפ"ם שעברו במצרים לבם הלך: יז ותחס עיני המלתי עליהם משחתם מהיות משחית אותם ולא-עשיתי אותם פלה במדבר כי השארתי בניהם אחריהם להביאם אל הארץ: יח ואמר אל-בניהם במדבר הבנים של הדור שצאו ממצרים, בחוקי אבותיכם שבדו מלכם אשר לא צוה ה' אל-תלכו ואת-משפטיהם אל-תשמרו ובגלוליהם אל-תפמאזו: יט אני יהוה אלהיכם ולכן ישמעו אלי בחקותי לכו ואת-משפטי שמרו ועשו אותם: כ ואת-שבתותי קדשו והיו לאות ביני וביניכם לדעת כי אני יהוה אלהיכם:

לעברה. יג) ואת שבתותי חללו מאד, לפי שבשבת ראשונה נאמר "והיו ביום השביעי יצאו מן העם ללקט" (שמות 16,17), ושבת שניה חלל מקדש העצים, כמו שכתוב "וימצאו איש מקדש עצים ביום השבת" (במדבר 10,27). יד) לבלתי החל, שלא יחלל. טו) לבלתי הביא אותם אל הארץ, זה היה בעבור עון המרגלים. טז) אחרי גלוליהם, אחרי העבודות הנרות שעברו במצרים.

אל-תפמאזו אני יהוה אלהיכם: ה וימרו-כי ולא אבו לשמע אלי איש את-שקוצי עיניהם לא השליכו ואת-גלולי מצרים לא עזבו ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים: ט ואעש שמי לבלתי החל לעניי הגוים אשר-הקמה בתוכם אשר נודעתי אליהם לעיניהם להוציאם מארץ מצרים: י ואוציאם מארץ מצרים ואבאם אל-המדבר: יא ואתן להם את-חקותי ואת-משפטי הורעתי אותם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם: יב וגם את-שבתותי נתתי להם להיות לאות ביני וביניהם לדעת כי אני יהוה מקדשם: יג וימרו-כי בית-ישראל במדבר בחקותי לא-הלכו ואת-משפטי מאסו אשר יעשה אתם האדם וחי בהם ואת-שבתותי חללו מאד ואמר לשפך חמתי עליהם במדבר לכלותם: יד ואעשה למען שמי לבלתי החל לעניי הגוים אשר הוצאתים לעיניהם: טו וגם-אני נשאתי ידי להם במדבר לבלתי הביא אותם אל-הארץ אשר-נתתי זבת חלב ודבש צבי היא לכל-הארצות: טז וען במשפטי מאסו ואת-חקותי לא-הלכו בהם ואת-שבתותי חללו כי אחרי גלוליהם לבם הלך: יז ותחס עיני עליהם משחתם ולא-עשיתי אותם פלה במדבר: יח ואמר אל-בניהם במדבר בחוקי אבותיכם אל-תלכו ואת-משפטיהם אל-תשמרו ובגלוליהם אל-תפמאזו: יט אני יהוה אלהיכם בחקותי לכו ואת-משפטי שמרו ועשו אותם: כ ואת שבתותי קדשו והיו לאות ביני וביניכם לדעת כי אני יהוה אלהיכם:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
כא א ויאמר יהוה אל-משה אמר אל-הכהנים
בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא-יטמא
בעמיו: ב כי אם-לשארו הקרב אליו לאמו
ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו: ג ולאחתו
הבתולה הקרובה אליו אשר לא-היתה לאיש
לה יטמא: ד לא יטמא בעל בעמיו להחלו:
ה כתיב לא-יקרחה קרי לא-יקרחו קרחה בראשם
ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו
שרטת: ו קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו
שם אלהיהם כי את-אשי יהוה לחם אלהיהם
הם מקריבם והיו קדש: (לוי) ז אשה זנה וחללה
לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו
כי-קדש הוא לאלהיו: ח וקדשתו כי-את-לחם

אלהיו הוא מקריב קדש יהיה-לך כי קדוש
אני יהוה מקדשכם: ט ובת איש כהן כי תחל
לזנות את-אביה היא מחללת באש תשורף: ס
והכהן הגדול מאחיו אשר-יוצק על-ראשו
שמן המשחה ומלא את-ידו ללבש את-
הבגדים את-ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם:
י ועל כל-נפש מת לא יבא לאביו ולאמו
לא יטמא: יי ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל
את מקדש אלהיו כי גור שמן משחת אלהיו
עליו אני יהוה: (ישראל) יג והוא אשה בבתוליה
יקח: יד אלמנה וגרושה וחללה זנה את-אלה
לא יקח כי אם-בתולה מעמיו יקח אשה:
טו ולא-יחלל זרעו בעמיו כי אני יהוה
מקדשו: ס

אגרות קודש

ב"ה, א' אייר, ה'תש"א

ברוקלין, נ. י.

הרה"ג והרה"ח ווי"ח אי"א איש אשכולות

וכו' וכו' מהור"ר דוד שליט"א ראב"ד

דטוניסיה

שלום וברכה!

שמעתי שמעו הטוב באמצעות ב"כ ומשרדנו אשר באירופא ובמאראק. וינעם לי לשמוע מפעם
לפעם מהטבת מצב החינוך במדינתו ומפעולותיהם הטובות במקצוע זה.

צויתי למשרד ה"מרכז לעניני חינוך" לשלוח מספר מסויים מספרי הלימוד שיצאו לאור על
ידנו וגם ספרי חומש כו' בעד הילדים דמדינתו. ובטח נתקבלו בסדר ויביאו התועלת הרצויה.

הנני שולח לכת"ר את הקונטרס לחג הפסח שהו"ל לפני החג.

חג הפסח בטח הביא התעוררות וחיזוק בעבודת החינוך במחנו, שהרי כל איש בישראל בראשית
סדרו שלחנו בחג הקדוש הזה קורא ומכריז כל דכפין ייתי ויכול גוי שענינו לא רק כפשוטו, אלא גם
להמציא מיכלא דאסוותא מיכלא דמהי(מ)נותא לבר יחידיאי דמלכא דחלש ותאיב למיכל (זוהר ח"ב
קפג, ב), וגדול הנחת רוח שעושים על ידי זה לאבינו שבשמים יתברך ויתעלה, ומרובה מדה טובה ברוב
טוב הצפון בזה ובבא לכל העושים ומתעסקים בעבודת החינוך לחנך בני ובנות ישראל בחינוך הכשר.

בברכה.

פרק ג משנה ג

רבי שמעון אומר: שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר: כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום. אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר: וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'.

נקודות משיחות קודש

משיחין בסעודה, ועם זאת כתב "כל שולחן שלא אמרו עליו דברי-תורה, כאילו אכלו מזבחי-מתים". וצריך לומר שכוונתו היא, קודם האכילה או לאחריה⁷ או כדברי האליהורבה שהביא המשנה-ברורה⁸ שבין תבשיל לתבשיל מותר לדבר.

(לקוטי משיחות, כרך לה, עמ' 225)

יש להבין את דברי התנא, ששלושה שאכלו יחדיו ולא אמרו דברי-תורה, כאילו אכלו מזבחי-מתים - הלוא ביטול תורה הוא ענין חמור מאוד, והעונש עליו חמור יותר (מ"כאילו אכלו מזבחי-מתים") וכפי שלמדנו⁹, "כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק" נאמר עליו¹⁰ "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר - הכרת תכרת"!

ולאידך גיסא - המשנה ממשיכה ואומרת, "שלושה שאכלו.. ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום", וצריך להבין: האם זהו כל השכר בעבור אמירת דברי-תורה, והרי השכר על לימוד תורה רב ונעלה באין-ערוך¹¹! כן יש להבין את הלשון "שלושה שאכלו", מדוע דוקא "שלושה"?

ביאור הענין: משנתנו לא באה לתאר את השכר על לימוד תורה ואת העונש על ביטול תורה, אלא להשמיענו את גודל מעלת הלימוד והשפעתו על האכילה. אומרת לנו המשנה כי שולחן שנאמרו עליו דברי-תורה - המאכל עצמו נעשה חלק מ"שלחנו של מקום".

מעלה מיוחדת זו קיימת רק אם בסעודה השתתפו לפחות "שלושה", שכן אז יש קביעות; כמו לענין "זימון" ובדוגמת "בתלת זימני הווי חזקה" (בשלוש פעמים הרי זו "חזקה"). כל ענין רוחני שיש בו "קביעות" - פועל ומשפיע גם על הגשמיות. לכן, תורה שלומדים באופן של "קביעות", בזמן הסעודה, מעלה את האכילה ועושה אותה לחלק מ"שלחנו של מקום".

ולאידך גיסא - אם בעת קביעות האכילה לא נאמרו דברי-תורה, הרי זה "כאילו אכלו מזבחי-מתים". זאת מכיון שהתורה היא "תורת חיים"¹² ובלעדיה אין "חיות"; לכן מוגדרת אכילה שכוז כאכילה מ"זבחי מתים" (היפוכה של אכילה שנאמרו עמה דברי-תורה "תורת חיים").

(שיחות קודש תשכ"ח - פרשת שלח)

נשאלת השאלה: כיצד מותר לדבר (אפילו דברי-תורה) בעת הסעודה, הרי למדנו¹ "אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבוא לידי סכנה" ("כשיוצא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה ונכנס בו המאכל ומסתכן.. מאכל ומשתה הולך דרך הושט" - רש"י)?

ויש לומר כי אמנם נחלקו בכך אמוראים: נאמר בגמרא²: "רב נחמן ורב יצחק הוי יתבי בסעודתא; אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, 'לימא מר מילתא' (יאמר אדוני דברי-מה); אמר ליה, 'הכי אמר רבי יוחנן - אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה'". ולכאורה יש לתמוה, וכי רב נחמן לא ידע ש"אין משיחין בסעודה"?!

זאת ועוד: מכיון שרב יצחק סבר שאסור לדבר בשעת הסעודה, כיצד אמר מה שאמר? ואף אם נאמר כי מוכרח היה להשמיע לרב נחמן את הדין ש"אין משיחין" - היה עליו לקצר בדבריו ולומר רק את עצם ההלכה, ואילו את הטעם לכך ("שמא יקדים וכו'") יכול היה לדחות לאחר מכן! ונראה לבאר, שבאמת גם רב נחמן ידע את ההלכה ש"אין משיחין בסעודה". כוונתו באומרו "לימא מר מילתא" היתה לא לסתם דברים, אלא לדברי תורה. זאת משום שלדעת רב נחמן הדין ש"אין משיחין בסעודה" מפני הסכנה חל אך ורק על שיחת חולין ולא על דברי-תורה. בדברי-תורה - סובר רב נחמן - אין לחוש לסכנה, שכן "תורה מגנא ומצלא"³ מפני כל סכנה אפשרית.

על כך השיב לו רב יצחק - כי מכיון שטעם הדין ש"אין משיחין בסעודה" הוא, "שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה" - הרי שהלכה זו חלה גם על דברי-תורה. כדוגמת דברי הגמרא⁴ לגבי עשיית מצוה - שאף כי "שומר מצוה לא ידע דבר רע"⁵ ו"שלוחי מצוה אינן נזוקין", בכל-זאת - "היכא דשכיח הויקא, שאני" (במקום שההיזק מצוי, שונה הדבר ואין להסתכן אף לא לצורך מצוה). לכן האריך רב נחמן והוסיף את הטעם לאיסור - "שמא יקדים קנה לוושט" - כדי להדגיש שבמקרה זה חל הגדר של "שכיח הויקא" (הנזק מצוי) ולכן אין משיחין בשעת הסעודה, אפילו לא בדברי-תורה.

להלכה, כתב המגן-אברהם⁶ שאף בדברי-תורה אין

(1) תענית ה, ב. (2) שם. (3) סוטה כא, א. (4) פסחים ח, ב. (5) קהלת ח, ה. (6) אורח-חיים סימן קע ס"ק א. (7) כמו שכתב ה"ערוך השלחן" שם. (8) שם ס"ק א. (9) סנהדרין צט, א. (10) שלח טו, לא. (11) ראה לדוגמה להלן פ"ו משנה א. (12) ברכת "שים שלום" בתפילת שמונה-עשרה.

לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי מות־קדושים - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת	
		מג"א		אדמוה"ז											
		ש	א	ש	א		ש	א	ש	א	ש	א			ש
באר שבע (ק)	05:55	06:01	08:37	08:41	09:14	09:18	10:24	10:26	13:11	13:12	19:17	19:21	19:44	19:49	20:00
חיפה (ק)	05:52	05:58	08:34	08:39	09:12	09:16	10:22	10:25	13:11	13:11	19:21	19:26	19:46	19:51	20:02
ירושלים (ק)	05:52	05:58	08:35	08:39	09:12	09:16	10:22	10:24	13:10	13:10	19:21	19:25	19:43	19:48	20:01
תל אביב (ק)	05:54	06:00	08:36	08:40	09:14	09:17	10:23	10:26	13:12	13:12	19:18	19:22	19:46	19:50	20:01
אוסטריה, וינה (ק)	05:34	05:44	08:16	08:24	09:11	09:16	10:26	10:30	13:28	13:28	20:02	20:10	20:38	20:48	21:03
אוסטרליה, מלבורן (ח)	07:02	06:57	08:58	09:00	09:35	09:38	10:31	10:32	12:47	12:48	17:40	17:33	18:07	18:01	18:12
אוקראינה, אודסה (ק)	05:41	05:51	08:24	08:31	09:21	09:16	10:34	10:30	13:30	13:30	20:00	20:08	20:35	20:44	20:59
אוקראינה, דונייצק (ק)	05:09	05:19	07:51	07:59	08:51	08:45	10:04	10:00	13:02	13:02	19:35	19:44	20:12	20:21	20:37
אוקראינה, דנייפודונצ'סק (ק)	05:18	05:29	08:01	08:09	09:01	08:56	10:15	10:11	13:13	13:13	19:47	19:56	20:24	20:34	20:50
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	05:39	05:50	08:20	08:29	09:25	09:19	10:39	10:35	13:39	13:39	20:18	20:27	20:56	21:07	21:23
אוקראינה, קייב (ק)	05:31	05:42	08:12	08:20	09:17	09:11	10:31	10:27	13:32	13:32	20:11	20:20	20:50	21:00	21:17
איטליה, מילאנו (ק)	06:10	06:19	08:53	09:00	09:48	09:43	11:01	10:57	13:56	13:56	20:26	20:34	20:58	21:07	21:21
אקוודור, קיטו (ח)	06:08	06:09	08:38	08:39	09:08	09:07	10:11	10:10	12:41	12:42	18:15	18:14	18:38	18:37	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:26	07:31	09:31	09:33	10:07	10:09	11:03	11:04	13:21	13:21	18:17	18:11	18:44	18:38	18:49
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	08:28	08:34	10:24	10:26	11:03	11:06	11:58	11:59	14:13	14:12	18:58	18:50	19:28	19:21	19:32
ארה"ב, בולטימור (ק)	06:06	06:13	08:50	08:55	09:37	09:33	10:47	10:44	13:38	13:38	19:55	20:01	20:26	20:32	20:45
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:53	06:00	08:37	08:42	09:25	09:21	10:36	10:33	13:28	13:28	19:47	19:53	20:18	20:25	20:38
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	05:53	06:01	08:37	08:42	09:26	09:21	10:36	10:33	13:28	13:28	19:48	19:54	20:19	20:26	20:39
ארה"ב, דטרויט (ק)	06:25	06:34	09:09	09:15	10:00	09:55	11:11	11:08	14:05	14:04	20:27	20:33	20:59	21:06	21:20
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:37	06:43	09:20	09:23	10:09	09:59	11:07	11:05	13:52	13:52	19:57	20:01	20:23	20:27	20:38
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:01	06:08	08:45	08:49	09:27	09:23	10:36	10:33	13:23	13:23	19:32	19:37	20:00	20:05	20:17
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:43	06:48	09:24	09:27	10:01	09:58	11:08	11:06	13:51	13:51	19:50	19:53	20:15	20:19	20:29
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:47	05:55	08:31	08:37	09:20	09:16	10:32	10:28	13:24	13:24	19:44	19:51	20:16	20:23	20:36
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	06:17	06:25	09:01	09:07	09:49	09:45	11:00	10:57	13:52	13:52	20:11	20:17	20:42	20:49	21:02
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:45	05:53	08:29	08:34	09:19	09:14	10:30	10:27	13:23	13:23	19:44	19:51	20:16	20:23	20:37
בוליביה, לה-פס (ח)	06:45	06:43	09:05	09:04	09:35	09:35	10:35	10:35	12:59	13:00	18:17	18:14	18:41	18:38	18:47
בלגיה, אנטוורפן (ק)	06:13	06:24	08:53	09:02	10:00	09:54	11:15	11:11	14:16	14:16	20:57	21:07	21:37	21:48	22:05
בלגיה, בריסל (ק)	06:14	06:25	08:54	09:04	10:01	09:55	11:16	11:11	14:17	14:17	20:56	21:06	21:36	21:47	22:04
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:28	06:25	08:41	08:42	09:13	09:14	10:11	10:12	12:34	12:34	17:48	17:44	18:08	18:04	18:14
ברזיל, ריו-דה-ז'נירו (ח)	06:15	06:12	08:29	08:29	09:00	09:01	09:59	09:59	12:22	12:22	17:32	17:28	17:57	17:53	18:03
בריטניה, לונדון (ק)	05:30	05:41	08:10	08:19	09:18	09:12	10:33	10:28	13:35	13:35	20:18	20:28	20:56	21:07	21:25
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	05:32	05:44	08:08	08:20	09:24	09:17	10:39	10:35	13:44	13:44	20:31	20:41	21:13	21:26	21:44
גרמניה, ברלין (ק)	05:33	05:45	08:11	08:21	09:23	09:16	10:38	10:34	13:41	13:41	20:27	20:37	21:06	21:18	21:36
גרמניה, פוטסדאם (ק)	05:59	06:10	08:40	08:49	09:45	09:39	10:59	10:55	13:59	13:59	20:37	20:47	21:16	21:26	21:43
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:32	06:29	08:43	08:42	09:15	09:16	10:13	10:13	12:35	12:34	17:48	17:43	18:06	18:02	18:12
הודו, מומבאי (ח)	06:10	06:13	08:49	08:51	09:23	09:21	10:29	10:27	13:08	13:08	18:59	19:01	19:24	19:26	19:35
הודו, פונה (ח)	06:07	06:10	08:48	08:45	09:19	09:17	10:25	10:23	13:04	13:04	18:55	18:57	19:19	19:21	19:31
הונגריה, בודפשט (ק)	05:25	05:35	08:08	08:15	09:06	09:01	10:19	10:16	13:17	13:17	19:49	19:57	20:25	20:34	20:50
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:57	05:05	07:41	07:46	08:30	08:25	09:41	09:37	12:33	12:32	18:52	18:58	19:24	19:31	19:44
יוון, אתונה (ק)	06:28	06:35	09:11	09:16	09:57	09:53	11:07	11:04	13:57	13:57	20:12	20:17	20:41	20:48	21:00
מולדובה, קישינב (ק)	05:47	05:57	08:30	08:37	09:28	09:23	10:41	10:37	13:38	13:38	20:09	20:17	20:44	20:54	21:09

לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי מות־קדושים - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:10	06:06	08:48	08:45	09:20	09:18	10:26	10:24	13:05	13:05	18:57	18:59	19:22	19:24	18:41	19:34
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	07:19	07:26	09:09	09:12	09:51	09:54	10:44	10:46	12:57	12:56	17:35	17:26	18:08	17:59	17:09	18:12
נפאל, קטמנדו (ח)	05:28	05:23	08:08	08:05	08:43	08:40	09:51	09:48	12:34	12:34	18:35	18:38	19:01	19:05	18:20	19:15
סין, בייג'ין (ח)	05:21	05:13	08:02	07:57	08:45	08:40	09:55	09:52	12:46	12:46	19:04	19:10	19:35	19:41	18:49	19:54
סינגפור, סינגפור (ח)	06:58	06:57	09:29	09:28	09:58	09:57	11:01	11:00	13:33	13:32	19:07	19:06	19:30	19:29	18:48	19:38
פולין, ורשא (ק)	05:15	05:03	07:52	07:42	08:53	08:46	10:08	10:03	13:10	13:10	19:54	20:04	20:35	20:46	19:44	21:04
פרו, לימה (ח)	06:14	06:15	08:38	08:38	09:08	09:08	10:09	10:08	12:36	12:35	17:57	17:55	18:20	18:18	17:37	18:27
צרפת, ליוון (ק)	06:36	06:26	09:16	09:10	10:05	10:00	11:18	11:14	14:14	14:14	20:42	20:50	21:17	21:25	20:31	21:40
צרפת, פריז (ק)	06:38	06:28	09:18	09:10	10:12	10:06	11:25	11:21	14:24	14:24	21:01	21:10	21:37	21:47	20:50	22:02
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:46	05:45	08:19	08:17	08:48	08:47	09:51	09:50	12:25	12:24	18:02	18:02	18:25	18:25	17:44	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	06:16	06:08	08:58	08:52	09:44	09:39	10:56	10:52	13:50	13:50	20:18	20:25	20:48	20:56	20:05	21:10
קנדה, מונטריאול (ק)	05:49	05:40	08:30	08:24	09:19	09:14	10:31	10:28	13:27	13:27	19:57	20:04	20:30	20:38	19:45	20:53
קפריסין, לרנקה (ק)	06:00	05:54	08:41	08:37	09:20	09:16	10:29	10:26	13:17	13:16	19:27	19:32	19:55	20:01	19:13	20:12
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	05:27	05:14	08:01	07:48	09:09	09:02	10:25	10:21	13:31	13:31	20:22	20:34	21:07	21:20	20:14	21:40
רוסיה, מוסקבה (ח)	04:57	04:44	07:29	07:14	08:41	08:33	09:58	09:53	13:05	13:05	20:02	20:14	20:44	20:59	19:54	21:19
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	05:13	05:03	07:53	07:46	08:44	08:39	09:57	09:53	12:54	12:54	19:26	19:34	20:02	20:11	19:15	20:26
שווייץ, ציריך (ק)	06:17	06:07	08:57	08:50	09:49	09:43	11:02	10:58	13:59	13:59	20:35	20:44	21:07	21:16	20:24	21:31
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:59	05:56	08:35	08:33	09:05	09:04	10:10	10:09	12:47	12:47	18:33	18:34	18:57	18:58	18:16	19:07

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבלילה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיִּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לָחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הנרות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00730
26/04/2020

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

